

การศึกษามโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนทางคณิตศาสตร์ของนักศึกษา
วิชาชีพรู มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
THE STUDY ON MATHEMATICAL MISCONCEPTION FOR
PRESERVICE TEACHER KAMPHAENG PHET
RAJABHAT UNIVERSITY

¹เบญจวรรณ ชัยปลัด

¹Benjawan Chaipiad

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ประเทศไทย
Kamphaeng Phet Rajabhat University, Thailand

¹benjawan.kpru@gmail.com

Received: January 6, 2023; **Revised:** February 22, 2023; **Accepted:** March 25, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษามโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนทางคณิตศาสตร์ ของ นักศึกษาวิชาชีพรู มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักศึกษาวิชาชีพรู ที่ศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 ชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร จำนวน 60 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบทดสอบทางคณิตศาสตร์วัดมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนแบบอัตนัยที่ครอบคลุมสาระจำนวนและพีชคณิต การวัดและเรขาคณิต สถิติและความน่าจะเป็น ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษามีมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนที่พบมากที่สุดในการดำเนินการ ด้านมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับลำดับของการดำเนินการระคนที่ร้อยละ 83.33 รองลงมาในสาระพีชคณิต ด้านมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการแปลงแบบรูปของจำนวนเป็นความสัมพันธ์ในรูปสมการ และมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนที่พบได้

¹อาจารย์, สาขาวิชาคณิตศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

น้อยที่สุดคือ สารสถิติ ด้านมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างการนำเสนอข้อมูล (แผนภูมิ) ที่มีการกำหนดสเกล ที่ร้อยละ 23.33

คำสำคัญ : มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อน, นักศึกษาวิชาชีพครู

Abstract

The purpose of this research is to study misconceptions in mathematics of preservice teacher students Kamphaeng Phet Rajabhat University. The sample group was 60 preservice teacher student is studying in the second semester of the academic year 2022 in the primary education curriculum. The instrument used for data collection was a mathematical test to measure misconception in content of mathematics covering number and operation, measurements, geometry, algebra and statistics and probability. The results of the research revealed that the students had the most misconception in terms of numbers and operations. The misconception related to the sequence of operations at 83.33%. Followed by the algebraic subject, the conceptual aspect involved in converting the form of numbers into relations in the form of equations. And the concept with the least discrepancy was the conceptual content related to the creation of a scaled representation (chart) at 23.33%.

Keywords : Misconceptions, Preservice-teacher

บทนำ

คณิตศาสตร์เป็นศาสตร์ที่มีลักษณะและธรรมชาติเฉพาะตัว ทำให้คณิตศาสตร์มีความแตกต่างจากศาสตร์อื่น คนส่วนใหญ่มักมองว่าคณิตศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยตัวเลขและการคำนวณ และมักคิดว่าคณิตศาสตร์เป็นวิชาที่ยากเนื่องจากมีทฤษฎีบทสูตรนิยามมากมายและไม่มีสื่อรูปธรรมที่ใช้แทนได้ชัดเจน (อัมพร ม้าคนอง, 2554) โดยกระทรวงศึกษาธิการได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของคณิตศาสตร์และได้จัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ทั้งนี้ได้กำหนดให้มีสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่มี

ความสอดคล้องกับมาตรฐานด้านเนื้อหาของ NCTM (2,000) โดยประกอบไปด้วย จำนวนและการดำเนินการ การวัด เรขาคณิต พีชคณิต การวิเคราะห์ข้อมูลและความน่าจะเป็น ซึ่งในปัจจุบันสาระทั้งหมดดังกล่าวได้ถูกจัดกลุ่มไว้ใน 3 สาระในหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็น สาระที่ 1 จำนวนและพีชคณิต สาระที่ 2 การวัดและเรขาคณิต สาระที่ 3 สถิติและความน่าจะเป็น

มโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์เป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้คณิตศาสตร์ รวมถึงการนำความรู้คณิตศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในบริบทต่างๆหรือการใช้งานในชีวิตประจำวัน ผู้สอนที่มีมโนทัศน์ที่ดีและเข้าใจในระดับลึกเกี่ยวกับความหมาย ที่มา และความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันของมโนทัศน์ บทนิยาม ทฤษฎีบท กฎ สูตร หรือการดำเนินการทางคณิตศาสตร์ จะส่งผลให้ผู้สอนนั้นสามารถจัดการเรียนรู้เพื่อสื่อความหมายให้ผู้เรียนเรียนรู้คณิตศาสตร์ได้อย่างถูกต้องและลึกซึ้ง รวมทั้งสามารถวิเคราะห์เนื้อหาและสร้างคำถามขยายความเพื่อพัฒนาการคิดทางคณิตศาสตร์ให้กับผู้เรียนได้ สำหรับผู้เรียนที่มีมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ดีก็สามารถเรียนรู้และแก้ปัญหา ทางคณิตศาสตร์ได้รวมทั้งพื้นฐานที่จะเชื่อมโยงและคิดเกี่ยวกับคณิตศาสตร์ในระดับสูงขึ้นไปได้อีกด้วย จึงอาจกล่าว โดยสรุปได้ว่า มโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์มีความสำคัญต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครูและการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของผู้เรียน การวิเคราะห์ว่าครูและผู้เรียนมีมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนอะไรบ้างและคลาดเคลื่อนอย่างไรเมื่อเปรียบเทียบกับมโนทัศน์ที่ถูกต้องจะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการระมัดระวังไม่ให้เกิดความคลาดเคลื่อนเหล่านั้นตลอดจน เป็นประโยชน์ในการหาแนวทางเพื่อแก้ไขความคลาดเคลื่อนนั้นให้หมดไปซึ่งจะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2554) นอกจากนี้ อัมพร ม้าคะนอง (2552) ยังได้กล่าวจากข้อค้นพบงานวิจัยว่า “ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับคณิตศาสตร์ในเรื่องของขั้นตอน หรือวิธีการทำงาน ซึ่งมักถูกนำมาใช้ในการเรียนการสอนในชั้นเรียนทุกระดับ คือ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา แต่ขาดความเข้าใจเกี่ยวกับมโนทัศน์และแนวคิดเชิงลึกของเนื้อหาเหล่านั้นทำให้ไม่สามารถตอบคำถามที่ถามเกี่ยวกับมโนทัศน์ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าผู้เรียนทราบว่าจะต้องดำเนินการแก้ปัญหา โดยใช้ความรู้อะไร และแก้ปัญหายังไงแต่ไม่รู้ว่าเพราะเหตุใดจึงต้องใช้ความรู้และวิธีการที่เลือกมา” จากมุมมองดังกล่าวนี้สะท้อนถึงการเรียนรู้ที่ไม่เกิดความหมายต่อผู้เรียนรู้ อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการเรียนรู้ที่ไม่เกิดประสิทธิภาพ

การเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพย่อมเกิดจากความเข้าใจในหลักการทางคณิตศาสตร์ในสาระนั้นๆ อย่างถ่องแท้ สามารถเข้าถึงที่ไปที่มีและความหมายของมโนทัศน์นั้นๆ รวมถึงความสามารถในการเชื่อมโยงหลักการไปสู่การประยุกต์ใช้ในบริบทต่างๆ ในชีวิตประจำวัน ซึ่งพบว่าปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดความล้มเหลวในการเรียนรู้คณิตศาสตร์คือการเข้าใจ

สาระเนื้อหาหรือหลักการทางคณิตศาสตร์ในเรื่องนั้นเพียงบางส่วน และนำไปตีความหรือเชื่อมโยงกับบริบทอื่นๆ สอดคล้องกับ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2549) กล่าวว่า เรามักจะยึดกฎเกณฑ์หรือความรู้บางอย่างไว้โดยปราศจากความสงสัยว่าสิ่งนั้นเป็นจริงตามนั้นหรือไม่ และใช้ความเชื่อที่ผิด ๆ หรือ ข้อสมมติฐานที่ผิดพลาดนี้ไปตีความเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ เป็นเหตุให้กลายเป็นความคิดผิดทั้งกระบวนการ นอกจากนี้ พรธิดา สุขกรม (2557) ยังกล่าวถึงสาเหตุที่สำคัญที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน คือ มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนของตัวผู้เรียนเอง เช่น 1) การมีมโนทัศน์ที่จำกัด 2) การมีความเข้าใจที่บกพร่องเกี่ยวกับข้อเท็จจริงทางคณิตศาสตร์ 3) การอ้างอิงเกินขอบเขตหรือเงื่อนไข และ 4) การตีความผิด ซึ่งปัจจัยสำคัญเกิดจากการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนที่ส่งเสริมระบบการเรียนรู้ไม่เพียงพอ

ในบริบทของการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครู หลักสูตรที่จัดการศึกษาเพื่อผลิตครูสาขาการประถมศึกษาย่อมจะต้องให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ของนักศึกษาทั้งองค์ความรู้ด้านเนื้อหา ทักษะการจัดการเรียนรู้ และสมรรถนะของการเป็นครูที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้บริบทของการรับเข้านักศึกษาใหม่จากโรงเรียนในพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ได้รับความสนใจในการเข้าเรียนของนักเรียนที่มาจากโรงเรียนที่หลากหลายและมีความแตกต่างกันในด้านการจัดการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมของโรงเรียน จึงส่งผลให้องค์ความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระต่างๆ ของนักเรียนที่เข้าสู่การเป็นนักศึกษาครูมีองค์ความรู้พื้นฐานในระดับที่มีความแตกต่างกัน นอกจากนี้การเตรียมความพร้อมสำหรับการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ในระดับประถมศึกษา ก็ถือเป็นความท้าทายอีกมิติหนึ่ง เนื่องจากพื้นฐานของนักเรียนที่เข้าเรียนต่อในสาขาการประถมศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้มีความถนัดในทางคณิตศาสตร์ จึงมีความจำเป็นในการศึกษาเพื่อค้นหาความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในทางคณิตศาสตร์ของนักศึกษา เพื่อนำสู่กับปรับปรุงให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องและส่งผลให้การจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของนักศึกษาในอนาคตมีประสิทธิภาพและเกิดการเรียนรู้ต่อผู้เรียนมากที่สุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษามโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในเนื้อหาทางคณิตศาสตร์ของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาวิชาชีพระดับปริญญาตรี สาขาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร จำนวน 60 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบวัดมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนทางคณิตศาสตร์แบบอัตนัย โดยปรับปรุงจากแบบทดสอบวัดความรู้คณิตศาสตร์ระดับชั้นที่ใช้วัดความรู้สำหรับนักเรียนระดับ ชั้นประถมศึกษา (O-net) มาเป็นหลักในการออกแบบแบบวัดดังกล่าว โดยแบ่งเป็นสาระจำนวนและการดำเนินการ 20 ข้อ สาระการวัด 20 ข้อ สาระพีชคณิต 20 ข้อ สาระเรขาคณิต 20 ข้อ และสาระสถิติและความน่าจะเป็น 20 ข้อ รวม 100 ข้อ ข้อละ 1 คะแนน โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการให้นักศึกษาทำแบบทดสอบจำนวน 100 ข้อ แล้วนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาดำเนินการตรวจสอบหาความถี่ของมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ รวมถึงวิเคราะห์ถึงลักษณะของมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนที่พบ

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษามโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนทางคณิตศาสตร์ของนักศึกษาวิชาชีพระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ปรากฏผลวิจัยตามตารางแสดงผลการศึกษามโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนทางคณิตศาสตร์ ดังนี้

สาระทางคณิตศาสตร์	มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อน	ร้อยละ
จำนวนและการดำเนินการ	1. ลำดับของการดำเนินการระคน	83.33
	2. ความหมายและการดำเนินการเศษส่วน	71.67
	3. ความหมายและการดำเนินการทศนิยม	53.33
พีชคณิต	4. การค้นหาแบบรูปและความสัมพันธ์เบื้องต้น	40.00
	5. การแปลงแบบรูปของจำนวนเป็นความสัมพันธ์ในรูปสมการ	81.67
การวัด	6. การสื่อความหมายด้วยทศนิยมกับหน่วยการวัด	50.00
	7. การแปลงหน่วยการวัด	31.67
	8. การแก้โจทย์การวัดเชื่อมโยงกับเรขาคณิต เช่น การคำนวณ	63.33

สาระทาง คณิตศาสตร์	มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อน	ร้อยละ
	พื้นที่ ปริมาตร	
เรขาคณิต	9. สมบัติของรูปเรขาคณิต	53.33
	10. ความสัมพันธ์ระหว่างรูปเรขาคณิต 2 มิติและ 3 มิติ	78.33
สถิติ	11. การอ่านการนำเสนอข้อมูล (แผนภูมิ) ที่มีการกำหนดสเกล	23.33
	12. การอ่านแผนภูมิรูปวงกลม (การแปลง % เป็นข้อมูลจริง)	36.66

จากข้อมูลที่ปรากฏในตาราง พบว่า นักศึกษามีมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนที่พบมากที่สุดในการสาระจำนวนและการดำเนินการ ด้านมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับลำดับของการดำเนินการระคนที่ร้อยละ 83.33 รองลงมาในสาระพีชคณิต ด้านมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการแปลงแบบรูปของจำนวนเป็นความสัมพันธ์ในรูปสมการ และมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนที่พบได้น้อยที่สุดคือ สาระสถิติ ด้านมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างการนำเสนอข้อมูล (แผนภูมิ) ที่มีการกำหนดสเกล ที่ร้อยละ 23.33

ภาพแสดงตัวอย่างของมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนทางคณิตศาสตร์ กรณีที่ 1 สาระจำนวนและการดำเนินการ (Number & Operation)

จากโจทย์ $(200,000 - 15,050) + 2,000 \times 35$
(ข้อสอบ O-net ปีการศึกษา 2564)

พบมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวข้องกับลำดับของการดำเนินการตามหลักการทางคณิตศาสตร์ ผู้แก้ปัญหาจะต้องเรียงลำดับการดำเนินการจากซ้ายไปขวา ดำเนินการกับจำนวนที่มีวงเล็บก่อน และให้ความสำคัญกับตัวดำเนินการ $\times$ (การคูณ) ก่อนตัวดำเนินการ $+$ (การบวก)

ถ้าพิจารณาจากการดำเนินการในข้อดังกล่าวนี้ จะมีขั้นตอนและการดำเนินการที่ถูกต้องซึ่งจะได้ผลลัพธ์ดังนี้

1) $200,000 - 15,050 = 184,950$

2) $2,000 \times 35 = 70,000$

3) $184,950 + 70,000 = 254,950$

ดังนั้น 254,950 จึงเป็นคำตอบที่ถูกต้อง

200 000
15 000
184 950
2 2 000
4 3 2 2 000
186 950
35
1 9 3 4 7 50
5 6 0 8 5 0
6,543,250

จากภาพแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในวิธีการคำนวณโดยนักศึกษาใช้การดำเนินการจากซ้ายไปขวา โดยไม่คำนึงถึงจำนวนที่มีตัวดำเนินการ $\times$ (การคูณ) จึงทำให้ได้ผลลัพธ์ 6,543,250 ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่ไม่ถูกต้อง และเกิดจากความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับลำดับของการดำเนินการ

ภาพแสดงตัวอย่างของมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนทางคณิตศาสตร์ กรณีที่ 2 สารการวัด (Measurement)

จากโจทย์ ธิดาและราตรีมีกล่องทรงสี่เหลี่ยมมุมฉากคนละใบ โดยกล่องของราตรีมีความกว้าง ความยาว และความสูง เป็นสองเท่าของความกว้าง ความยาว และความสูงของกล่องของธิดา ตามลำดับ ถ้ากล่องของธิดามีปริมาตรเป็น 12 ลูกบาศก์หน่วย กล่องของราตรีจะมีปริมาตรกี่ลูกบาศก์หน่วย

แนวทางการหาผลลัพธ์ในข้อดังกล่าวนี้ เริ่มด้วยด้วยความเข้าใจเกี่ยวกับสมบัติของรูปทรงทางเรขาคณิตในเบื้องต้น และเห็นความสำคัญของ ปริมาตรของกล่องทรงสี่เหลี่ยมมุมฉาก

ซึ่งสามารถหาได้จาก กว้าง $\times$ ยาว $\times$ สูง ทั้งนี้หากพิจารณาว่ากล่องของราตรีมีความสูงเป็นสองเท่าของกล่องของธิดา ผู้แก้ปัญหาจึงจำเป็นต้องพิจารณาในลักษณะของ $2 \times$ (กว้าง $\times$ ยาว $\times$ สูง) ซึ่งโจทย์กำหนดปริมาตรของกล่องธิดาในเบื้องต้นเป็น 12 ลูกบาศก์หน่วย ส่งผลให้เกิดความเป็นไปได้ของกล่องของธิดาคือ $2 \times 2 \times 3$ (หรือสลับค่า)

ดังนั้น ผลลัพธ์ที่ถูกต้องของข้อนี้คือ $((2 \times 2) \times (2 \times 2) \times (3 \times 2)) = 96$ ลูกบาศก์หน่วย

กล่อง ของธิดา มีปริมาตร	12	ลูกบาศก์หน่วย
กล่องยาว กว้าง มีปริมาตร	2	เท่า
เท่ากับ	24	ลูกบาศก์หน่วย

จากภาพแสดงให้เห็นถึงมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนของการแก้ปัญหานักศึกษาซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจที่บกพร่องเกี่ยวกับการตีความโจทย์ “กล่องของราตรีมีความกว้าง ความยาว และความสูง เป็นสองเท่าของความกว้าง ความยาว และความสูงของกล่องของธิดา” ที่จะต้องพิจารณาความเป็นสองเท่าของขนาดในทั้ง 3 มิติ มิติความกว้าง ความยาว และความสูง ก่อนที่จะนำสู่การคำนวณหาปริมาตรที่เป็นผลลัพธ์ในท้ายที่สุด เมื่อขาดความเข้าใจในตำแหน่งนี้จึงเกิดการคำนวณที่ตีความคำว่า “สองเท่าของ” ในทันที ซึ่งทำให้การคำนวณดูง่าย และได้ผลลัพธ์ที่ไม่ถูกต้อง คือ $12 \times 2 = 24$ ลูกบาศก์หน่วย จึงเป็นคำตอบที่ผิด

อภิปรายผล

จากการศึกษามโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนทางคณิตศาสตร์ของนักศึกษาวิชาชีพรู สาขาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร มีประเด็นที่น่าสนใจที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1. จากผลวิจัยพบการปรากฏของมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในสาระจำนวนและการดำเนินการด้านมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับลำดับของการดำเนินการระคน (Order of operation) ที่ร้อยละ 83.33 มากที่สุด แสดงให้เห็นว่านักศึกษาไม่มีความเข้าใจในระดับหลักการเกี่ยวกับลำดับของการดำเนินการ ขั้นตอนวิธีการที่นักศึกษามักจะใช้ได้อย่างแม่นยำและพบว่าดำเนินการได้ถูกต้องมากที่สุดคือการดำเนินการกับจำนวนที่อยู่ในวงเล็บก่อน รวมถึง การดำเนินการจากซ้ายไปขวา นอกเหนือจากนั้นหลักการเรียงลำดับของตัวดำเนินการที่กล่าวถึง การให้ดำเนินการ การคูณ การหาร ก่อนการบวก การลบ เป็นหลักการที่มักจะถูกหลงลืมไม่นำมาใช้ ทำให้เกิดผลลัพธ์ที่สะท้อนถึงความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนของนักศึกษา ที่สอดคล้องกับ พรธิดา สุขกรม (2557) ที่ได้กล่าวถึงสาเหตุที่สำคัญที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน คือ มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนของตัวผู้เรียนเอง เช่น 1) การมีมโนทัศน์ที่จำกัด 2) การมีความเข้าใจที่บกพร่องเกี่ยวกับข้อเท็จจริงทางคณิตศาสตร์ 3) การอ้างอิงเกินขอบเขตหรือเงื่อนไข และ 4) การตีความผิด ซึ่งปัจจัยสำคัญเกิดจากการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนที่ส่งเสริมระบบการเรียนรู้ไม่เพียงพอ

2. จากผลวิจัยพบการปรากฏของมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนสาระสถิติ ด้านมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการอ่านการนำเสนอข้อมูล (แผนภูมิ) ที่มีการกำหนดสเกล ที่ร้อยละ 23.33 แสดงให้เห็นว่ามโนทัศน์ด้านการอ่านแผนภูมิต่างๆ ที่มีการกำหนดสเกล ไม่มีความยุ่งยากซับซ้อนสำหรับนักศึกษาเป็นเนื้อหาสาระที่ไม่ถึงระดับของการใช้การคิดวิเคราะห์ นอกเหนือจากการตั้งคำถามที่เกี่ยวข้องกับแผนภูมิดังกล่าวให้มีความซับซ้อนมากขึ้นถึงระดับที่ต้องอาศัยความเชื่อมโยงกับสาระจำนวนและการดำเนินการ ทั้งนี้เมื่อมีการคำนวณที่มีความซับซ้อนเข้ามาเกี่ยวข้องก็สามารถเกิดมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนเพิ่มเติมได้

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษามโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนทางคณิตศาสตร์ของนักศึกษาวิชาชีพครู สาขาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร พบว่า มโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์มีความสำคัญต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครูและการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของผู้เรียน การวิเคราะห์ว่าครูและผู้เรียนมีมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนอะไรบ้างและคลาดเคลื่อนอย่างไรเมื่อเปรียบเทียบกับมโนทัศน์ที่ถูกต้องจะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการระมัดระวังไม่ให้เกิดความคลาดเคลื่อนเหล่านั้นตลอดจน เป็นประโยชน์ในการหาแนวทางเพื่อแก้ไขความคลาดเคลื่อนนั้นให้หมดไปซึ่งจะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น และควรให้ความสำคัญกับปัจจัยดังต่อไปนี้ 1) การเตรียมความพร้อมสำหรับนักศึกษา นักศึกษาครูในสาขาวิชาการประถมศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มผู้เรียนมีความจำเป็นต้องเตรียมพร้อมในด้านองค์ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะให้พร้อมเพื่อสามารถจัดการเรียนรู้ได้ในหลากหลายบริบทและหลากหลายศาสตร์สาขาวิชา สำหรับเนื้อหาทางคณิตศาสตร์อาจารย์ผู้สอนจึงควรเน้นการตรวจสอบถึงมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในเบื้องต้น เพื่อปรับปรุงและพัฒนาไปสู่ความเข้าใจหรือมโนทัศน์ที่ถูกต้องต่อไป 2) การเตรียมการในภาคปฏิบัติ อาจารย์ผู้สอนสามารถให้นักศึกษาได้รับทราบข้อมูลมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนของตนเอง และการประเมินความเข้าใจในเชิงพัฒนาการที่ทั้งการประเมินโดยอาจารย์ผู้สอนหรือการประเมินตนเองของนักศึกษา เพื่อให้ นักศึกษาสามารถมองเห็นจุดที่พัฒนาแล้วและจุดที่ควรพัฒนาต่อด้วยตนเอง เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดความพยายามในการผลักดันตนเองให้เข้าสู่จุดที่เกิดมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนลดลงและเกิดความเข้าใจในท้ายที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2549). การคิดเชิงมนทัศน์. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : ชัคเชส มีเดีย.
- พรธิดา สุขกรม. (2557). *การศึกษามโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนและข้อผิดพลาดทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 และเขต 2*. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2554). *ครูคณิตศาสตร์มืออาชีพเส้นทางสู่ความสำเร็จ*. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- อัมพร ม้าคะนอง. (2552). *การพัฒนา มโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์โดยใช้โมเดลการได้มาซึ่งมโนทัศน์และคำถามระดับสูง* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัมพร ม้าคะนอง. (2554). *ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ : การพัฒนาเพื่อพัฒนาการ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- National Council of Teachers of Mathematics. (2000). *Principles and standards for school mathematics*. Reston, Va: National Council of Teachers of Mathematics

การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตร
บัณฑิตวิชาชีพครู โดยการเรียนรู้ด้วยตนเอง
ผ่านบทเรียนออนไลน์ (E-LEARNING)
DEVELOPMENT FOR ENGLISH SKILLS OF TEACHING –
PROFESSIONAL STUDENTS BY ON-LINE SELF-LEARNING

¹บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์ และ ²ธารณา สุวรรณเจริญ

¹Bandhit Chatwirote and ²Tarana Suwancharoen

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ประเทศไทย

Kamphaeng Phet Rajabhat University, Thailand

¹montreegate@hotmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 25, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู จากการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านบทเรียนออนไลน์ เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 60 และเพื่อศึกษาผลความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู จากการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านบทเรียนออนไลน์ ซึ่งประชากรเป็นนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ปีการศึกษา 2563 จำนวน 180 คน กลุ่มตัวอย่าง จากการสุ่มเจาะ จำนวน 150 คน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย บทเรียนออนไลน์ (E-Learning) ของ Discovery จำนวน 3

¹รองศาสตราจารย์ ดร., คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

²อาจารย์, สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

บทเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจ แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบบออนไลน์ จากการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านบทเรียนออนไลน์ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ร้อยละค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู พบว่า หลังเรียนในภาพรวม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 70.04 สูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 2) ผลความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู จากการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านบทเรียนออนไลน์ พบว่า มีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$) โดยด้านสื่อออนไลน์ และด้านเนื้อหาภาษาอังกฤษ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$) และ ($\bar{X} = 4.15$) ตามลำดับ

คำสำคัญ: การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ, นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู, การเรียนรู้ด้วยตนเอง, บทเรียนออนไลน์

Abstract

The purpose of this research is to 1) study the result of English Skills of compare with 60 percentage criteria. 2) study the satisfaction of on-line self-learning. The population was 180 teaching-professional student in 2022 academic year, Kamphaeng Phet Rajabhat University. The 150 samples were volunteer. Tools of research were 3 units of Discovery E-learning and the 5 rating scales on-line satisfaction questionnaire. Data analysis was used by percentage, mean and standard deviation. The result of research were as followed : 1) The English Skill result was 70.04 mean score higher than 60 percentage criteria significant at .05 2) The overall satisfaction result was high level. Both on-line media aspect and English content were high level.

Keywords: Development for english skills of Teaching – professional students, On-line self-learning

บทนำ

ปัจจุบันกระบวนการเรียนการสอนภาษาอังกฤษของครูในโรงเรียนที่มีข้อจำกัดทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานและบุคลากรทางการศึกษา อีกทั้งยังมีสถานที่ตั้งอยู่ในท้องที่ทุรกันดารการสอนภาษาอังกฤษยังมีปัญหามากกว่าโรงเรียนปกติอื่น ๆ ไปโดยปริยาย ดังจะเห็นได้จากสภาพปัญหาและข้อจำกัดของโรงเรียนท้องที่ทุรกันดารนั้นพบว่า มีสภาพปัญหาและข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่ การขาดบุคลากรมืออาชีพ (Professional Teacher) ทางด้านการศึกษา การขาดเอกภาพในการทำงาน เช่น ต่างคนต่างทำ ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน นโยบายของหน่วยเหนือแต่ละยุคสมัยที่แตกต่างกันไม่แน่นอน ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ (O-NET) หรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ สภาพพื้นที่หลายพื้นที่เป็นถิ่นทุรกันดาร กระบวนการจัดการเรียนการสอนยังขาดประสิทธิภาพและคุณภาพ การแต่งตั้งโยกย้ายครูบ่อยครั้ง สภาพครอบครัว คุณภาพชีวิตของนักเรียนและผู้ปกครองไม่ดี เป็นต้น

การนำเอาสื่อสังคมออนไลน์มาประยุกต์ใช้เพื่องานด้านการศึกษาทุกระดับอย่างแพร่หลายอำนวยความสะดวกให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ไร้ขีดจำกัดทั้งในเรื่องเวลาและสถานที่ ส่งเสริมการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 มีรูปแบบและเป้าหมายที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และฝึกปฏิบัติทักษะด้านต่าง ๆ ด้วยตนเอง นอกจากนี้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางสื่อสารที่ช่วยส่งเสริมการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้สอนและผู้เรียนได้อีกช่องทางหนึ่ง การเรียนการสอนออนไลน์ (Online learning) จึงจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการเรียนรู้ภาษาอังกฤษจากบทเรียนออนไลน์ (E-Learning) ซึ่งจะเป็นแบบอย่างที่น่าไปสู่การนำไปใช้ในอนาคตของการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ จึงสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู โดยการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านบทเรียนออนไลน์ (E-Learning) จัดเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาในอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงวิธีเรียนในรูปแบบเดิม ๆ ให้เป็นการเรียนใหม่ ที่ใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยทำการสอน นอกจากนี้ความหมายอีกในหนึ่งยังหมายถึง การเรียนทางไกล การเรียนผ่านเว็บไซต์ อีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นเรียนทางผ่านทางอินเทอร์เน็ต โดยอยู่ในรูปแบบของคอมพิวเตอร์ เป็นการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ บวกเข้ากับเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สร้างการศึกษาที่มีปฏิสัมพันธ์คุณภาพสูง โดยไม่จำเป็นต้องเดินทาง เกิดความสะดวกและเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว ทุกสถานที่ ทุกเวลา เป็นการสร้างการศึกษาตลอดชีวิตให้กับประชากร ปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์เข้ามามีบทบาทในยุคปัจจุบันในทุกวงการของสังคมไทย สื่อสังคมออนไลน์มีความก้าวหน้า มีการพัฒนาทางเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารต่างๆ และการเรียนการสอนแบบออนไลน์ เป็นการศึกษาผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ด้วยตนเอง ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนตามความชอบของตนเอง ในส่วนของเนื้อหาการเรียน ประกอบด้วย ข้อความ, รูปภาพ, เสียง, VDO และMultimedia อื่นๆ สิ่งเหล่านี้จะถูกส่งตรง

ไปยังผู้เรียนผ่าน Web Browser ทั้งผู้เรียน, ผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นทุกคน สามารถติดต่อ สื่อสารปรึกษา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นแบบเดียวกับการเรียนในชั้นเรียนทั่วไป โดยการใช้ E-mail, Chat, Social Network เป็นต้น ด้วยเหตุนี้การเรียนรู้แบบออนไลน์ จึงเป็นเหมาะสำหรับทุกคนและยังสามารถเรียนได้ทุกเวลา (วราพร คำจับ, 2562)

บทความวิจัยการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู โดยการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผ่านบทเรียนออนไลน์ (E-LEARNING) จะเป็นแนวทางในการเรียนการสอนออนไลน์ (Online learning) มาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู จากการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านบทเรียนออนไลน์ เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 60

2. เพื่อศึกษาผลความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู จากการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านบทเรียนออนไลน์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ปีการศึกษา 2563 จำนวน 180 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ปีการศึกษา 2563 จำนวน 150 คน จากการสุ่มสุ่ม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

บทเรียนออนไลน์ (E-Learning) ของ Discovery จำนวน 3 บทเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจ แบบออนไลน์ โดยการดำเนินการวิจัยเป็นไปตามลักษณะของการวิจัย 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาผลการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู จากการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านบทเรียนออนไลน์ เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 60

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาผลความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู จากการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านบทเรียนออนไลน์

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของบทเรียนออนไลน์ (E-Learning) ของ Discovery สำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร จากการทดสอบก่อนและหลังการเรียนบทเรียนออนไลน์ (E-Learning) ข้อมูลที่ได้แบบสอบถามความพึงพอใจของการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู

ผลการวิจัย

การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู โดยการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผ่านบทเรียนออนไลน์ (E-LEARNING) สรุปผล ดังนี้

1. ผลการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู จากการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านบทเรียนออนไลน์ เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 60 ผลการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ในภาพรวม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 70.04 คะแนน สูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู จากการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านบทเรียนออนไลน์ ความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู จากการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านบทเรียนออนไลน์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านสื่อออนไลน์ ($\bar{X} = 4.18$) รองลงมา คือ ด้านเนื้อหาภาษาอังกฤษ ($\bar{X} = 4.15$)

อภิปรายผล

การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู โดยการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผ่านบทเรียนออนไลน์ (E-LEARNING) มีประเด็นที่สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ในภาพรวม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 70.04 คะแนน สูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับ อัมราภรณ์ หนุยอด, วุฒิภัทร หนุยอด, พงษ์เทพ บุญเรือง (2561) ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษพื้นฐานด้วยนวัตกรรม English Video Online ผลการวิจัยพบว่า 1. ประสิทธิภาพของนวัตกรรม English Video Online School มีค่าเท่ากับ

78.71/7 .99 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 70/70 2. ครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนมีผลการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษพื้นฐานหลังเรียนโดยใช้นวัตกรรม English Video Online School สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3. ครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนมีผลการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษพื้นฐานหลังเรียนโดยใช้นวัตกรรม English Video Online School เฉลี่ยอยู่ที่ 7 .99 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 สำหรับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในพื้นที่จังหวัดเลย และสอดคล้องกับพิมพ์จิ ปณารัตน์ และวรวิมล มั่นสุขผล (2561) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการเรียน E-learning ร่วมกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ โดยได้กลุ่มตัวอย่างจากนักศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 34 คนโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการเรียน E-learning ร่วมกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อส่งเสริมความสามารถการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของนักศึกษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ความสามารถทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของนักศึกษาระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยศิลปากร โดยภาพรวมทั้ง 7 สัปดาห์พบว่าคะแนนผลงานการปฏิบัติการคิดเป็นร้อยละ 79.31 อยู่ในระดับดีมาก อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาสำเร็จการศึกษาปริญญาตรีมาแล้วและมีความตระหนักต่อผลการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การสอบใบประกอบวิชาชีพครู ซึ่งเป็นหนึ่งในสิ่งที่จำเป็นต้องสอบให้ผ่าน นอกจากนั้นการจัดระบบเนื้อหาของสื่อเป็นไปตามลำดับความยากง่ายจากน้อยไปหามาก โดยมีองค์ประกอบครบทุกทักษะการพัฒนาคือการฟัง การพูด การอ่านและการเขียน โดยมีการอธิบายเนื้อหา คำศัพท์ ประกอบการเรียนรู้ อีกนัยหนึ่งคือ การเรียนออนไลน์สามารถเรียนซ้ำได้หลายครั้ง สามารถตรวจคำตอบได้เลย ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้และการจดจำเนื้อหา จึงทำให้ผู้เรียนมีคะแนนสูงกว่าเกณฑ์อย่างเห็นได้ชัดเจน

2. ความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู จากการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านบทเรียนออนไลน์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านสื่อออนไลน์ ($\bar{X} = 4.18$) รองลงมา คือ ด้านเนื้อหาภาษาอังกฤษ ($\bar{X} = 4.15$) สอดคล้องกับ สายใจ ทองเนียม (2560) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาสื่อบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (E-Learning) วิชาภาษาอังกฤษ ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นต่อบทเรียนอยู่ในระดับเห็นด้วยมากโดยสรุปการศึกษาเกี่ยวกับ E-learning เพิ่มความสามารถด้านการใช้เทคโนโลยีและยังสามารถต่อยอดสู่การทำสื่อการสอนช่วยเหลือบุคลากรทางการศึกษาในการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ทันต่อสมัย ง่ายต่อการเข้าถึงและสามารถเข้าถึงผู้เรียนได้อย่างง่ายดาย ดังนั้นแนวทางการพัฒนา E-learning ในประเทศไทยจึงมีแนวโน้มการพัฒนาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทั้งในส่วนของการภาคการศึกษา การแพทย์และการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งบทเรียนภาษาอังกฤษออนไลน์ที่ปรากฏในการวิจัยครั้งนี้มีรูปแบบที่สวยงาม มีลูกเล่นที่หลากหลาย น่าสนใจ รวมทั้งสามารถเรียนซ้ำได้หลายครั้ง ส่งผลต่อการเรียนรู้ได้อย่างเป็นรูปแบบ โดยผู้เรียนยังสามารถศึกษานอกเวลาได้

อย่างไม่จำกัดเวลา สถานที่ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาภาษาอังกฤษอย่างยิ่ง จึงทำให้ผลสำรวจความพึงพอใจครั้งนี้อยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษาผลการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู จากการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านบทเรียนออนไลน์ พบว่าการเรียนออนไลน์ (E-Learning) เป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่เข้ามาเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนแบบเดิม โดยการนำเทคโนโลยีมาใช้ผสมผสานร่วมกัน เช่น อินเทอร์เน็ต อุปกรณ์สื่อสาร แพลตฟอร์มการเรียน เป็นต้น เพื่อสร้างห้องเรียนเสมือนจริง โดยนักศึกษาสามารถเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึงและสะดวกรวดเร็ว โดยจัดอุปสรรคด้านสถานที่และเวลา อีกทั้งในสถานการณ์ (วิกฤตไวรัส COVID-19) ที่ทำให้นักศึกษาต้องปรับตัวให้เข้ากับวิถีของ New Normal เริ่มใช้วิธีการเรียนออนไลน์ ที่บ้าน (Study From Home) นำนวัตกรรมมาใช้ในการเรียนรู้อย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยมีกระบวนการเรียนการสอนเริ่มที่ผู้สอนได้จัดเตรียมเนื้อหา แบบฝึกหัด และกระบวนการวัดผล เป็นแบบออนไลน์ผ่านทาง web-based หรือ mobilebased applications ซึ่งผู้เรียนสามารถที่จะเรียนจากสถานที่ใด ในเวลาใดก็ได้ที่มีความสะดวกและเหมาะสมต่อการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนจำเป็นต้องใช้เครื่องมือประกอบการสื่อสารเพื่อให้การสื่อสารที่สมบูรณ์เพียงพอที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ จำเป็นต้องมีความพร้อมหลายด้าน ได้แก่ ด้านเครื่องมือ ด้านโครงข่ายด้านโปรแกรมหรือแพลตฟอร์ม ด้านเนื้อหา และด้านความพร้อมของผู้สอนและผู้เรียน ดังนั้นจึงควรสำรวจความพร้อมเหล่านี้กับนักศึกษาก่อนและร่วมกันหาทางออก

เอกสารอ้างอิง

- พิมพ์พจี ปณรัตน์ และวรวิมล มั่นสุขผล. (2561). ผลการเรียนรู้ร่วมกันกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของนักศึกษาระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยศิลปากร. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 16(2), 88-98.
- วรพร คำจับ. (2562). สื่อสังคมออนไลน์กับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 *Social Media for Teaching and Learning in the 21st Century*. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2562.
- สายใจ ทองเนียม. (2560). การพัฒนาสื่อบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (E-Learning) วิชาภาษาวรรณคดี (THA 234) *Development of E-Learning Courseware on Literary Styles (THA234)*. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยรังสิต, 13(1), 25-40.
- อัมราภรณ์ หนูยอด, พงษ์เทพ บุญเรือง, และอาทิตย์ ถมมา. (2561). การพัฒนาครูโดยใช้นวัตกรรมการศึกษาชั้นเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในพื้นที่จังหวัดเลย. เลย: คณะครูศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียน
การสอนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา
(COVID -19) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

ADMINISTRATIVE SKILLS OF SCHOOL ADMISTRATORS
AFFECTING TO TEACHING AND LEARNING MANAGEMENT IN
PANDEMIC CORONAVIRUS DISEASE UNDER SAKON NAKHON
PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

¹ปรัชญา สังชาตรี, ²ทัศนา ประสานตรี และ ³สุมาลี ศรีพุทธิรินทร์

¹Prachya Sangchatri and ²Tassana Prasantree and ³Sumalee Sriputtarin

มหาวิทยาลัยนครพนม, ประเทศไทย

Nakhon Phanom University, Thailand

¹646150110195@npu.ac.th

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 25, 2023

บทคัดย่อ

ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นสิ่งสำคัญในการบริหารงานในสถานศึกษา
ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาทักษะและ
เปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

¹ นักศึกษา, สาขาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

² รองศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

ประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 2) ศึกษาและเปรียบเทียบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 จำแนกตามสถานภาพและขนาดโรงเรียน 3) ศึกษาอำนาจพยากรณ์ของทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 60 คนและครูผู้สอน จำนวน 301 คนรวมทั้งสิ้น 361 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้เกณฑ์ร้อยละได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำแนกเป็น 2 ฉบับ คือ (1) แบบสอบถามทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษามีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง .80 -1.00 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อระหว่าง .60-.84 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .97 (2) แบบสอบถามการจัดการเรียนการสอนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง .80 - 1.00 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อระหว่าง .64 - .92 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .97 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าที (t-test แบบ Independent Samples) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว การวิเคราะห์สหสัมพันธ์และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ผลการศึกษาพบว่า 1) ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามสถานภาพพบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกัน ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามขนาดของโรงเรียน พบว่าโดยรวมไม่แตกต่างกัน 2) การจัดการเรียนการสอนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามสถานภาพพบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามขนาดของโรงเรียน พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ตัวแปรทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 มี 3 ตัวแปรได้แก่ ทักษะด้านความคิดรวบยอด (X_2) ทักษะด้านความรู้ความคิด (X_3) และทักษะด้านเทคนิควิธี (X_5) โดยร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 65

คำสำคัญ : ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา; การจัดการเรียนการสอน; การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19)

Abstract

Administrative Skills of School Administrators were important of Administration in schools for efficiency and effectiveness. The purposes of research were (1) to study and compare administrative skills of school administrators under Sakon Nakhon Primary Educational Service Area Office 3, (2) to study and compare to teaching and learning management in pandemic of CoronaVirus Disease COVID-19 under Sakon Nakhon Primary Educational Service Area Office 3, classified by status and school-size, (3) to study the prediction power of Administrative Skills of School Administrators Affecting to Learning Management in Pandemic of Coronavirus Disease COVID-19 under Sakon Nakhon Primary Educational Service Area Office 3. The sample were 60 School Administrators and 301 teachers total 361 followed the proportion using the percentage criteria, and they were selected by Stratified Random Sampling. The instruments used were 2 aspects of questionnaires: (1) a five-rating scale questionnaire on administrative skills of school administrators with the Index of Item Congruence (IC) between .80 - 1.00, the discrimination between .60-.84, and the reliability of .97; and (2) a five-rating scale questionnaire on teaching and learning management in the Coronavirus COVID -19 pandemic of schools with the Index of Item Congruence (IC) between .80 - 1.00, the discrimination between .64 - .92, and the reliability of .97. The statistics employed were percentage, mean, standard deviation, t-test (Independent Samples), One-way analysis of variance analysis, correlation analysis, and multiple regression stepwise analysis. The results were found that (1) overall administrative skills of school administrators were at the high level. In comparison, overall administrative skills of school administrators classified by status revealed the statistically no significant The overall of schools administrators classified by school size, it revealed the statistically significant different at the .01 level; (2) overall teaching and learning management in pandemic of Corona Virus Disease COVID-19 was at the high level. In comparison, overall teaching and learning management in pandemic of CoronaVirus Disease COVID-19 revealed the statistically no significant. In comparison, overall classified by school-size, it revealed the statistically significant different at the .01 level; and (3) there were 3 variables of school administrators affecting to teaching and learning management in pandemic of CoronaVirus Disease COVID-19 of schools under the Sakon Nakhon Primary Educational

Service Area Office 3, Conceptual Skills (X_2), Cognitive Skills (X_3), Technical Skills (X_5). It could be predicted up to 65 percent.

Keywords : Excellent Management ,International school, 7S 7C Management Model

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคมและสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบของประเทศเพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัต ประเทศต่างๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ ภูมิภาคและของโลก ควบคู่กับการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของประเทศในส่วนของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคนไทยให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ ภายใต้แรงกดดันภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์และแรงกดดันภายในประเทศที่เป็นปัญหาวิกฤตที่ประเทศต้องเผชิญ เพื่อให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรม จริยธรรม และประเทศสามารถก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว รองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคต (กระทรวงศึกษาธิการ. 2563 : 1)

ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากสภาวะการระบาดเชื้อโควิด-19 ถึง 3 ระลอก ๆ ที่รุนแรงมากที่สุด คือ ระลอกที่ 3 ซึ่งเป็นสายพันธุ์อังกฤษแพร่กระจายรุนแรงรวดเร็ว ประมาณ 1.7 เท่า ทำให้เกิดมาตรการต่าง ๆ ในการป้องกันการแพร่กระจายของโรคเป็นระยะ ๆ เช่น มาตรการทำงานที่บ้าน (Work from Home) มาตรการเพิ่มระยะห่างทางสังคม (Social Distances) โดยห้างสรรพสินค้า กิจกรรม รวมคนจำนวนมากที่มีความเสี่ยงสูงต่อการแพร่ระบาดการระบาดโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ และสังคมเป็นวงกว้างจนเกิดการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านการศึกษา ผลทำให้การ ปิด-เปิดเรียนไม่เป็นไปตามปฏิทินการปิด-เปิดเรียนตามปกติ การจัดการเรียนการสอนผ่านกลไกต่าง ๆ กลายเป็นแรงผลักดันให้เกิดการปรับตัวและนำมาซึ่งเทคโนโลยีและนวัตกรรมรูปแบบการศึกษา ใหม่ ๆ ที่ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยตนเองด้วยรูปแบบที่แตกต่างกลายเป็นโมเดลใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ทั่วโลก (กสศ. 2564 :ออนไลน์) แต่ละประเทศหาวิธีป้องกันโดยการรับแรงฉีดยาวัคซีนให้กับประชากรในประเทศของตนเองการฉีดวัคซีนโควิด-19 ได้รับ

การยืนยันแล้วว่าช่วยสร้างภูมิคุ้มกันโรค COVID-19 ได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยจะต้องทำควบคู่ไปกับการสวมหน้ากาก เว้นระยะห่าง ล้างมือให้บ่อย และเลี่ยงพื้นที่แออัด ดังนั้น ก่อนฉีดวัคซีน COVID-19 ควรรู้และเข้าใจ ข้อมูลให้ถูกต้องวัคซีนอาจไม่สามารถป้องกันทุกคนที่ฉีดจากการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ได้แต่พบว่า สามารถลดความรุนแรงของโรคได้ (กรมควบคุมโรค. 2564 : 4)

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแนวทางในการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา โควิด-19 โรงเรียนหยุดได้แต่การเรียนรู้หยุดไม่ได้ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 มติคณะรัฐมนตรีให้เลื่อนเปิดเรียนจาก วันที่ 16 พฤษภาคม 2563 เป็นวันที่ 1 กรกฎาคม 2563 โดยมีการจัดการเรียนการสอน 3 รูปแบบ คือ (1) การเรียนในชั้นเรียน (On site) การเรียนการสอนที่เน้นการจัดกิจกรรมในโรงเรียนหรือในชั้นเรียนเป็นหลัก โดยครูผู้สอนสามารถนำรูปแบบการเรียนการสอนอื่นๆ มาบูรณาการใช้กับการเรียนในชั้นเรียนได้ เช่น การเรียนผ่านโทรทัศน์ (On Air) หรือการเรียนผ่านอินเทอร์เน็ต (On line) เป็นต้น (2) การเรียนการสอนทางไกลผ่านโทรทัศน์ในระบบดิจิทัลและระบบดาวเทียมเพื่อให้นักเรียนเข้าถึงการเรียนรู้ในทุกครัวเรือน ทั้งนี้ มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในพระบรมราชูปถัมภ์ได้อนุเคราะห์ในการส่งสัญญาณออกอากาศ 15 ช่องสัญญาณ (อนุบาล 1- มัธยมศึกษาปีที่ 6) พร้อมทั้งอนุเคราะห์เนื้อหาสาระการเรียนรู้ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้จัดทำสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอน (3) การเรียนการสอนแบบออนไลน์ (On Line) การเรียนการสอนแบบออนไลน์เป็นการศึกษาผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยนักเรียนสามารถเลือกเรียนตามความสนใจหรือครูอาจกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนเข้าถึงเนื้อหาด้วยตนเองได้ทุกที่ทุกเวลา เนื้อหาอาจประกอบด้วยข้อความ รูปภาพ เสียง วิดีโอ และสื่อมัลติมีเดีย อื่นๆ ซึ่งนักเรียน ครู และเพื่อนร่วมชั้นเรียนสามารถติดต่อสื่อสารปรึกษาหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแบบเดียวกับการเรียนในชั้นเรียนทั่วไป โดยใช้ช่องทางการสื่อสารผ่าน E-mail, Chat, Social Network เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.2563 : 6) และการแพร่ระบาดระยะที่ 2 มีการหยุดเรียนช่วงเดือนมกราคม 2564 มีการจัดการเรียนการสอน 5 รูปแบบ คือ On Site, On Air, Online ,On Demand และ On Hand มี 5 จังหวัด สมุทรสาคร ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด พื้นที่สีแดง ห้าม On Site สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กวีรินทร์เกียรติ นนธ์พละ. 2564 : 2) การแพร่ระบาดระยะที่ 3 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ น.ส.ตรีนุช เทียนทอง ได้ประกาศให้เลื่อนการเปิดเรียน จากวันที่ 16 พฤษภาคม 2564 เลื่อนเป็น วันที่ 1 มิถุนายน 2564 แต่สถานการณ์การแพร่ระบาดมีความรุนแรงอย่างต่อเนื่องกระทรวงศึกษาธิการ จึงประกาศกำหนดวันเปิดภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 ในวันที่ 14 มิถุนายน 2564 โดย (1) โรงเรียนหรือสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ควบคุมสูงสุดและเข้มงวด

(สีแดงเข้ม) ให้จัดการเรียนการสอนเฉพาะรูปแบบการจัดการศึกษาทางไกล On Air, Online, On Demand, On Hand ผ่านทางไปรษณีย์เท่านั้น (2)โรงเรียนหรือสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ควบคุมสูงสุด (สีแดง) หรือพื้นที่ควบคุม (สีส้ม) สามารถจัดการเรียนการสอนได้ทั้ง 5 รูปแบบ On Site, On Air, Online, On Hand, On Demand โดยรูปแบบ On Site นั้น โรงเรียนหรือสถานศึกษาต้องผ่านเกณฑ์การประเมินความพร้อมของระบบ Thai Stop Covid+ (TSC+) และได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการโรคติดต่อจังหวัดก่อน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2564 : ออนไลน์)

การจัดการเรียนการสอนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 มีการเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีศูนย์บริหารการจัดการเรียนการสอนทางไกลในสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดต่อไวรัสโคโรนา โควิด-19 มีการสำรวจจากสำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 การเตรียมความพร้อมเปิดภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 พบว่ามีการจัดรูปแบบการเรียนการสอน 5 รูปแบบ แบ่งเป็น 2 กรณี คือ กรณีที่ 1 หากสามารถควบคุมสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา โควิด -19 ได้ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 จำนวน 182 โรงเรียน เลือกรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบ On Site คิดเป็น ร้อยละ 100 กรณีที่ 2 หากมีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา โควิด-19 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 จำนวน 182 โรงเรียนเลือกรูปแบบการเรียนการสอนทางไกล ดังนี้ (1) On Air จำนวน 10 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 5.49 Online จำนวน 100 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 54.94 (3) On Demand จำนวน 2 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 1.09 (4) On Hand จำนวน 42โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 23.07 (5) Blended Learning จำนวน 28โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 15.38 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3. (2564 : ออนไลน์)

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 เพื่อศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 จำแนกตามสถานภาพและขนาดของโรงเรียน
2. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 จำแนกตามสถานภาพและขนาดโรงเรียน
3. เพื่อศึกษาอำนาจพยากรณ์ของทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 182 โรงเรียน จำนวน 2,713 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3. 2565 : ออนไลน์)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 361 คน ได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์ร้อยละจำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 60 คน และครูผู้สอน จำนวน 301 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 3 การจัดการเรียนการสอนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะเป็นการสำรวจรายการ (Check List) โดยการหาค่าความถี่และร้อยละและนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

4.2 วิเคราะห์ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test แบบ Independent Samples) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) กรณีถ้าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธีการของ Scheffe' การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

จากการวิจัยทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการวิจัยทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ทักษะด้านความคิดรวบยอด และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะด้านการสอนงานและทักษะด้านความรู้ความคิด

2. การวิจัยการจัดการเรียนการสอนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านที่ 5 การเรียนการสอนตามความต้องการ (On Demand) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการเรียนการสอนตามปกติ (On Site) ดังตารางที่ 1 และ 2 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา

ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ทักษะด้านเทคนิควิธี	4.20	.42	มาก
2. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์	4.16	.44	มาก
3. ทักษะด้านความคิดรวบยอด	4.31	.46	มาก
4. ทักษะด้านการสอนงาน	4.16	.39	มาก
5. ทักษะด้านความรู้ความคิด	4.16	.43	มาก
รวม	4.20	.33	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ทักษะด้านความคิดรวบยอด ($\bar{X} = 4.31$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะด้านการสอนงาน และทักษะด้านความรู้ความคิด ($\bar{X} = 4.16$) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา

การจัดการเรียนการสอนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19)	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การเรียนการสอนตามปกติ (On Site)	4.15	.48	มาก
2. การเรียนการสอนผ่านทางอินเทอร์เน็ต (On Line)	4.27	.36	มาก
3. การเรียนการสอนผ่านโทรทัศน์ (On Air)	4.25	.36	มาก
4. การเรียนการสอนที่บ้าน (On Hand)	4.25	.37	มาก
5. การเรียนการสอนตามความต้องการ (On Demand)	4.29	.37	มาก
รวม	4.24	.27	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการจัดการเรียนการสอนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านที่ 5 การเรียนการสอนตามความต้องการ (On Demand) ($\bar{X} = 4.29$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านที่ 1 การเรียนการสอนตามปกติ (On Site) ($\bar{X} = 4.15$) ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากการวิจัยทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอน ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ผู้วิจัยได้อภิปรายผลได้ดังนี้

1. ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ทักษะด้านความคิดรวบยอด เป็นทักษะที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบโครงสร้างสายงาน และมีการวิเคราะห์การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงานในสถานศึกษาในภาพรวมได้อย่างเหมาะสม ผู้บริหารสถานศึกษาจะประสบผลสำเร็จในองค์กรจึงจำเป็นต้องมีทักษะ 5 ด้าน สอดคล้องกับแนวคิดของ Drake and Roe Katz ได้แก่ ทักษะทางด้านความคิดรวบยอด ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะด้านเทคนิค ทักษะด้านการสอน และทักษะด้านความรู้ความเข้าใจ ผู้บริหารที่เป็นผู้นำจึงควรจะต้องมีทักษะด้านต่างๆ เพื่อการวางแผนการกำหนดนโยบายการประสานงาน เพื่อให้เกิดความร่วมมือภายในหน่วยงานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องถ้าผู้บริหารมีทักษะด้านต่างๆ และใช้ทักษะความสามารถที่มีอยู่จะทำให้ได้รับความรักความศรัทธาจากผู้ร่วมงานและคนอื่นๆ ทั่วไปเป็นอย่างดี โชคชัย นาไชย (2559 : 31) ปฏิบัติงานด้วยความชำนาญและเชี่ยวชาญในการบริหารและการจัดการกิจการงานต่างๆ ภายในสถานศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ กิจกรรมนักเรียน อาคารสถานที่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ใช้งบประมาณในการบริหารได้อย่างคุ้มค่า ซึ่งส่งผลให้การดำเนินงานในองค์กรเกิดประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืน อธิภัทร มีแสงเพชร (2560 :24) สอดคล้องกับงานวิจัยของสำภา เสมศึกษา (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมากทั้งภาพรวมและรายด้าน

2. ผลการวิจัยการจัดการเรียนการสอนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเรียนการสอนตามความต้องการ (On Demand) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นเหตุที่ทำให้โรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่โรงเรียนจัดขึ้นตามบริบทและเป็นการสอนแบบผสมผสานทั้งการเรียนการสอนผ่านอินเทอร์เน็ต (On Line) และการเรียนการสอนที่บ้าน (On Hand) หรืออื่นๆ ตามความเหมาะสมสถานศึกษา ผู้บริหารและครู

ต้องมีการปรับตัว วางแผนการศึกษาให้สามารถขับเคลื่อนต่อไปได้ โดยมีการใช้ระบบเทคโนโลยีเข้ามาเป็นสื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของบริบทแต่ละโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับสำนักเลขาธิการสภาการศึกษา (2563 : 132) ได้ทำการวิจัยเรื่องการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์โควิด-19 จากบทเรียนต่างประเทศสู่การจัดการเรียนรู้ของไทย และสอดคล้องกับ วิจิตา พรหมวงศ์ (2563 : 103-114) ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 จำแนกตามสถานภาพและที่ตั้งของโรงเรียน พบว่า สภาพปัจจุบันมีการจัดการเรียนรู้ในช่วงการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา โควิด-19 โดยรวมอยู่ในระดับมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ทักษะด้านการสอนงาน และทักษะด้านความรู้ความคิด ดังนั้น ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ มีการส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษารู้จักการทำงานเป็นทีม สร้างความสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานร่วมกับเพื่อนร่วมงานในองค์กร เปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิดเห็นความสามารถต่างๆ หรือรับฟังปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการทำงาน เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร ทักษะด้านการสอนงาน มีการส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ความสามารถในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงานสามารถเรียนรู้งานต่างๆ โดยการอบรมหรือศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อนำมาสอนงานหรือถ่ายทอดความรู้ให้กับครูผู้สอนได้พัฒนางานและองค์กรให้เกิดประสิทธิภาพ และทักษะด้านความรู้ความคิด มีการส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาอบรมพัฒนาตนเอง เพื่อศึกษาองค์ความรู้ใหม่ๆ มีความเข้าใจในหลักและทฤษฎีการทำงานสามารถวิเคราะห์ปัญหาเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขได้ถูกวิธี

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมโรค. (2564). *แนวทางการให้วัคซีนโควิด 19 ในสถานการณ์การระบาด ปี 2564*

ของประเทศไทย. ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : กรมควบคุมโรค.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). *การเตรียมความพร้อมของกระทรวงศึกษาธิการ ก่อนเปิดภาค*

เรียน 1 กรกฎาคม 2563. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก

<https://moe360.blog/2020/05/08การเตรียมความพร้อม>. [23 เมษายน 2563].

กวิณทร์เกียรติ นนธ์พละ. (2564). *การจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค*

- ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19). กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- วิจิตา พรหมวงศ์. (2563). *สภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนการ
สอนในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนครพนม.
- สำนักงานศึกษากรุงเทพมหานคร. (2563). “*จัดเรียน 4 ON เตรียมพร้อมนร.ก่อนเปิดเทอม 1
ก.ค.*” แนวหน้า. 25 พฤษภาคม. หน้า 12.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3. (2564). *ศูนย์เฉพาะกิจการเรียนรู้การ
สอนทางไกลในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา*. [ออนไลน์]
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). *แนวทางการจัดการเรียนการสอนของ
โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานการณ์การแพร่ระบาด
ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ปี การศึกษา 2563*. กรุงเทพฯ ฯ :
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). *รายงานเรียนออนไลน์ยุคโควิด-19 : วิฤตหรือโอกาส
การศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ ฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำเภา เสมศึกษา. (2559). “*ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผล ศูนย์
พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุพรรณบุรี*. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). *วิฤตหรือโอกาสการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ ฯ : กลุ่ม
พัฒนานโยบายด้านการมีส่วนร่วมและสมัชชาการศึกษา และกลุ่มพัฒนานโยบายด้านการ
เรียนรู้
- อธิภัทร มีแสงเพชร. (2560). *การวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะผู้บริหารสถานศึกษายุคไทยแลนด์
4.0 สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานศึกษาธิการภาค 1*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- Drake, Thelbert L; & Roe, William, H. (1986). *The Principalship*. New York: Macmillan.
- Eva Ballová Mikušková, Marcela Verešová. (2020). *Problems of Education in the 21st
century 2020*. S.l. : s.n..
- Katz, R.L. (2005). “*Skill of an effective Administrator*,” Harvard Business Review. 2
(1) : 33.
- Krejcie, R.V. and Morgan, D.W. (1970). “*Determining Sample Size for Research
Activities*,” Journal of Education and Psychological Measurement.

ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวต่อ
ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดุนลำพัน

อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม

TRAVEL MOTIVES INFLUENCE OF TOURISTS' DESTINATION
LOYALTY AT DUN LAM PHAN HUNTING AREA, NA CHUEAK
DISTRICT, MAHA SARAKHAM PROVINCE

¹ลินจง โพชารี

¹Linjong Pocharee

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ประเทศไทย

Mahasarakham University, Thailand

Linjong.p@msu.ac.th

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบสัมพันธ์และผลกระทบระหว่างแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดุนลำพัน โดยกลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยว จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ Multiple Correlation Analysis และ Multiple Regression Analysis ผลการวิจัย พบว่า แรงจูงใจในการท่องเที่ยวเข้ามีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดุนลำพัน ซึ่งความคิดเห็นของแรงจูงใจด้านสิ่งดึงดูดใจ มีความสัมพันธ์ต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมาคือ แรงจูงใจในการ

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาการจัดการท่องเที่ยว คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ท่องเที่ยวเข้าส่วนบุคคล แรงจูงใจในการท่องเที่ยวเข้าด้านความสามารถเข้าถึง และแรงจูงใจในการท่องเที่ยวเข้าด้านความสำราญโดยรวม

คำสำคัญ : แรงจูงใจ, ความรักดี, ความพึงพอใจ, เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูลำพัน

Abstract

The purposes of this research were to relationship and impact on the travel motives of tourists' destination loyalty at Dun Lam Phan hunting area. The data was collected from tourists in Dun Lam Phan hunting area of 400 people with the questionnaires. The statistics used for data analysis were Multiple Correlation Analysis and Multiple Regression Analysis. The motivation in returning of tourists has relationship and positive impact on the loyalty of tourists, which the opinion on the attractive factors have the most relation on the loyalty of tourists, followed by the motivation in returning of tourists with individual factor motivation. The motivation in returning of tourists on the ability to access and the motivation in returning of tourists on the entertainment aspect as a whole aspect.

Keywords : Motivation, Loyalty, Satisfaction, Dun Lam Phan Hunting Area

บทนำ

เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูลำพันหรือป่าดูลำพัน ตั้งอยู่ในท้องที่ของตำบลนาเชือก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม มีเนื้อที่ทั้งหมด 343 ไร่ ป่าดูลำพันเป็นป่าพรุน้ำจืดที่มีตาน้ำผุดขึ้นมา กลางป่า เป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์เป็นที่อยู่ของสัตว์ป่า เช่น ปูทูลกระ หม่อม กระรอกขาว นก แล่น และอุดมไปด้วยพืชสมุนไพร เช่น เถาพันช้าย กวาวเครือ อองุ่นป่า ว่านแผ่นดินเย็นฯ ในป่านี้มีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติที่สร้างด้วยคอนกรีตยาว 2 กิโลเมตร ทำให้นักท่องเที่ยวเดินเที่ยวชม ได้อย่างสะดวก ภายในป่าดูลำพันพบปูทูลกระหม่อมเป็นสัตว์เฉพาะถิ่น สีสันสวยงาม มีสีส้มหรือสีม่วงเปลือกมันคุด ก้ามใหญ่ปูพันธุ์นี้มีที่นี้ที่เดียวในโลก (กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช, 2564)

ปัจจุบันเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูลำพันเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดมหาสารคาม ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเยี่ยมชมคือคนในพื้นที่ ซึ่งมีจำนวนลดลงเป็นสองเท่าจากปี พ.ศ.2563 เฉลี่ยเดือนละ 200 คน (ธีรภาพ ปุสธรรม, 2564) เนื่องจากขาดกิจกรรม

นันทนาการที่โดดเด่น จึงส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวลดลง ประกอบกับการสร้างแรงจูงใจในการท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวมีน้อย การท่องเที่ยวในปัจจุบันจึงไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้น การหาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการเดินทางมาของนักท่องเที่ยวว่ามีความพึงพอใจในประเด็นใดบ้าง จะสามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืน โดยเริ่มจากการสร้างแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันก็ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจและเต็มใจที่จะกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ

การสร้างความประทับใจหรือความชอบให้กับนักท่องเที่ยว สามารถสร้างได้ด้วย แรงจูงใจในการท่องเที่ยว (Travel Motivation) ซึ่งเกิดขึ้นได้จากความพึงพอใจในการท่องเที่ยว ด้วยการสร้างแรงจูงใจทางด้านกายภาพ วัฒนธรรม การศึกษา สังคม ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การบันเทิงและสิ่งเพลิดเพลิน (ฉลองศรี พิมลสมพงศ์, 2548) รวมไปถึงการบอกต่อของการท่องเที่ยวในเชิงบวกกับญาติ เพื่อน คนสนิท ของนักท่องเที่ยวได้ ซึ่งถือเป็นการจูงใจให้เกิดการท่องเที่ยวซ้ำ

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวซ้ำกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน โดยทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างแรงจูงใจทางการท่องเที่ยวซ้ำให้เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวและสร้างความพึงพอใจมากที่สุด ภายใต้พื้นฐานที่แหล่งท่องเที่ยวที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพันมีให้เกิดความยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน
2. เพื่อทดสอบผลกระทบของแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพันอำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาเที่ยวในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพันปี 2564 มีจำนวน 15,650 คน (สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมหาสารคาม, 2564)

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน จำนวน 400 คน โดยเปิดตาราง Krejcie และ Morgan และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก (Convenience Sampling Random) (บุญชม ศรีสะอาด. 2545)

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 400 ชุด ซึ่งได้สร้างตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดที่กำหนดขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีลักษณะแบบตัวเลือก จำนวน 5 ข้อ ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) โดยครอบคลุมข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา และรายได้

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการท่องเที่ยวซ้ำ ลักษณะแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ จำนวน 21 ข้อ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว จำนวน 5 ข้อ ด้านความสำราญจากแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 7 ข้อ ด้านความสามารถที่จะเข้าไปถึง จำนวน 4 ข้อ และด้านแรงจูงใจส่วนบุคคล จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความภักดีของนักท่องเที่ยวในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ จำนวน 13 ข้อ ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความตั้งใจในการกลับมาเที่ยวซ้ำ จำนวน 4 ข้อ ด้านการบอกต่อการท่องเที่ยว จำนวน 4 ข้อ และ ด้านความประทับใจหรือความชอบ จำนวน 5 ข้อ และ

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการการสร้างความภักดีของนักท่องเที่ยวที่มีต่อเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิด (Open-Ended Question) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็น โดยผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ประกอบด้วยประเด็นคำถาม 6 ข้อคำถาม ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ แรงจูงใจในการท่องเที่ยวด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attractions) แรงจูงใจในการท่องเที่ยวด้านความสำราญจากแหล่งท่องเที่ยว (Amenities) แรงจูงใจในการท่องเที่ยวด้านความสามารถที่จะเข้าไปถึง (Accessibility) แรงจูงใจในการท่องเที่ยวด้านแรงจูงใจส่วนบุคคล (Personal Motivation) และด้านข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในป่าดูนลำพัน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity Test) โดยใช้ Correlation Matrices และการทดสอบผลกระทบระหว่างตัวแปร ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพันอำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม สรุปผลดังนี้

1. การวิเคราะห์ผลกระทบระหว่างแรงจูงใจที่มีผลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อยืนยันสมมติฐานข้อที่ 2 : แรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวเข้ามีผลกระทบต่อความภักดีของนักท่องเที่ยว แสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis: Enter)

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม (ความภักดีในการเดินทางท่องเที่ยวซ้ำ)					Collinearity Statistics	
	B	SE.B	Beta	t	p	Tolerance	VIF
Constant	.964	.203	.000	4.753	.000		
ด้านสิ่งดึงดูดใจ	.259	.044	.277	5.931	.000	.758	1.319
ด้านความสามารถเข้าถึง	.151	.048	.161	3.124	.002	.621	1.610
ด้านความสามารถเข้าถึง	.151	.048	.161	3.124	.002	.621	1.610
ด้านแรงจูงใจส่วนบุคคล	.201	.047	.210	4.238	.000	.674	1.485

Note:Two-Tail Probability p <.05, F=52.636, Adjusted R Square=.341,Durbin-Watson=1.617

จากตารางที่ 1 แสดงการประเมินสมการถดถอยและค่าสัมประสิทธิ์ของการกำหนด (Coefficient of Determination-R²) พบ ว่า F-test (F=52.636, p <.05) ปฏิเสธ Null Hypothrsis (H₀ = 0) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 สรุปว่า ตัวแปรอิสระ 4 ตัว ร่วมกันพยากรณ์ผลที่มีต่อแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวซ้ำต่อความภักดีของนักท่องเที่ยว โดยมีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 34.1 (Adjusted R Square=.341) โดยที่ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Beta=.277) มีอิทธิพลมากที่สุด รองลงมาเป็นด้านแรงจูงใจส่วนบุคคล (Beta=.210) ด้านความสามารถเข้าถึง (Beta=.161) และด้านความสำราญ (Beta=.126) ตามลำดับ

ดังนั้น จากการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 2 สามารถยืนยันสมมติฐานข้อที่ 2 ได้ว่า แรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวเข้าเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน มีผลกระทบต่อความภักดีของนักท่องเที่ยว

2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจที่มีผลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน ตัวแปรอิสระ คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attractions=X1) ด้านความสำราญจากแหล่งท่องเที่ยว (Amenities=X2) ด้านความสามารถที่จะเข้าไปถึง (Accessibility=X3) ด้านแรงจูงใจส่วนบุคคล (Personal Motivation=X4) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความภักดีต่อการกลับมาเที่ยวซ้ำ (Destination Loyalty=Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าความสัมพันธ์ระหว่าง .424 - .469 ดังตารางที่ 2

ซึ่งก่อนการวิเคราะห์และประเมินสมการถดถอยขององค์ประกอบของแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวซ้ำ กับความภักดีของนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้ดูผลการวิเคราะห์จากกราฟ Histogram และ Normal Probability Plot พบว่า ข้อมูลมีการแจกแจงปกติ จึงทำการตรวจสอบต่อไปว่า ตัวแปรแต่ละด้านมีความสัมพันธ์หรือเกิดเป็น Multicollinearity หรือไม่ โดยใช้ค่า VIF ซึ่งตัวแปรอิสระแต่ละตัว ไม่มีความสัมพันธ์กัน โดยค่าที่ได้น้อยกว่า 10 จะแสดงว่าตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กัน แสดงว่าไม่ก่อให้เกิด Multicollinearity และในส่วนของการพิจารณาค่าการยอมรับ (Tolerance) กับค่า VIF โดยค่า Tolerance จะมีค่าตั้งแต่ 0 ถึง 1 ถ้าเข้าใกล้ 1 แสดงว่าตัวแปรเป็นอิสระกัน แต่ถ้าเข้าใกล้ 0 แสดงว่าเกิดปัญหา Collinearity นั่นคือถ้าค่า Tolerance < 0.1 แสดงว่ามีความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่น (สมบัติ ท้ายเรือคา, 2551) ดังนั้น จากตาราง 21 ผลการยอมรับได้ของงานวิจัยนี้ อยู่ระหว่าง .424 - .469 จึงเป็นค่าที่ยอมรับได้ ดังนั้น จึงหาผลของค่าความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระคือ แรงจูงใจในการท่องเที่ยวซ้ำที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามคือ ความภักดีของนักท่องเที่ยวในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .50 มาวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ โดยใช้สถิติแบบ Enter ซึ่งเป็นวิธีการนำตัวแปรอิสระทุกตัวเข้าสู่โมเดลพร้อมกันครั้งเดียวและวิเคราะห์ทีละตัว (สมบัติ ท้ายเรือคา, 2551) ผลวิเคราะห์จะแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ของแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวเข้าเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพันกับความภักดีของนักท่องเที่ยว (Correlation Matrices)

ตัวแปร	ความภักดี	สิ่งดึงดูดใจ	ความสำราญ	ความสามารถ เข้าถึง	แรงจูงใจ ส่วนบุคคล
ความภักดี	1.000	.469	.424	.425	.457
สิ่งดึงดูด	.469 (Sig.=000)	1.000	.427	.331	.404
ความสำราญ	.424 (Sig.=000)	.427	1.000	.545	.440
ความสามารถ เข้าถึง	.425 (Sig.=000)	.331	.545	1.000	.495
แรงจูงใจส่วนบุคคล	.457 (Sig.=000)	.404	.440	.495	1.000

Note: Two-Tail Probability $p < .05$

ดังนั้น จากการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 2 สามารถยืนยันสมมติฐานข้อที่ 1 ได้ว่า แรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวซ้ำกับแรงจูงใจในการท่องเที่ยว ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ด้านความสำราญจากแหล่งท่องเที่ยว ด้านความสามารถที่จะเข้าไปถึง และด้านแรงจูงใจส่วนบุคคล มีความสัมพันธ์กับความภักดีของนักท่องเที่ยวในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพันอำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

แรงจูงใจในการเที่ยวซ้ำด้านสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยว ด้านความสามารถที่จะเข้าไปถึง และด้านแรงจูงใจส่วนบุคคล มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับความภักดีของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับการศึกษาของ Raktida Siri และ Lisa Kennon (2020) ได้ศึกษา พฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยว พบว่า สิ่งสำคัญที่เป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางมาเที่ยวนั้น ความสนุกสนาน และสภาพแวดล้อมที่น่าสนใจและสวยงาม นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นๆ อีก เช่น ราคา ครอบครัว เพื่อนและข้อมูลข่าวสารที่อ่านพบในอินเทอร์เน็ต และ Khirin และ Nakpathom (2020) ได้ศึกษาการรับรู้ แรงจูงใจ และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว พบว่า ปัจจัยหลัก ที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวคือ กระแสความมีชื่อเสียงและความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว ส่วนปัจจัยปัจจัยต้น คือ รายได้ เพื่อน ญาติมิตรของตัวเอง เมื่อพิจารณาตามความภักดีในรายด้าน พบว่า

1. ความภักดีด้านความตั้งใจในการกลับมาเที่ยวซ้ำ มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับแรงจูงใจในการเที่ยวซ้ำด้านสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยว ด้านความสามารถที่จะเข้าไปถึง และด้าน

แรงจูงใจส่วนบุคคล เนื่องจากสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยว เป็นปัจจัยส่วนบุคคลที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความชื่นชอบเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดุนลำพัน ประกอบกับระบบโครงสร้างพื้นฐานในมีน้อย สอดคล้องกับการศึกษาของ Robin Nunkoo. (2019) ศึกษาภาพลักษณ์กับความจงรักภักดีของแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ภาพลักษณ์เป็นปัจจัยแรกที่นักท่องเที่ยวชาวเกาหลี นำมาตัดสินใจในการเดินทางท่องเที่ยว ประกอบกับแหล่งท่องเที่ยวต้องมีระบบการบริหารจัดการที่ดี และได้รับความร่วมมือทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และ ประชาชน ประกอบกับ เอกวิทย์ เกษจันทร์ (2560) และ มุกธิดา อิทธิวรกุล (2562) ยังพบว่า ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจด้านความปลอดภัยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านราคา ด้านสภาพแวดล้อม และด้านสินค้าและบริการ

2. ความภักดีด้านการบอกต่อการท่องเที่ยวในเชิงบวก มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับแรงจูงใจในการเที่ยวซ้ำด้านสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยว ด้านความสำราญจากแหล่งท่องเที่ยว และ ด้านแรงจูงใจส่วนบุคคล เนื่องจากระบบการสื่อสารในยุคปัจจุบันมีความสะดวกสบาย นักท่องเที่ยวทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ตลอดเวลา ดังนั้น การบอกต่อการท่องเที่ยวในเชิงบวกจึงสามารถกระทำได้ง่าย ไม่ว่าจะเป็น การแนะนำผ่านทางสังคมออนไลน์ เช่น Facebook Instagram หรือ Twitter ให้ผู้อื่นรู้จัก รวมไปถึงการแนะนำผู้อื่นให้มาเที่ยวที่ด้วยตนเอง สอดคล้องกับการศึกษาของ จิตาภา ภักดีผล (2562) และ วรรัตน์ ศิริจิรกาล (2562) ศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสภาพแหล่งท่องเที่ยวมหาสารคาม พบว่า แหล่งท่องเที่ยวโดยรวมดี มี สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ รวมนักท่องเที่ยวสามารถติดต่อสื่อสารได้อย่างทันท่วงที นอกจากนี้ ถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย เป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งทางวิชาการ ทางสังคมและวัฒนธรรม

3. ความภักดีด้านความประทับใจหรือความชอบ มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับแรงจูงใจในการเที่ยวซ้ำด้านสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยว ด้านความสามารถที่จะเข้าไปถึง และด้านแรงจูงใจส่วนบุคคล เนื่องจากสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็น วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม เทศกาล ทัศนียภาพ พืชพันธุ์ สัตว์ วิถีชีวิต ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ ความสนุกสนานรื่นเริง รวมไปถึงความเป็นเอกลักษณ์ที่สามารถสร้างความประทับใจหรือความชอบให้กับนักท่องเที่ยวได้ สอดคล้องกับการศึกษาของเอกวิทย์ เกษจันทร์ (2560) และ มุกธิดา อิทธิวรกุล (2561) ศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในมหาสารคาม พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจด้านความปลอดภัยมากที่สุด ด้านสภาพแวดล้อม ด้านสินค้าและบริการ กัญจน์พร ไชยคำ (2563) และ จิตาภา ภักดีผล (2562) ศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสภาพแหล่งท่องเที่ยวมหาสารคาม พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเมืองโดยรวมดี มีโครงสร้างพื้นฐานครบครันบ้าง ส่วนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรจัดให้มีถังขยะไว้บริการมากขึ้นและลิงจิง โปซารี (2564)

ศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยว พบว่า สิ่งสำคัญที่เป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางมาเที่ยวมหาสารคามคือสภาพแวดล้อมที่น่าสนใจนอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นๆอีก เช่น ราคา ครอบครัวยุโรป และข้อมูลข่าวสารที่อ่านพบในอินเทอร์เน็ต

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน พบว่า ในการสร้างแรงจูงใจในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน ต้องเน้นในด้านแรงจูงใจส่วนบุคคล ในเรื่องความชอบส่วนตัวของนักท่องเที่ยวเอง เช่น การหาประสบการณ์ใหม่ๆ เพื่อนใหม่สำหรับนักท่องเที่ยว พร้อมทั้งเน้นพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวสามารถเที่ยวได้อย่างสะดวกสบาย ประหยัด และมีความปลอดภัย เช่น เส้นทางคมนาคมในจังหวัดมหาสารคาม ต้องมีความหลากหลายเส้น เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว และการเดินทางที่จัดขึ้นมานั้นต้องมีมาตรฐานในเรื่องความปลอดภัย มีจุดให้บริการนักท่องเที่ยวทั่วถึง เพื่อสร้างความมั่นใจในความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว

ในส่วนของการสร้างความภาคภูมิใจของนักท่องเที่ยวสร้างได้จากบรรยากาศและความเป็นธรรมชาติ วิถีชีวิตของชุมชนในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน ประกอบกับการพัฒนาระบบการจัดการการท่องเที่ยวของจังหวัดด้วย เช่น ที่พัก วัฒนธรรม ประเพณี อาหารท้องถิ่น สินค้าพื้นเมือง กิจกรรมการท่องเที่ยว และสถานที่ท่องเที่ยวต้องมีความหลากหลายและมมาตรฐานด้วย นอกจากนี้การสร้างควมพึงพอใจก็เป็นส่วนสำคัญ ซึ่งสร้างได้จากอธยาศัยไมตรีของเจ้าหน้าที่ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน รวมไปถึงการสร้างควมภาคภูมิใจในด้านการบอกต่อการท่องเที่ยวในเชิงบวกของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน โดยการแนะนำผู้อื่นให้มาเที่ยวนั้น สร้างได้โดยการจัดการระบบการจัดการการท่องเที่ยวของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน ด้วยวิธีการแนะนำผ่านทางสังคมออนไลน์ เช่น Line Facebook Tiktok หรือ Twitter เป็นต้น

ทั้งนี้ การเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารอันเกี่ยวกับโครงการวิจัยในการสัมมนา การบรรยาย การเรียนการสอน การอบรม หรือการประชุมสัมมนาไม่ว่าในสิ่งพิมพ์หรือสื่อใด ผู้รับทุนจะต้องกล่าวอ้างหรือระบุข้อความด้วยว่า “โครงการวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากเงินทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณเงินรายได้ ประจำปี 2564 คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม” หรือ “This Research was Financially Supported By Faculty of Tourism and Hotel Management Mahasarakham University (Grant year 2021)”

เอกสารอ้างอิง

- กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช. (2564). เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2564, จาก
เว็บไซต์: www.dnp.go.th
- กัญจนพร ไชยคำ. (2563). ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อบริการด้านการท่องเที่ยวใน
นาดูน. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา
- จิตาภา รักดีผล. (2562). ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสภาพแหล่งท่องเที่ยวเมือง
มหาสารคาม. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา
- ฉลองศรี พิมลสมพงศ์. (2548). การวางแผนและการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว.
กรุงเทพมหานคร : คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธีภาพ ปุสธรรม, หัวหน้าเขตอุทยาน เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน. สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2564.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: ชมรมเด็ก
- มุกธิดา อธิธิวรกุล. (2561). ทศนคติของผู้ประกอบการสถานบริการต่อการดำเนินนโยบาย
ส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองขอนแก่น. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยบูรพา
- ลินจง โพชารี. (2564). การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนสะพานไม้แกดำ ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง
จังหวัดมหาสารคาม. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- วนรัตน์ บุญธรรม. (2559). แรงจูงใจที่มีผลต่อโอกาสที่จะก่อให้เกิดความภักดีของ
นักท่องเที่ยวชาวรัสเซียในเมืองพัทยาประเทศไทย. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม
- วรรณต์ ศิริจิรกาล. (2562). การศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพเมืองขอนแก่นเพื่อส่งเสริมการ
ท่องเที่ยวเชิงบวก. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ศุภวิทย์ เศรษฐวัฒน์. (2552). ปัจจัยที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการท่องเที่ยวกรุงเทพของ
นักท่องเที่ยว. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา
- สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมหาสารคาม. (2564). รายงานการประชมพัฒนา
ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม : สำนักงานการ
ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมหาสารคาม
- เอกวิทย์ เกษจันทร์. (2560). ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวในเขตเมืองร้อยเอ็ด.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

การศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูในยุคดิจิทัล
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1
A STUDY OF INNOVATIVE LEADERSHIP OF TEACHERS
IN THE DIGITAL ERA UNDER KALASIN PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

¹อภิญญา ถิตยสมบุรณ์ และ ²ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน

¹Apinya Thitsomboon and ²Songsak Phusee-orn

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ประเทศไทย

Mahasarakham University, Thailand

¹64010581067@msu.ac.th

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 จำนวน 300 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า (Rating scale) มีค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามสภาพปัจจุบันรายข้อตั้งแต่ 0.719 ถึง 0.938 และสภาพที่พึงประสงค์รายข้อมีค่าตั้งแต่ 0.306 ถึง 0.752 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ เท่ากับ 0.993 และ 0.936 ตามลำดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบัน

¹นิสิต สาขาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

²รองศาสตราจารย์ ดร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมและ การทำงานเป็นทีม ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูในยุคดิจิทัล สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มี ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม และความต้องการจำเป็นในการ พัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 1 เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการสร้างบรรยากาศ แห่งองค์การนวัตกรรม ด้านการใช้เทคโนโลยี ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านการมีวิสัยทัศน์ และด้านการมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีม

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม, ยุคดิจิทัล ,ครู

Abstract

This research aims to study current conditions, desirable conditions, and the needs to enhance innovative leadership of Teachers in the Digital Era under Kalasin Primary Educational Service Area Office 1. The samples were 280 teachers under the Kalasin Primary Educational Service Area Office 1 selected through the stratified random sampling. The research instrument was scaling questionnaire. The discrimination of the questionnaire, the current conditions ranges from 0.719 to 0.938, and the desirable condition. It ranges from 0.306 to 0.752. The reliability current conditions and desirable conditions of the questionnaire is 0.993 and 0.936. Data were analyzed by using percentage, mean, standard deviation and modified priority index. The results showed that; The current stage of the innovative leadership of Teachers was overall in the medium level. The highest average aspect was participation and teamwork. The desirable conditions of the innovative leadership of Teachers was overall in the highest level. The highest average aspect was the establishing an innovative organization. The needs assessment to the development of the innovative leadership of Teachers which ordered of the needs assessment from more to less were establishing an innovative organization, technology using, creativity, vision and participation and teamwork.

Keyword : Innovative Leadership, Digital Era, Teacher

บทนำ

ยุคดิจิทัลเป็นยุคของอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีที่มีความรวดเร็วในการสื่อสาร การส่งผ่านข้อมูลความรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมไม่ว่าจะเป็นข่าวสาร ภาพหรือวิดีโอ ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็วทุกที่และทุกเวลา การจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเด็กที่เกิดในยุคดิจิทัล โดยครูและผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลุ่มบุคคลที่เกิดก่อนที่จะมีการใช้ดิจิทัลอย่างแพร่หลาย นับเป็นความท้าทายในการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัลอย่างมาก ผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำความเข้าใจว่าผู้เรียนในยุคนี้มีการเรียนรู้อย่างไร และจะอย่างไรให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ด้วยนวัตกรรมหรือแนวทางใหม่ๆ ที่จะเชื่อมโยงความคิด ความรู้ โดยใช้เทคโนโลยีเป็นตัวส่งผ่านไปยังผู้เรียนยุคดิจิทัล (สุกัญญา แซ่ม้อย, 2561)

การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันได้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการศึกษา รวมถึงมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนานวัตกรรม ซึ่งนวัตกรรมจัดเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารการศึกษา เนื่องจากนวัตกรรมการบริหารการศึกษาสามารถช่วยพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 และสนองต่อความต้องการกำลังคนยุค 4.0 ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารการศึกษาทั้งประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการสถานศึกษา และการใช้จ่ายงบประมาณ ช่วยในการยกระดับคุณภาพการศึกษา ช่วยในการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา และช่วยแก้ปัญหาทางการศึกษาเกี่ยวกับเด็กที่จะเข้าสู่ระบบการศึกษาลดลง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (Innovative Leadership) เป็นสมรรถนะสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูจะต้องมีเพื่อสร้างความตระหนักและปรับเปลี่ยนทัศนคติ รวมทั้งความสามารถในการเปลี่ยนแปลงตนเองเป็นผู้นำเชิงนวัตกรรม สามารถเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ มีกรอบการทำงานที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นผู้นำเชิงนวัตกรรมที่สามารถนำความคิดสร้างสรรค์มาเปลี่ยนเป็นการกระทำเพื่อให้เกิดประโยชน์กับสถานศึกษา ครูจะต้องเรียนรู้และปรับเปลี่ยนทัศนคติให้เป็นผู้นำเชิงนวัตกรรม โดยคำนึงถึง 2 ประเด็นหลัก คือ การนำวิธีการใหม่มาใช้เพื่อให้เกิดภาวะผู้นำ และการเป็นผู้นำเชิงนวัตกรรมที่มุ่งเน้นการสร้างบรรยากาศในการทำงานที่เอื้อต่อการเกิดนวัตกรรม อีกทั้งยังเป็นการนำความคิดเชิงนวัตกรรมมาช่วยแก้ปัญหาและสร้างสรรค์นวัตกรรมต่างๆ ในองค์กร นอกจากนี้ผู้นำเชิงนวัตกรรมมีหน้าที่หลักในการเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรไปสู่วัฒนธรรมนวัตกรรมอีกด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ดำเนินการจัดการศึกษาโดยมีสถานศึกษาในความรับผิดชอบ จำนวน 169 แห่ง โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ซึ่งผลการประเมินการทดสอบคุณภาพการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา มีผลการประเมินต่ำกว่าค่าเฉลี่ย

ระดับประเทศ โดยปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด - 19 ทำให้ครูต้องปรับตัวรับชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) ส่งผลต่อการสอนที่เป็นหน้าที่หลักของครู เนื่องจากครูไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนได้ซึ่งครูผู้สอนจะต้องพัฒนาปรับปรุง หาแนวทางแก้ไขให้การจัดการเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงจะเห็นว่าภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเป็นภาวะผู้นำที่สำคัญและจำเป็นมากในปัจจุบัน เนื่องจากสามารถช่วยให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงได้

จากความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในยุคดิจิทัลและสภาพปัญหาของการจัดการศึกษาในโรงเรียนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ผู้วิจัยเห็นว่าภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษา และยังสามารถนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้ทำการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาครูด้านภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม เพื่อให้ครูสามารถปรับตัวก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมที่รวดเร็ว เพิ่มศักยภาพการแข่งขันของการศึกษาไทยในระดับสากล และส่งผลให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนที่เป็นกำลังสำคัญให้มีความรู้ มีทักษะ มีสมรรถนะตามหลักสูตร และคุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 จำนวน 1,170 คน

ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอน จากสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 300 คน กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan ทำการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random

Sampling) โดยใช้โรงเรียนในแต่ละขนาดเป็นหน่วยการสุ่ม ทำการสุ่มอย่างง่าย โดยการเทียบสัดส่วนหาจำนวนครูของสถานศึกษาแต่ละขนาด

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจากนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ ผู้วิจัยได้สามารถสังเคราะห์เนื้อหา ได้องค์ประกอบหลักของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู จำนวน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ 2) การมีความคิดสร้างสรรค์ 3) การมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีม 4) การสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม และ 5) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 แบบมาตรประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 ข้อคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามระบุเกี่ยวกับอุปสรรคและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมได้อย่างอิสระ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยการสรุปและนำเสนอโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 สรุปผลดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1พบว่า สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน 216 คน (คิดเป็นร้อยละ 72.00) ระดับ

การศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 221 คน (คิดเป็นร้อยละ 73.67) มีประสบการณ์ด้านการทำงาน 10 ปี ขึ้นไป จำนวน 185 คน (คิดเป็นร้อยละ 61.67) และขนาดโรงเรียนที่สังกัด คือ ขนาดเล็ก จำนวน 162 คน (คิดเป็นร้อยละ 54.00)

2. ผลวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็น สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 โดยรวมและรายด้าน ผลปรากฏดังตารางที่ 1 ดังนี้

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ของครูในยุคดิจิทัล		สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			ความต้องการ จำเป็น	
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	PNI modified	ลำดับ
1.	ด้านการมีวิสัยทัศน์	3.09	0.62	ปานกลาง	4.74	0.55	มากที่สุด	0.53	4
2.	ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์	3.03	0.63	ปานกลาง	4.79	0.44	มากที่สุด	0.58	3
3.	ด้านการมีส่วนร่วมและการ ทำงานเป็นทีม	3.14	0.56	ปานกลาง	4.71	0.52	มากที่สุด	0.50	5
4.	ด้านการสร้างบรรยากาศแห่ง องค์การนวัตกรรม	2.77	0.44	ปานกลาง	4.85	0.47	มากที่สุด	0.75	1
5.	ด้านการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศ	2.86	0.55	ปานกลาง	4.82	0.49	มากที่สุด	0.69	2
โดยรวม		2.98	0.56	ปานกลาง	4.78	0.49	มากที่สุด	0.61	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.98) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีม รองลงมา คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม ตามลำดับ

ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม รองลงมา ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านการมีวิสัยทัศน์ และด้านการมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีม ตามลำดับ

ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านการมีวิสัยทัศน์ และด้านการมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีม ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากการวิจัย เรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีม รองลงมาคือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ และด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ตามลำดับ ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม รองลงมา คือ ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ตามลำดับ และเมื่อนำสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของแต่ละด้านมาหาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น พบว่า ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม มีความต้องการจำเป็นอยู่ในลำดับแรก รองลงมาคือ ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านการมีวิสัยทัศน์ และด้านการมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีม ตามลำดับ ซึ่งผลที่ปรากฏเช่นนี้อธิบายได้ว่า ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 เป็นครูที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะด้านการมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีม แสดงว่า ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 มีการทำงานร่วมกับผู้อื่นและมีส่วนร่วมในการทำ

กิจกรรมต่าง ๆ ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือเพื่อนร่วมงาน มีความเข้าใจในบทบาทของสมาชิกแต่ละคนในทีมเป็นอย่างดี และสามารถแก้ปัญหาาร่วมกับผู้อื่นได้ โดยมีการติดต่อสื่อสารถึงกันและกันได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Wooi (2013) ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมต้องมีการสร้างเครือข่ายและการทำงานเป็นทีม คือ ให้ความสำคัญและสนับสนุนสมาชิกของทีม หมายถึง ผู้นำให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมโดยการระดมความคิดของพนักงาน รวมทั้งการสนับสนุนทรัพยากรจากผู้นำเพื่อสร้างความมั่นใจและเป็นเกราะป้องกันทีมในการทำงานและเพื่อส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมขึ้นภายในหน่วยงาน พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้เวลาแก่พนักงานในองค์กรสามารถปรึกษาหารือในการพัฒนาระบบงานใหม่ ๆ เสมอ แต่ก็ยังมีบางส่วนที่ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพาสินธุ์ เขต 1 ยังต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้นอีก นั่นคือ ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม เพราะจากผลการศึกษาข้างต้นพบว่าครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพาสินธุ์ เขต 1 มีความต้องการพัฒนาตนเองหรือรับการพัฒนาจากองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถสร้างและใช้นวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอน สามารถสร้างบรรยากาศและจัดสภาพแวดล้อมในที่ทำงานที่เอื้อต่อกระบวนการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ และแสวงหาความรู้และทักษะใหม่ๆ จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อนำไปสร้างหรือพัฒนานวัตกรรม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Ubaidillah (2018) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมนั้นเป็นภาวะผู้นำที่สามารถช่วยปรับปรุงคุณภาพการศึกษาได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้สถานศึกษาจะต้องมีความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรม การที่จะ เปลี่ยนแปลงนวัตกรรมและยกระดับคุณภาพการศึกษาได้สำเร็จนั้นขึ้นอยู่กับผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ถ้าที่จะเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษาและโครงสร้างการจัดการศึกษาให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับผลการวิจัยของยินดี ฮานาฟี (2562) ได้ทำการศึกษาแนวทาง การส่งเสริมการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสำหรับครูโรงเรียนสามโคก สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี พบว่า แนวทางการส่งเสริมการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสำหรับครูโรงเรียนสามโคก ตามลำดับความต้องการจำเป็นมากที่สุด ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการทำงานและทำงานเป็นทีม เปิดโอกาสให้ทุกคนได้ร่วมกันสร้างสรรค์ผลงานหรือนวัตกรรมใหม่ๆ ร่วมกันในการกำหนดวิสัยทัศน์เป้าหมาย และเมื่อพิจารณารายด้าน ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ด้านการมีวิสัยทัศน์ พบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู ด้านการมีวิสัยทัศน์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู ด้านการมีวิสัยทัศน์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อนำสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของแต่ละข้อในด้านการมีวิสัยทัศน์ มาหาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น พบว่า การวิเคราะห์จุดเด่น จุดที่ควรพัฒนา ปัญหา อุปสรรค ขององค์กรหรืองานในภาพรวมได้ มีความต้องการจำเป็น

อยู่ในลำดับแรก ซึ่งผลที่ปรากฏเช่นนี้อธิบายได้ว่า ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์และจริงจังในการทำงาน มีความอดทน อดกลั้นเพื่อให้ได้ผลงานที่ตอบสนองความต้องการได้ถูกต้อง และเป็นที่ยอมรับและเป็นที่น่าเชื่อถือของเพื่อนร่วมงาน สอดคล้องกับสมชาย เทพแสง (2552) ได้สรุปไว้ว่า คุณลักษณะและพฤติกรรมของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ คือ การได้รับการยอมรับและไว้วางใจ สร้างการยอมรับและความน่าเชื่อถือให้กับบุคลากร เป็นผู้มีคุณสมบัติ ซื่อสัตย์ จริ่งใจในการทำงานให้ความไว้วางใจในการทำงาน โดยปราศจากการควบคุม ให้อิสระในการทำงาน แต่ก็ยังมีบางส่วนของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ยังต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้น นั่นคือ การวิเคราะห์จุดเด่น จุดที่ควรพัฒนา ปัญหา อุปสรรค ขององค์กรหรืองานในภาพรวม การกำหนดวิสัยทัศน์และกระจายวิสัยทัศน์ให้บุคลากรในองค์กรนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการมีความคิดนอกกรอบ มองเห็นภาพรวมของสิ่งที่ต้องการจะเป็นในองค์กรได้ เพราะจากผลการศึกษาข้างต้นพบว่า ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 มีความต้องการพัฒนาตนเองหรือรับการพัฒนาจากองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์มากยิ่งขึ้นและนำไปสู่การเป็นผู้มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของยินดี ฮานาฟี (2562) ได้ทำการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสำหรับครูโรงเรียนสามโคก สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี พบว่า สภาพที่เป็นจริงในการส่งเสริมการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสำหรับครู ด้านการมีวิสัยทัศน์นวัตกรรม อยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ในการส่งเสริมการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสำหรับครู ด้านการมีวิสัยทัศน์นวัตกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุริยา สรวงศิริ (2564) ได้ศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 ด้านวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม มี 2 ตัวชี้วัด ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรมและการนำวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรมสู่การปฏิบัติ

2. ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ พบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อนำสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของแต่ละข้อในด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ มาหาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น พบว่า การนำสิ่งใหม่ ๆ หรือสร้างนวัตกรรมใหม่มาใช้ในการบริหารและส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน มีความต้องการจำเป็นอยู่ในลำดับแรก ซึ่งผลที่ปรากฏเช่นนี้อธิบายได้ว่า ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 มีแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง ตระหนักและเห็นคุณค่าของตัวเอง มีความคิดยืดหยุ่นสามารถหาคำตอบได้หลาย

ทิศทางหลายแง่หลายมุม และมีความคิดละเอียดลออในการทำงานโดยมีการคิดในรายละเอียดเพื่อขยายหรือตกแต่งความคิดหลักให้ได้ความหมายที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น สอดคล้องกับขวัญตา พุนเทพย์ (2545) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 1) ความคิดคล่อง 2) ความคิดยืดหยุ่น และ 3) ความคิดละเอียดลออ ซึ่งมีอยู่ในตัวบุคคลแต่ละคนในระดับที่ต่างกันและสามารถส่งเสริมพัฒนาขึ้นได้ แต่ก็ยังมีบางส่วนที่ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ยังต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้น นั่นคือ การนำสิ่งใหม่ๆ หรือการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ในการบริหารและส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน เพราะจากผลการศึกษาข้างต้นพบว่า ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 มีความต้องการพัฒนาตนเองหรือรับการพัฒนาจากองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถรวบรวมข้อคิดเห็นมุมมองต่างๆ นำมาเป็นประโยชน์เพื่อสร้างแนวความคิดใหม่ ๆ ในการขับเคลื่อนให้เกิดการสร้างสร้งสรรค์นวัตกรรม สอดคล้องกับจิราภา ประพันธ์พัฒน์ (2560) ได้กล่าวถึง ด้านการคิดสร้างสรรค์ ว่าเป็นความสามารถในการคิดริเริ่ม คิดสิ่งใหม่ หลากหลายรูปแบบ สร้างทางเลือกใหม่ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาและขับเคลื่อนการดำเนินงาน ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นำสิ่งใหม่ ๆ หรือสร้างนวัตกรรมใหม่มาใช้ในการบริหารและส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิทยากร ยาสิทธิ์ทอง (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 25 พบว่า ปัจจัยที่สามารถร่วมกันพยากรณ์การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครู ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ การสอนงานและการเป็นที่ปรึกษา และการจัดการความรู้

3. ด้านการมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีม พบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู ด้านการมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู ด้านการมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อนำสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของแต่ละข้อในด้าน การมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีม มาหาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น พบว่า การใช้กระบวนการทำงานและสามารถสร้างทีมงาน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีความต้องการจำเป็นอยู่ในลำดับแรก ซึ่งผลที่ปรากฏเช่นนี้อธิบายได้ว่า ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 มีการทำงานร่วมกับผู้อื่นและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้การสนับสนุน และช่วยเหลือเพื่อนร่วมงาน และมีความเข้าใจในบทบาทของสมาชิกแต่ละคนในทีมเป็นอย่างดี สอดคล้องกับประคอง สุคนธ์จิตต์ (2551) ได้กล่าวถึงลักษณะของการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ คือการที่สมาชิกทุกคนต่างสนับสนุน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี มีความเข้าใจลักษณะของทีมและบทบาทของทีมที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กร แต่ก็ยังมีบางส่วนที่ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ยังต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้น นั่นคือ

การใช้กระบวนการทำงานและสร้างทีมงาน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การมอบหมายงาน กำหนดบทบาทหน้าที่และแบ่งงานอย่างชัดเจน และการเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายและสามารถแก้ปัญหาพร้อมกับเพื่อนร่วมงาน เพราะจากผลการศึกษาข้างต้นพบว่า ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 มีความต้องการพัฒนาตนเองหรือรับการพัฒนาจากองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมและทำงานร่วมกันเป็นทีมได้ เพื่อขับเคลื่อนให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำไปสู่การสร้างนวัตกรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ Parker (2001) ที่ได้กล่าวว่า การทำงานเป็นทีม ต้องพึ่งพากันเพื่อปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายหรือปฏิบัติงานให้เสร็จสมบูรณ์ ต้องมีเป้าหมายร่วมกันและยอมรับว่าวิธีเดียวที่จะทำงานให้สำเร็จ คือ การทำงานร่วมกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยินดี ฮานาฟี (2562) ได้ทำการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสำหรับครูโรงเรียนสามโคก สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี พบว่า แนวทางการส่งเสริมการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสำหรับครูโรงเรียนสามโคก ตามลำดับความต้องการจำเป็นมากที่สุด ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการทำงานและทำงานเป็นทีม

4. ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม พบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อนำสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของแต่ละข้อในด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม มาหาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น พบว่าการสร้างและใช้นวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอน มีความต้องการจำเป็นอยู่ในลำดับแรก ซึ่งผลที่ปรากฏเช่นนี้อธิบายได้ว่า ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 เป็นผู้ที่สนใจและมีมารยาทในการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีการรับฟังความคิดเห็นและให้คำปรึกษากับเพื่อนร่วมงาน และมีการเสริมแรงจูงใจให้กับเพื่อนร่วมงานในการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ สอดคล้องกับจิราภา ประพันธ์พัฒน์ (2560) ได้กล่าวถึง การสร้างบรรยากาศแห่งนวัตกรรมในสถานศึกษาไว้ว่า มีการรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีน้ำใจและมีมารยาทในการทำงานร่วมกัน มีการสื่อสารพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อต่อยอดแนวคิด การให้รางวัลหรือผลตอบแทนแก่บุคลากรที่สามารถบรรลุเป้าหมาย เพื่อเสริมแรงจูงใจในการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ แต่ยังมีบางส่วนที่ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ยังต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้น นั่นคือ การสร้างและใช้นวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอน การสร้างบรรยากาศและจัดสภาพแวดล้อมในที่ทำงานที่เอื้อต่อกระบวนการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ และการแสวงหาความรู้และทักษะใหม่ๆ จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อนำไปสร้างหรือพัฒนานวัตกรรม

เป็นของตนเอง เพราะจากผลการศึกษาข้างต้น พบว่า ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 มีความต้องการพัฒนาตนเองหรือรับการพัฒนาจากองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการสร้างและใช้นวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อกระบวนการสร้างสรรค์ นวัตกรรมใหม่ๆ สอดคล้องกับศศิประภา ชัยประสิทธิ์ (2553) ได้กล่าวถึง การสร้างองค์กรแห่ง นวัตกรรมไว้ว่าควรให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในที่ทำงานที่เอื้อต่อ กระบวนการแห่งการสร้างสรรค์ โดยมีการตกแต่งและการวางแผนผังสำนักงานแบบเห็นหน้าเห็นตา กันและพบปะกัน ถือเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยให้บุคลากรมีการสื่อสารพูดคุยสร้างความ ไว้วางใจและนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเพื่อการต่อยอดแนวคิดใหม่ ๆ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัย ของสุริยา สรวงศิริ (2564) ได้ศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 มี 4 องค์ประกอบหลัก ซึ่งใน องค์ประกอบที่ 3 คือ การสร้างบรรยากาศเชิงนวัตกรรม มี 3 ตัวชี้วัดได้แก่ การมีนวัตกรรมการสอน การมีระบบที่เลี้ยง และการจัดสภาพแวดล้อม

5. ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ของครู ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และ เมื่อนำสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของแต่ละข้อในด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มาหา ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น พบว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ให้กับ องค์กร มีความต้องการจำเป็นอยู่ในลำดับแรก ซึ่งผลที่ปรากฏเช่นนี้อธิบายได้ว่า ครูสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 เป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับ เทคโนโลยีสารสนเทศ มีการพัฒนาตนเองในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาและการ ปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ และสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยเป็นเครื่องมือในการ จัดการเรียนการสอนได้ สอดคล้องกับ Roscorla (2010) ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมว่า ประกอบด้วยความสามารถในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและโครงสร้างพื้นฐาน ต้องให้ครูและ นักเรียนสามารถเรียนรู้ผ่านสื่อและโลกออนไลน์ เช่น บล็อกจากเว็บไซต์ต่างๆ สภาพแวดล้อม เสมือน โดยวางให้เป็นรากฐานที่สำคัญ แต่ก็ยังมีบางส่วนที่ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ยังต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้น นั่นคือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ให้กับองค์กร การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียน การสอนที่พัฒนาการคิด การตัดสินใจ และทักษะการแก้ปัญหา และเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ของผู้เรียน เพราะจากผลการศึกษาข้างต้นพบว่า ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาภาคพื้นดิน เขต 1 มีความต้องการพัฒนาตนเองหรือรับการพัฒนาจากองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เป็นผู้ที่สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบันที่เป็นยุคของเทคโนโลยีดิจิทัล อันจะนำไปสู่การเกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ ในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับเวียงวิวรรณ ท่าพล (2557) ได้กล่าวถึง การใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้ว่าเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้ใช้เครือข่ายเทคโนโลยีและเครื่องมือทางข้อมูลต่าง ๆ ที่ช่วยสนับสนุนคนในองค์กรเข้าถึงความรู้และมีการแลกเปลี่ยนสารสนเทศ และการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และสอดคล้องกับ International Society for Technology in Education (2009) ได้กำหนดมาตรฐานเทคโนโลยีทางการศึกษาแห่งชาติ มาตรฐานที่ 2 ด้านการเรียนรู้และการสอน ซึ่งมีขอบข่ายครอบคลุมการใช้เทคโนโลยีในการยกระดับการเรียนการสอนเพื่อนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์สูงสุดของผู้เรียน สนับสนุนการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีเพื่อนำไปสู่นวัตกรรมในการเรียนรู้ จัดสิ่งแวดล้อมที่ยืดหยุ่นเป็นสำคัญ ใช้เทคโนโลยีส่งเสริมกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาการคิด การตัดสินใจ และทักษะการแก้ปัญหา ครูและบุคลากรพัฒนาวิชาชีพโดยใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมทางการศึกษาและเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วส่งผลกระทบโดยตรงต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน และในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูจะต้องควบคู่กันระหว่างการพัฒนาตนเองและการได้รับการพัฒนาด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การอบรม การศึกษาดูงาน การเรียนรู้จากการปฏิบัติ รวมไปถึงการได้รับคำแนะนำจากผู้นำที่มีประสบการณ์และผู้มีความรู้ที่สูงกว่า เป็นต้น นอกจากนี้แล้วยังต้องให้ความสำคัญกับการสะท้อนผลการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ ทั้งนี้เพื่อให้การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพในยุคดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

- จิราภา ประพันธ์พัฒน์. (2560). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ยินดี ฮานาฟี. (2562). แนวทางการส่งเสริมการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสำหรับครูโรงเรียนสามโคก สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรังสิต.

- วิทยากร ยาลิงห์ทอง. (2560). *ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 25*. วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 11(4), 193–204.
- ศศิประภา ชัยประสิทธิ์. (2553). “องค์กรแห่งนวัตกรรม” ทางเลือกของผู้ประกอบการยุคใหม่. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- สมชาย เทพแสง. (2552). “ภาวะผู้นำวิสัยทัศน์รูปแบบใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนในทศวรรษหน้า”. วารสารบริหารศึกษา มศว 6, 11: 83-95.
- สุกัญญา แซ่ม้อย. (2561). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Parker, S. K., Axtell, C. M., & Turner, N. (2001). *Designing a safer workplace: Importance of job autonomy, communication quality and supportive supervisor*. Journal of Occupational Health Psychology, 6(3), 221-228.
- Roscorla, T. (2010). *The 7 Steps to Innovative Leadership*. In T+ L Conference.
- Ubaidillah, M.F. (2018). *Uncovering English teachers' beliefs of English as an international Language*. Korea TESOL, 14(2), 139-152.
- Wooi, S.C. (2013). *The moderating effect of long-term orientation on the timing and types of rewards*. Managing Service Quality. An International Journal, 23(3), 225-244.

การพยาบาลผู้ป่วยภาวะหัวใจล้มเหลว : พหุกรณีศึกษา
NURSING CARE OF PATIENTS WITH CONGESTIVE HEART FAILURE :
MULTI-CASE STUDY

¹ณัฐนิช เกศรินหอมหวล

¹Nutthanit Kesarinhomhual

โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์, ประเทศไทย

Sunpasitthiprasong Hospital, Thailand

fhasai2550@hotmail.com

Received: January 6, 2023; **Revised:** February 22, 2023; **Accepted:** March 25, 2023

บทคัดย่อ

ภาวะหัวใจล้มเหลว (Congestive heart failure) คือ ภาวะที่หัวใจไม่สามารถสูบฉีดเลือดไปเลี้ยงส่วนต่างๆของร่างกายได้เพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย ภาวะหัวใจล้มเหลว เป็นหนึ่งใน 5 อันดับโรคแรกของหอผู้ป่วยอายุรกรรมหญิงชั้น 4 ซึ่งมักมาด้วยอาการและอาการแสดงที่บ่งบอกถึงความผิดปกติ ได้แก่ หายใจลำบาก เหนื่อยง่าย หัวใจเต้นผิดจังหวะ แขนขาบวม เส้นเลือดที่คอโป่งพองและภาวะน้ำท่วมปอดแนวทางการดูแลรักษาภาวะหัวใจล้มเหลวเป็นการบรรเทาอาการ และป้องกันภาวะแทรกซ้อน ลดความรุนแรงในการดำเนินโรค และเพิ่มความสามารถในการทำกิจกรรม ถ้าผู้ป่วยได้รับการรักษาล่าช้า อาจทำให้ผู้ป่วยเสียชีวิตได้ ดังนั้นบทบาทของพยาบาลในการดูแลผู้ป่วยภาวะหัวใจล้มเหลวนั้น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้และทักษะ ในการดูแลและให้การพยาบาลผู้ป่วยในภาวะวิกฤต สามารถติดตามประเมินอาการเปลี่ยนแปลงได้อย่างทันทั่วทั้งที่ เฝ้าระวังภาวะแทรกซ้อนที่สำคัญและวางแผนการจำหน่ายผู้ป่วยอย่างเหมาะสมให้ผู้ป่วยสามารถจัดการประเมินตนเองเพื่อป้องกันการเกิดภาวะแทรกซ้อน ลดอัตราการเสียชีวิตและลดอัตราการกลับเข้ารับการรักษาซ้ำใน 28 วัน ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษาเปรียบเทียบผู้ป่วยภาวะหัวใจล้มเหลวจำนวน 10 รายซึ่งการศึกษาในครั้งนี้สามารถนำไปสู่การพัฒนาการดูแลผู้ป่วยภาวะ

¹ พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ อุบลราชธานี

หัวใจล้มเหลวให้สามารถผ่านพ้นภาวะวิกฤต และสามารถจัดการตนเองจนมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไปได้

คำสำคัญ : ภาวะหัวใจล้มเหลว, การจัดการตนเอง

Abstract

Congestive heart failure is a condition in which the heart is unable to pump enough blood to the rest of the body to meet the needs of the body. Congestive heart failure is one of the top five diseases in female internal medicine wards on the 4th floor, often accompanied by signs and symptoms suggestive of abnormalities, including difficulty breathing, easy fatigue, irregular heartbeat, swollen limbs, and veins in the neck. aneurysm and pulmonary edema Guidelines for treating heart failure are symptomatic. and prevent complications reduce the severity of disease progression and increase the ability to perform activities if the patient is delayed may cause death of the patient. Therefore, the role of nurses in caring for heart failure patients is important for critically ill patients. To follow up and assess changes in symptoms in a timely manner and watch out for major complications and appropriate patient distribution plans are also important and plan the discharge of the patient appropriately enable patients to conduct self-assessments to prevent complications reduce the death rate and reduce the rate of re-admission within 28 days. Therefore, the researcher is interested in a comparative study of 10 patients with heart failure. This study can lead to the development of care for patients with heart failure to overcome the crisis and be able to self-manage until having a good quality of life in the future.

Keywords: Congestive heart failure, self-management

บทนำ

ภาวะหัวใจล้มเหลว (Congestive Heart failure) เป็นภาวะการเจ็บป่วยเรื้อรังที่เป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญทั่วโลก โดยมีสาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากโรคหัวใจและหลอดเลือด จากสถิติ ผู้ป่วยภาวะหัวใจล้มเหลวมีจำนวนประมาณ 64.3 ล้านคน ความชุกของผู้ป่วยภาวะหัวใจล้มเหลวเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 1 ของประชากรทั้งหมด (Groenewegen, Rutten, Mosterd, & Hoes, 2020) ภาวะหัวใจล้มเหลวเป็นกลุ่มอาการทางคลินิกที่ไม่มีอาการที่เฉพาะเจาะจง ซึ่งเป็นผลจากโครงสร้างหรือหน้าที่ของหัวใจผิดปกติ ส่งผลให้ปริมาณเลือดที่ออกจากหัวใจในหนึ่งนาทีลดลง ทำให้มีอาการ

หายใจหอบเหนื่อย ช็อคเท้าบวม และอ่อนเพลีย(European Society of Cardiology, 2016) ก่อนที่ผู้ป่วยจะมีการหัวใจล้มเหลวปรากฏนั้น ร่างกายจะมีกลไกชดเชยเข้ามามีบทบาทหลายอย่างเพื่อให้หัวใจสูบน้ำเลือดได้เพียงพอ แต่เมื่อกลไกต่างๆไม่สามารถชดเชยได้อีกต่อไป จะส่งผลให้ปรากฏอาการและการแสดงที่สำคัญของภาวะหัวใจล้มเหลว ได้แก่ หายใจขัด เหนื่อยง่าย และมีอาการคั่งของน้ำในที่ต่างๆซึ่งนำไปสู่การเกิดภาวะน้ำคั่งในปอด น้ำคั่งในช่องท้อง และอาการบวมหน้า (ไญนุช กาญจนภู,- 2563) ผู้ป่วยภาวะหัวใจล้มเหลวควรมีการส่งเสริมการจัดการตนเองของผู้ป่วย ซึ่งเป็นการปรับพฤติกรรมตนเองที่เหมาะสมในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเจ็บป่วยเรื้อรัง เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี (สว้างจิต คงภิบาล, นรลักขณ์ เอื้อกิจ และ ปชาณัฐ์ ตันติโกสม, 2560; Lorig & Holman, 2003)

ภาวะหัวใจล้มเหลว จะใช้การวินิจฉัยที่ประกอบไปด้วยทั้ง 3 ข้อ 1.อาการทางคลินิก ที่พบบ่อย ได้แก่ หายใจหอบขณะพักหรือออกแรง เหนื่อยง่าย ขาบวม 2. อาการแสดง ที่พบบ่อย ได้แก่ อัตราการหายใจและการเต้นของหัวใจเร็วขึ้น ตรวจพบ abnormal lung signs เช่น rales ตรวจพบมีหลอดเลือดดำที่คอโป่งพอง บวมตามแขนขาชนิดกดบวมหรือ ascites 3. อาการแสดงที่มีความจำเพาะทางระบบหัวใจและหลอดเลือด ได้แก่ การตรวจพบหัวใจโตขึ้น การฟังได้ยินเสียง S3 gallop หรือ murmurs รวมทั้งผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการพิเศษเพิ่มเติมมีความผิดปกติ (อิงอร อรุณากร, 2563) สาเหตุของภาวะหัวใจล้มเหลว 1. หัวใจห้องซ้ายล้มเหลว 2. หัวใจห้องขวาล้มเหลว 3. ภาวะที่ต้องการเลือดไปเลี้ยงร่างกายมากกว่าปกติ (รัชนี แซ่ลี, 2558) พบอายุโดยเฉลี่ยของผู้ป่วยอยู่ที่ 65 ปี (Clare, Ryan, Nichols, Gale, Hobbs & Marshall, 2017) พบในเพศชาย และเพศหญิงได้เท่ากันและมีอัตราการเสียชีวิตประมาณร้อยละ 20 ต่อปี มีอัตราการรอดชีวิตที่ 5 ปี และ 10 ปี เท่ากับร้อยละ 50 และ 10 ตามลำดับ (Cowie et al., 2014) ในโลกปัจจุบันเป็นยุคที่มีความก้าวหน้าทั้งในการวินิจฉัย รวมทั้งการรักษาใหม่ๆแตกต่างจากยุคก่อนมากมาย แต่อุบัติการณ์ของผู้ป่วยที่มีภาวะหัวใจล้มเหลวเรื้อรังกลับเพิ่มสูงมากขึ้น

จากสถิติของหอผู้ป่วยอายุรกรรมหญิงชั้น 4 ข้อมูล 3 ปีย้อนหลัง พ.ศ. 2563-2565 พบผู้ป่วยภาวะหัวใจล้มเหลวที่เข้ารับการรักษา จำนวน 114,166 และ 139 รายตาม ลำดับ ผู้ป่วยกลับเข้ารับการรักษาซ้ำหลังจำหน่ายภายใน 28 วัน จำนวน 8, 15 และ 10 ราย คิดเป็นอัตราการเข้ารับการรักษาซ้ำร้อยละ 7.02, 9.04 และ 7.19 ตามลำดับ พบผู้ป่วยเสียชีวิต จำนวน 10 ,12,12 ราย คิดเป็นอัตราตายร้อยละ 8.77,7.23 และ 8.63 ตามลำดับ (งานสารสนเทศทางการแพทย์ โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์, ข้อมูลสถิติปี 2563-2565) ดังนั้น เพื่อให้การพยาบาลและการดูแลผู้ป่วยมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้ศึกษาจึงได้ทบทวนมาตรฐานการพยาบาล เพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาการพยาบาลผู้ป่วยภาวะหัวใจล้มเหลว โดยมีเป้าหมายให้ผู้ป่วยปลอดภัย

ผ่านพ้นภาวะวิกฤต ไม่เกิดภาวะแทรกซ้อน สามารถจัดการตนเองกลับไปดำรงชีวิตได้อย่างปกติและมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยใช้การศึกษาแบบพหุกรณี ศึกษา จำนวน 10 ราย ณ หอผู้ป่วยอายุรกรรมหญิงชั้น 4 โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผู้ป่วยภาวะหัวใจล้มเหลวและเป็นแนวทางการพยาบาลผู้ป่วยที่มีภาวะหัวใจล้มเหลว
2. เพื่อเพิ่มศักยภาพแก่บุคลากรพยาบาลในหน่วยงาน ในการดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะหัวใจล้มเหลวในระยะวิกฤตอย่างถูกต้องได้มาตรฐาน
3. เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับการดูแลตามแนวทางการจัดการตนเองเพื่อป้องกันการเกิดภาวะแทรกซ้อน และลดการกลับมารับการรักษาซ้ำในโรงพยาบาล

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การพยาบาลผู้ป่วยภาวะหัวใจล้มเหลว : พหุกรณีศึกษา ได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดโรคที่ต้องการศึกษา คือ ผู้ป่วยที่มีภาวะหัวใจล้มเหลว
2. ทบทวนองค์ความรู้ มาตรฐานการดูแลรักษา ศึกษาค้นคว้าจากตำราอายุรศาสตร์ เอกสารวิชาการ บทความ และทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ
3. เลือกผู้ป่วยภาวะหัวใจล้มเหลวจำนวน 10 ราย ปี โดยในปี พ.ศ.2564 จำนวน 6 ราย และ พ.ศ.2565 จำนวน 4 ราย มาศึกษาเปรียบเทียบ
4. รวบรวมข้อมูลศึกษา เกี่ยวกับอาการสำคัญ ประวัติโรคประจำตัว ประวัติการแพ้ยา แพ้อาหารหรือสารเคมี การรักษา อาการขณะรับการรักษาและก่อนจำหน่าย
5. นำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์ปัญหา และวินิจฉัยทางการพยาบาล วางแผนให้การพยาบาลทั้ง 4 มิติ คือรักษา ป้องกัน ส่งเสริม และฟื้นฟูตามกระบวนการพยาบาลโดยยึดหลักการพยาบาลแบบองค์รวม
6. ปฏิบัติการพยาบาลตามข้อวินิจฉัยทางการพยาบาล ประเมินผลการพยาบาลตามแผนการพยาบาล และสรุปเปรียบเทียบกรณีศึกษาทั้ง 10 ราย
7. นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากการศึกษาจัดทำเป็นเอกสารและนำไปปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อชี้แนะแนวทางและตรวจสอบความถูกต้องของผลงาน
8. สรุปเรียบเรียงผลงาน จัดทำเป็นเอกสารผลงานทางวิชาการ และเผยแพร่ผลงาน

ขอบเขตด้านเนื้อหาในการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การพยาบาลผู้ป่วยภาวะหัวใจล้มเหลว : พหุกรณีศึกษา ได้กำหนดขอบเขตในการวิจัย โดยการศึกษาเปรียบเทียบ จำนวน 10 ราย ดังนี้

กรณีศึกษารายที่ 1: หญิงไทย อายุ 68 ปี HN 2363805 AN 65000662 วินิจฉัยโรคเป็น CHF with Respiratory failure มีโรคประจำตัวคือ เบาหวานและไขมันในเลือดสูง มาด้วย 1 ชั่วโมงก่อนมาโรงพยาบาล หายใจเหนื่อยหอบมาก แพทย์ต้องใส่ท่อช่วยหายใจ ตรวจร่างกายมี pitting edema 1+, มี crepitation both lung ผล Echocardiography พบ Dilated cardiomyopathy EF= 23 % แพทย์ได้ consult cardio for CAG ผู้ป่วยต้องใช้เครื่องช่วยหายใจ สามารถหย่าเครื่องช่วยหายใจออกได้ในวันที่ 3 ระยะเวลานอนโรงพยาบาล 5 วัน (5 ม.ค.65 -10 ม.ค.65) อาการทุเลา จำหน่ายโดยแพทย์อนุญาต

กรณีศึกษารายที่ 2: หญิงไทย อายุ 73 ปี HN 1052906 AN 65015650 วินิจฉัยโรคเป็น CHF with Acute Respiratory failure มีโรคประจำตัวคือ ความดันโลหิตสูง,ไขมันในเลือดสูง, ไตวายเรื้อรังระยะที่ 3 มาด้วย 6 ชั่วโมงก่อนมาโรงพยาบาล หายใจเหนื่อยหอบมากขึ้น แพทย์ใส่ท่อช่วยหายใจ ตรวจร่างกายมี pitting edema 1+, มี crepitation both lung, ผลตรวจ EKG 12 lead: AF rate 85 bpm, Echocardiography: Mild concentric LVH, good LVEF, moderate MR, mild TR with mild pulmonary hypertension ผู้ป่วยใช้เครื่องช่วยหายใจ แต่สามารถหย่าเครื่องช่วยหายใจออกได้ในวันที่ 3 ระยะเวลานอนโรงพยาบาล 4 วัน (6 เม.ย.65-10 เม.ย.65) อาการทุเลา จำหน่ายโดยแพทย์อนุญาต

กรณีศึกษารายที่ 3: หญิงไทย อายุ 56 ปี HN 1659663 AN 65002399 วินิจฉัยโรคเป็น CHF with Volume overload with Respiratory failure มีโรคประจำตัวคือ เบาหวาน, ความดันโลหิตสูง, ไตวายเรื้อรังระยะที่ 3 มาด้วย 4 ชั่วโมงก่อนมาโรงพยาบาล หกล้มไม่สลบ หลังจากนั้นมีอาการแน่นหน้าอก หายใจไม่สะดวก แพทย์ต้องใส่ท่อช่วยหายใจ ตรวจร่างกายมี pitting edema 2+, มี crepitation both lung, ผล EKG 12 lead : AF rate 97 bpm, ผู้ป่วยใช้เครื่องช่วยหายใจ แต่สามารถหย่าเครื่องช่วยหายใจออกได้ในวันที่ 4 ระยะเวลานอนโรงพยาบาล 5 วัน (14 ม.ค.65-19 ม.ค.65) อาการทุเลา แต่ได้รับส่งต่อไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลชุมชนเพื่อให้ยาปฏิชีวนะต่อให้ครบ

กรณีศึกษารายที่ 4: หญิงไทย อายุ 68 ปี HN 2242911 AN 64037991 วินิจฉัยโรคเป็น CHF with Pneumonia with Respiratory failure มีโรคประจำตัวคือ ความดันโลหิตสูง,เบาหวาน, ไขมันในเลือดสูง, ไตวายเรื้อรังระยะที่ 3 มาด้วย 6 ชั่วโมงก่อนมาโรงพยาบาล มีอาการหายใจเหนื่อยหอบมาก นอนราบไม่ได้ กระสับกระส่าย แพทย์ต้องใส่ท่อช่วยหายใจ ตรวจร่างกายมี pitting edema 1+, มี crepitation both lung, ผล EKG 12 lead: AF rate 101 bpm, ผล Echocardiography: Concentric LVH, good LVEF, LV diastolic dysfunction grade 1, EF=75% ผู้ป่วยใช้เครื่องช่วยหายใจ สามารถหย่าเครื่องช่วยหายใจออกได้ในวันที่ 2 ระยะเวลานอนโรงพยาบาล 25 วัน (18 ก.ค.64-12 ส.ค.64) อาการทุเลา จำหน่ายโดยแพทย์อนุญาต

กรณีศึกษาครั้งที่ 5: หญิงไทย อายุ 61 ปี HN 1112146 AN 64043071 วินิจฉัยโรคเป็น CHF with Respiratory failure with Pneumonia มีโรคประจำตัวคือ เบาหวาน,ความดันโลหิตสูง ให้ประวัติขาดยาความดันโลหิตมา 3 วัน มาด้วย 1 วันก่อนมาโรงพยาบาล หายใจหอบเหนื่อย นอนราบไม่ได้ ปัสสาวะออกน้อยลง แพทย์ใส่ท่อช่วยหายใจ ตรวจร่างกายมี pitting edema 1+, มี crepitation both lung, ผล EKG 12 lead: NSR rate 99 bpm, ผล Echocardiography: Concentric LVH, good LVEF, EF= 71% ผู้ป่วยใช้เครื่องช่วยหายใจ แต่สามารถหย่าเครื่องช่วยหายใจออกได้ในวันที่ 2 ระยะเวลาในโรงพยาบาล 5 วัน (16 ส.ค.64-21 ส.ค.64) อาการทุเลา จำหน่ายโดยแพทย์อนุญาต

กรณีศึกษาครั้งที่ 6: หญิงไทย อายุ 50 ปี HN 0167796 AN 65021544 วินิจฉัยโรคเป็น CHF with Hypertensive emergency with Pneumonia มีโรคประจำตัวคือ โรคหลอดเลือดสมอง ,ความดันโลหิตสูง มาด้วย 2 วันก่อนมาโรงพยาบาล ผู้ป่วยหายใจหอบเหนื่อยมาก นอนราบไม่ได้ ไอเสมหะสีขาวขุ่น ไม่มีไข้ แพทย์ใส่ท่อช่วยหายใจ ตรวจร่างกายไม่มี pitting edema,Lung ไม่มี crepitation, ผลตรวจ EKG 12 lead : Sinus tachycardia rate 110 bpm, Echocardiography: Severe AR, mild MR, Very mild TR EF = 40.20 % ผู้ป่วยต้องใช้เครื่องช่วยหายใจ แต่สามารถหย่าเครื่องช่วยหายใจออกได้ในวันที่ 5 ระยะเวลาในโรงพยาบาล 6 วัน (15 พ.ค.65-21 พ.ค.65) อาการทุเลา จำหน่ายโดยแพทย์อนุญาต

กรณีศึกษาครั้งที่ 7: หญิงไทย อายุ 65 ปี HN 0183096 AN 64046798 วินิจฉัยโรคเป็น CHF มีโรคประจำตัว: ไตวายเรื้อรังระยะสุดท้าย on HD 9(3 ครั้ง/สัปดาห์ ทุกจันทร์-พุธ-ศุกร์) มาด้วย 10 ชั่วโมงก่อนมาโรงพยาบาล ผู้ป่วยมีอาการหายใจหอบเหนื่อย นอนราบไม่ได้ แพทย์ใส่ท่อช่วยหายใจ ตรวจร่างกายไม่มี pitting edema, Lung มี crepitation BL, EKG 12 lead: Sinus tachycardia rate 107 bpm,ผล Echocardiography: IHD,fair LVEF,LV diastolic dysfunction grade 2, minimal pericardial effusion EF= 50.00 % ผู้ป่วยใช้เครื่องช่วยหายใจ แต่สามารถหย่าเครื่องช่วยหายใจออกได้ในวันที่ 2 ระยะเวลาที่นอนโรงพยาบาล 8 วัน (4 ก.ย.64 -12 ก.ย.64) อาการทุเลา จำหน่ายโดยแพทย์

กรณีศึกษาครั้งที่ 8: หญิงไทย อายุ 70 ปี HN 2295073 AN 64001827 วินิจฉัยโรคเป็น CHF มีโรคประจำตัวคือ โรคหลอดเลือดสมองและหัวใจเต้นผิดจังหวะ มาด้วย 3 ชั่วโมงก่อนมาโรงพยาบาล ผู้ป่วยหายใจหอบเหนื่อยมาก หายใจไม่อึด นอนราบไม่ได้ แพทย์ใส่ท่อช่วยหายใจ 2 รอบ ผู้ป่วยใช้เครื่องช่วยหายใจ สามารถหย่าเครื่องช่วยหายใจออกได้ในวันที่ 3และวันที่ 6 EKG: AF rate 121 bpm, ผลตรวจEchocardiography: Severe AR, mild MR, Very mild TR EF = 40.20 %, ระยะเวลาในโรงพยาบาล 16 วัน (10 ม.ค.64-26 ม.ค.64) อาการทุเลา แต่ได้รับส่งต่อไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลชุมชนเพื่อให้ยาปฏิชีวนะต่อให้ครบ

กรณีศึกษาครั้งที่ 9: หญิงไทย อายุ 68 ปี HN 0672918 AN 65036721 วินิจฉัยโรคเป็น CHF with Hypertensive Emergency มีโรคประจำตัวคือ แพ้ภูมิตนเอง, ความดันโลหิตสูง, หอบหืด, ไตวายเรื้อรังระยะที่ 3 มาด้วย 2 ชั่วโมงก่อนมาโรงพยาบาล หายใจหอบเหนื่อยมาก หายใจไม่อึด นอนราบไม่ได้ ผู้ป่วยไม่ได้ใส่ท่อช่วยหายใจ แต่ได้รับ O₂ cannula O₂ HFNC flow ตรวจร่างกายมี pitting

edema 1+, มี fine crepitation both lung, ผลการตรวจ EKG 12 lead: AF rate 101 bpm, ผลตรวจ Echocardiography: Moderate MR ,Very mild TR, Mild pulmonary hypertension, Very mild AR, minimal pericardial effusion EF= 67.10 % ระยะเวลาอนโรพยาบาล 7 วัน (10 ส.ค.65-17 ส.ค.65) อาการทุเลา จำหน่ายโดยแพทย์อนุญาต

กรณีศึกษารายที่ 10: หญิงไทย อายุ 75 ปี HN 2000646 AN 64038757 วินิจฉัยโรคเป็น CHF มีโรคประจำตัวคือ ลิ้นหัวใจรั่วและหัวใจเต้นผิดจังหวะ มาด้วย 1 วันก่อนมาโรงพยาบาล ผู้ป่วยหายใจหอบเหนื่อยมาก นอนราบไม่ได้ แพทย์ไม่ได้ใส่ท่อช่วยหายใจแต่ให้ O₂ cannula ตรวจร่างกายไม่มี pitting edema , มี crepitation both lung, ผล EKG 12 lead: AF rate 110 bpm, Echocardiography : severe MR , mild TR, moderate pulmonary hypertension, Very mild AR, minimal pericardial effusion EF=62.60% ระยะเวลาอนโรพยาบาล 6 วัน (22 ก.ค.64 -27 ส.ค. 64) อาการทุเลาจำหน่ายโดยแพทย์อนุญาต

กรณีศึกษา 10 ราย มีปัญหาในระยะแรกรับต่อเนื่องและระยะจำหน่าย โดยภาพรวมดังนี้

ปัญหาในระยะแรกรับ มีข้อวินิจฉัยทางการพยาบาล ดังนี้

ข้อวินิจฉัยการพยาบาลข้อที่ 1. มีภาวะเนื้อเยื่อได้รับออกซิเจนไม่เพียงพอเนื่องจาก

ประสิทธิภาพการแลกเปลี่ยนก๊าซลดลงจากมีภาวะหัวใจล้มเหลว

(พบในกรณีศึกษาทั้ง 10 ราย)

ข้อวินิจฉัยการพยาบาลข้อที่ 2. มีโอกาสเกิดปริมาณเลือดออกจากหัวใจต่อนาทีลดลง

เนื่องจากภาวะหัวใจล้มเหลวร่วมกับภาวะหัวใจเต้นผิดจังหวะ

(พบในกรณีศึกษารายที่ 2,3,4,8,9,10)

ข้อวินิจฉัยการพยาบาลข้อที่ 3. มีภาวะน้ำเกิน เนื่องจากประสิทธิภาพการทำงานของหัวใจ

ลดลง (พบในกรณีศึกษารายที่ 1,4,9)

ข้อวินิจฉัยการพยาบาลข้อที่ 4. มีภาวะไม่สมดุลของสารน้ำและอิเล็กโทรไลต์ในร่างกาย

(พบในกรณีศึกษารายที่ 4,6,7,8)

ข้อวินิจฉัยการพยาบาลข้อที่ 5. ผู้ป่วยและญาติมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับอาการเจ็บป่วย

เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจในภาวะที่เกิดขึ้นและแผนการรักษาของแพทย์

(พบในกรณีศึกษาทั้ง 10 ราย)

ปัญหาในระยะต่อเนื่อง มีข้อวินิจฉัยทางการพยาบาล ดังนี้

ข้อวินิจฉัยการพยาบาลข้อที่ 6. มีโอกาสเกิดภาวะพร่องออกซิเจนเนื่องจากฝึกหยาเครื่อง

ช่วยหายใจ (พบในกรณีศึกษารายที่ 1,2,3,4,5,6,7,8)

ข้อวินิจฉัยการพยาบาลข้อที่ 7. มีการติดเชื้อที่ปอด เนื่องจากปอดทั้ง 2 ข้างมีของเหลว

คั่งค้างอยู่ในถุงลมปอด (พบในกรณีศึกษารายที่ 2,3,4,5,6,7,8,9)

ข้อวินิจฉัยการพยาบาลข้อที่ 8. มีภาวะระดับน้ำตาลในเลือดไม่คงที่ เนื่องจากตับอ่อนผลิต

อินซูลินผิดปกติ (พบในกรณีศึกษารายที่ 1,3,4,5)

ปัญหาในระยะจำหน่าย มีข้อวินิจฉัยทางการพยาบาล ดังนี้

ข้อวินิจฉัยการพยาบาลข้อที่ 9. ผู้ป่วยและญาติขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตัวเมื่อ
กลับไปอยู่บ้าน (พบในกรณีศึกษาทั้ง 10 ราย)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การพยาบาลผู้ป่วยภาวะหัวใจล้มเหลว : พหุกรณีศึกษา สรุปผลดังนี้

1. ศึกษาเปรียบเทียบผู้ป่วยภาวะหัวใจล้มเหลวและเป็นแนวทางการพยาบาลผู้ป่วยที่มีภาวะหัวใจล้มเหลว จากการศึกษาข้อมูลผู้ป่วยภาวะหัวใจล้มเหลวจำนวน 10 ราย ที่พักรักษาตัวในหอผู้ป่วยอายุรกรรมหญิงชั้น 4 โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ โดยวิธีการรวบรวมข้อมูลจากเวชระเบียนปี พ.ศ. 2564 จำนวน 6 ราย และ พ.ศ.2565 จำนวน 4 ราย จำแนกตามอายุมีผู้ป่วยที่อายุมากกว่า 60 ปี จำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 80 และผู้ป่วยอายุน้อยกว่า 60 ปีจำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 20 มีผู้ป่วยที่กลับมาได้รับการรักษาในโรงพยาบาลซ้ำภายใน 28 วัน จำนวน 1 ราย ผู้ป่วยกรณีศึกษาทั้ง 10 ราย มีภาวะหัวใจล้มเหลวที่เข้าสู่ภาวะวิกฤตต้องใส่ท่อช่วยหายใจร่วมกับการใช้เครื่องช่วยหายใจจำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 80 และสามารถหย่าเครื่องช่วยหายใจได้สำเร็จทุกราย คิดเป็นร้อยละ 100 มีภาวะน้ำเกินจำนวน 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 30 ผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาคือเป็นผู้ป่วยที่อยู่ในภาวะวิกฤตที่มีความรุนแรงของโรคที่แตกต่างกัน ทำให้มีปัญหาในการพยาบาลที่มีความซับซ้อนแตกต่างกัน แต่ทั้งนี้ผู้ป่วยทั้ง 10 ราย ก็ได้รับการดูแลจนปลอดภัยสามารถผ่านพ้นภาวะวิกฤต ปลอดภัยจากภาวะแทรกซ้อน ได้รับการรักษาและการพยาบาลจนมีอาการดีขึ้น และสามารถจำหน่ายออกจากโรงพยาบาลได้จำนวน 8 ราย ส่งต่อโรงพยาบาลชุมชนใกล้บ้านเพื่อรับยาปฏิชีวนะต่อจำนวน 2 ราย โดยก่อนส่งต่อผู้ป่วยมีอาการดีขึ้นพ้นจากภาวะวิกฤต

2. การเพิ่มศักยภาพแก่บุคลากรพยาบาลในหน่วยงาน ในการดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะหัวใจล้มเหลวในระยะวิกฤตอย่างถูกต้องได้มาตรฐาน โดยพยาบาลจึงต้องมีทักษะในการใช้เครื่องมือแพทย์ขั้นสูง ที่จะสามารถดูแลให้ผู้ป่วยได้รับการช่วยเหลืออย่างทันทั่วทั้งที่ จนพ้นระยะวิกฤตได้ สามารถประเมินความผิดปกติต่างๆ เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับการช่วยเหลือได้ทันที การดูแลต่อเนื่องไม่มีภาวะแทรกซ้อน (รัชนิ แซ่ลี, 2558; สมาคมแพทย์โรคหัวใจ, 2019).

3. การให้ความรู้ในการจัดการตนเอง การเพิ่มทักษะต่าง ๆ ของผู้ป่วยได้รับการดูแลตามแนวทางการจัดการตนเองเพื่อป้องกันการเกิดภาวะแทรกซ้อน ผู้ป่วยสามารถประเมินตนเองได้ มีการปรับพฤติกรรมให้เหมาะสมกับตนเอง การใช้ยา อาหารและลดการกลับมาได้รับการรักษาซ้ำในโรงพยาบาล (สว่างจิต คงภิบาล, นรลักษณ์ เอื้อกิจ และ ปาณณัฐ์ ตันติโกสม, 2560; Lorig & Holman, 2003)

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง การพยาบาลผู้ป่วยภาวะหัวใจล้มเหลว : พหุกรณีศึกษา มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

จากการศึกษากรณีศึกษาเปรียบเทียบผู้ป่วยภาวะหัวใจล้มเหลวจำนวน 10 ราย มีการเกิดภาวะการหายใจล้มเหลวเฉียบพลันจนต้องใส่ท่อช่วยหายใจ ซึ่งถือเป็นภาวะวิกฤตและฉุกเฉินต้องได้รับการรักษาอย่างเร่งด่วน การดูแลรักษาผู้ป่วยภาวะหัวใจล้มเหลวให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ต้องได้รับความร่วมมือทั้งจากผู้ป่วยญาติผู้ดูแล รวมทั้งบุคลากรทางการแพทย์ และทีมสหสาขาวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง เพื่อดูแลผู้ป่วยให้ผ่านพ้นภาวะวิกฤต มีการวางแผนจำหน่ายที่ดี เน้นการให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องโรค การดูแลตนเอง และการจัดการตนเองเมื่อจำหน่ายกลับบ้าน ดังนั้นพยาบาลจึงต้องใช้ทักษะในการให้ข้อมูล ส่งเสริมให้ผู้ป่วยและญาติผู้ดูแลมีความรู้ความเข้าใจ สามารถปรับพฤติกรรมสุขภาพให้เหมาะสมกับโรค จะทำให้ผู้ป่วยสามารถหลีกเลี่ยงปัจจัยกระตุ้นต่างๆที่จะทำให้ภาวะหัวใจล้มเหลวแย่ลง ไม่กลับมานอนโรงพยาบาลซ้ำใน 28 วัน สามารถใช้ชีวิตได้ตามปกติและมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานเข้ารับการอบรมฟื้นฟูความรู้ตามแนวทางการพยาบาลผู้ป่วยที่มีภาวะหัวใจล้มเหลวอย่างต่อเนื่อง
2. พยาบาลต้องมีทักษะการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ทางการแพทย์ เช่น เครื่องช่วยหายใจ เครื่อง Defibrillator, Monitor EKG เพื่อช่วยเหลือผู้ป่วยได้ทันเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน
3. ควรมีแผนการสอน และจัดกลุ่มให้ความรู้แก่ผู้ป่วยและญาติ ทั้งเรื่องโรค การดูแลและการจัดการตนเอง ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้ป่วยสามารถดูแลตัวเองได้ในระยะยาว
4. ควรมีเอกสารแผนพับให้ความรู้ในการปฏิบัติตัวสำหรับผู้ป่วยหัวใจล้มเหลว หรือมีช่องทางที่จะให้ผู้ป่วยญาติผู้ดูแลได้ปรึกษาเมื่อกลับไปอยู่บ้าน

เอกสารอ้างอิง

งานสารสนเทศทางการแพทย์ โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์. ข้อมูลสถิติประจำปี 2563-

2565.

ใจนุช กาญจนภ.พยาธิสรีรวิทยาของภาวะหัวใจล้มเหลว.[อินเทอร์เน็ต].2563 [เข้าถึงเมื่อ 15

ตุลาคม 2565]. เข้าถึงได้จาก:<http://ccpe.pharmacycouncil.org>.

รัชนิ แชลี่. Congestive heart failure. ใน: อุปถัมภ์ ศุภสินธุ์ ศศิโสภณ เกียรติบุรณกุล ยิ่งยง

ชินธรรมมิตร สมิง เกาเจริญ, บรรณาธิการ. (2558.). *คู่มือการดูแลผู้ป่วยทางอายุรศาสตร์*.

พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์.

สมาคมแพทย์โรคหัวใจ. (2019). *แนวทางการปฏิบัติมาตรฐานเพื่อการวินิจฉัยและการดูแลรักษา*

ผู้ป่วยภาวะหัวใจล้มเหลว. โดยสมาคมแพทย์โรคหัวใจแห่งประเทศไทยในพระบรม

ราชูปถัมภ์ ร่วมกับชมรมหัวใจล้มเหลวแห่งประเทศไทย ประจำปี 2019.

- สว่างจิต คงภิบาล, นรลักษณ์ เอื้อกิจ และ ปชาณัฐ์ ตันติโกสม. (2560). *ผลของโปรแกรมการจัดการตนเองต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้ป่วยที่มีภาวะหัวใจล้มเหลว*. วารสารพยาบาลโรคหัวใจและทรวง, 28(2); 82-96.
- อิงอร อรุณากร. ภาวะหัวใจล้มเหลว. ใน: หทัยวรรณ รัตนบรรเจิดกุล กนกพร สรรพวิทยกุล ภัทริน ภรณ์พานิช ศานิต วิชานศวกุล, บรรณาธิการ. *โรคทางอายุรศาสตร์ที่พบบ่อย เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯเวชสาร; 2563. หน้า 203-210.
- Benjamin, E., Muntner, P., Alonso, A., Bittencourt, M. S., Callaway, C.W., Carson, A.P., ... Virani, S. S. (2019). Heart disease and stroke statistics—2019 update: a report from the American Heart Association. *Circulation*, 139(10), e56–e528.
- Clare JT, Ryan R, Nichols L, Gale N, Hobbs R, Marshall T. Survival following a diagnosis of heart failure in primary care. *PCFM* 2017; 34:161-68.
- Cowie MR, Wood DA, Coats AJ, Thompson SG, Suresh V, Poole-Wilson PA. Sutton GC. Survival of patients with a new diagnosis of heart failure. *NCBI* 2014; 83:505-10.
- European Society of Cardiology, (2016), *ESC Guidelines for the diagnosis and treatment of acute and chronic heart failure*. *Eur J Heart Fail* 2016; 1-85.
- Groenewegen, A., Rutten, F. H., Mosterd, A., & Hoes, A. W. (2020). Epidemiology of heart failure. *Eur J Heart Fail*, 22(8), 1342-1356. doi: 10.1002/ehhf.1858.
- Konishi, M., Ishida, J., Springer, J., Haehling, S., Akashi, Y. J., Shimokawa, H., ... Anker, S. D. (2016). Heart failure epidemiology and novel treatments in Japan: Facts and numbers. *ESC Heart Failure*, 3(3), 145-151.
- Lorig, K.R., & Holman, H.R. (2003). Self-management education :History, Definition, Outcomes, And Mechanisms. *Annals of Behavioral Medicine*, 26(1), 1-7.
- Virani, S. S., Alonso, A., Benjamin, E. J., Bittencourt, M. S., Callaway, C. W., Carson, A. P., ... Tsao, C. W. (2020). Heart disease and stroke statistics—2020 update: a report from the American Heart Association. *Circulation*, 141(9), e139-e596.

พฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร
SITUATIONAL LEADERSHIP BEHAVIOR OF SCHOOL
ADMINISTRATORS IN THE DIGITAL ERA UNDER THE SECONDARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE SISAKEET YASOTHON

¹ฐิติรัตน์ ลีลาเอกนิตติ, ²สมาน อัสวภูมิ และ ³พงษ์ศักดิ์ ทองพันธ์

¹Thitirat Leelaekniti, ²Saman Asawapoom and ³PongSak Thongpanchang

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ประเทศไทย

Sisaket Rajabhat University, Thailand

¹kruthitirat2563@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ศรีสะเกษ ยโสธร เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล กลุ่มตัวอย่างคือผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร จำนวน 351 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า(Rating scale) เชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.971 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใน

¹นิสิต สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

²รองศาสตราจารย์ ดร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

³รองศาสตราจารย์ ดร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปร ใช้สถิติการวิเคราะห์ การทดสอบที การทดสอบค่าเอฟ และการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเซฟเฟ ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลโดยภาพรวมและรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ พฤติกรรมแบบมีส่วนร่วมและด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ แบบขยายความคิด ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีต่อพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล โดยจำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษาโดยภาพรวม พบว่าไม่แตกต่างกันและแนวทางสำหรับการส่งเสริมพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล มีข้อเสนอแนะที่สำคัญคือ ผู้นำควรสร้างความตระหนักคิดร่วมกันในการขับเคลื่อนองค์กรทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความภูมิใจที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแสดงความคิดเห็นในการวางแผนงานและช่วยเหลือทุกคนด้วยความเสมอภาค ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานง่าย ทุกอย่างได้ร่วมกันตัดสินใจ

คำสำคัญ : พฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์, ยุคดิจิทัล ,ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research were 1) to study situational leadership behavior of school administrators in the digital era under The Secondary Educational Service Area Office Sisaket Yasothorn in the academic year 2021, 2) to compare of situational leadership behavior of school administrators in the digital era classified by the positions, work experiences and sizes of schools and 3) to study the guidelines for developing leadership behaviors according to the situation of the school administrators in the digital era. The sample groups used in the research study were totally 351 people; namely, 83 school administrators and 268 teachers working under The Secondary Educational Service Area Office Sisaket Yasothorn in the academic year 2021. Sample sizes can be determined by using the real-made tables of Krejcie and Morgan and were obtained by stratified random sampling disproportionately using the schools as a random class. The results showed that: 1) Situational leadership behavior of school administrators in the digital era under The Secondary Educational Service Area Office Sisaket Yasothorn as a whole and behavior in each aspect was found to be at high level. The behavior which had the highest mean was the participative behavior, assignment, telling everything and sharing ideas respectively. 2)The opinions of the school administrators and teachers on the situational leadership behavior of the school administrators in the digital era classified by the positions, work experiences and sizes of schools were not different in

both the overall image and in each aspect. 3) Suggested guidelines for promoting leadership behavior according to the situation of school administrators in the digital era were found that leaders should create the conjunct awareness to drive the organization and let subordinates take pride in the participatory process. Subordinates should be given some opportunities to express their opinions in planning and assisting everyone equally. Therefore, the subordinates could work easier under the concerted decision.

Keyword : Situational Leadership Behavior, Digital Era, Leadership

บทนำ

ปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วไม่ว่าจะเป็นความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี การสื่อสาร การคมนาคม การรับส่งข้อมูลและวิทยาการต่างๆ การแข่งขันกันในทุกๆด้านทั้งในด้านเศรษฐกิจและการค้า ประเทศจะต้องพัฒนาปัจจัยพื้นฐานต่างๆ เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่รองรับการขยายตัวของเศรษฐกิจ ความสามารถที่จะแข่งขันในตลาดโลก ความสามารถที่จะรับการถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยี การพัฒนาความรู้ ความสามารถและทักษะของฝีมือแรงงาน เพื่อเตรียมคนให้ทันต่อเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นในโลก ยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งสังคมไทยจำเป็นอย่างยิ่งต้องมีการปฏิรูปสังคมในทุกด้านให้มีความเข้มแข็งขึ้นในทุกๆ ด้านและการปฏิรูปการศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไข พ.ศ. 2545) ที่ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นที่สมบุรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้และคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2), 2545) ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาเป็นหัวหน้าสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นกุญแจแห่งความสำเร็จของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีสมรรถนะหรือขีดความสามารถอันเป็นความสามารถ ของบุคลากรในการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการศึกษา ในคุณลักษณะด้านความรู้ ทักษะ ลักษณะเฉพาะตัว พฤติกรรม ประกอบกันทำให้สามารถปฏิบัติงาน หรือ กิจกรรมต่างๆ ตามภาระหน้าที่และความรับผิดชอบที่เกิดผลสำเร็จและบรรลุเป้าหมายได้ ตามที่วางไว้ (พรชัย เจดามาน, 2560 : 33) ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นบุคคลสำคัญในการดำเนินการต่างๆ ของสถานศึกษา เพราะผู้บริหารเป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจวางแผน อำนวยการและมอบหมายงานในกำกับให้เป็น ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด และในยุคสมัยที่กระแสเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องสร้างภาวะผู้นำ (Leadership) ที่เข้มแข็งในการบริหารงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล (ธนะชัย เซาว์พลกรัง และกาญจนา ภัทราวิวัฒน์, 2554 : 61-69)

ผู้นำในยุคดิจิทัลจะต้องก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี เนื่องจากผู้นำจะเป็นกุญแจสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทั้งในทางปฏิบัติ และวัฒนธรรมของโรงเรียน ผู้นำดิจิทัลจะเป็นตัวแทน ของแนวคิดและวิธีปฏิบัติใหม่ๆ โดยการใช้การสื่อสารทางโซเชียลมีเดียในการประชาสัมพันธ์ ข่าวสารต่างๆ ของโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างคุณค่าให้กับโรงเรียน ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของสถานศึกษา ถ้าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำดิจิทัลสูง ก็จะได้เปรียบในการแข่งขันที่จะนำไปสู่การบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างยั่งยืน ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล โดยจะต้องมุ่งพัฒนาให้ครูมีความรู้มีคุณลักษณะตามมาตรฐาน ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการ เรียนรู้ของครูในยุคดิจิทัล และผู้เรียนมีคุณลักษณะตามมาตรฐานด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในยุคดิจิทัล จากนั้นก็ต้องนำไปใช้ให้ทั่วทั้งสถานศึกษาและเกิดเป็นวัฒนธรรมที่ยั่งยืน มีการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน ซึ่งหมายถึงการมีวัฒนธรรมที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และในท้ายที่สุดจะทำให้สถานศึกษาการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมหรือสถานศึกษาแห่งนวัตกรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารเทคโนโลยีสำหรับสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ดังนั้นการเป็นผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาเองจะต้องมีคุณลักษณะและทักษะ รวมทั้งภาวะผู้นำที่แตกต่างไปจากยุคอื่น ๆ คือจะต้องมีความรู้ใน เรื่องของเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหนือกว่าผู้บริหารในยุคคนอื่น ๆ เพื่อให้สามารถรับมือกับผู้เรียนในยุคดิจิทัล และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างมากมายและรวดเร็วได้เป็นอย่างดี สุกัญญา แซ่มซ้อย (2561: 5)

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร เพื่อให้ทราบว่าผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลมีพฤติกรรมตามสถานการณ์แบบใด เพื่อเป็นข้อมูลให้ผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้องนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงพฤติกรรมของตนและพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ศรีสะเกษ ยโสธร
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ศรีสะเกษ ยโสธร จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธรได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร ที่ปฏิบัติหน้าที่ในปีการศึกษา 2564 จำนวน 3,539 คน จาก 83 โรงเรียน

ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จากสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร ปีการศึกษา 2564 จำนวน 351 คน กำหนดขนาดตัวอย่าง โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan ทำการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดของสถานศึกษาเป็นชั้นในการสุ่มกำหนดให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นหน่วยตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 83 คน และครูผู้สอน จำนวน 268 คน ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 351 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล จากนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ ผู้วิจัยได้สามารถสังเคราะห์เนื้อหาได้อิงประกอบหลักพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล 4 ด้าน ได้แก่ 1) พฤติกรรมผู้นำแบบบอกทุกอย่าง 2) พฤติกรรมผู้นำแบบขายความคิด 3) พฤติกรรมผู้นำแบบมีส่วนร่วม 4) พฤติกรรมผู้นำแบบมอบหมายให้ทำ

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามเรื่องพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร แบ่งออก เป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 สอบถามพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร แบบมาตราประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 ข้อคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ในยุคดิจิทัล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การวิเคราะห์สถิติทดสอบทีแบบอิสระ (t – test Independent) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one – Way Anova) โดยใช้สถิติทดสอบเอฟ (F-test) วิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Method) ได้แก่หา

ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา(Alpha-Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, 1974, p.125) โดยการสรุปและนำเสนอโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร สรุปผลดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม พฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร พบว่า สถานะภาพของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามตำแหน่งโดยส่วนมากเป็นครูผู้สอน คิดเป็นร้อยละ 76.40 รองลงมาคือผู้บริหารสถานศึกษา คิดเป็นร้อยละ 23.60 ประสบการณ์การทำงานโดยส่วนมากมากกว่า 10 ปีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 48.70 รองลงมาคือ ตั้งแต่ 5-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.80 และน้อยกว่า 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.50 ตามลำดับ ขนาดของสถานศึกษาโดยส่วนมากเป็นโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ คิดเป็นร้อยละ 33.33 รองลงมาคือขนาดใหญ่ และขนาดเล็ก คิดเป็นร้อยละ 27.64 และร้อยละ 5.70 ตามลำดับ

2. ผลวิเคราะห์เกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยภาพรวมรายพฤติกรรม ผลปรากฏดังตารางที่ 1 ดังนี้

รายการ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.พฤติกรรมผู้นำแบบบอกทุกอย่าง	4.22	0.65	มาก
2.พฤติกรรมผู้นำแบบขายความคิด	4.22	0.66	มาก
3.พฤติกรรมผู้นำแบบมีส่วนร่วม	4.26	0.64	มาก
4. พฤติกรรมผู้นำแบบมอบหมายให้ทำ	4.25	0.63	มาก
เฉลี่ย	4.24	0.59	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ความคิดเห็นที่มีต่อพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร โดยภาพรวมและรายพฤติกรรมอยู่ในระดับมาก (= 4.24 , S.D.=0.59) เมื่อพิจารณาเป็นรายพฤติกรรม พฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 อันดับแรกโดยเรียงตามลำดับ คือ พฤติกรรมผู้นำแบบมีส่วนร่วม (= 4.26 , S.D.=0.64) รองลงมาคือ พฤติกรรมผู้นำแบบมอบหมายให้ทำ (= 4.25 , S.D.=0.63) และพฤติกรรมผู้นำแบบบอกทุกอย่าง (= 4.22 , S.D.=0.65) ตามลำดับ พฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมผู้นำแบบขายความคิด (= 4.22 , S.D.=0.66)

3. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูผู้สอนที่มีต่อพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร โดยจำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ทำงาน และขนาดสถานศึกษา ผลปรากฏดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร โดยจำแนกตามตำแหน่ง

รายการ	ผู้บริหาร สถานศึกษา		ครูผู้สอน		t	P-Value
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1.พฤติกรรมผู้นำแบบบอกทุกอย่าง	4.22	0.68	4.22	0.64	0.587	0.993
2.พฤติกรรมผู้นำแบบขายความคิด	4.22	0.70	4.22	0.64	0.355	0.989
3.พฤติกรรมผู้นำแบบมีส่วนร่วม	4.29	0.66	4.25	0.64	0.632	0.608
4. พฤติกรรมผู้นำแบบมอบหมายให้ทำ	4.31	0.65	4.23	0.62	0.255	0.336
รวม	4.26	0.61	4.23	0.58	0.532	0.692

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร โดยจำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 3 แสดงผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร โดยจำแนกตามตำแหน่ง

รายการ	ผู้บริหาร สถานศึกษา		ครูผู้สอน		t	P-Value
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1.พฤติกรรมผู้นำแบบบอกทุกอย่าง	4.22	0.68	4.22	0.64	0.587	0.993
2.พฤติกรรมผู้นำแบบขายความคิด	4.22	0.70	4.22	0.64	0.355	0.989
3.พฤติกรรมผู้นำแบบมีส่วนร่วม	4.29	0.66	4.25	0.64	0.632	0.608
4. พฤติกรรมผู้นำแบบมอบหมายให้ทำ	4.31	0.65	4.23	0.62	0.255	0.336
รวม	4.26	0.61	4.23	0.58	0.532	0.692

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร โดยจำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษและยโสธร จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน

รายการ	แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	P-Value
1. พฤติกรรมผู้นำแบบบอกทุกอย่าง	ระหว่างกลุ่ม	3.52	2	1.76	4.269*	.015
	ภายในกลุ่ม	143.35	348	0.41		
	รวม	146.87	350			
2. พฤติกรรมผู้นำแบบขายความคิด	ระหว่างกลุ่ม	1.28	2	0.64	1.492	0.226
	ภายในกลุ่ม	149.01	348	0.43		
	รวม	150.28	350			
3. พฤติกรรมผู้นำแบบมีส่วนร่วม	ระหว่างกลุ่ม	1.37	2	0.69	1.672	0.189
	ภายในกลุ่ม	142.87	348	0.41		
	รวม	144.24	350			
4. พฤติกรรมผู้นำแบบมอบหมายให้ทำ	ระหว่างกลุ่ม	.39	2	0.19	.493	.611
	ภายในกลุ่ม	136.91	348	0.39		
	รวม	137.30	350			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	1.11	2	0.56	1.602	.203
	ภายในกลุ่ม	120.70	348	0.35		
	รวม	121.81	350			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษและยโสธร จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน โดยภาพรวมพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์ทำงานแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อความคิดเห็นของครูที่มีต่อพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษและยโสธร ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายพฤติกรรม พบว่า พฤติกรรมผู้นำแบบขายความคิด พฤติกรรมผู้นำแบบมีส่วนร่วม พฤติกรรมผู้นำแบบมอบหมายให้ทำไม่แตกต่างกัน ส่วนพฤติกรรมผู้นำแบบบอกทุกอย่าง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพบความแตกต่าง ผู้วิจัยจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ (Scheffé's Method) ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่พฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร จำแนกตาม ประสบการณ์ทำงาน

ประสบการณ์การทำงาน	$\bar{X}$	น้อยกว่า 5 ปี	5 - 10 ปี	มากกว่า 10 ปีขึ้นไป
		4.33	4.30	4.12
น้อยกว่า 5 ปี	4.33	-	0.03	0.22*
5 - 10 ปี	4.30	-	-	0.19*
มากกว่า 10 ปีขึ้นไป	4.12	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 5 พบว่า ผู้ที่มีประสบการณ์ทำงานน้อยกว่า 5 ปีมีความคิดเห็นแตกต่างกับผู้ที่มีประสบการณ์ 5 – 10 ปี แตกต่างกับผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกัน

ตารางที่ 6 ผลการเปรียบเทียบโดยใช้ค่าสถิติทดสอบเอฟ วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา

รายการ	แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1. พฤติกรรมผู้นำแบบบอกทุกอย่าง	ระหว่างกลุ่ม	.08	3	.03	.059	.981
	ภายในกลุ่ม	146.79	347	.42		
	รวม	146.87	350			
2. พฤติกรรมผู้นำแบบขายความคิด	ระหว่างกลุ่ม	.11	3	.04	.081	.970
	ภายในกลุ่ม	150.18	347	.43		
	รวม	150.28	350			
3. พฤติกรรมผู้นำแบบมีส่วนร่วม	ระหว่างกลุ่ม	.26	3	.09	.211	.889
	ภายในกลุ่ม	143.98	347	.41		
	รวม	144.24	350			
4. พฤติกรรมผู้นำแบบมอบหมายให้ทำ	ระหว่างกลุ่ม	.82	3	.27	.694	.556
	ภายในกลุ่ม	136.48	347	.39		
	รวม	137.30	350			
เฉลี่ย	ระหว่างกลุ่ม	.14	3	.05	.131	.942
	ภายในกลุ่ม	121.67	347	.35		
	รวม	121.81	350			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 6 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

จากการวิจัย เรื่อง พฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. พฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีต่อพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร โดยภาพรวมและรายพฤติกรรมอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นศูนย์กลางของการดำเนินงานของกลุ่ม มีโอกาสติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นมากกว่าทุกคนในกลุ่ม มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของกลุ่มสูง มีบุคลิกภาพ ความสามารถเหนือบุคคลทั่วไป สามารถชักจูงให้ผู้อื่นปฏิบัติตามที่ต้องการได้ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานมีความเต็มใจและกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานจนประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายตลอดจนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์การมองปัญหาและเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ ด้วยวิธีการใหม่ๆ มีการให้กำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลจะช่วยให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้นำตามสถานการณ์ เป็นศักยภาพของผู้บริหารสถานศึกษาในการที่ใช้เทคนิคการบริหารที่เปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพเหมาะสม ตลอดจนสามารถเลือกใช้ วิธีการหรือแสดงออกซึ่งพฤติกรรมการเป็นผู้นำที่เหมาะสมภายใต้สภาวะแวดล้อมที่จะทำให้เป้าหมาย ขององค์กรประสบผลสำเร็จ จึงส่งผลให้ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับสาคร สุขศรีวงษ์ (2558 : 162 - 165) กล่าวว่า ทฤษฎีว่าด้วยผู้นำตามสถานการณ์ตั้งอยู่บน พื้นฐานของแนวคิดที่ว่า ผู้นำที่ประสบความสำเร็จได้นั้นไม่จำเป็นต้องมีคุณลักษณะเฉพาะที่ตายตัว และไม่จำเป็นต้องมีการแสดงออกเชิงพฤติกรรมในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเท่านั้น หากแต่ผู้นำจะ ประสบความสำเร็จในการทำงานได้ก็ต่อเมื่อผู้นำสามารถเลือกใช้วิธีการหรือแสดงออกซึ่งพฤติกรรม การเป็นผู้นำที่เหมาะสมสอดคล้องกับแต่ละสถานการณ์ ผู้บริหารที่ต้องการจะประยุกต์ใช้ทฤษฎีว่าด้วยผู้นำตามสถานการณ์ให้เกิดประโยชน์กับตนเอง จึงต้องศึกษาว่าสถานการณ์หรือปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อวิธีการและพฤติกรรมของผู้นำเหล่านั้นมีอะไรบ้าง และแต่ละสถานการณ์ผู้นำ ควรจะใช้วิธีการ ในการบริหารงานให้ประสบความสำเร็จได้สูงสุด สอดคล้องกับ ชัยณรงค์สร้างช้าง (2561 : 9) สรุปว่า ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ หมายถึง ความสามารถในการนำของผู้นำที่มุ่งเน้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานโดยเน้นความสำเร็จของงาน การสั่งการ การออกแบบการบริหารงาน เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตาม การเสนอแนวทางการปฏิบัติงานและ ช่วยเหลือ สนับสนุน อำนาจ

ความแตกต่าง ๆ การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนด วิธีการและเป้าหมายของงาน ให้เกียรติ ไว้วางใจ การมอบอำนาจและความรับผิดชอบในการตัดสินใจ การเอาใจใส่ความเป็นอยู่ และความ ต้องการส่วนบุคคลและกำหนดเป้าหมายและพยายามให้ ผู้ใต้บังคับบัญชามีการปรับปรุงการทำงานอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ ธัญพร ตันหยง (2560 : 52) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาบทบาทภาวะผู้นำตาม สถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี ผลการ ศึกษาวิจัยพบว่า บทบาทภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ ธนะชัย เข้าวพล กรัง (2562 : 61) ได้ศึกษา แบบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 4 ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า แบบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 4 ทั้ง 4 ได้แก่ แบบ ภาวะผู้นำ มอบหมายงาน แบบภาวะผู้นำ มีส่วนร่วม แบบภาวะผู้นำบอกให้ทำ และแบบภาวะผู้นำขายความคิด อยู่ ในระดับมากทุกด้าน

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีต่อพฤติกรรมผู้นำตาม สถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกช ยโสธร โดยจำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ทำงาน และขนาดสถานศึกษา ดังนี้

2.1 การการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีพฤติกรรม ผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ศรีสะเกช ยโสธร โดยจำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมพบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับ สมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ตำแหน่งและหน้าที่ที่ปฏิบัติแตกต่างกันแต่ผู้บริหารสถานศึกษามี ภาระบวกร ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาใช้ศิลปะหรือความสามารถ อิทธิพล หรือแรงจูงใจและวิธีการให้ผู้อื่น ทำตาม เพื่อที่จะก่อให้เกิดการกระทำกิจกรรม หรือการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติงานของผู้ตาม ให้บรรลุ ตาม วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ ด้วยความพอใจของทั้งสองฝ่าย สอดคล้องกับ ยงยุทธ เกษสาคร (2551 : 45) ได้ให้ทัศนะว่าความเป็นผู้นำมีผลกระทบต่องานอื่น ๆ หลายอย่างถ้าหัวหน้าหรือผู้บริหาร สถานศึกษาเป็นผู้มีความเป็นผู้นำในต้วกิจการงานของหน่วยงานก็จะดำเนินไปได้โดยเรียบร้อยราบรื่นและ ก้าวหน้า ตรงกันข้ามถ้าหัวหน้าหรือผู้บริหารสถานศึกษาขาดความเป็นผู้นำในต้วก็จะเกิดผลเสียต่าง ๆ หลายประการ ทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นตัวการแห่งการเปลี่ยนแปลง (Chang Agent) ภายในหน่วยงาน พฤติกรรมความเป็นผู้นำจึงมีผลไปถึงผลผลิตขององค์กร ความพึงพอใจของผู้ร่วมงาน ขวัญและกำลังใจ ความจงรักภักดีต่อหน่วยงาน ความกระตือรือร้น การบูรณาการของผู้ร่วมงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สอดคล้องกับ Hersey and Blanchard (1998 : 65) สถานการณ์ที่แตกต่างกันย่อมต้องการแบบของผู้นำ ที่แตกต่างกัน ด้วยมุมมองดังกล่าว จึงสรุปว่าการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพได้นั้นจำเป็นที่ผู้นำจะต้อง ปรับ แบบภาวะผู้นำของตนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ต่าง ๆ และให้สอดคล้องกับสภาวะของผู้ตามใน สถานการณ์นั้น ๆ สอดคล้องกับ พรทิพย์ อัยยิมพันธ์ (2547 : 68) การสร้างระบบการทำงานที่มี ประสิทธิภาพหรือการทำให้องค์การดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน คือการลงมือสร้างแผนหลักที่กำหนดขึ้นใน

ขั้นตอนที่หนึ่งทุกระดับชั้นขององค์การควรมีการดำเนินการไปในทิศทางเดียวกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์เดียวกัน ซึ่งทั้งผู้นำและผู้ตามจะต้องมีความสามัคคีกลมเกลียว เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในฐานะผู้นำต้องเปลี่ยนแปลงระบบการทำงาน ขั้นตอนการทำงาน และโครงสร้างองค์การให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายขององค์การที่ได้วางไว้แล้ว 2.2 การเปรียบเทียบความคิดเห็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีต่อพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน ผลการศึกษาโดยภาพรวมพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์ทำงานแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายพฤติกรรมพบว่า พฤติกรรมผู้นำแบบบอกทุกอย่าง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นไม่แตกต่าง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความเชื่อมั่นต่อครู ปฏิบัติงานเต็มความรู้ ความสามารถในการติดตาม ตรวจสอบอย่างชัดเจน ทำให้ครูมีความรู้สึกว่าผู้บริหารแสดงตน ในลักษณะเป็นแบบแผนจริงจัง หรือปฏิบัติตามระเบียบลายลักษณ์อักษร กฎข้อบังคับตามนโยบายอย่างเคร่งครัด มีความห่างเหินกันน้อยระหว่างผู้บริหารและครู และสร้างความตระหนักคิดร่วมกันในการขับเคลื่อนองค์กรทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความภูมิใจที่เกิดจากกระบวนการการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแสดงความคิดเห็นในการวางแผนงานและช่วยเหลือทุกคนด้วยความเสมอภาค กระนั้น ผู้นำก็ยังรักษาและสงวนหน้าที่ในการทำวินิจฉัยสั่งการหรือการตัดสินใจไว้ที่ตัวของผู้นำ ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานง่าย ทุกอย่างได้ร่วมกันตัดสินใจ ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ได้งานที่มีคุณภาพมากขึ้น ผู้บริหารควรมีความจริงจังในการทำงานพูดจริงทำจริงต้องทำให้ผู้ร่วมงานเชื่อใจได้ ซึ่งสอดคล้องกับ จิราวัลย์ พิมพ์บาล (2559 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่อง การศึกษาบรรยากาศองค์การของกลุ่มโรงเรียนบางละมุง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 ที่พบว่า เมื่อจำแนกตามประสบการณ์ทำงาน ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ จารุสิริ ทองเกตแก้ว (2560 : 75) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำและบรรยากาศสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี พบว่า ผู้บริหารและครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำและบรรยากาศสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ ธนะชัย เขียวพลกรัง (2562 : 67) ได้ศึกษา แบบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 4 ที่มีประสบการณ์ต่างกัน ผลการศึกษาวิจัยพบว่า มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 4 ที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับ ธนากร แก่นเกษ (2560 : 67) ได้ศึกษา ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน โดยรวม และรายด้าน

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้น ผู้นำแบบสั่งการและผู้นำแบบ มีส่วนร่วม แตกต่างกันอย่างไม่มีความนัยสำคัญทางสถิติ

2.3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีต่อพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ผลการศึกษาโดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีขนาดของสถานศึกษาต่างกัน ทั้งนี้เพราะการปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดต่าง ๆ ที่มีคุณภาพ มีรูปแบบ มีแบบแผน และสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษ มีการช่วยเหลือการปฏิบัติงานกัน ยอมรับความคิดเห็น แนะนำ ยินดีให้คำปรึกษา ให้เกียรติและไว้วางใจกัน มีความเป็นกันเอง มีการติดต่อสื่อสารที่เป็นมิตร ปฏิบัติตามระเบียบที่แต่ละสถานศึกษากำหนดไว้ ทำให้ความคิดเห็นผู้บริหารและครูที่มีต่อพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร จำแนกตามขนาดสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ ธนะชัย เชาว์พลกรัง (2562 : 67) ได้ศึกษา แบบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 4 ที่มีขนาดสถานศึกษาที่ต่างกัน ผลการศึกษาวิเคราะห์พบว่า มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 4 ที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับ จารุสิริ ทองเกตแก้ว (2560 :76) ได้ศึกษาวิเคราะห์ เรื่อง ภาวะผู้นำและบรรยากาศสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 พบว่า ผู้บริหารและครูที่มีขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำและบรรยากาศสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับ คทาวิฑูรย์ ม่วงแก้ว (2558 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่อง บรรยากาศองค์การในสถานศึกษาชั้น พื้นฐานตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 พบว่า เมื่อจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา แตกต่างกัน และซึ่งสอดคล้องกับจิราวัลย์ พิมพ์บาล (2559 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษา เรื่อง การศึกษาบรรยากาศองค์การของกลุ่มโรงเรียนบางละมุง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 พบว่า เมื่อจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา แตกต่างกัน

3. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ได้เสนอแนวทางสำหรับการส่งเสริมพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นสำคัญ ได้แก่ พฤติกรรมผู้นำแบบบอกทุกอย่าง พฤติกรรมผู้นำประเภทนี้จะมีความเชื่อมั่นในตนเองส่งผลต่อผู้ใต้บังคับบัญชาในเรื่องของการสร้างความเข้าใจในเป้าหมายของงานหรือบอกความต้องการได้อย่างชัดเจน ผู้นำประเภทนี้จะให้คำแนะนำวิธีการดำเนินงานอย่างใกล้ชิดและดูแลลูกน้องอย่างใกล้ชิด แนะนำหรือบอกทุกอย่างซึ่งจะทำให้ได้งานตรงกับความต้องการ สามารถกำหนดขั้นตอนในการทำงานให้ชัดเจนเหมาะสมกับผู้ตามที่มีความพร้อมอยู่ในระดับต่ำ แต่ข้อเสียคือผู้ใต้บังคับบัญชาจะไม่ได้ใช้ความคิดในการทำงานและการแก้ปัญหา ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่ได้ใช้ความคิด

สร้างสรรค์ของตนเนื่องจากต้องรองรับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชา ทำให้ไม่เกิดความคิดสร้างสรรค์ภายในองค์กร ผู้ใต้บังคับบัญชาขาดความมั่นใจในการปฏิบัติงานพฤติกรรมผู้นำแบบขายความคิด เป็นลักษณะของการพัฒนาศักยภาพของผู้ใต้บังคับบัญชาให้เกิดการฝึกปฏิบัติสามารถพัฒนาตนเองได้ สามารถต่อยอดความคิดได้ เป็นการสร้างงานที่มีความสร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานคิดและปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ ผู้ใต้บังคับบัญชามีอิสระในการทำงาน ผู้นำประเภทนี้จะคอยชี้แนะว่าผู้ตามขาดความสามารถในการทำงาน แต่ถ้าผู้ตามได้รับการสนับสนุนโดยการให้รางวัลก็จะทำให้เกิดความเต็มใจที่จะรับผิดชอบงานและกระตือรือร้นที่จะทำงานมากขึ้น ช่วยเหลือสนับสนุนงานผู้ใต้บังคับบัญชาเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย เมื่อพบปัญหาผู้บริหารควรให้ความช่วยเหลือครูอย่างเต็มที่และรวดเร็ว พฤติกรรมผู้นำแบบมีส่วนร่วม พฤติกรรมผู้นำแบบมีส่วนร่วมจะสร้างความตระหนักคิดร่วมกันในการขับเคลื่อนองค์กรทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความภูมิใจที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแสดงความคิดเห็นในการวางแผนงานและช่วยเหลือทุกคนด้วยความเสมอภาค กระนั้น ผู้นำก็ยังรักษาและสงวนหน้าที่ในการทำวินิจฉัยสั่งการหรือการตัดสินใจไว้ที่ตัวของผู้นำ ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานง่าย ทุกอย่างได้ร่วมกันตัดสินใจ ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ได้งานที่มีคุณภาพมากขึ้น ผู้บริหารควรมีความจริงใจในการทำงานพูดจริงทำจริงต้องทำให้ผู้ร่วมงานเชื่อใจได้ พฤติกรรมผู้นำแบบมอบหมายให้ทำ เป็นการบริหารที่น่าสนใจแต่ก็อยู่บนความเสี่ยงถ้าหากขาดความเข้าใจในบุคลากรผู้ใต้บังคับบัญชา มีการทำงานเป็นทีมรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแบ่งงานตามความสามารถ เชื่อมั่นในบุคลากร มอบหมายหน้าที่ให้ทุกคนตามความรู้ความสามารถ มีความไว้วางใจต่อผู้ใต้บังคับบัญชาก่อนข้างสูง สอดคล้องกับโชติการ พรหมเทศ (2557 : 76-77) ได้ศึกษา การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำตามสถานการณ์กับประสิทธิผลสถานศึกษา และแนวทางส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการวางแผนการดำเนินงานให้เป็นระบบ ระบุระยะเวลาการ ปฏิบัติงานและกำหนดส่งงานที่แน่นอน มีการออกหนังสือคำสั่งมอบหมายงานให้ชัดเจน โดยมีการนิเทศ ติดตาม และประเมินเป็นระยะๆ ตามแผนที่วางไว้ ผู้บริหารจัดสรรงบประมาณใน การทำงาน สนับสนุนแนวคิดที่ผู้ใต้บังคับบัญชาเสนอ แล้วคอยดูแลให้คำปรึกษาและให้กำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บริหารต้องมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับครู มีความจริงใจสามารถเข้าถึงได้ง่ายและต้องเข้าไปคลุกคลีกับครู มีส่วนร่วมในการทำงานและกิจกรรม ต้องพิจารณาความดีความชอบ ให้กับครูที่ปฏิบัติงานได้ดีอย่างเสมอภาค มีการยกย่องชมเชยเป็นรายบุคคลในโอกาสที่ เหมาะสมหรือในที่ประชุมด้วยความจริงใจ มีการสังสรรค์ร่วมกันเพื่อเป็นการให้รางวัลจากความสำเร็จของงานชิ้นสำคัญ ๆ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้ความมีภาวะ ผู้นำต่อผู้ใต้บังคับบัญชาหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับสถานการณ์และลักษณะของผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อส่งผลให้ประสิทธิผลสถานศึกษามีประสิทธิภาพสูง สอดคล้องกับพูลศักดิ์ โกสิยวัฒน์ (2555 : 52-60) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของหัวหน้า พนักงานขายและผลการปฏิบัติงานของพนักงานขาย พบว่า รูปแบบภาวะผู้นำหลักของหัวหน้า พนักงานขายโดยส่วนใหญ่เป็นแบบขายความคิด ที่เน้นตัวงานสูงและความสัมพันธ์สูง หัวหน้า พนักงานขายส่วนใหญ่มีความสามารถในการปรับใช้รูปแบบ

ภาวะผู้นำตามสถานการณ์อยู่ใน ระดับต่ำถึงปานกลาง ผลการปฏิบัติงานของพนักงานขายขึ้นอยู่กับรูปแบบภาวะผู้นำหลักและความสามารถในการปรับใช้รูปแบบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของหัวหน้าพนักงานอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษาพฤติกรรมผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา คือ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมสนับสนุนการกระจายอำนาจให้ผู้ใต้บังคับบัญชารับผิดชอบและตัดสินใจด้วยตนเองให้การช่วยเหลือคำจนแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาและเชื่อว่าผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถทำงานให้เป็นที่พอใจได้โดยไม่ต้องควบคุม 2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมตัดสินใจในกระบวนการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชา ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานและเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแสดงความคิดเห็น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ.(2542) .พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542. กรุงเทพฯ: บริษัท สยามสปอร์ตซินดิเคท จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ.(2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542. (ฉบับที่ 2) และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545.บริษัทสยามสปอร์ตซินดิเคทจำกัด.
- คหาฐ ม่วงแก้ว.(2558). บรรยากาองค์การในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามความคิดเห็น ของ ผู้บริหาร และครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- จิราวัลย์ พิมพ์บาล. (2559). การศึกษาบรรยากาองค์การของกลุ่มโรงเรียนบางละมุง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชัยณรงค์ สร้างช้าง. (2561). โปรแกรมการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนบนพื้นที่สูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- โชติกา พรหมเทศ. (2557). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ภาวะผู้นำตามสถานการณ์กับ ประสิทธิภาพสถานศึกษา และแนวทางส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.

- ธนะชัย เชาวน์พลกรัง และกาญจนา ภัทราวิวัฒน์. (2554). แบบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 4. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 34(1-2), 61-69.
- ธนากร แก่นเกษ. (2560). ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ธัญพร ตันหยง. (2560). การศึกษาบทบาทภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรำไพพรรณี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 7). สุวีริยาสาส์น.
- พรชัย เจตมาน. (2560). ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการสู่การเปลี่ยนผ่านศตวรรษที่ 21 : ไทยแลนด์ 4.0. วารสารหลักสูตรและการเรียนการสอน คณะครุศาสตร์, 2(1), 33.
- พรทิพย์ อัยยิมาพันธ์. (2547). ภาวะผู้นำ : การบริหารการศึกษา. บริษัท ไอ.ซี.ซี. อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด (มหาชน).
- พูลศักดิ์ โกสียวิวัฒน์. (2555). ความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของหัวหน้าพนักงานขาย และผลการปฏิบัติงานของพนักงานขาย. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
- ยงยุทธ เกษสาคร. (2551). ภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม (พิมพ์ครั้งที่ 6). ปณณรัชต์.
- สมาน อัสวภูมิ. (2551). การบริหารการศึกษาสมัยใหม่ : แนวคิดทฤษฎีและการปฏิบัติ พิมพ์ครั้งที่ 4. หจก.อุบลกิจออฟเซตการพิมพ์.
- สาคร สุขศรีวงศ์. (2558). การจัดการ: จากมุมมองนักบริหาร (พิมพ์ครั้งที่ 3). สำนักพิมพ์จีพีไฮเบอร์พริ้นท์.
- สุกัญญา แซ่มซ้อย. (2561). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล (พิมพ์ครั้งที่ 2). โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Hersey, P. and Blanchard, K. H. (1988). *Management of Organizational Behavior : Utilizing Human Resources*. New Delhi : Prentice Hall of India.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 608.

การส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา
ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี
อำนาจเจริญ

THE PROMOTION OF RESEARCH IN THE CLASSROOM OF
ADMINISTRATORS IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN THE
SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE
UBONRATCHATHANI AMNATCHAROEN

¹สนองรัตน์ แสงผา, ²ไพวัลย์ โคตรตะ และ ³ชวนคิด มะเสนะ

¹Sanongrath Sangpha, ²Paiwan Kotta and ³Chuankid Masena

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ประเทศไทย

Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

¹sanongrath.sg63@ubru.ac.th

Received: January 6, 2023; **Revised:** February 22, 2023; **Accepted:** March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน 2) เปรียบเทียบการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ทำงาน และขนาดสถานศึกษา และ 3) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ปีการศึกษา 2564 จำนวน 473 คน กลุ่มเป้าหมายที่ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ได้รางวัลด้านการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนระดับเขตพื้นที่การศึกษา ระดับภาค และระดับชาติ

¹ นักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

จำนวน 6 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่น (reliability) 0.96 และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ร้อยละ, ค่าเฉลี่ย, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน, การทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ผลการวิจัย 1) สภาพการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก 2) สภาพการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญตามความคิดเห็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำแนกตามตำแหน่ง และขนาดสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนจำแนกตามประสบการณ์ทำงาน พบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) แนวทางการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ได้แก่ 1) ด้านการส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จในการทำวิจัยในชั้นเรียน ควรจัดทำนโยบายการทำวิจัยในชั้นเรียนให้เป็นรูปธรรม สนับสนุนงบประมาณ จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และจัดระบบการนิเทศ ติดตามอย่างจริงจัง 2) ด้านการให้ครูผู้สอนมีความรู้เกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียน ควรจัดการอบรมการประชุมเชิงปฏิบัติการ เชิญวิทยากรมาให้ความรู้และแนวทางในการทำวิจัยที่ถูกต้อง และจัดให้มีการศึกษาดูงานด้านการวิจัยโดยเฉพาะ 3) ด้านการให้ความยอมรับนับถือครูผู้สอนทำวิจัยในชั้นเรียน ควรคัดเลือกครูผู้สอนที่มีผลงานการทำวิจัยในชั้นเรียนดีเด่นและยกย่องชมเชยครูผู้สอนที่มีผลงานการทำวิจัยในชั้นเรียน และ 4) ด้านการส่งเสริมความก้าวหน้าของครูผู้สอนที่ทำวิจัยในชั้นเรียน ควรกำหนดนโยบายพิจารณาให้ความดีความชอบและส่งเสริมให้ครูผู้สอนที่มีผลงานการวิจัยในชั้นเรียนให้ปรับเปลี่ยนตำแหน่งหน้าที่การงานหรือการขอเลื่อนวิทยฐานะที่สูงขึ้น

คำสำคัญ : การส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน. ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research were 1) To study the conditions of classroom research promotion, 2) To compare classroom research promotion. classified by location work experience and school size, and 3) To study the approaches to promote classroom research of school administrators in educational institutions. Under the Office of Ubon Ratchathani Secondary Educational Service Area, Amnat Charoen. Examples include school administrators and teachers. under the Office of Ubon Ratchathani Secondary Educational Service Area, Amnat Charoen, Academic Year 2021, totaling 473 people. The target groups used in-depth interviews were school administrators and teachers who received prizes for promoting classroom research at the educational service area level, regional level, and National level, 6 people were obtained by purposive selection. Tools

used were a 5-point estimation questionnaire with a reliability of 0.96 and a structured interview. The statistics used in the research were percentage, mean, standard deviation, t-test and F-test. The research findings were as follows: 1) The state of promoting research in the classroom of school administrators in educational institutions. Under the Office of Ubon Ratchathani Secondary Educational Service Area, Amnat Charoen, as a whole, was at a high level. 2) The state of promoting research in the classroom of school administrators in educational institutions. Under the Office of Ubon Ratchathani Secondary Education Service Area Amnat Charoen according to the opinions of school administrators and teachers classified by position And the size of the educational institutions found that the overall difference was significantly different at the .01 level, while classified by work experience found that the overall difference was significantly different at the .05 level. 3) Guidelines for promoting classroom research of school administrators in educational institutions under the Office of Ubon Ratchathani Secondary Educational Service Area, Amnat Charoen, including 1) promoting success in classroom research A concrete classroom research policy should be made. budget support organize learning exchange activities and organize the supervision system follow up seriously 2) Giving teachers knowledge about research in the classroom Training workshops should be organized. Invite guest speakers to provide knowledge and guidelines for conducting correct research. 3) Respect teachers for conducting research in the classroom. Teachers with outstanding classroom research should be selected. and commend teachers for their research work in the classroom and 4) Promoting the progress of teachers who conduct research in the classroom. Policies should be formulated to consider favoring and encouraging teachers with research results in the classroom to change their job positions or apply for a higher academic promotion.

Keyword : Promotion of research in the classroom, Administrators in Educational Institutions

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่) 2 พ.ศ. 2545 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2562 หมวด 5 การบริหารและการจัดการศึกษา ส่วนที่ 1 การบริหารและการจัดการศึกษาของภาครัฐ มาตรา 39 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บททางการศึกษาให้กระทรวงมีการ

กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งในด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหาร งานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา จึงมีบทบาทสำคัญในฐานะหัวหน้าหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับครูผู้สอนและผู้เรียนมากที่สุด ผู้บริหารสถานศึกษานอกจากจะต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ คุณธรรม จริยธรรม มีทักษะในการบริหารแล้ว จำเป็นต้องเป็นผู้นำทางวิชาการ การจัดการเรียนการสอนจะต้องจัดอย่างหลากหลายครอบคลุม เพื่อสร้างองค์ความรู้ให้ทั่วถึง กว้างขวาง หลากหลาย รูปแบบ และกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติโดยให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมทั้ง การพัฒนาหลักสูตรและการจัดสาระการเรียนรู้ให้เกิดการเรียนรู้เต็มศักยภาพและการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง มีการส่งเสริมการวิจัย ใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนการสอน รวมทั้ง การส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ 2562: 25-29)

ซึ่งในกระบวนการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาการเรียนรู้ ครูผู้สอนถือเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนทุกด้าน ซึ่งคุณภาพผู้เรียนขึ้นอยู่กับคุณภาพของครูผู้สอน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่) 2 พ.ศ. 2545 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 หมวด 4 ว่าด้วยแนวการจัดการศึกษา มาตรา 24 (5) กำหนดให้สถานศึกษาส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้ง สามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ มาตรา 30 ระบุให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้ง การส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่) 2 พ.ศ. 2545 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562: 8-10)

การที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น คือ การส่งเสริมให้ครูผู้สอนทำวิจัยในชั้นเรียน เพราะว่า การวิจัยเป็นการแสวงหาความจริงและเกิดสิ่งใหม่ อีกทั้ง การวิจัยเป็นการแก้ปัญหาด้วยวิทยาศาสตร์ เพราะถ้าครูผู้สอนได้นำปัญหาในชั้นเรียนในโรงเรียนที่ตนมีส่วนรับผิดชอบเกี่ยวข้องอยู่มาทำการศึกษาวิจัยจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง นำข้อมูลที่วิเคราะห์มาแปลผลและนำผลที่ได้จากการวิจัยมาแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น จะส่งผลให้การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนประสบผลสำเร็จและมีคุณภาพดีขึ้น ดังนั้น ครูผู้สอนจึงต้องทดลอง คิดค้นหาหลัก และวิธีการสอนใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและเทคนิควิธีการใหม่ ๆ นี้ ครูผู้สอนสามารถนำกระบวนการวิจัยในชั้นเรียนมาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้ได้มีประสิทธิภาพบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ ซึ่งการทำวิจัยในชั้นเรียน ดูเหมือนเป็นเรื่องยากสำหรับครูผู้สอนเนื่องจาก การขาดความรู้เกี่ยวกับกระบวนการวิจัยและนำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนน้อยมากหรือไม่มีเลยและยังขาดการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา (สัจจา พรหมเมตตา 2554: 1)

การให้ความสำคัญกับการวิจัยในชั้นเรียน เป็นการมองเห็นประโยชน์ของงานวิจัยที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ซึ่งการวิจัยในชั้นเรียนเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้ครูผู้สอนหาแนวทางแก้ไขปัญหาการเรียนรู้อุปสรรคของ

ผู้เรียน รวมทั้ง ส่งเสริมและพัฒนาการเรียนการสอนของครูผู้สอนให้มีคุณภาพ แต่ในสภาพการณ์ปัจจุบัน ครูผู้สอนยังใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้น้อยมาก เพราะครูผู้สอนยังมี ปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการทำวิจัย เช่น ครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการทำวิจัยในชั้นเรียน ขาด ความเชื่อมั่นในผลการวิจัยในชั้นเรียน ครูผู้สอนมีภาระงานมากทำให้ไม่มีเวลาในการทำวิจัยในชั้นเรียน ส่งผลให้ งานวิจัยในชั้นเรียนขาดความต่อเนื่อง และครูผู้สอนยังขาดวัสดุอุปกรณ์และแหล่งวิชาการในการทำวิจัยในชั้น เรียนอีกมาก รวมทั้ง ขาดแหล่งการเรียนรู้และการให้คำปรึกษาด้านการทำวิจัยในชั้นเรียน (นัทรिता นามแดง 2558: บทคัดย่อ) ซึ่งสภาพที่ปรากฏให้เห็นในโรงเรียนเป็นภาพของครูผู้สอนที่ทำหน้าที่สอน โดยเน้นแต่การจัด กิจกรรมการสอนเพียงอย่างเดียว ไม่ได้มีการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียน การสอน หรือพัฒนาวิชาชีพครู การส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาที่ผ่านมา พบว่า ยังขาดด้าน การสนับสนุนให้ครูผู้สอนที่ทำวิจัยในชั้นเรียน ขาดการติดตามตรวจสอบครูผู้สอนและสร้างความตระหนักให้ ครูผู้สอนเห็นความสำคัญในการทำวิจัยในชั้นเรียน รวมถึง การไม่ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณด้วย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2557: 11) อันเป็นผลมาจากผู้บริหารสถานศึกษาขาดภาวะผู้นำทางวิชาการ โดยส่วนหนึ่งไม่ได้้นำการส่งเสริมการวิจัยกำหนดไว้ในวิสัยทัศน์และพันธกิจของสถานศึกษา ไม่ส่งเสริมการทำ วิจัยพร้อมกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน ขาดการบริหารจัดการเรื่องการวิจัยในชั้นเรียนในด้านการสร้าง ทีมงาน หรือคณะกรรมการที่ชัดเจน รวมถึง การใช้เทคโนโลยีแหล่งเรียนรู้ในการสืบค้นและสร้างเครือข่ายการ วิจัย ซึ่งเป็นภาวะผู้นำทางวิชาการที่สำคัญและจำเป็นในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน (ธีระ รุญเจริญ 2553: 357) และความเป็นผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะเป็นผู้นำในการบริหารงานในด้าน ต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านวิชาการที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นหัวใจหลักของสถานศึกษาในการแสดงถึง คุณภาพของสถานศึกษา การบริหารงานบุคลากรครูผู้สอนก็มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนงาน โดยเฉพาะในการ จัดการเรียนการสอน งานวิจัยในชั้นเรียนก็มีความจำเป็นเมื่อเกิดปัญหาในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ก็ สามารถนำผลการวิจัยในชั้นเรียนมาแก้ไขปัญหานั้นในชั้นเรียนโดยการสร้างนวัตกรรมขึ้นมาเพื่อปรับปรุงแก้ไข ปัญหาในการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนในชั้นเรียน ด้านวิชาการในด้านของการส่งเสริมการวิจัยในชั้น เรียนจึงมีความจำเป็นที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นผู้นำทางวิชาการและเห็นความสำคัญของวิจัยในชั้นเรียน อันจะมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและยังส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษาอีกด้วย

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ กำหนดให้มีการส่งเสริมการวิจัย ในชั้นเรียนเป็นเป้าหมายในการพัฒนาการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยกำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ ประจำปีงบประมาณ 2564 ในยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้าง ศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ 2564: 64) จาก การสัมภาษณ์ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ เกี่ยวกับการ วิจัยในชั้นเรียน พบว่า หน่วยงานต้นสังกัดและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ดำเนินการส่งเสริมพัฒนาครูผู้สอนด้านการ วิจัยในชั้นเรียนอย่างต่อเนื่อง ด้วยรูปแบบและวิธีการหลากหลาย ในขณะที่การนิเทศ กำกับ ติดตาม และ ประเมินผล ผลการดำเนินงานของผู้สอน โดยหน่วยงานต้นสังกัดทั้งในส่วน of เขตพื้นที่การศึกษา หรือโรงเรียน

ดำเนินการไม่ต่อเนื่อง ใช้เครื่องมือนิเทศ วัดและประเมินไม่สอดคล้องวัตถุประสงค์ของการพัฒนางานด้านการวิจัยโดยเฉพาะ และไม่ตอบสนองความต้องการเฉพาะด้านอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการสังเกตการปฏิบัติหน้าที่ในภาพรวม นอกจากนี้ ครูผู้สอนบางส่วนดำเนินการวิจัยในชั้นเรียนไม่เสร็จสมบูรณ์ เนื่องจาก ขาดความมั่นใจในการดำเนินงาน แม้จะได้รับการอบรมพัฒนามาต่อเนื่อง หากมีผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้นิเทศเข้ามาให้คำปรึกษาดูแลอย่างใกล้ชิดก็จะสร้างบรรยากาศการดำเนินการวิจัยของครูผู้สอนได้ประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น (จามรี เชื้อชัย 2565: สัมภาษณ์) ซึ่งเป็นปัญหาจากผู้บริหารสถานศึกษาไม่ส่งเสริมสนับสนุนครูผู้สอนให้ทำวิจัย ไม่อำนวยความสะดวกในการไปติดต่อประสานงานกับบุคคลอื่นๆ ไม่ยอมรับนับถือความสามารถของครูผู้สอน และขาดการยกย่อง ชมเชยการทำวิจัยในชั้นเรียน (สุพัตรา สวัสดิ์พานิชย์ 2552: 94-99)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน และการจัดทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนให้มีคุณภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาครูผู้สอนให้มีความรู้ความสามารถด้านการทำวิจัยในชั้นเรียน พัฒนาระบบการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับสภาพการณ์ และเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ
2. เพื่อเปรียบเทียบการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ทำงาน และขนาดสถานศึกษา
3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำนวน 3,630 คน จำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 190 คน ครูผู้สอน จำนวน 3,440 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ 2564: 47-50)

ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำนวน 473 คน ตามตารางกำหนดขนาดตัวอย่าง สำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970: 97) จำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 127 คน ครูผู้สอน จำนวน 346 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) กำหนดขนาดตัวอย่างของ Kerlinger (1986: 117-119) และ Neuman (1991: 221) ด้วยวิธีการเทียบ สัดส่วนตามขนาดสถานศึกษาแล้วทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับ สลากไม่ใส่กลับจนได้ครบตามจำนวนที่กำหนดไว้

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 6 คน แบ่งเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา 3 คน และครูผู้สอน 3 คน จำนวน 3 โรงเรียน โดยการใช้แบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผู้บริหารมีคุณสมบัติ ดังนี้ 1) มีประสบการณ์การบริหารสถานศึกษา 5 ปีขึ้นไป และ 2) มี ผลงานเป็นที่ประจักษ์ด้านการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน และครูผู้สอนมีคุณสมบัติ ดังนี้ 1) มี ประสบการณ์การสอน 10 ปีขึ้นไป และ 2) ได้รับรางวัลเกี่ยวกับการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนระดับ เขตพื้นที่ศึกษา ระดับภาค และระดับชาติ

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ มี 2 ฉบับ คือ 1) แบบสอบถาม และ 2) แบบสัมภาษณ์แบบมี โครงสร้าง

1. แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะแบบ เลือกตอบ (Checklist) ประกอบด้วย ตำแหน่ง ประสบการณ์ทำงาน และขนาดสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหาร สถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ มี คำถามทั้งหมด 40 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของ Likert มี 5 ระดับ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดให้ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติม เกี่ยวกับการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ

2. แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยใช้กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 6 คน แบ่งเป็นผู้บริหาร สถานศึกษา 3 คน และครูผู้สอน 3 คน จำนวน 3 โรงเรียน โดยการใช้แบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผู้บริหารมีคุณสมบัติ ดังนี้ 1) มีประสบการณ์การบริหารสถานศึกษา 5 ปีขึ้นไป 2) มี ผลงานเป็นที่ประจักษ์ด้านการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน และครูผู้สอนมีคุณสมบัติ ดังนี้ 1) มี

ประสบการณ์การสอน 10 ปีขึ้นไป 2) ได้รับรางวัลเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนระดับเขตพื้นที่ ระดับภาค และระดับชาติ โดยแบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) การทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบค่าเอฟ (F-test) แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 127 คน ร้อยละ 26.85 ครูผู้สอน จำนวน 346 ร้อยละ 73.25 ส่วนใหญ่ประสบการณ์ทำงานน้อยกว่า 10 ปี จำนวน 223 คน ร้อยละ 47.15 และปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดกลาง (จำนวนนักเรียน 500-1,499 คน) จำนวน 173 คน ร้อยละ 36.58

2. สภาพการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ แสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยภาพรวม

การส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา	สภาพการดำเนินงาน		
	$\bar{X}$	SD.	แปลผล
ด้านการส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จในการทำวิจัยในชั้นเรียน	3.98	.82	มาก
ด้านการให้ครูผู้สอนมีความรู้เกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียน	4.04	.79	มาก
ด้านการให้ความยอมรับนับถือครูผู้สอนที่ทำวิจัยในชั้นเรียน	4.12	.80	มาก
ด้านการส่งเสริมความก้าวหน้าของครูผู้สอนที่ทำวิจัยในชั้นเรียน	4.14	.79	มาก
รวม	4.07	.80	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยภาพรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X}=4.07$, $SD.=.80$) เมื่อพิจารณา

ด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการส่งเสริมความก้าวหน้าของครูผู้สอนที่ทำวิจัยในชั้นเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.14, SD=.79$) รองลงมา คือ ด้านการให้ความยอมรับนับถือครูผู้สอนที่ทำวิจัยในชั้นเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.12, SD=.80$) และด้านการให้ครูผู้สอนมีความรู้เกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.04, SD=.79$) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จในการทำวิจัยในชั้นเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.98, SD=.82$)

3. ผลการเปรียบเทียบการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ดังนี้

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีตำแหน่งแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ทำงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการให้ความยอมรับนับถือครูผู้สอนที่ทำวิจัยในชั้นเรียน และด้านการส่งเสริมความก้าวหน้าของครูผู้สอนที่ทำวิจัยในชั้นเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน

2.3 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีขนาดสถานศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. สรุปข้อเสนอแนะและแนวทางการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยสรุปเป็นรายด้าน ดังนี้

4.1 ด้านการส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จในการทำวิจัยในชั้นเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการจัดทำนโยบาย แผนปฏิบัติงาน ข้อกำหนดการวิจัย กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และโครงการทำวิจัยในชั้นเรียนให้เป็นรูปธรรม มีการสนับสนุนงบประมาณ มีโครงการเพื่อจัดหาอุปกรณ์/สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียน การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียน มีการจัดระบบการนิเทศ ติดตามเกี่ยวกับการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนอย่างจริงจัง มีการติดตามและร่วมแก้ไขปัญหาข้อบกพร่องในการทำวิจัยในชั้นเรียนอย่างต่อเนื่อง มีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูผู้สอนที่มีผลงานวิจัยในชั้นเรียนกับครูผู้สอนในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา สนับสนุนโดยการสร้าง

และให้โอกาสได้ลงมือ และดำเนินการใช้ความรู้ความสามารถด้านการวิจัยในชั้นเรียนตลอดภาคเรียน/ปีการศึกษา

4.2 ด้านการให้ครูผู้สอนมีความรู้เกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการทำวิจัยในชั้นเรียน โดยการเชิญวิทยากร/ผู้เชี่ยวชาญหรือบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียนมาให้ความรู้และแนวทางในการทำวิจัยที่ถูกต้องสอดคล้องกับบริบทสถานศึกษา เพื่อนำมาพัฒนา/แก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน มีการจัดให้มีการศึกษาดูงานโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จด้านการวิจัยในชั้นเรียนโดยเฉพาะ ผู้บริหารต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักการ ขั้นตอน การทำวิจัยในชั้นเรียนอย่างถ่องแท้ เพราะจะได้เป็นที่ปรึกษา ผู้ให้คำชี้แนะแก่บุคลากรในสถานศึกษา และทำให้การทำวิจัยในชั้นเรียนเกิดประโยชน์ เพื่อสามารถนำมาแก้ปัญหาได้ถูกทิศทาง และที่สำคัญควรจัดให้มีผู้ที่มีความรู้ความสามารถหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการทำวิจัยในชั้นเรียนหรือมีผลงานด้านการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษาเป็นประจำ เข้ามาร่วมพัฒนาครูผู้สอนเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4.3 ด้านการให้ความยอมรับนับถือครูผู้สอนที่ทำวิจัยในชั้นเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการคัดเลือกครูผู้สอนที่มีผลงานการทำวิจัยในชั้นเรียนดีเด่น เป็นครูแกนนำทางด้านวิชาการในแบบทีมงาน และให้กำลังใจ ยกย่อง ชมเชยครูผู้สอนที่มีผลงานการทำวิจัยในชั้นเรียน เช่น มอบเกียรติบัตร รางวัล หรือประกาศเกียรติคุณ เป็นต้น มีการประชาสัมพันธ์/ประกาศเกียรติคุณของครูผู้สอนที่มีผลงานวิจัยในชั้นเรียนให้เพื่อนครู ผู้ปกครอง ชุมชน สังคม และผู้เกี่ยวข้องทราบ มีการนำผลการวิจัยไปพัฒนาการสอนและส่งเสริมการทำวิจัยให้มากขึ้น ให้ครูผู้สอนที่มีผลงานได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และถ่ายทอดกระบวนการพัฒนาผลงานต่อครูผู้สอนในโรงเรียน และเผยแพร่ผลงานสู่ภายนอกในระดับต่าง ๆ

4.4 ด้านการส่งเสริมความก้าวหน้าของครูผู้สอนที่ทำวิจัยในชั้นเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการกำหนดนโยบายพิจารณาให้ความดีความชอบ และส่งเสริมให้ครูผู้สอนที่มีผลงานการทำวิจัยในชั้นเรียนให้ปรับเปลี่ยนตำแหน่งหน้าที่การงานในระดับที่สูงขึ้น หรือนำผลงานมาเป็นส่วนหนึ่งในการขอเลื่อนวิทยฐานะที่สูงขึ้นและนำมาใช้ประกอบการพิจารณาความดีความชอบ

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. สภาพการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยภาพรวม พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยภาพรวมและรายด้านมีการปฏิบัติในระดับมาก ทั้งนี้ เนื่องมาจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่

4) พ.ศ. 2562 หมวด 4 ว่าด้วยแนวการจัดการศึกษา มาตรา 24 (5) ระบุให้ผู้สอนใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ และมาตรา 30 ระบุให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้ง การส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ 2562: 12-14) และในการจัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากลในโรงเรียนมาตรฐานสากลในด้านคุณภาพครู กำหนดไว้ว่า ครูผู้สอนต้องใช้การวิจัย สื่อนวัตกรรม เพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง และในด้านการวิจัยและพัฒนา โรงเรียนต้องดำเนินการจัดทำวิจัยและพัฒนาการจัดการศึกษาด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่อง และใช้ผลการวิจัยเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาเทียบเคียงมาตรฐานสากล ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการวิจัยในชั้นเรียนมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนเพราะครูผู้สอนสามารถนำผลการวิจัยที่ได้มาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ และในการทำวิจัยในชั้นเรียนให้ประสบผลสำเร็จนั้นจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนครูผู้สอนอย่างเต็มที่ ผู้บริหารได้เห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนเป็นอย่างดี ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนได้ร่วมกันใช้การวิจัยในชั้นเรียน เป็นแนวทางแก้ปัญหาการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาคุณภาพของนักเรียนรายบุคคลและชั้นเรียนต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของเจนจิรา อีริวโรจน์ (2560: 71-73) ที่ศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนโรงเรียน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนโรงเรียนโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ดังนี้

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีตำแหน่งแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานต่างๆ ในโรงเรียน เป็นผู้กำหนดนโยบายแนวทางการปฏิบัติงาน ต้องสนับสนุนและส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายหรือภารกิจที่กำหนดไว้ แต่ครูผู้สอนซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติตามนโยบายต้องการความช่วยเหลือและสนับสนุนเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำวิจัยในชั้นเรียน แต่ด้วยภารกิจของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีมาก อาจทำให้การส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวกในเรื่องต่าง ๆ ให้กับบุคลากรได้ไม่เต็มที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของเจนจิรา อีริวโรจน์ (2560: 71-73) ที่ศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนโรงเรียน

จำแนกตามสถานภาพตำแหน่ง โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการให้การยอมรับนับถือครูผู้สอนที่ทำวิจัยในชั้นเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของศรีสุตา ประพะลา (2557: 131) บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการวิจัยชั้นเรียนของโรงเรียนคาทอลิก สังฆมณฑลอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการวิจัยชั้นเรียนของโรงเรียนคาทอลิก สังฆมณฑลอุบลราชธานี จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการวิจัยชั้นเรียนของโรงเรียนคาทอลิก สังฆมณฑลอุบลราชธานี โดยภาพรวม และด้านการให้การยอมรับนับถือครูผู้สอนที่ทำวิจัยในชั้นเรียน ด้านการให้ความสำคัญของการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการส่งเสริมความก้าวหน้าของครูผู้สอนที่ทำวิจัยในชั้นเรียน ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จของงานวิจัย และด้านการมีความรับผิดชอบต่อครูผู้สอนที่ทำวิจัยในชั้นเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ทำงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการทำวิจัยในชั้นเรียนเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนทุกคนที่จะต้องทำเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาเช่นกันที่จะต้องให้การส่งเสริมและสนับสนุนให้การทำการวิจัยในชั้นเรียนประสบผลสำเร็จ ซึ่งประสบการณ์ทำงานส่งผลให้เกิดความชำนาญและเชี่ยวชาญในงานที่ทำวิจัยในชั้นเรียนแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของวุฒิกัทร แก้วกลิงกลม (2556: 89-90) การส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารตามความคิดเห็นของข้าราชการครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารตามความคิดเห็นของข้าราชการครูในสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานและขนาดโรงเรียน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิภารัตน์ เสนีและศิลาปชัย สุวรรณณิ (2560: 10) ที่ศึกษาการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ผลการวิจัย พบว่า ผลการเปรียบเทียบการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูผู้สอน จำแนกตามเพศ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดสถานศึกษา พบว่า ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีขนาดสถานศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้าราชการครูและบุคลากรทางการ

ศึกษาในแต่ละขนาดสถานศึกษามีความสามารถในการสนับสนุนด้านทรัพยากรที่แตกต่างกัน จึงทำให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษามีนโยบายในการทำวิจัยในชั้นเรียนไม่เป็นรูปธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของอนงค์ ปัญจันต์ (2556: 68-70) ที่ศึกษาบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนในเขตคุณภาพศรีมหาโพธิ์ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 1 สรุปผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอน จำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของสายฝน ชันแก้ว (2559: 88) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการส่งเสริมการทำงานวิจัยในชั้นเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผลเปรียบเทียบการส่งเสริมการทำงานวิจัยในชั้นเรียนในสถานศึกษา จำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารที่สังกัดขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีการส่งเสริมการทำงานวิจัยในชั้นเรียนในสถานศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาตามรายด้าน พบว่า ส่วนใหญ่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ยกเว้นด้านกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียน และด้านสนับสนุนการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอน

เอกสารอ้างอิง

- เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ, สำนักงาน. (2564). *ข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา ปีการศึกษา 2564 (ฉบับปรับปรุง)*. อุบลราชธานี: กลุ่มนโยบายและแผน, _____ . รายงานผลการดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564. อุบลราชธานี: กลุ่มนโยบายและแผน,
- จามรี เชื้อชัย. *การส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน (สัมมนา)* ศึกษาในเทศก์ชำนาญการพิเศษ. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ, 25 เมษายน 2565.
- เจนจิรา ธีรวิโรจน์. (2560). *บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนโรงเรียน* สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์,
- ธีระ รุญเจริญ. (2553). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.
- _____. (2553). *ความเป็นมืออาชีพในการบริหารจัดการศึกษาปฏิรูปการศึกษา (ฉบับปรับปรุง) เพื่อปฏิรูปการสอน และประเมินภายนอกรอบสาม*. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.
- นันทิดา นามแดง. (2558). *สภาพการปฏิบัติการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูในสถานศึกษา* สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 1. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

- เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนัก. (2557). รายงานการวิจัยแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- วุฒิกัทร แก้วกลิงกลม. (2556). การส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารตามความคิดเห็นของข้าราชการครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ศรีสุตา ประณะลา. (2557). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของโรงเรียนคาทอลิก สังฆมณฑลอุบลราชธานี. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2553. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2562. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สายฝน ชันแก้ว. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการส่งเสริมการทำงานวิจัยในชั้นเรียนของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สุพัฒตรา สวัสดิ์พานิชย์. (2552). การศึกษาบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2559). การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัจจา พรเมตตา. (2554). บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์,
- Kerlinger, N.F. (1986). *Foundations of Behavioral Research*. 3rd ed. New York: Holt Rinehard & Winston, Inc.,.
- Krejcie, R. V. and Morgan, D. W. (1970). "Determining Sample Size for Research Activities," *Educational and Psychological Measurement*. 30, 3 (1970): 607-610.
- Neuman, W.L. (1991). *Social Research Methods : Qualitative and Quantitative Approaches*. Boston: Allyn and Bacon.

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ
เงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง
จังหวัดอุบลราชธานี
THE MIXED MARKETING FACTORS INFLUENCING PEOPLE'S
DECISION TO DEPOSIT THEIR MONEY IN THE BANK
IN MUEANG DISTRICT OF UBON RATCHATHANI PROVINCE

¹เลิศสหง่า สะหวนวนง ²พิมกต์ สมชอบ และ ³รัตนภรณ์ แซ่ลี

¹Leutsanga Sangouanvong, ²Pimook Somchob and ³Rattanaporn Saelee

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ประเทศไทย

Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

¹leutsanga.sG61@ubru.ac.th

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี และ 2) เปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป ที่มีบัญชีเงินฝากธนาคาร ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 400 คน สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ การทดสอบค่า t และการทดสอบค่า F ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 20-29 ปี

¹ นักศึกษา, คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

³ อาจารย์ ดร. คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

มีสถานภาพโสด มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย มีรายได้ 10,001-20,000 บาท ต่อเดือนส่วนใหญ่ใช้บริการธนาคารกรุงไทย ใช้บริการเงินฝากประเภทออมทรัพย์ ความถี่ในการใช้บริการธนาคารพาณิชย์ต่อ 1 เดือน จำนวน 1-3 ครั้งจากการศึกษาปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการส่งเสริมการตลาดด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และด้านกระบวนการที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 และมีความสามารถในการพยากรณ์ ได้ร้อยละ 74.6 ผลการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามเพศ และระดับการศึกษา ไม่แตกต่างกันจำแนกตามอายุ แตกต่างกันในการส่งเสริมการตลาด ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และด้านกระบวนการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จำแนกตามสถานภาพ แตกต่างกันในด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และด้านกระบวนการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จำแนกตามอาชีพ แตกต่างกันในด้านผลิตภัณฑ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จำแนกตามรายได้ต่อเดือน แตกต่างกันในการส่งเสริมการตลาด และด้านกระบวนการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด การตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคาร

Abstract

The research aimed to study the mixed marketing factors that influenced people's decision to choose to deposit their money in Mueang district of Ubon Ratchathani province and to compare the factors in question as classified by sex, age, status, educational levels, occupations and monthly incomes. The samples of 400 individuals aged over 20 and having deposited their money in the bank in Mueang district of Ubon Ratchathani. Statistics used in data analysis were percentage, mean, standard deviation, multiple-regression analysis, t-test and F-test. The research findings were as follows. 1) A majority of the correspondents were females, aged 20-29 years, being single and having a university degree, self-employed, and earning 10,001-20,000 baht a month. They mostly used Krungthai Bank. The frequency of their deposit was 1-3 a month. 2) The factors of products, marketing promotion, physical environments and process had a positive influence on the mixed factors that could affect people's decision at a statistical significance of .01 and they could predict the results by 74%. 3) The subjects different in sex and education had no different decision. Those with different age made a different decision in marketing promotion, physical environments and process with a statistical significance. As classified

by a status, a decision was different in environments and process with a statistical significance. As classified by occupations, a decision was different with a statistical significance in marketing promotion and process a statistical significance.

Keywords: Marketing Mix Factors, Decision to Use Deposit Services of Banks.

บทนำ

ธนาคารพาณิชย์เป็นศูนย์กลางหลักในการระดมเงินฝากจากผู้ฝากเงินเพื่อปล่อยสินเชื่อแก่ภาคครัวเรือนและภาคธุรกิจ ซึ่งจะก่อให้เกิดการผลิตและการจ้างงานเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ทำให้ระบบการเงินและเศรษฐกิจเติบโตและมีเสถียรภาพ จากรูปแบบการดำเนินงานธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ที่เป็นตัวกลางในการรับฝากเงินและนำเงินไปปล่อยสินเชื่อให้ผู้กู้หรือนำไปลงทุนนั้น ธนาคารพาณิชย์ต้องเผชิญกับความเสี่ยงด้านเครดิตด้านตลาด ด้านปฏิบัติการ ด้านสภาพคล่อง ด้านกลยุทธ์ และด้านชื่อเสียง หากธนาคารพาณิชย์ขาดเสถียรภาพ ไม่สามารถบริหารความเสี่ยงได้ หรือมีเงินทุนหมุนเวียนไม่เพียงพอในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ความเสียหายที่เกิดขึ้นจะส่งผลให้ธนาคารพาณิชย์ได้รับผลขาดทุนและไม่สามารถจ่ายเงินคืนเงินฝากแก่ผู้ฝากเงินได้เต็มจำนวน ในการนี้ประชาชนอาจขาดความเชื่อมั่นต่อธนาคารพาณิชย์จนเกิดความกังวลว่าจะสูญเสียเงินฝากและถอนเงินอย่างกะทันหัน หรือที่เรียกว่า Bank run หากเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ ธนาคารพาณิชย์จะขาดสภาพคล่องอย่างหนัก ส่งผลให้ไม่มีเงินที่จะคืนให้แก่ผู้ฝากหรือนำเงินไปปล่อยสินเชื่อให้แก่ภาคธุรกิจและทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศหยุดชะงักได้ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2557)

โดยปัจจุบันประเทศไทยมีธนาคารพาณิชย์ที่ได้รับใบอนุญาตและเปิดให้บริการประชาชน จำนวน 13 แห่ง ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน) ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) ธนาคารเกียรตินาคิน จำกัด (มหาชน) ธนาคารซีไอเอ็มบีไทย จำกัด (มหาชน) ธนาคารทหารไทยธนชาต จำกัด (มหาชน) ธนาคารทีสโก้ จำกัด (มหาชน) ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ธนาคารยูโอบี จำกัด (มหาชน) ธนาคารแลนด์ แอนด์ เฮาส์ จำกัด (มหาชน) ธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ด (ไทย) จำกัด (มหาชน) และธนาคารไอซีบีซี (ไทย) จำกัด (มหาชน) (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2564) ซึ่งในปัจจุบันการแข่งขันในธุรกิจธนาคารยิ่งทวีความรุนแรงขึ้น ธนาคารพาณิชย์แต่ละแห่งมีการแข่งขันกันมากขึ้นในเรื่องการดำเนินกิจการทางการตลาดเพื่อรักษาลูกค้าและขยายฐานลูกค้าของธนาคาร โดยปรับปรุงรูปแบบการให้บริการและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เพื่อดึงดูดลูกค้ามาใช้บริการและตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้มากที่สุด มีการนำหลักการตลาดมาใช้ในการบริหารจัดการ เพื่อสร้างความประทับใจและสร้างกลยุทธ์ให้ลูกค้ามาใช้บริการเงินฝากกับธนาคารของตนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ หลังจากที่คณะกรรมการนโยบายการเงิน เริ่มปรับขึ้นอัตราดอกเบี้ยนโยบาย ตั้งแต่รอบการประชุมเดือนสิงหาคมและกันยายน 2565 ครั้งละ 0.25% รวมเป็น 0.50% ทำให้ปัจจุบันอัตราดอกเบี้ยนโยบายของไทยยืนอยู่ที่ 1.00% ในเดือนตุลาคม 2565 ธนาคารพาณิชย์เริ่มมีการปรับอัตราดอกเบี้ยมากขึ้น โดยเฉพาะในส่วนของอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก ทั้งนี้ จำนวนแคมเปญเงินฝากพิเศษก็เพิ่มขึ้นซึ่งพบว่ามีสัญญาณการออกแคมเปญเงินฝากที่

เร่งตัวขึ้น แต่การแข่งขันด้านราคาเงินฝากที่เริ่มทยอยปรากฏชัดเจนขึ้น คาดว่าจะมาจากหลายสาเหตุ อาทิ การขยับตามทิศทางดอกเบี้ยของคณะกรรมการนโยบายการเงิน การรักษาสถานะลูกค้าเงินฝากกลุ่มต่างๆ ตามนโยบายของธนาคารพาณิชย์แต่ละแห่ง (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2565)

จังหวัดอุบลราชธานี เป็นจังหวัดขนาดใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ซึ่งตั้งอยู่ทางตะวันออกเฉียงสุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและของประเทศไทย ติดกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และกัมพูชาประชาธิปไตย (สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี, 2564) ในด้านเศรษฐกิจนั้น จังหวัดอุบลราชธานี เป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างมาก ภาวะเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัดอุบลราชธานีเดือนมกราคม 2564 ขยายตัวร้อยละ 4.4 เมื่อเทียบกับเดือนเดียวกันของปีที่ผ่านมาในภาคการเงิน ปริมาณเงินฝาก จำนวน 137,501.9 ล้านบาท เพิ่มขึ้น 15,267.3 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 12.5 เมื่อเทียบกับเดือนเดียวกันของปีที่ผ่านมา จากปริมาณเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ ธนาคารออมสิน ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย (สำนักงานคลังจังหวัดอุบลราชธานี, 2564) ซึ่งจังหวัดอุบลราชธานีเป็นฐานลูกค้าที่สำคัญ และมีหลายธนาคารที่แข่งขันระดมเงินฝากกันสูงขึ้นโดยออกผลิตภัณฑ์เงินฝากประจำและเงินฝากดิจิทัลเพื่อขยายฐานลูกค้า

การมีบัญชีเงินฝากจึงถือเป็นหนึ่งในบริการทางการเงินขั้นพื้นฐานที่ทุกคนควรเข้าถึงได้ เพราะการมีบัญชีเงินฝากไม่เพียงเป็นจุดเริ่มต้นที่นำไปสู่การออม แต่ยังเป็นประตูในการเข้าถึงบริการทางการเงินประเภทต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการขอสินเชื่อ การโอนเงิน หรือการชำระเงิน เป็นต้น การเข้าถึงบัญชีเงินฝากจึงถือว่ามีสำคัญอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม แม้ว่าธนาคารจะเป็นช่องทางหลักในการให้บริการด้านเงินฝาก แต่ปัญหาในการใช้และการเข้าถึงบริการส่วนใหญ่ คือ ประชาชนไม่พึงพอใจในบริการของสถาบันการเงิน เช่น รอคิวนาน พนักงานไม่สุภาพ และขายผลิตภัณฑ์ฟุ้ง ข้นตอนการให้บริการยุ่งยาก ระยะเวลาการเดินทางไปใช้บริการไกล และดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียมไม่เหมาะสม(ส่วนนโยบายการพัฒนาสถาบันการเงิน ฝ่ายกลยุทธ์สถาบันการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย 2561 : 33-34)

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เนื่องจากการฝากเงินมีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ หากประชาชนมีการฝากเงินเป็นจำนวนมาก จะทำให้มีปริมาณเงินหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ ปริมาณเงินฝากมีผลต่อการลงทุนของนักลงทุน และการลงทุนจะเป็นตัวกระตุ้นเศรษฐกิจต่อไป การศึกษานี้จึงจำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนนโยบายด้านเงินฝากของธนาคารพาณิชย์สามารถใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงผลิตภัณฑ์และการบริการของธนาคารให้ตอบสนองความต้องการของประชาชนและสอดคล้องกับนโยบายธนาคาร และสามารถนำข้อเสนอแนะของประชาชนที่มีต่อการเลือกใช้บริการด้านเงินฝากไปปรับปรุงแก้ไขปัญหาให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป ที่มีบัญชีเงินฝากธนาคาร ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน

ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือประชาชนที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป ที่มีบัญชีเงินฝากธนาคาร ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เนื่องจากเป็นผู้ที่บรรลุนิติภาวะและสามารถเลือกทำธุรกรรมทางการเงินหรือเลือกธนาคารเองได้ ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน จึงกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรการหาขนาดตัวอย่างในกรณีที่ไม่ทราบจำนวนประชากรของ W.G. Cochran(1953) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 400 คน

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 79ข้อ จากนั้นนำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติคล้ายประชากรจริงที่อำเภอวารินชำราบ อำเภอพิบูลมังสาหาร และอำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 50 ชุด เพื่อทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .96

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) การทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบค่าเอฟ (F-test) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ระหว่าง 2 กลุ่มขึ้นไปวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในแต่ละประเด็น แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรมการใช้บริการเงินฝากธนาคารของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีจำนวน 400 คน พบว่า เมื่อจำแนกตามเพศ มากกว่าครึ่งเป็นเพศหญิงเมื่อจำแนกตามอายุ มีอายุ 20-29 ปี มากที่สุด รองลงมา มีอายุ 30-39 ปี มีอายุ 40-49ปี มีอายุ 50-59ปี และมีอายุ 60ปีขึ้นไป ตามลำดับเมื่อจำแนกตามสถานภาพ มีสถานภาพโสด มากที่สุด รองลงมา สมรส และหย่าร้าง/หม้าย ตามลำดับ เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา ระดับปริญญาตรี มากที่สุด รองลงมา ต่ำกว่าปริญญาตรี และปริญญาโท ตามลำดับเมื่อจำแนกตามอาชีพมีอาชีพธุรกิจส่วนตัว/ค้าขายมากที่สุด รองลงมา มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน ข้าราชการ/เจ้าหน้าที่ของรัฐ นิสิต/นักศึกษา แรงงาน/รับจ้างทั่วไป และพนักงานรัฐวิสาหกิจ ตามลำดับเมื่อจำแนกตามรายได้ต่อเดือน มีรายได้ 10,001-20,000 บาท มากที่สุด รองลงมา มีรายได้ 20,001-30,000 บาท รายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท รายได้ 30,001-40,000 บาท รายได้ 40,001-50,000 บาท และรายได้ 50,001 บาทขึ้นไป ตามลำดับในส่วนของพฤติกรรมใช้บริการเงินฝากธนาคารผู้ตอบแบบสอบถามใช้บริการธนาคารกรุงไทย มากที่สุด รองลงมา ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารทหารไทย ธนชาต ธนาคารยูโอบี ธนาคารเกียรตินาคิน ธนาคารแลนด์ แอนด์ เฮาส์ ธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ด (ไทย) ธนาคารทีสโก็ ธนาคารซีไอเอ็มบีไทย และธนาคารไอซีบีซี (ไทย) ตามลำดับ มีผู้ใช้บริการเงินฝากธนาคารประเภทออมทรัพย์ มากที่สุด รองลงมา บัญชีฝากประจำ 12 เดือน บัญชีกระแสรายวัน บัญชีฝากประจำ 6 เดือน บัญชีฝากประจำ 3 เดือน บัญชีฝากประจำ 9 เดือน บัญชีฝากประจำ 24 เดือน บัญชีฝากประจำ 36 เดือน และบัญชีฝากประจำ 18 เดือน ตามลำดับความถี่ในการใช้บริการธนาคารพาณิชย์ต่อ 1 เดือน จำนวน 1-3 ครั้ง มากที่สุด รองลงมา จำนวน 4-6 ครั้ง จำนวน 7-9 ครั้ง และมากกว่า 10 ครั้ง ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด และการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงผลค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตัวแปรอิสระ (X) และตัวแปรตาม (Y)

ตัวแปร	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ด้านผลิตภัณฑ์(X_1)	4.71	.37	มากที่สุด
ด้านราคา (X_2)	4.56	.48	มากที่สุด
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (X_3)	4.67	.36	มากที่สุด

ด้านการส่งเสริมการตลาด (X_4)	4.55	.46	มากที่สุด
ด้านบุคลากร (X_5)	4.64	.42	มากที่สุด
ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (X_6)	4.69	.39	มากที่สุด
ด้านกระบวนการ (X_7)	4.70	.40	มากที่สุด
ภาพรวม	4.65	.34	มากที่สุด
การตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี (Y)	4.63	.38	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในภาพรวมมีระดับความสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ($\bar{X} = 4.65$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$) ด้านกระบวนการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$) ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.69$) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$) ด้านบุคลากร อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$) ด้านราคา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$) และด้านการส่งเสริมการตลาด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$) ตามลำดับ และการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$)

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ และวิเคราะห์ค่าการพยากรณ์ของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม (Y) กับตัวแปรอิสระ (X) และระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกัน ($X_1 - X_7$)

ตัวแปร	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	X_7
1. การตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี (Y)	.57**	.69**	.73**	.75**	.74**	.74**	.74**
2. ด้านผลิตภัณฑ์ (X_1)	1	.54**	.66**	.40**	.57**	.60**	.55**
3. ด้านราคา (X_2)		1	.65**	.71**	.65**	.57**	.63**
4. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (X_3)			1	.64**	.76**	.75**	.79**
5. ด้านการส่งเสริมการตลาด (X_4)				1	.67**	.57**	.58**
6. ด้านบุคลากร (X_5)					1	.77**	.77**
7. ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (X_6)						1	.76**
8. ด้านกระบวนการ (X_7)							1

****มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01**

จากตารางที่ 2 พบว่าตัวแปรอิสระทุกตัว ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกัน พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตั้งแต่ .40 ถึง .79 ซึ่งค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกันจะต้องมีค่าไม่สูงเกินไป (ทองใบ สุดชาติ 2551 : 364) คือต้องไม่เกิน 0.80 เพื่อป้องกันปัญหา Multicollinearity แสดงว่าตัวแปรที่นำมาใช้พยากรณ์เป็นตัวแปรที่ดี

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณและวิเคราะห์ค่าการพยากรณ์ของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมืองจังหวัดอุบลราชธานีโดยวิธี Stepwise

ตัวพยากรณ์	b	beta	t	p
1. ด้านการส่งเสริมการตลาด (X_d)	.316	.383	9.531**	.000
2. ด้านกระบวนการ (X_p)	.203	.217	4.564**	.000
3. ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (X_e)	.196	.200	4.397**	.000
4. ด้านผลิตภัณฑ์ (X_i)	.116	.113	3.168**	.002
Constant = .048 F = 168.806 df = 399 SE = .250 R = .867 R ² = .751 AdjR ² = .746 Sig F = .000				

จากตารางที่ 3 พบว่า การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ โดยวิธี Stepwise เพื่อพยากรณ์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีด้วยตัวแปรอิสระ 4 ตัว ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และด้านกระบวนการ สามารถร่วมกันทำนายการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ได้ร้อยละ 74.6 (Adj R² = .746) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .867 (R = .867)

ดังนั้น จึงเขียนสมการพยากรณ์ของการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีได้ดังนี้

สมการถดถอยในรูปแบบคะแนนดิบ

$Y = 0.048 + 0.316 (\text{ด้านการส่งเสริมการตลาด}) + 0.203 (\text{ด้านกระบวนการ}) + 0.196 (\text{ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ}) + 0.116 (\text{ด้านผลิตภัณฑ์})$

สมการถดถอยในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

$Z = 0.383 (\text{ด้านการส่งเสริมการตลาด}) + 0.217 (\text{ด้านกระบวนการ}) + 0.200 (\text{ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ}) + 0.113 (\text{ด้านผลิตภัณฑ์})$

จากสมการดังกล่าวสามารถแปลผลสมการได้ดังนี้

ถ้าปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้การตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เพิ่มขึ้น 0.383

ถ้าปัจจัยด้านกระบวนการเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้การตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เพิ่มขึ้น 0.217

ถ้าปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้การตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เพิ่มขึ้น 0.200

ถ้าปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้การตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เพิ่มขึ้น 0.113

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีพบว่า ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการส่งเสริมการตลาดด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และด้านกระบวนการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีและสามารถร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 74.6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ความสำคัญต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ทั้ง 4 ด้านในระดับมากที่สุด เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้

1.1 ด้านผลิตภัณฑ์ จากผลการวิจัยพบว่า เป็นปัจจัยที่ประชาชนให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีในระดับมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชาชนให้ความสำคัญกับเครื่องมือที่ทันสมัย ให้บริการด้วยเครื่องอัตโนมัติ เช่น เครื่องรับฝากเงินอัตโนมัติ (ADM)เครื่องปรับสมุดเงินฝากสามารถฝากเงินสดที่เครื่องได้แม้ไม่มีบัตร ATM และธนาคารมีสาขาทั่วประเทศ สะดวกในการใช้บริการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริणा พงศ์ศิลาทอง (2559 : 90-91)ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการเงินฝากธนาคารพาณิชย์ไทยของกลุ่มลูกค้าใน สปป.ลาวผลการวิจัยพบว่า ผลิตภัณฑ์มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการเงินฝากธนาคารพาณิชย์ไทยของกลุ่มลูกค้าใน สปป.ลาว

1.2 ด้านกระบวนการจากผลการวิจัยพบว่า เป็นปัจจัยที่ประชาชนให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีในระดับมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชาชนให้ความสำคัญกับระบบการป้องกันความปลอดภัยของข้อมูล มีการให้บริการฝาก-ถอนที่ถูกต้องแม่นยำ ให้บริการด้วยระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น Mobile Banking ช่วยทำธุรกรรมทางการเงินได้สะดวกรวดเร็วมากขึ้นให้บริการผ่านทางช่องทางออนไลน์การโอนเงินและชำระเงินผ่านโทรศัพท์มือถือ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวริษา ประดับชัยมงคล (2558 : 59-60)ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการเงินฝากผ่านธนาคารในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านกระบวนการให้บริการมีผลต่อการเลือกใช้บริการเงินฝากผ่านธนาคาร

1.3 ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ จากผลการวิจัยพบว่า เป็นปัจจัยที่ประชาชนให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีในระดับมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชาชนให้ความสำคัญกับสิ่งอำนวยความสะดวกหรือรับบริการอย่างเพียงพอ เช่น แก้อินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ วารสารทางการเงิน มีระบบรักษาความปลอดภัยที่ดีและมีบรรยากาศที่ดี ทันสมัย สวยงามมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสะอาดภายใน-นอกอาคารซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสิชล หมื่นศรี (2562 : 108) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมเงินของลูกค้าธนาคารออมสิน ในเขตพื้นที่เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรีผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการออมเงินของลูกค้าธนาคารออมสิน ในเขตพื้นที่เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี

1.4 ด้านการส่งเสริมการตลาดจากผลการวิจัยพบว่า เป็นปัจจัยที่ประชาชนให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีในระดับมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชาชนให้ความสำคัญกับการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ อย่างสม่ำเสมอมีการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ใหม่ของธนาคารเสมอและมีรายการส่งเสริมการใช้บริการ เช่น แจกของที่ระลึกแก่ลูกค้าที่เปิดบัญชีใหม่ เป็นต้นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรวิษา ประดับชัยมงคล (2558 : 60) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการเงินฝากผ่านธนาคารในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดมีผลต่อการเลือกใช้บริการเงินฝากผ่านธนาคาร

2. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

การศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีพบว่า ถ้าปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้การตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีเพิ่มขึ้น 0.383 ถ้าปัจจัยด้านกระบวนการเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้การตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เพิ่มขึ้น 0.217 ถ้าปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้การตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เพิ่มขึ้น 0.200 ถ้าปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้การตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เพิ่มขึ้น 0.113 จากการวิเคราะห์ด้วยวิธี Stepwise จะเห็นว่าตัวแปรอิสระที่เข้าสู่สมการถดถอย ทั้ง 4 ตัวแปร คือ ด้านการส่งเสริมการตลาดด้านกระบวนการ ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และด้านผลิตภัณฑ์ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี และสามารถร่วมกันพยากรณ์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ได้ร้อยละ 74.6 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของทิพพญาณ์ อัครพงษ์โสภณ (2556 : 61) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการ

ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ส่วนประสมการตลาดบริการมีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริภา พงศ์ศิลาทอง (2559 : 90-91) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการเงินฝากธนาคารพาณิชย์ไทยของกลุ่มลูกค้าใน สปป.ลาว ผลการวิจัยพบว่า ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านกระบวนการให้บริการ และด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการเงินฝากธนาคารพาณิชย์ไทยของกลุ่มลูกค้าใน สปป.ลาว และสอดคล้องกับงานวิจัยของวริษา ประดับชัยมงคล (2558 : 60) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการเงินฝากผ่านธนาคารในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านกระบวนการให้บริการ ด้านการอำนวยความสะดวก และด้านการส่งเสริมการตลาด มีผลต่อการเลือกใช้บริการเงินฝากผ่านธนาคาร

3. การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีจำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเนื่อง

3.1 เพศ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศแตกต่างกัน ให้ความสำคัญต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีในด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และด้านกระบวนการ ไม่แตกต่างกัน สามารถอธิบายได้ว่า เงินฝากธนาคารเป็นธุรกรรมทางการเงินที่ประชาชนสามารถใช้บริการได้ทุกเพศและไม่จำกัดเพศในการให้บริการ ดังนั้นเพศที่แตกต่างกันจึงให้ความสำคัญกับทุกด้านไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของสุกัญญา คุ่มส้ม (2559 : 75-81) ได้ทำการศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขามหาชนะชัย จังหวัดยโสธรผลการวิจัยพบว่า เพศที่แตกต่างกันมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขามหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ไม่แตกต่างกันทางสถิติ

3.2 อายุ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุแตกต่างกัน ให้ความสำคัญต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธนาคารของประชาชน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ในด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และด้านกระบวนการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านผลิตภัณฑ์ไม่แตกต่างกัน สามารถอธิบายได้ว่า ประชาชนที่มีอายุ 20-29 ปีให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธนาคารของประชาชน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ในด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และด้านกระบวนการน้อยกว่าประชาชนที่มีอายุ 30-39 ปี อายุ 40-49 ปี อายุ 50-59 ปี และอายุ 60 ปีขึ้นไป สอดคล้องกับงานวิจัยของวริษา ประดับชัยมงคล (2558 : 58-60) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการเงินฝากผ่าน

ธนาคารในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลการวิจัยพบว่า อายุที่แตกต่างกันมีผลต่อการเลือกใช้บริการเงินฝากผ่านธนาคารที่ต่างกัน

3.3 สถานภาพ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีสถานภาพแตกต่างกัน ให้ความสำคัญต่อบ้างจ่ายส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธนาคารของประชาชน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ในด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และด้านกระบวนการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน สามารถอธิบายได้ว่า ประชาชนที่มีสถานภาพโสดให้ความสำคัญกับจ่ายส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธนาคารของประชาชน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ในด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และด้านกระบวนการ น้อยกว่าประชาชนที่มีสถานภาพสมรสและหย่าร้าง/หม้าย สอดคล้องกับงานวิจัยของสุกัญญา คุ่มส้ม (2559 : 75-81) ได้ทำการศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขามหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ผลการวิจัยพบว่า สถานภาพสมรสที่ต่างกันมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขามหาชนะชัย จังหวัดยโสธร คือ ด้านการส่งเสริมการตลาดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.4 ระดับการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน ให้ความสำคัญต่อบ้างจ่ายส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธนาคารของประชาชน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ในด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและด้านกระบวนการ ไม่แตกต่างกัน สามารถอธิบายได้ว่า เนื่องจากระดับการศึกษาอาจไม่ใช่สิ่งที่บ่งบอกถึงความแตกต่างในการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคาร สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริกาญจน์ โพธิสาร (2559 : 134-147) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) ของผู้รับบริการในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า ผู้รับบริการที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกัน พิจารณปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

3.5 อาชีพ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพแตกต่างกัน ให้ความสำคัญต่อบ้างจ่ายส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธนาคารของประชาชน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ในด้านผลิตภัณฑ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน สามารถอธิบายได้ว่าประชาชนที่มีอาชีพข้าราชการ/เจ้าหน้าที่ของรัฐให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธนาคารของประชาชน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ในด้านผลิตภัณฑ์มากกว่าทุกอาชีพ สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริกาญจน์ โพธิสาร (2559 : 134-147) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) ของ

ผู้รับบริการในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า ผู้รับบริการที่มีอาชีพต่างกัน พิจารณาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ในภาพรวมแตกต่างกัน

3.6 รายได้ต่อเดือน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน ให้ความสำคัญต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธนาคารของประชาชน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ในด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านกระบวนการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน สามารถอธิบายได้ว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน 50,001 บาทขึ้นไปให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธนาคารของประชาชน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ในด้านการส่งเสริมการตลาดและด้านกระบวนการมากกว่าทุกรายได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของวรวิษา ประดับชัยมงคล (2558 : 58-60) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการเงินฝากผ่านธนาคารในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลการวิจัยพบว่า รายได้ที่แตกต่างกันมีผลต่อการเลือกใช้บริการเงินฝากผ่านธนาคารแตกต่างกัน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษาเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ได้องค์ความรู้เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดังนี้

1. ด้านผลิตภัณฑ์ ควรปรับปรุงและพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้านเงินฝากให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนให้มากขึ้น และควรรักษามาตรฐานการให้บริการและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยจัดหาเครื่องมือที่ทันสมัย ให้บริการด้วยเครื่องอัตโนมัติ เช่น เครื่องรับฝากเงินอัตโนมัติ (ADM) เครื่องปรับสมุดเงินฝาก มีบริการฝากเงินสดที่เครื่องได้แม้ไม่มีบัตร ATM มีสาขาทั่วประเทศ เพื่อความสะดวกในการใช้บริการ มีบริการแจ้งเตือนเงินเข้า-เงินออกผ่าน SMS/Line มีผลิตภัณฑ์เงินฝากให้เลือกหลากหลายเช่น เงินฝากออมทรัพย์ เงินฝากกระแสรายวัน เงินฝากประจำ เงินฝากประจำปลอดภาษี เงินฝากเงินตราต่างประเทศ มีรูปแบบการให้บริการที่ใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน เช่น ฝากเงินโดยไม่ใช้บัตร ไม่ต้องกรอกฟอร์มใบนำฝากและไม่กำหนดจำนวนเงินฝากขั้นต่ำเพื่อให้มีการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น

2. ด้านการส่งเสริมการตลาดควรมีการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆอย่างสม่ำเสมอ มีการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ใหม่ของธนาคารเสมอมีรายการส่งเสริมการใช้บริการ เช่น แจกของที่ระลึกแก่ลูกค้าที่เปิดบัญชีใหม่ เป็นต้น มีการจัดกิจกรรมเพื่อสังคม (CSR) เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้กับธนาคาร และเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีแก่ธนาคารมีการเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและลดอัตราค่าธรรมเนียมในโอกาสต่างๆ มีสิทธิพิเศษต่างๆ ที่น่าสนใจจากพันธมิตรของธนาคาร เช่น ส่วนลดร้านค้า เป็นต้น และมี

พนักงานออกไปประชาสัมพันธ์ รับเปิดบัญชีเงินฝากนอกสถานที่เพื่อให้มีการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น

3. ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพควรมีสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับบริการอย่างเพียงพอ เช่น แก้ว น้ำดื่ม หนังสือพิมพ์ วารสารทางการเงิน มีระบบรักษาความปลอดภัยที่ดี มีบรรยากาศที่ดี ทันสมัย สวยงามมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสะอาดภายใน-นอกอาคาร สร้างชื่อเสียงและภาพลักษณ์ที่ดีมีเครื่องมือและเทคโนโลยีในการทำธุรกรรมทางการเงินที่ทันสมัยเช่น เครื่องฝากเงินเครื่องปรับสมุดเงินฝาก และมีป้ายบอกแผนกบริการและป้ายแสดงสัญลักษณ์ที่สำคัญต่าง ๆ ที่ชัดเจน เข้าใจง่ายเพื่อให้มีการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น

4. ด้านกระบวนการควรมีระบบการป้องกันความปลอดภัยของข้อมูล มีการให้บริการฝาก-ถอนที่ถูกต้องแม่นยำ ให้บริการด้วยระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น Mobile Banking ช่วยทำธุรกรรมทางการเงินได้สะดวกรวดเร็วมากขึ้นให้บริการผ่านทางช่องทางออนไลน์การโอนเงินและชำระเงินผ่านโทรศัพท์มือถือ มีระบบการจัดลำดับคิวในการให้บริการที่สาขา ระยะเวลาในการทำธุรกรรมแต่ละขั้นตอนใช้เวลาที่เหมาะสม มีความสะดวกรวดเร็วในการทำธุรกรรมและขั้นตอนการทำธุรกรรมไม่ยุ่งยากซับซ้อน เพื่อให้มีการตัดสินใจเลือกใช้บริการเงินฝากธนาคารได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ, สำนักงาน. (2564). *ข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา ปีการศึกษา 2564 (ฉบับปรับปรุง)*. อุบลราชธานี: กลุ่มนโยบายและแผน,

_____. *รายงานผลการดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564*. อุบลราชธานี: กลุ่มนโยบายและแผน,

จามรี เชื้อชัย. *การส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน (สัมมนา)* ศึกษาพิเศษชำนาญการพิเศษ. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ, 25 เมษายน 2565.

เจนจิรา ธีรวิโรจน์. (2560). *บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนโรงเรียน*

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3. บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์,

ธีระ รุญเจริญ. (2553). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.

_____. (2553). *ความเป็นมืออาชีพในการบริหารจัดการศึกษาปฏิรูปการศึกษา (ฉบับปรับปรุง) เพื่อปฏิรูปสองและประเมินภายนอกรอบสาม*. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.

นันทิดา นามแดง. (2558). *สภาพการปฏิบัติการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 1*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

- ปริญันท์ ทิพากร. (2560). การส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2. บัณฑิตวิทยาลัย : วิทยาลัยเชียงราย.
- เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนัก. (2557). รายงานการวิจัยแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- วิภารัตน์ เสนี และศิลาปชัย สุวรรณมณี. (2560). การส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- วุฒิกัทร แก้วกลิงกลม. (2556). การส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารตามความคิดเห็นของข้าราชการครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ศรีสุดา ประณะลา. (2557). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของโรงเรียนคาทอลิก สังคมมณฑลอุบลราชธานี. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2553. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2562. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สายฝน ชันแก้ว. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการส่งเสริมการทำงานวิจัยในชั้นเรียนของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สุพัฒตรา สวัสดิ์พานิชย์. (2552). การศึกษาบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2559). การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัจจา พรหมเมตตา. (2554). บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 3. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์,
- Kerlinger, N.F. (1986). *Foundations of Behavioral Research*. 3rd ed. New York: Holt Rinehard & Winston, Inc.,.

Krejcie, R. V. and Morgan, D. W. (1970). "Determining Sample Size for Research Activities,"
Educational and Psychological Measurement. 30, 3 (1970): 607-610.

Neuman, W.L. (1991). *Social Research Methods : Qualitative and Quantitative Approaches*. Boston: Allyn and Bacon.

การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์การแปรรูปเสื่อกกตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบน

ฐานเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์

อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ

THE DEVELOPMENT OF REED MAT PROCESSING PRODUCTS BASED
ON LOCAL KNOWLEDGE SUFFICIENCY ECONOMY AND CREATIVE

ECONOMY, PHU KHIAO DISTRICT,

CHAIYAPHUM PROVINCE

¹ลักขณา สุกใส

¹Luckhana Suksai

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ,ประเทศไทย

Rajabhat Chaiyaphum University, Thailand

Luckhana.su@cpru.ac.th.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์การแปรรูปเสื่อกกตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การทอเสื่อกกของชุมชนหมู่บ้านโคกสะอาด อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ เพื่อศึกษาการสร้างมูลค่าเพิ่มการทอเสื่อกกเพื่อเศรษฐกิจของชุมชนหมู่บ้านโคกสะอาด อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน ปัจจัยเงื่อนไขต่างๆ ของการประกอบอาชีพเสื่อกก ของชุมชน คนชุมชนยังขาดความรู้ความสามารถในการเปลี่ยนแปลงสินค้าให้ทันยุคทันสมัยและ ต้องการเงินลงทุนที่เพียงพอ และยังขาดแหล่งวัตถุดิบในชุมชน การพัฒนาทักษะฝีมือในการผลิต และเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มการทอเสื่อกกเพื่อเศรษฐกิจของชุมชนหมู่บ้านโคกสะอาด อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ ให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน ได้

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นสินค้าสำเร็จรูป ในรูปแบบอื่นๆ อันจะเป็นประโยชน์ที่จะช่วยลดต้นทุนในการทำงานและยังเป็นศูนย์กลางของ การเรียนรู้ของคนในชุมชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ให้มีรายได้เสริมในการเลี้ยงครอบครัว เป็นการ สร้างชื่อเสียงของชุมชนได้อีกทางหนึ่งที่จะทำให้ชุมชนได้มีการพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีวิธีดำเนินการวิจัยคือ การศึกษาเอกสาร การศึกษาภาคสนาม เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 9 คน และเพศชาย จำนวน 4 คน มีอายุระหว่าง 31-40 ปี มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา จำนวน 5 คน ระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 4 คน ระดับประกาศนียบัตร จำนวน 3 คนและอยู่ในระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) จำนวน 1 คน มีสถานภาพสมรส จำนวน 13 คน ประกอบ อาชีพธุรกิจส่วนตัว จำนวน 6 คน และอาชีพรับจ้าง จำนวน 7 คน มีรายได้/เดือน ต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวน 6 คน รายได้/ เดือน 10,001-25,000 บาท จำนวน 6 คน และรายได้/ เดือน 40,001-55,000 บาท จำนวน 1 คน

คำสำคัญ : การพัฒนาผลิตภัณฑ์, การแปรรูปหัตถ์ด้วยสมุนไพร,ภูมิปัญญาท้องถิ่น

Abstract

Subject research The further development of reed mat processing products based on local knowledge based on sufficiency economy and creative economy, Phu Khiao District, Chaiyaphum Province, aims to study the situation of reed mat weaving of Khok Saad Village, Phu Khiao District, Chaiyaphum Province. To study the creation of added value of reed mat weaving for the economy of Khok Saad village community, Phu Khiao District, Chaiyaphum Province. To strengthen the community. Factors and various conditions of the reed mat occupation of the community. Community people still lack knowledge and ability to change products to keep up with modern times and need sufficient investment and lack of raw materials in the community skill development in production and to create value-added reed mat weaving for the economy of Khok Sa-ad Village, Phu Khiao District, Chaiyaphum Province. to strengthen the community has developed reed products into finished products in other forms This will be useful to help reduce the cost of work. and is also the center of Learning of people in the community, both children and adults. To have extra income to support the family. It is another way to build a reputation of the community that will allow the community to develop itself continuously. There is a way to conduct research. document study field study Collect data by interviewing. use of questionnaires and participatory observation.

The results showed that Most of the sample were 9 females and 4 males, aged between 31 and 40 years old, 5 were elementary education levels, 4 junior high school levels, 3 were diploma levels, and were at High Vocational Diploma (High Vocational Certificate) 1 person Married 13 people Self-employed 6 people and self-employed 7 people with income / month less than 10,000 baht 6 people income / month 10,001 - 25,000 baht, 6 people and income / month 40,001 - 55,000 baht, 1 person

Keyword : Reed mat processing, local wisdom

บทนำ

เสื่อกกเป็นหัตถกรรมเครื่องจักสานที่ทำจากต้นกกเป็นพืชอยู่ในวงศ์ Cyperaceous (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี: ออนไลน์) ในประเทศไทยทำเสื่อกกมาช้านานและ สืบทอดกันมาทุกยุคสมัยจนกระทั่งถึง ปัจจุบัน โดยเฉพาะประชาชนในชนบทของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมักจะผลิตขึ้นมาใช้ภายในครัวเรือนของตนเองและเสื่อกกยังเป็นเครื่องใช้ที่ตอบสนองประโยชน์การใช้งานในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี เช่น ใช้ปูนั่ง ปูนอน และมี การนำมาพัฒนาฝีมือประยุกต์ผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ใช้ภายในครัวเรือนอื่นๆ อีก เช่น กระเป๋า หมวก ที่รองแก้ว ที่รองจาน และกล่องทิชชู แต่อย่างไรก็ตามเสื่อกกก็เป็นเครื่องใช้พื้นบ้านที่สามารถผลิตขึ้นตามสภาพแวดล้อมโดยใช้วัสดุธรรมชาติภายในท้องถิ่นในแต่ละภูมิภาค เช่น กก กระจูด เป็นต้น นอกจากนั้นยังสามารถพัฒนาการผลิตให้มีรูปแบบและเอกลักษณ์ของ ลวดลายของท้องถิ่นตนเองได้และปัจจุบันภายในชุมชนต่างๆ ก็มีวิธีการพัฒนารูปแบบของ การทอเสื่อกกและสร้างลวดลายเสื่อกก รวมถึงวัสดุที่ใช้ทอเสื่อกกก็มีการเปลี่ยนแปลงไป ตามสภาพภูมิศาสตร์ สภาพสังคม และประโยชน์ใช้สอยของบริโภคในสังคมในยุคปัจจุบัน

ที่ผ่านมาการพัฒนาระบบเศรษฐกิจในชนบทของประเทศไทยจากอดีตจนถึง ปัจจุบัน โดยส่วนใหญ่จะเริ่มต้นจากการมีกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์เพื่อใช้ในครัวเรือนและ ใช้สอยในชีวิตประจำวันของตนเองแล้ว ภายในชุมชนต่างๆ ก็ยังมีการสร้างกระบวนการ พัฒนาผลิตภัณฑ์และการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ประเภทของหัตถกรรมพื้นบ้านของชุมชน ตนเองที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรมและการสืบสานเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและชุมชน โดยนำวัสดุหรือวัตถุดิบที่มีภายในท้องถิ่นมาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนและมุ่งเน้นการ ใช้ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดมายาวนาน รวมถึงใช้ประสบการณ์ของตนเองที่ สะสมมาตั้งแต่อดีตจนปัจจุบันมาสร้างเป็นรายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้เป็นอย่างดี

เป็นที่น่าสนใจว่า ในปัจจุบันมีงานวิชาการกลุ่มที่ศึกษาการพัฒนาสินค้าเครื่อง จักสานภูมิปัญญา ด้วยการเพิ่มมูลค่า (Added Value) เป็นการสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ เพิ่มขึ้นจากเดิมที่หลากหลาย ได้แก่ เสาวลักษณ์ คงคาอุยฉาย, 2556; ลักษณะพร โรจน์พิทักษ์กุล, 2553; กัญญาณัฐ อุตระชน, 2555; จุรีวรรณ จันทปลา, 2554; และวิฑูรย์ เป็นกระโทก, 2551) เป็นต้น การสร้างมูลค่าเพิ่มเป็นเครื่องมือการตลาดที่จะทำให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การจัดจำหน่าย การโฆษณา และการส่งเสริมการตลาดซึ่งมี

ผลทำให้สามารถตั้งราคาได้สูง ขึ้น และการเพิ่มมูลค่าจะทำให้ผู้บริโภครู้สึกได้ประโยชน์มากขึ้นด้วย ดังนั้น การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added Creation) จึงเป็นความพยายามในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในด้านต่างๆ ให้มีคุณค่าในสายตาของลูกค้ามากขึ้น หรือเป็นการนำเสนอผลิตภัณฑ์ หรือบริการที่ครบถ้วนสมบูรณ์ด้วย คุณภาพ บริการ และราคา เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้เกิดความพึงพอใจในการซื้อ ครอบครองและใช้ประโยชน์ ในด้านการตลาด

จากการลงพื้นที่สำรวจหมู่บ้านโคกสะอาด อำเภอกุฉิเยว จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยพบว่า ประชากรทั้งหมดเป็นชุมชนปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 82 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด 422 คน แยกเป็น ชาย 212 คน หญิง 210 คน (แผนพัฒนาหมู่บ้านโคกสะอาด, 2564) มีลักษณะทางภูมิศาสตร์หรือระบบ นิเวศน์ต่อการทำเกษตรกรรมบางครอบครัวมีอาชีพ คือ การทอเสื่อกก เพราะในหมู่บ้านมีต้นกก ที่เกิดขึ้น ในบ้านโคกสะอาด บางส่วนปลูกเองประมาณ 1-2 งาน เป็นที่น่าสนใจว่า การทอเสื่อกกของบ้านโคก สะอาด จะมีลวดลายการทอเสื่อที่เป็นเอกลักษณ์ คือ “ลายหลังเต่า” การใช้ประโยชน์ คือ การผลิตไว้ใช้ ภายในครัวเรือน ผลิตภัณฑ์กกขายเพื่อสร้างรายได้และเกี่ยวข้องกับความรัก วัฒนธรรมของชุมชน เช่น พิธี รำแม่ผัด ในปัจจุบันการทอเสื่อกกบ้านโคกสะอาดมีการรวมกลุ่มมีสมาชิกภายในหมู่บ้านจำนวน 30 คน เพื่อทอเสื่อกกและแปรรูป คือ เสื่อยาว เสื่อพับ อาสนะ

ขณะที่การระดมความคิดเห็นเบื้องต้นของการทอเสื่อกกในหมู่บ้านโคกสะอาดพบว่าการ ดำเนินงานของกลุ่มทอเสื่อกกของบ้านโคกสะอาดมีรายได้จากการขายเสื่อกกลดน้อยลง เพราะมีปัญหา คือ กระบวนการผลิตเสื่อกกที่มีต้นทุนที่สูงขึ้น ปัญหาการขาดความรู้ด้านการบริหารจัดการ กลุ่ม ทักชะ การผลิต การแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย สีสนและลวดลายของผลิตภัณฑ์ รวมถึงผลิตภัณฑ์ เสื่อกกของกลุ่มยังไม่ได้มาตรฐานที่กับความต้องการและรสนิยมของตลาดผู้บริโภค ผลิตภัณฑ์เสื่อกกของ กลุ่มยังไม่ตอบสนองความต้องการของตลาดผู้บริโภค แต่อย่างไรก็ตามเสื่อกกบ้านโคกสะอาด ถือได้ว่าเป็น ผลิตภัณฑ์เศรษฐกิจชุมชนที่มีคุณค่าทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ประเพณี วัฒนธรรมและความเชื่อ

ดังนั้น เพื่อให้สมาชิกกลุ่มทอเสื่อกกบ้านโคกสะอาด มีผลิตภัณฑ์ในรูปแบบอื่นออกสู่ตลาด ผู้บริโภค อันจะเป็นการนำไปสู่การพัฒนาและยกระดับของสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านเสื่อกกให้เป็นอาชีพ และสร้างรายได้เสริมในการเลี้ยงครอบครัว โดยยังคงรักษาภูมิปัญญาพื้นบ้านดั้งเดิมของชุมชนให้คงอยู่ และยังเป็นแนวทางส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีการพึ่งพาตนเอง เกิดการสร้างงานภายในชุมชนและ นำไปสู่การยกระดับมูลค่าทางเศรษฐกิจและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนบ้านโคกสะอาด อย่าง ยั่งยืน ผู้วิจัยต้องการวิจัยเรื่อง การสร้างมูลค่าเพิ่มแปรรูปเสื่อกกเพื่อเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษาบ้านโคก สะอาด อำเภอกุฉิเยว จังหวัดชัยภูมิ ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

จากเหตุผลดังกล่าวมาแล้วข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนาต่อ ยอดผลิตภัณฑ์การแปรรูปเสื่อกกตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อำเภอกุฉิเยว จังหวัดชัยภูมิ ขึ้นเพื่อให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรทอเสื่อกกในจังหวัดชัยภูมิ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การทอเสื้ออกของชุมชนหมู่บ้านโคกสะอาด อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาการสร้างมูลค่าเพิ่มการทอเสื้ออกเพื่อเศรษฐกิจของชุมชนหมู่บ้านโคกสะอาด อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดชัยภูมิ ให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ศึกษากลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชาชนในหมู่บ้านที่ผลิตผลิตภัณฑ์ เสื้ออกกลุ่มตัวอย่าง หมู่บ้านโคกสะอาด อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดชัยภูมิ ตัวแทนของกลุ่มผลิตภัณฑ์เสื้ออกจำนวน 13 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ การแปรรูปเสื้ออกตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐาน เศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในเชิงคุณภาพ คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม การสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึก จัดทำขึ้นเพื่อการจัดเก็บข้อมูลของคุณภาพที่เป็นบริบทชุมชน ความคิดเห็นและศักยภาพในการประกอบอาชีพ ตลอดจนแนวทางการเลือกกลุ่มอาชีพเพื่อพัฒนาเป็นวิสาหกิจชุมชนของชุมชน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก สนทนากลุ่มและการสังเกต จะใช้วิธีการวิเคราะห์อุปนัยเพื่อจัดกลุ่ม ประเภของคำตอบ ความเห็นของกลุ่มเป้าหมายในการนำมาอธิบายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์การแปรรูปเสื้ออกตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดชัยภูมิ

1. สถานการณ์การทอเสื้ออกของชุมชนหมู่บ้านโคกสะอาด อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ผู้ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดย ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง 9 คน คิดเป็น 69.23 และเพศชาย 4 คน คิดเป็น 30.77 ความถี่ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ พบว่า ผู้ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อายุ 31 - 40 ปี 7 คน คิด เป็น 53.85 รองลงมาคืออายุ 20-

30 ปี 3 คน คิดเป็น 23.08 และอายุ 41 - 50 ปี 3 คน 8 คิดเป็น 23.08 ความถี่ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ผู้ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับที่ต่ำกว่ามัธยม 5 คน คิดเป็น 38.46 รองลงมาคือระดับมัธยมตอนต้น 4 คน คิดเป็น 30.77 ระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. 3 คน คิดเป็น 23.08 และระดับอนุปริญญา/ปวส. 1 คน คิดเป็น 7.69 ความถี่ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอาชีพ พบว่า ผู้ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง 7 คน คิดเป็น 53.85 รองลงมาคืออาชีพเจ้าของกิจการ /ธุรกิจส่วนตัว 6 คน คิดเป็น 46.15 ความถี่ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรายได้ต่อเดือนโดยประมาณ พบว่า ผู้ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท 6 คน คิดเป็น 46.15 รายได้ 10,001-25,000 บาท 6 คน คิดเป็น 46.15 และรายได้ 40,001 - 55,000 บาท 1 คน คิดเป็น 7.69

2. การสร้างมูลค่าเพิ่มการทอเสื่อกกเพื่อเศรษฐกิจของชุมชนหมู่บ้านโคกสะอาด อำเภอกุฉิเยว จังหวัดชัยภูมิ ให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า ความคิดเห็นต่อเรื่องการสร้างมูลค่าเพิ่มการแปรรูปเสื่อกกเพื่อเศรษฐกิจชุมชน จากการสำรวจประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 13 คน ข้อที่ 1 ความต้องการผลิตภัณฑ์เสื่อกกจำเป็นต้องมีการแปรรูปอื่น เช่น หมวก จานรองแก้ว พวงกุญแจ เป็นต้น ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 4.31 ซึ่งอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ข้อที่ 2 มีความต้องการแปรรูปเสื่อกกเป็นหมวกให้มีต้นทุนน้อยลง ในระดับมาก มี ค่าเฉลี่ยร้อยละ 3.69 ข้อที่ 3 มีความต้องการการแปรรูปเสื่อกกเป็นหมวกสามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้น ใน ระดับมาก มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 4.00 ข้อที่ 4 มีความต้องการการแปรรูปเสื่อกกเป็นหมวกต้องสอดคล้องกับระดับราคา ของเสื่อกก ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.85 ข้อที่ 5 มีความต้องการรูปแบบการแปรรูปเสื่อกกตรงกับความต้องการของท่าน ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.08 ข้อที่ 6 มีความต้องการการแปรรูปเสื่อกกเป็นหมวกมีความเหมาะสมต่อการใช้งาน ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.23 ข้อที่ 7 มีความต้องการการแปรรูปเสื่อกกเป็นหมวกมีความทนทาน ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.08 ข้อที่ 8 ขั้นตอนการแปรรูปของเสื่อกกเป็นหมวกมีความยากง่าย ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.77 ข้อที่ 9 มีความต้องการการแปรรูปของเสื่อกกเป็นหมวกให้มีผู้สนใจ ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.15 ข้อที่ 10 การแปรรูปของเสื่อกกเป็นหมวกท่านต้องการบ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.15

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์การแปรรูปเสื่อกกตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อำเภอกุฉิเยว จังหวัดชัยภูมิ สามารถอภิปรายผลที่เกิดขึ้นได้ดังนี้

1. สถานการณ์การทอเสื่อกกของชุมชนหมู่บ้านโคกสะอาด อำเภอกุฉิเยว จังหวัดชัยภูมิ พบว่า พบว่า ผู้ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดย ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง 9 คน คิดเป็น 69.23 ความถี่ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ พบว่า ผู้ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีเกณฑ์อายุ 31-40 ปี 7 คน คิด เป็น 53.85 ผู้ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับที่ต่ำกว่ามัธยม 5 คน คิดเป็น 38.46 ผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอาชีพ พบว่า ผู้ที่ตอบแบบสอบถาม

ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง 7 คน คิดเป็น 53.85 ซึ่งมีความสอดคล้องกับพัชรา ปราชญ์เวชต์, (2562) ได้พัฒนาวิจัยเรื่อง “การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเปลือกและต้นไหลในจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อขยายกลุ่มเป้าหมายสู่ตลาดต่างประเทศ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเปลือก ต้นไหล เพื่อจำหน่ายเป็นสินค้า OTOP เพื่อศึกษาอบรมการเพิ่มช่องทางการตลาดด้านธุรกิจออนไลน์สินค้าของชุมชน และถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปในจังหวัดศรีสะเกษโดยใช้กระบวนการวิจัย 5 ขั้นตอนได้แก่ 1) ศึกษาสภาพบริบทพื้นฐาน 2) จัดประชุมเสวนาผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 3) ร่างแบบและสร้างผลิตภัณฑ์ต้นแบบ 4) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ 5) สรุปผล และประเมินผล และยังมีความสอดคล้องกับสุทธิดา สุพลสิงห์, (2559) การวิจัยเรื่อง การสร้างมูลค่าเพิ่มการแปรรูปเปลือกเพื่อเศรษฐกิจของชุมชนของชาวบ้านทุ่งสะแบง ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การทอเปลือกของชุมชนทุ่งสะแบง ชาวบ้านในพื้นที่ประกอบอาชีพทอเปลือกเป็นรายได้เสริม และต้นทุนในการทอเปลือกแต่ละครั้งมีต้นทุนที่ค่อนข้างสูง เพราะมีการส่งไปตัดเย็บต่างจังหวัด เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ ปัจจัย เงื่อนไขต่าง ๆ ของการประกอบอาชีพเปลือกของชุมชน 2. การสร้างมูลค่าเพิ่มแปรรูปเปลือกเพื่อเศรษฐกิจชุมชน อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดชัยภูมิ สามารถอภิปรายผลการศึกษาของผู้ตอบ แบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นหลังจากที่ได้ชมวิธีแปรรูปเปลือกเป็นหมวก กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีความสนใจในการแปรรูปเปลือกเป็นหมวก มีการสอบถามถึงต้นทุนในการแปรรูปว่า มากน้อยอย่างไร สามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงใดและขั้นตอนในการแปรรูปเปลือกมี ความยากง่ายมากน้อยเพียงใด ซึ่งมีความสอดคล้องกับ ญาณัญญา ศิริภักธธาดา, (2553) ในเรื่องของแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มการพัฒนา ผู้ประกอบการในชุมชน คือ ชาวบ้านสามารถมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการแปรรูปเปลือกเพียงเล็กน้อย เพราะชาวบ้านมีอาชีพหลักในการรับจ้างทำให้ไม่มีเวลามากนักที่จะแปรรูปเปลือกเป็นหมวก และยังสอดคล้องกับ (วสันต์ วรเจริญ, 2561) ได้พัฒนาวิจัยเรื่อง การวิจัยและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนในกลุ่มทอเปลือกตำบลคำไผ่อำเภอยะหา จังหวัดยะลา ผลการศึกษาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์เปลือกควรจัดอบรมเพื่อเพิ่มทักษะในการย้อมสีธรรมชาติควรจัดอบรมเพื่อเพิ่มทักษะในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ควรจัดอบรมเพื่อเพิ่มทักษะในการสร้างตลาดใหม่ส่วนการแปรรูป ควรมีการแปรรูปเปลือกร่วมกับวัสดุอื่นและนำไปสู่การจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน การขอใบรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ในด้านการออกแบบลวดลายควรออกแบบลวดลายภาพสัตว์ในธงกฐินประกอบด้วยลายจระเข้นางมัจฉา ตะขาบและเต่าและนำไปสู่การจดสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตรลวดลายเปลือก ผลการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์เปลือกโดยวิธีการออกแบบลวดลายและการแปรรูปผลิตภัณฑ์

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ในการศึกษาเรื่องการสร้างมูลค่าเพิ่มการแปรรูปเปลือกเพื่อเศรษฐกิจชุมชน หมู่ที่ 7 หมู่บ้านโคกสะอาด อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งผู้ศึกษาได้รวบรวมและได้องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเพื่อนำมา

เป็นข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้มีอาชีพทอเสื่อกกที่เกี่ยวข้องและเป็นแนวทางในการพัฒนาความรู้ความเข้าใจของผู้ประกอบอาชีพทอเสื่อกกเป็นรายได้เสริม ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาความรู้ความเข้าใจของผู้ที่มีอาชีพทอเสื่อกกเป็นอาชีพเสริมส่วนใหญ่ คือ ไม่มี ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการทอเสื่อกกมากพอ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมหรือ แนะนำให้ความรู้แก่ผู้ที่มีอาชีพทอเสื่อเป็นอาชีพเสริมเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทอเสื่อกก เพื่อที่จะได้ปฏิบัติให้เป็นแนวทางเดียวกัน และเพื่อให้ผู้ที่มีอาชีพทอเสื่อกกเป็นอาชีพเสริม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน

2. ปัญหาการขาดแคลนวัตถุดิบที่จะใช้ในการแปรรูปเสื่อกก คือ จะสามารถลดต้นทุนใน การหาวัตถุดิบมาทอเสื่อกกอย่างไร ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหานี้ เรื่องนี้เพื่อที่จะเป็น การช่วยให้ผู้ที่มีอาชีพทอเสื่อกกเป็นอาชีพเสริมสามารถทำเป็นอาชีพหลักได้

เอกสารอ้างอิง

เสาวลักษณ์ คงคาอุยฉาย (2556) การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าจากผ้าขาม้า

เพื่อจำหน่ายเป็นสินค้า OTOP. (ออนไลน์)

สืบค้นจาก : <http://rpm.rmutp.ac.th/research-list> (วันที่สืบค้น 3 มีนาคม 2559)

อภิชาติ วาที (2556). การพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาสู่ประชาคมอาเซียน กรณีศึกษา กลุ่มอาชีพทอเสื่อกก ในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลหนองบัววง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา

สืบค้นจาก : <http://www.mfa.go.th>.

ลักษณะพร โรจน์พิทักษ์กุล (2556). การสร้างมูลค่าเพิ่มการทอเสื่อกกเพื่อเศรษฐกิจชุมชน ตำบล

กระทุ่มแพ้ว อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี,

สืบค้นจาก : <http://www.tci-thaijo.org>.

พัชรา ปราชญ์เวทย์. (2562). การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเสื่อกกและต้นไผ่ในจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อ

ขยายกลุ่มเป้าหมายสู่ตลาดต่างประเทศ, วารสารวิชาการ ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 มกราคม –

เมษายน 2562

ประณีต ใจหน้า (2555), การศึกษาตราสินค้าสำหรับผลิตภัณฑ์เสื่อกกของชาวบ้านหนองบัวทอง ตำบลกองทุล อำเภอนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์,

สืบค้นจาก : <http://research.pcur.ac.th> (วันที่สืบค้น 9 พฤษภาคม 2559)

สุทธิตา สุลลสิงห์. (2559). การสร้างมูลค่าเพิ่มการแปรรูปเสื่อกกเพื่อเศรษฐกิจของชุมชนของ

ชาวบ้านทุ่งสะแบง ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา, รายงานวิจัย :

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

แนวทางการพัฒนานโยบายการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย

เพื่อการดูแลสุขภาพประชาชน ตำบลนาเลี้ยว

อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

POLICY DEVELOPMENT GUIDELINES FOR THAI TRADITIONAL MEDICINE AND HERBS FOR PUBLIC HEALTH CARE IN NA SIAO SUBDISTRICT, MUEANG DISTRICT, CHAIYAPHUM

¹ธิติรัตน์ เหล่าคมพญาจารย์ และ ²จิรัชญา เหล่าคมพญาจารย์

¹Thitirat Laokhompruttajarn and ²Jiratchaya Laokhompruttajarn

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ประเทศไทย

Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand

¹thitirat1115@gmail.com, ²jungera2520@gmail.com

Received: January 6, 2023; **Revised:** February 22, 2023; **Accepted:** March 25, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการดูแลสุขภาพประชาชนด้วยการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนานโยบายการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย และ 3) จัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยเพื่อการดูแลสุขภาพประชาชนเป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ได้ศึกษาแนวคิดการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยเป็นกรอบการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในพื้นที่ตำบลนาเลี้ยว จำนวน 417 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 20 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบแบ่งชั้นภูมิและสุ่มตัวอย่างแบบง่ายในแต่ละหมู่บ้าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 3 ชนิด คือ 1) แบบสอบถามการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย 2) แบบบันทึกการสัมภาษณ์ และ 3) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

² อาจารย์, ดร. สาขาวิชาการพยาบาลมารดาทารกและการผดุงครรภ์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

สถิติพื้นฐาน ในกรณีการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) การดูแลสุขภาพประชาชนด้วยการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย มีคะแนนเฉลี่ยภาพรวมในระดับมาก ($\bar{X}=4.23$, $SD.=0.25$) 2) แนวทางการพัฒนานโยบายการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย มี 3 ประการ ได้แก่ ระบบการบริหารจัดการเชิงโครงสร้างและการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ การบริหารและพัฒนาบุคลากรที่มีคุณภาพ และการบูรณาการด้านการส่งเสริม บำบัดรักษาและฟื้นฟูสุขภาพประชาชนด้วยการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยอย่างเป็นระบบ และ 3) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่ จัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยที่ชัดเจน พัฒนาศักยภาพของบุคลากรสู่ความเป็นมาตรฐาน มีระบบการบริการที่มีมาตรฐานสากล มีการศึกษาวิจัย ด้านการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยและมีการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย องค์ความรู้และข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ทำให้ได้นโยบายการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยเพื่อ การดูแลสุขภาพประชาชนที่มีคุณภาพ

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, การแพทย์แผนไทย, สมุนไพรไทย, การดูแลสุขภาพ

Abstract

This research had the objectives 1) to study public health care through Thai traditional medicine and herbs, 2) to study the policy development guidelines for Thai traditional medicine and herbs, and 3) to propose policy recommendations for the development of Thai traditional medicine and herbs for public health care. This was mixed-method research. The concept of Thai traditional medicine and herbs was employed as a research framework. The sample consisted of 417 people in Na Siew Subdistrict and 20 key informants, namely executives and relevant officials through stratified sampling and simple random sampling in each village. 3 research instruments were employed: 1) Thai traditional medicine and herbal health care questionnaire, 2) the interview form, and 3) focus group discussion records. Data were analyzed with basic statistics. For quantitative research, frequency, percentage, mean and standard deviation were employed. For qualitative research, content analysis was performed along with descriptive narrative writing. The research findings revealed that 1) the overall average score of people's health care with Thai traditional medicine and herbs was at a high level ($\bar{X}= 4.23$, $SD. = 0.25$). 2) Three policy development guidelines for Thai traditional medicine and herbs included a structural management system and policy implementation for effective personnel management and development and integrated

promotion of systematic treatment of people's health with traditional Thai medicine and herbs. 3) Policy recommendations included a clear strategic plan on Thai traditional medicine and herbs, the promotion of knowledge of personnel to standard, internationally standardized service system, and research on Thai traditional medicine and herbs along with collaboration with network partners. The body of knowledge and findings from this research led to the policy of Thai traditional medicine and herbs for people's effective health care.

Keywords: Policy Development Guidelines, Thai Traditional Medicine, Herbs/ Public Health Care

บทนำ

การแพทย์แผนไทย (Thai Traditional Medicine) ถือเป็นภูมิปัญญาแห่งชาติ เป็นเอกลักษณ์หรือมรดกทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของประเทศและได้รับการสืบทอดกันมาแต่โบราณควบคู่มาทั้งกับสังคมไทย เป็นองค์ความรู้ ความสามารถและทักษะอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านการเรียนรู้ด้วยตนเองหรือจากบรรพบุรุษและพัฒนาจากรุ่นสู่รุ่นตามวิถีชีวิตของคนไทยซึ่งมีความสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมและสอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบัน (กิตติ ลีสยาม, 2554) การแพทย์แผนไทยเป็นการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม เน้นการเข้าหาธรรมชาติและมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ มีความผูกพันกับวิถีชีวิตชุมชน พิธีกรรมและความเชื่อ อันได้แก่ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ โสยศาสตร์และสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ โดยมีการผสมผสานกับระบบการแพทย์พื้นบ้าน (ภูมิปัญญาชาวบ้าน) ที่มีเอกลักษณ์ มีคุณค่าและความโดดเด่นเฉพาะตัว (กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, 2559) ซึ่งมีรากฐานมาจากการแพทย์อายุรเวทของประเทศอินเดีย ด้วยการนวดกดจุด การใช้สมุนไพรและบำบัดตามวิถีพื้นบ้านเพื่อรักษาโรคและสร้างสมดุลให้กับร่างกาย (วิชัย โชควิวัฒน์, 2554) ร่วมกับการนำสมุนไพรมาใช้ในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสุขภาพของประชาชน (อัจฉราภรณ์ โพธิ์เขนย, 2554) ซึ่งการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรถือเป็นส่วนหนึ่งของมาตรการสร้างเสริมสุขภาพของประชาชน (กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, 2559) จะเห็นได้ว่าการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยเป็นสิ่งที่ได้รับการหล่อหลอม มีการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการเรียนรู้ การลองผิดลองถูก การเลือกสรรและการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อนำไปใช้ในการดูแลสุขภาพประชาชนในชุมชนได้อย่างมีคุณภาพ

องค์การอนามัยโลก ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการแพทย์ดั้งเดิม (WHO Traditional Medicine Strategy 2014–2023) โดยให้ทุกประเทศนํานโยบายของชาติด้านการแพทย์แผนโบราณหรือแพทย์พื้นบ้าน บูรณาการกับงานสาธารณสุขมูลฐาน มองความเจ็บป่วยของประชาชนเป็นองค์รวมที่ครอบคลุมทั้งทางร่างกาย จิตใจและสังคม ซึ่งมีความสอดคล้องกับการส่งเสริมสุขภาพแนวใหม่ ที่เรียกว่า

“การสร้างเสริมสุขภาพ” เป็นกระบวนการที่ช่วยให้ประชาชนสามารถดูแลและสร้างเสริมสุขภาพตนเองให้สมดุลและนำไปสู่การมีร่างกายที่แข็งแรงและจิตใจที่สมบูรณ์ อายุยืนยาวและคุณภาพชีวิตที่ดี (WHO, 2013) สำหรับประเทศไทยมีการนำศาสตร์ด้านการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยมาประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับกลไกการขับเคลื่อนประเทศชุดใหม่ ภายใต้โมเดล Thailand 4.0 เพื่อมุ่งเป้าหมาย “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) ตลอดจนการพัฒนาที่มีความสอดคล้องกับเป้าหมายด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย ให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการดูแลสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับและสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ประเทศได้ (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข, 2559)

ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ เป็นพื้นที่เป้าหมายในการวิจัย มีจำนวน 12 หมู่บ้าน ประชากรทั้งหมด 7,402 คน จำแนกเป็นชาย 3,650 คน หญิง 3,752 คน ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 90 ประกอบอาชีพเกษตรกร ทำนา ทำไร่และเลี้ยงสัตว์ (โคเนื้อ) มีวิถีการดำเนินชีวิตตามขนบธรรมเนียมประเพณีโบราณ รวมถึงวัฒนธรรมและความเชื่อของชุมชน ผสมผสานกับการนำเทคโนโลยีทันสมัยมาใช้ในการอำนวยความสะดวกต่อการดำเนินชีวิตในยุคสมัยใหม่ (องค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียว จังหวัดชัยภูมิ, 2564) ในด้านการดูแลสุขภาพ ประชาชนส่วนใหญ่ในวัยผู้ใหญ่ตอนปลายและผู้สูงอายุมีความเชื่อและนำศาสตร์การแพทย์พื้นบ้านและสมุนไพรไทยมาใช้ในการดูแลตนเอง อาทิเช่น มีการปลูกสมุนไพรไว้รับประทานที่บ้านหรือเมื่อมีอาการเจ็บป่วยจะรักษาด้วยยาสมุนไพรควบคู่กับการรักษาตามแผนปัจจุบัน ซึ่งการนำศาสตร์ดังกล่าวมาใช้ในการดูแลสุขภาพ ถือเป็นภูมิปัญญาที่มีการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมทั้งด้านร่างกาย อาทิ การรับประทานอาหารพื้นบ้านที่มีส่วนประกอบของสมุนไพรไทย การบริหารร่างกายแบบวิถีไทย เช่น การรำกระบองไม้ไผ่ ฤๅษีดัดตน และทางด้านจิตใจ อาทิ การนั่งสมาธิ การสวดมนต์ การปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา ความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณีโบราณ และด้านชีวิต อาทิ การดำรงชีวิตด้วยทางสายกลาง มีอาชีพที่สุจริต มีความสุขในการดำเนินชีวิตตามวิถีชาวบ้าน การรักษาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น โดยการดูแลตนเองด้วยวิถีธรรมชาติดังกล่าวจะนำมาซึ่งการมีภาวะสุขภาพที่สมบูรณ์และแข็งแรงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและสังคม (คำนวน ชนะพาล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มีนาคม 2564)

ถึงแม้ว่าการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยจะมีความสำคัญต่อการดูแลสุขภาพประชาชนและมีทิศทางนโยบายของประเทศที่เอื้อต่อการพัฒนา แต่ในระดับปฏิบัติการยังไม่สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับนโยบายได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งในเรื่องของการขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์แผนไทยที่มีคุณภาพและความเชื่อมั่นของแพทย์แผนปัจจุบันที่มีต่อการแพทย์แผนไทยในการใช้ยาสมุนไพร อันมีผลมาจากการไม่มีความวิจัย ที่น่าเชื่อถือ ในการสนับสนุนที่เป็นรูปธรรมชัดเจน รวมถึงปัญหาด้านงบประมาณ ด้านคุณภาพและมาตรฐานการบริการด้วยการแพทย์แผนไทย ตลอดจนการพัฒนาองค์ความรู้ของแพทย์แผนไทยที่ขาดความชัดเจน ไม่เป็นระบบและการให้ความสำคัญด้านการแพทย์แผนไทยในสื่อสังคมยังไม่เป็นที่แพร่หลาย ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้จึงเป็นอุปสรรคสำคัญที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนในการใช้ศาสตร์การแพทย์แผนไทยและ

สมุนไพรไทยให้มุ่งไปสู่เป้าหมายต่าง ๆ ตามนโยบายได้ (รัชนิ จันทรเกษ, มนนิภา สังข์ศักดิ์ดาและปรียา มิตรานนท์, 2559)

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจศึกษาการดูแลสุขภาพของประชาชนด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยจากมุมมองของประชาชน เพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนานโยบายการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย รวมทั้งจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการดูแลสุขภาพประชาชน ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ที่มีประสิทธิภาพและยกระดับสถานะการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรให้มีศักดิ์ศรี เป็นที่ยอมรับและนำมาใช้ประโยชน์ต่อการดูแลสุขภาพประชาชนได้อย่างมีคุณภาพสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดูแลสุขภาพประชาชนด้วยการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนานโยบายการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยเพื่อการดูแลสุขภาพประชาชน ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยเพื่อการดูแลสุขภาพประชาชน ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนานโยบายการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยเพื่อการดูแลสุขภาพประชาชน ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ กำหนดให้ประชาชน ในพื้นที่ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 12 หมู่บ้าน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 7,403 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียว จังหวัดชัยภูมิ, 2564) กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ปี พ.ศ. 2565 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของ Taro Yamane (1973) โดยใช้ระดับ ความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ค่าความคลาดเคลื่อน .05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 379 คน และเพื่อป้องกันการสูญหาย (Drop out) ระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูล จึงเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 10 ได้กลุ่มตัวอย่าง 417 คน โดยแบ่งขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนประชากรทั้ง 12 หมู่บ้าน และเลือกเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มอย่างง่าย ด้วยวิธีการจับสลากแบบไม่ใส่คืน

1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยนี้ ได้แก่ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาเสียว พยาบาลวิชาชีพ แพทย์แผนไทยและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพประชาชนด้วยการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย จำนวน 20 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเชิงปริมาณ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนามาจากแบบสอบถามด้านการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรของมณฑลกา อีระชัยสกุล, วรรณศิริ นิลเนตรและ อานนท์ วรียังยง (2559) และชัยณรงค์ เพ็ชรศิริ, ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์และชูวงศ์ อุบลี (2560) ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 6 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับ การศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือน

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามการดูแลสุขภาพด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร ไทย แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด 20 ข้อ ลักษณะคำตอบเป็นแบบใช่-ไม่ใช่ เกณฑ์การให้คะแนน ตอบถูก ให้ 1 คะแนนและตอบผิดให้ 0 คะแนน ส่วนการวิเคราะห์และแปลผลในภาพรวมของความรู้ฯ พิจารณาแบ่งระดับคะแนนอิงเกณฑ์ โดยประยุกต์จากหลักเกณฑ์ของ Bloom (1971) มีเกณฑ์แบ่งคะแนนออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับมาก ได้คะแนนมากกว่าหรือเท่ากับ ร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม (16-20 คะแนน) ระดับปานกลาง ได้คะแนนระหว่าง ร้อยละ 60-79.99 ของคะแนนเต็ม (12-15 คะแนน) และระดับน้อย ได้คะแนนน้อยกว่า ร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม (0-11 คะแนน) 2) ด้านเจตคติ 3) ด้านพฤติกรรมและ 4) ด้านความต้องการเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย โดยด้านที่ 2-4 เป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับตามวิธีของลิเคิร์ท โดยถือเกณฑ์ การประเมินคะแนนเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2554) ดังนี้ 4.51-5.00 (ระดับมากที่สุด) 3.51-4.50 (ระดับมาก) 2.51-3.50 (ระดับปานกลาง) 1.51-2.50 (ระดับน้อย) และ 1.00 -1.50 (ระดับน้อยที่สุด)

2.2 การศึกษาเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงเจาะลึก โดยมีแนวทาง ดังนี้ 1) แนวทางการพัฒนานโยบายการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยเพื่อการดูแลสุขภาพประชาชน และ 2) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยเพื่อการดูแลสุขภาพประชาชน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยการแจกแจงความถี่ และการหาค่าร้อยละ และ 2) ระดับความรู้ เจตคติ พฤติกรรมและความต้องการเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบกับการสรุป แล้วนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ด้วยการอธิบายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนานโยบายการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยเพื่อการดูแลสุขภาพประชาชน ตำบลนาเสียว อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ สรุป ดังนี้

1. การดูแลสุขภาพประชาชนด้วยการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย ตำบลนาเสียว อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ

1.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 54.5 และ เพศชาย ร้อยละ 46.5 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 32.5 จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย (ม.6) หรือเทียบเท่า ร้อยละ 39.5 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 40 และรายได้เฉลี่ย ต่อเดือน 3,700 บาท

1.2 การดูแลสุขภาพประชาชนด้วยการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย ตำบลนาเสียว อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 :ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการดูแลสุขภาพประชาชนด้วยการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย (n = 417)

ประเด็น	$\bar{X}$	SD.	ระดับ
ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย	4.22	0.21	มาก
ทัศนคติการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย	4.24	0.24	มาก
พฤติกรรมการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย	4.15	0.27	มาก
ความต้องการการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย	4.29	0.28	มาก
ภาพรวม	4.23	0.25	มาก

จากตารางที่ 1 การวิเคราะห์แบบสอบถามความคิดเห็นของประชาชน ตำบลนาเสียว อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ ในการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย พบว่า คะแนนเฉลี่ยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.23, SD. = 0.25) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีคะแนนเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ ความต้องการการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย ($\bar{X}$ = 4.29, SD. = 0.28) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ พฤติกรรมการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย ($\bar{X}$ = 4.15, SD. = 0.27)

2. แนวทางการพัฒนานโยบายการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยเพื่อการดูแลสุขภาพประชาชน ตำบลนาเลี้ยว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก สามารถสรุปเป็นแนวทางการพัฒนานโยบายการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยเพื่อการดูแลสุขภาพประชาชน ตำบลนาเลี้ยว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำแนกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

2.1 ระบบการบริหารจัดการ ประกอบด้วย

1) โครงสร้างการบริหาร โดยผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ด้านการนำศาสตร์การแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยมาใช้ในการดูแลสุขภาพประชาชน มีความสามารถในการสื่อสารนโยบายสู่ผู้ปฏิบัติได้อย่างชัดเจน ครอบคลุมเพื่อสร้างการยอมรับของทีมงานในการขับเคลื่อนไปได้ มีแผนงาน โครงการและงบประมาณในการสนับสนุนที่ชัดเจน มีการประชุมเพื่อชี้แจงรายละเอียดของแผนงานและโครงการ มีการมอบหมายงาน ที่ชัดเจนและมีผู้รับผิดชอบที่มีความรู้ในการให้บริการประชาชน ได้แก่ แพทย์แผนไทย ผู้ช่วยแพทย์แผนไทย มีการกำหนดภารกิจและตัวชี้วัดงานที่ชัดเจน รวมถึงมีระบบการกำกับ ติดตามและรายงานผลการดำเนินงาน รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อนำเป็นข้อมูลในการแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) การนํานโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม สำหรับการวางระบบด้านการให้บริการการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยมาใช้ในการดูแลสุขภาพประชาชน ในสถานบริการ ควรมีการกำหนด แนวทางการให้บริการที่ชัดเจน มีคลินิกการแพทย์แผนไทยเพื่อให้บริการประชาชนอย่างเป็นสัดส่วน มีการจัดคลินิก ที่สะอาด เรียบร้อย อากาศถ่ายเทได้สะดวก มีกลิ่นหอมสมุนไพรธรรมชาติเพื่อช่วยผ่อนคลายและมีเครื่องต้มสมุนไพรให้บริการประชาชน รวมถึงมีระบบบริการเชิงรุกในชุมชน มีระบบการคัดกรองเบื้องต้นจัดระบบการบำบัดด้วยการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยตามปัญหาสุขภาพของประชาชน โดยมีแพทย์ แผนไทยเป็นผู้ดูแลและตรวจวินิจฉัยอย่างมีคุณภาพ

2.2 การบริหารและพัฒนาบุคลากร โดยการจัดอัตรากำลังบุคลากรด้านการแพทย์แผนไทยที่เพียงพอต่อการให้บริการประชาชนและมีการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยอย่างต่อเนื่อง โดยทักษะด้านการแพทย์แผนไทยที่สำคัญ ได้แก่ การปรุงยาสมุนไพร การรักษาด้วยยาสมุนไพร การนวด การอบ การประคบสมุนไพรและการฝังเข็มแผนไทย มีระบบการพัฒนาบุคลากรหลักสูตรผู้ช่วยแพทย์แผนไทยในชุมชน เช่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมอพื้นบ้าน ราชัญเจ้าบ้าน ที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อร่วมเป็นเครือข่ายในการดูแลสุขภาพประชาชนด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 การบูรณาการด้านการส่งเสริม บำบัดรักษาและฟื้นฟูสุขภาพประชาชนในชุมชนด้วยการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย โดย 1) ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ การรับประทานอาหารให้ครบ 5 หมู่ตามธาตุสรีรอน เย็นและอาหารสมุนไพร เป็นต้น การออกกำลังกายด้วยฤๅษีดัดตน รำกระบองไม้ไผ่หรือใช้อุปกรณ์จากภูมิปัญญาชาวบ้านในการออกกำลังกาย เป็นต้น 2) การบำบัดรักษาด้วยโรคหรือกลุ่มอาการที่สามารถบำบัดได้ผลดีด้วยการแพทย์แผนไทยและให้การรักษาด้วยยาสมุนไพรไทยที่มีคุณภาพ

และ 3) การฟื้นฟูสภาพ ได้แก่ การทักหม้อเกลือ การเข้ากระโจม การประคบหน้าท้องในกลุ่มหญิงหลังคลอด การนวดบำบัดโรค นวดตอกเส้นการประคบด้วยสมุนไพรไทย แช่เท้าด้วยน้ำสมุนไพรและการอบไอน้ำสมุนไพร เป็นต้น เพื่อกระตุ้นการไหลเวียนโลหิตและปรับสมดุลของร่างกาย ทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรงและช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน อีกทั้งช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพในภาพรวม

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยเพื่อการดูแลสุขภาพประชาชน ตำบลนาเลี้ยว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก สามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยเพื่อการดูแลสุขภาพประชาชน ตำบลนาเลี้ยว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ได้ดังนี้

3.1 มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนเพื่อพัฒนางานด้านการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยในการดูแลสุขภาพประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน

3.2 พัฒนานองค์ความรู้ของบุคลากรทางการแพทย์แผนไทยไปสู่ความเป็นมาตรฐานเพิ่มมากขึ้น โดยการส่งเสริมและพัฒนาความรู้ด้านวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง พัฒนาทักษะและความเชี่ยวชาญในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสุขภาพประชาชนด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย ให้มีมาตรฐานได้รับการยอมรับจากประชาชนและหน่วยงานภายนอก

3.3 พัฒนาด้านบริการที่มีมาตรฐานสากล โดยการพัฒนาแนวเวชปฏิบัติ (CPG) ที่มีมาตรฐาน ในด้านวิธีการและขั้นตอนการดูแลสุขภาพประชาชนหรือผู้ป่วย ด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยที่ชัดเจน

3.4 สนับสนุนทุนการศึกษาวิจัยด้านการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยเพิ่มมากขึ้นเพื่อเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ และนำผลการวิจัยมาประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความทันสมัยเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งเพื่อเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยอย่างต่อเนื่อง มีความเป็นสากลและได้รับการยอมรับเพิ่มมากขึ้น

3.5 ส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมถึงภาคีเครือข่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพประชาชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแนวทางการพัฒนาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน บนพื้นฐานของสภาพความเป็นจริงและความเหมาะสมตามบริบทของสังคมไทยที่แปรเปลี่ยนไป

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย แนวทางการพัฒนานโยบายการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยเพื่อการดูแลสุขภาพประชาชน ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. การดูแลสุขภาพประชาชนด้วยการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า การดูแลสุขภาพของประชาชนด้วยการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย มีคะแนนเฉลี่ยภาพรวมและรายด้านทุกด้านในระดับมาก ($\bar{X}=4.23$, $SD.= 0.25$) สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการแพทย์แผนไทยของกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก (2559) ที่กล่าวว่า การแพทย์แผนไทยเป็นการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม เน้นการเข้าหาธรรมชาติ โดยให้ความสำคัญกับธาตุทั้ง 4 ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ รวมกับอากาศธาตุ ประกอบเป็นร่างกายมนุษย์หรือสมดุลธาตุ ดังนั้นศาสตร์การแพทย์แผนไทยจึงตระหนักและให้ความสำคัญด้านการดูแลสุขภาพที่ต้องดูแลธาตุทั้ง 4 ให้บริบูรณ์ด้วยวิถีพื้นบ้านและการใช้สมุนไพร จึงจะทำให้ร่างกายไม่เกิดการเจ็บป่วย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนโดยเฉพาะสังคมชนบทที่มีวิถีการดำเนินชีวิตตามธรรมชาติและตามคำสั่งสอนของบรรพบุรุษ จึงมีความเชื่อและค่านิยมในการนำสมุนไพรไทย รวมถึงศาสตร์การแพทย์แผนไทยโบราณมาประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพตนเองและครอบครัว โดยมีความเชื่อว่าสมุนไพรพื้นบ้านไทยมีประโยชน์ ปราศจากสารพิษและไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ จึงมีการอ้างและสืบทอดกันมาจนปัจจุบัน ดังงานวิจัยของชัยณรงค์ เพ็ชรศิริ, ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์และชูวงศ์ อุบลี (2560) ที่พบว่า พฤติกรรมการใช้สมุนไพรของประชาชนในเขตภาคีเจริญอยู่ในระดับมากและมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ รายได้และปัจจัยด้านโรคประจำตัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ผลการศึกษาครั้งนี้สามารถนำไปใช้ส่งเสริมการใช้สมุนไพรที่ถูกต้องให้กับประชาชนในเขตภาคีเจริญและพัฒนานโยบายการส่งเสริมการใช้สมุนไพรที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน ในกรุงเทพมหานคร เช่นเดียวกับงานวิจัยของพรณทิพา ชูเนตร์ (2562) ที่พบว่า ประชาชนในชนบทให้ความสำคัญต่อการนำศาสตร์การแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยมาใช้ในการดูแลสุขภาพเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการแพทย์แผนไทยมุ่งเน้นการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมเพื่อหลีกเลี่ยงมูลเหตุที่ก่อให้เกิดโรค ให้ความสำคัญกับการบำบัดรักษาโรค ทางกายและจิตใจที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กันตามความเชื่อ วิธีการดำเนินชีวิตแบบพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียมและประเพณีอันดีงามของชุมชน เช่นเดียวกับงานวิจัยของ El-Dahiyat, F., Rashrash, M., Abuhamdah, S. et al. (2021) ที่พบว่า ประชาชนชาวจอร์แดนมีอัตราการเข้ายาสมุนไพรในการดูแลสุขภาพระดับสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงและภาครัฐมีการกำหนดนโยบายการใช้สมุนไพรที่มีประสิทธิภาพและพัฒนาโปรแกรมการให้ความรู้เกี่ยวกับประโยชน์และความเสี่ยงจากการใช้สมุนไพรเพื่อเพิ่มผลลัพธ์ในการรักษาตามความต้องการของผู้ป่วยและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการดูแลสุขภาพประชาชน ดังนั้นการดูแลสุขภาพประชาชนด้วยการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยควรมีการอนุรักษ์และพัฒนาเพื่อนำมาใช้ในการดูแลสุขภาพประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2. แนวทางการพัฒนานโยบายการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยเพื่อการดูแลสุขภาพประชาชน ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า มีแนวทางหลัก 3 ประการ ได้แก่ ระบบการบริหารจัดการเชิงโครงสร้างและการนํานโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม การบริหารและพัฒนาบุคลากรที่มีคุณภาพและการบูรณาการด้านการส่งเสริม บำบัดรักษาและฟื้นฟูสุขภาพประชาชนด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง นโยบายการควบคุมภายในด้านการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก ของกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก (2565) ที่กล่าวว่า ทุกหน่วยงานของกรมการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือกควรดำเนินการจัดวางระบบการทำงานตามหลักเกณฑ์ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน การดำเนินงานอยู่บนหลักความซื่อตรง โปร่งใส มีคุณธรรมจริยธรรม ผู้บริหารและบุคลากรให้ความสำคัญและตระหนักในการดำเนินงาน มีการกำกับติดตามผลการดำเนินงานด้านการการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือกอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรไทยของอัคราภรณ์ โพธิ์เขนย (2554) ที่กล่าวว่า การใช้ประโยชน์ของสมุนไพรในปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 2 ทิศนะ ได้แก่ 1) การใช้สมุนไพรเพื่อปรับธาตุภายในร่างกายให้สมดุล โดยการปรุงยาหรือซื้อยาที่ปรุงจากสมุนไพร (ยาแผนโบราณ) โดยผู้เชี่ยวชาญด้านสมุนไพร (หมอพื้นบ้าน) แพทย์แผนไทยหรือแพทย์ไทยแบบดั้งเดิม (การแพทย์แผนโบราณ) และ 2) การนำสมุนไพรมาผลิตเป็นยาสำเร็จรูปแผนปัจจุบัน ผ่านกรรมวิธีที่ทันสมัย มีระบบการควบคุมคุณภาพและนำมาใช้ร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะศาสตร์การแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยเพื่อการดูแลสุขภาพประชาชน ได้มีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน โดยการพัฒนาองค์ความรู้ที่ทันสมัย ภายใต้แนวคิด ทฤษฎีและการทำวิจัยที่เป็นผลจากการรักษาเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือและเกิดการยอมรับเพิ่มมากขึ้น รวมถึงการดำเนินงานร่วมกัน จากทุกภาคส่วนในการพัฒนาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยให้มีมาตรฐานและยังคงอยู่กับสังคมไทยต่อไป ดังงานวิจัยของสายป่าน บุริวรรณชนะ (2560) ที่พบว่า การแพทย์แผนไทยมีการพัฒนามาอย่างยาวนาน โดยรับเอาแนวความคิด ทฤษฎี ความเชื่อ รวมทั้งแบบแผนการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมครอบคลุมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ โดยนำพระพุทธศาสนาอันเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทยมากำหนดโครงสร้างของแพทย์แผนไทยและขั้นตอนวิธีการในการรักษา กำหนดแนวทางในปฏิบัติของผู้รักษาและผู้รับ การรักษาเพื่อสร้างความมั่นคงทางด้านจิตใจให้กับทั้งผู้ป่วยและผู้ที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ธนารักษ์ บัวสอนและสิตานนท์ เกษภูพิพัฒน์ (2563) ที่พบว่า การพัฒนาการรักษาแบบบูรณาการด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทยควบคู่กับศาสตร์การแพทย์แผนปัจจุบัน ต้องอาศัยความร่วมมือของผู้นำที่มีวิสัยทัศน์แบบเปิดกว้างและสามารถใช้ทักษะด้านการบริหารจัดการมาบูรณาการด้านการรักษาด้วยศาสตร์ทั้งสองควบคู่ไปด้วยกันเพื่อให้ผู้รับบริการได้รับบริการด้านสุขภาพที่มีเอกลักษณ์ของประเทศไทย รวมถึงที่ได้รับการรักษาและฟื้นฟูสุขภาพอย่างรอบด้าน มีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นแนวทางการพัฒนานโยบายการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยเพื่อการดูแลสุขภาพประชาชนจึงมีความจำเป็นต้องอาศัยแนวทางสำคัญทั้งด้านการบริหาร ด้านบุคลากรและด้านระบบการบริการที่มีคุณภาพ ทันสมัยและได้รับการยอมรับจากสังคม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนานโยบายด้านการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยที่

สอดคล้องกับความต้องการต่อการดูแลสุขภาพประชาชนที่ยั่งยืน มีมาตรฐานและได้รับการยอมรับในระดับสากลต่อไป

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยเพื่อการดูแลสุขภาพประชาชน ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ควรมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านการแพทย์แผนไทย พัฒนาองค์ความรู้ของบุคลากรไปสู่ความเป็นมาตรฐาน มีระบบการบริการที่มีมาตรฐานสากล สนับสนุนทุนการศึกษาวิจัยด้านการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยและสนับสนุนการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมถึงภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องนโยบายการพัฒนาวิชาชีพแพทย์แผนไทยของสภาการแพทย์แผนไทย (2559) ที่กล่าวว่่านโยบายสำคัญต่อการพัฒนาวิชาชีพแพทย์แผนไทย ได้แก่ การพัฒนาความเชี่ยวชาญของแพทย์แผนไทย การพัฒนารูปแบบการบำบัดรักษาและการควบคุมมาตรฐานวิชาชีพการแพทย์แผนไทยสู่สากล และสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ของกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก (2559) ที่กล่าวว่ายุทธศาสตร์ในการพัฒนาสมุนไพรไทยสำหรับประชาชน ประกอบด้วย 1) การพัฒนาสมุนไพรต่อยอดทั้งด้านการรักษาและผลิตภัณฑ์ประเภทอื่น 2) สร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจที่จะมีความเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมและภาคเศรษฐกิจ 3) การขับเคลื่อนงานอย่างเป็นระบบเพื่อทำให้เกิดการพัฒนาสมุนไพรไทยอย่างเชื่อมโยงและครบวงจร และ 4) สร้างความร่วมมือจากหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการพัฒนาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยเพื่อการดูแลสุขภาพประชาชนให้มีคุณภาพและยั่งยืน ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งการกำหนดนโยบาย การวางแผนการดำเนินงาน การพัฒนาบุคลากรและการศึกษาค้นคว้าวิจัยที่ทันสมัยอยู่เสมอ จึงจะทำให้ศาสตร์ด้านการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรประสบผลสำเร็จได้ เช่นเดียวกับงานวิจัยของจิรายุ ชาติสุวรรณและฉัตรวรัญช์ องค์กรสิทธิ์ (2565) ที่พบว่า ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีความรู้และทักษะในการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการใช้สมุนไพรไทยเพื่อการปรับสมดุลให้เข้ากับวิถีธรรมชาติ นโยบายทางด้านสาธารณสุขควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีทางเลือกในการเข้ารับการรักษาด้วยการแพทย์แผนไทยอย่างเท่าเทียม ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาการแพทย์แผนไทยและเพิ่มทางเลือกในการรักษาให้กับประชาชนเพิ่มมากขึ้น มีหน่วยงานภาครัฐและภาคีเครือข่ายเข้ามาสนับสนุนการแพทย์แผนไทยให้เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับเพิ่มมากขึ้น

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

องค์ความรู้จากการวิจัย ทำให้ได้แนวทางการพัฒนานโยบายการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย ในการดูแลสุขภาพประชาชนที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน นโยบายของประเทศและระดับสากล ได้แก่ ระบบบริหาร การพัฒนาบุคลากรวิชาชีพ และระบบบริการ โดยมีการกำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์ ในการพัฒนาที่เหมาะสม ซึ่งทั้ง 3 ประเด็น มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันและต้องมีการพัฒนาเข้าสู่ความเป็นมาตรฐานเพิ่มมากขึ้น คือ มีมาตรฐานด้านการบริหาร มีความรู้เชิงวิชาชีพ มีทักษะและ

ความเชี่ยวชาญ รวมถึงการบริการที่มีแนวเวชปฏิบัติ (CPG) ด้านการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยที่มีมาตรฐานในวิธีการและขั้นตอนการดูแลสุขภาพประชาชนที่มีประสิทธิภาพ

การถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์ โดยการคืนข้อมูลให้ชุมชนและนำเสนอข้อมูลแก่ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาเสียว เพื่อนำไปใช้ประกอบการวางแผนการดำเนินการด้านการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยอย่างเป็นระบบ รวมทั้งนำผลการวิจัยไปเผยแพร่ในวารสารวิชาการและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาและส่งเสริมนโยบายด้านการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยที่มีประสิทธิภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กิตติ ลีสยาม, (2554), *การส่งเสริมสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทย*, นนทบุรี:

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, (2559), “รายงานการสาธารณสุขไทย ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก 2557-2559”, นนทบุรี: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, (2559), “แผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560–2564”, นนทบุรี: บจก.ทีเอสอินเตอร์พรีนธ์.

กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, (2565), “นโยบายการควบคุมภายในด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก”, ประกาศกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, 23 พฤศจิกายน 2565.

จิรายุ ชาติสวรรณและฉัตรวรรัฐ องค์กรสิงห์, (2565), “อัตลักษณ์การแพทย์แผนไทยในสังคมไทย”, วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 9(7): 58-71.

ชัยณรงค์ เพ็ชรศิริ, ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์และชูวงศ์ อุบลลี, (2560), “พฤติกรรมการใช้สมุนไพรของประชาชน ในอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี”, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ธนารักษ์ บัวสอนและสิตานนท์ เกษภูพาพิพัฒน์, (2563), “ผลการรักษาแบบบูรณาการด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทยควบคู่กับศาสตร์การแพทย์แผนปัจจุบันสำหรับผู้ป่วยใน”, เอกสารการประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปี 2563, 1 พฤษภาคม 2563: 958-969.

บุญชม ศรีสะอาด, (2554), “การวิจัยเบื้องต้น”, (พิมพ์ครั้งที่ 9), กรุงเทพฯ : บริษัทสุวีรียาสาส์น จำกัด.

พรรณทิพา ชนศรี, (2562), “พุทธจิตวิทยากับการส่งเสริมสุขภาพกายจิตตามแบบแพทย์แผนไทยด้วยหลักไตรสิกขา”, วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 26 (2), 92-119.

- มณฑกา อีระชัยสกุล, วรณศิริ นิลเนตรและอานนท์ วรยิ่งยง, (2559), “การสำรวจการให้บริการด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในโรงพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ปี พ.ศ. 2557”, วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข, 10 (2): 117-127.
- รัชณี จันทรเกษ, มณีนภา สังข์ศักดิ์และปรียา มิตรานนท์, (2559), “สถานการณ์การใช้บริการการแพทย์แผนไทยปี พ.ศ.2552, 2554 และ 2556”, วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข, 10 (2): 103-115.
- วิชัย โชควิวัฒน์, (2554), “ไปดูการแพทย์เดิมที่อินเดีย”, วารสารการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก, 9(1): 67-72.
- สภาการแพทย์แผนไทย, (2556), “นโยบายการพัฒนาวิชาชีพแพทย์แผนไทย”, นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.
- สายป่าน บุริวรรณชนะ, (2560), “พระพุทธศาสนากับวัฒนธรรมการแพทย์แผนไทย”, วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 24 (3): 79-90.
- สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข, (2559), “แผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (ด้านสาธารณสุข)”, นนทบุรี: สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข.
- อัจฉราภรณ์ โพธิเชนย, (2554), “การอนุรักษ์สมุนไพรไทยหนองไม้แก่น ตำบลหนองลาน อำเภอดำรงวิทยาคาร จังหวัดกาฬสินธุ์”, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- องค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียว จังหวัดชัยภูมิ, (2564), “สถิติประชากรในพื้นที่องค์การบริหารส่วนนาเสียวพ.ศ. 2564”, ชัยภูมิ: องค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียว.
- Bloom, Benjamin S., et al., (1971), “*Hand book on Formative and Summative Evaluation of Student Learning*”, New York: Mc Graw-Hill Book Company.
- Cronbach, L.J., (1984), “*Essential of Psychological Testing*”. 3rd ed., New York: Haper and Row. Republisher.
- El-Dahiyat, F., Rashrash, M., Abuhamdah, S. et al., (2020), “*Herbal medicines: a cross-sectional study to evaluate the prevalence and predictors of use among Jordanian adults*”, Journal of Pharmaceutical Policy and Practice, 13(1): 2.
- Taro Yamane, (1973), “*Statistics: An introductory analysis*”, 3rded., New York: Harper and Row.
- World Health Organization, (2013), “*WHO traditional medicine strategy : 2014-2023*”, Switzerland: Geneva.

การพัฒนาการเขียนคำอวยพรโดยใช้แบบฝึกทักษะของนักเรียนระดับชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปอพานพิทยาคม รัชมังคลาภิเษก
DEVELOPING GREETING WRITING SKILLS USING SKILL EXERCISES
FOR MATHAYOMSUKSA 3 POPHANPHITTHAYAKHOM
RAJAMANGKHALABHISEK SCHOOL

¹สุพรรณษา ปาประโต, ²อรสา ศรีเรือง และ ³ฐิติรดา เปรมปรี

¹Suphansa Paprato, ²Orasa Srirueang and ³Thitirada Prempre

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ประเทศไทย
Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand

¹bosuphansa999@gmail.com, ²orasa21406@gmail.com

Received: January 6, 2023; **Revised:** February 22, 2023; **Accepted:** March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปอพานพิทยาคม รัชมังคลาภิเษก 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเขียนคำอวยพรระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปอพานพิทยาคม รัชมังคลาภิเษก กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 โรงเรียนปอพานพิทยาคม รัชมังคลาภิเษก ปีการศึกษา 2565 จำนวน 25 คน โดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบฝึกทักษะเรื่องการเขียนคำอวยพร จำนวน 1 ชุด 3) แบบทดสอบเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางด้านทักษะการเขียนคำอวยพร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) E1/E2 และ ค $\square$ t-test ผลการวิจัยพบว่า การใช้แบบฝึกทักษะการเขียนคำอวยพรของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปอพานพิทยาคม รัชมังคลาภิเษก ผู้วิจัยได้จัดการเรียนรู้

¹ นักศึกษา, สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

² นักศึกษา, สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

³ อาจารย์, สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ประกอบการใช้แบบฝึกทักษะ โดยแบ่งออกเป็น 3 แผน เพื่อให้ครอบคลุมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะ ด้านผลสัมฤทธิ์การเขียนคำอวยพร ผู้เรียนได้ทดลองวัดผลสัมฤทธิ์ด้านแบบฝึกทักษะ พบว่าประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะ มีค่าเท่ากับ 84.6/89 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดคือ 80/80 และการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่าผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : พัฒนาทักษะ; แบบฝึกทักษะ; ผลสัมฤทธิ์

Abstract

This research aims are to 1) develop writing skills of Matthayomsuksa 3 students, Pophanpittayakhom ratjamangkhalabhisek school. 2) contrast the achievement of greeting writing skills of Matthayomsuksa 3 students. The sample was 25 Matthayomsuksa 3/1 students in an academic year 2022 selected by purposive sampling. The research tools are 1) The teaching plan 2) the greeting writing skill exercises 3) The greeting writing skill test. The statistics used in data analysis as mean ($\bar{X}$), percentage, standard deviation (S.D.), E1/E2 and independent sample t-test score. The research results were found that the researcher used greeting writing skill exercises with Matthayomsuksa 3 students, Pophanpittayakhom ratjamangkhalabhisek school, that separated to 3 teaching plans and greeting writing skill exercises to cover all learning management of greeting writing skill. In the achievement, the researcher tested writing of the students by using writing skill exercises and found that the efficiency of skill exercises for were 84.6/89 which higher than the efficiency criterion 80/80 and the academic achievement of students after learning with the skill exercises was higher than before the treatment at the statistically significant .05

Keywords : develop skills; skill exercises; the achievement

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดให้วิชาภาษาไทยเป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างฐานความคิดพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ โดยในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ได้กำหนดทักษะการเรียนรู้ภาษาไทยเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้ง 5 สาระ คือ สาระการอ่าน สาระการเขียน สาระการฟัง สาระการดู และการพูด สาระหลักการใช้ภาษาไทย และสาระวรรณคดีและวรรณกรรมอย่างสัมพันธ์กัน เพราะ

ภาษาไทยเป็นเครื่องมือของคนในชาติเพื่อการสื่อสารทำความเข้าใจกัน และการใช้ภาษาในการประกอบกิจกรรมทั้งส่วนตัว ครอบครัว กิจกรรมทางสังคม ประเทศชาติ ดังนั้นการเรียนรู้ภาษาไทยจึงต้องเรียนรู้ฝึกฝนให้เกิดทักษะที่ถูกต้องและเกิดความชำนาญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 12)

ทักษะการเขียนเป็นทักษะการสื่อสารที่มีบทบาทเพื่อการส่งสารเป็นหลัก ดังคำกล่าวของ วชิระ แสงสุวรรณ (2558 :4) กล่าวว่าทักษะการเขียนมีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้โดยทั่วไป ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา จนถึงระดับอุดมศึกษา นักเรียน นักศึกษา จะต้องได้รับการพัฒนาความสามารถทางการเขียนจนถึงขั้นที่เรียกได้ว่า มีทักษะในการเขียน อย่างจริงจัง สม่าเสมอและต่อเนื่อง นอกจากนี้แล้วการเขียนยังใช้เป็นแบบฝึกหัด แบบทดสอบ เพื่อการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนอีกด้วย และในอดีตการเขียนเป็นการเรียนวิธีการใช้ภาษาเขียนที่สละสลวย เพื่อใช้ในการจูงใจผู้อ่าน การเขียนจึงมุ่งเน้นที่งานเขียนในด้านความถูกต้องในการใช้ถ้อยคำ ภาษา และการเรียบเรียงเนื้อหาอย่างถูกต้องละเอียดละไม แต่ภายหลังมีแนวคิดใหม่เกี่ยวกับการเขียนเพิ่มขึ้นเช่นแนวความคิดที่ว่า การเขียนมิใช่เป็นเพียงการบันทึกคำพูดเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น แต่เป็นการสะท้อนความคิดในเรื่องต่างๆ ซึ่งอยู่ภายในของแต่ละบุคคลแล้วถ่ายทอดออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร แนวความคิดนี้มุ่งเน้นที่จุดมุ่งหมายของการเขียน ซึ่งได้แก่การสื่อความคิดความเห็นของผู้เขียนให้ผู้อื่นทราบ และแนวความคิดว่าการเขียนมิได้เป็นเพียงวิธีการสื่อสารเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการที่ต้องใช้ความคิดสติปัญญา ทั้งในด้านการคิดค้นเรื่องราวที่จะนำมาเขียนและการจัดรูปแบบการนำเสนองานเขียนนั้น แนวความคิดเกี่ยวกับการเขียนจึงเปลี่ยนไปเป็นการมุ่งเน้นที่กระบวนการเขียน ซึ่งการฝึกฝนให้เกิดพัฒนาการด้านการเขียนได้นั้น นักเรียนควรมีความรู้ ความเข้าใจตลอดจนความตระหนักถึงความรู้ต่างๆอันเป็นพื้นฐานสำคัญของการเขียนเสียก่อนเพราะจะทำให้การพัฒนาการเขียนเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากข้อมูลทีกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้ค้นพบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปอพานพิทยาคม รัชมังคลาภิเษก ยังไม่สามารถเขียนคำตามหลักภาษาไทยได้ถูกต้อง และเขียนไม่ตรงตามระดับภาษา ไม่ว่าจะเป็นการเขียนคำอวยพร หรือการเขียนเรื่องในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยได้คอยสังเกตการเขียนประโยชน์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปอพานพิทยาคม รัชมังคลาภิเษก ผู้วิจัยเห็นว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปอพานพิทยาคม รัชมังคลาภิเษก ควรได้รับการฝึกฝน เพื่อเป็นการพัฒนาการเขียนคำอวยพร ผู้วิจัยจึงมุ่งมั่นแก้ไขปัญหของผู้เรียนโดยวิธีการสร้างแบบฝึกเกี่ยวกับการเขียนคำอวยพร เพื่อให้ให้นักเรียนสามารถนำไปปรับใช้ได้ถูกต้องตามโอกาสหรือกาลเทศะ เพื่อรักษาความงดงามและความถูกต้องของระดับภาษาไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปอพานพิทยาคม รัชมังคลาภิเษก

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเขียนคำอวยพระระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปอพานพิทยาคม รัชมังคลาภิเษก

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาการเขียนคำอวยพรโดยใช้แบบฝึกทักษะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปอพานพิทยาคม รัชมังคลาภิเษก ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 จำนวน 25 คน ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนปีการศึกษา 2565 โรงเรียนปอพานพิทยาคม รัชมังคลาภิเษก ตำบลปอพาน อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยมุ่งเน้นที่จะศึกษาหลักการเขียนคำอวยพร และการใช้ถ้อยคำตามระดับภาษาตามแบบของกระทรวงศึกษาธิการ

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบฝึกทักษะจำนวน 1 ชุด และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียน อันประกอบไปด้วย แผนการจัดการเรียนรู้การใช้คำและภาษาในโอกาสต่างๆ และการเขียนคำอวยพร แบบทดสอบวัดสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การหาค่าความเที่ยงตรง การหาอำนาจจำแนก การหาค่าความเชื่อมั่นและการวิเคราะห์ความแตกต่างของผลคะแนนก่อนและหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตร T-test

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาการเขียนคำอวยพรโดยใช้แบบฝึกทักษะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปอพานพิทยาคม รัชมังคลาภิเษก สรุป ดังนี้

1. ด้านการพัฒนาทักษะการเขียนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปอพานพิทยาคม รัชมังคลาภิเษก ผู้วิจัยได้ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนคำอวยพร โดยแบ่งออกเป็น 3 แผน ผู้วิจัยสรุปข้อมูล ได้ดังนี้

1.1 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 ผู้วิจัยสรุปได้ว่า จากผลการทดสอบก่อนเรียนพบปัญหาว่า ผู้เรียนส่วนมากขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ภาษาและถ้อยคำตามโอกาสต่างๆ และจากการได้ให้ผู้เรียนทำใบงานการเขียนโดยใช้คำและภาษาในโอกาสต่างๆ ผู้วิจัยพบว่า ผู้เรียนมีความเข้าใจในการใช้คำตามระดับภาษาและการจำแนกระดับภาษาจากข้อความขึ้นมาระดับหนึ่ง

1.2 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การที่ให้ผู้เรียนทำใบงานเรื่องการเขียนคำอวยพร พบว่า ผู้เรียนมีความเข้าใจในการเขียนคำอวยพรโดยใช้ระดับภาษาตามโอกาสต่างๆ และจากการที่ได้ให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบแบบฝึกทักษะ ผู้วิจัยพบว่า ผู้เรียนนั้นมีความเข้าใจในเนื้อหา และเข้าใจในการใช้ระดับภาษาตามโอกาสต่างๆ มากยิ่งขึ้น

1.3 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การที่ผู้เรียนได้ทำการคำอวยพร พบว่าผู้เรียนมีความเข้าใจในการใช้ภาษาในการเขียนคำอวยพรในโอกาสต่างๆ และจากการที่ผู้เรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน ผู้วิจัยพบว่า ผู้เรียนนั้นมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

2. ด้านผลสัมฤทธิ์การเขียนคำอวยพรระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปอพานพิทยาคม รัชมังคลาภิเษก ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย พบว่า

2.1 ผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปอพานพิทยาคม รัชมังคลาภิเษก ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย 25 คน ทำการทดลองวัดผลสัมฤทธิ์ด้านแบบฝึกทักษะ จากการทดลองพบว่า ประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะ มีค่าเท่ากับ $84.6/89$ เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดคือ $80/80$ ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ $35.26/26.68$ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ $0.54/1.7$

2.2 จากการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า

คะแนนวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน มีค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ เท่ากับ 17.08 คิดเป็นร้อยละ 56.93 ของคะแนนเต็ม และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 4.18

คะแนนทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังเรียน มีค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ เท่ากับ 21.88 คิดเป็นร้อยละ 81.2 ของคะแนนเต็ม และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 4.32

ค่า T-Test เท่ากับ 6.25 แสดงให้เห็นว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่าผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

แผนภาพที่ 1 กิจกรรมการจัดการเรียนรู้

แผนภาพที่ 2 และ 3 การทำแบบทดสอบแบบฝึกทักษะโดยใช้เกม Quizizz

แผนภาพที่ 4 และ 5 การทำการ์ดอวยพร

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย การพัฒนาการเขียนคำอวยพรโดยใช้แบบฝึกทักษะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปอพานพิทยาคม รัชมิ่งคลาภิเษก มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการเขียนคำอวยพร ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปอพานพิทยาคม รัชมิ่งคลาภิเษก ปีการศึกษา 2565 มีค่าเท่ากับ 84.6/89 ซึ่งมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 80/80 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการสร้างแบบฝึกทักษะการเขียนโดยใช้คำและภาษาตามโอกาสต่าง ๆ และการเขียนคำอวยพรในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปอพานพิทยาคม รัชมิ่งคลาภิเษก ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นโดยอาศัยหลักการสร้างแบบฝึกทักษะที่มีกำหนดการ ขั้นตอน การใช้แบบฝึกทักษะ จะช่วยผู้เรียนทุกคนสามารถผ่านลำดับขั้นตอนของแบบฝึกทักษะได้ โดยแบบฝึกทักษะแต่ละตอน มุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้จักการใช้คำในโอกาสต่างๆ หรือใช้คำตามระดับภาษา รู้จักการจำแนกระดับภาษาตามคำ และข้อความ รู้จักความหมายและหลักการเขียนของการเขียนคำอวยพร และรู้จักการใช้ถ้อยคำในการเขียนคำอวยพรในโอกาสต่างๆ รวมถึงสามารถนำถ้อยคำตามระดับภาษาไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กาญจนา ชลเกริกเกียรติ (2561 : 41-42) ศึกษาเรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย โดยใช้แบบฝึก พบว่า แบบฝึกทักษะการอ่านและเขียนคำพื้นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพ 80.51/83.33 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้คือ 80/80 และสอดคล้องกับอุทัยวรรณ ปิ่นประชาสาร (2564 : 205) ศึกษาเรื่องการพัฒนาทักษะการเขียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม) โดยใช้แบบฝึกด้วยวรรณคดี เรื่อง รามเกียรติ์ ผลการวิจัยพบว่า แบบฝึกการเขียนด้วยวรรณคดี เรื่องรามเกียรติ์ โดยมีประสิทธิภาพของการเขียนเท่ากับ 87.21/81.732 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้แบบฝึกทักษะเขียนคำอวยพร ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปอพานพิทยาคม รัชมิ่งคลาภิเษก คำนวณจากการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน มี

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.08 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 4.18 และคะแนนทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 21.88 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 4.32 แสดงให้เห็นว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หลังจากดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเรื่องการเขียนโดยใช้คำและภาษาในโอกาสต่างๆ และการเขียนคำอวยพรของระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ่อพานพิทยาคม รัชมิงคลาภิเชก ผู้เรียนมีความสนใจในการเรียนรู้ มีความรู้ความเข้าใจสามารถเขียนโดยใช้คำและภาษาในโอกาสต่างๆ อีกทั้งยังสามารถเขียนคำอวยพรในโอกาสต่างๆ ได้และมีความก้าวหน้าทางการเรียนดีขึ้น ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และสอดคล้องกับสมมุติฐานผู้วิจัยกำหนดไว้ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้สร้างนวัตกรรมตามขั้นตอน ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ และผ่านการทดลองใช้ก่อนนำไปใช้จริง โดยศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย วิธีการสร้างแบบฝึกทักษะงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำไปใช้จริง ที่สำคัญคือแบบฝึกทักษะนี้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของธัญญา เอมบำรุง และคนอื่นๆ (2563 : 1) ศึกษาเรื่องการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักการใช้ภาษาไทยและทักษะการร่วมมือของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้เทคนิควีรวิสัยจิกซอร์ร่วมกับผังกราฟิก ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักการใช้ภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิควีรวิสัยจิกซอร์ร่วมกับผังกราฟิกหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และสอดคล้องกับผลการวิจัยของเสาวณีย์ โพธิ์เต็ง (2558, หน้า 701-702) ศึกษาเรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่องการสร้างคำในภาษาไทย โดยจัดการเรียนรู้แบบอุปนัยร่วมกับแบบฝึกทักษะ ผลวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่องการสร้างคำในภาษาไทย โดยจัดการเรียนรู้แบบอุปนัยร่วมกับแบบฝึกทักษะ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ มีองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนเรื่องการเขียนโดยใช้ภาษาตามโอกาสต่างๆ หรือการเขียนคำอวยพร คือ

1. ขณะจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรคำนึงถึงความแตกต่างด้านความรู้และความสามารถของผู้เรียนแต่ละบุคคล
2. การใช้แบบฝึกทักษะอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สอนควรศึกษาแบบฝึกทักษะให้เข้าใจและจัดเตรียมเอกสารการสอนไว้ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการดำเนินการเรียนการสอนให้เป็นไปอย่างราบรื่นทุกขั้นตอน

การศึกษาความสามารถในการเขียนโดยใช้คำหรือภาษาตามโอกาสต่างๆ หรือการเขียนโดยใช้ภาษาตามระดับภาษา และการเขียนคำอวยพร ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการเรียนรู้ ควรมีการนำเทคนิคต่างๆ มาปรับใช้ในหลายรูปแบบ และเปรียบเทียบกันว่าเทคนิคใดสามารถ

พัฒนาทักษะการเขียนคำอวยพรได้มากกว่าการใช้แบบฝึกทักษะกับผู้เรียน ผู้สอนควรเน้นให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบ ถ้าผู้เรียนขาดความซื่อสัตย์ จะส่งผลให้การเรียนการสอนไม่มีคุณภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา ชลเกริกเกียรติ. (2561). การพัฒนาทักษะการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย โดยใช้แบบฝึก ทักษะสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2561. สืบค้นเมื่อ กุมภาพันธ์ 7, 2565, จาก http://www.ska2.go.th/reis/data/research/25640702_203438_5726.pdf.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). การจัดสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ :กระทรวงศึกษาธิการ.
- ธัญญา เอมบำรุงและคนอื่นๆ. (2563). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักการใช้ภาษาไทย และทักษะการร่วมมือของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้เทคนิครีเวิร์สจังก์ชันร่วมกับผังกราฟิก.วารสารสังคมศาสตร์วิจัย, 11(2), 1.
- วชิระ แสงสุวรรณ. (2558). ทักษะภาษาไทยกับการใช้. ค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2558, จาก <http://thaiedu2104.blogspot.com/p/4.html>.
- เสาวณีย์ โพธิ์เต็ง. (2558). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง การสร้างคำในภาษาไทย โดยจัดการเรียนรู้แบบอุปนัยร่วมกับแบบฝึกทักษะ. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ. 8(6), 701-702.
- อุทัยวรรณ ปิ่นประชาสรร. (2564). การพัฒนาทักษะการเขียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม) โดยใช้แบบฝึกด้วยวรรณคดี เรื่องรามเกียรติ์.วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์)ปีที่ 3. (6), 205.

พัฒนาการกล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2

โดยการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

THE DEVELOPMENT OF FINE-MOTOR OF EARLY CHILDHOOD STUDENTS KINDERGARTEN 2 BY USING CREATIVE ARTS ACTIVITIES

¹เพ็ญศรี ทองสุทธิ์ และ ²นันทชนนปภพ ปาลินทร

¹Pensri Thongsut and ²Nontachanonpaphop Palintorn

มหาวิทยาลัยราชธานี, ประเทศไทย

Ratchathani University, Thailand

¹Pensri.t2@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบพัฒนาการกล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 โดยการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ก่อนเรียนและหลังเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2/1 อายุระหว่าง 4-5 ปี จำนวน 24 คน ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนอนุบาลยโสธร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 1 การดำเนินการทดลองกับกลุ่มทดลองเพียงกลุ่มเดียว ระยะเวลา 4 สัปดาห์ วันจันทร์-วันศุกร์ เวลา 10.00-10.40 น. ในช่วงกิจกรรมสร้างสรรค์ รวม 20 ครั้ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 20 แผน และแบบประเมินพัฒนาการกล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กปฐมวัย มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .90 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสถิติที กรณีกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test Dependent Sample) ผลการวิจัยพบว่า 1) พัฒนาการกล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 โดยการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ โดยรวม ก่อนการจัดกิจกรรมมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับพอใช้ และหลังการจัดกิจกรรม อยู่ในระดับดี และ 2) เปรียบเทียบพัฒนาการ

¹ นักศึกษา, สาขาวิชาการศึกษาศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

² อาจารย์ ดร, สาขาวิชาการศึกษาศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

กล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 โดยการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ โดยรวมและรายด้าน หลังการจัดกิจกรรมมีพัฒนาการสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

คำสำคัญ : กล้ามเนื้อมัดเล็ก, กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์, เด็กปฐมวัย

Abstract

The objectives of this research were to study and to compare development of fine-motor skills of early childhood students in kindergarten 2 by using creative arts activities before and after using activities. The sample included 24 students, ages between 4-5 years old, in kindergarten 2/1, the first semester of academic year 2022 at Anuban Yasothon School under the jurisdiction of Yasothon Primary Educational Service Area Office 1. One-Group Pretest Posttest Design for 4 weeks, from Monday to Friday, between 10.00- 10.40 AM in creative arts activities, the experiment was carried out 20 times. The research tools were 20 lesson and the fine-motor muscle evaluation form the reliability of .90. The statistics included mean, standard deviation and t-test (t-test Dependent Sample) The research findings were as follows: 1) The development of fine-motor skills of early childhood students kindergarten 2 by using creative arts activities the overall before to the activity, the average score was at a fair level. and after the event in good level. and 2) The comparison of development of fine-motor of early childhood students kindergarten 2 by using creative arts activities as a whole and individual aspects revealed that the post- test scores were higher than pre-test score, statistically different at .01 level of significant.

Keywords : Fine-Motor skills, Creative Arts Activities, Early Childhood

บทนำ

การพัฒนาการกล้ามเนื้อเล็ก มีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวัน โดยกล้ามเนื้อมัดเล็ก เป็นอวัยวะหนึ่งที่ใช้ในการทำกิจวัตรประจำวันด้วยตนเอง เช่น การใส่ การถอด การติดกระดุม รูด Zip การประพิน ผูกเชือกกรองเท้า เป็นต้น ซึ่งเป็นการใช้ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก กล้ามเนื้อมือ นิ้วมือ การประสานสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อและระบบประสาทตามือได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน โดยจัดกิจกรรมให้เด็กได้เล่นเครื่องเล่นสัมผัส เล่นเกมการศึกษา ฝึกช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย หยิบจับช้อนส้อม และใช้วัสดุอุปกรณ์ศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว ฯลฯ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) Gesell (1940) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการพัฒนาทางร่างกายว่า การที่เด็กแสดง

ความสามารถในการจัดกระทำกับวัตถุ เช่น การเล่นลูกบอล การขีดเขียน เด็กต้องใช้ความสามารถของการใช้สายตาและกล้ามเนื้อ ซึ่งเป็ นพฤติกรรมที่ต้องอาศัยการเจริญเติบโตของระบบประสาทและการเคลื่อนไหวประกอบกัน ลักษณะพัฒนาการที่สำคัญของเด็กในระยะนี้คือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านการเคลื่อนไหว การทำงานของระบบประสาทและกล้ามเนื้อ การพัฒนาความสามารถในการควบคุมร่างกาย การบังคับส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ซึ่งแบ่งการพัฒนาการของเด็กออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ พฤติกรรมด้านการเคลื่อนไหว (Motor Behavior) พฤติกรรมด้านการปรับตัว (Adaptive Behavior) พฤติกรรมทางด้านภาษา (Language Behavior) พฤติกรรมทางด้านนิสัยส่วนตัวและสังคม (Personal Social Behavior) ทั้งนี้ จากการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาการกล้ามเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัย พบว่า มีเด็กบางคนที่มีปัญหาการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก โดยสังเกตการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน เช่น การติดกระดุมเสื้อ รูดซิปปกระโปรง-กางเกง และใส่รองเท้าเองไม่ได้ (วิภาภรณ์ โตแยม, 2557) ส่วน สายพิน มะโนรัตน์ และคณะ (2560) พบว่า เด็กปฐมวัยส่วนใหญ่มีปัญหาด้านความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก เนื่องจากเด็กระดับปฐมวัยยังไม่มี ความคล่องตัว ไม่มีทักษะในการประสานการใช้มือและสายตา กล้ามเนื้อเล็กไม่แข็งแรง และไม่สามารถใช้มือได้อย่างคล่องแคล่ว

กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี เป็นกิจกรรมหนึ่งที่อยู่ในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 เป็นการจัดกิจกรรมในลักษณะการบูรณาการผ่านการเล่น การลงมือกระทำจากประสบการณ์ตรงอย่างหลากหลาย เกิดความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเกิดการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาตามขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน ในการเลือกกิจกรรมที่จะนำมาจัดในแต่ละวันสามารถจัดได้หลายรูปแบบ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในการนำไปใช้ของแต่ละหน่วยงานและสภาพชุมชน ที่สำคัญผู้สอนต้องคำนึงถึงการจัดกิจกรรมให้ครอบคลุมพัฒนาการทุกด้าน ซึ่งในด้านการพัฒนา กล้ามเนื้อเล็ก เป็นการพัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก กล้ามเนื้อมือ นิ้วมือ การประสานสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อและระบบประสาทตามือได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน ซึ่งการจัดประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย ของเด็กปฐมวัย อายุ 3-6 ปี เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสพัฒนาการใช้กล้ามเนื้อเล็ก ได้แก่ 1) การเล่นเครื่องเล่นสัมผัสและการสร้างจากแท่งไม้ บล็อก 2) การเขียนภาพและการเล่นกับสี 3) การปั้น 4) การประดิษฐ์สิ่งต่างๆ ด้วย เศษวัสดุ และ 5) การหยิบจับ การใช้กรรไกร การฉีก การตัด การปะ และการร้อยวัสดุ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) ขนิษฐา บุญนาค (2562) กล่าวไว้ว่า ศิลปะมีประโยชน์ต่อเด็กปฐมวัย ช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย เด็กจะได้พัฒนาร่างกาย คือ การทำงานประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา กล้ามเนื้อมัดเล็ก พัฒนาการทางด้านอารมณ์ คือ การได้ชื่นชมและสร้างสรรค์สิ่งที่สวยงาม พัฒนาการทางด้านสังคม คือ เด็กได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้จักรอคอยที่จะใช้อุปกรณ์ร่วมกับผู้อื่นและเรียนรู้การแบ่งปัน พัฒนาการทางด้านสติปัญญา คือ การเรียนรู้เกี่ยวกับรูปร่าง ลักษณะ รูปทรง ความกว้าง ความยาว ความสูง ขนาด (เล็ก-ใหญ่) พื้นผิว (เรียบ-ขรุขระ-หยาบ) เป็นต้น สิ่งที่สำคัญในการจัดกิจกรรมศิลปะให้กับเด็ก คือ การคำนึงถึงตัวเด็กและการเลือกกิจกรรมให้เหมาะสมต่อความถนัด ความสนใจตามธรรมชาติกับพัฒนาการของเด็กแต่ละคน กิจกรรมต้องสามารถยืดหยุ่นได้ เพื่อ

เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดตามจินตนาการและได้ทำงานอย่างอิสระ ส่วนกฤษณา รักรุข (2560) พบว่า เด็กปฐมวัยทุกคน มีการพัฒนาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็ก โดยใช้ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ มีคะแนนรวมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 และ ดวงฤทัย คำพะรัก และคณะ (2562) พบว่า หลังการจัดกิจกรรมการปั้นสร้างสรรค์ พัฒนาการกล้ามเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัยสูงขึ้น จะเห็นได้ว่า กิจกรรมศิลปะส่งผลต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมลักษณะที่พึงประสงค์ต่าง ๆ ให้กับเด็กอย่างกว้างขวาง การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ จึงเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาการทำงานที่ประสานสัมพันธ์กันระหว่างการใช้กล้ามเนื้อมือ นิ้วมือ และประสาทตา

จากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงสนใจศึกษาเรื่อง พัฒนาการกล้ามเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 โดยการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ โดยคาดหวังว่าผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัย ใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมให้กับเด็กปฐมวัยเพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัยให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการกล้ามเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 โดยการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ก่อนเรียนและหลังเรียน
2. เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการกล้ามเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 โดยการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ก่อนเรียนและหลังเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง พัฒนาการกล้ามเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 โดยการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ได้แก่ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2/1 อายุระหว่าง 4-5 ปี ที่กำลังศึกษาในโรงเรียนอนุบาลยโสธร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 1 ห้องเรียน มีนักเรียน จำนวน 24 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่มอย่างง่าย ด้วยการจับสลาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และแบบประเมินพัฒนาการกล้ามเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัย เกี่ยวกับเรื่อง ใช้หน่วยการจัดประสบการณ์ จำนวน 9 หน่วย ดังนี้ หน่วยผลไม้ หน่วยของเล่นของใช้ หน่วยหนูทำได้ หน่วยประสาทสัมผัส หน่วยครอบครัวมีสุข หน่วยต้นไม้ที่รัก หน่วยโลกสวยด้วยมือเรา หน่วยปลอดภัยไว้ก่อน หน่วยเดินทางแสนสนุก รวมทั้งสิ้น จำนวน 20 เรื่อง ๆ ละ 1 แผน รวมจำนวน 20 แผน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง พัฒนาการกล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 โดยการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ สรุปผล ดังนี้

1. พัฒนาการกล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 โดยการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ โดยรวม ก่อนการจัดกิจกรรมมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับพอใช้ และหลังการจัดกิจกรรม อยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความแข็งแรงกล้ามเนื้อ-นิ้วมือ ก่อนการจัดกิจกรรม มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับพอใช้ และหลังการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับดี และด้านการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา ก่อนการจัดกิจกรรม มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับควรส่งเสริม และหลังการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับดี

2. เปรียบเทียบพัฒนาการกล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 โดยการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ โดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านความแข็งแรงกล้ามเนื้อ-นิ้วมือ และด้านการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา หลังการจัดกิจกรรมเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการกล้ามเนื้อมัดเล็ก สูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย พัฒนาการกล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 โดยการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ สามารถอภิปรายผลที่เกิดขึ้นได้ดังนี้

1. พัฒนาการกล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 โดยการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ โดยรวม ก่อนการจัดกิจกรรมมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับพอใช้ และหลังการจัดกิจกรรม อยู่ในระดับดี ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมได้ใช้กิจกรรมศิลปะที่สนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสพัฒนาการใช้กล้ามเนื้อเล็ก ประกอบด้วยกิจกรรม การเล่นเครื่องเล่นสัมผัสและการสร้างจากแท่งไม้ บล็อก การเขียนภาพและการเล่นกับสี การปั้น การประดิษฐ์สิ่งต่างๆ ด้วย เศษวัสดุ และการหยิบจับ การใช้กรรไกร การฉีก การตัด การปะ และการร้อยวัสดุ ส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกสัปดาห์ เด็กมีการพัฒนากล้ามเนื้อมือ-นิ้วมือ การประสานสัมพันธ์มือกับตาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล มีความคล่องแคล่ว ว่องไว ขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และจินตนาการ ขณะปฏิบัติกิจกรรมครูได้ใช้วิธีการสังเกต การบันทึกพัฒนาการ ทำให้สะท้อนเห็นถึงพัฒนาการ และความสามารถของเด็กได้อย่างต่อเนื่อง ครูเปิดโอกาสให้เด็กได้มีประสบการณ์ตรง ได้ใช้สื่อ

วัสดุอุปกรณ์ วัตถุดิบ ของจริงที่หลากหลาย เน้นให้เด็กได้ใช้กล้ามเนื้อ-นิ้วมือและการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา จึงส่งผลให้พัฒนาการกล้ามเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัย มีพัฒนาการเพิ่มสูงขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สอดคล้องกับผลการวิจัยของรวีพร ผาदान (2557) ได้วิจัยเรื่อง ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์การฉีก ตัด ปะเศษวัสดุ ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์การฉีก ตัด ปะเศษวัสดุ มีความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กหลังการทดลองอยู่ในระดับดี ซึ่งสูงกว่าก่อนทดลอง และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ดวงฤทัย คำพะรัก และคณะ (2562) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการกล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมการปั้นสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการกล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการปั้นสร้างสรรค์ ภาพรวม ก่อนการจัดกิจกรรมมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับพอใช้ และหลังการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับดี อภิปรายเป็นรายด้านดังนี้

1.1 ด้านความแข็งแรงกล้ามเนื้อ-นิ้วมือ ก่อนการจัดกิจกรรม มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับพอใช้ และหลังการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับดี ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้วิจัยได้คำนึงถึงตัวเด็กและการเลือกกิจกรรมให้เหมาะสม ตรงกับความสนใจ โดยกิจกรรมมีความยืดหยุ่น และได้เปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็นตามจินตนาการและได้ทำงานอย่างอิสระ เด็กได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ได้สัมผัสวัสดุอุปกรณ์โดยตรง และจากการสังเกตการประเมินพัฒนาการกล้ามเนื้อมัดเล็ก ก่อนได้รับการจัดกิจกรรม เด็กส่วนใหญ่ไม่สามารถทำได้ และทำไม่ทันเวลาที่กำหนดให้ เช่น ข้อ 1 การระบายสีในรูป $\triangle \square \bigcirc$ ตามที่กำหนดให้ เด็กส่วนใหญ่ระบายสีออกนอกกรอบที่กำหนด และข้อ 5 การใช้เมล็ดพืชติดตามแนวเส้นที่กำหนดให้ เด็กไม่สามารถใช้เมล็ดพืชติดตามแนวเส้นที่กำหนดให้ได้ ติดออกนอกเส้น ซึ่งจากการสังเกตพฤติกรรมระหว่างปฏิบัติกิจกรรม สัปดาห์แรก เด็กยังหยิบจับ วาง วัสดุอุปกรณ์ไม่คล่องแคล่ว ทำหล่นบ่อย และส่วนใหญ่ผลงานยังไม่สวยงาม และไม่เรียบร้อย เด็กเริ่มมีพัฒนาการดีขึ้นในสัปดาห์ที่ 2 และดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง และสัปดาห์ที่ 4 เด็กทุกคนสามารถใช้มือและนิ้วมือหยิบจับวัสดุ อุปกรณ์ ได้คล่องแคล่ว รวดเร็ว ว่องไว และควบคุมการทำงานของมือ นิ้วมือ ได้ถูกต้อง และดีขึ้น และเมื่อเด็กได้รับการจัดกิจกรรม ครบทั้ง 4 สัปดาห์ แล้ว ได้ทำการประเมินพัฒนาการกล้ามเนื้อมัดเล็กอีกครั้งในกิจกรรมเดิม ผลปรากฏว่า คะแนนพัฒนาการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กด้านความแข็งแรงกล้ามเนื้อ-นิ้วมือ เพิ่มขึ้นจากเดิม พฤติกรรมที่สังเกตได้ในการทำแบบประเมิน คือ เด็กสามารถระบายสีในรูป $\triangle \square \bigcirc$ ตามที่กำหนดให้ โดยระบายสีได้เต็มพื้นที่รูปได้ทั้งหมดและเสร็จภายในเวลาที่กำหนดเด็กสามารถสามารถใช้เมล็ดพืชติดตามรูปรอยประเส้นตรง และรอยประเส้นโค้งที่กำหนดให้ได้อย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว เสร็จภายในเวลาที่กำหนด แสดงให้เห็นว่าเด็กมีความแข็งแรงกล้ามเนื้อ-นิ้วมือ ดีขึ้นอย่างชัดเจน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ดวงฤทัย คำพะรัก และคณะ (2562) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการกล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมการปั้นสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการกล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กปฐมวัย ด้านความแข็งแรงกล้ามเนื้อ นิ้วมือ ก่อนการจัดกิจกรรมมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับพอใช้ และหลังการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับดีมาก และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประภาศิริ สิงห์ครุ และคณะ (2563) ได้วิจัยเรื่อง ผลการ

จัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่มีต่อความสามารถการใช้ทักษะกล้ามเนื้อเล็กและภาษาของเด็กวัยอนุบาล ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการใช้ทักษะกล้ามเนื้อเล็กของเด็กวัยอนุบาล ด้านความคล่องแคล่ว ด้านความสามารถควบคุม กลุ่มทดลองมีพัฒนาการสูงกว่ากลุ่มควบคุม

1.2 ด้านการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา ก่อนการจัดกิจกรรม มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับควรส่งเสริม และหลังการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับดี ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการผู้วิจัยได้คำนึงถึงตัวเด็กและการเลือกกิจกรรมให้เหมาะสม ตรงกับความสนใจ โดยกิจกรรมมีความยืดหยุ่น และได้เปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดตามจินตนาการและได้ทำงานอย่างอิสระ เด็กได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ได้สัมผัสวัสดุอุปกรณ์โดยตรง และจากการสังเกตการประเมินพัฒนาการกล้ามเนื้อเล็ก ก่อนได้รับการจัดกิจกรรม เด็กส่วนใหญ่ไม่สามารถทำได้ และทำไม่ทันเวลาที่กำหนดให้ เช่น ข้อ 6 รินน้ำจากเหยือกใส่ขวดจำนวน 2 ขวด เด็กรินน้ำหกเป็นจำนวนมาก และข้อ 8 การคีบ แยกสีลูกปัดไม้ ให้ได้อย่างน้อยสีละ 10 ชิ้น/2 สี เด็กส่วนใหญ่สามารถใช้นิ้วหยิบลูกปัดสีที่กำหนดให้ได้ แต่หยิบได้ช้า และไม่คล่องแคล่ว และจากข้อสังเกตระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม สัปดาห์แรก เด็กส่วนใหญ่ยังใช้มือให้ประสานสัมพันธ์กับตาได้ยังไม่คล่องแคล่ว เด็กเริ่มมีพัฒนาการดีขึ้นในสัปดาห์ที่ 2 และดีขึ้นอย่างต่อเนื่องและสัปดาห์ที่ 4 เด็กทุกคนสามารถใช้มือให้ประสานสัมพันธ์กับตา ได้อย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว ว่องไว และเมื่อเด็กได้รับการจัดกิจกรรม ครบทั้ง 4 สัปดาห์แล้ว ได้ทำการประเมินพัฒนาการกล้ามเนื้อเล็กอีกครั้งในกิจกรรมเดิม ผลปรากฏว่า คะแนนพัฒนาการใช้กล้ามเนื้อเล็กด้านการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา เพิ่มขึ้นจากเดิม พฤติกรรมที่สังเกตได้ในการทำแบบประเมิน คือ เด็กรินน้ำจากเหยือกใส่ขวด ได้เต็ม จำนวน 2 ขวดอย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว เสร็จภายในเวลาที่กำหนด และทำน้ำหกน้อยกว่าก่อนการจัดกิจกรรม และเด็กสามารถคีบ แยกสีลูกปัดไม้ได้ครบสีละ 10 ชิ้น/2 สี โดยที่ลูกปัดไม้ไม่หล่น ได้อย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว และเสร็จภายในเวลาที่กำหนด แสดงให้เห็นว่า เด็กมีพัฒนาการในการควบคุมการทำงานของกล้ามเนื้อและตาให้ทำงานอย่างประสานสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ดวงฤทัย คำพระรัก และคณะ (2562) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการกล้ามเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมการปั้นสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาการกล้ามเนื้อเล็กด้านการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา ก่อนการจัดกิจกรรม มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับพอใช้ และหลังการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับดี และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิสุตา วีระกิจ (2563) ได้วิจัยเรื่อง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้ชุดฝึกกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็กของเด็กอายุ 4 ปี ผลการวิจัยพบว่า คะแนนความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็ก ในการทำงานประสานสัมพันธ์ของมือกับตา หลังการจัดประสบการณ์ สูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์

2. เปรียบเทียบพัฒนาการกล้ามเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 โดยการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ โดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านความแข็งแรงกล้ามเนื้อ-นิ้วมือและด้านการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา หลังการจัดกิจกรรมมีพัฒนาการสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ.01 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมครูกำหนดถึงตัวเด็กเป็นสำคัญ เนื่องจากเด็กแต่ละคนมีความสนใจ และความสามารถที่แตกต่างกัน จึงได้เริ่มการจัดกิจกรรมที่ง่ายไปหายาก มีกิจกรรมที่หลากหลาย

บางกิจกรรมเด็กได้เรียนรู้ทำงานศิลปะนอกห้องเรียน เด็กค่อย ๆ ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง และมีพัฒนาการกล้ามเนื้อมัดเล็กอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังช่วยให้เด็กแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดริเริ่ม ความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ ดังนั้น การส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็ก โดยการใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ทำให้เด็กมีความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กและการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา เด็กรู้จักใช้ประสาทสัมผัสให้สัมพันธ์กันอย่างเหมาะสม ตลอดจนมีพัฒนาการครบทุกด้าน ควรสนับสนุนให้ครูนำกิจกรรมศิลปะไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย แสดงให้เห็นว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ มีพัฒนาการกล้ามเนื้อมัดเล็กสูงขึ้นได้จริง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ดวงฤทัย คำพะรัก และคณะ (2562) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการกล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมการปั้นสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบพัฒนาการกล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กปฐมวัย โดยใช้กิจกรรมการปั้นสร้างสรรค์ พบว่า มีพัฒนาการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน ได้แก่ ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อมัดเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา ความคล่องแคล่วของกล้ามเนื้อเกิดจากการทำซ้ำ ซึ่งกิจกรรมการปั้นสร้างสรรค์เป็นพื้นฐานสำคัญของเด็กปฐมวัย ทั้งภาพรวมและรายด้าน หลังการจัดกิจกรรมมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมการปั้นสร้างสรรค์ และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของนุชฉนิ อุ่ทอง และ อัฐนิญา สัจจะพัฒนกุล (2565) ได้วิจัยเรื่อง การส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กปฐมวัย โดยใช้ชุดกิจกรรมการฉีก และการปะ ผลการวิจัยพบว่า ภาพรวม นักเรียนมีคะแนนความก้าวหน้าเพิ่มขึ้นทุกคน และผลการเปรียบเทียบพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กปฐมวัย หลังการจัดกิจกรรม สูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรม

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากผลการศึกษาพัฒนาการกล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 โดยการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ แสดงให้เห็นว่า เด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 อายุระหว่าง 4-5 ปี ที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ หลังการจัดกิจกรรม มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมทุกด้าน คือ ด้านกล้ามเนื้อมือ นิ้วมือ และด้านการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา ดังนั้น กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ถือเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญและเหมาะสมที่จะนำไปจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัย เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการกล้ามเนื้อมัดเล็กสูงขึ้นได้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). *คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กฤษณา รักษ์. (2560). *การพัฒนาชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ตามแนวคิดของ Gesell เพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็กของนักเรียนระดับปฐมวัย* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
- ชนิษฐา บุนนาค. (2562, 21 พฤษภาคม). *การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ สำหรับเด็กปฐมวัย*. Youngciety. <https://www.youngciety.com/article/journal/ arts-for-kids.html>
- ดวงฤทัย คำพะรัก, นนทชนนปภพ ปาลินทร, ทองสุข วันแสนและศิริพร อยู่ประเสริฐ. (2562). การพัฒนาการกล้ามเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัย โดยใช้กิจกรรมการปั้นสร้างสรรค์. *วารสารวิชาการแสงอีสาน*, 16(2), 484-498.
- นุชจณี อุ่ทอง และอัฐณิญา สัจจะพัฒนกุล. (2565). การส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กปฐมวัย โดยใช้ชุดกิจกรรมการฉีก และการปะ. *รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ สำหรับนักศึกษา ครั้งที่ 2* (น. 415-424). มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- ประภาศิริ สิงห์ครุ, พอเจตน์ ธรรมศิริขวัญ และอังคณา กุลนาคดล. (2563). ผลการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่มีต่อความสามารถการใช้ทักษะกล้ามเนื้อเล็กและภาษาของเด็กวัยอนุบาล. *วารสารบัณฑิตวิจัย*, 11(2), 81-93.
- พิศุดา วีระกิจ. (2563). การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้ชุดฝึกกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็กของเด็กอายุ 4 ปี. *วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 3(7), 76-86.
- รวีพร ผาด่าน. (2557). *ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์การฉีก ตัด ปะเศษวัสดุ* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิภาภรณ์ ไตแย้ม. (2557). *การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์จากวัสดุเหลือใช้ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1/1*. *วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 1(2), 6-14.
- สายพิน มະโนรัตน์, นนทชนนปภพ ปาลินทร, จริญญา คุณมี และ สมบัติ มหารศ. (2560). การส่งเสริมพัฒนาการกล้ามเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัย โดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์. *การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ราชานีวิชาการครั้งที่ 2 “การวิจัย 4.0 เพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน”* (น. 834-840), มหาวิทยาลัยราชธานี.
- Gesell, A. (1940). *The first five years of life: A guide to the study of the preschool Child*. Harper.

ภาวะผู้นำเชิงวิถีเป้าหมายของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจ
ในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ

THE PATH-GOAL LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS
AFFECTING PERFORMANCEMOTIVATION OF TEACHERS UNDER
AMNAT CHAROEN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA

¹ปฐวิติ ผิวทอง ²เจริญวิษญ์ สมพงษ์ธรรม และ ³สมบัติ มหารศ

¹Patiwat Piwthong, ²Charoenwit Sompongdam and ³Sombut Maharod

มหาวิทยาลัยราชธานี, ประเทศไทย

Ratchathani University, Thailand

¹ohmmipiwthong.1994@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงวิถีเป้าหมายของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงวิถีเป้าหมายของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู และ 4) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงวิถีเป้าหมายของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

¹ นักศึกษา, หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชธานี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

³ รองศาสตราจารย์, อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

อำนาจเจริญ ปีการศึกษา 2564 จำนวน 322 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นโดยใช้ตำแหน่งเป็นชั้นของการสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สหสัมพันธ์อย่างง่ายและการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติและแบบขั้นตอน ผลการวิจัย พบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงวิถึเป้าหมายของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงวิถึเป้าหมายของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูมีความสัมพันธ์กันทางบวกอยู่ในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) ภาวะผู้นำเชิงวิถึเป้าหมายของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เรียงตามลำดับ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จากมากไปน้อย ได้แก่ ผู้นำแบบบรรลุผลสำเร็จ ผู้นำแบบมีส่วนร่วม ผู้นำแบบสนับสนุน และผู้นำแบบสั่งการ สามารถร่วมกันพยากรณ์แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ได้ร้อยละ 51 สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบและมาตรฐานดังนี้

$$= 1 + .23X_4 + .17X_3 + .17X_2 + .14X_1$$

$$= .29Z_4 + .26Z_3 + .25Z_2 + .17Z_1$$

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำเชิงวิถึเป้าหมายของผู้บริหารสถานศึกษา แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the path-goal leadership of school administrators under Amnat Charoen Primary Educational Service Area Office, 2) to study the performance motivation of teachers, 3) to study the relationship between the path-goal leadership of school administrators and the performance motivation of teachers, and 4) to study the factors of the path-goal leadership of school administrators affecting the performance motivation of teachers. The sample consisted of 322 teachers under Amnat Charoen Primary Educational Service Area using stratified random sampling. The research instrument was a five-rating scale questionnaire. The statistics used for analyzing the data were percentage, mean, standard deviation, simple correlation, and enter stepwise multiple regression analysis. The findings were as follows: 1. The overall path-goal leadership of school administrators was at a high level. 2. The overall performance motivation of teachers was at a high level. 3. The relationship between the path-goal leadership of school administrators and the performance motivation of

teachers in positive was a medium level statistical significantly at .01 level. and 4. The path-goal leadership of school administrators affected the performance motivation of teachers statistical significantly at .01 level. Sort descending the correlation coefficient, Achievement leadership, Participative leadership, Supportive leadership, and Directive leadership, and jointly prediction to the performance motivation of teachers had 51 % and the predictive equation in raw and standard scores as follows:

$$= 1 + .23X_4 + .17X_3 + .17X_2 + .14X_1$$

$$= .29Z_4 + .26Z_3 + .25Z_2 + .17Z_1$$

Keywords : The path-goal leadership of school administrators, The performance motivation of teachers.

บทนำ

การบริหารงานในองค์กรทุกประเภท ทุกขนาดจะบรรลุวัตถุประสงค์ได้ต้องอาศัยทรัพยากรการบริหารที่สำคัญ 4 อย่างหรือที่เรียกว่า 4 M s ได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุ อุปกรณ์ (Materials) และการจัดการ (Management) บุคลากรเป็นปัจจัยที่สำคัญในการประกอบกิจกรรมขององค์กรต่าง ๆ และความสำเร็จขององค์กรยังขึ้นอยู่กับความร่วมมือร่วมใจในการทำงานของบุคลากรภายในองค์กรที่จะปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลหน่วยงานใดก็ตามถ้าเริ่มต้น ด้วยการมีบุคลากรที่มีความสามารถแล้ว ปัจจัยอื่นก็จะตามมาเอง บุคลากรที่สำคัญในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา คือ ครู ในการบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดนั้น ผู้บริหารจะต้องมีการจูงใจบุคลากรในองค์กรเพื่อเป็นการกระตุ้นให้บุคลากรในองค์กรมีกำลังใจ มีความตั้งใจ และเต็มใจที่จะปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ ทั้งนี้ผู้บริหารจะต้องมีทักษะในการจูงใจ (ดอกจันทน์□ คำมรัตน์□, บุญทัน ดอกโธสง, และ อิมรอน มะลูลีม, 2552)

การสร้างแรงจูงใจนี้จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการบริหารงานขององค์กรหรือหน่วยงาน เราจึงเห็นความสำคัญต่อบุคลากรในองค์กร ด้วยการสร้างแรงจูงใจในด้านต่างๆ เพื่อจะช่วยให้ประโยชน์ต่อบุคลากรที่จะปฏิบัติงานในองค์กรในทัศนะของ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2550) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารจำเป็นต้องมีการจูงใจบุคลากรในองค์กร เพื่อเป็นการกระตุ้นพนักงานในองค์กรมีกำลังใจ มีความตั้งใจและเต็มใจที่จะปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ ผู้บริหารควรตระหนักถึงความสำคัญของแรงจูงใจที่จะสร้างความพึงพอใจในการทำงานให้เกิดกับบุคลากรในองค์กร

สาเหตุหนึ่งจากปัญหาครูขาดแรงจูงใจในการทำงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ แรงจูงใจในการปฏิบัติงานเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ครู

โยกย้าย (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอำนาจเจริญ, คำสั่งศึกษาธิการจังหวัดอำนาจเจริญ เรื่องการย้ายและแต่งตั้งข้าราชการครู (2564) ส่งผลให้การปฏิบัติในโรงเรียนขาดความต่อเนื่อง รวมไปถึงส่งผลต่อการทำงานมีประสิทธิภาพลดลง เนื่องจาก ครูถือเป็นหัวใจสำคัญของการที่ผู้บริหารจะพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ได้สำเร็จ แรงจูงใจที่ครูได้รับได้รับจะช่วยกระตุ้นเสริมแรงและสร้างกำลังใจแก่ครู เพื่อพัฒนาไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ แรงจูงใจจะช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ครูที่ได้รับการจูงใจมากก็จะค้นคว้าหาวิธีการที่จะเพิ่มทักษะและพยายามที่จะทำงานโดยใช้ทักษะนั้นให้เกิดประโยชน์มากที่สุด แรงจูงใจในการทำ งานนั้นเกิดจากปัจจัยหลายประการ ทั้งปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจภายนอก เช่น ค่าจ้าง สวัสดิการ ความมั่นคง และปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจภายใน เช่น การมีงานที่ท้าทายตรงตามความถนัด ความก้าวหน้าในการทำงาน และการได้ยอมรับนับถือจากผู้อื่น

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ภาวะผู้นำเชิงวิถีเป้าหมายที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ จึงศึกษาการสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้แก่ครูของผู้บริหารโรงเรียน เพื่อจะได้นำไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนสนับสนุนส่งเสริมครูและบุคลากรทางการศึกษาอื่น ให้ปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความสามารถ และมีพลังในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย มีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำเชิงวิถีเป้าหมายที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ ซึ่งผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนที่มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ภาวะผู้นำเชิงวิถีเป้าหมายของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญอยู่ในระดับใด
2. แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญอยู่ในระดับใด
3. ภาวะผู้นำเชิงวิถีเป้าหมายของผู้บริหารโรงเรียนที่มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญอย่างไรหรือไม่
4. ภาวะผู้นำเชิงวิถีเป้าหมายของผู้บริหารโรงเรียนส่งผลต่อแรงจูงใจการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญอย่างไร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ โดยใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครชีและมอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 322 คน โดยการใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น ได้แก่ หัวหน้ากลุ่มบริหารงาน 11 คน หัวหน้าสายชั้นเรียน 25 คน หัวหน้ากลุ่มสาระฯ 70 คน ครูประจำการ 200 คน และครูอัตราจ้าง 16 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงวิถีเป้าหมายของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำเชิงวิถีเป้าหมายของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ เมื่อพิจารณา เป็นรายด้าน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดย เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ผู้นำแบบมีส่วนร่วม ผู้นำแบบสนับสนุน ผู้นำแบบบรรลุผลสำเร็จ และผู้นำแบบสั่งการ ตามลำดับ

2. แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านความต้องการก้าวหน้าและเติบโต ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านความต้องการอยู่รอด มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงวิถีเป้าหมายของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ พบว่า ภาวะผู้นำเชิงวิถีเป้าหมายของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

กล่าวคือ เมื่อภาวะผู้นำเชิงวิถีเป้าหมายของผู้บริหารดังกล่าวมีค่าเพิ่มขึ้น แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญจะมากขึ้นด้วย โดยมีความสัมพันธ์กันเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ผู้นำแบบบรรลุผลสำเร็จ ($r_{xy} = 0.582$) ผู้นำแบบมีส่วนร่วม ($r_{xy} = 0.582$) ผู้นำแบบสนับสนุน ($r_{xy} = 0.539$) และผู้นำแบบสั่งการ ($r_{xy} = 0.312$)

4. ภาวะผู้นำเชิงวิถีเป้าหมายของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เรียงตามลำดับความสำคัญ ประกอบด้วย ผู้นำแบบบรรลุผลสำเร็จ และผู้นำแบบมีส่วนร่วม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .71 สามารถร่วมกันพยากรณ์แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ ได้ร้อยละ 51 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และได้ผลการพยากรณ์ ดังนี้

สมการพยากรณ์แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

$$= 1 + .23X_4 + .17X_3 + .17X_2 + .14X_1$$

สมการพยากรณ์แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญในรูปคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

$$= .29Z_4 + .26Z_3 + .25Z_2 + .17Z_1$$

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยภาวะผู้นำเชิงวิถีเป้าหมายของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ สามารถอภิปรายผลที่เกิดขึ้นได้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงวิถีเป้าหมายของผู้บริหารสถานศึกษาที่ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ผู้นำแบบมีส่วนร่วม ผู้นำแบบสนับสนุน ผู้นำแบบบรรลุผลสำเร็จ และผู้นำแบบสั่งการ ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากด้วยการบริหารงานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ เน้นการมีส่วนร่วมในการทำงาน การที่ครูมีส่วนร่วมเริ่มตั้งแต่เริ่มต้นรูปแบบการมีส่วนร่วมนั้นสอดคล้องทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เริ่มตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติ โดยมีความเข้าใจปัญหาร่วมกับผู้บริหารสถานศึกษาจะทำให้อารมณ์ความรู้สึกของครูในสถานการณ์ที่ร่วมกันช่วยกันทำงาน จะกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรค์ที่จะ

กระทำในสิ่งที่บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม และแบ่งความรับผิดชอบกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มทำให้เกิดการมีส่วนร่วม สอดคล้องกับ (Dubrin, 2010) กล่าวว่า ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการหนึ่งที่มีผลต่อการจูงใจ และปฏิสัมพันธ์ให้ทุกคนในองค์การเข้าใจและมุ่งมั่น ในอุดมการณ์ขององค์การเพื่อให้องค์การสามารถดำเนินกิจกรรมได้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับ งานวิจัยของ (กนกวรรณ, โรจนอุทัย, 2550) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครกลุ่มรัตนโกสินทร์พบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ในด้านการเป็นผู้นำแบบสนับสนุนอยู่ระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ มีส่วนร่วมจะก่อให้เกิดความพึงพอใจของครูและมีแรงใจที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จ ตลอดจนให้ครูได้รับการยอมรับมีความรับผิดชอบ และเกิดความนับถือตนเองมากขึ้น ซึ่งเป็นการตอบสนองความต้องการของครู การมีส่วนร่วม จึงหมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งอาจเป็นการเข้าร่วมแบบทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ และยังเป็นวิธีการที่ผู้บริหารสถานศึกษานำมาปรับใช้ในการจูงใจและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ครู เป็นกลยุทธ์ที่จะช่วยให้มีแรงจูงใจในการดำเนินงานมากขึ้น ส่งผลให้ครูเกิดความพอใจ เกิดความผูกพันและมีแรงใจที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จการมีส่วนร่วม

2. แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ ด้านความต้องการก้าวหน้าและเติบโต ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และ ด้านความต้องการอยู่รอด มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากแรงจูงใจ คือพลังที่อยู่ภายในตัวครูที่คอยผลักดันให้ครูมีพฤติกรรมบางอย่าง และยังเป็นสิ่งที่กำหนดทิศทางหรือเป้าหมายของพฤติกรรมนั้นด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ แรงจูงใจเป็นความตั้งใจ ถ้าต้องการจะทำบางสิ่ง หรือเหตุผลของการกระทำนั้นเอง แรงจูงใจมีอิทธิพลต่อการผลิตภาพของการทำงาน ซึ่งผลผลิตของงานจะมีคุณภาพมากน้อยเท่าไร ขึ้นอยู่กับแรงจูงใจในการทำงาน ซึ่งแรงจูงใจของครูแต่ละท่านก็ไม่เหมือนกัน ฉะนั้นผู้บริหารสถานศึกษาต้องเข้าใจว่าอะไรคือแรงจูงใจที่จะทำให้ครูทำงานอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ เพราะครูทำงานก็ต้องการความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน เพราะการทำงานแล้วได้ผลตอบแทนสูง เป็นสิ่งที่ทำให้การทำงานนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น การบริหารคนไม่เหมือนกับการบริหารสิ่งของหรือโครงการเพราะคนมีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันทางสติปัญญา ดังนั้นองค์กรจะประสบความสำเร็จได้จะต้องดึงศักยภาพของคนออกมาเพื่อประสิทธิภาพในการทำงานจึงต้องอาศัยแรงจูงใจสอดคล้องกับแนวคิดของ (พรสวัสดิ์ ศิริศานันท์, 2555) กล่าวว่า ความเป็นผู้บริหารสถานศึกษานั้น มีความยากเนื่องจากสถานศึกษาเป็นสถานที่รวมไว้ซึ่งความ

คาดหวังของผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมที่ต้องการผลลัพธ์ที่ดีที่สุด ในขณะที่สถานศึกษายังขาดการสนับสนุนอย่างเพียงพอทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพจึงเป็นหน้าที่สำคัญของผู้บริหารที่จะต้องสร้างปรับปรุง พัฒนาบุคลากรด้วยการสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นในตัวครู เพื่อให้ครูมีความพึงพอใจ มุ่งมั่นปฏิบัติงานอย่างเต็มศักยภาพ อันจะนำไปสู่เป้าหมายและผลลัพธ์ที่ต้องการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (โกลม บัวพรหม, 2553) ได้ศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 พบว่า ครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากสูงที่สุดไปหาต่ำที่สุด ตามลำดับ คือ ด้านงาน ที่ทำในปัจจุบัน ด้านเพื่อนร่วมงาน ด้านผู้บังคับบัญชาชั้นต้น ด้านการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งและด้านเงินเดือนค่าตอบแทนและสวัสดิการ

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงวิถีเป้าหมายของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ พบว่า ภาวะผู้นำเชิงวิถีเป้าหมายของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ทั้งนี้เนื่องจาก เมื่อภาวะผู้นำเชิงวิถีเป้าหมายของผู้บริหารดังกล่าวมีค่าเพิ่มขึ้นแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ ก็จะมากขึ้นด้วย โดยมีความสัมพันธ์กันเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ผู้นำแบบมีส่วนร่วม ผู้นำแบบสนับสนุน ผู้นำแบบบรรลุผลสำเร็จ และผู้นำแบบสั่งการ น่าจะเป็นเพราะปัจจุบันสถานศึกษาส่งเสริมบุคลากรในสถานศึกษาได้มีการปฏิบัติงานโดยมีส่วนร่วมในทุก ๆ งานที่ปฏิบัติส่งเสริมสนับสนุนให้ครูได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการงานในสถานศึกษาร่วมกัน มีการจัดตั้งเครือข่ายเพื่อสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงาน เกิดความผูกพันในสถานศึกษา มีการประสานงานเพื่อให้งานประสบผลสำเร็จ เป็นไปตามแนวคิดของ (ณัฐพันธ์ เขจรนันท์, 2551) กล่าวว่า การพัฒนาองค์การให้มีประสิทธิภาพต้องสร้างความเชื่อถือและไว้วางใจให้แก่สมาชิกในองค์การ โดยให้การสนับสนุนสมาชิกในการปรับตัวให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สมาชิกเกิดทัศนคติที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้สามารถดำเนินการพัฒนาองค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นการยอมรับและการให้การสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูงภายในองค์การยังมีส่วนช่วยให้การดำเนินการพัฒนาองค์การเป็นไปอย่างราบรื่นและได้รับการยอมรับจากสมาชิกในส่วนต่าง ๆ ง่ายขึ้น การเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเปลี่ยนแปลง ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการวางแผนการดำเนินงานเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในเหตุผลและวัตถุประสงค์การพัฒนาองค์การจะช่วยให้การพัฒนาองค์การมีความเหมาะสมตามความต้องการของสมาชิกภายในองค์การ เป็นไปตามแนวคิดของ (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2559) ที่กล่าวว่า ภาวะ

ผู้นำแบบให้การสนับสนุนจะมีการแสดงความเป็นมิตรสามารถเข้าถึงง่าย มีการแสดงความเอาใจใส่ต่อความเป็นอยู่ที่ดีและความต้องการพื้นฐานของผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้นำแสดงพฤติกรรมให้การสนับสนุนเพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความพึงพอใจในการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ (นพรัตน์ ศรีสุวรรณ, 2551) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารกับความพึงพอใจในงานของครูโรงเรียนอนุบาลเอกชนจังหวัดอุดรธานี หนองบัวลำภูและหนองคาย พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลเอกชนในจังหวัดอุดรธานี หนองบัวลำภูและหนองคายโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกับความพึงพอใจในงานของครูจำแนกตามประสบการณ์ปฏิบัติงาน โดยรวมและรายด้านและยังสอดคล้องกับ (ณปภัช อำพลิน, 2557) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการทำงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 พบว่า 1) แบบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามรูปแบบภาวะผู้นำแต่ละแบบ พบว่าผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำมากทั้ง 4 แบบ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน ภาวะผู้นำแบบมุ่งผลสำเร็จและภาวะผู้นำแบบสั่งการ 2) แรงจูงใจในการทำงานของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

4. ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงวิถีเป้าหมายของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ ด้วยสมการพยากรณ์เพื่อหาตัวพยากรณ์ที่ดีที่สุด พบว่าภาวะผู้นำเชิงวิถีเป้าหมายของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจ ในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ เรียงตามลำดับความสำคัญประกอบด้วย เรียงตามลำดับความสำคัญประกอบด้วย ผู้นำแบบบรรลุผลสำเร็จ ผู้นำแบบมีส่วนร่วม ผู้นำแบบสนับสนุน และผู้นำแบบสั่งการ ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้นำแบบบรรลุผลสำเร็จจะเป็นผู้นำที่กำหนดเป้าหมายที่ท้าทาย สร้างความมีมาตรฐานด้านความเป็นเลิศสูงแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาและแสวงหาวิธีการปรับปรุงการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง รวมทั้ง การตั้งความหวังต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยการแสดงความเชื่อมั่น ว่าผู้ใต้บังคับบัญชาจะสามารถปฏิบัติงานที่มีมาตรฐานสูงได้สำเร็จ ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานต่างๆ ภายในองค์กรให้มีความชัดเจน เพื่อรองรับการติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนโดยเฉพาะคณะกรรมการในกลุ่มโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ ที่มีการกำกับติดตามอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี เพื่อให้บุคลากรครูเกิดความพร้อมในทุกๆด้าน เพื่อรองรับการประเมินและการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ

ตลอดจนความผันผวนทางสังคม และวัฒนธรรมการแข่งขันด้านต่างๆ ระหว่างโรงเรียนและผู้นำแบบมีส่วนร่วม สอดคล้องกับ (พิมพ์กา ธรรมสิทธิ์, 2554) กล่าวว่า ผู้นำเป็นตัวการแห่งความเปลี่ยนแปลง ภายในหน่วยงานหรือกลุ่ม ฉะนั้นภาวะผู้นำจึงส่งผลกระทบต่อสิ่งอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้ร่วมงาน องค์กรหรือสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องที่ก่อให้เกิดประสิทธิผล และผู้นำแบบสนับสนุนเป็นผู้นำให้การสนับสนุนและมีพฤติกรรมที่เป็นมิตรที่ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถเข้าถึงได้ง่ายเป็นผู้นำที่ใส่ใจในสวัสดิการความเป็นอยู่และความต้องการในฐานะความเป็นมนุษย์ของผู้ใต้บังคับบัญชา รวมทั้งให้การปฏิบัติอย่างเสมอภาคและให้การนับถือต่อศักดิ์ศรีของผู้ใต้บังคับบัญชา ปัจจุบันการบริหาร องค์กรของผู้นำมีความสำคัญต่อผู้ร่วมงานเป็นอย่างมาก บทบาทที่ผู้นำแสดงออกมานั้นมีส่วนทำให้องค์กรประสบความสำเร็จได้ เพราะหากสามารถแสดงบทบาทได้อย่างเหมาะสมกับตำแหน่งที่มีอยู่ ภายใต้สถานการณ์ต่างๆ อย่างเหมาะสมย่อมจะสร้างความพึงพอใจให้กับผู้ปฏิบัติและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถประสานงานต่อไปบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ตลอดจนสามารถนำพาให้การปฏิบัติภารกิจขององค์กรไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้เป็นอย่างดี และสอดคล้องกับ (สัมมา รณิธย์, 2553) สรุปว่า ผู้นำหรือผู้บริหารต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับแรงจูงใจที่จะจูงใจให้ผู้ร่วมงานตอบสนองต่องาน และวิธีการทำงานขององค์กรที่แตกต่างกันไป การจูงใจผู้ร่วมงานจึงมีความสำคัญ 4 ประการ คือการจูงใจเป็นการรวมพลังเพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญต่อการกระทำ หรือ พฤติกรรมของผู้ร่วมงานในการทำงาน ถ้าบุคคลมีแรงจูงใจในการทำงานสูง ย่อมทำให้ขยันขันแข็ง กระตือรือร้น กระทำกิจการงานให้ประสบความสำเร็จได้ดีกว่าผู้ที่ทำงานเพียงเพื่อให้ผ่านไวัน ๆ นอกจากนั้นการจูงใจจะทำให้ผู้ร่วมงานเกิดความพยายามมีความมานะ อุตุน บากบั่น คิดหาวิธีการนำความรู้ความสามารถ และ ประสิทธิภาพของตนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่องานให้มากที่สุด ไม่ทอดทิ้งหรือลดละความพยายาม แม้งานจะมีอุปสรรคขัดขวางนอกจากนั้นการจูงใจสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงรูปแบบหรือวิธีการทำงาน การค้นพบช่องทางการดำเนินงานที่ดีกว่า หรือประสบความสำเร็จมากกว่าเดิม และ บุคคลที่มีแรงจูงใจ ในการทำงาน จะเป็นบุคคลที่มุ่งมั่น และรับผิดชอบต่อการทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้า จะเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบ มั่นคงในหน้าที่ มีวินัยในการทำงาน สอดคล้องกับ งานวิจัยของ (Bare-Oldham, 1999) ได้ศึกษาเรื่องการทดสอบปัจจัยด้านลักษณะความเป็นผู้นำของอาจารย์ใหญ่โรงเรียนรัฐบาลใน Kentucky ในฐานะตัวกำหนดความพึงพอใจในการทำงานของครู พบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างลักษณะความเป็นผู้นำของผู้อำนวยการโรงเรียนตามทัศนะของครูกับความพึงพอใจในการทำงานของครู เช่นเดียวกับที่พบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างการเริ่มสร้างลักษณะความเป็นผู้นำของผู้อำนวยการโรงเรียนตามทัศนะของครูกับความพึงพอใจในการทำงานของครู

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการวิจัยภาวะผู้นำเชิงวิถีเป้าหมายของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ พบว่าภาวะผู้นำ (Leadership) คือ หัวหน้ทางด้าน ‘จิตใจ’ เป็นทักษะอย่างหนึ่ง ที่สามารถจัดการทั้งงานและคนในองค์กรได้อย่างเหมาะสม โดยไม่จำเป็นต้องได้รับตำแหน่งหัวหน้าหรือไม่ แต่เป็น Soft Skill อย่างหนึ่งที่อยู่ในตัวคนที่ผ่านประสบการณ์ในการบริหารงานที่มีคุณภาพมาอย่างเพียงพอ ซึ่งสามารถสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานและเต็มใจที่จะปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ โรจนอุทัย. (2550). การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มรัตนโกสินทร์. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- กาญจน์ เรืองมนตรี. (2547). องค์ประกอบภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารและการจัดการศึกษาสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวปฏิรูปการศึกษา : กรณีศึกษาเขต พื้นที่การศึกษามหาสารคาม.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- โกมล บัวพรหม. (2553). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- ณปภัช อำพลิน. (2557). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา กับแรงจูงใจในการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 1. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- ณัฐพันธ์ เขจรนนท์. (2551). พฤติกรรมองค์การ. ซีเอ็ดยูเคชั่น.ดำรง แสงใส. (2551). แบบภาวะผู้นำและความพึงพอใจของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 1. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ดอกจันทร์ คำมีรัตน์, บุญทัน ดอกไธสง, และ อิมรอน มะลูลีม. (2552). กลยุทธ์ในการบริหารของบริษัท เอ็นอีซีโทคิน อิเล็กทรอนิกส์(ประเทศไทย) จำกัด
- พิมพกา ธรรมสิทธิ์. (2554). หลักการบริหารการศึกษา. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.

ยุพาภรณ์ ขานพล. (2551). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 2*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

สำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาอำนาจเจริญ. (2564). *บริบทสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาอำนาจเจริญ*. สำนักงาน.

Bare-Oldham, Karen M. (1999). *An examination of the perceived leadership styles of Kentucky Public School principals as determinants of teacher job satisfaction in Selected Catholic Elementary school*. Ed.D. Dissertation Educational Administration West Virginia University. DuBrin, A. J. (2010). *Principles of Leadership (6th ed.)*. Mason, OH: South-Western Cengage Learning.

ศึกษาวิเคราะห์ภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ในอรรถกถาชาดก ที่มีต่อสังคมไทย

AN ANALYTICAL STUDY OF LEADERSHIP OF THE BODHISATTVA IN THE JATAKA COMMENTARIES AS AFFECTED TO THAI SOCIETY

¹พระชนาเมธ เดชโร (คำมุงคุณ), ²พระมหาสุพร รกขิตธมโม และ ³พระยุทธนา อธิจิตโต

¹Phra chanamettejadharo (Khammungkhun) ,

²Phamaha Suporn Rakkhitadhammo and ³Phrayuthana Adhicitto.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹chanu2524@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ในอรรถกถาชาดก 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ในอรรถกถาชาดกที่มีต่อสังคมไทย งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางพระพุทธศาสนาของพระโพธิสัตว์ในอรรถกถาชาดกที่มีต่อสังคมไทยที่ประกอบด้วย ปัญญาเพื่อพัฒนาสังคมให้มีความสุขความเจริญ และเป็นแบบอย่างที่ดี เป้าหมายแห่งภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์เป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งถึงพร้อมด้วยประโยชน์ทั้ง 3 จึงเปี่ยมไปด้วยคุณค่าที่เป็นประโยชน์สุขของผู้อื่นและสังคมและคุณค่าต่อการรักษาอุดมการณ์ที่สมบูรณ์ที่สุด ภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ที่แสดงลักษณะหนึ่งเป็นภาวะผู้นำที่แสดงให้เห็นถึงความหนักแน่นในธรรม จะเห็นได้ว่า อรรถกถา

¹นักศึกษาลัทธิสุตตพุทธศาสนิกปฏิบัติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา

ชาดกทั้ง 10 ชาดก นั้นพบว่า ผลแห่งการมีภาวะผู้นำในการบำเพ็ญบารมีของตนเองโดยใช้สังคมเป็น บทบาทและหน้าที่ให้ได้บำเพ็ญเพียรบารมีเท่านั้น แต่เป็นการฝึกฝนตนเองเพื่อผลที่สูงยิ่งขึ้นได้แก่ พระสัมมาสัมโพธิญาณที่แสดงออกผ่านภาวะผู้นำ ซึ่งประกอบด้วย 1) ประโยชน์ส่วนตน 2) ประโยชน์ส่วนผู้อื่น 3) ประโยชน์ต่อสังคม ในการสร้างบารมีในอดีตของพระโพธิสัตว์เป็นการสร้าง แรงบันดาลใจให้คนทั้งหลายสร้างบารมีในปัจจุบัน คุณค่าภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ด้านนี้ กลายเป็นบุคคลต้นแบบในการกระทำความดีถึงแม้มีอุปสรรคมากมายก็ไม่ย่อท้อมีความตั้งมั่น เสียสละแม้กระทั่งชีวิตของพระองค์เองเพื่อกระทำความดีนั้นๆ และเป็นการเตือนตัวเราให้สำนึกใน หน้าที่ที่จะพัฒนาตนเองที่จะกระทำความดีเพื่อที่จะบรรลุคุณธรรมเบื้องต้น

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ,พระโพธิสัตว์,พระพุทธศาสนา,อรรถกถาชาดก,สังคมไทย

Abstract

This dissertation aims to 1) study leadership in Buddhism, 2) study leadership of Bodhisattvas in the Jataka Commentaries, and 3) analyze the leadership of Bodhisattvas in the Jataka Commentaries as affected to Thai society. The study is based on qualitative research method. The study results were found that: The Buddhist leadership of Bodhisattvas in the Jataka Commentaries as affected to Thai society consists of wisdom in developing society to happiness and progress and it is a good model. The aim of leadership of Bodhisattvas is significant and composed of 3 benefits; individual benefits, social benefits, and supreme or ultimate benefits. The Buddhist leadership of Bodhisattvas is a kind of characteristics expressing firmly establishment in Dhamma. It was found from 10 Jataka Commentaries that the result of having leadership in individual perfection accumulation and performing one's own duty is only to cultivate higher perfection. The Buddhahood expressed through the leadership consists of 1) Individual benefits, 2) Others' benefits, and 3) Social benefits. The accumulation of perfection of Bodhisattvas in the past can be the incentive to people in present. The value of Bodhisattvas' leadership becomes the model in doing goodness to people even they have to confront with many obstacles and problems. Sometimes, the Bodhisattvas have to devote their lives in helping others or in observing the

righteousness. Their practice helps remind people to improve themselves and do their own duty to achieve the higher goal.

Keywords : Leadership, Bodhisattva, Jataka Commentaries, Thai Society

บทนำ

สังคมไทยปัจจุบันเป็นสังคมที่เห็นคุณค่าทางวัตถุมากกว่าคุณค่าทางจิตใจ ยิ่งพัฒนาไปเท่าใด จะยิ่งเกิดปัญหาจากการพัฒนาเท่านั้น การมีความพร้อมทางวัตถุจะทำให้ชีวิตมีความสุข จึงชอบวิ่งตามวัตถุ ไขว่คว้าหามาบำรุงชีวิต สิ่งใดที่ยังไม่มีเหมือนคนทั่วไปจะพยายามดิ้นรนหาหาสิ่งที่มีอยู่แล้วก็ให้มีมากกว่าเดิม ที่ถลาลึกอาจถึงขั้นทุจริตคิดมิชอบต่อหน้าที่การงาน ผู้นำ คือ ผู้ที่มีหน้าที่ควบคุม ตรวจสอบ ประสานงาน วินิจฉัย สั่งการ โน้มน้าวใจผู้ใต้บังคับบัญชาให้ทำหน้าที่ของตนอย่างดีที่สุดและมีประสิทธิภาพสูงสุด (กวี วงศ์พุด, (2539: 30), ผู้นำโดยเป็นผู้ชักจูงให้ผู้อื่นที่เกี่ยวข้องร่วมแรงร่วมใจทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ด้วยความสมัครใจมีความกระตือรือร้นมุ่งให้ได้ผลงานดีเยี่ยมคนประเภทนี้จะหาความสุขทางใจไม่ได้จนตลอดชีวิตปัจจุบันพุทธธรรมนั้นก็มีใช่เป็นเพียง เป็นเรื่องของ การปฏิบัติ หรือเป็นการปฏิบัติของผู้ทรงปัญญา ซึ่งเข้าไปเกี่ยวข้องกับ การแก้ไขปัญหาให้กับชีวิตและความเป็นอยู่จริงของมนุษย์ ในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ที่มีทั้งธรรมบารมี ทรงมีพระนามว่าเป็น นายก ไวพจน์อย่างหนึ่งที่เรียกพระพุทธเจ้า ก็คือ นายก แปลว่า ผู้นำ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), (2549: 6), พระพุทธศาสนามุ่งเน้นการสอนความจริงที่เป็นประโยชน์ และสั่งสอนเฉพาะสิ่งที่จะนำมาปฏิบัติให้เป็นประโยชน์ในชีวิตจริงได้ ด้วยเหตุนี้พระพุทธองค์ จึงไม่ทรงสนับสนุน การพยายามเข้าถึง สัจธรรม ด้วยวิธีครุ่นคิด และถกเถียงหาเหตุผลเกี่ยวกับปัญหาทางอภิปรัชญา ซึ่งไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์ และด้วยเหตุที่พระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับชีวิตจริงของมนุษย์นี้เอง ความเป็นพุทธธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), (2546: 10), ในอรรถกถาชาดกซึ่งเป็นคัมภีร์ชั้นอรรถกถาขยายความชาดกที่เป็นเพียงคาถาเท่านั้น อรรถกถาชาดกจึงมีรายละเอียดแสดงเรื่องราวโดยละเอียดของพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งเป็นพระโพธิสัตว์ (ส.อ. (ไทย) 26/42/43), อรรถกถาชาดกจึงนับได้ว่าเป็นคัมภีร์ที่มีความสำคัญในแง่ประวัติศาสตร์อย่างมาก เพราะได้บันทึกไว้ซึ่งเรื่องราวอันเป็นประวัติของพระโพธิสัตว์ 500กว่าชาติ (พัฒน์ เพ็ญผลา, (2530: 6), และในแต่ละชาตินั้นล้วนแต่แสดงวาทะและการกระทำในลักษณะของผู้มีศีลธรรมและวัตรปฏิบัติอันดีงาม ในชาตกัฏฐกถา เป็นอรรถกถาของชาดก ซึ่งเป็นคัมภีร์หนึ่งของพระสูตรในขุททกนิกาย ชาดกในขุททกนิกาย (ขุ. ชา. (ไทย) 27/6/3), กล่าวถึง การบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ก็จะต้องพัฒนาตนเอง ต้องฝึกฝนตนเองอย่างนั้นด้วยว่าเป็นผู้เกี่ยวข้องอยู่ใน

โพธิญาณ (บรรจบ บรรณรุจิ, (2529: 9), นี่เป็นการเตือนให้เราทั้งหลายมีความมั่นใจในความเป็นมนุษย์ที่พัฒนาได้ ทั้งสำนึกในหน้าที่ของตนที่จะต้องพัฒนาตัวเองยิ่งขึ้นไป และทั้งทำให้เกิดกำลังใจในการที่จะฝึกฝนพัฒนาตนเองด้วย เกี่ยวกับภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ในแต่ชาติ เรื่องราวในอรรถกถาชาดกนั้นนอกจากจะเน้นให้เห็นถึงเรื่องการทรงบำเพ็ญบารมี 10 ประการ (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, (2525: 44), อันเป็นปฏิปทาของพระโพธิสัตว์แล้วในแต่ละชาตินั้นยังบำเพ็ญคุณธรรมหรือการประพฤติปฏิบัติที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม ได้แก่มุมภาวะผู้นำโดยครบถ้วน การประพฤติปฏิบัติในชีวิตพระองค์ทรงใช้ธรรมะข้อใดพระองค์ทรงสอนหลักธรรมอย่างไรและในเรื่องนั้นๆ มีหลักธรรมอะไรบ้าง

ในเรื่องของภาวะผู้นำยอมเสียสละทรัพย์ไป แต่ถ้าจำรักษาชีวิตไว้โดยจะต้องตัดอวัยวะบางอย่างทิ้ง ก็ต้องยอมเสีย แต่ถ้าจะรักษารัชมะไว้แล้ว ท่านกำหนดว่าจะต้องเสียหมดทุกอย่างได้ไม่ว่าทรัพย์ อวัยวะ หรือแม้แต่ชีวิต เพื่อไม่เสียธรรมะไป เพื่อธำรงธรรมะไว้ (ม. มุ. 12/26/208), หมายความว่า ท่านยอมตายเพื่ออุดมการณ์หรือเพื่อธรรมะได้นั่นเอง ท่านถือคติกันมาอย่างนี้แต่อดีต ภาวะผู้นำในการแก้ปัญหาของพระโพธิสัตว์นั้นเป็นที่เด่นชัดในแต่ละชาติ จะเห็นได้ว่า ปัญหาที่เกิดกับสังคมหรือเกิดกับพระองค์เอง การพิจารณาแก้ปัญหา และวิธีการแก้ปัญหาแต่ละวิธีนั้นสื่อถึงความสามารถทั้งสิ้น หลักการ วิธีการและแนวทางปฏิบัติในการแก้ปัญหาล้วนตั้งอยู่บนศีลธรรมตั้งอยู่บนการบำเพ็ญบารมี ไม่แก้ปัญหาออกจากศีลธรรมภาวะผู้นำที่พระองค์ได้ช่วยเหลือแก้ไขความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นให้สงบเรียบร้อยลง จะเห็นได้ว่า อรรถกถาชาดกแต่ละเรื่องนั้นในที่สุดแล้วก็จะพบว่า ผลแห่งการมีภาวะ ผู้นำทั้ง 2 ลักษณะ ดังกล่าวนำมาซึ่งความสงบสุขให้กับสังคม ภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์จึงสื่อแสดงให้เห็นถึงการบำเพ็ญบารมีของตนเองโดยใช้สังคมเป็นบทบาทและหน้าที่ให้ได้บำเพ็ญเพียรบารมีเท่านั้น ไม่ได้มีความมุ่งหมายที่จะแสดงถึงความเก่งแต่แสดงให้เห็นถึงภาวะผู้นำทางด้านความเสียสละ แก้ปัญหาเพื่อที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีในการบำเพ็ญบารมีที่จะเป็นพระพุทธเจ้าในชาติต่อไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนาของพระโพธิสัตว์ในอรรถกถาชาดกที่มีต่อสังคมไทย เพื่อนำเสนอภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ให้เป็นที่ทราบกันยิ่งขึ้น และสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำในอดีตชาติของพระพุทธเจ้าที่สั่งสมมาเป็นเวลาอันนานับหลายร้อยชาติเป็นแบบอย่างให้สังคมได้หลักคตินิยมทิศทางที่จะปฏิบัติ เป็นเกณฑ์มาตรฐานเข้มแข็งขึ้นในการสร้างผู้นำ แสวงหาผู้นำเลือกผู้นำอันจะอำนวยประโยชน์และความสุขแก่มวลมนุษยชาติในสังคมไทยปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ในอรรถกถาชาดก
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ในอรรถกถาชาดกที่มีต่อสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documents) ซึ่งได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสาร

1. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ โดยรวบรวมข้อมูล จากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเล่มที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ในอรรถกถาชาดกที่มีต่อสังคมไทย
2. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ โดยรวบรวมข้อมูลจากอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส ตำรา เอกสาร งานวิจัย บทความที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ในอรรถกถาชาดกที่มีต่อสังคมไทย

ขั้นตอนที่ 2 รวบรวมและเรียบเรียงข้อมูล

1. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ โดยรวบรวมข้อมูลจากตำรา เอกสาร งานวิจัย บทความที่เกี่ยวข้องศึกษาวิเคราะห์ภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ในอรรถกถาชาดกที่มีต่อสังคมไทย
2. เรียบเรียง ขัดเกลา เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ในอรรถกถาชาดกที่มีต่อสังคมไทย

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์คุณค่าและสรุปเนื้อหา

1. ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documents) ศึกษาวิเคราะห์ภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ในอรรถกถาชาดกที่มีต่อสังคมไทย แล้วนำมาประมวลผลให้ได้เนื้อหาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. วิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุป พรรณนาและอธิบายผลต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์ภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ในอรรถกถาชาดก ที่มีต่อสังคมไทย สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา

ภาวะผู้นำที่ประกอบด้วยปัญญาเพื่อพัฒนาสังคมให้มีความสุขความเจริญ การพัฒนาสังคมนั้นทำได้หลายมิติ ทั้งพัฒนาด้วยตนเองคือ เป็นผู้บริหารจัดการ และให้คำสอนแก่พระราชหรือผู้ปกครองได้ใช้หลักธรรมไปปกครอง ก็ชื่อว่า เป็นภาวะผู้นำต้องพัฒนาให้ครบวงจร คือ พัฒนาสังคมแลสิ่งแวดล้อมด้วย เป้าหมายแห่งภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์เป็นสิ่งสำคัญ คุณค่าของภาวะผู้นำที่มีอยู่ได้ก็เพราะ สามารถมองจากเป้าหมายที่พระโพธิสัตว์มุ่งหวังในทางพระพุทธศาสนา หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้ยกย่องธรรมะว่า เป็นสิ่งที่มีค่าสูงสุดเป็นอันดับหนึ่งยิ่งกว่าชีวิต อวัยวะและทรัพย์สิน เพราะธรรมะเป็นสิ่งที่จะรักษาชีวิต อวัยวะ และทรัพย์สิน รวมทั้งสมบัติทั้งหลายในโลกนี้ไว้ได้ ธรรมะเท่านั้นที่จะทำให้โลกนี้มีความสุขร่มเย็น น่ายุ น่ายาคัย และทำให้ผู้คนมีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจกัน อยู่กันด้วยความรักและความหวังดีต่อกันหากโลกนี้ขาดธรรมะเสียแล้ว การเข้าไปรับผิดชอบทำในสิ่งที่ผู้อื่นไม่สามารถทำได้ก็ล้วนอยู่ในตัวของผู้นำทั้งสิ้น ภาวะผู้นำเริ่มจากเป็นผู้นำตนเองเป็นต้นไป จากนั้นก็เป็นผู้นำในครอบครัว ผู้นำในสังคม ประเทศชาติและผู้นำในระดับภูมิภาคของโลกตามลำดับพระพุทธศาสนายอมรับภาวะผู้นำในสังคมตั้งแต่ภาวะผู้นำของกษัตริย์ในแง่ที่เป็นเทพเจ้าโดยสมมติ คือ โดยการยอมรับของประชาชน เรียกว่าสมมติเทพ โดยการยอมรับของมนุษย์โลก แต่ภาวะผู้นำที่แสดงออกจากกษัตริย์นั้นต้องประกอบด้วยธรรมซึ่งเป็นคุณสมบัติของผู้ปกครองเป็นหลัก แต่กระนั้นก็ยังให้ความสำคัญต่อลักษณะของแนวการใช้ภาวะผู้นำ บุคลิกของผู้นำ พฤติกรรมของผู้นำ ที่แสดงออกผ่านภาวะผู้นำ การใช้ภาวะผู้นำนั้นมีทั้งที่มีประสิทธิภาพและไม่มีประสิทธิภาพด้วย

ดังนั้น ภาวะผู้นำย่อมมาพร้อมกับอำนาจและหน้าที่อำนาจเป็นเหมือนอาวุธที่สามารถนำไปใช้ได้ทั้งฝ่ายดีและฝ่ายชั่ว ถ้าใช้ในฝ่ายดีก็ทำให้เกิดคุณประโยชน์ต่อสังคม แต่ถ้านำไปใช้ในฝ่ายชั่วก็ทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่สังคม บทบาทและหน้าที่ของผู้นำจึงเป็นเรื่องที่ไปด้วยกัน ผู้นำย่อมมีบทบาทในการ ตัดสินใจกระทำแต่โดยหลักการแล้วผู้นำย่อมวางแผนจัดบุคคลปฏิบัติงานไว้ก่อนแล้วและคอยทำหน้าที่ดูแลให้ทุกส่วนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพเท่านั้น

2. ภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ในอรรถกถาชาดก

การบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในฐานะผู้นำในอรรถกถาหมานิบาตชาดก คือ การบำเพ็ญบารมีในแต่ละชาติเพื่อมุ่งหวังสัมมาสัมโพธิญาณ ในที่นี้มุ่งหมายเอาพระโพธิสัตว์ที่ 10 ชาติ บารมีธรรมอันเปรียบเสมือนนานาบุคคลข้ามสู่ฝั่ง คือ พระนิพพาน เมื่อบุคคลใดบำเพ็ญบารมีธรรมทั้ง 30 ประการนี้ ได้ครบถ้วนบริบูรณ์แล้ว ย่อมได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สามารถนำตนให้พ้นทุกข์และเป็นที่พักแก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย พระโพธิสัตว์ที่บำเพ็ญบารมีแบ่งออกตามลักษณะได้ 3 ประเภท คือ พระโพธิสัตว์ประเภทที่มีปัญญานำหน้า ประเภทที่ 2 มีศรัทธานำหน้า ประเภทที่ 3 มีวิริยานำหน้า แต่ทุกประเภทก็ประกอบพร้อมด้วยพระมหากรุณาธิคุณ พระบริสุทธิคุณและพระปัญญาธิคุณ และแบ่งออกตามระยะเวลาที่กำลังบำเพ็ญบารมีด้วย เรียกว่า อนียตะโพธิสัตว์และ

นิตะโพธิสัตว์ กล่าวคือกำหนดเอาสถานะความแน่นอนเมื่อได้รับการพยากรณ์ว่าเป็นพระโพธิสัตว์แล้ว และสถานะที่ยังไม่แน่นอนเพราะ ยังไม่ได้รับการพยากรณ์จากพระพุทธเจ้าองค์ใดองค์หนึ่งมาก่อน และแบ่งตามลักษณะการบำเพ็ญเพียร เช่น เน้นปัญญา เน้นศรัทธาหรือเน้นวิริยะ ซึ่งก็ทำหาคักยภาพและเวลานั้นไม่เท่ากันภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ในอรรถกถาหมานิบาตชาดก 10 ชาตีสุดท้ายพบว่า

ภาวะผู้นำพระเทมียราชกุมารนั้น เป็นเรื่องของการรู้จักแก้ปัญหา รู้จักสถานการณ์ไหนควรทำอะไร พระเทมียโพธิสัตว์ล่วงรู้สถานการณ์ว่าควรทำอะไรจึงหาทางออกด้วยการนำตัวให้หลุดพ้นจากสิ่งร้อยรัดที่เป็นอยู่ได้ พอออกไปแล้วก็แจ้งให้ทุกคนทราบ เหล่าประยูรญาติและพสกนิกร รวมถึงพระราชินี เห็นตาม

ภาวะผู้นำที่พระมหาชนกแสดงออกนี้มีทั้งที่แก้ไขสถานการณ์คับขัน ไม่ยอมละทิ้งความเพียร แม้ว่าในขณะที่ทำอยู่นั้นยังมองไม่เห็นเป้าหมาย แต่เมื่อพยายามจนถึงที่สุดแล้วก็จะพบเองภาวะผู้นำของพระมหาชนกยังแสดงออกจากการมีใจมุ่งมั่นกอบกู้บ้านเมืองการบริหารบ้านเมืองด้วยธรรมจน เกิดร่มเย็นเป็นสุขจากนั้นก็สละราชบัลลังก์ ปลีกตนออกไปบำเพ็ญเพียร

ภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์สุวรรณสามเกี่ยวกับความเมตตาที่มีต่อผู้อื่น ไม่ว่าบุคคลผู้นั้นจะทำร้ายตนด้วยเหตุผลใดก็ตามก็ให้อภัยเพราะรักษาไว้ซึ่งเมตตาบารมีภาวะผู้นำอีกประการหนึ่งก็คือ ความกตัญญูตเวทีต่อบุพพการี เป็นธรรมที่ทำให้พ้นจากภัยอันตราย

ภาวะผู้นำพระมหอสถโพธิสัตว์ประกอบไปด้วยสิ่งที่สมควรใช้เป็นแนวทางในการบริหารราชการและบริหารชีวิต ผู้มีปัญญาอันล้ำลึกนั้นย่อมทำคุณให้แก่บุคคล ยิ่งกว่ามีทรัพย์นับแสน แม้ไม่มีปัญญาดั่งปราชญ์ แต่ถ้าเป็นผู้รู้จักคิดให้รอบคอบก่อน ก็ย่อมเป็นผู้มีปัญญาและประพาสดีชอบแล้วของพระมหอสถบัณฑิตโพธิสัตว์ได้แสดงภาวะผู้นำไว้หลายลักษณะมาก เพราะเป็นชาติที่ทรงบำเพ็ญปัญญาบารมี ทรงใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ทั้งปัญหาที่เกิดกับตนเองและปัญหาที่เกิดกับบ้านเมือง ผู้มีปัญญาอันล้ำลึกนั้นย่อมทำคุณให้แก่บุคคล รู้จักคิดให้รอบคอบก่อน ก็ย่อมเป็นผู้มีปัญญาและประพาสดีชอบแล้ว ในบางครั้งชีวิตก็ต้อง มีความอดทน ไม่ทำอะไรวู่วามเมื่อมีปัญหาอุปสรรคเข้าปีบคันชีวิต

ภาวะผู้นำของพระเนมิราชโพธิสัตว์ได้แก่ การนำประชาชนทำคุณงามความดี ละเว้นความชั่ว และเห็นว่าพรหมจรรย์คือการบวชเป็นคุณธรรมที่สูงที่สุดการได้เสวยความดีที่ผู้อื่นกระทำให้นั้นไม่ใช่ ความสุขที่พึงยินดี จะต้องเกิดจากความดีที่ทำด้วยตนเองเท่านั้น จึงจะเป็นความดีที่น่ายินดีพระมหอสถโพธิสัตว์ประกอบไปด้วยภาวะผู้นำที่สมควรใช้เป็นแนวทางในการบริหารราชการ และบริหารชีวิต ผู้มีปัญญาอันล้ำลึกนั้นย่อมทำคุณประโยชน์แก่บุคคลอื่น ยิ่งกว่ามีทรัพย์ รู้จักใช้ปัญญารักษาตนและช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ

ภาวะผู้นำของพระภริทัตตโพธิสัตว์นั้นแสดงให้เห็นว่า เป็นผู้ที่รักษารมย์ยิ่งกว่าชีวิต แม้ว่าตนจะมีความเก่งกล้าสามารถมีฤทธิ์ มีอำนาจอย่างไรก็ตาม แต่ถ้าหากต้องทำให้สูญเสียบารมีธรรมที่ตน ตั้งใจบำเพ็ญแล้วก็ไม่ทำยินยอมอดทน แต่ก็รู้จักใช้ปัญญาป้องกันและแก้ไขความเข้าใจผิดของผู้อื่น

ภาวะผู้นำของพระจันทกุมารโพธิสัตว์ที่ยินยอมที่จะเข้าหลุมบูชายัญ แม้ว่าจะมีความสามารถ ที่จะต่อสู้หรือจะขัดขึ้นก็ทำได้ แต่ด้วยเพราะผู้ที่เข้าใจผิดนั้นคือบิดาของตนเองที่ถูกยุยง จึงไม่สามารถทำอะไรได้ นอกจากบำเพ็ญขันติบารมีสุดท้ายก็รอดปลอดภัย และได้ใช้ความดีปกครองบ้านเมืองจนมี ความสงบสุข

ภาวะผู้นำของพระนารทพรหมอยู่กับการเข้ามาช่วยเหลือประเทศชาติที่กำลังได้รับความเดือดร้อนจากความเข้าใจผิดเกี่ยวกับบาปบุญคุณโทษของพระราชา การมาสร้างความเข้าใจให้กับคนถือว่าได้นำปัญญามาให้แก่คน ชื่อว่า บำเพ็ญอุเบกขาบารมี

ภาวะผู้นำของวิฑูรบัณฑิตโพธิสัตว์ได้แสดงให้เห็นว่า การรักษาสังขะวาจาไว้เป็นเรื่องสำคัญ แม้ว่าจะอยู่ในสถานการณ์อย่างไรก็ใช้ปัญญาในการแก้ไข ไม่หวาดกลัว ไม่โสกเศร้า ที่สำคัญได้แสดง ธรรมให้ผู้อื่นได้ฟังในหลักการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมให้ยึดมั่นในคุณความดีไว้อย่าเสื่อมคลายทุกอย่าง จะดีเอง

ภาวะผู้นำของพระเวสสันดรโพธิสัตว์นี้แสดงให้เห็นถึงการมีใจเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น เสียสละบำเพ็ญทานบารมีเพื่อรักษาอุดมการณ์ที่ยิ่งใหญ่เพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่น แม้ว่าจะได้รับความทุกข์ยากลำบากก็ไม่ย่อท้อ การที่พระองค์รู้จักแก้ไขสถานการณ์ไม่ให้อื่นได้รับความทุกข์โดยใช้ความทุกข์ น้อยมาแทนความทุกข์ใหญ่ก็แสดงถึงภาวะผู้นำที่ไม่ไขว่คว้าได้โดยง่าย พระโพธิสัตว์แต่ละชาดกนั้นแสดงให้เห็นถึงภาวะผู้นำตามบารมีธรรมที่พระองค์ทรงบำเพ็ญมา การมีจิตเมตตากรุณาต่อผู้อื่นเป็นเบื้องหน้าเป็นคุณสมบัติของพระโพธิสัตว์

นอกจากนั้นพระโพธิสัตว์ ยังมีอุบายวิธีที่จะแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยปัญญาของพระองค์อยู่เสมอ บางครั้งในการแสดง ภาวะผู้นำของพระองค์นั้นจะรู้สึกขัดความรู้สึกของชาวโลกบ้าง แต่ก็ไม่ใช่ประเด็นที่จะนำมาบั่นทอน กำลังใจที่จะทำความดี ภาวะผู้นำที่พระองค์แสดงนั้นมี 2 ลักษณะ กล่าวคือ ลักษณะหนึ่งเป็นภาวะผู้นำที่แสดงให้เห็นถึงความหนักแน่นมั่นคงในธรรม ที่จะไม่ยินยอมสูญเสียธรรมไปไม่ว่าจะต้องได้รับความเดือดร้อนอย่างไรก็ตาม อีกลักษณะหนึ่งเป็นภาวะผู้นำที่พระองค์ได้ช่วยเหลือแก้ไขความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นให้ สงบเรียบร้อยลง จะเห็นได้ว่า อรรถกถาชาดกแต่ละเรื่องนั้นในที่สุดแล้วก็จะพบว่า ผลแห่งการมีภาวะผู้นำทั้ง 2 ลักษณะดังกล่าวนำมาซึ่งความสงบสุขให้กับสังคม ภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์จึงสื่อแสดงให้เห็นถึงการบำเพ็ญบารมีของตนเองโดยใช้สังคมเป็นบทบาทและหน้าที่ให้ได้บำเพ็ญเพียรบารมีเท่านั้น ไม่ได้มีความมุ่งหมายที่จะ

แสดงถึงความเก่งความฉลาด หรือแสดงถึงความเป็นผู้นำของตนตามความต้องการของผู้อื่น แต่เป็นการฝึกฝนตนเองเพื่อผลที่สูงยิ่งขึ้นได้แก่พระสัมมาสัมโพธิญาณ

3. วิเคราะห์ภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ในอรรถกถาชาดกที่มีต่อสังคมไทย

พระโพธิสัตว์แต่ละชาดกนั้นแสดงให้เห็นถึงภาวะผู้นำตามบารมีธรรมที่พระองค์ทรงบำเพ็ญ การมีจิตเมตตากรุณาต่อผู้อื่นเป็นเบื้องหน้าเป็นคุณสมบัติของพระโพธิสัตว์ นอกจากนั้น พระโพธิสัตว์ ยังมีอุบายวิธีที่จะแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยปัญญาของพระองค์อยู่เสมอ บางครั้งในการแสดงภาวะผู้นำของพระองค์นั้นจะรู้สึกขัดความรู้สึกรู้สึกของชาวโลกบ้าง แต่ก็ไม่ใช่ประเด็นที่จะนำมาบั่นทอน กำลังใจที่จะทำความดี ภูมิต้นที่สุดก็คือ ความมั่นคงต่ออุดมการณ์ที่ตั้งไว้ในแต่ละภพชาติที่แสดงให้เห็นถึงการยึดมั่นอยู่ในความดี ไม่ยอมทำชั่วไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใด ๆ ทั้งนี้ สิ่งที่ยึดมั่นนั้นเรียกว่า การบำเพ็ญบารมี ในการรักษาอุดมการณ์ เป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้คนทั้งหลายสร้างบารมีในปัจจุบันด้วย ภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ด้านนี้กลายเป็นบุคคลต้นแบบในการทำความดีถึงแม้มีอุปสรรคมากมายก็ไม่ย่อท้อ มีความตั้งมั่นเสียสละแม้กระทั่งชีวิตของพระองค์เองเพื่อทำความดีนั้น ๆ และเป็นการเตือนตัวเราให้สำนึกในหน้าที่ ที่จะพัฒนาตนเองที่จะทำความดีเพื่อที่จะบรรลุคุณธรรมเบื้องสูง เพราะการที่จะบรรลุถึงซึ่งสิ่งที่ตั้งามประเสริฐสูงสุดเป็นพระสัพพัญญูพุทธเจ้าได้นั้น ไม่ใช่สิ่งที่จะได้มาด้วยการหวังหรือการอ้อนวอน จะต้องเพียรพยายามกระทำแม้อุปสรรคมากมายก็ไม่ย่อถอย ในการศึกษาวิเคราะห์ภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ในอรรถกถาชาดกที่มีต่อสังคมไทยได้กำหนดเป็นประเด็นในการศึกษา 5 ประเด็น ดังนี้

3.1 ภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ในการพัฒนาตน พระโพธิสัตว์คือผู้ที่บำเพ็ญตนเพื่อเป็นพระพุทธเจ้า แนวทางในการบำเพ็ญบารมีนั้นเองเป็นการพัฒนาตน อะไรคือแนวทางด้วยศีลบารมี สัจจะบารมี เนกขัมมะบารมี และวิริยะบารมี ก็คือบารมี สรุปได้ดังต่อไปนี้ ภาวะผู้นำเบื้องต้นต้องนำตนให้ได้เสียก่อน เพราะการที่ผู้นำรู้จักหักห้ามตนเองได้ ใช้ตนเองเป็นจึงทำให้เกิดผลสะท้อนไปสู่ผู้อื่นได้ ด้วยเหตุนี้การสร้างภาวะผู้นำขึ้นในตนอันดับแรกสุดก็ต้องรู้จักระงับยับยั้งไม่ประพฤติดิตต่อตนเองและผู้อื่นในช่วงระยะเวลาที่กำหนดไว้ การรู้จักระงับยับยั้งเช่นนี้นั้นเรียกว่า การสร้างภาวะผู้นำขึ้นในตน มีวุฒิภาวะพิจารณาอย่างรอบคอบ การพัฒนาตน ต้องอาศัยธรรมเป็นฐาน เช่น พระกฐินัตตโพธิสัตว์ หลังจากให้อธิษฐานอุโบสถแล้วไม่ยอมเสียศีลแม้จะถูกทรมานก็ตาม สามารถใช้ทานบารมีโดยการรู้จักเสียสละ ใช้ปัญญาบารมีโดยการรู้จักเพิ่มพูนความรู้ ผู้นำหากขาดความรู้ความสามารถแล้วก็ไม่เรียกว่า ผู้นำการสร้างภาวะผู้นำในบางครั้งต้องทนต่อการกระทบกระทั่งจากผู้อื่น จะต้องเข้มแข็งต่ออุดมการณ์ของตน ไม่ยอมทำผิดเสียเองเพราะต้องการจะเอาชนะหรือทำร้ายผู้อื่นทั้งที่จะทำได้ แต่นั่นไม่ใช่ภาวะของผู้นำตามแนวพระโพธิสัตว์

3.2 ภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ในการพัฒนาสังคม พระโพธิสัตว์อาศัยภาวะผู้นำที่ประกอบด้วยปัญญาเพื่อพัฒนาสังคมให้มีความสุขความเจริญ การพัฒนาสังคมนั้นทำได้หลายมิติ ทั้งพัฒนาด้วยตนเองคือ เป็นผู้บริหารจัดการ และให้คำสอนแก่ พระราชาหรือผู้ปกครองได้ใช้หลักธรรมไปปกครอง ก็ถือว่าเป็นภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ทั้งสิ้น พระโพธิสัตว์ย่อมไม่ละการบำเพ็ญตนตามกรอบแห่งศีลธรรมที่ติงาม เพื่อเป็นแบบอย่างและยึดมั่นเป็นข้อปฏิบัติ ไม่สำคัญตนผิดว่ามีอำนาจ การพัฒนาสังคมต้องพัฒนาให้ครบวงจร คือ พัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมด้วย นอกจากนี้ยังได้ใช้ราชธรรมในการปกครองแผ่นดินในฐานะที่เป็นพระราชา เช่น ในชาติที่เป็นมหาชนกและในชาติที่เป็นพระเวสสันดรเป็นต้น และได้ใช้ธรรมของบัณฑิตในการให้หลักการในการพัฒนาสังคมในขณะที่เป็นวิรูปบัณฑิต

3.3 ภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ในการบริหารจัดการ ภาวะผู้นำกับการบริหารจัดการเป็นเรื่องที่มาด้วยกัน เพราะผู้นำย่อมมีลักษณะที่บริหาร จัดการภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบได้ดี ภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์จึงมีต่อการบริหารจัดการเพื่อใช้เป็นแนวทาง ในการทำงานการบริหารจัดการต้องอาศัยภาวะผู้นำจึงจะทำให้งานที่มุ่งหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ที่ชักนำให้ผู้อื่นปฏิบัติตามในแต่ละสถานการณ์นั้น เป็นตัวอย่างการบริหารจัดการได้ดี สุดท้ายแล้วก็เพื่อให้ทุกคนได้รับความสุขพระโพธิสัตว์จึงเป็นผู้ฉลาดทั้งในการบริหารงานและบริหารองค์การ ในการบริหารงานนั้นต้องประกอบด้วยหลักการบริหารที่มีความ พร้อมทั้งด้านแนวความคิดและพฤติกรรม โดยมีความรัก ความเข้าใจ และความสามัคคีร่วมกันเป็นสำคัญพระโพธิสัตว์ได้ปฏิบัติให้เป็นไปด้วยดีทั้งสิ้น ข้อสำคัญที่สุดในที่นี้ก็คือ การมีสติจะในการทำงาน การทำให้ผู้อื่นไวใจได้อย่างไม่เคลือบแคลง นี่เป็นหัวใจของการบริหารงานส่วนการบริหารองค์การนั้น เป็นเรื่องสำคัญเพราะผู้นำต้องใช้ภาวะผู้นำในการจัดระเบียบกิจกรรมให้เป็นกลุ่มก้อนเข้ารูป และการมอบหมายงานให้คนปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของงานที่ตั้งไว้ การจัดองค์การจะเป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับการจัดระเบียบความรับผิดชอบต่างๆ ไม่ทำงานซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกันในหน้าที่ นอกจากนั้นยังช่วยให้พนักงานได้ทราบขอบเขตของงาน การติดต่อประสานงานกันจะได้สะดวกขึ้นจึงให้ผู้บริหารสามารถที่จะตัดสินใจได้อย่างถูกต้องและรวดเร็วดังเช่นที่พระมหोสดโพธิสัตว์ ได้ทำในครั้งที่เตรียมการช่วยเหลือพระเจ้าวิเทหราช

3.4 ภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ในการแก้ปัญหา ภาวะผู้นำในด้านนี้นับเป็นจุดเด่นของพระโพธิสัตว์ในแต่ละชาติในมหานิบาตชาดกทั้ง 10 ชาติ ที่บำเพ็ญบารมีในแต่ละข้อ ภาวะผู้นำในด้านนี้นั้นแสดงให้เห็นถึงวิธีการ หลักธรรม และการรักษาเป้าหมาย ใช้สติในการแก้ปัญหาในทุกกรณี ภาวะผู้นำในการแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นนั้น บางครั้งก็ต้องยอมรับสภาพที่จะเกิดขึ้นหากได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาไปแล้ว ทั้งนี้ยอมรับปัญหาที่เกิดขึ้นดีกว่าที่จะผัดผ่อนปณิธานตนเองที่ตั้งใจปฏิบัติธรรมเรียกว่า ยินยอมรับทุกข์ภัยแต่ไม่ยอมทำกรรมชั่วภาวะผู้นำในด้านการแก้ไขปัญหาก็เกิดขึ้นแล้ว

แก้ปัญหาด้วยมีจุดหมายสูงสุดเพื่อความผาสุก ของสัตว์เป็นเป้าประสงค์นั้นย่อมทำให้ปัญหาอื่น ๆ จะลดลงและสิ้นไปในที่สุด

3.5 ภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ที่มีต่ออุดมการณ์ ภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ที่นับได้ว่าเป็นจุดเด่นที่สุดก็คือ ความมั่นคงต่ออุดมการณ์ที่ตั้งไว้ในแต่ละภพชาติที่แสดงให้เห็นถึงการยึดมั่นอยู่ในความดี ไม่ยอมทำชั่วไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใด ๆ ทั้งนี้ สิ่งที่ยึดมั่นนั้นเรียกว่า การบำเพ็ญบารมี ในการรักษาอุดมการณ์นั้นก็เพราะเห็นประโยชน์อันยิ่งใหญ่ที่จะนำพาสรรพสัตว์ทั้งหลายให้พ้นจากทุกข์ในวัฏฏะสงสารนั้นสำคัญยิ่งกว่า แม้จะทำร้ายจิตใจของบุคคลอื่นบ้างก็ต้องยินยอมทำ แต่ทรงให้ความสำคัญแก่สัมมาสัมโพธิญาณมากกว่าหรือให้ความสำคัญต่อประโยชน์สูงสุดมากกว่าภาวะผู้นำที่มีต่ออุดมการณ์สร้างบารมีในอดีตของพระโพธิสัตว์ เป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้คนทั้งหลายสร้างบารมีในปัจจุบันด้วย เพราะการที่จะบรรลุถึงซึ่งสิ่งที่ตั้งามประเสริฐสูงสุดเป็นพระสัมพันธูปพุทธเจ้าได้นั้น ไม่ใช่สิ่งที่จะได้มาด้วยการหวังหรือการอ้อนวอน จะต้องเพียรพยายามกระทำแม้อุปสรรคมากมายก็ไม่ท้อถอย

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์ภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ในอรรถกถาชาดก ที่มีต่อสังคมไทย มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

ภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ในอรรถกถาชาดกต่อสังคมไทยปัจจุบันในอรรถกถาหมานิบาตชาดก คือ การบำเพ็ญบารมีในแต่ละชาติเพื่อมุ่งหวังสัมมาสัมโพธิญาณ ในที่นี้มุ่งหมายพระโพธิสัตว์ที่ 10 ชาติ บารมีธรรมอันเปรียบเสมือนนาวานำบุคคลข้ามสู่ฝั่ง คือ พระนิพพานในทางพระพุทธศาสนา จึงได้จัดลำดับความสำคัญของสิ่งมีค่าในโลกนี้ไว้ตามลำดับ ดังนี้ คือ ธรรมะอยู่ในลำดับสูงสุด รองลงมาคือชีวิต รองลงมาอีกคืออวัยวะ และอันดับต่ำสุดคือ ทรัพย์ ธรรมะจัดอยู่ในอันดับสูงสุดในที่นี้ คือ สัจธรรม ความซื่อสัตย์ ความจริงใจ ความซื่อตรง สุจริตธรรม เป็นต้น การแสดงธรรมหรือการนำหลักธรรมพระโพธิสัตว์เพื่อสั่งสอนให้สรรพสัตว์ละความชั่ว หันมาทำความดี ชำระจิตใจให้สะอาดการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในฐานะผู้นำสามารถนำตนให้พ้นทุกข์และเป็นที่พึ่งแก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย และแบ่งตามลักษณะการบำเพ็ญเพียร เช่น เน้นปัญญา เน้นศรัทธาหรือเน้นวิริยะ ซึ่งก็ทำให้ศักยภาพและเวลานั้นไม่เท่ากันภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ในอรรถกถาหมานิบาตชาดก 10 ชาติสุดท้ายพบว่า

ภาวะผู้นำพระเตมียราชกุมารนั้น เป็นเรื่องของการรู้จักแก้ปัญหา รู้จักสถานการณ์ไหนควรทำอย่างไร

ภาวะผู้นำที่พระมหาชนกแสดงออกนี้มีทั้งที่แก้ไขสถานการณ์คับขัน ไม่ยอมละทิ้งความเพียร แม้ว่าในขณะที่ทำอยู่นั้นยังมองไม่เห็นเป้าหมาย แต่เมื่อพยายามจนถึงที่สุดแล้วก็จะพบเอง ภาวะผู้นำ ของพระมหาชนกยังแสดงออกจากการมีใจมุ่งมั่นกอบกู้บ้านเมืองการบริหารบ้านเมือง ด้วยธรรมจน เกิดร่มเย็นเป็นสุข

ภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์สุวรรณสามเกี่ยวกับความเมตตาที่มีต่อผู้อื่น ไม่ว่าบุคคลผู้นั้น จะ ทำร้ายตนด้วยเหตุผลใดก็ตามก็ให้อภัยเพราะรักษาไว้ซึ่งเมตตาบารมีภาวะผู้นำอีกประการหนึ่งก็คือ ความกตัญญูตักเตือนที่ต่อบุพพการี

ภาวะผู้นำพระมหาโศภโณประกอบไปด้วยสิ่งที่สมควรใช้เป็นแนวทางในการบริหารราชการและบริหารชีวิต ผู้มีปัญหาอันล้าเลือนนั้นย่อมทำคุณให้แก่บุคคล แต่ถ้าเป็นผู้รู้จักคิดให้รอบคอบก่อน ก็ย่อมเป็นผู้มีปัญญาและประพฤติดชอบแล้ว ในบางครั้งชีวิตก็ต้อง มีความอดทน ไม่ทำอะไรวู่วามเมื่อมีปัญหาอุปสรรคเข้าบีบคั้นชีวิต

ภาวะผู้นำของพระเนมิราชโพธิสัตว์ได้แก่ การนำประชาชนทำคุณงามความดี ละเว้นความชั่ว และประกอบไปด้วยภาวะผู้นำที่สมควรใช้เป็นแนวทางในการบริหารราชการ และบริหารชีวิต ผู้มีปัญหาอันล้าเลือนนั้นย่อมทำคุณประโยชน์แก่บุคคลอื่น และช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ

ภาวะผู้นำของพระภูริทัตตโพธิสัตว์นั้นแสดงให้เห็นว่า เป็นผู้ที่รักษาศรัทธาธรรมยิ่งกว่าชีวิต แม้ว่าตนจะมีความเก่งกล้าสามารถมีฤทธิ์ มีอำนาจอย่างไรก็ตาม แต่ถ้าหากต้องทำให้สูญเสียบารมีธรรมที่ตน ตั้งใจบำเพ็ญแล้วก็ไม่ทำยินยอมอดทน แต่ก็รู้จักใช้ปัญญาป้องกันและแก้ไขความเข้าใจผิดของผู้อื่น

ภาวะผู้นำของพระจันทกุมารโพธิสัตว์ที่ยินยอมที่จะเข้าหลุมบูชายัญ แม้ว่าจะมีความสามารถ ที่จะต่อสู้หรือจะขัดขืนก็ทำได้ แต่ด้วยเพราะผู้ที่เข้าใจผิดนั้นคือบิดาของตนเองที่ถูกยุยง จึงไม่สามารถทำอะไรได้ นอกจากบำเพ็ญขันติบารมีสุดท้ายก็รอดปลอดภัย และได้ใช้ความดีปกครองบ้านเมืองจนมี ความสงบสุข

ภาวะผู้นำของพระนารทพรหมอยู่กับการเข้ามาช่วยเหลือประเทศชาติที่กำลังได้รับความเดือดร้อนจากความเข้าใจผิดเกี่ยวกับบาปบุญคุณโทษ

ภาวะผู้นำของวิรุณบัณฑิตโพธิสัตว์ได้แสดงให้เห็นว่า การรักษาสัจจะวาจาไว้เป็นเรื่องสำคัญ แม้ว่าจะอยู่ในสถานการณ์อย่างไรก็ใช้ปัญญาในการแก้ไข ไม่หวาดกลัว ไม่โสกเศร้า ที่สำคัญได้แสดง ธรรมให้ผู้อื่นได้ฟังในหลักการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมให้ยึดมั่นในคุณความดีไว้อย่าเสื่อมคลายทุกอย่าง จะดีเอง

ภาวะผู้นำของพระเวสสันดรโพธิสัตว์นี้แสดงให้เห็นถึงการมีใจเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น เสียสละ บำเพ็ญทานบารมีเพื่อรักษาอุดมการณ์ที่ยิ่งใหญ่เพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่น แม้ว่าจะได้รับความทุกข์

ยากลำบากก็ไม่ย่อท้อ การที่พระองค์รู้จักแก้ไขสถานการณ์ไม่ให้อื่นได้รับความทุกข์โดยใช้ความทุกข์ น้อยมาแทนความทุกข์ใหญ่ก็แสดงถึงภาวะผู้นำที่ไม่ใช่ทำได้โดยง่าย

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์ในอรรถกถาชาดกจนสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์นี้เริ่มจากการตั้งเป้าหมายอยู่ที่ ประโยชน์สุขสูงสุดเป็นเป้าหมายแห่งภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์เป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งถึงพร้อมด้วยประโยชน์ทั้ง 3 จึงเปี่ยมไปด้วยคุณค่าที่ในการพัฒนาภาวะผู้นำของตน ได้แก่ 1) ประโยชน์ส่วนตน ก็คือ ตนเองก็ได้บำเพ็ญเพียร มีค่าสำหรับตนเอง เปรียบเหมือนการเลี้ยงโคนม ตนเองก็ได้ทานน้ำนมที่รีดนั้นด้วย 2) ประโยชน์ส่วนผู้อื่น 3) ประโยชน์ต่อสังคม ก็คือ สังคมส่วนรวมก็ได้รับประโยชน์จากการบำเพ็ญเพียรของตนด้วยเช่น หมู่บ้าน ตำบล จังหวัด ประเทศและโลก เมื่อวิเคราะห์ภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์แล้วจึงได้องค์ความรู้ก็คือ ภาวะผู้นำทางความประพฤติ ความคิดและการตระหนักรู้ หรือเรียกว่า LBTW Model Leadership ภาวะผู้นำ Behavior ลดละความอยาก รักษากฎเกณฑ์ ชื่อสัตย์ เมตตา เอื้อเฟื้อ Thinking พากเพียร อดทน ตั้งใจ Wisdom ตระหนักรู้ รักษาสมดุ

เอกสารอ้างอิง

- กวี วงศ์พุ่ม. (2539) ภาวะผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาชีพบัญชี.
- บรรจบ บรรณรุจิ. (2529) พระโพธิสัตว์ในนิภายเถรวาท. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งแสงการพิมพ์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546) การสร้างสรรค์ปัญญาเพื่ออนาคตของมนุษยชาติ. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2549) ภาวะผู้นำเชิงพุทธ. กรุงเทพฯ: นิติธรรมการพิมพ์.
- พัฒน์ เพ็งผลา, (2530) การวิเคราะห์การบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในนิบาตชาดก .กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539) พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- _____. อรรถกถาภาษาไทย.(2532). ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี. (2525) ทศบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

วิเคราะห์ความเชื่อของประชาชนที่มีต่อหลวงปู่แก้ว วัดปู่แก้ว
ตำบลไชยวาน อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี
ANALYSIS OF THE BELIEF OF PEOPLE TOWARDS LOUNG PU KU
KAEW OF KU KAEW TEMPLE IN CHAIWAN SUBDISTRICT,
CHAIWAN DISTRICT, UDONTHANI PROVINCE

¹พระมหาวิระยุทธ วชิรธมโม (ลำเณนาน) ²บุญส่ง สินธุ์นอก และ ³สมเดช นามเกต

¹Phramaha Virayut Vajiradhammo (Lamnaownan),

²Boonsong Sinthunok and ³Somdet Namket

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹arithat.loes@mcu.ac.th

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาความเชื่อของประชาชน ที่มีต่อหลวงปู่แก้ว วัดปู่แก้ว ตำบลไชยวาน อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี และ 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อของประชาชนที่มีต่อหลวงปู่แก้ว วัดปู่แก้ว ตำบลไชยวาน อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อของประชาชน ที่มีต่อหลวงปู่แก้ว วัดปู่แก้ว ตำบลไชยวาน อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี ยึดมั่นในหลักพระพุทธศาสนา เชื่อในเรื่อง กัมมสัทธา วิปากสัทธา กัมมัสสกตาสัทธา และตถาคตโพธิสัทธา ปฏิบัติตนในการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนาและเชื่อว่า องค์หลวงปู่แก้ว คือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตอยู่ภายในปรางค์ปู่แก้ว จะคอยปกปักรักษา ตลบันดาล ความสุข ความสำเร็จ และ มีความเชื่อเกี่ยวกับการขอให้หลวงปู่แก้ว ช่วยเหลือ

¹นิสิต,หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย.

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย.

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย.

ในเรื่องที่เกี่ยวกับ การเกิด การเจ็บป่วย การทำงาน การสาบาน การบนบาน(บ่า) เมื่อได้รับความสมหวังตามที่ตนปรารถนาจึงจะมีพิธีกรรมการบูชาปรากฏแก่เรา เช่น การแก้บน (ปง) ด้วยสิ่งของเงิน ทอง ปลอยสัตว์สี่เท้า จำพวก เต่า ปลอยนก ปลอยปลาและถวายบั้งไฟจุดบูชา ซึ่งการบูชาข้างต้น เรียกว่า อามิสบูชา นอกจากนั้น ชาวอำเภอภูแก้ว ยังนิยมทำบุญกุศล ด้วยการให้ทานรักษาศีล เจริญภาวนา ร่วมเวียนเทียนวันสำคัญ และเข้าฝึกปฏิบัติธรรม อยู่เนืองๆงานประเพณีบุญเดือนหก (บุญบั้งไฟ) ของอำเภอภูแก้ว ซึ่งตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ของทุกปี ชาวอำเภอภูแก้วอำเภอใกล้เคียง และประชาชนทั่วสารทิศ ที่ศรัทธาในความศักดิ์ของหลวงปู่แก้ว จะเดินทางมาร่วมงานทำบุญ และถือโอกาสมาทำการแก้บน (ปง) ซึ่งคนทั้งหลายเชื่อว่า การแก้บน (ปง) ด้วยการจุดบั้งไฟถวายบูชา จะทำให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตในหลวงปู่แก้ว ชอบมากที่สุด อันมีผลต่อด้านจิตใจของผู้ทำการบูชาอย่างยิ่ง

คำสำคัญ : ความเชื่อ, ประชาชน, หลวงปู่แก้ว, วัดภูแก้ว,

Abstract

This research is the qualitative research by having its purposes, that is, 1) study the belief of people towards Loun Pu Ku Kaew in Ku Kaew temple of Chaiwan Subdistrict, Chaiwan District, Udonthani Province and 2) to analyze the belief of people towards Loun Pu Ku Kaew in Ku Kaew temple in Chaiwan Subdistrict, Chaiwan District, Udonthani Province. The results of the research are found that: The worship as mentioned above is called as material worship. In addition, people of Ku Kaew District prefer to make merits by giving things, preserving precepts, practicing meditation, walking around the church in the holy day and always practicing Dhamma. The festival in the sixth month (Boonbangfai) of people in Ku Kaew District is relevant to full moon day of the sixth lunar month in every year. People in Ku Kaew District, and near Districts and people in general directions who have the faith in the sacred of Loun Pu Ku Kaew will participate in the meritorious festival and to take this opportunity to fulfill their vows by majority of people believing that to fulfill the vows with the fire display for worshiping is to make the sacred things located in the Ku Kaew stupa in great deal of pleasure effecting on the people who perform worshiping.

Keywords : faith, people, Loun Pu Ku Kaew, Ku Kaew Temple,

บทนำ

คนในสังคมไทยมักมีความเชื่อในเรื่องต่างๆ กัน ได้แก่ความเชื่อทางศาสนา เช่น คนทำดีได้ดี ได้ไปสวรรค์ คนทำชั่วต้องตกนรก ความเชื่อในเรื่องโชคลาภ เช่น ชีวิตจะดำเนินไปตามวันเดือนปีเกิด หรือ ชีวิตถูกลิขิตไปตามเส้นลายมือของคนนั้น ความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ เช่น เชื่อเรื่องผี สางเทวดา การทำเสน่ห์ ความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์ต่างๆ เช่น เชื่อเรื่องคาถาอาคม วัตถุมงคล เครื่องรางของขลังต่างๆ หรือความเชื่อในเรื่องคนโบราณเล่าสืบทอดกันมา เช่น พิธีทำบุญต่างๆ ผีปอบ ผีแม่ม่าย จิ้งจกทัก ความเชื่อในเรื่องอื่นๆ เช่น การกลับชาติมาเกิด บ้านเรือนหรือที่อยู่อาศัยของคนไทยนั้น มีความเชื่อหลายอย่างสอดแทรกอยู่ (ธวัช ปุณโณทก, 2528 :17) ความเชื่อเหล่านี้ได้สืบทอดต่อกันมายาวนานหลายชั่วอายุคน ความเชื่อเหล่านี้นับเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านประเภทหนึ่งที่เป็นองค์ความรู้ เรื่องความปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข บรรพบุรุษของคนไทยได้พัฒนาภูมิปัญญาเหล่านี้จากการสังเกต การลองผิดลองถูกฝึกฝนและประสบการณ์ (มณี พะยอมยงค์, 2536 :36) จึงถ่ายทอดสู่ลูกหลานผ่านความเชื่อเรื่องคุณค่าคำสอนหรือพิธีกรรม แต่ในความเชื่อทางพระพุทธศาสนาจะแตกต่างออกไป และเกี่ยวข้องกับสังคมไทยสืบมาเป็นเวลายาวนานจนถึงปัจจุบัน อิทธิพลของพระพุทธศาสนาได้ซึมซาบเข้ากับสังคมไทยทั้งทางวัตถุและจิตใจ จะเห็นได้จากศาสนวัตถุ ปุชนิยสถาน และวิถีชีวิตของคนไทยได้น้อมนำเอาพุทธสัญลักษณ์และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นที่พึ่งทางใจในการดำเนินชีวิต (พระภวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว), 2551 : 57) ศาสนวัตถุได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของชุมชน เช่น พระพุทธรูป สถูป พระปรางค์ เป็นต้น พุทธสัญลักษณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นความศรัทธาในพุทธศาสนาของศาสนิกชนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “พระพุทธรูป” หรือ “พระพุทธรูปปฏิมากร” ที่ถือเป็นสิ่งที่เคารพสักการบูชาเป็นที่พึ่งทางใจ และเป็นสัญลักษณ์ตัวแทนของพระพุทธเจ้าที่พุทธศาสนิกชนสร้างขึ้นด้วยจิตใจ มีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธเจ้า เพื่อเป็นเครื่องระลึกถึงและเตือนจิตใจที่เป็นรูปธรรมในการสักการบูชา (วรนนท์ ชวัลลพาทิการ, 2544 : 43) ความเชื่อหรือศรัทธาตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผลที่ผ่านการกลั่นกรองแล้วจากปัญญานี้ทางพระพุทธศาสนาจึงเรียกว่า “สัทธาญาณสัมปยุตต์” (แก้ว ชิตตะขบ, 2553 : 15) ศรัทธาที่ประกอบด้วยความรู้การถือเอาสิ่งที่ตนเองรู้ตนเห็นโดยปราศจากการใช้ปัญญาพิจารณาให้รู้ถึงเหตุและผลเป็นความเชื่อที่ขาดปัญญาพิจารณาถึงเหตุผลความเชื่อเช่นนี้เรียกว่า “สัทธาญาณวิปยุตต์” อนึ่งถ้าเชื่อตามเขาว่าเรียกว่า “อโหสิศรัทธา”

จากค่านิยมเดิมที่ยกย่องคนดี คือ คนมีคุณธรรมและเชื่อในกฎแห่งกรรม ตามสำนวนที่ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” ในปัจจุบันได้จางหายไปกับคนไทยรุ่นใหม่สังคมไทยได้เปลี่ยนค่านิยมไปยกย่องวัตถุนิยม คือ คนที่มีเงินทองมีอำนาจและผลตอบแทนของการทำดีได้ดี “ดี” ในความหมาย

ของคนรุ่นใหม่ คือ ได้วัตถุล้างของเงินทองซื้อเสียงเกียรตินิยมทั้ง ๆ ที่ผู้ที่ได้รับการยกย่องเป็นผู้ประพฤดิเสื่อมเสียแต่สังคม ไม่ได้ให้ความสนใจความประพฤติ หรือวิธีการที่ทำให้ได้มาซึ่งวัตถุล้างของเหล่านั้น เพียงแต่ขอให้ได้มาเป็นพอ จึงเกิดสำนวนที่นำมาใช้ในสังคมใหม่ว่า “ทำดีได้ดีมีที่ไหนทำชั่วได้ดีมีถมไป”(พระมหาเปรม (โอภาโส) กองคำ, 2542 : 36) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงผลกระทบของความเชื่อเรื่องกรรมในสังคมไทยได้คลอนแคลนสังคมเกิดความเข้าใจเรื่องกรรมคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงและไม่เชื่อในชีวิตของคนเรามีความจำเป็นต้องมีศรัทธา

วัดกุ้งแก้ว บ้านเพี้ยปู่ หมู่ 8 ตำบลไชยวาน อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี วัดกุ้งแก้ว เป็นวัดสังกัดมหานิกาย ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลไชยวาน ทางด้านทิศ ตะวันออก ของที่ว่าการอำเภอไชยวาน ประมาณ 2.5 กิโลเมตรวัดกุ้งแก้วถือว่าเป็นดินแดนอารยธรรม ที่ล้ำค่าอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดอุดรธานี วัดกุ้งแก้วมีตำนานเล่าขานสืบต่อกันมาอย่างยาวนาน เมื่อประมาณ ร.ศ 101 ได้พบบันทึกจากรอยจารึก ไว้ในใบเสมา ความว่า มีพระพุทธรูปหนึ่ง มีชื่อว่า พระอาจารย์ อุ่ม ได้เดินธุดงค์มาจากภูรังกา จังหวัดนครพนม เมื่อก่อนนั้นบริเวณที่ตั้งวัดแห่งนี้ เป็นป่าดงดิบมีสัตว์ร้ายอาศัยอยู่มากมาย ใครลัดหลงเข้าไป ส่วนมากไม่ค่อยมีชีวิตรอดกลับมาได้ พระอาจารย์ อุ่ม เป็นผู้ค้นพบหลักฐานซากปรักหักพัง ของวัดร้างแห่งนี้ และได้ เกณฑ์ชาวบ้านใน ละแวกนั้น ช่วยกันบูรณะก่อตั้งเป็นวัดขึ้นมาใหม่ (คือ วัดกุ้งแก้วในปัจจุบัน) ก่อนจะค้นพบในครั้งนั้น พระอาจารย์ อุ่ม ได้ปฏิบัติธรรมนั่งสมาธิ ได้ต้นมะม่วงขนาดใหญ่ วันนั้นเป็นวันพระตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ผนตกหนัก เกินฟ้าผ่านบริเวณใกล้เคียง หลายครั้ง พอฝนหยุดตกตะวันบ่าย คล้อยแสงพระอาทิตย์สาดส่องลอด ใต้กิ่งมะม่วง กระบี่แสงแวววาว สะท้อนไปทั่วบริเวณ พระอาจารย์ อุ่ม รู้สึกประหลาดใจมองไปที่เนินดินซึ่งเป็นจอมปลวกขนาดใหญ่ จึงได้พบว่าแสงแวววาว นั้น เกิด จาก เศียรพระพุทธรูป ซึ่งถูกห่อหุ้ม ด้วย ปลวกจอมมิดองค์ เมื่อถูกฝนชะล้าง จึงปรากฏเป็นองค์พระ พระอาจารย์อุ่มดีใจมาก ก็กราบพร้อมอธิษฐานว่า ขอเป็นผู้บูรณปฏิสังขรณ์สร้างวัดขึ้นมาใหม่ ต่อมาได้ชักชวนชาวบ้านละแวกนั้น และ ชาวบ้านใกล้เคียง ช่วยกันทำความสะอาดองค์พระ และ อัญเชิญออกจากจอมปลวก ประดิษฐานไว้เป็นที่กราบไหว้บูชาในที่สมควร ซึ่งพระพุทธรูปองค์นี้ เป็นพระพุทธรูปเนื้อทองทองสัมฤทธิ์ มีหน้าตักกว้าง 90 ซม. สูง 150 ซม. เกศเป็นแก้วแวววาว ซึ่งพระพุทธรูปองค์นี้ ก็คือ “หลวงปู่กุ้งแก้ว” จึงเป็นประเพณีประจำปีของท้องถิ่นที่มีความเชื่อความศรัทธาของประชาชนภายในอำเภอไชยวาน ได้สืบทอดปฏิบัติมาอย่างยาวนานถึงปัจจุบัน

จากประเด็นที่กล่าวมาแล้วนี้ แสดงถึงอิทธิพลต่างๆ ของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับหลักความเชื่อหรือความศรัทธาของประชาชน อันประกอบด้วยเหตุ และผล มีสติปัญญาที่จะเข้าใจนามธรรมได้แล้ว และสนใจเรียนรู้สิ่งใหม่ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะพุทธศาสนิกชน เป็นพระภิกษุสงฆ์รูปหนึ่งในพระพุทธศาสนา ผู้มีความเชื่อความศรัทธา จึงมีความสนใจอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “ความเชื่อของประชาชนที่มีต่อหลวงปู่กุ้งแก้ววัดกุ้งแก้ว ตำบลไชยวาน อำเภอไชยวาน จังหวัด

อุดรธานี” อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้ทราบถึงความเชื่อหรือศรัทธาของประชาชนที่มีต่อหลวงปู่แก้วต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเชื่อของประชาชน ที่มีต่อหลวงปู่แก้ว วัดปู่แก้ว ตำบลไชยวาน อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อของประชาชนที่มีต่อหลวงปู่แก้ว วัดปู่แก้ว ตำบลไชยวาน อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความเชื่อของประชาชนที่มีต่อหลวงปู่แก้ว วัดปู่แก้ว ตำบลไชยวาน อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้มีรูปแบบการวิจัย ดังนี้

1. เอกสารชั้นปฐมภูมิในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเอกสารที่เป็นปฐมภูมิประกอบการศึกษา ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539

2. เอกสารชั้นทุติยภูมิในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้แบ่งเอกสารชั้นทุติยภูมิออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1.เอกสารชั้น อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา โยชน 2.เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา ทั้งที่เป็นหนังสือ และตำรา 3. เอกสารที่เป็นงานวิจัย วิทยานิพนธ์ และดุชนิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง 4.เอกสารทางวิชาการอื่น ๆ เช่น วารสาร นิตยสาร สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ ที่เกี่ยวข้อง

3. ศึกษาข้อมูลภาคสนาม จะใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผ่านอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ ปรับปรุงเป็นที่เรียบร้อยตามกรอบของการศึกษาวิจัย โดยใช้บุคคลที่ได้คัดเลือกโดยใช้เกณฑ์ ของการศึกษาเรื่องวิจัย ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ จำนวน 25 รูป/คน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือในทางวิชาการ

- 4.เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียง และผู้ช่วยเก็บข้อมูลวิจัยภาคสนาม 1 คน เพราะการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพภาคสนาม เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 5.การวิเคราะห์ข้อมูลวิธีวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ประเด็นปัญหาเป็นตัวตั้ง แล้วหาคำตอบจากข้อมูลที่เก็บและรวบรวมไว้ เพื่อให้เป็นไปตามกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยที่ได้ตั้งไว้แล้ว ส่วนข้อมูลสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงพรรณนา วิธีการนำเสนอ เป็นการนำเสนอผลการวิจัยแบบเชิงพรรณนา (Descriptive) ต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง ความเชื่อของประชาชนที่มีต่อหลวงปู่แก้ว วัดกุแก้ว ตำบลไชยวาน อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี สรุปผล ดังนี้

1. ความเชื่อของประชาชน ที่มีต่อหลวงปู่แก้ว วัดกุแก้ว ตำบลไชยวาน อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วย 2 ด้านดังนี้

1.1 ด้านพระพุทธศาสนา วางหลักศรัทธา ไว้ 4 ประการคือ

- 1) กัมมสัทธา เชื่อกรรมเชื่อกฎแห่งกรรมเชื่อว่า กรรมมีอยู่จริงกรรมใดที่กระทำ โดยเจตนา กรรมนั้นย่อมเป็นอันทำไม่ว่าจะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วย่อมเป็นปัจจัยให้ผลดีและไม่ดีสืบต่อไป
- 2) วิปากสัทธาเชื่อผลของกรรมเชื่อว่าผลของกรรมมีจริงกรรมทำแล้วต้องมีผล และต้องมี เหตุผลดีเกิดจากกรรมดีผลชั่วเกิดจากกรรมที่ชั่ว
- 3) กัมมัสสกาตาสัทธา คือเชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตนใครทำกรรมใดไว้จะต้องเป็นเจ้าของ กรรมนั้นและจะต้องเสวยวิบากของกรรมนั้น
- 4) ตถาคตโพธิสัทธาคือเชื่อความตรัสรู้ของพระพระตถาคตเจ้าเชื่อมั่นในความเป็นผู้ตรัสรู้ ดีของพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าได้วางหลักการเอาไว้ในโอวาทปาติโมกข์ ซึ่งกำหนดไว้ให้เป็นแนวทางในการ ดำเนินชีวิต ที่เรียกว่า โอวาท 3 ประการ คือ เว้นจากการทำชั่วทั้งปวง การทำความดี และการทำ จิตใจให้ผ่องใส จากหลักการดังกล่าว พุทธศาสนิกชนจึงนำมาเป็นแนวในการประพฤติปฏิบัติ จนเกิด เป็น ศาสนาพิธี ที่นำไปสู่การประกอบพิธีกรรม ประเพณี บุญกรรม ที่เรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ 3 คือ ทาน ศีล ภาวนา เพื่อการดำเนินชีวิตที่เป็นสุขต่อไป

1.2 ด้านการดำเนินชีวิต ชาวอำเภอภูแก้ว มีความเชื่อในอำนาจศักดิ์สิทธิ์ขององค์หลวงปู่แก้วที่จะสามารถบันดาล ให้การดำเนินชีวิตประสบความสำเร็จสมปรารถนาในเรื่องต่อไปนี้

- 1) การเกิด
- 2) การเจ็บป่วย
- 3) การประกอบกิจการงาน อาชีพ
- 4) การสาบานตนแสดงความบริสุทธิ์
- 5) การบนบาน (บ๋า) และการแก้บน(ปง)

ด้วยความเชื่อในหลักพระพุทธศาสนาและอำนาจศักดิ์สิทธิ์ในองค์หลวงปู่แก้ว ที่มีผลต่อ การดำเนินชีวิต ชาวอำเภอไชยวาน จึงมีพิธีกรรมการบูชา ดังนี้

- 1) อามิสบูชา คือ การบูชาด้วยสิ่งของ ซึ่งประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้
 - 1.1) ดอกไม้ ธูปเทียน (ขันธ 5,ขันธ 8)
 - 1.2) ปลอ่ยสัตว์ 4 เท้า เช่น กบ เต่า แล่น หรือ ปลอ่ยนก ปลอ่ยปลา
 - 1.3) มอบถวายเงินให้แก่ทางวัดกุแก้ว
 - 1.4) ก่อสร้างถาวรวัตถุขึ้นในวัดกุแก้ว

1.5) การจุดบั้งไฟบูชา เป็นการบูชาครั้งใหญ่ ที่เกี่ยวกับประเพณีบุญเดือนหก(บุญบั้งไฟ) ซึ่ง ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ของทุกปี จึงมีผู้คนมาร่วมบุญพิธีที่วัดคู่แก้วจำนวนมากส่วนใหญ่จะเป็น ผู้ที่มาแก้บน(ปง) พิธีกรรมการบูชาในงานบุญเดือนหก (บุญบั้งไฟ) นี้ ต้องอาศัยพ่อจ้ำ เป็นผู้นำในการประกอบพิธีและรวมกันที่ละหลายคน เป็นกลุ่ม เป็นคณะ ตลอดวันจนกว่าจะแล้วเสร็จพิธีการบูชาจะเริ่มตอนที่ บุคคลหรือ คณะบุคคล เข้าไปรวมกันที่ศาลาในอาราม โดยมีชั้น 5 และ แผ่นกระดาดที่ เขียนชื่อ บุคคลหรือคณะบุคคลที่มา พร้อมบอกจุดประสงค์ของการบูชา และบางคน หรือบางคณะ อาจมีเงินใส่ของ แนวนางบนจานดอกไม้ธูปเทียน (ชั้น 5) ด้วย เมื่อพ่อจ้ำ หรือ ผู้ช่วยพ่อจ้ำ รับชั้น 5 ทั้งหมดไว้แล้ว จากนั้นพ่อจ้ำจะจุดเทียน พร้อมกับนำพาทุกคนในศาลา กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย กล่าวคำขอขมาพระรัตนตรัยตาม ลำดับ จากนั้นพ่อจ้ำ ก็จะเปล่งเสียงกล่าวคำบอกแจ้ง เรื่องราวทั้ง ปวงให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้รับทราบ ถือว่าพ่อจ้ำเป็นสื่อกลางระหว่างผู้ที่มาบูชา กับองค์หลวงปู่แก้ว เมื่อ พ่อจ้ำกล่าวจบ ทุกคนในศาลากราบพร้อมกัน 3 ครั้ง แล้วทยอยออกจากศาลา พร้อมกับสิ่งที่นำมาเป็นเครื่องบูชา คือ บั้งไฟ หากเป็นบั้งไฟขนาดเล็กจะจุดถวายให้เสร็จในวันนั้นโดยจะจุดเอง หรือ มอบ ให้ตัวแทนทางวัดจุดให้ก็ได้

2) ปฏิบัติบูชา คือ การปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบของศีลธรรม ซึ่งประกอบด้วย

2.1) การให้ทาน ได้แก่ การบริจาคสิ่งของ ปัจจัย 4 หรือ เงินบริจาค ที่มอบให้โดยตรง หรือ จัดทำเป็นต้นดอกเงิน เฉพาะบุคคลหรือรวมกันเป็นหมู่คณะ ซึ่งการให้ทานของชาวอำเภอแก้วในงานประเพณีบุญเดือนหก(บุญบั้งไฟ) ชาวบ้านมีความเชื่อว่าจะได้บุญกุศลมากกว่าการทำบุญ ในเวลาอื่นๆ ด้วยงานประเพณีบุญเดือนหก (บุญบั้งไฟ) เป็นงานที่ยิ่งใหญ่ จัดเพียงปีละหนึ่งครั้งเท่านั้น เพราะความเชื่อในกัมมัสถา และวิปากัสถา

2.2) การรักษาศีลก็ได้แก่ พิธีกรรมการปฏิบัติธรรมเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาและพิธีกรรมปฏิบัติธรรมเพื่อถวายบูชาองค์หลวงปู่แก้วที่สถิตอยู่ในปราศรัยด้วย โดยเริ่มตั้งแต่การประชาสัมพันธ์ เชิญชวนพุทธศาสนิกที่สนใจจะเข้าอบรมการปฏิบัติในงานประเพณีบุญเดือนหก(บุญบั้งไฟ) ตลอด 3 วัน 2 คืน และพอถึงวันเริ่มงานพุทธศาสนิกชนก็จะนุ่งขาวห่มขาวเพื่อมาลงทะเบียนกันตั้งแต่เวลาเช้า และสมทานศีล 8 ตลอด 3 วัน 2 คืน ทั้งนี้ก็เพื่อให้ได้รับประโยชน์คือ เพื่อเป็นการสืบต่ออายุ พระพุทธศาสนาเป็นพุทธานุสรณ์ ถวายเป็นพุทธบูชาในมหามงคล “ฉลอง แห่งการตรัสรู้”เพราะมีความเชื่อในตถาคตโพธิสัทธา

2.3) การภาวนา ก็สืบเนื่องจากการรักษาศีล เมื่อประชาชนมารักษาศีลแล้ว ย่อม กระทำการเจริญสมาธิ เจริญภาวนาเพื่อให้ถึงจิตอันสงบ เพราะมีความเชื่อในเรื่อง เชื่อกัมมัสถา วิปากัสถา กัมมัสถาวิปากัสถา และตถาคตโพธิสัทธา เพื่อที่จะให้ได้ถึงซึ่งนิพพาน

2.4) การบวชบ่า เป็นการบูชาอีกอย่างหนึ่งที่ชาวอำเภอแก้วได้ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา โดย ต้นเหตุ มาจากการที่บุคคลผู้บวช ได้มาบนบาน ขอพร จากองค์หลวงปู่แก้ว เอาไว้ก่อนแล้ว หากเกิดประสบผลสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนา จะมาบวชให้ 3 วัน 5 วัน หรือ มากกว่า ก็สุดแต่ผู้บนบานจะ กำหนดไว้เอง ต่อมาภายหลัง ปรากฏว่า สิ่งที่ตนบนบานหรือ ที่ขอเอาไว้ ได้สำเร็จผลตามปรารถนา คนผู้นั้นก็จะกลับมาบวชอยู่ประจำที่วัดคู่แก้ว จนครบกำหนดจำนวนวันที่ตนตั้งใจไว้ หรือ ที่เคยเปล่ง วาจาไว้ การบวชลักษณะนี้ เรียกว่า บวชบ่า

2. วิเคราะห์ความเชื่อของประชาชนที่มีต่อหลวงปู่แก้ว วัดกู่แก้ว ตำบลไชยวาน อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี ใน 5 ด้าน ดังนี้

2.1 ความเชื่อด้านความเป็นสิริมงคลต่อชีวิต การบูชาหลวงปู่แก้ว วัดกู่แก้ว ตำบลไชยวาน อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี และตำนานที่เกี่ยวข้องสะท้อนถึงการแพร่กระจายของพุทธศาสนาในดินแดนไทยมาแต่โบราณ นอกจากนี้ การสร้างพระพุทธรูปยังสัมพันธ์กับการเกิดชุมชนเมืองต่าง ๆ อันก่อให้เกิดศรัทธาความเชื่อและประเพณีวัฒนธรรมร่วมกันของผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ โดยเฉพาะในภาคอีสานของไทยที่มีกลุ่มชนมากมายอาศัยอยู่ โดยมีหลวงปู่แก้ว วัดกู่แก้ว ตำบลไชยวาน อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี และสิ่งสำคัญทางพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางแห่งจิตใจในสังคมไทย สำหรับในดินแดนภาคอีสานของไทยความเชื่อเรื่องการบูชายังสัมพันธ์กับคติการบูชาพระพุทธรูปโดยมุ่งแสดงศรัทธาว่า คนที่เกิดความเชื่อศรัทธาต่อพระพุทธรูปใดควรจะต้องไปสักการบูชาพระพุทธรูปองค์นั้น ปรากฏเป็นประเพณีวัฒนธรรมการบูชาสักการะ บุญประจำปี เมื่อถึงวันสำคัญของตนเอง ก็จะไปกราบไหว้ สักการบูชา เช่น วันเกิด วันครอบครัว วันแต่งงาน เป็นต้น ก็ย่อมไปกราบไหว้ขอพร ต่อองค์หลวงปู่แก้ว ดังนั้น ชาวอีสานในจังหวัดอุดรธานี ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงให้ความสำคัญว่าในชีวิตควรมีโอกาสเดินทางไปไหว้หลวงปู่แก้ว เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตตนเองและครอบครัว

2.2 ความเชื่อด้านความขลังและศักดิ์สิทธิ์ การปฏิบัติต่อหลวงปู่แก้ว ก็ยังเป็นประเพณีที่มีอิทธิพลต่อจิตใจของพุทธศาสนิกชนชาวอุดรธานี เพราะถ้าไม่มีพุทธศาสนาก็ไม่สามารถทราบได้ว่า หลวงปู่แก้ว วัดกู่แก้ว ตำบลไชยวาน อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี มีความศักดิ์สิทธิ์เช่นไร เนื่องจากพระพุทธรูปและหลวงปู่แก้วเป็นสิ่งคู่กันและเป็นสิ่งที่ยึดถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนกลายเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมายาวนาน การปฏิบัติที่สืบทอดกันเหล่านี้ ล้วนได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อเรื่องหลวงปู่แก้วว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สามารถแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ได้ จากความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงปู่แก้วนี้ จึงทำให้เกิดการสร้างสิ่งประดิษฐ์ฐาน และการสักการะบูชาตามมา เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ กลายเป็นประเพณีที่จะต้องปฏิบัติต่อสิ่งที่ตนเองเคารพนับถือและปฏิบัติสืบไป

2.3 ความเชื่อด้านความแคล้วคลาดปลอดภัย คติความเชื่อความศรัทธาต่อการปฏิบัติเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมด้วยการบูชา ด้วยอามิสและปฏิบัติบูชาต่อองค์หลวงปู่แก้วในด้านความแคล้วคลาดปลอดภัยนั้น ตามความเชื่อของพุทธศาสนิกชนชาวอีสานไทยถือว่าชีวิตคนเรามาเกี่ยวพันกับเคราะห์กรรมต่าง ๆ ซึ่งตนเองได้กระทำไว้ในชาตินี้และชาติก่อน และอีกทางหนึ่งเกี่ยวข้องกับเคราะห์หรืออุบาสว ซึ่งเกิดขึ้นตามอำนาจแห่งดวงดาวในชะตาชีวิตที่ตนเกิดมา ถ้าชีวิตของคนเราผ่านมาถึงปีเดือนที่จะมีเคราะห์ร้าย หรือเหตุขัดข้องใดๆ ก็ตามบุคคลนั้นก็ต้องหาทางสะเดาะเคราะห์ให้พ้นไป จึงได้มีการไปกราบไหว้บูชาหลวงปู่แก้ว วัดกู่แก้ว ตำบลไชยวาน อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี เพราะมีความเชื่อว่าการไหว้หลวงปู่แก้วมีอานิสงส์มาก สามารถปกป้องอันตรายให้กับผู้ที่ได้สักการบูชาอย่างแน่อน

2.4 การปฏิบัติด้วยอามิสบูชาและปฏิบัติบูชา หลวงปู่แก้ว วัดกู่แก้ว ตำบลไชยวาน อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี ถือได้ว่าเป็นปูชนียวัตถุที่ทรงไว้ด้วยคุณค่า ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ และ ศาสนา อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่สูงค่า ควรแก่การเคารพบูชาอย่างสูงสุด หากมีโอกาสได้เก็บรักษาไว้ควรบูชาด้วยความ

เคารพ เนื่องจากพระบรมสารีริกธาตุนั้นหาได้ยาก และยังเป็นสิ่งที่ประเสริฐสุดในไตรภพที่มนุษย์ และ เทวดาพึงสักการะ เพราะมีปรารภกันแล้ว จึงทำให้ชาวพุทธ อำเภอกู่แก้ว นำหลักธรรมที่กล่าวมาข้างต้นนั้น มาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพราะเชื่อว่าธรรม เหล่านี้ย่อมเป็นหลักในการดำเนินชีวิตที่ดี สมควรแก่ การยึดถือ เพื่อความผาสุกในชีวิตนอกจากนี้ ปรารภกันแล้วยังเป็นพุทธานุสติ มีลักษณะที่เตือนสติของผู้พบ เห็น สร้างความร่มเย็นเป็นสุขให้เกิดแก่ จิตใจ ให้มีพลังและความมั่นใจที่จะปฏิบัติภารกิจของตนต่อไป ด้วยความไม่ประมาทตั้งตนอยู่ใน โอวาทปาฏิโมกข์ ที่ว่า จะไม่ทำบาปทั้งปวง จะทำแต่ความดีและจะทำ จิตใจให้ผ่องใสแต่เมื่อเกิด ทุกข์ภัยก็หันหน้าเข้าหาพระธรรมเข้าหาปรารภกันแล้วเพื่อเป็นหลักในการยึด เนี่ยวจิตใจของคนชาว อำเภอกู่แก้ว

3.5. ความสำคัญต่อสังคม ความเชื่อของประชาชนชาวเมืองอุดรธานี ที่มีต่อหลวงปู่แก้ว นั้น ถือได้ว่าเป็นความเชื่อศรัทธาที่เกิดขึ้นด้วยความเชื่อทางพระพุทธศาสนา คือ ความเชื่อเรื่องกฎแห่ง กรรม ความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิดใหม่ ความเชื่อเรื่องกฎแห่งธรรมชาติ และความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ ทำได้ ดีดี ทำชั่วได้ชั่ว ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบกับความเชื่อที่อยู่นอกศาสนาพุทธ คือ ความเชื่อเกี่ยวกับวิทยาคม ความ เชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเรื่องผีบางเทวดา ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ ความเชื่อเรื่องเคล็ดและการ แก่เคล็ดทางไสยศาสตร์ ถือได้ว่า ความเชื่อในศาสนาพุทธเป็นความเชื่อที่เป็นตรรกยะ คือเชื่อด้วยเหตุและ ผล พิจารณาเห็นด้วยปัญญาอันเห็นแจ้งของคน เมื่อประชาชนมีความเชื่อต่อหลวงปู่แก้ว แล้วได้ทำการ บูชาสักการะ ด้วยอามิสบูชาและปฏิบัติบูชาแล้ว ความเชื่อศรัทธานี้ ย่อมส่งผลต่อความเป็นศิริมงคลต่อ ชีวิต ความเชื่อว่าหลวงปู่แก้วมีความขลังและศักดิ์สิทธิ์ เชื่อว่าเมื่อบูชากราบไหว้แล้วทำให้แคล้วคลาด ปลอดภัยต่ออุปสรรคนานาประการ มีความสำคัญต่อตนเอง ต่อครอบครัว และสังคม จนเกิดเป็นประเพณี พิธีกรรมต่างๆขึ้นสืบมา

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง ความเชื่อของประชาชนที่มีต่อหลวงปู่แก้ว วัดกู่แก้ว ตำบลไชยวาน อำเภอ ชัยวาน จังหวัดอุดรธานี มีประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาในทุกขั้นตอน เป็นการถ่ายทอดปรัชญาความเชื่อลงไปใน พิธีกรรม เพื่อเป็นแนวทางที่จะได้ถ่ายทอดพระธรรมคำสอนพระพุทธเจ้า ศาสนพิธีต่างๆที่เป็น พิธีกรรมจึงเกิดขึ้น หลังจากที่มีศาสนาแล้ว ซึ่งเป็นการสร้างโอกาสในการแสดงธรรมของพุทธองค์ผ่าน กิจกรรมต่างๆที่มีคนหมู่ มากมารวมกันประกอบกิจกรรมอย่างเดียวกัน เหตุที่มีพิธีกรรมนั้นเพราะ เนื่องมาจาก โอวาท 3 (หัวใจ ของพุทธศาสนา) คือการทำ ความดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้ บริสุทธิ์ หลักการนี้ทำให้พุทธบริษัทหัน มาประกอบกิจกุศล เรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ 10 ที่ตั้งแห่งการ ทำบุญ, ทางทำความดี กิจกรรมในงานบุญ ประเพณี ฮีต 12 พระพุทธศาสนาจึงสอดแทรกหลักธรรมคำสอนเหล่านี้เข้าไป ในพิธีกรรมกระบวนการ สร้างและอาศัยศรัทธาที่เกิดขึ้นจากกระบวนการนี้สั่งสอนธรรมชั้นสูงยิ่งขึ้นไป เพื่อให้พุทธสนิกชนเกิดองค์ ความรู้และนำความรู้ขึ้นไปขัดเกลาตัวเองให้เกิดปัญญา มีดวงตาเห็นธรรม สามารถนำศีลสมาธิและปัญญา

ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดองค์กรแห่งความดีงามทำให้ ผู้คนมีความสุข สังคมสงบสุขในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาสุรพล จนทวนโณ (ธรรมประโยชน์) การศึกษาวิเคราะห์ศรัทธาที่มีต่อหลวงพ่ พระเจ้าแสนสามหมื่น ของชาวพุทธในเขตอำเภอโขงพิสัย จังหวัดบึงกาฬ ผลการวิจัยพบว่า หลักศรัทธาใน พระพุทธศาสนาเถรวาท ได้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับหลักศรัทธาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาถึงความหมายของ ศรัทธาในพระไตรปิฎก และตามพระคัมภีร์ของนักวิชาการทั่วไป ความสำคัญของศรัทธาในพระพุทธศาสนา ศรัทธาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการปฏิบัติทางศาสนานุชนัย ความศรัทธาในพระรัตนตรัย อันเป็น มูลเหตุให้เกิดศรัทธา โดยศรัทธานั้นแบ่งออกเป็น 4 ประการ คือ 1) กัมมสัทธา เชื่อกรรมกฎแห่งกรรม เชื่อ ว่ากรรมมีอยู่จริง 2) วิปากสัทธา เชื่อวิปาก ผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง 3) กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน แต่ละคนเป็นเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบเสวยวิบาก เป็นไปตามกรรม ของตน และ 4) ตถา คต โภธสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มั่นใจในองค์พระตถาคต ว่าเป็นพระ สัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณอันประเสริฐ ตรีสธรรม บัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทั้งนี้ ยังได้กล่าวถึงคุณค่าและ ประโยชน์ของศรัทธาในพระพุทธศาสนา จะเห็นได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า ผู้วิจัยมีความ เข้าใจในหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนา ตระหนักถึงความสำคัญของศรัทธา เข้าใจการเกิดขึ้นของศรัทธา ตลอดจนประเภทของศรัทธาเป็นอย่างดีเยี่ยม

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ความเชื่อของประชาชนที่มีต่อหลวงปู่แก้ว วัดปู่แก้ว ตำบลไชยวาน อำเภอไชยวาน จังหวัด อุดรธานี เป็นความเชื่อที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตของคนชาวอำเภอปู่แก้ว เพราะความเชื่อ และ พิธีกรรม ที่ได้กระทำด้วยจิตใจอันเชื่อมโยงในพุทธศาสนา ต่อหลวงปู่แก้ว จึงก่อให้เกิดความมั่นคงทาง เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ประเพณีและวัฒนธรรม นอกจากนั้น ยังใช้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ เป็น ศูนย์อบรมปฏิบัติธรรม เพื่อปลูกจิตสำนึกที่ดีแก่เยาวชน ประชาชนและพุทธศาสนิกชนทั่วไปให้เป็นผู้มี จิตใจน้อม เข้าถึงซึ่งพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์และยึดถือไว้เป็นที่พึ่งอัน ประเสริฐของชีวิตตลอดไป การ บูชาสักการะ ด้วยอามิสบูชาและปฏิบัติบูชาแล้ว ความเชื่อศรัทธานี้ ย่อมส่งผลต่อความเป็นสิริมงคลต่อ ชีวิต ความเชื่อว่าหลวงปู่แก้ว มีความขลังและศักดิ์สิทธิ์ เชื่อว่าเมื่อบูชากราบไหว้แล้วทำให้แคล้วคลาด ปลอดภัยต่ออุปสรรคนานาประการ มีความสำคัญต่อตนเอง ต่อครอบครัว และสังคม จนเกิดเป็นประเพณี พิธีกรรมต่างๆ ขึ้นสืบมา

เอกสารอ้างอิง

- แก้ว ชิตตะขบ. (2553). *หลักการถือศีลปฏิบัติธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- ธวัช ปุณโณทก. (2528). *ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับชีวิตในสังคมอีสานในวัฒนธรรมพื้นบ้าน*
คติความเชื่อ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตฺตชีโว). (2554). *ศรัทธารุ่งอรุณแห่งสันติภาพโลก*. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด.

พระมหาเปรม (โอภาโส) กองคำ. (2542). *ศึกษาวิเคราะห์ศรัทธาของชาวพุทธไทยในปัจจุบัน*.

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุรพล จันทวณฺโณ (ธรรมประโยชน์). (2561). *การศีกษาวิเคราะห์ศรัทธาที่มีต่อ*

หลวงพ่อพระเจ้าแสนสามหมื่น ของชาวพุทธในเขตอำเภอโซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬ.

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มณี พะยอมยงค์. (2536). *วัฒนธรรมพื้นบ้านคติความเชื่อ*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรนนท์ ชีวาลทิพากร. (2544). *พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ทิพากร
การพิมพ์.

ศึกษาวิเคราะห์หลักการบูชาหลวงปู่คำ ตำบลอุ่มจาน

อำเภอประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดอุดรธานี

AN ANALYSIS STUDY OF THE WORSHIPING PRINCIPLE TOWARDS LOUNG PU KAM IN UMCHAN SUBDISTRICT, PRAJAKSILAPAKOM DISTRICT, UDUONTHANI PROVINCE

¹พระครูโอภาสชัยรังษี ฐานิสฺสโร (แดงสนาม), ²บุญส่ง สิ้นธนูอก และ ³สมเดช นามเกต

¹Phrakru Opaschairangsri Thanissaro (Daengsanam),

²Boonsong Sinthunok and ³Somdet Namket

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹arithat.loes@mcu.ac.th

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพิธีสงฆ์เปลี่ยนผ้าหลวงปู่คำ ตำบลอุ่มจาน อำเภอประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดอุดรธานี 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักการบูชาหลวงปู่คำ ตำบลอุ่มจาน อำเภอประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัย พบว่า หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพิธีสงฆ์เปลี่ยนผ้าหลวงปู่คำ ตำบลอุ่มจาน อำเภอประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดอุดรธานี ได้แก่ 1) หลักศรัทธา ซึ่งเกิดจากการที่ประชาชนในชุมชน ผู้นำชุมชน วัด หน่วยงานภาครัฐ และผู้มีศรัทธา มีความเลื่อมใสสิ่งที่ตั้งงามของหลวงปู่คำ 2) หลักสามัคคีธรรม คือ ความสามัคคี ความพร้อมเพรียงกันทั้งของผู้จัดงานประเพณีและผู้เข้าร่วมงานประเพณี 3) หลักกตัญญู คือ การแสดงออกถึงความกตัญญูของประชาชนในชุมชน ผู้นำชุมชน วัด หน่วยงานภาครัฐ และผู้มีศรัทธาที่มีต่อหลวงปู่คำ 4) หลักทาน คือ เป็นการให้ทานด้วยทรัพย์สิน เงินทอง อาหาร สิ่งของ และทานด้วยการให้ชีวิต เป็นการงดเว้น จากสิ่งมีนเมา 5) หลักบูชา คือ มีการบูชาด้วยอามิสบูชา และปฏิบัติบูชา วิเคราะห์

¹นิสิต,หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย.

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย.

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย.

หลักการบูชาหลวงปู่คำ ตำบลอุ่มจาน อำเภอประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดอุดรธานี พบว่า 1) หลักศรัทธา เป็นการแสดงออก ถึงความศรัทธาที่มีต่อหลวงปู่คำ ความศรัทธาที่เกิดขึ้นได้สร้างเป็นอัตลักษณ์เชิงประจักษ์ อันจะเป็นการปฏิบัติตามคติความเชื่อที่จะสืบต่อกันไปในอนาคต 2) หลักสามัคคีธรรม เป็นการแสดงออกถึงความสามัคคี ความพร้อมเพรียงกัน ความมีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เป็นความสมานฉันท์ของ หมู่คณะ ที่ร่วมกันจัดงานประเพณีจนสำเร็จลุล่วงด้วยดีในทุกครั้ง 3) หลักกตัญญู เป็นการแสดงออก ถึงความกตัญญูต่เวทีตาต่อหลวงปู่คำที่ควรกตัญญู ที่ซึ่งควรระลึกถึง และตอบแทน 4) หลักทาน เป็นการให้ทาน ด้วยทรัพย์สินเงินทองสิ่งของ อาทิ ดันทาน ดันเงิน และการแจกจ่ายอาหารหวานคราว 5) หลักบูชา มี 2 รูปแบบ คือ อามิสบูชา เป็นการบูชาด้วยเครื่องสักการะ มีดอกไม้ธูปเทียน หรือสิ่งของและปฏิบัติบูชา เป็นการบูชาด้วยธรรม คือ การประพฤติปฏิบัติตามคำสอน มีการสวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม อุทิศถวาย บุญกุศลแด่หลวงปู่คำ

คำสำคัญ : หลักการบูชา, หลวงปู่คำ

Abstract

This research is the qualitative research by having its purposes, that is, 1) to study the Dhamma Principle as appeared in the watering and clothe changing ceremony of Loun Pu Kam in Umchan Subdistrict, Prajaksilapakom District, Udonthani Province and 2) to analyze the worshipping principle of Loun Pu Kam in Umchan Subdistrict, Prajaksilapakom District, Udonthani Province. The results of the research are found that: The Dhamma principle as appeared in the ceremony of watering and clothe changing of Loun Pu Kam in Umchan Subdistrict, Prajaksilapakom District, Udonthani Province is; 1) the faith principle results from people in the community, community leaders, temples, state sectors and ones who have faith and confidence in Loun Pu Kam's goodness 2) the unity principle is the harmony and completement both originators and participators in the traditional participation 3) the grateful principle is the expression of the gratefulness of people in the community, leaders in community, temples, state sectors and ones who believe in Loun Pu Kam 4) the alms-giving principle is the donation by giving the property, money, food, things and giving the life and to refrain from astray 5) the worshipping principle is to worship with the donation of requisites and practice. The analysis of the worshipping principle of Loun Pu Kam in Umchan Subdistrict, Prajaksilapakom, Udonthani Province is found that: 1) the faith principle is the expression of faith towards Loun Pu Kam. The occurred faith creates the empirical self-

identity by practicing in accordance with the faith that will continue in the future 2) the principle of unity is the expression of harmony, completion, generosity, confederation with staffs to originate the ceremony until completion in every time 3) the grateful principle is the expression of gratefulness towards Loun Pu Kam who should be grateful and recollective and repayment 4) the giving principle is the donation of property, money, gold, things such as the giving pole with money, gold and distribution of foods 5) the worshiping principle is endowed with 2 formats, that is, the worshiping materiality is the worshiping with offerings such as flowers, joss sticks and candles, incense- sticks or things and worshiping practice is the Dhamma worshiping, that is, to practice the Buddha's teaching, to pay respect to the Buddha, Dhamma practice, donation of merits to Loun Pu Kam.

Keywords : worshiping principle towards, Loun Pu Kam

บทนำ

ความเชื่อ และศรัทธาเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตให้ก้าวไปสู่ความเจริญงอกงามตามหลักสัมมาปฏิบัติ คือ ปฏิบัติชอบด้วยสุจริตกรรมทั้ง 3 คือ กายสุจริต วจีสุจริต และมโนสุจริต คือ คิดดี พูดดี และทำดี หลักคำสอนที่เป็นสังฆธรรม เนื้อหาคำสอนจะเป็นหลักปฏิบัติของบุคคลในสังคมในเชิงคติ ธรรมในการครองชีวิตทั้งชีวิตส่วนตัวและสังคมตามหลักการทางพระพุทธศาสนา โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ 1) พุทธจริยธรรมของสังคม ได้แก่ คำสอนเรื่องศีลห้า การทำบุญ ความเคารพและการ บูชา 2) พุทธจริยธรรมของปัจเจกบุคคล ได้แก่ หลักปฏิบัติของผู้ปกครอง หลักปฏิบัติของสตรีและ บุรุษ หลักปฏิบัติของภรรยา รวมทั้งยังปรากฏหลักคำสอนเรื่องพุทธทำนายซึ่งเป็นการพยากรณ์เหตุการณ์ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในสังคมในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม (พุทธรักษ์ ปราบนอก, 2557) กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และประเพณีเป็นกิจกรรมที่มีการปฏิบัติสืบเนื่องกันมา เป็นเอกลักษณ์ และมีความสำคัญ ต่อสังคม เช่น การแต่งกาย ภาษา วัฒนธรรม ศาสนา ศิลปกรรม กฎหมาย คุณธรรม ความเชื่อ ฯลฯ อันเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมของสังคมเชื้อชาติต่างๆ กลายเป็นประเพณีประจำชาติและถ่ายทอดกัน มาโดยลำดับ หากประเพณีนั้นดีอยู่แล้วก็รักษาไว้ เป็นวัฒนธรรมประจำชาติ หากไม่ดีก็แก้ไขไปตามกาลเทศะ ประเพณีล้วนได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งแวดล้อมภายนอกที่เข้าสู่สังคม รับเอามาปฏิบัติที่หลากหลายเข้ามาผสมผสานในการดำเนินชีวิต ประเพณีจึงเรียกได้ ว่าเป็นวิถีแห่งชีวิตของสังคม โดยเฉพาะศาสนาซึ่งมีอิทธิพลต่อประเพณีไทยมากที่สุด วัดวาอารามต่าง ๆ ในประเทศไทยสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทย และชี้ให้เห็นว่าชาวไทยให้ ความสำคัญในการบำรุง พุทธศาสนาด้วยศิลปกรรมที่งดงามเพื่อใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาตั้งแต่โบราณกาล (งามพิศ สัตย์สงวน, 2543:

28) ประเพณีของคนไทยจำแนก ออกเป็น 3 ประเภท คือ (1) ประเพณีเกี่ยวกับวงจรชีวิต หรือครอบครัว (2) ประเพณีเกี่ยวกับเทศกาล (3) ประเพณีเกี่ยวกับศาสนา การทำบุญตามประเพณีและ วัฒนธรรม อันเป็นรากฐานมาจากพุทธศาสนาต้องประกอบด้วยความรู้ ความเข้าใจถึงเป้าหมายที่แท้จริงของพุทธศาสนา และวิธีปฏิบัติที่ถูกต้องจึงจะเป็นการอนุรักษ์ พัฒนาประเพณีวัฒนธรรมตลอดจนจรรโลงรักษา พระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสืบต่อไป (พวงผกา ประเสริฐศิลป์, 2541:99)

พระพุทธรูปที่ประชาชนให้ความเคารพบูชากราบไหว้ และให้ความศรัทธาเชื่อกันว่าหลวงปู่กำ อย่างมาก ชาวบ้านจะเชื่อว่าหลวงปู่กำจะให้ความคุ้มครองป้องกันภัยอันตรายต่างๆ แก่ชาวบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปีใดถ้าฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ชาวบ้านก็ได้พากันไปขอ “ฝน” เพื่อทำไร่นา หลังจากนั้นไม่นาน ฝนฟ้าก็ตกลงมาให้ชาวบ้านได้เห็นโดยจะมีการจุดบั้งไฟบนบานศาลกล่าวหลวงปู่กำให้ ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาลให้ชาวบ้านได้ทำไร่นากันอีกด้วย และปรากฏว่าการทำไร่นาตามความปรารถนา สร้างความอัศจรรย์ใจต่อชาวบ้านอย่างยิ่ง โดยก่อนจะเปลี่ยนผ้าอังสะ และสร้งน้ำหลวงปู่กำนั้น ชาวบ้านก็จะร่วมกันแห่ผ้าอังสะรอบศาลาวัดจำนวน 3 รอบจากนั้นประธานในพิธีก็จะร่วมกันกล่าวคำอาราธนาหลวงปู่กำ และทำพิธีเปลี่ยนผ้าอังสะ โดยชาวบ้านบอกว่า การเปลี่ยนผ้าอังสะและสร้งน้ำถือเป็น ประเพณีนมัสการสร้งน้ำหลวงปู่กำเป็นประจำทุกปี ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ชาวบ้าน และ เป็นการอนุรักษ์สืบสานประเพณีเก่าแก่ของท้องถิ่นเอาไว้ รวมทั้ง เป็นการส่งเสริมเผยแพร่งานประเพณี นมัสการและสร้งน้ำหลวงปู่กำ ที่เป็นพระศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองให้คงอยู่สืบไป สำหรับกิจกรรมในวันงานจะมีพิธีทำบุญอุทิศส่วนกุศลแด่บรรพชนในเมืองหนองหานลุ่ม การทำอาหารหรือขนมแปลกและใหญ่ที่สุดในโลก เพื่อแจกจ่ายให้ชาวบ้านที่มาร่วมในงานได้กินกัน โดยวันนี้ปรากฏการณ์ประชาชนจากทั่วสารทิศที่ ศรัทธาแห่มาสร้งน้ำพระ และเปลี่ยนผ้าอังสะ พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองเป็นจำนวนมาก ซึ่ง ชาวบ้านถือเอาวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 6 ของทุกปี และตรงกับวันวิสาขบูชา นับเป็นเรื่องราววัฒนธรรม ประเพณีของคนอุดรธานี หากอยากไปเที่ยวและสักการะหลวงปู่กำก็แวะไปได้ที่บ้านดอนคง ต.อุมจาน อ. ประจักษ์ศิลปาคมได้ตลอดเวลา

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้เห็นถึงความเข้มแข็งในการสืบทอดประเพณีของ ชาวชุมชน ตำบลอุมจาน อำเภอประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดอุดรธานี ซึ่งจะเป็นหนทางที่จะสร้างความเข้มแข็งในการ ดำเนินชีวิตของประชาชนและ เพื่อการจรรโลงพระพุทธศาสนา ที่มีคตินิยม หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา เพื่อสร้างความสามัคคี ความศรัทธา การรักษาศีล ให้คงอยู่สืบไป ดังนั้น จึงต้องการ ทำการศึกษาวิจัยถึงหลักพุทธธรรมที่ ปรากฏในประเพณี พิธีสร้งน้ำเปลี่ยนผ้าหลวงปู่กำวันวิสาขบูชา ตำบลอุมจาน อำเภอประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดอุดรธานี แล้วนำผลมาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏใน ประเพณีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา การพิธีสร้งน้ำเปลี่ยนผ้าหลวงปู่กำ เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้ไป เผยแพร่แก่ชุมชน และสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพิธีสงฆ์น้ำเปลี่ยนผ้าหลวงปู่คำ ตำบลอุ่มจาน อำเภอประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักการบูชาหลวงปู่คำ ตำบลอุ่มจาน อำเภอประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์หลักการบูชาหลวงปู่คำ ตำบลอุ่มจาน อำเภอประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้มีรูปแบบการวิจัย ดังนี้

1. เอกสารชั้นปฐมภูมิในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเอกสารที่เป็นปฐมภูมิประกอบการศึกษา ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539
2. เอกสารชั้นทุติยภูมิในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้แบ่งเอกสารชั้นทุติยภูมิออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1. เอกสารชั้น อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา โยชน 2. เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา ทั้งที่เป็นหนังสือ และ ตำรา 3. เอกสารที่เป็นงานวิจัย วิทยานิพนธ์ และดุชนิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง 4. เอกสารทางวิชาการอื่น ๆ เช่น วารสาร นิตยสาร สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ ที่เกี่ยวข้อง
3. ศึกษาข้อมูลภาคสนาม จะใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผ่านอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ ปรับปรุงเป็นที่เรียบร้อยตามกรอบของการศึกษาวิจัย โดยใช้บุคคลที่ได้คัดเลือกโดยใช้เกณฑ์ ของการศึกษาเรื่องวิจัย ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ จำนวน 25 รูป/คน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือในทางวิชาการ
4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียง และผู้ช่วยเก็บข้อมูลวิจัยภาคสนาม 1 คน เพราะการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพภาคสนาม เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย
5. การวิเคราะห์ข้อมูลวิธีวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ประเด็นปัญหาเป็นตัวตั้ง แล้วหาคำตอบจากข้อมูลที่เก็บและรวบรวมไว้ เพื่อให้เป็นไปตามกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยที่ได้ตั้งไว้แล้ว ส่วนข้อมูลสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงพรรณนา วิธีการนำเสนอ เป็นการนำเสนอผลการวิจัยแบบเชิงพรรณนา (Descriptive) ต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์หลักการบูชาหลวงปู่คำ ตำบลอุ่มจาน อำเภอประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดอุดรธานี สรุปผล ดังนี้

1.หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพิธีสงฆ์เปลี่ยนผ้าหลวงปู่ดำ ตำบลอุ่มจาน อำเภอประจักษ์

ศิลปาคม จังหวัดอุดรธานี สรุปได้ว่า ตำบลอุ่มจาน อำเภอประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดอุดรธานี ผู้ที่อาศัยในชุมชนแห่งนี้ได้ปฏิบัติธรรมหลักความเชื่อ ความศรัทธาที่มีต่อหลวงปู่ดำอย่างเคร่งครัด ด้วยการนำสิ่งของมีค่าเข้ามาในงานพิธีกรรมการสงฆ์เปลี่ยนผ้าหลวงปู่ดำ อีกทั้งไม่มีการ ทะเลาะกันไม่เล่นการพนัน และไม่มีการลักขโมย ชาวชุมชนอำเภอประจักษ์ศิลปาคมมีความศรัทธาต่อหลวงปู่ดำเป็นอย่างมาก ประเพณีพิธีสงฆ์เปลี่ยนผ้าหลวงปู่ดำนั้น เกิดขึ้นหลังจากบรรพบุรุษ ด้วยความรัก ความศรัทธา ความกตัญญูของประชาชนภายในพื้นที่อำเภอและในจังหวัดอุดรธานี รวมทั้งเหล่าศิษยานุศิษย์ เพื่อเป็นแรงกำลังใจให้ประชาชนนั้นประกอบอาชีพในชุมชนด้วยความสุข ความมั่นใจ ความมั่นคงในการดำเนินชีวิตของตนเองและครอบครัว

หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีพิธีสงฆ์เปลี่ยนผ้าหลวงปู่ดำ ได้แก่ 1) หลักศรัทธาเกิดจากการที่ประชาชนในตำบลอุ่มจาน อำเภอประจักษ์ศิลปาคม และในจังหวัดอุดรธานี รวมทั้งศิษยานุศิษย์มีความเลื่อมใสศรัทธาในประวัติศาสตร์ตำนานที่ดั่งมาของหลวงปู่ดำ 2) หลักความสามัคคี เป็นความพร้อมเพรียงกัน และความปรองดองกันของผู้ดำเนินการ จัดงานที่ประกอบด้วยวัด หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ประชาชน ผู้นำชุมชน ที่ร่วมกันทั้ง กำลังร่างกายช่วยงาน จิตอาสา กำลังทรัพย์ ข้าวน้ำ จานจานบรรลุลผลสัมฤทธิ์ประสบความสำเร็จในทุกปีที่มีการจัดงาน ก็จะได้รับสุขสันต์ทุกคนที่ร่วมงาน 3) หลักความกตัญญู เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญู ของประชาชนในตำบลอุ่มจาน อำเภอประจักษ์ศิลปาคม และในจังหวัดอุดรธานี รวมทั้งศิษยานุศิษย์ที่มีต่อหลวงปู่ดำ ที่เป็นการแสดงออกถึงการระลึกถึงบุญคุณในการที่ได้รับจากการจัดประเพณีพิธีกรรมสงฆ์เปลี่ยนผ้าหลวงปู่ดำ เช่น การที่ขอฝนให้ตกตามฤดูกาลได้ข้าวน้ำที่บริบูรณ์ การขนานเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการประกอบอาชีพต่างๆ เป็นต้น 4) หลักทาน เป็นการให้ทานด้วยทรัพย์สิน เงินทอง อาหาร และสิ่งของ เพื่อให้งานประเพณีนั้นประสบความสำเร็จ และเป็นการบูรณะศาสนสถานภายในวัดให้เกิดความร่มรื่น สะดวกสบาย เป็นที่พักผ่อน และพระสงฆ์ภายในวัดนั้นเกิดความสุขอย่างมีความสุข และ 5) หลักการบูชา เป็นการบูชาคุณด้วย อามิสบูชา คือ บูชาด้วยดอกไม้ ธูปเทียน สิ่งของ เงินทอง บั้งไฟ ผ้าไตร รวมถึงอัมมบูชาเป็น การปฏิบัติธรรม

2. วิเคราะห์หลักการบูชาหลวงปู่ดำ ตำบลอุ่มจาน อำเภอประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดอุดรธานี

จากการวิเคราะห์หลักการบูชาหลวงปู่ดำ ตำบลอุ่มจาน อำเภอประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดอุดรธานีสรุปได้ดังนี้

2.1 หลักศรัทธา ประเพณีพิธีสงฆ์เปลี่ยนผ้าหลวงปู่ดำเกิดขึ้น เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความศรัทธาที่มีต่อหลวงปู่ดำ จึงมีประชาชนภายในชุมชนร่วมกับประชาชนภายในจังหวัดอุดรธานี หน่วยงานภาครัฐภาคเอกชนในพื้นที่ และผู้ที่มีความศรัทธาต่อองค์หลวงปู่ดำ จำนวนมาก ได้เดินทางมาเข้าร่วมงานประเพณีอย่างคับคั่ง เป็นปรากฏการณ์ ของความศรัทธาที่มีต่อหลวงปู่ดำ ความศรัทธาที่เกิดขึ้นได้สร้างเป็นอัตลักษณ์เชิงประจักษ์ด้วยการจัดงานประเพณีการเปลี่ยนผ้าครองหลวงปู่ดำ อันจะเป็นปฏิบัติตามคติ ความเชื่อที่สืบทอดกันไปในอนาคต เพราะเป็นประเพณีที่มีความผูกพันกับความสุขแลการประกอบอาชีพของประชาชนภายในอำเภอ ด้วยความเชื่อว่าจะนำพาชุมชนให้อยู่เย็นเป็นสุข เกิดความ

สามัคคีในหมู่คณะ บุญกุศลจะเพิ่มขึ้นกับผู้ร่วมทำบุญให้เกิดความสบายใจ มีความสุข ไม่มีเรื่อง เดือดเนื้อ ร้อนใจ เกิดสุขภาพกายที่แข็งแรง สุขภาพจิตที่แจ่มใส ในการดำเนินชีวิต และความมั่นใจในการประกอบ อาชีพ

2.2 หลักสามัคคีธรรม ประเพณีพิธีสงฆ์เปลี่ยนผ้าหลวงปู่กำเป็นการแสดงออกถึง ความสามัคคี ความพร้อมเพรียงกัน ความมีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เป็นความสมานฉันท์ของหมู่คณะที่ร่วมกัน ทั้งวัด หน่วยงานภาครัฐ ประชาชน ผู้นำชุมชน ที่ร่วมจัดงานประเพณีจนสำเร็จลุล่วงด้วยดีในทุกครั้ง โดยในงาน จะมีคณะศรัทธาเข้าร่วมประเพณีเป็นจำนวนมากในทุกๆปี ทำให้เห็นถึงความสามัคคีที่เกิดขึ้นโดยความ ร่วมมือจากส่วนต่างๆ ความสามัคคีที่ ปรากฏนี้เป็นการความร่วมมือกันเพื่อสร้างประโยชน์ทั้งต่อตนเอง และต่อส่วนรวมหรือหมู่คณะ มีผลเป็น ความสุขกายสบายใจ ไร้ปัญหาแตกแยก ไร้ปัญหาต่างๆ ในการ ดำเนินชีวิตร่วมกันในโลกปัจจุบันและ โลกหน้า

2.3 หลักกตัญญู ประเพณีการเปลี่ยนผ้าองค์ของหลวงปู่กำ และพระพุทธรูปภายในโบสถ์ เป็น การแสดงออก ถึงความกตัญญูต่เวทิตาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นหัวใจหลักของชุมชนที่ควรกตัญญู ผู้ซึ่งควร ระลึกถึงและตอบแทน ความกตัญญูนี้ เป็นการ สำนึกในบุญคุณที่ได้ดูแล อบรมสั่งสอน ปกปักรักษาปลูกฝัง ในสิ่งที่ดีงามให้ลูกหลานชาวชุมชนภายในอำเภอ รวมทั้งภายในจังหวัดอุดรธานี ได้อยู่เย็นเป็นสุขตลอดมา ขณะเดียวกัน คณะผู้มีความศรัทธาที่มีใจชาวชุมชนที่ได้เข้า ร่วมประเพณีนี้ ถือเป็นการแสดงความกตัญญู ต่อบุคคลผู้เป็นพระคู่บ้านคู่เมืองอุดรธานีที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ที่ควรค่า แก่การบูชาเคารพนบไหว้

2.4 หลักทาน ทานที่ปรากฏในประเพณีพิธีสงฆ์เปลี่ยนผ้าหลวงปู่กำ เปรียบเหมือนบันไดขั้น แรกที่จะนำขึ้นสู่สวรรค์ ทานที่ปรากฏในงานประเพณีการเปลี่ยนผ้าองค์ หลวงปู่กำ ได้แก่ การให้ทานด้วย ทรัพย์สินเงินทอง แก้ววัด เพื่อใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการจัด งาน ให้ทานด้วยสิ่งของ เป็นการทานต้นทานและ การแจกจ่ายอาหารให้แก่ผู้เข้าร่วมงานประเพณี อย่างไรก็ตาม การให้ทานที่บริสุทธิ์ สมบูรณ์นั้น ผู้ให้ทาน ต้องมีความเพียรพยายามที่จะให้ทานด้วยจิตที่บริสุทธิ์ ให้ด้วยความเต็มใจ เป็นการให้ด้วยความเสียสละ ให้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ให้ด้วยความปรารถนาดี ทานที่ให้ไปจะเป็นเสบียงสำหรับ นำไปใช้ในภายภาคหน้า

2.5 หลักบูชา หลักบูชาที่ปรากฏในประเพณีพิธีสงฆ์เปลี่ยนผ้าหลวงปู่กำ มี 2 รูปแบบ คือ อามิสบูชา เป็นการบูชาด้วยเครื่องสักการะ มีดอกไม้ธูปเทียน หรือสิ่งของ ซึ่งในงาน ประเพณีมีการถวาย เครื่องไทยทานและธัมมบูชา เป็นการบูชาด้วยธรรม คือ การประพฤติปฏิบัติตาม คำสอน มีการสวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม อุทิศถวายบุญกุศลแด่หลวงปู่กำ

จากการวิเคราะห์หลักการบูชาหลวงปู่กำ ตำบลอุมจาน อำเภอประจักษ์ศิลปาคม จังหวัด อุดรธานี ผู้วิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมที่เด่นที่สุดใน งานประเพณีพิธีสงฆ์เปลี่ยนผ้าหลวงปู่กำ คือ หลัก ศรัทธา ทั้งนี้ พิจารณาได้จาก การที่มีประชาชนผู้มีศรัทธาได้เข้าร่วมประเพณีเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากในทุก ปี

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง ศักยภาพวิเคราะห์หลักการบูชาหลวงปู่คำ ตำบลอุ่มจาน อำเภอประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดอุดรธานี มีประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การศึกษาวิเคราะห์หลักการบูชาหลวงปู่คำ ตำบลอุ่มจาน อำเภอประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดอุดรธานี จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทั้งด้านเอกสารและภาคสนามผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

หลักศรัทธา ประเพณีพิธีสงฆ์เปลี่ยนผ้าหลวงปู่คำเกิดขึ้น เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความศรัทธาที่มีต่อหลวงปู่คำ จึงมีประชาชนภายในชุมชนร่วมกับประชาชนภายในจังหวัดอุดรธานี หน่วยงานภาครัฐภาคเอกชนในพื้นที่ และผู้ที่มีความศรัทธาต่อองค์หลวงปู่คำ จำนวนมาก ได้เดินทางมาเข้าร่วมงาน ประเพณีนี้อย่างคับคั่ง เป็นปรากฏการณ์ ของความศรัทธาที่มีต่อหลวงปู่คำ ความศรัทธาที่เกิดขึ้นได้สร้างเป็นอัตลักษณ์เชิงประจักษ์ด้วยการจัดงานประเพณีการเปลี่ยนผ้าครองหลวงปู่คำ อันจะเป็นปฏิบัติตามคติความเชื่อที่จะสืบต่อกันไปในอนาคต เพราะเป็นประเพณีที่มีความผูกพันกับความสุขแลการประกอบอาชีพของประชาชนภายในอำเภอ ด้วยความเชื่อว่าจะนำพาชุมชนให้อยู่เย็นเป็นสุข เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ บุญกุศลจะเพิ่มขึ้นกับผู้ที่ร่วมทำบุญให้เกิดความสบายใจ มีความสุข ไม่มีเรื่องเดือดเนื้อร้อนใจ เกิดสุขภาพกายที่แข็งแรง สุขภาพจิตที่แจ่มใส ในการดำเนินชีวิต และความมั่นใจในการประกอบอาชีพ ซึ่งมีความสอดคล้องกับพระภูเมธ สุเมธ (พูนสุวรรณ) (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความเชื่อและพฤติกรรมของชาวพุทธที่มีต่อพระเจ้าแก้วตอ วัดสวนดอก เชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นที่มีต่อหลักความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาและตามความเชื่อดั้งเดิมของชาวล้านนาพบว่า ความเชื่อศรัทธาในพระพุทธรูปตามหลักพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย หลักความเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า (ตถาคตโพธิสัทธา) หลังจากนั้น จึงมีการสร้างปฏิมากรรมลอยตัวอุทิศให้พระพุทธเจ้าเรียกว่า อุเทสิกเจดีย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเคารพกราบไหว้ในฐานะเป็นพุทธานุสสติ คือ เป็นเครื่องระลึกถึงพระพุทธคุณของพระพุทธเจ้า แต่เมื่อพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามาในดินแดนล้านนา ซึ่งมีความเชื่อดั้งเดิมอยู่ก่อนแล้ว คือ ความเชื่อในเรื่องวิญญาณนิยม ความเชื่อเรื่องผีสงเทวดา และความเชื่อในอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จึงก่อให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมขึ้น กลายเป็นความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธรูป โดยมีการสร้างเรื่องราวความศักดิ์สิทธิ์ หรือ เชื่อว่ามีอำนาจเหนือธรรมชาติอยู่เบื้องหลังพระพุทธรูป ซึ่งสามารถดลบันดาลพรต่าง ๆ ได้ เช่นเดียวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่นๆ ตามที่ตนนับถือ ซึ่งจากผลการศึกษาความเชื่อของชาวพุทธที่มีต่อพระพุทธรูป พบว่า พุทธศาสนิกชนมีความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนามากที่สุด และก็มีมีความเชื่อในความเชื่อดั้งเดิมมากเช่นเดียวกัน คือ มีความเชื่อในกฎแห่งกรรม (กัมมสัทธา) และเชื่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า (ตถาคตโพธิสัทธา) แต่ก็มีมีความเชื่อในเรื่องวิญญาณ (วิญญาณนิยม) และอำนาจเหนือธรรมชาติ (ธรรมชาตินิยม) ด้วยเช่นกัน จากผลการศึกษาพฤติกรรมที่มีต่อพระพุทธรูป พบว่า โดยส่วนใหญ่พุทธศาสนิกชนมีพฤติกรรมที่ปฏิบัติต่อพระพุทธรูปด้วยการกราบไหว้บูชา การบริจาปปัจจัยในตู้บริจาค แต่ยังมีส่วนหนึ่งที่มีพฤติกรรมปฏิบัติในความเชื่อดั้งเดิม คือ การอ้อนวอนขอ

พร และมีความเชื่อในเรื่องชะตาชีวิตด้วยการเสี่ยงเซียมซี (เป็นคำทับศัพท์ภาษาจีนแต่จำหมายถึง ใบ ทำนายโชคชะตาที่ต้องสั่นไม้ตัวเสี่ยงทาย) สอดคล้องกับผลการสังเกต ซึ่งพบว่า ส่วนใหญ่เข้ามาเพื่อกราบ ไหว้บูชา จากผลการศึกษาข้อเสนอแนะและพฤติกรรมของชาวพุทธ พบว่า พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่มีความ เชื่อตามหลักศรัทธาของพระพุทธศาสนาผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิม คือ เข้ามากราบไหว้บูชา พระพุทธรูป แล้วทำการสวดมนต์ขอพรและนั่งสมาธิ สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ คือ เข้ามากราบไหว้ บูชาและนั่งสมาธิ ซึ่งเป็นวิถีปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา มากกว่าการปฏิบัติตามความเชื่อดั้งเดิม เนื่องจากมีเหตุผลเดียวกัน คือ การเข้ามาสักการะกราบไหว้เพื่อความสงบสุขทางจิตใจ และได้มี ข้อเสนอแนะว่า คณะสงฆ์หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรมีการสื่อสารความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับความเชื่อและการ ปฏิบัติตัวต่อพระพุทธรูป รวมไปถึงการจัดสถานที่และกิจกรรมในศาสนสถานที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนหลัก ศรัทธาที่ถูกต้อง

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

หลักการบูชาหลวงปู่คำ ตำบลอุ่มจาน อำเภอประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดอุดรธานี พบว่า 1) หลัก ศรัทธา เป็นการแสดงออก ถึงความศรัทธาที่มีต่อหลวงปู่คำ ความศรัทธาที่เกิดขึ้นได้สร้างเป็นอัตลักษณ์เชิง ประจักษ์ อันจะเป็นการปฏิบัติตามคติความเชื่อที่จะสืบต่อกันไปในอนาคต 2) หลักสามัคคีธรรม เป็นการ แสดงออกถึงความสามัคคี ความพร้อมเพรียงกัน ความมีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เป็นความสมานฉันท์ของ หมู่ คณะ ที่ร่วมกันจัดงานประเพณีจนสำเร็จลุล่วงด้วยดีในทุกครั้ง 3) หลักกตัญญู เป็นการแสดงออก ถึงความ กตัญญูตบะทิตาต่อหลวงปู่คำที่ควรกตัญญู ที่ซึ่งควรระลึกถึง และตอบแทน 4) หลักทาน เป็นการให้ทาน ด้วยทรัพย์สินเงินทองสิ่งของ อาทิ ต้นทาน ต้นเงิน และการแจกจ่ายอาหารหวานกราว 5) หลักบูชา มี 2 รูปแบบ คือ อามิสบูชา เป็นการบูชาด้วยเครื่องสักการะ มีดอกไม้ธูปเทียน หรือสิ่งของและปฏิบัติบูชา เป็น การบูชาด้วยธรรม คือ การประพฤติปฏิบัติตามคำสอน มีการสวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม อุทิศ ถวาย บุญกุศลแด่หลวงปู่คำ

เอกสารอ้างอิง

- งามพิศ สัตย์สงวน. (2543). *หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- พระภูเมธ สุเมโธ (พูนสุวรรณ). (2553). ความเชื่อและพฤติกรรมของชาวพุทธที่มีต่อพระเจ้าแก้วตื้อ วัดสวนดอก เชียงใหม่. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พวงผกา ประเสริฐศิลป์. (2541). *พื้นฐานวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- พุทธรักษ์ ปราบนอก.(2557). *พุทธธรรมในวรรณกรรมคำสอนอีสาน*. วารสารมนุษยสังคมศาสตร์, ปีที่ 31 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2557

วิเคราะห์พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบูชาพระธาตุเทพจินดา วัดมหาธาตุเทพจินดา
ตำบลเชียงแหว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี
AN ANALYSIS OF THE RITUALS RELATED TO WORSHIPPING PHRA
THAT TEP CHINDA IN MAHA THAT TEP CHINDA TEMPLE IN
CHIANGWAE SUBDISTRICT, KUMPAWAPI DISTRICT,
UDONTHANI PROVINCE

¹พระอธิการสุนทร จารุธมโม, ²บุญส่ง สิ้นธูนอก และ ³สมเดช นามเกต

¹Phra Athikarnsunthorn Carudhammo, ²Boonsong Sinthunok
and ³Somdet Namket

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹arithat.loes@mcu.ac.th

Received: January 6, 2023; **Revised:** February 22, 2023; **Accepted:** March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาความเชื่อ และพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุเทพจินดา วัดมหาธาตุเทพจินดา ตำบลเชียงแหว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี 2) เพื่อวิเคราะห์พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบูชาพระธาตุเทพจินดา วัดมหาธาตุเทพจินดา ตำบลเชียงแหว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม ผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อและพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุเทพจินดา วัดมหาธาตุเทพจินดา ตำบลเชียงแหว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี ได้ความเชื่อที่มีผลต่อเรื่องสังคม เศรษฐกิจ และชุมชนทำให้ชุมชนมีศีลธรรมมากขึ้น

¹นิสิต,หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย.

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย.

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย.

มีความเกรงกลัวต่อบาปและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น การเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นกิจกรรมทางหนึ่งที่จะทำให้คนในชุมชนปฏิบัติตัวเป็นคนดีมีศีลธรรม ให้มีความสามัคคี สร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัวปลูกฝังจิตสำนึกในครอบครัวเป็นที่ให้ชุมชนและครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกัน เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในครอบครัวเป็นที่พึ่งทางใจ เมื่อได้มาขอพรให้ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุขและกราบไหว้ขอพรให้ท่านคุ้มครองจึงมีความเชื่อมั่นทางด้านจิตใจ และความเชื่อด้านสติและสมาธิมากขึ้น ทำให้สังคมอยู่กันแบบผาสุก เกิดความปลอดภัยและดีงามภายในชุมชนสืบต่อไป วิเคราะห์พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการบูชาพระธาตุเทพจินดา วัดมหาธาตุเทพจินดา ตำบลเชียงแหว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี พบว่าชุมชนได้ จริยธรรม และศีลธรรมอันดีงาม มีความเชื่อถือตั้งแต่ผู้เฒ่าผู้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย คือ 1) ความเชื่อเรื่องส่วนปัจเจกบุคคล 2) ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ 3) ความเชื่อเรื่องบุญบั้งไฟ 4) ความเชื่อเรื่องกรรม บุญ-บาป 5) ความเชื่อเรื่องนรก-สวรรค์ ที่สามารถวิเคราะห์ได้หลักพุทธธรรม คือ 1. บูชาด้วยการปฏิบัติบูชา คือตั้งตนอยู่ในโอวาท แล้วประพฤติตนเป็นธรรมจारी ถือศีล 5 และ ศีล 8 มรรคมีองค์ 8 และ ไตรสิกขาบาท เรียกว่า ปฏิบัติบูชา ส่วนบุคคลผู้ปฏิบัติธรรม สมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบยิ่ง ประพฤติตามธรรม ด้วย ถือว่าบูชาพระองค์ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง 2.บูชาด้วยอามิสบูชา คือ บูชาด้วยวัสดุสิ่งของ หรือประทีป ธูป เทียน และสุคนธชาติ ดอกไม้ พวงมาลัย เครื่องหอม ช่างม้าวัวควาย บั้งไฟ ผ้า 7 สี ผ้าห่มพระธาตุ รำบวงสรวง จุดบั้งไฟบูชา การนำมหรสพมาแสดง ผลไม้มงคลต่างๆ น้ำดื่มต่างๆ เรียกว่า อามิสบูชา ด้วยสิ่งของต่างๆ ที่ตนมีความเชื่อ

คำสำคัญ : พิธีกรรม, การบูชา, พระธาตุเทพจินดา,

Abstract

This research is the qualitative research by having its purposes, That is, 1) to study the belief and the rituals in worshipping Phra That Tep Chinda in Wat Maha b Tep Chinda in Chiangwae Subdistrict, Kumpawapi District, Udonthani Province and 2) to analyze the rituals related to worshipping Phra That Tep Chinda in Chiangwae Subdistrict, Kumpawapi District, Udonthani Province. The results of the research are found that: The belief and rituals in worshipping Phra That Tep Chinda in Wat Maha That Tep Chinda in Chiangwae Subdistrict, Kumpawapi District, Udonthani Province result in the beliefs towards the society, economy, and community and encourage the community to increase the morality, to fear the sin and the magic power such as to respect the sacred things is an activity to encourage people to make goodness and to be endowed with the

morality, harmony, relative creation in family, creation of consciousness in community, family and then encourage the community and family to participate in the activity performance, to be refuge of people in family when they have opportunity to ask for the blessings in order to make them happy and protect them from calamities and to increase the beliefs in mindfulness and meditation. It results in the happiness in society, safety and goodness in community forever. The analysis of the rituals related to worshipping Phra That Tep Chinda in Wat Maha That Tep Chinda in Chiangwae Subdistrict, Kumpawapi District, Udonthani Province is found that the community is endowed with the ethics and good morality and beliefs in all the aging, that is 1) the belief in the individual 2) the belief in the magics, supernatural power and miracles 3) the belief in Fire rockets 4) the belief in the law of Kamma, merits and sins 5) the belief In hell and heavens that can be analyzed in accordance with Buddhadhamma principle, that is, 1) to worship with the practical worship, that is, to set oneself up to the Buddha' teaching and then to practice Dhamma such the five precepts, Eight precepts, the Noble Eightfold Path and the Threefold Training is called as practical worship. While one practices Dhamma as appropriate with Dhamma and practice more rightness and practice in accordance with Dhamma by worshipping the Buddha with the highest worship 2) to worship with the material worship, that is, to worship with the materials or the joss – sticks, candles and perfumery, flowers, garlands, perfume, elephants, oxen, buffalos, rocket display for worshipping, concert demonstration, various fruits and drinking water. All these are called as material worship with all stuffs for one who has the faith.

Keywords : Ceremony, Worship, Worshipping Phra That Tep Chinda,

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีหลักการและเหตุผลการดำรงชีพและเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นแม้จะทำอะไรก็ตาม เราก็ต้องมีสติ สัมปชัญญะ ความรู้ตัว พรั่งพร้อมและการดำเนินในชีวิตประจำวันก็มีการทำงาน ประกอบสัมมาอาชีพ ด้วยความสุจริต ทั้งกาย วาจาใจ ด้วยศีลธรรม จริยธรรม ความรู้ตัวพรั่งพร้อม หรือแม้จะมีศรัทธาก็ดีก็ประกอบไปด้วยเหตุและผล ด้วยปัจจัยเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ ไม่เชื่อในสิ่งที่มลาย และให้รู้ที่มาที่ไปในเรื่องราว (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546: 347) โดยพระพุทธศาสนาสืบทอดต่อ ๆ กันมาก็เพราะความเชื่อและความเคารพบูชาต่อกันรุ่นอีกรุ่น และสู่อีกรุ่นต่อไป ก็เพราะความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา

และมีความเชื่อต่อบุคคล และวัตถุ แม้ที่สำคัญประวัติของ พระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในครั้งพุทธกาล ตลอดทั้งผู้มีจิตศรัทธาได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ไว้กราบไหว้สักการบูชาที่เกิดขึ้นเพราะ ความเชื่อและแรงศรัทธา พวกเราชาวพุทธที่นับถือพระพุทธศาสนา จะต้องมีความศรัทธาที่แข็งแกร่งไม่ สั่นคลอน ในที่นี้ก็คือ ศรัทธาสมเด็จพระศาสดาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงตรัสไว้ว่า สทฺธาปติญฺญิตา ศรัทธาที่ตั้งมั่นคงแล้ว ย่อมยังประโยชน์ให้สำเร็จ ศรัทธา แปลว่า ความเชื่อ ชาวพุทธจะต้องเชื่อ และนับถือพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์อย่างมั่นคงอีกอย่างหนึ่งจะต้องเชื่อใน 4 เรื่องหลักๆ คือ (1) เชื่อเรื่องกรรม คือ การกระทำ (กัมมสัทธา) (2) เชื่อเรื่องผลของกรรม (วิปาก สัทธา) (3) เชื่อใครทำได้ (กัมมัสสกตาสัทธา) (4) เชื่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า (ตถาคตโพธิ สัทธา) (พระอธิการจำปา กิตติปัญโญ (ค่านอก), 2554: 43) และโดยมาในกาลามสูตร คือ พระสูตรที่ พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ชาวกาลามะหมู่บ้านเกสสปุตตะนิคม แคว้นโกศล พระพุทธองค์ทรงวางไว้ ให้แก่พุทธศาสนิกชน ไม่ให้เชื่อสิ่งใด ๆ อย่างงมงายโดยไม่ใช้ปัญญาพิจารณาให้เห็นจริงถึงคุณโทษ หรือดีไม่ดีกว่าก่อนเชื่อ มีอยู่ 10 ประการ ได้แก่ อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามๆ กันมา อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการถือสืบๆ กันมา อย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์ อย่าปลงใจเชื่อเพราะเดาว่าเป็นเหตุผลเดียวกัน อย่าปลงใจเชื่อเพราะการอนุมานคาดคะเน อย่า ปลงใจเชื่อด้วยการเดาจากอาการที่เห็น อย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้ากันได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว อย่า ปลงใจเชื่อเพราะผู้พูดมีลักษณะน่าเชื่อถือ อย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือว่าเป็นครูของเรา เมื่อใดสอบสวนจนรู้ได้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านั้นเป็นอกุศลหรือมีโทษเมื่อนั้นไม่กระทำเสีย เป็น การแสดงถึงสิ่งที่พระพุทธศาสนาให้ความเป็นอิสระในความเชื่ออย่างถึงที่สุดพึงรู้ไว้ในฐานะเป็น อุปกรณแห่งการควบคุมความเชื่อของตน (อ.ต. (ไทย) 20/2/261.) การศึกษาการบูชาใน พระพุทธศาสนา จะพบว่าแก้วอันประเสริฐหรือสิ่งล้ำค่า 3 อย่าง หลักที่เคารพบูชาสูงสุดของ พุทธศาสนิกชน 3 ประการคือ (1) พระพุทธเจ้า พระผู้ตรัสรู้เองและสอนให้ผู้อื่นรู้ตาม (2) พระธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ทั้งหลักความจริงและความประเสริฐ (3) พระสงฆ์ หมู่สาวกผู้ปฏิบัติตาม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า (พระมหาชาญ จันยาโก, 2552: 59)

การบูชาเพื่อเป็นพุทธบูชาว่า เป็นที่พึงเป็นสิริมงคล และเป็นที่กราบไหว้สักการบูชา ถ้า เป็นบุคคลและสถานที่ ๆ ควรบูชาผู้กราบไหว้ก็ควรย่อมเกิดผลแก่ ผู้บูชาได้ตามฐานะและโอกาส ถ้าบูชาบุคคลผู้ไม่สมควรบูชาก็ปราศจากประโยชน์ วิธีที่จะบูชา นั้นมี 2 ประการ (1) บูชาด้วยพัสดุ สิ่งของ หรือประทีป รูป เทียน และสุคนธชาติ เรียกว่า อามิสบูชา (2) บูชาด้วยการปฏิบัติ คือ ตั้ง ตนอยู่ในโอวาท แล้วประพฤติตนเป็นธรรมจारी เรียกว่า ปฏิบัติบูชา ส่วนบุคคลผู้ปฏิบัติธรรมสมควร แก่ธรรม ปฏิบัติชอบยิ่งประพฤติตามธรรมนั้นแหละถือว่า บูชาพระองค์ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง การ บำรุงบิดามารดาด้วยข้าวน้ำ การถวายยถาวิธินิมนต์แด่พระพุทธเจ้า หรือพระสงฆ์ การจุดธูปเทียน

จัดดอกไม้หน้าพุทฺธา อย่างนี้เรียกว่า อามิสุพุทฺธา การทำความดี เพื่อการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทฺธเจ้า เรียกว่า ธรรมบุชชา (คิน อินทสระ, 2554: 130)

พระธาตุเทพจินดา บ้านเดียม เดิมชื่อ วัดมหาธาตุเทพจินดา หรือวัดพระธาตุบ้านเดียม เป็นวัดที่เก่าแก่ประดิษฐานพระมหาธาตุเทพจินดาซึ่งเป็นพระธาตุเก่าแก่สร้างในยุคสมัยใดไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด นักโบราณคดีสันนิษฐานว่าน่าจะสร้างขึ้นเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 11-13 วัดมหาธาตุเทพจินดา อยู่ที่ตำบลเชียงแหวน นักโบราณคดีสันนิษฐานว่าน่าจะสร้างขึ้นเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 11-13 วัดมหาธาตุเทพจินดา อยู่ที่ตำบลเชียงแหวน อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี ใกล้กับหนองหานแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในอำเภอกุมภวาปี องค์พระธาตุที่เห็นในปัจจุบันสร้างขึ้นในพ.ศ. ตามแบบของพระธาตุพนมด้านหน้าองค์พระธาตุประดิษฐานพระพุทธรูปองค์หลวงปู่ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือมาก อันเนื่องจากว่า ต่างคนต่างมีความเชื่อความเข้าใจไปคนละทิศละทาง จึงทำให้ภาพสะท้อนออกมาเหมือนกับว่า ชาวพุทธรูปถือไสยศาสตร์ ก่อให้เกิดผลต่อมนุษย์ คนที่เชื่อเครื่องรางของขลังก็มีความยึดมั่นว่า โชคเครื่องรางของขลังให้คุณให้โทษแก่ตนเองได้จริง ตัวอย่างของความเชื่อ ได้แก่ ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ โชคลาง ของขลัง ผีสาง นางไม้ พระภูมิเจ้าที่ เจ้าทาง แม่ธรณี แม่คงคา เทวดาอารักษ์ และความเชื่ออำนาจลึกลับสิ่งศักดิ์สิทธิ์อิทธิฤทธิ์ เหมือนมีคติว่าในการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดที่เกิดขึ้นในล้านนา

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงต้องการทราบ และศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับในเรื่องความเชื่อ และพิธีกรรมการบูชาที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาทและความเชื่อ และพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุ ตลอดจนทั้งอิทธิพลความเชื่อ และพิธีกรรมในการบูชาที่มีต่อพระธาตุเทพจินดา วัดมหาธาตุเทพจินดา ตำบลเชียงแหวน อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี เพื่อเป็นการศึกษาเรียนรู้ประวัติความเป็นมา รวบรวมเพื่อเป็นฐานข้อมูลให้ประชาชนได้นำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ และได้คติธรรมความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่จะเป็นการส่งเสริม พัฒนากิจการของทางวัด และสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเชื่อ และพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุเทพจินดา วัดมหาธาตุเทพจินดา ตำบลเชียงแหวน อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อวิเคราะห์พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการบูชาพระธาตุเทพจินดา วัดมหาธาตุเทพจินดา ตำบลเชียงแหวน อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบูชาพระธาตุเทพจินดา วัดมหาธาตุเทพจินดา ตำบลเชียงแหว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้มีรูปแบบการวิจัย ดังนี้

1. เอกสารชั้นปฐมภูมิในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเอกสารที่เป็นปฐมภูมิประกอบการศึกษา ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539

2. เอกสารชั้นทุติยภูมิในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้แบ่งเอกสารชั้นทุติยภูมิออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ เอกสารชั้น อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา โยชน เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนาทั้งที่เป็นหนังสือและตำรา เอกสารที่เป็นงานวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง เอกสารทางวิชาการอื่น ๆ เช่น วารสาร นิตยสาร สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ ที่เกี่ยวข้อง

3. ศึกษาข้อมูลภาคสนาม จะใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผ่านอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญปรับปรุงเป็นที่เรียบร้อยตามกรอบของการศึกษาวิจัย โดยใช้บุคคลที่ได้คัดเลือกโดยใช้เกณฑ์ของการศึกษาเรื่องวิจัย ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ จำนวน 25 รูป/คน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือในทางวิชาการ

4. การวิเคราะห์ข้อมูลวิธีวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ประเด็นปัญหาเป็นตัวตั้ง แล้วหาคำตอบจากข้อมูลที่เก็บและรวบรวมไว้ เพื่อให้เป็นไปตามกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยที่ได้ตั้งไว้แล้ว ส่วนข้อมูลสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงพรรณนา วิธีการนำเสนอ เป็นการนำเสนอผลการวิจัยแบบเชิงพรรณนา (Descriptive) ต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบูชาพระธาตุเทพจินดา วัดมหาธาตุเทพจินดา ตำบลเชียงแหว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี สรุปผล ดังนี้

1. ความเชื่อและพิธีกรรมในการบูชาพระธาตุเทพจินดา วัดมหาธาตุเทพจินดา ตำบลเชียงแหว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี

ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการบูชาพระธาตุเทพจินดา ที่วัดมหาธาตุเทพจินดา ตำบลเชียงแหว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี แนวคิดอิทธิพลที่มีต่อสังคม และเศรษฐกิจชุมชน ตำบลเชียงแหว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี ด้านสังคม ได้ก่อเกิดวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนที่มีแต่พระธาตุเทพจินดา ที่เห็นได้ชัดในปัจจุบันนี้ คือ-วัฒนธรรมการแต่งกาย คือการแต่งกาย รำถวายแด่องค์พระธาตุเทพจินดา ด้วยอิทธิพลความเชื่อความศรัทธาของชุมชนที่มีต่อพระธาตุเทพจินดา

ทำให้มีคนไปรำถวายเป็นจำนวนมาก จนเกิดเป็นวัฒนธรรมอันดีงาม และการเปลี่ยนถวายผ้าห่มพระธาตุ เป็นวัฒนธรรมทางศิลปกรรม คือการมีศิลปกรรม คือ ศิล 5 หรือ ศิล 8 และพูดจาให้สำรวม และพูดจริงมีสัจจะอันดีงาม เมื่อถึงวันงานพิธีกรรม ผู้เฒ่าผู้แก่จะพาลูกหลานไปสักการบูชาพระธาตุเทพจินดาของ ทุกปีทำให้ชุมชนมีศิลปกรรมมากขึ้นเพราะมาจำศีลปฏิบัติทุกวันพระแม่ในเทศกาลวัฒนธรรมทางด้านจิตใจ และความให้การเคารพนับถือ มีศิลปกรรมมีความเกรงกลัวต่อบาปและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในแต่ละปีจะมีการสักการบูชาองค์พระธาตุ เช่น บุญเดือน 4 คนในชุมชนก็พากันเข้ามาสรงน้ำองค์พระธาตุเทพจินดามีการเคารพบูชาเหมือนกันกับชุมชนอื่น แต่การกระทำไม่เหมือนกัน และมีความเชื่อว่าในวันพระใหญ่จะไม่ให้ทำงานในวันพระ เช่น ไม่ให้สร้างบ้าน หรือ เอาของที่อยู่นอกหมู่บ้านนำเข้ามาในหมู่บ้านเช่นการห้ามตัดไม้เผาถ่านหรือขนไม้เข้าในหมู่บ้าน สี่ข้าววันพระตลอดทั้งการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตทุกอย่าง ความเชื่อของประชาชนที่มีต่อพระธาตุ ซึ่งความเชื่อดังกล่าวจึงพบว่าประชาชนมีความเชื่อในความศักดิ์ต่อองค์พระธาตุ เป็นความเชื่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษที่ได้สร้างองค์พระธาตุไว้ซึ่งเป็นพระธาตุที่เก่าแก่อายุยืนถึงประมาณเกือบพันปี และได้สร้างไว้ตามหลักฐาน หลักธรรมของพระพุทธเจ้าเพื่อเป็นแก่นหลักของพระพุทธศาสนาประชาชนมีความเชื่อต่อการทะนุบำรุงการปฏิสังขรณ์พระธาตุ คือองค์พระสารีริกธาตุในพระธาตุ ซึ่งเป็นกระดูกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระธาตุของพระอรหันต์ ซึ่งเป็นพระธาตุอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งพระธาตุเทพจินดาแปลว่า พระธาตุทองคำอยู่ที่เนินสูง ทำให้ชาวบ้านใช้หลักธรรม มีศีล สมาธิ ปัญญา และเป็นความเชื่อที่ผสมผสานทางพระพุทธศาสนาความเชื่อ หมายถึง ความมั่นใจ ความพึงพาอาศัย การไว้วางใจ ความเชื่อเป็นสัมผัสที่ช่วยให้รับรู้ถึงสิ่งที่มองไม่เห็น เช่น วิญญาณ เป็นความมั่นใจในสิ่งต่างๆ ที่ยังไม่เกิดแต่ละครอบครัวในพื้นที่ตำบลเชียงแหว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี ได้รับการปลูกฝังจากปู่ย่า ตายาย ว่าให้เคารพบูชาองค์พระธาตุเทพจินดาเพื่อเป็น ศิริมงคลแก่ครอบครัว ครอบครัวใดที่ได้ไปกราบขอพระจะทำให้ครอบครัวนั้นมีความสุขมีความเชื่อ และศรัทธาแต่ละชุมชนสืบทอดมาจากพ่อแม่บรรพบุรุษ ตามเผ่าพันธุ์ที่สืบเชื้อสายต่อกันมา แต่ละกลุ่มหรือชุมชนเป็นสิ่งที่ถูกกล่าวว่าเป็นผู้พิเศษด้านความสุข เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในครอบครัวเป็นที่พึ่งทางใจ ทำให้คนในครอบครัวรวมตัวกันไปบูชาสักการะ ในวันสำคัญต่างๆ ขอพรให้ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุขคนในครอบครัวก็กราบไหว้ก่อนไปทำงาน ไปธุระต่าง ๆ ก็กราบไหว้ขอพระให้ท่านคุ้มครองความเชื่อด้านจิตใจ ความเชื่อด้านสติและสมาธิให้สังคมเกิดความร่วมมือสมัคศมานสามัคคีในชุมชน มีความเอื้อเฟื้อโอบอ้อมอารีซึ่งกัน และกันเกิดความปลอดภัยในชุมชนทำให้บ้านเมืองมีความสุขมีความเกรงกลัวทางใจ และทำให้สังคมมีความสามัคคีให้เกิดความสามัคคีกันในสังคม ไม่ให้ทะเลาะเบาะแว้งกันทำให้บ้านเมืองเป็นกลุ่มเป็นคณะ และสามัคคีกันด้วยความศักดิ์สิทธิ์ของพระธาตุเทพจินดาเมื่อถึงเวลาบุญพระธาตุก็จะเห็นถึงความสามัคคีของคนในชุมชนร่วมมือร่วมใจ เป็นหนึ่งเดียวทำให้แต่ละหมู่บ้าน ได้มา

รวมตัวกันทำงานร่วมกันเป็นที่ให้ชุมชนมีกิจกรรมร่วมกันเพื่อบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสักการะ ความสามัคคีการมีส่วนร่วมในสังคมเป็นศูนย์รวมของประชาชน แต่ละชุมชนและหมู่บ้านให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ประชาชนหน่วยงานต่าง ๆ รวมตัวกันสักการะองค์พระธาตุเทพจินดาประจำทุกปี

2. วิเคราะห์พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการบูชาพระธาตุเทพจินดา วัดมหาธาตุเทพจินดา ตำบลเชียงแหว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี

ด้านความเชื่อส่วนปัจเจกบุคคลอิทธิพลของค่านิยมที่มีต่อพฤติกรรมของบุคคลได้กล่าวถึง ค่านิยมสังคมเมืองและค่านิยมสังคมชนบทของสังคมไทยไว้ค่อนข้างชัดเจนโดยแบ่งค่านิยมออกเป็น ค่านิยมของคนในสังคมเมืองและสังคมชนบทซึ่งลักษณะค่านิยมทั้งสองลักษณะจัดได้ว่าเป็นลักษณะของค่านิยมที่ทำให้เกิดมีอิทธิพลต่อค่านิยมที่มีต่อพฤติกรรมของบุคคลในความรู้สึกของผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่นถ้าบุคคลเป็นผู้ที่รักษาคำพูด อารมณ์มั่นคง มีเหตุผล วางตนได้ถูกต้องตามกาลเทศะมีน้ำใจทำอะไรโดยนึกถึงใจเขาใจเราบุคคลประเภทนี้ถ้าเป็นหัวหน้าก็จะเป็นที่ยอมรับของลูกน้อง เป็นมิตรที่ดีและสร้างความรู้สึกลบพอไว้วางใจให้แก่ลูกคำได้ แต่ถ้าบุคคลมีลักษณะตรงกันข้ามคือไม่น่าเชื่อถือ ก็มักเกิดปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน คือผู้อื่นอาจไม่ไว้วางใจ

ด้านความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ความเชื่อในเรื่อง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์นี้ ได้ถูกนำมาผูกเชื่อมโยง กับองค์พระธาตุเทพจินดาอุดมสมบูรณ์ สามัคคี ในการบำเพ็ญบุญกุศลบารมี องค์พระธาตุช่วยให้สังคม มีความเป็นอยู่ดีขึ้นในการบำเพ็ญบุญต่อพระธาตุเทพจินดา และท่านช่วยให้ยังมีศรีสุข สงบ ร่มเย็น เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธศาสนาว่าเป็น พระบรมธาตุเจดีย์ ที่มีความศักดิ์สิทธิ์อย่างยิ่งและได้แสดงอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ให้เป็นที่ปรากฏประจักษ์พยานสืบต่อเรื่อยมา เชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ปรากฏการณ์ธรรมชาติทั้งมวล เกิดจากความประสงค์ และเป็นพระบัญชาของพระเทพเจ้า เกี่ยวกับความเชื่อ ในเรื่อง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ ว่ามีอยู่จริง หรือไม่มี เป็นข้อถกเถียงที่หาข้อยุติไม่ได้ เพราะเป็นเรื่องยากแก่ การพิสูจน์ให้เห็นเป็นรูปธรรม และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ยังไม่สามารถพิสูจน์ให้เห็นทางตาได้ เพราะเป็นเรื่องเหนือสามัญวิสัยของมนุษย์

ด้านความเชื่อเรื่องบุญบั้งไฟ การจัดงานบุญบั้งไฟนั้นเพื่อบูชาพระธาตุเทพจินดา โดยการจัดงานมีเทศบาลตำบลหนองบัว และชาวบ้านชุมชนตำบลหนองนาคำ จัดขึ้นเพื่อเป็นการบูชาพระธาตุเทพจินดาเป็นบุญประจำปี โดยให้แต่ละหมู่บ้านในตำบลหนองนาคำ ทำบั้งไฟมาจุดบูชาหมู่บ้านละ 1 บั้ง เพื่อจุดบูชาเสี่ยงทายฟ้าฝนและข้าวน้ำ อุดมสมบูรณ์หรือไม่และเศรษฐกิจในชุมชนจะดีหรือไม่ดีตลอดทั้งเป็นการเสี่ยงทายอธิฐานขอพร ว่าคนในหมู่บ้านหรือในชุมชน ตำบลหนองนาคำ จะอยู่เย็นเป็นสุขไหม ได้จัดขึ้นในวันเพ็ญเดือน 7 คือ ขึ้น 15 ค่ำเดือน 7 ของทุกปี โดยแต่ละบ้านจะจุดเสี่ยงทายอธิฐาน ในความเป็นมาของหมู่บ้านของตน ในแต่ละหมู่บ้านในเขตตำบลหนองนาคำ จะทำบั้งไฟมาหมู่บ้านละหนึ่งบั้ง มาจุดเพื่อบูชาและเสี่ยงทายว่า ฝนจะตกต้องตามฤดูกาลหรือไม่

ข้าวปลาจะอุดมสมบูรณ์หรือเปล่าเพราะมีความเชื่อว่าถ้า บั้งไฟขึ้นสูง ฝนจะดี แต่ถ้าบั้งไฟไม่ขึ้นหรือแตก แปลว่า ปีนั้นฝนไม่ดี ข้าวปลาในนาจะไม่อุดมสมบูรณ์ การจุดบั้งไฟเป็น การรักษา และสืบทอดมรดกไทยอีสานให้คงอยู่ เป็นการเสริมสร้างความสามัคคี และไม่มีอบายมุข การพนันขึ้นต่อเดิมพัน แม้แต่เครื่องดื่มแอลกอฮอล์เหล้าเบียร์ เพราะเป็นการจุดเสี่ยงทายอธิฐานขอพรการจุดบั้งไฟถวายพระธาตุเทพจินดา ให้รู้จักการเกิดดับสายเกิดสายดับจากธรรมชาติ ย่อมแปรปรวน เกิดขึ้น ตั้งอยู่ดับไป ไม่ฝืนธรรมชาติ และไม่ทำลายธรรมชาติ จึงทำให้ชุมชนมีความรักสมัคสมานสามัคคีในหมู่คณะในพิธีจุดบั้งไฟบูชาพระธาตุเทพจินดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย

ด้านความเชื่อเรื่องกรรม บุญ-บาป มีความเชื่อในเรื่องกรรม ผลหรือวิบากกรรม เชื่อในผลบุญและบาป เชื่อในทุกดีคือนรก และสุดดีคือสวรรค์ ถ้าทำบุญหรือทำดีจะได้รับผลกรรมดี สิ้นชีวิตแล้วจะได้ขึ้นไปเกิดบนสวรรค์ หรือเทวโลก ถ้าทำบาป หรือทำชั่วจะได้รับผลกรรมชั่ว จะตกลงสู่อบายภูมิ คือนรก ด้วยคตินี้ จึงส่งผลให้เกิดความเชื่อและศรัทธาในการทำกรรมดี คือการทำบุญทำทาน หรือ บุญกิริยาวัตถุ 3 คือ ทานมัย ศีลมัย และภาวนามัยที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาความเชื่อเรื่องนรก-สวรรค์ ในกระบวนการแห่ง เมื่อแยกส่วนออกแล้วจะได้วิถุภาวะ 3 คือ (1) กิเลส (2) กรรม (3) วิบาก กิเลสเป็นเหตุให้ทำกรรม เมื่อทำกรรมแล้ว ผลที่จะได้รับคือ วิบาก กิเลสฝ่ายชั่วคือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง เป็นเหตุทำกรรมชั่วคือความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ เรื่องบุญ-บาปและสวรรค์-นรก ได้ถูกนำมาคลุกเคล้า ประสมประสาน หล่อหลอมรวมเข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ประจำภาคอีสานเราชาวพุทธเชื่อเรื่องกรรม คือการกระทำ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

ด้านความเชื่อเรื่องนรกและสวรรค์ ที่มีผลต่อพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการบูชาพระธาตุเทพจินดา วัดมหาธาตุเทพจินดา ตำบลเชียงแหว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี นั้นประชาชนภายในพื้นที่ได้รับการปลูกฝังเรื่องนรก-สวรรค์จากบรรพบุรุษมาโดยลำดับ และมีความเชื่อหยั่งลึกลงในจิตใจแล้ว ส่วนหนึ่งได้รับการอบรมจากพระสงฆ์ ครูอาจารย์และผู้รู้ศาสนา, ด้านจิตใจ พบว่า จิตใจมีความสำคัญในการพูดและกระทำการบูชาพระธาตุเทพจินดา วัดมหาธาตุเทพจินดา หากรู้สึกว่าตนเองได้ทำผิดพลาดก็จะเกิดความกังวลใจ กลัวจะได้รับโทษตามคำสอนศาสนา แต่หากได้ทำคุณงามความดีก็มีความสุขสบายใจ, ด้านพฤติกรรมการบูชาพระธาตุเทพจินดา วัดมหาธาตุเทพจินดา คนเรามีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน กล่าวคือ บางคนก็ได้สั่งสมบุญบารมีมาดี สามารถที่จะตั้งตนในศีลธรรมได้โดยไม่ต้องมีเงื่อนไขบังคับ แต่บางคนต้องอาศัยการฝึกฝนอบรม พฤติกรรมมีความสำคัญเพราะเป็นผู้กระทำการ ดังนั้น จึงต้องควบคุมหรือประคับประคองให้ตั้งอยู่ในหลักศีลธรรมตามคำสอนพระพุทธศาสนา, ด้านสังคมการบูชาพระธาตุเทพจินดา วัดมหาธาตุเทพจินดา หากปัจเจกชนมีศีลธรรม สังคมก็มีความสุขสงบ การดำรงตนควรถือหลักธรรมาธิปไตยคือถือความถูกต้องเป็นสำคัญ ไม่ใช่ทำดีเพราะต้องการคำสรรเสริญหรือไม่ทำชั่วเพราะกลัวถูกติเตียน, ด้านการ

ปกครอง หากกฎหมายเป็นกฎที่ไม่ประกอบด้วยธรรม ก็จะไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม กฎหมายมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามใจหรือตามกิเลสของคน เพราะมนุษย์เป็นผู้กำหนดขึ้น แต่หลักศีลธรรมไม่อาจเปลี่ยนแปลง เพราะเป็นความจริงแห่งธรรมชาติ หลักศีลธรรมมีความเกี่ยวข้องต่อการปกครอง คือเมื่อคนกลัวตกรก ก็จะไม่ทำชั่วหรือทำน้อยลง เมื่อต้องการไปสวรรค์ ก็จะทำดีโดยไม่ต้องมีการบังคับ ซึ่งจะทำให้สังคมเราปกครองง่ายขึ้น การบูชาพระธาตุเทพจินดา วัดมหาธาตุเทพจินดาจึงเป็นการส่งเสริมในทุกด้านของการดำรงชีวิตภายใต้คติความเชื่อนรก และสวรรค์ได้อย่างมีเหตุเพื่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของการดำเนินชีวิตที่มีความสุขและดีงาม

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการบูชาพระธาตุเทพจินดา วัดมหาธาตุเทพจินดา ตำบลเชียงแหว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี มีประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการบูชาพระธาตุเทพจินดา วัดมหาธาตุเทพจินดา ตำบลเชียงแหว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระภิกษุสงฆ์ และพระพุทธศาสนา เกือบทั้งสิ้น ความเชื่อ และพิธีกรรมของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อส่วนบุคคลเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ ความเชื่อเรื่องกรรม บุญ-บาป นรก-สวรรค์ ความเชื่อบุญบังไฟ ความเชื่อเรื่องสิ่งสังคม เศรษฐกิจ ชุมชน ความเชื่อและพิธีกรรมจารีต จึงมีความเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา และพระธาตุโพททอง ที่มีอิทธิพลต่อชุมชนตำบลเชียงแหว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี พิธีกรรมในการบูชาพระธาตุพิธีกรรม หมายถึง การบูชาความเชื่อในเรื่องบูชาพระธาตุ ความเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม จนกลายเป็นประเพณีของพิธีกรรม ความเชื่อประเพณี และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุ พระศาสดาแห่งพระพุทธศาสนา มีความสอดคล้องกับงานวิจัย อุทัย ภัทรสุข (2554) เรื่อง การศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนลุ่มน้ำโขง,ว่ามีความเชื่อเรื่องบาป-บุญ นรก-สวรรค์ ซึ่งเป็นองค์ธรรมที่สำคัญของพระพุทธศาสนา มีอิทธิพล ส่งผลให้เกิดสามัคคีธรรม เป็นชุมชนที่มีความเอื้อเฟื้อ เพื่อแบ่งปัน ให้ทานรักษาศีล ปฏิบัติภาวนา ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่สับสนวุ่นวาย มีหิริ คือ ความละอาย บาป ละอายใจต่อการทำชั่วมีโอตตปัสคือความกลัวต่อบาป เกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว ความเชื่อเรื่องกรรม บุญ-บาป สวรรค์-นรก มีความเกี่ยวเนื่องกับ อิทธิพลของพระธาตุความเชื่อและพิธีกรรม ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ หรือ เรื่องกรรม บุญ-บาป และเรื่อง นรก-สวรรค์ ได้ถูกนำมา คลุกเคล้า ประสมประสาน หล่อหลอมเข้าด้วยกันจึงมีความสอดคล้องกับงานวิจัย อนัญญา ปานชื่น ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาคติความเชื่อเรื่องพญานาคในพื้นที่อีสานตอนบน

เพื่อเสนอแนวทางสู่การออกแบบสถาปัตยกรรมภายในพิพิธภัณฑ์นาคา ผลการวิจัยพบว่า พิธีกรรมและสิทธิประโยชน์พิธีกรรมทุกอย่างเกิดขึ้นด้วยความเชื่อตามหลักศาสนาที่เชื่อว่ามีผลกระทบต่อแนวความคิด ต่อวิถีการดำรงชีวิตว่าจะมีความสุข ความเจริญทั้งในชาตินี้และชาติหน้า จึงแสดงออกด้วยการทำพิธีกรรมต่างๆ ปกติการทำพิธีต่างๆ ก็จะเป็นการบูชาพระพุทธรูป ขอให้กำลังใจไม่ดีได้รับสิ่งดีๆ ผลดีแรกคือเมื่อทำพิธีกรรมแล้วเกิดความสุขสบายใจทันที สอดคล้องเชื่อมโยงกับความเชื่อของประชาชนจังหวัดน่าน ที่เชื่อในพิธีกรรมต่างๆ เกี่ยวกับพระบรมสารีริกธาตุและพระธาตุ ปฏิบัติสืบเนื่องกันมาจนกลายเป็นประเพณี

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการบูชาพระธาตุเทพจินดา วัดมหาธาตุเทพจินดา ตำบลเชียงแห อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี พบว่าชุมชนได้ จริยธรรม และศีลธรรมอันดีงาม มีความเชื่อถือตั้งแต่ผู้เฒ่าผู้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย คือ 1) ความเชื่อเรื่องส่วนปัจเจกบุคคล 2) ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ 3) ความเชื่อเรื่องบุญบั้งไฟ 4) ความเชื่อเรื่องกรรม บุญ-บาป 5) ความเชื่อเรื่องนรก-สวรรค์ ที่สามารถวิเคราะห์ได้หลักพุทธธรรม คือ 1. บูชาด้วยการปฏิบัติบูชา คือตั้งตนอยู่ในโอวาท แล้วประพฤติตนเป็นธรรมจारी ถือศีล 5 และ ศีล 8 มรรคมีองค์ 8 และ ไตรสิกขาบาท เรียกว่า ปฏิบัติบูชา ส่วนบุคคลผู้ปฏิบัติธรรม สมควรแก่ธรรม ปฏิบัติขบยั้ง ประพฤติตามธรรมด้วย ถือว่าบูชาพระองค์ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง 2.บูชาด้วยอามิสบูชา คือ บูชาด้วยวัสดุสิ่งของ หรือประทีป ธูป เทียน และสุคนธชาติ ดอกไม้ พวงมาลัย เครื่องหอม ช่างม้าวัวควาย บั้งไฟ ผ้า 7 สี ผ้าห่มพระธาตุ รำบวงสรวง จุดบั้งไฟบูชา การนำมหรสพมาแสดง ผลไม้มงคลต่าง ๆ น้ำดื่มต่าง ๆ เรียกว่า อามิสบูชา ด้วยสิ่งของต่างๆ ที่ตนมีความเชื่อ

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพฯ

: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาชาญ จนยาโก. (2552). “หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรม

สุภาสิตของสุนทรภู่”. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระอธิการจำปา กิตติปัญโญ (ค่านอก). (2554). “การศึกษาบทบาทและวิธีการเผยแผ่ของ

พระครูคณนครพิทักษ์ (หลวงพ่อดังจิตปัญโญ)”. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วสิน อินทสระ. (2554). พระไตรปิฎกย่อ ฉบับย่อความและอธิบายความอังคุตตรนิกาย เล่ม 1

(หมวด 1-4). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เมตตาพร.

อนัญญา ปานชื่น. (2553). “การศึกษาคติความเชื่อเรื่องพญานาคในพื้นที่อีสานตอนบนเพื่อ

เสนอแนวทางสู่การออกแบบสถาปัตยกรรมภายในพิพิธภัณฑ์นาคา”. บัณฑิตวิทยาลัย:

มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อุทัย ภัทรสุข. (2554). “การศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมของ

ชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง”. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รูปแบบการบริหารการพัฒนาที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงาน
ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
ในกรุงเทพมหานคร

model of Development management that affects the success of
senior scouts in basic education institutes in bangkok

¹ศุภกรณ์ เลิศไกร, ²ธารินทร์ รasanนท์, ³โกศล มีคุณ และ ⁴อัจฉรา วัฒนานรงค์

¹Supakorn Lertkrai , ²Tharin Rasanond, ³Kosol Meekun
and ⁴Achra Whattananarong

มหาวิทยาลัยพะเยา, ประเทศไทย

University of Phayao, Thailand

¹samsonlt58@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อตรวจสอบรูปแบบการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร 3) เพื่อพัฒนาและประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ของการพัฒนารูปแบบการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในได้แก่ 1) สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร 2) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 3) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 135 โรงเรียน โดยผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสถานศึกษา 135 คน 2) หัวหน้ากิจกรรมลูกเสือ 135 คน 3) ผู้กำกับลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ 405 4) ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ 1,350 คน และผู้ปกครอง 1,350 คน ซึ่งได้มาด้วยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ใน

¹ นักศึกษา, หลักสูตรการศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

² อาจารย์ ดร., สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

³ รองศาสตราจารย์, ดร., สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

⁴ รองศาสตราจารย์, ดร., สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

การวิจัย ได้แก่ แบบทดสอบ และแบบสอบถาม แบบบันทึกข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หาค่าอำนาจจำแนก หาค่าความเที่ยงด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา ของครอนบาค สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน วิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบที่สอดคล้องกับ ข้อมูลเชิงประจักษ์ มีกลุ่มตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุ 2 กลุ่ม รวม 8 ตัวแปร ร่วมกันอธิบายความสำเร็จในการ บริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร ได้มากกว่าร้อยละ 40 โดยอธิบายได้ ร้อยละ 81.70 2) ผลการประเมินรูปแบบการบริหารการพัฒนาที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงาน ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร พบว่า ผลการประเมินรายด้าน มี ค่าเฉลี่ยร้อยละ ตั้งแต่ 83.57 ถึง 89.29 ค่าเฉลี่ยรวมร้อยละเท่ากับ 85.89 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70/75

คำสำคัญ : รูปแบบการพัฒนา, การบริหารงานลูกเสือ, ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่, สถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the causal factors of success in the management of senior general scouts of basic education institutions in Bangkok; 2) to examine the management style affecting the success of the administration. 3) To develop and assess the feasibility of implementing the development of a management model that affects the success of managing a senior general scout of an educational institution. Basic in Bangkok the sample group was 3 affiliations of 135 schools. The informants consisted of 1) 135 school administrators 2) 135 Scout leaders 3) 405 senior general scout supervisors, 4) 1,350 senior general scouts and 1,350 parents. It is obtained by multistage randomization. The research tools were quiz and questionnaire, data record form. The statistics used in the data analysis were percentage, mean, standard deviation. find the power of classification Determination of reliability by coefficient method Cronbach's Alpha Pearson's Correlation Multiple regression analysis. The research findings were: 1) Model was consistent with the empirical data (Model Fit). There were 2 groups of causal variables with 8 variables altogether could explain the success of managing a senior general scout of an educational institution in Bangkok more than 40% (100%). 2) The results of the assessment of the development management model that affects the success of the general senior scout administration of basic education institutes in Bangkok, found that the individual assessment results. The average percentage ranged from 83.57 to 89.29. The total average percentage was 85.89, higher than the criteria set by 70/75 %.

Keyword : Developmental model, Boy Scout Management, Senior Scout, Schools

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ทั้งร่างกาย จิตใจสติปัญญา ความรู้ คุณธรรม ให้ดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข สามารถพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้านของประเทศ การเตรียมคนให้มีคุณลักษณะมองกว้าง คิดไกลใฝ่ดี การเตรียมคนให้สามารถเผชิญกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ในรัฐบาลสมัยปัจจุบัน การศึกษาถือเป็นหนึ่งในนโยบายที่สำคัญที่สุด โดยรัฐบาลเล็งเห็นว่าการศึกษเป็นรากฐานของการผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพเพื่อเป็นอนาคตที่สำคัญของชาติและเป็นรากฐานของการสร้างสังคมที่เข้มแข็ง มีคุณภาพและคุณธรรม โดยเชื่อว่าการศึกษสามารถสร้างสังคมที่แข็งแกร่งด้วยกับคุณธรรมและจริยธรรม หน่วยงาน ต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกกระทรวงศึกษาธิการ ภาครัฐและภาคเอกชนได้ร่วมมือกันในการพัฒนาคุณภาพคนไทยด้กับการให้การศึกษา โดยการพัฒนาค้นให้เป็นคนที่มีสมบูรณ์ในทุกช่วงวัยนั้นสามารถบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี ดังที่ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้ถูกนำมาใช้เป็นกรอบความคิดในการพัฒนาการศึกษาของชาติซึ่งเป็นภารกิจหลักในการพัฒนาคนอันเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้าน ทั้งนี้จึงเห็นได้ว่า การศึกษาจะมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ข้อที่ 3 คือ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งกำหนดให้คนไทยในอนาคตต้องเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความพร้อม ทั้งกาย ใจ สติปัญญา สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต มีทักษะในศตวรรษที่ 21 สู่งการเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกรรม นักคิด และผู้ประกอบการ บนฐานการรู้คุณค่าความเป็นไทย มีคุณธรรมจริยธรรม มีวินัย มีความรับผิดชอบ ต่อสังคม และมีสุขภาวะที่ดีโดยเน้นการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561)

ในปัจจุบันนี้ ขบวนการลูกเสือเป็นขบวนการที่พัฒนาเด็กให้มีการเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย มีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง พัฒนาสติปัญญาให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ มีความเฉลียวฉลาด ใฝ่รู้ใฝ่เรียน และพัฒนาทางด้านจิตใจให้เป็นผู้มีคุณธรรม ประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดีของสังคม กิจกรรมลูกเสือได้เปิดโอกาสให้เด็กมาร่วมขบวนการด้วยการสมัครใจ ไม่คำนึงถึงเพศ วัย ฐานะ เชื้อชาติ และศาสนา ซึ่งเป็นอุดมการณ์ที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ หลักการและวิธีการที่ได้จากแนวความคิดของลอร์ดเบเดน เพาเวลล์ และหนังสือ “การลูกเสือสำหรับเด็กชาย” (สำนักงานลูกเสือแห่งชาติ, 2550) กิจกรรมลูกเสือ ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดกิจกรรมลูกเสือ 4 ประเภท ให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ได้แก่ ลูกเสือสำรอง ลูกเสือสามัญ ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ และลูกเสือวิสามัญ ที่มีวัตถุประสงค์ หลักการ และวิธีการอันเกี่ยวกับที่จะมุ่งให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ของคณะลูกเสือแห่งชาติ มาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติลูกเสือ พ.ศ. 2551 ที่กล่าวว่าว่า มาตรา 8 คณะลูกเสือแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาลูกเสือทั้งทางกาย สติปัญญา จิตใจ และศีลธรรม ให้เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ และช่วยสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความสามัคคี และมีความเจริญก้าวหน้า ทั้งนี้เพื่อความสงบสุข และความมั่นคงของประเทศชาติ (สำนักงานลูกเสือแห่งชาติ, 2552) กิจกรรมลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ เป็นกิจกรรมที่จัดสำหรับผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งผู้เรียนในระดับนี้เป็นผู้เรียนในวัยที่อยากรู้

อยากเห็นมีกำลังมาก และเป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อในการดำเนินชีวิต สามารถพัฒนาให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพได้

ความสำเร็จของการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ขึ้นอยู่กับรูปแบบการบริหารที่เหมาะสม การที่จะได้มาซึ่งรูปแบบการบริหารที่เหมาะสม จะต้องได้ข้อมูลจากการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของการบริหารที่ประสบผลสำเร็จ ปัจจัยสำคัญอาจประกอบด้วย ปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายในหลายประการ ส่วนความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ อาจได้จากผลการประเมินการบริหารงานลูกเสือจากหน่วยงานต้นสังกัด ผลการปฏิบัติงานของผู้กำกับลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ และความพึงพอใจเกี่ยวกับกิจกรรมลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของผู้มีส่วนได้รับผลโดยตรงอันได้แก่ ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ผู้ปกครอง และผู้กำกับลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อตรวจสอบรูปแบบการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อพัฒนาและประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ของการพัฒนารูปแบบการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร ได้ดำเนินการวิจัย 2 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุ การตรวจสอบ และการพัฒนารูปแบบการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร

1. ประชากรและการเลือกตัวอย่าง

1.1 ประชากรในการวิจัยระยะที่ 1 เป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร 3 สังกัด จำแนกเป็นสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 124 โรงเรียน สถานศึกษาขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 109 โรงเรียน และสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ในกรุงเทพมหานคร ที่จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จำนวน 173 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 406 โรงเรียน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง เป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร 3 สังกัด โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยกลุ่มตัวอย่าง 10 หน่วย ต่อ 1 ตัวแปร (สุมิล ว่องวานิช และนงลักษณ์ วิรัชชัย, 2550 :121) ในวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดตัวแปรจำนวน 11 ตัวแปร ดังนั้นจึงต้องใช้กลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 110 หน่วย เพื่อให้ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวน

เพียงที่จะทำให้ผลการวิจัยเชื่อถือได้ ในวิจัยครั้งนี้จึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นสถานศึกษาจำนวน 135 โรงเรียน จำแนกเป็นสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 45 โรงเรียน สถานศึกษาขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 45 โรงเรียน และสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ในกรุงเทพมหานคร ที่จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จำนวน 45 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 135 โรงเรียน

1.3 ผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลแต่ละสถานศึกษา จำนวน 135 โรงเรียน ประกอบด้วย

(1) ผู้ให้ข้อมูลปัจจัยเชิงสาเหตุ (ตัวแปรอิสระ) ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สถานศึกษาละ 1 คน รวม 135 คน หัวหน้ากิจกรรมลูกเสือ สถานศึกษาละ 1 คน รวม 135 คน ผู้กำกับลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ สถานศึกษาละ 3 คน รวม 405 คน รวมผู้ให้ข้อมูลตัวแปรอิสระ สถานศึกษาละ 5 คน รวมทั้งสิ้น 675 คน

(2) ผู้ให้ข้อมูลความสำเร็จการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ (ตัวแปรตาม) ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลตัวแปรตาม ข้อที่ 1 เป็นผู้บริหารสถานศึกษา สถานศึกษาละ 1 คน รวม 135 คน ผู้ให้ข้อมูลตัวแปรตาม ข้อที่ 2 เป็นผู้กำกับลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ สถานศึกษาละ 3 คน รวม 405 คน ผู้ให้ข้อมูลตัวแปรตาม ข้อที่ 3 ประกอบด้วย ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ สถานศึกษาละ 10 คน รวม 1,350 คน ผู้ปกครอง สถานศึกษาละ 10 คน รวม 1,350 คน ผู้กำกับลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ สถานศึกษาละ 3 คน รวม 405 คน รวมผู้ให้ข้อมูลตัวแปรตาม สถานศึกษาละ 24 คน รวมทั้งสิ้น 3,240 คน สรุป ผู้ให้ข้อมูลตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม สถานศึกษาละ 25 คน รวมทั้งสิ้น 3,375 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเพื่อใช้ในการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร

ระยะที่ 2 การศึกษาการพัฒนาแบบการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร

1. ผู้ให้ข้อมูลและประเมินรูปแบบ

โดยให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง (ผู้เชี่ยวชาญ) เป็นผู้ให้ข้อมูลและผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้ประเมิน คือ

1.1 ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ให้ความเห็นหรือข้อเสนอแนะรูปแบบการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 4 คน หัวหน้ากิจกรรมลูกเสือ จำนวน 2 คน ผู้กำกับลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ จำนวน 2 คน ครูแนะแนว จำนวน 2 คน

1.2 ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้ประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 5 คน เป็นการเลือกแบบกำหนดคุณสมบัติ เพื่อเป็นผู้ประเมินรูปแบบเชิงปฏิบัติการพัฒนาเพื่อความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินรูปแบบการบริหารการพัฒนาที่ส่งผลต่อความสำเร็จในงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร สรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ปัจจัยเชิงสาเหตุ การตรวจสอบและการพัฒนารูปแบบการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร

1.1 ผลการวิเคราะห์การอธิบายความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษา 3 ตัวแปร คือ ผลการประเมินสถานศึกษาตามเกณฑ์จากหน่วยเหนือ ผลการปฏิบัติงานของผู้กำกับลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ และความพึงพอใจเกี่ยวกับกิจกรรมลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของผู้มีส่วนได้ผลโดยตรง พบว่า กลุ่มตัวแปรปัจจัยภายนอกองค์กร และกลุ่มตัวแปรปัจจัยภายในองค์กรอธิบายความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษา ได้ร้อยละ 87.10 ตัวแปรที่ร่วมอธิบายความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษา คือ ปัจจัยทางการบริหาร การร่วมมือในองค์กรเกี่ยวกับกิจกรรมลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ทักษะติดต่อกิจกรรมลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ การสนับสนุนจากผู้ใกล้ชิด และการสนับสนุนจากชุมชน

1.2 ผลการวิเคราะห์และตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบปัจจัยเชิงสาเหตุของความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร พบว่า รูปแบบปัจจัยเชิงสาเหตุของความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ตัวแปรในโมเดลปัจจัยอธิบายความแปรปรวนของความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร ได้ร้อยละ 100

2. การพัฒนารูปแบบการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร

ผลการศึกษาจากการประเมินรูปแบบการบริหารการพัฒนาที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานครกรุงเทพมหานคร โดยผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ให้ข้อมูล และประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน รูปแบบการบริหารการพัฒนาที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานครกรุงเทพมหานคร รายด้านมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 5.85 ถึง 6.25 ค่าเฉลี่ยร้อยละ ตั้งแต่ 83.57 ถึง 89.29 ค่าเฉลี่ยรวมร้อยละเท่ากับ 85.89 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70/75 พบว่า รูปแบบการบริหารการพัฒนาที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานครกรุงเทพมหานคร ดังกล่าว ผ่านเกณฑ์ทั้งรายด้านและโดยรวม

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้อภิปรายผลได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า กลุ่มตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุ 2 กลุ่ม อันประกอบด้วยปัจจัยภายนอกองค์กร และกลุ่มตัวแปรปัจจัยภายในองค์กร รวม 8 ตัวแปร สามารถร่วมกันอธิบายผลความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษา ได้ร้อยละ 81.70 ซึ่งมากกว่าร้อยละ 40 โดยตัวแปรอธิบายสำคัญ 3 อันดับแรก คือ ปัจจัยทางการบริหาร การร่วมมือในองค์กรเกี่ยวกับกิจกรรมลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ และทัศนคติต่อกิจกรรมลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ซึ่งผลดังกล่าวสนับสนุนสมมุติฐานที่ 1 ที่กล่าวว่า “มีปัจจัยเชิงสาเหตุหลายประการร่วมกันอธิบายความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร ได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 40” สอดคล้องกับงานวิจัยของพรรณวดี ปามุทา (2559) ที่พบว่า กลุ่มตัวแปรปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน โดยปัจจัยทุกตัวสามารถอธิบายความสำเร็จในการบริหารจัดการโรงเรียนมาตรฐานสากล ระดับประถมศึกษาได้ร้อยละ 73.30 และนพรัตน์ ศรีสุวรรณ (2562) ที่ทำการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชนในประเทศไทย โดยพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) ของปัจจัยเชิงสาเหตุที่นำมาศึกษา พบว่าปัจจัยทุกตัวร่วมพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียน เอกชนในประเทศไทยได้ร้อยละ 88 ($R^2 = 0.88$)

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้พบว่ารูปแบบปัจจัยเชิงสาเหตุของความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ในระดับดี ผลดังกล่าวสนับสนุนสมมุติฐานการวิจัยข้อ 2 ที่กล่าวว่า “รูปแบบปัจจัยเชิงสาเหตุของความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์” และ เป็นผลที่พบในการวิจัยนี้ ค่าดัชนีความสอดคล้องของโมเดลดังนี้

Chi-Square=38.49 df=28 Relative χ^2 (χ^2 / df) = 1.37 p value=.09 GFI=.95 AGFI=.88 NFI=.99 RMSEA=.053 RMR=.0032 SRMR=.024 โดยดัชนีความสอดคล้องเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ Relative χ^2 มีค่าน้อยกว่า 2 ดัชนี RMSEA, SRMR มีค่าน้อยกว่า 0.05 และดัชนี GFI, AGFI และ NFI มีค่ามากกว่า 0.95 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีของ Schumacker & Lomax (2016) และสอดคล้องกับ สุกมาศ อังคุโชติ, สมถวิล วิจิตรวรรณ และรัชนิภา ภิญญานานวัฒน์ (2552) ที่กล่าวว่า ค่าสถิติไคสแควร์ (Chi-square) (χ^2) ค่า p-value ต้องสูงกว่า 0.05 จะแสดงว่ารูปแบบมีความเหมาะสม และสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (χ^2 / df) น้อยกว่า 2 ดีมาก น้อยกว่า 5 ยอมรับได้, GFI ควรมีค่ามากกว่า 0.90, AGFI ควรมีค่ามากกว่า 0.90, CFI ควรมีค่าที่ 0.90 ขึ้นไป, RMSEA น้อยกว่า 0.05 ดีมาก น้อยกว่า 0.05-0.08 ยอมรับได้ และ RMR ค่าน้อยกว่า 0.08 และผลที่พบในการวิจัยนี้ พบว่า Model อธิบายความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้ร้อยละ

100 ในส่วนการอธิบายได้ร้อยละที่ได้ค่อนข้างสูง (เมื่อเปรียบเทียบกับ งานวิจัยก่อนหน้านี้) อาจเป็นเพราะงานวิจัยนี้มีกรอบทฤษฎีสำคัญเป็นพื้นฐานคือ แนวคิด ของรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism model) (Magnusson; & Endler. 1977) ทฤษฎี ต้นไม้จริยธรรม ของดวงเดือน พันธุมนาวิน (2543) และทฤษฎีอื่นๆ ทำให้รูปแบบนี้สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์และมีร้อยละการอธิบายที่ค่อนข้างสูงผลดังกล่าวนี้

ผลวิจัยที่พบว่า รูปแบบการพัฒนาสอดคล้อง กับข้อมูลเชิงประจักษ์สอดคล้องกับผลงานของณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์ (2550) ที่ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า โมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ อนุ เจริญวงศ์ระยัย (2552) ได้ทำวิจัยเรื่องการรับรู้สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาและลักษณะส่วนบุคคลที่เอื้อต่อการเป็นอาสาสมัครอย่างยั่งยืนในนักศึกษาระดับปริญญาตรี พบว่า โมเดลมีความกลมกลืน ใกล้เคียงกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดี และจิราพร เซ็นหอม (2562) ได้ทำวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในกรุงเทพมหานคร พบว่า รูปแบบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดี โดยปัจจัยเชิงสาเหตุในรูปแบบทั้งหมดสามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมการพึ่งตนเองของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในเขตกรุงเทพมหานคร ได้ร้อยละ 88.6

3. รูปแบบการบริหารการพัฒนาที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานครกรุงเทพมหานคร มีคุณภาพจากการประเมินรายด้านและโดยรวมเป็นร้อยละ 83.57 ถึง 89.29 (รายด้าน) 85.89 (โดยรวม) ผลดังกล่าวสนับสนุน สมมติฐานของการวิจัยข้อ 3 ที่ว่า “รูปแบบการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานครที่พัฒนาขึ้น ผ่านเกณฑ์การประเมินรายด้านและโดยรวมร้อยละ 70/75” ที่พบผลดังกล่าวใกล้เคียง และสอดคล้องกับงานวิจัยทางการ บริหารการศึกษาที่ศึกษาการบริหารรูปแบบการพัฒนา ก่อนหน้า เช่น งานวิจัยของ นิธิวัฒน์ อินทสิทธิ์ (2563) ศึกษาเรื่องปัจจัยเชิงสาเหตุแบบพหุระดับของประสิทธิผลการบริหารวิชาการของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร งานวิจัยของ จิราพร เซ็นหอม (2562) ศึกษาเรื่องรูปแบบการบริหารการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในกรุงเทพมหานคร และงานวิจัยของ สิริพร บุญพา (2562) ศึกษาเรื่องรูปแบบการบริหารการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้งสามงานวิจัยมีผลการประเมินการบริหารรูปแบบที่ผ่านเกณฑ์รายด้านและโดยรวมร้อยละ 70/75 เช่นกัน การที่พบผลวิจัยเช่นนี้ทำให้มีความมั่นใจสูงในการนำไปใช้จริง เพราะการพัฒนาที่มีพื้นฐานทางวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวิจัยนั้นมีโอกาสทำสำเร็จสูงกว่าโครงการพัฒนาทั่วไปที่ดำเนินการโดยขาดพื้นฐานทางวิชาการ ดังที่ Nation et al. (2002) เห็นว่า การพัฒนาที่ประสบความสำเร็จควรมาจากพื้นฐานทางวิชาการ คือ เป็นองค์ความรู้จากงานวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารการพัฒนาที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานครกรุงเทพมหานคร พบว่า ตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุ 8 ตัวแปร ในงานวิจัยนี้ที่มีสามารถอธิบายตัวแปรผล (ความสำเร็จ) ได้ 5 ตัวแปร จึงคาดว่าอาจยังมีตัวแปรสำคัญที่นำมาศึกษาเพิ่มเพื่อพัฒนารูปแบบให้สมบูรณ์ขึ้นได้อีก อาจทำการวิจัยในประเด็นเดียวกันนี้ แต่มีการศึกษาวรรณกรรมและเลือกตัวแปรที่เหมาะสมยิ่งขึ้น และการวิจัยยังได้พบผลที่มีทั้งสนับสนุน และไม่สนับสนุนบทบาทของ “กลุ่มตัวแปรปัจจัยภายนอกองค์กรและปัจจัยภายในองค์กร” ที่มีต่อความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ฯ จึงเป็นประเด็นที่ควรจะต้องทำวิจัยเพื่อหาข้อสรุป นอกจากนี้การวิจัยนี้ได้พบปัจจัยเชิงสาเหตุสำคัญของความสำเร็จในการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ฯ แต่ผลวิจัยที่พบยังเป็นเพียงระดับความสัมพันธ์ การที่จะนำรูปแบบไปใช้พัฒนาจริงควรพิสูจน์ความเป็นสาเหตุของผล (ความสำเร็จ) ที่แท้จริง ให้ได้เสียก่อน นั่นคือควรจะต้องทำการวิจัยเชิงทดลองเพื่อประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผลของรูปแบบ (Model) นี้ในขั้นต่อไป ในส่วนที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ เนื่องจากเครื่องมือที่สร้างขึ้นในงานวิจัยนี้ ได้สร้างตามหลักวิชาการอย่างเคร่งครัด ทำให้ได้เครื่องมือที่คุณภาพดี ผู้เกี่ยวข้อง หรือนักวิจัยอาจนำไปใช้ได้กับกลุ่มที่คล้ายกับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยนี้ การบริหารงานลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่นั้นมีความสำคัญในด้านการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณภาพของเด็กและเยาวชน ดังนั้นการบริหารงานลูกเสือควรจัดกิจกรรมให้เป็นไปตามหลักสูตรและเป็นที่น่าสนใจ ผู้บริหารควรได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำกับลูกเสือ ให้คำปรึกษา เสนอแนะรับฟังความคิดเห็นให้กำลังใจ สร้างแรงจูงใจ ไว้วางใจในการปฏิบัติหน้าที่ ส่งเสริมพัฒนากายอย่างเชิดชูเกียรติ จะทำให้ผู้นำกับลูกเสือมีความพึงพอใจในงานที่ปฏิบัติ ส่งผลให้ลูกเสือมีคุณภาพและเป็นพลเมืองดีในที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553), *แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- จิราพร เซ็นหอม. (2562), *รูปแบบการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในกรุงเทพมหานคร*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยพะเยา
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2543). *ทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะธรรม : การวิจัยและการพัฒนาบุคคล*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิธิวัฒน์ อินทสิทธิ์. (2563), *ปัจจัยเชิงสาเหตุแบบพหุระดับของประสิทธิผลการบริหารวิชาการ ของโรงเรียนมาตรฐานสากลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยพะเยา.

- แม็กเวลล์, เจ.ซี. (2555). *ภาวะผู้นำ 5 ระดับ จากจุดเริ่มต้น สู่ความเป็นผู้นำที่สมบูรณ์แบบ*. (วันดี อภิรักษ์ธนากร, แปล). กรุงเทพฯ: เนชั่นบุ๊ค.
- พรรณวดี ปามุทา. (2559). *ปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการโรงเรียนมาตรฐานสากล ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสยาม.
- สุภมาส อังศุโชติ, สมถวิล วิจิตรวรรณและรัชนิกุล ภิญโญภานุวัฒน์ .(2554). *สถิติวิเคราะห์ สำหรับวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์: เทคนิคการใช้โปรแกรม LISREL (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: เจริญดีมีนคง.
- สิริพร บุญพา, (2562). *การบริหารรูปแบบการพัฒนาความพอเพียงของนักเรียน กรุงเทพมหานคร, บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยพะเยา*.
- สำนักงานลูกเสือ ยุวกาชาดและกิจการนักเรียน. (2552). *แนวทางการพัฒนาหลักสูตร การจัดกิจกรรมลูกเสือในสถานศึกษา พ.ศ.2552*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สกสค.
- สำนักงานลูกเสือแห่งชาติ. (2552). *พระราชบัญญัติลูกเสือ พ.ศ. 2551*. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579*.พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- อนุ เจริญวงศ์ระยั. (2552). *การรับรู้สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาและลักษณะส่วนบุคคลที่เอื้อต่อการเป็นอาสาสมัครอย่างยั่งยืนในนักศึกษาระดับปริญญาตรี*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Jöreskog, K.G. & Sörbom, D. (2006). *LISREL 8.80 for Windows [Computer software]*. Lincolnwood, IL: Scientific Software International, Inc.
- Kelloway, E. K., (1998). *Using LISREL for structural equation modeling: a researcher's guide*, Sage.
- Magnusson; & Endler, (1977). *Personality at the Crossroads: Current Issues in Interactional Psychology*, University of Michigan.
- Magnusson & Endler. (1977). The interaction model of anxiety, An empirical test in an Examination situation. *Canadian Journal of Behavioral Science/Revue Canadiennedes sciences du comportement*, 9(2), pp 101–107,
- Schumacher, R.E., & Lomax, R. G. (2010). *A Beginnerrs Guide to Structural Equation Modeling: SEM*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือ
นักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1
A MODEL OF THE ADMINISTRATION FOR SUCCESSFUL
DEVELOPMENT OF THE STUDENT CARE AND SUPPORT SYSTEM IN
THE SCHOOLS UNDER SUPHANBURI
PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE 1

¹สฤรรัตน์ โกปัทนตา, ²วิภาภรณ์ ภู่วัฒนกุล, ³อัจฉรา วัฒนานรงค์ และ ⁴โกศล มีคุณ
¹Sagunrat Kopatta, ²Vipaporn Poovatanakul, ³Achara Whattananarong
and ⁴Kosol Meekun

มหาวิทยาลัยพะเยา, ประเทศไทย
University of Phayao, Thailand

¹t.sagunrat@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 25, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) เพื่อตรวจสอบรูปแบบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3) เพื่อสร้างและประเมินรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ จำนวน 661 คน โดยมีผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้างานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และครูประจำชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบ

¹ นักศึกษา, หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

³ รองศาสตราจารย์, ดร., อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

⁴ รองศาสตราจารย์, ดร., อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

สัมภาษณ์ แบบสอบถาม และ แบบประเมิน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ การถดถอยพหุคูณ แบบขั้นบันได และการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล ผลการวิจัย พบว่า 1) ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบไปด้วย ปัจจัยภายใน จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านบทบาทผู้บริหาร, ด้านครู, และด้านแรงจูงใจ ปัจจัยภายนอก จำนวน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วม และด้านการนำนโยบายลงไปสู่การปฏิบัติ 2) ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน แต่ละกลุ่มสามารถทำนายผลต่อความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้ร้อยละ 85.8 และ 3) ผลการประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสม และ ความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินรูปแบบโดยผู้เกี่ยวข้องจากการใช้รูปแบบ พบว่า รูปแบบมีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : รูปแบบการบริหาร, ความสำเร็จ, ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

Abstracts

The purposes of this research were: 1) to study the factors affecting the success of student support system 2) to examine the administration model of factors affecting the success of student support system and 3) to create and evaluate the administration model of factors affecting the success of student support system. The data were collected from schools is a sample of 661 people, including school directors, the heads of student support system, and class teachers. The statistics used in analyzing the data were percentage, mean and standard deviation including Stepwise Multiple Regression Analysis and Path Analysis. The results revealed that 1) factors affecting the success of student support system were internal and external factors. Internal factors include the roles of directors, teachers, and motivation. External factors include participation and policy implementation. 2) Factors which affecting the success of student support system, each group can predict the results of the success of student support system about 85.8 percentage. And 3) The findings by the researcher and academic experts indicated that the model is ranked at the highest level of appropriateness of the developed model and possibility in practice. Furthermore, the findings of implementation found that the model is rated at the highest level of possibility in practice and expedient.

Keyword : Administrative Model, Achievement, Student support system

บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านการสื่อสารเทคโนโลยีต่างๆ ซึ่งนอกจากส่งผลกระทบต่อผู้คนในเชิงบวกและในเชิงลบ เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการระบาดของยาเสพติด ปัญหาครอบครัว ซึ่งก่อให้เกิดความทุกข์ ความวิตกกังวล ความเครียด การปรับตัวที่ไม่เหมาะสม ที่จะส่งผลเสียต่อสุขภาพจิตและสุขภาพกายของทุกคนที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นสถานศึกษาต้องพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้เรียนได้จบตามหลักสูตร โดยใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีคุณภาพสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ได้เน้นนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ เพื่อให้เกิดการ บูรณาการ การพัฒนาในทุกมิติอย่างมีเหตุผล มีความพอประมาณและมีระบบภูมิคุ้มกันและการบริหารความเสี่ยงที่ดี ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่จำเป็น สำหรับการพัฒนายั่งยืน โดยยึด “คนเป็นศูนย์กลาง การพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคอนให้มีความเป็นคนที่มีสมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม และพัฒนานคนในทุกช่วงวัย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี. 2560:7)

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงได้ร่วมมือกับกระทรวงสาธารณสุข พัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน อันมีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1) รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้วยความแตกต่างของนักเรียน แต่ละคนมีพื้นฐานของชีวิตที่ไม่เหมือนกัน หล่อหลอมให้มีพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบ ทั้งด้านบวกด้านลบ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องรู้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนเพื่อให้เกิดความเข้าใจนักเรียนมากยิ่งขึ้น 2) การคัดกรองนักเรียน เป็นการพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน เพื่อจัดกลุ่มนักเรียน จะได้หาแนวทางที่เหมาะสมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้ตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการ 3) การส่งเสริมนักเรียน เป็นการสนับสนุนให้นักเรียน ทุกคนในกลุ่ม คัดกรอง ได้พัฒนาศักยภาพในตนเองให้มากที่สุด ให้มีความภาคภูมิใจในตนเอง และช่วยป้องกัน มิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติและกลุ่มพิเศษกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง และมีปัญหา ในทางตรงกันข้าม เป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง กลุ่มที่มีปัญหา กลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติและมีคุณภาพ ตามมาตรฐานที่โรงเรียนคาดหวัง หรือตามศักยภาพของนักเรียนแต่ละบุคคล 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหาคัดกรอง เป็นการดูแลเอาใจใส่นักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะนักเรียนกลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา จำเป็นที่จะต้องให้ความดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดและหาวิธีการช่วยเหลือ ทั้งการป้องกันและการแก้ไขปัญหาคัดกรอง ซึ่งเป็นการงานที่ยิ่งใหญ่แต่มีคุณค่าอย่างมากเมื่อครูได้พัฒนาให้นักเรียน ได้เติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป และ 5) การส่งต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาคัดกรองของนักเรียนของบุคลากรครู บางครั้งอาจเกินความสามารถจึงต้องมีการให้ความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงจำเป็นต้องมีการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เป็นต้นว่า มูลนิธิ ตำรวจ สังคมสงเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ เพื่อให้การป้องกันและแก้ไขปัญหาคัดกรองนักเรียนได้รับการแก้ไขช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็วยิ่งขึ้น (กรมสุขภาพจิต, 2551, หน้า

จากการวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ปีการศึกษา 2564 พบว่า 1)กลุ่มขาดแคลนจำแนกตามประเภทของความขาดแคลน นักเรียนขาดแคลนเครื่องแบบ คิดเป็นร้อยละ 39.77 นักเรียนขาดแคลนเครื่องเขียน คิดเป็นร้อยละ 37.39 นักเรียนขาดแคลนแบบเรียน คิดเป็นร้อยละ 30.62 และนักเรียนขาดแคลน อาหารกลางวัน คิดเป็นร้อยละ 28.16 2)กลุ่มนักเรียนด้อยโอกาส แยกตามประเภทความด้อยโอกาส พบว่า มีนักเรียนยากจนมากที่สุด คือ 7,550 คน รองลงมากำพร้า 31 คน ขนกลุ่มน้อย 12 คน เด็กถูกทอดทิ้ง 7 คน เด็กเร่ร่อน 1 คน เด็กที่ทำงานรับผิดชอบตนเอง และครอบครัว 1 คน 3) กลุ่มนักเรียนพิการเรียนรวม แยกตามประเภทความพิการ พบว่านักเรียนบกพร่องทางการเรียนรู้มากที่สุด คือ 989 คน รองลงมาบกพร่องทางสติปัญญา 40 คน บกพร่อง ทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ 33 คน ออทิสติก 34 คน ความพิการซ้ำซ้อน 22 คน บกพร่องทางร่างกายหรือ การเคลื่อนไหวหรือสุขภาพ 10 คน บกพร่องทางการเห็น 3 คน บกพร่องทางการพูดหรือภาษา 8 คน และน้อยที่สุด คือ บกพร่องทางการได้ยิน 2 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1, 2564, หน้า 13-14) ซึ่งเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นระบบที่มีกระบวนการชัดเจน ดังนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการดำเนินงาน (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2547 : 18-19)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังกล่าวโดยเฉพาะของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญการพัฒนา รูปแบบการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 เพื่อให้การบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน ในสถานศึกษาสามารถขับเคลื่อนไปตามนโยบาย สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของสถานศึกษา และช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้น ส่งผลต่อการเรียนรู้ การมีทักษะชีวิตที่ดีของผู้เรียน จะได้รับการส่งเสริมพัฒนาเต็มตามศักยภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1
2. เพื่อตรวจสอบรูปแบบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1
3. เพื่อสร้างและประเมินรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรีเขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ได้ดำเนินการ 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาและตรวจสอบรูปแบบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรีเขต 1 มีการดำเนินการใน 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ตรวจสอบรูปแบบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษา ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย คือผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน ซึ่งเลือก โดยวิธีแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นผู้ที่มีความรู้และเข้าใจระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนใน ภาพรวมทั้งหมด และเป็นผู้วางแผน และหรือบางท่านเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานการบริหารระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน ประสบความสำเร็จจนได้รับรางวัล

2. เครื่องมือในการทำวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อศึกษา ปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

ขั้นตอนที่ 2 สอบถามและตรวจสอบรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาความสำเร็จของระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรของโรงเรียน ปีการศึกษา 2563 ตามตารางของเครช ซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 : 608 ; อ้างถึงในบุญชม ศรีสะอาด; 2553,หน้า 43) ได้ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 317 คน เลือกขั้นต่ำ จำนวน 600 คน โดยสัดส่วน ผู้บริหารสถานศึกษา 1 : หัวหน้า งานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 1 : ครูประจำชั้น 4 ได้มาจำนวน 661 คน ประกอบไปด้วย ผู้บริหาร สถานศึกษาจำนวน 101 คน หัวหน้างานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 101 คน และ ครูประจำชั้น จำนวน 459 คน

2. เครื่องมือในการทำวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม เพื่อใช้ในการศึกษาปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จ ของการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1

ระยะที่ 2 สร้างและประเมินรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาความสำเร็จของระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรีเขต 1

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างรูปแบบจาก 1) การวิเคราะห์ สังเคราะห์งานวิจัย เอกสารที่เกี่ยวข้อง 2) จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และ 3) จากการวิเคราะห์ค่าสถิติ ในระยะที่ 1 นำมากำหนดเป็นรูปแบบการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1

ขั้นตอนที่ 2 ประเมินรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 นำรูปแบบที่สร้างขึ้นมาประเมิน โดยใช้แบบประเมิน จำนวน 2 ฉบับ ซึ่งประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้รูปแบบ จำนวน 30 คน

1. ผู้ให้ข้อมูลในการสร้างและประเมินรูปแบบ

ประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (ประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้) ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน อาจารย์มหาวิทยาลัย จำนวน 2 คน และศึกษานิเทศก์ จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 7 คน

ประเมินโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้รูปแบบ จำนวน 30 คน (ประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์) โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้รูปแบบ จำนวน 30 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 10 คน ครูผู้รับผิดชอบงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 10 คน และครูประจำชั้น จำนวน 10 คนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1

2. เครื่องมือในการทำวิจัย ได้แก่ แบบประเมินรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 จำนวน 2 ฉบับ

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 สรุปผล ดังนี้

1. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 จากการศึกษาวเคราะห์เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ประกอบไปด้วยปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ซึ่งปัจจัยภายใน ประกอบด้วย ปัจจัยด้านบทบาทผู้บริหาร, ปัจจัยด้านครู, และปัจจัยด้านแรงจูงใจ ปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านการนำนโยบายลงไปสู่การปฏิบัติ

2. ตรวจสอบรูปแบบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุ 5 กลุ่ม ประกอบด้วย ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ ปัจจัยด้านด้านครู ปัจจัยด้านผู้บริหาร และปัจจัยด้านแรงจูงใจ แต่ละกลุ่มสามารถทำนายผลต่อความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ได้ร้อยละ 85.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โมเดลปัจจัยเชิงเหตุที่ส่งผลต่อความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ได้รับการยืนยันจากข้อมูลเชิงประจักษ์ และ

3. ผลการสร้างและประเมินรูปแบบการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสม และความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินรูปแบบการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา โดยผู้เกี่ยวข้องจากการใช้รูปแบบ พบว่า รูปแบบ มีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีปัจจัยภายใน ด้านครู ด้านผู้บริหาร และด้านแรงจูงใจ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ปัจจัยภายนอก ด้านการมีส่วนร่วม และด้านการนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และผลการวิเคราะห์ระดับความสำเร็จของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 อยู่ในระดับมากที่สุด พบว่าระดับความสำเร็จด้านรู้จักนักเรียน เป็นรายบุคคล ด้านการส่งเสริมพัฒนานักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา และด้านการส่งต่อ อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าผู้บริหาร ครู และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในโรงเรียน ตระหนักถึงความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ที่เห็นได้จากการพัฒนาตนเองศึกษาเรียนรู้ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบุคลิกภาพ ซึ่งพัฒนาขึ้นจากเดิม และให้การสนับสนุนการดำเนินงาน อย่างสม่ำเสมอ มีความตระหนักในความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียน มีความสุขที่จะพัฒนานักเรียนในทุกด้าน มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานทั้งต่อตนเองและการทำงานร่วมกับเพื่อนร่วมงาน เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการนำนโยบายสู่การปฏิบัติเพื่อให้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ประสบความสำเร็จอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่ง

สอดคล้องกับวินา ชนินทุทวงศ์ (2551 : 13-14) กล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่ามีผู้บริหารโรงเรียน รวมทั้งผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนทุกฝ่าย ครูทุกคนและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม แรงจูงใจ การนำนโยบายไปปฏิบัติ สอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการบริหาร ของ Gulick and Urwick แนวทางแก่ผู้บริหารโรงเรียนตามรูปแบบการบริหารจัดการ 7 ประการ POSDCoRB Model และงานวิจัยของ กิตติศักดิ์ ศิวินา (2557) ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและทุกฝ่ายตระหนักถึงความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้การสนับสนุน ครูและผู้เกี่ยวข้องมีความตระหนักและให้ความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีเจตคติที่ดี มีความสุขที่จะพัฒนานักเรียน ภาศิเครือข่ายคณะกรรมการดำเนินงานทุกคณะมีการประสานกันอย่างใกล้ชิด ให้ความรู้และทักษะที่จำเป็นในเรื่องที่เอื้อประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 17-22) ได้กำหนดไว้ว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานที่มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ ด้านรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการส่งเสริมพัฒนานักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา และด้านการส่งต่อ สอดคล้องกับงานวิจัยของผจง สงคราม (2555) ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารงานตามมาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านกระบวนการและด้านปัจจัย อยู่ในระดับมากที่สุด

2. ผลการตรวจสอบรูปแบบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ค่าดัชนีความสอดคล้องของโมเดล ดังนี้ $\chi^2 = 0.32$, $df=2$, $relative\ \chi^2 = 0.16$, $p = 0.85033$ $RMSEA = 0.000$, $SRMR = 0.000$, $GFI = 1.000$, $AGFI = 0.997$, $NNFI = 1.000$ (ดูภาพที่ 2) โดยดัชนีความสอดคล้องเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ $relative\ \chi^2$ มีค่าน้อยกว่า 2 ดัชนี $RMSEA$, $SRMR$ มีค่าน้อยกว่า 0.05 และ ดัชนี GFI , $AGFI$ และ $NNFI$ มีค่ามากกว่า 0.95 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีของ Schumacker & Lomax (2016), และพลพงศ์ สุขสว่าง (2557) ที่กล่าวว่า ค่าสถิติไคสแควร์ (Chi-square statistics (χ^2) มีค่า p-value ต้องสูงกว่า 0.05 จะแสดงว่ารูปแบบมีความเหมาะสม (Goodness of fit index) และสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่าสถิติไคสแควร์ต่อองศาความเป็นอิสระ (χ^2/df) น้อยกว่า 2 ดีมาก น้อยกว่า 5 ยอมรับได้ ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of fit index: GFI) ควรมีค่ามากกว่า 0.90 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted goodness of fit index: AGFI) ควรมีค่ามากกว่า 0.90 ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ (Comparative fit index: CFI) ควรมีค่าที่ 0.90 ขึ้นไป ค่าดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (Root mean square error of approximation: RMSEA) น้อยกว่า 0.05 ดีมาก น้อยกว่า 0.05 – 0.08 ยอมรับได้ ค่าดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือ (Root mean square residual : RMR) ค่าน้อยกว่า 0.08 สอดคล้องกับงานวิจัยของ สอดคล้องกับงานวิจัยของพงศ์เทพ กันยะมี, วจี ปัญญาโส และสมิตรา โรจนนิตติ (2564) ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีทั้งหมด 5 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านผู้บริหารสถานศึกษา ปัจจัยด้านครูที่ปรึกษา ปัจจัยด้านครูแนะแนว ปัจจัยด้านการประสานงาน และปัจจัยด้านการฝึกอบรม ปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดคือ ปัจจัยด้านครูที่ปรึกษา รองลงมาคือ ปัจจัยด้าน

ผู้บริหารสถานศึกษา และปัจจัยด้านการฝึกอบรม ส่วนตัวแปรต้นกับตัวแปรตามพบว่า มีความสัมพันธ์กันทุกปัจจัยและส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ดังนั้น โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุรูปแบบการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ที่พัฒนาขึ้นยังสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3. ผลการสร้างรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 พบว่า องค์กรประกอบจำนวน 5 องค์ประกอบ ประกอบด้วย รูปแบบการบริหารด้านผู้บริหาร ด้านครู ด้านแรงจูงใจ ด้านการมีส่วนร่วม และด้านการนำนโยบายลงไปสู่การปฏิบัติ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งเสริม และพัฒนานักเรียน ด้านการป้องกัน และแก้ไขปัญห และด้านการส่งต่อ ทั้งนี้จะเป็นเพราะว่า ผู้บริหาร ครู และผู้เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 มีความตระหนักถึงความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เข้าร่วมกิจกรรมและให้การส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียน มีความสุขในการพัฒนาผู้เรียน ผู้ปกครองและเครือข่ายร่วมพัฒนาทุกภาคส่วนมีความตั้งใจในการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการอย่างเข้มแข็ง มีการนำนโยบายสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน ส่งผลให้นักเรียน ได้รับการดูแลช่วยเหลือ ส่งเสริม พัฒนา และแก้ไขปัญหาดังกล่าว ให้สามารถปรับตัวได้ และมีทักษะชีวิตที่ดี สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับวัฏจักรเดมมิง (Deming cycle) หรือระบบบริหารคุณภาพ (PDCA) ประกอบด้วยการวางแผน (Plan – P) การปฏิบัติตามแผน (Do – D) การตรวจสอบ (Check – C) และการปรับปรุง (ACT – A) และสำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547, หน้า 8) กล่าวว่า การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ดีช่วยให้เกิดประโยชน์ทั้งประเทศชาติ เขตพื้นที่การศึกษา โรงเรียน ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง สอดคล้องกับวัชรินทร์ สุทธิชัย (2555, หน้า 18) กล่าวว่า การนำนโยบายลงไปสู่การปฏิบัติ การแปลงนโยบายที่กำหนดไว้สู่ การบริหาร มีการใช้ทรัพยากร การปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กร ระหว่างบุคคล เพื่อให้วัตถุประสงค์หรือภารกิจที่กำหนดไว้บรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนดไว้

4. ผลการประเมินระดับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 พบว่า ผลการประเมินในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้ทำการพัฒนารูปแบบ โดยปรึกษาผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านการสร้างและพัฒนารูปแบบ เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 การทดสอบหรือตรวจสอบรูปแบบโดยข้อมูลเชิงประจักษ์ใช้สถิติขั้นสูงในการตรวจสอบ และการตรวจสอบรูปแบบจาก

หลักฐานเชิงคุณลักษณะ โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบ จึงส่งผลให้มีผลการประเมินรูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดทุกด้าน ตามแนวคิดทฤษฎีเกณฑ์การประเมิน อภิमानของ Stufflebeam (1999) โดยอิงมาตรฐานการประเมินโครงการของ The Joint Committee on Standard for Education Evaluation (1994) มาตรฐานด้านความเหมาะสม ขอบธรรม (Propriety) เช่น ความถูกต้อง ตามกฎหมาย สอดคล้องกับจรรยาบรรณ และสิทธิมนุษยชนของผู้มีส่วนได้เสีย (8 มาตรฐาน) สอดคล้องกับสมาน อัสวภูมิ (2550, หน้า 9) ได้เสนอแนวทางในการตรวจสอบรูปแบบที่เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการวิจัยและพัฒนาแบบไว้ อาจใช้วิธีการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมิน โดยให้ความเชื่อถือกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เที่ยงธรรมและมีดุลพินิจที่ดี ทั้งนี้มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่างๆ นั้น จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒิผู้นั้นเอง โดยผู้วิจัยจะนำเสนอรูปแบบที่พัฒนาขึ้นต่อผู้ทรงคุณวุฒิ 15-20 คน พร้อมกับแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ ตลอดจนข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติศักดิ์ ศิวินา (2557) ผลการวิจัยพบว่า การประเมินรูปแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของวิราภรณ์ ส่งแสง (2559) ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรภพ เนวะมาตย์ (2561) ผลการวิจัยพบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิ มีความเห็นว่ารูปแบบมีความเหมาะสม

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 พบว่า การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นหัวใจในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนในด้าน ต่างๆ ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยการดำเนินงานในแต่ละด้าน มีสิ่งที่ต้อง ปรับปรุง พัฒนา ให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนดีขึ้นต่อไป ดังนี้ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล บุคลากรควรมีความสามารถในการวิเคราะห์ และสรุปข้อมูลตามเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน เพื่อที่จะสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ได้อย่างถูกต้อง และในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ควรมีเครื่องมือที่หลากหลาย เช่น ระเบียบสะสม แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบเยี่ยมบ้าน เป็นต้น เพื่อใช้ในการดำเนินงาน ด้านการคัดกรองนักเรียน บุคลากรควรมีข้อมูลเชิงลึกของนักเรียน ในด้านต่างๆ เช่น ด้านการเรียน ด้านสุขภาพ ด้านครอบครัว จากการรายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียน เก็บรักษาข้อมูลไว้เป็นความลับและดำเนินการคัดกรองนักเรียนครบทุกคน 100% ด้านการส่งเสริมและพัฒนา สถานศึกษาควรมีการจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมส่งเสริมด้านคุณธรรม กิจกรรมส่งเสริมด้านสุขภาพ กิจกรรมส่งเสริมด้านการเรียนรู้ กิจกรรมส่งเสริมทักษะอาชีพ เป็นต้น เพื่อให้นักเรียนมีพัฒนาการอย่างรอบด้าน เช่น ทางด้านร่างกาย สุขนิสัย พฤติกรรม สัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา บุคลากรควรมีทักษะในการสื่อสารกับนักเรียน และผู้ปกครอง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการช่วยกันป้องกัน แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และสถานศึกษาควรจัดกิจกรรมเพื่อ

ป้องกัน และแก้ไขปัญหา ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาเป็นรายบุคคล เช่น กิจกรรมด้านการป้องกันยาเสพติด กิจกรรมเพื่อนที่ปรึกษา การจัดกิจกรรมซ่อมเสริม ด้านการเรียน เป็นต้น และด้านการส่งต่อ บุคลากรควรมีทักษะการสื่อสารทำความเข้าใจ ชี้แจง นักเรียนและผู้ปกครอง ถึงความจำเป็นที่ต้องส่งต่อ เพื่อช่วยกันดูแลนักเรียนให้กลับมามีชีวิตได้อย่างมีความสุข

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2551). *พระราชบัญญัติสุขภาพจิต พ.ศ. 2551*. นนทบุรี : กิตติศักดิ์ ศิวินา. (2557). *รูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา*
 ขั้นพื้นฐาน. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- จักรภพ เนวมาตย์. (2561). *การพัฒนาแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียน*
 ของวิทยาลัยเทคนิคตาก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ผจง สงคราม. (2555). *สภาพการบริหารงานตามมาตรฐานระบบ การดูแลช่วยเหลือ นักเรียนในโรงเรียน*
 สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 13 จังหวัดตรัง. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- พงศ์เทพ กันยะมี, วจี ปัญญาไส และสุมิตรา โรจนนิต . (2564). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการ*
บริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา. สังกัด
 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2.
- วนิดา ชนินทุทวงศ์. (2551). *คู่มือครูระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนช่วงชั้นที่3-4 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6)*.
 กรมสุขภาพจิต : สถาบันราชานุกูล.
- วัชรินทร์ สุทธิชัย. (2555). *ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการนํานโยบายมหาวิทยาลัยราชภัฏไปปฏิบัติ* :
 กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารช่อพะยอม, 23, 52.
- วิราภรณ์ ส่งแสง. (2559). *รูปแบบการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของกลุ่มโรงเรียนตาม*
พระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- สมาน อัสวภูมิ. (2550). *การใช้การวิจัยพัฒนารูปแบบในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก*. อุบลราชธานี :
 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2549). *แนวทางการดำเนินงานปฏิรูปการเรียนการสอนตาม*
เจตนารมณ์กระทรวงศึกษาธิการ บ.แห่งการปฏิรูปการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ :
 กระทรวงศึกษาธิการ.

- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1. (2564). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2564. สุพรรณบุรี : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1.*
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). *ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หลักการ แนวคิดและทิศทางการดำเนินงาน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ :กระทรวงศึกษาธิการ.*
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานয়รัฐมนตรี. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). กรุงเทพฯ : สำนักยุทธศาสตร์สุขภาพจิต.*
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2547). *แนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).*
- Gulick, Luther, Lindon Urwick. (1937). *Paper on the Science of Administration.* Clifton : Augustus M. Kelley.
- Krejcie, R.V & Morgan, D.W. (1970). *Determination sample size for research activities.* Education and Psychology Measurement. 30(3). pp 607-610.
- Schumacher, R. E., & Lomax, R. G. (2010). *A Beginner's Guide to Structural Equation Modeling: SEM.* New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Stufflebeam, Daniel L., and others. (1971). *Educational evaluation and Decision Making.* Illinois: F. E. Peacock Publishing.

การพัฒนาความสามารถในการอ่านออกเสียงและสมรรถนะ
ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้วยการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์
ร่วมกับเทคนิคพหุสัมผัสสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2
THE DEVELOPMENT OF RECITATION AND ENGLISH
COMMUNICATIVE COMPETENCY USING THE PHONICS METHOD
TOGETHER WITH THE MULTI-SENSORY TECHNIQUES FOR
GRADE 2 STUDENTS

¹เมรดา พิมพ์สิงห์ และ ²ดุจเดือน ไชยพิชิต
¹Merada Pimsing and ²Dudduan Chaipichit

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย
North Eastern University, Thailand

¹mpimsing@gmail.com, ²dudduan_ch@hotmail.com

Received: January 6, 2023; **Revised:** February 22, 2023; **Accepted:** March 25, 2023

บทคัดย่อ

งานการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาความสามารถในการอ่านออกเสียงด้วยการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคพหุสัมผัส ให้มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 70 ขึ้นไปและมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด 2) พัฒนาสมรรถนะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้วยการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคพหุสัมผัส ให้มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 70 ขึ้นไปและมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด 3) ศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคพหุสัมผัส กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนชั้น

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

² อาจารย์ ดร.สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านออกเสียง 3) แบบทดสอบวัดสมรรถนะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารและ 4) แบบวัดความพึงพอใจ ผลการวิจัยพบว่า 1) ความสามารถในการอ่านออกเสียง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 34.70 คิดเป็นร้อยละ 86.75 และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 80.00 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 2) สมรรถนะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 48.60 คิดเป็นร้อยละ 81.00 และมีจำนวนที่ผ่านเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 80.00 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 3) ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคหุสัมผัส มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.82 อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้โฟนิกส์, เทคนิคหุสัมผัส, ความสามารถในการออกเสียง
สมรรถนะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร

Abstract

This research aimed to: 1) develop the recitation ability using the phonics method learning management together with the multi-sensory teaching techniques to get the mean score of upper 70%, and all students could pass the 70% criterion. 2) develop the English communicative competency using the phonics method learning management together with the multi-sensory teaching techniques to get a mean score of upper 70%, and all students could pass the 70% criterion, and 3) study the satisfaction towards the phonics method learning management together with the multi-sensory teaching techniques with the target group including 10 Grade 2 Students. The research instruments contained learning management plans, 2) the test for measuring the recitation ability, 3) the test for measuring English communicative competency, and 4) the satisfaction measurement form. The research findings were that: 1) the recitation ability covered the mean score of 34.70, equaled 86.75%, and 80% of all students could pass the 80% criterion, higher than the setting one, 2) the English communicative competency implied the mean score of 48.60, valued 81.00, 80.00% of all students could pass the score criterion, higher than the setting one, and 3) the satisfaction towards the phonics method learning management with the multi-sensory teaching technique comprised the mean score of 4.82 at the most level.

Keyword : phonics method learning management, multi-sensory technique, recitation ability

บทนำ

ประเทศไทยได้กำหนดให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศที่นักเรียนทุกคนต้องเรียน โดยถูกบรรจุอยู่ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งได้รับการจัดลำดับความสำคัญในกลุ่มที่ 2 การที่นักเรียนจะเรียนภาษาได้นั้น ต้องอาศัยการฝึกฝนเพื่อให้เกิดสมรรถนะด้านการฟังและการพูด การอ่านและการเขียน จากสมรรถนะที่กล่าวมาข้างต้น สมรรถนะด้านการอ่านถือเป็นสมรรถนะที่สำคัญอย่างยิ่งเพราะการอ่านเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการเรียนในทุกกลุ่มวิชา การมีสมรรถนะด้านการอ่านที่ดีจะช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนวิชาต่างๆ ได้ดี ดังนั้น การพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านให้กับนักเรียนจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ (วิญญาณี พลเยี่ยม, 2552) การเริ่มสอนภาษาต่างประเทศสำหรับเด็กที่เริ่มเรียนภาษาใหม่ๆ การออกเสียงให้ถูกต้องเป็นสิ่งจำเป็นที่สุด เด็กจะตั้งใจได้รับการฝึกออกเสียงสระ พยัญชนะและคำต่างๆ ให้ถูกต้องในระยะเริ่มแรก การสอนอ่านภาษาอังกฤษในป.1 ปัจจุบันโดยเฉพาะในระดับประถมศึกษา ได้ให้ความสนใจในการออกเสียงมากขึ้นเพราะถือว่าการสอนออกเสียงเป็นสิ่งสำคัญ ควรที่จะได้รับการฝึกฝนมากเท่าๆ กับอ่านในใจ สำหรับเด็กที่เริ่มเรียนภาษาใหม่ การอ่านออกเสียงเป็นสิ่งจำเป็นที่สุดที่เด็กจะตั้งใจได้รับการฝึกออกเสียงสระ พยัญชนะและคำต่างๆ ให้ได้ถูกต้องในระยะต้นๆ เพื่อจะได้เป็นพื้นฐานสำหรับการอ่านในใจในโอกาสต่อไป นอกจากนี้ สิ่งที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อการอ่านของเด็ก นอกจากจะเกี่ยวกับสภาพความพร้อมทางร่างกายและความสนใจของเด็กแล้วยังมีองค์ประกอบอื่นๆ ได้แก่ คำศัพท์ จำนวนตัวอักษรในคำศัพท์ ลักษณะของคำศัพท์ ลักษณะของประโยค การวางประโยคหลัก รูปแบบการนำเสนอความหมายและโครงสร้างของคำ ล้วนมีผลต่อการอ่านทั้งสิ้น (จรัสลักษณ์ จีรวินุลย์, 2546)

การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษนั้นจะเริ่มต้นจากสมรรถนะด้านการฟังและการพูด ดังเช่น (กุศยา แสงเดช, 2548) ได้เสนอว่า ในการเรียนการสอนนักเรียนควรได้รับการฝึกฝนสมรรถนะด้านการฟังอย่างเพียงพอและจริงจัง สมรรถนะการด้านฟังเป็นสมรรถนะที่สำคัญที่สุดที่จะนำไปสู่สมรรถนะต่อไป ได้แก่ ด้านการพูด ด้านการอ่านและการเขียน ซึ่งในระดับเริ่มต้นควรเน้นการฟังเสียงพยางค์ คำศัพท์ วลี แล้วสามารถออกเสียงได้ถูกต้อง จนไปสู่ระดับการฟังประโยคและเรื่องราวจนเข้าใจ เมื่อนักเรียนเข้าใจสื่อสารได้ก็จะสามารถอ่านและเขียนอย่างถูกต้องได้ นอกจากนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) ได้เสนอว่า ครูผู้สอนควรเน้นให้นักเรียนเกิดสมรรถนะด้านการฟังและการพูดที่ดี สามารถสื่อสารความหมายหรือสื่อสารกับผู้อื่นได้ ซึ่งจะเป็นการสร้างแรงจูงใจที่จะพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการเขียนต่อไป ครูผู้สอนควรจะทำให้การเรียนสนุกๆ สนุกสนานไปพร้อมกับ การเรียนรู้ควรเป็นกิจกรรมที่ได้เคลื่อนไหวเพราะว่าเด็กเป็นวัยที่ไม่

ชอบอยู่หนึ่ง ชอบการเคลื่อนไหวร่างกาย ชอบการมีส่วนร่วมหรือทำกิจกรรมแปลกๆใหม่ๆที่ สนุกสนาน ดังนั้นสรุปได้ว่า สมรรถนะด้านการฟังและการพูดเป็นสมรรถนะพื้นฐานในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่จะนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการเขียน ถ้านักเรียนมี สมรรถนะด้านการฟังและการพูดที่ดีจะส่งผลให้สมรรถนะด้านการอ่านและการเขียนพัฒนาได้ดีตาม ไปด้วย

โรงเรียนบ้านยางหล่อโนนสวนกล้วย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา หนองบัวลำภู เขต 1 ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้สอนภาษาอังกฤษระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 พบว่า คะแนน ภาษาอังกฤษระดับเขตพื้นที่การศึกษาของระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างปีการศึกษา 2562 - 2563 ปรากฏว่า มีผลคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 63.15 และ 63.63 ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในระดับต่ำกว่า เกณฑ์เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ผ่านอย่างน้อยร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ พบว่า 1) นักเรียนจำรูปของตัวอักษรภาษาอังกฤษไม่ได้ 2) นักเรียนไม่สามารถ ระบุเสียงของตัวอักษรภาษาอังกฤษได้ 3) นักเรียนไม่สามารถอ่านและเขียนสะกดคำศัพท์ ภาษาอังกฤษได้

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า งานวิจัยจากนักการศึกษาหลายท่านได้แนวทางการแก้ปัญหาโดยใช้ การจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ คือ วิธีการสอนแบบโฟนิกส์เป็นแนวทางหนึ่งในการสอนการออกเสียงและการสะกดคำ โดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างเสียงและสัญลักษณ์ของเสียง มักใช้สอนในระดับเบื้องต้นหรือระดับประถมศึกษาและเปิดการสอนที่มีความเกี่ยวพันกันของ อักษรและกลุ่มของตัวอักษรและการออกเสียง (Adams, 1998) จากการวิจัยของคณะกรรมการ วิจัยการอ่านระดับชาติ (National Reading Research Panel) ของประเทศสหรัฐอเมริกา เกี่ยวกับปัญหาการออกเสียงออกเขียนได้ พบว่า วิธีที่ได้ผลที่สุดที่จะให้ผู้เรียนอ่าน ภาษาอังกฤษอย่างชด้อยชดคำด้วยความมั่นใจ ต้องเริ่มจากการสอนให้ผู้เรียนรู้จัก แยกแยะหน่วยเสียงภาษาอังกฤษหรือออดรหัสเสียง ซึ่งมีทั้งหมด 42 เสียง ทั้งที่มีสระเพียง 5 ตัว และพยัญชนะ 26 ตัว ก่อนที่จะอ่านเป็นคำและเมื่อเอาหน่วยเสียงมาเชื่อมกับตัวอักษร ผู้เรียน สามารถที่จะอ่านเป็นคำได้ง่ายขึ้นและชด้อยชดคำเหมือนเจาของภาษาตามแบบ (อินทรา ศรี ประสิทธิ์, 2551) และเพื่อเป็นการเพิ่มช่องทางการรับรู้ข้อมูลต่างๆ ให้แก่ผู้เรียน ผู้วิจัยจึงได้นำการ สอนของ เฟอร์นาล ที่เน้นประสาทสัมผัส การรับรู้หลายด้าน ทั้งการฟัง ทางสายตาและการสัมผัส จะช่วยให้เด็กเรียนรู้เรื่อง การออกเสียงและสะกดคำได้ดียิ่งขึ้น (Mercer, 1992) ซึ่งการใช้เทคนิค พหุสัมผัสเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่เป็นพื้นฐานแนวคิดที่เน้นให้เด็กเรียนรู้และเข้าใจสิ่งใหม่ๆด้วยการรับรู้ ข้อมูลผ่านประสาทสัมผัสที่หลากหลาย ได้แก่ การมองเห็น (Visual) การได้ยิน (Auditory) การ เคลื่อนไหวร่างกาย (Kinesthetic) และการสัมผัส (Tactile) การสอนตามเทคนิคพหุสัมผัสช่วยให้ เด็กได้รับประสบการณ์ผ่านหลายช่องทางและเป็นวิธีกระตุ้นให้เด็กเกิดความสนใจในการเรียนอ่าน

มากขึ้น (Bryan & Bryan, 1975) และ การใช้เทคนิคพหุสัมผัสในการสอนเรื่อง การอ่านออกเสียงจะทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของตัวอักษรและเสียงของตัวอักษรนั้นซึ่งจะเป็นพื้นฐานของการอ่านและการสะกดคำ (ฉวีวรรณ โยคิน, 2555) นอกจากนี้ การสอนอ่านออกเสียงควรจะเน้นการเสริมสร้างความสามารถทางการรับรู้เพราะการรับรู้เป็นสิ่งสำคัญขั้นต้นในกระบวนการเรียนรู้ โดยให้เด็กมีโอกาสรับรู้ข้อมูลได้หลายทางได้แก่ การฟัง การมองเห็นและการสัมผัสเพื่อช่วยให้นักเรียนรับและส่งผ่านข้อมูลเข้าไปสู่ระบบความจำได้ดี ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนอ่านได้และสามารถอ่านได้ดีที่สุด (Collins & Cheek, 1993 ; มณฑิเรียร พัฒนาวงศ์, 2548) จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้จัดทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการอ่านออกเสียงและสมรรถนะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้วยการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคพหุสัมผัสสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะตามกรอบสมรรถนะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียนที่อยู่ในระดับประถมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นการพัฒนาสมรรถนะพื้นฐานเพื่อเตรียมความพร้อมในการเรียนการสอนในระดับที่สูงขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านออกเสียงด้วยการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคพหุสัมผัสสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ให้มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 70 ขึ้นไปและมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไปของจำนวนนักเรียนทั้งหมด
2. เพื่อพัฒนาสมรรถนะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้วยการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคพหุสัมผัสสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ให้มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 70 ขึ้นไปและมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไปของจำนวนนักเรียนทั้งหมด
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคพหุสัมผัส

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการอ่านออกเสียงและสมรรถนะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้วยการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคพหุสัมผัสสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนบ้านยางหล่อโนนสวนกล้วย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประเมินศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 จำนวน 10 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การพัฒนาความสามารถในการอ่านออกเสียงและสมรรถนะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ด้วยการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคพหุสัมผัสสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ใน 3 ด้าน คือ

1) ความสามารถในการอ่านออกเสียง 2) สมรรถนะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร 3) ความพึงพอใจ

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคพหุสัมผัส จำนวน 6 แผน รวม 12 ชั่วโมง 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านออกเสียง แบบอัตนัย จำนวน 20 ข้อ 3) แบบทดสอบวัดสมรรถนะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร: ด้านการฟังและการพูด แบบอัตนัย จำนวน 20 ข้อ และ 4) แบบวัดความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) จำนวน 20 ข้อ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ได้วิเคราะห์ตามลำดับ ดังนี้

4.1 วิเคราะห์ความสามารถในการอ่านออกเสียงด้วยการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคพหุสัมผัสสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ให้มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 70 ขึ้นไปและมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไปของจำนวนนักเรียนทั้งหมด

4.2 วิเคราะห์สมรรถนะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้วยการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคพหุสัมผัสสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ให้มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 70 ขึ้นไปและมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไปของจำนวนนักเรียนทั้งหมด

4.3 วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคพหุสัมผัส

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการอ่านออกเสียงและสมรรถนะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้วยการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคพหุสัมผัสสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 สรุปผลดังนี้

1. ความสามารถในการอ่านออกเสียงด้วยการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคพหุสัมผัสสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 แสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปผลการทดสอบวัดความสามารถในการอ่านออกเสียงด้วยการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคพหุสัมผัสสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

จำนวนนักเรียนทั้งหมด	คะแนนเต็ม	คะแนนวัดความสามารถในการอ่านออกเสียง			จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ (ร้อยละ 70)		ร้อยละของนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ (ร้อยละ 70)	
		$\bar{X}$	ร้อยละ	S.D.	ผ่าน	ไม่ผ่าน	ผ่าน	ไม่ผ่าน
10	40	34.70	86.75	4.67	8	2	80.00	20.00

จากตารางที่ 1 พบว่า ความสามารถในการอ่านออกเสียงของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 10 คน จำนวนคะแนนเต็ม 40 คะแนน มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 34.70 คิดเป็นร้อยละ 86.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 4.67 และมีจำนวนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 80.00 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

2. สมรรถนะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้านการฟังและการพูด ด้วยการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคพหุสัมผัสสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 แสดงดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 สรุปผลการทดสอบวัดสมรรถนะด้านการฟังและการพูดด้วยการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคพหุสัมผัสสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

สมรรถนะด้านการฟังและการพูด	จำนวนนักเรียนทั้งหมด	คะแนนเต็ม(60)	คะแนน			จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ (ร้อยละ 70)		ร้อยละของนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ (ร้อยละ 70)	
			$\bar{X}$	ร้อยละ	S.D.	ผ่าน	ไม่ผ่าน	ผ่าน	ไม่ผ่าน
ด้านความรู้ความเข้าใจ	10	30	24.70	82.33	3.89	8	2	80.00	20.00
ด้านความคล่องแคล่ว		30	23.90	79.67	2.60	8	2	80.00	20.00
รวม		60	48.60	81.00	6.38	8	2	80.00	20.00

จากตารางที่ 2 พบว่า สมรรถนะด้านการฟังและการพูดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 10 คน จำนวนคะแนนเต็ม 60 คะแนน มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 48.60 คิดเป็นร้อยละ 81.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 6.38 และมีจำนวนที่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 80.00 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า 1) ด้านความรู้ความเข้าใจ มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 24.70 คิดเป็นร้อยละ 82.33 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.89 และมีจำนวนที่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 80.00 2) ด้านความคล่องแคล่ว มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 23.90 คิดเป็นร้อยละ 79.67 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 2.60 และมีจำนวนที่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 80.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดทั้งสองด้าน

ตารางที่ 3 สรุปผลการทดสอบสมรรถนะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ด้วยการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคพหุสัมผัสสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

จำนวนนักเรียนทั้งหมด	คะแนนเต็ม	คะแนนสมรรถนะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร			จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ (ร้อยละ 70)		ร้อยละของนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ (ร้อยละ 70)	
		$\bar{X}$	ร้อยละ	S.D.	ผ่าน	ไม่ผ่าน	ผ่าน	ไม่ผ่าน
10	60	48.60	81.00	6.38	8	2	80.00	20.00

จากตารางที่ 3 พบว่า สมรรถนะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้วยการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคพหุสัมผัสสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 10 คน จำนวนคะแนนเต็ม 60 คะแนน มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 48.60 คิดเป็นร้อยละ 81.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 6.38 และมีจำนวนที่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 80.00 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการอ่านออกเสียงและสมรรถนะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้วยการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคพหุสัมผัส ดังนี้

ตารางที่ 4 สรุปผลความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการอ่านออกเสียงและสมรรถนะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้วยการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคพหุสัมผัส

ความพึงพอใจ	จำนวนนักเรียนทั้งหมด	คะแนนเต็ม (20)	คะแนน		แปลความหมาย
			$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านเนื้อหา	10	5	4.78	0.11	มากที่สุด

2. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน		5	4.85	0.08	มากที่สุด
3. ด้านสื่อการเรียนการสอน		5	4.87	0.14	มากที่สุด
4. ด้านการวัดประเมินผล		5	4.81	0.09	มากที่สุด
คะแนนเฉลี่ยรวม		20	4.82	0.10	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคพหุสัมผัส หลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.82 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.10 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า 1) ด้านเนื้อหา มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.78 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.11 2) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.85 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.08 3) ด้านสื่อการเรียนการสอน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.87 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.14 และ 4) ด้านการวัดประเมินผล มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.81 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.10 ซึ่งทุกด้านมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

จากการวิจัย เรื่อง การพัฒนาความสามารถในการอ่านออกเสียงและสมรรถนะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้วยการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคพหุสัมผัสสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ความสามารถในการอ่านออกเสียงด้วยการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคพหุสัมผัสสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 34.70 คิดเป็นร้อยละ 86.75 และมีจำนวนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 80.00 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

ทั้งนี้ผลเนื่องมาจากการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคพหุสัมผัสในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เริ่มต้นความสัมพันธ์ของเสียงและตัวอักษร นักเรียนได้เรียนรู้หน่วยเสียงของพยัญชนะต้น เสียงสระและเสียงของพยัญชนะท้าย เป็นการเรียนรู้จากหน่วยเสียงย่อยขึ้นไปช่วยให้นักเรียนที่เริ่มเรียนในระดับเริ่มต้นสามารถออกเสียงตัวอักษรภาษาอังกฤษได้ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุไพรมา ลีลาวดี (2553) ศึกษาความสามารถในการอ่านคำและแรงจูงใจในการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีปัญหาการเรียนรู้ด้านการอ่าน จากการสอนโดยผสมผสานวิธีโฟนิกส์ (Phonics) กับวิธีพหุสัมผัส (Multi-Sensory Approach) กลุ่มตัวอย่าง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีปัญหาการเรียนรู้ด้านการอ่าน มีระดับสติปัญญาปานกลางหรือสูงกว่าปานกลาง ไม่มีความพิการซ้ำซ้อนหรือความผิดปกติด้านอื่นๆกำลังศึกษาอยู่ชั้น

ประถมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนวัดใหม่ช่องลม กรุงเทพฯ จำนวน 6 คน โดยวิธีเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือในการวิจัย มีดังนี้ แผนการจัดการเรียนรู้การสอนอ่านคำโดยผสมผสานวิธีโฟนิกส์กับวิธีพหุสัมผัส แบบประเมินความสามารถในการอ่านคำ แบบสอบถามแรงจูงใจในการอ่าน พบว่า ผู้เรียนสามารถอ่านคำได้อยู่ในระดับดีมาก

2. สมรรถนะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร: สมรรถนะด้านการฟังและการพูดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 10 คน จำนวนคะแนนเต็ม 60 คะแนน มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 48.60 คิดเป็นร้อยละ 81.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 6.38 และมีจำนวนที่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 80.00 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า 1) ด้านความรู้ความเข้าใจ มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 24.70 คิดเป็นร้อยละ 82.33 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.89 และมีจำนวนที่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 80.00 2) ด้านความคล่องแคล่ว มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 23.90 คิดเป็นร้อยละ 79.67 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 2.60 และมีจำนวนที่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 80.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดทั้งสองด้าน

ทั้งนี้ผลเนื่องมาจากการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคพหุสัมผัสในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ตรงกับจุดประสงค์ในระดับของผู้เรียน โดยอ้างอิงจากกรอบสมรรถนะหลักผู้เรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น (ป.1-3) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ (2562, 16-18) สามารถใช้ความรู้และสมรรถนะทางภาษาอังกฤษ รวมทั้งมีคุณลักษณะส่วนบุคคลในการสื่อสาร ฟัง พูด อ่าน เขียน ทั้งในด้านการรับสาร การส่งสาร การมีปฏิสัมพันธ์ มีกลยุทธ์ในการติดต่อสื่อสาร สามารถสื่อสารได้ถูกต้อง คล่องแคล่วเหมาะสมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม และสามารถแลกเปลี่ยนถ่ายทอดความคิดประสบการณ์และวัฒนธรรมไทยไปยังสังคมโลกได้อย่างสร้างสรรค์เหมาะสมกับวัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Enriquez (1994 : abstract) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารกับการมีส่วนร่วมของนักเรียนที่เรียนโปรแกรมสองภาษา ซึ่งผลการศึกษา พบว่า รูปแบบการสอนที่ให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กันในระดับเรียนนั้นก็คือ การมีส่วนร่วมในการใช้ภาษาอังกฤษจะส่งผลให้ผู้เรียนมีความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารสูงขึ้น

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคพหุสัมผัส หลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.82 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.10 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า 1) ด้านเนื้อหา มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.78 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.11 2) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.85 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.08 3) ด้านสื่อการเรียนการสอน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.87 ส่วน

เบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.14 และ 4) ด้านการวัดประเมินผล มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.81 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.10 ซึ่งทุกด้านมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

เนื่องจากวิธีการสอนแบบโฟนิกส์ส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้และเข้าใจหลักในการออกเสียงภาษาอังกฤษได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้ที่เน้นรูปแบบวิธีการออกเสียงที่ถูกต้องตามหลักสัทศาสตร์ยังช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีความพึงพอใจในการเรียนรู้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุไพบรมา สีสาวดี (2553), พชรินทร์ ล้นซาง (2555) และนุสรีย์ กันยา (2559) พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคพหุสัมผัส ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การพัฒนาความสามารถในการอ่านออกเสียงและสมรรถนะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้วยการจัดการเรียนรู้โฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคพหุสัมผัส ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เริ่มต้นความสัมพันธ์ของเสียงและตัวอักษร นักเรียนได้เรียนรู้หน่วยเสียงของพยัญชนะต้น เสียงสระและเสียงของพยัญชนะท้าย เป็นการเรียนรู้จากหน่วยเสียงย่อยขึ้นไป ช่วยให้นักเรียนที่เริ่มเรียนในระดับเริ่มต้นสามารถออกเสียงตัวอักษรภาษาอังกฤษได้ถูกต้องและเพื่อเป็นการเพิ่มช่องทางการรับรู้ข้อมูลต่างๆ ให้แก่ผู้เรียนจะเน้นให้เด็กเรียนรู้และเข้าใจสิ่งใหม่ๆ ด้วยการรับรู้ข้อมูลผ่านประสาทสัมผัสที่หลากหลาย ได้แก่ การมองเห็น (Visual) การได้ยิน (Auditory) การเคลื่อนไหวร่างกาย (Kinesthetic) และการสัมผัส (Tactile) การสอนตามเทคนิคพหุสัมผัสช่วยให้เด็กได้รับประสบการณ์ผ่านหลายช่องทางและเป็นวิธีกระตุ้นให้เด็กเกิดความสนใจในการเรียนอ่านมากขึ้นและการใช้เทคนิคพหุสัมผัสในการสอนเรื่อง การอ่านออกเสียงจะทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของตัวอักษรและเสียงของตัวอักษรนั้นซึ่งจะเป็นพื้นฐานของการอ่านและการสะกดคำ ซึ่งการฟัง การมองเห็นและการสัมผัสจะช่วยให้นักเรียนรับและส่งผ่านข้อมูลเข้าไปสู่ระบบความจำได้ดีที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2545). *คู่มือสาระมาตรฐานการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- _____. (2560). *มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ*

- (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- ชัชวาล ทัดศิริช. (2552). *องค์ความรู้เรื่องสมรรถนะ(Competency)*. เอกสารรายงานการค้นคว้าวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องประกอบการจัดทำนำเสนอเค้าโครงดัชนี นิพนธ์ชุดที่ 2. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
- นุสรีย์ กันยา. (2559). *การพัฒนาความสามารถในการอ่านออกเสียงคำภาษาอังกฤษด้วยวิธีโฟนิกส์ร่วมกับเทคนิคฟูล์มผัสของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *กรอบสมรรถนะหลักผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับประถมศึกษาตอนต้น (ป.1-3)*. กรุงเทพฯ: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- สุไพรมา สีสลามณี. (2553). *ศึกษาความสามารถในการอ่านคำและแรงจูงใจในการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีปัญหาการเรียนรู้ด้านการอ่าน จากการสอนผสมผสานวิธีโฟนิกส์กับวิธีฟูล์มผัส*. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อินทิรา ศรีประสิทธิ์. (2552). *ทฤษฎีใหม่ในการสอนภาษาอังกฤษ สำหรับคนไทยที่รวมการวางพื้นฐานด้วย Phonemic Awareness & Phonics ตามด้วยการสอนอ่านเป็นคำ(Whole Language) เพื่อแก้ปัญหาอาการภาษาอังกฤษบกพร่อง (dyslexia) ของคนไทย*. สืบค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2565, แหล่งที่มา :[http://www.englishonline.com2.biz/references/drintira'sunesco% 20 paper.doc](http://www.englishonline.com2.biz/references/drintira'sunesco%20paper.doc).
- Fernald, Peter S. and Jordan, Elizabeth A. (1991). *Programmed Instruction versus Standard Text in Introductory Psychology*. Teaching of Psychology, 18(4), 205-211. Retrieved 18 June,2023 from <http://Search ERIC.org/ericdc/ED446551.htm>
- National Institute for Literacy (USA). (2006). *The Research Building Blocks on How to Teach Children to Read*. National Institute of Child Health and Human Development. Retrieved 16 June, 2022: from www.nih.gov/nichd.
- National Reading Panel. (2000). *Report of the National Reading Panel: Teaching children to read*. Bethesda, MD: National Institute of Child Health and Human Development.

การพัฒนาทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบทักษะ
ปฏิบัติของ Davies ร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

THE DEVELOPMENT OF THE CODING PROGRAM COMPUTER AND
LEARNING ACHIEVEMENT IN THE CODING PROGRAM
BY DAVIES INSTRUCTIONAL MODEL MANAGEMENT WITH
THE MULTIMEDIA MATERIALS FOR GRADE 8 STUDENTS

¹ศุภชัย เสมารณกุล และ ²ดุจเดือน ไชยพิชิต

¹Supachai Sematanakul and ²Dudduan Chaipichit

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย

North Eastern University, Thailand

¹chamikawa@gmail.com, ²dudduan_ch@hotmail.com

Received: January 6, 2023; **Revised:** February 22, 2023; **Accepted:** March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์โดยการจัดการเรียนรู้แบบทักษะปฏิบัติของ Davies ร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ให้มีคะแนนเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 และมีจำนวนนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด 2) พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของ Davies ร่วมกับสื่อมัลติมีเดียของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ให้มีคะแนนเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 และมีจำนวนนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เรื่องทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบทักษะปฏิบัติของ Davies ร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย รูปแบบการวิจัย

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

² อาจารย์ ดร. สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เป็นการทดลองขั้นต้น (Pre-Experimental Design) โดยเป็นการทดลองแบบ One-Shot Case Study กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่กำลังศึกษาอยู่ที่โรงเรียนคอนสารวิทยาคม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 36 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบการเรียนรู้การสอนทักษะปฏิบัติของ Davies ร่วมกับสื่อมัลติมีเดียจำนวน 6 แผน รวมเวลาการสอน 12 ชั่วโมง 2) แบบประเมินทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ แบบอัตนัยจำนวน 6 ข้อกำหนดเกณฑ์แบบ Scoring Rubrics 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบปรนัย 4 ตัวเลือก ข้อสอบทั้งหมด 30 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ความยากง่าย อำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่น ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์โดยการจัดการเรียนรู้แบบทักษะปฏิบัติของ Davies ร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย ในภาพรวมพบว่า นักเรียนมีคะแนนทักษะปฏิบัติการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เฉลี่ยเท่ากับ 65.72 คิดเป็นร้อยละ 91.28 และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 88.89 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์โดยการจัดการเรียนรู้แบบทักษะปฏิบัติของ Davies ร่วมกับสื่อมัลติมีเดียในภาพรวมพบว่า นักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เฉลี่ยเท่ากับ 26.19 คิดเป็นร้อยละ 87.31 และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 91.67

คำสำคัญ : ทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์; จัดการเรียนรู้แบบทักษะปฏิบัติของ Davies; สื่อมัลติมีเดีย

Abstract

This research aimed to: 1) develop the computer program coding skill by Davies' Practical skill learning management with the multimedia material of Grade 8 Students to have the mean score and pass the 80% criterion and 80% of all students could pass the criterion, and 2) develop the learning achievement by Davies' practical skill learning management with the multimedia material of Grade 8 Students to have the mean score and pass the 80% criterion, and 80% of all students could pass the criterion towards the learning management in the computer program coding and learning achievement by Davies' practical skill learning management with the multimedia material. The research design was the pre-experimental design in the One-Shot Case Study. The sample group included

36 Grade 8 Students, studying in 2nd Semester, 2022 Academic Year in Khonsanwittayakom School. The research instruments contained 6 learning management plans in Davies' practical skill with the multimedia material within 12 hours of teaching, 2) the evaluation form of the computer program coding skill in the subjective tests in 6 items with the scoring rubric form, 3) the learning achievement test with the objective tests with 4 choices of 30 items. The data were analyzed by the descriptive statistics of the mean, percentage, the difficulty and discrimination values and the reliability value. The research findings exposed that: 1) the results from the computer program coding skill by Davies' practical skill learning management with the multimedia material revealed in overall that the students had the scores of practical skills from the computer program coding, equaled 65.27 mean score, valued 91.28%, and 32 students could pass the criterion score, equaled 88.89%. 2) The learning achievement in the computer program coding skill by Davies' practical skill learning management indicated in overall that the students had the learning achievement in Davies' practical skill learning management with the multimedia material in the computer program coding skill in the mean score of 26.19, valued 87.31%, and 33 students could pass the criterion, equaled 91.67.

Keyword : computer program coding skills, Davies' practical skill learning management, multimedia material

บทนำ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นเป้าหมายสำคัญ สำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชน ได้กำหนดสาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งกำหนดให้ผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจำเป็นต้องเรียนรู้ โดยแบ่งเป็น 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตาม มาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดนั้น จะช่วยให้ผู้เรียนเกิด สมรรถนะสำคัญ 5 ประการคือ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด

ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตและความสามารถในการใช้เทคโนโลยี กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในสาระที่ 3 เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มาตรฐาน ง 3.1 เข้าใจเห็นคุณค่าและใช้กระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูล การเรียนรู้ การสื่อสาร การแก้ปัญหา การทำงาน และอาชีพ อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีคุณธรรม (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552)

ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศ มีบทบาทต่อการศึกษามาก โดยเฉพาะเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์ที่เข้ามามีส่วนช่วยในเรื่องการเรียนรู้ ในยุคศตวรรษที่ 21 นั่นก็คือการเรียนรู้จะต้องมีการเปลี่ยนแปลง การศึกษาจะต้องเน้นที่การเรียนรู้ภาคปฏิบัติ การให้นักเรียนได้ลงมือทำจริงได้ เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ครูต้องเน้นสอน เน้นออกแบบการเรียนรู้ เน้นสร้างแรงบันดาลใจ เป็นครูฝึกไม่ใช่คนสอน แล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดจากภายในใจและสมองของตนเอง ซึ่งการจัดการเรียนการสอน ในลักษณะนี้นั้นก็ได้สอดคล้องกับลักษณะของเด็กสมัยใหม่คือมีอิสระที่จะเลือกสิ่งที่ตนพอใจ แสดง ความเห็นและลักษณะเฉพาะของตน การหาข้อมูลและตอบคำถาม สร้างนวัตกรรมต่อทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิต นอกจากนั้น ยังมีผู้ให้ความเห็นไว้ว่าเด็กยุคใหม่เป็นคนยุคเจนเนอเรชันแซด (Generation Z) เป็น กลุ่มที่ชอบใช้อินเตอร์เน็ตและนี่คือประเด็นสำคัญว่าเหตุใดเทคโนโลยีถึงมีความสำคัญและความจำเป็นต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพราะความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจะเป็น ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้การศึกษาในอนาคตเป็นจริงได้ เพราะสามารถแสดงอักษรภาพ เสียง ภาพเคลื่อนไหว รวมถึงสร้างสถานการณ์เสมือนจริง (Virtual Situation) ได้เหมือนกับที่หนังสือ หนังสือภาพ เทป เสียง วิดีทัศน์ หรือสื่ออื่นๆที่มีทั้งหมดรวมทั้งเพิ่มการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กับผู้ใช้ได้ และสร้างเครือข่ายให้สามารถติดต่อสื่อสารได้อย่างไร้ขอบเขต ในแง่ของสถานที่ที่แตกต่างคนละแห่งกันจะเห็นว่าทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information, Media, Technology Ski) เป็นอีก ทักษะหนึ่งที่มีความสำคัญมากในศตวรรษที่ 21 (วิจารณ์ พานิช, 2554) คอมพิวเตอร์ที่ นำมาใช้ในวงการศึกษาหรืออาจเรียกว่า คอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษา (Computer-Based Education, Instructional Computer : IC, Computer-Based Instruction : CB1) มีความหมายเหมือนกันคือ การนำคอมพิวเตอร์มาใช้ประโยชน์ในด้านการศึกษา โดยที่คอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษาถือว่าเป็นการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการกิจการด้านการศึกษาประกอบ ด้วยงานหลัก 4 ระบบ ได้แก่ (1) คอมพิวเตอร์เพื่อ การเรียนการสอน (Computer Assisted Instruction) หมายถึง การนำคอมพิวเตอร์มาช่วยในกิจกรรม การ เรียนการสอนในรายวิชาต่างๆ (2) การศึกษาการรู้คอมพิวเตอร์ (Computer Literacy) เป็นการ ศึกษา การสอน/การฝึกอบรมความรู้ ความสามารถ และทักษะเกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์โดยตรง รวมทั้งเจตคติที่ดีต่อการใช้คอมพิวเตอร์ด้วย (3)คอมพิวเตอร์เพื่อการบริหาร

การศึกษา (Computer for Educational Service) หมายถึง การบริการการศึกษาในด้านต่างๆ เช่น การบริการสารสนเทศการศึกษา คอมพิวเตอร์เพื่อการบริหารการศึกษาและคอมพิวเตอร์เพื่อการบริหารการศึกษานี้อาจ รวมเรียกว่า เป็น การนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการ จัดการศึกษาและการเรียนการสอน (Computer Managed Instruction) ก็ได้ และ (4) คอมพิวเตอร์เพื่อการบริหารการศึกษา (Computer for Education Administration) เป็นการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการบริหารงาน เช่น การบริหารงานบุคลากร ทางการศึกษาซึ่งประกอบด้วย ครู ผู้เรียนและ เจ้าหน้าที่บุคลากรที่เกี่ยวข้องอื่นๆ (พิบูล มีมานะ, 2559)

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเพื่อกระตุ้นให้เกิดการจดจำและเกิดทักษะการเรียนรู้ ที่มากขึ้นนั้น จำเป็นจะต้องอาศัยสื่อที่มีความหลากหลายและมีความน่าสนใจ เพื่อดึงดูดความสนใจให้ผู้เรียน จดจ่อต่อสิ่งที่สนใจ ทำให้เกิดสมาธิในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทฤษฎีพฤติกรรม นิยมเป็นอีกทฤษฎีหนึ่ง ที่มุ่งเน้นการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้รับการ เสริมแรงที่เหมาะสม (ภคณัฐ บุญถนอม, 2553) สื่อมัลติมีเดียเป็นตัวเลือกที่ดีอย่างหนึ่งในการเปลี่ยน นามธรรมให้เป็นรูปธรรม และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียน ตามความสามารถของตนเอง จึงเป็นเครื่องมือ ในการถ่ายทอดการเรียนรู้ระหว่าง ผู้สอนกับผู้เรียนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ยกกระตือรือร้นการศึกษาให้แก่ ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่สูงขึ้น (นาริรัตน์ ศรีสินทิ, 2558) ซึ่งหากผู้เรียนได้รับการเสริมแรง ดังกล่าวแล้ว ผู้เรียนจะสามารถตอบสนองหรือเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และพัฒนาตนเองได้ อย่างเต็มศักยภาพ สื่อแบบมัลติมีเดียจึงเป็นบทเรียนที่ นำเสนอตามลำดับของเนื้อหา ได้ถูกพัฒนาขึ้น เพื่อมุ่งหวังให้ผู้เรียนแต่ละคนประสบผลสำเร็จในการเรียนได้ ทุกคน โดยอาจจะใช้เวลาในการเรียน หรือ อัตราการเรียนรู้ (Learning Rate) ในระดับที่แตกต่างกัน ตามความสามารถของแต่ละบุคคลด้วย คอมพิวเตอร์มัลติมีเดียที่มีประสิทธิภาพในการเรียนการสอนที่ดีกว่า (วีระพงศ์ วรพงศ์ทรัพย์, 2544) โดยการใช้สื่อมัลติมีเดีย นั้นเป็นการแสดงตัวอักษร ภาพกราฟิก ภาพเคลื่อนไหว เสียงการ์ตูน หรือใช้ ร่วมกับสิ่งอื่นๆ ในลักษณะสื่อประสมได้อีกด้วย

กระทรวงศึกษาธิการประกาศให้ Coding เป็นหลักสูตรที่นักเรียนทั่วประเทศต้องเรียน อย่างเป็นทางการ (National Standards) Coding คือ การเขียนชุดคำสั่งของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ด้วย “โค้ด (Code)” เพื่อให้โปรแกรมทำตามคำสั่ง อธิบายให้เข้าใจง่ายๆ ก็คือ การสั่งงานคอมพิวเตอร์ให้ทำตามที่เรา ต้องการ โดยการใช้ภาษาของคอมพิวเตอร์ เช่น C++, PHP, Java หรือ Python เป็นทักษะที่ช่วยให้เด็กคิด ทุกเรื่องอย่างเป็นเหตุเป็นผล ซึ่งจะส่งผลให้เกิดทักษะการแก้ปัญหา คือ สามารถแตกปัญหาออกเป็นส่วนๆ เพื่อหาสาเหตุและวิธีแก้ไขในแต่ละส่วน ไปทีละประเด็น อีกทั้งในแต่ละขั้นตอนการเขียนโค้ดจะได้เรียนรู้ ระบบการวางแผน เมื่อฝึกฝนไป

สักพักก็จะทำให้เข้าใจหลักการและจับประเด็นได้ดีขึ้น มุ่งเน้นให้นักเรียนฝึก คิดอย่างเป็นระบบ คอมพิวเตอร์ อยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นวิชาบังคับใน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) จากเดิมที่เด็กไทยได้เรียน วิชา คอมพิวเตอร์ในฐานะผู้ใช้ ในหลักสูตรนี้จะสอนให้นักเรียนเป็นผู้เขียน ผู้พัฒนา และได้ฝึกหัด ความสามารถ ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ทุกคนเป็นผู้มี ความสามารถในการเรียนรู้และ ยกระดับศักยภาพของตนเองได้ โดยถือได้ว่านักเรียนมีความสำคัญที่สุด ในการจัดการศึกษาต้องสนับสนุนให้ นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติและเต็มตาม ศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

สภาพปัญหาในการสอนรายวิชาการเขียนโปรแกรม โรงเรียนคอนสารวิทยาคมได้ตรวจ พบว่าจากผลประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 นักเรียนเกิดปัญหาด้านความสามารถในการคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา การวางแผนการ ทำงานและไม่มี ความอดทนที่จะขบคิดปัญหาเป็นเวลานาน ๆ สมบัติ การจนารักพงศ์ (2545) สังเกตได้จาก เมื่อครูผู้สอนกำหนดโจทย์หรือให้อธิบายลำดับขั้นตอนกระบวนการทำงานของ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ หรือการแก้ไขโจทย์ ปัญหา มีทั้งการทำแบบฝึกหัดหรือการแก้ไขสถานการณ์เมื่อ ต้องใช้ความสามารถการคิดวิเคราะห์นักเรียนไม่ สามารถแก้ไขโจทย์ปัญหาหรือวิเคราะห์ปัญหาได้ อย่างชัดเจนด้วย การเขียนโปรแกรมเพื่อแก้ปัญหา ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากและต้องอาศัยการศึกษา เนื้อหาและทำความเข้าใจในองค์ประกอบแต่ละ ส่วนของเนื้อหา โดยเฉพาะการอธิบายความหมาย ที่เป็นพื้นฐานเกี่ยวกับเนื้อหาที่ต้องการใช้ทักษะด้านการ คิดวิเคราะห์ การออกแบบชิ้นงานที่เป็น ความรู้ที่ได้จากบทเรียนตามเนื้อหา โดยนำเสนอออกมาให้อยู่ในรูปแบบของสื่อสารสนเทศที่เป็น ผลงานของนักเรียน ซึ่งนักเรียนร้อยละ 70 ไม่สามารถทำงานหรือ ออกแบบได้ตรงตามจุดประสงค์ การเรียนรู้ที่กำหนด ทำให้ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนในด้านผลสัมฤทธิ์ เป็นอย่างมาก รวมถึง ส่งผลต่อการประเมินคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนคอนสารวิทยาคมอีกด้วย ทางฝ่าย ผู้บริหาร และฝ่ายวิชาการจึงชี้แนะให้ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้นักเรียน มีการฝึก ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ด้านการเรียนโดย การจัด กระบวนการเรียนรู้ผ่านสื่อที่หลากหลายเพื่อตอบสนองด้านความสามารถในการคิด วิเคราะห์และเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงพัฒนาผู้เรียนโดยจัดทำเรื่องการพัฒนาทักษะ การเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ ทักษะ ปฏิบัติของ Davies ร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อเป็นการพัฒนา ทักษะทางด้านการเขียนโปรแกรม โรงเรียนคอนสารวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์โดยการจัดการเรียนรู้แบบทักษะปฏิบัติของ Davies ร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ให้มีคะแนนเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 และมีจำนวนนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด
2. เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของ Davies ร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ให้มีคะแนนเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 และมีจำนวนนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบทักษะปฏิบัติของ Davies ร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนคอนสารวิทยาคม สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ จำนวน 36 คน ได้มาโดยวิธีสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster random sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

2. เครื่องมือการวิจัย

ในการการวิจัยเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา การเขียนโปรแกรม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของ Davies ร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้แบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของ Davies ร่วมกับสื่อมัลติมีเดียจำนวน 6 แผน รวมเวลาการสอน 12 ชั่วโมง

2.2 แบบทดสอบทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ แบบอัตนัยจำนวน 6 ข้อกำหนดเกณฑ์แบบ Scoring Rubrics

2.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบปรนัย 4 ตัวเลือก ข้อสอบทั้งหมด 30 ข้อ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ได้วิเคราะห์ตามลำดับ ดังนี้

3.1 วิเคราะห์ทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์โดยการจัดการเรียนรู้แบบทักษะปฏิบัติของ Davies ร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ให้มีคะแนนเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 และมีจำนวนนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด

3.2 วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของ Davies ร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ให้มีคะแนนเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 และมีจำนวนนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบทักษะปฏิบัติของ Davies ร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สรุปผลดังนี้

1. ทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์โดยการจัดการเรียนรู้แบบทักษะปฏิบัติของ Davies ร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ให้มีคะแนนเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 และมีจำนวนนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด แสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสรุปผลการประเมินทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์

จำนวน นักเรียน ทั้งหมด	คะแนน เต็ม	คะแนนที่ ผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 80	คะแนน			นักเรียนที่ผ่าน เกณฑ์		นักเรียนที่ไม่ผ่าน เกณฑ์	
			$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
36	72	57.6	65.72	6.51	91.28	32	88.89	4	11.11

จากตารางที่ 1 พบว่าการประเมินทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยใช้แบบประเมินนักเรียนทั้งหมด 36 คน ซึ่งมีคะแนนเต็ม 72 คะแนน มีคะแนนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 คือ 57.6 คะแนน ซึ่งนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 65.72 คะแนน และคิดเป็นร้อยละ 91.28 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ 32 คน คิดเป็นร้อยละ 88.89 ของนักเรียนทั้งหมด

2. วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของ Davies ร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ให้มีคะแนนเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 และมีจำนวนนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ผลการวิเคราะห์คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ หลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบทักษะปฏิบัติของ Davies ร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย แสดงดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 : สรุปการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์

จำนวน นักเรียน ทั้งหมด	คะแนน เต็ม	คะแนนที่ผ่าน เกณฑ์ร้อยละ 80	คะแนน			นักเรียนที่ผ่าน เกณฑ์		นักเรียนที่ไม่ ผ่านเกณฑ์	
			$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
36	30	24	26.19	3.18	87.31	33	91.67	3	8.33

จากตารางที่ 2 พบว่า นักเรียนจำนวน 36 คน ทำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบการเรียนรู้การสอนทักษะปฏิบัติของ Davies ร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ย 26.19 คิดเป็นร้อยละ 87.31 ของคะแนนทั้งหมด และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 91.67 ของนักเรียนทั้งหมด

อภิปรายผล

จากการวิจัย เรื่อง การพัฒนาทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบทักษะปฏิบัติของ Davies ร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบทักษะปฏิบัติของ Davies ร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีคะแนนเฉลี่ยทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ 65.72 คิดเป็นร้อยละ 91.28 และมีจำนวนนักเรียนผ่านเกณฑ์ 32 คน คิดเป็นร้อยละ 88.89 ของนักเรียนทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด เมื่อพิจารณาทักษะเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีคะแนนสูงสุดคือ ทักษะการเขียนโค้ด มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 22.03 คิดเป็นร้อยละ 91.78 รองลงมาคือ ทักษะการอ่านโค้ด มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 22.00 คิดเป็นร้อยละ 91.67 และด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านทักษะการทำงานของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 21.69 ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 90.39

ทั้งนี้เป็นผลเนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบทักษะปฏิบัติของ Davies ร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย ช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะปฏิบัติเนื่องจากที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองจนเกิดความชำนาญ อีกทั้งยังนักเรียนสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมกันวางแผนการทำงาน ร่วมกันหาทางแก้ไขปัญหา สร้างแรงจูงใจในการเรียนและการฝึกปฏิบัติ จนเกิดความรู้ที่คงทนด้วยตนเอง ดังที่ เดวิส (1971) ได้กล่าวว่า ทักษะส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วยทักษะย่อย จำนวนมาก การฝึกให้ผู้เรียนสามารถทำทักษะย่อย เหล่านั้นได้ก่อนแล้วค่อยเชื่อมโยงต่อกันเป็นทักษะใหญ่ จะช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จได้ดี และรวดเร็ว ทิศนา เขมมณี (2556) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนแบบทางตรงเป็นรูปแบบที่มีหลักการ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งเนื้อหาสาระและมนทัศน์ต่างๆรวมทั้งได้ฝึกทักษะปฏิบัติ จนสามารถทำได้ดีและประสบผลสำเร็จได้ในเวลาที่จำกัด ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเป็นลำดับขั้นตอนอย่าง

ตรงไปตรงมา ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทั้งด้านพุทธานุสสัยและทักษะพิสัยได้รวดเร็วในเวลาที่กำหนด สอดคล้องกับ วรวิวัฒน์ โชนงนุช (2551) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการเขียน ลายสังคโลก โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 อำเภอศรีสัช นาลัย จังหวัดสุโขทัยพบว่า ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่จัดขึ้นมีประสิทธิภาพระดับ 8.238/87.50 และ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ในระดับมากนั้นพร มรกด. (2556) ได้วิจัยการ พัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยทักษะปฏิบัติของเดวิส เรื่อง การใช้โปรแกรม Microsoft Power point 2007 วิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนา แผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยทักษะปฏิบัติของเดวิสเรื่อง การใช้โปรแกรม Microsoft Power Point 2007 วิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) หาค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยทักษะปฏิบัติของเดวิสเรื่อง การใช้โปรแกรม Microsoft Power Point 2007 และ 3) เปรียบเทียบเจตคติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อ การวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีพบว่า 1) แผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยทักษะปฏิบัติของเดวิส เรื่อง การใช้โปรแกรม Microsoft Power Point 2007 วิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 86.39/88.13 2) ค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการกิจกรรมการ เรียนรู้ด้วยทักษะปฏิบัติของเดวิสเรื่อง การใช้โปรแกรม Microsoft Power Point 2007 วิชาการงานอาชีพ และเทคโนโลยีชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่าเท่ากับ 0.6799 แสดงว่าผู้เรียนมีก้าวหน้าด้านการเรียนคิดเป็น ร้อยละ 67.993 นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยทักษะปฏิบัติของเดวิสเรื่อง การใช้โปรแกรม Microsoft Power Point 2007 มีเจตคติหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. ผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยใช้รูปแบบ การจัดการเรียนรู้แบบทักษะปฏิบัติของ Davies ร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มี คะแนนเฉลี่ย 26.19 คิดเป็นร้อยละ 87.31 และมีจำนวนนักเรียนผ่านเกณฑ์ 33 คน คิดเป็นร้อยละ 91.67 ของนักเรียนทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้เป็นผลเนื่องจากจัดการเรียนการสอนทักษะการเขียน โปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบทักษะปฏิบัติของ Davies ร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย เป็นการจัดการเรียนการสอนที่มีเน้นปฏิบัติให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้โดยที่นักเรียนสามารถสร้างองค์ ความรู้จากการสอนโดยเน้นการปฏิบัติที่ถูกต้องและตรงประเด็น จนกลายเป็นความรู้ที่คงทนถาวร และมีความคิดเห็นที่หลากหลายโดยผ่านการลงมือปฏิบัติ ส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น ดังที่ สุจิตรา ขุนคำ (2553) การทำการศึกษาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการปฏิบัติงานและศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในรายวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีงานธุรกิจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มเป้าหมายได้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/2 จำนวน 28 คน ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นทางด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านการดำเนินการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากและนักเรียนได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมด้านวัตถุประสงค์ล้องกับเนื้อหา ที่เรียน ควรมีการแบ่งกลุ่มย่อยในการฝึกปฏิบัติงานและควรตั้งคำถามระหว่างการสาธิตการใช้สื่อสารและ ผลจากการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนได้รับคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนใน ทุกแผนการ

จัดการเรียนรู้รวมถึงนักเรียนมีทักษะการปฏิบัติงานในภาพรวมระดับดีมาก นัฐพล สุขเสาร์ (2554) ได้ทำการศึกษาการใช้รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิสในรายวิชาระบบเครือข่ายเบื้องต้น วิทยาลัยเทคนิคสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 2 สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจจำนวน 18 คนเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ แผนการจัดการเรียนรู้วิชาระบบเครือข่ายเบื้องต้นจำนวน 2 แผนการเรียน ใช้ระยะเวลาในการเรียนรวม 16 ชั่วโมงและแบบสอบถามความคิดเห็นผลการศึกษาครั้งนี้ 1) ผลจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิสในรายวิชาระบบเครือข่ายเบื้องต้น ในด้านผลสัมฤทธิ์ทางด้านการรู้ความเข้าใจพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยมีคะแนนในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 80.25 จากผลสัมฤทธิ์แผนการจัดการเรียนรู้และทางด้านผลสัมฤทธิ์จากทางด้านผลงานจากการปฏิบัติทั้งสองแผนการจัดการเรียนรู้พบว่า นักเรียนมีผลงานจากการปฏิบัติในภาพรวมอยู่ในระดับ ดีมาก 53 ที่ค่าร้อยละ 80.32 2) ผลจากการใช้แผนการสอนรูปแบบทักษะปฏิบัติของเดวิสผลการประเมินทางด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับ ดีมาก ที่ค่าร้อยละ 84.31 ในด้านความละเอียดรอบคอบ และความริเริ่มสร้างสรรค์ด้านความเรียบร้อยชิ้นงานที่ปฏิบัติการทำงานเสร็จในเวลาที่กำหนด และด้านความรับผิดชอบ 3) ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบทักษะปฏิบัติของเดวิสในรายวิชาระบบเครือข่ายเบื้องต้นนักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนสื่อการสอนมีความน่าสนใจ และมีความเห็นทางด้านการกำหนดวัตถุประสงค์และเนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับเห็นด้วยมาก

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา พบว่า ผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ เนื่องจากเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งสามารถส่งเสริมทักษะปฏิบัติและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน กิจกรรมในขั้นรวบรวมข้อมูลครูควรจัดเตรียมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เช่น บทความวิชาการ เว็บไซต์ หนังสือพิมพ์ ภาพถ่าย เป็นต้น ทั้งในรูปแบบที่เป็นฉบับจริงและลิงค์ข้อมูลแบบออนไลน์ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียน ครูผู้สอนสามารถนำไปใช้ในการสอนเนื้อหาอื่นๆ หรือนำไปใช้สอนเนื้อหาในสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น และเพิ่มการจัดการเรียนการสอนโดยอาศัยแหล่งเรียนรู้ของท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความใฝ่รู้ใฝ่เรียน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

- ทิตินา แคมมณี. (2556). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นัฐพล สุขเสาร์. (2554). การใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส ในรายวิชาการระบบเครือข่ายเบื้องต้น วิทยาลัยเทคนิคสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นันทพร มรกต.(2556). การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยทักษะปฏิบัติของเดวิส เรื่องการใช้โปรแกรม Microsoft PowerPoint 2007 วิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. บัณฑิตมหาวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ภคณัฐ บุญถนอม. (2553). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีเรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วรัววรรณ โชนนุช. (2551). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องการเขียนลายสังคโลกโดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเมืองเสลียง จังหวัดสุโขทัย. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- วิจารณ์ พานิช. (2554). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ตลาดพลับลิเคชั่น จำกัด.
- วีระพงศ์ วรพงศ์ทรัพย์. (2544). การสร้างบทเรียนสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง เทคโนโลยีมัลติมีเดีย. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- สมบัติ การจนารักพงศ์. (2545). เทคนิคการสอนให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิด. กรุงเทพฯ :ธารอักษร.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สุจิตรา ขุนคำ. (2553). การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการปฏิบัติงาน รายวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี งานธุรกิจ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Davies, I. K. (1971). The Management of Learning. London : McGraw-Hill. Jeffcoate Judith. (1995). Multimedia in practice : Technology and Applications. Greate Britain : Prentice-Hall International.

การศึกษารูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศโรงเรียนนานาชาติหัวหิน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

THE MODEL OF ADMINISTRATION FOR EXCELLENCE OF HUAHIN
INTERNATIONAL SCHOOL

¹เกตสุดา ชัยชิต และ ²กาญจนา บุญส่ง

¹Katesuda Chaichit and ²Kanchana Boonsong

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย

Phetchaburi Rajabhat University, Thailand

¹gade.c@huahinschool.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนนานาชาติหัวหิน และ 2) ผลของรูปแบบการบริหารโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนนานาชาติ หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน ครู จำนวน 5 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 15 คน วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้ 2 วิธี คือ 1) การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารโรงเรียนสู่ ความเป็นเลิศของโรงเรียนนานาชาติหัวหิน และ 2) การสัมภาษณ์เชิงลึกการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ผลการวิจัย พบว่า (1) รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนนานาชาติหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ คือ รูปแบบการบริหาร 7S7C ประกอบด้วย 1) โครงสร้าง (Structure) และการทำงานแบบร่วมมือ (Collaborative) 2) กลยุทธ์ (Strategy) และความต่อเนื่องกัน (Consistency) 3) ระบบ (System) และการสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Contribute) 4) ทักษะ (Skill) และการสื่อสาร (Communication) 5) บุคลากร (Staff) และการช่วยเหลือเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน (Caring) 6) รูปแบบ (Style) และการชี้แนะแนวทาง (Coaching) และ 7) ค่านิยมร่วม Shared Value และการช่วยเหลือสังคม (Charitable) (2) ผลการบริหารตามรูปแบบสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนนานาชาติหัวหิน

¹ นักศึกษา, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

² รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตามรูปแบบ 7S7C พบว่า มีผลการดำเนินการแบ่ง 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านผู้เรียน มีผลการเรียนของนักเรียนที่จบการศึกษาในระดับ IB (International Baccalaureate Diploma) มีผู้สำเร็จการศึกษาด้วยคะแนนสูงสุด 41 คะแนน ซึ่งมีมาตรฐานระดับนานาชาติ และนักเรียนได้เข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงในระดับโลก ได้แก่ Utrecht University of Arts London 2) ด้านครู มีความเชื่อมั่นในการทำงานและมีความสุขกับการทำงาน 3) ด้านสถานศึกษา โรงเรียนได้รับการรับรองมาตรฐานเครื่องหมายคุณภาพการศึกษา International Schools Quality Mark (ISQM) ซึ่งเป็นมาตรฐานระดับนานาชาติ ทำให้ผู้ปกครองมีความเชื่อมั่นในการจัดการศึกษาของโรงเรียน และโรงเรียนได้รับรางวัลด้านสิ่งแวดล้อม ECO-School International Green Flag Award และ 4) ด้านชุมชน โรงเรียนนานาชาติหัวหิน ทำหน้าที่เป็นตัวแทนชุมชนหัวหินในการให้นักเรียนมีส่วนร่วมกิจกรรมนานาชาติทั้งด้านกีฬา และวิชาการ โดยทำให้ทุกคนจดจำว่าโรงเรียนของเรามาจาก“หัวหิน”

คำสำคัญ : การบริหารสู่ความเป็นเลิศ,โรงเรียนนานาชาติ, รูปแบบการบริหาร 7S7C

Abstract

The purposes of this research are following 1) Management model of HuaHin International School located in Prachuap Khiri Khan Province and 2) the result of the school management model towards excellence of HuaHin International School is qualitative research. The main informants consisted of 5 school administrators, 5 teachers, and 5 parents, totaling 15 people. The data collection was used in 2 ways: 1) Study the documents which related to school management towards excellence of HuaHin International School and 2) in-depth interview The data was analyzed using content analysis and checking triangular data. The findings were as follows : (1) HuaHin International School has its own unique management style. The concept management model 7S 7C was formed as follows: 1) S: Structure and C : Collaborative 2) S: Strategy and C: Consistency 3) S: System and C: Contribute 4) S: Skill and C: Communication 5) S: Staff and C: Caring 6) S: Style and C: Coaching 7) S: Shared Value and C: Charitable (2) According to the management results of Hua Hin International School by using the management model 7S 7C, it was found that there were 4 areas of action results as follows: 1) Learners : This is demonstrated by the academic performance of students graduating from the International Baccalaureate Diploma (IB) level results in subjects close to the international average and graduates with the highest score of 41 and students go on to study at prestigious universities around the world, such as Utrecht University of Arts London. 2) Personnel : Personnel are confident and enjoy working at

school. 3) School : According to the International Schools Quality Mark (ISQM) education standard that uses international standards that are comparable to international standards that make parents confident in the school's education management. In addition, the school has received the ECO-School International Green Flag Award. 4) Community As our school has been contributing as “Local Representative” to take part and challenge throughout activities as well as being supportive to the community and participation both academic and sport in international which are very essential for recognition that all us come from “HUA HIN”

Keywords : Excellent Management ,International school, 7S 7C Management Model

บทนำ

โรงเรียนเอกชนถือเป็นโรงเรียนอีกทางเลือกหนึ่งของผู้ปกครองที่มีความต้องการให้บุตรหลานเข้าศึกษา ด้วยมีความพร้อมในด้านการจัดการเรียนการสอนและมีความเหมาะสมกับในยุคปัจจุบันที่มีการติดต่อสื่อสาร การติดต่อค้าขาย การทำธุรกิจกับต่างชาติ ผู้ปกครองเล็งเห็นความสำคัญในเรื่องภาษา และต้องการให้บุตรหลานใช้ภาษาที่สองในการสื่อสาร โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ จากความสำคัญดังกล่าว แนวคิดการก่อตั้งโรงเรียนนานาชาติ (International School) จึงเกิดขึ้นเพื่อสนองกับความจำเป็นและความสำคัญในการใช้ภาษาอังกฤษให้มีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนในอนาคต ผู้ปกครองส่วนใหญ่ตระหนักถึงความสำคัญของภาษาอังกฤษจึงส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนนานาชาติมากยิ่งขึ้น โรงเรียนนานาชาติจึงได้มีการขยายตัวมากเป็นเงาตามตัว

โรงเรียนนานาชาติเป็นสถาบันการศึกษาที่จัดอยู่ภายใต้การกำหนดดูแลของสังกัดคณะกรรมการศึกษาเอกชนในกลุ่มโรงเรียนนโยบายพิเศษ ปัจจุบันประเทศไทยมีโรงเรียนนานาชาติทั้งหมด 175 โรงเรียน และเป็นสมาชิกของสมาคมโรงเรียนนานาชาติแห่งประเทศไทยทั้งหมด 127 โรงเรียนจำนวนนักเรียนในโรงเรียนนานาชาติในประเทศไทยจะยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยประมาณการว่า จะมีจำนวนนักเรียนในโรงเรียนนานาชาติ 57,410 คน ในปี 2558 เติบโตร้อยละ 10 ต่อปีโดยเป็นการเติบโตมาจากทั้งในส่วน of นักเรียนไทยและนักเรียนต่างชาติ (สำนักส่งเสริมธุรกิจสร้างสรรค์ กลุ่มงานส่งเสริมธุรกิจสร้างสรรค์, 2560)

โรงเรียนนานาชาติหัวหินหรือเรียกสั้นๆ ว่า “HHIS” หนึ่งในโรงเรียนนานาชาติแห่งหนึ่งของประเทศไทย จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2558 ได้จัดตั้งตามหลักสูตรการศึกษาแห่งชาติของประเทศอังกฤษ ดังปรัชญาโรงเรียนที่ว่า “ผู้เรียนมีอิสระ มีความมั่นใจและได้เรียนรู้ไปตลอดชีวิต Independence Confidences and Long life Learners” โรงเรียนได้รับการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการของประเทศไทย ภาษาอังกฤษเป็นโรงเรียนนานาชาติที่ผ่านการประเมินและมีคุณภาพตามมาตรฐาน อีกทั้งยังเป็นตัวแทนศูนย์

สอบของโรงเรียนนานาชาติแคมบริดจ์ในประเทศไทย International General Certificate of Secondary Education และที่สำคัญได้รับการอนุมัติให้เป็นโรงเรียนในโปรแกรม IB World อีกด้วย

หลักสูตรที่ใช้ในโรงเรียนนานาชาติหัวหินนอกจากจะเป็นหลักสูตรภาษาอังกฤษและภาษาที่สามแล้ว โรงเรียนยังเชื่อว่าสภาพแวดล้อมที่ดีนั้นจะส่งเสริมและกระตุ้นให้นักเรียนมีแรงบันดาลใจและมีความท้าทายในการเรียนรู้อีกขึ้น ดังนั้นทางโรงเรียนจึงไม่ได้เน้นเฉพาะที่การเรียนรู้ด้านวิชาการในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว แต่ยังสนับสนุนกิจกรรมเสริมอื่นๆ ตามความชอบเฉพาะบุคคล โดยจะมีการประเมินผลผ่านครูที่ดูแลอย่างใกล้ชิดอย่างทั่วถึง มีการวางแผนบทเรียนและกำหนดกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข ผู้ปกครองสามารถมั่นใจได้ว่าทางโรงเรียนจะสนับสนุนนักเรียนทุกคนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีควบคู่ไปกับกิจกรรมอื่นๆ ที่หลากหลาย โดยโรงเรียนนานาชาติหัวหินมีกิจกรรมนอกหลักสูตร Extra Curricular Activity (ECA) ที่นักเรียนให้การตอบรับเป็นอย่างดีและมีความสุขในการเข้าร่วมกิจกรรม เช่น กิจกรรมของสโมสรต่างๆ หลังเลิกเรียน การจัดตั้งสภานักเรียน Student Councils เพื่อแสดงออกทางความคิดเห็นในการปรับปรุงพัฒนาโรงเรียน การร่วมกันทำกิจกรรมระดมทุนเพื่อช่วยเหลือสังคม เป็นต้น อีกทั้งยังมีการคุ้มครองนักเรียนด้วยนโยบายต่างๆ ของโรงเรียนตามมาตรการด้านความปลอดภัย โดยเฉพาะประกันอุบัติเหตุของนักเรียนในช่วงเวลาที่อยู่ในโรงเรียนอีกด้วย นอกจากกิจกรรมนอกหลักสูตรแล้วยังมีกิจกรรมพิเศษที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นอย่างเหมาะสม ยังมีการจัดกิจกรรมตามเทศกาลในวันสำคัญวาระต่างๆ ทั้งของไทยและต่างประเทศ เช่น วันสงกรานต์ วันลอยกระทง วันคริสมาสต์ วันตรุษจีน เน้นให้เกิดการเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างอย่างเป็นสากล เพื่อการก้าวสู่ความสากลและยอมรับในความแตกต่างด้านวัฒนธรรม

ซึ่งจากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้เห็นถึงความสำคัญในการบริหารโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศ โรงเรียนนานาชาติหัวหินที่สามารถพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับ และสามารถยกระดับมาตรฐานให้มีประสิทธิภาพ จึงได้ศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนนานาชาติหัวหิน วิเคราะห์การบริหารโรงเรียนตามแนวคิด 7-S McKinsey ซึ่งจะทำให้เห็นการบริหารโรงเรียนในแต่ละด้านที่ชัดเจน และเป็นเครื่องมือที่จะพัฒนาโรงเรียนให้มีความเป็นเลิศ ทั้งเป็นเครื่องการยืนยันว่าโรงเรียนบริหารงานสู่ความเป็นเลิศ อันส่งผลต่อการประเมินคุณภาพการศึกษาที่ดีขึ้นในรอบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารโรงเรียนนานาชาติหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
2. เพื่อศึกษาผลของรูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศโรงเรียนนานาชาติหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) ได้ดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษารูปแบบการบริหารโรงเรียนนานาชาติหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

- 1) ผู้วิจัยศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศและการบริหารคุณภาพตามแนวคิด 7S McKinsey เพื่อเป็นแนวทางในการสังเคราะห์ข้อมูล
- 2) ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเอกสาร ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาจากองค์กรต่างชาติ รายงานการประเมินตนเอง แผนพัฒนาโรงเรียน และสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว ในฐานะเป็นผู้บริหารระดับสูง และมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์ โดยใช้แนวคิดการบริหาร 7S McKinsey
- 3) มีการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบไม่มีโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูล สัมภาษณ์ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน อันได้แก่ Head of Teacher (ต่างชาติ) 1 คน Senior Leader team SLT (ต่างชาติ) จำนวน 4 คน ผู้ปกครอง จำนวน 5 คนและ ครู จำนวน 5 คน โดยใช้ทฤษฎีการบริหาร 7S McKinsey เป็นแนวทางในการถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่อ้อมตัว แบบสามเส้า
- 4) นำข้อมูลจากข้อ 1-3 เป็นกรอบในการสังเคราะห์ เพื่อสร้างโมเดลในการบริหารโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนนานาชาติหัวหิน

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาผลของรูปแบบการบริหารโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนนานาชาติหัวหิน

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูล จากขั้นตอนที่ 1 เพื่อนำข้อมูลมายืนยันการบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนนานาชาติหัวหิน โดยนำมาเป็นแนวทางในการสังเคราะห์โดยสามารถแบ่งผลของรูปแบบการบริหารโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศได้ออกเป็นทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้เรียน ด้านบุคลากรครู และด้านโรงเรียน และด้านชุมชน

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบการบริหารโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนนานาชาติหัวหิน สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษารูปแบบการบริหารโรงเรียนนานาชาติหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

โรงเรียนนานาชาติหัวหินมีการบริหารงาน โดยใช้โมเดลการบริหารที่ผสมผสานทั้งแนวคิด 7S McKinsey และแนวการบริหารที่เป็นแนวทางของโรงเรียน ทำให้เกิดโมเดลการบริหารแนวคิด 7S 7C โดยแสดงให้เห็นการบริหารโรงเรียน ได้ดังนี้

1.1 ด้านโครงสร้างของโรงเรียน S: Structure ถึงแม้โรงเรียนนานาชาติหัวหินมี Head teacher เป็น Key Person ที่เป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารโรงเรียน หากแต่ยังคงให้

ความสำคัญกับการทำงานเป็น Team work การทำงานแบบร่วมมือกัน Collaborative มีการสนับสนุน และให้ความช่วยเหลือในแต่ละแผนก ระดับชั้น มีการทำงานร่วมกันในการเชื่อมโยงกัน อันทำให้ การพัฒนาโรงเรียนเป็นไปอย่างเป็นระบบ ตลอดจนทำให้เกิดความมั่นใจว่าครอบคลุมในทุกๆ ส่วนและบรรลุตามเป้าหมายของโรงเรียน

1.2 ด้านกลยุทธ์ของโรงเรียน S: Strategy ครอบคลุม และเน้นการพัฒนาองค์ประกอบหลักของโรงเรียน อันได้แก่ ด้านอาคารสถานที่ ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านบุคลากร และด้านตัวผู้เรียน ที่เน้นการพัฒนาไปสู่ระดับมาตรฐานสากล เทียบเคียงระบบนานาชาติ หากแต่กลยุทธ์ดังกล่าว จำเป็นต้องมีความสอดคล้องและความสม่ำเสมอ **Consistency** เพื่อให้แน่ใจว่าการบริหารโรงเรียนไปในทิศทาง และได้มาตรฐานเดียวกัน

1.3 ด้านระบบ S: System เป็นการทำงานที่สอดคล้อง และเชื่อมโยงกันในทุกระดับ และสายงาน โดยให้บุคลากรมีโอกาสมมีส่วนร่วม ช่วยเหลือ สนับสนุน **Contribute** ในการร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผนงานในระดับชั้น แล้วนำเสนอให้ฝ่ายบริหารเพื่อพิจารณา ทำให้ลดช่องว่างในการเกิดปัญหาในด้านระบบการสื่อสาร ถึงแม้จะแบ่งออกเป็นระดับชั้น ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคน ได้แสดงความคิดเห็นร่วมในการทำงาน อันทำให้รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน รวมถึงบุคลากรยอมรับข้อตกลงภาระหน้าที่ในการทำงาน ก่อนเริ่มการปฏิบัติงาน ทำให้ทุกคนสามารถปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนได้อย่างถูกต้อง มีการกำหนดเป้าหมายและนโยบายของโรงเรียนที่ชัดเจน

1.4 ด้านทักษะ S: Skill การทำงานภายใต้โครงสร้างการบริหารที่มีบุคลากรที่มีความหลากหลายด้านเชื้อชาติ และวัฒนธรรม การสื่อสาร **Communication** การสื่อสารถือเป็นหัวใจหลักที่เกิดขึ้นใน Staff ทุกคนในโรงเรียน ทั้งการสื่อสารที่ทั้งที่เป็นทางการ จากการประชุมวางแผนงาน ผ่านการรับส่งอีเมลเพื่อแจ้งข้อมูล และการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ อันได้แก่ การพูดคุยโดยใช้ Staff room ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และนำเสนอความคิดเห็นเป็นแบบเปิดใจมากขึ้น การสื่อสารจึงถือเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการทำงานที่นำไปสู่การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การนำเสนอความคิด ซึ่งทุกคนพร้อมที่จะรับฟังและนำไปสู่การพัฒนา แก้ไข ปรับปรุงต่อไป

1.5 ด้านบุคลากร S: Staff บุคลากรในโรงเรียนเป็นผู้เต็มเปี่ยมด้วยพลังด้วย Caring การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ถึงแม้ว่าต่างคนต่างมีความแตกต่างกันในเชื้อชาติ วัฒนธรรม และวิถีการทำงานของตนเอง หากแต่มี Mindset ที่ทุกคนพร้อมที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทุกคนต่าง Kind ซึ่งกันและกัน ใส่ใจในการพร้อมที่จะช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานและที่สำคัญมี Caring ต่อนักเรียน ใส่ใจนักเรียน เข้าใจว่าทำอย่างไรให้ผู้เรียนพัฒนาผ่านการเรียนรู้ได้อย่างไร และที่สำคัญเข้าใจผู้เรียนเป็นรายคน รวมถึงสร้างให้ผู้เรียน Caring ต่อสิ่งแวดล้อม ชุมชนและสังคม มีการร่วมมือกันช่วยเหลือ สนับสนุน เพื่อทำให้สังคมน่าอยู่ และเกิดความสุข ผ่านกิจกรรมที่ทำร่วมกันในโรงเรียน การ Caring เกิดขึ้นในตั้งแต่ระดับผู้บริหารมีความใส่ใจ และดูแล Staff ทำให้บุคลากรมีความสุขในการทำงาน และเป็นแบบอย่างให้ Staff เป็นอย่างนั้นเช่นกัน

1.6 ด้านรูปแบบการบริหาร S: Style การทำงานในโรงเรียนทุกฝ่าย ทุกระดับชั้น และทุกคนในโรงเรียนได้รับการช่วยเหลือ Coaching สนับสนุนการทำงานจาก Line Manager ของ แต่ละฝ่าย/ ชั้น เริ่มจาก Head teacher เป็นผู้สนับสนุน ช่วยเหลือให้ทีม SLT ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการทำงานเป็นทีม ตลอดไปจนถึงแต่ละแผนกที่จะมี SLT คอยสนับสนุนช่วยเหลือในการวางแผน ประสานงาน ไปจนถึงแนวทางในการปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง โรงเรียนยังจัดการ Training ผ่านการประชุม Whole school เพื่อชี้แจงข้อมูล ข่าวสาร และทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางในการปฏิบัติงาน มีการประชุมย่อยทั้งในแต่ละระดับชั้นในการระดมความคิด แคร่โอเดียในการนำไปใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้บุคลากรทุกคนมั่นใจในการทำงานว่า จะได้รับการช่วยเหลือ สนับสนุนตลอดเส้นทางการทำงานในโรงเรียน

1.7 ด้านค่านิยม S: Shared Value สิ่งที่แสดงความเป็น HHIS นอกจากการดำเนินการตาม I Value ที่แสดงถึงการใส่ใจ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่แตกแยก ไม่ว่าจะเชื้อชาติใด เพศใดก็ตามโดยมีบุคลากรในโรงเรียนเป็นแบบอย่าง เป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจให้แก่นักเรียน และที่สำคัญการปลูกฝัง การใส่ใจและช่วยเหลือชุมชนและสังคม Charitable โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้นำสิ่งเหล่านี้ จัดทำสิ่งเหล่านี้ให้เกิดขึ้นผ่านกิจกรรมในโรงเรียน ให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเองที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น อันส่งผลให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่ดีของชาติและพลโลกที่ดีต่อไปในอนาคต

2. ผลของรูปแบบการบริหารโรงเรียนนานาชาตินำไปสู่ความเป็นเลิศ

จากการบริหารโรงเรียนในรูปแบบ 7S 7C สะท้อนความสำเร็จของการบริหารงานโรงเรียน และส่งผลในแต่ละด้านดังนี้

2.1 ด้านผู้เรียน จากการบริหารโรงเรียนสิ่งที่เป็นเครื่องแสดงถึงความเป็นเลิศ คือ ผลต่อผู้เรียน โดยในปัจจุบันโรงเรียนได้ดำเนินการเปิดทำการสอนเป็นปีที่ 7 มีนักเรียนจบการศึกษารุ่นที่ 1 ในปี 2022 ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว โรงเรียนใช้เครื่องมือการประเมินการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ เพื่อแสดงถึงการจัดการสอนที่อยู่ในระดับมาตรฐานเทียบเคียงนานาชาติ โดยในระดับประถมใช้เครื่องมือ SATs ในการประเมินซึ่งผลคะแนนในวิชาหลักภาษาอังกฤษ การอ่าน และเขียน และวิชาคณิตศาสตร์ มีผลร้อยละ คะแนนที่สูงกว่าสหราชอาณาจักร ในระดับมัธยมศึกษาแสดงผลจากการสอบ IGCSE โดยนักเรียนของโรงเรียนมีผลการสอบในระดับ A & A+ มีร้อยละที่มากกว่าสหราชอาณาจักร และในการสอบ IB ที่เป็นนักเรียนที่จบการศึกษารุ่นแรก นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาในระดับ IB (International Baccalaureate Diploma) สำเร็จการศึกษาด้วยคะแนนสูงสุด 41 คะแนน และนักเรียนได้ไปศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงทั่วโลก เช่น Utrecht University of Arts London นอกจากนี้ สิ่งที่ทำให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการเรียนผลการเรียน การมีความสุขในการเรียน ความสุขในการมาโรงเรียน เป็นเครื่องแสดงถึงผลต่อผู้เรียนในการบริหารโรงเรียน โดยจากแบบสอบถามนักเรียน นักเรียนเห็นด้วยว่า ฉันมีความสุขกับการมาโรงเรียน 92% และมีจำนวนนักเรียนขาดเรียนในส่วนที่น้อยมาก อันแสดงให้เห็นถึงนักเรียนรู้สึกมีความสุขในการเรียน ในการมาโรงเรียน รู้สึกปลอดภัยในการร่วมกิจกรรม ครูผู้สอนเข้าใจความต้องการของนักเรียนเป็นรายบุคคลทำให้ผู้เรียนรู้สึกปลอดภัยเมื่อมาโรงเรียน สิ่งเหล่านี้แสดงถึงการบริหารที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียน

2.2 ด้านบุคลากรครู จากการบริหารโรงเรียนที่ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำที่เปิดกว้างกับบุคลากร เคารพทางความคิดพร้อมที่จะรับฟัง ยอมรับฟังความคิดเห็น และใส่ใจบุคลากร สิ่งเหล่านี้สร้างความจงรักภักดีให้เกิดขึ้น อีกทั้งการได้รับการช่วยเหลือ สนับสนุนจากหัวหน้าในแต่ละระดับชั้น ทำให้บุคลากรมีความเชื่อมั่นในการทำงาน ทำให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่น หากพิจารณาการเข้าออกของบุคลากรในโรงเรียนถือเป็นสัดส่วนที่น้อยมาก ด้วยโรงเรียนนานาชาติมีครูต่างชาติเข้าและออกตามสัญญาการว่าจ้างในทุกๆ 2 ปี ด้วยพวกเขามีโอกาสเข้าทำงานในโรงเรียนได้ทั่วโลก ฉะนั้นทางโรงเรียนจึงมีการพิจารณาการต่อสัญญาครูที่สามารถทำงานร่วมกับโรงเรียนได้เป็นอย่างดี โดยในปีที่ผ่านมามีครูไม่ได้ต่อสัญญากับโรงเรียน 7 คน คิดเป็น 13.27% ซึ่งเหตุของการไม่ต่อสัญญาเป็นผลมาจากสถานการณ์โควิดในช่วง 2 ปี ที่ผ่านมามีความต้องการกลับทำงานในภูมิลำเนาของตนเอง (สหราชอาณาจักร) สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมั่นในองค์กร และความจงรักภักดีขององค์กรได้เป็นอย่างดี

2.3 ด้านโรงเรียน โรงเรียนนานาชาติหัวหินเป็นโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรสหราชอาณาจักรเป็นเครื่องแสดงมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน อันสะท้อนถึงการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ จึงมาจากองค์กรต่างชาติที่ใช้มาตรฐานนานาชาติที่เทียบเคียงระดับนานาชาติ ในการประเมินคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนนานาชาติ สำนักงานประเมินคุณภาพการศึกษาชาติ (สมศ.) ได้กำหนดองค์กรต่างชาติที่ยอมรับผลการประเมิน ซึ่งโรงเรียนในระบบสหราชอาณาจักร Education Development Trust (EDT) ได้รับการยอมรับ ซึ่งได้รับการยอมรับจากโรงเรียนในสหราชอาณาจักรเช่นกัน โดยการที่โรงเรียนนานาชาติหัวหินได้รับการประเมิน และได้รับการรับรองในระดับ Silver ตามมาตรฐานเครื่องหมายคุณภาพการศึกษา ISQM โดยรับรองจาก EDT ในขณะที่โรงเรียนเพิ่งเปิดทำการสอนได้เพียง 2 ปี ทำให้ผู้ปกครองเชื่อมั่นในการจัดการศึกษาของโรงเรียน อันสะท้อนการบริหารโรงเรียนที่เป็นเลิศ นอกจากนี้เมื่อโรงเรียนเติบโตขึ้น เปิดทำการสอนในระดับชั้น Year 12-13 โดยโรงเรียนได้รับการประเมินในการอนุมัติการใช้หลักสูตรด้วยเล็งเห็นประโยชน์ต่อผู้เรียน ด้วยผลการสอบ IB ถือเป็นผลการสอบที่ได้รับการยอมรับจากทั่วโลก และในปี 2022 โรงเรียนได้รับการตอบรับเป็นสมาชิก FOBISIA ด้วยเข้าหลักเกณฑ์การประเมินโรงเรียนในด้านความพร้อม เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกับโรงเรียนนานาชาติ แถบเอเชีย ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการแข่งขันด้านกีฬา ด้านวิชาการ และทำให้นักเรียนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับโรงเรียนในระบบเดียวกันที่มีความหลากหลายด้านเชื้อชาติ นอกจากการยอมรับด้านวิชาการแล้ว โรงเรียนยังได้รับรางวัลในด้านสิ่งแวดล้อม โดยได้รับการรับรองเป็น ECO-School International Green Flag Award ในปี 2022 ซึ่งเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้นักเรียนหันมาช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

2.4 ด้านชุมชน จากการบริหารของโรงเรียนนานาชาติหัวหินส่งผลต่อชุมชนหัวหินด้วยการที่โรงเรียนสามารถเป็นตัวแทนในระดับนานาชาติสากล โรงเรียนได้สร้างความท้าทายให้ผู้เรียนผ่านการจัดกิจกรรมช่วยเหลือสังคม ชุมชน นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมนานาชาติ ไม่ว่าจะเป็น FOBISIA ทั้งด้านกีฬา และวิชาการ ผู้เรียนยังมีผลการสอบในระดับนานาชาติ IGCSE (The International General Certificate of Secondary Education) และ IB (International Baccalaureate Diploma) ที่สามารถ

เทียบเคียงกับระดับมาตรฐานนานาชาติ ทำให้โรงเรียนเป็นหนึ่งในตัวแทนของโรงเรียนนานาชาติในประเทศไทย และทุกคนจะจดจำว่าโรงเรียนเรามาจาก “หัวหิน”

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่อง การศึกษารูปแบบการบริหารงานสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนนานาชาติหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษารูปแบบการบริหารโรงเรียนนานาชาติหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

1.1 ด้านโครงสร้าง (Structure)และการทำงานแบบร่วมมือ (Collaborative)

ค่านิยมร่วมShared Value และการช่วยเหลือสังคม (Charitable)จากโครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียนแบบ Hierarchical Structure ที่มีการแบ่งการทำงานเป็นแต่ละระดับชั้น โดยรับผิดชอบในสายงานของตนเองและมีการเพิ่มสายงาน Middle management เพื่อให้การทำงานที่คล่องตัว และมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น หากแต่ยังคงทำงานในรูปแบบการร่วมมือกัน ซึ่งสอดคล้องกับ Peter & Waterman (1982 : 10) ได้เสนอกลยุทธ์ในการปรับโครงสร้างของโรงเรียนเพื่อความเป็นเลิศไว้ว่าในการบริหารจัดการโรงเรียนจะต้องมีการแบ่ง สายงานออกเป็นส่วนๆ จะจัดคนให้เหมาะสมกับงานในแต่ละด้านทำให้เกิดโครงสร้างของโรงเรียนขึ้น โดยความรับผิดชอบของผู้อำนวยการโรงเรียนทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ด้านกลยุทธ์ (Strategy) และความต่อเนื่องกัน (Consistency)

นอกจากกลยุทธ์ในการบริหารที่โรงเรียนกำลังดำเนินการคือกลยุทธ์ในการบริหารงานเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อให้เกิดความร่วมมือในพัฒนาร่วมกัน ซึ่งอยู่ในแผนพัฒนาโรงเรียนในปีการศึกษานี้ Building the HHIS communities: school, parent, local and global. (อ้างอิง SDP 2022-2023) ซึ่งสอดคล้องกับ อร่าม วัฒนะ (2561 : 89) ได้เสนอด้านกลยุทธ์ว่ากลยุทธ์ที่โรงเรียนควรเลือกใช้เพื่อใช้ในการดำเนินการคือ มุ่งเน้นที่ผู้ปกครองมาใช้บริการเป็นหลัก โดยให้บริการที่ดี ปรับปรุงคุณภาพของหน่วยงานตลอดเวลา สร้างความน่าเชื่อถือ และดำเนินกิจกรรมตามความคิดเห็นของผู้รับบริการมากกว่าคู่แข่ง

1.3 ด้านระบบ (System) และการสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Contribute)

การบริหารโรงเรียนมีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกันในทุกะดับชั้น บุคลากรได้ลงมือปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ โดยเน้นความต่อเนื่อง ต่อเนื่องในแต่ละระดับชั้นจาก Early Yeay ไปจนถึงระดับ IB เพื่อให้เห็นการพัฒนาผู้เรียนที่เห็นเป็นภาพชัดเจน มีความต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน โดยมีการประเมินงานในแต่ละเป้าหมาย และมาตรฐาน เพื่อนำไปวางแผนพัฒนาในแผนพัฒนาโรงเรียนในลำดับต่อไป โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนในการแสดงความคิดเห็น และร่วมกันทำงานเป็นทีม บุคลากรปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนเอง โดยดำเนินการตามเป้าหมายของโรงเรียนที่วางไว้ร่วมกัน โดยระบบการทำงานมีความยืดหยุ่น ทำให้การทำงานเกิดคล่องตัว และลดความซับซ้อน ในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้อง

กับ อร่าม วัฒนะ (2561 : 92) การบริหารงานที่ใช้ระบบและวิธีการมุ่งเน้นการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง และจริงจัง ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนสามารถถ่วงดุลข้อดีและข้อเสีย ความเรียบง่าย ความสลับซับซ้อนได้อย่างถูกต้อง สามารถแก้ไขปัญหาทุกอย่างได้ไม่ว่ายากหรือง่ายได้อย่างทันเหตุการณ์

1.4 ด้านทักษะ (Skill) และการสื่อสาร (Communication)

การทำงานในโรงเรียนการสื่อสารถือเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนการทำงาน ให้มีประสิทธิภาพ ทั้งการสื่อสารที่เป็นทางการ ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารของโรงเรียน และการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ เพื่อให้บุคลากรได้แบ่งปันข้อมูลข่าวสาร และไอเดียในบรรยากาศที่เป็นมิตร ซึ่งสอดคล้องกับ Peter & Waterman (1982 : 13-19) ที่กล่าวว่า การให้บุคลากรมีส่วนร่วมได้รับทราบข้อมูลต่างๆการแจ้งให้บุคลากรของหน่วยงานได้ทราบเป้าหมายของการปฏิบัติงานอย่างชัดเจนและเปิดเผยผลการปฏิบัติงานให้บุคลากรทราบอย่างทั่วถึง เพื่อให้แต่ละคนสามารถนำผลการปฏิบัติงานไปเปรียบเทียบกับคนอื่นๆ และเป้าหมายที่วางไว้ ทำให้บุคลากรเกิดความพยายามปฏิบัติงานให้ดีขึ้นและเป็นการแสดงให้เห็นถึงความไว้วางใจที่หน่วยงานมีต่อบุคลากร

1.5 ด้านบุคลากร (Staff) และการช่วยเหลือเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน (Caring)

บุคลากรในโรงเรียนเป็นผู้ขับเคลื่อนการบริหารงานของโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จจึงมีการอบรมเพื่อเพิ่มพูนทักษะให้กับบุคลากรในแต่ละระดับชั้น ทั้งการอบรมให้ความรู้ ร่วมกันในโรงเรียน เพื่อนำไปใช้ให้ตรงกับเป้าหมายของโรงเรียน และการอบรมในสายงานที่ตนเองรับผิดชอบ เพื่อเป้าหมายต่อผู้เรียน หากแต่ยังมีสิ่งสร้างแรงจูงใจอื่นๆ เช่น การชื่นชม การเพิ่มเงินเดือน ฯลฯ เพื่อให้บุคลากรทำงานอย่างได้เต็มที่ และเต็มใจในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับ อร่าม วัฒนะ (2561 : 80) ได้กล่าวว่า การบริหารบุคลากรในหน่วยงานเพื่อการพัฒนาบุคลากรให้มีความเจริญงอกงามโดยการให้ความรู้ ทักษะ ความชำนาญ ตลอดจนแรงจูงใจด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้บุคลากรมีความกระตือรือร้น และเต็มใจในการทำงานให้หน่วยงานประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย

1.6 ด้านรูปแบบ (Style) และการชี้แนะแนวทาง (Coaching)

ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้เปิดใจกว้างในการรับฟังความคิดเห็นของบุคลากรใส่ใจ การทำงานเป็นบุคคลที่สามารถเข้าถึงได้ พร้อมทั้งจะรับฟัง และช่วยเหลือบุคลากร ให้กำลังใจใน การทำงาน อันส่งผลต่อความสุขในการทำงานของบุคลากร อันส่งผลทำให้การทำงานราบรื่น ซึ่งสอดคล้องกับฤทธิชัย บุญธรรม และวิไลลักษณ์ เรืองสม (2562 : ออนไลน์) ที่กล่าวว่า รูปแบบ การบริหาร หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารในการทำงาน ซึ่งมีผลต่อการรับรู้และความเชื่อถือของบุคลากร จะมีผลต่อขวัญกำลังใจของพนักงานและความสำเร็จขององค์กร

1.7 ค่านิยมร่วม Shared Value และการช่วยเหลือสังคม (Charitable)

จากเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน ตาม I value ของโรงเรียน สิ่งที่เป็นเครื่องสะท้อนความเป็น HHIS แล้วยังปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นผู้ช่วยเหลือผู้อื่น ช่วยเหลือสังคม และชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ นนทศักดิ์ เอกสันต์ (2554) ที่ให้ความหมาย ค่านิยม หมายถึง เป้าหมายร่วมที่เป็นจุดศูนย์การขององค์กรที่มี

ความชัดเจนและมีความสอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กรให้มีภาพลักษณ์ไปในทิศทางเดียวกันกับค่านิยมขององค์กร

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

โรงเรียนได้รับการยอมรับจากผู้ปกครองในด้านการบริหารจัดการโดยแสดงให้เห็นจากจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้น โดยผู้ปกครองมีความมั่นใจในหลักสูตรที่ใช้เทียบเคียงระดับนานาชาติ การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพครูผู้สอนเป็นเจ้าของภาษาและมีประสบการณ์ด้านการสอน เข้าใจผู้เรียนเป็นรายบุคคล มีการบริหารจัดการทรัพยากรในโรงเรียนที่ดี โดยให้ความหลากหลาย และสามารถพัฒนาผู้เรียนได้ในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยี กีฬา มีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีอิสระ เลือกตามความสนใจ และมีความสุขกับการเรียน ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม และมีการสื่อสารที่ดีในการชี้แจงข้อมูล เพื่อรับรู้ความก้าวหน้าของบุตรหลาน นอกจากนี้ยังมีการปลูกฝังให้นักเรียนเป็นผู้ให้ ช่วยเหลือ แบ่งปัน ผ่านกิจกรรมของโรงเรียน ซึ่งเหล่านี้เป็นผลสะท้อนการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพโดยครอบคลุมในทุกๆ ด้าน ดังนั้นผู้บริหารนำไปใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการให้ครอบคลุมในทุกๆ ด้าน อย่างมีประสิทธิภาพ

โรงเรียนมีโครงสร้างการบริหารที่เป็นลักษณะ Hierarchical Structure หากแต่ยังประกอบด้วยโครงสร้างย่อยเพื่อให้การบริหารเป็นไปได้อย่างคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ ซึ่งจำเป็นต้องใช้การร่วมมือในการปฏิบัติภายใต้เป้าหมาย แนวทาง และทิศทางเดียวกัน มีการร่วมมือทำงานแบบร่วมมือ Working Collaborative ให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จ โดยได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนจากหัวหน้าในแต่ละชั้น/แผนก อย่างเต็มที่รวมถึงมีการสื่อสารที่ดี เพื่อให้เกิดการทำงานที่เป็นไปอย่างคล่องตัวและปฏิบัติงานตามแนวทางที่ถูกต้องดังนั้นผู้บริหารสามารถนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในการบริหารโครงสร้างขององค์กร

ด้านผู้เรียนในการประสบความสำเร็จในการเรียน ครูคือผู้ขับเคลื่อนสำคัญโดยครูต้องเข้าใจผู้เรียนเป็นรายบุคคล และพัฒนาความสามารถให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนเต็มตามศักยภาพ นอกจากนี้ครูยังต้องเป็นผู้มีทักษะในการเป็นผู้ช่วยเหลือ เมื่อนักเรียนเกิดปัญหา ไม่ว่าจะเป็นด้านการเรียน หรือเรื่องอื่นๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษา ต้องเป็นผู้ที่เคารพในความคิด ให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในการแสดงความคิดเห็น กระตุ้นให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น สร้างแรงบันดาลใจให้เกิดกับผู้เรียน ดังนั้นครูบุคลากรสามารถนำสิ่งเหล่านั้นไปปรับใช้เพื่อให้เกิดกับผู้เรียนสูงสุด

เอกสารอ้างอิง

นนทศักดิ์ เอกสันต์. (2554). *การบริหารจัดการขององค์กรบริหารส่วนตำบลเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน กรณีศึกษา : องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองบัว อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์*. วารสารวิทยบริการ, ปีที่ 23 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2555 (63-75), 2555.

สำนักส่งเสริมธุรกิจสร้างสรรค์ กลุ่มงานส่งเสริมธุรกิจสร้างสรรค์. (2560). *บทวิเคราะห์สถานการณ์ โอกาส
ทิศทางและแนวโน้มธุรกิจบริการการศึกษานานาชาติของไทยสู่สากล*. ค้นเมื่อ กุมภาพันธ์, 2566
จาก https://www.ditp.go.th/contents_attach/195634/195634.pdf

ฤทธิชัย บุญธรรม, และวิไลลักษณ์ เรืองสม. (2562). *รูปแบบการบริหารงานแบบ 7s framework กับ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. ในการประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษา
ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. 2116-2126.

อร่าม วัฒนะ. (2561). *รูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียน สังกัดองค์การบริหาร
ส่วนจังหวัด*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

Peter, T. J. & Waterman, R. H., Jr. (1982). *In Search of Excellence : Lessons from America's
Best-Run Companies*. New York : Harper& Row.

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา
กับประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม
THE RELATIONSHIP BETWEEN ADMINISTRATORS' ACADEMIC
LEADERSHIP AND THE EFFECTIVENESS OF WORLD – CLASS
STANDARD SCHOOLS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE NAKHON PATHOM

¹กนกวี บานใจ และ ²ธารินทร์ รasanond

¹Kankawee Banjai and ²Tharin Rasanond

มหาวิทยาลัยพะเยา, ประเทศไทย

University of Phayao, Thailand

¹kankawee2647@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากล 2) ศึกษาประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากล 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ครูผู้สอนในโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม ปีการศึกษา 2565 จำนวน 287 คน จาก 8 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ คือแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับมีค่าความตรงเชิงเนื้อหาอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ประสิทธิภาพของโรงเรียนมาตรฐานสากล ในภาพรวมอยู่ใน

¹ นักศึกษา, หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

² อาจารย์ ดร., หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

ระดับมาก 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากล โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ .01 ($r = .466 - .615, \leq .01$)

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำทางวิชาการ ประสิทธิภาพ โรงเรียนมาตรฐานสากล

Abstracts

The purposes of this research were to study 1) the school administrators' academic leadership 2) the effectiveness of the world – class standard schools 3) the relationship between school administrators' academic leadership and the effectiveness of the world – class standard schools under Secondary Educational Service Area Office Nakhon–Pathom. The sample were 278 school teachers in 8 world – class standard schools under Secondary Educational Service Area Office Nakhon–Pathom. The research instrument was a 5 rating scale questionnaire with the validity 0.67 – 1.00 and the reliability 0.92. The statistics used to analyze the data were frequency , percentage, mean, standard deviation and Pearson's product moment correlation coefficient. The findings were as follow 1) the administrators' academic leadership was overall rated at high level, 2) the effectiveness of the world – class standard schools in overall and each aspect were at high level, 3) the relationship between administrators' academic leadership and the effectiveness of the world – class standard schools was overall positively correlated at medium to high level with a statistical significance at .01 level ($r = .466 - .615, \leq .01$).

Keywords : Academic Leadership, Effectiveness, World – Class Standard Schools

บทนำ

ปัจจุบันเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพทัดเทียมกับนานาชาติโดยการพัฒนาหลักสูตรและรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ ผู้บริหารจะต้องได้รับการพัฒนาด้วยวิธีการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพที่ได้รับการรับรองจากองค์การมาตรฐานสากลระดับโลก และมีการสร้างภาคีเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ และร่วมพัฒนากับสถานศึกษาในระดับประเทศและระหว่างประเทศ รวมทั้งเครือข่ายสนับสนุนจากสถาบันอุดมศึกษาและองค์กรอื่น การดำเนินการพัฒนาโรงเรียนมาตรฐานสากลมีเป้าหมายในการพัฒนาร่วมกัน คือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพในบริบทสังคมโลกในการพัฒนาโรงเรียน

มาตรฐานสากลนอกจากจะมุ่งพัฒนาโรงเรียนตามเจตนารมณ์ของโรงเรียนมาตรฐานสากลแล้วโรงเรียนยังต้องคงไว้ซึ่งจุดเด่น/อัตลักษณ์/จุดเน้น ในการพัฒนาสามารถบูรณาการจุดเน้นและจุดเด่นดังกล่าวเพื่อการยกระดับคุณภาพสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลอีกด้วย การพัฒนาโรงเรียนมาตรฐานสากลมุ่งเน้นการบริหารจัดการทางด้านการบริหารวิชาการ โดยการพัฒนาบุคลากรหลักที่เป็นกลไกในการขับเคลื่อน เช่น ผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้เรียน ให้ความรู้ความสามารถ เป็นที่ยอมรับ จึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563)

กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อเป็นกรอบทิศทางการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล รักความเป็นไทย มีทักษะในด้านการคิด มีทักษะในการแก้ไขปัญหา มีทักษะด้านเทคโนโลยี มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการสื่อสาร และมีทักษะชีวิตสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติในระดับที่ไม่ต่ำกว่านักเรียนของนานาชาติอารยประเทศ ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน เป็นการเพิ่มขีดความสามารถ ให้คนไทยก้าวทันต่อ ความเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าของโลก มีศักยภาพในการแข่งขันในเวทีโลก (แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสากล, 2561)

การจัดการศึกษาในยุคใหม่ สถานศึกษาจะต้องพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านความรู้สาระวิชาหลัก และทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วย ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิตและอาชีพ และทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ เทคโนโลยี จึงเป็นภาระที่สำคัญของผู้บริหารที่จะต้องรับผิดชอบจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้บริหารจะต้องรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง พัฒนาตนเอง คิดหายุทธศาสตร์ ในการบริหารจัดการ ใหม่ ๆ ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงาน ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ของผู้ปฏิบัติงานในองค์กรและนอกองค์กร ให้ความสนใจต่อวัฒนธรรมองค์กรที่มุ่งผลลัพธ์ในเรื่องของศาสตร์ทางการสอนที่เหมาะสม และต้องเข้ามารับมือบทบาทในการเร่งปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของครูปรับเปลี่ยนเนื้อหาตามหลักสูตรควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ให้กับครูผู้สอน ส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาให้สูงขึ้นรวมทั้งปรับเปลี่ยนบทบาทในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะทัดเทียมเป็นที่ยอมรับของชาติอื่นและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข (สมหมาย อำดองกลอย, 2556)

ภาวะผู้นำทางวิชาการมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับโรงเรียนมาตรฐานสากล เพราะผู้ที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการย่อมสามารถพัฒนางานวิชาการซึ่งเป็นหัวใจหลักของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีคุณภาพตามที่ต้องการและผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการย่อมดำเนินการบริหารการศึกษามุ่งไปสู่คุณภาพและได้มาตรฐานเพื่อมุ่งไปสู่การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ยิ่งผู้บริหารการศึกษาให้ความสำคัญกับการบริหารงานวิชาการและมีภาวะผู้นำทางวิชาการในระดับสูงแล้วก็จะก่อให้เกิดการพัฒนาครูอาจารย์บุคลากรทางการศึกษาให้เป็นบุคคลที่มีความสามารถด้านวิชาการและมีภาวะผู้นำตามไปด้วยซึ่งจะทำให้การจัดการเรียนการสอนมุ่งไปสู่คุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553) โดยผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำ

ทางวิชาการที่มีประสิทธิภาพที่จะนำไปใช้ความสามารถกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อความสำเร็จทางวิชาการ สำหรับนักเรียน การพัฒนาหลักสูตรเรียนการสอน การบริหารองค์กร การส่งเสริมและพัฒนาครู และการสร้างบรรยากาศในการศึกษา (พิชญกร มะกลาง, 2555)

ประสิทธิผลความสำเร็จของโรงเรียนมาตรฐานสากลเป็นความสำเร็จขั้นสุดท้ายของโรงเรียนมาตรฐานสากล คือ คุณภาพของผู้เรียนที่มีความเป็นเลิศทางด้านวิชาการ มีความสามารถในการคิด การสื่อสาร คุณภาพด้านหลักสูตรที่มีความเป็นเลิศเฉพาะทาง สามารถเทียบเคียงกับมาตรฐานสากล คุณภาพด้านบุคลากรที่มีทักษะในการใช้ภาษา คุณภาพด้านผู้บริหารโรงเรียน ที่มีศักยภาพด้านการบริหารจัดการใช้เทคโนโลยีการพัฒนาระบบองค์กรให้มีคุณภาพ (แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสากล, 2555) ซึ่งโรงเรียนมาตรฐานสากลที่กำหนดเป้าหมายให้โรงเรียนพัฒนาไปสู่ความสำเร็จจากระดับ คุณภาพโรงเรียน (School Quality Award : ScQA) ไปถึงรางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Office of The Basic Education Commission Quality Awards : OBECQA) และระดับรางวัลคุณภาพแห่งชาติ (Thailand Quality Award : TQA) จากการประเมินผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนมาตรฐานสากลในจังหวัดนครปฐม พบว่า โรงเรียนกำลังอยู่ระหว่างการขอรับการประเมิน คือระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (OBECQA) ทั้งในด้านการจัดทำหลักสูตร คุณสมบัติของนักเรียน การพัฒนาบุคลากร การนำองค์กรของผู้บริหาร

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาอันจะเป็นผลทำให้สามารถยกระดับการพัฒนาโรงเรียนไปสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (OBECQA) และระดับรางวัลคุณภาพแห่งชาติ (TQA) ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัศึกษานครปฐม
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัศึกษานครปฐม
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัศึกษานครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับ ประสิทธิภาพของโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม ได้ดำเนินการ 2 ระยะ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่ ครูโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม ปีการศึกษา 2565 จำนวนครู 1,003 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการ วิจัย ได้แก่ ครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม ปีการศึกษา 2565 จำนวน 287 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1967) อ้างถึงใน ธาณินทร์ ศิลป์ จารุ (2551) และสุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาด สถานศึกษา แบ่งเป็นครูสังกัดสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 249 คน ครูสังกัดสถานศึกษาขนาด ใหญ่ จำนวน 38 คน รวมเป็น 287 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา 5 ด้าน คือ 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ 2) การพัฒนาและการบริหารหลักสูตร 3) การบริหารจัดการสถานศึกษา 4) การ พัฒนาครูและบุคลากร 5) การส่งเสริมบรรยากาศของสถานศึกษา และประสิทธิภาพของโรงเรียน มาตรฐานสากล 4 ด้าน คือ 1) ด้านหลักสูตร 2) ด้านนักเรียน 3) ด้านบุคลากร 4) ด้านการนำองค์กร

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ เกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพของโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่า ร้อยละ (Percentage)

4.2 ข้อมูลภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และข้อมูลประสิทธิภาพของ โรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม วิเคราะห์โดยการหา ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) โดยใช้เกณฑ์ของบุญชุม ศรีสะอาด (2545)

4.3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับ ประสิทธิภาพของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม โดยการ วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ถ้าความสัมพันธ์ (r) เป็นลบแสดงว่าตัวแปรที่ศึกษาทั้ง สองชุดไม่มีความสัมพันธ์ ถ้า (r) เป็นบวกแสดงว่าตัวแปรที่ศึกษาทั้งสองชุด มีความสัมพันธ์ในทางเดียวกัน (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543)

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม สรุปผล ดังนี้

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการส่งเสริมบรรยากาศของสถานศึกษา รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาครูและบุคลากร ส่วนด้านการพัฒนาและบริหารหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังแสดงตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม

รายการ	n = 287		ระดับ
	$\bar{X}$	SD.	
ด้านกำหนดวิสัยทัศน์	4.15	0.65	มาก
ด้านการพัฒนาและบริหารหลักสูตร	4.14	0.69	มาก
ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา	4.16	0.80	มาก
ด้านการพัฒนาครูและบุคลากร	4.23	0.65	มาก
ด้านการส่งเสริมบรรยากาศของสถานศึกษา	4.24	0.69	มาก
รวม	4.18	0.63	มาก

2. ประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการนำองค์กร รองลงมาคือด้านบุคลากร ส่วนด้านหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังแสดงตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่า ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม

รายการ	n = 287		ระดับ
	$\bar{X}$	SD.	
ด้านหลักสูตร	3.87	0.75	มาก
ด้านนักเรียน	3.92	0.76	มาก
ด้านบุคลากร	4.13	0.65	มาก
ด้านการนำองค์กร	4.18	0.66	มาก
รวม	4.03	0.63	มาก

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม ในภาพรวม พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม มีความสัมพันธ์กันทางบวก โดยเป็นความสัมพันธ์ระดับปานกลาง อย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .584 \leq .01$) และความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครปฐม พบว่า ทุกด้านมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางค่อนข้างสูง โดยมีค่า r ระหว่าง .466 - .615 ($r = .466 - .615 \leq .01$) ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุด คือ ด้านการส่งเสริมบรรยากาศของสถานศึกษา (X_5) ($r = .615 \leq .01$) รองลงมาด้านการพัฒนาครูและบุคลากร (X_4) ($r = .547 \leq .01$), ด้านการพัฒนาและบริหารหลักสูตร (X_2) ($r = .522 \leq .01$), ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา (X_3) ($r = .498 \leq .01$), ลำดับสุดท้าย คือ ด้านกำหนดวิสัยทัศน์ (X_1) ($r = .466 \leq .01$) ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังแสดงตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม

ตัวแปร	Y	X	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5
Y	1.000	.584**	.466**	.522**	.498**	.547**	.615**
Y_1	.889**	.483**	.419**	.433**	.384**	.483**	.480**
Y_2	.943**	.460**	.353**	.404**	.387**	.428**	.514**
Y_3	.877**	.501**	.377**	.451**	.463**	.441**	.533**
Y_4	.874**	.665**	.532**	.598**	.572**	.623**	.693**
X		1.000	.895**	.924**	.904**	.902**	.907**
X_1			1.000	.851**	.741**	.756**	.729**
X_2				1.000	.793**	.781**	.766**
X_3					1.000	.741**	.787**
X_4						1.000	.830**
X_5							1.000

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม มีประเด็นสำคัญที่สมควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการส่งเสริมบรรยากาศของสถานศึกษา รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาครูและบุคลากร ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการพัฒนาและบริหารหลักสูตร ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารเห็นว่าภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารทั้ง 5 ด้าน มีส่วนสำคัญต่อการบริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลให้มีคุณภาพ ปรับปรุงการเรียนการสอน สร้างวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ รวมทั้งตั้งใจและพัฒนาครูและบุคลากรในโรงเรียน และสามารถพัฒนาสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องไปจนตลอดปีการศึกษา สอดคล้องกับเดบีวอยส์ DeBevoise

(1989, p21 และ เดวิสและโทมัส 1989, p21 อ้างอิงใน ฐิตาพร ตันเจริญรัตน์ 2563 หน้า 24) ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นการกระทำของผู้บริหารที่จะส่งเสริมในด้านการก้าวหน้าของนักเรียนและ พัฒนาการปฏิบัติงานของบุคลากร รวมทั้งสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่น่าพอใจและมีประสิทธิภาพ และ สอดคล้องกับงานวิจัยศิริพรรณ คงพานิช และคณะ (2565) ศึกษาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุรินทร์ เขต 1 พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. ประสิทธิภาพของโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการนำองค์กร รองลงมาคือ ด้านบุคลากร ด้านนักเรียนและด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านหลักสูตร ตามลำดับ ทั้งนี้อาจ เป็นเพราะในปัจจุบันมีการดำเนินโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากลอย่างต่อเนื่อง มีระบบและกลไก แผนงาน แนวปฏิบัติและตัวชี้วัดระดับคุณภาพที่ชัดเจน ผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารจัดการศึกษาที่มี คุณภาพ สอดคล้องกับแนวคิดประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากลตามแนวทางการดำเนินการโรงเรียน มาตรฐานสากล (World-Class Standard School) 2561 และสอดคล้องกับงานวิจัยของรัชกฤต ภูธนคณา วุฒิ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30 ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 30 ตามความคิดเห็นของข้าราชการครู โดยภาพรวมอยู่ ในระดับมาก

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของ โรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครปฐม โดยรวมมีความ สัมพันธ์กัน ทางบวกในระดับปานกลางค่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการส่งเสริมบรรยากาศของสถานศึกษา มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐมในระดับปานกลางค่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 ($r = .615 \leq .01$) ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษามีการส่งเสริมบรรยากาศของสถานศึกษา โดยผู้บริหารส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วม PLC เพื่อให้คณะครูร่วมกันแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาการสอนและใช้ เทคนิคการบริหารงานแบบกัลยาณมิตร มีการส่งเสริมการจัดบรรยากาศแหล่งเรียนรู้ ส่งเสริมให้มีการจัด กิจกรรมวิชาการเพื่อสร้างบรรยากาศทางวิชาการโรงเรียน รับฟังความคิดเห็นทางด้านวิชาการโดยยึดหลัก ประชาธิปไตย ผู้บริหารสามารถพัฒนาครูและบุคลากรให้มีศักยภาพเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการ เรียนรู้ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้ได้มาตรฐานสากล มีกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาและมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน ชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำทางวิชาการเพื่อ ยกระดับคุณภาพของสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) ได้กล่าวถึงประสิทธิผลของผู้นำหรือผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลตาม เกณฑ์รางวัลคุณภาพไว้ดังนี้ คือ การกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียนจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่

เกี่ยวข้อง การกำหนดค่านิยมของโรงเรียนในการทำงานให้มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจ ผู้บริหารโรงเรียนสร้างศรัทธาโดยเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงานตามค่านิยมของโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนมีระบบให้บุคลากรได้ใช้ศักยภาพในการทำงานอย่างเต็มที่ภายใต้การกระจายอำนาจและการบริหารแบบมีส่วนร่วม ผู้บริหารสร้างบรรยากาศเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดระบบการสื่อสารเพื่อให้ทราบและเกิดการยอมรับในวิสัยทัศน์ ค่านิยมและผลการดำเนินการที่คาดหวังของโรงเรียน แบบสองทิศทางอย่างหลากหลายรูปแบบ และผู้บริหารโรงเรียนสร้างบรรยากาศภายในโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อิศารักษ์ โมเล็ก (2562) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับ คุณลักษณะผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำวิชาการของผู้บริหารกับ คุณลักษณะของผู้เรียนมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากลอยู่ในระดับมากและในขณะเดียวกันความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากลโดยรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับปานกลางถึงค่อนข้างสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยคู่ที่มีความสัมพันธ์สูงสุดคือ ประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากลกับภาวะผู้นำทางวิชาการ ด้าน การส่งเสริมบรรยากาศของสถานศึกษา ($r = .615 \leq .01$) ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรมุ่งเน้นการส่งเสริมบรรยากาศสถานศึกษาโดยส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วม PLC เพื่อมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาส่วนร่วมการเรียนการสอน ใช้เทคนิคการบริหารงานแบบกัลยาณมิตร ส่งเสริมการจัดแหล่งเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการ ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องคณิตศาสตร์ ห้องคอมพิวเตอร์ และห้องปฏิบัติการทางภาษาที่ทันสมัย และส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมวิชาการ เพื่อสร้างบรรยากาศวิชาการของโรงเรียน ผู้บริหารรับฟังความคิดเห็นของครูโดยยึดหลักประชาธิปไตย และเปิดโอกาสให้ครูได้ปรึกษาหารืออย่างเป็นกันเอง นอกจากนี้ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูและบุคลากรร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และวางแผนการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียน และกำหนดพันธกิจเป้าประสงค์ ตัวชี้วัดความสำเร็จที่ชัดเจนและสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ และประเมินผลลัพธ์ความสำเร็จที่สำคัญตามวิสัยทัศน์พันธกิจที่กำหนด

เอกสารอ้างอิง

- ชลธิ์ แสงทอง และฉลอง ชาตुरुประชีวิน. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นพลโลกของนักเรียนในโรงเรียนในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 39. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทส.), 24(3), 143-154.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2551). การวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. กรุงเทพฯ: วี.อินเตอร์ พรินท์.

- บุญชุม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). *วิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิษณุกร มะกลาง. (2555). *บรรยากาศองค์การที่มีผลต่อพฤติกรรมการทำงานของบุคลากรในสำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- รัชกฤต ภูชนคณาวัฒน์. (2564). *ประสิทธิผลการบริหารจัดการโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.
- สมหมาย อ่าดอนกลอย. (2556). *บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21*. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 7(1), 1-7.
- ศิริพรรณ คงพานิช, ทรงเดช สอนใจ, และพนา จินดาศรี. (2565). *แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1*. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 7(3), 283-296.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสากล*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). *แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสากล*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). *แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสากล ปรับปรุง พ.ศ.2561*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). *แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสากล (World-Class Standard School) ปรับปรุง พ.ศ. 2561*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- สุริยา กิจลิขิต, พิษญาภา ยืนยาว, และนภาพรณ ยอดสิน. (2562). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9*. วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 10(1), 844-859.

ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารงานวิชาการ
โรงเรียนสระบุรีวิทยาคม
PROBLEMS AND SOLUTIONS FOR ACADEMIC ADMINISTRATION
PROBLEMS AT SARABURI WITTAYAKHOM SCHOOL

¹เปรมฤดี ศรีเปรม, ²รวีวรรณ กลิ่นหอม และ ³พิมพ์ประภา อมรภักขิณ

¹Pamrudee Sriprem, ²Raviwan Kinhom and ³Pimprapa Amornkitpinyo

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ประเทศไทย

Saint John's University, Thailand.

¹Pamrudee.sriprem@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูโรงเรียนสระบุรีวิทยาคมเกี่ยวกับปัญหาการบริหารงานวิชาการ จำแนกตามอายุและประสบการณ์การทำงาน และ 3) เพื่อเสนอแนวทาง ในการแก้ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย เชิงสำรวจ โดยใช้กรอบการบริหารงานวิชาการของกระทรวงศึกษาธิการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ในการวิจัย คือ ครูโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี ปีการศึกษา 2565 จำนวน 140 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน Independent t-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว ผลการวิจัย พบว่า 1) ครูโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรีมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการบริหารงานวิชาการในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาและด้านการวางแผนงานด้านวิชาการ และด้านการแนะแนวมี

¹ นักศึกษา, สาขาวิชาพัฒนกรรมการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ วิทยาลัยปรัชญาและการศึกษา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

² อาจารย์ ดร. สาขาวิชาพัฒนกรรมการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ วิทยาลัยปรัชญาและการศึกษา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาพัฒนกรรมการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ วิทยาลัยปรัชญาและการศึกษา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2) ครูโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรีที่มีอายุและประสบการณ์การทำงานต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม โดยภาพรวมและรายองค์ประกอบแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 3) แนวทางในการแก้ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยี ทางการศึกษา ส่งเสริมให้ครูผลิตสื่อและสร้างนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ โดยการจัดอบรมศึกษา ดูงาน ด้านการวิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา จัดอบรมให้ความรู้และส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนจากปัญหาที่เกิดขึ้นจริง จัดเวทีประกวดผลงานวิจัยในชั้นเรียนและการผลิตสื่อนวัตกรรม พร้อมจัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานให้กับครู ด้านการพัฒนา หรือดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตร ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสาระการเรียนรู้ในท้องถิ่นให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นเหมาะสม กับบริบทและภูมิปัญญาของท้องถิ่นและนำมาจัดทำข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาและชุมชน ให้เป็นระบบ

คำสำคัญ : ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารงานวิชาการ. โรงเรียนสระบุรีวิทยาคม

Abstract

This research aims to 1) investigate problems of academic management of Saraburiwitthayakhom school, 2) compare the perceptions of teachers in Saraburiwitthayakhom school towards academic management issues according to their gender and work experience, and 3) suggest the solutions to academic management problems of Saraburiwitthayakhom school. This exploratory research made use of the Ministry of Education's framework for academic administration. The study's sample was 140 teachers of the semester B.E. 2565 of Saraburiwitthayakhom school under the secondary educational service area office in Saraburi. The implemented data collecting tools were questionnaire and interview, whereas the integrated data analysis methods were frequency, percentage, mean, standard deviation, independent t-test and one-way ANOVA. The findings implied that 1) teachers of Saraburiwitthayakhom school under the secondary educational service area office in Saraburi perceived overall of academic management problems at the lowest level. As considering each variable, the academic management problem with highest mean score was 'educational technology development and integration'. On the other hands, the variables with the lowest mean scores were 'academic planning' and 'academic guidance'. 2) The teachers of

Saraburiwitthayakhom school under the secondary educational service area office in Saraburi with different age and work experience perceived the overall and each variable of academic management problems of Saraburiwitthayakhom school differently at non-significant level of .05. Furthermore, 3) regarding the solutions to solve academic management problems of Saraburiwitthayakhom school in terms of educational technology development and integration, it was recommended that the teachers should be encouraged to create learning media and innovation by organizing training and study visits for them. For researching to improve the quality of education problems, it was suggested to train and encourage teachers to do the research in their classrooms in order to improve students from the actual issues. This also included holding competitions towards innovation development and arranging sufficient budgets to improve the quality of education to strengthen morale and motivate teachers to work. In the aspect of providing opinions on curriculum development, it was advised to motivate the cooperation of local community in terms of giving opinions towards the curriculum development to be related to the local contexts, needs and wisdom, so that it could be systematically integrated into information and knowledge gathering of schools and society.

Keyword : Problems and Solutions for Academic Administration Problems, Saraburi Wittayakhom School

บทนำ

ประเทศไทยจำเป็นต้องมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ มีความรู้ สมรรถนะและทักษะ ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ สามารถรู้เท่าทันและปรับตัวให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข มีอาชีพที่มั่นคง สร้างรายได้ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์และกติกาใหม่ ๆ และมาตรฐานที่สูงขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) นอกจากนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560) ยังได้ระบุถึงเป้าหมายในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 เพื่อให้บรรลุถึงวิสัยทัศน์และจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษา โดยวางเป้าหมายด้านผู้เรียน (Learner Aspirations) ในการมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ และทักษะในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (3Rs8Cs) ไว้ดังนี้ 3Rs ได้แก่ การอ่านออก (Reading) การเขียนได้ (Writing) และการคิดเลข เป็น (Arithmetic) และ 8Cs ได้แก่ ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์ (Cross – cultural Understanding)

ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ (Collaboration, Teamwork and Leadership) ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศและการรู้เท่าทันสื่อ (Communications, Information and Media Literacy) ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Computing and ICT Literacy) ทักษะอาชีพและทักษะการเรียนรู้ (Career and Learning Skills) และความมีเมตตา กรุณา มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม (Compassion)

จากเป้าหมายข้างต้นเกี่ยวข้องกับการบริหารงานฝ่ายวิชาการทั้งสิ้น เนื่องจากงานวิชาการ เป็นงานที่มีความสำคัญหลักในการจัดการศึกษาในระดับสถานศึกษาที่ทำให้ผู้เรียนเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะบรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่กำหนดไว้ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีความสำคัญในการดำเนินงานด้านวิชาการ เพื่อให้ประสบผลสำเร็จ ดังนั้น ผู้บริหารจึงต้องทำความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ในการวางแผนงาน วิชาการ ควบคุม กำกับนิเทศ ให้ความช่วยเหลือครูผู้สอน จัดหาอุปกรณ์ สื่อต่าง ๆ รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เพื่อให้การดำเนินงานวิชาการมีประสิทธิภาพสูงขึ้น นอกจากผู้บริหารแล้ว ครูก็เป็นบุคคลสำคัญที่ทำให้งานวิชาการของสถานศึกษาพัฒนาไปแนวทาง ที่ดีและส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น เพราะครูเป็นผู้นำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ โดยจะต้องทำหน้าที่ให้สมกับความสามารถ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาและครูจึงมีความสำคัญมากต่อการบริหาร งานวิชาการ การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนจึงเป็นงานที่ผู้บริหารควรให้ความสนใจเป็นพิเศษ เช่นเดียวกับการบริหารการศึกษาด้านอื่น ๆ การบริหารงานวิชาการจึงเกี่ยวข้องกับปัจจัยสำคัญ 4 ประการ คือ คน เงิน วัสดุและวิธีการจัดการและเป็นที่ยอมรับกันว่าคนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เพราะคนเป็นผู้ใช้ปัจจัยในการบริหารวิชาการ โดยเฉพาะผู้บริหารและครู เพราะผู้บริหารเป็นผู้เปลี่ยนนโยบายการศึกษาของรัฐไปสู่การปฏิบัติ เป็นผู้ปฏิบัติจริง เป็นผู้ที่ทำให้ผลของการพัฒนาคนมีคุณภาพสำเร็จตามวัตถุประสงค์

จากความสำคัญของการบริหารงานวิชาการที่กล่าวมาข้างต้น โรงเรียนสระบุรีวิทยาคม ซึ่งให้ความสำคัญเช่นกันและพบว่าโรงเรียนมีปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม ผลการศึกษาข้อมูลโรงเรียน พบว่า การบริหารงานวิชาการด้านงานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีจุดที่ควรพัฒนา คือ 1) การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนที่หลากหลายของครู เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเต็มศักยภาพและมีคุณภาพตามมาตรฐาน และ 2) การจัดทำวิจัยเชิงพัฒนาของครูในการพัฒนาสื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอน เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้สูงขึ้น (โรงเรียนสระบุรีวิทยาคม, 2565) จากสภาพปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสนใจทำการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน เป็นการพัฒนาบุคลากรและครูในโรงเรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ สามารถบริหารงานวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพและทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูโรงเรียนสระบุรีวิทยาคมเกี่ยวกับปัญหา การบริหารงานวิชาการ จำแนกตามอายุและประสบการณ์การทำงาน
3. เพื่อเสนอแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษา ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม คือ ครูโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี ปีการศึกษา 2565 จำนวน 180 คน (โรงเรียนสระบุรี วิทยาคม, 2565) และประชากรที่ใช้ในการสัมภาษณ์ คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารงานวิชาการโรงเรียนสระบุรีวิทยาคมและหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้โรงเรียนสระบุรีวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี ปีการศึกษา 2565 รวมทั้งสิ้น จำนวน 10 คน

ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูในโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี ปีการศึกษา 2565 จำนวน 140 คน จากการกำหนดขนาดตัวอย่าง ในการวิจัยครั้งนี้ ด้วยตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของ Taro Yamane ได้ขนาดตัวอย่าง 124 คน ผู้วิจัยปรับขนาดตัวอย่าง เป็น 140 คน เพื่อชดเชยกรณีที่ได้รับแบบสอบถามกลับมาไม่ครบ หรือไม่สมบูรณ์และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับสลาก เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่าง

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ มี 2 ฉบับ คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง ดังนี้

2.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นการตรวจสอบรายการ (Checklist) ประกอบด้วย อายุและประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 ปัญหาการบริหารงานวิชาการ โดยใช้มาตรวัดการประเมินค่า 5 ระดับ

2.2 แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไข ปัญหาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลของครู โดยโปรแกรมสำเร็จรูป มีรายละเอียด ดังนี้

3.1 วิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวของประชากรด้วยสถิติบรรยาย คือ ความถี่และร้อยละ

3.2 วิเคราะห์ข้อมูลของตัวแปรที่ศึกษาด้วยสถิติบรรยาย คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และมีเกณฑ์ในการแปลความหมาย (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

3.3 วิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูต่อปัญหาการบริหารงานวิชาการ ของโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี จำแนกตามอายุและประสบการณ์การทำงาน โดยใช้สถิติ One way ANOVA เมื่อพบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย ให้ทำการเปรียบเทียบรายคู่

3.4 วิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

จากการศึกษา ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม สรุปผลวิจัย ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสระบุรีวิทยาคมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี แสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัญหาการบริหารงานวิชาการ ตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี

ข้อ	ปัญหาการบริหารงานวิชาการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ด้านการพัฒนาหรือดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตร	1.33	0.69	น้อยที่สุด
2.	ด้านการวางแผนงานด้านวิชาการ	1.25	0.65	น้อยที่สุด
3.	ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา	1.31	0.71	น้อยที่สุด
4.	ด้านการพัฒนาหลักสูตรในสถานศึกษา	1.31	0.61	น้อยที่สุด
5.	ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	1.29	0.68	น้อยที่สุด
6.	ด้านการวัดผล ประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน	1.28	0.69	น้อยที่สุด
7.	ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา	1.34	0.72	น้อยที่สุด
8.	ด้านการพัฒนาส่งเสริมให้มิแหล่งเรียนรู้	1.27	0.69	น้อยที่สุด
9.	ด้านการนิเทศการศึกษา	1.27	0.67	น้อยที่สุด
10.	ด้านการแนะแนว	1.25	0.65	น้อยที่สุด
11.	ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา	1.27	0.69	น้อยที่สุด
12.	ด้านการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ	1.30	0.75	น้อยที่สุด

13	ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น	1.29	0.17	น้อยที่สุด
14	ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุ องค์กร หน่วยงาน สถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา	1.29	0.72	น้อยที่สุด
15	ด้านการจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการ ของสถานศึกษา	1.29	0.71	น้อยที่สุด
16	ด้านการคัดเลือกหนังสือแบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา	1.30	0.77	น้อยที่สุด
17	ด้านการพัฒนาและใช้สื่อนเทคโนโลยีทางการศึกษา	1.35	0.78	น้อยที่สุด
	รวม	1.29	0.65	น้อยที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ครูโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรีมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการบริหารงานวิชาการในภาพรวมอยู่ในระดับ น้อยที่สุด ($\bar{X}=1.29$, S.D. =0.65) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาและใช้สื่อนเทคโนโลยีทางการศึกษา ($\bar{X}= 1.35$, S.D.=0.78) รองลงมา คือ ด้านการวิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา ($\bar{X}=1.34$, S.D.=0.72) และด้านการพัฒนาหรือดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตร ($\bar{X}=1.32$, S.D.=0.69) ตามลำดับและด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดหรือมีปัญหา น้อยที่สุด คือ ด้านการวางแผนงานด้านวิชาการและด้านการแนะแนว ($\bar{X}=1.25$, S.D. = 0.65)

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูโรงเรียนสระบุรีวิทยาคมเกี่ยวกับปัญหา การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี จำแนกตามอายุ แสดงดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูโรงเรียนสระบุรีวิทยาคมเกี่ยวกับปัญหา การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี จำแนกตามอายุ

ปัญหาการบริหารงานวิชาการ	อายุ	จำนวน	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
1. การพัฒนาหรือดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตร	ต่ำกว่า 30 ปี	56	1.33	0.60	2.02	0.14
	ตั้งแต่ 30-40 ปี	43	1.48	0.91		
	มากกว่า 40 ปี	41	1.18	0.50		
2. การวางแผนงานด้านวิชาการ	ต่ำกว่า 30 ปี	56	1.27	0.64	1.11	0.33
	ตั้งแต่ 30-40 ปี	43	1.33	0.75		
	มากกว่า 40 ปี	41	1.13	0.53		
3. การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา	ต่ำกว่า 30 ปี	56	1.33	0.69	2.71	0.07
	ตั้งแต่ 30-40 ปี	43	1.46	0.91		
	มากกว่า 40 ปี	41	1.11	0.41		
4. การพัฒนาหลักสูตรในสถานศึกษา	ต่ำกว่า 30 ปี	56	1.23	0.51	1.18	0.31
	ตั้งแต่ 30-40 ปี	43	1.42	0.75		
	มากกว่า 40 ปี	41	1.29	0.56		
5. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้	ต่ำกว่า 30 ปี	56	1.32	0.56	2.03	0.14

	ตั้งแต่ 30-40 ปี	43	1.41	0.87		
	มากกว่า 40 ปี	41	1.12	0.58		
6. การวัดผล ประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน	ต่ำกว่า 30 ปี	56	1.31	0.72	2.44	0.09
	ตั้งแต่ 30-40 ปี	43	1.42	0.85		
	มากกว่า 40 ปี	41	1.10	0.36		
7. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา	ต่ำกว่า 30 ปี	56	1.38	0.71	0.56	0.57
	ตั้งแต่ 30-40 ปี	43	1.38	0.80		
	มากกว่า 40 ปี	41	1.24	0.66		
8. การพัฒนาส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้	ต่ำกว่า 30 ปี	56	1.30	0.65	1.43	0.24
	ตั้งแต่ 30-40 ปี	43	1.37	0.80		
	มากกว่า 40 ปี	41	1.12	0.61		
9. การนิเทศการศึกษา	ต่ำกว่า 30 ปี	56	1.30	0.66	1.26	0.29
	ตั้งแต่ 30-40 ปี	43	1.36	0.84		
	มากกว่า 40 ปี	41	1.14	0.47		
10. การแนะแนว	ต่ำกว่า 30 ปี	56	1.28	0.62	1.39	0.25
	ตั้งแต่ 30-40 ปี	43	1.33	0.80		
	มากกว่า 40 ปี	41	1.11	0.49		
11. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา	ต่ำกว่า 30 ปี	56	1.30	0.69	1.19	0.31
	ตั้งแต่ 30-40 ปี	43	1.35	0.82		
	มากกว่า 40 ปี	41	1.13	0.52		
12. การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ	ต่ำกว่า 30 ปี	56	1.33	0.72	1.56	0.21
	ตั้งแต่ 30-40 ปี	43	1.42	0.87		
	มากกว่า 40 ปี	41	1.14	0.62		
13. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น	ต่ำกว่า 30 ปี	56	1.33	0.70	1.55	0.21
	ตั้งแต่ 30-40 ปี	43	1.39	0.86		
	มากกว่า 40 ปี	41	1.13	0.55		
14. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กรหน่วยงานสถานประกอบ การและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา	ต่ำกว่า 30 ปี	56	1.33	0.72	1.23	0.30
	ตั้งแต่ 30-40 ปี	43	1.38	0.86		
	มากกว่า 40 ปี	41	1.15	0.53		
15. การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา	ต่ำกว่า 30 ปี	56	1.34	0.70	1.88	0.16
	ตั้งแต่ 30-40 ปี	43	1.40	0.89		
	มากกว่า 40 ปี	41	1.11	0.47		
16. การคัดเลือกหนังสือแบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา	ต่ำกว่า 30 ปี	56	1.38	0.84	1.16	0.32
	ตั้งแต่ 30-40 ปี	43	1.35	0.84		
	มากกว่า 40 ปี	41	1.15	0.57		
17. การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา	ต่ำกว่า 30 ปี	56	1.36	0.84	0.03	0.97
	ตั้งแต่ 30-40 ปี	43	1.37	0.83		
	มากกว่า 40 ปี	41	1.33	0.64		
ภาพรวม	ต่ำกว่า 30 ปี	56	1.32	0.61	1.45	0.24
	ตั้งแต่ 30-40 ปี	43	1.39	0.80		
	มากกว่า 40 ปี	41	1.16	0.48		

หมายเหตุ : * $p < .05$

จากตารางที่ 3 พบว่า ครูโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรีที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการบริหารงานวิชาการ ของโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม โดยภาพรวมและรายองค์ประกอบแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่าปฏิเสธสมมติฐาน

3. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูโรงเรียนสระบุรีวิทยาคมเกี่ยวกับปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน แสดงดังตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูโรงเรียนสระบุรีวิทยาคมเกี่ยวกับปัญหา การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

ปัญหาการบริหารงานวิชาการ	ประสบการณ์การทำงาน	n	$\bar{X}$	S.D.
1. การพัฒนาหรือดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็น การพัฒนาสาระหลักสูตร	ต่ำกว่า 5 ปี	42	1.42	0.66
	ตั้งแต่ 5-10 ปี	47	1.40	0.87
	มากกว่า 10 ปี	51	1.20	0.48
2. การวางแผนงานด้านวิชาการ	ต่ำกว่า 5 ปี	42	1.32	0.72
	ตั้งแต่ 5-10 ปี	47	1.28	0.71
	มากกว่า 10 ปี	51	1.16	0.51
3. การจัดการเรียนการสอน ในสถานศึกษา	ต่ำกว่า 5 ปี	42	1.40	0.77
	ตั้งแต่ 5-10 ปี	47	1.38	0.87
	มากกว่า 10 ปี	51	1.16	0.43
4. การพัฒนาหลักสูตรในสถานศึกษา	ต่ำกว่า 5 ปี	42	1.29	0.56
	ตั้งแต่ 5-10 ปี	47	1.32	0.71
	มากกว่า 10 ปี	51	1.30	0.55
5. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้	ต่ำกว่า 5 ปี	42	1.36	0.61
	ตั้งแต่ 5-10 ปี	47	1.38	0.85
	มากกว่า 10 ปี	51	1.15	0.55
6. การวัดผล ประเมินผล ดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน	ต่ำกว่า 5 ปี	42	1.38	0.81
	ตั้งแต่ 5-10 ปี	47	1.34	0.81
	มากกว่า 10 ปี	51	1.15	0.39
7. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาใน สถานศึกษา	ต่ำกว่า 5 ปี	42	1.46	0.78
	ตั้งแต่ 5-10 ปี	47	1.32	0.76
	มากกว่า 10 ปี	51	1.25	0.62
8. การพัฒนาส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้	ต่ำกว่า 5 ปี	42	1.34	0.73
	ตั้งแต่ 5-10 ปี	47	1.33	0.77
	มากกว่า 10 ปี	51	1.15	0.57
9. การนิเทศการศึกษา	ต่ำกว่า 5 ปี	42	1.36	0.74
	ตั้งแต่ 5-10 ปี	47	1.32	0.80
	มากกว่า 10 ปี	51	1.16	0.46

10. การแนะแนว	ต่ำกว่า 5 ปี	42	1.33	0.69
	ตั้งแต่ 5-10 ปี	47	1.31	0.77
	มากกว่า 10 ปี	51	1.12	0.46
11. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา	ต่ำกว่า 5 ปี	42	1.36	0.77
	ตั้งแต่ 5-10 ปี	47	1.29	0.77
	มากกว่า 10 ปี	51	1.17	0.52
12. การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ	ต่ำกว่า 5 ปี	42	1.42	0.80
	ตั้งแต่ 5-10 ปี	47	1.31	0.82
	มากกว่า 10 ปี	51	1.20	0.62
13. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษา และองค์กรอื่น	ต่ำกว่า 5 ปี	42	1.39	0.77
	ตั้งแต่ 5-10 ปี	47	1.30	0.79
	มากกว่า 10 ปี	51	1.19	0.58
14. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา	ต่ำกว่า 5 ปี	42	1.40	0.81
	ตั้งแต่ 5-10 ปี	47	1.29	0.79
	มากกว่า 10 ปี	51	1.20	0.57
15. การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา	ต่ำกว่า 5 ปี	42	1.41	0.78
	ตั้งแต่ 5-10 ปี	47	1.30	0.82
	มากกว่า 10 ปี	51	1.17	0.53
16. การคัดเลือกหนังสือแบบเรียน เพื่อใช้ในสถานศึกษา	ต่ำกว่า 5 ปี	42	1.36	0.75
	ตั้งแต่ 5-10 ปี	47	1.37	0.95
	มากกว่า 10 ปี	51	1.19	0.59
17. การพัฒนาและใช้สื่อนเทคโนโลยี ทางการศึกษา	ต่ำกว่า 5 ปี	42	1.36	0.76
	ตั้งแต่ 5-10 ปี	47	1.37	0.93
	มากกว่า 10 ปี	51	1.33	0.64
ภาพรวม	ต่ำกว่า 5 ปี	42	1.37	0.68
	ตั้งแต่ 5-10 ปี	47	1.33	0.76
	มากกว่า 10 ปี	51	1.19	0.48

จากตารางที่ 4 ครูโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรีที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม โดยภาพรวมและรายองค์ประกอบแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปฏิเสธสมมติฐาน

อภิปรายผล

จากการศึกษา ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการวิจัย พบว่า ครูโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรีมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ

โรงเรียนสระบุรีวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรีได้รับการประเมินคุณภาพภายนอก ตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) โดยเฉพาะมาตรฐานด้านผู้เรียนเกณฑ์การประเมินมาตรฐานด้านผู้เรียนมีตัวบ่งชี้ที่เป็นงานวิชาการเกือบทุกตัวบ่งชี้ ซึ่งต้องให้ความสำคัญและเกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการโดยตรง อีกประการหนึ่ง คือ การจัดการเรียนการสอนต้องเน้นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนสระบุรีวิทยาคมจึงมีการเข้ารับการอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน เพื่อพัฒนาตนเองในการจัดการเรียนรู้และงานวิชาการด้านต่างๆ ทำให้ปัญหาการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับน้อยที่สุด ผู้บริหารในฐานะผู้นำองค์กรได้ให้ความสำคัญกับการบริหารงานวิชาการเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งนำไปใช้เป็นกรอบและทิศทาง ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนในสถานศึกษา มีคุณภาพ มีความรู้ และมีทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงและแสวงหาความรู้ เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (โรงเรียนสระบุรีวิทยาคม, 2565) สอดคล้องกับ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2555) ที่กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา โดยเฉพาะเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษาในด้านกระบวนการดำเนินงาน หมายถึง กระบวนการการบริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การวางแผน การปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผลการสอน เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและจุดมุ่งหมายของการศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของพัชรินทร์ สามะณี (2556) ได้ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 27 พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายด้าน มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ด้านการพัฒนาหรือดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น เมื่อพิจารณารายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด ทั้งนี้ เป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความตระหนักรู้และเข้าใจในเรื่องการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการศึกษาและรวบรวมข้อมูลของสถานศึกษาและท้องถิ่นเป็นอย่างดี (โรงเรียนสระบุรีวิทยาคม, 2565) เนื่องจากบุคลากรในสถานศึกษาส่วนใหญ่เป็นครูในท้องถิ่นจึงมีแนวคิดพื้นฐาน ความรู้ที่ส่งผลให้การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาด้านการพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่นอยู่ในระดับน้อยที่สุด ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ นคร จงอนุรักษ์ (2564) ศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนชะอำคุณหญิงเนื่องบุรี ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการด้านการพัฒนาหรือดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก

1.2 ด้านการวางแผนงานด้านวิชาการ เมื่อพิจารณารายด้าน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดและอยู่ในระดับน้อยที่สุด ทั้งนี้ เป็นเพราะสถานศึกษาให้ครูมีส่วนร่วมวางแผนการดำเนินงาน และการจัดทำ

แผนปฏิบัติการมาก มีการวางแผนการจัดทำแผนปฏิบัติงานวิชาการโดยกำหนดกรอบนโยบาย ขอบข่ายงานวิชาการไว้ชัดเจน มีการทำแผนภูมิการปฏิบัติงานวิชาการ กำหนดผู้รับผิดชอบให้ปฏิบัติตามแผนปฏิบัติงานวิชาการ มีการประชุมเขียนแผนหรือเขียนโครงการสอนร่วมกัน กำหนดขั้นตอนการนำไปปฏิบัติตามแผน (โรงเรียนสระบุรีวิทยาคม, 2565) ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิ่งแก้ว เพ็ญศิลา (2558) ศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน วัดโพรงมะเดื่อ (ศรีวิทยาการ) ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการ ด้านการวางแผนงานด้านวิชาการ อยู่ในระดับปานกลาง

1.3 ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา เมื่อพิจารณารายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด ทั้งนี้ เป็นเพราะสถานศึกษาให้ความสำคัญในการจัดการเรียนการสอน ทุกกลุ่มสาระ ทุกช่วงชั้นตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ดำเนินการจัดครู เพื่อทำการจัดการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงความรู้ ความสามารถ และความถนัดในรายวิชาที่สอน โดยเฉพาะคำนึงถึงวุฒิและประสบการณ์ของครูเป็นสำคัญ ทำให้ครูมีทัศนคติที่ดีต่อการจัดการสอนในสถานศึกษา (โรงเรียนสระบุรีวิทยาคม, 2565) ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ นคร จงอนุรักษ์ (2564) ศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนชะอำคุณหญิงเนื่องบุรี ผลการวิจัย พบว่าปัญหาการบริหารงานวิชาการ ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก

1.4 ด้านการพัฒนาหลักสูตรในสถานศึกษา เมื่อพิจารณารายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด ทั้งนี้ เป็นเพราะสถานศึกษาดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 วิเคราะห์สภาพ และความต้องการของผู้ปกครอง ผู้เรียนและท้องถิ่น วิเคราะห์มาตรฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้ จัดทำโครงสร้างหลักสูตรและหลักสูตรสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ผ่านการประชาพิจารณ์จากการมีส่วนร่วมของครูทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีการเปิดรายวิชาเพิ่มเติมอย่างหลากหลาย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียนและรายวิชามาตรฐานสากล ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิชา พุ่มพวง (2559) ศึกษาวิจัยเรื่องปัญหา และแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการ ด้านการพัฒนาหลักสูตรในสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง

1.5 ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เมื่อพิจารณารายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด ทั้งนี้ เป็นเพราะสถานศึกษาดำเนินการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยการเชิญวิทยากรมาอบรมครูและให้ความรู้เชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยบูรณาการสาระความรู้ต่างๆ รวมทั้งมุ่งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จัดกระบวนการเรียนรู้โดยจัดเนื้อหาสาระ และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งเสริมให้ครูจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ ทำให้คณะครูที่เข้ารับการอบรมนำความรู้

ไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายตรงกับความรู้ความสามารถของผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภารัตน์ คงวัง (2563) ศึกษาวิจัยเรื่องปัญหาและแนวทาง การพัฒนางานวิชาการของโรงเรียนในเขตอำเภอนิคมน้ำจืด จังหวัดระยอง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในระดับมาก

1.6 ด้านการวัดผล ประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน เมื่อพิจารณารายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด ทั้งนี้ เป็นเพราะสถานศึกษาวางแผนการจัดการวัดผล ประเมินผล การเรียนที่เป็นระบบและชัดเจน ตรงตามเป้าหมายสำคัญของการประเมินผลการเรียนในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นอกจากนี้ สถานศึกษาได้ให้ความสำคัญในการส่งครู เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการการวัดผล ประเมินผล เพื่อให้ครู มีความรู้ ความเข้าใจในวิธีการวัดผล ประเมินผล ทำให้ครูมีความเข้าใจวิธีการวัดผล การเรียนการสอนที่ตรงกัน มีการประเมินผลการเรียนทุก ช่วงชั้น ดำเนินการจัดทำเอกสารหลักฐานการศึกษาเป็นไปตามระเบียบการวัดผล ประเมินผล เทียบโอน ประสพการณ์และอนุมัติผลการเรียนถูกต้องตามระเบียบ มีการตรวจสอบเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ได้ มาตรฐานอย่างต่อเนื่องจึงทำให้ปัญหาการบริหารงานวิชาการในด้านนี้มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด (โรงเรียนสระบุรีวิทยาคม, 2565) ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิชา พุ่มพวง (2559) ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหา และแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการ ด้าน การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน อยู่ในระดับปานกลาง

1.7 ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา เมื่อพิจารณารายด้าน มี ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด ทั้งนี้ เป็นเพราะสถานศึกษามีการจัดการอบรมให้ความรู้และส่งเสริมให้ครู ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทำให้ครูประจำวิชา มีความรู้ความเข้าใจในแนวทางการวิจัยในชั้นเรียนที่ต้อง อีกทั้ง สถานศึกษายังได้กำหนดให้การวิจัยเป็น นโยบายที่สำคัญของสถานศึกษา มีการสนับสนุนให้ครูทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน (โรงเรียน สระบุรีวิทยาคม, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของ กิ่งแก้ว เฟื่องศิลา (2558) ศึกษาวิจัยเรื่อง การ บริหารงานวิชาการของโรงเรียนวัดโพรงมะเดื่อ (ศรีวิทยากร) ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการบริหารงาน วิชาการด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาอยู่ในระดับน้อยที่สุด

1.8 ด้านการพัฒนาส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ เมื่อพิจารณารายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ น้อยที่สุด ทั้งนี้ เป็นเพราะสถานศึกษาจัดระบบแหล่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียน ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ สนับสนุนและส่งเสริมให้ครูและนักเรียนใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้ นักเรียนมีความรอบรู้ เกิด ทักษะกระบวนการและความรู้สึกรักคิด อันจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย (โรงเรียนสระบุรีวิทยาคม, 2565) จึงทำให้ปัญหาการพัฒนาแหล่งเรียนรู้มีระดับการปฏิบัติในน้อยที่สุด ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภารัตน์ คงวัง (2563) ศึกษาวิจัยเรื่องปัญหาและแนวทางการพัฒนางานวิชาการของโรงเรียนในเขต

อำเภอพัฒนา จังหวัดระยอง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการ ด้านการพัฒนาส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก

1.9 ด้านการนิเทศการศึกษา เมื่อพิจารณารายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด ทั้งนี้ เป็นเพราะสถานศึกษาดำเนินการนิเทศอย่างเป็นระบบและทั่วถึง ส่งเสริมให้ครูเห็นความสำคัญของการนิเทศการศึกษาว่าเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจประสานงานและเสริมสร้างศักยภาพในการทำงาน ส่งผลต่อการพัฒนางานของสถานศึกษาและยังมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการจัดระบบนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษากับสถานศึกษาอื่น (โรงเรียนสระบุรีวิทยาคม, 2565) ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิชา พุ่มพวง (2559) ศึกษาวิจัยเรื่องปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการ ด้านการนิเทศการศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง

1.10 ด้านการแนะแนว เมื่อพิจารณารายด้าน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดและอยู่ในระดับน้อยที่สุด ทั้งนี้ เป็นเพราะสถานศึกษามีการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นอย่างดี มีเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นปัจจุบัน มีการจัดทำแบบคัดกรอง เพื่อเก็บข้อมูลนักเรียนอย่างชัดเจน อีกทั้ง สถานศึกษามีเครือข่ายความร่วมมือด้านการแนะแนวมีครูในสถานศึกษาอื่นและหน่วยงานอื่นเข้ามาแนะแนวให้กับนักเรียนเป็นประจำทุกปี มีการดูแล กำกับ นิเทศ ติดตามและสนับสนุนการดำเนินการแนะแนวและดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ (โรงเรียนสระบุรีวิทยาคม, 2565) ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ นคร จงอนุรักษ์ (2564) ศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนชะอำคุณหญิงเนื่องบุรี ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการด้านการแนะแนว อยู่ในระดับมาก

1.11 ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา เมื่อพิจารณารายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด ทั้งนี้ เป็นเพราะสถานศึกษามีการจัดระบบโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน ครูส่วนมากมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์การประเมิน เป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัดของกระทรวง มีการจัดทำโครงการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ดำเนินการพัฒนางานตามแผนอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งสถานศึกษาได้จัดทำรายงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้กับหน่วยงานต้นสังกัด เป็นประจำทุกปีและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เพื่อยอมรับการประกันคุณภาพภายนอก (โรงเรียนสระบุรีวิทยาคม, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกิ่งแก้ว เพ็ญศิลา (2558) ศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนวัดโพรงมะเดื่อ (ศรีวิทยากร) ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา อยู่ในระดับน้อยที่สุด

1.12 ด้านการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ เมื่อพิจารณารายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด ทั้งนี้ เป็นเพราะสถานศึกษาจัดกระบวนการส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ชุมชนและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของสถานศึกษา (โรงเรียนสระบุรีวิทยาคม, 2565) อีกทั้ง ครูมีภารกิจในการเรียนการสอน

น้อย ทำให้ปัญหาด้านการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการจึงอยู่ในระดับน้อยที่สุด ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภารัตน์ คงวัง (2563) ศึกษาวิจัยเรื่องปัญหาและแนวทางการพัฒนาวิชาการของโรงเรียนในเขตอำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการ ด้านการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ อยู่ในระดับมาก

1.13 ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น เมื่อพิจารณาารายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด ทั้งนี้ เป็นเพราะสถานศึกษา มีการติดต่อสื่อสารระหว่างกลุ่มโรงเรียนหรือศูนย์เครือข่ายมีการประสานงานชัดเจน การจัดกิจกรรมระหว่างกลุ่มมีมาก ซึ่งการตั้งศูนย์เครือข่ายตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการ กับสถานศึกษาอื่น มีจุดประสงค์ เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนภายในกลุ่มหรือโรงเรียนเครือข่ายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการใช้ทรัพยากรดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ (โรงเรียนสระบุรีวิทยาคม, 2565) ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิชา พุ่มพวง (2559) ศึกษาวิจัยเรื่องปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการ ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่นอยู่ในระดับปานกลาง

1.14 ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กรหน่วยงาน สถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา เมื่อพิจารณาารายด้าน มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับน้อยที่สุด ทั้งนี้ เป็นเพราะสถานศึกษาจัดการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการ แก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน สถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษาครอบคลุมและชัดเจน มีการจัดการระบบเครือข่าย (โรงเรียนสระบุรีวิทยาคม, 2565) ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ นคร จงอนุรักษ์ (2564) ศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนชะอำคุณหญิงเนื่องบุรี ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการ ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน สถานประกอบการและสถาบันอื่น ที่จัดการศึกษา อยู่ในระดับมาก

1.15 ด้านการจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา เมื่อพิจารณาารายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด ทั้งนี้ เป็นเพราะสถานศึกษามีการจัดทำเอกสารวิชาการในลักษณะของคู่มือนักเรียนและผู้ปกครองและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการปฏิบัติงานวิชาการ สำหรับการเผยแพร่ระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานวิชาการให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ (โรงเรียนสระบุรีวิทยาคม, 2565) ส่งผลให้การปฏิบัติเป็นไปในทางเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิ่งแก้ว เพ็ญศิลา (2558) ศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนวัดโพรงมะเดื่อ (ศรีวิทยากร) ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการ ด้านการจัดทำระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา อยู่ในระดับน้อยที่สุด

1.16 ด้านการคัดเลือกหนังสือแบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา เมื่อพิจารณารายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด ทั้งนี้ เป็นเพราะสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการจัดแบบเรียนสำหรับผู้เรียน มีการจัดหาแบบเรียนสำหรับผู้เรียน เป็นการดำเนินงานวิชาการ ในด้านสื่อการสอนที่มีความสำคัญยิ่ง หากสถานศึกษามีการบริหารจัดการที่ดีจะส่งผลให้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลแก่ผู้เรียน (โรงเรียนสระบุรีวิทยาคม, 2565) ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ นคร จงอนุรักษ์ (2564) ศึกษาวิจัย เรื่องการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนชะอำคุณหญิงเนื่องบุรี ผลการวิจัย พบว่า ปัญหา การบริหารงานวิชาการ ด้านการคัดเลือกหนังสือแบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก

1.17 ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา เมื่อพิจารณารายด้านมีค่าเฉลี่ยสูงสุดและอยู่ในระดับน้อยที่สุด ทั้งนี้ เป็นเพราะสถานศึกษามีสื่อการเรียนการสอน วัสดุ อุปกรณ์และสื่อเทคโนโลยีที่ไม่ทันสมัยและมีไม่เพียงพอกับจำนวนผู้เรียน ครูมีความรู้ด้านสื่อสมัยใหม่ไม่เพียงพอ ตามเทคโนโลยีไม่ทัน ขาดทักษะในการผลิตสื่อและขาดแคลนงบประมาณ ในการสร้างสื่อ จัดหาสื่อและนวัตกรรมทางการศึกษาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกิ่งแก้ว เพื่องศिला (2558) ศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนวัดโพรงมะเดื่อ (ศรีวิทยากร) ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการ ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา อยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. ผลการวิจัย พบว่า ครูโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรีที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อปัญหาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ผลการวิจัย พบว่า ครูโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรีที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อปัญหาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรีโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. แนวทางการแก้ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม สรุปได้ว่า ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษามีแนวทางการแก้ปัญหา คือ สถานศึกษาควรจัดให้มีการประชุมร่วมกับครูผู้สอน เพื่อกำหนดนโยบายและวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียนว่าต้องการสื่อและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนอย่างไร ควรนำคณะครูไปศึกษาดูงานการนำเสนอนวัตกรรมใหม่ของโรงเรียนที่ได้รางวัล ควรจัดตั้งเครือข่ายทางวิชาการ ชมรมวิชาการ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ควรเพิ่มแรงจูงใจให้ครูห้องสมุด จัดหมวดหมู่หนังสือให้สามารถค้นหาได้สะดวก เผยแพร่หนังสือใหม่ จัดสถานที่ให้สะอาด แบ่งพื้นที่ห้องสมุดให้ตอบสนองกับนักเรียนแต่ละกลุ่ม มีความเหมาะสมกับการอ่าน พัฒนาให้ทันสมัยและควรแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อเฝ้าระวังการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน รวมถึงการเชิญศึกษานิเทศก์มาเฝ้าระวังในชั้นเรียน ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา สถานศึกษาควรจัดให้บุคลากรทางการศึกษาอบรม ศึกษาวิจัยในชั้นเรียน

โดยร่วมกันประชุม เพื่อหาแนวทางในการกำหนดนโยบายจากประเด็นหัวข้อวิจัยของบุคลากรที่คิดว่าเป็นประเด็นปัญหาระดับสำคัญที่สุดก่อน แล้วจึงพิจารณาในหัวข้อรองลงมา ควรอบรมให้ความรู้ในการทำวิจัยในชั้นเรียน ตลอดจนศึกษาดูงานตามแหล่งต่าง ๆ เพื่อพัฒนาครู พัฒนาเด็กเป็นสำคัญ ให้มีความรู้เกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ สถานศึกษาควรรวบรวมวิจัยและสนับสนุนให้จัดประกวดเผยแพร่ผลงานวิจัยจากการตีพิมพ์ ทั้งในและนอกสถานศึกษา ควรติดตามให้ครูนำผลการวิจัยมาพัฒนา การเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพในชั้นเรียนให้เหมาะสมสูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- โรงเรียนสระบุรีวิทยาคม (2565). ข้อมูลทั่วไปโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม. Retrieved April 23, 2022, from <http://www.sbw.ac.th>
- กิ่งแก้ว เพ็ญศิลา (2558). *การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนวัดโพรงมะเดื่อ (ศรีวิทยากร)*.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นคร จงอนุรักษ์ (2564). *การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนชะอำคุณหญิงเนื่องบุรี*. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บุญชม ศรีสะอาด (2560). *วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1. (พิมพ์ครั้งที่ 5)*. กรุงเทพฯ:
สุวีริยาสาส์น.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2555). *การบริหารงานวิชาการ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- พัชรินทร์ สามะณี (2556). *สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของ
โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 27*. บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560). *แนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ระดับการศึกษาขั้น
พื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานเลขาธิการและ คณะกรรมการ
ยุทธศาสตร์ชาติ (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580*
(ฉบับประกาศราชกิจจานุเบกษา). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา เศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ.
- สุภารัตน์ คงวัง (2563). *ปัญหาและแนวทางการพัฒนางานวิชาการของโรงเรียนในเขตอำเภอนิคม
พัฒนา จังหวัดระยอง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อภิชา พุ่มพวง (2559). *ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียน มัธยมศึกษา
จังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6*. บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และทักษะการเรียนรู้และ
นวัตกรรม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

THE DEVELOPMENT OF SCIENTIFIC PROCESS SKILLS AND LEARNING
AND INNOVATIVE SKILLS BY 7E LEARNING MANAGEMENT OF
INQUIRY CYCLE FOR GRADE 8 STUDENTS

¹จีระวรรณ ศรีวิเศษ และ ²ดุจเดือน ไชยพิชิต

¹Jeerawan Sonwiset and ²Dudduan Chaipichit

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย

North Eastern University, Thailand

¹gggwan@gmail.com, ²Dudduan.chi.@neu.ac.th

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น (7E) ให้มีคะแนนเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 70 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 70 2) พัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น (7E) ให้มีคะแนนเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 70 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 70 กลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพรชัยวิทยาลัย์ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดกาฬสินธุ์ สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 20

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

² อาจารย์ ดร., สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มีรูปแบบการวิจัยเป็นแบบการทดลองเบื้องต้น (Pre-Experimental Designs) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) แผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาวิทยาศาสตร์ แบบวัฏจักรสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7E) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เรื่อง สารละลาย จำนวน 9 แผน 2) แบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง สารละลาย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 แบบทดสอบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ 3) แบบทดสอบวัดทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา เรื่อง สารละลาย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 แบบทดสอบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ สถิติในการวิจัยใช้สถิติพื้นฐาน เป็นค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น (7E) มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 74.50 ของคะแนนเต็ม และมีจำนวนนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 85 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด และทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น (7E) คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 76.50 ของคะแนนเต็ม และมีจำนวนนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 85 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด

คำสำคัญ: ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์, ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม, การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น (7E)

Abstracts

This research aimed to: 1) develop the scientific process skills of Mattayomsuksa 2 Students by the 7E learning cycle (7E) to reach the mean score of 70%, and 70% of all students could pass the stated criterion, 2) develop the learning skills and innovation of Mattayomsuksa 2 Students by the 7E learning cycle (7E) to reach the 70% criterion, and 70% of students could pass the stated criterion. The target group included 20 Mattayomsuksa 2 Students, selected from the purposive random sampling, in Phornchaiwitthalai School, Huayphueng District, Kalasin Province, under Kalasin Provincial Education Office, Semester 2, 2022 Academic Year, conducted with the research design through the pre-experimental design. The research instruments contained: 1) 9 learning management plans in science subject with the 7E learning cycle (7E) for Mattayomsuksa 2 Students,

entitled Solution, for Mattayomsuksa 2 Students, 2) the 4 multiple-choice tests with 20 items for assessing the scientific process skills, entitled Solution, 3) the 4 multiple-choice tests with 20 items to assess the learning skills and innovation, critical thinking and problem solving, entitled Solution for Mattayomsuksa 2 Students. The research statistics included the basic statistics covering the percentage, mean and standard deviation. The data analysis implied that the scientific process skills of Mattayomsuksa 2 students by the 7E learning cycle (7E) indicated 74.50% of the total score, and 85% of all students could pass the stated criterion. Also, the learning skills and innovation of Mattayomsuksa 3 Students by the 7E learning cycle (7E) exposed 76.50% of the total score, and 85% of all students could pass the setting criterion.

Keywords: scientific process skills, learning skills and innovation, the 7E learning cycle (7E)

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 92) กล่าวว่า วิทยาศาสตร์มีบทบาทสำคัญยิ่งในสังคมโลกปัจจุบันและอนาคต เพราะวิทยาศาสตร์เกี่ยวข้องกับทุกคนทั้งในชีวิตประจำวันและการทำงานอาชีพต่างๆ ตลอดจนเทคโนโลยีเครื่องมือเครื่องใช้และผลผลิตต่างๆ ที่มนุษย์ได้ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในชีวิตและการทำงานเหล่านี้ ล้วนเป็นผลของความรู้วิทยาศาสตร์ผสมผสานกับความคิดสร้างสรรค์และศาสตร์อื่นๆ วิทยาศาสตร์ช่วยให้มนุษย์ได้พัฒนาวิธีคิดทั้งความคิดเป็นเหตุเป็นผล คิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์วิจารณ์มีทักษะสำคัญในการค้นคว้าหาความรู้มีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบสามารถตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพที่ตรวจสอบได้ วิทยาศาสตร์เป็นวัฒนธรรมของโลกสมัยใหม่ซึ่งเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Knowledge-Based Society) ดังนั้น ทุกคนจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้รู้วิทยาศาสตร์เพื่อที่จะมีความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติและเทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นสามารถนำความรู้ไปใช้อย่างมีเหตุผลสร้างสรรค์มีคุณธรรม และมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและอุตสาหกรรม ในปัจจุบัน ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยยกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ของ

ประชาชนให้สูงขึ้น ความรู้วิทยาศาสตร์ยังช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาเศรษฐกิจ สามารถแข่งขันกับนานาประเทศและดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมโลกได้อย่างมีความสุข การที่จะสร้างความเข้มแข็งทางด้านวิทยาศาสตร์นั้น องค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งคือ การจัดการศึกษาเพื่อเตรียมคนให้อยู่ในสังคมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับพูนสุข อุดม (2553 : 62) ที่กล่าวว่า การพัฒนาประเทศในอนาคตต้องพึ่งพาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยต้องถือว่าการปลูกฝังความสนใจใฝ่รู้ทางด้านวิทยาศาสตร์เป็นเรื่องสำคัญที่สุด ในแต่ละประเทศจึงมีการกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาการศึกษาวิทยาศาสตร์เพื่อเตรียมกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์ให้สามารถสนองตอบต่อความต้องการด้านต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมวิทยาศาสตร์ ทุกคนจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้รู้วิทยาศาสตร์ (Scientific Literacy for All) เสาะแสวงหาติดตามและใช้ข้อมูลข่าวสารทางวิทยาศาสตร์เพื่อเพิ่มโอกาสในการเลือกวิถีชีวิตที่เหมาะสมและสามารถก้าวทันกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วได้ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2546 : 1-3) จึงได้พัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อเตรียมคนในสังคมแห่งความรู้และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยมุ่งหวังให้นักเรียนได้เรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่เน้นการเชื่อมโยงเนื้อหาแนวคิดหลักและกระบวนการที่เป็นสากลแต่มีความสอดคล้องกับชีวิตจริง มีความยืดหยุ่นที่หลากหลายตอบสนองนักเรียนที่มีความถนัดและความสนใจแตกต่างกันและนักเรียนทุกคนจะได้รับการส่งเสริมให้พัฒนากระบวนการคิดความสามารถในการเรียนรู้ กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ ใช้ยุทธศาสตร์การเรียนการสอนที่หลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการ ความสนใจและวิธีเรียนที่แตกต่างกันของนักเรียน และต้องส่งเสริมและพัฒนานักเรียนให้มีเจตคติคุณธรรมจริยธรรมค่านิยมที่เหมาะสมต่อวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีสังคมและสิ่งแวดล้อม

จากการประเมินคุณภาพทางการศึกษาของกรมวิชาการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ. 2551: ออนไลน์) พบว่า นักเรียน ทั่วประเทศได้คะแนนจากการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ โดยเฉพาะวิชาวิทยาศาสตร์และความสามารถในการแก้ไขปัญหาทางวิทยาศาสตร์อีกทั้งพบว่าความผิดพลาดของการสอนวิทยาศาสตร์ในปัจจุบัน ได้แก่การสอนที่ไม่อาจนำเอาความฉลาด สติปัญญาของนักเรียนมาใช้ในการแก้ปัญหาย่างสร้างสรรค์การเรียนการสอนที่โน้มเอียงไปทางบิบบังคับให้คล้อยตาม หรือเลียนแบบมากกว่าเรียนตามกรรมวิธีของการสร้างสรรค์ความรู้การเรียนการสอนนักเรียนไม่ค่อยได้รับการฝึกฝนให้เป็นคนช่างคิด (สถาบัน ส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. 2551: 2) ในการจัดการเรียนรู้ในรายวิชา วิทยาศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ผ่านมา พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ในเรื่อง สารละลาย ซึ่งประกอบด้วย การละลายของสารในตัวทำละลาย ประเภทของสารละลาย มวลของสารละลาย กระบวนการเกิด

สารละลายปริมาตรของสารละลาย การละลายได้ (Solubility) สมบัติบางประการของสารละลาย ต่ำกว่าเกณฑ์ของโรงเรียน (รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษาปีการศึกษา 2563: โรงเรียน พรชัยวิซาลัย.)

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้จัดทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์และทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น (7E) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาที่ทำให้ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ต่ำ เป็นเพราะความรู้เกี่ยวกับการละลายของสารในตัวทำละลายต่าง ๆ มีมาก และการใช้ต่างกัน ประกอบกับต้องมีการคำนวณในเรื่องความเข้มข้นของสารละลาย จึงอาจส่งผล ให้นักเรียนไม่เข้าใจเนื้อหาดังกล่าวนี้นี้ได้ ดังนั้นการที่จะพัฒนาผลสัมฤทธิ์ให้เป็นไปตามเกณฑ์ของ โรงเรียน เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษา เรื่อง สารละลาย ระดับที่สูงขึ้นไป ครูผู้สอน ต้องพัฒนารูปแบบการสอนและเทคนิคการสอนที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น (7E) ให้มีคะแนนเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 70 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 70
2. เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น (7E) ให้มีคะแนนเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 70 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 70

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยมีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพรชัยวิซาลัย อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 20 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหาการดำเนินการศึกษาการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 คือ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นผสมผสาน 3 ทักษะ ได้แก่ ทักษะการทดลอง ทักษะการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ และทักษะการตีความหมายข้อมูลและลงข้อสรุป และทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ได้แก่ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาวิทยาศาสตร์ แบบวัฏจักรสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7E) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เรื่อง สารละลาย จำนวน 9 แผน เวลารวม 15 ชั่วโมง

3.2 แบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง สารละลาย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 แบบทดสอบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

3.3 แบบทดสอบวัดทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา เรื่อง สารละลาย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 แบบทดสอบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์การและพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) และค่าร้อยละ (Percentage) เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป และมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของนักเรียนทั้งหมด

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น (7E) ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เรื่องสารละลาย

จำนวน นักเรียน	คะแนน เต็ม	คะแนน ที่ผ่าน	คะแนนวัดทักษะ กระบวนการ	จำนวน นักเรียน	ร้อยละ ของนักเรียน

ทั้งหมด		เกณฑ์ ร้อยละ 70	ทางวิทยาศาสตร์			ที่ผ่านเกณฑ์		ที่ผ่านเกณฑ์	
			$\bar{X}$	ร้อยละ	SD.	ผ่าน	ไม่ผ่าน	ผ่าน	ไม่ผ่าน
20	20	14	14.90	74.50	1.25	17	3	85.00	15.00

จากตารางที่ 1 พบว่า ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น (7E) มีคะแนนเฉลี่ย 14.90 คิดเป็นร้อยละ 74.50 ของคะแนนเต็มและมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ เท่ากับร้อยละ 85.00 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

2. ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น (7E) ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสรุปคะแนนทดสอบวัดทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เรื่องสารละลาย

จำนวน นักเรียน ทั้งหมด	คะแนน เต็ม	คะแนน ที่ผ่าน เกณฑ์ ร้อยละ 70	คะแนนวัดทักษะการเรียนรู้ และนวัตกรรม			จำนวนนักเรียน ที่ผ่านเกณฑ์		ร้อยละ ของนักเรียน ที่ผ่านเกณฑ์	
			$\bar{X}$	ร้อยละ	SD.	ผ่าน	ไม่ผ่าน	ผ่าน	ไม่ผ่าน
20	20	14	15.30	76.50	1.56	17	3	85.00	15.00

จากตารางที่ 2 พบว่า ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น (7E) คะแนนเฉลี่ย 15.30 คิดเป็นร้อยละ 76.50 ของคะแนนเต็มและมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ เท่ากับร้อยละ 85.00 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

อภิปรายผล

การวิจัยการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น (7E) อภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น (7E) มีคะแนนเฉลี่ย 14.90 คิดเป็นร้อยละ 74.50 และมี

จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 85.00 ของนักเรียนทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดกิจกรรมเรียนรู้แบบวงจรการเรียนรู้ 7 ขั้น (7E) เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยนักเรียนสร้างความรู้ด้วยตัวเองซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง เน้นในเรื่องการตรวจสอบความรู้เดิมและการถ่ายโอนการเรียนรู้ โดยการตรวจสอบความรู้เดิมจะใช่วิธีการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสงสัย อยากรู้ อยากเห็น อาจจะใช้การตั้งคำถาม ซึ่งเป็นขั้นตอนที่นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมเข้ากับประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับ โดยใช้กระบวนการสำรวจค้นหาเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบนั้น ๆ และนำความรู้ที่ได้รับไปเชื่อมโยงและแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้การเรียนรู้ของนักเรียนที่ได้รับมีความคงทนและยาวนาน (Eisenkraft, 2003, 56-59) สมาคมอเมริกันเพื่อความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ (American Association for the Advancement of Science, 1970 : 33) กล่าวว่าทักษะทางวิทยาศาสตร์เป็นกระบวนการคิด เป็นกระบวนการทางปัญญา ฉะนั้นจึงเป็นกระบวนการใช้ปัญหาในการสอนวิทยาศาสตร์ จำเป็นต้องปลูกฝังนักเรียนให้เกิดทักษะทางวิทยาศาสตร์ และ Anderson (1979 : 4) ได้กล่าวว่าเป็นวิธีการที่นักวิทยาศาสตร์ใช้ในการแสวงหาความรู้ ความหมายที่สำคัญคือวิถีทางของทักษะกระบวนการในการหาความรู้ กระบวนการนี้จะเกิดสลับซับซ้อนในแต่ละบุคคลทำให้เกิดพัฒนาทางด้านสติปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของนุไรอา ดิง (2562) ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้นร่วมกับการใช้ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ที่มีต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านราษฎร์ประสานจิต อำเภอพนมพิณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ ด้านความรู้ - ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้การวิเคราะห์ การสังเคราะห์และการประเมินค่า และชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ ด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ดังนี้ 1) ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ ด้านความรู้ - ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์และการประเมินค่า มีประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 81.05/88.86 ส่วนชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ ด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มีประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 82.36/89.76 2) จากผลการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยวิธีสอนแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้นร่วมกับการใช้ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) จากผลการเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยวิธีสอนแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น ร่วมกับการใช้ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความพึงพอใจต่อวิธีสอนแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น

ร่วมกับการใช้ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านเนื้อหารองลงมา คือ ด้านสื่อการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและด้านการวัดและประเมินผลตามลำดับ สุพัตรา มณีวรรณ (2556: 44) ได้ศึกษาผลการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง ไฟฟ้า ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น มีคะแนนเฉลี่ยทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นัยนา สัมรัมย์ (2556-2557: 20) ที่ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา วิทยาศาสตร์ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และจิตวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จากการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้เสริมด้วยการแสดงกลวิทยาศาสตร์ พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้เสริมด้วยการแสดงกลทางวิทยาศาสตร์ มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และหลังการสอนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70

2. ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น (7E) มีคะแนนเฉลี่ย 15.30 คิดเป็นร้อยละ 76.50 และมีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 85.00 ของนักเรียนทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น (7E) จะเน้นการถ่ายโอนการเรียนรู้และให้ความสำคัญกับการตรวจสอบความรู้เดิมของผู้เรียน ซึ่งเป็นสิ่งที่ครูไม่ควรจะละเลยหรือละทิ้ง เนื่องจากการตรวจสอบพื้นความรู้เดิมของผู้เรียน จะทำให้ครูผู้สอนได้ค้นพบว่า ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้อะไรก่อนที่จะเรียนในเนื้อหา นั้น ๆ ผู้เรียนจะสร้างความรู้จากพื้นความรู้เดิมที่ผู้เรียนมี ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย และไม่เกิดแนวความคิดที่ผิดพลาด การละเลยหรือเพิกเฉยในขั้นนี้จะทำให้ยากแก่การพัฒนาแนวความคิดของผู้เรียน ซึ่งจะไม่เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ครูผู้สอนวางไว้ (Bransford, Brown, & Cocking, 2000, หน้า 131-154) ภาศิเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (Partner for 21st Century Skill, 2009) ได้กล่าวว่า ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมเป็นทักษะที่ใช้แยกแยะระหว่างผู้เรียนที่มีทักษะในการดำรงชีวิตที่มีความซับซ้อนมากขึ้นในศตวรรษที่ 21 และนักเรียนที่ไม่มีทักษะเหล่านั้นโดยเจาะจงไปที่ทักษะความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) ทักษะการแก้ปัญหา (Problem Solving) ทักษะการสื่อสาร (Communication) และทักษะความร่วมมือ (Collaboration) การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นกระบวนการคิดที่ผู้คิดต้องคิดกว้าง คิดลึก คิดถูกต้องอย่างมีเหตุผล ซึ่งการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีความสัมพันธ์กับการคิดแก้ปัญหา โดยการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นทักษะสำคัญของการแก้ปัญหา และการแก้ปัญหานั้นส่วนใหญ่ต้องใช้การคิด

อย่าง มีวิจารณ์ญาณ วิภาวี ศิริลักษณ์, 2557 : 31 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุทธภา บุญแซม (2553) ได้ศึกษาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาฟิสิกส์ หน่วยการเรียนรู้เรื่อง คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบัวหลวง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณของนักเรียนหลังการเรียนแบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) สูงกว่าก่อนการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วยการเรียนรู้เรื่อง คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วยการเรียนรู้เรื่อง คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พฤษภา โปธิงสำโรง (2549) ได้ศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอน 7E ในวิชาฟิสิกส์ ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม แผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอน 7E มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการแก้ปัญหาสูงกว่าที่กำหนด คือสูงกว่าร้อยละ 70 โดยนักเรียนที่เรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอน 7E มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฟิสิกส์หลังการเรียนสูงกว่านักเรียนโดยใช้วิธีการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักเรียนที่เรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอน 7E มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการแก้ปัญหาหลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ลักษณะ ศิริมาลา (2553) ได้ศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอน 7E ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทพสถิตวิทยา จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่าความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอน 7E พบว่า ในจำนวนนักเรียน 36 คน มีนักเรียนที่ได้คะแนนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 72.22 ซึ่งผานเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอน 7E พบว่า ในจำนวน

นักเรียน 36 คน มีนักเรียนที่ได้คะแนนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ของคะแนนเต็มจำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 80.56 ซึ่งผอ.งานเกณฑ์ที่กำหนด

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

กิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการสอนแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น เป็นการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้วิธีหนึ่ง โดยมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งนักเรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตัวเอง กระบวนการเรียนการสอนเริ่มต้นจากนักเรียนเป็นผู้ค้นหาคำถามด้วยตนเอง ผอ.กระบวนการคิด และกระบวนการสำรวจค้นหาเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบนั้นๆ และนำความรู้ที่ได้รับไปเชื่อมโยงและแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องได้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*.

กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ. กัลยา วาณิชยปัญญา.

นัยนา สิมรัมย์. (2556). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้ สารและการ*

จำแนกสารทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จากการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้เสริม ด้วยการแสดงกลวิทยาศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

นุรไอชา ดิง. (2562). *ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้นร่วมกับการใช้ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ที่มีต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านราษฎร์ประสานจิต อำเภอพนมพิณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี*

พฤกษ์ โปร่งลำโรง. (2549). *ผลของการใช้รูปแบบการเรียนการสอน 7E ในรายวิชาฟิสิกส์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*

พูนสุข อุดม. (2553). *ครูผู้สอน : การจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. สสวท. 38(165), 60. ภาวินี บุญธิมา. (2553)*

โรงเรียนพรชัยวิทยาลัย:รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษาปีการศึกษา 2563.โรงเรียนพรชัยวิทยาลัย อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์

- ลักษณ์ ศิริมาลา. (2553). ความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอน 7E. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิภาวี ศิริลักษณ์. (2557). การพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะของนักเรียนในศตวรรษที่ 21. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุพัตรา มณีวรรณ. (2556). การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องไฟฟ้า ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- สุทธภา บุญแซม. (2553). การศึกษาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาฟิสิกส์หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (7E). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2551). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551(ฉบับปรับปรุง 2560). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- American Association for The Advancement of Science. (AAAS. 1970. *Science Process Approach*. New York : Comantary for Teacher. AAAS. Xerox.
- Anderson, Barry F. (1980). *The Complete Thinker : A Hand Book of Techniques for Creative and Critical Problem-Solving*. New Jersey : Prentice Hall.

การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์การแปรรูปเครื่องจักสานตามภูมิปัญญา ท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์

อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ

THE DEVELOPMENT OF WICKER PROCESSING PRODUCTS BASED
ON LOCAL WISDOM ON SUFFICIENCY ECONOMY AND CREATIVE
ECONOMY, PHU KHIAO DISTRICT, CHAIYAPHUM PROVINCE

¹รัตนภรณ์ สีดา, ²ลักขณา สุกใส และ³ปณิธาน วรณวัลย์

¹Rattanaporn Seeda, ²Luckhana Suksai and ³PraniThan Wannawan

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ประเทศไทย

Rajabhat Chaiyaphum University, Thailand

Luckhana.su@cpru.ac.th.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์การแปรรูปเครื่องจักสานตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูล เบื้องต้นก่อนทำการวิจัย ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมขั้นตอนที่ 2 การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่นขั้นตอนที่ 3 สรุปผลงานการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่น ผู้วิจัยนำเสนอการสรุปผลงานการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่นผลทางวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาบริบทของชุมชนกลุ่มจักสาน จากการลงพื้นที่ ภาควิชาเพื่อสำรวจรูปแบบงานหัตถกรรมจักสาน ผู้วิจัยพบว่า

¹ อาจารย์ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ผลิตภัณฑ์จักสาน มีเพียงรูปแบบเดียว นั่นคือ การ นำมาจักสานเป็นพัด ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของกลุ่มจักสานตำบลโอโล อำเภอกุฉีชุมชม จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 30 คน 2) ผลการศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหา การพัฒนาผลิตภัณฑ์สรุปผลได้ดังนี้ เนื่องจากต้นไผ่ มีลักษณะต้นตรงและอ่อน จึงเหมาะอย่างยิ่งที่จะนำมาสานเป็นพัด และการทำพัดจากต้นไผ่ก็เป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ประจำชุมชนและเป็นอาชีพเสริมที่ทำรายได้ 3) ผลการดำเนินการพบว่า ความร่วมมือร่วมใจตั้งแต่เริ่มต้นส่งผลให้เกิดการยอมรับและไว้วางใจกันระหว่างผู้วิจัยชุมชน และนักพัฒนาการติดต่อประสานงาน ร่วมแรงร่วมใจ ร่วมพลังจึงประสบผลสำเร็จจนได้สมาชิกเข้า ร่วมดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่น จำนวน 30 คน ชุมชนจะได้รับความรู้เพิ่มมากขึ้น

คำสำคัญ : การพัฒนาผลิตภัณฑ์, การจักสานจากต้นไผ่

Abstract

Subject research further development of wickerwork processing products based on local knowledge on the basis of sufficiency economy and creative economy, Phu Khiao District, Chaiyaphum Province Research Process Step 1: Study of data preliminary before research participatory action. Step 2 Participatory operational research in the development of local wicker handicraft products. Step 3 Summarize the development of local wicker handicraft products. The researcher presents a summary of the development of local wicker handicraft products. The research results found that. 1) The results of the study of the context of the basketry community from the field visit fieldwork to explore wicker handicrafts The researcher found Wicker products There is only one form that is woven into a fan. The researcher used informal interviews to study the history of weaving group in Olo Subdistrict, Phu Khiao District, Chaiyaphum Province, totaling 30 people. 2) The results of the study of ways to solve the problem Product development can be summarized as follows. due to bamboo It has a straight and soft stem. Therefore, it is suitable for weaving a fan. And making fans from bamboo is a unique product of the community and a supplementary occupation that generates income. 3) The results of the operation showed that Collaboration from the beginning resulted in

mutual acceptance and trust among community researchers. and developer coordination join forces The joint power was so successful that it gained members. Participate in the development of local wicker handicraft products, totaling 30 people. The community will gain more knowledge.

Keywords : Product Development, bamboo basketry.

บทนำ

ปัจจุบันหัตถกรรมถูกนำไปใช้ในความหมายใหม่ที่ได้รับคามนิยมมากขึ้น จากสิ่งของเครื่องใช้ที่ จำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์ กลายเป็น โคมไฟจากเครื่องมือจับสัตว์น้ำ เป็นต้น เพราะการ ได้รับวัฒนธรรมจากสังคมเมืองและสังคมภายนอกรวมทั้งนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก เกิดเป็นช่องทางให้ผู้ แสวงหาผลประโยชน์เสาะหางานหัตถกรรมพื้นบ้านเพื่อนำไปแสวงหา กำไรทั้งในและนอกประเทศ ทำให้ เกิดการขยายตัวของอัตราการผลิตของสินค้าเพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาด ระบบการผลิตเพื่อ การค้า ได้ถูกนำมาพัฒนาโดยอาศัยการจัดการทางอุตสาหกรรมจึงเกิดขึ้น หน้าที่ของงานหัตถกรรมที่เป็น สิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือนจึงเปลี่ยนไป กระบวนการผลิตระบบอุตสาหกรรมในงานหัตถกรรมจึงเกิดขึ้น เป็นแบบแผนที่ละเอียดละน้อยโดยปริยาย และได้สร้างเครือข่ายงานประเภทเดียวกันในอีกหลายหมู่บ้านที่มีความถนัดเฉพาะทางต่างๆ กัน และในที่สุดขอบเขตของงานหัตถกรรมก็ได้เปลี่ยนความหมายและกลายเป็นงาน “หัตถอุตสาหกรรม” ในที่สุด (เอกรัตน์ วงษ์จิริต, 2545 :3)

หัตถอุตสาหกรรมเป็นวิธีคิดที่ใช้ทักษะความชำนาญ กระบวนการผลิต เทคโนโลยี ตลอดจนการบริหารจัดการในรูปแบบอุตสาหกรรม เพื่อคุณค่าในเชิงพาณิชย์ ขยายตัวเป็นธุรกิจสร้างรายได้เป็นอย่างมาก ในปัจจุบัน แต่ในทางกลับกันปัญหาที่เกิดขึ้นคือกระบวนการผลิต ความเชี่ยวชาญ และเทคโนโลยี ในงาน หัตถกรรมของแต่ละท้องถิ่นถูกกลืนด้วยการแข่งขันที่นับวันยิ่งสูงขึ้น ทั้งความต้องการของตลาด การ ลอกเลียนแบบ การแข่งขันกันลดราคาจึงเกิดขึ้น อีกทั้งตัวท้องถิ่นได้กลายสภาพเป็นเครื่องมือของกลุ่ม นายทุนที่ใช้ท้องถิ่นเป็นฐานการผลิต หรือไม่ก็ผลิตแต่ผลิตภัณฑ์เดิมๆ ที่ยังคงเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้ใน ชีวิตประจำวัน แต่ความจริงความหมายของผลิตภัณฑ์ได้เปลี่ยนไปแล้ว เป็นสิ่งที่น่าเสียดายทั้งๆ ที่กระบวนการผลิตหัตถกรรมหนึ่งชิ้นของท้องถิ่นมีขั้นตอนวิธีการและการใช้เทคโนโลยีในการผลิตเป็น จำนวนมาก แต่ท้องถิ่น ไม่สามารถพัฒนาได้เต็มประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นในเชิงเทคโนโลยีและการ ออกแบบ ท้องถิ่นจึงเป็นได้แค่เพียงฐานของนายทุนหรือผลิตภัณฑ์ราคาถูก トラบใดที่ท้องถิ่นไม่สามารถ นำเอากระบวนการผลิตที่มีอยู่มา

พัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับงานหัตถกรรมอย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยผู้วิจัย มีทัศนคติต่อกระบวนการผลิตว่า หากกระบวนการเหล่านั้นได้ถูกขยายความอย่างเป็นระบบขั้นตอนที่อยู่บนกระบวนการผลิต หนึ่งผลิตภัณฑ์ สามารถแตกแขนงได้เป็นสองหรือสามกระบวนการบนพื้นฐานของ กระบวนการผลิตเดิมโดยดึงคุณสมบัติที่น่าสนใจในแต่ละขั้นตอนหรืออาศัยเทคโนโลยีที่เรียบง่ายไม่ ซับซ้อน ที่สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับท้องถิ่นได้อย่างมหาศาล

เครื่องจักสานของ อำเภอกุฉีชุม จังหวัดชัยภูมิ เป็นกลุ่มตัวอย่างที่น่าสนใจในการทดลองแนวความคิด เพราะ ประชาชนในท้องถิ่นยึดอาชีพจักสานและรวมกลุ่มเป็นอาชีพหลักสร้างรายได้เลี้ยงครอบครัวเป็นจำนวนมากมาอย่างยาวนาน อีกทั้งยังใช้วัสดุธรรมชาติที่สามารถหาได้ในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ เป็นต้น แต่สิ่งที่ขาดอย่างชัดเจน คือการออกแบบและกระบวนการผลิต ในแง่ของการสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนเป็น ประเด็นหลัก โดยการพัฒนากระบวนการผลิตแนวทางใหม่บนพื้นฐานของทักษะ กระบวนการ และ เทคโนโลยีที่เรียบง่าย แต่เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่และเพิ่มมูลค่าให้แก่งานจักสาน ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้ กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาและพัฒนากระบวนการผลิตและขั้นตอนในงานหัตถกรรมจักสานของจังหวัดชัยภูมิเพื่อหาประสิทธิภาพ ด้านประโยชน์ใช้สอย ด้านความงาม ด้านการใช้งาน
2. เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้านจากกระบวนการผลิตแนวทางใหม่ที่ได้จากการศึกษากระบวนการผลิตงานจักสานของอำเภอกุฉีชุม จังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์การแปรรูปเครื่องจักสานตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อำเภอกุฉีชุม จังหวัดชัยภูมิ ได้ดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยภาคสนาม คือ การคัดเลือกชุมชนผู้วิจัยลงพื้นที่ชุมชนเพื่อสำรวจงานหัตถกรรมจักสานจากพืชท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ แหล่งคือ กลุ่มหัตถกรรมจักสาน กลุ่มหัตถกรรมจักสาน กลุ่มหัตถกรรมจักสาน กลุ่มหัตถกรรมจักสาน ในวันอาทิตย์ของเดือนมิถุนายน 2565 ถึง เดือนกรกฎาคม 2565 ผู้วิจัยได้คัดเลือกชุมชนที่เหมาะสมในการทำวิจัยในครั้งนี้ คือ ชุมชนกลุ่มจักสาน เพราะปัจจุบัน กลุ่มจักสาน โดยการใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นเพื่อเสริมรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัว และสมาชิกในชุมชน มีความต้องการที่จะพัฒนา

รูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่น หลังจากที่ได้คัดเลือกชุมชน แล้วนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการเข้าสู่ชุมชนเป็นระยะตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2565 จนถึงเดือนตุลาคม 2565 เพื่อสอบถามความต้องการและชี้แจงวัตถุประสงค์ของการดำเนินการวิจัยให้สมาชิกในชุมชน ได้ทราบและเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้แสดงความคิดเห็น

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่น ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยภาคสนามร่วมกับนักพัฒนาและ ชุมชนในการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหาศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหาจากการพิจารณาความเหมาะสมและความ เป็นไปได้ของชุมชนในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ โดยผู้วิจัย นักพัฒนา และชุมชน พิจารณา ร่วมกันว่าจะแก้ปัญหาในการพัฒนารูปแบบ งานหัตถกรรมจักสานท้องถิ่นด้วยวิธีใด จึงจะเหมาะสม โดยการนำเทคนิค AIC มาใช้ในการระดมความคิดเห็นของชุมชนด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) ในขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสร้างการพัฒนา (Influence) เพื่อนำแนวทางจากการระดมความคิดเห็นของสมาชิกแต่ละคนมากำหนดวิธีการหรือกิจกรรมที่จะทำให้เกิดการแก้ไขปัญหา เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของชุมชนในการพัฒนา รูปแบบผลิตภัณฑ์เพื่อนำมาใช้กำหนดแผนการดำเนินการพัฒนารูปแบบงานหัตถกรรมจักสาน ท้องถิ่นทั้ง 3 วงรอบการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 3 สรุปผลงานการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่น ผู้วิจัยนำเสนอการสรุปผลงานการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่น การปฏิบัติงานในตารางเปรียบเทียบและนำเสนอผลของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่นที่เกิดขึ้นแก่ชุมชน นักพัฒนา และนักวิจัย การดำเนินงานการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่น โดยได้กำหนดหน้าที่ความ รับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคนในการดำเนินกิจกรรมโดยการนำเทคนิค AIC มาใช้ในการระดมความคิดเห็นของชุมชนด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) ในขั้นตอนนี้ เป็นขั้นตอนการ สร้างแนวทางปฏิบัติ (Control) โดยการนำเอาวิธีการ หรือกิจกรรมที่ได้ตกลงเป็นที่ยอมรับร่วมกัน

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อจัดหมวดหมู่ของเนื้อหา (Category) จากนั้นนำมาสังเคราะห์เชิงระบบ (Systematic Synthesis) เพื่อหาประเด็นร่วมหรือประเด็นหลักและอธิบายเนื้อหา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์การแปรรูปเครื่องจักสานตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ สรุปผลดังนี้

1. บริบทของชุมชนกลุ่มจักสาน จากการลงพื้นที่ ภาคสนามเพื่อสำรวจรูปแบบงานหัตถกรรมจักสาน ผู้วิจัยพบว่า ผลิตภัณฑ์จักสาน มีเพียงรูปแบบเดียว นั่นคือ การ นำมาจักสานเป็นพัด ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ของกลุ่ม จักสาน จากพรรณา ชูแสง นักพัฒนาชุมชน เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2565 ผลการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการมีดังนี้ ชุมชนได้ร่วมกันจัดตั้งกลุ่มจักสาน เมื่อปี พ.ศ.2536 มีที่ตั้งอยู่ที่ 307 หมู่ที่ 5 ตำบลโไฮโล อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกลุ่มก็เพื่อต้องการรายได้เสริมเพิ่มเติมจากอาชีพหลัก เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน เพื่อสร้างความสามัคคีในชุมชนและเพื่อให้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนรุ่นหลัง โดยมีประธานกลุ่มคือ นางสาวกานดา อักษรชู ปัจจุบันสมาชิกทั้งหมด 30 คน กิจกรรม ของกลุ่มคือ การแปรรูป ปัญหาของกลุ่มในการดำเนินงานในขณะนี้คือสินค้ามีรูปแบบ เดียวคือพัด ทางกลุ่มจักสาน มีความต้องการที่จะพัฒนารูปแบบสินค้าให้เหมาะสมกับยุคสมัยและมีประโยชน์การใช้งานที่นอกเหนือไปจากการเป็นของที่ระลึกของชุมชน

2. การแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่น ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนในขั้นตอนนี้ผู้เข้าร่วมดำเนินการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่นได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาชุมชนโดยการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยได้นำเทคนิค AIC ในขั้นตอนการเรียนรู้ (Appreciation) มาใช้ในการระดมความคิดเห็นของชุมชนด้วยการ ประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2565 โดยการเปิดโอกาสให้ ผู้เข้าร่วมดำเนินการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่นได้แลกเปลี่ยนความรู้และ ประสบการณ์ เพื่อให้เกิดการเข้าใจปัญหา ข้อดี ข้อจำกัด ของต้นไผ่ นำมาเป็นวัสดุในการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสาน ผลจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และเรียนรู้ ร่วมกันทำให้ได้ข้อมูล แยกเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 3 สรุปผลงานการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่น ผู้วิจัยนำเสนอการสรุปผลงานการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์สรุปผลได้ดังนี้ เนื่องจากต้นไผ่ มีลักษณะต้นตรงและอ่อน จึงเหมาะอย่างยิ่งที่จะนำมาสานเป็นพัด และการทำพัดจากต้นไผ่ก็เป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ประจำชุมชนและเป็นอาชีพเสริมที่ทำรายได้ ให้กับคนในชุมชนมีตลาดรองรับที่แน่นอน แต่กระบวนการและขั้นตอนทั้งหมดของการทำพัด จากต้นไผ่ ต้องใช้ทั้งระยะเวลาและมีมือ และ เนื่องจากคุณสมบัติของต้นไผ่มีความกรอบ ตอกลืน ก้านสั้นและฉีกขาด

ได้ง่ายนั้น การนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ จึงค่อนข้างที่จะมีข้อจำกัดในด้าน ของขนาด ความคงทนในการใช้งาน ดังนั้นจากการศึกษาถึงคุณสมบัติของต้นไผ่ และได้ทราบถึง ปัญหาที่ได้กล่าวมาข้างต้น นั้นทำให้ได้ข้อมูลเพื่อการ กำหนด แนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากต้นไผ่ ดังนี้

- 1) ผลิตภัณฑ์ในรูปแบบใหม่ที่น่าที่จะเกิดจากการนำเศษวัสดุที่เหลือจากการทำพัตจากต้นไผ่ มาสร้างสรรค์ เพื่อเป็นการลดต้นทุนและใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นอย่างมีคุณค่า
- 2) เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีขนาดเล็กแต่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบได้ อย่างหลากหลาย
- 3) สามารถผลิตได้เร็วเพื่อสนองตอบความต้องการของตลาดได้ในอนาคต

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์การแปรรูปเครื่องจักสานตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ สามารถอภิปรายผลที่เกิดขึ้นได้ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นก่อนทำการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นก่อนทำการวิจัยปฏิบัติการแบบมี ส่วนร่วมโดยการ ลงพื้นที่ชุมชนเพื่อสำรวจงานหัตถกรรมจักสานจากพืชท้องถิ่นในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ กลุ่มหัตถกรรมจักสานผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อคัดเลือกชุมชนที่ต้องการ พัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่นโดยใช้วิธีการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการดำเนินการ ในขั้นตอนนี้พบว่า ผู้วิจัยเลือกชุมชนกลุ่มจักสานจากต้นไผ่ หมู่บ้านโกล ตำบลโกล อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ ทั้งนี้เป็นเพราะสมาชิกในชุมชนกลุ่มจักสาน มีปัญหาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่น และสมาชิกในชุมชนมีความต้องการที่จะพัฒนา ผลิตภัณฑ์เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว จึงทำให้ผู้วิจัยและชุมชนเกิดความร่วมมือร่วมใจและมีความต้องการ ร่วมกันในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่นโดยใช้วิธีการวิจัยปฏิบัติการแบบมี ส่วนร่วมกลุ่มหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่เป็นกลุ่มที่มีปัญหาในด้านการผลิตผลิตภัณฑ์ ถึงแม้ว่าพัตต้นไผ่จะเป็นที่ต้องการของตลาดจนแทบจะผลิตไม่ทัน แต่ชุมชนก็มีความต้องการที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนของตนเองให้มีความหลากหลาย ต้องการมีส่วนร่วมและเรียนรู้ในการ พัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมกับนักพัฒนาและผู้วิจัยอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนต่อไปในอนาคต ผลการดำเนินการในขั้นตอนนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ ชอบเข้มกลัดและโกวิท พวงงาม ที่กล่าวไว้ว่า ความต้องการในการแก้ปัญหาที่แท้จริงของผู้ที่อยู่กับปัญหาเกิดจากการร่วมมือกันระหว่างผู้ที่อยู่กับปัญหาหากจากภายนอกชุมชน เพื่อทำให้ปัญหาได้รับการแก้ไขให้

ถูกจุดและต่อเนื่อง (ภริตพร แก้วแกมเสือ, 2562) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ทงศักดิ์ ปัดสินธุ์, 2560) ที่พบว่า การฟื้นฟูศักยภาพของคนและชุมชนต้องมีเป้าหมายอยู่ที่ความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

2. การสร้างสัมพันธภาพกับชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชุมชนยอมรับและไว้วางใจ ซึ่งผลจากการที่ผู้วิจัยได้สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับชุมชน โดยการเข้าสู่ชุมชนเป็นระยะ พูดคุย เบื้องต้นถึงความสนใจที่จะร่วมกับชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากต้นไผ่ จากการสร้าง สัมพันธภาพกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ผู้วิจัยได้รับการตอบรับที่ดีจากชุมชน ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยมีการเตรียมการเป็นอย่างดี และใช้เวลาอยู่ร่วมกิจกรรมกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เพราะเครื่องมือที่สำคัญในขั้นตอนนี้คือตัวผู้วิจัยเองที่ต้องศึกษาแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ วิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยเฉพาะในด้านของบทบาทหน้าที่ของนักวิจัยในการดำเนินการ วิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อที่จะได้นำความรู้มาปรับใช้ในการเข้าไปอยู่ร่วมในชุมชน ทำตัวให้กลมกลืนกับชาวบ้านและชุมชนให้มากที่สุด ชุมชนจึงเกิดความไว้วางใจและยินดีที่จะเข้าร่วมในทุกๆ กิจกรรมในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ทั้งนี้เป็นเพราะการศึกษาเกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วม นั้น ชุมชนควรจะเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในทุกกระบวนการพัฒนา ทั้งการตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินกิจกรรม สิ่งสำคัญที่สุดของผู้วิจัยคือ ทำอย่างไรจึงจะชักชวน ส่งเสริมให้ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและรักษาการมีส่วนร่วมให้เหนียวแน่นและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่า การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นั้นเป็นกระบวนการกระตุ้นให้ชุมชนมีการกระทำต่อปัญหาเหล่านั้น เพื่อให้ชุมชนได้มีโอกาสเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นของ (ศาสตรา เหล่าอรรรค, 2560)

3. การเตรียมคนในการดำเนินงานมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหากลุ่มเป้าหมายในการดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผลการดำเนินการพบว่า ความร่วมมือร่วมใจตั้งแต่เริ่มต้นส่งผลให้เกิดการยอมรับและไว้วางใจกันระหว่างผู้วิจัยชุมชนและนักพัฒนาการติดต่อประสานงาน ร่วมแรงร่วมใจ ร่วมพลังจึงประสบผลสำเร็จจนได้สมาชิกเข้า ร่วมดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่น จำนวน 30 คน ซึ่งประกอบไปด้วยนักวิจัย 1 คน นักพัฒนา 3 คน และบุคคลในชุมชน 26 คน ทั้งนี้เพราะสมาชิกทุกคน ต่างตระหนักถึงสภาพปัญหาที่ร่วมกันและมีความหวังร่วมกันว่าเมื่อการดำเนินการวิจัยสิ้นสุดลงสิ่งที่ ชุมชนจะได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้ คือ ได้รับความรู้เพิ่มมากขึ้น ได้มีการร่วมกันคิดร่วมกันทำมี การเผยแพร่ความรู้สู่เยาวชนในท้องถิ่นซึ่งมีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์ สืบสานภูมิ ปัญญาท้องถิ่นให้ คงอยู่ต่อไป ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ แก้วทง สอนสังข์ที่พบว่า การสืบทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ และการพัฒนาปรับเปลี่ยนโดยความคิดสร้างสรรค์ของชุมชนจะสามารถ สร้าง รายได้ให้กับสมาชิกในชุมชนได้ (เจษฎา พัฒรานนท์, 2553). และการเผยแพร่ความรู้สู่เยาวชนในท้องถิ่นแสดงให้เห็นว่า ผลการวิจัยในครั้งนี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันทีในด้านการอนุรักษ์ สืบสานภูมิปัญญา

ท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกรมการศึกษานอกโรงเรียนที่กล่าวไว้ในส่วนของประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนั้น ประชาชนจะได้รับ ความรู้เพิ่มมากขึ้น ประชาชนจะมีการกระทำกันมากขึ้น ประชาชนจะมีการเผยแพร่พลังความรู้นี้มากขึ้นและผลการวิจัยจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันที (กริตพร แก้วแกมเสือ, 2562)

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับกลุ่มจักสานต้นไผ่ ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น นับเป็น ผลสำเร็จของการดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่นโดยใช้วิธีการวิจัย ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่ทำให้ชุมชนกลุ่มจักสานต้นไผ่สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเอง ได้รับความรู้เพิ่มมากขึ้น ได้มีการทำงานร่วมกันมากขึ้น ได้มีการเผยแพร่ความรู้กันมากขึ้น และผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันที เหล่านี้ล้วนเป็นประโยชน์จากการวิจัยปฏิบัติการแบบ มีส่วนร่วมที่ชุมชนกลุ่มจักสานต้นไผ่อย่างแท้จริง

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยภาคสนามร่วมกับชุมชน กลุ่มจักสานจากต้นไผ่ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่นโดยใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในช่วงระยะเวลาของการวิจัย เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรม จักสานท้องถิ่นของชุมชนต่อไป เมื่อสิ้นสุดการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ไปแล้วนั้น ชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องควรร่วมกันกระตุ้นให้เกิดการทำงานในการพัฒนาชุมชนร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ โดยการใช้ เทคนิควิธีการที่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กระบวนการ AIC หรือการระดมสมองในกรณีอื่นๆ ที่มีการกำหนดความต้องการ การวางแผน การปฏิบัติตามแผนและการประเมิน/สะท้อนกลับจะช่วยให้การพัฒนาในชุมชนมีความยั่งยืนมากขึ้น

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับกลุ่มจักสานต้นไผ่ ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น นับเป็น ผลสำเร็จของการดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่นโดยใช้วิธีการวิจัย ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่ทำให้ชุมชนกลุ่มจักสานต้นไผ่สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเอง ได้รับความรู้เพิ่มมากขึ้น ได้มีการทำงานร่วมกันมากขึ้น ได้มีการเผยแพร่ความรู้กันมากขึ้น และ ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันที เหล่านี้ล้วนเป็นประโยชน์จากการวิจัยปฏิบัติการแบบ มีส่วนร่วมที่ชุมชนกลุ่มจักสานต้นไผ่อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- เจษฎา พัฒรานนท์. (2553). การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่นโดยใช้วิธีการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกรณีศึกษากลุ่มจักสานใบกะป้อตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภोजุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทงศักดิ์ ปัดสินธุ์. (2560) ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนบ้านหนองโก อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม. วารสารช่อพะยอม. 28 (1).
- ภริตพร แก้วแกมเสื่อ. (2562) การอนุรักษ์ สืบสานและพัฒนางานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานโดยแนวคิดทางการออกแบบผลิตภัณฑ์. สารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์
Accepted: 28 March 2019.
- ศาสตรา เหล่าอรุณ. (2560). การศึกษาองค์ความรู้และต่อยอดภูมิปัญญาพื้นบ้านในการใช้เครื่องชุดวัสดุธรรมชาติเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในรูปแบบของเครื่องจักสาน. วารสารกระแสวัฒนธรรม, Accepted : November 24, 2017.
- เอกรัตน์ วงษ์จิริต. 2545. กระบวนทัศน์ใหม่ในงานออกแบบเพื่อการสร้างสายการผลิตงานหัตถอุตสาหกรรมแนวใหม่ของจังหวัดเชียงใหม่, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรังสิต.

แนวทางการพัฒนาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชน

เป็นฐาน : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหนองเชียงทูน

GUIDELINES FOR IMPLEMENTATION DEVELOPMENT OF
INTERNAL QUALITY ASSURANCE USING THE COMMUNITY
BASED DEVELOPMENT : A CASE STUDY OF
BANNONGCHIANGTOON SCHOOL

¹ธัญวรรณ ใจเพ็ง ²เจริญวิชัย สมพงษ์ธรรม และ ³กนกกาญจน์ ศรีสุรินทร์

¹Thanyawan Chaipeng, ²Charoenwit Sompongdam and ³Kanokkan Sisurin

มหาวิทยาลัยราชธานี, ประเทศไทย

Ratchathani University, Thailand

¹thanyawan.chaipeng@gmail.com

Received :January 6, 2023; **Revised** :March 10, 2023; **Accepted** :March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านหนองเชียงทูน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านหนองเชียงทูน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาโดยการสัมภาษณ์ คือ คณะกรรมการสถานศึกษา ตัวแทนผู้ปกครองช่วงชั้นที่ 1 ตัวแทนชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ และตัวแทนนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 และการศึกษาโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) คือ ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้างานประกันคุณภาพสถานศึกษา ตัวแทนชุมชน (สมาชิกองค์การ

¹ นักศึกษา, หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชธานี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

³ อาจารย์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

บริหารส่วนตำบล) ตัวแทนผู้ปกครองช่วงชั้นที่ 2 และตัวแทนนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 เก็บข้อมูลโดยการวิเคราะห์เอกสาร แบบสังเกตบริบท แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกและจัดระบบข้อมูลเพื่อให้เข้าใจถึงความหมายและความสำคัญของปรากฏการณ์จากทัศนะของผู้ถูกวิจัย (A Native Category Approach) พบว่า 1) สภาพและปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านหนองเชียงทูน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เอกสารเพื่อศึกษาสภาพและปัญหาที่ส่งเสริมระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การสังเกตบริบทเพื่อหาบริบททั่วไปของโรงเรียน จากนั้นนำประเด็นจากการวิเคราะห์เอกสารและการสังเกตบริบทมาสัมภาษณ์ เพื่อหาประเด็นที่นำมาใช้ในการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกจนได้ข้อสรุปข้อมูลที่เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 2) แนวทางการพัฒนาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านหนองเชียงทูน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน วิเคราะห์ข้อมูลตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริหารและการจัดการศึกษา ด้านการเรียนการสอน ด้านคุณภาพผู้เรียน และด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้

คำสำคัญ : ประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ชุมชนเป็นฐาน

Abstract

The objectives of this research were to study the conditions and problems of the internal quality assurance in Bannongchiangtoon School by using the community based learning. And to study the guidelines for developing the internal quality assurance in Bannongchiangtoon School by using the community based learning. The main informant in the study by interviewing were the school committee, the parents' representatives in the 1st tier, the community representatives(village headmen), the leaders of the 8 learning areas, and the student representatives in the 1st tier. And the focus group discussion of education were the chairman of the school committee, the school director, the educational institution quality assurance supervisors, the community representatives(Subdistrict Administrative Organization) and the parents' representatives in the 2nd tier. The student representatives in the 2nd tier collected data by document analyzing, context observation, interview and focus group discussion. Analyzed the data by classifying and organizing the data to understand the meaning and significance of the

phenomenon from the point of view of the researcher (A Native Category Approach). The research findings were. 1) Conditions and problems of the internal quality assurance in Bannongchiang toon School by using the community based learning. The data was analyzed by analyzing documents to study the conditions and problems that supported the internal quality assurance systems in the educational institutions. Presidential observations to find the general context of the school interviews were then taken from document analysis and contextual presidential observations to find the issues that can be used in the focus group discussions in order to gain in-depth information until the conclusions are drawn that guide the development of the internal quality assurance. 2) Guidelines for the Internal Quality Assurance in Bannongchiangtoon School by using the community based learning were to analyzed the data according to the basic education standards for the internal quality assurance by the Office of the Basic Education Commission. Ministry of Education which consists of 4 aspects: Education Administration and management, teaching the quality of students and developing a professional learning community.

Keywords :Quality assurance in educational institutions, Community Based Development

บทนำ

ในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพนั้น จำเป็นต้องใช้หลักการบริหารจัดการ เช่นเดียวกับการบริหารหรือดำเนินกิจการต่าง ๆ ที่ต้องมีการดำเนินงานให้เป็นระบบครบวงจรโดยมีขั้นตอนที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การประเมินผล เพื่อให้ได้ข้อมูลย้อนกลับอันจะสะท้อนให้เห็นถึงผลการดำเนินงานที่ผ่านมาว่าบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้เพียงใด รวมทั้งมีจุดอ่อนหรือปัญหาในเรื่องใดบ้างที่ต้องปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้การวางแผนและการดำเนินงานระยะต่อไปบรรลุเป้าหมายอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ จึงจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับการประเมินผล โดยเฉพาะการประเมินคุณภาพภายนอก และการประเมินคุณภาพภายใน จากหน่วยงานที่เป็นกลาง เพราะจะทำให้เกิดกลไกในการตรวจสอบอย่างจริงจัง รวมทั้งกระตุ้นให้หน่วยงานที่จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับชาติถึงหน่วยงานที่เล็กที่สุดคือสถานศึกษาและภายในห้องเรียนต้องมีการประเมินตนเองเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา (สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551)

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน) ได้ดำเนินการพัฒนาตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกรอบสี่ ทั้ง 3 ระดับการศึกษา ซึ่งที่

ประชุมคณะกรรมการบริหาร สมศ. พิจารณาและมีมติเห็นชอบกรอบการดำเนินการไว้ 5 ประเด็น คือ 1. คงมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอก (มาตรฐานตามกฎกระทรวงฯ) 2. ใช้หลักการ Better, Together, Simplify ในการพัฒนาตัวบ่งชี้ให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างการประกันคุณภาพภายใน (IQA) และการประกันคุณภาพภายนอก (EQA) 3. กำหนดให้ตัวบ่งชี้การประเมินเป็นตัวบ่งชี้สามมิติ (Three Dimensional KPIs) ได้แก่ ตัวบ่งชี้พื้นฐาน ตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ และตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริม 4. การประเมินต้องไม่เพิ่มภาระกับสถานศึกษา เน้นการประเมินผลผลิตและผลลัพธ์ของสถานศึกษา 5. คงชื่อตัวบ่งชี้เดิมจากการประเมินภายนอกกรอบสามแต่ปรับเกณฑ์การประเมินให้เข้มข้น เพื่อที่จะสามารถประกาศให้สถานศึกษาได้รับทราบก่อนล่วงหน้าอย่างน้อย 2 ปี ก่อนเข้าสู่การประเมินจริง (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2565)

ทั้งนี้การประกันคุณภาพภายใน จึงเป็นงานสำคัญในสถานศึกษาโดยสถานศึกษาเพื่อผู้เรียนและสังคมโดยรวม การประกันคุณภาพภายในจะทำให้สถานศึกษามีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีการทำงานที่มีเป้าหมายและแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน โดยในการดำเนินการตามแผนเพื่อให้เป็นไปตาม เป้าหมายนั้นจะต้องมีการประเมินคุณภาพภายในหรือการประเมินตนเองเพื่อตรวจสอบหรือพัฒนา ปรับปรุงให้เป็นการประเมินคุณภาพภายในหรือการประเมินตนเองเหมือนกับ การสวดมนต์ การสวดมนต์ตนเอง และสวดมนต์ผู้อื่นแล้ว วิเคราะห์หาจุดเด่น จุดด้อยที่เกิดขึ้นกับตน กับงานและกับศิษย์จะช่วยให้เกิดการพัฒนารับปรุงให้ดีขึ้น ทำให้เด็กและเยาวชนไทยเป็นคนดี มีความสามารถและมี สุขภาพดี ผู้บริหารและครูในสถานศึกษาเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิด และมีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมให้เด็กเป็นคนดี มีความสามารถและมีความสุข สถานศึกษาไม่มีการมองตนเองและพัฒนาตนเองแล้ว ก็เป็นไปได้ยากที่การศึกษาและเยาวชนจะได้มีการพัฒนาให้มีความดี จึงมีความจำเป็นที่ผู้บริหารและครูจะต้องร่วมกันประเมินตนเองและดำเนินการประกันคุณภาพภายใน โดยมีเป้าหมาย และแผนการดำเนินงานแบบร่วมกันคิด ร่วมกันทำ สถานศึกษาควรดำเนินการให้ครอบคลุมแนวทาง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561)

โรงเรียนบ้านหนองเชียงทูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งอยู่หมู่ 5 ตำบลหนองเชียงทูน อำเภอปรังคัง จังหวัดศรีสะเกษ ปัจจุบันจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2565 มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น 158 คน แยกเป็นระดับอนุบาลจำนวน 23 คน ระดับประถมศึกษา จำนวน 70 คน และระดับมัธยมศึกษา จำนวน 45 คน มีบุคลากรคือผู้บริหาร 1 คน ครูผู้สอน 13 คน นักการภารโรง 1 คน เขตบริการของโรงเรียนครอบคลุม 3 หมู่บ้าน คือ บ้านหนองแวง หมู่ที่ 1 บ้านหนองเชียงทูนใต้ หมู่ที่ 5 และบ้านหนองเชียงทูน

หมู่ที่ 15 อยู่ในเขตปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองเชียงทูน มีการจัดองค์กรโครงสร้างบริหารตามแนวทางการบริหารการศึกษาที่เป็นนิติบุคคล โดยแบ่งออกเป็น 4 งาน ได้แก่ งานบริหารวิชาการ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารบุคคล และงานบริหารทั่วไป และเมื่อเดือนมิถุนายน 2559 โรงเรียนเข้ารับประเมินคุณภาพภายนอก ผลการประเมินมีมาตรฐานที่ต้องปรับปรุงคือด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนไม่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนยังไม่มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

ด้วยเหตุนี้จึงเป็แรงจูงใจให้ได้ตระหนักและมองเห็นความสำคัญของการวางระบบการประกันคุณภาพภายใน โดยการมีสวณรวมของผู้มีสวณใดเสียทุกฝ่าย ได้แก่ ครู นักเรียน กรรมการสถานศึกษา ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียน ผู้นำชุมชน ศึกษาพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 และผู้ศึกษาเป็นศิษย์เก่าของโรงเรียนบ้านหนองเชียงทูน จึงทำการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพที่เป็กระบวนการวิจัยอยางเป็ระบบโดยการกระทำร่วมกันระหวางผู้ศึกษากับผู้ร่วมศึกษา ครูผู้สอน นักเรียน กรรมการสถานศึกษา ตัวแทน ผู้ปกครองนักเรียน ตัวแทนชุมชนเพื่อมุ่งมันที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนบ้านหนองเชียงทูนให้ม่ีคุณภาพสูงขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านหนองเชียงทูน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านหนองเชียงทูน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาสภาพ และปัญหาแนวทางการพัฒนาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนบ้านหนองเชียงทูน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยการวิเคราะห์เอกสารและสัมภาษณ์

1.1 การศึกษาโดยการวิเคราะห์เอกสาร

1.1.1 แหล่งข้อมูล ได้แก่ คู่มือการบริหารโรงเรียนเป็นนิติบุคคล แผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการประจำปี 2564 รายงานการประเมินตนเอง รายงานการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา สมุดหมายเหตุรายวัน สมุดนิเทศ แบบบันทึกการปฏิบัติงานของครูเวรประจำวัน เอกสารหลักฐานทางวิชาการของโรงเรียน และข้อมูล

ทั่วไปของชุมชน

1.1.2 วิธีการวิเคราะห์เอกสาร ได้แก่ ใช้แบบการบันทึกเอกสาร และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

1.1.3 ประเด็นในการศึกษา

1) สภาพการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านหนองเชียง
ทูน

2) ปัญหาการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านหนอง
เชียงทูน

1.2 การศึกษาโดยการสัมภาษณ์

1.2.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินการ
ประกันคุณภาพภายในโรงเรียนบ้านหนองเชียงทูน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยศึกษาตามมาตรฐาน
การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น
พื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) มาเป็น
แนวทางในการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ด้านบริหารและการจัดการศึกษา ด้านการเรียน
การสอน ด้านคุณภาพผู้เรียน และด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้

1.2.2 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ 1.คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 9 คน 2.
ตัวแทนผู้ปกครองช่วงชั้นที่ 1 จำนวน 5 คน 3.ตัวแทนชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) จำนวน 1 คน 4.หัวหน้า
กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ จำนวน 8 คน 5.ตัวแทนนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 จำนวน 5 คน

1.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์สภาพ และปัญหาแนว
ทางการพัฒนาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนบ้านหนองเชียงทูน

1.2.4 ประเด็นในการศึกษา

1) สภาพการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านหนองเชียง
ทูน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

2) ปัญหาการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านหนองเชียง
ทูน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

2. การศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน โรงเรียนบ้าน
หนองเชียงทูน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยการศึกษาสนทนากลุ่ม (Focus Group)

2.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินการประกัน
คุณภาพภายในโรงเรียนบ้านหนองเชียงทูน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา
ขั้นพื้นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) มาเป็นแนวทางในการ

วิจัย ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ด้านบริหารและการจัดการศึกษา ด้านการเรียนการสอน ด้านคุณภาพผู้เรียน และด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้

2.2 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ 1.ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 1 คน 2.ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน 3.หัวหน้างานประกันคุณภาพสถานศึกษา จำนวน 1 คน 4.ตัวแทนชุมชน (สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล) จำนวน 1 คน 5.ตัวแทนผู้ปกครองช่วงชั้นที่ 2 จำนวน 5 คน 6.ตัวแทนนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 จำนวน 5 คน

2.3 ประเด็นในการศึกษา ได้แก่ แนวทางการพัฒนาการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน โรงเรียนบ้านหนองเชียงทูน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านหนองเชียงทูน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร และการสัมภาษณ์สรุปประเด็นได้ดังนี้

1.1 โรงเรียนบ้านหนองเชียงทูน เป็นโรงเรียนขยายโอกาส

1.2 มีบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 15 คน และมีนักเรียน จำนวน 153 คน

1.3 มีการบริหารงานออกเป็น 4 ฝ่าย คือ งานบริหารวิชาการ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารบุคคล และงานบริหารงานทั่วไป

1.4 มีการระดมความคิด หาจุดเด่น จุดด้อย เพื่อจัดทำวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของทางโรงเรียนให้มีความชัดเจน

1.5 โรงเรียนได้รับการจัดสรรงบประมาณจากหน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานภายนอกในการบริหารจัดการภายในโรงเรียน โดยมีการกำกับติดตาม การใช้จ่ายงบประมาณอย่างต่อเนื่อง

1.6 เมื่อเดือนมิถุนายน 2559 โรงเรียนเข้ารับประเมินคุณภาพภายนอก ผลการประเมินมีมาตรฐานที่ต้องปรับปรุง คือด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนไม่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ มาตรฐาน ที่ 5 ผู้เรียนยังไม่มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

1.7 ครูส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจหลักสูตรสถานศึกษา ยังไม่นำหลักสูตรมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนอย่างจริงจัง

1.8 นักเรียนส่วนใหญ่ไม่ชอบใช้ห้องสมุดสำหรับค้นคว้าเพิ่มเติมในเวลารว่าง แต่จะใช้ห้องสมุดต่อเมื่อครูมอบหมายงาน ประกอบกับห้องสมุดไม่เป็นเอกเทศ มีหนังสือสำหรับผู้เรียน

ค้นคว้ายังมีจำนวนน้อย ไม่หลากหลาย

2. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านหนองเชียงทูน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ที่ได้จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) สรุปประเด็นได้ ดังนี้

2.1 โรงเรียนควรปรับงานให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของบุคลากร การบริหาร งบประมาณควรมีการแจ้งให้ผู้เกี่ยวข้องทราบทุกครั้ง จัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์เพิ่มเติม พัฒนาห้องสมุดที่ได้มาตรฐาน จัดให้มีห้องจริยธรรม ปรับปรุงระบบอินเทอร์เน็ต ให้สามารถใช้งานได้สะดวก

2.2 ควรมีการนิเทศ กำกับ ติดตาม การนำความรู้ที่ได้จากการอบรมมาพัฒนาผู้เรียนอย่างจริงจัง ส่งเสริมให้ผู้ให้ข้อมูลหลักร่วมวิเคราะห์จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของชุมชน ส่งเสริมให้สอนแบบบูรณาการและจัดทำแผนบูรณาการ

2.3 ครูควรเพิ่มการสอนวิเคราะห์ให้แก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล และทำวิจัยในชั้นเรียน แก้ไขปัญหา ให้มีครูแนะแนวประจำโรงเรียนเพื่อคอยแนะนำให้ผู้เรียนใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจผู้เรียนควรพัฒนาความสามารถ ในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ อย่างเร่งด่วน โดยครูควรเพิ่มการสอนวิเคราะห์ให้แก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล

2.4 นำภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนตามโอกาสอันควร และโรงเรียนควรประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานและประชุมร่วมกับชุมชนอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง

อภิปรายผล

1. จากผลการศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านหนองเชียงทูน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านหนองเชียง ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1.1 ด้านการบริหารและการจัดการศึกษา สถานศึกษามีการบริหารงานออกเป็น 4 ฝ่าย คือ งานบริหารวิชาการ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารบุคคล และงานบริหารงานทั่วไป มีบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 15 คน และมีนักเรียน จำนวน 153 คน เป็นโรงเรียนขยายโอกาส มีการระดมความคิดทำ หาจุดเด่น จุดด้อย เพื่อจัดทำวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของทางโรงเรียนให้มีความชัดเจน โรงเรียนได้รับการจัดสรรงบประมาณจากหน่วยงานต้นสังกัด และ

หน่วยงานภายนอกในการบริหารจัดการภายในโรงเรียน โดยมีการกำกับติดตาม การใช้จ่ายงบประมาณอย่างต่อเนื่อง การดำเนินการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน ได้จัดทำแผนกลยุทธ์ มีตัวบ่งชี้ ความสำเร็จชัดเจน มีการนำผลการประเมินภายนอกรอบแรกมาร่วมวิเคราะห์เพื่อจัดทำโครงการพัฒนา โดยลำดับตามความเร่งด่วนของปัญหา กล่าวคือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะคิดวิเคราะห์ การพัฒนา ความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร และการพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น ส่วนมาตรฐานอื่น ๆ โรงเรียนได้คิดค้น ปรับปรุงแก้ไขรักษาสภาพ และส่งเสริมในแต่ละมาตรฐานให้ดียิ่งขึ้น โดยจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี มีการระบุโครงการพัฒนาครอบคลุมทั้งด้านผู้เรียน ครู และการบริหารจัดการ กำหนดให้ผู้รับผิดชอบโครงการทำการรายงานผลการดำเนินงานทุกโครงการตอนสิ้นปีการศึกษา แต่พบว่าการสรุปโครงการขาดเครื่องมือวัดที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ ส่วนใหญ่เป็นการสรุปโดยใช้ความคิดเห็น ดังนั้นโรงเรียนจึงขาดข้อมูลสารสนเทศที่น่าเชื่อถือ แม่นยำมาใช้ในการพิจารณาตัดสินพัฒนางานแต่ละงานได้ตรงกับข้อเท็จจริง โรงเรียนยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม มีการแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาตามสัดส่วน ที่กฎหมายกำหนด ซึ่งได้มาจากการเลือกสรรผ่านผู้นำชุมชนตามความเหมาะสม มีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ มีการแสดงบทบาทโดยการร่วมแสดงความคิดเห็น สนับสนุนด้านงบประมาณ โรงเรียนยังไม่วางยุทธศาสตร์เชิงรุก ที่จะสร้างความสัมพันธ์กับ ชุมชนหรือกระตุ้นให้มีส่วนร่วม ทำให้เสียโอกาสในการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาการศึกษา ทั้งในเรื่องการจัดสภาพแวดล้อมภายในที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การจัดหาสื่อ อุปกรณ์สนับสนุนการจัดการเรียนรู้ ทำให้ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาไปอย่างเชื่องช้า สอดคล้องกับ ชัดทวัน ชนะชัย (2546) ที่ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหาร การประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ พบว่า โดยส่วนรวมโรงเรียนมีสภาพการปฏิบัติงานในระดับมากและโดยส่วนรวมมีปัญหาในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาด้านการวางแผนการปฏิบัติงาน โรงเรียนไม่มีการรวบรวมข้อมูลจัดทำสารสนเทศ เพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา ครูอาจารย์ขาดการวิเคราะห์ข้อมูล กำหนด และจัดอันดับความสำคัญของมาตรฐานการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพโรงเรียน ด้านการดำเนินการตามแผน เป็นการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย คือมาตรฐานการศึกษา จัดสรรงบประมาณเพื่อการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของโรงเรียน การจัดเอกสารสื่อ อุปกรณ์ นวัตกรรมและเทคโนโลยี ด้านการตรวจสอบประเมินโรงเรียน ขาดเครื่องมือการประเมินที่มีความเที่ยงตรงและได้มาตรฐาน สอดคล้องกับ กฤษณพงษ์ เหมบุรุษ (2547) ศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาเลย เขต 1 และเขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ดังนั้น บุคลากรขาดความตระหนักถึงคุณค่าของการประกันคุณภาพภายในขาด ความรู้และทักษะเกี่ยวกับการ

ประกันคุณภาพภายใน ขาดงบประมาณในการจัดอบรมแก่บุคลากร ไม่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ รับผิดชอบการพัฒนาและประเมินคุณภาพ ขาดการวางแผน ระบบจัดเก็บ ข้อมูลพื้นฐานของ โรงเรียน การนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานขาดการต่อเนื่อง และผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องยังไม่ทราบถึงผลการดำเนินงานของโรงเรียนเท่าที่ควร และยังสอดคล้อง กับ สุกิจ กลางสุข (2546) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน หนองเปิด สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด มีผลการวิจัยถึงสภาพ และปัญหาในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน คือ บุคลากรบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน โรงเรียนขาดเป้าหมายในการพัฒนาที่ชัดเจนและสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมการพัฒนา เนื่องจากโรงเรียนมีงบประมาณน้อยขาดการระดมทรัพยากรจาก ภาคเอกชนและท้องถิ่น โรงเรียนแก้ไขโดยการจัดประชุม อบรม สัมมนาและศึกษาดูงานให้แก่ บุคลากร มีการกำหนดบุคลากรที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน รวมทั้งการขอรับบริจาคจากชุมชน

1.2 ด้านการเรียนการสอน ครูส่วนใหญ่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม บางส่วนชอบมา โรงเรียนสาย นิ่งหลักในชั้นเรียน ประพฤติตัวไม่เป็นแบบอย่างที่ดี ทำงานตามหน้าที่ไม่เต็มศักยภาพ โรงเรียนมีหลักสูตรสถานศึกษา แต่ครูไม่ได้นำหลักสูตรมาวิเคราะห์เพื่อจัดทำแผนการเรียนรู้ด้วย ตนเอง แผนที่ใช้จะเป็นแผนสำเร็จรูป ครูขาดทักษะในการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม ครูส่วนใหญ่ขาด การวัดและประเมินผลอย่างเป็นระบบ ขาดการสร้างเครื่องมือในการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริงอย่างหลากหลาย และประเมินเพื่อตัดสินผล มากกว่าการประเมินเพื่อพัฒนา นอกจากนี้ยังขาด การนำผลการวัดผลประเมินผลมาเป็นข้อมูลในการ วางแผนพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ครูส่วนใหญ่จบการศึกษาวุฒิต่างการบริหารการศึกษา สอนไม่ตรงเอกและตรงกับความถนัด ภายใน โรงเรียนมีสื่อ อุปกรณ์ แหล่งเรียนรู้ภายในเพียงพอตามสภาพของโรงเรียน แต่ครูส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับสื่อเทคโนโลยีมากเกินไป ไม่พยายามผลิตสื่อด้วยตนเอง

1.3 ด้านคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนได้กำหนดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ มีการอบรม หน้าเสาธง ฝึกการรักษาสติทุกอิริยาบถทั้งการเดินแถว การรับประทานอาหาร สวดมนต์ไหว้พระ กำหนดจิต นั่งสมาธิก่อนเรียน ผู้เรียนปฏิบัติตนและแต่งกายตามระเบียบของโรงเรียน มีสัมมาคารวะ ไหว้ทักทายครูและผู้ใหญ่ มีมารยาทในการรับประทานอาหาร มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สังเกตจากการร่วมกันรับผิดชอบทำความสะอาดเขตพื้นที่ ร่วมกันทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ด้วยความเต็มใจ ผู้เรียนบางคนเห็นคุณค่าของการออม โดยสังเกตจากการเข้าร่วมกิจกรรมออมทรัพย์ รู้จักปิดน้ำปิดไฟทุกครั้งหลังจากการใช้ แต่ผู้เรียนจำนวนมากยังใช้เงินเก่ง ได้เงินมาโรงเรียนจะใช้จ่ายหมด ด้วยการซื้อขนม บางส่วนใช้เงินฟุ่มเฟือย ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนพยายามส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการเรียนรู้

โดยจัดกิจกรรมห้องสมุด กิจกรรมรักการอ่าน มีการสอนคอมพิวเตอร์ และมีการนำผู้เรียนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้เรียนยังไม่ได้รับการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง ทำให้ผู้เรียนขาดทักษะในการ คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจัยรณญาณและคิดสร้างสรรค์ ขาดทักษะในการสื่อสาร สรุปความผ่านการเขียน และการพูด ประกอบกับผู้เรียนไม่กล้าแสดงความคิดเห็นการพัฒนาความรู้และทักษะวิชาคณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และภาษาไทยยังต่ำ และผู้เรียนยังขาดทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ไม่มีการตั้งคำถามเพื่อหาคำตอบ ไม่สามารถสรุปประเด็นจากการเรียนรู้และประสบการณ์เป็นองค์ความรู้ของตนเองได้

1.4 ด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ โรงเรียนจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมกับทางชุมชน เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมงานบุญประเพณี การประชุมผู้ปกครองนักเรียน กรรมการสถานศึกษา ก็เป็นการทำตามวาระระบบบาทหน้าที่ โรงเรียนขาดการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน ขาดการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียน ขาดการประชาสัมพันธ์งานต่าง ๆ ของโรงเรียนและขาดการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน ชุมชนมีความคาดหวังว่า ในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในให้มีประสิทธิภาพ พัฒนาการบริหารเชิงกลยุทธ์ การวัดประเมินผลตามแนวปฏิรูป และการวิจัยในชั้นเรียน ให้มีความรู้ กระจำและสามารถนำมาปฏิบัติจริง ส่งเสริมให้ชุมชนร่วมจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นให้ครูใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้ให้หลากหลาย ผู้ปกครอง ชุมชน มีส่วนในการดูแลผู้เรียนทุกฝ่ายร่วมมือกันพัฒนาผู้เรียนน่าจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างแน่นอนโรงเรียน และชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โรงเรียนนำแหล่งเรียนรู้ภูมิ ปัญญาในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน หรือนำนักเรียนไปเรียนยังแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ใน ท้องถิ่นและปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนให้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าหาความรู้ของชุมชนต่อไป

2. จากผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านหนองเชียงทูน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านหนองเชียงทูน ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

2.1 ด้านการบริหารและการจัดการศึกษา โรงเรียนควรปรับงานให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของบุคลากร การบริหาร งบประมาณควรมีการแจ้งให้ผู้เกี่ยวข้องทราบทุกครั้ง แผนงาน/โครงการควรมีการสรุปรวบรวมจัดทำ เป็นข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียน ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการศึกษาทั้ง กระบวนการตั้งแต่การร่วมกำหนดเป้าหมาย การวางแผน การร่วมพัฒนา การประเมินผลการพัฒนาและการนำผลการประเมินไปวางแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ผู้บริหารควรดูแล สร้างขวัญ กำลังใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างใกล้ชิด มี

การนิเทศกำกับ ส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ต่างๆ นอกสถานศึกษาให้ครอบคลุมทุกกลุ่มสาระ และผู้บริหารควรดูแล สร้างขวัญ กำลังใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างใกล้ชิด มีการนิเทศกำกับ ควบคุม ด้วยกัลยาณมิตร ทั้งนี้เพื่อให้งานบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนด

2.2 ด้านการเรียนการสอน ควรส่งเสริมให้ครูทุกคนเข้ารับการอบรมพัฒนาเรื่องการเรียนการสอนตามวิชาที่ได้รับมอบหมายให้สอนและยังไม่มี ความถนัดนอกจากนี้ยังควรต้องมีการนิเทศ กำกับ ติดตาม การนำความรู้ที่ได้จากการอบรมมาพัฒนาผู้เรียนอย่างจริงจัง ส่งเสริมให้ผู้ให้ข้อมูลหลักร่วมวิเคราะห์จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของชุมชน และผู้เรียนอย่างแท้จริง ส่งเสริมให้ครูใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งนี้ควรเร่งพัฒนาครูทั้งเรื่องการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การวัดประเมินผลตามแนวปฏิรูป และการวิจัยในชั้นเรียน ให้ครูมีความรู้กระจ่างและสามารถนำมาปฏิบัติจริงได้ เนื่องจากครูส่วนใหญ่ยังมีความเข้าใจไม่ชัดเจนในเรื่องดังกล่าว

2.3 ด้านคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนควรปลูกฝังเรื่องวินัย ความรับผิดชอบ การมีน้ำใจ เสียเสียสละเพื่อส่วนรวม การให้ความร่วมมือไม่เอาเปรียบผู้อื่น การใช้เงินอย่างประหยัด การใช้วัสดุ อุปกรณ์การเรียน และทรัพยากรของส่วนรวมและส่วนตัวอย่างคุ้มค่า ผู้เรียนควรพัฒนาความสามารถ ในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณมีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ อย่างเร่งด่วน โดยครูควรเพิ่มการสอนวิเคราะห์ให้แก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล และทำวิจัยในชั้นเรียนแก้ไขปัญหา ให้มีครูแนะแนวประจำโรงเรียนเพื่อคอยแนะนำให้ผู้เรียนใช้ วิจารณญาณในการตัดสินใจ และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู เน้นกระบวนการเรียน การสอนให้เด็กกล้าแสดงออกโดยการนำเสนอและส่งเสริมความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ จินตนาการ ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ส่งเสริม การเรียนรู้ผ่านสื่อ แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งที่ทั้งในและนอกโรงเรียน ควรปฏิบัติให้ครอบคลุมผู้เรียน ทั้งโรงเรียน มีการกำกับ ติดตาม ประเมินผลและนำผลไปพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ต้องมีการกำกับ ติดตาม ประเมินผลที่เกิดกับผู้เรียนและนำผลมาพัฒนาอย่างจริงจัง ที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

2.4 ด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ โรงเรียนและชุมชนจะต้องเป็นแหล่ง วิทยาการในการแสวงหาความรู้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันโรงเรียนนำภูมิปัญญาในท้องถิ่น นำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรระดับสถานศึกษาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ขณะเดียวกันโรงเรียนก็ต้องปรับปรุงพัฒนาตนเองให้โรงเรียนได้เป็นแหล่ง เรียนรู้ร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งโรงเรียนจะดำเนินการพัฒนาด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ให้เกิดผล การดำเนินการประกันคุณภาพภายในจะประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องดำเนินการพัฒนาไปพร้อมๆ กันทั้ง 4 ด้านทั้งมาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานด้านการเรียนการสอน มาตรฐานด้านการบริหารและจัดการศึกษา มาตรฐานด้านพัฒนาชุมชนแห่งการ

เรียนรู้ เพราะแต่ละด้านมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาและชุมชนทุกฝ่ายล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องที่จะทำให้การดำเนินการประกันคุณภาพภายในประสบความสำเร็จ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการวิจัยแนวทางการพัฒนาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหนองเชียงทูน แสดงให้เห็นว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นงานสำคัญในสถานศึกษาโดยสถานศึกษาเพื่อผู้เรียนและสังคมโดยรวม ประกอบกับใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นแนวทางในการจัดประกันคุณภาพภายในโดยชุมชน ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรม ตั้งแต่การศึกษาปัญหา การวางแผนดำเนินการ การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา และการประเมินร่วมกัน เพื่อขับเคลื่อนให้กิจกรรมนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพโดยยึดหลักการมีส่วนร่วม คือ หลักร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ ร่วมรับผิดชอบการประกันคุณภาพภายในจึงส่งผลให้□สถานศึกษามีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีการทำงานที่มีเป้าหมายและแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน โดยในการดำเนินการตามแผนเพื่อให้□เป็นไปตามเป้าหมายนั้นจะต□องมีการประเมินคุณภาพภายในหรือการประเมินตนเองเพื่อตรวจสอบหรือพัฒนา ปรับปรุงให้□เป็นไปตามเป้าหมายอยู่□ตลอดเวลาช่วยทำให้□เกิดการพัฒนากการบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณพงษ์ เหมบุรุษ. (2547). การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี].
- ชัดทวัน ชนะชัย. (2546). สภาพและปัญหาการบริหารการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย].
- สุกิจ กลางสุข. (2546). การพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนหนองเป็ด สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย].
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). การประกันคุณภาพการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ:คุรุสภาลาดพร้าว.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2551). แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรตามหลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2565). ประกัน
คุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานแนวทางการตรวจสอบและทบทวน
คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาโดยเขตพื้นที่การศึกษา โครงการประกันคุณภาพ
การศึกษา ลำดับที่ 7 สำนักงานทดสอบทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร.

รูปแบบการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ตามหลักปาริสุทธิศีล 4

ในจังหวัดนครราชสีมา

A MODEL OF LIVING A LIFE ACCORDING TO PARISUDDHISILA OF MONKS IN NAKHONRATCHASIMA PROVINCE

¹พระครูสิริปริยัติโกศล กิตติวิโส (กุ่มพล), ²พระมหาสุพร รกขิตธมโม

และ ³เบญจมาศ สุวรรณวงศ์

¹Phrakhrusiripariyattikosol Kittivamso (Kumpol), ²Phamaha Suporn

Rakkhitadhammo, ³Benjamas Suwannawong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

16306105001@mcu.ac.th

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ตามหลักปาริสุทธิศีล 4 2) เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ตามหลักปาริสุทธิศีล 4 ในจังหวัดนครราชสีมา 3) เพื่อศึกษาเสนอรูปแบบการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ตามหลักปาริสุทธิศีล 4 ในจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการละเมิดพระสงฆ์ในสังคมไทยเกิดจาก 3 ปัจจัยได้แก่ 1) ไม่รู้พระธรรมวินัย 2) การไม่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย 3) การตีความวินัยที่แตกต่างกัน พระพุทธศาสนาซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้เกิดความเข้มแข็ง ความยั่งยืนของพระพุทธศาสนาและเพื่อให้เกิดความสงบสุขของมนุษย์ในสังคมโดยรวมและการกล่าวถึงพระสงฆ์วินัยในการรักษาศีลการดำรงชีวิตของพระสงฆ์ในจังหวัด นครราชสีมา นั้น ถูกละเลยตามหลักการของพระพุทธศาสนาแล้ว พระสงฆ์จะอาศัยประชาชน ให้การอุปถัมภ์ด้วยปัจจัย 4 และหาทางตอบแทนด้วยการให้ธรรมทาน โดยเฉพาะการดำรงตนของพระสงฆ์ควรจะเป็นอุดมการณ์ได้ศีลเป็น

¹ นิสิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา

³ อาจารย์ ดร. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา

เครื่องมือสนับสนุนการทำความดีอันเป็นจุดมุ่งหมายของชีวิตและทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างเรียบร้อยศีลเป็นความงามเบื้องต้นในพระพุทธศาสนา ศีลเป็นเครื่องทำให้บริสุทธิ์หรือศีลเป็นเหตุให้บริสุทธิ์ หลักปาริสุทธิศีล 4 คือ ปาติโมกขสังวรศีล อินทริยสังวรศีล อาชีวะปาริสุทธิศีล และปัจจัยสันนิสิตศีล ตามสมควรแก่ภาวะของตนเพื่อขัดเกลาศีลให้บริสุทธิ์ ตามหลักของไตรสิกขา ศีล สมาธิ และปัญญา จึงเป็นองค์ประกอบ เมื่อบำเพ็ญศีลให้บริบูรณ์จนเป็นปกติมารยาทได้แล้ว จึงประพฤติคุณธรรมอย่างอื่นก็มากยิ่งขึ้นไม่ผันแปร เช่น ควรปฏิบัติในรูปแบบที่พร้อมเพรียงกันในทุกด้าน เพื่อความบริสุทธิ์ งดงามของหมู่สงฆ์ เพื่อความสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ยืนนาน เพื่อสร้างเสริมศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนสืบไป

คำสำคัญ: รูปแบบการดำเนินชีวิต, พระสงฆ์, ปาริสุทธิศีล 4, จังหวัดนครราชสีมา

Abstract

The results of the study indicated that: The violation of Dhamma and Vinaya of monks comes from 3 main factors: 1) Lack of understanding in Dhamma and Vinaya, 2) Not follow the codes of Dhamma and Vinaya, and 3) Different interpretation of Dhamma and Vinaya in Buddhism. These three factors result to the strength and establishment of Buddhism and the peace in society. According to the Buddhist principles, the life of monks depends on lay-people because monks have to live their lives by the support with the four necessities from lay-people. At the same time, monks have to find ways to give back to people by teaching them with the Buddhist teachings. By this way, the monks' life can be the ideal life. Sila or precept is the instrument supporting to do good, which is the aim of life and makes people live together in society peacefully. Sila is the fundamental beauty and can purify actions. The four principles of Parisuddhisila consist of restraint in accordance with the monastic disciplinary code, sense-control, purity of conduct as regards livelihood, and pure conduct as regards the necessities of life. When Sila has been cultivated and practiced regularly and firmly, other virtues can be cultivated and practiced without difficulty. To follow Sila or the codes of training is purity and beauty of Sangha and it is for sustainability of Buddhism and faith encouragement of Buddhists as the whole.

Keywords : Model of living a life, Monks, Patisuddhisila, Nakhonratchasima Province

บทนำ

หลักคำสอนของพระพุทธองค์มีความสำคัญมาก แต่พระธรรมคำสอนนี้หากปราศจากผู้ทรงจำเอาไว้ ก็เหมือนไม่มี ต้องมีผู้ทรงจำ ได้ศึกษา ได้ฝึกฝน ได้ปฏิบัติ คือการเว้นชั่วหรือเว้นจากข้อห้าม ธรรมคือความประพฤติดี หรือคำแนะนำสั่งสอนให้ทำความดี แต่ตามหลักการที่แท้จริงของพระพุทธศาสนาธรรมภาคปฏิบัติทั้งหมดก็ คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งเป็นแสงสว่างส่องทางชีวิตแก่ชาวโลก (วิม.(ไทย) 4/18/25), พุทธศาสนามีหลักในการประพฤติปฏิบัติเกี่ยวกับการทำสมาธิที่มีปรากฏในพระสูตร พลภกรณียวรรคพิชสูตร ที่ปรากฏว่า “ภิกษุทั้งหลาย พิชคามและภุตคามทั้งหมด ล้วนอาศัยแผ่นดินอาศัยอยู่บนแผ่นดินเจริญรุ่งเรืองเจริญงอกงาม ฉันทใด ภิกษุเช่นนั้นเหมือนกันอาศัยศีล ดำรงอยู่ในศีลอยู่แล้ว เจริญอริยมรรค 8 ทำอริยะมืองค์ 8 ให้มาก ย่อมเจริญรุ่งเรืองเจริญในธรรมทั้งหลาย”(ส.ม. (ไทย) 19/150/80) ซึ่ง หลักปาริสุทธิศีล 4 มีศีลเป็นองค์ประกอบในการเจริญอริยมรรคมืองค์ 8 มาใช้ในการแก้ปัญหาและยังจะนำไปสู่ความเจริญทางทางโลกและทางธรรม เช่น “พระสงฆ์ทั้งหลาย เมื่อพระอาทิตย์กำลังจะอุทัย ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อนเป็นบุพนิมิตฉันทใด ศีลสัมปทาที่เป็นตัวนำเป็นบุพนิมิต เพื่อความเกิดขึ้นของอริยมรรคมืองค์ 8 ฉันทนั้น”(ส.ม. (ไทย) 19/50/44) ศีลเป็นเครื่องทำให้บริสุทธิ์หรือศีลเป็นเหตุให้บริสุทธิ์ ตามหลักปาริสุทธิศีล 4 ได้แก่ (1) ปาติโมกขสังวรศีล หมายถึง ความเป็นผู้สำรวม สังวรในปาติโมกข์ ถึงพร้อมด้วยอาจารย์และโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษแม้มีประมาณเล็กน้อย สมาทานศึกษาในสิกขาบททั้งหลาย (2) อินทริยสังวรศีล หมายถึงการสำรวมระวังอินทริย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ ไม่ให้อกุศลธรรมมีอภิขมาและโทมนัสครอบงำได้ (3) อาชีวะปาริสุทธิศีลหมายถึง ความบริสุทธิ์แห่งอาชีพ ไม่หลอกลวงเขา เลี้ยงชีวิต (4) ปัจจยสนันตสิตศีล หมายถึงการรับและบริโภคน้ำปัจจัย 4 อย่างบริสุทธิ์ โดยการพิจารณาด้วยปัญญาคือเว้นความชั่วนั้นๆเสียได้แม้มีโอกาสจะทำ ๓ สมุจเฉทวิริติ การงดเว้นได้อย่างเด็ดขาด ถอนรากถอนโคนข้อนี้หมายถึงการงดเว้นได้อย่างเด็ดขาด ถอนรากถอนโคนข้อนี้หมายถึงการเว้นความชั่วของพระอริยะเจ้า ซึ่งท่านได้มาพร้อมกับการบรรลุอริยมรรคอริยะผล (วสิน อินทสระ), (2549: 39),

สภาพปัญหาในพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ประเพณีคติโบราณจะนิยมให้ลูกหลาน บวชการให้ภิกษุที่บวชเข้ามาแล้วได้เรียนพระธรรมวินัย ทั้งเล่าเรียนปริยัติและได้เรียนการประพฤติปฏิบัติ เช่น การทำกิจวัตรต่าง ๆ และการฝึกจิตเจริญปัญญา ไม่ใช่จะเรียนเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น ภิกษุยังต้องฝึกฝนปฏิบัติอบรมกาย วาจาใจและปัญญา เพราะถ้าขาดการศึกษาแล้วก็จะปฏิบัติไม่ถูกต้อง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), (2521: 58), การละเมิดพระสงฆ์ในสังคมไทยเกิดจาก 3 ปัจจัยได้แก่ 1) ไม่รู้พระธรรมวินัย 2) การไม่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย 3) การตีความวินัยที่แตกต่างกัน พระพุทธศาสนาซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้เกิดความเข้มแข็ง (พุทธทาสภิกขุ), (2521: 27), ความยั่งยืนของพระพุทธศาสนาและเพื่อให้เกิดความสงบสุขของมนุษย์ในสังคมโดยรวมและการกล่าวถึงพระสงฆ์วินัยในการรักษาศีล การดำรงชีวิตของพระสงฆ์ในจังหวัด นครราชสีมา นั้น ถัดตามหลักการของพระพุทธศาสนาแล้ว พระสงฆ์จะอาศัยประชาชน ให้การอุปถัมภ์ด้วยปัจจัย 4 และ หาทางตอบแทนด้วยการให้ธรรมทาน โดยเฉพาะการดำรงตนของพระสงฆ์ควรจะเป็นผู้มีหลักการที่ว่า เป็นการสร้างความเชื่อความเลื่อมใส ความชื่นบาน ผ่องใสให้เกิด

แก่ผู้พบเห็น ให้ความสงบเย็น ให้ธรรมทาน ให้ความจริง ความในคัมภีร์สังยุตตนิกายมทวารวรรค พระผู้มีพระภาคตรัสถึงความสำคัญของศีลสัมปทาความถึงพร้อมด้วยศีล ซึ่งหมายถึงปาริสุทธิศีล 4 มีปรากฏว่า “พระสงฆ์ทั้งหลาย เมื่อพระอาทิตย์กำลังจะอุทัย ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อนเป็นบุพนิมิตฉันใด ศีลสัมปทา ก็เป็นตัวนำเป็นบุพนิมิต เพื่อความเกิดขึ้นของอริยมรรคมีองค์ 8 ฉะนั้น” (ส.ม. (ไทย) 19/50/44) ศีลเป็นองค์ประกอบในการการเจริญอริยมรรคมีองค์ 8 การปฏิบัติตามศีลในพุทธศาสนา

ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะวิจัยเรื่องรูปแบบการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ตามหลักปาริสุทธิศีล 4 ในจังหวัดนครราชสีมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมาและรูปแบบการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ให้ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ตามหลักปาริสุทธิศีล 4
2. เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ตามหลักปาริสุทธิศีล 4 ในจังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อศึกษาเสนอรูปแบบการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ตามหลักปาริสุทธิศีล 4 ในจังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documents) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ นักวิชาการ หน่วยงานราชการ ประชาชนที่เกี่ยวข้องป่าไม้ ในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 50 รูป/คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ และคฤหัสถ์ ในจังหวัดนครราชสีมา เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ตามหลักปาริสุทธิศีล 4 ในจังหวัดนครราชสีมา โดยการสัมภาษณ์เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

วิจัยได้ศึกษาหลักแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาและประกอบการอธิบายโดยศึกษาจาก ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล จากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ตำราวิชาการ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีผู้ศึกษาไว้ในแง่มุมต่าง ๆ บทความ วารสาร สืบค้นหาข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และมีการศึกษาทบทวนเอกสารต่างๆ ได้แก่ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย บทความและเอกสารทางวิชาการ เอกสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งจากภาครัฐและเอกชน ที่เกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ตามหลักปาริสุทธิศีล 4 ในจังหวัดนครราชสีมา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ นามสกุล เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ตำแหน่ง

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด เกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ตามหลักปาริสุทธิศีล 4 ในจังหวัดนครราชสีมา

ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด เกี่ยวกับข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documents) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ซึ่งเป็นการศึกษาวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ตามหลักปาริสุทธิศีล 4 ในจังหวัดนครราชสีมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุป พรรณนาและอธิบายผลต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ตามหลักปาริสุทธิศีล 4 ในจังหวัดนครราชสีมา สรุปผล ดังนี้

1. การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ตามหลักปาริสุทธิศีล 4

สภาพปัญหาการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ คือ การไม่สำรวมในพระปาติโมกข์ คือ การละเมิดจากข้อห้าม ไม่ทำตามข้อปฏิบัติ ไม่ประพฤติตามในสิกขาบท ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า เจริญงานวิชา เป็นวิชาที่ขัดขวางทางสวรรค์และมรรคผล ไม่ได้เป็นไปเพื่อความเจริญขึ้นของกุศลธรรม มีแต่ทำให้เกิดความลุ่มหลง ทำให้เสื่อมจากคุณความดีที่จะเกิดขึ้น และการไม่สำรวมอินทรีย์ คือการขาดสติไม่ระวังเมื่อรับรู้อารมณ์ด้วยอินทรีย์ทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เมื่อเห็นรูป ได้ยินเสียง ได้กลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องสัมผัส และรับรู้อารมณ์ทางใจ เกิดความยินดียินร้ายพอสัมผัสกระทบร่างกาย เย็นร้อนอ่อนแข็งชอบใจหรือไม่ชอบใจ เมื่อถูกเข้ารู้สึกมีนวล ขวนปลาบปลื้ม ถ้าเราไปยุ่งกับสิ่งสัมผัสนั้น ๆ ก็จะพาโทมนัสมาประทุษร้ายใจเรา ใจเราหยุดไม่ได้ ถ้าขาดความสำรวมใจก็เป็นโทษ เป็นโทษอย่างไร อภิขมาและโทมนัสก็เข้าบังคับใจ เดียวก็ดีใจ เดียวก็เสียใจ และ มีจณาอาชว หมายถึง การเลี้ยวซิปในทางที่ผิด ไม่เว้นขาดจากการหาเลี้ยวซิปที่ผิดต่อพระธรรมวินัย ขัดต่อหลักศีลธรรม เช่น ภิกษุไม่เว้นขาดจากการหาเลี้ยวซิปที่สมควรแก่ภาวะแห่งภิกษุ มีการอวดอ้างตนเป็นผู้วิเศษ การประจบคฤหัสถ์ เป็นต้น การบริโภคปัจจัย 4 ด้วยความหลงใหลมัวเมาไปกับสิ่งที่ได้มาแล้ว และตัวต้นเหตุ คือ ความอยากมี อยากเป็นอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ย่อมเป็นเหตุให้ทุกข์

ปัญหาพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน เป็นเรื่องที่ค่อนข้างละเอียดอ่อน เป็นเรื่องใหญ่ พุทธศาสนิกชนต้องให้ความสำคัญ แต่ส่วนใหญ่เรามักจะมองในมุมมองที่แคบ ไม่เห็นปัญหาในภาพรวม

ปัญหาต่าง ๆ จึงไปตกอยู่ที่วัด หรือพระสงฆ์ต่างๆ ที่ปัญหาเหล่านั้น ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ สังเกตได้จากกระทุสนทนาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เมื่อเกิดเรื่องอะไรเกิดขึ้น ทุกคนก็จะรุมด่า รุมประณาม วัด หรือพระสงฆ์ บางคนเลยเถิดสรุปไปเลยว่า พระพุทธศาสนาเสื่อมแล้ว พระสงฆ์เป็นเพียงกาฝากของสังคม ไม่อยากเข้าวัด ไม่อยากทำบุญ อยากเปลี่ยนศาสนา หรือเปลี่ยนไปนับถือศาสนาอื่นเลยก็มี ส่วนหนึ่งทำให้ เราเห็นว่า ชาวพุทธเราไม่มีความรู้ความเข้าใจในพระศาสนา แม้แต่บทบาทของพระศาสนาหรือของ พระสงฆ์ที่มีต่อพระพุทธศาสนานั้น ค่อนข้างจะซับซ้อนพอสมควร ทุกปัญหาล้วนมีความเกี่ยวพัน เกี่ยวข้อง กัน การจะบอกว่าปัญหาอยู่ตรงไหน ใครต้องรับผิดชอบย่อมเป็นการยาก แต่เพื่อความเข้าใจที่ง่ายขึ้น ปัญหาการละเมิดสิกขาบทปาริสุทธิสีล 4 ดังตัวอย่างที่ได้จากการสัมภาษณ์พระสังฆาธิการ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ พระสงฆ์ทั่วไป ที่เกิดปัญหาและอุปสรรคโดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. ปัญหาระดับศาสนา
2. ปัญหาระดับหลักพระธรรมวินัย
3. ปัญหาระดับองค์กรปกครองกำกับดูแล และเครื่องมือที่ใช้ในการปกครอง
 - องค์กรปกครองสงฆ์ พ.ร.บ.คณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ คำสั่ง และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
 - องค์กรกำกับดูแลภาครัฐ
 - หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง
4. ปัญหาระดับองค์กร (วัด)
5. ปัญหาระดับบุคคล (พระภิกษุ, สามเณร, พุทธศาสนิกชน)

2. รูปแบบการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ตามหลักปาริสุทธิสีล 4 ในจังหวัดนครราชสีมา

หลักดำเนินชีวิตตามหลักการที่พระพุทธเจ้าทรงกำหนดขึ้นมา ศึกษาพัฒนาตนได้แล้วจึงไป พัฒนาสังคม พระสงฆ์ มีลักษณะสำคัญ คือ - ปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ ด้วยความเพียรพยายามของตนเอง มิใช่หวังพึ่งพึ่งเทพเจ้า - สั่งสอนประชาชนให้รู้จักจักรวรรดิ มิได้เป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับสวรรค์ พระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นศาสนาประจำชาติไทยและมีบทบาทในการดำเนินชีวิต เป็น เครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนไทยมาช้านาน ซึ่งองค์ประกอบสำคัญของพุทธศาสนา คือ ปาริสุทธิสีล 4 คือ ความบริสุทธิ์, ศีลเครื่องให้บริสุทธิ์, ความประพฤติบริสุทธิ์ที่จัดเป็นศีล มีดังนี้

1. ปาฏิโมกขสังวรศีล (ศีลคือความสำรวมในพระปาฏิโมกข์ เว้นจากข้อห้าม ทำตามข้ออนุญาต ประพฤติเคร่งครัดในสิกขาบททั้งหลาย)
2. อินทริยสังวรศีล (ศีลคือความสำรวมอินทริย์ ระวังไม่ให้บาปอกุศลธรรมครอบงำเมื่อรับรู้ อารมณ์ด้วยอินทริย์ทั้ง 6)
3. อาชีวะปาริสุทธิสีล (ศีลคือความบริสุทธิ์แห่งอาชีพะ เลี้ยงชีวิตโดยทางที่ชอบ ไม่ประกอบ อนธนา มีหลักกลางเขาเลี้ยงชีพเป็นต้น)

4. ปัจจยสันนิสิตศีล (ศีลที่เกี่ยวกับปัจจัย 4 ได้แก่ ปัจจัยปัจเจกชน คือ พิจารณาใช้สอยปัจจัยสี่ ให้เป็นไปตามความหมายและประโยชน์ของสิ่งนั้น ไม่บริโภคด้วยตัณหา

ศีลในพระพุทธศาสนาพบว่า การบัญญัติสิกขาบทในพระพุทธศาสนาเช่นนี้ก็เพื่อใช้เป็นข้อห้ามสำหรับพระภิกษุ เป็นหลักเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกันของหมู่คณะ และเพื่อให้พระพุทธศาสนามีความตั้งมั่นเมื่อใดที่ภิกษุทำความผิดขึ้น ก็นำเอาบทบัญญัติไว้สำหรับมาคอยตรวจสอบเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจเป็นกระบวนการแห่งการไต่สวน สอนสวน พิจารณาตรวจสอบ ปรับโทษสำหรับผู้ที่ทำความผิด ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์เป้าหมายในการศึกษาวิจัย จำนวน 30 รูป/คน โดยวิเคราะห์ได้ในประเด็นที่จะศึกษา 4 ประเด็น คือ (1) ปาติโมกขสังวร (2) อินทริยสังวร (3) อาชีวกปาริสุทธิ (4) การพิจารณาปัจจัย 4 ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การสำรวมในศีล (พระปาติโมกข์) การสำรวมในพระปาฏิโมกข์ (พระสงฆ์รักษาความประพฤติให้น่าเลื่อมใส) ความเป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภค (พระสงฆ์เสพปัจจัยสี่อย่างรู้ประมาณพอเพียง) นังนอนในที่อันสงัด (พระสงฆ์สันโดษไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะ) ความเพียรในอธิจิต (พระสงฆ์พัฒนาจิตใจให้ยิ่งด้วยสมณะและวิปัสสนาเสมอ มิใช่ทำเอาแต่สอนแต่ตนเองไม่กระทำตามที่สอน มีดังนี้

ปาฏิโมกขสังวรศีล การเว้นจากข้อห้าม ทำตามข้อปฏิบัติ ประพฤติเคร่งครัดในสิกขาบทนั้นๆ ได้แก่การรักษาศีลที่เป็นหลักสำคัญตามภาวะของตน ๆ เช่น พระภิกษุ รักษาศีล 227 ข้อ ภิกษุณีรักษาศีล 311 ข้อ สามเณรรักษาศีล 10 ข้อ อุบาสก อุบาสิกา รักษาศีล 5 หรือ 8 ข้อ เป็นต้น

การสำรวมในศีลเพื่อควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม และใช้ศีลเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่จะพัฒนาขึ้นไปเป็นปัญหาในระดับสังคมต่อไป เพราะศีลธรรมนั้นเป็นเครื่องมือในการกำจัดกิเลสขั้นหยาบของมนุษย์ได้ในบางส่วน ที่จะทำให้นมนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปรกติสุข แต่ไม่ทำให้กิเลสต้นตอของมนุษย์หมดสิ้นไปได้ ศีลจึงเป็นเพียงเครื่องมือขั้นพื้นฐาน ที่จะทำให้นมนุษย์พัฒนาตนเองให้ไปสู่เป้าหมายสูงสุดของชีวิตได้ เช่น

- การฝึกศึกษาอบรมของวัดของครูอุปัชฌาย์ประจำวัด เช่น จัดตารางกิจวัตรประจำวันของพระสงฆ์สามเณรให้เอื้อต่อธรรมวินัย การศึกษาปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ เป็นต้น

รูปแบบการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ให้การสำรวมในศีลเป็นระเบียบความเป็นอยู่ทั้งส่วนตัวและผู้ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการหาเลี้ยงชีพในทางที่ชอบธรรม เพื่อปิดกั้นการกระทำที่สังคมหรือชุมชนนั้นไม่ยอมรับ ทั้งยังเป็นการส่งเสริมการทำความดีและสร้างความสัมพันธ์อันดีงาม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างปรกติสุข การสำรวมในศีลนั้นเป็นเหมือนบรรทัดสำหรับให้คนประพฤติความดีให้คงที่ เมื่อบำเพ็ญศีลให้บริบูรณ์จนเป็นปกติมารยาทได้แล้ว จึงประพฤติคุณธรรมอย่างอื่นก็มักยั่งยืนไม่ผันแปร เช่น ควรปฏิบัติในรูปแบบที่พร้อมเพรียงกันในทุกด้าน เพื่อความบริสุทธิ์ งดงามของหมู่สงฆ์ เพื่อความสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ยืนนานจวบจนครบอายุ เพื่อสร้างเสริมศรัทธาแก่มหาชน เป็นข้อกำหนดหรือข้อปฏิบัติเบื้องต้นในการเว้นจากทำชั่ว โดยการรักษากาย และวาจาให้เป็นปรกติ เพื่อช่วยให้กิจกรรมของคณะสงฆ์ดำเนินไปได้อย่างปรกติสุข เช่น

- การรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย ตามระเบียบวินัย หรือข้อประพฤติปฏิบัติในการเว้นจาก ความชั่ว ทำให้จิตใจ สงบร่มเย็น และเป็นสุข

- พุทธบริษัท 4 คือพระภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา รักษาศีล สมาทานศีล ตามฐานะฯ ของตน เช่น อุบาสก อุบาสิกา จะต้องรักษาปฏิบัติศีล 5 เป็นต้น

ดังนั้นในการศึกษาพระธรรมวินัยให้เข้าใจ น้อมประพฤติปฏิบัติเพื่อขัดเกลากิเลสของตนเอง และเมื่อเข้าใจพระธรรมวินัยอย่างถูกต้อง นอกจากจะเป็นประโยชน์สำหรับตนเองแล้วยังสามารถเกื้อกูลให้ ผู้อื่นมีความเข้าใจถูกเห็นถูกได้ด้วย เพราะสิ่งที่ควรเรียน ควรศึกษาให้เข้าใจจริง ๆ คือ พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นพระธรรมคำสอนที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลสำหรับผู้ที่ได้ฟังได้ ศึกษาอย่างแท้จริง ไม่นำความทุกข์ความเดือดร้อนมาให้เลยแม้แต่น้อย

2) สำรวม (อินทริยสังวร) การสำรวมอินทริย์ 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กายใจ อินทริยสังวร ศีล คือความสำรวมอินทริย์ ได้แก่ การมีสติระวังไม่ให้บาปอกุศลครอบงำเมื่อรับรู้อารมณ์ด้วยอินทริย์ทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เมื่อเห็นรูป ได้ยินเสียง ได้กลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องสัมผัส และรับรู้อารมณ์ทางใจ ก็ระวังไม่ให้เกิดความยินดียินร้าย ซึ่งจะเป็นสาเหตุให้กระทำการบางอย่างอันจะทำให้ศีลต่างพร้อยได้

- สำรวมอินทริย์ 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้ยินดียินร้าย ในเวลาเห็นรูป ฟังเสียง ดม กลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องโผฏฐัพพะ รู้ธรรมารมณ์ด้วยใจ, ระวังไม่ให้กิเลสครอบงำใจ ในเวลารับรู้อารมณ์ทาง อินทริย์ทั้ง 6

อินทริยสังวรความสำรวมอินทริย์ก็คือสำรวมอินทริย์ทั้ง 6 นี้ สำรวมตา สำรวมหู สำรวมจมูก สำรวมลิ้น สำรวมกาย สำรวมมโนคือใจ สำรวมอย่างไรก็คือว่ามีความสำรวมคือความป้องกัน ความ ระมัดระวังด้วยสติ ในทุกเวลาที่ตากับรูปได้ประจวบกัน หูกับเสียงได้ประจวบกัน จมูกกับกลิ่นได้ประจวบ กัน ลิ้นกับรสได้ประจวบกัน กายและสิ่งที่กายถูกต้องได้ประจวบกัน มโนคือใจและธรรมะคือเรื่องราวได้ ประจวบกัน

การมีสติเป็นเครื่องปิดตา ใช้สติเป็นเครื่องสำรวม ใช้สติเป็นเครื่องคุ้มครองความคิด ในขณะที่เรา เห็นหรือตาสังเกตต่าง ๆ โดยเว้นขาดจากการถืออนิมิตและอนุพยัญชนะ เช่น

- เห็นรูปด้วยตาแล้ว ไม่ถืออนิมิต ไม่ถืออนุพยัญชนะปฏิบัติเพื่อสำรวมจักขุนทริย์ เป็นต้น

- ใช้สติเป็นเครื่องคุ้มครองไม่ให้ความโลภอยากได้ของเขา ความคิดเพ่งเล็งจ้องจะเอาของ ของคนอื่น โทมนัส ความเสียใจ ความทุกข์ใจเกิดขึ้น

- การสำรวมระวังอินทริย์ทั้งหลายมีจักขุเป็นต้น แท้ที่จริงแล้ว ก็เพื่อรักษามโนทริย์คือ ใจให้ ปลอดภัยทุกข์ ปลอดภัยกิเลสภายในได้

- การมีสติคุ้มครองใจไม่ให้คิดเรื่องไร้สาระ

- มีสติสำรวมจักขุนทริย์

การสัมผัสกระทบร่างกาย เย็นร้อนอ่อนแข็งชอบใจหรือไม่ชอบใจ เมล็ดถูกเข้ารู้สึกนิ่มนวล ขวน ปลายปลี้ม ถ้าเราไปยุ่งกับอภัยความสัมผัสนั้น ๆ ถ้าเข้าไปยุ่งกับสิ่งที่สัมผัส ก็จะพาโทมนัสมาประทุษร้ายใจ

เราใจเราหยุดไม่ได้ ใจของนักปราชญ์จะกลายเป็นใจของคนพาลไปเสีย ก็หยุดนิ่งเสียไม่ยอมให้ทั้งนิรันดร์ทั้ง 5 อย่างเข้ามาสู่ใจ ถ้าเลยเข้ามาได้ก็ขาดความสำรวม ถ้าขาดความสำรวมใจก็เป็นโทษ เป็นโทษอย่างไร อภิขมาและโหม่นสก็เข้าบังคับใจ เดียวก็ดีใจ เดียวก็เสียใจ ถ้าจะให้อภิขมาและโหม่นสบังคับไม่ได้ก็จงทำใจให้หยุดเสีย

3) ด้านการเลี้ยงชีพ (อาชีวนิพาส) การเลี้ยงชีพโดยทางที่ชอบ หมายถึง อาชีวนิพาส ศิล คือความบริสุทธิ์แห่งอาชีพ หมายถึง การเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ เว้นขาดจากการหาเลี้ยงชีพที่ผิดต่อพระธรรมวินัย ขัดต่อหลักศีลธรรม เช่น ให้พระสงฆ์เว้นขาดจากการหาเลี้ยงชีพที่ไม่สมควรแก่สมณะ มีการอวดอ้างตนเป็นผู้พิเศษ การประจบคฤหัสถ์ เป็นต้น

- ต้องรู้จักหาเลี้ยงชีพ จึงได้ปัจจัย 4 มาบริโภค แล้วก็บริโภคให้เป็นด้วยยสดี
- ประกอบอาชีพที่ถูกต้องตามความมุ่งหมายของอาชีพแก่สมณะ
- ไม่เกิดความขัดแย้ง แม้แต่ในใจตัวเอง ก็กลมกลืน ราบรื่น มีความสุข และทำได้ผลดีด้วย
- ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เกิดโทษ ความเดือดร้อนแก่ผู้ใด หรือทำให้หมู่คณะเสื่อมเสีย และไม่ให้ตัวเองสูญเสียหรือเสื่อม

- การมีสติสำรวมเลี้ยงชีพโดยทางที่ชอบตามหลักอาชีวนิพาส

ดังนั้นอาชีวนิพาสศิลป์ไม่ให้อาชีพไปก่อการเบียดเบียนเกิดโทษ ทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ใด คือ การเลี้ยงชีพที่สะอาด อาชีพที่สะอาดของพระก็คือ เทียบ บิณฑบาตและรับนิมนต์ไปฉันตามบ้าน เป็นต้น อินทริยสังวรนี้เป็นธรรมปฏิบัติอันสำคัญสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมะทั้งปวง จะปฏิบัติในศีล จะเป็นปฏิบัติในศีล 5 ศีล 8 ปฏิบัติในศีล 10 ของสามเณร หรือปาฏิโมกขสังวรศีล ศีลคือความสำรวมในพระปาฏิโมกข์สำหรับภิกษุ ซึ่งปฏิบัติตามพระวินัยบัญญัติของพระพุทธเจ้า ก็จะต้องมีอินทริยสังวรความสำรวมอินทริยดังกล่าวนี้ประกอบอยู่ด้วย การปฏิบัติในศีลทั้งปวงจึงจะบริสุทธิ์บริบูรณ์ได้ ถ้าขาดอินทริยสังวรแล้ว ก็ไม่สามารถจะปฏิบัติในศีลทั้งปวงให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ได้

4) การพิจารณาปัจจัย 4 (ปัจจัยปัจจุเวกขณะ) การพิจารณาเสียก่อนจึงบริโภคปัจจัย 4 คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัช หมายถึง การฝึกศึกษาให้รู้จักใช้สอยเสพบริโภคสิ่งต่างๆ ด้วยปัญญาที่รู้เข้าใจคุณค่าหรือประโยชน์ที่แท้จริงของสิ่งนั้น ๆ เริ่มตั้งแต่อาหาร ก็พิจารณารู้เข้าใจความจริงว่ารับประทานเพื่อเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิต ให้ร่างกายมีสุขภาพแข็งแรง ช่วยให้เราสามารถดำเนินชีวิตที่ติงามดังนี้

ปัจจัยสันนิสิตศีล ศีลที่เกี่ยวกับปัจจัยสี่ ได้แก่ ปัจจัยปัจจุเวกขณะ คือพิจารณาใช้สอยปัจจัยสี่อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม เสนาสนะ และเภสัช ให้เป็นไปตามความหมายและประโยชน์ของสิ่งนั้นๆ ไม่บริโภคใช้สอยด้วยตัณหา

- การพิจารณาปัจจัย 4 คือ การใคร่ครวญบ่อยๆ พิจารณาน้อยๆ จะทำให้เราตระหนักดีว่าเราเป็นใคร ควรทำอะไรในโลกนี้ และเราควรจัดการชีวิตของเราเช่นไรอยู่ในอารมณ์ปัจจุบันที่กำลังมีกำลังเป็นกำลังประสบ ในขณะตากระทบสี หูกระทบเสียง จมูกกระทบกลิ่น ลิ้นกระทบรส กายกระทบ

สัมผัส ใจกระทบเรื่องราวต่าง ๆ ตลอดความคิดนึก โดยไม่ปล่อยใจให้หลงไปในอารมณ์ นั้นโดย ให้ระลึกรู้ตามความเป็นจริง

วิธีการพิจารณาปัจเจกขณะทั้ง 4 อย่างคือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัช การบริสุทธิตัวด้วยการพิจารณาก่อนที่จะใช้สอย ปัจจัย 4 หรือ เรียกว่า ปัจจัยสันนิสสิตศีล อันเป็นศีลที่พระภิกษุ ที่พิจารณาปัจจัยที่ได้มาก่อนจึงใช้สอย เหตุผลที่ทรงแสดงการพิจารณาสิ่งที่ได้มาก่อนแล้วค่อยบริโภคนั้น

- การฝึกศึกษาให้รู้จักใช้สอยเสพบริโภคสิ่งต่าง ๆ ด้วยปัญญาที่รู้เข้าใจคุณค่าหรือประโยชน์ที่แท้จริงของสิ่งนั้น ๆ เริ่มตั้งแต่อาหาร ก็พิจารณารู้เข้าใจความจริงว่า รับประทานเพื่อเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิต ให้ร่างกายมีสุขภาพแข็งแรง ช่วยให้เราสามารถดำเนินชีวิตที่ดีงาม

ปัจเจก คือการพิจารณา พิจารณาด้วยปัญญา วิธีการพิจารณาปัจเจกขณะทั้ง 4 อย่างคือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัชหรือเรียกว่า ปัจเจกขณะสุทธิ คือ การบริสุทธิตัวด้วยการพิจารณาก่อนที่จะใช้สอย ปัจจัย 4 หรือ เรียกว่า ปัจจัยสันนิสสิตศีล อันเป็นศีลที่พระภิกษุ ที่พิจารณาปัจจัยที่ได้มาก่อนจึงใช้สอย เหตุผลที่ทรงแสดงการพิจารณาสิ่งที่ได้มาก่อนแล้วค่อยบริโภคนั้นใช้สอยเพื่อไม่ให้กิเลส อาสวะทั้งหลายเกิดในการใช้สอย ปัจจัยที่ได้มา อันเป็นการปิดกั้นกิเลส อาสวะทั้งหลายที่จะเกิดในปัจจุบัน ที่จะเกิดเพราะสิ่งที่ได้มา พระพุทธองค์ทรงแสดงศีล คือปัจจัยสันนิสสิตศีล เพื่อพิจารณาด้วยปัญญา ย่อมบริสุทธิตัวด้วยการพิจารณาด้วยปัญญาเป็นปัจเจกขณะสุทธิ ซึ่งปัจจัยก็มี 4 มีจีวร บิณฑบาต เสนาสนะและเภสัช ดังนั้นจึงเป็นเรื่องของปัญญาในการพิจารณา ปัจจัย 4 ที่ได้มาแล้วใช้สอย

3. เสนอรูปแบบการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ตามหลักปาริสุทธิศีล 4 ในจังหวัดนครราชสีมา ในการวิจัยผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน มีดังนี้

การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ตามหลักปาริสุทธิศีล 4 ในพระพุทธศาสนา เป็นบทบาทในการดำเนินชีวิตบรรพชิตปัญหาพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน เป็นเรื่องที่ค่อนข้างละเอียดอ่อน เป็นเรื่องใหญ่พระพุทธศาสนิกชนต้องให้ความสำคัญ แต่ส่วนใหญ่เรามักจะมองในมุมมองที่แคบ ไม่เห็นปัญหาในภาพรวม ปัญหาต่างๆ จึงไปตกอยู่ที่วัด หรือพระสงฆ์ ทั้งๆ ที่ปัญหาเหล่านั้น ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ ดังนั้นผู้วิจัยเสนอแนวทางการวิจัยดังนี้

1. เรื่องทรัพย์สินของวัดหรือของพระสงฆ์ ปัจจุบันวัดเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายคณะสงฆ์ ที่กำหนดให้เจ้าอาวาสเป็นตัวแทนของวัดในการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินของวัด มีอำนาจทำนิติกรรมไปให้บุคคลใดก็ขึ้นอยู่กับอำนาจของเจ้าอาวาส การแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาจัดการดูแลวัดจะเป็นคนของเจ้าอาวาสทั้งสิ้น หลายกรณีคนเป็นญาติพี่น้อง คนรับใช้ คนสนิททำให้อำนาจเด็ดขาดอยู่ที่เจ้าอาวาส

นอกจากนี้ กฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่มีอยู่ไม่เพียงพอที่จะทำให้แนวปฏิบัติในการบริหารเงินของวัดที่เป็นระบบ ขณะที่หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแลการบริหารการเงินของวัดยังขาดการรวบรวมข้อมูลที่เป็นระบบ โดยเฉพาะสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่ยังขาดบทบาทในการกำหนดกรอบในการบริหารจัดการทางการเงินที่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล อีกทั้งการเปิดเผยข้อมูลยังไม่เป็นระบบ

2. เรื่องปัญหาของพระสงฆ์ที่ไม่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยนำมาซึ่งความเสื่อมศรัทธา มีการรวมศูนย์เข้าสู่ส่วนกลางเป็นแนวตั้งมาไว้ที่มหาเถรสมาคม เจ้าคณะหน เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างคณะสงฆ์กับรัฐใกล้ชิดมากเกินไปรวมทั้งขาดการมีส่วนร่วมของพุทธบริษัททั้ง 4 ในการดูแลวัด

นอกจากนี้ยังมีวิกฤติของพระสงฆ์ไทยคือ พระสงฆ์ไทยมีคุณภาพตกต่ำ ไม่มีระบบกลั่นกรองใครจะเข้ามาบวชก็ได้ ที่สำคัญความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชนเห็นห่าง หลายนัดร่ำรวยแต่ชาวบ้านรอบวัดยังยากจน

3. เรื่องการทำให้พระธรรมวินัยวิปริต และการประพฤติปฏิบัติวิปริตจากพระธรรมวินัย ปัจจุบันมีลัทธิสมอ้างว่าปฏิบัติตามแนวทางพระพุทธศาสนาแต่ความเป็นจริงขัดแย้งหรือตรงข้ามโดยสิ้นเชิง กรณีเช่นนี้ต้องมีคณะกรรมการชำระการปฏิบัติที่ผิดเพี้ยนจากพระธรรมวินัยเปรียบเสมือน“ศาลรัฐธรรมนูญ” ที่ใครบิดเบือนหรือละเมิดรัฐธรรมนูญจะต้องถูกตัดสินว่ามีความผิด

4. เรื่องฝ่ายอาณาจักรที่จะต้องเข้าไปสนับสนุน ปกป้องคุ้มครองกิจการฝ่ายศาสนจักร การปกครองคณะสงฆ์ไทย มีการรวมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลางมากเกินไปจนส่งผลกระทบให้การดำเนินการแก้ปัญหาต่างๆ ที่สำคัญเกิดความล่าช้า

ดังนั้นการปกครองลักษณะเช่นนี้จึงไม่เหมาะสมและล้าสมัย นอกจากนี้ความไร้ประสิทธิภาพที่เห็นได้ชัดคือ การควบคุมความประพฤติของภิกษุเนื้อหาและคำสอนตามพระธรรมวินัยดังนั้นการกำหนดศีลธรรมอันดีงามของสังคมจึงถูกกำหนดจากชนชั้นนำเพียงกลุ่มเล็กๆ เท่านั้นจากสภาพปัญหาดังกล่าวคณะกรรมการฯ ชุดนี้จึงมีข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิรูปแนวทางและมาตรการปกป้องพิทักษ์กิจการพระพุทธศาสนา

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

รูปแบบการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ตามหลักปาริสุทธิศีล 4 ในจังหวัดนครราชสีมาผลผลิต (Output) หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นทันที ผล โดยตรงจากการดำเนินโครงการกิจกรรมเสร็จสิ้น เช่น คุณภาพของพระสงฆ์ คุณภาพของชุมชน หรือผู้ผ่านการฝึกอบรมผลกระทบ (Impact) หมายถึง ผลที่เกิดต่อเนื่องมาจาก 1. ประพฤติเคร่งครัดในสิกขาบท 2.การมีสติระงับไม่ให้บาปอกุศลครอบงำเมื่อรับรู้อารมณ์ด้วยอินทรีย์ทั้ง 6 3. การเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ เว้นขาดจากการหาเลี้ยงชีพที่ผิดต่อพระธรรมวินัย ขัดต่อหลักศีลธรรม 4. พิจารณาใช้สอยปัจจัยสี่ เป็นไปตามความหมายและประโยชน์ของสิ่งนั้น ๆ ไม่บริโภคใช้สอยด้วยต้นเหตุผลลัพธ์ (Outcome) หมายถึง ผลระยะยาวซึ่งเกิดเป็น ผลจุดหมายปลายทาง หรือผลต่อเนื่องจากผลกระทบ 1. ประพฤติเคร่งครัดในสิกขาบท 2.การมีสติระงับไม่ให้บาปอกุศลครอบงำเมื่อรับรู้อารมณ์ด้วยอินทรีย์ทั้ง 6 3. การเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ เว้นขาดจากการหาเลี้ยงชีพที่ผิดต่อพระธรรมวินัย ขัดต่อหลักศีลธรรม 4. พิจารณาใช้สอยปัจจัยสี่ เป็นไปตามความหมายและประโยชน์ของสิ่งนั้นๆ ไม่บริโภคใช้สอยด้วยต้นเหตุ

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2521). *การกลับมาแห่งศีลธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2550). *ภัยแห่งพระพุทธศาสนาในประเทศไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ พิมพ์สวย
- วคิน อินทสระ. (2549). *พุทธจริยศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมดา.

สภาพ ปัญหาและแนวทางพัฒนาการบริหารวิชาการของสถานศึกษาภายใต้
สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4

STATES, PROBLEMS, AND GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF
ACADEMIC ADMINISTRATION IN SCHOOLS DURING THE COVID-19 OF
SCHOOLS UNDER UBON RATCHATHANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE
AREA OFFICE 4

¹ณัฐริดา ปักดีวิริยวโรชิต, ²เจริญวิษณุ สมพงษ์ธรรม และ ³กฤติกรณ์ ศรีโสภา

¹Nattatida Pakdeewiriyaworachote, ²Charoenwit Sompongdam
and Grittigon Srisopa.

มหาวิทยาลัยราชธานี, ประเทศไทย

Ratchathani University, Thailand

¹nattatida359@gmail.com

Received :January 6, 2023; Revised :March 2, 2023; Accepted :March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพ และปัญหาการบริหารวิชาการของสถานศึกษา ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และ 2) ศึกษาแนวทาง พัฒนาการบริหารวิชาการของสถานศึกษา ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หัวหน้าฝ่ายวิชาการและครูผู้สอน จำนวน 281 คน ซึ่งมีผู้ตอบ แบบสอบถาม จำนวน 266 คน คิดเป็นร้อยละ 94.66 และผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ได้แก่ รอง ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 ศึกษาพิเศษ ผู้อำนวยการ โรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และครูผู้สอน รวมทั้งสิ้นจำนวน 11 คน เครื่องมือ ที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามสภาพ และปัญหาการบริหารวิชาการของสถานศึกษา เป็นแบบมาตรา

¹ นักศึกษา, หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชธานี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

³ อาจารย์, คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชธานี

ส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .97 และ .98 และแบบสัมภาษณ์ มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพ และปัญหาการบริหารวิชาการของสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และ 2) แนวทางพัฒนาการบริหารวิชาการของสถานศึกษา คือ (1) สถานศึกษา ปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น และสอดคล้องกับสถานการณ์ (2) ผู้บริหาร ควรนำหลักสูตรมาปรับใช้ให้มีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ (3) ผู้บริหาร ควรเพิ่มความยืดหยุ่นของโครงสร้างเวลาเรียน (4) ผู้บริหาร ควรส่งเสริมให้ครูประเมินความก้าวหน้าและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายและยืดหยุ่น (5) สถานศึกษา และหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง ควรจัดให้มีเวทีในการนำเสนอผลการวิจัยหรือนวัตกรรมที่เกิดขึ้น โดยการนำเสนอผ่านระบบออนไลน์ (6) สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินการนิเทศการศึกษาให้มีความยืดหยุ่นโดยใช้กระบวนการ PDCA (7) สถานศึกษา ต้องแสดงข้อมูลสารสนเทศการประเมินผล และตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยมีการเปิดเผยข้อมูลทางเว็บไซต์ (8) ผู้บริหาร ควรสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษาและชุมชน เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะทางวิชาการในชุมชน และให้เป็นไปตามมาตรฐานการวัดระยะห่างทางสังคม และ (9) ผู้บริหาร ส่งเสริมให้ครูจัดทำไฟล์สื่อการสอนในรูปแบบดิจิทัล เพื่อให้ นักเรียนสามารถศึกษาและทบทวนด้วยตนเองที่บ้าน

คำสำคัญ: การบริหารวิชาการของสถานศึกษา สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

Abstract

The objectives of this research were to 1) study the states and problems of academic administration of schools during the COVID-19 and 2) study guidelines for development of academic administration of schools during the COVID-19. The samples used in the study were 281 heads of academic department and teachers. There were 266 respondents, representing 94.66 percent. The 11 informants for interview included the deputy director of the Primary Educational Service Area Office 4, supervisors, administrators, academic assistants of director, and teachers. The research tools consisted of a five-level rating scale questionnaire on states and problems of academic administration with the reliability values of .97 and .98 and an interview form with IOC of 1.00 in all items. The statistics included frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis. The findings were as follows: 1) the states and problems of academic administration as a whole were at the average levels, and 2) the guidelines for the development of academic administration included (1) schools should change instructional management according to their local contexts and situations, (2) administrators should adapt the curriculum to be flexible according to the situations, (3) administrators should

increase the flexibility of learning structure, (4) administrators should promote progress evaluation and use flexible and various methods for learning evaluations, (5) schools and related organizations should arrange platforms online for sharing research and innovations, (6) schools and related organizations must supervise flexibly by using PDCA Process, (7) schools must demonstrate evaluation information and internal education quality audits through website, (8) administrators should share and exchange learning experiences between schools and communities for the development of knowledge and academic skills in communities while sustaining Social Distancing, and (9) administrators encourage teachers to create digital teaching aids so that students could study and review lessons at home.

Keywords: School Academic Administration, During the COVID-19

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของศตวรรษที่ 21 ทำให้ภาคการศึกษาไทยต้องปรับเปลี่ยนให้ตอบสนองกับทิศทางการผลิตและการพัฒนากำลังคน โดยมุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในศตวรรษที่ 21 ให้ได้ทั้งความรู้และทักษะที่จำเป็นต้องใช้ในการดำรงชีวิต สถานศึกษา จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสม เพื่อการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ที่มีคุณภาพเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ซึ่งความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในยุคปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาปัจจุบันตามไปด้วยความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิด ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องใช้ทักษะ ความสามารถในการจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาสถานการณ์ที่ไม่ปกตินี้ อาทิเช่น สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษา ต้องปรับเปลี่ยนการปฏิบัติงาน ปรับเปลี่ยนแนวคิด วิธีการบริหารให้เท่าทันและสอดคล้องกับสถานการณ์ รวมทั้งเสริมแรงให้ครู และบุคลากร ร่วมกันเปลี่ยนแปลงวิธีการและบูรณาการ เพื่อจัดการศึกษาให้สอดคล้องตามสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้น (จิตติมา วรณศรี, 2564)

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) หลายประเทศทั่วโลก ได้รับผลกระทบที่เกิดจากการติดเชื้อที่ค่อนข้างรุนแรง เพื่อเป็นการป้องกันและหยุดการแพร่ระบาดของโรคนี้ ประเทศต่าง ๆ ได้ใช้มาตรการปิดประเทศ (Lockdown) โดยให้ประชาชนหยุดกิจกรรมต่างๆ หยุดการเดินทาง และอยู่ในที่ที่ตั้งหรือที่พักตามระยะเวลาที่กำหนด รวมทั้งยังงดกิจกรรมทางสังคมอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้น ยังมีมาตรการตามมาตรการด้านสาธารณสุข เช่น การเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งด้านสาธารณสุข เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา สำหรับการจัดการศึกษาของทุกประเทศ ได้รับผลกระทบจากจากสถานการณ์นี้เช่นกัน โดยโรงเรียนหยุดการเรียนการสอนในโรงเรียน ทั้งในลักษณะที่หยุดทั่วประเทศ และหยุดเฉพาะบางพื้นที่ที่เกิด

การแพร่ระบาดรุนแรง หรือพื้นที่ควบคุม (เก็จนก เอื้อวงศ์ และคณะ, 2564) ซึ่งปัจจุบันจะเห็นได้ว่า สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของประเทศไทย ยังมีการระบาดอย่างต่อเนื่อง ส่งผลกระทบต่อภาคการศึกษาเป็นอย่างมาก สถานศึกษาส่วนใหญ่ต้องทำการปิดการเรียนการสอนอย่างไม่มีกำหนด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ในฐานะหัวหน้าสถานศึกษาต้องบริหารจัดการสถานศึกษา และจัดรูปแบบการเรียนการสอนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สถานศึกษาควรพิจารณาเลือกจัดการเรียนการสอน โดยพิจารณากำหนดรูปแบบให้มีความเหมาะสมตามความต้องการของสถานศึกษา และสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถที่จะกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างจากที่กำหนดไว้ หรือจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานได้ ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของนักเรียน ครู และบุคลากรเป็นสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) ทั้งนี้ เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ตามไปด้วยอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ สถานศึกษา จึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการบริหารสถานศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งหัวใจหลักในการบริหารสถานศึกษา คือ งานวิชาการ ดังที่ Smith (1961) ได้เสนอว่า การใช้เวลาในการบริหารและทำให้ความสำคัญของงานในสถานศึกษา โดยแยกงานออกเป็น 7 ประเภท ได้แก่ งานบริหารวิชาการ คิดเป็นร้อยละ 40 งานบริหารบุคลากร คิดเป็นร้อยละ 20 งานบริหารกิจการนักเรียนนักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 20 งานบริหารการเงิน งานบริหารอาคารสถานที่ งานบริหารความสัมพันธ์กับชุมชน และงานบริหารทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 5

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ดูแลรับผิดชอบสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบ ประกอบด้วย 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภวารินชำราบ อำเภอสำโรง อำเภอนาเยีย และอำเภอสว่างวีระวงศ์ มีโรงเรียนในสังกัด จำนวน 143 โรงเรียน ทั้งนี้ จากการสังเคราะห์รายงานผลการดำเนินงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 ประจำปี พ.ศ. 2564 พบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานหลายประการ อาทิเช่น บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน งานบางอย่างมีหลายขั้นตอน หรือมีความซ้ำซ้อน ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินงาน สถานศึกษาไม่มีแผนพัฒนาบุคลากรที่ชัดเจน บุคลากรบางส่วนขาด ความรู้ ความเข้าใจเรื่อง การประกันคุณภาพการศึกษา สถานศึกษาบางแห่งขาดความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน สื่อการเรียนรู้เทคโนโลยี ระบบการนิเทศ ติดตามการดำเนินงาน ขาดความต่อเนื่อง รายงานข้อมูลผลการดำเนินงานสถานศึกษาส่วนใหญ่ไม่เป็นปัจจุบัน ทำให้ยากต่อการประเมินผลการดำเนินงาน และไม่สามารถจัดทำเป็นสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการได้อย่างครบถ้วน และเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้โครงการ/กิจกรรมของสถานศึกษา ที่ร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 ต้องยกเลิกไป บางโครงการ/กิจกรรม ไม่สามารถดำเนินงานอย่างต่อเนื่องได้ ทำให้โครงการ/กิจกรรม ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ และยังพบว่า นักเรียนในสังกัดไม่มีความพร้อมในการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) และการทดสอบความสามารถพื้นฐาน

ระดับชาติ (National Test: NT) และเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้สถานศึกษาส่วนใหญ่ไม่สามารถเปิดการเรียนการสอนได้ปกติ ทั้งส่วนใหญ่เป็นการจัดการเรียนการสอนรูปแบบ On-Hand อาจทำให้นักเรียนขาดความรู้ความเข้าใจโดยตรง ส่งผลให้นักเรียนมีผลการทดสอบคะแนนเฉลี่ยภาพรวม อยู่ในระดับต่ำกว่ามาตรฐาน ต่ำกว่าระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และต่ำกว่าระดับประเทศ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4, 2565) จากสภาพดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการจัดการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 ซึ่งในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 นี้ ต้องเร่งปรับปรุง พัฒนาให้สถานศึกษาของตนเองมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา จำเป็นต้องมีความตื่นตัว และเตรียมความพร้อมทั้งสถานการณ์การวิกฤตนี้ เพื่อให้จัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

จากสภาพดังกล่าว จึงได้ศึกษาเรื่อง สภาพ ปัญหา และแนวทางพัฒนาการบริหารวิชาการของสถานศึกษา ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 ซึ่งคาดหวังว่าผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษาให้ก้าวไปสู่ความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ และนำไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการกำหนดเป้าหมาย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพ และปัญหาการบริหารวิชาการของสถานศึกษา ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4
2. เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารวิชาการของสถานศึกษา ภายใต้สถานการณ์ การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษา สภาพ ปัญหาและแนวทางพัฒนาการบริหารวิชาการของสถานศึกษาภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 ปีการศึกษา 2565 มีโรงเรียนในสังกัด จำนวน 142 โรงเรียน มีประชากร

ทั้งสิ้น จำนวน 1,038 คน จำแนกตามตำแหน่งงาน ดังนี้ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 142 คน และครูผู้สอน จำนวน 896 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 ปีการศึกษา 2565 กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูป ของ Krejcie & Morgan (1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 281 คน จำนวน 38 โรงเรียน จำแนกเป็นหัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 38 คน ครูผู้สอน จำนวน 243 คน ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามอำเภอในเขตพื้นที่การปกครอง แต่ละชั้นใช้วิธีกำหนดสัดส่วน และสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Sample Random Sampling) ด้วยการจับสลาก

ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ได้แก่ รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 ศึกษาพิเศษ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และครูผู้สอน รวมทั้งสิ้นจำนวน 11 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ชนิด คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพ และปัญหาการบริหารวิชาการของสถานศึกษา ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของ Likert และแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารวิชาการของสถานศึกษา ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 ลักษณะแบบสัมภาษณ์ เป็นแบบชนิดกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการบริหารวิชาการของสถานศึกษา ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ส่วนแนวทางการบริหารวิชาการของสถานศึกษา ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำมาหาค่าความถี่ (Frequency)

ผลการวิจัย

จากการศึกษา สภาพ ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของสถานศึกษาภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 สรุปผล ดังนี้

1. สภาพ และปัญหาการบริหารวิชาการของสถานศึกษา โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง

2. แนวทางพัฒนาการบริหารวิชาการของสถานศึกษา คือ (1) สถานศึกษา ปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น และสอดคล้องกับสถานการณ์ (2) ผู้บริหาร ควรนำหลักสูตรมาปรับใช้ให้มีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ (3) ผู้บริหาร ควรเพิ่มความยืดหยุ่นของโครงสร้างเวลาเรียน (4) ผู้บริหาร ควรส่งเสริมให้ครูประเมินความก้าวหน้าและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายและยืดหยุ่น (5) สถานศึกษา และหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง ควรจัดให้มีเวทีในการนำเสนอผลการวิจัยหรือนวัตกรรมที่เกิดขึ้น โดยการนำเสนอผ่านระบบออนไลน์ (6) สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินการนิเทศการศึกษาให้มีความยืดหยุ่นโดยใช้กระบวนการ PDCA (7) สถานศึกษา ต้องแสดงข้อมูลสารสนเทศการประเมินผล และตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยมีการเปิดเผยข้อมูลทางเว็บไซต์ (8) ผู้บริหาร ควรสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษาและชุมชน เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะทางวิชาการในชุมชน และให้เป็นไปตามมาตรฐานระยะทางทางสังคม และ (9) ผู้บริหาร ส่งเสริมให้ครูจัดทำไฟล์สื่อสารการสอนในรูปแบบดิจิทัล เพื่อให้ นักเรียนสามารถศึกษาและทบทวนด้วยตนเองที่บ้าน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสภาพ ปัญหาและแนวทางพัฒนาการบริหารวิชาการของสถานศึกษาภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 สามารถอภิปรายผลที่เกิดขึ้นได้ดังนี้

1. สภาพการบริหารวิชาการของสถานศึกษา ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และอยู่ในระดับปานกลาง 8 ด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ด้านการวัดผลประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน 2) ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 3) ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการ 4) ด้านการนิเทศการศึกษา 5) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 6) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 7) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ 8) ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า สถานศึกษา ยังไม่มีความชัดเจนในการปฏิบัติงาน รวมถึงการวางแผนการบริหารงานวิชาการ ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ครูมีความเข้าใจขอบข่ายงานด้านการบริหารงานวิชาการเบื้องต้นไม่ลึกซึ้ง ภาระงานนอกจากการสอนในโรงเรียนมีมากส่งผลให้ครูมีเวลาเตรียมการจัดการเรียนการสอนน้อยลง และจากสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้สถานศึกษาต้องประกาศหยุดเรียนอยู่บ่อยครั้ง เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคฯ ทำให้งานภายในโรงเรียนต้องหยุดชะงักอย่างกะทันหัน อีกทั้งครูและบุคลากรในโรงเรียนได้รับเชื้อโรคฯ ส่งผลต่อการติดต่อประสานงานด้านการเรียนการสอน ทำให้การดำเนินงานที่ผ่านมายังไม่บรรลุตามเป้าหมายของการ

บริหารงานวิชาการในโรงเรียนเท่าที่ควร จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และครูผู้สอน มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งขัดแย้งกับผลการวิจัยของ ธิดาทิพย์ ประทุมทิพย์ และคณะ (2565) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพ ความต้องการจำเป็น และแนวทางพัฒนางานวิชาการในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาโควิด-19 ของโรงเรียนสังกัดเทศบาล เมืองนครพนม ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของงานวิชาการ ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาโควิด-19 ของโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. ปัญหาการบริหารวิชาการของสถานศึกษา ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของ โรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 โดยรวม และรายด้าน โดยรวม มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ปัญหาจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา 2) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 4) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) ด้านการนิเทศการศึกษา 6) ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการ 7) ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 8) ด้านการวัดผลประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยปัญหาค่ำที่สุด คือ 9) ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โรงเรียนเป็นสถานที่ที่มีความเสี่ยงสูงมากในการแพร่ระบาดของโรคฯ จึงมีความเสี่ยงต่อการแพร่กระจายของเชื้อไวรัสได้ง่าย โรงเรียนมีการประกาศหยุดเรียนในหลายช่วงเวลา ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู และบุคลากรทางการศึกษา เป็นอย่างมาก ทำให้การประสานงาน หรืองานดำเนินงานด้านต่างๆ ของโรงเรียนต้องหยุดชะงักตามไปด้วย จึงทำให้ผลการดำเนินงานด้านวิชาการของโรงเรียนมีผลงานที่ไม่บรรลุตามเป้าหมายเท่าที่ควร จึงทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีความเห็น โดยรวมและรายด้าน โดยรวม มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ดังที่แสดงในตารางที่ 14 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิมลพรรณ กุลาสา และคณะ (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพ ปัญหาและแนวทางในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ผู้บริหารส่วนใหญ่ได้มอบหมายภารกิจด้านวิชาการให้กับครูวิชาการเป็นผู้ปฏิบัติ และยังพบว่า ปัญหาในบางเรื่องนั้นเป็นเรื่องเล็กน้อย ปฏิบัติแล้วเสร็จก็ไม่มีการรายงานปัญหาให้ผู้บริหารสถานศึกษาทราบ จึงเห็นว่าการบริหารงานวิชาการยังคง มีปัญหาการดำเนินงาน อยู่ในระดับปานกลาง

3. แนวทางพัฒนาการบริหารวิชาการของสถานศึกษา ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของ โรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 มีแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการที่สำคัญ ดังนี้ 1) สถานศึกษา ปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น และสอดคล้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) 2) ผู้บริหาร ควรนำหลักสูตรมาปรับใช้ให้มีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ โดยมีระบบขั้นตอน วางแผน ปรับปรุง พัฒนาอย่างต่อเนื่อง 3) ผู้บริหาร ควรเพิ่มความยืดหยุ่นของโครงสร้าง

เวลาเรียนและความหลากหลายของรูปแบบการเรียนรู้ 4) ผู้บริหาร ควรส่งเสริมให้ครูประเมินความก้าวหน้าและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายและยืดหยุ่น 5) สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดให้มีเวทีในการนำเสนอผลการวิจัยหรือนวัตกรรมที่เกิดขึ้น โดยการนำเสนอผ่านระบบออนไลน์ เพื่อสร้างแรงจูงใจต่อการพัฒนางานและเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ 6) สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินการนิเทศการศึกษา โดยมีความยืดหยุ่นในแต่ละพื้นที่โรงเรียน โดยใช้กระบวนการ PDCA ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) 7) สถานศึกษา ต้องแสดงข้อมูลสารสนเทศการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยมีการเปิดเผยข้อมูลทางเว็บไซต์ 8) ผู้บริหาร ควรสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษาและชุมชน เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะทางวิชาการในชุมชน และให้เป็นไปตามมาตรฐานการเว้นระยะห่างทางสังคม และ 9) ผู้บริหาร ส่งเสริมให้ครูจัดทำไฟล์สื่อสารการสอนในรูปแบบดิจิทัล เพื่อให้ นักเรียนสามารถศึกษาและทบทวนด้วยตนเองที่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จิราภรณ์ อ่อนชาผิว และสุชาดา นันนทะไชย (2564) ที่ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาและความต้องการของการจัดการเรียนรู้ในช่วงสถานการณ์โควิด 19 โรงเรียนวัดด่านสำโรง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 1 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการเรียนการสอนในช่วงสถานการณ์โควิด 19 นักเรียน เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้ได้อย่างครบถ้วนถึงแม้จะไม่ได้เรียนที่โรงเรียน อันดับแรกครูควรคำนึงถึงความปลอดภัยสูงสุดของทุกคนที่เกี่ยวข้อง และปรับตารางเรียนตามความเหมาะสม โดยครูผู้สอนจะต้องใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ เช่น การจัดทำไฟล์สื่อสารการสอนในรูปแบบดิจิทัล เพื่อให้ นักเรียนสามารถศึกษาและทบทวนด้วยตนเองที่บ้าน บ้าน อีกทั้งจะต้องทำการจัดการสอนระบบออนไลน์เพิ่มเติม โดยใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร สื่อ โซเชียลมีเดีย เพื่อช่วยสนับสนุนการเรียนการสอน ส่วนผลการวิจัยของ ธิดาทิพย์ ประทุมทิพย์ และคณะ (2565) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพ ความต้องการจำเป็น และแนวทางพัฒนางานวิชาการในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาโควิด-19 ของโรงเรียนสังกัดเทศบาล เมืองนครพนม ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร ครู และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ต้องอาศัยความร่วมมือกัน ควรนำหลักสูตรมาปรับใช้ให้มีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์โดยมีระบบขั้นตอน วางแผนปรับปรุง พัฒนาอย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการวิจัยสภาพ ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของสถานศึกษาภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 พบว่า สภาพ และปัญหาการบริหารวิชาการของสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นความไม่พร้อมของสถานศึกษาในการรับมือกับสถานการณ์วิกฤต ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา ในฐานะเป็นหัวหน้าสถานศึกษา ที่รับผิดชอบการจัดการบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา ควรให้ความสำคัญและตระหนักในการบริหารงานวิชาการ ซึ่งเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา และสิ่งสำคัญคือต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ และพร้อมรับ

ต่อการเปลี่ยนแปลงของทุกสถานการณ์ อีกทั้งยังเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษาและเป็นเครื่องชี้ความสำเร็จของสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). *แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ตามกฎหมายกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- เก็จกนก เอื้อวงศ์, ชูชาติ พ่วงสมจิตร, นงเยาว์ อุทุมพร, กุลชลี จงเจริญ และ ฐิติกรณยาวิไชย จาริกศิลป์. (2564). รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19. *กระทรวงศึกษาธิการ*.
- จิตติมา วรณศรี. (2564). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(10), 458-472.
- จิราภรณ์ อ่อนชาผิวและสุชาดา นันทะไชย. (2564). ปัญหาและความต้องการของการจัดการเรียนรู้ในช่วงสถานการณ์โควิด 19 โรงเรียนวัดด่านสำโรง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 1. *วารสารการพัฒนาการเรียนรู้สมัยใหม่*, 6(4), 49-66.
- จิตาทิพย์ ประทุมทิพย์, รชฏ สุวรรณภูมิ และ ทศนา ประสานตรี. (2565). *สภาพ ความต้องการจำเป็นและแนวทางพัฒนางานวิชาการในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา โควิด-19 ของโรงเรียนสังกัดเทศบาล เมืองนครพนม*. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 12(2), 162-174.
- พิมลพรรณ กุลสา, ณัฏฐวรรณ ธนาพงษ์อนันต์ และ รังสรรค์ โฉมยา. (2559). *สภาพ ปัญหาและแนวทางในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาพลันธุ์ เขต 2*. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาสารคาม*, 10(2), 110-123.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4. (2565). *รายงานผลการดำเนินงานประจำปี พ.ศ. 2564*. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *แนวทางการเตรียมการเปิดภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)*. กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. พริกหวานกราฟฟิค.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Smith, E. W. (1961). *The education is encyclopedia*. Methuen.

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอม่วงสามสิบ สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1
THE SUPERLEADERSHIP OF EDUCATIONAL ADMINISTRATORS IN MUANG
SAM SIP DISTRICT UNDER UBON RATCHATHANI PRIMARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE 1

¹พิมลพรรณ บุคสี, ²สุรางคณา มัณยานนท์ และ ³สุรศักดิ์ หลาบลมาลา

¹Pimolpun Budsadee, ²Surangkana Manyanon and ³Surasak Lapmala

มหาวิทยาลัยราชธานี, ประเทศไทย

Ratchathani University, Thailand

¹pora503@gmail.com

Received :January 26, 2023; Revised :March 22, 2023; Accepted :April 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เปรียบเทียบภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามขนาดสถานศึกษา และ 3) ศึกษาข้อเสนอแนะการพัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอม่วงสามสิบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอน กำหนดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูป ของ Krejcie & Morgan (1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 186 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (r) อยู่ระหว่าง .50-.68 และได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .96 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวม อยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสนับสนุนให้เกิดผู้นำตนเองโดยการสร้างทีมงาน รองลงมาคือ ด้านการทำให้เป็นผู้นำตนเอง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านกระตุ้นให้ผู้ตามตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง 2) เปรียบเทียบภาวะผู้นำเหนือผู้นำของ

¹ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชธานี

² อาจารย์ ดร., บัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชธานี

³ รองศาสตราจารย์ .ดร., บัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชธานี

ผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน 3) ข้อเสนอแนะภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา คือ (1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้ความผิดพลาดมาจัดทำเป็นสารสนเทศเตือนตัวเอง (2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรกล้าตัดสินใจในเชิงสร้างสรรค์ (3) ผู้บริหารสถานศึกษาควรหมั่นสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมให้บุคลากรตั้งเป้าหมายให้ท้าทาย หมั่นกระตุ้น และพัฒนาบุคลากรอยู่เสมอ และหากบุคลากรทำได้ต้องมีรางวัลในการกระตุ้น (4) ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมกระตุ้น และให้ข้อเสนอแนะกับบุคลากรรู้จักคิดบริหารจัดการ รู้จักคิดจำกัดความต้องการในตน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถด้านวิชาชีพ (5) ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้น้ำเสียงต่ำท่อน้อยอย่างอ่อนโยน และให้คำแนะนำและแนวทางแก้ไข เพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานของบุคลากรไปพร้อม ๆ กัน (6) ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และ (7) ผู้บริหารสถานศึกษาควรการสร้างเป้าหมายแห่งความสำเร็จร่วมกันกับบุคลากร

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research were 1) to study superleadership of educational administrators, 2) to compare superleadership of educational administrators classified by school sizes, and 3) to study the development guidelines of administrators' superleadership in educational in Muang Sam Sip district under Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area Office 1. Based on Krejcie & Morgan (1970), the survey sample consisted of 186 teachers. The research tool was a five-level rating scale the discrimination values between .50-.68, and the reliability of .96. The statistics included the frequency, percentage, mean, standard division, One way ANOVA, and content analysis. The research results were as follows: 1) The administrators' superleadership as a whole and in individual aspects were at the high levels, ranking for the higher mean scores as supporting leadership learning by teamwork, self-leading, and the lowest mean score was inspiring self-goal setting. 2) The comparison of administrators' superleadership, classified by school sized, both as a whole and in individual aspects found to be no statistically different. and 3) Some guidelines were (1) Administrators should us trial and error information for their own learning, (2) Administrators should make creative decision making, (3) Administrators should inspire and support personnel to set challenging goals and reward those who achieved their goals, (4) Administrators should inspire and support personnel to think and manage their works in order to increase their ability, (5) Administers should use low tone while giving advices and work improvement, (6) Administrators should encourage

personnel to work together effectively and efficiently, and (7) Administrators and personnel should work cooperatively to set achievement goals.

Keywords: Supperleadership, Institution administrator

บทนำ

การบริหารจัดการในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะในสถานศึกษา สถานศึกษาจึงต้องปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหาร จึงไม่ใช่ผู้บริหารแบบเดิมที่เน้นการสั่งการ แต่ต้องเป็นผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำในการขับเคลื่อนการทำงานร่วมกันเป็นทีมงานที่เข้มแข็งของบุคลากรในสถานศึกษา ดังที่ ฌ็ทาลัวลีย์ สารสุข (2553) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องบริหารจัดการศึกษาให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนมากที่สุด ต้องพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและก้าวสู่ทิศทางการพัฒนาที่ดีขึ้น ทั้งหมดจะขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญและ พัฒนวงศ์ ดอกไม้ (2560) กล่าวว่า ผู้ที่มีภาวะผู้นำจะสามารถชักจูงให้ผู้อื่นคล้อยตามและสร้างบรรยากาศที่ดีในการปฏิบัติงาน ทำให้เกิดตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลงสภาพต่าง ๆ ภายในองค์กร เพื่อเปลี่ยนแปลงและพัฒนาองค์กรให้มีความเจริญก้าวหน้า สำเร็จตามเป้าหมายมุ่งสู่ความเป็นเลิศ ดังที่ ดาวรุกรรณ ถวิลการ (2558) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้บริหาร หรือผู้นำในศตวรรษที่ 21 ต้องมีคุณลักษณะภาวะผู้นำที่แตกต่างและสามารถสร้างผู้นำให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาได้ การที่ผู้นำมีภาวะผู้นำในการนำตนเองและนำคนอื่น จนสร้างผู้นำให้เกิดขึ้นในองค์กรได้นั้น เรียกว่า “สุดยอดของผู้นำ” หรือ “ผู้นำที่มีภาวะผู้นำขั้นยอด” หรือใช้คำว่า “ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ” หรือ “ภาวะผู้นำเหนือขึ้น”

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ เกิดขึ้นจากแนวคิดของ Manz & Sims (2001) ได้เสนอว่าผู้นำเหนือผู้นำเป็นแนวคิดที่ลึกซึ้งกว่าการศึกษาผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพ โดยตัวผู้นำเองจะช่วยให้ผู้ตาม หรือสมาชิกในองค์กรได้พบความสามารถของตน และใช้ความสามารถให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการปฏิบัติงาน และลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งคือ ผู้นำจะให้อำนาจผู้ตามในการทำงานให้แก่องค์การได้อย่างเต็มความสามารถ โดยผู้นำเหนือผู้นำ จะสามารถเป็นผู้นำตนเองในการทำงานสู่จุดหมายปลายทางได้ ซึ่งไม่ใช่การทำงานที่ประสบความสำเร็จโดยการนำหรือการสั่งการ โดยตัวผู้นำเหมือนที่ผ่านมา ซึ่งภาวะผู้นำเหนือผู้นำ คือ ผู้บริหารที่สามารถสร้างการนำตนเองให้เกิดขึ้นแก่บุคลากรในองค์กร ซึ่งในบริบทสถานศึกษานั้นก็คือ การที่ผู้บริหารสามารถสร้างให้ครูเกิดภาวะผู้นำด้วยตนเอง และสามารถนำตนเองในการทำงานและการมีส่วนร่วมในสถานศึกษาได้ โดยภาวะผู้นำแบบนี้เป็นกระแสการนำที่กำลังได้รับความสนใจเป็นอย่างมากในการพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ยุคที่ผู้นำไม่ได้มีบทบาทแค่การนำตนเองและนำคนอื่นเท่านั้น แต่ผู้นำที่มีภาวะผู้นำต้องสร้างผู้นำให้สามารถนำตนเอง และขับเคลื่อนการทำงานร่วมกันเป็นทีมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ดาวรุกรรณ ถวิลการ, 2558) ตามแนวคิดของ Manz & Sims (2001) ภาวะผู้นำเหนือผู้นำประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่ 1) การทำให้เป็นผู้นำตนเอง 2) ผู้นำแสดงเป็นแบบฉบับของการเป็นผู้นำตนเอง 3) กระตุ้นให้ผู้ตามตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง 4) การสร้างรูปแบบความคิดทางบวก 5) การอำนวยความสะดวก

ความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเอง โดยการให้รางวัลและตำหนิอย่างสร้างสรรค์ 6) การสนับสนุนให้เกิดผู้นำตนเอง โดยการสร้างทีมงาน และ 7) การอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา จึงเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดในการบริหารจัดการสถานศึกษา จะต้องมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการศึกษาเป็นอย่างดี มีพฤติกรรมผู้นำที่สามารถนำมาสร้างสรรค์และพัฒนาสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับ ดูแล ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีภารกิจในการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีเขตพื้นที่บริการ จำนวน 5 อำเภอ ได้แก่ □ อำเภอเมืองอุบลราชธานี อำเภอเขื่องใน อำเภอม่วงสามสิบ อำเภอดอนมดแดง และอำเภอเหล่าเสือโก้ก มีสถานศึกษาในสังกัดจำนวน 238 โรงเรียน จากการศึกษารายงานผลการดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 ภาพรวม พบว่า นักเรียนยังมีผลสัมฤทธิ์ไม่ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด และโครงการต่างๆ ยังไม่สามารถดำเนินงานให้เป็นไปตามเป้าหมาย พบปัญหา/อุปสรรค หลายประการในการขับเคลื่อนการพัฒนาทางการศึกษาสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษา และการเรียนรู้ □ ให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน อาทิเช่น การเปลี่ยนบุคลากรบ่อย ขาดความรู้ □ ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบ/กฎหมาย หลักเกณฑ์ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องก่อให้เกิดข้อผิดพลาด เช่น เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานพัสดุและการเงิน เป็นต้น ระยะเวลา งบประมาณไม่เพียงพอ ไม่สอดคล้อง □ และเหมาะสมการจัดสรรอัตรากำลังบุคลากรให้ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาไม่เพียงพอและไม่ต่อเนื่อง นโยบายไม่ชัดเจน ขาดความต่อเนื่อง และโรงเรียนเข้าร่วมโครงการน้อย ส่งผลให้ไม่เกิดการพัฒนาและการแข่งขัน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1, 2564) จากปัญหา/อุปสรรค ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้นำหรือผู้บริหารสถานศึกษาขาดทักษะด้านความเป็นผู้นำ และขาดภาวะผู้นำในตนเองอย่างชัดเจน ต้องเร่งปรับปรุงพัฒนามิฉะนั้นอาจส่งผลเสียระยะยาวต่อสถานศึกษา อาจทำให้สถานศึกษาไม่มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา จึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางการบริหาร และพฤติกรรมด้านภาวะผู้นำเพื่อสามารถเป็นผู้นำในการปฏิรูปการศึกษาได้อย่างสมบูรณ์ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำเหนือผู้นำในการบริหารเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษา เพื่อนำสถานศึกษาไปสู่ทิศทางใหม่ที่ดีกว่าเดิม

สภาพการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ความก้าวหน้าทั้งด้านสังคม เทคโนโลยี ได้ส่งผลกระทบต่อภาคการศึกษาที่ต้องปรับตัวให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลง คุณภาพผู้นำ หรือผู้บริหารสถานศึกษา ในฐานะหัวหน้าสถานศึกษา จึงมีบทบาทสำคัญในการที่จําหน่ายองค์กรให้ประสบผลสำเร็จในทุกด้าน ๆ หรือทุกกิจกรรมของสถานศึกษา ซึ่งจากการศึกษาสภาพปัญหาของการดำเนินงานในสถานศึกษา พบปัญหาหลายประการที่เป็นผลมาจากการที่ผู้บริหารสถานศึกษา ขาดภาวะผู้นำในการบริหารสถานศึกษา ส่งผลให้สถานศึกษาไม่บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ อาทิเช่น ผู้บริหารบางส่วนใช้ภาวะผู้นำน้อย ไม่นำความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการมาใช้ตามศักยภาพให้เกิดความสำเร็จ และผู้บริหารบางส่วนไม่ยอมรับความคิดเห็นใหม่ ๆ บุคลากรไม่นำศักยภาพออกมาใช้อย่างเต็มความรู้

ความสามารถ ขาดการทำงานเป็นทีม และขาดการวางแผนการจัดการเรียนการสอน การติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานไม่ต่อเนื่อง อีกทั้งยังไม่นำผลการประเมิน มาตรวจสอบมาใช้ในการจัดการศึกษา ของโรงเรียน และขาดความร่วมมือกันของบุคลากรในการวางแผนพัฒนาโรงเรียน (ปาริชาติ สมใจ, 2556) สถานศึกษาระดับประถมศึกษาประสบปัญหา คือ ผู้บริหาร บางคนมีความรู้ดี ความสามารถดี แต่ไม่เต็มใจ ที่จะรับผิดชอบงาน ผู้บริหาร ส่วนมากใช้แบบภาวะผู้นำโดยไม่ได้ตระหนักถึงสถานการณ์ จึงทำให้การบริหารงานด้านการศึกษาขาดประสิทธิภาพ และทำให้ผู้ร่วมงานขาดความกระตือรือร้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การปฏิบัติงานของครู (พัทธกานต์ อุทองมาก และ อุดุลย์ วังศรีคุณ, 2559) ดังนั้น ผู้บริหาร ในฐานะผู้นำ องค์การ จำเป็นต้องปฏิรูปตนเอง และการเปลี่ยนแปลงองค์การครั้งใหญ่ เพื่อนำพาไปสู่ความสำเร็จตาม เป้าหมายที่ต้องการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญที่จะต้องบริหารจัดการ ทรัพยากรทางการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและและมีประสิทธิผล เกิดความสมดุลเพื่อการบริหาร จัดการศึกษابรรลุผลสำเร็จ ผู้บริหารสถานศึกษา ถือว่าเป็นกลไกสำคัญและมีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพของ ผลลัพธ์ที่ได้จากระบบการศึกษา ประสิทธิภาพของการบริหารและประสิทธิผลของสถานศึกษา ความสำเร็จ หรือความล้มเหลวทางการศึกษานั้นขึ้นอยู่กับผู้บริหารส่วนหนึ่ง (โยธิน นิลคช, 2561)

จากข้อมูลดังกล่าว จึงสนใจวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอม่วง สามสิบสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 เพื่อนำผลการวิจัยเป็นข้อมูล สารสนเทศให้สถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหาร สถานศึกษาในสังกัด ในการบริหารจัดการเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา อัน จะส่งผลดีต่อคุณภาพการศึกษาในระดับเขตพื้นที่การศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอม่วงสามสิบ สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอม่วงสามสิบ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน จำแนกตาม ขนาดสถานศึกษา
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการพัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอม่วง สามสิบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอม่วงสามสิบ สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 ได้ดำเนินการวิธีการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ครูผู้สอน ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนเขตพื้นที่อำเภอวังสามสิบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 ปีการศึกษา 2564 มีโรงเรียน ในเขตพื้นที่ จำนวน 68 โรงเรียน มีประชากรทั้งสิ้น จำนวน 359 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอน ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนเขตพื้นที่อำเภอวังสามสิบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 ปีการศึกษา 2564 กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูป ของ Krejcie & Morgan (1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 186 คน ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามขนาดของสถานศึกษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม เรื่อง ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอวังสามสิบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของ Likert

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอวังสามสิบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จำแนกตามขนาดสถานศึกษา วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กรณีพบค่าความแตกต่างเป็นรายกลุ่มจะวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีของ Scheff และข้อเสนอแนะภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำมาหาค่าความถี่ และหาร้อยละ (Percentage)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอวังสามสิบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 สรุปผล ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอวังสามสิบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสนับสนุนให้เกิดผู้นำตนเองโดยการสร้างทีมงาน รองลงมาคือ ด้านการทำให้เป็นผู้นำตนเอง ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเอง โดยการให้รางวัลและคำทักทายอย่างสร้างสรรค์ ด้านการสร้างรูปแบบความคิดทางบวก ด้านผู้นำแสดงเป็นแบบฉบับของการเป็นผู้นำตนเอง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านกระตุ้นให้ผู้ตามตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง ตามลำดับ

2. เปรียบเทียบภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอวังสามสิบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน ครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอวังสามสิบ

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 ไม่แตกต่างกัน และพบว่า ครูผู้สอน ที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาขนาดใหญ่ มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอม่วงสามสิบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 สูงกว่าสถานศึกษาขนาดเล็ก และขนาดกลาง

3. ข้อเสนอแนะภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา คือ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้ความผิดพลาดมาจัดทำเป็นสารสนเทศเตือนตัวเอง 2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรกล้าตัดสินใจในเชิงสร้างสรรค์ 3) ผู้บริหารสถานศึกษาควรหมั่นสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมให้บุคลากรตั้งเป้าหมายให้ท้าทาย หมั่นกระตุ้น และพัฒนาบุคลากรอยู่เสมอ และหากบุคลากรทำได้ต้องมีการรางวัลในการกระตุ้น 4) ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมกระตุ้น และให้ข้อเสนอแนะกับบุคลากรรู้จักคิดบริหารจัดการ รู้จักคิดจำกัดความต้องการในตน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถด้านวิชาชีพ 5) ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้น้ำเสียงต่ำทื่ออย่างอ่อนโยน และให้คำแนะนำและแนวทางแก้ไข เพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานของบุคลากรไปพร้อม ๆ กัน 6) ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และ 7) ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างเป้าหมายแห่งความสำเร็จร่วมกันกับบุคลากร

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอม่วงสามสิบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 สามารถอภิปรายผลที่เกิดขึ้นได้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอม่วงสามสิบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสนับสนุนให้เกิดผู้นำตนเองโดยการสร้างทีมงาน รองลงมาคือ ด้านการทำให้เป็นผู้นำตนเอง ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเอง โดยการให้รางวัลและตำหนิอย่างสร้างสรรค์ ด้านการสร้างรูปแบบความคิดทางบวก ด้านผู้นำแสดงเป็นแบบฉบับของการเป็นผู้นำตนเอง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านกระตุ้นให้ผู้ตามตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในภาวะปัจจุบันเมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ผู้บริหารสถานศึกษา จึงต้องปรับเปลี่ยนวิธีการทำงาน ต้องมีวิสัยทัศน์ต่อการบริหารงานในสถานศึกษาที่มีลักษณะผู้นำชั้นยอด หรือภาวะผู้นำเหนือผู้นำ และผู้บริหารสถานศึกษา สามารถแสดงออกถึงความสามารถในการกระตุ้นให้บุคลากรในสถานศึกษาปฏิบัติตาม และเป็นผู้นำตนเองได้ จึงทำให้ครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอม่วงสามสิบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 โดยรวม อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Manz and Sims (2001) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ผู้นำควรพัฒนาบุคลากรสู่การเป็นผู้นำตนเอง โดยต้องเริ่มต้นด้วยการเป็นแบบอย่าง ต้องเป็นต้นแบบในสิ่งที่ตนเองคาดหวังให้ผู้ตาม เสนอแนะแนวทางที่เหมาะสม ให้แนวทางและเป็นผู้

แนะนำ นิเทศ มีการติดตามให้ความช่วยเหลือผู้ตามให้เกิดความมั่นใจในการนำตนเองอยู่เสมอ พัฒนาการนำตนเองแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยการปลูกฝังให้บุคคลมีเจตคติเชิงบวกเกี่ยวกับการนำตนเอง ผู้นำควรทำการสังเกต ประเมินพฤติกรรมของผู้ตามอย่างต่อเนื่อง เมื่อพบความก้าวหน้าไปในทิศทางที่เหมาะสม มีการให้รางวัลหรือแรงจูงใจ และกำหนดสถานการณ์ให้เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงสู่การนำตนเอง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กฤติยา มามิชัย (2562) ที่ได้วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษา เน้นการพัฒนาภาวะผู้นำให้กับผู้ตาม และสิ่งที่สำคัญเด่นชัดของผู้นำหรือผู้บริหาร จะต้องเป็นผู้ที่สนับสนุน แนะนำ ส่งเสริม และให้กำลังใจแก่บุคลากรทุกขั้นตอน

2. เปรียบเทียบภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอม่วงสามสิบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน ครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน และพบว่า ครูผู้สอน ที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาขนาดใหญ่ มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สูงกว่า สถานศึกษาขนาดเล็ก และขนาดกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าไม่ว่าสถานศึกษาที่มีขนาดใดก็ตาม ต่างก็มีการกิจในการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ ผู้บริหารใช้หลักการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน มีการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ โดยผู้เรียนเป็นสำคัญ และยึดหลักกระจายอำนาจ 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานการเงิน การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป และอาจเป็นไปได้ว่า สถานศึกษาขนาดใหญ่ มีบุคลากรจำนวนมาก สามารถแต่งตั้งบุคลากรแบ่งเป็นสายงานบังคับบัญชาได้อย่างครบถ้วน ทำให้บุคลากรได้ทำตามตามความถนัด อีกทั้งสถานศึกษาขนาดใหญ่ มีจำนวนนักเรียนมากกว่าสถานศึกษาขนาดเล็ก จึงมีความพร้อมทั้งสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยี และทรัพยากรบุคคล (มนัชยา ธรรมลิขิต, 2559) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พวงเพ็ญ เขียวเสน และคณะ (2562) ได้วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า เมื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะสถานศึกษาแต่ละขนาดมีจำนวนครูแตกต่างกัน เนื่องจากการจัดสรรอัตรากำลังตามจำนวนนักเรียน ในขณะที่ลักษณะงานและหน้าที่ของครู ทั้งโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ จะเหมือนกัน แต่ที่มีแตกต่างกัน คือ ปริมาณงานเท่านั้น ซึ่งโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ มีการแบ่งงาน และมอบหมายหน้าที่กันอย่างชัดเจน บทบาทหน้าที่ของครู และผู้บริหาร ชัดเจน อีกทั้งหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ที่จะมีมาดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษนั้น ต้องมีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์ผ่านการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่มาก่อน จึงทำให้ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษสูงกว่า ขนาดกลาง และขนาดเล็ก

3. ข้อเสนอแนะภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอม่วงสามสิบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 มีข้อเสนอแนะ คือ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้ความ

ผลิตผลมาจัดทำเป็นสารสนเทศเตือนตัวเอง 2) ผู้บริหารสถานศึกษา ควรกล้าตัดสินใจในเชิงสร้างสรรค์ 3) ผู้บริหารสถานศึกษาควรหมั่นสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมให้บุคลากรตั้งเป้าหมายให้ท้าทาย หมั่นกระตุ้น และพัฒนาบุคลากรอยู่เสมอ และหากบุคลากรทำได้ต้องมีรางวัลในการกระตุ้น 4) ผู้บริหารสถานศึกษาควร ส่งเสริม กระตุ้น และให้ข้อเสนอแนะกับบุคลากรรู้จักคิดบริหารจัดการ รู้จักคิดจำกัดความต้องการในตน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถด้านวิชาชีพ 5) ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้น้ำเสียงต่ำหย่อนอย่างอ่อนโยน และให้คำแนะนำและแนวทางแก้ไข เพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานของบุคลากรไปพร้อม ๆ กัน 6) ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และ 7) ผู้บริหารสถานศึกษาควรการสร้างเป้าหมายแห่งความสำเร็จร่วมกันกับบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อนุวัตร ศรีพระนาม และดาวรૂรณ ถวิลการ (2560) ได้วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนา คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ควรศึกษาจุดบกพร่องตัวเองอยู่เสมอ เพื่อวางแผนการทำงานให้ทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ และยังสามารถสอดคล้องกับผลการวิจัยของอีกหลายท่าน อาทิเช่น รุ่งรัตน์ สุนทรประยูร (2560) ที่ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดระยอง จันทบุรีและตราด มีข้อเสนอแนะคือ ผู้บริหาร ควรส่งเสริมด้านการแสดงออกบทบาทเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง โดยการพัฒนาให้บุคลากร เทพรัตน์ ศรีคราม (2562) ได้วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนา คือ การให้โอกาสทำงานที่ท้าทายความสามารถของบุคลากร กิตติศักดิ์ พันธุ์พรหม (2565) ที่ได้วิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเหนือผู้นำกับการบริหารการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนในกลุ่มศรีเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 มีข้อเสนอแนะคือ ผู้บริหาร ควรปฏิบัติงานให้เป็นที่ยอมรับและพึงพอใจแก่บุคคลทั่วไป เสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อการทำงาน ปรับตัวให้กับผู้อื่นได้ ปัญจกร ศรีใส (2560) ที่ได้วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 มีข้อเสนอแนะ คือ ผู้บริหาร ควรดำเนินอย่างสร้างสรรค์และยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์ตนเอง กรณีไม่สามารถปฏิบัติตามที่ต้องการได้ ส่วน พร้อมกฤษณ์ อนิสิต และคณะ (2559) ได้วิจัยเรื่อง อิทธิพลภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18 มีข้อเสนอแนะคือ ผู้บริหารสนับสนุน ส่งเสริมบุคลากรให้มีการพัฒนางานโดยใช้กระบวนการกลุ่ม สามารถสร้างทีมงาน มีการปรึกษารื้อระหว่างผู้ร่วมงาน และยึดแนวทางการปฏิบัติตามความรู้สึกนึกคิดและมติของกลุ่มเปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ และยังสามารถสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุกัญญา สุวรรณดี (2559) ที่ได้วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 มีข้อเสนอแนะ คือ ผู้บริหาร ควรปรับปรุงและพัฒนาโรงเรียน เพื่อให้บุคลากรเกิดความรัก ความผูกพันในองค์กร ให้การเอาใจใส่ ช่วยเหลือและดูแลทุกข์สุขของบุคลากรอย่างทั่วถึง

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการวิจัยภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอม่วงสามสิบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 เป็นทักษะอย่างหนึ่งที่สามารถจัดการทั้งงาน และบุคลากรภายในสถานศึกษา ได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ในฐานะเป็นหัวหน้าสถานศึกษา รับผิดชอบการจัดการบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา ต้องสามารถสร้างให้ครู และบุคลากรภายในสถานศึกษาเกิดภาวะผู้นำด้วยตนเอง และสามารถนำตนเองในการทำงานและการมีส่วนร่วมในสถานศึกษาได้

เอกสารอ้างอิง

- กฤติยา มามีชัย. (2562). การศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- กิตติศักดิ์ พันธุ์พรหม. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเหนือผู้นำกับการบริหารการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนในกลุ่มศรีเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1. บัณฑิตวิทยาลัย : [มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ณัฏฐาวัลย์ สารสุข. (2553). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 3. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- दारूररण ถิลการ. (2558). “ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ” แบบภาวะผู้นำแห่งศตวรรษที่ 21. วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 11(2), 23-35.
- เทพรัตน์ ศรีคราม. (2562). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ปัญญากร ศรีใส. (2560). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปาริชาติ สมใจ. (2556). อิทธิพลของภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พร้อมภรณ์ อนิสิต, สมพร ชำนาญและสุรัตน์ ไชยชมภู. (2559). อิทธิพลภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 10(2), 83-97.
- พวงเพ็ญ เขียวเสน, ไผ่ตรี จันทรา และ สมพร ญาณสูตร. (2562). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1. วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 11(2), 72-80.

- พัฒนางค์ ดอกไม้. (2560). อิทธิพลของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 26. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พัทธกานต์ อุ่ทองมาก และอดุลย์ วังศรีคุณ. (2559). การศึกษาภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 3. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 3 ฉบับที่ 1 (น. 328-336). มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- มันขยา ธรรมลิขิต. (2559). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- โยธิน นิลคช. (2561). คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. การประชุมวิชาการ เสนอผลงานวิจัยระดับชาติ (น. 411-422). มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- รุ่งรัตน์ สุนทรประยูร. (2560). การศึกษาบทบาทภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1. (2564). รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1
- สุกัญญา สุวรรณดี. (2559). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อนุวัตร ศรีพระนาม และ ดารุวรรณ ถวิลการ. (2560). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 25. วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 12(2), 256-264.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Manz. C. C. & Sims, H. P. (2001). *The new superleadership leading others to lead themselves*. Berrett-Koehler.

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคประเทศไทย 4.0 สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ

THE DESIRABLE CHARACTERISTICS OF SCHOOL ADMINISTRATORS
IN THAILAND 4.0 ERA UNDER AMNAT CHAROEN PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

¹ขวัญชนก พิวทอง, ²สุรางคณา มัณยานนท์ และ³สมหมาย สร้อยนาคพงษ์

¹Khwanchanok Piwthong ²Surangkana Manyanon and ³Sommai Sroinakpong

มหาวิทยาลัยราชธานี, ประเทศไทย
Ratchathani University, Thailand

¹aueykhwanchanok@gmail.com

Received :January 6, 2023; Revised :March 2, 2023; Accepted : March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคประเทศไทย 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษา จำนวน 334 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ค่าอำนาจแนกของแบบสอบถามรายข้ออยู่ระหว่าง 0.432 - 0.868 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ 0.969 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ค่า t - test แบบ Independent Samples และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ

¹ นักศึกษา, หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชธานี

² อาจารย์, ดร., อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

³ อาจารย์, ดร., อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคประเทศไทย 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคประเทศไทย 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนจำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

คำสำคัญ : คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ยุคประเทศไทย 4.0

Abstract

The purposes of this research were to study and compare the desirable characteristics of school administrators in Thailand 4.0 era under Amnat Charoen Primary Educational Service Area Office, and compare desirable characteristics of school administrators in Thailand 4.0 era, classified by level of education, work experiences and school sizes. The research sample consisted of 334 permanent teachers. Research tools for data collection included a set of questionnaires concerning the desirable characteristics of school administrators, the item discriminative power ranging from 0.432 to 0.868 with the reliability of 0.969. Statistics for data analysis were mean, standard deviation, Independent Samples t-test and One-Way ANOVA. The research findings were as follows: 1) The overall desirable characteristics of school administrators under the Amnat Charoen Primary Educational Service Area Office were at the high level. 2) There was no statistically significant difference in the overall desirable characteristics of school administrators in Thailand 4.0 era under Amnat Charoen Primary Educational Service Area Office, classified by level of education and work experiences but when classified of school size were different at the statistically significant level of .05.

Keywords : Desirable Characteristics of School Administrators, Thailand 4.0 Era

บทนำ

ในปัจจุบันสังคมไทยก้าวเข้าโลกยุคดิจิทัลอย่างเต็มตัว ทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมดำเนินไปอย่างรวดเร็ว มีการแข่งขันสูง การเข้าถึงแหล่งข้อมูลปริมาณมหาศาลผ่านโลกออนไลน์ มากขึ้น ส่งผลให้คุณลักษณะของเยาวชนเปลี่ยนไป ประกอบกับรัฐบาลได้ประกาศนโยบายไทยแลนด์ 4.0 มีเป้าหมายให้ประเทศไทยก้าวออกจากกับดักรายได้ปานกลาง และก้าวไปสู่ประเทศที่รายได้สูงโดยใช้นวัตกรรมทางเศรษฐกิจสังคม และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ที่มีคุณภาพสูงเพื่อการขับเคลื่อนประเทศ การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ในประเทศเพื่อเตรียมกำลังคนให้พร้อมในการเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทยสู่เวทีเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0 ต้องมีบทบาทที่แสดงออกถึงภาวะผู้นำในสถานศึกษา รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง เป็นนักคิด นักพัฒนา มีวิสัยทัศน์ ในการบริหารงานที่พร้อมรับกับเปลี่ยนแปลง บริหารงานแบบประชาธิปไตย ยอมรับความฟังคิดเห็นของผู้อื่น ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา กับบุคลากรในองค์กร การพัฒนาโดยใช้นวัตกรรมใหม่โดยคำนึงถึงการบรรลุผลในวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ของสถานศึกษาเป็นหลัก (กุลจิรา รัชนคร, 2563)

ไทยแลนด์ 4.0 เป็นการพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัยและมีรายได้มากขึ้น เพื่อให้ประเทศไทยก้าวพ้นจากการเป็นประเทศที่มีรายได้ระดับปานกลาง โดยจะต้องทำการผลิตนวัตกรรมใหม่ๆเพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศไทยและสามารถติดต่อกับต่างประเทศได้ด้วย สำหรับการศึกษาถือเป็นส่วนหนึ่งที่จะต้องมีการพัฒนาเพื่อสนับสนุนให้นโยบายในการพัฒนาประเทศไทยดังกล่าวประสบผลสำเร็จ โดยการศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0 นั้น จะต้องมีการพัฒนาด้านทักษะภาษาอังกฤษ การนำศาสตร์ทั้ง 4 ด้าน ซึ่งได้แก่ ด้านวิทยาศาสตร์ ด้านเทคโนโลยี ด้านวิศวกรรมศาสตร์ และด้านคณิตศาสตร์ มาบูรณาการร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาหรือสร้างสรรค์ และเน้นการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมหรือโครงการที่บูรณาการมากขึ้น การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอน รวมถึงบทบาทของผู้สอนและการใช้สื่อเทคโนโลยี อย่างไรก็ตามการศึกษาไทยในยุคไทยแลนด์ 4.0 จะไม่สามารถขับเคลื่อนไปได้ ถ้าไม่มีการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งถือได้ว่าบุคลากรทางการศึกษาเป็นกำลังสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้ยุทธศาสตร์ต่างๆดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ในประเทศเพื่อเตรียม กำลังคนให้พร้อมในการเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทยสู่เวทีเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติ (สาริศา เจนเข้ว่า และสังเวียน เจนเข้ว่า, 2560)

การศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0 ที่การเรียนการสอนมุ่งสอนให้ผู้เรียนสามารถนำองค์

ความรู้ที่มีอยู่ทุกหนทุกแห่งบนโลกนี้ มาบูรณาการเชิงสร้างสรรค์ พัฒนานวัตกรรมต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมดังนั้นก็การศึกษายุคใหม่ ต้องเน้นแสวงหาการเรียนรู้ด้วยตนเอง อย่างสร้างสรรค์ ความรู้ใหม่ต่อยอดความรู้เดิม คิดและประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ได้เหมาะกับตนเอง สังคม และตามตามสถานการณ์ การเตรียมการศึกษาในการเป็นประเทศไทย 4.0 จะต้องมีการวางแผนจัดหลักสูตรให้ครอบคลุมคนทุกกลุ่ม พร้อมทั้งปรับปรุงตำราให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งในความเป็นจริงต้องยอมรับว่ามีการเปลี่ยนหลักสูตรบ้างแล้ว แต่ไม่ได้เปลี่ยนตำราตามไปด้วยอีกทั้งยังมีครูผู้สอนเพียงร้อยละ 2 เท่านั้น ที่มีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรว่าเป็นอย่างไร ในขณะที่เดียวกันต้องปรับการอบรมครูให้ตรงกับความต้องการในการนำความรู้ไปใช้ตลอดจนให้วิทยฐานะแก่ครูสอนดีหรือครูที่สนใจเด็กเพื่อยกย่องชมเชย สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการควบคู่ไปด้วยกัน ดังนั้นการที่ประเทศจะเป็นประเทศไทย 4.0 ได้ ทุกอย่างต้องผ่านการวางแผนเพื่อสร้างพื้นฐานและสภาพแวดล้อมที่ดีและต้องใช้ความอดทนเป็นอย่างมาก เพราะกว่าจะเห็นผลต้องใช้เวลานานมาก ทุกอย่างต้องใช้เวลาและต้องดำเนินงานหลายส่วนไปพร้อม ๆ กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างนวัตกรรมในการขับเคลื่อนประเทศ ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนคุณลักษณะที่พึงประสงค์ใหม่เพื่อให้เข้ากับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป (ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์, 2559)

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนเป็นพฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงออกถึงการเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกลไวต่อข้อมูลข่าวสาร เชื่อมมั่นในตนเอง สร้างสรรค์นวัตกรรม สร้างแรงบันดาลใจและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และสร้างเครือข่ายการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ มีทักษะและสมรรถนะ เพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาไทย (กนกอร อุ่นสถานนท์, 2561) โดยเฉพาะในด้านกระบวนการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพเพื่อนำไปสู่โรงเรียนคุณภาพซึ่งถือเป็นนโยบายเร่งด่วนในการเป็นกลไกให้เกิดการพัฒนา ซึ่งมีนักวิชาการและนักวิจัยหลายคนได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนในยุคไทยแลนด์ 4.0 ในทิศทางเดียวกัน ประกอบด้วย 1) การมีวิสัยทัศน์ 2) การเป็นผู้นำทางวิชาการ 3) การติดต่อสื่อสารและประสานงานโดยใช้เทคโนโลยี 4) เป็นนักริเริ่มสร้างสรรค์ 5) การเป็นนักสร้างพลังแรง บันดาลใจเชิงบวก 6) บุคลิกภาพอ่อนน้อมถ่อมตนและเป็นแบบอย่างที่ดี 7) การบริหาร แบบมีส่วนร่วมและมีมนุษยสัมพันธ์ 8) การมีคุณธรรมจริยธรรมและเป็นผู้ตัดสินใจ 9) การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการบริหารการศึกษาในสถานศึกษาเพื่อให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จปัจจัยสำคัญต่อการเสริมสร้างการเรียนรู้ในโรงเรียนคือ กระบวนการ บริหารจัดการที่มีคุณภาพและการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งตรงกับมาตรา 22 การ จัดการศึกษาต้องยึดหลักผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็ม ศักยภาพดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงมีบทบาทที่สำคัญในฐานะเป็นผู้นำมี

ภาระหน้าที่สำคัญ คือเป็นผู้นำทางการศึกษามีความรับผิดชอบในการบริหารงานด้านต่าง ๆ

ด้วยสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษาจะเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้เกิดการพัฒนาการจัดการศึกษา โดยจะต้องปฏิบัติหน้าที่ในการเป็นผู้นำและเป็นผู้ประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่มีความสามารถที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการเรียนการสอนและการเรียนรู้รวมทั้งประสานสัมพันธ์ ระดมและจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพในการบริหารการศึกษาและนอกเหนือจากหน้าที่ดังกล่าวแล้ว ผู้บริหารสถานศึกษายังเป็นจุดเชื่อมของนโยบายกับการปฏิบัติที่ใกล้ชิดกับผู้เรียนมากที่สุด ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจะต้องเป็นผู้ที่มีสมรรถนะตามหลักเกณฑ์ มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการมีวิสัยทัศน์เพื่อการบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาภายใต้รูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในยุคของการบริหารจัดการศึกษาไทย 4.0 (โสภา อำนวนรัตน์และรักษิต สุทธิพงษ์, 2560)

ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันหรือที่เรียกว่าผู้บริหารในยุคการศึกษา 4.0 ต้องมีคุณลักษณะที่โดดเด่น มีทักษะและบทบาทในการบริหาร การเปลี่ยนแปลงให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพการใช้ข้อมูลและสารสนเทศเพื่อใช้ในการกำหนดกลยุทธ์และนำไปสู่การปฏิบัติในอนาคต จากการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และ งานวิจัยของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศสามารถกำหนดประเด็นศึกษาที่สำคัญ 4 ด้านหลักได้แก่ คุณลักษณะความเป็นผู้นำยุคใหม่ ทักษะยุคใหม่ บทบาทหน้าที่ และคุณธรรม ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในการบริหารจัดการสถานศึกษา ได้มีการกล่าวถึง ครูมือ อาชีพและผู้บริหารมืออาชีพ และถือกันว่าเป็นกลไกที่มีบทบาทสำคัญยิ่งที่จะทำให้การปฏิรูปการศึกษาไทยบรรลุผลตามเจตนารมณ์ และช่วยให้แผนแม่บทในการปฏิรูปการศึกษาของไทยเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการบริหารจัดการสถานศึกษา คือผู้ที่มีตำแหน่งเป็นผู้บริหาร สถานศึกษา เนื่องจากในภาคปฏิบัติจะเป็นตัวการและเป็นกลไกหลักในการกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์และพันธกิจ ต้องทำหน้าที่และรับผิดชอบโดยตรงในการดูแล ควบคุมกำกับและส่งเสริม สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนและการทำงานในส่วนต่างๆ ของสถานศึกษาให้การดำเนินงานเป็นไปตามนโยบายที่ได้วางไว้ ดังนั้น ความก้าวหน้าหรือความล้าหลังของสถานศึกษาและคุณภาพของนักเรียน จะขึ้นอยู่กับ ความเป็นผู้นำและความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นหลัก ผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้บริหาร สถานศึกษานั้น โดยภาพรวมแล้วจะมีภาระหลักที่สำคัญ 3 ด้านด้วยกัน คือ 1) ภาระด้านการบริหารงาน ภายในของสถานศึกษา ซึ่งมีงานวิชาการกิจการนักเรียนเป็นงานหลัก จากนั้นจะเป็นงานการเงินและการงบประมาณ งานบริหารบุคคล งานบริหารทั่วไป ฯลฯ 2) ภาระด้านการพัฒนาสถานศึกษาและการ พัฒนามาตรฐานและคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งมีกิจกรรมด้านการประกันคุณภาพ

การศึกษาเป็นงานพื้นฐานและมีงานด้านการพัฒนาอื่นๆประกอบจะต้องมีการวางแผนมีการกำหนดการดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบททางการศึกษาสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ 3) ภาระด้านการประสานงานและการติดต่อกับหน่วยงานภายนอกสถานศึกษา ทั้งในระดับชุมชน หน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานอื่นภายนอกระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ และระดับนานาชาติ ภาระงานทั้ง 3 ด้าน ดังกล่าวนี้อ้วนมีความสำคัญและมีผลโดยตรงต่อการบริหาร จัดการและพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคูณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคประเทศไทย 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน
2. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคประเทศไทย 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ ปีการศึกษา 2564 จำนวน 334 คน จากการใช้ตารางเทียบหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) และการสุ่มตัวอย่างเป็นการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดของสถานศึกษาเป็นชั้นในการสุ่มและครูผู้สอนเป็นหน่วยในการสุ่ม แบ่งออกเป็นสถานศึกษาขนาดเล็ก 148 คน สถานศึกษาขนาดกลาง 152 คน สถานศึกษาขนาดใหญ่ 13 คน และสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ 21 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคประเทศไทย 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

1. ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับ มากทุกด้าน เรียงตามลำดับ ค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ด้านความรู้ความสามารถ ด้านผู้นำทางวิชาการและด้าน คุณธรรมจริยธรรม

2. ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน จำแนกตามวุฒิการศึกษาโดยรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นราย ด้าน พบว่า ด้านทักษะยุคใหม่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านด้าน ความรู้ความสามารถ ด้านทักษะภาวะผู้นำ ด้านผู้นำทางวิชาการ ด้านคุณธรรมจริยธรรม และด้าน การปฏิบัติงาน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทาง สถิติ

4. ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ ตามความคิดเห็นของ จำแนก ตามขนาดสถานศึกษา พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อ พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความรู้ความสามารถ ด้านผู้นำวิชาการ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านทักษะยุคใหม่ ด้านคุณลักษณะ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้าน ทักษะภาวะผู้นำ ด้านการปฏิบัติงาน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับด้านที่แตกต่าง กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสรุป ดังนี้

4.1 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร สถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ ตาม ความคิดเห็นของครูผู้สอน จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยรวม พบว่าสถานศึกษาขนาดเล็กกับ สถานศึกษากลางและสถานศึกษาเล็กกับสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร สถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 น้อยกว่าสถานศึกษาขนาดกลาง และสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ

คิดเห็นของครูผู้สอน จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ด้านทักษะยุคใหม่ พบว่า สถานศึกษาขนาดเล็ก กับสถานศึกษาขนาดกลาง สถานศึกษาขนาดเล็กกับสถานศึกษาขนาดใหญ่ และสถานศึกษาขนาดเล็กกับสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 น้อยกว่าสถานศึกษาขนาดกลาง สถานศึกษาขนาดใหญ่ และสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ

4.6 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ด้านคุณลักษณะพบว่า สถานศึกษาขนาดเล็กกับสถานศึกษาขนาดกลาง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 น้อยกว่าสถานศึกษาขนาดกลาง

อภิปรายผล

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับ มากทุกด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ด้านความรู้ความสามารถ ด้านผู้นำทางวิชาการ และด้านคุณธรรมจริยธรรมทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการบริหารงานในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม ต้องเป็นผู้มีความรอบรู้ด้านการบริหารจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นความรู้และความเข้าใจในหลักการแนวคิด ทฤษฎี ในการจัดการศึกษา สามารถปฏิบัติงานเพื่อผลสัมฤทธิ์ที่สูงกว่า เป้าหมายที่กำหนด สามารถสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาเพื่อความเป็นเลิศในทุกๆ การบริหารงานวิชาการให้บรรลุเป้าประสงค์ในความสามารถในการพัฒนางาน และส่งเสริมการเรียนการสอนให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพ เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน มีการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในองค์กรอย่างสร้างสรรค์ มีทักษะการคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้และใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการปฏิบัติตนให้เป็นผู้มีวินัย ดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมตามแนวทางหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความรักและศรัทธาในวิชาชีพ ความรับผิดชอบในวิชาชีพ มีจิตสาธารณะ และจิตสำนึกที่ดี เพื่อให้เป็นผู้มีชื่อเสียงเกียรติคุณที่ดี และเป็นที่เคารพนับถือของผู้ใต้บังคับบัญชา และบุคคลทั่วไป มีศรัทธาในวิชาชีพ ความรับผิดชอบในวิชาชีพ ในการปฏิบัติงานและการเป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาสถานศึกษา อีกทั้งผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นผู้ที่ประสานงานกับ ครูและบุคลากรในสถานศึกษา หน่วยงานทางการศึกษา และหน่วยงาน

อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้เป็นแบบอย่างที่ดี แสวงหา แบ่งปันข้อมูลข่าวสาร และ ความรู้อย่างชัดเจนและเปิดเผย มีการค้นหาความเข้าใจและปฏิบัติงานอย่างเข้าใจกับคนอื่น ประสานงานให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะที่จะร่วมพลังขับเคลื่อนการพัฒนา ด้าน การศึกษาสู่ ความสำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์ และผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นผู้ที่เปิดโอกาส ให้ครู บุคลากร ชุมชน ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการส่งเสริมด้านการจัดการเรียนรู้และมี มนุษยสัมพันธ์ที่ดีมีความ มั่นคงทางอารมณ์และจิตใจ มีความสุภาพทั้งกาย วาจา แต่งกาย สุภาพ รู้จักกาลเทศะ เข้มแข็ง ไม่เห็นแก่ตัว สอดคล้องกับผลการวิจัยของหทัยา ชนะสิทธิ์ (2560) ได้ทำการวิจัย เรื่องคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 พบว่า คุณลักษณะของผู้บริหาร สถานศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยของ คณินันท์ กิจวิธ (2561) ได้ทำ การวิจัย เรื่อง การศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีคุณลักษณะของ ผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยของ วสันต์ บัวชุม (2561) ได้ทำการ วิจัย เรื่องคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตาม แนวทางการปฏิรูปการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ผลการวิจัย พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยของสุดดี จีระออน (2561) ได้ทำการวิจัย เรื่อง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหาร สถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนโดย ภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุกัญญา รอดระกำ. (2561). ที่ ศึกษาวิจัย บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0. ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การบริหาร การศึกษาตามแนวทางนโยบายไทยแลนด์ 4.0 นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อ ความสำเร็จในการบริหารการศึกษา เพราะนอกจากจะปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจของสถานศึกษาแล้ว ผู้บริหารสถานศึกษายังเป็นผู้เชื่อมั่นนโยบายกับการปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมในการจัดการศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษานอกจากจะต้องมีคุณลักษณะที่ดีแล้วต้องมีความรู้ความสามารถเป็นผู้นำครู และบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนผู้ปกครองและชุมชนให้มาร่วมมือส่งเสริมและสนับสนุน การ จัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0 จะต้องรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง เป็นนักคิด นักพัฒนา มีวิสัยทัศน์ในการบริหารงานที่พร้อมรับกับ การเปลี่ยนแปลง บริหารงานแบบประชาธิปไตย ได้รับความเห็นของผู้อื่น ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วม แก้ปัญหากับบุคลากรในองค์กร และพัฒนาสถานศึกษาโดยใช้นวัตกรรมใหม่ คำนึงถึงการบรรลุผล ในวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ของโรงเรียนเป็นหลัก

2. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน จำแนกตามวุฒิการศึกษา

โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาได้เปิดโอกาสและสนับสนุนให้บุคลากรในโรงเรียนทุกคน ได้รับการพัฒนาการฝึกอบรมจากหน่วยงานต้นสังกัด หรือจากหน่วยงานอื่นที่ได้จัดขึ้น ตามความสนใจ ความต้องการหรือความถนัดของบุคลากร ดังนั้นบุคลากรจึงได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลให้ครูที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี และครูที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีแนวคิดต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ยุคประเทศไทย 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมพงศ์ บริรักษ์นรากุล (2550) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานจังหวัดปัตตานี ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีทัศนะต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เช่นเดียวกับงานวิจัยของวราภรณ์ ดำรงวัฒนกุล (2550) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาระยอง เขต 2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ยุคประเทศไทย 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงานโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ อาจมองว่าผู้บริหารสถานศึกษา ยุคประเทศไทย 4.0 ควรมีลักษณะที่ดีในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มิวิสัยทัศน์ในการบริหารงานที่พร้อมรับกับเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดการพัฒนาในสถานศึกษา เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายของโรงเรียน ส่งเสริมสนับสนุนครูให้มีการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบใหม่ สร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อนำมาใช้ในการแก้ปัญหาการเรียนการสอนและการบริหารสถานศึกษา เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีนำมาใช้ในการบริหารจัดการได้เป็นอย่างดี ติดต่อประสานงานให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะที่จะส่งผลให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนางานด้านการศึกษาสู่ความสำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์ และยังเป็นกัลยาณมิตรกับทุกคน ให้เกียรติ ผู้ใต้บังคับบัญชาทั้งต่อหน้าและลับหลัง เปิดโอกาสให้ครูใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ เพราะสิ่งเหล่านี้อาจเป็นความคาดหวังของคนรุ่นใหม่ที่มีต่อผู้บริหารโรงเรียน จึงทำให้ผู้ที่มีประสบการณ์น้อย มองว่าผู้บริหารโรงเรียนที่ยังมีคุณลักษณะข้างตนมาก ทันท่วงทียุคประเทศไทย 4.0 สอดคล้องกับผลการวิจัยของหัตยา ชนะสิทธิ์ (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่องคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนกลุ่มเกาะ

แก้วสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์เขต 1 พบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีความคิดเห็นในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยยะสำคัญทางสถิติ ผลการวิจัยของ คณิงนิตย์ กิจวธิ (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์การบริหารสถานศึกษาต่างกันมีคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมรายด้านและรายข้อไม่ต่างกัน ผลการวิจัยของ วสันต์ บัวชุม (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่องคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ทั้งโดยรวม และรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการวิจัยของรัชภูมิ พระพรม (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่องความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนมเขต 1 จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน มีความแตกต่างกันทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน จำแนกตามขนาดสถานศึกษาโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่พบว่าครูผู้สอนที่อยู่ในสถานศึกษาขนาดกลาง ขนาดใหญ่พิเศษ มีความคิดเห็นมากกว่าครูผู้สอนที่อยู่ในสถานศึกษาขนาดเล็ก ในด้านคุณลักษณะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าครูผู้สอนที่อยู่ในสถานศึกษาขนาดกลาง ขนาดใหญ่พิเศษ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์และมีความชำนาญมากกว่าเพราะการที่จะเข้าไปอยู่ในสถานศึกษาขนาดกลาง ขนาดใหญ่พิเศษ ได้นั้นค่อนข้างเป็นเรื่องยากและสถานศึกษาขนาดกลาง ขนาดใหญ่พิเศษ มีนักเรียนที่มีความพร้อมในการเรียนมากกว่า เพราะฉะนั้นทั้งผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนจะต้องมีวิสัยทัศน์ในการบริหารงานที่พร้อมรับกับเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดการพัฒนาในสถานศึกษา เพื่อวางแผนการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพและเกิดประสิทธิผลสอดคล้องกับผลการวิจัยของหทัยา ชนะสิทธิ์ (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่องคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนกลุ่มเกาะแก้วสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์เขต 1 พบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาต่างกันในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยของ คณิงนิตย์ กิจวธิ (2561) ได้ทำการวิจัย เรื่องการศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดต่างกัันมีคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยของ วสันต์ บัวชุม (2561) ได้ทำการ วิจัยเรื่องคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยรวมไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัย ของ ผลการวิจัยของ สดุดี จริยะอน (2561) ได้ทำการวิจัย เรื่องคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวม พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการวิจัยคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญและเป็นตัวแปรสำคัญในด้านการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมีอิทธิพลต่อคุณภาพของผลลัพธ์ที่เกิดจากการบริหาร ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ควรมีคุณลักษณะทางด้านความรู้ความสามารถ ด้านภาวะผู้นำ ด้านผู้นำทางวิชาการ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านทักษะยุคใหม่ ด้านคุณลักษณะและด้านการปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมาย

เอกสารอ้างอิง

- กนกอร สมปราชญ์. (2550). *ภาวะผู้นำทางการศึกษา*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2560 ของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อประกอบการจัดทำคำของบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2560*. <https://www.moe.go.th/en/>
- กุลจิรา รักชนคร. (2563). *การศึกษากรอบแนวคิดของผู้บริหารมืออาชีพยุคการศึกษา 4.0*. *Journal of Modern Learning Development*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- คณินนิตย์ กิจวิจิ. (2561). *คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 และเปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 1*. วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ, 5(1), 33-34.
- ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์. (2559). *การวิจัยนวัตกรรมการเรียนรู้และการจัดการศึกษาเพื่อ*

- พัฒนาที่ยั่งยืน. *ปฏิรูปการศึกษา Education Reform & Entrance 4.0*.
<https://www.moe.go.th/education-reform-entrance-4-0/>
- รัชภูมิ พระพรหม. (2562). ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนมเขต 1, *วารสารบัณฑิตศึกษา*, 16(74), 50-57.
- วรารณ ดำรงวัฒนกุล. (2550). *คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะครู. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทราเขต 2.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา*.
- วสันต์ บัวชุม. (2561). *คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูป การศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา บึงกาฬ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*
- สดดี จีระออน. (2561). *คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 3. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ*.
- สมพงษ์ บริรักษ์นากุล. (2550). *คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดปัตตานี. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*.
- สาริตา เจนเข้ว่า. (2560). การเป็นนักบริหารมืออาชีพยุคไทยแลนด์ 4.0. *วารสารวิทยาลัย นครราชสีมา*, 11(3), 270. <http://journal.nmc.ac.th/th/showjournal.php?idj=38>
- สุกัญญา รอดระกำ. (2561). *บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0. การประชุมวิชาการ เสนอผลงานวิจัยระดับชาติ “GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2018”*.
- โสภา อำนวนรัตน์. (2560). การศึกษาในยุคของการบริหารจัดการศึกษาไทย 4.0. *วารสารสังคม พัฒนศาสตร์*, 8(2), 266. <https://so07.tci-thaijo.org/index.php/JSSD/article/view/5>
- หทัยา ชนะสิทธิ์. (2560). *คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนกลุ่ม เกาะแก้ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี*.

สภาพปัจจุบัน ปัญหาและข้อเสนอแนะการพัฒนาการดำเนินงาน
ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษา
ท่าโพธิ์ศรีโนนสะอาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5
STATES, PROBLEMS AND SUGGESTIONS FOR THE DEVELOPMENT
OF THE STUDENT ASSISTED SYSTEM OF SCHOOLS IN THA PHO SI
NONSA-AT NETWORK UNDER UBON RATCHATHANI PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 5

¹วิชัย โททะรินทร์ ²เจริญวิญญ์ สมพงษ์ธรรม และ ³ยุพดี ทองโคตร

¹Wichai Totarin, ²Charoenwit Sompongdam and ³Yuphadee Thongkhot

มหาวิทยาลัยราชธานี, ประเทศไทย
Ratchathani University, Thailand

¹atotarin@gmail.com

Received :January 26, 2023; Revised :March 22, 2023; Accepted :April 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) ศึกษาปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และ 3) ศึกษาข้อเสนอแนะการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาท่าโพธิ์ศรีโนนสะอาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 8 คน รองผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน ครูผู้สอน จำนวน 95 คน และบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 13 คน รวมจำนวน 117 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5

¹ นักศึกษา, หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชธานี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

³ อาจารย์, คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชธานี

ระดับ มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ อยู่ระหว่าง .50-.82 และ .50-.67 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .97 และ .96 สถิติที่ใช้ ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัจจุบันการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการป้องกันและการแก้ไขปัญหาให้นักเรียน รองลงมา คือ ด้านการส่งต่อนักเรียน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2. ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยรวมและรายด้าน มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ย ปัญหามากที่สุด คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล รองลงมาคือ ด้านการคัดกรองนักเรียน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยปัญหาต่ำสุด คือ ด้านการป้องกันและการแก้ไขปัญหาให้นักเรียน และ 3. ข้อเสนอแนะการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีดังนี้ 1) ครูที่ปรึกษา ควรมีการออกเยี่ยมบ้านนักเรียนครบทุกคน และศึกษานักเรียนที่มีปัญหาเป็นรายกรณีทุกครั้ง 2) ครูที่ปรึกษา ควรมีการแก้ไขปัญหาให้ตรงกับปัญหาของนักเรียนยิ่งขึ้น และมีความรวดเร็วในการแก้ไขปัญหา 3) ครูที่ปรึกษา ควรสำรวจความต้องการ ความสนใจ ความสามารถ และความถนัดของนักเรียนที่ต้องการพัฒนา โดยทำควบคู่กันไปกับการจัดกิจกรรมโฮมรูม เพื่อให้กิจกรรมส่งเสริมและพัฒนานักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ 4) ครูที่ปรึกษา ควรให้ความสนใจกับนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน และ 5) โรงเรียน ควรมีแนวทาง การช่วยเหลือกลุ่มเสี่ยงที่มีปัญหาใกล้เคียงกันได้อย่างเหมาะสมและทันเหตุการณ์

คำสำคัญ: ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน, กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาท่าโพธิ์ศรีโนนสะอาด

Abstract

The objectives of this research were: To study the operational states of the student-assisted system. To study problems in the operation of the student-assisted system. To study suggestions for the development of the operation of the student-assisted system of schools in Tha Pho Si NonSa-at Network under the Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area Office. The sample comprised 117 subjects, including 8 directors, 1 director assistant, 95 teachers, and 13 other school personnel. The research tool was a five-level rating scale questionnaire with the discriminant powers between .50-.82 and .50-.67 and reliability of .97 and .96. The data were analyzed using Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, and content analysis. The findings were as follows: 1) the operational states of the students-assisted system as whole and individual aspects were at a moderate level. The highest mean score aspect was preventing and problem-solving, then the transferring students and the lowest was the individual student's understanding. 2) the problems with the non-operation of the student-assisted system as a whole and individual aspects were moderate. The highest

mean score aspect was the understanding of the individual student, then the scanning students and the lowest mean score was the preventing and problem-solving. and 3) the suggestions for the operational development of the student-assisted system were as follows 1) advisory teachers should visit students' residents and study individual student's problems, 2) advisory teachers should solve problems according to each case problem and solve them quickly, 3) advisory teachers should survey needs, interests, ability, and talent of students for improvement and at the same time bring those problems to homeroom activities for efficient operations, 4) advisory teachers should treat all students equally, and 5) schools should have a guideline to assist risk groups of students appropriately and in time.

Keywords: The students-assisted system, Tha Pho Si NonSa-at Network

บทนำ

สถานศึกษา เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการจัดการเรียนการสอน และการแนะแนว เพื่อสร้างคนให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับบุคลิกภาวะจากกระแสโลกาภิวัตน์และการดำรงอยู่ในสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่แทรกซึมสู่วิถีชีวิตของผู้คนในสังคมทุกรูปแบบ ทำให้คนไทย โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว รุนแรง และเต็มไปด้วยสถานการณ์ปัญหาที่มีความสลับซับซ้อน ทำให้เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่อของสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม นำไปสู่การมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ และความล้มเหลวทั้งทางด้านการเรียน ซึ่งเด็กและเยาวชน จำนวนไม่น้อยที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาและสภาพแวดล้อมที่ไม่สร้างสรรค์ในสังคม แม้ว่าผู้ปกครอง ครูอาจารย์ และคนทำงานด้านเด็ก จะใช้ความรัก ความปรารถนาดีอย่างมากมายเพียงใดก็ตามก็ไม่อาจพิทักษ์ ปกป้อง และคุ้มครองเด็กและเยาวชนให้ปลอดภัยหรือมีพฤติกรรมตามที่สังคมคาดหวังได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559) ทั้งนี้ เฉลิมพงษ์ สุขสมพนารักษ์ (2561) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาคนให้มีความเจริญงอกงาม ก้าวหน้าทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม วัฒนธรรม และสติปัญญา สถานศึกษาจึงมีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในการดูแลช่วยเหลือ อบรม สั่งสอน ฝึกฝน จัดประสบการณ์เรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อให้นักเรียนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ จึงต้องมีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิด

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการหนึ่งในการบริหารจัดการศึกษา ของสถานศึกษา ที่จะดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีขั้นตอน วิธีการ และเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน มีครูประจำชั้น หรือครูที่ปรึกษา เป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากร และ

เครือข่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา อาทิเช่น คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร ครูทุกคน ฯลฯ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565) ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ระบุไว้ว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีคุณค่าและความสำคัญ คือ ช่วยให้ผู้เรียนได้รับการส่งเสริมพัฒนาการดูแลแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และได้รับความช่วยเหลืออย่างทั่วถึง ถูกวิธี และทันเวลา ตรงตามสภาพปัญหา และความต้องการของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ลดปัญหาการออกกลางคัน สร้างความเชื่อมั่นให้ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ว่าผู้เรียนจะได้รับบริการการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมกัน ก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน ผู้เรียนรักโรงเรียน ผู้เรียนได้รับการพัฒนา ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นผู้รู้จักตนเอง ควบคุมตนเองได้ มีความฉลาดทางอารมณ์ และมีเครือข่ายความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ทำให้เกิดระบบงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความเข้มแข็ง จึงมีนโยบายให้สถานศึกษามีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา เป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน มีภารกิจหลักที่เป็นหัวใจของการดำเนินงาน ต้องอาศัยกระบวนการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมและพัฒนา นักเรียน 4) การป้องกันและการแก้ไขปัญหาให้นักเรียน และ 5) การส่งต่อนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559)

การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องให้เป็นระบบ โรงเรียนในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบในการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้เรียน และแก้วิกฤตสังคม จำเป็นต้องนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาประยุกต์ใช้และพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559) กล่าวว่า การดูแลนักเรียนที่ยังไม่เป็นระบบ ก่อให้เกิดความซ้ำซ้อนบ้าง ไม่ทั่วถึงบ้าง ไม่ทันเวลาบ้าง ไม่ถูกวิธี ไม่มีข้อมูล ไม่เป็นธรรมชาติกับผู้เรียนบางกลุ่มบางคน ยิ่งสถานการณ์ปัญหาสังคมที่มีความรุนแรงมากขึ้น และเริ่มขยายตัวเข้าสู่โรงเรียนอย่างรวดเร็ว ผู้เรียนที่มาจากครอบครัวซึ่งขาดความมั่นคง เข้มแข็ง มีแนวโน้มสูงที่จะออกกลางคัน สถิติการออกกลางคันของแต่ละโรงเรียน สะท้อนให้เห็นความล้มเหลวทางการศึกษา การออกกลางคันนอกจากเป็นความสูญเสียเปล่าทางการศึกษาแล้วยังเป็นระเบิดเวลา ของปัญหาสังคมที่รัฐบาลจะต้องใช้งบประมาณสูงมากขึ้นไปอีก เพื่อการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ปัญหาของเด็กและเยาวชนจึงนำไปสู่ความเดือดร้อนของครอบครัวความไม่สงบสุขของสังคม และพัฒนาไปสู่ความไม่มั่นคงของมนุษย์จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบปัญหาอุปสรรคหลายประการ อาทิเช่น ผลการวิจัยของ นลินทิพย์ พรหมสังข์ และ เด่น ชะเนติยง (2558) พบว่าการดำเนินงานระบบการช่วยเหลือนักเรียน ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ยังพบปัญหาเกี่ยวกับการทะเลาะวิวาทของเด็กอาชีวศึกษา หรือแม้แต่ปัญหาการตบตีกันของเด็กนักเรียนหญิงในระดับมัธยมศึกษา ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน ปัญหาการติดเกมส์ ปัญหาดังกล่าวส่งผลถึงปัญหาการไม่สนใจในการศึกษาเล่าเรียน ผลการวิจัยของ กมลวรรณ ทุนชิงชัย และศิริพร วงศ์รัตนมัจฉา เวสเตอร์เฮาท์ (2560) พบว่า ปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้แก่ ขาดการวางแผนในการจัดเก็บข้อมูล

พื้นฐานนักเรียนเป็นรายบุคคล ขาดการคัดแยกกลุ่มนักเรียนอย่างชัดเจน ขาดการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรหลังจากให้คำปรึกษาเบื้องต้น การจัดกิจกรรมรณรงค์ป้องกันให้ความช่วยเหลือและให้ความรู้ นักเรียนไม่ต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ขาดการติดตามผลและรายงานผลการส่งต่อนักเรียนไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอกอย่างต่อเนื่อง ส่วน อิตินัดดา สิงห์แก้ว (2562) พบว่า ขาดการกำกับติดตามผลการดูแลนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ครูที่ปรึกษาบางคนไม่ให้ความร่วมมือ และละเลยการทำงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ขาดการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองในการเก็บข้อมูล การคัดกรองนักเรียน (แบบประเมินนักเรียน: SDQ) การแปลผลข้อมูลขัดแย้งกัน และข้อความขาดความยืดหยุ่น ส่งผลให้ข้อมูลมีความคลาดเคลื่อนกับพฤติกรรมของนักเรียน ครูไม่เพียงพอต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูไม่สามารถติดตามดูแลนักเรียนได้อย่างทั่วถึง ขาดการมีส่วนร่วมภายในโรงเรียน ไม่มีการบันทึกข้อมูลในด้านของพฤติกรรมนักเรียน ขาดความเข้าใจทำให้การดำเนินงานไม่ครบตามขั้นตอน และวัตถุประสงค์ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และการส่งต่อนักเรียน ไม่มีความชัดเจนของข้อมูลในด้านการประสานงาน การส่งต่อนักเรียนมีเฉพาะภายในสถานศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 มีเขตการปกครองครอบคลุมพื้นที่ 6 อำเภอ ในจังหวัดอุบลราชธานี ประกอบด้วย อำเภอเดชอุดม อำเภอนาจะหลวย อำเภอน้ำยืน อำเภอบุณทริก อำเภอทุ่งศรีอุดม และอำเภอน้ำขุ่น มีสถานศึกษาในสังกัด จำนวน 254 โรงเรียน 28 มีเครือข่ายสถานศึกษา จำนวน 28 เครือข่าย มีนโยบายในการจัดการศึกษา โดยยึดหลักการบริการทางการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชน ครอบคลุมทั้งเด็กปกติ เด็กด้อยโอกาส เด็กพิการ และเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ตั้งแต่ระดับปฐมวัย จนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งจากผลการดำเนินงานของสถานศึกษาที่ผ่านมา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ได้จัดทำโครงการที่สอดคล้องกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น โครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและคุ้มครองนักเรียนสู่ความยั่งยืน โครงการเสริมสร้างความปลอดภัยของนักเรียนจากภัยคุกคามทุกรูปแบบ โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษา โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการครูผู้คัดกรองนักเรียนพิการ/พิเศษทางการศึกษา โครงการการประชุมขยายผลการใช้ระบบการรายงาน ตรวจสอบ และจัดเก็บแบบรายงานผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พพ.3) ออนไลน์ โครงการเสริมสร้างศักยภาพผู้ปฏิบัติงานส่งเสริมความประพฤตินักเรียนและนักศึกษา และโครงการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ทักษะชีวิต เพศวิถีศึกษา และการจัดกระบวนการเรียนรู้สุขภาวะ เป็นต้น จากการดำเนินงานตามโครงการพบปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ ครูผู้สอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้บางเนื้อหาไม่บูรณาการเชื่อมโยงให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็น หรือปฏิบัติในสิ่งที่เหมาะสมและขาดการบำรุงรักษาสื่อการสอนให้สามารถใช้ได้คุ้มค่าและยั่งยืน บุคลากรมีความสนใจเข้าร่วมโครงการเกินเป้าหมายที่กำหนด แต่งบประมาณมีจำกัด การจัดเก็บข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้องจากหลาย ๆ ส่วน ต้องใช้เวลาพอสมควร เนื่องจากผู้เกี่ยวข้องไม่ได้จัดทำสารสนเทศงานที่รับผิดชอบไว้ หรือมีแต่รูปแบบเอกสาร เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้บางโครงการ หรือกิจกรรมไม่สามารถ

ดำเนินการได้ บางโครงการ หรือกิจกรรมเป็นภารกิจเร่งด่วน และถูกจำกัดด้วยเวลา การรายงานข้อมูลในระบบต่างๆ ของผู้รับผิดชอบโครงการยังมีความล่าช้า และการรายงานข้อมูลในบางระบบ เอกสารหลักฐานต่าง ๆ ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ตามที่ส่วนกลางระบุ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5, 2565) จากสภาพปัญหาอุปสรรคดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ปัญหาอุปสรรคส่วนใหญ่มาจากสถานศึกษามีงบประมาณจำกัด ในการดำเนินการตามโครงการ/กิจกรรม ต่าง ๆ ครูไม่เพียงพอต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูประจำชั้น หรือครูที่ปรึกษาบางคนไม่ให้ความร่วมมือ และละเลยการทำงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และขาดการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง ซึ่งเป็นปัญหาหลักที่ส่งผลให้การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนไม่ประสบความสำเร็จและไม่บรรลุเป้าหมาย จึงได้สนใจวิจัยเรื่องสภาพปัจจุบัน ปัญหาและข้อเสนอแนะการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาท่าโพธิ์ศรีโนนสะอาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 คาดหวังว่าผลการวิจัยสามารถนำไปเป็นแนวทางปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน ให้มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับสภาพการดำเนินงานของโรงเรียน รวมทั้งสามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาท่าโพธิ์ศรีโนนสะอาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5
2. เพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาท่าโพธิ์ศรีโนนสะอาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาท่าโพธิ์ศรีโนนสะอาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน ครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษา รวมมีประชากรทั้งสิ้น จำนวน 166 คน ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาท่าโพธิ์ศรีโนนสะอาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 มีโรงเรียนในเครือข่าย จำนวน 11 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน ครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษา ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาท่าโพธิ์ศรีโนนสะอาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของ Krejcie and Morgan (1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 117 คน ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามตำแหน่งงาน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม เรื่อง สภาพปัจจุบัน ปัญหาและข้อเสนอแนะการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาท่าโพธิ์ศรีโนนสะอาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของ Likert

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาท่าโพธิ์ศรีโนนสะอาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ส่วนข้อเสนอแนะการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาท่าโพธิ์ศรีโนนสะอาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และหาค่าความถี่ (Frequency)

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการป้องกันและการแก้ไขปัญหาให้นักเรียน รองลงมา คือ ด้านการส่งต่อนักเรียน ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

2. ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยรวม มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยปัญหามากที่สุด คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล รองลงมาคือ ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ด้านการส่งต่อนักเรียน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยปัญหาต่ำสุด คือ ด้านการป้องกันและการแก้ไขปัญหาให้นักเรียน

3. ข้อเสนอแนะการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีข้อเสนอแนะที่สำคัญ ดังนี้ 1) ครูที่ปรึกษา ควรมีการออกเยี่ยมบ้านนักเรียนครบทุกคน และศึกษานักเรียนที่มีปัญหาเป็นรายกรณีทุกครั้ง 2) ครูที่ปรึกษา ควรมีการแก้ไขปัญหาให้ตรงกับปัญหาของนักเรียนยิ่งขึ้น และมีความรวดเร็วในการแก้ไขปัญหา 3) ครูที่ปรึกษา ควรสำรวจความต้องการ ความสนใจ ความสามารถ และความถนัดของนักเรียนที่ต้องการพัฒนา โดยทำควบคู่กันไปกับการจัดกิจกรรมโฮมรูม เพื่อให้กิจกรรมส่งเสริมและ

พัฒนานักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ 4) ครูที่ปรึกษา ควรให้ความสนใจใส่นักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน และ 5) โรงเรียน ควรมีแนวทาง การช่วยเหลือกลุ่มเสี่ยงที่มีปัญหาใกล้เคียงกันได้อย่างเหมาะสม และทันเหตุการณ์

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสภาพปัจจุบัน ปัญหาและข้อเสนอแนะการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาท่าโพธิ์ศรีโนนสะอาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 สามารถอภิปรายผลที่เกิดขึ้นได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาท่าโพธิ์ศรีโนนสะอาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการป้องกันและการแก้ไขปัญหา นักเรียน รองลงมา คือ ด้านการส่งต่อนักเรียน ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ทั้งนี้เป็นเพราะ ผู้บริหารโรงเรียนและครูในบางโรงเรียนยังขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยเฉพาะด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ครูขาดการวางแผนงานด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ผู้บริหารกำหนดบทบาท หน้าที่ ภาระงานของครูและผู้เกี่ยวข้องไม่เหมาะสม ทำให้ไม่สามารถดำเนินงานตามขั้นตอนตามแผนที่วางไว้ได้ และอาจเป็นไปได้ว่าสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนที่เป็นปัจจัยสำคัญ ส่งผลทำให้การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะการดำเนินงานตามระบบช่วยเหลือนักเรียนนั้นมีการดำเนินการขั้นตอน ที่ต้องจัดเตรียมเอกสารต่างๆ เป็นจำนวนมากในแต่ละขั้นตอนและต้องทำอย่างเป็นระบบ ทำให้เพิ่มภาระให้ครู นอกเหนือจากหน้าที่หลักคือ การสอนแล้วนั้น ทำให้มีเวลาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้น้อยลง ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559) ที่ได้ระบุไว้ว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนต้องมีการดำเนินการดำเนินงานที่มุ่งให้การคุ้มครอง ป้องกัน ดูแล แก้ไข ให้ความช่วยเหลือ และส่งเสริมพัฒนาศักยภาพนักเรียน อย่างมีแบบแผน และมีขั้นตอนที่ชัดเจน โดยครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานร่วมกับบุคลากรทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อให้นักเรียนเป็นคนเก่ง คนดี มีความสุข มีสมรรถนะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีทักษะชีวิต มีภูมิคุ้มกันอย่างเหมาะสม เพียงพอต่อการดำรงชีวิตให้อยู่รอดปลอดภัยจากสภาวะวิกฤตต่างๆ ได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพิชาพงศ์ นาฏ และ กฤษณก ดวงขาม (2565) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบัน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เป็นเพราะว่าสถานศึกษา มีการบริหารและดำเนินการตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามสภาพของบริบท ต้องได้รับการพัฒนาให้การดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมีความต้องการในการดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อให้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง

2. ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาท่าโพธิ์ศรีโนนสะอาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 โดยรวม มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยปัญหามากที่สุด คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล รองลงมาคือ ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ด้านการส่งต่อนักเรียน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยปัญหาต่ำสุด คือ ด้านการป้องกันและการแก้ไขปัญหานักเรียน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เป็นด้านที่เป็นปัญหามากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนไม่มีการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อการคัดกรองนักเรียน รายบุคคลอย่างเป็นระบบ ขาดการรายงาน และประเมินผลด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อนำไปสู่การช่วยเหลือ ครูที่ปรึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจัดเก็บข้อมูลเป็นรายบุคคลไม่เป็นระบบ และไม่ เป็นปัจจุบัน ทำให้ข้อมูลมาใช้ไม่ทันทั่วถึง อาจเป็นเหตุผลดังกล่าว จึงส่งผลให้ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน ครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษา มีมุมมองไปในทิศทางเดียวกันเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยรวม มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมคะเน พิสัยพันธ์ (2555) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ชุมชนมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินโครงการของโรงเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ ยังขาดการประสานงานที่ต่อเนื่องระหว่างโรงเรียน และชุมชน ผู้ปกครองมีส่วนร่วมน้อยมาก การจัดกิจกรรมต่าง ๆ มักจะเกิดจากการดำเนินการโดยครูเท่านั้น นักเรียนไม่มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น งบประมาณ ในการดำเนินโครงการเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีจำนวนไม่เพียงพอ และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ รุ่งนภา สุขสำแดง (2563) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง

3. ข้อเสนอแนะการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาท่าโพธิ์ศรีโนนสะอาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 มีข้อเสนอแนะที่สำคัญ ดังนี้ 1) ครูที่ปรึกษา ควรมีการออกเยี่ยมบ้านนักเรียนครบทุกคน และศึกษานักเรียนที่มีปัญหาเป็นรายกรณีทุกครั้ง 2) ครูที่ปรึกษา ควรมีการแก้ไขปัญหาคำปรึกษาให้ตรงกับปัญหาของนักเรียนยิ่งขึ้น และมีความรวดเร็วในการแก้ไขปัญหา 3) ครูที่ปรึกษา ควรสำรวจความต้องการ ความสนใจ ความสามารถ และความถนัดของนักเรียนที่ต้องการพัฒนา โดยทำควบคู่กันไปกับการจัดกิจกรรมโฮมรูม เพื่อให้กิจกรรมส่งเสริมและพัฒนานักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ 4) ครูที่ปรึกษา ควรให้ความใส่ใจกับนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน และ 5) โรงเรียนควรมีแนวทางการช่วยเหลือกลุ่มเสี่ยงที่มีปัญหาใกล้เคียงกันได้อย่างเหมาะสมและทันเหตุการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของณัฐวิภา คำปันศรี (2559) ได้วิจัยเรื่อง สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า มีแนวทางการพัฒนาด้านการรู้จักนักเรียนเป็น

รายบุคคล คือ ครูควรเยี่ยมบ้านนักเรียนทุกคนเป็นประจำทุกภาคเรียน เพื่อประสานสัมพันธ์ความร่วมมือกับผู้ปกครองในการให้ข้อมูลที่เป็นจริงของนักเรียนและทำให้ทราบสภาพความเป็นอยู่ และข้อมูลที่แท้จริงของนักเรียนทุกคน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของอีกหลายท่าน เช่น นพเกล้า ทองธรรมมา และ สุวัฒน์ จุลสุวรรณ (2563) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 พบว่า แนวทางการพัฒนาด้านการคัดกรองนักเรียน คือ จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้แบบคัดกรองพฤติกรรม SDQ หรือแบบคัดกรองอื่น ๆ การพิจารณาคัดกรองนักเรียนเป็นไปตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนดใช้เครื่องมือและวิธีการที่หลากหลายในการคัดกรองนักเรียน กัลยา พรหมรัตน์ (2559) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 พบว่า ด้านการส่งเสริมนักเรียน มีข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการดำเนินงานตามลำดับในแต่ละปีการศึกษา ดังนี้ ส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น เช่น กิจกรรมวันไหว้ครู วันพ่อ วันแม่ วันสุนทรภู่ วันขึ้นปีใหม่ ฯลฯ โดยจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การประกวด การแข่งขัน และมีการมอบรางวัล ยกย่อง และให้คำชมเชย เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามศักยภาพของแต่ละคน ส่วนอัญชลียา ยอดมันและคณะ (2560) ได้วิจัยเรื่อง สภาพ ปัญหา และแนวทางในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 พบว่า แนวทางการพัฒนาด้านการป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข คือ โรงเรียนควรใช้ระบบของกิจกรรมลูกเสือเข้ามาช่วยในการเรียนการสอนทักษะชีวิตให้คำปรึกษานักเรียนที่มีปัญหาและแก้ไขนักเรียนที่ทำผิดและกลุ่มเสี่ยงทางเพศและยาเสพติดและยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุภัตสร สุริยะ (2562) ได้วิจัยเรื่อง การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า มีข้อเสนอแนะด้านการส่งต่อ คือ ควรมีการประสานงานที่ดีในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาได้ทัน ควรมีการเก็บทะเบียนประวัตินักเรียนตั้งแต่สมัครเข้าโรงเรียน และแจ้งการเปลี่ยนแปลงประวัติเดิม เพื่อง่ายต่อการช่วยเหลือ และควรมีการรายงานผลการส่งต่อให้ผู้บริหารทราบทุกครั้ง

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการวิจัยสภาพปัจจุบัน ปัญหาและข้อเสนอแนะการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาท่าโพธิ์ศรีโนนสะอาด สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 พบว่า สภาพปัจจุบัน และปัญหาการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องเน้นการบริหารงานในด้านต่างๆ ดังที่จะเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียนรายบุคคล และควรส่งเสริมให้ครูจัดทำรายงานและประเมินผลด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อนำไปสู่การช่วยเหลือ

2. ผู้บริหารสถานศึกษา มีการนำผลการคัดกรองนักเรียนไปใช้ในการช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ปรึกษาเก็บรักษาความลับผลการคัดกรองนักเรียน
3. ผู้บริหารสถานศึกษา มีการนำผลการประเมินไปปรับปรุงพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการรายงานและประเมินผลด้านการส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนเพื่อนำไปสู่การพัฒนางาน
4. ผู้บริหารสถานศึกษา มีการชี้แจงให้นักเรียนทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวนักเรียน และชี้แจงให้ผู้ปกครองทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวนักเรียน
5. ผู้บริหารสถานศึกษา ครูมีทักษะ มีความศรัทธาน่าเชื่อถือในการให้คำปรึกษาแก่นักเรียน และดำเนินการให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ ทุนชิงชัย และ ศิริพร วงศ์รัตนมัจฉา เวสเตอร์เฮาท์. (2560). การบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนกรณีนักเรียนประจำพักนอน โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 34 จังหวัดแม่ฮ่องสอน สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 10(1), 161-170.
- กัลยา พรมรัตน์. (2559). การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1. วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 11(1), 123-131.
- เฉลิมพงษ์ สุขสมพนารักษ์. (2561). การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านช่างหม้อ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ณัฐวิภา คำปันศรี. (2559). สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 2. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธิดินัดดา สิงห์แก้ว. (2562). การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้วงจร PDCA : กรณีศึกษาโรงเรียนวัดป่าตึงห้วยยาบ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- นพเกล้า ทองธรรมมา และ สุวัฒน์ จุลสุวรรณ. (2563). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3. วารสารมหาจุฬานาครธรรม, 7(5), 264-278.
- นลินทิพย์ พรหมสังข์ และ เด่น ชะเนติยง. (2558). รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนประถมศึกษาให้เติบโตเป็นคนดีของสังคมไทย. วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 28 (1), 31-32 .

- พิชาพงศ์ นาภู และ กฤษณก ดวงชาทม. (2565). แนวทางการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
อย่างมีประสิทธิภาพของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2. วารสารพุทธปริญาวิวัฒน์, 6(2), 253-263.
- รุ่งนภา สุขสำแดง. (2563). การศึกษาปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา
ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. บัณฑิตวิทยาลัย
: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- สมคะเน พิสัยพันธ์. (2555). การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ชุมชนมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียน
ขนาดเล็ก. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5. (2565). รายงานผลการดำเนินงาน
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี
เขต 5.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน. โรงพิมพ์
สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). คู่มือการคัดเลือกสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและ
สถานศึกษา เพื่อรับรางวัลระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประจำปี 2565.
กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุภัทสร สุริยะ. (2562). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส
สังกัดกรุงเทพมหานคร. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสยาม.
- อัญชลียา ยอดมัน, อานันต์ ทาปทา และ ชวนคิด มะเสนะ. (2560). สภาพ ปัญหาและแนวทางในการ
ดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษายโสธร เขต 1. วารสารราชธานีวัฒนธรรมทางสังคมศาสตร์, 1(3), 22-33.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities.
Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

สภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ
CONDITION OF ACADEMIC ADMINISTRATION OF SCHOOL
ADMINISTRATORS IN DIGITAL AGE UNDER THE SECONDARY
EDUCATION SERVICE AREA OFFICE UBONRATCHATHANI
AMNATCHAROEN

¹พรพิพัฒน์ งามศรี ²ภาณุพงศ์ บุญรัมย์ และ ³ชวนคิด มะเสนะ

¹Pornpipat Ngamsri ²Panupong Boonrom and ³Chuankid Masena

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ประเทศไทย

Ubonratchathani Rajabhat University, Thailand.

¹Pornpipat.ng63@ubru.ac.th

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล 2) เพื่อเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล จำแนกตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงานและ 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูในโรงเรียน จำนวน 351 คน ทำการเลือกตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง แบบง่ายและกลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพ จำนวน 3 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถามที่มีลักษณะมาตราประเมินค่า 5 ระดับ จำนวน 5 ด้าน โดยค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามทั้งฉบับ มีค่า 0.91 และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีและการทดสอบค่าเอฟ ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดย

¹ นักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก 2. การเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล จำแนกตาม ตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน 3. ข้อเสนอแนะของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักสูตรและการใช้หลักสูตร ควรมีการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา 2) ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ครูใช้สื่อมัลติมีเดีย นวัตกรรมที่ทันสมัย เน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า สืบค้นข้อมูลด้วยตนเองผ่านอุปกรณ์เทคโนโลยี มีการนำ Application มาช่วยบริหารจัดการในการจัดการเรียนรู้ 3) ด้านการวัดและประเมินผล ส่งเสริมให้ครูนำ Application มาใช้ในการวัดและประเมินผลให้หลากหลาย ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล และมีการรายงานผลในรูปแบบออนไลน์ 4) ด้านการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ส่งเสริมให้ครูนำสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เช่น DLIT DLTV YouTube Platform ระบบ EMIS ระบบ AMSS 5) ด้านการประกันคุณภาพ ส่งเสริมให้ครูได้นำเทคโนโลยีมาบริหารจัดการข้อมูลเกี่ยวกับงานประกันทั้ง IQA และ EQA เพื่อความสะดวกและความถูกต้องรวดเร็ว และมีการนำเสนอผลการประเมินผ่านสื่อ Social Media ต่าง ๆ ของทางโรงเรียน

คำสำคัญ : ผู้บริหารสถานศึกษา ยุคดิจิทัล การบริหารงานวิชาการ

Abstract

The objectives of this research were 1) examine condition of the Academic Administration of School Administrators in Digital Age 2) Compare Condition Academic administration of school administrators in Digital Age, classified by position, education level, work experience and 3) examine suggestions about the academic administration administrators in Digital Age. Sample Group consists of 351 teachers selected by a sample random sampling group and 3 people qualitative target group selected by purposive sampling. The research instruments were 5 aspects of a questionnaire with five-level Likert scale, the reliability value was at 0.91 and structure interview. The statistics used for analyzing the data were percentage, means, standard deviation, t-test and F-test. The research findings were as follows: 1. The Condition of the Academic Administration of School Administrators in Digital Age under The Secondary Educational Service Area Office Ubonratchathani Amnat Charoen, in overall was at a high level. 2. Comparison the academic administration of school administrators in Digital Age, classified by position, education level, work experience, in overall was not different. 3. Suggestion

about the academic administration administrators in Digital Age, Under The Secondary Educational Service Area Office Ubonratchathani Amnat Charoen, consisted of 5 aspects as follows; 1) Curriculum and Curriculum using, should be developed the curriculum up to date, used technology in school curriculum administration 2) Learning Management, supported teachers using multimedia, modern innovation, focusing students on using the technology by themselves and using application in learning administration 3) Measurement and Evaluation, supported the teachers using application in measurement and evaluation variously, adapted to individual difference and reported the result online 4) multimedia, innovation and Educational Technology using, supported the teachers used multimedia, innovation and modern technology in learning such as DLIT, DLTV, YouTube, Platform, EMIS system and AMSS system 5) Quality Assurance, supported the teachers used technology in information administration about IQA and EQA to be convenient and fast. There was assessment by School Social Media presentation.

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงด้านวิทยาการทางเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้โลกไร้พรมแดน กระแสโลกาภิวัตน์นำเข้าสู่ยุคแห่งการจัดระเบียบ ซึ่งมีผลกระทบต่องานวิถีชีวิต วัฒนธรรมและความเป็นอยู่ ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ซึ่งภาษาสมัยใหม่ใช้คำว่า ยุคดิจิทัล (จิณฉัตร ปะโคทั้ง 2561: 3) การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยจะต้องเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อให้ได้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ ทำให้คนได้รู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ ทศวรรษที่ผ่านมาการวิจัยอย่างกว้างขวางมุ่งเน้นไปที่การเพิ่มการเข้าถึงและการบูรณาการเทคโนโลยีในโรงเรียนแนะนำว่าสื่อดิจิทัลสนับสนุนบริบทใหม่สำหรับการพัฒนาความรู้ในช่วงเวลาที่ผ่านมาสังคมมุ่งเน้นไปที่การเพิ่มการเข้าถึงและการบูรณาการ มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการศึกษาโดยการใช้สื่อดิจิทัลสนับสนุนบริบทใหม่ สำหรับการพัฒนาความรู้และประเทศไทยได้ให้ความสำคัญในเรื่องการพัฒนาโดยดิจิทัล พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 หมวด 9 ตั้งแต่มาตรา 63-69 ได้กล่าวถึงเทคโนโลยีในการเพื่อการศึกษา ที่รัฐจะต้องจัดให้มี และสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โดยที่คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาให้ประกาศนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ตามบทบัญญัติมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ.2560 ซึ่งมีความสอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (ราชกิจจานุเบกษา 2562: 1) และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

(พ.ศ. 2561-2580) ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ชาติ ให้คนไทยได้รับการพัฒนา ให้เป็นคนดี เก่ง มีวินัย คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม และมีศักยภาพในการคิดวิเคราะห์ สามารถ “รู้ รับ ปรับใช้” เทคโนโลยีใหม่ ได้อย่างต่อเนื่อง สามารถเข้าถึง การบริการพื้นฐาน ได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีใครถูกทิ้งไว้ข้างหลัง ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการพัฒนา และเสริมสร้างศักยภาพ ทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมายในการพัฒนาที่สำคัญ เพื่อพัฒนาคนในทุกมิติ และในทุกช่วงวัยให้มีคุณภาพ พร้อมทั้งมีทักษะที่จำเป็น ในศตวรรษที่ 21 มีนิสัยรักการเรียนรู้ และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็น นวัตกรรม นักคิด และผู้ประกอบการเกษตรกรยุคใหม่ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2561: 8-9) ซึ่งมีความสอดคล้องกันในการมุ่งพัฒนาให้ประเทศเข้าสู่ยุคดิจิทัล

จากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อบริบทของโลกให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ไปจากในอดีต เทคโนโลยีต่างๆ อาทิ ระบบประมวลผลที่ฉลาดขึ้นและมีความเป็นอัตโนมัติ ปริมาณข้อมูล ในฐานข้อมูลที่มีขนาดใหญ่และสามารถนำไปวิเคราะห์เชิงลึกเพื่อคาดการณ์สถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้น อุปกรณ์คอมพิวเตอร์และโทรศัพท์ที่มีขนาดเล็กลง ซึ่งสามารถพกพาและเคลื่อนที่ไปทุกหนทุกแห่งได้เข้ามามี ส่วนเกี่ยวข้องในแทบทุกมิติ (สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ 2559: 7) การเปลี่ยนแปลงทางด้าน เศรษฐกิจ การเมืองเทคโนโลยีสังคม สิ่งแวดล้อมและการใช้เทคโนโลยีส่งผ่านข้อมูล และ เชื่อมต่อกันอย่าง รวดเร็ว ปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่อการวางแผนการจัดการศึกษาในปัจจุบันเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ส่งเสริมความรู้ ความคิด ทักษะและทักษะ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการศึกษา ไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ในปัจจุบันและเตรียมความพร้อมสำหรับโลกอนาคต การจัด กิจกรรมการเรียนรู้ให้เท่าทันของการเปลี่ยนแปลงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนทั้งระบบการศึกษา เพื่อให้การจัด การศึกษาของประเทศเท่าทันโลกแห่งอนาคต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2560: 57)

แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2579) เป็นแผนที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการนำทาง ให้กับระบบการศึกษาของไทยที่กำลังจะขับเคลื่อนให้สามารถพัฒนาศักยภาพและขีด ความสามารถของ ทุนมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวเองของแต่ละบุคคลให้เต็มศักยภาพมากที่สุด โดยมีการกำหนดเป้าหมายในการ พัฒนาในด้านต่างๆ ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ การเข้าถึงการศึกษา (Access) ความเท่าเทียม (Equity) ประสิทธิภาพ (Efficiency) คุณภาพ (Quality) ตอบโจทย์บริบทที่เปลี่ยนแปลง (Relevancy) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ 2560: 141) นอกจากนี้พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 (กระทรวงศึกษาธิการ 2546: 32) ให้มีความสามารถที่จะปรับตัวได้ให้รู้เท่าทันต่อการ เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ การศึกษาที่เป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสมกับสภาพความต้องการของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมของประเทศ จะสามารถสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้แก่สังคมไทย นอกจากนั้น มาตรา 6 ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และคุณธรรม ในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ รวมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ 2552: 2) การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำ ให้การพัฒนาคุณภาพ ของประชากร เป็นไปตามที่ประเทศชาติต้องการ เป้าหมายของการพัฒนาประชากร

ของประเทศให้มีคุณภาพโดยโรงเรียน ซึ่งเป็นสถานศึกษา ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นแหล่งเริ่มต้น ในการที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศให้เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพในอนาคต (กระทรวงศึกษาธิการ 2552: 34-35)

จากหลักการดังกล่าว การจัดการศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันยังไม่สามารถสนองความต้องการในการพัฒนาบุคคลชุมชนท้องถิ่น และประเทศชาติซึ่งกำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้ดีเท่าที่ควร หลักการจัดการศึกษาจะต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดโดยกระบวนการจัดการศึกษาจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพของตนเองและการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารจะให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ต้องอาศัยครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาของโรงเรียน งานบริหารในสถานศึกษามี 4 งาน ซึ่งจะพบว่า ในส่วนของงานวิชาการนั้นสำคัญที่สุดทั้งนี้เพราะการบริหารวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารการศึกษา ซึ่งมีความสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของนักวิชาการเกี่ยวกับการเสริมสร้างโรงเรียนให้มีคุณภาพหรือประสบผลสำเร็จ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมีแผนงานทางวิชาการที่ดี (กระทรวงศึกษาธิการ 2552: 16)

ดังนั้น สถานศึกษาจึงต้องมีการพัฒนาและใช้หลักสูตรการศึกษาที่มีเป้าหมายให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในฐานะพลโลก เยาวชนไทยกำลังเติบโตในสังคมโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วด้วยเทคโนโลยีและสติปัญญาของมนุษย์ เช่นเดียวกับเยาวชนในประเทศต่างๆ ทั่วโลกนโยบายด้านหนึ่งของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 คือการที่ประเทศไทยได้ตอบสนองต่อแนวคิดดังกล่าว ซึ่งจะเห็นได้จากการพัฒนาหลักสูตรที่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม รักความเป็นไทย มีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ (กระทรวงศึกษาธิการ 2552: 2) นอกจากการพัฒนาหลักสูตรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงแล้ว ในการบริหารด้านการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง มีการจัดการเรียนการสอนแบบ (Active Learning) ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดคำถามแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่ม สอนให้เกิดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นเชิงสหวิทยาการจัดการเรียนรู้แบบสืบค้น การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ตอบสนองความสนใจของนักเรียนที่ต่างกัน สร้างระบบการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะเป็นฐาน มีการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ผู้บริหารจะต้อง มีการสนับสนุนให้ครูมีการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา มีการใช้สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยมีใช้สื่อการเรียนการสอนผ่านห้องเรียนแห่งคุณภาพ DLIT, DLTV, YouTube, และแพลตฟอร์มการเรียนรู้ดิจิทัล รวมทั้งการใช้แอปพลิเคชันในการสื่อสาร มีการประชุมผ่าน ZOOM, Google Meet, ให้ผู้เรียนได้มีการศึกษาค้นคว้าผ่านสื่อออนไลน์ นำเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้ สร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ในเชิงบูรณาการที่มีเทคโนโลยีสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงในองค์กรยกระดับคุณภาพการศึกษา ด้วยเทคโนโลยี สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ แบบโลกยุคดิจิทัลที่ทันสมัย นอกจากนี้ด้านการวัดและประเมินผล ควรใช้วิธีการประเมินที่หลากหลายใช้เครื่องมือสำหรับการพัฒนา

คุณภาพภายในโรงเรียน ใช้โปรแกรมบริหารจัดการผลการเรียน ประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงในห้องเรียน ควรให้ความสำคัญกับการสะท้อนกลับ (Feedback) การนำเทคโนโลยีการช่วยในการวัดผล ประเมินผลการเรียนรู้สอดคล้องตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ควรให้ผู้เรียนได้วางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง และสร้างผลงานผ่านการใช้แฟ้มผลงาน (Portfolio) เข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม ในการวัดผลประเมินผลผู้เรียนเป็นรายบุคคล มีการปรับปรุงเครื่องมือการวัดผลประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ (พระอนันต์ ฌมวิริโย (นามทอง) และคณะ 2564: 217-218) นอกจากนี้ ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญในงานประกันคุณภาพการศึกษา ต้องมีการวางแผน มีการเตรียมพร้อมในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการหรือผู้รับผิดชอบให้ตรงกับความรู้ความสามารถในการทำงานการประกัน และต้องมีการส่งเสริมการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา นอกจากนี้ ควรมีการตรวจสอบโดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่าย เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบมีการแต่งตั้งคณะกรรมการ เพื่อกำกับและติดตามในทุกขั้นตอนมีการนำเสนอ ในรูปแบบเอกสารและผ่านสื่อโซเชียลมีเดียและ Application ต่างๆ มีการนำผลการประเมินมาปรับปรุง และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป (มาลัย วงศ์ฤทัยวัฒนา 2564: 132)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ในการบริหารงานวิชาการทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรและการใช้หลักสูตร ด้านการะบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาและด้านการประกันคุณภาพการศึกษา และเพื่อเป็นการเสนอแนวทางการวางแผนและกำหนดนโยบายการพัฒนา การบริหารงานวิชาการที่เหมาะสมและก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล ตลอดจนเพื่อเป็นแนวทาง ในการพัฒนาตนเอง ด้วยการปรับเปลี่ยนการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้การบริหารงานวิชาการ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ
2. เพื่อเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตำแหน่ง ระดับการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงาน
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ประจำปีการศึกษา 2564 จำนวน 3,580 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ 2565: 13)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขนาดตัวอย่างจากตารางเครชีและมอร์แกน (บุญชม ศรีสะอาด 2560: 43) ได้ตัวอย่าง จำนวน 351 คน ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) โดยวิธีการจับฉลาก และกลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพ จำนวน 3 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ตามคุณสมบัติ ดังนี้ 1) มีประสบการณ์การปฏิบัติงานในโรงเรียนมากกว่า 10 ปี ขึ้นไป 2) มีผลงานเป็นที่ประจักษ์เพื่อยกย่องและเชิดชูเกียรติ เช่น รางวัลครูสุดี รางวัลครูสภา รางวัลระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รางวัลระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน รางวัลระดับภาคและระดับประเทศ 3) ได้รับรางวัลต่างๆ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน อุทิศตนเพื่อประโยชน์แก่วิชาชีพตลอดระยะเวลาในการปฏิบัติงาน เช่น รางวัลทรงคุณค่าสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นต้น

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ มี 2 ฉบับ คือ 1) เป็นแบบสอบถาม และ 2) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ดังนี้

2.1. แบบสอบถามมีทั้งหมด 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามที่เกี่ยวกับสภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิดให้ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนวทางการพัฒนาและข้อเสนอแนะของครูที่มีต่อสภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ

2.2. แบบสัมภาษณ์ มีทั้งหมด 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ที่เกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) t-Test และ ใช้การทดสอบเอฟ (F-test) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ระหว่าง 2 กลุ่มขึ้นไปวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในแต่ละประเด็น เพื่อแยกแยะแนวคิดสรุปรวบรวมและนำเสนอเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ความคิดเห็นของครูต่อสภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ แสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นของครูต่อสภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญในภาพรวม

สภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในยุคดิจิทัล	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	SD.	ระดับ
1. ด้านหลักสูตรและการใช้หลักสูตร	4.17	.70	มาก
2. ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้	4.22	.69	มาก
3. ด้านการวัดและประเมินผล	4.26	.68	มาก
4. ด้านการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา	4.21	.68	มาก
5. ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา	4.18	.70	มาก
รวม	4.21	.69	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ครูมีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยภาพรวม มีการปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$), $SD = .69$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าครูมีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยได้ดังนี้ คือ ด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.26$, $SD = .68$) รองลงมาคือ ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.22$, $SD = .69$) ด้านการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ($\bar{X} = 4.21$, $SD = .68$) ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ($\bar{X} = 4.18$, $SD = .70$), และ ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านหลักสูตรและการใช้หลักสูตร ($\bar{X} = 4.17$, $SD = .70$)

2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อสภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

ผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตาม ตำแหน่ง พบว่า โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน เนื่องจากตำแหน่งของครูไม่ส่งผลต่อความคิดเห็น เพราะเนื่องมาจากการปฏิบัติงานบริหารงานวิชาการในโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุก ๆ ฝ่าย ซึ่งในภาพรวมทุกฝ่ายอยากให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน และพัฒนา ส่งเสริมความสามารถนักเรียนที่มีในทุก ๆ ด้าน ดังนั้นจึงมีความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกันในด้านการปฏิบัติงาน เมื่อเปรียบเทียบจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน เนื่องจาก ปัจจุบันมีครูที่มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาโทมากกว่าระดับปริญญาตรี แต่ในการบริหารงานในสถานศึกษาไม่ว่าจะเป็นงานวิชาการหรืองานอื่น ๆ ในสถานศึกษาจะมีระเบียบหรือแนวปฏิบัติในการบริหารงานเฉพาะตัวของแต่ละงาน ตามสายงานหรือลักษณะงาน ดังนั้น ไม่ว่าครูจะจบระดับการศึกษาในระดับใด ย่อมปฏิบัติตนและปฏิบัติงานในระบบระเบียบการปฏิบัติอันเดียวกัน ครูที่มีการศึกษาต่างกัน จึงไม่มีผลต่อความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และเปรียบเทียบจำแนกตาม ประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน เนื่องจากปัจจุบันผู้บริหารสถานศึกษาได้รับการพัฒนาด้านความรู้ ความสามารถทั้งในเชิงวิชาการและเชิงการบริหารงานอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอทุกคน จึงทำให้การบริหารงานวิชาการไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะของครูต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ดังนี้

3.1 ด้านหลักสูตรและการใช้หลักสูตร

ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการหลักสูตรในสถานศึกษา รวมทั้งมีการนิเทศติดตามการใช้หลักสูตรสถานศึกษาอย่างจริงจังและต่อเนื่องอยู่เสมอ

3.2 ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้

ผู้บริหารมีการส่งเสริมให้ครูมีการใช้สื่อมัลติมีเดีย นวัตกรรมที่ทันสมัย เน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า สืบค้นข้อมูลด้วยตนเองผ่านอุปกรณ์เทคโนโลยีมีการนำ Application ต่างๆ มาช่วยบริหารจัดการในการจัดการเรียนรู้ของครู

3.3 ด้านการวัดและประเมินผล

ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูได้นำ Application ต่าง ๆ มาใช้ในการวัดและประเมินผลให้หลากหลายรูปแบบ ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล และมีการรายงานผลในรูปแบบออนไลน์เพื่อความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลของนักเรียนและผู้ปกครอง

3.4 ด้านการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูได้นำสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เช่น DLIT DLTV YouTube Platform การนำระบบ EMIS ระบบ AMSS มาจัดการข้อมูลทางการศึกษา และมีการนิเทศติดตาม การใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

3.5 ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูได้นำเทคโนโลยีมาบริหารจัดการข้อมูลเกี่ยวกับงานประกันทั้งการประกันคุณภาพภายใน (IQA) และการประกันคุณภาพภายนอก (EQA) เพื่อความสะดวกและความถูกต้องรวดเร็ว และมีการนำเสนอผลการประเมินผ่านสื่อ Social Media ต่างๆของทางโรงเรียน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. สภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรและการใช้หลักสูตร ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา และด้านการประกันคุณภาพการศึกษา โดยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2556: 41-56) ได้ระบุถึง การพัฒนาหรือดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น วิเคราะห์กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจัดทำไว้หรือจัดทำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเพิ่มเติมตามบริบทของสถานศึกษาโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อกำหนดจุดเน้นหรือประเด็นที่สถานศึกษาให้ความสำคัญเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาและชุมชนเพื่อนำมาเป็นข้อมูลจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น การจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษาเพื่อนำไปจัดทำรายวิชาพื้นฐานหรือรายวิชาเพิ่มเติม จัดทำคำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อจัดประสบการณ์และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนประเมินผลและปรับปรุง สอดคล้องกับแนวคิดของ สุกัญญา แซ่มซ้อย (2561: 138) ที่ว่าการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัลควรจะเป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ มีความสามารถในการวิพากษ์ วิจรณ์ แนวคิด ทฤษฎีหรือองค์ความรู้แล้ว จะต้องสามารถต่อยอดองค์ความรู้ด้วยความคิดสร้างสรรค์ ทำให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถใช้ได้จริงตอบสนองความต้องการของคนทั่วไป โดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมจนสามารถสร้างรายได้ให้กับผู้เรียน สิ่งเหล่านี้เรียนกว่านวัตกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการ (2552: 23) ที่ให้ไว้ว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการ ผู้เรียนจะต้องอาศัย

กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย อาทิ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการเรียนรู้แบบพัฒนาทักษะการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์ และแก้ปัญหากระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการลงมือปฏิบัติ กระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระราชูธ ปณฺญาวชิโร (เพชรไพร) (2561: 95-97) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ตามหลักสัปปริสธรรม 7 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า สภาพการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ตามหลัก สัปปริสธรรม 7 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัย ปาณิสัม ชุมภูยาละ (2563: 122-125) ได้ทำวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมานพ พันธุ์พานิชย์ (2563: 129-131) ได้ทำวิจัยเรื่อง สภาพและแนวทางการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตาม ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน สามารถอภิปรายได้ ดังนี้

2.1 สภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตาม ตำแหน่ง พบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน เนื่องจากตำแหน่งของครูไม่ส่งผลต่อความคิดเห็น เพราะเนื่องมาจากการปฏิบัติงานบริหารงานวิชาการในโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุก ๆ ฝ่ายซึ่งในภาพรวมทุกฝ่ายอยากให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน และพัฒนาส่งเสริมความสามารถนักเรียนที่มีในทุกๆ ด้าน ดังนั้นจึงมีความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกันในด้านการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐพัฒน์ คำถาวร (2564: 99-102) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการบริหารวิชาการของสถานศึกษายุคดิจิทัล ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการบริหารวิชาการสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ทำงาน และวุฒิการศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประสิทธิ์ วาจาสัตย์ (2560: 118) ได้ศึกษาการบริหารวิชาการของโรงเรียนที่มีผลการทดสอบโอเน็ตสูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนที่มี

ผลการทดสอบโอเน็ตสูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 การเปรียบเทียบการบริหารวิชาการของโรงเรียน จำแนกตามตำแหน่ง ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตรฤทัย สีลวัน (2560: 89-90) ได้ทำการศึกษา สภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 พบว่า เมื่อเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานวิชาการ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูจำแนก ตำแหน่ง โดยรวมไม่แตกต่างกัน

2.2 สภาพบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตาม ระดับการศึกษา พบว่า โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน เนื่องจาก ปัจจุบันมีครูที่มีระดับการศึกษาระดับปริญญาโทมากกว่าระดับปริญญาตรี แต่ในการบริหารงานในสถานศึกษาไม่ว่าจะเป็นงานวิชาการหรืองานอื่น ๆ ในสถานศึกษาจะมีระเบียบหรือแนวปฏิบัติในการบริหารงานเฉพาะตัวของแต่ละงาน ตามสายงานหรือลักษณะงาน ดังนั้น ไม่ว่าครูจะจบระดับการศึกษาระดับใด ย่อมปฏิบัติตนและปฏิบัติงานในระบบระเบียบการปฏิบัติงานเดียวกัน ครูที่มีการศึกษาต่างกัน จึงไม่มีผลต่อความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดาว อินพ้อง (2561: 73-76) ได้วิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ครูผู้สอนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในภาพรวมไม่แตกต่างกันและเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.054. ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชอพรอน หะยิดอเลาะ (2562: 146-155) ได้ทำวิจัยเรื่อง สภาพการบริหารงานวิชาการโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี เมื่อผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานวิชาการโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี จำแนกตามระดับการศึกษาโดยรวมไม่แตกต่างกัน

2.3 สภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตาม ประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน เนื่องจากปัจจุบันผู้บริหารสถานศึกษาได้รับการพัฒนาด้านความรู้ความสามารถทั้งในเชิงวิชาการและเชิงการบริหารงานอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอทุกคน จึงทำให้การบริหารงานวิชาการไม่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารสถานศึกษาประเภทใด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุจิรา ศรีมาฤทธิ์ (2560: 129-131) ได้วิจัยเรื่อง สภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของข้าราชการครูที่มีสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ประสบการณ์การปฏิบัติราชการ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลนที กาตมณี (2563: 78-81) ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการใน

สถานศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย เมื่อผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

- เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ, สำนักงาน (2564). *แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน(พ.ศ.2564 -2566) : ฉบับทบทวน*. อุบลราชธานี :สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ.
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. (2556). *คู่มือการบริหารโรงเรียนในโครงการพัฒนาการบริหารรูปแบบนิติบุคคล*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย,
- จินณวัตร ปะโคทัง. (2561). *ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ* อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซ็ท.
- จิตรฤทัย สีสวน. (2560). *สภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ขอพรอน หะยือตเลาะ. (2562). *สภาพการบริหารงานวิชาการโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์,
- ณัฐพัฒน์ คำถาวร. (2564). *การศึกษการบริหารวิชาการของสถานศึกษายุคดิจิทัลในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ดาว อินผ่อง. (2561). *ความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานครสำนักงานบางเขต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ,
- บุญชุม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ประสิทธิ์ วาจาสิทธิ์. (2560). *การบริหารวิชาการของโรงเรียนที่มีผลการทดสอบโอเน็ตสูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ปานัสม์ ชุมภูยาละ. (2563). *แนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิษฐ์ เขต 2*. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิษฐ์,
- พระราชวุฒ ปณญาวชิโร (เพชรไพร). (2561). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริส*

- ธรรม 7 โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอนันต์ ธมฺมวิริโย(นามทอง)และคณะ. (2564). การบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มัลลย์ วงศ์ฤทัยวัฒนา. (2556). “แนวทางพัฒนาการบริหารงานระบบประกันคุณภาพการศึกษายุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1,” วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ. 6, 5 (พฤษภาคม 2564): 132.
- มานพ พันธุ์พานิชย์. (2563). สภาพและแนวทางการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- รุจิรา ศรีมาฤทธิ. (2560). การศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา: กรณีศึกษา โรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี,
- รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์, สำนักงาน. (2559). แผนการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลในระยะ 3 ปี(2559-2561), กรุงเทพฯ: กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.
- เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2575. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ศศิวิมล พัฒนาวัดณ์. (2562). สภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2552).หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,สำนักงาน. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี. กรุงเทพฯ: สักกัญญา แซ่ม้อย. (2561). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบ New Normal
ของหมู่บ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
GUIDELINES FOR DEVELOPMENT OF CULTURAL TOURISM IN THE
NEW NORMAL OF THASAWANG VILLAGE MUEANG DISTRICT SURIN
PROVINCE

¹เบญจวรรณ ดีโชค และ ²ลินจง โพชารี

¹Benjawan Deechok and ²Linjong Pocharee,

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ประเทศไทย

Maharakham University, Thailand

¹benjawan.mnngenetics@mail.com, ²Nuynui2525@hotmail.com

Received: January 6, 2023; **Revised:** February 22, 2023; **Accepted:** March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบ New Normal ของหมู่บ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ โดยศึกษาจากนักท่องเที่ยวจำนวน 115 คน โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล และศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวหมู่บ้านท่าสว่าง จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนหน่วยงานภาคเอกชน และตัวแทนชุมชนในเขตพื้นที่หมู่บ้านท่าสว่าง โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคทางสถิติคือ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมู่บ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ บ้านท่าสว่าง ตำบลท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงหัตถกรรมผ้าไหมแห่งเดียวของประเทศ เป็นหมู่บ้านที่มีฝีมือในการทอผ้าไหมโบราณที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดสุรินทร์ ผ้าไหมบ้านท่าสว่าง มีจุดเด่นพิเศษกว่าที่อื่น คือ “ไหมน้อย” ที่ละเอียดนุ่มนวล สดและทอได้ยากยิ่ง ซึ่ง

¹ นิสิต หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น และมักมีคำพูดที่ว่าถ้าจะซื้อผ้าไหมสวย ผ้าไหมน้อย ต้องที่ท่าสว่าง จังหวัดสุรินทร์ 2) มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ สถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแสดงถึงความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นและมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น 3) แผนดำเนินงานโครงการมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย พบว่านักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านโรงแรมและที่พัก สถานที่จัดประชุม มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ โรงแรมที่พักมีความปลอดภัยต่อผู้เข้าพักและทรัพย์สิน

คำสำคัญ : มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม; แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว; การท่องเที่ยวแบบ New Normal

Abstract

This study aimed to Guidelines for Development of Cultural Tourism in the New Normal of Thasawang village Mueang District Surin Province. To support cultural tourism in the New Normal Surin Province by collecting data from 115 Thai tourist and a questionnaire as an instrument. And Studing from 3 sample groups of Thasawang village as follows government agency representative representatives of private agencies and community representatives in the area Thasawang village. By using in – depth Interview to collect quality data And analyzed using statistical techniques which are mean, percentage and standard deviation. The study outcome suggested that. Cultural tourism resources in the area, Thasawang village Mueang District Surin Province it is a silk handicraft tourism village the country's only. It is a village that is skilled in weaving ancient silk that is unique to Surin Province. Called Mainoy which is a distinctive identity in Surin Province. 1) Quality Standards for Cultural Attractions have a high level of opinions. With Potential for Attracting Tourism have a high level of opinions. It was found that the items with the highest average opinions were cultural tourist attractions that reflected the lives of local people and had a distinctive identity. 2) Amazing Thailand Safety and Health Administration have a high level of opinions. With Hotels and Accommodation Meeting Place have a high level of opinions. It was found that the

item with the highest average opinion was that the hotel accommodation was safe guests and property.

Keywords : Quality Standards for Cultural Attractions; Guidelines for tourism development; New Normal Travel

บทนำ

ปัจจุบันสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 ที่หลายประเทศ ทั่วโลกยังไม่คลี่คลาย แม้ในประเทศไทยสถานการณ์เริ่มคลี่คลายไปแล้วแต่ยังไม่วางใจ ทำให้การท่องเที่ยวยังต้องมีการเฝ้าระวังและปฏิบัติตามมาตรการของกระทรวงสาธารณสุขโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้เตรียมความพร้อมเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยว ภายใต้โครงการบริหารความปลอดภัยและสุขอนามัยในสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย หรือ Amazing Thailand Safety & Health Administration (SHA) เพื่อทำให้ประเทศไทยเป็นที่ยอมรับของทั่วโลกว่า มีการจัดการเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2563)

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวประเทศไทยได้มีบทบาทความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจของโลก ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในทุกประเทศว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้เจริญเติบโตจนถือว่าเป็นสินค้าอย่างหนึ่ง ซึ่งเจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว สามารถสร้างรายได้อย่างเท่าเทียมกันทุกภาคส่วน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2560) การท่องเที่ยวที่สามารถนำเอาวัฒนธรรมมาเป็นจุดขาย ทำให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศสนใจจะเรียนรู้วัฒนธรรม และสัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวส่งผลต่อการกระตุ้นเศรษฐกิจได้ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงเป็นอีกวิถีหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาด้านภูมิปัญญา ผ่านกระบวนการวิจิตรอย่างสร้างสรรค์อย่างมีคุณค่าทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตผู้คน (บุญเลิศ จิตตั้งพัฒนา, 2548)

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องมีการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแบบ New Normal เพื่อให้มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ รวมไปถึงต้องนำมาประยุกต์ใช้กับมาตรฐานคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 3 ด้าน คือ ด้านศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว (Potential for Attracting Tourism) ด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว (Potential to Support Tourism) และด้านศักยภาพในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว (Potential in Tourism Management) (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2550) และ

มาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย SHA (Amazing Thailand Safety & Health Administration) เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ และในขณะเดียวกันทุกภาคส่วนก็สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอข้อคิดเห็นในการจัดการในครั้งนี้ด้วย

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบ New Normal ของหมู่บ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เพื่อให้บ้านท่าสว่างมีศักยภาพที่สามารถตอบสนองต่อนโยบายของจังหวัดสุรินทร์ มีการนำทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่สมบูรณ์ด้วยประวัติศาสตร์และวิถีชุมชน มาใช้ในการพัฒนาศักยภาพและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ในครั้งนี้ไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไขด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในเขตพื้นที่ชุมชนได้อย่างประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมู่บ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษามาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมู่บ้านบ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการดำเนินงานของ Amazing Thailand Safety and Health Administration (SHA) ของหมู่บ้านบ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมู่บ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบ New Normal ของหมู่บ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดในการดำเนินการศึกษา ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 1.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ

ประชากร คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวหมู่บ้านท่าสว่าง ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าสว่าง จังหวัดสุรินทร์ สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวหมู่บ้านท่าสว่าง จำนวน 15 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 3 คน 2) ตัวแทนหน่วยงานภาคเอกชน จำนวน 5 คน และตัวแทนชุมชนในเขตพื้นที่หมู่บ้านท่าสว่าง จำนวน 7 คน

1.2 การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากร คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่หมู่บ้านท่าสว่าง จำนวน 5,450 คน (รายงานสถิติจังหวัดสุรินทร์, 2562)

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่หมู่บ้านท่าสว่าง จำนวน 357 คน ด้วยการเปิดตารางของ Krejcie & Morgan และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก (Convenience Sampling Random) (Krejcie & Morgan, 1970)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ มี 2 ประเภท คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) และแบบสอบถาม (Questionnaire) ดังต่อไปนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Semi-structured Interview) สำหรับกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพเพื่อสัมภาษณ์ในเรื่องนโยบายในการบริหารงานในปัจจุบันและอนาคตแนวปฏิบัติและการพัฒนาเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว ปัญหาและอุปสรรคและหัวข้ออื่นๆที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสร้างตามกรอบแนวความคิดเรื่องมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยวและศักยภาพในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended Questions)

2.2 แบบสอบถาม (Questionnaire) สำหรับสอบถามนักท่องเที่ยวสร้างตามความมุ่งหมายและกรอบแนวคิดการวิจัยที่กำหนดขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือน ลักษณะคำตอบเป็นตัวเลือก (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหมู่บ้านบ้านท่าสว่าง ลักษณะแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบ New Normal หมู่บ้านท่าสว่าง ลักษณะแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะในด้านต่างๆ ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิด (Open-Ended Question) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้เขียนแสดงความคิดเห็น

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนหน่วยงานเอกชน ตัวแทนชุมชนเขตพื้นที่ หมู่บ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ สรุปลักษณะข้อมูลและบรรยายเชิงพรรณนาต่อไป

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติ ซึ่งประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ จากการดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) สามารถสรุปผลการวิจัยตามความมุ่งหมายของการวิจัย ได้ดังนี้

1. ทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมู่บ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

บ้านท่าสว่าง ตำบลท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงหัตถกรรมผ้าไหมแห่งเดียวของประเทศ เป็นหมู่บ้านที่มีฝีมือในการทอผ้าไหมโบราณที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดสุรินทร์ ด้วยเทคนิคการทอผ้ายกทองแบบโบราณผสมกับลวดลายที่วิจิตรงดงาม โดยการทอผ้าแต่ละผืนต้องใช้คนทอเป็นจำนวนมากและใช้เวลาในการทอนานหลายเดือน มีลวดลายที่ละเอียดสวยงามเป็นเอกลักษณ์ เนื้อละเอียดนุ่มแน่นชนิดจับต้องได้ จนได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้ทอผ้าไหมยกทองโบราณเพื่อมอบให้กับผู้นำเอเปค เมื่อปี พ.ศ.2546 จนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านหัตถกรรมที่สำคัญของจังหวัดสุรินทร์ ผ้าไหมบ้านท่าสว่าง มีจุดเด่นพิเศษกว่าที่อื่น คือ “ไหมน้อย” ที่ละเอียดนุ่มนวล สวมและทอได้ยากยิ่ง จนเริ่มจะเลือนหายไป แทบไม่มีใครทราบว่าช่างที่นี่ทอไหมน้อยได้จนกระทั่งสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชปรารภว่า “สมัยก่อนผ้าไหมไทยมีความนุ่ม เนียน แน่น มาก ทำอย่างไรจึงจะได้ผ้าชนิดนั้นคืนกลับมา” เหล่าข้าราชการบริพารก็ออกเสาะหา จนได้พบผ้าทอไหมน้อยที่ทำสว่าง เมื่อทอขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเป็นที่พอพระทัย จึงพระราชทานเงินส่วนพระองค์ สร้างโรงทอผ้าตามรูปแบบราชสำนักโบราณขึ้นที่บ้านท่าสว่างแห่งนี้ เมื่อเข้ามาภายในหมู่บ้าน จะพบกับร้านขายผ้าไหม เรียงรายกันตามเส้นทางถนนหลายร้าน ทั้งในรูปแบบของผ้าถุง เสื้อ กระเป๋า กางเกง สนับราคาเริ่มที่

หลักพันจนถึงหลักหมื่น ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น และมักมีคำพูดที่ว่าถ้าจะซื้อผ้าไหมสวย ผ้าไหมน้อย ต้องที่ท่าสว่าง จังหวัดสุรินทร์ โดยทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมู่บ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มี 2 ประเภท ดังต่อไปนี้

1.1 ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหมู่บ้านท่าสว่างที่จับต้องได้ 1) ผ้าไหมน้อย เป็นผ้าไหมบ้านท่าสว่างที่มีจุดเด่นพิเศษกว่าที่อื่น คือ “ที่ละเอียดนุ่มนวล สวมและทอได้ยากยิ่ง จนเริ่มจะเลือนหายไป แทบไม่มีใครทราบว่าช่างที่นี่ทอไหมน้อยได้จนกระทั่งสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชปรารภว่า “สมัยก่อนผ้าไหมไทยมีความนุ่มเนียน แน่น มาก ทำอย่างไรจึงจะได้ผ้าชนิดนั้นคืนกลับมา” เหล่าข้าราชการบริพารก็ออกเสาะหา จนได้พบผ้าทอไหมน้อยที่ท่าสว่าง เมื่อทอขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเป็นที่พอพระทัย จึงพระราชทานเงินส่วนพระองค์ สร้างโรงทอผ้าตามรูปแบบราชสำนักโบราณขึ้นที่บ้านท่าสว่างแห่งนี้ เมื่อเข้ามาภายในหมู่บ้าน จะพบกับร้านขายผ้าไหม เรียงรายกันตามเส้นทางถนนหลายร้าน ทั้งในรูปแบบของผ้าถุง เสื้อ กระเป๋า กางเกง สนนราคาเริ่มที่หลักพันจนถึงหลักหมื่น

โรงทอผ้าไหมยกทองบ้านท่าสว่าง เป็นการทอผ้าไหมตามรูปแบบราชสำนักโบราณในบรรยากาศร่มรื่นด้วยต้นไม้ใหญ่ ชื่อ “จันทร์โสมมา” คือชื่อของแบรนด์ที่ก่อตั้งโดยอาจารย์วีรธรรม ตระกูลเงินไทย ผู้ซึ่งถือกำเนิดในตระกูลช่างทอผ้าที่สืบทอดวิชาการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม สาวไหม ย้อมสีธรรมชาติและทอเป็นผืนผ้ามาหลายชั่วอายุคน การทอไหมยกทองจะใช้ 4 คน ช่วยกันดึงเส้นไหม กันอย่างขยันขันแข็ง เป็นการทอผ้าที่มองเห็นได้ถึงการทำงานเป็นทีมที่ดีมาก ๆ มีการทอด้วยลวดลายที่ซับซ้อน จึงต้องใช้ตะกอลหรือเส้นไหมจำนวนมาก ตั้งแต่ร้อยถึงเป็นพัน ผ้าไหมน้อยยกทองผืนงามที่สุดใช้ถึง 1,416 ตะกอล แขนลงมาบนกึ่งทอหลังใหญ่ที่ออกแบบพิเศษ ต้องขุดหลุมบริเวณที่ตั้งก็ลึกลงไป 2-3 เมตร เพื่อรองรับความยาวของตะกอล มีช่างทอคนหนึ่งอยู่ในหลุม คอยสอดตะกอล ใช้ช่างทอถึง 4 คนต่อหนึ่งผืน ทอได้วันละ 4-5 เซนติเมตร ใช้เวลานานกว่าจะออกมาเป็นลวดลายอย่างราชสำนักประยุกต์ มาเป็นลายเทพนม ลายหิ้งห้อยชมสวน ลายก้านขดเด่นรำลายครุฑยุคนาค ผสานกับลายผ้าพื้นเมืองสุรินทร์

1.2 ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหมู่บ้านท่าสว่างที่จับต้องไม่ได้

1) ขั้นตอนการทอผ้าไหมยกทองหมู่บ้านท่าสว่าง การทอไหมน้อยมีขั้นตอนที่ยากกว่าการทอผ้าไหมแบบอื่น เริ่มตั้งแต่สาวไหมเส้นละเอียดมาฟอก ต้มแล้วย้อมสีธรรมชาติด้วยแมสสีหลักสามสี คือ สีแดงจากครั่ง สีเหลืองจากแก่นแกแล และสีครามจากเมล็ดคราม ซึ่งสีครามนี้ย้อมได้ยาก สมัยก่อนต้องไปย้อมที่บ้านหมอคราม และวิชาที่สูญไปหมด ต้องทดลองฟื้นฟูกันขึ้นมาใหม่ เมื่อได้เส้นไหมย้อมสีแล้ว ยังต้องทำไหมทอง ปั่นเส้นด้ายควบกับเส้นเงินแท้เพื่อทอเป็นผ้ายกทอง

2) บุญผะเหวด บุญพระเวส หรือบุญมหาชาติ บุญประจำเดือนสี่ตามฮีตสิบสองที่ชาวหมู่บ้านท่าสว่างยังสืบสานเป็นงานบุญใหญ่ประจำปีของหมู่บ้าน การจัดงานบุญผะเหวด จะนิยมจัดในช่วงเดือน 3-4 หรือราวเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม ใช้เวลาในการจัดงานราว 3 วัน หมู่บ้านหรือชุมชนใดจะจัดงานบุญนี้ก็จะมี การบอกกล่าวพี่น้อง หรือหมู่บ้านใกล้เคียงให้มาช่วยและร่วมบุญกัน ทำให้เกิดสายสัมพันธ์และความสามัคคีกันภายในหมู่บ้านท่าสว่าง

3) ประเพณีรดน้ำดำหัวหมู่บ้านท่าสว่าง เป็นสิ่งที่ทำต่อเนื่องกันมายาวนานของหมู่บ้านในวันปีใหม่ไทย เป็นการแสดงความเคารพและความกตัญญูต่อบิดามารดา ผู้ใหญ่ และผู้มีพระคุณ ด้วยความเชื่อที่ว่า เป็นการขอขมาลาโทษ พร้อมทั้งรับคำอวยพรเพื่อสิริมงคลของชีวิต และประเพณีนี้ยังทรงคุณค่ามาจนทุกวันนี้

4) งานแห่เทียนพรรษาเป็นประเพณีปฏิบัติของชาวหมู่บ้านท่าสว่างที่ได้กระทำมาแต่อดีต เหตุที่ทำให้เกิดประเพณีเพราะสมัยก่อน มีภิกษุได้เดินไปเหยียบย่ำข้าวกล้าในนาของชาวบ้าน ทำให้ได้รับความเดือดร้อน ดังนั้นพระพุทธรูปเจ้าจึงได้อนุญาตให้ภิกษุสามเณรอยู่จำพรรษาที่วัดเป็นเวลา 3 เดือน คือในช่วงวันแรมหนึ่งค่ำเดือนแปด ถึงวันขึ้นสิบค่ำเดือนสิบเอ็ด ซึ่งเป็นช่วงสิ้นสุดการเก็บเกี่ยวของชาวบ้านพอดีในช่วงเข้าพรรษานี้ชาวบ้านจะนำเทียนไปถวายพระภิกษุเพราะเชื่อว่าจะทำให้ตนเฉลี่ยผลานิสงส์ให้พรปฏิกิริยาประดุจขี้ผึ้งที่ใช้ทำเทียนที่จากรังผึ้ง

5) ชาวไทยเชื้อสายเขมรในหมู่บ้านท่าสว่าง มีประเพณีงานบุญเดือน 10 หรืองานสารท เพื่อทำบุญบูชา รำลึก และอุทิศอาหาร ข้าวของเครื่องใช้แก่บรรพบุรุษ ปู่ย่า ตายายหรือบุพการีผู้ล่วงลับไปแล้ว

6) ประเพณีการกวนข้าวทิพย์ เป็นพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ของหมู่บ้านท่าสว่าง โดยที่มีสวดแทรกกิจกรรมพราหมณ์เข้ามาปะปนในพิธีกรรมทางพุทธศาสนา เพื่อถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ และบูชาพระรัตนตรัยอุทิศส่วนกุศล ให้แก่ผู้ตาย

7) ประเพณีลอยกระทงของหมู่บ้านท่าสว่าง จัดขึ้นเพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์และขอขมาต่อพระแม่คงคา โดยชาวบ้านท่าสว่าง มีความเชื่อว่าพระแม่คงคาจะช่วยปกป้องรักษาคนในหมู่บ้านให้ปลอดภัย โดยในการกิจกรรมของหมู่บ้านท่าสว่างนั้น จะมีการจัดขบวนแห่กระทงให้สวยงาม แล้วนำมาประกวดกระทง เพื่อสร้างความสนุกสนานและเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

2. มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมู่บ้านบ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

2.1 ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 115 คน พบว่า เป็นเพศชาย จำนวน 45 คน อายุ 31-40 ปี ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวส. อาชีพ ลูกจ้าง/พนักงานเอกชน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ภูมิลำเนา จังหวัดสุรินทร์ วัดอุประสงค์เพื่อการเดินทางมาท่องเที่ยวหมู่บ้านสว่าง อื่น ๆ ท่องเที่ยวระหว่างทางผ่าน, ท่องเที่ยวเพื่อซื้อสินค้าผ้าไหม ท่านเดินทางมาท่องเที่ยวหมู่บ้านท่าสว่าง

ร่วมกับกลุ่มใด มากับครอบครัว/ญาติพี่น้อง พาหนะที่ใช้เดินทางมาท่องเที่ยวหมู่บ้านท่าสว่าง รถยนต์ส่วนตัว ท่านพักค้างคืนในการเดินทางครั้งนี้หรือไม่ ไม่พักค้างคืน ถ้าพักค้างคืน ประเภทของที่พักที่ท่านพัก โฮมสเตย์ ระยะเวลาการพักแรม 1 คืนค่าใช้จ่ายส่วนตัวเฉลี่ยต่อวัน จำนวนครั้งในการเดินทางมาท่องเที่ยวหมู่บ้านท่าสว่าง ครั้งที่ 3 และท่านรู้จักหมู่บ้านท่าสว่างจากช่องทางใด อินเทอร์เน็ต

2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ภาพรวมพบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.41$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว (Potential for Attracting Tourism) มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$) โดยพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ สถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแสดงถึงความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นและมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ($\bar{X} = 4.69$) ด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว (Potential to Support Tourism) มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$) โดยพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ การเดินทางมายังสถานที่ท่องเที่ยวมีความสะดวกสบาย มีป้ายสัญลักษณ์บ่งบอกทางที่ชัดเจน ($\bar{X} = 4.52$)

ด้านศักยภาพในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว (Potential in Tourism Management) มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$) โดยพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ คนในพื้นที่มีความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว งานประเพณีเป็นอย่างดี ($\bar{X} = 4.65$)

3. ผลศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบ New Normal หมู่บ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับแผนดำเนินงาน โครงการมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย ภาพรวมพบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

3.1 ด้านภัตตาคาร ร้านอาหาร (Restaurant) มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$) โดยพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ภัตตาคาร ร้านอาหาร สะอาด ปลอดภัย และราคาอาหารและเครื่องดื่มมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.39$)

ด้านโรงแรมและที่พัก สถานที่จัดประชุม (Hotels and Accommodation Meeting Place) มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$) โดยพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ โรงแรมที่พักมีความปลอดภัยต่อผู้เข้าพักและทรัพย์สิน ($\bar{X} = 4.43$)

ด้านนันทนาการและสถานที่ท่องเที่ยว (Recreation and Tourist Attractions) มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$) โดยพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ มีนิทรรศการแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีที่น่าสนใจ ($\bar{X} = 4.60$)

3.2 ด้านยานพาหนะ (The Vehicle) มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$) โดยพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ที่จอดรถมีความเพียงพอและเหมาะสมปลอดภัย ($\bar{X} = 4.52$)

3.3 ด้านบริษัทนำเที่ยว (Travel Agency) มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$) โดยพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ มีสถานที่บริการนำเที่ยวที่มีความพร้อมในการให้บริการ ($\bar{X} = 4.30$)

3.4 ด้านสุขภาพและความงาม (Health and Beauty) มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.28$) โดยพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ มีเจ้าหน้าที่ให้บริการอย่างสุภาพและให้คำแนะนำที่ดีเกี่ยวกับสุขภาพและความงาม ($\bar{X} = 4.39$)

3.5 ด้านห้างสรรพสินค้าและศูนย์การค้า (Shopping Malls and Shopping Centers) มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$) โดยพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ มีป้ายบอกทางไปห้างสรรพสินค้าและศูนย์การค้าที่ชัดเจน ($\bar{X} = 4.34$)

3.6 ด้านกีฬาเพื่อการท่องเที่ยว (Sport for Tourism) มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$) โดยพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ มีข้อมูลด้านการท่องเที่ยวและกีฬาให้นักท่องเที่ยวได้ทราบ ($\bar{X} = 4.47$)

3.7 ด้านการจัดกิจกรรม/จัดประชุม/โรงละคร/มหรสพ (Event Management/Meeting Theater/Theater) มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$) โดยพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ มีสถานที่จัดกิจกรรมที่เดินทางไปสะดวก ไม่ไกลจากแหล่งชุมชน ($\bar{X} = 4.56$)

3.8 ด้านร้านค้าของที่ระลึกและร้านค้าอื่นๆ (Gift Shops and Other Stores) มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$) โดยพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ มีป้ายบอกสถานที่จัดจำหน่ายของที่ระลึกและของฝากชัดเจนคั่นทาง่าย ($\bar{X} = 4.61$)

4. แนวทางการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมู่บ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

แนวทางการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมต่อการ จัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมู่บ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ จากการสัมภาษณ์ คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวหมู่บ้านท่าสว่าง ประกอบด้วย ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ตัวแทน

หน่วยงานภาคเอกชน ตัวแทนประชาชนในเขตพื้นที่หมู่บ้านท่าสว่าง สามารถนำมาจัดทำเป็นแนวทางการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบ New Normal ของหมู่บ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ โดยกำหนดได้ดังนี้

4.1 การพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานของภาครัฐ ในการจัดสรรงบประมาณและความร่วมมือของชาวบ้านในชุมชน ในการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว ให้มีความพร้อม สวยงาม เป็นสถานที่แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาถ่ายภาพ ซื้อสินค้า และศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการทอผ้าไหมแบบโบราณ

4.2 การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบ New Normal ของหมู่บ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับรูปแบบ การท่องเที่ยว จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ วิดีทัศน์ แนะนำการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แผนที่การท่องเที่ยวและเส้นทางการท่องเที่ยวอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

4.3 การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบ New Normal ของหมู่บ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม การท่องเที่ยว สร้างการเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยว ให้มีประสบการณ์จากการท่องเที่ยว ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีโรงทอผ้าสำหรับนักท่องเที่ยวได้ทดลองทอผ้า ย้อมผ้า เก็บซิด เพื่อสร้างประสบการณ์ใหม่ๆ ให้กับนักท่องเที่ยว และทำให้เกิดการรับรู้ทางวัฒนธรรมและ วิถีชีวิตของท้องถิ่นอย่างแท้จริง

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบ New Normal ของหมู่บ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยพบประเด็นที่ควรนำมาอภิปราย ดังต่อไปนี้

1. มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ด้านศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว พบว่า ด้านศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก ดังนั้น ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นที่ดึงดูดใจและน่าใจในมากยิ่งขึ้น ด้วยการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวีรยา มีสวัสดิกุล และคณะ (2561) พบว่า การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุรินทร์มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เด่น ได้แก่ 1) วิถีชีวิตความผูกพันระหว่างคนกับช้าง 2) ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน และ 3) ดินแดนแห่งอารยธรรมขอม จังหวัดสุรินทร์มีจุดแข็งด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และมีจุดอ่อนในด้านการขาดความร่วมมือการจัดการท่องเที่ยวระหว่างชุมชน และมีโอกาสที่ส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จ และสอดคล้องกับงานวิจัยของชุนชิตา นาคภพ (2561) พบว่า ตำบลเกยไชยมีแหล่งทุนทางวัฒนธรรมที่มี

ศักยภาพโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ ทั้งวัด พิพิธภัณฑสถาน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ และมีความเชื่อของคนในชุมชนอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น พัฒนาศักยภาพของชุมชน ด้วยโครงการมรดกเทศกน้อยเชิงอนุรักษ์และโครงการสร้างอัตลักษณ์ รูปแบบที่เหมาะสมต่อการจัดการท่องเที่ยวของตำบลเกยไชย คือ การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นการศึกษาวิถีชีวิตของชุมชน มีการบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของชุมชน เยี่ยมเยือนชมสถานที่สำคัญทางวัฒนธรรม รวมไปถึงแวะซื้อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกตาลโตนด สินค้าขึ้นชื่อของตำบลเกยไชยที่แสดงถึงภูมิปัญญาของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

2. แผนดำเนินงานโครงการมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยของหมู่บ้านทำสาว่ง อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ด้านโรงแรมและที่พัก สถานที่จัดประชุม อยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้น ควรให้ความสำคัญกับสถานที่พักแรมของนักท่องเที่ยว จัดทำโฮมสเตย์ ที่ให้นักท่องเที่ยวรับรู้สื่อบรรยากาศและสัมผัสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างแท้จริงซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นริรัตน์ ธงภักดิ์ (2563) พบว่า ด้านที่พักรูปแบบโฮมสเตย์ มีความสำคัญต่อนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และยังส่งผลด้านรายได้ให้กับชุมชนอีกด้วย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรรถพล ศิริเวชพันธุ์ (2564) พบว่า คนในชุมชนเห็นว่า มาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย (SHA) นั้นมีความเหมาะสม มีการจัดโครงสร้าง 3 ด้าน คือ ผู้ประกอบการ ผู้ให้บริการ และผู้รับบริการ ซึ่งได้ปฏิบัติหน้าที่ใน 3 ระยะ ได้แก่ 1) การต้อนรับนักท่องเที่ยว กำหนดจุดคัดกรอง เช็กอิน โดยมี อสม.เข้ามามีส่วนร่วม 2) การให้บริการนักท่องเที่ยว เช่น บริการอาหาร เครื่องดื่ม และ ที่พักเป็นไปตามมาตรฐานความปลอดภัย เช่น การแยกภาชนะ และการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับ และ 3) การส่งนักท่องเที่ยว มีการให้เช็คเอาท์ ประเมินการให้บริการ ซึ่งรูปแบบดังกล่าวเป็นการท่องเที่ยวชุมชนมาตรฐานความปกติใหม่ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้แก่ชุมชนอื่นๆ ในจังหวัดศรีสะเกษได้อีกด้วย

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

1. ผู้ประกอบการสามารถนำข้อมูลไปเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว และการให้บริการด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้ได้เปรียบในการแข่งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการกำหนดค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปท่องเที่ยวหมู่บ้านทำสาว่งให้มีความเหมาะสมและไม่แพงจนเกินไป

2. ภาครัฐและกลุ่มผู้นำชุมชน ควรดำเนินการขอและจัดให้มีสาธารณูปโภคต่างๆ และสถานที่บริการ เช่น ร้านซักรีด ธนาคาร ตู้เอทีเอ็ม เป็นต้น ให้มีความเหมาะสมกับการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน

3. การพัฒนาการท่องเที่ยวในหมู่บ้านทำสาวต้องไม่มีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมต่างๆ ในการเข้าชมสถานที่ และควรมีการจัดกิจกรรมโชว์การทอผ้าไหมที่กระตุ้นและเน้นให้เกิดการซื้อผลิตภัณฑ์ของหมู่บ้านทำสาวเพื่อสร้างรายได้แทนการเก็บค่าธรรมเนียม

4. การพัฒนาการท่องเที่ยวหมู่บ้านทำสาวต้องให้ความสำคัญกับสื่อที่ใช้ในการส่งเสริมการตลาด ไม่ว่าจะเป็นช่องทาง Website, Face Book, Instagram, Twitter และ Line เพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวรับรู้ถึงผลิตภัณฑ์ที่หมู่บ้านทำสาวมี และทำให้เกิดความสนใจอยากเดินทางมาท่องเที่ยวได้ทุกเพศทุกวัย

5. หมู่บ้านทำสาวควรมีการรวบรวมรายชื่อร้านอาหารในฐานข้อมูลของหมู่บ้านให้มีความหลากหลายและนักท่องเที่ยวสามารถค้นได้หาง่าย เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวและเป็นการเพิ่มเวลาในการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน ช่วยสร้างโอกาสในการซื้อผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นด้วย

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2563). *โครงการบริหารความปลอดภัยและสุขอนามัยในสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2560). *อุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2550). *รายงานประจำปี 2550*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- ชุนธิตา นาคภพ. (2561). *รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชน เกษไชย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- นริรัตน์ ธงภักดิ์. (2563). *การพัฒนาศักยภาพโฮมสเตย์ย่านเมืองเก่าบ้านสิงห์ท่า อำเภอเมืองจังหวัดยโสธร เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 14(3), 149-158.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญเลิศ จิตตั้งพัฒนา. (2548). *การวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน*.
แบบบูรณา : ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สมุทรปราการ:
การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2564. จาก
http://library.senate.go.th/document/Ext7982/7982018_0007.PDF.

วีรยา มีสวัสดิกุล ปิ่นฤทัย คงทอง และ เยาวภา นียากร. (2560). *แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์*. การประชุมวิชาการระดับชาติ นวัตกรรมและเทคโนโลยีวิชาการ.

อรรถพล ศิริเวชพันธุ์. (2564). *การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนสู่มาตรฐานความปกติใหม่ (New Normal) เพื่อรองรับ สถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กรณีศึกษาชุมชนหนองสะอ้าเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ*. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 12(1), 67.

Buhalis, D. (2000). Marketing the Competitive Destination in the Future. *Tourism Management*, 21(1).

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size For Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.

Tourism Western Australia. (2009). *Five A's of Tourism*. Date to Accessed 16 March 2021. from <https://www.google.com/search?q=Tourism+Western+Australia>.

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ
ACADEMIC LEADERSHIP OF ADMINISTRATORS AFFECTING TO THE
SCHOOL EFFECTIVENESS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE CHAIYAPHUM

¹จุฑารัตน์ สงวนคำ และ ²นิยดา เปี่ยมพิชนะ

¹Jutarat Sanguankam and ²Niyada Piampuechana

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย

North Eastern University, Thailand

¹juta.saa28@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารและประสิทธิผลของสถานศึกษา 2) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษาและ 3) ตัวแปรพยากรณ์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ จำนวน 332 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตรฐานค่า 5 ระดับ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.86 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการของ

¹ นักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด และประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ พบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ($r = 0.689$) และมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อ ประสิทธิผลของสถานศึกษา ในรูปของคะแนนมาตรฐานมากที่สุด คือ ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ(X_4) รองลงมา คือ ด้านการติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน (X_3) ด้านการนิเทศการสอน (X_5) ด้านการจัดการหลักสูตรและการสอน (X_2) และด้านการกำหนดพันธกิจของสถานศึกษา (X_1) ตามลำดับ และได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.725 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ร้อยละ 52.50

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร, ประสิทธิผลของสถานศึกษา, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ

Abstract

This research aimed to study : 1) the academic leadership of administrators and school effectiveness, 2) the relationship between the academic leadership of the administrators and the school effectiveness, and 3) the predictive variables of the academic leadership of administrators affecting to the school effectiveness under the Secondary Educational Service Area Office Chaiyaphum. The sample group included 332 school administrators and teachers under the Secondary Educational Service Area Office Chaiyaphum. The research instrument was the five-rating scaled questionnaires with the overall-paper reliability valued 0.86. The statistics for analyzing the data contained the percentage, mean, standard deviation, Pearson's product moment correlation coefficient and Stepwise Multiple Regression. The research findings covered: 1) The academic leadership of administrators under the Secondary Educational Service Area Office Chaiyaphum indicated in overall and each aspect at the most level. and the school effectiveness under the Secondary Educational Service Area Office Chaiyaphum indicated in overall and each aspect at the most level. 2) The relationship between the academic

leadership of administrators and the school effectiveness under the Secondary Educational Service Area Office Chaiyaphum indicated the positive correlation in the moderate level ($r = 0.689$), and found the positive correlation at the statistical significance level of .01. 3) The academic leadership of administrators affecting to the school effectiveness under the Secondary Educational Service Area Office Chaiyaphum exposed the regression co-efficient in the academic leadership of the administrators affecting to the school effectiveness implying in the standard score model at the most level, including the aspect of academic atmosphere promotion (X_4), the latter contained the aspects of following-up learners' advancement (X_3), instructional supervision (X_5), curriculum and instruction management (X_2) and the aspect of school mission regulation (X_1) respectively. The multiple correlation co-efficient value revealed 0.725 at the statistical significance level of .01 with the predictive co-efficient value in 52.50%,

Keywords: academic leadership of administrators, school effectiveness, the Secondary Educational Service Area Office Chaiyaphum

บทนำ

ปัจจุบันการปฏิรูปการศึกษา มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและปฏิรูประบบการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ สามารถรองรับความหลากหลายของการจัดการศึกษาและตอบโจทย์การพัฒนาของโลกอนาคต โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนทุกกลุ่มวัยได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน มีทักษะที่จำเป็นของโลกอนาคต สามารถแก้ปัญหา ปรับตัว สื่อสาร และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีวินัย มีนิสัยใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และเป็นพลเมืองที่รู้สิทธิและหน้าที่ มีความรับผิดชอบ มีจิตสาธารณะ มีความรักและความภาคภูมิใจในความเป็นไทย โดยมีขอบเขตครอบคลุมทั้งการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาตั้งแต่ระดับปฐมวัยไปจนถึงระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสู่การเรียนรู้ฐานสมรรถนะ เพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 การปฏิรูปกลไกและระบบการผลิตและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐาน นำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา, 2564)

ภาวะผู้นำทางวิชาการกับความมีประสิทธิภาพของสถานศึกษาซึ่งผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการ คือ 1) ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรม มีความมุ่งมั่นและอุทิศตนในการทำงาน 2) ผู้บริหารมีความคิดริเริ่มและมีวิสัยทัศน์ 3) ผู้บริหารมีความสามารถในการบริหารงานวิชาการและเป็นผู้นำทางวิชาการ และ 4) ผู้บริหารมีการบริหารที่มีประสิทธิภาพและผู้เกี่ยวข้องพึงพอใจในการบริหาร

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง 4 ประเด็น คือ 1) ผู้บริหารประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี 2) ผู้บริหารยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหาร (สุจริต ยุติธรรม การใช้ระบบคุณธรรม การรับฟังปัญหา การระดมการมีส่วนร่วมในการบริหารและการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ) 3) ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นในการบริหาร เพื่อผลประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ 4) ผู้บริหารอุทิศเวลาให้กับการทำงาน (ไชยา ภาวะบุตร, 2565)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิในปัจจุบันได้ประสบปัญหาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาบางแห่งมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงภาวะผู้นำทางวิชาการด้านการจัดการหลักสูตรและการสอน อาทิ มีการส่งเสริมให้ความรู้แก่ครูในเรื่องการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์ของผู้เรียนโดยใช้เทคนิควิธีการสอนที่ทันสมัยด้วยวิธีการที่หลากหลาย แต่ยังคงขาดทักษะการเลือกใช้สื่อดิจิทัลเทคโนโลยีที่ทันสมัยได้อย่างหลากหลายอย่างมีคุณภาพ อีกทั้งยังมีการใช้สื่อดิจิทัลเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับเด็กในแต่ละช่วงวัย นอกจากนี้ด้านการติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน ยังพบว่า นักเรียนส่วนหนึ่งที่อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ และไม่มีนิสัยรักการอ่าน จะเห็นได้ว่าปัญหาดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนสูง ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ดังที่ผลการประเมินทางวิชาการประจำปีการศึกษา 2563 ด้วยข้อสอบมาตรฐาน O-NET (Ordinary National Education Test) ของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2563 พบว่า คะแนนเฉลี่ยรวมของวิชาภาษาไทย สังคมศึกษา ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ระดับเขตพื้นที่เท่ากับ 35.55 และระดับประเทศเท่ากับ 36.01 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2563 พบว่า คะแนนเฉลี่ยรวมของวิชาภาษาไทย สังคมศึกษา ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ระดับเขตพื้นที่เท่ากับ 30.56 และระดับประเทศเท่ากับ 33.79 จากข้อมูลข้างต้น พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2563 มีคะแนนเฉลี่ยรวมทุกรายวิชาของระดับเขตพื้นที่ต่ำกว่าระดับประเทศ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ, 2564) ซึ่งจะเห็นได้ว่าภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา ดังที่ จิราพร พลละลิ้ม (2564) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การ ศึกษามัธยมศึกษา ร้อยเอ็ด พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ร้อยเอ็ด ด้านการนิเทศติดตามการจัดการเรียนการสอน ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอน และด้านการกำหนดเป้าหมายและพันธกิจของสถานศึกษา ร่วมกันพยากรณ์ความแปรปรวนของประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ร้อยเอ็ด ได้ร้อยละ 56.90

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ โดยผลวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในการนำไปใช้ประกอบการประเมินตนเองและพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารและนำไปใช้เป็น

แนวทางในการพัฒนาการบริหารงานของสถานศึกษาและการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารและประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ
3. เพื่อศึกษาตัวแปรพยากรณ์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ ปีการศึกษา 2564 มีทั้งสิ้น 37 โรงเรียน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 84 คน ครูผู้สอนจำนวน 1,849 คน รวมทั้งสิ้น 1,933 คน

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ จำนวน 37 โรงเรียน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Taro Yamane กำหนดความคลาดเคลื่อนไว้ที่ 0.05 ด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling technique) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 332 คน จำแนกเป็นผู้บริหาร จำนวน 15 คน ครูผู้สอนจำนวน 317 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ ซึ่งมี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ซึ่งเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่

ตอนที่ 2 แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) เกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) เกี่ยวกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) และสร้างสมการเพื่อพยากรณ์ตัวแปรตาม โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression)

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ สามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้านโดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ รองลงมาคือ ด้านการจัดการหลักสูตรและการสอน และด้านการติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน ตามลำดับ และด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ ด้านการกำหนดพันธกิจของสถานศึกษา ดังตาราง 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ โดยภาพรวม

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. ด้านการกำหนดพันธกิจของสถานศึกษา	4.72	0.19	มากที่สุด	5
2. ด้านการจัดการหลักสูตรและการสอน	4.80	0.13	มากที่สุด	2
3. ด้านการติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน	4.79	0.23	มากที่สุด	3
4. ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ	4.81	0.25	มากที่สุด	1
5. ด้านการนิเทศการสอน	4.75	0.22	มากที่สุด	4
ภาพรวม	4.77	0.12	มากที่สุด	

2. ประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง รองลงมาคือ ด้านความสามารถในการพัฒนาทัศนคติทางบวก และด้านความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ตามลำดับ และด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือด้านความสามารถในการแก้ปัญหาในสถานศึกษา ดังตาราง 2 ดังนี้

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ โดยภาพรวม

ประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1.ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง	4.80	0.19	มากที่สุด	1
2. ด้านความสามารถในการพัฒนาทัศนคติทางบวก	4.77	0.22	มากที่สุด	2
3.ด้านความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม	4.74	0.28	มากที่สุด	3
4. ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาในสถานศึกษา	4.73	0.23	มากที่สุด	4
ภาพรวม	4.76	0.16	มากที่สุด	

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ พบว่า ในภาพรวมมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ($r = 0.689$) และมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ (X_4) ($r = 0.563$) ด้านการติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน (X_3) ($r = 0.514$) ด้านการนิเทศการสอน (X_5) ($r = 0.505$) ด้านการจัดการหลักสูตรและการสอน (X_2) ($r = 0.397$) และ ด้านการกำหนดพันธกิจของสถานศึกษา (X_1) ($r = 0.370$) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตาราง 3

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา

ตัวแปร	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X	Y
X_1	1.00						
X_2	.299**	1.00					
X_3	.200**	.173**	1.00				
X_4	.229**	.239**	.406**	1.00			
X_5	.434**	.423**	.311**	.330**	1.00		
X	.703**	.671**	.579**	.632**	.730**	1.00	.689**
Y	.370**	.397**	.514**	.563**	.505**	.689**	1.00

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ตัวแปรพยากรณ์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ พบว่า เมื่อนำตัวแปรต้นภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ(X_4)ด้านการนิเทศการสอน (X_5) ด้านการติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน (X_3) ด้านการจัดการหลักสูตรและการสอน (X_2) และด้านการกำหนดพันธกิจของสถานศึกษา (X_1) เข้าสมการถดถอยแล้วพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ $0.725(R = .725)$ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ร้อยละ $52.50(R^2 = .525)$ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิในรูปของคะแนนดิบมากที่สุด คือ ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ(X_4) รองลงมา คือ ด้านการจัดการหลักสูตรและการสอน (X_2)ความก้าวหน้าของผู้เรียน (X_3) ด้านการนิเทศการสอน (X_5) และด้านการกำหนดพันธกิจของสถานศึกษา (X_1) ตามลำดับ โดยค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยรูปของคะแนนดิบ (B)เท่ากับ 0.211, 0.197, 0.194, 0.145และ0.093 ตามลำดับ ดังตาราง 4

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพยากรณ์ที่อยู่ในรูปคะแนนดิบ (B) และที่อยู่ในระบบรูปคะแนนมาตรฐาน (β)

ตัวแปรต้น	คะแนนดิบ		คะแนนมาตรฐาน	t	P-value
	B	Std.error	(β)		
(Constant)	.745	.263		2.830	.000**
X_4	.211	.028	.325	7.496	.000**
X_5	.145	.034	.201	4.284	.000**
X_3	.194	.031	.271	6.353	.000**
X_2	.197	.054	.155	3.628	.000**
X_1	.093	.037	.108	2.511	.013*
R = .725 , $R^2 = .525$, Adjusted $R^2 = .518$, Std.error = .11228 , F = 6.306					

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ ตัวแปรที่ถูกนำเข้าสมการพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษา คือ ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ(X_4) ความก้าวหน้าของผู้เรียน (X_3) ด้านการนิเทศการสอน (X_5) ด้านการจัดการหลักสูตรและการสอน (X_2) และด้านการกำหนดพันธกิจ

ของสถานศึกษา (X_1) ตามลำดับ โดยค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยรูปของคะแนนมาตรฐาน (β) เท่ากับ 0.325, 0.271, 0.201, 0.155 และ 0.108 ตามลำดับ ซึ่งสามารถสร้างสมการพยากรณ์จากค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ที่อยู่ในรูปของคะแนนดิบ (B) และที่อยู่ในรูปของคะแนนมาตรฐาน (β) ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปของคะแนนดิบ (Unstandardized Score)

$$\hat{Y}_i = 0.745 + 0.211(X_4) + 0.197(X_2) + 0.194(X_3) + 0.145(X_5) + 0.093(X_1)$$

สมการพยากรณ์ในรูปของคะแนนมาตรฐาน (Standardized Score)

$$\hat{Z}_{yi} = 0.325Z_{x4} + 0.271Z_{x3} + 0.201Z_{x5} + 0.155Z_{x2} + 0.108Z_{x1}$$

อภิปรายผล

จากการศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ สามารถอภิปรายผลที่ได้จากการศึกษาตามลำดับ ดังนี้

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร จากผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษา มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความมีภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารอย่างชัดเจน อาทิ มีการกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เพื่อกำหนดทิศทาง การขับเคลื่อนการจัดการศึกษาของสถานศึกษาได้อย่างทันที่และมีประสิทธิภาพ มีการสร้างและพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาที่เน้นผลลัพธ์ของผู้เรียนที่ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน อีกทั้งมีกลไกในการบริหารจัดการในการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ เพื่อนำผลที่ได้ไปส่งเสริมและพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น มีการจัดสภาพแวดล้อมการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยให้สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงในยุควิถีชีวิตใหม่และการนิเทศติดตาม ดูแลและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของพรรณนพ พรสินน้อย และธีระพงศ์ บุศรากุล (2562) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทองโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นอันดับหนึ่ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษา แสดงออกถึงการส่งเสริมบรรยากาศทาง

วิชาการเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีสมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สอดคล้องกับหลักสูตร สอดคล้องกับอาชีพและการทำงานในอนาคตของผู้เรียน สร้างสิ่งจูงใจให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตลอดจนมีการจัดบริการเพื่อส่งเสริม สนับสนุนทางวิชาการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและสุขภาวะทางร่างกายจิตใจที่ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญภา พลัณนิ พิษญาภา ยืนยาว และนภาเดช บุญเชิดชู (2560) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาราชบุรี เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ทั้งภาพรวมและรายด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ การวางแผน การจัดการ และการนิเทศ

2. ประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ จากผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษา มีความรู้และความสามารถในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้สอดคล้องกับยุควิถีชีวิตใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ ครูมีการเลือกใช้เทคนิคและวิธีการสอนด้วยวิธีการที่หลากหลายและมีความทันสมัยและนวัตกรรมการใหม่ๆ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน มีการสร้างความเสมอภาคที่เป็นธรรมให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ได้ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธิษตยา ภระบัน (2561) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานวิชาการกับประสิทธิผลของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 1 พบว่า ประสิทธิผลของสถานศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีค่าเฉลี่ยสูงเป็นอันดับหนึ่ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น อาทิ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการผลิตสื่อนวัตกรรมที่ทันสมัยอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งส่งเสริมให้ครูได้จัดแหล่งเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างทั่วถึง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นนักคิด นักสร้างสรรค์และนักนวัตกรรม อันจะส่งผลต่อนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับสูงขึ้นและทำให้สถานศึกษามีประสิทธิผลสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของปวีณา ศรีนาราง และคณะ (2561) ได้ศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร พบว่า ระดับประสิทธิผลของโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงอยู่ในลำดับสูงที่สุดรองลงมาคือ ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน ความสามารถในการพัฒนาให้

นักเรียนมีทัศนคติทางบวก และการแก้ปัญหาภายในโรงเรียน ตามลำดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของจิราพร พละสมิ (2564) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด พบว่าประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ดโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้าน และอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงไปหาต่ำ ได้แก่ 1) ด้านการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง 2) ด้านการพัฒนาให้นักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก 3) ด้านการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา และ 4) ด้านการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียนให้เข้ากับบริบท ตามลำดับ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ จากผลการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง ($r = 0.689$) และมีความสัมพันธ์กันในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีการกำหนดกลไกการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพที่สามารถสะท้อนข้อมูลการบริหารจัดการสู่การพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างยั่งยืน อาทิ มีการพัฒนาหลักสูตรและการจัดกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการตามความสนใจ และความถนัดเต็มตามศักยภาพ ส่งเสริม สนับสนุน ให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาเพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน จัดให้มีดัชนีชี้วัดคุณภาพ และสามารถตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษาได้อย่างชัดเจน ทำให้ประสิทธิผลของสถานศึกษาสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ขจรเดช มิตรอุดม และ นิยดา เปี่ยมพิชนะ (2561) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น ทุกด้านมีความสัมพันธ์กันในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

เมื่อพิจารณาคู่ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุดคือ ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ (X_4) กับประสิทธิผลของสถานศึกษา (Y) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ($r = 0.563$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหาร

สถานศึกษามีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงควมมีภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีทางเลือกที่หลากหลายแก่ผู้เรียนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา อาทิ จัดการเรียนการสอนทั้งแบบออนไลน์และถ่ายทอดสดผ่านทางโทรทัศน์ มีการจัดรูปแบบอีบุ๊ค รวมถึงการสั่งงานและส่งงานในห้องเรียนผ่านระบบ กูเกิ้ล คลาสรูม เป็นต้น เพื่อก่อให้เกิดการปรับตัว ทักษะ รวมถึงการคิดค้นพัฒนาการเรียนรู้สิ่งใหม่ให้เกิดการตั้งรับ ตื่นตัว สร้างสรรค์นวัตกรรม เทคโนโลยี ยึดหยุ่นกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมส่งผลให้□เกิดประสิทธิผลในระดับที่สูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของจุฑามณี อาสนสุวรรณ และ นิยดา เปี่ยมพิชนะ (2561) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสถานศึกษาบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสถานศึกษาบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ ทุกด้านมีความสัมพันธ์กันในทางบวก โดยด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ มีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก สำหรับด้านการบริหารจัดการหลักสูตร ด้านการนิเทศการสอนและด้านการกำหนดภารกิจของสถานศึกษามีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ จากผลการวิจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ พบว่าภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ (X_4) เป็นตัวแปรแรกที่จะเข้าสมการพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.563 และมีค่าอำนาจการพยากรณ์เท่ากับ 0.317 ซึ่งสามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษาได้ร้อยละ 31.70 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้ และเป็นด้านที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสูงสุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญเกี่ยวกับด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการอย่างชัดเจน อาทิ มีการส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้อย่างมุ่งเน้นการสร้างวัฒนธรรมคุณภาพ อีกทั้งมีความพร้อมทางด้านวัสดุอุปกรณ์ สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัย รวมถึงมีการสร้างความมั่นใจว่าสถานศึกษามีสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่เป็นระเบียบ ปลอดภัย และเอื้อต่อการเรียนรู้ อันจะส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญญา พลัฒิม, พิษญาภา ยืนยาว และ นภาเดช บุญเจิดชู (2560) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ การจัดการ และการวางแผนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน โดยสามารถร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 82.60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของจุฑามณี อาสนสุวรรณ และนิดา เปี่ยมพีชนะ (2561) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสถานศึกษาบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสถานศึกษาบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ คือ ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ (X_1) ด้านบริหารจัดการหลักสูตร (X_4) และด้านการนิเทศการสอน (X_2) และได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.744 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ร้อยละ 55.40

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

1. จากการศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร ด้านการกำหนดพันธกิจของสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้นผู้บริหารควรกำหนดเป้าหมายด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้นักเรียนไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมและทำให้สถานศึกษามีประสิทธิผล

2. จากการศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษา ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาในโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้นผู้บริหารและครูควรมีความสามารถปฏิบัติงานได้บรรลุวัตถุประสงค์ จนทำให้สถานศึกษามีคุณภาพเป็นที่ยอมรับจากชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

3. จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา เมื่อพิจารณาตัวแปรภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารในแต่ละด้านกับประสิทธิผลของสถานศึกษา ตัวแปรคู่ที่มีความสัมพันธ์สูงสุด คือ ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการกับประสิทธิผลของสถานศึกษา มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้เพิ่มขึ้นอันจะนำไปสู่ประสิทธิผลของสถานศึกษาสูงขึ้น

4. จากการศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ เป็นตัวแปรแรกที่เข้าสมการพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.563 และมีค่าอำนาจการพยากรณ์เท่ากับ 0.317 ซึ่งสามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษาได้ร้อยละ 31.70 และเป็นด้านที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสูงสุด ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ เพื่อส่งเสริม สนับสนุนทางวิชาการต่าง ๆ ที่จะทำให้นักเรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ให้มากที่สุด อันจะนำไปสู่ประสิทธิผลของสถานศึกษาที่สูงขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ขจรเดช มิตรอุดม และนิดา เปี่ยมพีชนะ. (2561). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.*
- คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. (2564). *แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา(ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ ฯ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560.*
- จิราพร พลละสิม. (2564). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.*
- จุฑามณี อาสนสุวรรณ และนิดา เปี่ยมพีชนะ. (2561). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.*
- ไชยา ภาวะบุตร. (2565). *ภาวะผู้นำทางวิชาการ. พิมพ์ครั้งที่ 3. สกลนคร: สมศักดิ์การพิมพ์.*
- จิษตยา ภีระบัน (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานวิชาการกับประสิทธิผลของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยพะเยา.*
- ปวีณา ศรีนาราง และคณะ. (2561). *คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. วารสารสังคมศาสตร์วิจัย.*
- พรรณนพพร สิ้นน้อยและธีระพงศ์ บุศรากุล. (2562). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง. สาขาการบริหารการศึกษา: วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม.*
- เพ็ญภา พลัฒิม พิษญาภา ยืนยาว และนภาเดช บุญเชิดชู. (2560). *ภาวะผู้นำทางวิชาการขอผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.*
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ. (2564). *รายงานผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564. ชัยภูมิ : กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ.*

การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของโรงเรียน
มัธยมศึกษาในเขตอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย
THE ADMINISTRATION OF SECONDARY SCHOOLS ACCORDING TO
THE FOUR BRAHMAVIHARA OF SECONDARY SCHOOLS IN DAN
SAI DISTRICT LOEI PROVINCE

¹พระสมสงฆ์ ปุญญผล (จันทะคีรี), ²พระมหาสุภวิชัย ปภสโร
และ ³จารุกิตต์ ภิริยสุวัฒน์

¹Phra Somsong Punyaphalo (Jantakeeree), ²Phramaha Supavit Papatsaro
And ³Jarukit Phiriyasuvat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹Somsak_maha2011@hotmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหาร และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ตัวแทนผู้บริหารสถานศึกษา ตัวแทนคณะครูผู้สอน และบุคลากรอื่นๆในโรงเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนละ 5 คน 3 โรงเรียน รวมเป็น 15 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ เครซี่และมอร์แกน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม มีความเชื่อมั่น .97 และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลวิจัยพบว่า 1) ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหาร

¹ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

² รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

สถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย โดยภาพรวม ($\bar{X}=3.71$) ที่มีการบริหารอยู่ในระดับมาก คือ การบริหารสถานศึกษาทางด้านเมตตา ($\bar{X}=3.79$) รองลงมา คือ การบริหารสถานศึกษาทางด้านอุเบกขา ($\bar{X}=3.78$) และการบริหารสถานศึกษาทางด้านกรุณา ($\bar{X}=3.72$) และต่ำสุดน้อยที่สุด คือ การบริหารสถานศึกษาทางด้านมุทิตา ($\bar{X}=3.71$) มีการปฏิบัติในระดับมาก โดยด้านที่มีการปฏิบัติในระดับสูงสุด คือ การบริหารสถานศึกษาด้านเมตตา รองลงมา คือ การบริหารสถานศึกษาด้านอุเบกขา และการบริหารสถานศึกษาด้านกรุณา ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติในระดับต่ำที่สุด คือ การบริหารสถานศึกษาด้านมุทิตา 2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ดังนี้ (1) ควรเป็นกัลยาณมิตรกับเพื่อนร่วมงาน ช่วย แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อบุคลากรในสถานศึกษา (2) ควรให้คำแนะนำให้คำปรึกษาด้วยความสุภาพ ใช้วาจาที่สุภาพและปฏิบัติตามวาจาที่ให้ไว้แก่เพื่อนร่วมงาน (3) ควรเป็นที่ปรึกษาที่ดี ให้คำแนะนำแก่เพื่อนร่วมงานเมื่อมีปัญหา ควรพิจารณาความดีความชอบของบุคลากรในสถานศึกษาอย่างยุติธรรม (4) ควรวางใจเป็นกลางกลางกับบุคลากร เพื่อสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนร่วมงานและแนวทางการนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้□ในบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ควรส□เสริมการนำหลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด□วยด□านเมตตา ด□าน กรุณา ด□านมุทิตา ด□านอุเบกขา ไปใช้□ในการบริหารสถานศึกษา และบุคลากรในสถานศึกษาให้□มากขึ้นเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการทำงานให้□มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นด□อไป

คำสำคัญ: พรหมวิหาร 4; การบริหารสถานศึกษา ;

Abstract

The objectives of this research were: to study the condition of school administration of administrators and the guidelines for the development of school administration according to the Four Brahmavihara principle of secondary schools in Dan Sai District, Loei Province, by using the mixed research method. The sample group used in this research included 15 representatives of school administrators, teachers, and other personnel in secondary schools, five people from each school (3 schools), determined by using the tables of Krejcie & Morgan and selected by purposive sampling. The research tools were a questionnaire with a reliability value of .97 and a structured interview. Quantitative data were analyzed using mean values and standard deviation. The research results were as follows : 1) The overall mean and standard deviation of school administration according to the Four Brahmavihara of school administrators of secondary schools in Dan Sai District, Loei Province, was statistically rated at a high level ($\bar{X}=3.71$). The aspects with a high level of administration were: educational institution

administration based on Metta ($\bar{X}=3.79$), followed by educational institution administration based on Upekkha ($\bar{X}=3.78$) and educational institution administration based on Karuna ($\bar{X}=3.72$), and the lowest was educational institution administration based on Mudita ($\bar{X}=3.71$). 2) The guidelines for the development of school administration according to the Four Brahmavihara of secondary schools in Dan Sai District are as follows: (1) the personnel should be good friends with colleagues, help and advice things that are beneficial to school personnel. (2) They should advise with polite speech and follow the words given to colleagues. (3) They should be a good advisor in advising colleagues when they have problems. The merits of personnel in educational institutions should be considered fairly. (4) They should be neutral with the personnel to build good relationships with colleagues. In secondary school administration, the application of the Four Brahmavihara consisting of Metta, Karuna, Mudita, and Upekkha should be promoted in educational institute administration and personnel to improve and develop work to be more efficient.

Keywords : the Four Brahmavihara; educational institution administration

บทนำ

โรงเรียนวังโพนงามวิทยาสถาตั้งอยู่เลขที่ 205 หมู่ที่ 1 บ้านโคกงาม ถนนเลย – ด่านซ้าย ตำบลโคกงาม อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย รหัสไปรษณีย์ 42120 ที่มาของวังโพนงามวิทยาคำว่า”วังโพนงาม”มาจากการที่ 3 ตำบลมารวมกัน คือ วังยาว โพนสูง และโคกงามเดิมโรงเรียนวังโพนงามเป็นโรงเรียนสาขาของโรงเรียนศรีสองรักษ์วิทยา ประกาศตั้งเป็นโรงเรียนตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการเมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2534 ตั้งอยู่บนพื้นที่ 100 ไร่ เปิดทำการเรียน การสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ปี พ.ศ. 2534 เป็นโรงเรียนขยายโอกาส เข้าโครงการเรียนต่อเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม (รพขส) ปี พ.ศ. 2535 รุ่นที่ 5 ได้เข้าโครงการโรงเรียนป้องกันตนเองชายแดน (ปชด) ปี พ.ศ. 2536 โรงเรียนวังโพนงามวิทยาสถาเป็นโรงเรียนสหศึกษา จัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษากระทรวง ศึกษาธิการโรงเรียนวังโพนงามวิทยาสถาได้พัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน จนเจริญก้าวหน้าตามลำดับ จนสามารถเปิดทำการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายได้ในปีการศึกษา 2546 ซึ่งมีการจัดการเรียนการสอนเป็นแผนการเรียน 2 แผน คือ แผนการเรียนวิทยาศาสตร์- คณิตศาสตร์ และแผนการเรียนศิลป์- ภาษา ปัจจุบันมี นายสมยศ ชนะชัย ดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน

โรงเรียนศรีสองรักษ์วิทยาตั้งขึ้นตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2501 โดยมีนางเอื้ออารี อุดมสิทธิ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเลย เป็นผู้ให้การสนับสนุนร่วมกับทางอำเภอด่านซ้าย เปิดทำการเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2501 โดยเปิดชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 รับนักเรียนได้ 19 คน มีนายสาร สารทัศนันทน์ ครูใหญ่โรงเรียนด่านซ้ายรักษาการในตำแหน่งครูใหญ่ นายสิน โสรจจะ วุฒิ ป.กศ. เป็นครูประจำชั้นและอาศัยใต้ถุนอาคารเรียนของโรงเรียนด่านซ้ายเป็นที่เรียนชั่วคราวในปีต่อมาทางราชการได้อนุมัติเงินงบประมาณจำนวน 40,000 บาท พร้อมกับราษฎรและข้าราชการร่วมกันบริจาคเงินสมทบทุนก่อสร้างอีกจำนวน 20,250.25 บาท สร้างอาคารเรียนให้ 1 หลัง เป็นอาคารไม้ 3 ห้องเรียน ขนาด 9 X 27 ตารางเมตรและมีมุมนขนาด 6 X 6 ตารางเมตร เป็นห้องพักครู ฦ บริเวณโคกกลุ่มข้าว ข้างป่าช้าบ้านเดิน หมู่ที่ 3 ตำบลด่านซ้าย (บริเวณโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชด่านซ้ายในปัจจุบัน)

เมื่อปี 2534 เป็นโรงเรียนสาขาศรีสองรักษ์วิทยา(สหวิทยาเขตศรีสองรักษ์) ประกาศจัดตั้งเป็นโรงเรียนพระแก้วอาสาวิทยาเมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2537 โดยสภาตำบลปากหมันมอบที่ดินจำนวน 35 ไร่ นายธรรมรงค์ เสนจันทร์ เป็นครูใหญ่คนแรกเปิดสอนระดับ ม.ปลาย ปี 2540 ปัจจุบันเปิดสอนระดับ ม.ต้น - ม.ปลาย โดยมีนายวิวัฒน์ ประสมทรัพย์ดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนฯ

การศึกษาในสังคมโลกปัจจุบันมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะในด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากขึ้น บุคลากรทางการศึกษาจึงต้องพัฒนากระบวนการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงนี้ เพื่อมุ่งประโยชน์แก่ผู้เรียนเป็นหลัก ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครูผู้สอนต้องปรับตัวปรับแผนจัดการเรียนการสอนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอฯ

การศึกษาที่มีประสิทธิภาพช่วยสร้างความรู้ความคิด สร้างทักษะ เจตคติให้ผู้เรียนรู้จักตนเองรู้จักชีวิตเข้าใจสังคม ธรรมชาติรวมทั้งสิ่งแวดล้อม ผู้เรียนสามารถนำความรู้ความเข้าใจนั้นมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทยในด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 ที่ได้ให้ความหมายของการศึกษา และการศึกษาตลอดชีวิตไว้ในมาตรา 4

เหตุผลการวิจัย การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ด้วยทั้ง 3 โรงเรียนเป็นโรงเรียนที่อยู่ในถิ่นที่ใกล้กับชายแดนไทย - ลาว ย่อมมีปัญหาและอุปสรรคหลายอย่างหลายประการ เช่น การเดินทางไปโรงเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน บุคลากรอื่นๆ รวมทั้งนักเรียน ผู้เรียนเอง ค่อนข้างลำบากสำหรับคนที่อยู่ไกล งบประมาณที่ใช้ในการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาไม่เพียงพอ บางโรงเรียนมีสื่อหรืออุปกรณ์การเรียนการสอนไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน และนักเรียนส่วนมากอาศัยอยู่ในเขตชนบทห่างไกลจากโรงเรียนทำให้เด็กต้องเดินทางไกลมาเรียนทุกวัน จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา หลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะส่งผลต่อบุคลากรภายในโรงเรียน เพื่อนำผลจากการวิจัยไปเป็นแนวทางในการบริหารบุคลากรในสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหารธรรมให้มีประสิทธิภาพ และอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานที่ควรต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย
2. เพื่อศึกษาการสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียน
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอด่านซ้าย

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง “การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย” การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Research) โดยอาศัยกระบวนการวิจัยเชิงกระบวนการวิจัยเชิงปริมาณ(Quantitative Research) และวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (ผ่องพรรณ ตรัยมงคลกุล, 2555) (Qualitative Methodology Research) โดยใช้วิธีการนำผลของการ วิจัยมาสังเคราะห์ แบบอุปนัย วิธีเพื่อการศึกษา ซึ่งมีการดำเนินการวิจัย ดังนี้ (อุทิศ การเพียร, 2558)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครูผู้สอน และบุคลากรอื่นๆในโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอด่านซ้าย 48 คน จากจำนวน 190 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19, 2563 - 2564)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ตัวแทนผู้บริหารสถานศึกษา ตัวแทนคณะครูผู้สอน และบุคลากรอื่นๆในโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย โรงเรียนละ 5 คน จาก 3 โรงเรียน รวมเป็น 15 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (Krejcie&Morgan,1970) และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารสถานศึกษาตาม หลักเมตตา ด้านการบริหารสถานศึกษาตาม หลักกรุณา ด้านการบริหารสถานศึกษาตาม หลักมูทิตา ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักอุเบกขา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 อย่าง อย่างแรกเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามหลักพรหม วิหาร 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (RatingScale) และ แบบปลายเปิด (Open –

ended Questionnaire) (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) โดยศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ปริญญาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข ซึ่งแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ หรือตรวจสอบรายการ (Check List) โดยถามเกี่ยวกับ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา รายได้ต่อคนต่อเดือน และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับเรื่อง การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ ตามหลักการของลิเคิร์ท (Likert)

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended Questionnaire) ให้เลือกตอบโดยเสรี

แบบสัมภาษณ์ มีลักษณะแบบมีโครงสร้าง ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open – ended) เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้เสนอ การบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย และข้อเสนอแนะต่างๆ ได้อย่างอิสระ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยเรื่อง “การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย” ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ตามลำดับขั้นตอนการวิจัย ได้แก่

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ดำเนินการดังนี้

1) นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ความถูกต้องในการตอบแบบสอบถามแล้วนำมาคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการบันทึกคะแนนแต่ละข้อของแต่ละคนลงในแบบลงรหัส (Coding Form)

2) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

3) การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็นปัจจัยส่วนบุคคล วิเคราะห์โดยค่าร้อยละและวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันในการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์โดยการจำแนกถ้อยคำหรือข้อความ ที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับความเป็นไปได้ วิธีการ และกลไกการพัฒนา แล้วนำมาวิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ ด้วยหลักแห่งเหตุผล อภิปรายถึงข้อเท็จจริงที่ค้นพบตามสภาพการปรากฏการณ์ ความสัมพันธ์ และประเด็นสำคัญ เพื่อหาลักษณะร่วม (Common Character) ของการวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามการวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง “การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย” ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์สถานภาพส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษาพบว่า ด้านตำแหน่งหน้าที่ มีผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นครูผู้สอน จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 75.46 ระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 58.88 มีรายได้ 15,000 - 30,000 บาท จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 58.68 และมีประสบการณ์ทำงาน ระยะเวลา 6 - 10 ปี จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 38.88 ตามลำดับ

2. การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย จำแนกตามระดับการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 แสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

ด้าน ที่	การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในการ บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา	ระดับการบริหาร			
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล	ลำดับ
1	ระดับการบริหารสถานศึกษาทางด้านเมตตา	3.79	0.73	มาก	1
2	ระดับการบริหารสถานศึกษาทางด้านกรุณา	3.72	0.78	มาก	3
3	ระดับการบริหารสถานศึกษาทางด้านมุทิตา	3.71	0.73	มาก	4
4	ระดับการบริหารสถานศึกษาทางด้านอุเบกขา	3.78	0.75	มาก	2
โดยภาพรวม		3.71	0.74	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย จำแนกตามระดับการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 โดยภาพรวม ($\bar{X}$ =3.71), (SD = 0.74), รายด้านที่มีการบริหารอยู่ในระดับมาก คือ การบริหารสถานศึกษาทางด้านเมตตา ($\bar{X}$ =3.79), (SD = 0.73), รองลงมา คือ การบริหารสถานศึกษาทางด้านอุเบกขา ($\bar{X}$ =3.78), (SD =0.75) และการบริหารสถานศึกษาทางด้านกรุณา ($\bar{X}$ =3.72), (SD =0.78) และต่ำสุดน้อยที่สุด คือ การบริหารสถานศึกษาทางด้านมุทิตา ($\bar{X}$ =3.71), (SD = 0.73)

3. ผลการสังเคราะห์ ข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่างจากคำถามปลายเปิด การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ดังนี้

3.1 ปัญหาเรื่องการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย มีดังนี้

1) ปัญหาด้านเมตตา พบว่า บุคลากรในโรงเรียนไม่สามารถเลือกงานที่ตนเองถนัดและขีดความสามารถของแต่ละคนได้ขาดความเป็นกัลยาณมิตรกับเพื่อนร่วมงานไม่ค่อยแนะนำหรือชี้แนะในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน

2) ปัญหาด้านกรุณา พบว่า บุคลากรทุกคนในองค์กรแนะนำปรึกษากันด้วยความสุภาพน้อยและถือคำสัตย์ตามคำพูดนั้นน้อย องค์กรจัดหาตำรับตำราเอกสารที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ให้แก่บุคลากรน้อย

3) ปัญหาด้านมุทิตา พบว่า บุคลากรทุกคนในองค์กรไม่ให้คำแนะนำช่วยแก้ปัญหาแก่เพื่อนร่วมงานขาดคำปรึกษาที่ดี

4) ปัญหาด้านอุเบกขา พบว่า บุคลากรทุกคนในองค์กรไม่มีใจวางเฉยเมื่อมีการนิทราว่าร้ายกันมีความไม่เป็นกลางเอนเอียงไปฝ่ายที่เป็นพรรคพวกของตนเอง

3.2 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย มีดังนี้

1) บุคลากรทุกคนในองค์กรควรเป็นกัลยาณมิตรซึ่งกันและกัน ช่วยแนะนำชี้แนะสิ่งที่เป็นประโยชน์

2) บุคลากรทุกคนในองค์กรควรมีคำแนะนำคำปรึกษาชี้แนะกันด้วยวาจาที่สุภาพถือคำสัตย์ตามวาจาที่พูดนั้น อีกทั้งองค์กรควรให้ความช่วยเหลือส่งเสริมพัฒนาการด้านความรู้ ด้านอารมณ์จิตใจ

3) บุคลากรทุกคนในองค์กรควรมีคำแนะนำคำปรึกษาชี้แนะกันด้วยดีมีคำสัตย์ ช่วยแก้ปัญหาเพื่อนร่วมงานมีข้อขัดข้องในการปฏิบัติงาน และองค์กรควรพิจารณาความดีความชอบของบุคลากรในสถานศึกษาอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม

4) บุคลากรทุกคนในองค์กรควรมีความวางเฉยเมื่อถูกเพื่อนร่วมงานตำหนิติเตียนเรื่องงานทั้งส่วนตัวและส่วนรวมหรือถูกนิทนาว่าร้ายนานาประการ ไม่รักคนชมจนเกินไปไม่เกลียดคนว่ากล่าวติเตียน

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยได้ยกเอาประเด็นที่น่าสนใจและสำคัญมาทำการอภิปรายผล ซึ่งจัดได้ว่ามีความน่าสนใจและสำคัญในทุกด้านเลย ดังนี้

1. การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ระดับการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 โดยภาพรวมและรายด้านที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีการปฏิบัติในระดับสูงสุด คือ การบริหารสถานศึกษาทางด้านเมตตา , รองลงมา คือ การบริหารสถานศึกษาทางด้านอุเบกขา, การบริหารสถานศึกษาทางด้านกรุณา, และต่ำสุด คือ การบริหารสถานศึกษาทางด้านมุทิตา

การบริหารสถานศึกษาทางด้านหลักเมตตา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาด้านหลักเมตตา โดยโรงเรียนจัดการสอนที่สมดุลมีความพอใจยินดีในทุกฝ่ายเสมอ, บุคลากรในโรงเรียนช่วยเหลือกันดีในทุกเรื่อง, บุคลากรในโรงเรียนมีปฏิสัมพันธ์กันด้วยดีมีความเมตตาซึ่งกันและกัน และสอดคล้องใกล้เคียงกับผลงานวิจัยของพระคณีย อนาวีโล (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในสถานศึกษา: กรณีศึกษาผู้บริหาร สถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์” ได้กล่าวว่า บุคลิกของผู้บริหารที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติ คือ เป็นผู้มีความคุณธรรม ในการบริหารจัดการและยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยที่คุณลักษณะของผู้บริหารที่ดีจะส่งผลทำให้เป็นที่ยอมรับจากบุคลากร ทุกฝ่ายทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพสูงทำให้บุคลากรมีขวัญกำลังใจที่ดี และผู้ใต้บังคับบัญชาได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ สิ่งที่ผู้บริหารต้องพบเห็น เกี่ยวกับการทำงานของบุคลากรภายในส่วน คือ บุคลากรมีศรัทธาในวิชาชีพ ตั้งใจปฏิบัติงาน มีความมุ่งมั่น มุ่งมั่น ทุ่มเท เสียสละ มีความสามัคคีในองค์กร และปฏิบัติงานด้วยความเอาใจใส่ ผู้บริหารเห็นความสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วมสามารถช่วยให้ งานสำเร็จและบุคลากรมีความสุขในการทำงานแบบ “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมปรับปรุงแก้ไข และร่วมภาคภูมิใจ” สิ่งที่ทำให้ผู้บริหารรู้สึกพอใจใน การบริหารงานของตน คือ การยึดมั่นใน คุณธรรม ให้การสนับสนุนบุคลากรและส่งเสริมการศึกษาของ ผู้ใต้บังคับบัญชาและจากคำกล่าวที่ว่าผู้บริหารที่ดีจำเป็นต้องมีคุณธรรมควบคู่กับการทำงานผู้บริหารเห็นด้วยและให้เหตุผลสนับสนุนว่า คุณธรรมเป็นหัวใจสำคัญในการบริหาร สามารถสร้างความศรัทธา และเป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะหากผู้บริหารมีคุณธรรมประกอบกับการ ทำงานด้วยยอมทำให้ ผู้ใต้บังคับบัญชามีสุขภาพจิตที่ดีและเกิดบรรยากาศในการทำงานอย่างมีความสุข อันจะส่งผลต่อความสามารถปฏิบัติงานให้ดีและมีคุณภาพต่อ องค์กรในที่สุด ถ้านำหลักหลักพรหมวิหาร 4 ด้านเมตตา การแสดงออกถึง ความรัก ความปรารถนาดี ไม่ตรีจิต เป็นความคิดช่วยเหลือให้ทุกคนประสบแต่ประโยชน์และมีความสุขโดยทั่วกัน อันเป็นความคิด ที่มีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาในภาวะปกติของผู้บริหารก็จะเป็นหลักการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

2. การบริหารสถานศึกษาทางด้านหลักกรุณาความคิดเห็นของบุคลากรตำแหน่งปฏิบัติการศึกษาชีพ และบริหารทั่วไป ที่มีต่อเกี่ยวกับบริหารงานบุคลากร ตามหลักพรหมวิหาร 4 ด้านกรุณา โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีระดับการบริหารอยู่ ในระดับมากแสดงให้เห็นว่า มีการบริหารงานโดยยึดถืออุดมคติ หลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน การคิดจะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความเดือดร้อนทั้งทางกายและใจในภาวะที่ได้รับ ความเดือดร้อนเป็นทุกข์และต้องการความช่วยเหลือโดยเป็นการช่วยเหลือที่ถูกต้อง ไม่เบียดเบียนใคร รวมทั้งตนเองเมื่อการปฏิบัติงานมีปัญหา จะมีการประชุมแก้ไขปัญหาร่วมกัน เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และบุคลากรทุกคนมีความทุ่มเทเสียสละมีการแบ่งปันกันด้วยจิตใจโอบอ้อมอารีต่อกันอยู่เสมอ, บุคลากรทุกคนมีความทุ่มเทอุทิศตนในการทำงานอย่างเต็มความรู้ความสามารถ, บุคลากรทุกคนในองค์กรมีความสงสารช่วยเหลือกันยามที่เพื่อนร่วมงานตกทุกข์ให้พ้นทุกข์ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมานิต เทชวโร (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รัฐศาสตร์แนวพุทธ: พรหมวิหาร 4 กับนักปกครอง” จากการศึกษาวิจัยดังกล่าว สรุปได้

ว่า พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมสำหรับผู้นำ หรือนักปกครอง ถ้านักปกครองปฏิบัติตามย่อมได้รับความเคารพยกย่องสรรเสริญ และเป็นที่รักที่พอใจของประชาชน แต่ หากนักปกครองไม่ปฏิบัติตามหลักพรหมวิหาร 4 ปัญหาจะเกิดขึ้นในการบริหารและการปกครอง ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือประชาชนเกลียดชัง เพราะว่าหลักการปกครองตามหลักรัฐศาสตร์ในทาง พระพุทธศาสนา มิได้มุ่งเน้นที่ระบบแต่เน้นที่ตัวนักปกครอง เมื่อนักปกครองมีคุณธรรม จริยธรรมในการบริหารและการปกครองแล้วย่อมทำให้รัฐ และประชาชนมีความสุขและชีวิตที่ดีได้ไม่ว่ารัฐนั้นจะอยู่ในระบบการปกครองแบบใดก็ตาม

3. การบริหารสถานศึกษาทางด้านหลักภูมิปัญญา มีการปฏิบัติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับต่ำกว่าทุกด้าน เหตุเพราะผู้นำนอกระกร,บุคลากรทุกคนในองค์กรไม่ให้ความสำคัญช่วยแก้ปัญหาแก่เพื่อนร่วมงานขาดคำปรึกษาที่ดี องค์กรพิจารณาความดีความชอบแบบอยู่ดีมีสุขยึดเอาความถูกต้องมากกว่าความถูกต้องเป็นหลักสุดคล้อย ตามหลักการแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร 4 ของสมเด็จพระสังฆราช (2543) กล่าวว่าได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการสำคัญในการบริหารงานบุคคลตามระบบคุณธรรมไว้ว่ามีลักษณะเด่น 4 ประการ คือ หลักความ เสมอ หรือ หลักโอกาสเท่าเทียมกัน ผู้ที่มีคุณสมบัติ และพื้นความรู้ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทุกคนจะมีสิทธิ์ในการสมัครสอบแข่งขันหรือ สอบคัดเลือก การกำหนดค่าตอบแทน หลักความสามารถ การคัดเลือกบุคลากรเข้าปฏิบัติงานนั้น จะต้องใช้วิธีการคัดเลือกให้ได้ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และเหมาะสมกับตำแหน่ง หลักความมั่นคง เป็นหลักประกันในการปฏิบัติงานที่หน่วยงาน ให้แก่บุคลากร เพื่อให้การปฏิบัติงานนั้น ยึดเป็นอาชีพได้โดยได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย หลักความเป็นกลางทางการเมือง หลักการซื่อสัตย์ มีลักษณะที่มุ่งเน้น เฉพาะข้าราชการ ให้ปฏิบัติหน้าที่โดยอิสระถือว่าข้าราชการประจำต้องตั้งมั่นอยู่ในความเป็นกลางทางการเมือง

4. การบริหารสถานศึกษาทางด้านหลักอุเบกขา มีการปฏิบัติ โดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับการบริหารที่มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านรายชื่อ พบว่า ด้านที่มีระดับการบริหารสถานศึกษาในระดับสูงสุด คือบุคลากรทุกคนในองค์กรวางตัวเหมาะสมมีความประพฤติดีเป็นแบบอย่างที่ดีต่อเพื่อนร่วมงาน,รองลงมาคือ วางเฉยไม่ดีใจไม่เสียใจเมื่อองค์กรจัดพิจารณาความดีชอบซึ่งอาจจะเป็นธรรมและไม่เป็นธรรมได้,บุคลากรทุกคนในองค์กรรู้จักข่มใจกับเรื่องที่ไม่ถูกใจเคารพสิทธิของเพื่อนร่วมงาน,วางเฉยไม่ดีใจไม่เสียใจเมื่อองค์กรจัดประเมินผลงานการปฏิบัติงานตามแผน/โครงการทางวิชาการ ซึ่งงานอาจจะผ่านหรือไม่ผ่านก็ได้,บุคลากรทุกคนในองค์กรมีใจวางเฉยไม่โกรธเมื่อถูกผู้ร่วมงานปิดความช่วยเหลือยามมีปัญหาเรื่องงาน,และต่ำสุดน้อยที่สุด คือบุคลากรทุกคนในองค์กรมีใจวางเฉยเมื่อมีการนิทนาบว่าร้ายกันไม่เอนเอียงไปฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด,พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมงานทุกคนอย่างเท่าเทียมกันวางตนเป็นกลางไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งพิจารณาความดีความชอบบุคลากรในส่วนงานอย่างยุติธรรมยึดความถูกต้องเที่ยงธรรมโดยไม่มีอคติทุกคน คำนึงถึงหมู่คณะก่อนตัดสินใจในเรื่องที่มีผลต่อส่วนรวม อย่างมีเหตุผล ยกย่องสรรเสริญเพื่อนร่วมงานที่ทำประโยชน์ ให้กับส่วนงานอย่างเสมอหน้ากัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิสิทธิ์ มณี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำกับการบริหาร ผลการวิจัย พบว่า พระราชปรีดีพิมล ซึ่งเป็นกรณีศึกษามี ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 8 องค์ประกอบ ดังนี้ (1) การสร้างบารมี (2) การสร้างวิสัยทัศน์และปลูกฝังค่านิยม (3) การสร้างแรงบันดาลใจ

ใจ (4) การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล (5) การยึดอุดมการณ์และพรหมวิหาร (6) ความมีมนุษยสัมพันธ์ (7) การเสริมแรงทางบวกอย่างเหมาะสม (8) การเสริมแรงทางลบอย่างเหมาะสม ส่วนแนวคิดในการบริหารที่ค้นพบจากการศึกษา พบว่า มี 7 คุณลักษณะ ได้แก่ (1) การส่งเสริมสรรหาและพัฒนาบุคลากร (2) การตั้งกองทุนการศึกษา (3) การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ (4) การกระจายอำนาจและการให้อิสระในการทำงาน (5) การมุ่งเน้นปฏิบัติและการทำระบบให้ง่าย (6) การทำงานที่มีกลิ่นความถี่เดียวกัน (7) การจัดสวัสดิการโดยที่คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ดีจะส่งผลทำให้เป็นที่ยอมรับจากบุคลากรทุกฝ่าย ทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพสูง ทำให้ บุคลากร มีขวัญกำลังใจที่ดี และผู้ใต้บังคับบัญชาได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ สิ่งที่ผู้บริหารต้องพบเห็นเกี่ยวกับการทำงานของบุคลากรภายในส่วนงาน คือ บุคลากรมีศรัทธาในวิชาชีพ ตั้งใจปฏิบัติงานมีคุณธรรม มุ่งมั่น ทุ่เมะ เสียสละ รักและสามัคคี และปฏิบัติงานด้วยความเอาใจใส่ผู้บริหารเห็นความสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วมสามารถ ช่วยให้งานสำเร็จ และบุคลากรมีความสุขในการทำงานแบบ “ร่วมคิด ร่วมทำร่วมปรับปรุงแก้ไข และร่วมภาคภูมิใจ” สิ่งที่ทำให้ผู้บริหารรู้สึกพอใจในการบริหารงานของตน คือ การยึดมั่นในคุณธรรม ให้การสนับสนุนบุคลากร และส่งเสริมการศึกษาของผู้ใต้บังคับบัญชา และจากคำกล่าวที่ว่าผู้บริหารที่ดีจำเป็นต้องมีคุณธรรมควบคู่กับการทำงาน ผู้บริหารเห็นด้วยและให้เหตุผลสนับสนุนว่าคุณธรรมเป็นหัวใจสำคัญในการบริหารสามารถสร้างความศรัทธา และเป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะ หากผู้บริหารมีคุณธรรมประกอบกับการทำงานด้วยย่อมทำให้บุคลากรมีสุขภาพจิตที่ดีและเกิดบรรยากาศในการทำงานอย่างมีความสุขอันจะส่งผลต่อความสามารถในการปฏิบัติงานให้ดีและมีคุณภาพต่อองค์กรในที่สุด

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย บุคลากรทุกคนในองค์กรประพฤติปฏิบัติตนและปฏิบัติงานด้วยความเสมอต้นเสมอปลายต่อเพื่อนร่วมงานทั้งในองค์กร, นอกองค์กร พร้อมทั้งยังวางตัวเหมาะสมกับเพื่อนในส่วนงาน ไม่มีอคติแก่กันและกันมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานด้วยความรักความเมตตาไม่ดูหมิ่นดูแคลนดูถูกเหยียดหยามหรือแสดงความก้าวร้าวต่อกัน ให้ความร่วมมือช่วยเหลือร่วมด้วยช่วยกันพัฒนาด้านความรู้ด้านอารมณ์จิตใจ ด้านสังคมต่อเพื่อนร่วมงานตามโอกาสและความสามารถ มีคำปรึกษามีคำแนะนำชี้แนะที่ดีเมื่อเพื่อนร่วมงานมีปัญหาติดขัดเรื่องงานนานาประการ อีกทั้งบุคลากรในองค์กรทุกคนมีความอดทนหนักแน่นทางอารมณ์ไม่ว่าหันเหต่อสิ่งที่มีกระทบมีความเป็นกลางวางเฉยกับเรื่องที่ทำให้เกิดความ โลก โกรธ หลง และไม่ยุ่งแยงตะแคงรั่วสร้างความแตกแยกในองค์กร

เอกสารอ้างอิง

บุญชม ศรีสะอาด. 2556. *การวิจัยเบื้องต้นฉบับปรับปรุง*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: บริษัทสุวีรฯ สาส์น จำกัด.

- ผ่องพรรณ ตริยมงคลกุล, 2555. การวิจัยแบบประสม:ทางสายกลางของการวิจัย การออกแบบการวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). 2543. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2534). คุณธรรมสำหรับนักบริหาร, กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 เลย์-หนองบัวลำภู. (2564). โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอด่านซ้าย (ข้อมูลปี พ.ศ.2563 - 2564).
- สมเดช สีแสง. (2543). คู่มือปฏิบัติการและเตรียมสอบผู้บริหารการศึกษา, ชัยนาท : เรียนดี.
- อุทิศ การเพียร. (2558). การบริหารบุคลากรตามหลักพรหมวิหาร 4 ในทัศนะของบุคลากรตำแหน่งปฏิบัติการวิชาชีพและบริหารทั่วไป, บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พระดณัย อนาโล. (2554). “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในสถานศึกษา: กรณีศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์”. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมานิต เตชวร. (2550). “รัฐศาสตร์แนวพุทธ: พรหมวิหาร 4 กับนักปกครอง”. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- วิสิทธิ์ มณี. (2547). “ภาวะผู้นำกับการบริหาร”. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกริก.

ปัญหาทางกฎหมายในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย
ในคดีอาญาที่มีฐานะยากจน

LEGAL ISSUES FOR THE TEMPORARY RELEASE OF THE ACCUSED
OR DEFENDANT IN CRIMINAL CASES BASED ON POOR STATUS

¹ธนาฤทธิ์ ขัมภรัตน์, ²ณฤนท รัตนโชติวงศ์กุล และ ³ฐปนวัชร สระสม

¹Thanarit Khumparat, ²Naluthnart Rattanachotvongkul and ³Tapanawat Srasom

มหาวิทยาลัยปทุมธานี, ประเทศไทย

Pathumthani University, Thailand

¹totobangkoknoi@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาทางกฎหมายในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่มีฐานะยากจน 2) ศึกษามาตรการทางกฎหมายของไทยและต่างประเทศ และ 3) ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จากการศึกษาเอกสารและตำราทางกฎหมาย ผลการวิจัยพบว่า 1) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 มาตรา 110 และมาตรา 108 วรรคสาม ในการปล่อยชั่วคราวดังกล่าวเจ้าพนักงานหรือศาลมักจะใช้ดุลพินิจอนุญาตปล่อยชั่วคราวโดยต้องมีประกันและมีหลักประกันด้วยเสมอ จึงเกิดผลกระทบแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะยากจน ไม่สามารถหาหลักประกันมาประกันตัวเพื่อขอปล่อยชั่วคราวได้ 2) ประเทศญี่ปุ่นจะแตกต่างกับประเทศอื่น ๆ กล่าวคือ ในชั้นสอบสวนผู้ต้องหาจะไม่มีสิทธิขอปล่อยชั่วคราว จะมีได้เฉพาะเมื่อผู้ต้องหาเป็นจำเลยในชั้นพิจารณาพิพากษาคดีแล้ว ก่อนที่จะอนุญาตให้จำเลยประกันตัว ศาลจะฟังความเห็นจากทั้งทนายจำเลยและพนักงานอัยการ และอาจจะสอบถามบุคคลที่จะให้คำรับรองว่าจำเลยจะไม่หลบหนีและจะมาศาลตามกำหนดนัด ในสหรัฐอเมริกา ศาลจะใช้ดุลพินิจว่าควรอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยกำหนดเงื่อนไขหรือไม่ โดยพิจารณาจาก ลักษณะของข้อหา พยานหลักฐานที่มีต่อผู้ต้องหาและจำเลย ประวัติของผู้ต้องหาและ

¹ อาจารย์ ดร.สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยปทุมธานี

² อาจารย์ ดร.สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยปทุมธานี

³ อาจารย์ ดร.สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยปทุมธานี

จำเลยรวมถึงลักษณะของบุคคล และ 3) ข้อเสนอแนะในครั้งนี้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรคสี่ มาบังคับใช้โดยอนุโลม โดยไม่ต้องมีประกัน หรือ มีประกัน หรือ มีประกันและหลักประกันในกรณีปล่อยชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่น ประกอบการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราว จึงจะสามารถใช้บังคับให้สอดคล้องตามกฎหมายปัจจุบัน และอนาคตต่อไป

คำสำคัญ: การปล่อยชั่วคราว; ผู้ต้องหาหรือจำเลย; ฐานะยากจน

Abstract

This purposes of this research were to; 1) Study legal problems in temporary release of accused or defendants in criminal cases with poor backgrounds. 2) Study legal measures in Thailand and abroad, and 3) to make recommendations for this research. It is a qualitative research method. From studying legal documents and textbooks. The results of the research were as follows: 1) The Criminal Procedure Code, Section 106, Section 110 and Section 108, paragraph three, in such temporary release, officials or courts often use their discretion to grant temporary release with guarantee and security. Therefore affecting the accused or the defendant who is poor Unable to find collateral to bail for temporary release. 2) Japan is different from other countries, that is, during interrogation, the accused will not have the right to request a temporary release. There can be only when the accused is a defendant in the trial and adjudication, before allowing the defendant to bail The court will hear opinions from both defendant's attorneys, and prosecutor and may ask a person to certify that the accused will not escape and will come to court as scheduled, in the United States The court will use its discretion whether a temporary release should be granted. with conditions or not considering nature of charges Evidence against the accused and the defendant History of the accused and the defendant, including the nature of the person. And 3) suggestions this time Section 108 paragraph four of the Criminal Procedure Code shall apply mutatis mutandis, without insurance or with insurance or with insurance and security in case of temporary release using electronic devices or other devices in consideration of the request for temporary release therefore can be used in accordance with current legislation and future.

Keywords: temporary release; accused or defendant; poor status

บทนำ

สิทธิเสรีภาพในชีวิตร่างกายเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน ที่ไม่อาจแยกออกจากความเป็นมนุษย์ได้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเหมือนกัน (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 4) บุคคลทุกคนจะต้องเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมือง หรือ เหตุอื่นใด จะกระทำมิได้ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 27) บุคคลทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การจับและการคุมขัง การกระทำได้อันกระทบกระเทือนต่อสิทธิ หรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกาย การทรมาน ทารุณกรรม หรือ การลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 28) ซึ่งในการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิด ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม และนำตัวจำเลยมาลงโทษ ทำให้จำเป็นต้องควบคุมและกักขังจำเลยไว้ (ปาลิตา มณีโชติ, 2559: 65-83) เพื่อป้องกันการหลบหนีเท่านั้น

ในคดีอาญา ผู้ต้องหาและจำเลยถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิดตามกฎหมายจริง และก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ การควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยจะกระทำได้เมื่อมีความจำเป็นเพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปโดยความเรียบร้อย และเพื่อเป็นการประกันการมีตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในการดำเนินคดี (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29) หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์เป็นหลักสิทธิมนุษยชนสากลที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ข้อ 14 ที่บัญญัติว่า “บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดทางอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด” หรือปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) ข้อ 11 ที่กล่าวว่า “ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาที่เปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักประกันที่จำเป็นทั้งปวงสำหรับการต่อสู้คดี” ในส่วนของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน มาตรา 6 (2) ได้บัญญัติรับรองไว้ว่าทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา จะต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนตามกฎหมายว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (ปกป้อง ศรีสนิท, 2561: 60) ดังนั้นเมื่อมีผู้กระทำความผิดอาญา กฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนเป็นผู้บริสุทธิ์ จึงมีสิทธิในการร้องขอปล่อยตัวชั่วคราวได้ กฎหมายเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวมีขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยให้ได้รับอิสระภาพชั่วคราวตามหลักการสันนิษฐานว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์

การอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวต้องทำเป็นหลัก ส่วนการไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเป็นข้อยกเว้น (คณิต ณ นคร, 2549: 84-86)

หลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวมีอยู่ 3 วิธี คือ 1) การปล่อยโดยไม่มีประกัน คือ การปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องทำสัญญาประกันและไม่ต้องมีหลักประกัน เพียงแต่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามหมายนัดหรือมาเรียกเท่านั้น 2) การปล่อยโดยมีประกัน คือ การปล่อยชั่วคราวโดยผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือผู้ประกันทำสัญญาประกันและลงลายมือชื่อไว้ในสัญญาประกันว่าจะปฏิบัติตามนัดหรือตามหมายเรียกของศาล ถ้าไม่ปฏิบัติตามจะถูกปรับตามจำนวนเงินที่กำหนดไว้ในสัญญาประกัน 3) การปล่อยโดยมีประกันและหลักประกัน คือ การปล่อยชั่วคราวโดยผู้ประกันหรือผู้เป็นหลักประกันต้องลงลายมือชื่อในสัญญาประกันต่อศาลว่าจะปฏิบัติตามนัดหรือตามหมายเรียกของศาล และมีการวางหลักประกันไว้เพื่อที่จะสามารถบังคับเอาหลักประกันตามจำนวนที่ระบุไว้เมื่อมีการผิดสัญญา (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106) ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวให้อำนาจเจ้าพนักงานหรือศาล ใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราว และ ในคดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกัน และจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ ในคดีอย่างอื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้ การเรียกประกันหรือหลักประกันต้องคำนึงถึงเงื่อนไขและมาตรการป้องกันต่าง ๆ ที่ได้ใช้กับผู้ถูกปล่อยชั่วคราวประกอบด้วย (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110) ซึ่งหมายถึงในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกเกินกว่า 10 ปี เป็นคดีที่มีความผิดร้ายแรงศาลมักจะใช้ดุลพินิจมีคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันด้วยเสมอ (ธัญญานุช ตันติกุล, 2557: 151-153) เพื่อป้องกันผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี

การให้อำนาจเจ้าพนักงาน หรือศาลวินิจฉัยคำร้องขอปล่อยชั่วคราวจะมีลักษณะเป็นไปตามดุลพินิจและความคิดเห็นส่วนบุคคลมากกว่าจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง ซึ่งอาจเกิดการผิดพลาดได้เนื่องจากการใช้ดุลพินิจ เป็นเพียงการคาดเดาเท่านั้น เจ้าพนักงานหรือศาลยังไม่ได้มีการสืบเสาะข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับสภาพทั่ว ๆ ไปของผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งในปัจจุบันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าพนักงานหรือศาล ซึ่งเป็นความคิดเห็นส่วนบุคคลโดยไม่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง ดังนั้น เจ้าพนักงานหรือศาลมักจะสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวโดยเรียกหลักประกันเป็นหลักแทบจะทุกคดี (ชาติ ชัยเดชสุริยะ, 2549: 78) และศาลก็ไม่ได้ไต่สวนคำร้องขอปล่อยชั่วคราว เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีทรัพย์สินวางประกันก็จะถูกควบคุมตัวต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาทางกฎหมายในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่มีฐานนະຍາຈັນ
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับกฎหมายในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่มีฐานนະຍາຈັນของต่างประเทศและของประเทศไทย

3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์แก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางกฎหมายในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่มีฐานะยากจน

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Analysis) โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา ตำบทยกฎหมาย บทความ คำพิพากษาของศาล รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ รวมถึงเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวและวิธีเรียกประกันในคดีอาญา พ.ศ. 2565 ประมวลกฎหมายอาญา กฎกระทรวง ประกาศ ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา และกฎหมายประเทศญี่ปุ่น

ผลการวิจัย

จากการศึกษาปัญหาทางกฎหมายในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่มีฐานะยากจน สรุปผล ดังนี้

1. ปัญหาทางกฎหมายในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่มีฐานะยากจนจากการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีบทบัญญัติในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษา อันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 ดังนั้นผู้ต้องหาหรือจำเลยจึงมีสิทธิในการขอปล่อยตัวชั่วคราวในระหว่างดำเนินคดีได้ หลักเกณฑ์การขอปล่อยชั่วคราว ผู้ต้องหา หรือ จำเลยหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง สามารถยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว โดยไม่ต้องมีประกัน หรือ มีประกัน หรือ มีประกันและหลักประกัน ตามที่เจ้าพนักงานหรือศาลเห็นสมควร ซึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 และในคดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกันและจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 110 ซึ่งจากบทบัญญัติดังกล่าวทั้งมาตรา 106 และมาตรา 110 ในการปล่อยชั่วคราวเจ้าพนักงานหรือศาลศาลมักจะอนุญาตโดยต้องมีประกันและมีหลักประกันด้วยด้วยเสมอ ในการปล่อยชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวก็ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรคสาม ศาลจะต้องปฏิบัติตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวและวิธีเรียกประกันในคดีอาญา พ.ศ. 2565 ให้ศาลพิจารณาว่าจะให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน

หรือไม่มีประกัน ซึ่งส่วนมากแล้วศาลจะพิจารณาว่ามีเหตุจำเป็นและสมควรที่จะปล่อยชั่วคราวโดยต้องมีประกัน

ดังนั้น ในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ตามมาตรา 106 มาตรา 110 และมาตรา 108 วรรคสาม ขึ้นอยู่ที่ดุลพินิจของเจ้าพนักงานหรือศาลในการพิจารณาปล่อยชั่วคราวว่าจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกัน หรือ มีประกัน หรือ มีประกันและหลักประกัน จึงเกิดผลกระทบแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะยากจน ไม่สามารถหาหลักประกันมาประกันตัวหรือขอปล่อยชั่วคราวได้

2. มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับกฎหมายในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่มีฐานะยากจนของประเทศและของประเทศไทย กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเกี่ยวกับการขอปล่อยชั่วคราวผู้กระทำความผิด เมื่อเกิดการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น รัฐจำเป็นต้องมีกระบวนการที่จะคุ้มครองความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยของประชาชนในรัฐไม่ให้ถูกกระทบกระเทือนจากการละเมิดต่อกฎหมายดังกล่าว ดังนั้นในแต่ละรัฐจึงมีกระบวนการในการที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษเพื่อคุ้มครองประชาชนคนอื่น ๆ ให้ปลอดภัยจากการกระทำละเมิดกฎหมายอาญานั้น การควบคุมอาชญากรรมเป็นรูปแบบที่เน้นการส่งเสริมประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยมุ่งควบคุมระงับและปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลัก แม้การกระทำของเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมนั้นจะกระทบกระเทือนต่อสิทธิของประชาชนก็ตาม แต่เพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวมแล้ว ย่อมทำได้ เช่น ตำรวจเป็นผู้ออกหมายจับได้เองมีอำนาจในการสืบสวนและสอบสวนคดีอย่างมาก เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษนั่นเองรูปแบบนี้จะเน้นไปที่การควบคุมและปราบปรามอาชญากรรม ส่วนเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้นเป็นเรื่องรองลงไป กระบวนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

3. วิเคราะห์แก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางกฎหมายในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่มีฐานะยากจน ดุลพินิจในการไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวนั้น ผู้พิพากษาอาจใช้อำนาจตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้คือ เมื่อเป็นคดีที่มีความผิดถึงขั้นประหารชีวิต เกรงว่าหากปล่อยชั่วคราวไปแล้ว ผู้ต้องหาและจำเลยจะหลบหนีออกนอกเขตอำนาจศาลโดยการได้สวนแล้วเห็นว่าผู้ต้องหาและจำเลยมีแนวโน้มจะไม่มาปรากฏตัวในการพิจารณาคดีผู้ต้องหาและจำเลยไม่มีครอบครัวหรือไม่มีงานทำ มีเหตุเชื่อได้ว่าหากปล่อยชั่วคราวไปผู้ต้องหาและจำเลยจะก่ออันตรายต่อสังคมหรืออาจไปกระทำความผิดขึ้นอีก เช่น คดีที่ก่อขึ้นนั้นเป็นคดีร้ายแรง ผู้ต้องหาและจำเลย กระทำการจากความผิดปกติทางจิต เป็นโรคจิตหรือกระทำได้โดยพฤติกรรมวิถาวร ผู้ต้องหาและจำเลยนั้น ๆ มีพฤติกรรมเป็นปกติภัยต่อสังคมหรือขัดขวางกระบวนการยุติธรรม การกักขังระหว่างการพิจารณา ในกรณีที่ผู้ต้องหาและจำเลยไม่ได้รับการประกันตัวเมื่อศาล มีคำสั่งอย่างไร หากผู้ต้องหาไม่พอใจก็ยังอุทธรณ์คำสั่งนั้นไปยังศาลอุทธรณ์ได้นอกจากนั้นในชั้นหลังการพิพากษาของศาล จำเลยก็ยังสามารถร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวได้เมื่อจำเลยได้ยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาไปยังศาลอุทธรณ์ ซึ่งศาลอุทธรณ์ที่พิจารณาว่าหากอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว แล้วจำเลยจะหลบหนีหรือไม่ และจำเลยจะเป็นอันตรายหรือไม่ประกอบกับอุทธรณ์ของจำเลย

เป็นการประวิงคดีหรือไม่ การปฏิเสธไม่ให้ประกันหรือการกำหนดประกันซึ่งสูงเกินเหตุอาจจะก่อให้เกิดสิทธิในการอุทธรณ์ได้ทันที

อภิปรายผล

จากการศึกษาปัญหาทางกฎหมายในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่มีฐานะยากจน มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. มูลเหตุที่ต้องมีการขอปล่อยชั่วคราว ผู้กระทำความผิดในคดีอาญา สืบเนื่องมาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มีบทบัญญัติให้ บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การขอปล่อยชั่วคราวผู้กระทำความผิดในคดีอาญา เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นจำเป็นที่รัฐจะต้องเข้ามาดูแลประโยชน์ส่วนรวม คือ ความสงบเรียบร้อยภายในรัฐ โดยรัฐจะเข้ามาดำเนินคดีอาญาเพื่อชี้ขาดเรื่องที่เกิดการกล่าวหาขึ้น การดำเนินคดีอาญาต่อผู้ต้องหาและจำเลยจึงเป็นกระบวนการใช้อำนาจอรรถเพื่อรักษาความสงบ เรียบร้อยและเพื่อให้ได้มาซึ่งตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษตามกฎหมาย ฉะนั้น ในการดำเนินคดีอาญาจึงมีความจำเป็นต้องล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลยบางประการ ได้แก่ สิทธิในชีวิตและร่างกาย สิทธิในเคหสถานและสิทธิในความเป็นส่วนตัว จะเห็นได้จากการที่ผู้ต้องหาและจำเลยจะต้องถูกมาตรการบังคับในเรื่องการจับ การควบคุม การขัง โดยเหตุที่เพราะเกรงว่าผู้ต้องหาและจำเลยเหล่านั้นจะหลบหนี เนื่องจากผู้ต้องหาและจำเลยนั้นถูกสงสัยโดยมีเหตุอันควรและผู้ต้องหาและจำเลยนั้นเป็นผู้ที่ไม่มีอยู่เป็นหลักแหล่งหรือเมื่อผู้ต้องหา และจำเลยนั้นไม่ได้ถูกควบคุมหรือยังอยู่ไม่มาตามกำหนดนัด โดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควรหรือได้หนีหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าจะหลบหนี เกรงว่า จะไปทำให้พยานหลักฐานยุ่งเหยิง เช่น ไปทำลาย เปลี่ยนแปลงพยานหลักฐาน ใช้อิทธิพลหรือวิธีการอันมิชอบกระทำต่อผู้ร่วมกระทำความผิด พยาน หรือบุคคลใด ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือเพราะเหตุเนื่องมาจากความร้ายแรงของความผิด ซึ่งพิจารณาจากอัตราโทษที่ถูกกล่าวหาในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดอาญามีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของรัฐและเพื่อให้ได้มาซึ่ง พยานหลักฐานอันนำไปสู่การพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาและจำเลยดังกล่าวทำให้รัฐมีความจำเป็น จะต้องจำกัดอิสรภาพของผู้ต้องหาและจำเลยซึ่งเป็นผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดโดยการควบคุมตัวไว้ระหว่างการดำเนินคดีอาญา ทั้งในชั้นการดำเนินคดีของเจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงาน อัยการและระหว่างการดำเนินคดีของศาล เพื่อป้องกันมิให้ผู้ต้องหาและจำเลยหลบหนี ป้องกันมิให้ผู้ต้องหาและจำเลยมีโอกาสไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน ป้องกันมิให้ผู้ต้องหาและจำเลยไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น หรือเพื่อป้องกันมิให้ผู้ต้องหาและจำเลยไปก่อให้เกิดอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการดำเนินการของเจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงาน อัยการและระหว่างการดำเนินคดีของศาล การควบคุมตัวผู้ต้องหาและจำเลยไว้ระหว่างการดำเนินคดีอาญาจึงถือเป็นหลักประกันในการบังคับโทษจะยังคงมีตัวผู้ต้องหาและจำเลยอยู่ การควบคุมตัวผู้ต้องหาและจำเลยเอาไว้ระหว่างการดำเนินคดีอาญาจึงเป็นวิธีการหนึ่ง que แสดงให้เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมมีความศักดิ์สิทธิ์ ผู้ต้องหาและจำเลยที่กระทำความผิดจะต้องได้รับโทษตามคำพิพากษา ทำให้คนใน

สังคมทุกคนเคารพกฎหมาย ไม่ไปกระทำความผิดบ้านเมืองอยู่ในระเบียบวินัย การดำเนินคดีต้องไม่กระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยที่จะต้องสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ โดยมีหลักประกันที่จำเป็นสำหรับการต่อสู้เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน

2. ผลกระทบในการไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวผู้กระทำความผิดในคดีอาญา ผู้ต้องหาและจำเลยกรณีไม่ได้รับอิสรภาพในคดีอาญา ผลกระทบต่อผู้ต้องหาและจำเลยกรณีไม่ได้รับอิสรภาพ การจำกัดอิสรภาพของผู้ต้องหาและจำเลยไว้ระหว่างการดำเนินคดีอาญามีจุดประสงค์เพื่อป้องกันมิให้ผู้ต้องหาและจำเลยหลบหนี ป้องกันมิให้ผู้ต้องหาและจำเลยมีโอกาสไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน ป้องกันมิให้ผู้ต้องหาและจำเลยไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น หรือเพื่อป้องกันมิให้ผู้ต้องหาและจำเลยไปก่อให้เกิดอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการดำเนินการของเจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานอัยการและระหว่างการดำเนินคดีของศาล การควบคุมตัวผู้ต้องหาและจำเลยไว้ระหว่างการดำเนินคดีอาญา จึงถือเป็นหลักประกันในการบังคับโทษว่ามีตัวผู้ต้องหาและ จำเลยมาร่วมในการพิจารณาตัดสิน และเมื่อมีการบังคับโทษจะยังคงมีตัวผู้ต้องหาและจำเลยอยู่การควบคุมตัวผู้ต้องหาและจำเลยไว้ระหว่างการดำเนินคดีอาญา จึงเป็นวิธีการหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมมีความศักดิ์สิทธิ์ ผู้ต้องหาและจำเลยที่กระทำจะต้องได้รับโทษตามคำพิพากษา ทำให้คนในสังคมทุกคนเคารพกฎหมาย ไม่ไปกระทำความผิดบ้านเมืองอยู่ในระเบียบวินัย อย่างไรก็ตามการควบคุมตัวผู้ต้องหาและจำเลยเกินกว่าความจำเป็นทำให้เกิดผลเสียต่อตัวผู้ต้องหาและจำเลยหลายประการดังนี้ ซึ่งผลกระทบต่อผู้ต้องหาและจำเลยกรณีไม่ได้รับอิสรภาพ ผลกระทบต่อการดำเนินคดีของผู้ต้องหาและจำเลยเพราะการควบคุมผู้ต้องหาและจำเลยเป็นการลดทอนศักยภาพในการต่อสู้คดี เป็นการตัดโอกาสในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของตนเอง รวมถึงตัดโอกาสในการที่จะปรึกษาหารือกับทนายความได้อย่างเต็มที่ ซึ่งอาจส่งผลให้ผู้ต้องหาและจำเลยต้องรับสารภาพเพื่อให้คดียุติโดยเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีที่มีข้อหาเล็กน้อยอาจทำให้ต้องมีการลงโทษผู้บริสุทธิ์เกิดขึ้นได้ ทั้งนี้เพราะตัวผู้ต้องหาและจำเลยเองเป็นเพียงบุคคลเดียวที่ทราบว่าตนเป็นผู้กระทำความผิดอาญาหรือไม่ และเป็นผู้ที่ทราบดีที่สุดว่าพยานหลักฐานใดบ้าง ถึงแม้ว่าทนายความจะเป็นผู้ที่มีความรู้ทางกฎหมาย แต่ก็ไม่มีทางที่จะทราบนอกจากจะได้รับความร่วมมือในการนำเสนอหลักฐานจากตัวของผู้ต้องหาและจำเลยเอง ทนายความจึงมีฐานะเป็นเพียงผู้ช่วยผู้ต้องหาและจำเลยในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์เท่านั้น ผลกระทบต่อสถานภาพทางเศรษฐกิจและสถานภาพทางสังคมของผู้ต้องหาและจำเลย กล่าวคือ การที่ผู้ต้องหาและจำเลยถูกดำเนินคดีอาญานั้นได้ทำให้กลายเป็นตราบาอย่างหนึ่ง และถึงแม้ว่าในที่สุดผู้ต้องหาและจำเลยจะได้รับการพิพากษาให้เป็นผู้บริสุทธิ์ แต่ผู้ต้องหาและจำเลยก็ได้ถูกพิพากษาจากสังคมไปแล้วว่าเป็นคนไม่ดีในสังคมรวมถึงครอบครัวของผู้ต้องหาและจำเลยด้วย ที่ได้รับผลจากการที่สังคมได้พิพากษาไปก่อนแล้ว ทำให้ตัวผู้ต้องหาและจำเลยอาจต้องออกจากงานหากงานทำไม่ได้ในภายหลัง และหากผู้ต้องหาและจำเลยมีธุรกิจส่วนตัวเป็นก็ยิ่งส่งผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจต่อไปได้ จากผลดังกล่าวทำให้ผู้ต้องหาและจำเลยไม่ได้รับความน่าเชื่อถือในสังคมอีกต่อไป ผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมเนื่องจากการควบคุมตัวผู้ต้องหาและจำเลยนั้น รัฐจะต้องเป็นผู้ดูแล ทำให้รัฐต้องสิ้นเปลืองงบประมาณในการควบคุม ซึ่งงบประมาณดังกล่าวส่วนมากจะเป็นเงินที่ได้มาจากการจัดเก็บภาษีของประชาชนทั้งสิ้น นอกจากนี้ผู้ต้องหาและจำเลยอาจถูก

ปฏิบัติเยี่ยงนักโทษและอาจได้รับอันตรายหรือความไม่ปลอดภัยต่อชีวิตร่างกาย หรือสุขภาพใจเกิดความไม่เป็นธรรมและสร้างความทุกข์ทรมานให้แก่ผู้ต้องและจำเลย

3. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเกี่ยวกับการขอลปล่อยชั่วคราวผู้กระทำความผิด เมื่อเกิดการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น รัฐจำเป็นจะต้องมีกระบวนการที่จะคุ้มครองความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยของประชาชนในรัฐไม่ให้ถูกระทบกระเทือนจากการละเมิดต่อกฎหมายดังกล่าว ดังนั้นในแต่ละรัฐจึงมีกระบวนการในการที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษเพื่อคุ้มครองประชาชนคนอื่นๆ ให้ปลอดภัยจากการกระทำละเมิดกฎหมายอาญานั้น การควบคุมอาชญากรรมเป็นรูปแบบที่เน้นการส่งเสริมประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยมุ่งควบคุมระดับและปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลัก แม้การกระทำของเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมนั้นจะกระทบกระเทือนต่อสิทธิของประชาชนก็ตาม แต่เพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวมแล้วย่อมทำได้ เช่น ตำรวจเป็นผู้ออกหมายจับได้เองมีอำนาจในการสืบสวนและสอบสวนคดีอย่างมาก เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษนั้นเองรูปแบบนี้จะเน้นไปที่การควบคุมและปราบปรามอาชญากรรม ส่วนเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้นเป็นเรื่องรองลงไป กระบวนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

4. การขอลปล่อยชั่วคราวผู้กระทำความผิดในคดีอาญาตามกฎหมายของต่างประเทศในประเทศญี่ปุ่น จะมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ค.ศ. 1948 ในชั้นสอบสวนของตำรวจและพนักงานอัยการ ก่อนที่จะมีการฟ้องร้องดำเนินคดีในศาล ในกรณีที่ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวภายในอำนาจของตำรวจ 48 ชั่วโมง หรือภายในอำนาจของอัยการ 24 ชั่วโมง ผู้ต้องหาคดีอาญาในระบบกฎหมายของญี่ปุ่นจะไม่มีสิทธิขอประกันตัว เนื่องจากในชั้นสอบสวนก่อนที่พนักงานอัยการจะได้ฟ้องคดีต่อศาล ตำรวจ และอัยการมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาเพื่อทำการสอบสวนในระยะเวลาที่ค่อนข้างสั้นมาก คือไม่เกิน 72 ชั่วโมง จึงอาจเป็นการไม่สะดวกที่จะให้ประกันตัวผู้ต้องหาไปในช่วงระยะเวลานี้ หรือแม้แต่ในกรณีที่มิเหตุจำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาเกินกว่าระยะเวลา 48 หรือ 24 ชั่วโมง และมีการนำตัวผู้ต้องหาไปขอฝากขังหรือขอให้ศาลออกหมายขังผู้ต้องหาในชั้นก่อนการพิจารณาพิพากษาคดีได้อีกไม่เกิน 2 ครั้งๆ และไม่เกิน 10 วันก็ตาม ผู้ต้องหาที่ไม่มีสิทธิได้รับการประกันตัวในช่วงระยะเวลานี้ก็เช่นกัน เนื่องจากในช่วงระยะเวลาดังกล่าวหากให้ประกันอาจจะเป็นการไม่สะดวกสำหรับตำรวจหรือพนักงานอัยการในการสอบสวนหรือสอบปากคำผู้ต้องหาตามมาตรา 198 กฎหมายจึงมิได้บัญญัติถึงการให้ประกันตัวผู้ต้องหาในชั้นนี้ได้ อีกทั้งประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 207 วรรคแรกตอนท้าย ยังได้บัญญัติมิให้ศาลพิจารณาคำร้อง เกี่ยวกับการประกันตัวในชั้นพิจารณาคำร้องขอฝากขังผู้ต้องหาด้วย ดังนั้นการประกันตัวหรือการปล่อยชั่วคราวนั้น จะมีได้เฉพาะเมื่อผู้ต้องหาเป็นจำเลยในชั้นพิจารณาพิพากษาคดีแล้ว ประกอบกับกระบวนการยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่น ยังมีกลไกในการกั้นกรองผู้ต้องหาคดีอาญา ซึ่งถูกจับและสอบสวนแล้วมิให้ต้องถูกคุมขังโดยไม่จำเป็น หากมีการควบคุมผู้ต้องหาไว้เกินอำนาจควบคุมตัวของตำรวจสอบสวนและอัยการ หรือมีการควบคุมตัวโดยปราศจากข้อกล่าวหา หรือโดยพลการปราศจากเหตุอันสมควร ย่อมถือว่าเป็นการควบคุมโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ผู้ถูกควบคุมตัวโดยมิชอบดังกล่าวสามารถอาศัย

หลักการพื้นฐานแห่งกฎหมายอันเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของตนเองได้ และนอกจากนี้หากศาลเห็นเองว่าไม่มีความจำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้แล้ว ศาลอาจปล่อยตัวผู้ต้องหาได้ทันที ตามมาตรา 207 วรรคสอง

หลังจากมีการดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการได้ฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ผู้ต้องหาซึ่งเปลี่ยนฐานะเป็นจำเลย ในคดีอาญาก็มีสิทธิที่จะยื่นคำร้องขอให้ศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวจำเลยหรือผู้ต้องหาได้ โดยผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง ได้แก่ ตัวจำเลยเอง ญาติของจำเลย หรือทนายความของจำเลย อย่างไรก็ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่จะไม่อนุญาตให้จำเลยประกันตัวได้หากปรากฏว่าคดีที่จำเลยถูกฟ้องมีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีขึ้นไป และคดีนั้นก็มีเหตุผลสมควรอันเชื่อได้ว่าจำเลยอาจทำลายพยานหลักฐานในคดี หรืออาจหลบหนีแต่ถ้าเป็นกรณีเพียงเพราะศาลเชื่อว่าจำเลยมีแนวโน้มที่จะก่ออาชญากรรมอื่นอีก หากได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยปกติศาลจะไม่ปฏิเสธถึงการให้จำเลยได้ประกันตัว ดังนั้นศาลจึงอาจให้ประกันตัวได้ในกรณีที่แม้มีเหตุทำให้จำเลยอาจไปก่ออาชญากรรมอื่นได้อีกการที่ศาลของญี่ปุ่น ไม่อาจถือเอาเหตุดังกล่าวมาเป็นข้ออ้างในการไม่ให้ประกันตัวจำเลยน่าจะเป็นเพราะว่าการที่จำเลยจะไปกระทำความผิดอย่างอื่นขึ้นอีกทั้งที่รัฐก็รู้ ควรเป็นเรื่องที่รัฐควรหามาตรการป้องกันมิให้เหตุร้ายเกิดขึ้น อีกทั้งเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยยังมิได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น แต่รัฐจะใช้มาตรการบังคับอันเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเพื่อป้องกันไว้ก่อนก็จะเป็นเรื่องที่น่าจะขัดกับหลักกฎหมายอาญาที่ว่า “ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ” เมื่อความผิดยังไม่เกิดการจะลงโทษบุคคลไว้ก่อน ก็ไม่สมควรที่จะให้เกิดขึ้น (รัตน ธรรมรัตน์, 25435: 136)

ก่อนที่จะอนุญาตให้จำเลยประกันตัว ศาลจะฟังความเห็นจากทั้งทนายจำเลยและพนักงานอัยการ และอาจจะสอบถามบุคคลที่จะให้คำรับรองว่าจำเลยจะไม่หลบหนีและจะมาศาลตามกำหนดนัด ในบางครั้งศาลอาจจะกำหนดเงื่อนไขในการประกันตัวโดยมีคำสั่งไม่ให้จำเลยติดต่อกับจำเลยร่วมพยาน หรือผู้เสียหาย เมื่อศาลเห็นสมควรให้จำเลยได้รับการประกันตัวศาลก็จะกำหนดเงื่อนไขในการประกัน ซึ่งรวมทั้งวงเงินประกันด้วยพนักงานอัยการและจำเลยอาจอุทธรณ์คำสั่งเกี่ยวกับการประกันตัวได้ เช่นเดียวกับที่อุทธรณ์คำสั่งเกี่ยวกับการควบคุมตัวก่อนฟ้อง (ประยงค์ นบหนอง, 2558: 48) เมื่อในชั้นก่อนพิจารณาของศาลหรือในชั้นสอบสวน ผู้ต้องหาไม่มีสิทธิได้รับการประกันตัวหรือได้รับการปล่อยชั่วคราวไม่ว่าจะเป็นกรณีที่อยู่ในความควบคุมของพนักงานอัยการ หรือเจ้าพนักงานตำรวจ หรือกรณีที่ผู้ต้องหาต้องถูกขังตามหมายศาลในชั้นก่อนการพิจารณาคดีก็เนื่องจากมีระยะเวลาอันสั้นในการควบคุมตัวผู้ต้องหา ดังนั้นกรณีที่ก่อนจะใช้มาตรการควบคุมตัวผู้ต้องหาหน่วยงานของรัฐในประเทศญี่ปุ่น จะต้องมีการพยานหลักฐานแน่ชัดแล้วว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิดตามกฎหมายจริง และเป็นกรณีที่พนักงานอัยการจะต้องใช้ดุลยพินิจในทางสั่งฟ้องเท่านั้นจึงจะมีการใช้มาตรการดังกล่าวได้ เพราะเมื่อมีการควบคุมตัวไว้แล้วจะไม่อาจได้รับการปล่อยชั่วคราวได้เลย ดังนั้นประเทศญี่ปุ่นจะให้ความสำคัญกับการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในอำนาจของรัฐ ในชั้นสอบสวนฟ้องร้องเป็นพิเศษ เพราะเป็นจุดเริ่มต้นที่จะกำหนดได้ว่าผู้ต้องหาควรจะถูกดำเนินคดีในศาลต่อไปหรือไม่ เมื่อเป็นเช่นนี้การพิจารณาใช้มาตรการในการดำเนินคดี

แต่ตัวอย่างของประเทศญี่ปุ่น จึงค่อนข้างเคร่งครัดมากตามหลักกฎหมาย เพื่อมิให้สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาได้รับความกระทบกระเทือนเกินความจำเป็น

ในสหรัฐอเมริกา กฎหมายการปล่อยชั่วคราวผู้กระทำความผิดในคดีอาญา จะมีกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1966 ดุลพินิจกำหนดเงื่อนไขของศาล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1966 มาตรา 3142 (g) ปัจจัยที่ศาลจะใช้ประกอบดุลพินิจว่าควรอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยกำหนดเงื่อนไขหรือไม่โดยพิจารณาจาก เนื้อหาและลักษณะของข้อหา รวมถึงความผิดเกี่ยวข้องกับยาเสพติดหรือไม่ ประวัติของผู้ต้องหาและจำเลยรวมถึง (ก) ลักษณะของบุคคล สภาพทางกายและจิตใจ ความผูกพันกับครอบครัว การทำงานแหล่งเงินได้ ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน ความผูกพันกับชุมชนพฤติกรรมเดิม ประวัติเกี่ยวกับการใช้สุรายาเสพติด ประวัติอาชญากรรม และรายงานเกี่ยวกับการมาศาลตามนัด และ (ข) ในขณะที่มีการฟ้องคดีหรือจับกุม บุคคลนั้นอยู่ระหว่างคุมประพฤติ พักการลงโทษ หรือการปล่อยชั่วคราวระหว่างพิจารณา การอุทธรณ์หรือฎีกา หรือพ้นโทษจำคุก สำหรับความผิดต่อกฎหมายหรือไม่ ลักษณะร้ายแรงของอันตรายที่อาจเกิดแก่บุคคลหรือชุมชนหากมีการปล่อยชั่วคราว ในการพิจารณาปล่อยชั่วคราวโดยมีเงื่อนไขให้ทำสัญญาประกันด้วยทรัพย์สินหรือนายประกัน

ดุลพินิจในการไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวนั้น ผู้พิพากษาอาจใช้อำนาจตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ คือ เมื่อเป็นคดีที่มีความผิดถึงขั้นประหารชีวิต เกรงว่าหากปล่อยชั่วคราวไปแล้ว ผู้ต้องหาและจำเลยจะหลบหนีออกนอกเขตอำนาจศาลโดยการไต่สวนแล้วเห็นว่าผู้ต้องหาและจำเลยมีแนวโน้มจะไม่มาปรากฏตัว ในการพิจารณาคดีผู้ต้องหาและจำเลยไม่มีครอบครัวหรือไม่มีงานทำ มีเหตุเชื่อได้ว่าหากปล่อยชั่วคราวไป ผู้ต้องหาและจำเลยจะก่ออันตรายต่อสังคมหรืออาจไปกระทำความผิดขึ้นอีก เช่น คดีที่ก่อขึ้นนั้นเป็นคดีร้ายแรง ผู้ต้องหาและจำเลย กระทำการจากความผิดปกติทางจิต เป็นโรคจิตหรือกระทำโดยพฤติกรรมวิถถาร ผู้ต้องหาและจำเลยนั้น ๆ มีพฤติกรรมเป็นปกติภัยต่อสังคมหรือขัดขวางกระบวนการยุติธรรม การกักขังระหว่างการพิจารณา ในกรณีผู้ต้องหาและจำเลยไม่ได้รับการประกันตัวเมื่อศาล มีคำสั่งอย่างไร หากผู้ต้องหาไม่พอใจก็ยังอุทธรณ์คำสั่งนั้นไปยังศาลอุทธรณ์ได้ นอกจากนี้ในชั้นหลังการพิจารณาพิพากษาของศาล จำเลยก็ยังสามารถร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวได้เมื่อจำเลยได้ยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาไปยังศาลอุทธรณ์ ซึ่งศาลอุทธรณ์ที่พิจารณาว่าหากอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว แล้วจำเลยจะหลบหนีหรือไม่ และจำเลยจะเป็นอันตรายหรือไม่ประกอบกับอุทธรณ์ของจำเลยเป็นการประวิงคดีหรือไม่ การปฏิเสธไม่ให้ประกันหรือการกำหนดประกันที่สูงเกินเหตุอาจจะก่อให้เกิดสิทธิในการอุทธรณ์ได้ทันที

5. การขอปล่อยชั่วคราวตามกฎหมายของประเทศไทย

หลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวการขอปล่อยชั่วคราวตามกฎหมายของประเทศไทย มีอยู่ 3 วิธี คือ 1) การปล่อยโดยไม่มีประกัน คือ การปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องทำสัญญาประกันและไม่ต้องมีหลักประกัน เพียงแต่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามหมายนัดหรือหมายเรียกเท่านั้น 2) การปล่อยโดยมีประกัน คือ การปล่อยชั่วคราวโดยผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือผู้ประกันทำสัญญาประกันและลงลายมือชื่อไว้ในสัญญาประกันว่าจะปฏิบัติตามนัดหรือตามหมายเรียกของศาล ถ้าไม่ปฏิบัติตามจะถูกปรับตามจำนวนเงินที่กำหนดไว้ในสัญญาประกัน 3) การปล่อยโดยมีประกันและหลักประกัน คือ การปล่อย

ชั่วคราวโดยผู้ประกันหรือผู้เป็นหลักประกันต้องลงลายมือชื่อในสัญญาประกันต่อศาลว่าจะปฏิบัติตามนัดหรือตามหมายเรียกของศาล และมีการวางหลักประกันไว้เพื่อที่จะสามารถบังคับเอาากับหลักประกันตามจำนวนที่ระบุไว้เมื่อมีการผิดสัญญา (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106) ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวให้อำนาจเจ้าพนักงานหรือศาล ใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราว และ ในคดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมิประกัน และจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ ในคดีอย่างอื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้ การเรียกประกันหรือหลักประกันต้องคำนึงถึงเงื่อนไขและมาตรการป้องกันต่าง ๆ ที่ได้ใช้กับผู้ถูกปล่อยชั่วคราวประกอบด้วย (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110) ซึ่งหมายถึงในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกเกินกว่า 10 ปี เป็นคดีที่มีความผิดร้ายแรงศาลมักจะใช้ดุลพินิจมีคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวโดยมิประกันและหลักประกันด้วยเสมอ (อัญญาสุข ตันติกุล, 2557) เพื่อป้องกันผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี การให้อำนาจเจ้าพนักงาน หรือศาลวินิจฉัยคำร้องขอปล่อยชั่วคราวจะมีลักษณะเป็นไปตามดุลพินิจและความคิดเห็นส่วนบุคคลมากกว่าจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง ซึ่งอาจเกิดการผิดพลาดได้เนื่องจากการใช้ดุลพินิจเป็นเพียงการคาดเดาเท่านั้น เจ้าพนักงานหรือศาลยังไม่ได้มีการสืบเสาะข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับสภาพทั่ว ๆ ไปของผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งในปัจจุบันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าพนักงานหรือศาล ซึ่งเป็นความคิดเห็นส่วนบุคคลโดยไม่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 บัญญัติเกี่ยวกับข้อพิจารณาประกอบการ
สั่งคำร้อง โดยบัญญัติไว้ว่า มาตรา 108 ในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ต้องพิจารณาข้อเหล่านี้
ประกอบ (1) ความหนักเบาแห่งข้อหา (2) พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด (3) พฤติการณ์ต่าง ๆ
แห่งคดีเป็นอย่างไร (4) เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด (5) ผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะ
หลบหนีหรือไม่ (6) ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่ (7) ใน
กรณีที่ต้องหาหรือจำเลยต้องชั่งตามหมายศาล ถ้ามีค่าคัดค้านของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ
โจทก์ หรือผู้เสียหาย แล้วแต่กรณี ศาลพึงรับประกอบการวินิจฉัยได้ วรรคสอง เพื่อประโยชน์ในการ
ดำเนินการตามวรรคหนึ่ง เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลอาจรับฟังข้อเท็จจริง
รายงานหรือความเห็นของเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวกับการนั้นเพื่อ
ประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องด้วยก็ได้ และวรรคสาม ในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เจ้าพนักงานซึ่งมี
อำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่หรือเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราว
ปฏิบัติ หรือในกรณีที่ผู้นั้นยินยอมจะสั่งให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้
ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการหลบหนี หรือภัยอันตราย
หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น แต่ถ้าผู้ถูกปล่อยชั่วคราวมีอายุไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ แม้ผู้นั้นยินยอม จะ
สั่งให้ใช้อุปกรณ์ดังกล่าวได้ต่อเมื่อผู้นั้นมีพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่นอย่างร้ายแรง หรือมีเหตุ
สมควรประการอื่น (ชาติ ชัยเดชสุริยะ, 2549: 78) ดังนั้น เจ้าพนักงานหรือศาลมักจะสั่งคำร้องขอปล่อย
ชั่วคราวโดยเรียกหลักประกันเป็นหลักแทบจะทุกคดี และศาลก็ไม่ไต่ไต่สวนคำร้องขอปล่อยชั่วคราว เมื่อ
ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีทรัพย์สินวางประกันก็จะถูกควบคุมตัวต่อไป

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ตามปรารถนาความอาญา เจ้าพนักงานหรือศาล จะพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกัน หรือ มีประกัน หรือ มีประกันและหลักประกันด้วยเสมอ จึงเกิดผลกระทบแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะยากจน ไม่สามารถหาหลักประกันมาประกันตัวหรือขอปล่อยชั่วคราวได้ จึงเห็นว่าควรต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรคสี่ ที่บัญญัติว่า “ในกรณีปล่อยชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใด ให้ศาลสืบเสาะประวัติความประพฤติสติปัญญา การศึกษาอบรมสุขภาพภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และสิ่งแวดล้อมของผู้นั้น หรือสภาพความผิดพร้อมทั้งความเห็นของพนักงานฝ่ายปกครองท้องถิ่นที่ผู้นั้นอาศัยอยู่ ประกอบการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราว โดยไม่มีประกันหรือมีประกันและหลักประกัน” มาตรา 110 วรรคสี่ “ในกรณีปล่อยชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดให้นำมาตรา 108 วรรคสี่ มาบังคับใช้โดยอนุโลม” และมาตรา 106 วรรคสาม ในกรณีปล่อยชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดให้นำมาตรา 108 วรรคสี่ มาบังคับใช้โดยอนุโลมโดยไม่ต้องมีประกันหรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ทั้งนี้ การปล่อยชั่วคราวเป็นมาตรการให้อิสระภาพแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในการออกไปต่อสู้คดีเพื่อความบริสุทธิ์ของตน การพิจารณาคำสั่งปล่อยชั่วคราวนั้น ศาลต้องพิจารณาถึงผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี หรือยุ่งเหยิงพยานหลักฐาน หรือจะไปก่อภัยอันตรายอื่นหรือไม่ เมื่อไม่มีเหตุดังกล่าวแล้วก็สมควรที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันหรือมีประกันและหลักประกันจะเป็นการช่วยเหลือผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่มีฐานะยากจน

เอกสารอ้างอิง

ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวและวิธีเรียกประกันในคดีอาญา. (2565).

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 139 ตอนที่ 55 ก หน้า 17 (8 กันยายน 2565)

คณิต ฒ นคร .(2549). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

ชาติ ชัยเดชสุริยะ. (2549). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เดือนตุลา

ธัญญา นุช ตันติกุล. (2557). *อิสรภาพราคาแพงสำหรับคนจน: การปล่อยชั่วคราวสภาพปัญหาและหนทางแก้ไข (ตอนที่ 1)*. วารสารตุลพาห, (61)1, 151-179.

ปาลิตา มณีโชติ. (2559). *ปัญหาการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการปล่อยชั่วคราวจำเลยในชั้นพิจารณาคดีของศาล*. วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร, 11(2), 65-83.

- ปกป้อง ศรีสนธิ. (2563). สิทธิของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญ : หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์. 1 กุมภาพันธ์ 2565 จาก <https://www.the101.world/presumption-of-innocence/>
- ประยงค์ นบনوب. (2558). ปัญหาข้อกฎหมายในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยปทุมธานี.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 1 (6 เมษายน 2560)
- รัตนา ธรรมรัตน์. (2545). อำนาจรัฐในการควบคุมตัว: การประกันในชั้นสอบสวน: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2563). ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง : ตัวบทคำอธิบายย่อและเอกสารอ้างอิง เรียงมาตรา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

การป้องกันผลกระทบจากการลักลอบเข้าเมืองของแรงงานข้ามชาติ

THE PREVENTING THE IMPACT OF LABOR SMUGGLING

TRANSNATIONAL

¹พรชัย เลื่อนฉวี, ²สมาน ตั้งทองทวี และ ³ณวัฒน์ พูลสมบัติ

¹Pornchai Luernshavee, ²Samarn Thangtongtawi and ³Nawat Phunsombat

มหาวิทยาลัยปทุมธานี, ประเทศไทย

Pathumthani University, Thailand

¹totobangkoknoi@gmail.com

Received: January 6, 2023; **Revised:** February 22, 2023; **Accepted:** March 25, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การป้องกันผลกระทบจากการลักลอบเข้าเมืองของแรงงานข้ามชาติ ซึ่งพิจารณาจากปัญหาด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านความมั่นคง 2) มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยและต่างประเทศ และ 3) ข้อเสนอแนะในการวิจัย เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จากการศึกษาเอกสารและตำราทางกฎหมาย ผลการวิจัยพบว่า 1) การลักลอบเข้าเมืองของแรงงานข้ามชาติ ส่งผลกระทบทางด้านสังคมแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทำงานอย่างผิดกฎหมาย ด้านเศรษฐกิจ ด้วยสภาวะขาดแคลนแรงงานระดับล่าง จึงเลือกที่จะจ้างแรงงานข้ามชาติ ด้านความมั่นคงของประเทศไทย แรงงานข้ามชาติอาจก่อปัญหาการก่อการร้าย 2) มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 ที่สำคัญ คือ ห้ามคนต่างด้าวทำงานในงานบางประเภทโดยเด็ดขาด ส่วนการทำงานในประเภทซึ่งคนต่างด้าวจะทำได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตให้ทำงาน (มาตรา 6 และ 7) พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง (ฉบับที่ 3)

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี

² อาจารย์ ดร., สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี

³ อาจารย์, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี

พ.ศ. 2542 เพื่อจัดการและควบคุมการเข้ามาในราชอาณาจักรของคนต่างด้าวให้ดีและรัดกุมขึ้น และพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ.2560 อนุญาตนำคนต่างด้าวมาทำงานกับนายจ้างในประเทศ ในส่วนของต่างประเทศ ทั้งประเทศอิสราเอล ประเทศมาเลเซีย ประเทศไต้หวัน และสาธารณรัฐสิงคโปร์ มีข้อกำหนดและบทลงโทษ ที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของประเทศ และ 3) ข้อเสนอแนะ เสนอแก้ไขพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2561 มาตรา 29/1 และมาตรา 30/1 “ให้มีคณะกรรมการนโยบายบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าวประจำจังหวัด มีอำนาจหน้าที่กำหนดนโยบายและกำกับการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว

คำสำคัญ: การป้องกัน ผลกระทบ ลักลอบเข้าเมือง แรงงานข้ามชาติ

Abstract

This Purposes of this research were to: 1) Preventing the impact of illegal immigration by migrant workers Which considers social, economic and security problems. 2) Legal measures in Thailand and abroad. And 3) Research recommendations It is a qualitative research method. From studying legal documents and textbooks. The results of the research were as follows: 1) Illegal immigration of migrant workers Affecting the society of migrant workers who come to work illegally, economically, due to the shortage of low-level labor. Therefore choosing to hire migrant workers national security Migrant workers may cause terrorism problems. 2) Thailand's legal measures The Working of Aliens Act 2008 is strictly forbidden for foreigners to work in certain types of work. As for the types of work that foreigners can only do when allowed to work (Sections 6 and 7), the Immigration Act (No. 3), 1999, to manage and control entry into the Kingdom of people. aliens better and tighter, and the Foreign Work Management Emergency Decree B.E. 2 5 6 0 allows foreigners to work with employers in the country. in foreign countries the whole country of Israel Malaysia Taiwan and Republic of Singapore There are requirements and penalties. different depending on the situation of the country. And 3) Suggestions Propose amendments to the Foreigners' Working Management Emergency Decree (No. 2), B.E. 2561, Section 29/1

and Section 30 / 1 “ to have a provincial alien working management policy committee. Has the authority to set policies and supervise the management of the work of aliens.

Keywords: Prevention, impact, illegal immigration migrant workers

บทนำ

การใช้แรงงานข้ามชาติ ถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่สัมพันธ์กับโลกาภิวัตน์ และรัฐชาติ เนื่องจากมักมองว่าการข้ามชาติเป็นกิจกรรมที่ทำให้รัฐแต่ละรัฐ เปลี่ยนแปลงและลดความสำคัญลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเศรษฐกิจ ที่ถูกกำกับโดยบรรดาบริษัทข้ามชาติ อย่างไรก็ตามแนวคิด การข้ามชาติมิใช่มีมิติเดียวที่ผ่านความร่วมมือกันทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่การข้ามชาติยังเกี่ยวข้อง ถึงการอพยพย้ายถิ่น ของผู้คนโดยถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย รวมทั้งกิจกรรมการค้าทั้งที่ถูก กฎหมายและ ผิดกฎหมายด้วยเช่นกัน นำมาซึ่งการดำเนินการที่เข้มงวดมากขึ้นของรัฐในบริเวณ เส้นเขตแดนและจุดผ่านแดนต่าง ๆ (จันทรา ธนะวัฒนาวงศ์, 2553: 21) โดยการย้ายถิ่นเป็นการ เคลื่อนย้ายของประชากรจำนวนมากจากถิ่นพำนักของตนไปยังบริเวณอื่นโดยผู้ย้ายถิ่นมีความตั้งใจ จะไปพำนักในถิ่นใหม่เป็นการชั่วคราวหรือถาวร และอาจเป็นการย้ายข้ามชาติหรือภายในประเทศ (สุภาวงศ์ จันทวนิช, 2540: 36) นอกจากนี้การย้ายถิ่นยังเป็นกระบวนการทางสังคม ที่มีความ เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง ตลอดเวลาในตัวของมันเอง ดังนั้นจึงมีความจำ เป็นที่ต้องเข้าใจกระบวนการ ย้ายถิ่น ถึงความเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจ การเมืองและการผสมผสานวัฒนธรรมของระบบโลก ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศได้ (วิทวัส ขุนหนู, 2558: 79)

จากการที่ประเทศไทยได้มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ได้ส่งผลกระทบต่อนโยบายด้าน แรงงานภายในประเทศที่มีอยู่จำกัด และไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาดแรงงาน และใน สภาวะที่ประเทศต้องขาดแคลนแรงงานในภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรกรรม แรงงานต่างด้าว จึงเป็นทางเลือกหนึ่งในการแก้ไขปัญหา โดยในแต่ละปีจะมีแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานในภาค การเกษตรและภาคอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมากโดยมีการขนย้ายแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานโดย ผิดกฎหมายของกลุ่มนักค้าแรงงานข้ามชาติ หรือมีการหลบหนีเข้าเมืองของแรงงานต่างด้าวเอง โดยเฉพาะจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น พม่า ลาว และกัมพูชา ที่มีชายแดนติดต่อกับประเทศไทย ดังนั้นจึงเป็นช่องทางให้แรงงานเหล่านี้เข้ามาในประเทศเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดผลกระทบต่อน โยบายทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคงตามมา แม้ว่ารัฐบาลจะได้พยายามแก้ไข

ปัญหาโดยการออกเป็นมติคณะรัฐมนตรีผ่อนผันให้คนต่างด้าวที่เข้าเมืองมาโดยผิดกฎหมายสามารถที่จะขึ้นทะเบียนเพื่อทำงานบางประเภทได้ก็ตามแต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ทั้งหมด จัดไปครับ ถึงแม้การจ้างแรงงานข้ามชาติจะมีประโยชน์หลายด้านก็ตามแต่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมความเป็นอยู่ ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ และผลกระทบทางด้านความมั่นคงของประเทศ ดังนี้

(1) ผลกระทบทางด้านสังคม จากการเคลื่อนย้ายแรงงาน จะมีผลต่ออัตราการพึ่งพิงทางประชากร อัตราเกิดและอัตราตาย อัตราความแออัดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ด้านแรงงานต่างชาติดังกล่าวอาจเข้ามาช่วยทดแทนแรงงานที่ขาดแคลนในภาคการผลิตต่างๆ ที่คนท้องถิ่นหลีกเลี่ยงที่จะทำ ซึ่งการมีแรงงานต่างชาติทำให้เกิดภาวะการกดค่าแรงของแรงงานท้องถิ่นและอำนาจในการต่อรองรวมถึงสิทธิแรงงานของคนงานท้องถิ่นน้อยลงเพราะนายจ้างมีตัวเลือกมากขึ้น ซึ่งอาจส่งผลถึงเงื่อนไขการทำงานและการจ้างงานที่เปลี่ยนแปลงไปในทางลบด้วย ประเทศปลายทางต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายสวัสดิการสังคม ซึ่งจ่ายจากฐานระบบภาษีของประชาชน ระบบสุขภาพเกิดการแพร่กระจายโรคที่ผู้ย้ายถิ่นอาจนำติดตัวมา และสังคมปลายทางต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายในการป้องกันและเฝ้าระวังโรคระบาด (ยงยุทธ์ แฉล้มวงษ์, 2539: 46)

(2) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ จากการจ้างแรงงานข้ามชาติ แม้ว่าการจ้างแรงงานข้ามชาติจะมีข้อดีสำหรับผู้ประกอบการ เช่น การสร้างเสถียรภาพให้ตลาดแรงงานภาคเกษตร ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตหากเข้ามาทำงานร่วมกับแรงงานไทย แต่ก็จะมีผลกระทบด้านเศรษฐกิจเนื่องจากค่าจ้างในประเทศไทยสูงกว่าเมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน (ลาว กัมพูชา และเมียนมา) จึงจูงใจให้แรงงานข้ามชาติโดยเฉพาะแรงงานระดับล่างเข้ามาหางานทำในประเทศไทย ส่วนผู้ประกอบการในประเทศไทยย่อมต้องการแรงงานราคาถูกอีกทั้งอยู่ในสภาวะขาดแคลนแรงงานระดับล่างจึงเลือกที่จะจ้างแรงงานข้ามชาติเข้ามาในกระบวนการผลิต จึงส่งผลให้แรงงานไทยระดับล่างมีโอกาสได้งานทำน้อยลงโดยเฉพาะจังหวัดที่มีแรงงานข้ามชาติหนาแน่น (วาทีณี แก้วทับทิม, 2553: 13)

(3) ผลกระทบต่อความมั่นคงภายในประเทศ ซึ่งเป็นความกังวลใจหลักของประเทศปลายทางและประชาชนท้องถิ่นรวมทั้งสื่อมวลชนด้วย คือ การเพิ่มขึ้นของจำนวนคนที่รัฐตรวจสอบไม่ได้เพราะไม่มีระบบควบคุมจำนวนและที่อยู่อาศัย อาจก่อให้เกิดกิจกรรมนอกระบบอันไม่อาจควบคุมได้ของรัฐ การที่มีแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานข้ามชาติในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก กระจัดกระจายตามพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ โดยไม่ทราบจำนวนและที่พักอาศัยของแรงงานต่างด้าวทั้งหมดที่มีอยู่แท้จริง ในขณะที่การบริหารแรงงานต่างด้าวยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ดังนั้นปัญหาแรงงานต่างด้าวจึงย่อมส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะมีนโยบายผลักดันแรงงานต่างด้าวแต่ก็ไม่ได้ผลเท่าที่ควร เพราะถึงแม้จะสามารถผลักดันคนต่างด้าวกลับไปได้ แต่ไม่นาน คนเหล่านั้นก็เดินทางกลับเข้ามาในประเทศไทยอีก นอกจากนี้

แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายยังมีที่อยู่ไม่ถาวร มีการเคลื่อนย้ายเข้าออกระหว่างประเทศ (กฤตยา อาชวนิจกุล. 2546: 4-5)

จากปัญหาที่เกิดจากผลกระทบดังกล่าวภาครัฐจึงได้ตราพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2561 ซึ่งมีบทกำหนดให้คนต่างด้าวที่จะเข้ามาทำงานในประเทศไทยจะต้องมีบริษัทจำกัด หรือบริษัทมหาชนจำกัด ซึ่งขออนุญาตจดทะเบียนดำเนินธุรกิจนำคนต่างด้าวเข้ามาทำงานในประเทศไทย เป็นผู้ขออนุญาตนำคนต่างด้าวมาทำงานกับนายจ้างในประเทศ เป็นผู้ดำเนินการให้ ซึ่งคนต่างด้าวไม่สามารถดำเนินการด้วยตนเองได้ จึงเกิดความยุ่งยากในการติดต่อและเสียค่าใช้จ่ายในอัตราที่สูง คนต่างด้าวที่จะเข้ามาทำงานในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นผู้ใช้แรงงาน ไม่มีความรู้ความชำนาญการเป็นพิเศษแต่อย่างใด และประการสำคัญไม่มีเงินที่จะใช้จ่ายในการดำเนินการ จึงมีการกระทำความผิดโดยการลักลอบหลบหนีเข้าเมือง มาชุกซ่อนตัวทำงานรับจ้างใช้แรงงานอย่างผิดกฎหมาย ในส่วนนายจ้างซึ่งรับแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานก็สามารถจ้างแรงงานต่างด้าวได้ในอัตราค่าจ้างที่ต่ำ (พระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2560 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561) ผู้วิจัยจึงเห็นว่าแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยที่เป็นประเด็นปัญหาใหญ่อยู่ในปัจจุบันนี้ ก็คือแรงงานข้ามชาติผิดกฎหมาย จากปัญหาการขาดแคลนแรงงานในประเทศไทยและความแตกต่างกันในทางเศรษฐกิจ กลายเป็นปัจจัยดึงดูดแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ถึงแม้ว่าแรงงานต่างด้าวเหล่านี้จะเป็นประโยชน์และมีความจำเป็นสำหรับประเทศไทยอยู่พอสมควรก็ตาม แต่จำนวนแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายที่ได้หลั่งไหลเข้ามาอย่างมากมาย ได้ก่อให้เกิดปัญหาและเกิดผลกระทบต่าง ๆ ในสังคมไทยเป็นอย่างมาก

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการป้องกันผลกระทบจากการลักลอบเข้าเมืองของแรงงานข้ามชาติ ซึ่งพิจารณาจากปัญหา ด้านสังคมความเป็นอยู่ ด้านด้านเศรษฐกิจ และด้านความมั่นคงของประเทศ ไทย
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายทั้งของต่างประเทศและของประเทศไทยเกี่ยวกับการป้องกันผลกระทบจากการลักลอบเข้าเมืองของแรงงานข้ามชาติ
3. เพื่อวิเคราะห์และเสนอแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันผลกระทบจากการลักลอบเข้าเมืองของแรงงานข้ามชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Analysis) โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา ตั๋วบทกฎหมาย บทความ คำพิพากษาของศาล รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ รวมถึงเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการลักลอบเข้าเมืองของแรงงานข้ามชาติ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ.2560 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2561 พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พุทธศักราช 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 ประมวลกฎหมายอาญา กฎกระทรวง ประกาศ ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและกฎหมายประเทศอิสราเอล

ผลการวิจัย

จากการศึกษา วิเคราะห์การป้องกันผลกระทบจากการลักลอบเข้าเมืองของแรงงานข้ามชาติ สรุปผล ดังนี้

1. การลักลอบเข้าเมืองของแรงงานข้ามชาติ ส่งผลกระทบทางด้านสังคม ซึ่งส่วนใหญ่แรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยมักลักลอบเข้าประเทศอย่างผิดกฎหมาย และไม่ได้ขึ้นทะเบียนแรงงานข้ามชาติ จึงไม่มีการจัดทำประวัติและเครื่องแสดงตัวอื่นๆ ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากค่าจ้างในประเทศไทยสูงกว่าเมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านจึงจูงใจให้แรงงานข้ามชาติโดยเฉพาะแรงงานระดับล่างเข้ามาทำงานทำในประเทศไทย ส่วนผู้ประกอบการในประเทศไทยย่อมต้องการแรงงานราคาถูก อีกทั้งอยู่ในสภาวะขาดแคลนแรงงานระดับล่าง จึงเลือกที่จะจ้างแรงงานข้ามชาติ ผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ แรงงานข้ามชาติที่ลักลอบเข้ามาทำงานในประเทศไทย อาจก่อปัญหาการก่อการร้าย และใช้ประเทศไทยเป็นฐานในการก่ออาชญากรรม

2. มาตรการทางกฎหมายของประเทศของประเทศไทย มีมาตรการในการป้องกันแรงงานต่างชาติดลักลอบเข้าประเทศ เพิ่มการตรวจสอบก่อนพิจารณาให้วีซ่า และเพิ่มการตรวจสอบที่ด่านตรวจคนเข้าเมืองทุกจุด เพื่อทำหน้าที่ตรวจจับ กักกัน ในประเทศมาเลเซีย มีนโยบายผลักดันแรงงานต่างชาติดผิดกฎหมายโดยการจับกุม ถูกปรับและส่งกลับประเทศ มีการเข้มงวดกวดขันจับกุมลงโทษแรงงานต่างชาติดที่ผิดกฎหมาย ลงโทษนายจ้างที่จ้างแรงงานต่างชาติดโดยผิดกฎหมายมากขึ้น ในประเทศได้หวั่นเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ มีอำนาจที่จะส่งบุคคลใดของพวกเขาพร้อมกับหนังสือรับรองอย่างถูกต้อง ไปตรวจยังสถานที่ที่ทำงานที่พบว่ามีแรงงานต่างด้าวทำงานอยู่

ไม่ว่าเวลาใด ๆ ในสาธารณรัฐสิงคโปร์มีข้อกำหนดและบทลงโทษ แรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้าเมือง และยังคงอยู่ในสิงคโปร์โดยผิดกฎหมาย และในประเทศไทย พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 ที่สำคัญ มีพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 เพื่อจัดการและควบคุมการเข้ามาในราชอาณาจักรของคนต่างด้าว และมีพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ.2560 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 ที่อนุญาตแรงงานข้ามชาติมาทำงานในประเทศได้

อภิปรายผล

จากการศึกษา วิเคราะห์การป้องกันผลกระทบจากการลักลอบเข้าเมืองของแรงงานข้ามชาติ มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลกระทบจากการลักลอบเข้าเมืองของแรงงานข้ามชาติ

1.1 ผลกระทบทางด้านสังคม 1) การเข้ามาเป็นจำนวนมากของแรงงานข้ามชาติ ได้สร้างปัญหาในด้านความไม่สงบเรียบร้อยในสังคม โดยเฉพาะปัญหาอาชญากรรม โสเภณี เป็นต้น 2) ก่อให้เกิดปัญหาวัฒนธรรมแรงงานต่างด้าวที่เข้าไปขายแรงงานก็อาจจะนำวัฒนธรรมหรือขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติตนเองเข้าสู่ประเทศไทยไม่ว่าโดยทางตรงหรือ ทางอ้อม เช่น วัฒนธรรมในการกิน การอยู่อาศัย ประเพณีต่าง ๆ 3) อาจก่อให้เกิดปัญหาชนกลุ่มน้อยขึ้นได้ในอนาคตเนื่องจากรัฐบาลปล่อยให้มีการเพิ่มขึ้นของประชากรหลายเชื้อชาติในประเทศโดยไม่มีการควบคุมดูแลที่ดีพอ 4) ทางด้านประชากร อาจส่งผลกระทบต่อการอยู่ร่วมกันหรือการกระจายตัวของประชากรมีการพักอาศัยอย่างแออัดก่อให้เกิดปัญหาสลับในท้องถิ่นกระทบถึงสุขภาพอนามัยความเป็นอยู่ที่ต่ำกว่ามาตรฐานทำให้เกิดโรคระบาด เป็นต้น 5) เมื่อเกิดบุตรหลานก็จะก่อให้เกิดปัญหาเรื่องสัญชาติตามมา 6) อาจสร้างปัญหาความแตกแยก ขัดแย้งและการไม่ยอมรับคนสัญชาติต่างกัน

ทางด้านสาธารณสุข แรงงานข้ามชาติบางส่วน ได้เป็นพาหนะนำโรคใหม่ๆ เข้ามาในประเทศไทย ถึงแม้ว่าแรงงานต่างด้าวที่ขึ้นทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายจะได้รับการตรวจสอบสุขภาพ และค้นหาโรคจากหน่วยงานสาธารณสุขของจังหวัดและได้รับบัตรประกันสุขภาพ แต่ก็มีจำนวนน้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายและไม่ขึ้นทะเบียน แรงงานต่างด้าวที่ยังไม่ขึ้นทะเบียนกลุ่มนี้ สร้างปัญหาและผลกระทบในด้านสาธารณสุขต่อประเทศไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีความยากลำบากในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข และการรับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ อันก่อให้เกิดผลกระทบในแง่ลบแก่สุขภาพอนามัยต่อแรงงานต่างด้าว เช่น การแพร่ระบาดหรือการกระจายโรคติดต่อที่สำคัญ

1.2 ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ (1) การพึ่งพาแรงงานราคาถูกเพื่อความสะดวกในการแข่งขันเพื่อการผลิต ส่งออกจะทำให้ผู้ประกอบการหรือผู้ลงทุนไม่ให้ความสนใจหรือสนใจน้อยกับการลงทุนหรือการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต (2) เป็นการทำลายโครงสร้างค่าจ้างในประเทศเนื่องจากแรงงานต่างด้าวเป็นจำนวนมาก ทำงานโดยยินดีรับค่าจ้างในระดับต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้มากทำให้นายจ้างพอที่จะจ้างแรงงานต่างด้าวที่มีค่าจ้างต่ำกว่าแรงงานภายในประเทศไทย ซึ่งนับว่าเป็นการทำลายโครงสร้างค่าจ้างแรงงานในประเทศไทยส่งผลกระทบต่อการกดค่าจ้างแรงงานทั้งระบบโดยเฉพาะแรงงานไร้ฝีมือซึ่งจะเป็นผลเสียต่อการกระจายรายได้และการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน (3) ส่งผลกระทบแรงงานภายในประเทศไทย เป็นการแย่งแรงงานคนไทยที่ยังไม่พร้อมเข้าสู่แรงงานภาคอุตสาหกรรมและบริการและในกรณีที่ไม่มีการจ้างแรงงานในภาคอุตสาหกรรมก็เป็นการแย่งแรงงานภายในประเทศไทยซึ่งกำลังเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการแรงงานภายในประเทศไทยได้รับผลกระทบในด้านค่าจ้างแรงงานที่ถูกกดในระดับต่ำรวมทั้งโอกาสที่จะได้รับสวัสดิการและสภาพการจ้างที่ดีมีน้อยลงเพราะมีแรงงานต่างด้าวเป็นทางเลือก (4) รัฐมีภาระในการควบคุมดูแลบุคคลเหล่านี้ ซึ่งต้องให้ทั้งเงินและกำลัง (5) อาจเป็นข้ออ้างในการกีดกันการค้าจากต่างประเทศเนื่องจากการใช้แรงงานต่างด้าวที่มีค่าจ้างต่ำในการผลิตเพื่อการส่งออก

ด้านงบประมาณรายจ่ายจากการเข้ามาของแรงงานต่างด้าวจะเป็นการเพิ่มผู้ใช้บริการสาธารณะต่าง ๆ ในประเทศ ซึ่งเมื่อรวมกับคนไทยผู้ให้บริการก็จะทำให้ปริมาณผู้ใช้บริการสาธารณะ หรือผู้บริโภคสินค้าสาธารณะโดยรวมเพิ่มขึ้นด้วย ดังนั้นเมื่อมีผู้ใช้แรงงานต่างด้าวมาใช้บริการสวนสาธารณะ หรือไปเที่ยวชายหาด หรือแม้กระทั่งการใช้บริการรถโดยสารฟรีซึ่งเป็นสินค้าสาธารณะ เพิ่มมากขึ้นจะมีผลทำให้รัฐต้องเพิ่มบุคลากรและงบประมาณเพื่อให้บริการต่าง ๆ เพิ่มขึ้นตามปริมาณผู้ใช้บริการที่เพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน

1.3 ผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ ในส่วนของแรงงานข้ามชาติที่ลักลอบเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยหรือเพื่อจะเดินทางไปประเทศอื่นๆ อาจก่อปัญหาการก่อการร้ายและใช้ประเทศไทยเป็นฐานในการก่ออาชญากรรมเพื่อก่อการร้ายทั้งในและต่างประเทศและอาจมีผลต่อความไม่สงบเรียบร้อยตามแนวชายแดนได้ นอกจากนั้นปัญหาในเรื่องชนกลุ่มน้อยจะเป็นปัญหาที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่าง เผ่าพันธุ์ ซึ่งจะเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดสงครามกลางเมืองได้ ผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติและความปลอดภัยของสังคมการเข้ามาทำงานและอยู่อาศัยร่วมกันของแรงงานต่างด้าวหลายชาติในประเทศไทยเป็นเวลานานอาจก่อให้เกิดปัญหาชนกลุ่มน้อยของคนชาติต่างๆ ขึ้นเนื่องจากเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่มักจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นพวกกับกลุ่มคนที่มีภาษา วัฒนธรรม และความเชื่อต่าง ๆ ที่เหมือนกัน แต่อาจมีความขัดแย้งกับกลุ่มคนที่มีเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม และความเชื่อที่แตกต่างกัน การเปิดเสรีให้แรงงานต่างด้าวเข้ามาอยู่รวมกันเป็นจำนวน

มากเป็นเวลานานอาจนำไปสู่การเรียกร้องขอกontrolตนเอง และอาจมีการแก้ปัญหาด้วยการสู้รบกันจนกลายเป็นสงครามที่สร้างความเสียหายให้แก่ประเทศชาติ

ผลกระทบทางด้านการเมืองระหว่างประเทศ (1) การจ้างแรงงานต่างด้าวโดยกดค่าแรงในระดับต่ำมีเงื่อนไขและสภาพการจ้างที่ต่ำกว่าแรงงานทั่วไปนี้ รัฐบาลไทยต้องพิจารณาเรื่องนี้อย่างจริงจัง เพราะการที่ประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกของ องค์การการค้าโลก จึงมีพันธกรณีที่ต้องมีการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการทำงานของคนต่างด้าว รวมตลอดถึงวิถีปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักการของข้อตกลงดังกล่าวด้วย โดยต้องกำหนดมาตรฐานการใช้แรงงานสิทธิของแรงงาน และค่าแรงขั้นต่ำด้วย นอกจากนี้ต้องคำนึงถึงอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิแรงงานข้ามชาติ และสมาชิกในครอบครัวขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ไม่เช่นนั้นแล้วอาจถูกต่างชาติประณามว่า เป็นการกดขี่และละเมิดสิทธิมนุษยชน (2) เกิดขบวนการหรือเครือข่ายระหว่างประเทศ ในการลักลอบนำแรงงานต่างด้าวออกจากและเข้าประเทศอย่างผิดกฎหมาย ซึ่งเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายกลุ่ม รวมทั้งเจ้าหน้าที่รัฐที่ละเมิดกฎหมายเสียเอง

2. มาตรการทางกฎหมายของไทยที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันผลกระทบจากการลักลอบเข้าเมืองของแรงงานข้ามชาติ ที่สำคัญ ได้แก่

2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับปัญหาผลกระทบจากการจ้างแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายในประเทศไทย ได้แก่ สิทธิและเสรีภาพบุคคลย่อมมีสิทธิ และเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ การใช้สิทธิหรือเสรีภาพจะต้องไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีมาตรการกฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุมเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย

2.2 พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 หลักสำคัญ คือ ห้ามคนต่างด้าวทำงานในงานบางประเภทโดยเด็ดขาด ส่วนการทำงานในประเภทซึ่งคนต่างด้าวจะทำได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตให้ทำงาน (มาตรา 6 และ 7) บุคคลต่างด้าวจะทำได้ก็ต่อเมื่อได้รับใบอนุญาตทำงานจากอธิบดีกรมการจัดหางาน หรือผู้ที่อธิบดีกรมการจัดหางานมอบหมาย การอนุญาตให้คนต่างด้าวทำงานได้หรือไม่อย่างไรเป็นดุลยพินิจของอธิบดี ในกรณีที่มิได้รับอนุญาตให้ทำงานกฎหมายกำหนดให้มีการอุทธรณ์ต่อรัฐมนตรีได้ (มาตรา 17) งานที่คนต่างด้าวเกี่ยวข้องกับการลงทุนที่สำคัญ เช่น งานด้านบริหาร กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการต่าง ๆ งานด้านเทคนิค เช่น วิศวกร ช่างเทคนิคในบางสาขา งานด้านการเงิน และการตลาด ซึ่งโดยลักษณะของงานแล้วเห็นว่ามี ความจำเป็นและเหมาะสมที่จะให้คนต่างด้าวทำได้

2.3 พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 เพื่อจัดการและควบคุมการเข้ามาในราชอาณาจักรของคนต่างด้าวให้ดีและรัดกุมขึ้น โดยกำหนดให้คนต่างด้าวซึ่งเดินทางเข้ามาในหรือออกไปนอกราชอาณาจักรจะต้องเดินทางเข้ามาหรือออกไปตามช่องทาง ด่านตรวจคนเข้าเมือง เขตท่าสถานี หรือท้องที่และตามกำหนดเวลา (มาตรา 11) ห้ามมิให้คนต่างด้าวซึ่งมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้เข้ามาในราชอาณาจักร (1) ไม่มีหนังสือเดินทางหรือเอกสารใช้แทนหนังสือเดินทางอันถูกต้องและยังสมบูรณ์อยู่ หรือมีแต่ไม่ได้รับการตรวจลงตราในหนังสือเดินทางหรือเอกสารใช้แทนหนังสือเดินทางเช่นว่านั้นจากสถานทูตหรือสถานกงสุลไทยในต่างประเทศหรือจากกระทรวงการต่างประเทศ เว้นแต่กรณีที่ไม่ต้องมีการตรวจลงตราสำหรับคนต่างด้าวบางประเภทเป็นกรณีพิเศษ (2) ไม่มีปัจจัยในการยังชีพตามควรแก่กรณีที่เข้ามาในราชอาณาจักร (3) เข้ามาเพื่อมีอาชีพเป็นกรรมกร หรือเข้ามาเพื่อรับจ้างทำงานด้วยกำลังกาย โดยไม่ได้อาศัยวิชาความรู้หรือการฝึกทางวิชาการ หรือเข้ามาเพื่อทำงานอื่นอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายว่าด้วยการทำงานของคนต่างด้าว (4) วิกลจริตหรือมีโรคอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กำหนดในกฎกระทรวง (5) ยังมิได้ปลูกฝีป้องกันไข้ทรพิษ หรือฉีควัคซีน หรือปฏิบัติกรอย่างอื่นตามวิชาการแพทย์เพื่อป้องกันโรคติดต่อตามที่กฎหมายบัญญัติและไม่ยอมให้แพทย์ตรวจคนเข้าเมืองกระทำการเช่นว่านั้น (6) เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาของศาลไทยหรือคำสั่งที่ชอด้วยกฎหมาย หรือคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดลหุโทษหรือความผิดอันได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดที่ยกเว้นไว้ในกฎกระทรวง (7) มีพฤติการณ์เป็นที่น่าเชื่อว่าเป็นบุคคลที่เป็นภัยต่อสังคม หรือจะก่อเหตุร้ายให้เกิดอันตรายต่อความสงบสุขหรือความปลอดภัยของประชาชนหรือความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร หรือบุคคลซึ่งเจ้าหน้าที่รัฐบาลต่างประเทศได้ออกหมายจับ (8) มีพฤติการณ์เป็นที่น่าเชื่อว่าเป็นคนเข้าเมืองเพื่อการค้าประเวณี การค้าหญิง หรือเด็ก การค้ายาเสพติดให้โทษ การลักลอบหนีภาษีศุลกากร หรือเพื่อประกอบกิจการอื่นที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (9) ไม่มีเงินติดตัวหรือไม่มีประกันตามที่รัฐมนตรีประกาศตาม

มาตรา 14, (10) รัฐมนตรีไม่อนุญาตให้เข้ามาในราชอาณาจักรตามมาตรา 16, (11) ถูกรัฐบาลไทย หรือรัฐบาลต่างประเทศเนรเทศ หรือถูกเพิกถอนสิทธิการอยู่อาศัยในราชอาณาจักรหรือในต่างประเทศมาแล้ว หรือถูกพนักงานเจ้าหน้าที่ส่งกลับออกไปนอกราชอาณาจักร โดยรัฐบาลไทย เสียค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ เว้นแต่รัฐมนตรีได้พิจารณาเห็นว่าให้เป็นกรณีพิเศษเฉพาะรายการตรวจวินิจฉัยโรค ร่างกายหรือจิต ตลอดจนการปฏิบัติการเพื่อป้องกันโรคติดต่อ ให้ใช้แพทย์ตรวจคนเข้าเมือง (มาตรา 12)

2.4 พระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2560 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2561 ผู้ขออนุญาตนำคนต่างด้าวมาทำงานกับนายจ้างในประเทศ ต้องเป็นบริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัด คนต่างด้าวจะทำได้ต้องได้รับอนุญาตให้ทำงานจากนายทะเบียน เว้นแต่คนต่างด้าวซึ่งเข้ามาในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง เพื่อทำงานอันจำเป็นและเร่งด่วนตามที่อธิบดีประกาศกำหนดซึ่งมีระยะเวลาทำงานให้เสร็จสิ้นภายในสิบห้าวัน แต่คนต่างด้าวจะทำงานนั้นได้เมื่อได้มีหนังสือแจ้งให้นายทะเบียนทราบ การขออนุญาตทำงาน ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวงแบบใบอนุญาตทำงาน ให้เป็นไปตามที่อธิบดีประกาศกำหนด (มาตรา 59) คนต่างด้าวต้องมีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักรหรือได้รับอนุญาตให้เข้ามาในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองโดยมิใช่ได้รับอนุญาตให้เข้ามาในฐานะนักท่องเที่ยวหรือผู้เดินทางผ่านและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดในกฎกระทรวง (มาตรา 60)

2.5 ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การอนุญาตให้คนต่างด้าวบางจำพวกเข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรเป็นกรณีพิเศษ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2561 เป็นกฎหมายที่กำหนดให้ คนต่างด้าวที่จะได้รับอนุญาตให้เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรเป็นกรณีพิเศษ ได้แก่ (1)คนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองสัญชาติกัมพูชา ลาว และเมียนมา ที่ผ่านการตรวจสอบ คัดกรอง ความสัมพันธ์นายจ้าง-ลูกจ้าง และมีหนังสือรับรองจากกรมการจัดหางาน ตามประกาศกระทรวงแรงงาน เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการขออนุญาตทำงานและการอนุญาตให้ทำงานตามพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2560 ฉบับลงวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2560 ที่ยังไม่ได้พิสูจน์สัญชาติ หรือผ่านการพิสูจน์สัญชาติจากประเทศต้นทาง หรือที่ได้รับการตรวจลงตราและประทับตราให้อยู่ในราชอาณาจักรถึงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2561 และมีอายุไม่เกินห้าสิบห้าปี นับถึงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2561 ทั้งนี้ ให้หมายความรวมถึงบุตรของคนต่างด้าวที่เกิดในราชอาณาจักรระหว่างบิดา หรือมารดาได้รับอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักร มาตรการอื่น ๆอีกที่เป็นประโยชน์แก่แรงงานต่างด้าว

มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาผลกระทบจากการจ้างแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายในต่างประเทศ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์เนื้อหาของกฎหมายของอิสราเอล มาเลเซีย ได้หวัน สาธารณรัฐสิงคโปร์ เพื่อนำมาอภิปรายประกอบการวิจัย

(1) อิสราเอล รัฐบาลอิสราเอลอนุญาตให้แรงงานต่างชาติทำงานในประเทศอิสราเอลมีระยะเวลารวม 5 ปี 3 เดือน โดยให้วีซ่าปีต่อปี ยกเว้นงานดูแลคนชราและผู้พิการ ซึ่งสามารถอยู่ทำงานได้เกิน 5 ปี นับติดต่อกันตั้งแต่เดินทางไปทำงานในอิสราเอลครั้งแรก ไม่ว่าจะทำงานกับนายจ้างรายใด เพื่อป้องกันการฝ่าฝืนกฎหมายอิสราเอล ทางกรอิสราเอลได้ออกระเบียบเพิ่มเติมในการอนุญาตวีซ่าแก่แรงงานต่างชาติที่เดินทางไปทำงานในประเทศอิสราเอล โดยต้องแสดงหลักฐานการเกิด (สูติบัตร) หากพบว่าชื่อไม่ตรงกับสูติบัตร ทางกรอิสราเอลจะสันนิษฐานว่าเคยทำงานในอิสราเอลแล้วและจะปฏิเสธไม่ให้คนงานดังกล่าวเข้าประเทศอิสราเอลอีก นายจ้างมีสิทธิหักเงินค่าจ้างของแรงงานต่างชาติได้ตามที่กำหนด คือ ภาษีรายได้ การประกันสุขภาพ ค่าที่พักอาศัย รวมทั้งเงินค่าจ้างที่นายจ้างจ่ายล่วงหน้าไปก่อน ทั้งนี้ การหักเงินจากค่าจ้างของลูกจ้างจะต้องได้รับการยินยอมจากลูกจ้างเป็นลายลักษณ์อักษร และจำนวนเงินที่หักในแต่ละเดือนรวมกันแล้วต้องไม่เกินร้อยละ 25 ของค่าจ้าง กฎหมายอิสราเอลอนุญาตให้นายจ้างหักเงินจากค่าจ้างแรงงานต่างชาติได้ ในกรณีต่อไปนี้ 1) ภาษีรายได้ 2) การประกันแห่งชาติ 3) การประกันสุขภาพ 4) กฎหมายแรงงานอิสราเอลกำหนดให้บริษัทจัดหางานอิสราเอลสามารถเรียกรับค่าบริการจัดหางานจากแรงงานต่างชาติได้ไม่เกินคนละ 3,050 เซกเกล เพิ่มมาตรการในการป้องกันแรงงานต่างชาติลักลอบเข้าประเทศ โดยเพิ่มจำนวนตำรวจชายแดน โดยเฉพาะที่ภาคใต้ของประเทศซึ่งมีเขตติดต่อกับประเทศอียิปต์ เพิ่มการตรวจสอบก่อนพิจารณาให้วีซ่า และเพิ่มการตรวจสอบที่ด่านตรวจคนเข้าเมืองทุกจุด จัดตั้งสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง เพื่อทำหน้าที่ตรวจจับ กักกัน และเนรเทศแรงงานต่างชาติผิดกฎหมาย โดยเจ้าหน้าที่ต้องปฏิบัติให้ได้ตามเป้าหมายที่กำหนดในแต่ละเดือน นอกจากนี้ ได้จัดตั้งสำนักงานตรวจสอบขึ้นในกรมแรงงานต่างชาติ เพื่อทำหน้าที่ลงโทษนายจ้างอิสราเอลที่จ้างแรงงานต่างชาติผิดกฎหมาย หรือไม่จัดสิทธิประโยชน์ให้แรงงานต่างชาติของตนเองผิดกฎหมายอีกด้วย

(2) สหพันธรัฐมาเลเซีย มีนโยบายอนุญาตให้แรงงานต่างชาติเข้ามาทำงานในมาเลเซียได้ ได้แก่ 1) มาเลเซียอนุญาตให้แรงงานต่างชาติทำงานในประเทศมาเลเซียในทุกภาคการผลิต ยกเว้นอาชีพ 134 อาชีพ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแรงงานฝีมือและกึ่งฝีมือ เช่น นักดนตรี ช่างเทคนิค พนักงานขับรถ พนักงานเสิร์ฟ ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลต้องการให้ช่างฝีมือและกึ่งฝีมือเป็นคนงานมาเลเซีย ทั้งยังเป็นการลด การพึ่งพาแรงงานต่างชาติอีกด้วย 2) มาเลเซียอนุญาตให้แรงงานต่างชาติประเภทไร้ฝีมือทำงาน จำนวน 13 ประเทศ คือ ไทย เมียนมาร์ กัมพูชา เนปาล อินโดนีเซีย ลาว ฟิลิปปินส์ (เฉพาะแม่บ้าน) คาซัคสถาน เติร์กเมนิสถาน เวียดนาม อุซเบกิสถาน จีน และบัง

คลาเทศ เป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรมการผลิต การก่อสร้าง และการเกษตร เพื่อสร้างความสมดุลในการนำเข้าแรงงานจากประเทศต่าง ๆ โดยไม่พึ่งพาแรงงานจากประเทศใดประเทศหนึ่งเพียงประเทศเดียว 3) อนุญาตให้นำเข้าคนงานรับใช้ในบ้านได้จาก 5 ประเทศ คือ อินโดนีเซีย ไทย ฟิลิปปินส์ กัมพูชา และศรีลังกา โดยคนงานต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี 4) ไม่อนุญาตให้นายจ้างแรงงานต่างชาติที่ถูกกักกันในค่ายกักกันอีก 5) มาเลเซียมีนโยบายผลักดันแรงงานต่างชาติผิดกฎหมายโดยการจับกุม ถูกปรับและส่งกลับประเทศ

(3) ประเทศไต้หวัน มีการออกวีซ่าอนุญาตบริการจ้างงาน ดังนี้ 1) ระบบการอนุมัติแรงงานต่างด้าวที่ต้องการจะทำงานในไต้หวัน จะต้องขออนุมัติต่อรัฐบาลก่อนที่จะเข้าประเทศ และจะต้องได้รับการจ้างงานจากนายจ้างไต้หวันเสียก่อน 2) ระยะเวลาการอนุญาตการจ้างงาน การอนุญาตการจ้างแรงงานต่างด้าวไร้ฝีมือ มีอายุไม่เกิน 1 ปี และสามารถต่ออายุได้เพียง 1 ครั้ง ไม่เกิน 1 ปี การอนุญาตการจ้างงานแรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ชำนาญงานทางอาชีพมีอายุไม่เกิน 2 ปี และสามารถต่ออายุได้อีกไม่เกิน 1 ปี 3) สิทธิในการเปลี่ยนแปลงงานหรือนายจ้าง แรงงานต่างด้าวไร้ฝีมือจะเปลี่ยนแปลงงานหรือนายจ้างไม่ได้ แรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ชำนาญงานทางอาชีพ จะได้รับอนุญาตให้เปลี่ยนแปลงงานหรือนายจ้างได้ขณะอยู่ในการจ้างแรงงานของนายจ้าง และระหว่างการอนุมัติการจ้างงาน ยังมีอายุใช้บังคับได้อยู่ ภายใต้เงื่อนไขว่าการอนุมัติใหม่จะต้องเป็นการกระทำร่วมกันโดยนายจ้างเก่าและนายจ้างใหม่ล่วงหน้า 4) การทำสัญญาจ้างงาน ในการทำงานทั้งแรงงานต่างด้าวไร้ฝีมือ และแรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ชำนาญงานทางอาชีพจะต้องมีการทำสัญญาจ้างงาน สัญญาจ้างงาน คือ สัญญาระหว่างนายจ้างกับแรงงานต่างด้าว 5) อัตราค่าจ้าง แรงงานต่างด้าวจะได้รับค่าจ้างตามที่ได้ตกลงไว้ในสัญญาจ้างงาน แต่ทั้งนี้จะต้องไม่ต่ำกว่าค่าจ้างขั้นต่ำของไต้หวัน นายจ้างต้องจ่ายค่าจ้างเป็นเงินเต็มจำนวน แต่อาจหักภาษีเงินได้และเบี้ยประกันกองทุนประกันภัยแรงงาน และเบี้ยประกันสุขภาพ ซึ่งแรงงานต่างด้าวมียหน้าที่ต้องชำระตามกฎหมาย 6) ข้อกำหนดในการคุ้มครองแรงงานต่างด้าว กฎหมายกำหนดให้นายจ้างต้องให้ความคุ้มครองแก่แรงงานต่างด้าว (กระทรวงแรงงาน, 2547) ดังต่อไปนี้ (1) กำหนดให้นายจ้างต้องจัดให้มีที่อยู่และจัดหาพาหนะสำหรับการเดินทางไป-กลับในการทำงาน ให้แรงงานต่างด้าว (2) เวลาทำงานปกติไม่เกินวันละ 8 ชั่วโมง สัปดาห์ละไม่เกิน 48 ชั่วโมง (3) การทำงานล่วงเวลาแรงงานต่างด้าวชาย ไม่เกินวันละ 3 ชั่วโมง รวมกันแล้วไม่เกินเดือนละ 48 ชั่วโมง สำหรับแรงงานต่างด้าวหญิง ไม่เกินวันละ 2 ชั่วโมง รวมกันแล้วไม่เกินเดือนละ 24 ชั่วโมง

(4) สาธารณรัฐสิงคโปร์ ได้บัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวกับแรงงานต่างด้าว คือ กฎหมายตรวจคนเข้าเมือง และกฎหมายการจ้างงาน ซึ่งใช้บังคับกับแรงงานต่างด้าวโดยเฉพาะ สามารถสรุปหลักเกณฑ์ได้ดังนี้ 1) ระบบการอนุมัติ มี 2 แบบ คือ (1) ใบอนุญาตการจ้างงาน ใช้สำหรับแรงงานต่าง

ด้าวที่เป็นผู้มีคุณสมบัติทางอาชีพ หรือเป็นผู้เชี่ยวชาญ หรือมีความชำนาญทางด้านเทคนิค โดยแรงงานต่างด้าวดังกล่าว จะต้องไม่เป็นผู้ที่ได้รับใบอนุญาตการให้ทำงาน (2) ใบอนุญาตการให้ทำงานใช้สำหรับแรงงานต่างด้าวไร้ฝีมือ ซึ่งเข้ามาเพื่อทำงานในสิ่งต่อไปนี้ภายใต้พระราชบัญญัติ ข้อบังคับการจ้างงาน 2) ระยะเวลาการอนุญาตการจ้างงาน ใบอนุญาตการจ้างงานของแรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้มี ความชำนาญทางด้านเทคนิค มีอายุไม่เกิน 5 ปี เว้นแต่จะมีการต่อใบอนุญาต ซึ่งเป็นการอนุมัติเป็นคราวๆ ไป ใบอนุญาตการให้ทำงานของแรงงานต่างด้าวไร้ฝีมือมีอายุ 2 ปี และสามารถต่ออายุได้เพียงครั้งเดียว อีกไม่เกิน 2 ปีหลังจากเสร็จสิ้น 3) สิทธิในการเปลี่ยนแปลงงาน หรือนายจ้าง ในระหว่างอายุของใบอนุญาตการจ้างงานหรือใบอนุญาตการให้ทำงานยังมิกำหนดใช้ได้อยู่ ผู้ถือใบอนุญาตดังกล่าวไม่มีสิทธิเปลี่ยนแปลงการจ้างงาน อาชีพ การประกอบกิจการ ให้ นอกเหนือไปจากที่ระบุไว้ในใบอนุญาตดังกล่าวโดยปราศจากความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรของ ผู้มีสิทธิอนุมัติ 4) การทำสัญญาจ้างงาน ในการทำงานทั้งแรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้มี ความชำนาญทางด้านเทคนิคและแรงงานต่างด้าวไร้ฝีมือ จะต้องมีการทำสัญญาจ้างงาน ข้อตกลงและเงื่อนไขการจ้างในสัญญาจ้างงาน ทุกฉบับจะต้องเป็นไปตามกฎหมายแรงงานสิ่งต่อไปนี้ 5) อัตราค่าจ้าง แรงงานต่างด้าวจะได้รับค่าจ้างตามที่ตกลงไว้ในสัญญาจ้างงาน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

พระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 มาตรา 29/1 “ให้มีคณะกรรมการนโยบายการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าวประจำจังหวัด ซึ่งประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอ แรงงานจังหวัด ผู้กำกับการตำรวจ สรรพากร กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายแพทย์ประจำโรงพยาบาลเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งแต่งตั้งจากผู้มีความรู้หรือประสบการณ์ด้านแรงงาน ด้านอุตสาหกรรม ด้านกฎหมาย และด้านสิทธิมนุษยชน ด้านละหนึ่งคนเป็นกรรมการ และผู้อำนวยการสำนักบริหารแรงงานต่างด้าวประจำจังหวัดเป็นเลขานุการเหตุผลในการแก้ไข ให้มีคณะกรรมการนโยบายการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าวประจำจังหวัด เนื่องจากต้องการให้แรงงานต่างด้าวที่จะเข้ามาทำงานในประเทศไทยได้รับความสะดวกในการติดต่อ การเข้ารับการตรวจสอบคัดกรอง การตรวจโรคการขึ้นทะเบียน นอกจากได้รับความสะดวกแล้วยังเสียค่าใช้จ่ายไม่มากนัก เพราะเหตุว่าเป็นหน่วยงานประจำจังหวัดที่แรงงานต่างด้าวเข้าถึงได้ และมาตรา 30/1 “คณะกรรมการนโยบายการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าวประจำจังหวัด มีอำนาจหน้าที่กำหนดนโยบายและกำกับการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าวดังต่อไปนี้ (1) กำหนดนโยบายการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว (2) กำหนดนโยบายพิจารณารับสมัครคัดเลือกแรงงานต่างด้าว จากความรู้

ความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่งงาน (3) จัดอบรมความรู้ให้แก่แรงงานต่างด้าวเกี่ยวกับกฎหมาย จารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นที่จะไปปฏิบัติงาน (4) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนด” เหตุผลในการแก้ไขให้คณะกรรมการนโยบายบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าวประจำจังหวัด มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวก็เพื่อแรงงานต่างด้าวจะได้รับความสะดวกในขั้นตอนการพิจารณารับสมัครคัดเลือกแรงงานต่างด้าว จากความรู้ความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่งงาน สะดวกในการจัดอบรมความรู้ให้แก่แรงงานต่างด้าวเกี่ยวกับกฎหมาย จารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นที่จะไปปฏิบัติงาน

เอกสารอ้างอิง

- กฤตยา อาชวนิจกุล. (2546). *สถานะความรู้เรื่องแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยและทิศทางการวิจัยที่พึงพิจารณา*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดล.
- จันทร์หา ธนะวัฒน์วงศ์. (2553). *แนวทางและกลไกการแก้ไขปัญหาของความทับซ้อนก้ำกวมระหว่างคนไร้รัฐกับแรงงานต่างด้าวสัญชาติลาว: กรณีศึกษาพื้นที่อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 1 (6 เมษายน 2560).
- พระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว (ฉบับที่ 2). (2561). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 19 ก หน้า 29 (27 มีนาคม 2561).
- พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว. (2551). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 125 ตอนที่ 37 ก หน้า 24 (22 กุมภาพันธ์ 2551).
- พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง (ฉบับที่ 3). (2542). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 96 ตอนที่ 28 ฉบับพิเศษ หน้า 45 (1 มีนาคม 2522).
- ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การอนุญาตให้คนต่างด้าวบางจำพวกเข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรเป็นกรณีพิเศษ. (2565). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 139 ตอนพิเศษ 185 ง (10 สิงหาคม 2565).
- ยงยุทธ์ แฉล้มวงษ์. (2539). *รายงานการวิจัยเรื่องการจัดการแรงงานอพยพต่างชาติดระยะยาว*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- วาทีณี แก้วทับทิม. (2553). *ผลกระทบจากการจ้างแรงงานข้ามชาติของไทยภายใต้ยุคพิสูจน์สัญชาติ*. รายงานวิจัย. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ).

วิฑูรย์ ชุนหนู. (2558). ผลกระทบของแรงงานข้ามชาติในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี. วารสาร
อินทนิลทักษิณสาร, 10(1), 75-94

สุภาวค์ จันทวานิช. (2540). การศึกษานโยบายเรื่องการเคลื่อนย้ายประชากรและผลกระทบต่อ
ความมั่นคงของประเทศ: รายงานการวิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชีย
ศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
พระนครศรีอยุธยา เขต 2
SCHOOL ADMINISTRATIVE STRATEGY UNDER THE JURISDICTION
OF PHRA NAKHON SRI AYUTTHAYA PRIMARY
EDUCATION SERVICE AREA OFFICE 2

¹เกียรติศักดิ์ สาสุทธิ์

¹Kiattisak Sasut

มหาวิทยาลัยปทุมธานี, ประเทศไทย

Pathumthani University, Thailand

¹totobangkoknoi@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากลยุทธ์การบริหารโรงเรียน 2) พัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียน และ 3) ประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี กรอบแนวคิดของงานวิจัยนี้ได้สร้างขึ้นโดยประยุกต์ แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารงานโรงเรียนของ Wright and others ประชากรเป้าหมาย คือ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียนและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 จำนวน 30 คน, ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 30 คน และใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถามการสนทนากลุ่ม และการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ .85 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ คือ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย

¹อาจารย์ ดร.,หลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยปทุมธานี

พบว่า 1) กลยุทธ์การบริหารโรงเรียน มีจำนวน 4 กลยุทธ์ ประกอบด้วยกลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาวิชาการ
 แห่งการเรียนรู้ กลยุทธ์ที่ 2 การบริการจัดการด้านงบประมาณ กลยุทธ์ที่ 3 การบริหารจัดการด้าน
 บุคคล กลยุทธ์ที่ 4 การพัฒนาการบริหารจัดการศึกษา 2) ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียน
 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 จำนวน 4 กลยุทธ์ มี 48
 องค์ประกอบได้แก่กลยุทธ์การพัฒนาวิชาการแห่งการเรียนรู้ มี 16 องค์ประกอบ กลยุทธ์การบริหาร
 จัดการด้านงบประมาณ มี 10 องค์ประกอบ กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านบุคคล มี 13 องค์ประกอบ
 กลยุทธ์การพัฒนาการบริหารจัดการศึกษา มี 9 องค์ประกอบ 3) ผลการประเมิน กลยุทธ์การบริหาร
 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ด้านความ
 เหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับ มาก

คำสำคัญ : กลยุทธ์ การบริหารโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรี
 อยุธยา เขต 2

Abstract

The purposes of this research were to; 1) to study school administrative strategy, 2) to develop school administrative strategy and 3) to estimate school administrative strategy under the Jurisdiction of Phra Nakhon Sri Ayutthaya Primary Education Service Area Office 2. This research was studied by mixed method research. The conceptual framework of this research was applied from concepts and principles of school administration strategy (Wright and others). The target population consist of 30 administrators, assistant school administrators and teachers under the jurisdiction of Phra Nakhon Sri Ayutthaya primary education service area office 2 selected by purposive random sampling. The instruments used in this research was interview, focus group questionnaires and evaluate suitable and reliability by 30 experts with reliability of the whole questionnaire .85 . The statistics used for data analysis were mean, standard deviation and context analysis. The research results revealed that :1) school administrative strategy was 4 strategies that the first strategy was academic development of learning, the second strategy was budget management service, the third strategy was personnel management and the fourth strategy was development of educational management. 2) the result of school administrative development strategy under the jurisdiction of Phra Nakhon Sri Ayutthaya primary education service area office 2 were 4 strategies with 48 components that academic development of learning was 16 components,

budget management service was 10 components, personnel management was 13 components and development of educational management was 9 components. 3) estimate result of school administrative strategy under the jurisdiction of Phra Nakhon Sri Ayutthaya primary education service area office 2 found that suitability, possibility and usefulness were at much level.

Keywords: Strategy; School Administrative; Phra Nakhon Sri Ayutthaya primary education service area office 2

บทนำ

การบริหารการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญโดยมุ่งหวังให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้ได้ประโยชน์สูงสุด การดำเนินงานในเรื่องใดก็ตามจะสำเร็จลุล่วงต้องอาศัยกระบวนการบริหารที่ดี และหน้าที่ในการบริหารงานก็เป็นความรับผิดชอบของผู้บริหารสถานศึกษาในแต่ละแห่งว่าจะใช้กลยุทธ์อะไร ในการบริหารงานสถานศึกษาของตนให้ประสบผลสำเร็จมีความเป็นเลิศในทุกๆ ด้าน กลยุทธ์ในการบริหารงานจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารทุกคนจะต้องมีและสามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะการบริหารงานของโรงเรียนในทุก ๆ ด้านขึ้นอยู่กับผู้บริหารโรงเรียนเป็นสำคัญ อำนาจในการตัดสินใจทุกอย่างอยู่ที่ผู้บริหาร ดังนั้น การใช้กลยุทธ์ในการบริหารงานโรงเรียนจึงเป็นหัวใจในการดำเนินงานของโรงเรียน เพื่อให้โรงเรียนมีคุณภาพและประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 ได้บัญญัติให้สถานศึกษาเป็นหน่วยงานหลักที่มีอำนาจ หน้าที่ในการจัดการศึกษาและในการจัดการศึกษามี 3 รูปแบบคือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (มาตรา 15) ซึ่งการจัดการศึกษาในระบบเป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการศึกษาที่กำหนดให้มีสองระดับคือ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา (มาตรา 16) และการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดให้จัดในสถานศึกษา (มาตรา 18) และในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 กำหนดให้สถานศึกษามีอำนาจหน้าที่ในการบริหารกิจการของสถานศึกษาให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎระเบียบ และ ข้อบังคับของสถานศึกษา และในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 ได้กำหนดให้การบริหารสถานศึกษาแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป (มาตราที่ 39) และสอดคล้องกับกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนสู่มาตรฐาน สร้างความ

เป็นเลิศ และยกระดับสู่มาตรฐานสากล ตาม เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 80 (3) กำหนดให้รัฐต้องพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษา ในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สำนัก เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, (2560: 50) และจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง ที่สำคัญในหลาย ๆ บริบท การปฏิรูปประเทศ ให้มีความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วน เพื่อ ร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาประเทศ รวมทั้งร่วมจัดทำรายละเอียดยุทธศาสตร์ ของแผนฯ เพื่อมุ่งสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและตาม เจตนารมณ์ ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของ บุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การ สร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้า ทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัด สภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553) และสอดคล้องกับพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดช ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2520 ให้มีความสำคัญกับการศึกษาว่า

“การให้การศึกษาถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะเป็นการหล่อหลอม วางรูปแบบให้แก่คนชน ทั้งความรู้ ความสามารถ ทั้งจิตวิญญาณ” ดังที่ พรทิพย์ สุวรรณกุล, (2553: 2) กล่าวว่าตั้งแต่การ ประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช 2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 ตามมาตรา 39 ได้กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหาร การศึกษาไปยังเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาโดยยึดหลักการการจัดระบบโครงสร้างและ กระบวนการจัดการศึกษาให้มีความเป็นเลิศ ทำให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาทั้งในระดับชาติและ ระดับกระทรวงศึกษาธิการ ส่งผลให้ระบบการจัดการศึกษาของประเทศไทยมีการนำกลยุทธ์เชิง ธุรกิจและอุตสาหกรรมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา โดยมุ่งหวังเพื่อยกระดับการศึกษาของ ชาติสู่ระดับสากลโดยใช้หลักการ การประกันคุณภาพ การกำหนดมาตรฐานการศึกษา การบริหาร องค์กรการเรียนรู้ การจัดคุณภาพโดยรวม การนำระบบ โดยมุ่งหวังให้มีการจัดการศึกษาที่มี คุณภาพสอดคล้องกับสภาวะการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่คาดหวัง โรงเรียนจะต้องจัดเตรียมการให้มีการปรับปรุงหลักสูตร การสอน และองค์การ เพื่อทำหน้าที่ต่อไป ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Razik and Swanson, 2001) และผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเป็นผู้ริเริ่มให้ เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในโรงเรียน (Cunningham and Cordeiro, 2000)

ซึ่งกลยุทธ์เป็นแนวทางการดำเนินการเพื่อให้องค์กรสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในระยะยาว การทำให้กลยุทธ์เป็นความจริงต้องมีทั้งการวางแผน และการจัดการ ถ้าปราศจากการจัดการกลยุทธ์แล้ว องค์กรจะขาดความมุ่งหมายและทิศทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพแวดล้อมของการแข่งขันในปัจจุบัน การพัฒนากลยุทธ์ที่บรรลุความสำเร็จ ผู้บริหารจะต้องเข้าใจกลยุทธ์ กระบวนการเชิงกลยุทธ์ และทุกระดับภายในองค์กรต้องมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาและการดำเนินกลยุทธ์ สมยศ นาวิการ, (2556: 53) ดังนั้นการบริหารที่ดี และต้องการประสบความสำเร็จในอนาคต จะต้องเริ่มต้นด้วยการศึกษาการบริหารเชิงกลยุทธ์ เพราะโลกแห่งการบริหารมีความสลับซับซ้อนและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งจะต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงนั้น ถ้าผู้บริหารขาดความชำนาญในการกำหนดกลยุทธ์การปฏิบัติตามกลยุทธ์ จะทำให้ไม่สามารถพัฒนาองค์กรให้บรรลุเป้าหมายได้ ผู้บริหารในระดับองค์กรต่าง ๆ จึงต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับความรับผิดชอบในการกำหนดกลยุทธ์และกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ที่มีรูปแบบ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีภารกิจหลักในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพตามมาตรฐานและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ได้พัฒนาระบบและจัดทำแผนติดตามประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อเป็นเครื่องมือ ในการติดตามประเมินผล และรายงานผลการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ในการบริหารจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 มุ่งมั่นในการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดและคุณภาพและมาตรฐานการบริหารจัดการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยได้น้อมนำพระบรมราโชบาย ด้านการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณบดินทรเทพยวรางกูร สู่การปฏิบัติและปลูกจิตสำนึกความรักชาติ ศาสนาและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 เพื่อนำข้อค้นพบกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2
3. เพื่อประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ใช้ในการศึกษา กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ได้ดำเนินการ 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการตอบแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียนและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 15 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ระยะที่ 2 การพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 กลุ่มเป้าหมาย ที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) คือ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 15 คน ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน หรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญหรือมีประสบการณ์ด้านการบริหารโรงเรียน จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ระยะที่ 3 การประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ในด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเป็นประโยชน์ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียนและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ปีการศึกษา 2563 ซึ่งได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วยผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวน 10 คน รองผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 10 คน ครู จำนวน 10 คน รวม จำนวน 30 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีกลยุทธ์การบริหารโรงเรียน เอกสารอื่น รวมทั้งจากงานวิจัยที่เกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 มาสังเคราะห์โดยกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาของ การวิจัย มีองค์ประกอบดังนี้ 1) กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาวิชาการแห่งการเรียนรู้ 2) กลยุทธ์ที่ 2 การ บริหารจัดการด้านงบประมาณ 3) กลยุทธ์ที่ 3 การบริหารจัดการด้านบุคคล 4) กลยุทธ์ที่ 4 การ พัฒนาการบริหารจัดการศึกษา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างแน่นอน (Structured Interview) สัมภาษณ์ความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 1 ฉบับ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 สัมภาษณ์เกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 มีลักษณะการสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างแน่นอน (Structured Interview) จำนวน 1 ฉบับ จำนวน 17 ข้อ

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 เป็นการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ จำนวน 1 ฉบับ

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สถิติที่คุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ ความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item - Objective Congruence: IOC) และความ เชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) (ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์, 2542)

4.2 สถิติทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ สถิติทดสอบที (t-test of Independent Samples) (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2549) แล การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way Analysis of Variance : ANOVA) (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2546)

ผลการวิจัย

จากการศึกษา กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2 สรุปผล ดังนี้

1. กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2 ตามขอบข่ายการบริหารโรงเรียน ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) ผลการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย จากแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) เกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ซึ่งกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียนและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 15 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย พบว่า กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนมี 4 กลยุทธ์ ประกอบด้วย กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาวิชาการแห่งการเรียนรู้ กลยุทธ์ที่ 2 การบริหารจัดการด้านงบประมาณ กลยุทธ์ที่ 3 การบริหารจัดการด้านบุคคล กลยุทธ์ที่ 4 การพัฒนาการบริหารจัดการศึกษา ซึ่งพบว่า สภาพกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนจำนวน 4 กลยุทธ์ มี 48 องค์ประกอบ

2.การพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2

กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาวิชาการแห่งการเรียนรู้ มี 16 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) จัดทำ การวิจัยและการพัฒนาหลักสูตรขึ้นใช้เองให้ทันการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ และสังคม ทุกปี การศึกษา 2) ทำหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และมีความรู้และความสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข 3) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงความแตกต่างระหว่างบุคคล 4) ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ ความรู้มาใช้ เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา 5) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้รู้จักประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 6) จัดการเรียนการสอนโดยผสมสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนและสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีต่อสังคมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุก ๆ ด้าน 7) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอน สามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิด กระบวนการเรียนรู้ และมีความรู้ ความสามารถ ใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ ทั้งผู้สอน

และนักเรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการต่าง ๆ 8) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นตลอดเวลาและสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ 9) การจัดการและการประเมินผลของสถานศึกษาตามหลักสูตรสถานศึกษา โดยให้สอดคล้องกับนโยบายระดับประเทศ 10) จัดทำเอกสารหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นไปตามระเบียบการวัดและการประเมินผลของโรงเรียน 11) วัดผล ประเมินผล เทียบโอนประสบการณ์ ผลการเรียนรู้ และอนุมัติผลการเรียน 12) จัดให้มีการประเมินผลการเรียนทุกช่วงชั้นและแจ้งผลการเรียนแก่ผู้ปกครองเป็นระยะ และจัดสอนเสริมพัฒนาเด็กเก่ง ประเมินตามสภาพจริง สอนซ่อมเสริมนักเรียน ที่เรียนอ่อน 13) จัดให้มีการพัฒนาเครื่องมือในการวัดและประเมินผลโดยเน้นการประเมินตามสภาพจริงทุกภาคเรียน 14) จัดระบบสารสนเทศด้านการวัดผล การประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน เพื่อใช้ในการอ้างอิง ตรวจสอบ และใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียน การสอน 15) ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุมัติผลการประเมินการเรียนด้านต่าง ๆ เป็นรายปี รายภาค และตัดสินผลการผ่านช่วงชั้น และจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน 16) มีคณะกรรมการเทียบโอนของสถานศึกษาทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ดำเนินการและเสนอต่อผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้อนุมัติ

กลยุทธ์ที่ 2 การบริหารจัดการด้านงบประมาณ มี 10 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) จัดทำข้อมูลสารสนเทศทางการเงิน ข้อมูลทางการเงินของโรงเรียน คือ แผนชั้นเรียน ข้อมูลครู ข้อมูลนักเรียน และข้อมูลสิ่งอำนวยความสะดวกของสถานศึกษาโดยความร่วมมือของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 2) จัดทำระบบงบประมาณรายจ่าย โดยจัดทำล่วงหน้าระยะปานกลางและแผนงบประมาณ 3) เสนอแผนงบประมาณเพื่อขอความเห็นชอบ โดยเสนอแผนต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อใช้เป็นคำขอตั้งงบประมาณต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 4) จัดทำแผนงบประมาณ โดยจัดทำแผนงบประมาณและคำขอตั้งงบประมาณจะต้องทำร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่ 5) ประเมินคุณภาพการปฏิบัติงาน ตามที่ได้รับมอบหมาย 6) วางแผนประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยวางแผนการประเมินประสิทธิภาพ และประสิทธิผลการดำเนินงานของสถานศึกษา 7) วิเคราะห์และประเมินความประหยัด และคุ้มค่าในการใช้จ่ายทรัพยากรของโรงเรียน 8) วางแผนรณรงค์ส่งเสริมการระดมทุนเพื่อการศึกษา และทุนเพื่อการพัฒนาการศึกษา 9) จัดทำข้อมูลสารสนเทศและระบบการรับการจ่ายทุนการศึกษา เพื่อพัฒนาการศึกษาให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล คุ้มค่า และมีความโปร่งใส 10) สรุป รายงาน เผยแพร่ โดยจัดทำสรุปรายงานเผยแพร่ และเชิญผู้มีเกียรติ ผู้สนับสนุนทุนการศึกษา และทุนเพื่อการพัฒนาการศึกษาโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการเป็นกลุ่มการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กลยุทธ์ที่ 3 การบริหารจัดการด้านบุคคล มี 13 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) เสนอความต้องการบุคลากร เสนอต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยผ่านความเห็นชอบของเครือข่ายโรงเรียน 2) ดำเนินการสรรหาและจัดจ้าง เพื่อปฏิบัติการในตำแหน่งตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยผ่านการเห็นชอบของกลุ่มเครือข่าย และคณะกรรมการสถานศึกษา 3) แจ้งภาระงานและมาตรฐานเกี่ยวข้อง แจ้งภาระงาน มาตรฐาน คุณภาพงาน มาตรฐานวิชาชีพ จรรยาบรรณวิชาชีพ และเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานให้ผู้เกี่ยวข้องทราบเป็นลายลักษณ์อักษร 4) ดำเนินการทดลองปฏิบัติหน้าที่ ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานหรือเตรียมความพร้อมอย่างเข้มสำหรับผู้ได้รับบรรจุเข้าเป็นข้าราชการในตำแหน่ง “ครูผู้ช่วย” พร้อมนำเสนอประวัติและผลงาน 5) ส่งเสริม สนับสนุนให้มีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ พัฒนาบุคลากรที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด 6) รายงานผลการทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการ/เตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้ม แล้วแต่กรณีต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 7) ดำเนินการแต่งตั้ง/สั่งให้พ้นจากสภาพ 8) ส่งเสริมการพัฒนาตนเองของบุคคล ส่งเสริมให้บุคลากรมีคุณภาพและประสิทธิภาพสู่การพัฒนามาตรฐานวิชาชีพและคุณภาพการศึกษา 9) สร้างขวัญกำลังใจแก่บุคลากร โดยยกย่องเชิดชูเกียรติผู้มีผลงานดีเด่น และมีคุณงามความดีตามหลักเกณฑ์ และวิธีการอื่น ๆ ตามความเหมาะสม 10) วิเคราะห์ความจำเป็น โดยวิเคราะห์ความจำเป็นและความต้องการในการพัฒนา 11) จัดทำแผนพัฒนาบุคลากร 12) ดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามแผนที่กำหนด 13) สร้างและพัฒนาเครือข่ายในการพัฒนาบุคลากร

กลยุทธ์ที่ 4 การพัฒนาการบริหารจัดการศึกษา มี 9 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ประสานกับเครือข่ายการศึกษา เพื่อแสวงหาความร่วมมือ ความช่วยเหลือ ส่งเสริมสนับสนุนงานการศึกษาของโรงเรียน 2) เผยแพร่ข้อมูลเครือข่ายการศึกษา เพื่อให้บุคลากรและผู้เกี่ยวข้องทราบ 3) กำหนดแผนแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการกิจกรรม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่าย อย่างชัดเจน 4) ให้ความร่วมมือและสนับสนุนทางวิชาการแก่เครือข่าย 5) กำหนดแนวทางการวางแผน การบริหาร อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม 6) บำรุง ดูแล และพัฒนาอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้ มั่นคง ปลอดภัยและสวยงาม 7) ติดตามและตรวจสอบและสำรวจการใช้อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมทางการศึกษา 8) สถานศึกษาดำเนินการส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลายตามความสนใจ และความถนัดของนักเรียน 9) สรุป และประเมินผลเพื่อการปรับปรุง

3. ผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 จากผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 โดยกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน เมื่อพิจารณาจากกลยุทธ์ พบว่า มีผลการประเมินที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเรียงลำดับค่าเฉลี่ยไปหาน้อย 3 ลำดับแรกเป็น

รายการยุทธ์ คือ ด้านความเหมาะสม พบว่า กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านงบประมาณ อยู่ในระดับมากที่สุด กลยุทธ์การพัฒนาวิชาการแห่งการเรียนรู้ในระดับมาก และกลยุทธ์ การพัฒนาการบริหารจัดการศึกษา รู้อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากการศึกษา กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2 มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2 จากแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมายมาสังเคราะห์หากกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ได้กลยุทธ์จำนวน 4 กลยุทธ์ มี 48 องค์ประกอบ

จากข้อค้นพบเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 จำนวน 4 กลยุทธ์ 48 องค์ประกอบ ดังกล่าวข้างต้น มีความสอดคล้องกับ กรอบแนวคิดทฤษฎีของการวิจัย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Aikens, (2002 : 2105-A) ได้ศึกษาการพัฒนา กลยุทธ์ที่สามารถจะลดอุปสรรค และผลเพิ่มการปฏิบัติทางวิชาการ การมีพฤติกรรมในทางบวก ความสามารถในการทำแบบทดสอบมาตรฐานให้ได้ และมีโอกาสที่จะได้เข้าเรียนต่อหลังจากจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา คือ ให้สัมภาษณ์ และการอภิปรายกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ร่วมการวิจัยซึ่งผู้ปกครองของนักเรียนที่ชั้นเรียน ภาษาอังกฤษปีที่ 1 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนหนึ่ง ในสหรัฐอเมริกาตะวันออกเฉียงใต้ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ร่วมวิจัยมีความเข้าใจชัดเจนขึ้นเกี่ยวกับความต้องการ ที่จะให้มีประสบการณ์ทางการศึกษาของบุตรหลานของตนในทุกระดับชั้น อุปสรรคที่พบได้ระบุและแบ่งประเภทออกได้ 2 ด้าน ใหญ่ ๆ คือ การสื่อสารและการร่วมมือกันปฏิบัติ ผู้ปกครองกล่าวอย่างชัดเจนว่าการสื่อสารและการร่วมมือกันปฏิบัติที่เข้มแข็งและมีประสิทธิผลมากขึ้น เป็นกุญแจสำคัญที่จะกำจัดอุปสรรคเหล่านี้ให้ได้จึงจะทำให้ผู้ปกครองกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น และได้มีบทบาทมากขึ้นในการช่วยบุตรหลานของตนให้ศึกษาเล่าเรียนจนจบ บรรลุเป้าหมายทางการศึกษาที่สูงขึ้นและอยากที่จะเรียนตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สเตทแมน Stedman, (1987: 215) ที่ศึกษาวิจัยถึงความสำเร็จของโรงเรียนและสรุปได้ว่าลักษณะ ที่แสดงถึงความสำเร็จ ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับประสิทธิผลของโรงเรียนคือ 1) การเน้นที่ชาติพันธุ์และเชื้อชาติ 2) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง 3) การร่วมกันวางแผนดูแลนักเรียนระหว่างครูและผู้ปกครอง 4) หลักสูตรที่เน้นทางวิชาการ 5) การใช้และพัฒนาครูอย่างมีประสิทธิภาพ 6) การดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด 7)

ความรับผิดชอบของนักเรียนที่มีต่อโรงเรียน 8) สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย 9) การสอนที่ปราศจากปัญหา อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ คาวิลและสปริงส์ Caldwell and Spinks, (1990: 5) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) เน้นการเรียนการสอน 2) ความสามารถในการรับการตรวจสอบได้ 3) การมีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม และ 4) การมีแผนงานเพื่อพัฒนาวิชาชีพผู้บริหารและครู ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วพบว่ามี ความสอดคล้องในองค์ประกอบที่ 1 การพัฒนาวิชาการแห่งการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัย กิตติศักดิ์ เพ็ญกุล, (2558) ได้สรุปไว้ว่า กลยุทธ์การจัดการองค์การแห่งการเรียนรู้เพื่อการบริหาร สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสู่ประชาคมอาเซียน กลยุทธ์ที่ได้มี 5 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) พัฒนาระบบการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องต่อการพัฒนาผู้เรียน 2) ปฏิรูประบบบริหารจัดการให้มีคุณภาพ 3) พัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาให้มีความรู้และทักษะในการจัดการเรียนรู้ 4) พัฒนาแผนจัดการความรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน และ 5) พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิภาคในอาเซียน ซึ่งสอดคล้องกับ หอมจันทร์ จรรยาเอก, (2560) ได้สรุปว่า กลยุทธ์การพัฒนาวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนสู่ความเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์ คือ 1) กลยุทธ์การพัฒนานักศึกษาให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ 2) กลยุทธ์การใช้แหล่งการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 3) กลยุทธ์การเสริมสร้างสภาพแวดล้อมและบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ 4) กลยุทธ์การพัฒนางานวิจัย สิ่งประดิษฐ์ และนวัตกรรมเพื่อสร้างองค์ความรู้ของบุคลากรและนักศึกษา 5) กลยุทธ์การส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อการเรียนรู้ของบุคลากร และ 6) กลยุทธ์การใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ มีการรายงานผลการทำวิจัยในชั้นเรียนจากการพิจารณาเห็นได้ว่ามีความ สอดคล้อง Moxley, (2003: 359-413) ได้ศึกษากระบวนการวางแผนกลยุทธ์ที่นำมาใช้ในโรงเรียน ระดับตำบลทางตะวันออกเฉียงใต้ของสหรัฐอเมริกา มีจัดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาการวางแผนกลยุทธ์ในโรงเรียนระดับตำบลทางตะวันออกเฉียงใต้ของสหรัฐอเมริกาและถูกนำมาใช้ในโรงเรียน โดย การศึกษาครั้งนี้สำรวจจากผู้อำนวยการ 180 คน จาก 6 รัฐ ได้แก่ ฟลอริดาจอร์เจีย แคลิฟอร์เนียได้ เทนเนสซี เคนตักกี และมิสซิสซิปปี ผลการวิจัยพบว่า 84.5 % ของโรงเรียนมีแผนกลยุทธ์ที่เป็น ปัจจุบัน 94.4 % ของผู้อำนวยการเห็นด้วยกับผลของการวางแผนกลยุทธ์ได้มีการนำแหล่ง ทรัพยากรระดับตำบลมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ และเห็นด้วยกับประโยชน์ของการวางแผนกลยุทธ์ ที่สร้างคุณค่าให้กระบวนการทำงาน และ 66.7% ของผู้อำนวยการ จัดให้มีการวางแผนกลยุทธ์ที่มี ประสิทธิภาพอยู่ในระดับสูงหรือสูงมาก ซึ่งในการจัดอันดับประสิทธิภาพของการวางแผนกลยุทธ์ ของผู้อำนวยการนั้นมีความสัมพันธ์กับการใช้แหล่งทรัพยากรของตำบลอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่ง ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเป็นคุณค่าที่ได้รับจากกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ และกระบวนการในการเป็นผู้นำทางการศึกษาได้แสดงให้เห็นถึงส่วนประกอบโดยทั่วไป ได้แก่ วิสัยทัศน์ ภารกิจ การกำหนดเป้าหมาย การตรวจสอบการปฏิบัติงานกลยุทธ์แผนการปฏิบัติ

ความก้าวหน้าในการวัดผล และประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยครั้งนี้ในเรื่องของกลยุทธ์ที่ 2 การบริหารจัดการด้านงบประมาณ และสอดคล้องกับ วันเพ็ญ บุรีสูงเนิน, (2552: 254) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ประกอบด้วย 4 ด้านคือ 1 การบริหารสถานศึกษา 2. การบริหารและการสนับสนุน 3.การพัฒนาบุคลากร 4. การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สอดคล้องกับ Chen , (2004: 124-140) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ องค์ประกอบที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการความรู้ พบว่า ปัจจัยขององค์การที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีการนำการจัดการความรู้มาใช้ในองค์การ คือ มีผู้นำที่มีพฤติกรรมในการส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการจัดการความรู้โดยกำหนดไว้เป็นวิสัยทัศน์ขององค์การ และมีกลยุทธ์ที่เกี่ยวกับการจัดการความรู้ที่กำหนดไว้ในวิสัยทัศน์ด้วย และสอดคล้องกับ Arpie , (2014: 53-72) ได้ศึกษาการบริหารเชิงกลยุทธ์ในองค์กรที่เน้นผลการปฏิบัติงานเป็นหลัก พบว่า นโยบายการบริหารองค์กรที่มุ่งเน้นผลการปฏิบัติงาน ส่งเสริมให้องค์กรเกิดการยอมรับระบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ การเปลี่ยนแปลงแนวการบริหารงานนี้ทำให้การปฏิบัติงานเป็นลักษณะของการดำเนินธุรกิจมากขึ้น เน้นลูกค้า และผลการปฏิบัติและผลการปฏิบัติงานเป็นหลัก ทำให้ผลการดำเนินงานดีขึ้นมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตลอดจนสร้างความน่าเชื่อถือและความโปร่งใสในการทำงานอีกด้วย สอดคล้องกับ นางลักษณ์ เรือนทอง, (2550) ได้แบ่งองค์ประกอบการบริหารโรงเรียน ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ 1) การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ 2) ผู้บริหารและครูเป็นมืออาชีพ 3) การประกันคุณภาพ การตรวจสอบได้และความน่าเชื่อถือ 4) สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 5) การมีวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ร่วมกัน 6) เน้นการเรียนการสอน 7) การสอนที่มีวัตถุประสงค์ 8) มีความคาดหวังต่อนักเรียนสูง ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วพบว่า มีความสอดคล้องกันในเรื่องกลยุทธ์ ที่ 3 การบริหารจัดการด้านบุคคล และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ออสตินและเรโนลท์ Austin and Reynolds, (1990: 167) ที่ศึกษาวิจัยและรายงานว่าการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผลจะต้องมีลักษณะที่แสดงถึงความสำเร็จดังนี้ 1) การจัดอาคารสถานที่ 2) ภาวะผู้นำ 3) ความมีเสถียรภาพของบุคลากร 4) การจัดระบบของหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน 5) การพัฒนาบุคคล 6) การจัดเวลาเรียนให้มีประโยชน์สูงสุด 7) ความเป็นเลิศทางวิชาการที่ได้รับการยอมรับ 8) การมีส่วนร่วมและได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครอง 9) การวางแผนร่วมกัน 10) ความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน 11) การมีเป้าหมายและความคาดหวังร่วมกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกันในเรื่องของการบริหารวิชาการ การจัดระบบของหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน การจัดการอาคารสถานที่ การพัฒนาบุคคล สอดคล้องกับงานวิจัย ธาดา อักษรขึ้น, (2557) ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบของกลยุทธ์การบริหารโรงเรียน โสตศึกษาของประเทศไทยในทศวรรษหน้าประกอบด้วย 7 องค์ประกอบคือ 1) กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพครู และบุคลากร 2) กลยุทธ์ด้านการพัฒนาหลักสูตร

และการสอน 3) กลยุทธ์ด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 4) กลยุทธ์การพัฒนาการบริหารจัดการศึกษา 5) กลยุทธ์การพัฒนาด้านการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน 6) กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านงบประมาณ 7) กลยุทธ์การพัฒนาวิชาการเพื่อการเรียนรู้ เมื่อพิจารณาและสอดคล้องกับกลยุทธ์งานวิจัยครั้งนี้ คือกลยุทธ์ที่ 4 ด้านการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยครั้งนี้

2. ประเมินกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ถือได้ว่ากลยุทธ์การบริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 เป็นกลยุทธ์ที่ประกอบด้วยกลยุทธ์ 4 กลยุทธ์ ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ได้สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีของการวิจัย

ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ของกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ผ่านกระบวนการต่าง ๆ อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งล้วนแต่มีความสามารถ มีประสบการณ์ในด้านการบริหารโรงเรียน ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิสามารถให้ข้อเสนอแนะที่นำไปสู่การปฏิบัติได้จริงทุกขั้นตอนอย่างดี เมื่อนำมาประเมินคุณภาพด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเป็นประโยชน์ ของกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 พบว่า กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 เป็นกลยุทธ์จำนวน 4 กลยุทธ์ 48 องค์ประกอบ มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ได้สอดคล้องกับกรอบแนวคิด ทฤษฎีของการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ผู้อำนวยการโรงเรียนควรนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานโรงเรียนโดยจัดลำดับความสำคัญของแต่ละกลยุทธ์ ให้เหมาะสมกับบริบทจริงในโรงเรียน และคำนึงถึงนโยบายทางการศึกษา พร้อมทั้งสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และมีการติดตามประเมินผลในการนำไปใช้เป็นระยะ ๆ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ และควรนำกลยุทธ์การพัฒนาการบริหารจัดการศึกษา โดยการประสานสัมพันธ์กับเครือข่าย เพื่อแสวงหาความร่วมมือ ความช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การวางแผนร่วมกัน ค้นหาวิธีบำรุงรักษา

พัฒนาอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อมให้สวยงาม ปลอดภัย พร้อมใช้งาน ติดตาม ดูแล ตรวจสอบ และส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมได้อย่างหลากหลาย ตามความถนัด สนใจ ของนักเรียนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545. กรุงเทพฯ: ครูสภา
- กิตติศักดิ์ เพ็ญสกุล. (2558). การพัฒนากลยุทธ์การจัดการองค์การแห่งการเรียนรู้เพื่อการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสู่ประชาคมอาเซียน. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- กัลยา วาณิชบัญชา. (2546). การใช้ SPSS for Window ในการวิเคราะห์ข้อมูล. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: บริษัทธรรมสาร.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2544). การวิจัยเพื่อการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: ทิพย์บลีเคชั่น.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2549). เทคนิคการเขียนเค้าโครงการวิจัย: แนวทางสู่ความสำเร็จ. พิมพ์ครั้งที่ 1. ธาตา อักษรขึ้น. (2556). กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนโสตศึกษาของประเทศไทยในทศวรรษหน้า. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร
- นงลักษณ์ เรือนทอง. (2550). รูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์. (2542). ระเบียบวิธีวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. บุรีรัมย์ : สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (พ.ศ.2553). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก หน้า 1 (19 สิงหาคม 2542)
- พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ. (2546). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนที่ 62 ก หน้า 1 (6 กรกฎาคม 2546)
- พรทิพย์ สุวรรณกุล. (2553). ปัจจัยที่มีผลต่อลูกค้าในการเลือกใช้บริการลินเชื่อ : กรณีศึกษาธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- วันเพ็ญ บุรีสูงเนิน. (2552). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก. บัณฑิตวิทยาลัย . มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- สมยศ นาวิกา. (2556). *การบริหารแบบมีส่วนร่วม*. เรียกใช้เมื่อวันที่ 21 มกราคม 2563 จาก : <http://gotoknow.org/blog/mathu/334443>.
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2560) *หน้าที่และอำนาจของวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2548). *กลยุทธ์การตลาด การบริหารการตลาด และกรณีศึกษา*. กรุงเทพฯ: ซีระฟิล์มและโซเท็กซ์.
- หอมจันทร์ จรรยาเอก. (2560). *กลยุทธ์การพัฒนาวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนสู่ความเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล.
- Aikens, A.M. (2002). “*Parental Involvement : The Key to Academic Success,*” Dissertation Abstracts International.
- Arpie, B.G. (2014). “*Strategic Management in a Performance Based Organization,*” Journal of Teacher Education.
- Austin ,G.E.& Reynolds. (1990). *L.Managing for improved school effectiveness : An international surey*. School Organization.
- Caldwell,B.J.and Spinks, J.M. (1990). *The Self – Managing School : Administrative Science Quarterly*. London : Tayor and Francis (Mimeographed)
- Chen, L.Y. (2004). “*An Examination of the Relationships Among Leadership Behaviors, Knowledge Sharing, an Organizations Marketing Effectiveness in Professional Service Firm that have been Engaged in Strategic Alliances,*” Journal Educational Research.
- Cunningham, W.G., & Cordeiro, P.A. (2003). *Educational leadership: a problem-based approach*. Boston: Allyn and Bacon.
- Moxley, S.E.(2003) “*Strategic Planning Process Used in School Districts in the Southeastern United States,*” Dissertation Abstracts International.
- Razik, T.A. & Swanson, A. D.,(2001). *Fundamental concepts of educational leadership*. (2nd ed.), New Jersey : Merrill Prentice-Hall.
- Stedman, Lawrence C .(1987). “*It’s time we chang the the effective schools formula.*”

รูปแบบการบริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3
ADMINISTRATIVE MODEL WITH QUALITY AND EFFICIENCY OF
SMALL SIZE SCHOOLS UNDER THE JURISDICTION OF
SUPHANBURI PRIMARY EDUCATION
SERVICE AREA OFFICE 3

¹พัชรา จันทรรัตน์

¹ Patchara Jantararat

มหาวิทยาลัยปทุมธานี, ประเทศไทย

Pathumthani University, Thailand

¹totobangkoknoi@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผล 2) พัฒนารูปแบบการบริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผล และ 3) ประเมินรูปแบบการบริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผล ใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี ประชากรเป้าหมาย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และศึกษานิเทศก์ โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 จำนวน 30 คน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ จำนวน 15 คน แบบสอบถามการสนทนากลุ่ม จำนวน 15 คน และการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 30 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ คือ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วน

¹ อาจารย์ ดร.หลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยปทุมธานี

เบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผล มี 10 องค์ประกอบ คือ (1) คุณลักษณะของผู้บริหารและครู (2) การจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา (3) การพัฒนาผู้เรียนนักเรียน (4) การสนองตอบความต้องการและพัฒนาแหล่งเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ (5) การบริหารงบประมาณ (6) การบริหารจัดการหลักสูตร (7) การจัดการเรียนการสอน (8) การวัดและประเมินผล (9) การยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน และ (10) การสร้างความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน 2) รูปแบบการบริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผล พบว่า มี 10 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) คุณลักษณะของผู้บริหารและครู (2) การสร้างสภาพแวดล้อมของโรงเรียน (3) การพัฒนานักเรียน (4) การตอบสนองต่อความต้องการและการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ (5) การบริหารงบประมาณ (6) การจัดการหลักสูตร (7) การจัดการเรียนการสอน (8) การวัดและประเมินผล (9) การเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และ (10) การสร้างความพึงพอใจของผู้ปกครอง 3) ผลการประเมินรูปแบบการบริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผล พบว่า มีความเป็นไปได้ และมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : รูปแบบการบริหารงาน คุณภาพ ประสิทธิภาพ

Abstract

The objectives of this research were 1) to study component of administrative model with quality and efficiency, 2) to develop administrative model with quality and efficiency and 3) to estimate administrative model with quality and efficiency. This research was mixed method research. The target population consist of 30 school administrators, teachers and supervisors under the jurisdiction of Suphanburi Primary Primary Education Service Area Office 3 selected by simple random sampling. The tools used in this research was interview for 15 people, focus group questionnaires for 15 people and evaluate suitable and reliability by 30 experts. The statistics used for data analysis were mean, standard deviation and context analysis. The research results revealed that: 1) the component of administrative model with quality and efficiency were 10 components that (1) characteristics of administrators and teachers (2) environmental management of educational institution (3) learner development (4) respond the needs of learning resource development (5) budget administrative (6) curriculum management (7) instructional management (8) evaluation and assessment (9) achievement enhancement of

student and (10) parent's satisfaction. 2) administrative model with model with quality and efficiency were 10 components that (1) characteristics of administrators and teachers (2) environment management of educational institution (3) learner development (4) respond the needs of learning resource development (5) budget administrative (6) curriculum management (7) instructional management (8) evaluation and assessment (9) achievement enhancement of student and (10) parent's satisfaction. 3) estimate administrative model with quality and efficiency of small size school found that suitability and possibility were at much level.

Keywords : Administrative Model; Quality; Efficiency

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ให้ความสำคัญในการบริหารจัดการการศึกษาเอาไว้ โดยรัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาจนเข้ารับการศึกษา เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับโดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริมและสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติและการดำเนินการและตรวจสอบการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติด้วย การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ (กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560: 14-15)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มุ่งจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข กระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง การจัดการศึกษาให้ยึดหลักเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง กระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลักความมีเอกภาพ ด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับ กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษา แนวการจัดการศึกษา ต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคน มีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่า ผู้เรียน มีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษา ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสม การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ และให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสม ใช้วิธีการที่หลากหลาย หลักสูตรการศึกษาต้องมีลักษณะหลากหลาย โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัยและศักยภาพ มุ่งพัฒนานคนให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม มีการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ และให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา ที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ตลอดจนพัฒนาด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา พัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิต และผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถ และทักษะในการผลิต รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมีคุณภาพ ผู้เรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในโอกาสแรกที่ทำได้ เพื่อให้มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553: 3-21)

การจัดการศึกษา เป็นกระบวนการที่มีองค์ประกอบหลายประการ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่พึงปรารถนา ในการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ การจัดการศึกษา จึงเป็นความจำเป็นที่ทุกประเทศต้อง

ดำเนินการ เพื่อยกระดับคุณภาพประชากร และเพิ่มขีดความสามารถของประเทศ ในการแข่งขันระหว่างประเทศ เป็นกระบวนการอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายชัดเจน คือการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม ค่านิยม ความคิด การประพฤติปฏิบัติ ฯลฯ โดยคาดหวังว่า คนที่มีคุณภาพนี้จะทำให้สังคมมีความมั่นคง สงบสุข เจริญก้าวหน้าทันโลก แข่งขันกับสังคมอื่นในเวทีระหว่างประเทศได้ คนในสังคม มีความสุข มีความสามารถประกอบอาชีพการงานอย่างมีประสิทธิภาพ และอยู่ร่วมกันได้อย่างสมานฉันท์ การจัดการศึกษามีหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการศึกษาในสถานศึกษา นอกสถานศึกษา ตามอัธยาศัย ย่อมขึ้นกับความเหมาะสมสำหรับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกันไป เนื่องจากการจัดการศึกษาเป็นกระบวนการที่เป็นระบบ ดังนั้นการจัดการศึกษา จึงจำเป็นต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง มีบุคคลและหน่วยงานที่รับผิดชอบเข้าร่วมดำเนินการ มีรูปแบบ ขั้นตอน กติกา และวิธีการดำเนินการ มีทรัพยากรต่าง ๆ สนับสนุน และต้องมีกระบวนการประเมินผลการจัดการศึกษาที่เที่ยงตรงและเชื่อถือได้ด้วย ทั้งนี้ ผลผลิตของการจัดการศึกษาได้แก่ ผู้ที่ได้รับการศึกษา ส่วนผลลัพธ์ หรือผลสะท้อน สุดท้ายคือ การมีพลเมืองที่มีคุณภาพ และสังคมมีสภาพที่พึงประสงค์ การศึกษาเป็นเรื่องที่ต้องมีการจัดการ ไม่ใช่เรื่องที่จะให้ผู้ใดรับไปทำโดยไม่มีเป้าหมาย ไม่มีมาตรฐาน ไม่ได้คุณภาพ เพราะย่อมทำให้การศึกษาไม่มีทิศทาง ไม่เป็นระบบ ไม่คุ้มค่า และหากจัดผิดพลาด ก็ยากที่จะแก้ไข เพราะกระบวนการศึกษา เช่น ค่านิยมต่างๆ ได้ซึมซับเข้าไปในใจของผู้เรียน การจัดการศึกษาเป็นเรื่องของการลงทุน ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์แต่ละคน และเป็นการลงทุนเพื่อการอยู่รอดและพัฒนาของสังคม ทั้งนี้ เพราะการศึกษา ส่งผลกระทบและมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม วิทยาการ และเทคโนโลยี ที่จำเป็นในการทำงานและการใช้ชีวิต ยิ่งการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ในโลก เป็นไปอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลจากการพัฒนาทางเทคโนโลยีสารสนเทศและเทคโนโลยีด้านการสื่อสารใหม่ๆ พัฒนาการเหล่านี้ ย่อมท้าทายต่อการจัดการศึกษา เพราะได้เปิดโอกาสและให้ช่องทางการเรียนรู้ แก่บุคคลจำนวนมาก โดยให้รับรู้มากขึ้น มีเส้นขีดค้นด้านระยะทางน้อยลงกว่าเดิมมาก การจัดการศึกษา จึงเป็นเรื่องจำเป็น เพราะต้องการทรัพยากร (คน เงิน วัสดุอุปกรณ์เทคโนโลยี) สนับสนุนจำนวนมาก ต้องมุ่งไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ร่วมกันของสังคม ต้องนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของมนุษย์อย่างแท้จริง ในแง่การจัดการศึกษา จึงต้องมีการกำหนดเพื่อประกันว่า มนุษย์ได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ ตรงตามเป้าหมายประสงค์ร่วมกัน (ชวลลักษ์ รัตนวิทย์กุล, 2559: 1)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก จึงสนใจศึกษารูปแบบการบริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขต

พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 อันจะเป็นประโยชน์ทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติการ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพทางการศึกษาโดยรวมของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3
3. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และศึกษานิเทศก์ โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่

- 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ที่มีผลการทดสอบ O-NET สูง จำนวน 15 คน
- 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสนทนากลุ่ม ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการบริหารการศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 5 คน ครูวิชาการ จำนวน 5 คน ศึกษานิเทศก์ จำนวน 5 คน
- 3) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญสำหรับตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหา หาค่า IOC ของแบบสัมภาษณ์ หาค่า IOC แบบประเมินรูปแบบการบริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 5 คน
- 4) กลุ่มผู้ประเมินรูปแบบ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 30 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 10 คน ครูวิชาการ จำนวน 10 คน ศึกษานิเทศก์ จำนวน 10 คน

2. ขอบเขตของเนื้อหา

ผู้วิจัยได้บูรณาการหลักการ แนวคิด ทฤษฎีของ Hoy and Miskel, (2008: 292) และสังเคราะห์จากแนวคิดต่าง ๆ สรุปเป็นองค์ประกอบของการบริหารที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก มี 10 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) คุณลักษณะของผู้บริหารและครู 2) การจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา 3) การพัฒนานักเรียน 4) การสนองตอบความต้องการและการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 5) การบริหารงบประมาณ 6) การบริหารจัดการหลักสูตร 7) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 8) การวัดและประเมินผล 9) การยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน 10) การสร้างความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 3.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview)
- 3.2 แบบบันทึกข้อมูล (record form)
- 3.3 แบบสอบถามความคิดเห็น (feedback questionnaire)

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สถิติที่คุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ ความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item - Objective Congruence: IOC) และความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) (ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์, 2542)

4.2 สถิติทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ สถิติทดสอบที (t-test of Independent Samples) (ชูศรี วงศ์ตันนะ, 2549) และ การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way Analysis of Variance : ANOVA) (กัลยา วาณิชย์บัญชา, 2546)

ผลการวิจัย

จากการศึกษา รูปแบบการบริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 สรุปผล ดังนี้

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบการบริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ได้มาจากการวิเคราะห์แนวคิดของทฤษฎีระบบของ Hoy & Miskel และสังเคราะห์จากแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการบริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก และสัมภาษณ์ ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ที่มีผลการทดสอบ O-NET สูง จำนวน 15 คน พบว่า รูปแบบการบริหารงานที่มี

คุณภาพและมีประสิทธิภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก มี 10 องค์ประกอบหลัก 59 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

1.1 คุณลักษณะของผู้บริหาร และครู ประกอบด้วย 10 องค์ประกอบย่อย คือ 1) ผู้จัดการจัดการศึกษาที่ตนรับผิดชอบให้เป็นไปโดยเรียบร้อย นำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ 2) ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำ 3) ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง 4) ผู้บริหารมีการให้ขวัญ กำลังใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาอยู่เนือง ๆ 5) ผู้บริหารมีการมอบหมายงานบุคลากรในโรงเรียนตาม ความรู้ความสามารถอย่างเหมาะสม 6) ครูมีการเตรียมการเรียนการสอนล่วงหน้า 7) ครูจัด สภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน 8) ครูใช้สื่อและเทคโนโลยี ในการสอน 9) ครูมีการ วัดผลประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน และ 10) ครูมีการทำวิจัยในชั้นเรียน

1.2 การจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย คือ 1) มีอาคารสถานที่ ห้องเรียน และบรรยากาศแวดล้อม ที่ใช้ในการจัดการศึกษาที่เหมาะสม 2) มี สถานที่ ห้องเรียนในการจัดการศึกษาโดยการใช้สื่อทางไกล 3) ผู้บริหารสนใจดูแลสถานที่ศึกษาและ บรรยากาศแวดล้อม ให้มีความเพียงพอ เหมาะสม ปลอดภัย และการมีบรรยากาศแวดล้อมที่เอื้อ การเรียนรู้ 4) ครูมีความรับผิดชอบในการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม 5) มีการขอ งบประมาณเพื่อปรับปรุงสถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อมทุกปี

1.3 การพัฒนาผู้เรียน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย คือ 1) มีการเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน 2) มีการให้การศึกษอบรมคุณธรรม จริยธรรมแก่ผู้เรียน 3) มี การวัดผลประเมินผลผู้เรียนเป็นรายบุคคล 4) มีการส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้แก่ผู้เรียนอย่าง ต่อเนื่อง 5) มีระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน

1.4 การสนองตอบความต้องการและการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบย่อย คือ 1) โรงเรียนมุ่งเน้นความต้องการและความคาดหวังของ นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน 2) โรงเรียนมีการสร้างความสัมพันธ์อันดี และความผูกพันกับ นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน 3) โรงเรียนมีการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้เอื้อต่อการพัฒนา ศักยภาพของผู้เรียน 4) โรงเรียนมีการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของ ผู้เรียน 5) โรงเรียนมีการสร้างความพึงพอใจให้กับนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน 6) โรงเรียนมีการ ประเมินความต้องการของนักเรียนผู้ ปกครอง ชุมชนอยู่เสมอ และ 7) โรงเรียนมีการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ให้กับนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน

1.5 การบริหารงบประมาณ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย คือ 1) มีการ วิเคราะห์ความต้องการ 2) มีการวางแผนค่าใช้จ่าย 3) มีการควบคุมค่าใช้จ่าย 4) มีการวางแผน เกี่ยวกับรายได้ 5) มีการกำกับติดตามการใช้งบประมาณ

1.6 การบริหารจัดการหลักสูตร ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย คือ 1) โรงเรียน

จัดทำหลักสูตรเป็นตัวกำหนดเนื้อหาสาระ 2) โรงเรียนจัดทำหลักสูตรที่เหมาะสมกับท้องถิ่น 3) เนื้อหาสาระในหลักสูตร ควรทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา 4) ครูผู้สอน ทบทวนเนื้อหาสาระที่ตนสอน เพื่อปรับแก้ไขให้ถูกต้องทันสมัย และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน 5) มีการพัฒนาปรับปรุง หลักสูตรสถานศึกษาประจำปี

1.7 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบย่อย คือ 1) โรงเรียนมีกระบวนการเรียนการสอนที่หลากหลาย 2) มีการระดมความคิด การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 3) มีการนำผู้เรียนเรียนรู้นอกสถานที่เรียน 4) มีการใช้อุปกรณ์เครื่องมือประกอบ 5) รูปแบบวิธีการเรียนการสอนใหม่ๆ 6) เลือกใช้รูปแบบวิธีการเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนแต่ละกลุ่ม และเข้าใจธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียนของตน

1.8 การวัดผลและประเมินผล ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย คือ 1) กำหนดระเบียบแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผล และประเมินผลของสถานศึกษา 2) ส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง 3) พัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน 4) วัดและประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน 5) นำผลการประเมินไปพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้

1.9 การยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย คือ 1) การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้เต็มตามหลักสูตร 2) ส่งเสริมการเรียนรู้ให้เต็มตามศักยภาพของผู้เรียน 3) ส่งเสริมการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องตัวชี้วัดและมาตรฐาน 4) ส่งเสริมครูให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และ 5) ส่งเสริมผู้บริหารโรงเรียนให้เป็นผู้มีความสามารถเต็มตามบทบาทหน้าที่

1.10 การสร้างความพึงพอใจของผู้ปกครอง ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบย่อย คือ 1) การ จูงใจผู้ปกครองให้มีส่วนร่วมในการบริหารงาน 2) ส่งเสริมความร่วมมือผู้ปกครองในการบริหารงาน 3) สร้างความภูมิใจในด้านการแสดงฝีมือ 4) สร้างความรู้สึกเท่าเทียมกัน 5) ผู้ปกครองนักเรียนมีส่วนช่วยเหลือครอบครัวตัวเองและผู้อื่น รวมทั้งได้แสดงความจริงใจต่อหน่วยงาน 6) โรงเรียนมีความสัมพันธ์อันดีมิตรกับผู้ปกครอง

2. ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผล ของโรงเรียน ขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 จากการยกกร่างรูปแบบการบริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ที่ได้จากการวิเคราะห์ในระยะเวลาที่ 1 ผลการยกกร่างรูปแบบการ

บริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ประกอบด้วย 10 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) คุณลักษณะของผู้บริหาร และครู 2) การจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา 3) การพัฒนานักเรียน 4) การสนองตอบความต้องการและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 5) การบริหารงบประมาณ 6) การบริหารจัดการหลักสูตร 7) การ จัดกิจกรรมการเรียนการสอน 8) การวัดและประเมินผล 9) การยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน 10) การสร้างความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน เมื่อนำองค์ประกอบไปสนทนากลุ่ม โดย ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 คนแล้ว พบว่า โรงเรียนขนาดเล็ก ส่วนมากจะขาดปัจจัยในการบริหาร ทั้ง คน วัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณ และวิธีการบริหารที่ดี จึงควรหารูปแบบการบริหารที่มีคุณภาพและ ประสิทธิภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิ เห็นด้วยกับ คุณลักษณะของผู้บริหารและครู การจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา การพัฒนานักเรียน การสนองตอบความต้องการและพัฒนา แหล่งเรียนรู้ และ การบริหารงบประมาณ เห็นด้วยกับการบริหารจัดการหลักสูตร เพราะการ บริหารจัดการหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล มีความสอดคล้องกัน หลักสูตรดี การจัดการสอนดี และมีการวัดผล ก็จะทำให้การบริหารงานมีคุณภาพและประสิทธิผล เห็นด้วย กับการพัฒนาผู้เรียน เพราะผู้เรียน ผู้ปกครองเป็นผู้รับบริการ เน้นความสะอาด ปลอดภัย และเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน นำนักเรียนไปเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย มีการจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง และท้องถิ่นสนองความต้องการของผู้เรียน มี การจัดการเรียนการสอนแบบรวมชั้นและใช้ DLTV ในการช่วยสอน วัดผลตามสภาพจริงอิง ศักยภาพผู้เรียน เป็นรายบุคคล ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนอยู่ในระดับดี มีความพึงพอใจระดับ มากถึงมากที่สุด และผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะให้นำระบบวงจรคุณภาพ P D C A มา ดำเนินการทุกขั้นตอนการบริหารงานด้วย

3. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผลของโรงเรียน ขนาด เล็ก เพื่อหาค่าความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ของรูปแบบการบริหารงานที่มีคุณภาพและมี ประสิทธิภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยนำองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานที่มีคุณภาพและ ประสิทธิภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ไปหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา หรือค่า IOC จากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน พบว่ารูปแบบการ บริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 มีผลการประเมินความเที่ยงตรงทุกข้อ ค่า IOC = 1 แล้วนำ องค์ประกอบของรูปแบบ ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 30 คน ประเมินหาความเหมาะสมและความ เป็นได้ ผลการประเมิน รูปแบบการบริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก มีความเหมาะสม เป็นไปได้ ระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

จากการศึกษา รูปแบบการบริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 มีประเด็นที่สามารถนำมา อภิปรายผล ดังนี้

รูปแบบการบริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 พบว่า มีองค์ประกอบหลัก 10 องค์ประกอบ คือ คุณลักษณะของผู้บริหารและครู การจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา การพัฒนานักเรียน การสนองตอบความต้องการและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การบริหารงบประมาณ การบริหารจัดการหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน การสร้างความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ วิโรจน์ สารรัตนะ (2544 :26 - 27) ที่ศึกษาแล้วพบว่า องค์ประกอบในการประเมินความมีประสิทธิภาพของโรงเรียน มีภาวะผู้นำที่ดีทั้งผู้บริหารและคณะครู โรงเรียนมีจุดหมายชัดเจนเชื่อมโยงถึงวัตถุประสงค์ ในชั้นเรียนการปฏิบัติและการติดตามผล เน้นมาตรฐานด้านวิชาการสูง จัดบรรยากาศห้องเรียนมีชีวิตชีวา และเป็นระเบียบเรียบร้อย ครูมีความสัมพันธ์กับนักเรียนดี กระตุ้นการแสดงออก เข้าใจ จุดมุ่งหมายของบทเรียน มีการวางแผนและการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ โดยคำนึงถึงพัฒนาการของนักเรียน ทั้งด้านสังคมและอารมณ์ คณะครูที่มีคุณภาพ มีประสบการณ์และความชำนาญ มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม มีการบริหารและใช้ทรัพยากรที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผล มีความสัมพันธ์กับชุมชนผู้ปกครองและผู้นำ มีศักยภาพในการบริหาร เพื่อการเปลี่ยนแปลง แก้ปัญหาและพัฒนา อย่างเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน สอดคล้องกับ เซอร์จิโอวานนิ (Sergiovanni, 1991: 258-263) ที่ได้สรุปว่าสถานศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผล ประกอบด้วย การเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง มีแผนงานทางวิชาการที่ มีการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน มีบรรยากาศโรงเรียนในทางบวก ส่งเสริมความมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันแบบเป็นกลุ่ม มีการพัฒนาบุคลากรอย่างกว้างขวาง ใช้ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ส่งเสริมการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และดึงผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร สอดคล้องกับ ลูเนนเบิร์ก และออสเตียน (Lunenburg and Ornstein, 1996: 348) ซึ่งสรุปลักษณะการบริหารโรงเรียนที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผล ไว้ 7 ประการ คือ มีสภาพแวดล้อมที่เป็นระเบียบ ปลอดภัยไม่เป็นปัญหา และอุปสรรคสำหรับการเรียนการสอน มีพันธกิจของโรงเรียนมีความชัดเจน บุคลากรมีส่วนร่วมในพันธะสัญญาของเป้าหมายการเรียนการสอน และสามารถตรวจสอบได้ มีภาวะผู้นำทางวิชาการ โดยผู้บริหารมีความเข้าใจและประยุกต์ใช้งานวิชาการ อย่างมีประสิทธิภาพ มีบรรยากาศความคาดหวังสูง โดยครู

อาจารย์ สามารถแสดงออกถึงความรอบรู้ในทักษะเบื้องต้นให้นักเรียนเห็นได้ ทุ่มเวลาให้กับการทำงาน เพื่อวางแผนพัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนาทักษะ มีการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอเพื่อนำผลมาปรับปรุง และ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผู้ปกครอง สอดคล้องกับ ฮอย และมิสเกล (Hoy and Miskel, 2008: 373) ที่กล่าวว่าประสิทธิผลของโรงเรียน ต้องประกอบด้วยความสามารถ 4 ประการ คือ ความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ความสามารถในการพัฒนาทัศนคติทางบวก ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน ความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และสอดคล้องกับ อารุง จันทวานิช และคณะ (2546: 20-23) ที่ได้เสนอแนวคิดของโรงเรียนที่สมบูรณ์ ไว้ 14 องค์ประกอบ คือ ผู้เรียนมีคุณภาพมาตรฐาน มีการพัฒนาทุกด้าน เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุขเรียนต่อและประกอบอาชีพได้ โรงเรียนเป็นที่ชื่นชมของชุมชน โรงเรียนเป็นแบบอย่างและให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน และโรงเรียนอื่น การจัดกระบวนการเรียนรู้เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน การบริหารจัดการที่ดี ใช้โรงเรียนเป็นฐานและเน้นการมีส่วนร่วม การประกันคุณภาพการศึกษามีประสิทธิภาพเป็นส่วนหนึ่งของระบบบริหารโรงเรียน มีครูผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาและจำนวนเพียงพอ ลักษณะทางกายภาพของโรงเรียนได้มาตรฐาน หลักสูตรเหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น สื่ออุปกรณ์เทคโนโลยีทันสมัย แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนหลากหลาย งบประมาณมุ่งเน้นผลงาน สภาพแวดล้อมภายนอกของโรงเรียนดี มีบรรยากาศเอื้ออำนวยต่อการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ

เมื่อพิจารณาลำดับความสำคัญขององค์ประกอบ ทั้ง 10 องค์ประกอบ ซึ่งประกอบไปด้วย ลำดับที่ 1 คุณลักษณะของผู้บริหารและครู ลำดับที่ 2 การจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ลำดับที่ 3 การพัฒนานักเรียน ลำดับที่ 4 การสนองตอบความต้องการและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ลำดับที่ 5 งบประมาณ ลำดับที่ 6 การบริหารจัดการหลักสูตร ลำดับที่ 7 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ลำดับที่ 8 การวัดและประเมินผล ลำดับที่ 9 การยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน และลำดับที่ 10 การสร้างความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน เมื่อเรียงลำดับความสำคัญที่มีผลต่อการบริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผล สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผู้บริหารและครู เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อการบริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผลมากที่สุดเป็นลำดับ 1 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก บุคลากรถือเป็นหัวใจสำคัญในการนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ และเป้าหมายที่องค์กรตั้งไว้ การบริหารทรัพยากรบุคคลเป็นการที่ต้องการจะกระทำภารกิจหลักให้บรรลุวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพนั้น หน่วยงานจำเป็นจะต้องมีบุคลากรที่มีคุณภาพในปริมาณที่เหมาะสมกับงาน ซึ่งประโยชน์ของการพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน จะช่วยทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนการหรือวิธีการทำงานใหม่ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ช่วยเพิ่มกลยุทธ์ในการสร้างความสำเร็จในการทำงานและช่วยลดความซ้ำซ้อนของงาน

ช่วยทำให้การทำงานบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ด้วยวิธีการที่รวดเร็ว ช่วยทำให้องค์กรมีความเจริญก้าวหน้า หรือพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ ทำให้ได้ผลงานที่มีคุณภาพ ลดความสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย ประหยัดเวลา ทรัพยากร และกำลังคน องค์กรมีความสามารถในการกำหนดกลยุทธ์ เทคนิค วิธีการ ด้วยวิธีการทำงานที่เหมาะสม ลดปัญหาอุปสรรคและมีความสุขในการทำงาน และใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเอง เมื่อพัฒนาตนเองแล้วจะสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการพัฒนานั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่องานและองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับ ถวิล มาตรการ (2544) ที่ให้ทัศนะว่า การเป็นผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ สร้างประสิทธิผลในงานนั้น ต้องพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะอย่างน้อย 4 ประการ คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นปัจจัยสำคัญที่มีพลังสูงสุดในการกำหนดประสิทธิผลของโรงเรียนและกำหนดประสิทธิภาพของผู้บริหาร ประกอบด้วย ความมุ่งมั่นที่จะนำคณะบุคลากรและตั้งใจที่จะปฏิบัติงานด้วยความกระตือรือร้น สุขุม รอบคอบกับปัญหาที่ยุ่งยาก ซับซ้อน มีความคิดริเริ่มสูง มุ่งเป้าหมายความรู้ มีความกระฉับกระเฉงเกี่ยวกับกระบวนการสอน มีความเข้าใจเป้าหมายขององค์กร เป็นตัวอย่างที่ดีด้วยการทำงานหนัก ตระหนักถึงเอกลักษณ์เฉพาะของครู อาจารย์แต่ละคน เช่น เจตคติทักษะต่าง ๆ เพื่อให้การสนับสนุนให้สอดคล้องกับเอกลักษณ์เฉพาะเหล่านั้น คือสามารถมอบหมายงานการสอนให้ตรงกับความสามารถและความถนัดของครู อาจารย์ มีความสามารถสร้างความเป็นผู้นำให้กับครูอาจารย์ สร้างบรรยากาศการเรียนรู้มีภาวะผู้นำทางการศึกษาดังงานประจำ และเป็นผู้บริหารเชิงรุก มากกว่าเชิงรับ นั่นคือ เข้าหาปัญหาควบคุมสถานการณ์เตรียมพร้อม ป้องกัน สืบค้น ปรับประยุกต์เทคนิคและวิธีการต่าง ๆ ให้ทันสมัย สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และเมื่อพิจารณาตัวแปรที่สำคัญที่อธิบายองค์ประกอบนี้ ได้แก่ ผู้บริหารจัดการศึกษาที่ตนรับผิดชอบให้เป็นไปโดยเรียบร้อย นำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำ ต้องเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง มีการให้ขวัญ กำลังใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาอยู่เนื่อง ๆ มีการมอบหมายงานบุคลากรตามความรู้ความสามารถอย่างเหมาะสม ครูมีการเตรียมการเรียนการสอนล่วงหน้า ครูจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ใช้สื่อและเทคโนโลยี ในการสอน มีการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน และมีการทำวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งมีความสอดคล้องกับ บิลัญ ภูมิพาคม, (2550) ได้รูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารและประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 6 องค์ประกอบ คือ การมีวิสัยทัศน์ที่ดีความสามารถในการจูงใจการเป็นตัวอย่างที่ดีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนด้านความฉลาดและมีไหวพริบและด้านหลักในการปกครองโรงเรียน องค์ประกอบประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมี 8 องค์ประกอบ คือ ความสามารถในการผลิตความสามารถในการพัฒนาเจตคติความสามารถในการปรับตัวบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนความพึงพอใจในงานบุคลากรความสามัคคีของบุคลากรด้านการพัฒนาบุคลากรและ

การแก้ปัญหาภายใน และ สอดคล้องกับ จีระ พระสุพรรณ ที่ได้ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ 3 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการ ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วม ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ คือ ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา

2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญรองลงมาเป็นลำดับ 2 ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจาก การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นเป้าหมายสำคัญสำหรับพัฒนาเด็ก และเยาวชนผู้สอนต้องพยายามคัดสรรกระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์พัฒนาทักษะต่าง ๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ โดยยึดประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ เติบโตตามศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม โรงเรียนมีกระบวนการเรียนการสอนที่หลากหลาย มีการระดมความคิด การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีการนำผู้เรียนเรียนรู้นอกสถานที่เรียน มีการใช้อุปกรณ์เครื่องมือประกอบ มีรูปแบบวิธีการเรียนการสอนใหม่ๆ และเลือกใช้รูปแบบวิธีการเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนแต่ละกลุ่ม และเข้าใจธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียนของตน ซึ่งสอดคล้องกับ เซอร์จิโอแวนนิ ได้วิจัยลักษณะโรงเรียนที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ หรือโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จ พบว่าโรงเรียนที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จ ควรมีลักษณะเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง มีแผนงานทางวิชาการที่ดี มีจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน มีบรรยากาศโรงเรียนในทางบวก ส่งเสริมความมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันแบบเป็นกลุ่ม มีการพัฒนาบุคลากรอย่างกว้างขวาง ใช้ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ส่งเสริมการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของรูปแบบการบริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ รองจากคุณลักษณะของผู้บริหารและครู

3. องค์ประกอบรูปแบบการบริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผลอื่น ๆ อาทิ การพัฒนาผู้เรียน การสนองตอบความต้องการและการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชน การบริหารงบประมาณ การบริหารจัดการหลักสูตร การวัดและประเมินผล การยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน และการสร้างความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน และการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา มีความสำคัญเท่ากัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การบริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผล นอกจากจะมีผู้บริหารและครูเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาในโรงเรียนให้มีประสิทธิผลแล้ว องค์ประกอบ การพัฒนาผู้เรียน การสนองตอบความต้องการและ พัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชน การบริหารงบประมาณ การบริหารจัดการหลักสูตร การวัดและ ประเมินผล การยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน การสร้างความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน และการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ก็มีส่วนสำคัญในการบริหารงานให้มีคุณภาพและมี ประสิทธิภาพควบคู่กันไป ซึ่งมีความสอดคล้องกับนฤมล เจริญพรสกุล (2559) ที่ได้วิจัยปัจจัยที่ส่งผล ต่อประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษา ประกอบด้วย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ความพึงพอใจในงานของครู ความพึงพอใจของผู้ปกครอง ความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมในโรงเรียน และการบริหารงานในโรงเรียน คุณลักษณะของผู้บริหาร พฤติกรรม การบริหาร และภาวะผู้นำของผู้บริหาร คุณลักษณะของครู ความพึงพอใจในงานของครู พฤติกรรมด้านการเรียนของนักเรียน การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ปกครอง เจตคติของผู้เรียน และมีความสอดคล้องกับ นงลักษณ์ เรือนทอง ที่ได้วิจัยรูปแบบการ บริหารโรงเรียนที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผล ด้วย 8 องค์ประกอบ คือ การบริหารองค์กรแห่งการ เรียนรู้ ผู้บริหารและครูเป็นมืออาชีพ การประกันคุณภาพการตรวจสอบได้ ความน่าเชื่อถือ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การมีวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ร่วมกัน เน้นการเรียนการสอน การสอนที่มีวัตถุประสงค์ และ มีความคาดหวังต่อนักเรียนสูง จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ผู้เรียน การสนองตอบความต้องการและแหล่งเรียนรู้ของชุมชน งบประมาณ การบริหารจัดการหลักสูตร การวัดและประเมินผล ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน และ สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้รูปแบบการบริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผล เป็นรูปแบบการบริหารที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อให้เกิดการ พัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผลการวิจัยรูปแบบการบริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ครั้งนี้ ด้านคุณลักษณะของผู้บริหารและครู อยู่ในลำดับแรก จึงถือได้ว่า ทรัพยากรบุคคล สำคัญที่สุดต่อการบริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผล ดังนั้น โรงเรียนขนาดเล็ก จึงควรพัฒนาบุคลากรให้มีความรับผิดชอบต่องานที่มีภาวะผู้นำ เป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง มีการให้ขวัญกำลังใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาอยู่เนือง ๆ ส่วนครูต้องเตรียมการเรียนการสอนล่วงหน้าและจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ใช้สื่อและเทคโนโลยี ในการสอน มีการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน มีการสอนซ่อมเสริม ทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาปรับปรุงการจัดการเรียนรู้อยู่เสมอการบริหารจัดการหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ รองลงมาเป็นลำดับ 2 จึงถือได้ว่า การบริหารจัดการหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล มีความสำคัญต่อการพัฒนานักเรียน ดังนั้นโรงเรียน ขนาดเล็ก จึงควรนำการบริหารจัดการหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล ไปใช้เป็นเครื่องมือ ในการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2562). กรุงเทพฯ : บริษัทไฮเอ็ดพิมพ์ลิซซิ่ง จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับแก้ไข) ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545) ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2553). กรุงเทพฯ : บริษัท ไฮเอ็ดพิมพ์ลิซซิ่ง จำกัด.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2546). การใช้ SPSS for Window ในการวิเคราะห์ข้อมูล. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: บริษัทธรรมสาร.
- ชวลลักษ์ รัตนวรกุล. (2559). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคตะวันออก เชียงเหนือ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2544). การวิจัยเพื่อการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: ทิปปลิเคชั่น.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2549). เทคนิคการเขียนเค้าโครงการวิจัย: แนวทางสู่ความสำเร็จ. พิมพ์ครั้งที่ 1.
- ถวิล มาตรเลี่ยม. (2544). การปฏิรูปการศึกษาโรงเรียนเป็นฐานการบริหารจัดการ. กรุงเทพฯ : เสมาธรรม.

- นฤมล เจริญพรสกุล และคณะ. (2559). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ปิลัญญ์ ปฏิพิมพาคม. (2550). *รูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารและประสิทธิผลของสถานศึกษาเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์. (2542). *ระเบียบวิธีวิจัยพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. บุรีรัมย์ : สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2544). *โรงเรียนองค์การแห่งการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ : หจก.ทิพย์วิสุทธิ
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2561). *สรุปผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2561*. กรุงเทพฯ : ศุภสภา.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2541). *คู่มือประกอบวิชาชีพ*. กรุงเทพฯ : คุรุสภา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). *สรุปผลการดำเนินงาน 9 ปีของการปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2542-2551)*. กรุงเทพฯ : วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2548). *กลยุทธ์การตลาด การบริหารการตลาด และกรณีศึกษา*. กรุงเทพฯ : ซีระฟิล์มและโซเท็กซ์.
- อำรุง จันทวานิช. (2546). *แนวทางการบริหารและการพัฒนาสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ*. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.
- Hoy, W. K, and Miskel, C. G. (2008). *Educational Administration: Theory, Research, and Practice*, New York: McGraw-Hill.
- Lunenburg, Fred and Ornstein, Allan C. (1996). *Educational Administration : Concept and Practice*. New York : Wadsworth Publishing Company.
- Sergiovanni,T.J, (1991). *The principalship : A Reflectine Practice Perspective* . 2 ed. Needham Heights :Allyn and Bacon.

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของ
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2
STRATEGIC LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING
SCHOOL EFFECTIVENESS THE SCHOOLS UNDER CHAIYAPHUM
PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

—◆◆◆—
¹ภราดร ลีคะ และ ²นิยดา เปี่ยมพิชนะ

¹Paradorn Leekha and ²Niyada Piampuechana

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย

North Eastern University, Thailand

¹bonlee831@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา และประสิทธิผลของสถานศึกษา 2) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์กับประสิทธิผลของสถานศึกษา และ 3) ตัวแปรทำนายภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 จำนวนทั้งสิ้น 345 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง 0.95 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ผลการวิจัย พบว่า 1) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์กับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 พบว่า โดยภาพรวม

¹ นักศึกษา, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก และมีความสัมพันธ์เชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา ในรูปของคะแนนมาตรฐานมากที่สุด คือ ด้านการรวบรวมปัจจัยสู่การกำหนดกลยุทธ์ (X_2) ด้านมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ (X_3) กำหนดวิสัยทัศน์ (X_5) ด้านการคิดเชิงปฏิกิริยา (X_4) และด้านการคาดคะเนจากอนาคต (X_1) ตามลำดับ และได้ค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณเท่ากับ 92.80 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ร้อยละ 86.10 สามารถสร้างสมการพยากรณ์จากค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ที่อยู่ในรูปของคะแนนดิบ (B) และที่อยู่ในรูปของคะแนนมาตรฐาน (β) ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (Unstandardized Score)

$$\hat{Y}_i = 0.295 + 0.318X_2 + 0.226X_3 + 0.154X_5 + 0.113X_4 + 0.103X_1$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน (Standardized Score)

$$\hat{Z}_{yi} = 0.340Z_{x2} + 0.250Z_{x3} + 0.171Z_{x5} + 0.123Z_{x4} + 0.116Z_{x1}$$

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา, ประสิทธิผลของสถานศึกษา , สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2

Abstract

This research aimed to study: 1) the strategic leadership of the administrators and school effectiveness, 2) the relationship between the strategic leadership of the administrators and the school effectiveness, and 3) the predictive variables for the strategic leadership of the administrators affecting to the school effectiveness under Chaiyaphum Primary Educational Service Area Office 2. The sample group included 345 school administrators and teachers under Chaiyaphum Primary Educational Service Area Office 2. The research instrument was the five-rating scaled questionnaires with the reliability valued 0.95. The statistics for analyzing the data contained the percentage, mean, standard deviation, Pearson Product Moment Correlation Co-efficient and the stepwise multiple regression co-efficient. The research findings included: 1) The relationship between the strategic leadership and the school effectiveness under

Chaiyaphum Primary Educational Service Area Office 2 found the correlation in the much level, and the positive correlation at the statistical significance level of .01. 2) The administrators' strategic leadership affecting to the school effectiveness revealed the regression co-efficient value of the administrators' strategic leadership in the standardized score at the most level and exposed the aspects of collecting the factors into the strategic regulation (X2), having ability in critical thinking (X3), regulating vision (X5), reformative thinking (X4), and the aspect of the estimation from future (X1) respectively. Also, receiving the multiple co-efficient valued 92.80 at the statistical significance level of .01 with the predictive co-efficient in 86.10%, enabling to construct the predictive equation model of the regression co-efficient predictors in the unstandardized (B) and in the standard score model (β) as follows:

Unstandardized Score

$$\hat{Y}_i = 0.295 + 0.318X_2 + 0.226X_3 + 0.154X_5 + 0.113X_4 + 0.103X_1$$

Standardized Score

$$\hat{Z}_{yi} = 0.340Z_{x2} + 0.250Z_{x3} + 0.171Z_{x5} + 0.123Z_{x4} + 0.116Z_{x1}$$

Keywords : strategic leadership of administrators, school effectiveness, Chaiyaphum Primary Educational Service Area Office 2

บทนำ

คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติได้ดำเนินการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์ไว้ 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) ด้านการสร้างความมั่นคง 2) ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน 3) การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน 4) ด้านการสร้างโอกาสบนความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันทางสังคม 5) ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 6) ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับกับภารกิจของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 3 “ยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน” เนื่องจากคนเป็นหัวใจของการบริหารจัดการ และคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา หากไร้ซึ่งคนก็ไม่สามารถกำหนดเป้าหมายการพัฒนาได้ว่าจะพัฒนาไปเพื่ออะไรและเพื่อใคร ซึ่งในยุทธศาสตร์นี้ได้ขยายความไว้ว่า “เพื่อพัฒนาคนและสังคมไทย ให้เป็นรากฐานที่แข็งแกร่งของประเทศ มีความพร้อมทางกาย ใจ สติปัญญา มีความเป็นสากล มีทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย

มีคุณธรรมจริยธรรม รู้คุณค่า ความเป็นไทย มีครอบครัวที่มั่นคง โดยมีกรอบแนวทางที่ให้
ความสำคัญ ได้แก่ 1) การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิตให้สนับสนุนการเจริญเติบโตของ
ประเทศ 2) การยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ให้มีคุณภาพเท่าเทียมและทั่วถึง 3) การ
ปลูกฝังระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ 4) การสร้างเสริมให้คนมีสุขภาวะที่ดี
และ 5) การสร้างความอยู่ดีมีสุข ของครอบครัวไทย เสริมสร้างบทบาทของสถาบันครอบครัวในการ
บ่มเพาะจิตใจให้เข้มแข็ง” โดยมุ่งให้ความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิตอย่างมี
คุณภาพและได้รับประโยชน์จากการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติอย่างเท่าเทียม เพื่อเป็นกรอบทิศทาง
และแนวทางให้หน่วยงานของทางราชการ นำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและเกิด
ประสิทธิผล (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

ประสิทธิผลของสถานศึกษามีความซับซ้อนด้านมโนทัศน์ สามารถนิยามว่าเป็นระดับที่
สถานศึกษาบรรลุผลในเป้าหมายระยะสั้น (ดูที่ผลผลิต) และการบรรลุเป้าหมายระยะยาว (ดูที่
กระบวนการ) ระดับการเลือกสะท้อนต่อผู้มีส่วนได้ประโยชน์เชิงยุทธศาสตร์ การบรรลุประโยชน์
เฉพาะตนของนักเรียน ผล และภาวะวงจรชีวิตของสถานศึกษาในการศึกษาและประเมิน
ประสิทธิผลของสถานศึกษาอาจกระทำได้ 5 แนวทาง คือ แนวทางการบรรลุเป้าหมาย แนวทางเชิง
ระบบ แนวทางกลุ่มผู้เกี่ยวข้องทางเชิงกลยุทธ์ แนวทางค่านิยมที่มีการแข่งขัน และแนวทางบูรณา
การ ซึ่งในแต่ละแนวทางมีรายละเอียด ดังนี้ 1) แนวทางการบรรลุเป้าหมาย (The Goal
Attainment Approach) แนวทางนี้ เน้นที่ผล (Ends) มากกว่าที่วิธีการ (Means) นิยามของ
ประสิทธิผลสถานศึกษา คือ ระดับการบรรลุผลของเป้าหมายที่กำหนดไว้ ฐานคติ (Assumptions)
ของแนวทางนี้ คือ สถานศึกษา มีเป้าหมายแน่นอน (Ultimate Goal) มีเป้าหมายไม่มากเกินไป
เป็นที่เข้าใจตรงกัน และมีความคิดเห็นพ้องต้องกันด้วย การวัดความก้าวหน้าของเป้าหมายเป็นสิ่งที่
กระทำได้ ไม่เหมาะสำหรับการวัดประสิทธิผลของสถานศึกษาวัดโดยยึดเป้าหมายที่เป็นจริง (Actual
Goal) ไม่ใช่เป้าหมายที่กำหนดไว้ในเอกสารทางการ (Official Goal) ควรให้ความสำคัญในการ
กำหนดเป้าหมายของสถานศึกษา การวัดประสิทธิผลสถานศึกษาในแนวนี้เหมาะสำหรับสถานศึกษา
ที่บริหารโดยยึดวัตถุประสงค์ 2) แนวทางเชิงระบบ (The Systems Approach) แนวทางนี้เชื่อว่า
การพิจารณาทั้งระบบ นิยามประสิทธิผลสถานศึกษาพิจารณาทั้งระบบ นิยาม สถานศึกษา เป็น
ความสามารถของสถานศึกษาในการแสวงหาทรัพยากร การผลิต การจรรีกรักษาเสถียรภาพและ
ความสมดุลของระบบย่อยภายในสถานศึกษา มีปฏิสัมพันธ์อย่างประสบความสำเร็จกับสิ่งแวดล้อม
ภายนอก แนวทางเชิงระบบวิธีการ (Means) มากกว่าผลที่ได้ (Ends) ทำให้ผู้บริหารตระหนักถึง
ความสำคัญของสถานศึกษาที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในสถานศึกษา การศึกษาตามแนวทางนี้
เหมาะสำหรับสถานศึกษาที่มีเป้าหมายคลุมเครือไม่สามารถวัดได้ชัดเจน จึงเสี่ยงมาใช้เกณฑ์

ความสามารถในการแสวงหาปัจจัยนำเข้า (input Criterion) แทนเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำให้เป้าหมายของสถานศึกษาบรรลุผล (Output Criterion)

ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์อย่างยั่งยืน ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลของสถานศึกษาเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิผล เป็นบุคคลที่มีแนวความคิดเพื่อการบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาเป็นหลัก โดยมีระดับความคาดหวังสูงกว่าผู้นำทั่วไป มีเงื่อนไขของการบังคับบัญชา และการโน้มน้าวจิตใจที่จะนำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์หรือสนับสนุนสถานศึกษาในภาพรวม เป็นแบบของผู้นำที่ให้ความสำคัญต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาโดยการใช้การบริหารเชิงกลยุทธ์ เป็นกระบวนการดำเนินงานที่มีวัตถุประสงค์เพื่อชนะคู่แข่งชั้นระหว่างสถานศึกษากับบริบทแวดล้อม จึงเป็นรูปแบบของการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ (DuBrin, 2004) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์มีความสำคัญมากต่อความสำเร็จของกิจการของสถานศึกษา ช่วยให้ผู้บริหารสามารถมองเห็นภาพรวมและขอบเขตได้กว้างขวางและชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้น เพราะการดำเนินงานเชิงกลยุทธ์จะมีความลึกซึ้งในการวิเคราะห์ปัญหาในระดับที่มีนัยสำคัญต่ออนาคตของสถานศึกษา ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่าภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการกำหนดและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายในสถานศึกษาตามทิศทางที่ชัดเจนและเป็นเครื่องนำทางที่เป็นรูปธรรม โดยช่วยให้สมาชิกเข้าใจในวิสัยทัศน์วัตถุประสงค์และทิศทางที่แน่นอนของสถานศึกษาไม่ก่อให้เกิดความสับสนหรือความขัดแย้งในการทำงาน ซึ่งจะทำให้สถานศึกษาสามารถบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ (ชัยพัชร เลิศลักษณ์ทวีกุล, 2561) อีกทั้ง Matthew Lynch (2012) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ประกอบด้วย 2 ประการ คือ 1) กระบวนการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Processes) ได้แก่ การสร้างความคิดรวบยอด การพัฒนาบุคลากร การติดตามและการปฏิบัติตามกลยุทธ์ 2) วิธีการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Approaches) ได้แก่ การตัดสินใจในการวางแผน การเข้าใจในเป้าหมาย การลงมือเขียนแผนกลยุทธ์ และการปฏิบัติตามแผน

ดังนั้น ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาซึ่งตัวแปรทำนายภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ด้านใดบ้างที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนและกำหนดนโยบาย ปรับปรุงแก้ไขการบริหารสถานศึกษา ส่งเสริมและพัฒนางานในสถานศึกษา สร้างแรงจูงใจและกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษาด้วยความพอใจ มีความภาคภูมิใจสามารถปฏิบัติงานให้ บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายและมีความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของสถานศึกษา รวมถึงเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนา ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษา ชุมชน สังคม และผู้เรียนอันเป็นหัวใจ สำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิชัยภูมิ เขต 2
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์กับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิชัยภูมิ เขต 2
3. เพื่อศึกษาตัวแปรทำนายภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิชัยภูมิ เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 เป็นการวิจัยเชิงสาเหตุ (Causal Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประชากรที่ใช้ในวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 263 สถานศึกษา ผู้บริหารจำนวน 298 คน และจำนวนครู 2,043 คน รวมทั้งสิ้น 2,341 คน

กลุ่มตัวอย่างกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 ปีการศึกษา 2565 โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรคำนวณของ (Taro Tayamane, 1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Statified Random Sampling) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 47 คน กลุ่มตัวอย่างของครูผู้สอน จำนวน 298 คน รวมทั้งสิ้น 345 คน จากจำนวนสถานศึกษา 63 แห่งวิธีการสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้รูปแบบการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) (ธานีรินทร์ ศิลป์จารุ 2555)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ ซึ่งมี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ซึ่งมีเนื้อหาประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เป็นการสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อพฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 ในประเด็น ดังนี้ 1) ด้านการคาดคะเนจากอนาคต 2) ด้านการนำปัจจัยมากำหนดกลยุทธ์ 3) ด้านความสามารถในการคิดวิเคราะห์ 4) ด้านการคิดเชิงปฏิกิริยา 5) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เป็นการสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประถมศึกษา ประเด็น ดังนี้ 1) ความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง 2) ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทักษะคติทางบวก 3) ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา 4) ความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา 5) ด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) และสร้างสมการเพื่อพยากรณ์ตัวแปรตาม โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression)

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 สามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 2 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ดังแสดงตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 2 ภาพรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับปฏิบัติการ

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชัยภูมิเขต 2		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1.	ด้านการคาดคะเนจากอนาคต	3.63	0.60	มาก	5
2.	การรวบรวมปัจจัยสู่การกำหนดกลยุทธ์	3.66	0.59	มาก	2
3.	ด้านมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์	3.64	0.60	มาก	4
4.	ด้านการคิดเชิงปฏิบัติ	3.64	0.59	มาก	3
5.	ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์	3.66	0.57	มาก	1
รวม		3.65	0.59	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่าภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.65$, S.D. = 0.59) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = 0.57) รองลงมาคือ การรวบรวมปัจจัยสู่การกำหนดกลยุทธ์ ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = 0.59) ด้านการคิดเชิงปฏิบัติ ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.59) ด้านมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.60) ตามลำดับ และด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ด้านการคาดคะเนจากอนาคต ($\bar{X} = 3.63$, S.D. = 0.60)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์กับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 2 พบว่า มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก มีค่าเท่ากับ 0.925 และมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 2 โดยภาพรวมและรายด้าน

ประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาชัยภูมิเขต 2 โดยภาพรวมและรายด้าน		ระดับปฏิบัติการ			
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1	ความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง	3.62	0.57	มาก	3
2	ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทักษะคิดทางบวก	3.61	0.58	มาก	4
3	ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา	3.68	0.57	มาก	1
4	ความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา	3.65	0.60	มาก	2
5	ความพึงพอใจในการทำงานของครู	3.58	0.62	มาก	5
รวม		3.62	0.57	มาก	

จากตารางที่ 2 ประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.62$, S.D.=0.57) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านโดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา ($\bar{X}=3.68$, S.D.=0.57) รองลงมา คือ ความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา ($\bar{X}=3.65$, S.D.=0.60) ความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ($\bar{X}=3.62$, S.D.=0.57) ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทักษะคิดทางบวก ($\bar{X}=3.61$, S.D.=0.58) ตามลำดับ และด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู ($\bar{X}=3.58$, S.D.=0.62)

3. ตัวแปรทำนายภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 2 แสดงดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2

ตัวแปร	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X	Y
X ₁	1.00						
X ₂	0.793**	1.00					
X ₃	0.863**	0.818**	1.00				
X ₄	0.859**	0.820**	0.862**	1.00			
X ₅	0.840**	0.787**	0.841**	0.795**	1.00		
Y	0.828**	0.884**	0.863**	0.859**	0.840**	0.925**	1.00

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

จากตารางที่ 3 พบว่าผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ คือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Coefficient) ของตัวแปรในการวิจัย พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 5 ตัวแปร มีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมด 15 คู่ มีค่าแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เป็นความสัมพันธ์เชิงบวกจำนวน 15 คู่ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุดมีค่าเท่ากับ 0.884 เป็นความสัมพันธ์ระหว่าง การรวบรวมปัจจัยสู่การกำหนดกลยุทธ์ (X₂) กับประสิทธิภาพของสถานศึกษา (Y) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำสุดมีค่าเท่ากับ 0.793 เป็นความสัมพันธ์ระหว่างด้าน การคาดคะเนจากอนาคต(X₁) กับการรวบรวมปัจจัยสู่การกำหนดกลยุทธ์ (X₂) เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์กับประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 โดยภาพรวม พบว่า มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมากมีค่าเท่ากับ 0.925 และมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณา

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์กับประสิทธิผลของสถานศึกษาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านการรวบรวมปัจจัยสู่การกำหนดกลยุทธ์ (X_2) ($r=0.884$) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก ด้านความสามารถในการคิดวิเคราะห์ (X_3) ($r=0.863$) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านการคิดเชิงปฏิกิริยา (X_4) ($r=0.859$) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ (X_5) ($r=0.840$) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01และด้านการคาดคะเนจากอนาคต (X_1) ($r=0.828$) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

จากการศึกษา ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 2 สามารถอภิปรายผลที่ได้ ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา

จากผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษา มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถในการคาดการณ์เหตุการณ์และเตรียมความพร้อมการบริหารสถานศึกษาสู่มาตรฐานชาติและมาตรฐานสากลในอนาคตได้ดี มีการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกและภายในสถานศึกษาเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาอย่างชัดเจน มีการคิดเชิงบูรณาการเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังแสดงออกถึงความรับผิดชอบเป็นอย่างดีต่อการวางแผนกลยุทธ์เพื่อกำหนดทิศทางและจุดมุ่งหมายรวมของสถานศึกษา รวมทั้งยังมีความยืดหยุ่นในการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนเพื่อให้นักเรียนมีคุณภาพเพิ่มขึ้น อันจะนำไปสู่ประสิทธิผลของสถานศึกษาสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัย นพวรรณ บุญเจริญสุข (2560) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียน จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ผลวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 โดยผลรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นอันดับหนึ่ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาได้มองเห็นทิศทางของสถานศึกษาในอนาคตอย่างชัดเจน โดยเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งเป็นผู้ที่รับรู้ปัจจัยทางการจัดการศึกษาและข้อมูลต่างๆของสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี มีการนำข้อมูลที่ได้มาร่วมกันกำหนด

วิสัยทัศน์ของสถานศึกษาที่มุ่งเน้นการสร้างเป้าหมายทั้งด้านเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในการพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพรอบด้าน และสะท้อนผลลัพธ์ที่ต้องการและต้องทำให้ได้ทั้งปริมาณนักเรียนที่เพิ่มขึ้นและการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ และทำให้สถานศึกษามีประสิทธิผลสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ เหมือนฝัน นันทียกุล (2563) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเอกชนในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยความคิดเชิงปฏิวัติ และการกำหนดวิสัยทัศน์อยู่ในลำดับสูงสุด รองลงมา คือ ความคาดหวังและสร้างโอกาสสำหรับอนาคต องค์กรประกอบมุ่งคนและมุ่งสัมพันธ์ ทักษะด้านความคิดระดับสูง และความสามารถในการนำปัจจัยมากำหนดกลยุทธ์ ตามลำดับ

2. ประสิทธิภาพของสถานศึกษา

จากผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพของสถานศึกษา ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน ที่เป็นเช่นนั้นอาจเนื่องมาจากประสิทธิภาพของสถานศึกษา คือระดับผลสำเร็จของสถานศึกษาที่เกิดจากความสามารถในการบริหารงานของผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด โดยได้รับความร่วมมือของครู บุคลากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนในสถานศึกษาเพื่อการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา ซึ่งทำให้สถานศึกษามีความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีความสามารถพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก มีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมสถานศึกษา และการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ดี ความสามารถในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา และความพึงพอใจในการทำงาน ทำให้การพัฒนาสถานศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่คาดหวังไว้ ส่งผลให้ประสิทธิภาพของสถานศึกษาสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ นพวรรณ บุญเจริญสุข, ภารดี อนันต์นาวิ, สถานพร พงษ์พิกุล (2561) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพของสถานศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของสถานศึกษามีภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดด้านการรวบรวมปัจจัยสู่การกำหนดกลยุทธ์ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ และด้านการมีความคิดความเข้าใจระดับสูงที่ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นอันดับหนึ่ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการพัฒนาเพื่อเปลี่ยนแปลงวิธีดำเนินงานให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษา มี

การวิเคราะห์หลักสูตรประเมินมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดเพื่อพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2

จากผลการวิจัย ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์กับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 โดยภาพรวม พบว่า มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก มีค่าเท่ากับ 0.925 และมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์กับประสิทธิผลของสถานศึกษาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านการรวบรวมปัจจัยสู่การกำหนดกลยุทธ์(X_2) ($r=0.884$) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก ด้านมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์(X_3) ($r=0.863$) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านการคิดเชิงปฏิบัติ (X_4) ($r=0.859$) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ (X_5) ($r=0.840$) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และด้านการคาดคะเนจากอนาคต (X_6) ($r=0.828$) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าพฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในแต่ละด้านของปัจจัยมีความสัมพันธ์กันและมีความสัมพันธ์ของปัจจัยอยู่ในระดับมาก หากผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่แสดงให้เห็นถึงมีความรู้ความสามารถในการแก้ปัญหา นำพาสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ ทำให้ส่งผลต่อบุคคลากรในสถานศึกษามีแรงขับเคลื่อนในการปฏิบัติงานในสถานศึกษาอย่างเต็มความสามารถ ได้ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของนพวรรณ บุญเจริญสุข (2560) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษามีความสัมพันธ์กันในทางบวก ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของนันท์นภัส สุทธิการ (2562) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษามีความสัมพันธ์กันในทางบวก ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความสามารถวางแผนกลยุทธ์และขับเคลื่อนกลยุทธ์ทำให้สถานศึกษาบรรลุเป้าหมาย เพื่อหาแนวทางแก้ไขและพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิผล ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญด้านความพึงพอใจในการทำงานของครูที่สามารถปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายและมีความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน มีการสำรวจและรวบรวมปัจจัยต่างเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในกำหนดกลยุทธ์ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกและภายในสถานศึกษา เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- ชัยพัชร เลิศลักษณ์ทวีกุล. (2561), *บทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์*. เข้าถึงได้จาก [http://old.deonetraining.com /team_member.11](http://old.deonetraining.com/team_member.11) กุมภาพันธ์ 2561. 25 มกราคม 2562. วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ (2555) *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS*. พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพฯ : บิสซิเนสอาร์แอนด์ซี.
- นพวรรณ บุญเจริญสุข (2560) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา กับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นพวรรณ บุญเจริญสุข (2560) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา กับประสิทธิผลของสถานศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6. วารสารวิชาการสถาบันการพลศึกษา, 10(2), 274-291.
- นันทน์ภัส สุทธิการ (2562) *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 11 จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561 *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564*. กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.
- เหมือนฝัน นันทียกุล (2562) *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารโรงเรียนเอกชนสู่ความเป็นเลิศในจังหวัดนครปฐม*. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
- DuBrin, (2004) *Leadership: Research Findings, Practice, and Skills*. Boston: Houghton

การศึกษาการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5
THE STUDY OF USING AUTHORITY OF SCHOOL
ADMINISTRATORS UNDER KHON KAEN PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 5

¹สพัตรา แสนประเสริฐ และ ²นิยดา เปี่ยมพีชนะ

¹Supatra Sanprasert and ²Niyada Piampuechana

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย

North Eastern University, Thailand

¹supatramomay8@gmail.com

Received: January 6, 2023; **Revised:** February 22, 2023; **Accepted:** March 25, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา และ 2) เปรียบเทียบการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 5 จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่และประสบการณ์ในการทำงาน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 จำนวน 337 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามคือ 0.99 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานแบบทีที่เป็นอิสระต่อกัน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบจำแนกทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า 1) การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยภาพรวมอยู่ในระดับ

¹ นักศึกษา, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

มาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านอำนาจทางกฎหมาย มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านอำนาจจากการให้รางวัล และมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านอำนาจจากการอ้างอิง 2) การเปรียบเทียบระดับปฏิบัติการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกันมีระดับปฏิบัติการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลการเปรียบเทียบระดับปฏิบัติการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีระดับปฏิบัติการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ : การใช้อำนาจ, ผู้บริหารสถานศึกษา, สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 5

Abstract

This research aimed to study: 1) using the authority of the school administrators, and 2) the comparison of using the authority of the school administrators under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 5, divided by duty positions and working experiences. The sample group comprised 337 school administrators and teachers under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 5. The research instrument was the five-rating scaled questionnaires with the reliability valued 0.99. The statistics for analyzing the data contained the frequency, percentage, mean, standard deviation and the hypothesis testing with the independent sample by the One-Way-Analysis of variance. The research findings revealed that: 1) The school administrators' using authority under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 5 appeared as a whole in the much level, finding the aspect of the legal authority exposing the most mean score, the latter showed the aspect of the authority from giving prizes and with the least mean implying the authority from references. 2) The comparative of the practice levels of using the authority of school administrators with different duty positions showed that the practice levels of school administrators' using authority as a whole revealed differently at the statistical significance level of .01; and the

comparison of the practice levels of school administrators' using authority, divided by working experiences exposed that the school administrators and teachers with different working experiences had the practice levels of the school administrators' using the authority as a whole indifferently.

Keywords: using authority, school administrators, under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 5

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ตามมาตรา 39 กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง (Ministry of Education, 2010) และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.2547 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 27 กำหนดให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้บังคับบัญชาของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา และมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้ 1) การควบคุม ดูแลให้การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สอดคล้องกับนโยบาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการตามที่คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ประจำเขตพื้นที่การศึกษากำหนด 2) พิจารณาเสนอความดีความชอบของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา 3) ส่งเสริมสนับสนุนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 4) จัดทำมาตรฐานภาระงานสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา 5) ประเมินผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อเสนอคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ประจำเขตพื้นที่การศึกษา และ 6) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ กฎหมายอื่นหรือตามที่คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ประจำเขตพื้นที่การศึกษา หรือคณะกรรมการสถานศึกษามอบหมาย (Ministry of Education, 2010) พระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับ ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาท และอำนาจหน้าที่ในการสั่งการและบังคับบัญชาตามกฎหมาย

การบริหารสถานศึกษา เป็นคณะบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการให้ความร่วมมือเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ เป็นคนดีในสังคม มีกระบวนการในการบริหารสถานศึกษาที่เหมาะสมมีประสิทธิภาพบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายการบริหารสถานศึกษา เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในเรื่องการจัดระบบการศึกษา เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาและบุคคลที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษา ที่มุ่งไปสู่ความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ (อัจฉรา จงดี, 2560) การบริหารสถานศึกษาจึงมีความเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจและอำนาจเป็นการเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพยากรทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรทางกายภาพ บุคคล เศรษฐกิจ สังคม หรือทางจิตวิทยา ซึ่งบุคคลอื่นอยากจะได้ ดังนั้นบุคคลที่เป็นเจ้าของทรัพยากรจึงเป็นผู้มีอำนาจเหนือคนอื่นๆ เหล่านั้น (Knezevich, 1984) ซึ่งความสำคัญของการใช้อำนาจสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด พหุคติ จุดมุ่งหมาย ความต้องการ และค่านิยมของผู้อื่นได้ (French and Raven, 1959) การใช้อำนาจสำหรับผู้บริหารถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง การทราบและเข้าใจเกี่ยวกับ หลักการ แนวคิด ทฤษฎี องค์ประกอบเกี่ยวกับการใช้อำนาจก็ย่อมทำให้ผู้บริหารสามารถใช้อำนาจได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมมากยิ่งขึ้น ดังที่ French and Raven (1959) ได้แบ่งประเภทของการใช้อำนาจออกเป็น 5 ประเภท คือ 1) อำนาจจากการให้รางวัล (Reward Power) 2) อำนาจจากการบังคับ (Coercive Power) 3) อำนาจตามกฎหมาย (Legitimate) 4) อำนาจจากการอ้างอิง (Referent Power) และ 5) อำนาจจากความเชี่ยวชาญ (Expert Power)

การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน คือ งานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคลและงานบริหารทั่วไป มีความจำเป็นเป็นอย่างมากที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีการรู้ความเข้าใจในการบริหารงานโดยการใช้อำนาจในด้านต่างๆให้เหมาะสมเพื่อลดความขัดแย้งในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษามีความมุ่งมั่นทุ่มเทในการทำงาน มีความรับผิดชอบนำความรู้ความสามารถที่มีอยู่มาใช้ในการบริหารงานและแก้ปัญหาทางานได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพสามารถบริหารงานวิชาการ บริหารงานบุคลากร บริหารงบประมาณ และบริหารทั่วไปได้เป็นอย่างดีมีภาวะความเป็นผู้นำ สามารถสร้างแรงจูงใจให้ครูอุทิศตนในการปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายนโยบายจากรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยคำนึงถึงความถูกต้องและเหมาะสมในการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา ส่งผลให้ข้าราชการครูมีความผูกพันต่อองค์กร และยอมอุทิศตน ทุ่มเทในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความรู้ความสามารถ (นวลจันทร์ แสงอุไร, 2560)

ปัจจุบันการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ได้ประสบปัญหาจากรายงานผลการสรุปการย้ายของผู้บริหารและข้าราชการครู ปี 2564 ที่ผ่านมา พบว่า มีผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษาบางแห่งได้ยื่น

คำร้อง ขอย้ายภายในเขตพื้นที่และภายในศูนย์เครือข่าย ทำให้เกิดปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน การขาดแคลนบุคลากร (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5, 2564) และจากการสำรวจสภาพปัญหาการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 พบว่า สถานศึกษาบางแห่งได้มีการร้องเรียนการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา ในกรณีที่ผู้บริหารสถานศึกษาใช้อำนาจในการเลือกปฏิบัติ การพิจารณาความดีความชอบ การใช้อำนาจแบบเข้มงวด นับว่ามีผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู ซึ่งเป็นสาเหตุของการขอย้ายสถานศึกษาทั้งผู้บริหารสถานศึกษาและครูอย่างต่อเนื่องในปีที่ผ่านมา อีกทั้งการใช้อำนาจการให้รางวัลแก่ครูยังไม่เหมาะสมโดยมีการเลือกปฏิบัติ เฉพาะกลุ่มบุคคลจึงทำให้ครูเกิดความคับข้องใจในการปฏิบัติงานไม่เต็มความสามารถ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับการใช้อำนาจในการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้สถานศึกษามีประสิทธิผลเพิ่มขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้อำนาจโดยหลีกเลี่ยงการเกิดปัญหาและอุปสรรคและหลีกเลี่ยงการกระทบกับความรู้สึกของครูให้มากที่สุด (สุพัตรา แสนประเสริฐ, 2565)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 เพื่อเป็นแนวทางและประโยชน์ในการปรับปรุงพัฒนาการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ให้เหมาะสม อันจะส่งผลทำให้การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาประสบความสำเร็จในด้านการบริหารจัดการ ซึ่งจะส่งผลให้บุคลากรในสถานศึกษาปฏิบัติงานอย่างเต็มประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่องให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5
2. เพื่อเปรียบเทียบการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่และประสบการณ์ในการทำงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การศึกษาการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 จำนวน 257 โรงเรียน เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 233 คน และครูผู้สอน จำนวน 1,892 คน รวมทั้งสิ้น 2,125 คน

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 จากโรงเรียน 51 แห่ง กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณจากสูตรของ Taro Yamane ที่ระดับความคลาดเคลื่อนในการสุ่ม 0.05 ด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling technique) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 337 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 37 คน และครูผู้สอน จำนวน 300 คน แล้วทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ ซึ่งมี 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะเป็นการตรวจสอบรายการ (Check list) มีคำตอบให้เลือกได้แก่ 1) ตำแหน่งหน้าที่ 2) ประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ 1) อำนาจจากการให้รางวัล 2) อำนาจการบังคับหรือลงโทษ 3) อำนาจทางกฎหมาย 4) อำนาจจากการอ้างอิง และ 5) อำนาจจากการเป็นผู้เชี่ยวชาญ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การศึกษาการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 สรุปผลดังนี้

1. การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ดังแสดงตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ภาพรวมและรายด้าน

การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา		ระดับปฏิบัติ			
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1.	1. ด้านอำนาจจากการให้รางวัล	4.24	0.60	มาก	2
2.	2. ด้านอำนาจการบังคับหรือลงโทษ	4.22	0.69	มาก	3
3.	3. ด้านอำนาจทางกฎหมาย	4.26	0.66	มาก	1
4.	4. ด้านอำนาจจากการอ้างอิง	4.16	0.70	มาก	5
5.	5. ด้านอำนาจจากการเป็นผู้เชี่ยวชาญ	4.19	0.62	มาก	4
รวม		4.21	0.54	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่าการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านอำนาจทางกฎหมาย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านอำนาจจากการให้รางวัล อยู่ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านอำนาจจากการอ้างอิง อยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบระดับปฏิบัติการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกันมีระดับปฏิบัติการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านอำนาจจากการให้รางวัล ด้านอำนาจทางกฎหมาย ด้านอำนาจจากการอ้างอิง และด้านอำนาจจากการเป็นผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกันมีระดับปฏิบัติการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านอำนาจการบังคับหรือลงโทษไม่แตกต่างกัน และผลการเปรียบเทียบระดับปฏิบัติการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีระดับ

พฤติกรรมการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านอำนาจการบังคับหรือลงโทษ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีระดับพฤติกรรมการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่นๆไม่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน เป็นรายคู่เฉพาะด้านที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ โดยวิธีของ Scheffe ปรากฏผลดังนี้ ผลการเปรียบเทียบการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน ด้านอำนาจการบังคับหรือลงโทษ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 5 ปี กับ 5 – 10 ปี มีระดับพฤติกรรมการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการบังคับหรือลงโทษแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง การศึกษาการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 สามารถอภิปรายผลที่ได้ ดังนี้

1. ผลการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ ความเข้าใจและความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาแบบกระจายอำนาจที่มุ่งเน้นการใช้อำนาจจากการให้รางวัล อำนาจการบังคับหรือลงโทษ อำนาจทางกฎหมาย อำนาจจากการอ้างอิง อำนาจจากการเป็นผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาสามารถใช้อำนาจได้อย่างถูกต้อง เป็นธรรม และมีประสิทธิภาพได้อย่างสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ที่มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา ส่งผลให้การทำงานบรรลุเป้าหมาย อีกทั้งมีการให้รางวัลตอบแทนแก่ครูผู้สอนที่สามารถปฏิบัติงานได้ประสบผลสำเร็จ และเปิดโอกาสให้ครูที่กระทำความผิดได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ดีขึ้น ประกอบกับครูผู้สอนให้การยอมรับในการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ควรปฏิบัติตาม จึงส่งผลให้ครูผู้สอนมีความเคารพนับถือ เกิดความเชื่อมั่นในผู้บริหารสถานศึกษา มีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานเพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของพิชามญชุ์ ส้ารวม (2560) ได้ศึกษาการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้าน มีระดับการ

ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ อำนาจความเชี่ยวชาญ รองลงมา คือ อำนาจสารสนเทศ และค่าเฉลี่ยน้อยสุดคือ อำนาจการบังคับ สอดคล้องกับงานวิจัยของนวลจันทร์ แสงอุไร (2560) ได้ศึกษาการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ผลการวิจัยพบว่า ระดับการใช้อำนาจของผู้บริหารที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านอำนาจตามกฎหมาย รองลงมาคือ ด้านอำนาจการให้รางวัล ด้านอำนาจจากการอ้างถึง ด้านอำนาจจากความเป็นผู้เชี่ยวชาญ ด้านอำนาจจากการเชื่อมโยง ด้านอำนาจการเป็นเจ้าของข้อมูลข่าวสาร และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านอำนาจการบังคับ ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านอำนาจตามกฎหมาย ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารสถานศึกษาโดยยึดอำนาจตามกฎหมาย ให้เป็นไปตามระเบียบและกฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัดอย่างเป็นธรรม ที่สามารถตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดข้อตกลงร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับกฎระเบียบของสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของนวลจันทร์ แสงอุไร (2560) ได้ศึกษาการใช้อำนาจของผู้บริหารที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ผลการวิจัยพบว่า ระดับการใช้อำนาจของผู้บริหารที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านอำนาจตามกฎหมาย รองลงมาคือ ด้านอำนาจการให้รางวัล ด้านอำนาจจากการอ้างถึง ด้านอำนาจจากความเป็นผู้เชี่ยวชาญ ด้านอำนาจจากการเชื่อมโยง ด้านอำนาจการเป็นเจ้าของข้อมูลข่าวสาร และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านอำนาจการบังคับ ตามลำดับ และสอดคล้องกับวิจัยของพนมกฤต บริสุทธิ (2560) ได้ศึกษาการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมฐานบินกำแพงแสน ผลการวิจัยพบว่า ระดับการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมฐานบินกำแพงแสน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านอำนาจตามกฎหมาย รองลงมาคือ ด้านอำนาจการให้รางวัล ด้านอำนาจโดยตำแหน่ง ด้านอำนาจความเชี่ยวชาญ ด้านอำนาจโดยผู้อ้างอิง ด้านการใช้อำนาจส่วนบุคคล และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านอำนาจโดยการบังคับตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่และประสบการณ์ในการทำงานสามารถอภิปรายผล ดังนี้

2.1 ผลการเปรียบเทียบระดับปฏิบัติการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกันมีระดับปฏิบัติการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้ และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านอำนาจจากการให้รางวัล ด้านอำนาจทางกฎหมาย ด้านอำนาจจากการอ้างอิง และด้านอำนาจจากการเป็นผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกันมีระดับปฏิบัติการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่ใช้อำนาจด้านต่างๆในการปฏิบัติหน้าที่โดยตรงซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาอาจคิดว่าการใช้อำนาจในด้านต่างๆของตนเองนั้นถูกต้องและเหมาะสม แต่สำหรับครูผู้สอนเป็นผู้ที่ต้องปฏิบัติตามซึ่งอาจจะเกิดความพึงพอใจ และไม่พึงพอใจหรือการเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยในการใช้อำนาจจากการให้รางวัล อำนาจทางกฎหมาย อำนาจจากการอ้างอิง และอำนาจจากการเป็นผู้เชี่ยวชาญ จึงทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ส่วนด้านอำนาจการบังคับหรือลงโทษ ผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกันมีระดับปฏิบัติการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการควบคุมคุณภาพการปฏิบัติงานของครูผู้สอน โดยการตรวจสอบการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิด กำกับ ติดตาม นิเทศการทำงานของครูผู้สอนอยู่เสมอ มีการเสนอแนะหรือแนะนำด้วยวาจาในสถานการณ์ที่เหมาะสมเมื่อครูผู้สอนทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และมีการกำหนดการลงโทษในความผิดแต่ละลักษณะไว้อย่างชัดเจน และเป็นธรรม ประกอบกับครูผู้สอนมีความเชื่อมั่นในการใช้อำนาจการบังคับหรือลงโทษของผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นธรรม จึงทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็น ด้านอำนาจการบังคับหรือลงโทษ ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของพนมกฤต บิริสุทธิ์ (2560) ได้ศึกษาการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมฐานบินกำแพงแสน ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมฐานบินกำแพงแสน จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีความคิดเห็นต่อการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาทางด้านอำนาจการบังคับหรือลงโทษไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Yahya and Altinkurt (2012) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งอำนาจของผู้บริหารโรงเรียนและระดับความน่าเชื่อถือของ

องค์กรครูในตรรกี พบว่า การใช้อำนาจที่ดีของผู้บริหารจะมีระดับความน่าเชื่อถือที่มากขึ้น ความไว้วางใจในผู้บริหารเป็นสิ่งสำคัญ

2.2 ผลการเปรียบเทียบระดับปฏิบัติการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีระดับปฏิบัติการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากหรือน้อยไม่มีผลต่อการใช้อำนาจจากการให้รางวัล อำนาจทางกฎหมาย อำนาจจากการอ้างอิง อำนาจจากการเป็นผู้เชี่ยวชาญ เนื่องจากการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นไปตามกฎระเบียบและข้อบังคับต่างๆให้สอดคล้องกับมาตรฐานของสถานศึกษา และมาตรฐานของชาติอย่างเข้มงวด ซึ่งสอดคล้องกับการปฏิบัติงานของครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากหรือน้อยไม่มีผลต่อระดับปฏิบัติการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีระดับปฏิบัติการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของรัตนวรรณ ภูทวี (2564) ได้ศึกษา ความคิดเห็นของครูต่อการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนศรีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 พบว่า ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนศรีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านอำนาจการบังคับหรือลงโทษ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีระดับปฏิบัติการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่นๆไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 5 ปี มีระดับปฏิบัติการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการบังคับหรือลงโทษแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 5 ปี ยังขาดประสบการณ์ในการใช้อำนาจด้านอำนาจการบังคับหรือลงโทษ ยังไม่รู้จักเทคนิคหรือวิธีการที่เหมาะสมเพื่อลดความขัดแย้งในสถานศึกษา เพราะการใช้อำนาจการบังคับหรือลงโทษในบางเหตุการณ์ ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องเข้าใจว่าจะใช้อำนาจการบังคับหรือลงโทษ อย่างไรเพื่อให้เกิดความขัดแย้งในสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงาน น้อยกว่า 5 ปี ยังขาดความเข้าใจในการใช้อำนาจด้านอำนาจการบังคับหรือลงโทษ ขาดวุฒิภาวะ มีความอดทนน้อย จึงอาจจะทำให้ไม่เห็นด้วยกับการใช้อำนาจของ

ผู้บริหารสถานศึกษา ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 5 – 10 ปี เริ่มมีประสบการณ์ในการใช้อำนาจด้านอำนาจการบังคับหรือลงโทษ รู้จักเทคนิคหรือวิธีการที่เหมาะสมเพื่อลดความขัดแย้งในสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 5 – 10 ปี เมื่อมีประสบการณ์ในการทำงานมากขึ้นก็จะมีวุฒิภาวะ มีเหตุผล และยอมรับการใช้อำนาจด้านอำนาจการบังคับหรือลงโทษ ของผู้บริหารสถานศึกษาได้อย่างไม่มีข้อโต้แย้ง ส่วนด้านอื่นๆไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ ความเข้าใจในการใช้อำนาจสามารถใช้อำนาจในด้านต่างๆบริหารงานทั้ง 4 กลุ่มงานได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ครูผู้สอนเกิดกำลังใจ มีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีศักยภาพที่สามารถตอบโจทย์การศึกษาสมัยใหม่ได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลันดา คำจันทร์ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การใช้อำนาจของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในอำเภอคลองหลวง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 พบว่า ครูที่มีประสบการณ์การทำงาน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการใช้อำนาจของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาใน อำเภอคลองหลวง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ ด้านอำนาจการบังคับหรือลงโทษ อำนาจการบังคับ อำนาจการให้รางวัล อำนาจตามกฎหมาย อำนาจความเชี่ยวชาญ อำนาจอ้างอิง และสอดคล้องกับ พิชามณูชู่ ส้ารวม (2560) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การใช้ อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี โดยผลการศึกษา พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการ ใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ .05 คือ ด้านอำนาจการบังคับหรือลงโทษ อำนาจการบังคับ อำนาจการให้รางวัล อำนาจตามกฎหมาย อำนาจความเชี่ยวชาญ อำนาจอ้างอิง อำนาจสารสนเทศ และอำนาจบารมี

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ในครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการใช้อำนาจด้านต่างๆในการบริหารสถานศึกษาแบบกระจายอำนาจที่ถูกต้อง มุ่งเน้นการใช้อำนาจจากการให้รางวัล อำนาจการบังคับหรือลงโทษ อำนาจทางกฎหมาย อำนาจจากการอ้างอิง อำนาจจากการเป็นผู้เชี่ยวชาญ ในการบริหารงานทั้ง 4 กลุ่มงาน ได้แก่ กลุ่มบริหารงานวิชาการ กลุ่มบริหารงบประมาณ กลุ่มบริหารงานบุคคล และกลุ่ม

บริหารงานทั่วไป ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ จะเห็นได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาสามารถใช้อำนาจได้อย่างถูกต้อง เป็นธรรม และมีประสิทธิภาพได้อย่างสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ที่มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา ส่งผลให้การทำงานบรรลุเป้าหมาย อีกทั้งมีการให้รางวัลตอบแทนแก่ครูผู้สอนที่สามารถปฏิบัติงานได้ประสบผลสำเร็จ และเปิดโอกาสให้ครูที่กระทำความผิดได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ดีขึ้น ประกอบกับครูผู้สอนให้การยอมรับในการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ควรปฏิบัติตาม จึงส่งผลให้ครูผู้สอนมีความเคารพนับถือ เกิดความเชื่อมั่นในผู้บริหารสถานศึกษา มีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานเพิ่มมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: กรมสามัญศึกษา.
- ชลันดา คำจันทร์ (2564). *การใช้อำนาจของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในอำเภอคลองหลวง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1*.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นวลจันทร์ แสงอุไร. (2560). *การใช้อำนาจของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6*.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์
- พิชามญช์ ส้ารวม. (2560). *การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- พนมกฤต บริสุทธิ์. (2560). *การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมฐานบินกำแพงแสน*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รัตนาวรรณ ภูทิว. (2564). *ความคิดเห็นของครูต่อการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนศรีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1*
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5. (2564). *รายงานผลสรุปการย้ายของผู้บริหารและข้าราชการครู ปี 2564*. กลุ่มงานฝ่ายบุคคล.ขอนแก่น:สำนักงานเขตพื้นที่สุพัตรา แสนประเสริฐ. (2565). *แบบสำรวจการใช้อำนาจของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5*. (ออนไลน์). แหล่งที่มา :
https://docs.google.com/forms/d/1FnSPasF7nyRWfDKJT5FnRe6CnfX2fXrQp_z3XgaQaVg/edit. 12 กันยายน 2565.

อัจฉรา จงดี. (2560). การศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดจันทบุรีระยองและตราด. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

Best, J.W. & Kahn, J.V. (1993). *Research in Education*. 7 th ed. Boston: Allyn and

French, R.P. & Raven, B.H. (1959). The bases of Power. In *Studies Powers*. Ann Arbor, MI.:The Dorsey Press.

Knezevich, S. J. (1984). *Administration of public education* (4thed). New York: Harper and Row.

Yahya Altinkurt and Kursad Yilmaz. (2012): "Relationship between the School Administrators Power Sources and Teachers Organizational Trust Level in Turkey." *Journal of Management Development* 3, no. 1 (2012): 58-70.

แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนปลอดขยะ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1
THE MANAGEMENT GUIDELINES FOR ZERO-WASTE SCHOOL
UBONRATCHATHANI PRIMARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE 1

¹ปัญญา ตรีเลิศพจน์กุล

¹Panya treeleertpojkul,

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1, ประเทศไทย
Ubonratchathani Primary Educational Service Area Office 1, Thailand.

¹panyatre@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนปลอดขยะของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 2) ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนปลอดขยะของโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานีเขต 1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้บริหารสถานศึกษา หรือครูผู้รับผิดชอบโรงเรียนปลอดขยะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 จำนวน 236 คน จากโรงเรียนทั้งสิ้น 236 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้บริหารสถานศึกษา หรือ ครูผู้รับผิดชอบโรงเรียนปลอดขยะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 จำนวน 148 คน จากโรงเรียน 148 โรงเรียน ซึ่งได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มจากตาราง Krejcie and Morgan และได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) และ ผู้บริหารสถานศึกษา หรือครูผู้รับผิดชอบโรงเรียนปลอดขยะที่เป็นโรงเรียนต้นแบบ จำนวน 6 คน จาก 6 โรงเรียน ที่ให้ข้อมูลเชิงลึก เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .95 และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การคำนวณ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบน

¹ ศึกษาในเทศก์, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1

มาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการดำเนินงานโรงเรียนปลอดขยะของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 โดยรวม และด้านทั้ง 6 ด้าน คือด้านนโยบาย การสนับสนุน และแผนการดำเนินงาน ด้านการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและการสร้างวินัยในการจัดการขยะ ด้านกระบวนการปลูกฝังและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ ด้านการดำเนินกิจกรรมโรงเรียนปลอดขยะปลอดขยะโดยใช้หลัก 3Rs ด้านการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน ด้านผลสำเร็จและความยั่งยืนของโรงเรียนปลอดขยะ อยู่ในระดับมาก

2) แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนปลอดขยะของโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานีเขต 1 ในระดับเขตพื้นที่การศึกษามีการกำหนดนโยบายด้านการจัดการขยะในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีการจัดทำแผนงานโครงการ แต่งตั้งคณะทำงาน จัดทำ MOU กับโรงเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสร้างความรู้ความเข้าใจ ดำเนินการจัดประกวดการดำเนินงานโครงการโรงเรียนปลอดขยะ ในส่วนระดับโรงเรียน มีนโยบาย การสนับสนุน และแผนการดำเนินงานนโยบายและการสื่อสารนโยบายของผู้บริหารภายในโรงเรียน มีการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและสร้างวินัยในการจัดการขยะมูลฝอย มีกระบวนการปลูกฝังและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ ; โรงเรียนปลอดขยะ

Abstract

The research aimed to study of Waste-Free School Management Guidelines Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area District Office 1 The objective of this research is 1. Study the state of the school's waste-free school operation Under the Office of Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area 1 2. Study the school's waste-free school management guidelines. Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area District Office 1 The population used in this research was the administrators of the educational institutions. or a teacher in charge of a waste-free school Under the Office of Ubon Ratchathani Elementary Education Area 1, 236 people from 236 schools The sample group used in this research was an administrator of an educational institution or a teacher in charge of a waste-free school. Under the Office of Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area 1, 148 people from 148 schools It is obtained by determining the group size from the Krejcie and Morgan tables and obtained by simple random sampling. and school administrators or the teachers in charge of the waste-free school that is a model school, 6 people from 6 schools who gave insights The instrument used

to collect data was a 5-level estimation questionnaire with a confidence value of .95, and an in-depth interview. created by the researcher himself The statistics used to analyze the data were calculated using percentage, mean, and standard deviation. and content analysis. The results of the research found that 1) The school's waste-free school operating conditions Under the Office of Ubon Ratchathani Elementary Education Service Area 1 as a whole and in all 6 aspects, namely policy, support and action plan. promoting knowledge and understanding and creating discipline in waste management on the process of cultivating and promoting participation in waste management the implementation of waste-free school activities using the 3Rs principle in applying the Sufficiency Economy Philosophy. Promotion of environmental quality and management of natural resources and the environment within the school The results and sustainability of the waste-free school at a high level 2) Waste-free school management guidelines of the school Office of Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area 1 at the level of education area There is a waste management policy in the educational quality development plan. There is a project plan. Appoint a working group to prepare an MOU with the school and related agencies to create knowledge and understanding Conducted a contest for the implementation of the waste-free school project. At the school level, there are policies, support and action plans, policies and policy communication of school administrators. Knowledge, understanding and discipline in solid waste management is promoted. There is a process of cultivating and promoting participation in solid waste management.

Keywords: The Management ; Zero-Waste School.

บทนำ

จากปัญหาขยะมูลฝอยของประเทศ รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาการจัดการขยะมูลฝอย และได้ประกาศให้การจัดการขยะเป็นวาระแห่งชาติ และได้กำหนด Road Map การจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย เพื่อให้เกิดการดำเนินงานในทิศทางเดียวกันและหนุนเสริมการดำเนินงานซึ่งกันและกัน ประกอบด้วย 4 กิจกรรม ได้แก่ (1) เร่งการจัดการขยะมูลฝอยสะสมในสถานที่กำจัดขยะพื้นที่วิกฤติ (2) ให้มีรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อจัดการกับขยะที่เข้ามาใหม่ โดยเน้นการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางและแปรรูปพลังงานจากขยะ (3) จัดระเบียบมาตรการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย (4) การสร้างวินัยของคนในชาติมุ่งสู่การจัดการที่ยั่งยืน ทางสำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา (สนก.)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดประชุมปฏิบัติการการขับเคลื่อนนโยบายการจัดการขยะในสถานศึกษาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน “โรงเรียนปลอดขยะสัจจร” ระดับภูมิภาค สนองยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี สู่การปฏิบัติการประเทศไทยไร้ขยะ ตั้งเป้าให้ปี 2560 (Set Zero Waste School) เพื่อขับเคลื่อนนโยบายการจัดการขยะในสถานศึกษาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และถอดบทเรียนในการขับเคลื่อนการจัดการขยะในสถานศึกษา และจากข้อมูลสถานการณ์ขยะมูลฝอยของกรมควบคุมมลพิษปี 2563 พบว่าแนวโน้มของปริมาณขยะมูลฝอยทั่วประเทศเกิดขึ้น 27.35 ล้านตัน สะท้อนให้เห็นต้นเหตุของปัญหาขยะที่เกิดจากกิจกรรมในชีวิตประจำวัน แต่ทางที่ถูกคือแก้ปัญหาที่ต้นทางต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนเป็นหลัก ทั้งการคัดแยกขยะต้องเริ่มจากที่บ้าน สถานศึกษาต้องเป็นต้นแบบในการให้ความรู้ที่ถูกต้อง รวมถึงบริบทของสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างวินัยด้านการลดใช้เพื่อให้ขยะเกิดขึ้นน้อยลง ซึ่งถือเป็นการแก้ปัญหาในระยะยาว โดยจะต้องทำให้เป็นระบบเพื่อความยั่งยืน สพฐ. ตั้งเป้าหมายภายในปี 2561 เป็นปีแห่งการปฏิบัติ โดยโรงเรียนของ สพฐ. ทุกแห่งต้องไร้ขยะเนื่องจากปี 2559-2560 เน้นการสร้างความตระหนัก สร้างจิตสำนึกให้กับหน่วยงาน โรงเรียนจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติ ต้องมีตัวชี้วัดที่ชัดเจนโดย สพฐ. จะทำหน้าที่ติดตามประเมินผลกิจกรรมการสร้างจิตสำนึกและวินัยในการจัดการขยะ น้ำเสียและมลพิษทางอากาศในสถานศึกษาในปี 2559 -2560 ได้กำหนดนโยบายด้านการสร้างวินัยในสถานศึกษาการจัดการขยะและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เน้นโรงเรียนปลอดขยะโดยกำหนดให้เขตพื้นที่การศึกษา 245 เขต ทั่วประเทศ ทำบันทึกข้อตกลงกับโรงเรียนให้ดำเนินการเรื่องการจัดการขยะในสถานศึกษา ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยร่วมบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในปี 2559 คัดเลือกโรงเรียนตัวอย่างของแต่ละสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจาก 15,000 โรงเรียน ได้โรงเรียนนำร่องจำนวน 20 โรงเรียน ส่วนในปี 2560 ให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทั่วประเทศขยายผลให้ครบทุกโรงเรียน และให้คัดเลือกโรงเรียนลำดับ 1-3 เป็นโรงเรียนต้นแบบระดับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อเข้าร่วมแลกเปลี่ยนและถอดบทเรียน มาประยุกต์ใช้ในการวางแผนการดำเนินงานในปีงบประมาณ 2561 (บุญรักษ์ ยอดเพชร 2560 : 2-3)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนปลอดขยะของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนปลอดขยะของโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานีเขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนปลอดขยะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานีเขต 1 ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้บริหารสถานศึกษา หรือครูผู้รับผิดชอบโรงเรียนปลอดขยะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 จำนวน 236 คน จากโรงเรียนทั้งสิ้น 236 โรงเรียน

ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้บริหารสถานศึกษา หรือครูผู้รับผิดชอบโรงเรียนปลอดขยะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 จำนวน 148 คน จากโรงเรียน 148 โรงเรียน ซึ่งได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มจากตาราง Krejcie and Morgan และได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) (ธีรวุฒิ เอกะกุล 2552 :143-144) และผู้บริหารสถานศึกษา หรือครูผู้รับผิดชอบโรงเรียนปลอดขยะที่เป็นโรงเรียนต้นแบบ จำนวน 6 คน จาก 6 โรงเรียน ที่ให้ข้อมูลเชิงลึก

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนปลอดขยะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 57 ข้อ จากนั้นนำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่ตัวอย่าง จำนวน 50 ชุด เพื่อทดสอบหาความเชื่อมั่นได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .96 และ- แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนปลอดขยะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยหาความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในแต่ละประเด็น แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนปลอดขยะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานีเขต 1 สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การดำเนินงานบริหารจัดการโรงเรียนปลอดขยะภายในโรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า

1.1 ด้านนโยบาย การสนับสนุน และแผนการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือโรงเรียนมีแผนการสร้างวินัยและจิตสำนึกให้กับผู้เรียน และบุคลากรในโรงเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ โรงเรียนได้กำหนดโครงสร้างการบริหารจัดการโรงเรียนปลอดขยะผู้รับผิดชอบโครงการ และบทบาทหน้าที่ที่ใช้รูปแบบการบริหารจัดการแบบมี

ส่วนร่วม อยู่ในระดับมากที่สุดและโรงเรียนได้กำหนดนโยบายหรือวิสัยทัศน์ที่ร่วมหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และโรงเรียนมีการสื่อสารนโยบายหรือวิสัยทัศน์ไปยังผู้เรียนและบุคลากร อยู่ในระดับมาก

1.2 ด้านการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและการสร้างวินัยในการจัดการขยะโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงเรียน มีการกำหนดบทบาทความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องต่อการจัดการขยะมูลฝอยในโรงเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ โรงเรียนมีการจัดการกระบวนการการเรียนรู้เกี่ยวกับวินัยและความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อส่วนรวม อยู่ในระดับมากที่สุด และโรงเรียนมีการจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการสร้างวินัยการจัดการขยะมูลฝอยภายในโรงเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด

1.3 ด้านกระบวนการปลูกฝังและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงเรียนดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมของนักเรียน บุคลากร และกลุ่มเป้าหมาย ในการเข้าร่วมกิจกรรม อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ผู้เข้าร่วมมีการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมาก และ โรงเรียนมีแนวทางการส่งเสริมปรับปรุง หรือพัฒนาการมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานโรงเรียนปลอดขยะ อยู่ในระดับมาก

1.4 ด้านการดำเนินกิจกรรมโรงเรียนปลอดขยะโดยให้หลัก 3Rs โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการให้ความรู้เกี่ยวกับอันตรายของขยะอันตราย วิธีการจัดเก็บที่ถูกต้อง อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ โรงเรียนมีกิจกรรมการลดปริมาณขยะที่ชัดเจน อยู่ในระดับมากและโรงเรียนมีกิจกรรมการใช้ซ้ำในโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับมาก

1.5 ด้านการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงเรียนมีภูมิทัศน์ ที่สวยงาม ร่มรื่น สะอาด เป็นระเบียบ เรียบร้อยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ กิจกรรมการเพิ่มพื้นที่สีเขียวภายในโรงเรียน อยู่ในระดับมากและการจัดบริเวณที่จอดรถของผู้เรียน บุคลากรและผู้ปกครองไม่ให้เกิดมลภาวะทางอากาศและเสียงแก่ผู้เรียน อยู่ในระดับมาก

1.6 ด้านผลสำเร็จและความยั่งยืนของโรงเรียนปลอดขยะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผลสำเร็จการดำเนินกิจกรรม อยู่ในระดับมาก และความยั่งยืนของระบบการจัดการขยะมูลฝอยภายในโรงเรียน อยู่ในระดับมาก

2. แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนปลอดขยะกับผู้บริหาร หรือครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนปลอดขยะ พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ และแผนการดำเนินงานขับเคลื่อนการดำเนินงานโรงเรียนปลอดขยะ โดยมีเป้าหมายระยะยาว และวางแผนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสมตามกระบวนการขับเคลื่อนการจัดการขยะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานและผู้รับผิดชอบ จัดอบรมพัฒนาครูและบุคลากรเพื่อสร้างความตระหนักและสร้างจิตสำนึก จริยธรรม ในการดำเนินงานโรงเรียนปลอดขยะ และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้แก่ นักเรียน ครู และบุคลากรด้านการศึกษา เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการคัดแยกประเภทของขยะ การจัดกิจ

กรรมการบริหารจัดการขยะ โดยใช้หลัก 3Rs ได้แก่ การลดปริมาณขยะ (Reduce) การนำกลับมาใช้ซ้ำ (Reuse) และการนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) มีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนการสอน บูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่หลากหลายเพื่อพัฒนาด้านความรู้ การบริหารจัดการขยะ การเรียนรู้โดยลงมือปฏิบัติ การจัดทำโครงการนักเรียน การเสริมสร้างวินัยและความรับผิดชอบต่อผู้เรียน รวมทั้งการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาดำเนินการเกี่ยวกับโครงการ โรงเรียนปลอดขยะ โดยความสำเร็จและการพัฒนาโครงการให้ยั่งยืนส่วนใหญ่เห็นว่าต้องอาศัยความร่วมมือของภาคีเครือข่ายกับหน่วยงานที่อยู่นอกโรงเรียนทั้งพ่อแม่ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรทุกภาคส่วน มาเข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนปลอดขยะ มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานของกิจกรรมโรงเรียนปลอดขยะ ส่วนปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ งบประมาณไม่เพียงพอและการขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงาน

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนปลอดขยะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานีเขต 1 สามารถอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ด้านนโยบาย การสนับสนุน และแผนการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือโรงเรียนมีแผนการสร้างวินัยและจิตสำนึกให้กับผู้เรียนและบุคลากรในโรงเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ โรงเรียนได้กำหนดโครงสร้างการบริหารจัดการโรงเรียนปลอดขยะผู้รับผิดชอบโครงการ และบทบาทหน้าที่โดยใช้รูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมากที่สุด และโรงเรียนได้กำหนดนโยบายหรือวิสัยทัศน์ที่ร่วมหรือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และโรงเรียนมีการสื่อสารนโยบายหรือวิสัยทัศน์ไปยังผู้เรียนและบุคลากร อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ เนื่องจากดำเนินงานในองค์กรให้ประสบความสำเร็จต้องมีการวางแผนด้านนโยบายการสนับสนุน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภักชัย บดีการ (2561 : 72) การศึกษาแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลนาหวาง อำเภอนบพิตา จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า เทศบาลตำบลนาหวาง อำเภอนบพิตา จังหวัดนครศรีธรรมราช มีปริมาณขยะที่เกิดจากครัวเรือนและตลาดในชุมชน เป็นจำนวนมาก และมีแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะมากขึ้น จากการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลนาหวาง มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบมีแผนปฏิบัติการในการจัดเก็บขยะในพื้นที่ที่รับผิดชอบ แต่ระบบการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาล ตำบลนาหวางยังมีปัญหาในด้านการดำเนินการมีความล่าช้าในการจัดเก็บและไม่สามารถจัดเก็บขยะมูลฝอยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ด้านการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและการสร้างวินัยในการจัดการขยะโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงเรียนมีการกำหนดบทบาทความรับผิดชอบต่อผู้เกี่ยวข้องต่อการจัดการขยะมูลฝอยในโรงเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ โรงเรียนมีการจัดกระบวนการการเรียนรู้เกี่ยวกับวินัยและความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อส่วนรวม อยู่ใน

ระดับมากที่สุด และโรงเรียนมีการจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการสร้างวินัยการจัดการขยะมูลฝอยภายในโรงเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ เนื่องจากการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและการสร้างวินัย ทำให้ผู้เรียนตระหนักในการทิ้งขยะ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิทธิสมบูรณ์ เจริญพาณิชย์พันธ์ (2555 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง กระบวนการจัดการขยะอินทรีย์ฐานศูนย์ในชุมชนเขตไพเราะ 3 4 5 เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษากระบวนการและผลลัพธ์ในการจัดการขยะอินทรีย์ฐานศูนย์ในชุมชนที่รับรางวัลชุมชนปลอดขยะตามโครงการการทำดีเพื่อแผ่นดิน ชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) เฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษา 84 ชุมชน ประจำปี 2554 จากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งหวังจะศึกษากระบวนการจัดการขยะอินทรีย์ฐานศูนย์ที่ชุมชนเขตไพเราะ เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร ทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งให้เกิดประโยชน์ เพื่อเป็นแบบอย่างให้กับคนในชุมชนต่างๆ และเป็นการสร้างกระแสให้คนได้กลับมาให้ความสนใจกับปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะปัญหาขยะที่กำลังส่งผลกระทบต่อชุมชนเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน โดยการศึกษาพยายามนำเสนอมิติทางด้านกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมทางด้านการกำจัดขยะอินทรีย์ภายใต้แนวคิดขยะฐานศูนย์ซึ่งเรียกว่าขยะอินทรีย์ฐานศูนย์เป็นหลัก เพื่อแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของคนในชุมชน โดยอาศัยระบบการจัดการแบบบูรณาการของผู้นำชุมชนที่ปรึกษาชุมชน กลุ่มคณะกรรมการ คณะทำงานกำจัดขยะอินทรีย์ฐานศูนย์ และประชาชนจนสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนจนประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน การศึกษาพบว่ากระบวนการจัดการขยะอินทรีย์ฐานศูนย์ ในชุมชนเขตไพเราะ

3. ด้านกระบวนการปลูกฝังและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงเรียนดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมของนักเรียน บุคลากรและกลุ่มเป้าหมาย ในการเข้าร่วมกิจกรรม อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ผู้เข้าร่วมมีการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมากและ โรงเรียนมีแนวทางการส่งเสริม ปรับปรุง หรือพัฒนาการมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานโรงเรียนปลอดขยะ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมโดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายทำงานเป้าหมายประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมศักดิ์ ธิบติ (2559 : 76) ได้ทำวิจัยเรื่องการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลทุ่งหลวง อำเภอบางท้อ จังหวัดราชบุรีการวิจัยครั้งนี้ ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัจจุบันของการมีจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการจัดการขยะในครัวเรือนของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลทุ่งหลวง อำเภอบางท้อ จังหวัดราชบุรีโดยรวมและรายด้านอยู่ใน ระดับมากทุกด้าน 2. การมีจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของประชาชนส่งผลต่อการจัดการขยะในครัวเรือนของ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลทุ่งหลวง อำเภอบางท้อ จังหวัดราชบุรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 3. แนวทางส่งเสริมการมีจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการจัดการขยะในครัวเรือนของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลทุ่งหลวง อำเภอบางท้อ จังหวัดราชบุรี คือ เทศบาลจัดตั้ง ถึงขยะไว้ตามสถานที่ ต่าง ๆ ในจุดสำคัญ ๆ และการรณรงค์และดำเนินการให้มีการคัดแยกขยะ ออกเป็นส่วน ๆ เพื่อให้ได้ขยะที่เหลือในการทำลายน้อยที่สุด

4. ด้านการดำเนินกิจกรรมโรงเรียนปลอดขยะปลอดขยะโดยใช้หลัก 3Rs โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการให้ความรู้เกี่ยวกับอันตรายของขยะอันตราย วิธีการจัดเก็บที่ถูกต้อง อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ โรงเรียนมีกิจกรรมการลดปริมาณขยะที่ชัดเจน อยู่ในระดับมากและโรงเรียนมีกิจกรรมการใช้ซ้ำในโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก การสร้างความรู้ความเข้าใจในหลัก 3Rs ทำให้ผู้เรียนเกิดความตระหนัก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิชญา ปัญญา (2555 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การบริหารจัดการขยะแบบชุมชนปลอดขยะ (Zero waste) ชุมชนแสนสุขพัฒนา เทศบาลตำบลโคกกรวด อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนให้ความร่วมมือคัดแยกขยะก่อนทิ้งในภาชนะที่เทศบาลจัดไว้ ชุมชนประชาสัมพันธ์รณรงค์ให้ทุกครัวเรือนคัดแยกขยะ ขยะรีไซเคิลสามารถนำไปสร้างมูลค่าเพิ่มหรือเพิ่มรายได้ให้ครัวเรือน ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจและเห็นประโยชน์ของการคัดแยกขยะอินทรีย์ไปทำก๊าซชีวภาพชุมชนคัดแยกขยะทั่วไป โดยเฉพาะขยะทั่วไปชนิดแห้งทิ้งลงในถังขยะที่รองรับ และชนิดเปียกชื้นแยกทิ้งลงในภาชนะรองรับที่เรียกว่า 3 R กลยุทธ์การบริหารจัดการขยะแบบชุมชนปลอดขยะ กลยุทธ์เชิงรุก(Proactive Strategy) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของชุมชน การประชาสัมพันธ์เชิงรุกในการคัดแยกขยะ การคัดแยกขยะและการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ การสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการขยะ กลยุทธ์เชิงพัฒนา (Development Strategy) ได้แก่ การกระตุ้นให้คัดแยกขยะทุกครัวเรือน การสร้างจิตสำนึกการแสวงหาภาคีเครือข่ายในการจัดการขยะ

5. ด้านการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงเรียนมีภูมิทัศน์ที่สวยงาม ร่มรื่น สะอาด เป็นระเบียบ เรียบร้อย อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ กิจกรรมการเพิ่มพื้นที่สีเขียวภายในโรงเรียน อยู่ในระดับมาก และการจัดบริเวณที่จอดรถของผู้เรียน บุคลากร และผู้ปกครองไม่ให้เกิดมลภาวะทางอากาศและเสียงแก่ผู้เรียน อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยส่งเสริมการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสิทธิสมบุรณ์ เจริญพาณิชย์พันธ์ (2555 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง กระบวนการจัดการขยะอินทรีย์ฐานศูนย์ในชุมชนเขตไพเราะ 3 4 5 เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร พบว่ากระบวนการจัดการขยะอินทรีย์ฐานศูนย์ ในชุมชนเขตไพเราะ 3 4 5 แบ่งเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 บริบทชุมชน สถานการณ์ที่เกี่ยวกับการจัดการขยะอินทรีย์ในชุมชน และระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะอินทรีย์ในชุมชนเป็นหลัก ส่วนที่ 2 นั้นจะเน้นกระบวนการจัดการขยะอินทรีย์ฐานศูนย์ 5 ประการที่สำคัญคือการกระตุ้นจิตสาธารณะของสมาชิกในชุมชน การวางแผน การดำเนินการ การเสริมสร้างการเรียนรู้ และการประเมินผลและตรวจสอบ และส่วนที่ 3 จะเน้นศึกษาผลลัพธ์จากการจัดการขยะอินทรีย์ซึ่งพบว่าจากการปฏิบัติตามกระบวนการจัดการขยะอินทรีย์ฐานศูนย์แล้วนั้น ผลลัพธ์ที่ได้ทำให้ปริมาณขยะอินทรีย์ลดลงจนกระทั่งหมดไป ซึ่งนอกจากจะทำให้ปัญหาที่เกิดจากขยะอินทรีย์หมดไปแล้วยังทำให้เกิดผลิตภัณฑ์จากการแปรรูปขยะอินทรีย์ เช่น น้ำหมักชีวภาพ ปุ๋ยหมักจุลินทรีย์ก้อนถ่านไม้ น้ำส้มควันไม้ มาใช้ประโยชน์และสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน โดยประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการ

ขณะอินทรีย์ในทุกขั้นตอน ส่งผลให้ชุมชนประสบความสำเร็จจนได้รับรางวัลในที่สุด และเป็นที่ยอมรับขององค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ

6. ด้านผลสำเร็จและความยั่งยืนของโรงเรียนปลอดขยะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผลสำเร็จการดำเนินกิจกรรม อยู่ในระดับมาก และความยั่งยืนของระบบการจัดการขยะมูลฝอยภายในโรงเรียน อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก การดำเนินงานจะประสบความสำเร็จต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนาธร จุวงษ์สุข (2562 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารโครงการโรงเรียนปลอดขยะของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า ผลการศึกษาแนวทางการบริหารโครงการโรงเรียนปลอดขยะ แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1. ขั้นตอนการกำหนดแนวคิดโครงการเริ่มต้นจากการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สภาพปัจจุบันและปัญหา ความต้องการจำเป็น ตามกรอบนโยบาย เลือกปัญหาพิจารณาสาเหตุ หรือความต้องการจัดลำดับความสำคัญ แล้วจึงกำหนดแผนงาน กิจกรรมของแผน ศึกษาทรัพยากรช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สุดควรให้ทุกคนมีส่วนร่วม โดยการกำหนดผู้รับผิดชอบโครงการให้ทุกคนในองค์กรมีหน้าที่ในโครงการโรงเรียนปลอดขยะ ควรมีการกำหนดการบูรณาการในหลักสูตรการเรียนการสอนและความเหมาะสมในองค์ความรู้ ควรมีกิจกรรมในการพัฒนาครูเพื่อนำไปสู่กระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานโครงการโรงเรียนปลอดขยะ และควรบูรณาการในหลักสูตรการเรียนการสอนและประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2. ขั้นตอนการคัดเลือกโครงการ ควรทำแผนของโครงการโรงเรียนปลอดขยะให้มีขั้นตอน ระยะเวลา งบประมาณ คณะทำงาน และเป้าหมายที่ชัดเจน โดยเพิ่มแผนการสร้างวินัยและจิตสำนึกเสริมเข้าไปด้วย ควรมีวิธีการสื่อสารนโยบายหรือวิสัยทัศน์ด้านการจัดการขยะไปยังผู้เรียนและบุคลากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีการที่หลากหลาย และควรมีการประชุมเพื่อเพิ่มแนวทางส่งเสริมพัฒนาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนปลอดขยะ 3. ขั้นตอนในการนำโครงการไปปฏิบัติ ควรมีประชุมชี้แจงทำความเข้าใจในกระบวนการจัดทำโครงการ เพื่อให้สทนศึกษาได้รับทราบและเข้าใจทิศทางการดำเนินการไปในทิศทางเดียวกันและสามารถขับเคลื่อนโครงการให้บรรลุวัตถุประสงค์ ควรสร้างกิจกรรมด้านการจัดการขยะโดยเน้นการมีส่วนร่วมในการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ควรมีประชาสัมพันธ์ความรู้ด้านการจัดการขยะที่หลากหลายและเชิญองค์กรจากภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินการขยะประเภทต่าง ๆ ควรสร้างแกนนำนักเรียนที่มีศักยภาพในการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะ และควรจัดกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนปลอดขยะอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งกิจกรรมการเพิ่มพื้นที่สีเขียวภายในโรงเรียน เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการจัดการขยะ 4. ขั้นตอนการประเมินผลและการปิดโครงการ ควรติดตาม ตรวจสอบผลการดำเนินโครงการอย่างสม่ำเสมอว่าสามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ได้หรือไม่เพียงใด โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ควรนำผลที่ได้จากการติดตามและประเมินผลโครงการมาปรับปรุงการจัดทำโครงการครั้งต่อไป

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษาเรื่องแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนปลอดขยะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุบลราชธานีเขต 1 ได้องค์ความรู้เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดังนี้

1. ด้านนโยบาย การสนับสนุน และแผนการดำเนินงาน โรงเรียนมีแผนการสร้างวินัยและจิตสำนึกให้กับผู้เรียนและบุคลากรในโรงเรียน โรงเรียนได้กำหนดโครงสร้างการบริหารจัดการโรงเรียนปลอดขยะผู้รับผิดชอบโครงการและบทบาทหน้าที่โดยใช้รูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมและโรงเรียนได้กำหนดนโยบายหรือวิสัยทัศน์ที่ร่วมหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และโรงเรียนมีการสื่อสารนโยบายหรือวิสัยทัศน์ไปยังผู้เรียนและบุคลากร
2. ด้านการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและการสร้างวินัยในการจัดการขยะ โรงเรียนมีการกำหนดบทบาทความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องต่อการจัดการขยะมูลฝอยในโรงเรียน โรงเรียนมีการจัดกระบวนการการเรียนรู้เกี่ยวกับวินัยและความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อ และโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการสร้างวินัยการจัดการขยะมูลฝอยภายในโรงเรียน
3. ด้านกระบวนการปลูกฝังและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ โรงเรียนดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมของนักเรียน บุคลากรและกลุ่มเป้าหมาย ในการเข้าร่วมกิจกรรม ผู้เข้าร่วมมีการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ และ โรงเรียนมีแนวทางการส่งเสริม ปรับปรุง หรือพัฒนาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนปลอดขยะ
4. ด้านการดำเนินกิจกรรมโรงเรียนปลอดขยะปลอดขยะโดยใช้หลัก 3Rs มีการให้ ความรู้เกี่ยวกับอันตรายของขยะอันตราย วิธีการจัดเก็บที่ถูกต้อง โรงเรียนมีกิจกรรมการลดปริมาณขยะที่ชัดเจน และโรงเรียนมีกิจกรรมการใช้ซ้ำในโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ
5. ด้านการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน โรงเรียนมีภูมิทัศน์ที่สวยงาม ร่มรื่น สะอาด เป็นระเบียบ เรียบร้อย กิจกรรมการเพิ่มพื้นที่สีเขียวภายในโรงเรียน และการจัดบริเวณที่จอดรถของผู้เรียน บุคลากรและผู้ปกครองไม่ให้เกิดมลภาวะทางอากาศและเสียงแก่ผู้เรียน
6. ด้านผลสำเร็จและความยั่งยืนของโรงเรียนปลอดขยะ ผลสำเร็จการดำเนินกิจกรรม อยู่ในระดับมาก และความยั่งยืนของระบบการจัดการขยะมูลฝอยภายในโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

ธนาธร จุวงศ์สุข.(2562). แนวทางการบริหารโครงการโรงเรียนปลอดขยะของโรงเรียนใน

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

ธีรวุฒิ เอกะกุล.(2552). ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. อุบลราชธานี :

วิทยาออฟเซทการพิมพ์.

- บุญรักษ์ ยอดเพชร.(2560). *ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อถอดบทเรียนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการคัดแยกขยะต้นทาง*. ม.ป.ท.
- พิชญา ปัญญา.(2555). *กลยุทธ์การบริหารจัดการขยะแบบชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) ชุมชนแสนสุขพัฒนา เทศบาลตำบลโคกกรวด อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา*.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมศักดิ์ ธิปดี.(2557). *การจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลทุ่งหลวง อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- สิทธิสมบูรณ์ เจริญพาณิชย์พันธ์.(2555). *กระบวนการจัดการขยะอินทรีย์ฐานศูนย์ในชุมชนเกตุไผ่ระ 3-4-5 เขตพระโขนงกรุงเทพมหานคร*.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุภัคชัย บดีการ.(2561). *แนวทางในการจัดการขยะมูลฝอย ของเทศบาลตำบลนาโพธิ์ อำเภอหนองบัวลำภู จังหวัดนครราชสีมา*. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ความสอดคล้องของมาตรการคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากของเล่นไม่ปลอดภัย

ภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 19 (1)

COMPLIANCE OF MEASURES TO PROTECT THE PRE-SCHOOL CHILD
FROM DANGEROUS TOYS UNDER ARTICLE 19 (1) OF THE
CONVENTION ON THE RIGHTS OF THE CHILD

¹นันทชนนปภพ ปาลินทร

¹Nontachanonpaphop Palintorn

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ประเทศไทย

Thammasat University, Thailand

¹Non.palintorn@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ให้ทราบวิวัฒนาการของสิทธิที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเด็กปฐมวัยภายใต้หลักสากลโดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 ข้อ 19 (1) 2. ปรับใช้ทฤษฎีการคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากของเล่นไม่ปลอดภัยในประเทศไทยภายใต้หลักสากลโดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 ข้อ 19 (1) 3. พิจารณาความสอดคล้องของการปรับใช้ทฤษฎีการคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากของเล่นไม่ปลอดภัยในประเทศไทย และ 4. จัดทำข้อเสนอแนะในเบื้องต้นให้กฎหมายไทยสามารถปรับใช้ได้อย่างสอดคล้องกับพันธกรณีภายใต้หลักสากลโดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 ข้อ 19 (1) วิธีดำเนินการวิจัยเป็นการศึกษาในเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษาแนวคิดในการคุ้มครองสิทธิเด็กปฐมวัยจากอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 19 (1) ศึกษากฎหมายที่ควบคุมมาตรฐานของเล่นจากสหภาพยุโรป กลุ่มประเทศความร่วมมือแห่งอ่าวอาหรับ ประเทศสหราชอาณาจักร ประเทศญี่ปุ่น รวมทั้งประเทศไทยด้วย ผลการวิจัย พบว่า 1) วิวัฒนาการในการคุ้มครองเด็กปฐมวัยมีวิวัฒนาการ

¹นักศึกษา, หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายระหว่างประเทศ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มาตั้งแต่สมัยโบราณจนมาถึงปัจจุบันที่ให้ความสำคัญในเรื่องศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ซึ่งกลายมาเป็นพื้นฐานของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 ที่มุ่งคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากความเสี่ยงรุนแรงทุกรูปแบบ 2) การปรับใช้ทฤษฎีการคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากของเล่นไม่ปลอดภัยในประเทศไทย ภายใต้หลักอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 ข้อ 19 (1) ซึ่งกำหนดให้ประเทศไทยในฐานะรัฐภาคีจะต้องสร้างมาตรการเพื่อคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากของเล่นไม่ปลอดภัยซึ่งถือว่าเป็นความเสี่ยงที่เกิดกับเด็กปฐมวัยอีกรูปแบบหนึ่ง 3) ความสอดคล้องของการปรับใช้ทฤษฎีการคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากของเล่นไม่ปลอดภัยในประเทศไทย อยู่บนหลักการที่ว่า การปล่อยปละละเลย (Neglect) ให้เด็กปฐมวัยเล่นของเล่นไม่ปลอดภัยถือเป็นความเสี่ยงรูปแบบหนึ่งที่ประเทศไทยจะต้องสร้างมาตรการในการคุ้มครองเด็กปฐมวัยตามความในข้อ 19 (1) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 4) ข้อเสนอแนะในการปรับใช้กฎหมายไทยให้สอดคล้องกับความในข้อ 19 (1) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 คือ 4.1) ควรดำเนินมาตรการทางกฎหมายบนพื้นฐานในการบูรณาการคน ศาสตร์ กระบวนการตรวจสอบและความร่วมมือ อย่างหลากหลายเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดแนวคิด แนวปฏิบัติที่กว้างและลุ่มลึก ส่งผลให้การดำเนินมาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากของเล่นไม่ปลอดภัยในประเทศไทยมีประสิทธิภาพ 4.2) ควรมีหน่วยงานประสานข้อมูลระหว่างหน่วยงานหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับของเล่นไม่ปลอดภัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อให้การเข้าถึงข้อมูลเป็นไปโดยง่ายและรวดเร็ว 4.3) ควรกำหนดมาตรฐานคุณสมบัติของเล่นทางกายภาพ และคุณสมบัติจำเพาะ ให้มีผลกระทบต่อการเกิดอันตรายทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจของเด็กปฐมวัยที่เล่นหรือสัมผัสกับของเล่นนั้นน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้

คำสำคัญ : อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก; สิทธิเด็กปฐมวัย; การคุ้มครองเด็กปฐมวัย; ของเล่น

Abstract

This research aimed to 1) understand the evolution of rights in relation to protecting pre-school children by universal principles, especially under Article 19 (1) of Convention on the Rights of the Child (1989; the Convention) 2) apply the theory of protecting pre-school children from unsafe toys in Thailand to universal principles, especially under Article 19 (1) of the Convention; 3) consider the consistency of theoretical application for pre-school child protection from unsafe toys in Thailand; and 4) provide preliminary suggestions on how Thai law may be applied to meet obligations under universal principles, especially under Article 19 (1) of the Convention. Qualitative

research was done with data gathered on the concept of protecting pre-school children's rights from Article 19 (1) of the Convention and laws governing toy standards in the European Union (EU), Cooperation Council for the Arab States of the Gulf (GCC), United Kingdom, Japan and Thailand Results: 1) Pre-school child protection has evolved since former times when human rights, liberties and equality become important to current notions of human dignity as a form of equality. This resulted as a foundation of inspiring the Convention on the Rights of the Child 1989 to protect pre-school children from all forms of violence. 2) Obligation of Thailand on the theory of pre-school child protection under the unsafe Article 19 (1) of the Convention, requires Thailand, as a State Party, to establish adequate measures to protect pre-school children from all forms of violence, to comply with the Convention's provisions. 3) Thailand's obligation must be in consistent with the pre-school child protection theory from unsafe toys following the Committee on the Rights of the Child's opinion concerning neglected exposure of pre-school children to all forms of harm, in accordance with Article 19 (1) of the Convention. Therefore, Thailand as State Party must enact measures to protect pre-school children from unsafe toys. 4) Recommendations for adapting Thai law to fully comply with Article 19 (1) of the Convention include; 4.1) The legal standard should be established under the basis of individualism together with the special knowledge which integrate and cooperate the needs between different stakeholders. If this can be done, it will be a very advanced ideas to protect young children from unsafe games to the full extent, 4.2) An agency should be established and it should be responsible for transmitting data between different departments and stakeholders concerning unsafe plays. This domestic agency should also connect to overseas agencies so as to allow a rapid and accessible information exchange between different stakeholders, 4.3) Standards should be established for taking into account ideas in materials used to manufacture toys as well as their specific physical properties. This is in order to should be set to minimize physical and psychological harm to pre-school children who play or otherwise engage with toys.

Keywords: Convention on the Rights of the Child, Pre-school children's rights, Pre-school child protection, Toys.

บทนำ

“เด็กปฐมวัย” มีคุณลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากคนวัยอื่นตรงที่พัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญา มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา จึงส่งผลให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยใช้โอกาสนี้จัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยทุกด้าน โดยจัดกิจกรรมที่ง่าย สะดวกและสอดคล้องกับลักษณะของเด็กปฐมวัยที่มีอยากรู้อยากเห็นและมีความกระตือรือร้นเมื่อได้ลงมือปฏิบัติก็คือ “การเล่น” ทั้งนี้การเล่นของเด็กปฐมวัยจะเกิดประโยชน์สูงสุดก็ต่อเมื่อการเล่นนั้นเป็นการเล่นที่มีความหมาย (Meaningful play) ที่ทำให้เข้าใจโลกรอบตัวจนสามารถนำความเข้าใจนั้นไปเรียนรู้ในสิ่งอื่นต่อไปได้ ทั้งนี้การเล่นของเด็กปฐมวัยจะเกิดประโยชน์สูงสุดได้ก็จำเป็นต้องมี “ของเล่น” ประกอบการเล่นด้วยเสมอ ซึ่งของเล่นที่เด็กปฐมวัยใช้เล่นนั้นมืออยู่ทั่วไปทั้งในโรงเรียน ห้องเรียนและสถานที่สำคัญต่าง ๆ เช่น สวนสาธารณะ ห้างสรรพสินค้าหรือศูนย์พัฒนาเด็ก เป็นต้น

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าของเล่นจะมีประโยชน์ต่อพัฒนาการเด็กปฐมวัยในด้านต่าง ๆ มากมายเพียงใดก็ตาม ในทางกลับกันยังมีของเล่นบางอย่างที่อาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ที่ไม่เหมาะสมได้เช่นกัน โดยจากการศึกษาของนักการศึกษาหลายคนพบว่า ของเล่นบางอย่างสามารถส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางร่างกายได้โดยตรง เช่น รถหัดเดิน ที่เข้าใจกันว่าสามารถช่วยให้เด็กสามารถเดินได้เร็วมากขึ้น แต่ในความเป็นจริงรถหัดเดินกลับส่งผลให้เด็กต้องจิกปลายเท้าลงพื้นอยู่ตลอดเวลาซึ่งผิดไปจากธรรมชาติในการเดินของมนุษย์ ของเล่นบางอย่างก็สามารถส่งผลกระทบต่อความคิด ความเข้าใจ ทักษะคิดต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ไม่เหมาะสม หรือมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่แฝงมาจากการเล่นของเล่นเหล่านั้น เช่น ปืน มีดหรือมีดดาบ เป็นต้น เป็นเพราะว่าเด็กปฐมวัยสามารถซึมซับพฤติกรรมก้าวร้าว รุนแรงจากของเล่นเหล่านี้ได้ตลอดเวลา นั่นเอง นอกจากนี้ของเล่นอิเล็กทรอนิกส์หรือของเล่นที่เป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์รูปแบบต่าง ๆ ก็ทำให้เด็กปฐมวัยต้องซึมซับพฤติกรรมแฝงที่มากับรูปแบบของโปรแกรมจนเกิดอารมณ์หงุดหงิด โกรธหรือฉุนเฉียวที่รุนแรงได้เช่นกัน

ปัญหาที่เกิดจากของเล่นที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กปฐมวัยหรือก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์กับเด็กปฐมวัย ถือว่าเป็นปัญหาที่กระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นสิทธิติดตัว (inherent rights) ของเด็กปฐมวัยที่ต้องได้รับความคุ้มครอง แต่ด้วยความเยาว์วัยจึงทำให้เด็กปฐมวัยไม่สามารถรักษาสีสิทธิของตนเองได้ส่งผลให้สิทธิที่มีอยู่ติดตัวนั้นถูกระงับละเมิดอยู่เสมอ ๆ จึงมีความจำเป็นต้องมีผู้ปกครองหรือผู้บริหารในการทำหน้าที่ในการปกป้องสิทธิของเด็กปฐมวัย รวมทั้งรัฐก็ต้องทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิของเด็กปฐมวัยโดยการออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองเด็กปฐมวัยโดยคำนึงถึงหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก (the best interest of the child) ด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นไป

ตามเจตนารมณ์ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Right of the Child) ที่มีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองสิทธิของเด็กปฐมวัยเป็นพิเศษที่แตกต่างไปจากคนวัยอื่น ด้วยเหตุที่การเจริญเติบโตของเด็กปฐมวัยยังเติบโตไม่เต็มที่ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญาจึงต้องการการพิทักษ์รักษาและการดูแลจากพ่อแม่หรือผู้พิทักษ์เป็นพิเศษ รวมถึงต้องการการคุ้มครองทางกฎหมายด้วยมาตรการที่เหมาะสม

ดังนั้นการคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากของเล่นไม่ปลอดภัยจึงเป็นหน้าที่ของรัฐในการตรากฎหมายในการควบคุมผู้ผลิต ผู้นำเข้าและผู้จำหน่าย ให้เป็นไปตามมาตรฐานที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กข้อ 19 (1) ที่บัญญัติให้รัฐภาคีจะต้องดำเนินมาตรการที่เหมาะสมในการคุ้มครองเด็กจากความรุนแรงทางร่างกายและจิตใจทั้งปวง ซึ่งการเกิดความไม่ปลอดภัยจากของเล่นที่ได้เล่นหรือได้สัมผัสถือว่าเป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเด็กปฐมวัยรูปแบบหนึ่งเช่นกัน

เพราะฉะนั้นกฎหมายนี้ควรจะเป็นกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับผู้ผลิต ผู้นำเข้าและผู้จำหน่ายของเล่นที่เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดจึงจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 19 (1) ถ้าไม่เช่นนั้นจะถือว่ารัฐไม่ปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อให้ทราบวิวัฒนาการของสิทธิที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเด็กปฐมวัยภายใต้หลักสากลโดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 ข้อ 19 (1)
2. เพื่อปรับใช้ทฤษฎีการคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากของเล่นไม่ปลอดภัยในประเทศไทยภายใต้หลักสากลโดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 ข้อ 19 (1)
3. เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของการปรับใช้ทฤษฎีการคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากของเล่นไม่ปลอดภัยในประเทศไทย
4. เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในเบื้องต้นให้กฎหมายไทยสามารถปรับใช้ได้อย่างสอดคล้องกับพันธกรณีภายใต้หลักสากลโดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 ข้อ 19 (1)

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาความสอดคล้องของมาตรการคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากของเล่นไม่ปลอดภัยภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 19 (1) เป็นการศึกษาในเชิงคุณภาพ ซึ่งได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสาร

1. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ โดยรวบรวมข้อมูลจากอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 ข้อบังคับว่าด้วยความปลอดภัยของของเล่นสหภาพยุโรป (The Safety of Toy Directive, Directive 2009/48/EC) (EU) ข้อบังคับทางเทคนิคของกลุ่มประเทศความร่วมมือแห่งอ่าวอาหรับเกี่ยวกับของเล่น (GCC Technical Regulation on Children Toys) ข้อบัญญัติของเล่นปลอดภัย ค.ศ.2011 ประเทศสหราชอาณาจักร (Toys (safety) Regulation 2011) กฎหมายประเทศญี่ปุ่น 2 ฉบับ ได้แก่ กฎหมายอาหารปลอดภัย (food Sanitation Act) และประกาศมาตรฐานของเล่นปลอดภัยแห่งญี่ปุ่น (Japan Toy Safety Standard (ST Standard) กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานของเล่น 2 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค

2. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ โดยรวบรวมข้อมูลจาก ความเห็นทั่วไปของคณะกรรมการสิทธิเด็ก (General Comment) งานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของเด็กปฐมวัยที่จะต้องได้รับความคุ้มครอง งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายในการควบคุมมาตรฐานของเล่น เอกสารและบทความที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมมาตรฐานของเล่นแห่งสหภาพยุโรป กลุ่มประเทศความร่วมมือแห่งอ่าวอาหรับ ประเทศสหราชอาณาจักร ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบจากของเล่นไม่ปลอดภัยที่มีต่อพัฒนาการของเด็กปฐมวัย เอกสารและบทความที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากความตามความในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 19 (1) เอกสารและบทความที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบความรุนแรงที่เกิดกับเด็กปฐมวัย เอกสารและบทความเกี่ยวกับของเล่นสำหรับเด็กปฐมวัย และเอกสารและบทความที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากของเล่นไม่ปลอดภัย

ขั้นตอนที่ 2 รวบรวมและเรียบเรียงข้อมูล

1. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทั้งชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิเกี่ยวกับวิวัฒนาการของสิทธิเด็กปฐมวัย การคุ้มครองสิทธิของเด็กปฐมวัย การคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากความรุนแรงทุกรูปแบบ มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมมาตรฐานของเล่น และมาตรการคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากของเล่นไม่ปลอดภัย

2. เรียบเรียงเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวิวัฒนาการของสิทธิเด็กปฐมวัย การคุ้มครองสิทธิของเด็กปฐมวัย การคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากความรุนแรงทุกรูปแบบ มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมมาตรฐานของเล่น และมาตรการคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากของเล่นไม่ปลอดภัย

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์คุณค่าและสรุปเนื้อหา

1. ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documents) ศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับวิวัฒนาการของสิทธิเด็กปฐมวัย การคุ้มครองสิทธิของเด็กปฐมวัย การคุ้มครองเด็กจากความรุนแรง

ทุกรูปแบบ มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมมาตรฐานของเล่น มาตรการคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากของเล่นไม่ปลอดภัย แล้วนำมาประมวลผลให้ได้เนื้อหาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2. วิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุป ข้อเสนอแนะและองค์ความรู้ที่ได้รับจากการทำวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาความสอดคล้องของมาตรการคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากของเล่นไม่ปลอดภัย ภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 19 (1) ผลวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. วิวัฒนาการในการคุ้มครองเด็กปฐมวัยมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยโบราณจนมาถึงปัจจุบันที่ให้ความสำคัญในเรื่องศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน จนกลายมาเป็นพื้นฐานของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 ที่ให้การคุ้มครองแก่เด็กปฐมวัยจากความเสี่ยงทุกรูปแบบ

2. การปรับใช้ทฤษฎีการคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากของเล่นไม่ปลอดภัยในประเทศไทย ภายใต้หลักอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 ข้อ 19 (1) ซึ่งกำหนดให้ประเทศไทยในฐานะรัฐภาคีจะต้องสร้างมาตรการในการคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากของเล่นไม่ปลอดภัยซึ่งถือว่าเป็นความเสี่ยงรูปแบบหนึ่งที่สามารถเกิดกับเด็กปฐมวัยได้ตลอดเวลาและทุกสถานที่

3. ความสอดคล้องของการปรับใช้ทฤษฎีการคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากของเล่นไม่ปลอดภัยในประเทศไทย อยู่บนหลักการที่ว่า การปล่อยปละละเลย (Neglect) ให้เด็กปฐมวัยได้มีโอกาสเล่นของเล่นไม่ปลอดภัยถือเป็นความเสี่ยงรูปแบบหนึ่งที่ประเทศไทยจะต้องสร้างมาตรการในการคุ้มครองเด็กปฐมวัยในฐานะรัฐภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 ตามความในข้อ 19 (1)

4. ข้อเสนอแนะในการปรับใช้กฎหมายไทยให้สอดคล้องกับความในข้อ 19 (1) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 มีดังต่อไปนี้

4.1 ควรดำเนินมาตรการทางกฎหมายบนพื้นฐานในการบูรณาการคน ศาสตร์ กระบวนการตรวจสอบและความร่วมมืออย่างหลากหลายเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดแนวคิด แนวปฏิบัติที่กว้างและลุ่มลึก ส่งผลให้การดำเนินมาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากของเล่นไม่ปลอดภัยในประเทศไทยมีประสิทธิภาพ

4.2 ควรมีหน่วยงานประสานข้อมูลระหว่างหน่วยงานหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับของเล่นไม่ปลอดภัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อให้การเข้าถึงข้อมูลเป็นไปโดยง่ายและรวดเร็ว

4.3 ควรกำหนดมาตรฐานคุณสมบัติของเล่นทางกายภาพ และคุณสมบัติจำเพาะ ให้มีผลกระทบต่อจากการเกิดอันตรายทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจของเด็กปฐมวัยที่เล่นหรือสัมผัสกับของเล่นนั้นน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้

อภิปรายผล

จากการศึกษาความสอดคล้องของมาตรการคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากของเล่นไม่ปลอดภัย ภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 19 (1) มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. วิวัฒนาการของสิทธิที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเด็กปฐมวัยภายใต้หลักอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 วิวัฒนาการในการคุ้มครองสิทธิเด็กปฐมวัยมีมาตั้งแต่สมัยโบราณที่นักปรัชญาต่างก็มีความเห็นว่า “มนุษย์มีสิทธิเสรีภาพและความเท่าเทียมกัน” จนมาถึงยุคปัจจุบันที่รัฐต่าง ๆ ทั่วโลกต่างก็ยอมรับในความเท่ากันในเรื่อง “ศักดิ์ศรีของมนุษย์” นำไปสู่การตรากฎหมายเพื่อคุ้มครองมนุษย์ทุกคนฉบับ กฎหมายหนึ่งในนั้นได้แก่ “อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก” ที่มีจุดมุ่งหมายในการคุ้มครองสิทธิของเด็กโดยเฉพาะซึ่งก็รวมถึงเด็กปฐมวัยด้วย

ขอบเขตแห่งการคุ้มครองสิทธิของเด็กปฐมวัยในอนุสัญญานี้ก็คือการคุ้มครองสิทธิของเด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดไปจนถึงก่อนวัยเรียนชั้นประถมศึกษา ซึ่งคณะกรรมการสิทธิเด็ก (Committee on the Right of the Child) เห็นว่าเด็กปฐมวัยมีสิทธิพึงได้รับความปลอดภัยและได้รับการเลี้ยงดูที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเจริญเติบโตโดยปราศจากการถูกระงับรุนแรงใด ๆ ที่มีผลกระทบต่อทั้งทางร่างกายและจิตใจทุกรูปแบบ

2. การปรับใช้ทฤษฎีการคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากของเล่นไม่ปลอดภัยในประเทศไทย ภายใต้หลักอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 ข้อ 19 (1)

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 19 (1) เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างมาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองเด็กปฐมวัยให้รอดพ้นจากการถูกระงับรุนแรงทุกรูปแบบที่ส่งผลต่อทางร่างกายและจิตใจ ทั้งนี้อันตรายที่เกิดจากการเล่นของเล่นไม่ปลอดภัยจัดว่าเป็นรูปแบบของความรุนแรงที่จะต้องได้รับการคุ้มครองตามความในอนุสัญญานี้ เพราะของเล่นไม่ปลอดภัยสามารถส่งผลต่อร่างกายหรือจิตใจ ความคิด ความเข้าห้ทัศนคติ และพฤติกรรมของเด็กปฐมวัยได้ เช่น การแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวหรือมีทัศนคติในเรื่องใดเรื่องหนึ่งไม่ถูกต้องจนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมภายหลังได้เล่นหรือได้สัมผัสของเล่นบางประเภท

ดังนั้น อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 จึงกำหนดให้รัฐภาคีจะต้องดำเนินมาตรการเพื่อให้การคุ้มครองเด็กปฐมวัยให้รอดพ้นจากความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากของเล่นไม่ปลอดภัย บนพื้นฐานแห่ง “การเคารพและยอมรับ” ในศักดิ์ศรีและอัตลักษณ์เฉพาะตัวที่แตกต่างกัน โดยคำนึงถึง “หลักประโยชน์สูงสุดที่มีต่อเด็ก” โดยจะต้องตระหนักเสมอว่าความรุนแรงที่เกิดจากของเล่นไม่ปลอดภัยกับเด็กปฐมวัยสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและทุกสถานที่ที่อาจทำให้เด็กได้รับบาดเจ็บ ทรมาณหรือเสียชีวิตได้

3. ความสอดคล้องของการปรับใช้ทฤษฎีการคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากของเล่นไม่ปลอดภัยในประเทศไทย อันตรายจากของเล่นที่มีผลกระทบทั้งต่อร่างกาย จิตใจ ความคิด ความเข้าใจ ทักษะคิด และพฤติกรรม ไม่ว่าจะมีความรุนแรงในระดับก็ตาม คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC Committee) ถือว่าเป็น “ความรุนแรง” ที่ไม่ควรเกิดขึ้นกับเด็กปฐมวัยทั้งสิ้น ความรุนแรงที่เกิดขึ้นถือว่าการละเมิดต่อสิทธิของเด็กปฐมวัยซึ่งเป็นสิทธิติดตัวมาตั้งแต่เกิด โดยเฉพาะกรณีจากเล่นของเล่นไม่ปลอดภัยที่พ่อแม่หรือผู้ดูแลปล่อยปละละเลย (Neglect) ให้เด็กปฐมวัยเล่นของเล่นไม่ปลอดภัยที่อาจจะเกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กปฐมวัย คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิเด็กถือว่าเป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเด็กปฐมวัยรูปแบบหนึ่งเช่นกัน ฉะนั้นการปล่อยให้เด็กปฐมวัยเล่นของเล่นที่ไม่ปลอดภัยจึงได้รับการคุ้มครองตามความในข้อ 19 (1) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ที่มีจุดมุ่งหมายในการคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากความรุนแรงต่อร่างกายและจิตใจทุกรูปแบบ

4. ข้อเสนอแนะในการปรับใช้กฎหมายไทยให้สอดคล้องกับพันธกรณีภายใต้หลักอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 ข้อ 19 (1) มีดังนี้

4.1 การดำเนินการอย่างบูรณาการ หลักการบูรณาการเพื่อหลอมรวมแนวความคิดที่หลากหลายเข้าไว้ด้วยกันจะทำให้เกิดแนวคิดในการปฏิบัติที่กว้างและลุ่มลึกในการดำเนินการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากของเล่นไม่ปลอดภัยอย่างมีประสิทธิภาพมีดังนี้

1) การบูรณาการ “คน” เมื่อพิจารณาคณะบุคคลที่มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและแนวคิดสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการกฏระเบียบว่าด้วยความปลอดภัยจากของเล่นตามความในมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ 2511 ถึงแม้บุคคลที่เป็นกรรมการจะเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการออกแบบ การผลิตและการกำหนดคุณสมบัติของเล่นในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดีแต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อการกำหนดมาตรฐานของเล่นเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดอันตรายต่อเด็กปฐมวัยได้ เพราะจากการศึกษาของนักการศึกษาพบว่าของเล่นบางประเภทแม้จะผ่านเงื่อนไขหรือผ่านคุณสมบัติด้านต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ทุกประการแล้วแต่ของเล่นเหล่านั้นกลับส่งกระทบทางด้านร่างกาย ความคิด ความเข้าใจ ทักษะคิดหรือพฤติกรรมของเด็กปฐมวัยแทน เช่น การแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง การมีความคิดและทักษะคิดที่ไม่ถูกต้อง หรือของเล่นบางอย่างเป็นตัวขัดขวางพัฒนาการของเด็กปฐมวัย เป็นต้น

ดังนั้นความรู้เกี่ยวกับการเจริญเติบโตและพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กปฐมวัย ความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาและพฤติกรรมของมนุษย์ก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าความรู้ด้านอื่น ๆ ที่จะนำมาร่วมพิจารณาเกี่ยวกับความปลอดภัยจากของเล่น ซึ่งอาจส่งผลให้การดำเนินการคุ้มครองเด็ก

ปฐมวัยจากของเล่นไม่ปลอดภัยในประเทศไทยสามารถกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับแนวหน้าของโลกก็เป็นได้

2) การบูรณาการ “ศาสตร์” จากการจำแนกลักษณะของเล่นที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยที่มีการจำแนกของเล่นที่เหมาะสมกับเด็กออกของเล่นที่เหมาะสมกับเด็กที่มีอายุระหว่างแรกเกิดไปจนถึง 36 เดือน (3 ขวบ) และของเล่นที่เหมาะสมกับเด็กที่มีอายุตั้งแต่ 3 ขวบเป็นต้นไป โดยพิจารณาจาก 1) ความต้องการสัมผัสโดยเฉพาะการกอด 2) ของเล่นที่มีลักษณะเหมือน เช่น ความเป็นทารก ความเป็นเด็กเล็กหรือสัตว์เล็ก ๆ เช่นเดียวกับเด็ก 3) ของเล่นที่สะท้อนความเข้าใจนามธรรม และ 4) ของเล่นที่สอดคล้องกับร่างกาย ทั้งนี้การจำแนกของเล่นสำหรับเด็กแต่ละช่วงวัยด้วยเกณฑ์ดังกล่าวคงไม่เพียงพอเพราะจากการศึกษาของนักการศึกษาพบว่าเด็กปฐมวัยที่มีอายุต่างกันก็จะมีพฤติกรรมในการเล่นที่แตกต่างกันไปด้วย

ดังนั้น การพิจารณาความเหมาะสมของของเล่นสำหรับเด็กปฐมวัยในแต่ละช่วงอายุจึงต้องพิจารณาจากลักษณะการเล่นในแต่ละช่วงอายุที่มีความแตกต่างกันด้วย เช่น การเล่นของเด็กวัยแรกเกิดถึง 2 ขวบ มักจะเป็นการหยิบขว้างของมาเขย่า ส่วนเด็กอายุ 3-4 ขวบ ในขณะที่เล่นเด็กก็จะมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นด้วย (associative play) และเด็กที่มีอายุ 4 ขวบขึ้นไป เด็กวัยนี้จะรู้จักการเล่นร่วมกับเพื่อน (co-operative play) ซึ่งเป็นการเล่นเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงในเรื่องเดียวกันและมีเป้าหมายในการเล่นอย่างเดียวกัน ของเล่นที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยในช่วงอายุต่าง ๆ จึงมีลักษณะที่แตกต่างกันไปด้วย

3) การบูรณาการ “กระบวนการตรวจสอบ” เนื่องจากข้อบังคับของ มอก.685 เล่ม 1-2562 เกี่ยวกับการตรวจสอบมาตรฐานของเล่นกำหนดไว้เพียงการตรวจสอบ 1) ประเภท อาทิ ไม้ พลาสติก โลหะ ยาง สี เป็นต้น และ 2) แบบ ได้แก่ ของเล่นยัดไส้ ปอมปอม หุ่นของเล่น เด็กก่อนวัยเรียนเท่านั้น ซึ่งเป็นการตรวจสอบด้านกายภาพของของเล่นเท่านั้น แต่จากการศึกษาของนักการศึกษา พบว่ามีของเล่นอีกหลากหลายประเภทที่ส่งผลต่อความคิด ความเข้าใจ ทักษะคิด และพฤติกรรมของเด็กปฐมวัย อาทิ ของเล่นเลียนแบบอาวุธ ได้แก่ มีด ดาบ ขวาน ของเล่นชนิดยิง เช่น ธนู ปืนอัดลม ของเล่นเหล่านี้นอกจากจะมีอันตรายต่อร่างกายแล้วยังมีปัญหากับกระทบต่อความคิด เช่น ความก้าวร้าวอีกด้วย หรือ ตุ๊กตาที่ร่างกายไม่สมส่วน สามารถส่งผลต่อความคิด ความเข้าใจและทัศนคติในบางเรื่องที่ไม่ถูกต้องได้เช่นกัน

4) การบูรณาการ “ความร่วมมือ” การกำกับมาตรฐานของเล่นภายหลังที่วางจำหน่ายในท้องตลาดแล้วนั้นบทบัญญัติตามความในมาตรา 44 (1) แห่งพระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ได้ให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเท่านั้นที่จะสามารถตรวจสอบมาตรฐานของเล่นในสถานที่วางจำหน่ายของเล่นได้ แต่ยังมีบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับความไม่ปลอดภัยของของเล่นโดยตรงโดยเฉพาะพ่อแม่

หรือผู้บริบาลเด็กปฐมวัย กลับไม่ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ในการตรวจสอบมาตรฐานของเล่นที่คาดว่าจะไม่ปลอดภัย ส่งผลให้บุคคลเหล่านี้ไม่สามารถร้องขอหรือแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับมาตรฐานของเล่นต่อสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ทำการตรวจสอบมาตรฐานของเล่นที่วางขายในท้องตลาดได้

4.2 การแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับของเล่น พระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ไม่ได้กำหนดแนวปฏิบัติให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้ประกอบการ ผู้ผลิต ผู้นำเข้า หรือผู้จำหน่ายของเล่นจะต้องแจ้งเตือนข้อมูลของเล่นที่อาจเป็นอันตรายให้แก่สาธารณชนทราบ จะมีเพียง มอก. 685 เล่ม 1-2562 ข้อ 6.6 เท่านั้น ที่กำหนดให้คำเตือนเกี่ยวกับของเล่นที่อาจเป็นอันตรายด้วยฉลากติดไว้ที่ของเล่นเท่านั้น ดังนั้นการแจ้งเตือนจึงไม่มีรูปแบบอื่นที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับของเล่นเด็กปฐมวัยจะทราบได้ ทั้งนี้โดยหลักการแล้วการแจ้งเตือนข้อมูลความปลอดภัยของของเล่นจะต้องเข้าถึงง่าย รวดเร็ว กระชับ ฉับไวและมีรายละเอียดครบถ้วน

4.3 การแก้ไขข้อบกพร่องเกี่ยวกับมาตรฐานคุณสมบัติบางประการ ควรแก้ไขข้อบกพร่องเกี่ยวกับคุณสมบัติเกี่ยวกับวัสดุที่นำมาผลิตของเล่น คุณสมบัติของเล่นทางกายภาพโดยเฉพาะการกำหนดสารเคมีและปริมาณสารเคมีที่เจือปนอยู่ในของเล่น ซึ่งจากการสำรวจของเล่นในท้องตลาดของศูนย์วิจัยเพื่อสร้างเสริมความปลอดภัยและป้องกันการบาดเจ็บในเด็ก คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี พบว่าของเล่นหลายรายการมีสารเคมีเจือปนอยู่ในระดับสูงกว่ามาตรฐานกำหนด ทั้งที่ของเล่นเหล่านั้นได้รับเครื่องหมายมาตรฐานอุตสาหกรรม และคุณสมบัติจำเพาะของเล่นทั้งรถหัดเดิน ของเล่นที่เกิดเสียง และของเล่นที่ใช้เชื้อเพลิงในการขับเคลื่อน เพื่อประโยชน์สูงสุดที่จะเกิดขึ้นกับเด็กปฐมวัยก็คือความปลอดภัยในขณะที่เด็กเล่นของเล่นนั่นเอง

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

วิวัฒนาการของสิทธิที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเด็กปฐมวัยภายใต้หลักอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 มีวิวัฒนาการในการคุ้มครองมาอย่างยาวนานในฐานะจารีตประเพณีระหว่างประเทศจนกระทั่งเกิดอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กดังกล่าว การคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากความเสี่ยงในรูปแบบจึงกลายมาเป็นหลักกฎหมายทั่วไประหว่างประเทศที่ประเทศภาคีจะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด การปรับใช้ทฤษฎีการคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากของเล่นไม่ปลอดภัยในประเทศไทยภายใต้หลักอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 ข้อ 19 (1) โดยประเทศไทยจะต้องสร้างมาตรการเพื่อคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากการเล่นของเล่นไม่ปลอดภัยที่ถือว่าเป็นความเสี่ยงรูปแบบหนึ่งส่งผลกระทบต่อร่างกาย จิตใจ ความคิด ความเข้าใจ ทักษะคิดและพฤติกรรมของเด็กปฐมวัย ความสอดคล้องของการปรับใช้ทฤษฎีการคุ้มครองเด็กปฐมวัยจากของเล่นไม่ปลอดภัยในประเทศไทย

เกิดขึ้นตามหลักการปล่อยปละละเลย (Neglect) ให้เด็กปฐมวัยได้มีโอกาสเล่นของเล่นไม่ปลอดภัยของผู้ปกครองหรือผู้อนุบาลถือว่าเป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นรูปแบบหนึ่งตามความในข้อ 19 (1) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก การปรับใช้กฎหมายไทยให้สอดคล้องกับพันธกรณีภายใต้หลักอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 ข้อ 19 (1) ควรดำเนินการ 1) การสร้างมาตรการทางกฎหมายบนพื้นฐานในการบูรณาการคน ศาสตร์ กระบวนการตรวจสอบและความร่วมมืออย่างหลากหลาย 2) จัดตั้งหน่วยงานประสานข้อมูลของเล่นไม่ปลอดภัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ และ 3) ควรกำหนดมาตรฐานคุณสมบัติของเล่นทางกายภาพและคุณสมบัติจำเพาะที่อาจส่งผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจของเด็กปฐมวัยที่เล่นหรือสัมผัสของเล่นนั้นน้อยที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- นพพรช บุญชาญ. ‘ของเล่นกับเด็ก’ เดลินิวส์ (12 มกราคม 2557). <<https://th.rajanukul.go.th/admin/file-download/groupreview0000171.pdf>> สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2565
- มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก, ‘ตอนที่ 4 หยุด!!! ข้อของเล่นรุนแรงให้ลูก’ (เด็กสุขใจเพราะบ้านนี้ไม่มี ความ รุน แรง , 23 มกราคม 2017) <<https://www.thaichildrights.org/articles/article-violence>> สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2565
- สุภาวดี เจริญพานิช, (2014) ‘พฤติกรรมกรรมการตีเด็ก : ผลกระทบและการป้องกัน’ 6 วารสาร วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 871, 875
- สมพงษ์ จิตระดับและอัญญมณี บุญเชื้อ, (2551) *หลักสูตรสิทธิเด็กและการวางแผนท้องถิ่นเพื่อเด็ก และเยาวชนพุทธศักราช 2551* (pdf, โรงพิมพ์ธรรมดาเพรส จำกัด 2551) 60
- UNICEF, *Learning through play: Strengthening learning through play in early childhood education programmes.* (pdf, UNICEF 2018) 6

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุปัสนาของ
สำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดบุรีรัมย์

A MODEL FOR IMPROVING THE QUALITY OF LIFE THROUGH
SPIRITUAL DEVELOPMENT OF DHAMMA PRACTICE CENTER IN
BURIRAM PROVINCE

¹พระอธิการประเสริฐ บุญญาโม, ²พระมหาสุพร รกขิตธมโมและ ³เบญจมาศ สุวรรณวงศ์

¹Phrathikanprasertp Booyakamo, ²Phamaha Suporn Rakkhitadhammo

And ³Benjamas Suwannawong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹phrathikanprasertp42@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 25, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุปัสนา 2) เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุปัสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ 3) เพื่อการเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุปัสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุปัสนา ในสังคมปัจจุบันนี้มีความเจริญทางด้านวัตถุมากกว่าด้านจิตใจจึงทำให้การดำเนินชีวิตประสบกับปัญหาด้านจิตใจเพราะคนส่วนใหญ่ขาดที่พึ่งทางใจส่งผลให้มีความคิดฟุ้งซ่านไม่มีสมาธิในการทำงานเมื่อประสบกับปัญหาในการใช้ชีวิต รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุปัสนาของสำนักปฏิบัติธรรม

¹ นิสิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา

³ อาจารย์ ดร.สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา

จังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ 1) สำนักปฏิบัติธรรมวัดสุขสำราญ 2) สำนักปฏิบัติธรรมวัดอินทวนาราม 3) สำนักปฏิบัติธรรมวัดกัลยาณวัฒน์ มีการลงทะเบียน รับศีล ทำวัตรสวดมนต์ สมาทานกรรมฐาน ปฏิบัติธรรมตามเวลาที่กำหนดและการสอบอารมณ์กรรมฐานจากพระวิปัสสนาจารย์ โดยเฉพาะด้านการปฏิบัติธรรมมีการอบรมการสอนทุกวันเป็นประจำโดยนำหลักสติปัฏฐาน 4 ในการอบรมให้แก่ผู้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เสนอรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุปัสสนาของสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้ที่มาปฏิบัติธรรมผลที่ได้คือ มีความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ในปัจจุบันทั้ง 3 สำนักนี้ได้ให้ความสำคัญ 2 ส่วนคือ 1) การพัฒนาคุณภาพชีวิตในทางโลกเป็นขั้นพื้นฐานของการดำเนินชีวิต 1) การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางพระพุทธศาสนา ด้วยการแก้ปัญหาโดยใช้ปัญญาทำให้ผู้ที่มาปฏิบัติธรรมมีการปฏิบัติที่ดีขึ้นสามารถเห็นสภาวะอารมณ์ต่าง ๆ ที่มากระทบจนทำให้เกิดปัญญาสามารถแก้ปัญหาและนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต, การเจริญจิตตานุปัสสนา, สำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดบุรีรัมย์

Abstract

The objectives of this article are: 1) to study the development of life quality by Cittanupassana or contemplation of mind, 2) to study a model of life quality development by Cittanupassana of meditation centers in Buriram province, and 3) to propose the model of life quality development by Cittanupassana of meditation centers in Buriram province. This study is a field qualitative research. The results of the study showed that: The development of life quality by Cittanupassana or contemplation of mind is necessary in the present time since the progress of materials is higher than the progress of mind. Majority of people lack of mental refuge and confront with problems in mind, and that results to their frustration in work and in living a life. The models of life quality development by Cittanupassana of 3 meditation centers in Buriram province consisting of; 1) Wat Suk Samran Meditation Center, 2) Wat Indavanaram Meditation Center, and 3) Wat Kalyanawat Meditation Center, are as follows; registration, chanting, meditation undertaking, meditation practice, and meditation practice monitoring by meditation masters. The practice schedules are available daily and Satipatthana or the Four Foundations of Mind are used in the training. The results of life quality

development models by Cittanupassana of 3 meditation centers in Buriram province show that the practitioners can gain patience, effort, mindfulness, wisdom, and self-confidence in solving problems. All the 3 meditation centers place a focus on 2 aspects: 1) Worldly life development, and 2) Buddhist life development, i.e. to realize mental factors as they really are with wisdom and to live a life happily and peacefully.

Keywords: Model of life quality development, Contemplations of Mind, Meditation Centers in Buriram Province

บทนำ

พระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตมาเป็นเวลาช้านาน ทำให้คนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นสรณะแห่งชีวิตสืบต่อกันมา จึงทำให้การพัฒนาคุณภาพการดำรงชีวิตให้มีความสุขนั้นพระพุทธเจ้าทรงตรัสสอนให้พัฒนาคุณภาพจิต ทำจิตให้ดี รักษาจิตให้ดี เมื่อพัฒนาจิตดีแล้ว การพัฒนาคุณภาพชีวิตก็ดีไปด้วย การปฏิบัติกรรมฐานเพื่อการดับทุกข์ ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า พระธรรมนี้หากปราศจากผู้ทรงจำเอาไว้ มีก็เหมือนไม่มี ต้องมีผู้ทรงจำและได้ศึกษา ได้ฝึกฝน ได้ปฏิบัติด้วย กายภาวนา คือ การพัฒนาฝึกฝนอบรมกาย รู้จัก ระมัดระวังรักษาดนไม่ให้ก่อโทษทางกาย สิลภาวนา คือ การพัฒนาด้านศีล ความประพฤติ เรียบร้อยดีงาม มีระเบียบวินัย มีกติกาทาสังคมร่วมกัน จิตตภาวนา คือ การฝึกฝนอบรมจิตใจให้มี ความมั่นคง เข้มแข็ง ฝึกฝนตนให้มีความรัก ความเมตตาต่อสรรพสัตว์ ปัญญาภาวนา คือ การพัฒนาฝึกฝนอบรมตน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), (2546: 492) จนกระทั่งเข้าอกเข้าใจในการดำรงชีวิต ทำตามคำสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นแสงสว่างส่องทางชีวิตแก่ชาวโลก เช่น จากการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้าทำให้ ท่านพระอัญญาโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรมและได้บรรลุธรรมมีความรู้แจ้งธรรมหยั่งลงสู่ธรรมข้ามความสงสัยปราศจากความแคลงใจถึงความเป็นผู้แก้แล้ว” (วิ.ม. (ไทย) 4/18/25)

พุทธศาสนามีหลักการปฏิบัติเกี่ยวกับการทำสมาธิ ที่มีปรากฏในพระสูตร คือ มหาสติปัฏฐานสูตร การพิจารณาเห็นจิตในจิตภายในอยู่ พิจารณาเห็นจิตในจิตภายนอกอยู่ หรือพิจารณาเห็นจิตในจิตทั้งภายในทั้งภายนอกอยู่ พิจารณาเห็นธรรมเป็นเหตุเกิดในจิตอยู่ พิจารณาเห็นธรรมเป็นเหตุดับในจิตอยู่ หรือพิจารณาเห็นทั้งธรรมเป็นเหตุเกิดทั้งธรรมเป็นเหตุดับในจิตอยู่ (ที.ม. (ไทย) 10/114/111) ซึ่งเป็นสูตรหนึ่งที่ได้อธิบายวิธีการหรือแนวทางในการประพฤติปฏิบัติการทำสมาธิ เพราะเป็นบันไดขั้นที่สำคัญในการก้าวไปสู่มรรคผลและนิพพาน และตรัสไว้ในหมวดพระสูตรชื่ออื่นอีกมากมายหลายแห่ง มหาสติปัฏฐานสูตร เป็นพระสูตรที่สมเด็จพระสัมมาพุทธเจ้าตรัสสอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานไว้เป็นหลัก จากพระโอษฐ์ด้วยพระองค์เอง ซึ่งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ

เจ้าทรงพิจารณาเห็นความสำคัญนี้มาแต่แรกตรัสรู้ ขณะประทับอยู่ ณ ต้นอชปาลนิโครธ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ในอุรุเวลาเสนานิคม ภายหลังตรัสรู้แล้วในสัปดาห์ที่ 5 ก็ได้ทรงปริวิตกถึงสติปัฏฐาน 4 เพราะสติปัฏฐาน 4 ประการนี้ที่บุคคลไม่เจริญ ไม่ทำให้มากแล้วพระสัทธรรมจึงดำรงอยู่得不านานในเมื่อพระตถาคตเสด็จปรินิพพานแล้วและเพราะสติปัฏฐาน 4 ประการนี้ที่บุคคลเจริญ ทำให้มากแล้ว พระสัทธรรมจึงดำรงอยู่ได้นานในเมื่อพระตถาคตเสด็จปรินิพพานแล้ว (ส.ม.(ไทย) 19/388/247) ในปีที่จะเสด็จดับขันธปรินิพพานขณะประทับอยู่ ณ อัมพปาลวันใกล้นครไวสาลี ก็ทรงมีพระเมตตาตรัสเตือนให้ปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐานขณะประทับอยู่ ณ เวฬุคามก่อนหน้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน 10 เดือน ก็ตรัสเตือนให้มีตนเป็นที่พึ่งมีตนเป็นสรณะด้วยการปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ดำรงอยู่ในศีลแล้วจักเจริญสติปัฏฐาน 4 (ส.ม.(ไทย) 19/381/237) ศาสนาพุทธเป็นศาสนาหนึ่งที่อุบัติขึ้นในโลกได้รับการยอมรับจากมนุษยโลกที่อยู่ในชมพูทวีปโดยเจ้าชายสิทธัตถะผู้ทรงมีอัจฉริยภาพในการมองเห็นความจริงของธรรมชาติที่มนุษย์ทุกคนจะพึงประสบกันอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้กล่าวคือ ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), (2551: 138-139) การพิจารณาความทุกข์ตามหลักสติปัฏฐาน 4 แม้ความเกิดก็เป็นทุกข์ แม้ความแก่ก็เป็นทุกข์ แม้ความเจ็บก็เป็นทุกข์ แม้ความตายก็เป็นทุกข์ ความประสบสิ่งอันไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักก็เป็นทุกข์ บรรดาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้นก็เป็นทุกข์ โดยย่ออุปาทานขันธ ๕ เป็นทุกข์ การกำหนดรู้ใจของสัตว์เหล่าอื่น ของบุคคลเหล่าอื่นได้ด้วยใจ คือ จิตมีราคะก็รู้ว่าจิตมีราคะ จิตยังไม่หลุดพ้นก็รู้ว่าจิต ยังไม่หลุดพ้น ก็เพราะสติปัฏฐาน 4 ประการนี้ที่เจริญ ทำให้มากแล้ว (ส.ม.(ไทย) 19/912/443) จะหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งหลายได้ เป้าหมายของการพัฒนาคือการปลดปล่อยตนเองให้ พ้นจากความทุกข์ทั้งทางกายและทางจิตใจโดยการให้ความสำคัญกับความสุขทางจิตใจอันเกิดจาก ความมีอิสรภาพที่พึ่งตนเองได้และความเข้มแข็งของบุคคลและสังคมซึ่งเป็นเครื่องชี้ให้เห็นระดับการ พัฒนาประการหนึ่ง หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เป็นเครื่องพัฒนาทำให้เจริญทำให้เป็นให้ดีขึ้นด้วยการฝึกอบรม (พระธรรมปิฎก, (2543: 81-82)

สภาพปัญหาปัจจุบันในการดำรงชีวิตของคนในสังคมทุกวันนี้มีสภาพจิตที่ถูกกระทบกับปัญหาต่างๆ ในแต่ละวันทำให้เกิดความทุกข์ คิดฟุ้งซ่าน จิตใจไม่สงบบางคนถึงกับต้องคิดฆ่าตัวตาย เพราะคิดไม่ตกหาทางออกไม่ได้ มีปัญหาด้านความโลภ ปัญหาด้านความโกรธ ปัญหาด้านหลง ปัญหาด้านความหดหู่ ปัญหาด้านความฟุ้งซ่าน จิตไม่เป็นสมาธิ ทำให้ครอบครัวไม่มีความสุข การปฏิบัติธรรมด้วยการเจริญจิตตานุสสนามีส่วนสำคัญทำให้พุทธศาสนิกชนมีความสนใจในการในปฏิบัติธรรม ตามหลักการเจริญจิตตานุสสนาเมื่อได้ปฏิบัติแล้วทำให้ชีวิตมีความสุขมีจิตใจสงบขึ้น ไม่คิดฟุ้งซ่านเหมือนแต่ก่อนหน้านี้ ซึ่งการเจริญจิตตานุสสนานี้เป็นข้อปฏิบัติหนึ่งในสติปัฏฐาน 4 แต่พุทธศาสนิกชนยังขาดความเข้าใจก่อให้เกิดปัญหาต่อตนเองและคนสังคมเพราะการขาดสติใน

การใช้ชีวิตและยังหลงมัวเมาทางโลกวัตถุนิยมทำให้มนุษย์มีความคิดในทางดีหรือทางชั่วติดอยู่ในอารมณ์หลงในวังวนว่าเป็นตัวเป็นตนเป็นเราเป็นเขาจนเป็นทุกข์หาทางออกไม่ได้ ต่อมาจึงทำให้สำนักปฏิบัติธรรมมีบทบาทต่อผู้ปฏิบัติธรรมมากขึ้นเพราะเป็นทางที่จะสามารถดับทุกข์ได้ และในสำนักปฏิบัติธรรมมีความพร้อมในการต้อนรับผู้มาปฏิบัติธรรม คือทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมมีความสะดวกสบายในการปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่องในสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นสถานที่ที่มีผู้สนใจในการปฏิบัติธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพจิตและการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นและมีความสุขขึ้น จึงมีผู้สนใจมาปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมวัดสุขสำราญ วัดอินทวนาราม วัดกัลยาณวัฒน์ ที่เปิดให้ปฏิบัติตามวันและเวลาที่สำนักปฏิบัติธรรมได้กำหนดไว้ การปฏิบัติธรรมสามารถวัดคุณภาพชีวิตของผู้ปฏิบัติธรรมที่ดีแท้จริงต้องพร้อมทั้งด้านหรือระดับที่มองเห็น และระดับที่เลียดจากที่มองเห็น เกณฑ์เบื้องต้นสำหรับพิจารณาองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตว่าดีหรือไม่ดีได้ (พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตฺโต), (2545: 42)

กระบวนการพัฒนาความรู้จึงไม่เจริญงอกงามได้แต่เมื่อบุคคลมีศีลสมบูรณ์แล้วก็เป็นผู้ปฏิบัติให้เกิดสมาธิแม้สมาธิก็เป็นอุปนิสัยให้เกิดปัญญาเมื่อปัญญามีอยู่นิพพิทาและวิราคะก็เกิดขึ้นแล้วส่งผลให้วิมุตติญาณทัสสนะเกิดขึ้น ดังนั้น ศีล สมาธิ ปัญญาจึงอาศัยซึ่งกันและกันส่งเสริมให้เกิดขึ้นเป็นลำดับไปจนถึงที่สุดทางพระพุทธศาสนาคือนิพพาน ทางพระพุทธศาสนาอาศัยหลักจิตตานุปัสสนาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความจริงของชีวิตเพื่อความเป็นผู้หลุดพ้น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ศ., (2551: 51)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะทำเรื่องรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุปัสสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ ศึกษาเฉพาะจิตตานุปัสสนาในสติปัฏฐาน 4 เพราะผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาในด้านหลักจิตตานุปัสสนาเพื่อนำผลการวิจัยไปปรับใช้ในการฝึกพัฒนาจิตและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ศึกษาเฉพาะ 3 สำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดบุรีรัมย์ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจงในด้านการเจริญจิตตานุปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 คือ สำนักปฏิบัติธรรมวัดสุขสำราญ สำนักปฏิบัติธรรมวัดอินทวนาราม สำนักปฏิบัติธรรมวัดกัลยาณวัฒน์ เป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่ได้นำมาศึกษาในงานวิจัยนี้

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้สนใจจะทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุปัสสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อให้เข้าใจถึงการปฏิบัติธรรมในแบบการเจริญจิตตานุปัสสนาในทางพระพุทธศาสนาให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้องวิธีตามรูปแบบการปฏิบัติธรรมในทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและคนในสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุปัสนา
2. เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุปัสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุปัสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documents) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม พระวิปัสสนาจารย์ พระภิกษุ และผู้ปฏิบัติธรรมทั่วไป จำนวน 27 รูป/คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม พระวิปัสสนาจารย์ พระภิกษุ และผู้ปฏิบัติธรรมทั่วไป ในสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ ที่เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุปัสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ โดยการสัมภาษณ์เลือกกลุ่มตัวอย่าง แบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

วิจัยได้ศึกษาหลักแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาและประกอบการอธิบายโดยศึกษาจาก ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล จาก คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ตำราวิชาการ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีผู้ศึกษาไว้ในแง่มุมต่าง ๆ บทความ วารสาร สืบค้นหาข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และมีการศึกษาทบทวนเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย บทความและเอกสารทางวิชาการ เอกสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งจากภาครัฐและเอกชน ที่เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุปัสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดบุรีรัมย์

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อนามสกุล ฉายาเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ตำแหน่ง

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ปลายเปิดเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุปัสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดบุรีรัมย์

ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด เกี่ยวกับข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

4.2 ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documents) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ซึ่งเป็นการศึกษาวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุปัสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ วิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุป พรรณนาและอธิบายผลต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุปัสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุปัสนา

สภาพปัญหาปัจจุบันในการดำรงชีวิตของคนในสังคมทุกวันนี้มีสภาพจิตที่ถูกกระทบกับปัญหาต่างๆ ในแต่ละวันทำให้เกิดความทุกข์ คิดฟุ้งซ่าน จิตใจไม่สงบบางคนถึงกับต้องคิดฆ่าตัวตาย เพราะคิดไม่ตกหาทางออกไม่ได้ มีปัญหาด้านความโลภ ปัญหาด้านความโกรธ ปัญหาด้านหลง ปัญหาด้านความหดหู่ ปัญหาด้านความฟุ้งซ่าน จิตไม่เป็นสมาธิ ทำให้รอบคرو้งไม่มีความสุข การปฏิบัติธรรมด้วยการเจริญจิตตานุปัสนามีส่วนสำคัญทำให้พุทธศาสนิกชนมีความสนใจในการในปฏิบัติธรรม ตามหลักการเจริญจิตตานุปัสนาเมื่อได้ปฏิบัติแล้วทำให้ชีวิตมีความสุขมีจิตใจสงบขึ้น ไม่คิดฟุ้งซ่านเหมือนแต่ก่อนหน้านั้น ซึ่งการเจริญจิตตานุปัสนานี้เป็นข้อปฏิบัติหนึ่งในสติปัฏฐาน ๔ แต่พุทธศาสนิกชนยังขาดความเข้าใจก่อให้เกิดปัญหาต่อตนเองและสังคม เพราะการขาดสติในการใช้ชีวิตและยังหลงมัวเมาทางโลกวัตถุนิยมทำให้มนุษย์มีความคิดในทางดีหรือทางชั่วติดอยู่ในอารมณ์หลงในวังวนว่าเป็นตัวเป็นตนเป็นเราเป็นเขาจนเป็นทุกข์หาทางออกไม่ได้ ต่อมาจึงทำให้สำนักปฏิบัติธรรมมีบทบาทต่อผู้ปฏิบัติธรรมมากขึ้นเพราะเป็นทางที่จะสามารถดับทุกข์ได้ และในสำนักปฏิบัติธรรมมีความพร้อมในการต้อนรับผู้มาปฏิบัติธรรม คือทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมมีความสุขสบายในการปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่องในสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นสถานที่ที่มีผู้สนใจในการปฏิบัติธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพจิตและการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นและมี

ความสุขขึ้น จึงมีผู้สนใจมาปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมวัดสุขสำราญ วัดอินทวนาราม วัดกัลยาณวัฒน์ ที่เปิดให้ปฏิบัติตามวันและเวลาที่สำนักปฏิบัติธรรมได้กำหนดไว้ การปฏิบัติธรรมสามารถวัดคุณภาพชีวิตของผู้ปฏิบัติธรรมที่ดีแท้จริงต้องพร้อมทั้งด้านหรือระดับที่มองเห็น และระดับที่เลียดจากที่มองเห็น เกณฑ์เบื้องต้นสำหรับพิจารณาองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตว่าดีหรือไม่ดีได้ ปัญหาของผู้ปฏิบัติธรรมดังตัวอย่างที่ได้จากการสัมภาษณ์ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม พระวิปัสสนาจารย์ พระภิกษุ ผู้ปฏิบัติธรรมทั่วไป ที่เกิดปัญหาและอุปสรรคโดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้ 1) ปัญหาระดับองค์กร (วัด) 2) ปัญหาระดับเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม 3) ปัญหาระดับพระวิปัสสนาจารย์ 4) ปัญหาระดับพระภิกษุ และ 5) ปัญหาระดับผู้ปฏิบัติธรรมทั่วไป

2. รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุสัสสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดบุรีรัมย์

การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุสัสสนาของสำนักปฏิบัติธรรมวัดสุขสำราญ มีการลงทะเบียนเข้าปฏิบัติการอาราธนาศีลรับศีล สวดมนต์ทำวัตร สมาทานพระกรรมฐาน ปฏิบัติพระกรรมฐานตามเวลาที่กำหนดไว้ ด้วยการฝึกกำหนดรู้เท่าทันจิตที่เป็นปัจจุบันขณะตามความเป็นจริง การสอบอารมณ์กรรมฐานจากพระวิปัสสนาจารย์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุสัสสนาของสำนักปฏิบัติธรรมวัดอินทวนารามการลงทะเบียนเข้าที่พัการอาราธนาศีล รับศีล สวดมนต์ทำวัตร สมาทานกรรมฐาน ปฏิบัติธรรมตามเวลาที่กำหนดไว้ ด้วยการฝึกอบรมจิตให้รู้ทันรู้แจ้ง รู้ชัดจิต และการสอบอารมณ์กรรมฐานจากพระวิปัสสนาจารย์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุสัสสนาของสำนักปฏิบัติธรรมวัดกัลยาณวัฒน์ การลงทะเบียน การอาราธนาศีล รับศีล สวดมนต์ทำวัตร สมาทานกรรมฐาน ปฏิบัติธรรมตามเวลาที่กำหนด ด้วยการกำหนดรู้จิตให้เห็นตามความเป็นจริงตามอริยาบถ ยืน เดิน นั่ง นอน และในทุก ๆ อริยาบถ และสอบอารมณ์กรรมฐานจากพระวิปัสสนาจารย์ การมีความเป็นอยู่ที่ดีการได้รับการตอบสนองทางด้านร่างกาย จิตใจวัตถุสังคัม สภาพแวดล้อม และด้านที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตตามความพึงพอใจของแต่ละบุคคลคุณภาพชีวิตเป็นสภาพการดำรงชีวิตที่มีความสุขทางกายและจิตใจเกิดจากการได้รับการตอบสนองทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และด้านอื่นที่เกี่ยวข้องกับการ ดำรงชีพ มีการหล่อหลอมความเชื่อค่านิยม ศีลธรรมและจริยธรรมให้มีความสมดุลกัน การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีความสำคัญ 2 ส่วนคือ 1) การพัฒนาคุณภาพชีวิตในทางโลก ให้บรรลุความจำเป็นขั้นพื้นฐานของการดำเนินชีวิต 2) พัฒนาคุณภาพชีวิตทางพระพุทธศาสนา ดำเนินชีวิตด้วยปัญญาแก้ทุกข์ด้วยปัญญา

สังคมปัจจุบันนี้ความเจริญทางด้านวัตถุมากกว่าจิตใจทำให้การดำเนินชีวิตประสบปัญหาด้านจิตใจเพราะคนส่วนใหญ่ขาดที่พึ่งทางใจส่งผลให้ทำฟุ้งซ่านไม่มีสมาธิในการทำงานหรือประสบชีวิตในจังหวัดมีสำนักปฏิบัติธรรมเพื่อที่จะรองรับผู้มาปฏิบัติธรรมและยังมีสถานที่ปฏิบัติธรรมที่อำนวยความสะดวกไม่ว่าจะเป็นด้านสถานที่การเป็นอยู่และการปฏิบัติซึ่งถือได้ว่าเป็นความ

สะดวกสบายแก่ผู้ปฏิบัติโดยเฉพาะด้านการปฏิบัติมีการอบรมการสอนทุกวันเป็นประจำโดยนำหลักสติปัฏฐาน 4 ในการอบรมวิปัสสนากรรมฐานให้แก่ผู้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

2.1 รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุปัสนาของผู้ปฏิบัติธรรมสำนักปฏิบัติธรรมวัดสุขสำราญ ข้อปฏิบัติของผู้เข้าอบรมวิปัสสนากรรมฐาน ผู้มีความประสงค์จะเข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ตามแนวสติปัฏฐาน 4 ไม่เป็นบุคคลวิกลจริต ทพพลภาพสามารถควบคุมตนเองและปฏิบัติตามกฎของวัดกัลยาณวัฒน์ได้ให้ติดต่อเจ้าหน้าที่เพื่อศึกษาระเบียบให้เข้าใจลงทะเบียนขอเข้าที่พักและเตรียมตัวขึ้นพระกรรมฐาน และเชื่อฟังคำแนะนำสั่งสอนของพระวิปัสสนาจารย์ ต้องสำรวมอินทรีย์ 4 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ งดเว้นการพูดคุยโดยไม่จำเป็น ไม่นำวิธีปฏิบัติแบบอื่น หรือความเชื่ออื่นที่ไม่ตรงตามหลักวิปัสสนากรรมฐาน มาใช้ภายในวัดกัลยาณวัฒน์ไม่ส่งอารมณ์การปฏิบัติกันเอง ต้องส่งอารมณ์กับพระวิปัสสนาจารย์ที่วัดแต่งตั้งเท่านั้น ใ้ห้งดการติดต่อสื่อสารทุกชนิด ที่จะทำให้เกิดฟุ้งซ่าน เช่นอ่านหนังสือ ชัดเขียน ฟังวิทยุโทรทัศน์ หรือใช้โทรศัพท์ เป็นต้น ให้พยายามกำหนดอิริยาบถหลัก คือ ยืน เดิน นั่ง นอน อิริยาบถย่อย เช่น การฉันหรือรับประทานอาหาร การสร่งน้ำ การก้ม-เงย ให้มีความต่อเนื่องผู้ปฏิบัติธรรมต้องเดินไปรับประทานอาหารที่โรงทาน ยกเว้นกรณีเจ็บป่วยหรือได้รับหนังสือจากพระวิปัสสนาจารย์ให้ปฏิบัติต่อเนื่องไม่ควรนำสิ่งของมีค่าติดตัวมาในระหว่างอยู่ปฏิบัติ หากเกิดการสูญหายทางวัดจะไม่รับผิดชอบให้พระภิกษุ-สามเณร โยคีชยาหญิง ลงปฏิบัติธรรมร่วมกันที่ศาลา หรือตามสถานที่และตารางการปฏิบัติกรรมฐานที่กำหนดไว้ในขณะที่อยู่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ควรรักษาความสะอาดภายในกุฏิ สถานที่ปฏิบัติธรรม งดสูบบุหรี่และสิ่งเสพติดทุกชนิด สอนน้ำปานะ จะถวายตามเวลาที่ทางสำนักกำหนดให้เฉพาะเวลา ๆ เท่านั้น

2.2 รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุปัสนาของผู้ปฏิบัติธรรมสำนักปฏิบัติธรรมวัดกัลยาณวัฒน์ ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมมีคุณภาพชีวิตที่ดีอยู่คนเดียวได้อย่างมีความสุข การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าเดิมรู้จักแยกแยะสิ่งที่เป็นกุศลและอกุศลได้ ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบมีจิตอ่อนโยนมีเมตตาธรรมมากขึ้น นี่แสดงว่าผู้ปฏิบัติธรรมมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจิตผ่องใสขึ้นจิตรู้ จิตเป็นนาย จิตคิดมากก็รู้ จิตสงบก็รู้ชัด คุณภาพชีวิตของผู้ปฏิบัติธรรมจากคนที่มีความทุกข์ในทางโลกมากก็คลายทุกข์ลง จากคนที่มีความโลภ ความโกรธ ความหลงมาก ๆ ก็เบาบางลงและมีสติรู้เท่าทัน ความคิดจิตที่ปรุงแต่งของตนเองมากขึ้นสามารถตัดกิเลสต่าง ๆ ได้ด้วยใจที่เป็นกลาง ทำให้มีสติรู้เท่าทันจิตคิดจิตปรุงแต่งจิตมี ราคะ โทสะ โมหะก็รู้และตัดละได้ และเหมาะสมกับทุกยุคทุกสมัยไม่เลือกกาลเวลาควรตามดูตามรู้ตามเห็นว่าจิตคิดจิตปรุงแต่ง ดีหรือไม่ดีจะได้ตามตัดละสิ่งที่ไม่ดีออกและเจริญสติให้มากขึ้นเรื่อย ๆ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นที่สามารถมาปฏิบัติธรรมได้เมื่อได้มาปฏิบัติธรรมแล้วคุณภาพจิตก็ดีขึ้นจากการปฏิบัติธรรมนี้เหมาะสมกับทุก

ยุคทุกสมัย เป็นสิ่งใหม่ตลอดเวลาเมื่อได้ปฏิบัติธรรมแล้ว จากเป็นคนที่มีโทสะมาก เมื่อปฏิบัติธรรมแล้วโทสะเบาบางลงมีสติมากขึ้นรู้เท่าทันจิตที่คิดจิตที่ปรุงแต่งรู้จักตัดละอารมณ์ได้ การใช้ชีวิตมีสติมากขึ้น

2.3 รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุัสสนาของผู้ปฏิบัติธรรม สำนักปฏิบัติธรรมวัดอินทวาราม การปฏิบัติธรรมในแบบนี้เหมาะสมกับทุกยุคทุกสมัย ยิ่งสมัยปัจจุบันควรจะมีการสอนการปฏิบัติตามหลักจิตตานุัสสนาให้มากขึ้น เพราะเป็นฝึกทางจิตโดยตรงสามารถเข้าใจจิตและสามารถตัดละจิตส่วนที่เป็นอกุศลได้ จากที่เป็นคนมีโทสะมากพอปฏิบัติแล้วโทสะก็เบาบางลง มีสติมากขึ้นรู้เท่าทันจิตคิดปรุงแต่งรู้ตัดละอารมณ์การใช้ชีวิตมีสติมากขึ้น รู้สึกจิตใจสงบสบายใจ การเปลี่ยนแปลงจาก ความโกรธลดลงจิตใจเย็นลงการปล่อยวางได้ดีขึ้นกว่าเดิมการปฏิบัติธรรมตามหลักจิตตานุัสสนานี้เหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบัน เมื่อได้มาปฏิบัติธรรมแล้วสามารถปล่อยวางได้เร็วขึ้น คุณภาพชีวิตของผู้ปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดบุรีรัมย์

จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุัสสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดบุรีรัมย์การฝึกฝนอบรมจิตให้เกิดสมาธิมีความเข้มแข็ง มั่นคงทางอารมณ์และให้เกิดปัญญาความฉลาดรู้เท่าทันตามความเป็นจริงด้วยปัจจุบันในสังคมไทยมีปัญหาเรื่องสุขภาวะทางจิตมีมากขึ้น ซึ่งอยู่ในบริบทสังคมพุทธโลกที่จะใช้หลักจิตตภาวนาด้วยการฝึกสติตามแนวพระพุทธศาสนาเป็นการพัฒนาจิตขั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนา มีผลมากกว่าการบำเพ็ญสมณภาวนา เพราะเป็นการถอนทำลายกิเลสอย่างละเอียดอันเป็นต้นตอของทุกข์ทั้งมวลโดยตรง จะเป็นผู้มีจิตใจที่บริสุทธิ์ จะทำให้มีสติ มีปัญญาและมีความเข้าใจ

3. เสนอรูปแบบการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ตามหลักปาริสุทธิศีล 4 ในจังหวัดนครราชสีมา

การสอนเรื่องวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 โดยเน้นการนำพุทธพจน์ในมหาสติปัฏฐานสูตรมาสอนเป็นหลัก ประโยชน์ในปัจจุบัน (ทิฐฐัมมิกัตถประโยชน์) คือ ร่างกายแข็งแรงจากการเดินจงกรม เพิ่มกำลังสติ ประโยชน์ในกายาภาคน้ำ (สัมปรายิกัตถประโยชน์) อันผู้ปฏิบัติย่อมจะได้รับหากได้ฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ทั้งประโยชน์อันจะเกื้อหนุนส่งให้จิตไปในภพที่ดีในชาติถัดไป และประโยชน์ในการพัฒนาปัญญาทำลายความเห็นผิดในด้านต่าง ๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นประโยชน์จากการปฏิบัติที่สามารถติดตามตัวผู้ปฏิบัติไปยังภพชาติต่อ ๆ ไปได้ ประโยชน์สูงสุด (ปรมาตถประโยชน์) ก็คือ พระนิพพานอันเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา ซึ่งคำสอนนี้ยึดหลักจากพระไตรปิฎกมา ได้เน้นสอนถึงประโยชน์จากการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ โดยอ้างอิงคำสอนจากพระไตรปิฎกเป็น

หลัก ตั้งแต่ประโยชน์ในปัจจุบันคือประโยชน์จากการเดินจงกรมและประโยชน์จากการเจริญสติ ประโยชน์ในภายภาคหน้าคือประโยชน์ในการพัฒนาปัญญาละความเห็นผิดคือวิปลาสทั้ง 4 ประการ เพื่อส่งจิตไปยังภพภูมิที่ดีขึ้นในชาติต่อไป จนถึงประโยชน์สูงสุดอันเป็นหลักสำคัญของการปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 คือการบรรลุมรรคผลนิพพานนั่นเอง

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุปัสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ สำนักปฏิบัติธรรมวัดสุขสำราญมีรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุปัสนาด้วยการฝึกกำหนดรู้เท่าทันจิตที่เป็นปัจจุบันขณะตามความเป็นจริง มีสติกำหนดรู้จิตอยู่กับตนเอง เช่น เมื่อโทสะเกิดก็กำหนดรู้ชัดโทสะเกิด ภาวนาในใจว่าโกรธหนอๆ เมื่อโทสะดับก็กำหนดรู้ชัดว่าโทสะดับแล้ว รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุปัสนาของสำนักปฏิบัติธรรมวัดอินทวนารามมีรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุปัสนาด้วยการฝึกอบรมจิตให้รู้ทันรู้แจ้งรู้ชัดจิตที่เป็นอย่างหายาอย่างกลางและอย่างละเอียดที่เป็นปัจจุบันขณะตามความเป็นจริง เช่น เมื่อจิตฟุ้งซ่านเกิดขึ้นก็กำหนดรู้ชัดกล่าวในใจว่า ฟุ้งซ่านหนอ ๆ เมื่อจิตที่ฟุ้งซ่านนั้นดับไปก็เห็นชัดด้วยจิตว่าความฟุ้งซ่านนั้นดับไปแล้ว รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุปัสนาของสำนักปฏิบัติธรรมวัดกัลยาณวัฒน์มีรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตการเจริญจิตตานุปัสนาด้วยการฝึกฝนอบรมจิตให้เห็นตามความเป็นจริงตามอริยาบถ ยืน เดิน นั่ง นอน และในทุก ๆ อริยาบถก็กำหนดรู้แจ้งรู้ชัดรู้ทันจิตที่เป็นปัจจุบันเมื่อเห็น ราคะ โทสะ โมหะ เกิดขึ้นก็กำหนดรู้แจ้งรู้ชัดรู้ทันจิตตามความเป็นจริงว่าราคะ โทสะ โมหะเกิดขึ้นแล้วเมื่อราคะ โทสะ โมหะดับ ก็กำหนดรู้แจ้งรู้ชัดรู้ทันจิตว่า ราคะ โทสะ โมหะ ดับไปแล้ว เมื่อฝึกฝนอบรมจิตตามหลักจิตตานุปัสนาดีแล้วก็ทำให้ผู้ที่มาปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดบุรีรัมย์มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุข มีสมาธิ มีความปัญญาดีและการปฏิบัติธรรมตามหลักจิตตานุปัสนายังเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนามั่นคงตลอดไปด้วย

อภิปรายผล

งานวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุปัสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยต่าง ๆ ดังนี้

1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุปัสนาการฝึกฝนอบรมจิตให้เกิดสมาธิมีความเข้มข้น มั่นคงทางอารมณ์และให้เกิดปัญญาความฉลาดรู้เท่าทันตามความเป็นจริงปัจจุบัน สังคมไทยมีปัญหาเรื่องสุขภาวะทางจิตมีมากขึ้น ซึ่งอยู่ในบริบทสังคมพุทธเลือกที่จะใช้หลักจิตตภาวนาด้วยการฝึกสติตามแนวพระพุทธศาสนาเป็นการพัฒนาจิตขั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนา มีผลมากกว่าการบำเพ็ญสมณภาวนาเพราะเป็นการถอนทำลายกิเลสอย่างละเอียดอันเป็นต้นตอของทุกข์

ทั้งมวลโดยตรง จะเป็นผู้มีจิตใจที่บริสุทธิ์ จะทำให้มีสติ มีปัญญาและมีความเข้าใจ ของผู้ปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ ในการนำผู้ปฏิบัติไปสู่ความหลุดพ้นจากเพลิงกิเลสและเพลิงทุกข์ คือ 1) การพิจารณาตามดูกายในกาย อยู่เป็นประจำ 2) การกำหนดพิจารณาตามดูเวทนาในเวทนาอยู่เป็นประจำ 3) การกำหนดพิจารณา ตามดูจิตในจิตอยู่เป็นประจำ 4) การกำหนดพิจารณาตามดูธรรมอยู่เป็นประจำ

การมีความเป็นอยู่ที่ดีการได้รับการตอบสนองทางด้านร่างกาย จิตใจ วัตถุสังคัม สภาพแวดล้อมและด้านที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตตามความพึงพอใจของแต่ละบุคคลคุณภาพชีวิตเป็นสภาพการดำรงชีวิตที่มีความสุขทางกายและจิตใจเกิดจากการได้รับการตอบสนองทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคัมและด้านอื่นที่เกี่ยวข้องกับการ ดำรงชีพ

2. รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุปัสสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุปัสสนาของสำนักปฏิบัติธรรมวัดสุขสำราญ การลงทะเบียนเข้าปฏิบัติการอาราธนาศีลรับศีล สวดมนต์ทำวัตร สมาทานพระกรรมฐาน ปฏิบัติพระกรรมฐานตามเวลาที่กำหนดไว้ ด้วยการฝึกกำหนดรู้เท่าทันจิตที่เป็นปัจจุบันขณะตามความเป็นจริง การสอบอารมณ์กรรมฐานจากพระวิปัสสนาจารย์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุปัสสนาของสำนักปฏิบัติธรรมวัดอินทวนารามการลงทะเบียนเข้าที่พัการอาราธนาศีลรับศีล สวดมนต์ทำวัตร สมาทานกรรมฐาน ปฏิบัติธรรมตามเวลาที่กำหนดไว้ ด้วยการฝึกอบรมจิตให้รู้ทันรู้แจ้งรู้ชัดจิต และการสอบอารมณ์กรรมฐานจากพระวิปัสสนาจารย์ และสามารถนำหลักธรรมมาปฏิบัติและนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตการทำงานใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตจริง มี 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบภาคปฏิบัติของผู้ที่มาร่วม รักษาศีลอุโบสถ ซึ่งเป็นกลุ่มอุบาสก อุบาสิกาที่มารักษาศีลอุโบสถและอยู่ร่วมปฏิบัติธรรม พักค้างคืนที่วัด 1 คืน และ2) รูปแบบภาคปฏิบัติของประชาชนทั่วไป โดยเน้นเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปที่ไม่มีเวลาในการมารักษาศีลอุโบสถหรือพักค้างแรมที่วัด ได้มีโอกาสเข้ามาปฏิบัติธรรมที่วัด หลังจากเสร็จ จากภาระกิจการงานเข้าร่วมปฏิบัติธรรมที่วัด ในช่วงภาคค่ำแบบไปกลับ ตั้งแต่เวลา 19.00- 22.00 น. ของทุก ๆ วัน ธรรมสวณะ ทั้งสองรูปแบบหรือสองกลุ่มนี้จะมีกิจกรรมหลัก ซึ่งถือเป็นพื้นฐาน การปฏิบัติเหมือนกัน 3 ประการ คือ การทำวัตรสวดมนต์พร้อมกันและไหว้พระสมาทานศีลการเจริญจิตตานุปัสสนาฝึกปฏิบัติสมาธิแผ่เมตตาอุทิศส่วนกุศลและการฟังพระธรรมเทศนา

3. เสนอรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุัสสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุัสสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ สำนักปฏิบัติธรรมวัดสุขสำราญมีรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุัสสนาด้วยการฝึกกำหนดรู้เท่าทันจิตที่เป็นปัจจุบันขณะตามความเป็นจริง มีสติกำหนดรู้จิตอยู่กับตนเอง เช่น เมื่อโทสะเกิดก็กำหนดรู้ชัดโทสะเกิด ภาวนาในใจว่าโกรธหนอ ๆ เมื่อโทสะดับก็กำหนดรู้ชัดว่าโทสะดับแล้ว สำนักปฏิบัติธรรมวัดอินทวนารามมีรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุัสสนาด้วยการกำหนดรู้จิตรู้ทันรู้แจ้งรู้ชัดจิตที่เป็นอย่างหยาบอย่างกลางและอย่างละเอียดที่เป็นปัจจุบันขณะตามความเป็นจริง เช่น เมื่อจิตฟุ้งซ่านเกิดขึ้นก็กำหนดรู้ชัดกล่าวในใจว่า ฟุ้งซ่านหนอ ๆ เมื่อจิตที่ฟุ้งซ่านนั้นดับไปก็เห็นชัดด้วยจิตว่าความฟุ้งซ่านนั้นดับไปแล้ว สำนักปฏิบัติธรรมวัดกัลยาณวัฒน์ มีรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตการเจริญจิตตานุัสสนาด้วยการฝึกฝนอบรมจิตให้เห็นตามความเป็นจริงในอริยาบถ ยืน เดิน นั่ง นอนกำหนดรู้แจ้งรู้ชัดรู้ทันจิตที่เป็นปัจจุบันเมื่อเห็นจิตยังไม่หลุดพ้นก็รู้ชัดว่ายังไม่หลุดพ้น เมื่อเห็นจิตหลุดพ้นแล้วก็รู้ชัดว่าจิตหลุดพ้นแล้ว เมื่อฝึกฝนอบรมจิตตามหลักจิตตานุัสสนาดีแล้วก็ทำให้ผู้ที่มาปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดบุรีรัมย์มีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถละ ราคะ โทสะ โมหะ ให้เบาบางลงได้ ทำให้ชีวิตมีความสุข มีสมาธิ มีความปัญญาดี เป็นหนทางในการหลุดพ้นจากทุกข์ได้ การปฏิบัติธรรมตามหลักจิตตานุัสสนายังเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนามั่นคงตลอดไปด้วย

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุัสสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ การฝึกฝนอบรมจิตให้เกิดสมาธิมีความเข้มแข็ง มั่นคงทางอารมณ์และให้เกิดปัญญาความฉลาดรู้เท่าทันตามความเป็นจริงด้วยปัจจุบันในสังคมไทยมีปัญหาเรื่องสุขภาวะทางจิตมีมากขึ้น ซึ่งอยู่ในบริบทสังคมพุทธโลกที่จะใช้หลักจิตตภาวนาด้วยการฝึกสติตามแนวพระพุทธศาสนาเป็นการพัฒนาจิตขั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนา มีผลมากกว่าการบำเพ็ญสมณภาวนาเพราะเป็นการถอนทำลายกิเลสอย่างละเอียดอันเป็นต้นตอของทุกข์ทั้งมวลโดยตรง จะเป็นผู้มีจิตใจที่บริสุทธิ์ จะทำให้มีสติ มีปัญญาและมีความเข้าใจ 1) การพัฒนาคุณภาพชีวิตในทางโลกเป็นขั้นพื้นฐานของการดำเนินชีวิต 2) การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางพระพุทธศาสนา ด้วยการแก้ปัญหาโดยใช้ปัญญาทำให้ผู้ที่มาปฏิบัติธรรมมีการปฏิบัติที่ดีขึ้น สามารถเห็นสภาวะอารมณ์ต่าง ๆ ที่มากระทบจนทำให้เกิดปัญญาสามารถแก้ปัญหาและนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้

เอกสารอ้างอิง

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2539) *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546) *พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ*. พิมพ์ครั้งที่ 10.

กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิกจำกัด.

พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตฺโต). (2545) อ้างใน รังสิมา วิวัฒน์วงศ์วนา. “คุณภาพชีวิตของคนพิการ

ทางการได้ยินที่ประกอบอาชีพอิสระ”. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ศ. (2551) *พระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรง

พิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่10.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก. (2553) *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. พิมพ์ครั้งที่ 5 .กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.

รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์โบราณสถาน
ตามหลักพุทธธรรม ในจังหวัดบุรีรัมย์
A MODEL OF PEOPLE'S PARTICIPATION IN PRESERVATION OF
ANCIENT SITES IN BURIRAM PROVINCE ACCORDING
TO BUDDHADHAMMA

¹พระครูโสภณจิตตาทิรม (จำนงค์ จิตตสุโก), ²พระยุพธนา อริจิตโต
และ ³เบญจมาศ สุวรรณวงศ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹ jamnong562523@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 25, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ 1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักพุทธธรรม 2) เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักพุทธธรรมในจังหวัดบุรีรัมย์ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักพุทธธรรม ในจังหวัดบุรีรัมย์ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ภาควิชาการ ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักพุทธธรรม ในจังหวัดบุรีรัมย์ คือ สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักพุทธธรรม ในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ 1) การขาดความรู้ในการอนุรักษ์ เช่น ขาดความรู้ในการอนุรักษ์ขุดการอนุรักษ์โบราณสถาน 2) การขาดความร่วมมือแบบเครือข่าย 3) การขาดงบประมาณ และ 4) การขาดระบบการบริหารจัดการ จะต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์ ทั้งนี้เพราะกระบวนการทำงานแบบเครือข่ายแบบสาธารณะเน้นการมีส่วนร่วมเรียนรู้ของทุกฝ่ายเป็นหลัก สำคัญการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์ หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ การศึกษาความรู้

¹ นิสิต, หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา

³ อาจารย์ ดร., สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา

ปัญหาที่เกิดกับการส่งเสริมอนุรักษ์โบราณสถาน การศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในการส่งเสริมอนุรักษ์โบราณสถาน และการร่วมตัดสินใจว่าจะอะไรคือปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมอนุรักษ์โบราณสถานการจัดกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการบูรณะโบราณสถาน การบำรุงรักษาแหล่งโบราณสถานให้มั่นคงแข็งแรงอยู่เสมอ และการให้ความรู้เกี่ยวกับการเสริมความมั่นคงแข็งแรงของการอนุรักษ์โบราณสถานเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักพุทธธรรม ในจังหวัดบุรีรัมย์ เช่น 1) แนวทางส่งเสริมให้การท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนใน 2) แนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาบูรณาการหรือประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานมีความงดงามทางด้านศิลปกรรมมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ที่สะท้อนถึงความเจริญของมนุษย์ตามยุคสมัยมีและมีความคุ้มค่าควรแก่การอนุรักษ์ต่อไปแก่ประเทศชาติ

คำสำคัญ : หลักพุทธธรรม, การอนุรักษ์โบราณสถาน, การมีส่วนร่วมของประชาชน, จังหวัดบุรีรัมย์

Abstract

The objectives of this article are: 1) to study the people's participation in preservation of ancient sites in Buriram province according to Buddhadhamma, 2) to study a model of the people's participation in preservation of ancient sites in Buriram province according to Buddhadhamma, and 3) to propose the model of the people's participation in preservation of ancient sites in Buriram province according to Buddhadhamma. This study is a field qualitative research. The results of the study revealed that: The state of people's participation in preservation of ancient sites in Buriram province according to Buddhadhamma indicates that: 1) the lack of knowledge in preservation of ancient sites among people, 2) the lack of network cooperation, 3) the lack of budget, and 4) the lack of management system. The preservation of ancient sites in Buriram province requires cooperation of people because public network places a focus on participation and learning of every sector. The preservation of ancient sites in Buriram province consists of searching for problems concerning preservation promotion of ancient sites, consulting on problems occurred to preservation promotion of ancient sites, participative decision on preservation promotion of ancient sites, arranging activities in solving problems concerning conservation of ancient sites, maintenance of ancient sites, and providing knowledge to strengthen the preservation of ancient sites. The model of people's participation in preservation of ancient sites in Buriram province according to Buddhadhamma consists of: 1) To promote tourism with cooperation of

local people, and 2) To apply the Buddhadhamma principles in promoting the preservation of ancient sites having beautiful artwork and concerning the history of human advantages in different ages.

Keyword : Buddhadhamma, preservation of ancient sites, public participation, Buriram province

บทนำ

ประเทศไทยมีมรดกทางวัฒนธรรมที่ได้ตกทอดสืบต่อกันมาไม่ขาดสาย ในหลายยุคหลายชั่วอายุคน ซึ่งเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์และเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงเกียรติภูมิของแผ่นดินที่มีมาช้านาน อันเป็นสิ่งที่บรรพชนได้สั่งสมไว้ ซึ่งเป็นเครื่องหมายแห่งความเจริญทางวัฒนธรรมของชาติไม่ว่าจะเป็นในด้านศิลปวัฒนธรรม คีตศิลป์และนาฏศิลป์นั้น ล้วนมีความงดงาม ไพเราะถึงพร้อมด้วยสุนทรีย์ภาพ เป็นเครื่องแสดงให้ชาวโลกได้ประจักษ์ในเอกลักษณ์และเอกราชของชาติไทย ส่วนผลงานด้านจิตรกรรม ประติกรรม ศิลปะพื้นบ้านและสถาปัตยกรรมศิลป์ของไทยนั้น มีอยู่เป็นจำนวนมาก (ภัททิรา นวลปลอด, (2533: 123) ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศล้วนแต่มีความงดงาม แสดงเอกลักษณ์ของชาติอย่างเด่นชัด จะเห็นได้จากประสาทราชมณเฑียร วัดวออาราม โบสถ์ สลุปเจติย์ พระพุทธประติมากรจิตรกรรมฝาผนังและอื่น ๆ อีกมาก แม้บางแห่งจะเหลือแต่ซากปรักหักพัง อันเกิดจากภัยสงคราม หรือภัยธรรมชาติ แต่ก็ยังเป็นหลักฐานให้เห็นร่องรอยของความงดงามยิ่งใหญ่โอฬาร (รัชดี สังขกุล, (2527: บทคัดย่อ)

โบราณสถานเตือนเราระลึกว่า ความเจริญทางเทคนิคและวิชาการได้เจริญควบคู่กันกับความชื่นชมบูชาในสิ่งสวยงาม และถึงแม้มนุษย์เราจะนิยมสิ่งใหม่ ๆ แต่ขณะเดียวกันก็พยายามแสวงหาสิ่งที่เป็นอมตะอยู่เสมอโบราณวัตถุและโบราณสถานสอนให้มนุษย์ทุกคนเคารพเทิดทูนอัจฉริยะทางการสร้างสรรค์ อันเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงและผูกพันมนุษย์ต่างเชื้อชาติและต่างรุ่นกันไว้ได้ โบราณสถานเป็นสิ่งก่อสร้างเพื่อระลึกถึงอดีตส่วนประเภทของโบราณสถานนั้นแบ่งแยกจากหลักการที่ใช้ในการพิจารณาซึ่งได้แก่ หลักกรรมสิทธิ์และหลักการขึ้นทะเบียน หากใช้หลักกรรมสิทธิ์ในการพิจารณาก็จะแบ่งประเภทของโบราณสถานได้เป็น (กรมศิลปากร, (2533: 13)

1. โบราณสถานที่มีเจ้าของ หรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย
2. โบราณสถานที่ไม่มีเจ้าของ หรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย

ถ้าใช้หลักการขึ้นทะเบียนในการพิจารณา โบราณสถานก็จะถูกแบ่งออกเป็นสองประเภทเช่นเดียวกัน คือ โบราณสถานที่ขึ้นทะเบียนและโบราณสถานที่มิได้ขึ้นทะเบียนและโบราณคดีที่แสดงให้เห็นเรื่องราวในอดีตในด้านต่างๆ ของคนสมัยโบราณ รัฐจึงได้ตระหนักถึงความสำคัญถึงการอนุรักษ์มรดกทางศิลปกรรม จึงได้ออกพระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งมีสาระสำคัญที่ควรศึกษา ดังนี้ (นางอารีรัตน์ รัศมี, (2552: เอกสารคัดสำเนา) เช่น ในการ

ปฏิบัติตนในการเข้าชมโบราณสถาน นั้นจะต้องไม่เคลื่อนย้ายสิ่งต่างๆ ภายในบริเวณโบราณสถาน ไม่ขีดเขียนข้อความ ภาพ หรือรูปรอยใด ๆ ลงบนส่วนหนึ่งส่วนใดของโบราณสถาน ไม่กระทำการใดๆ อันเป็นเหตุให้เกิดการชำรุด หรือเสียหายแก่โบราณสถาน ไม่เท หรือถ่ายทิ้งขยะมูลฝอยสิ่งปฏิกูลลงในบริเวณโบราณสถานนอกจากที่จัดไว้ นอกจากแหล่งโบราณสถานแล้ว ในการเข้าชมพิพิธภัณฑสถานนั้นจะต้องแต่งกายเรียบร้อย ไม่นำหีบห่อและสิ่งใด ๆ ที่อาจซ่อนเร้นสิ่งของในพิพิธภัณฑสถานออกไปได้ เข้าไปในห้องที่จัดตั้งโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ ไม่ก่อความรำคาญแก่ผู้อื่น ไม่จับต้อง หรือหยิบฉวยสิ่งของที่จัดตั้งแสดงไว้ ไม่สูบบุหรี่ในห้องจัดตั้งโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ ไม่ขีดเขียน จารึก หรือทำความสกปรกแก่สิ่งของและอาคารสถานที่ ไม่ถ่ายรูป หรือเขียนรูปสิ่งของที่จัดตั้งแสดงไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ โดยไม่ได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมศิลปากร เป็นต้นการแปลกแยกเป็นฝักเป็นฝ่าย แม้จะมีความเห็นต่างกันของแต่ละฝ่าย ซึ่งต่างก็มีเหตุผลทางความคิดที่ต่างกัน แต่ก็ได้ หมายความว่า เหตุผลที่ต่างกันของอีกฝ่ายไม่เพียงพอที่จะรับฟังได้ ซึ่งทั้งสองฝ่ายต่างก็พยายามหาเหตุผลที่ดีของแต่ละฝ่ายมาสนับสนุนคำพูดให้ดูมีน้ำหนัก เพื่อให้อีกฝ่ายยอมรับในความคิดของตน และสามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้โดยไม่เกิดข้อขัดแย้งที่รุนแรง การนำหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าเข้ามาใช้ เป็นแนวทางร่วมยุคสมัย น่าจะเป็นวิธีการเพื่อหาทางออกที่ดีในสังคมไทยที่มีสถาบันหลัก คือ ศาสนานำมาใช้เป็นตัวช่วยในการแก้ปัญหาต่างๆ ของสังคมไทยให้เกิดสันติสุข ลดปัญหาข้อขัดแย้ง ไม่แบ่งเขาแบ่งเรา ให้เกิดความรักสามัคคี ดังความปรากฏในพระสุตตันตปิฎก ทีมนิกาย มหาวรรค ราชนูปริหานียธรรม (ท.ม. (ไทย) 10/134/78-81) และใน พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ปฐมสัตตกสูตร (อง.สตตก. (ไทย) 23/23/37-43) หลักพุทธธรรมอุปริหานียธรรม 7 ในการอนุรักษ์โบราณสถานนำมาใช้เป็นตัวช่วยในการแก้ปัญหาต่างๆ ของสังคมไทยให้เกิดสันติสุข ลดปัญหาข้อขัดแย้ง ไม่แบ่งเขาแบ่งเรา ให้เกิดความรักสามัคคี

ดังนั้น การส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานการก่อสร้างทางสถาปัตยกรรม รวมถึงบริเวณของเมือง หรือชนบทซึ่งเป็นแหล่งที่พบหลักฐานของอารยธรรมหนึ่ง การอนุรักษ์โบราณสถาน หมายรวมถึงการสงวนรักษาบริเวณแหล่งที่ตั้งในขอบเขตที่เหมาะสมกับขนาดของโบราณสถาน ที่ได้แก่ตามที่แหล่งที่ตั้งเดิมยังคงสภาพปรากฏอยู่จะต้องเก็บรักษาไว้ไม่ยินยอมให้มีสิ่งปลูกสร้างใหม่การบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานมีขั้นตอนการดำเนินการที่ต้องอาศัยความชำนาญเฉพาะสาขาวิชาโดยมุ่งที่จะสงวนรักษาและแสดงคุณค่าแห่งสุนทรียภาพและประวัติศาสตร์ของโบราณสถาน ดังนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจในการทำงานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักพุทธธรรม ในจังหวัดบุรีรัมย์” ศึกษาสภาพปัญหาของการมีส่วนร่วมประชาชนในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์ พร้อมทั้งสัมภาษณ์กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักพุทธธรรม ในจังหวัดบุรีรัมย์ และ เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักพุทธธรรม ในจังหวัดบุรีรัมย์ ให้มีความมั่นคง ยั่งยืน ถาวร เป็นแหล่งการเรียนรู้ศึกษาของชนรุ่นหลังต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักพุทธธรรม
2. เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักพุทธธรรม ในจังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักพุทธธรรม ในจังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documents) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยในภาคสนาม (Field Study) โดยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย มี 5 กลุ่ม คือ 1. นักวิชาการ 2. ผู้บริหารโบราณสถาน 3. หน่วยงานภาครัฐ 4. พนักงานดูแลรักษาโบราณสถาน และ 5. ประชาชนทั่วไป

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง เพื่อจะได้รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักพุทธธรรมในจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลผู้มีส่วนสำคัญโดยพิจารณาจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักพุทธธรรมในจังหวัดบุรีรัมย์เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งได้ข้อมูลที่เป็นจริงและเป็นประโยชน์แก่องค์กรต้องงานวิจัยครั้งนี้ โดยมีบุคคลจำนวน 36 รูป/คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ นามสกุล เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ตำแหน่ง

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด เกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักพุทธธรรมในจังหวัดบุรีรัมย์

ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด เกี่ยวกับข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

4.2 ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documents) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ซึ่งเป็นการศึกษาวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน วิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุป พรรณนาและอธิบายผลต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักพุทธธรรมในจังหวัดบุรีรัมย์ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักพุทธธรรมในจังหวัดบุรีรัมย์

สภาพปัญหาของการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์เป็นอย่างยิ่งเพราะพื้นที่ประวัติศาสตร์หรือโบราณสถานนั้น ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในบริเวณวัด จึงควรให้ชุมชนและพระสงฆ์มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกิจการต่างๆ ในพื้นที่มรดกโลกด้วย การตัดสินใจและมีส่วนร่วมในการประชุมปรึกษาหารือในการบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุที่ขึ้นทะเบียนและถาวรวัตถุที่ทรงคุณค่าทางวัฒนธรรมเพื่อที่จะอนุรักษ์เพื่อเป็นสมบัติของชาติให้ดำรงอยู่และมีความเหมาะสมในการใช้งานโดยไม่ทำลายคุณค่าที่สำคัญ คือ ควรได้โอกาสในการออกความเห็นในด้านศิลปวัฒนธรรม ควรมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมหารือเป็นบางครั้งบางคราว เปิดโอกาสให้ได้ตัดสินใจในเรื่องของการบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานในเขตที่ตนเองปกครองดูแล ถึงแม้จะไม่มีมติขึ้นทะเบียนแล้วก็ตาม ทั้งนี้ ในการวางแผนดูแลป้องกันการชำรุดทรุดโทรมที่เกิดจากวัชพืชที่เกิดการเจริญเติบโต และที่สำคัญไม่ควรปล่อยให้โต ควรกำจัดเสียก่อน ถ้าโตขึ้นเกิน 3 ปี จะทำลายลำบาก การที่พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถในด้านศิลปวัฒนธรรมหรือร่วมกับชุมชนมีส่วนในการตัดสินใจ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการอนุรักษ์ในศิลปวัฒนธรรมนั้น ดังนั้นประชาชนจึงควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับงบประมาณในการบูรณปฏิสังขรณ์และในด้านการบูรณะแบบเดิมของโบราณสถานในท้องที่ พร้อมทั้งตัดสินใจในด้านรักษาดูแลสิ่งต่างๆ ตัดสินใจในการดูแลบูรณปฏิสังขรณ์ ซึ่งดูแลโดยกรมศิลปากร ดูแลเรื่องการจัดหางบประมาณในการก่อสร้างถาวรวัตถุ และบูรณะให้คงสภาพที่ใช้งานได้ และตัดสินใจร่วมกันกับชุมชนและกรมศิลปากรในการอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักพุทธธรรม ในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่

1) การขาดความรู้ในการอนุรักษ์ เช่น ขาดความรู้ในการอนุรักษ์ขาดการอนุรักษ์โบราณสถาน การถ่ายทอดองค์ความรู้ ขาดการจัดอบรมเป็นการสร้างกระบวนการความรู้ตามหลักการ วิธีการ เพื่อให้เกิดความถูกต้องตามกระบวนการอนุรักษ์การ ขาดความรู้ ในที่นี้หมายถึง ไม่สนับสนุนส่งเสริมให้ความรู้การอนุรักษ์โบราณสถาน

2) การขาดความร่วมมือแบบเครือข่ายกับหน่วยงานอื่น คือการขาดความร่วมมือแบบเครือข่ายกับหน่วยงานอื่น ไม่ว่าจะเป็นชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชนการอนุรักษ์โบราณสถาน เช่น ขาดการทำกิจกรรมที่ทำในเครือข่าย ขาดการเป็นสมาชิก เครือข่าย เป็นต้น

3) การขาดงบประมาณมาสู่คณะสงฆ์ เช่น การจัดสรรงบประมาณ ไม่เป็นธรรม ไม่เหมาะสม ซึ่งปัญหาเหล่านี้มักจะเป็นส่วนหนึ่งของทีมผู้บริหารที่มีส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณในโครงการอนุรักษ์ แหล่งโบราณสถานที่และ

4) การขาดระบบการบริหารจัดการที่ดีคือ ปัญหาด้านการบริหารจัดการ นับเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับบุคคลโดยตรงเช่น มีนายทุนบุกรุกเขตพื้นที่มรดกโลก การออกโฉนดที่ดินทับซ้อนเขตพื้นที่มรดกโลก เป็นต้น

2. รูปแบบการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักพุทธธรรม ในจังหวัดบุรีรัมย์

ในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์สนับสนุนในการจัดเวทีชุมชนขึ้นเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ นักวิชาการจากสถาบันการศึกษา ชุมชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอความคิดเห็นช่วยให้การอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์มีเครือข่ายและมีการปรับตัวพร้อมพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ทั้งในการแสวงหาความรู้ใหม่ วิธีการใหม่ รวมทั้งการขยายแนวร่วมใหม่อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์เกิดผลสำเร็จมากขึ้น มีเครือข่ายที่เป็นพันธมิตรคอยให้คำแนะนำในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์สนับสนุนแหล่งทุนในการดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์มีการประสานงานอย่างต่อเนื่องกับภาคีที่เกี่ยวข้อง ทำให้การอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์เกิดการปรับตัวเพื่อลดจุดอ่อนของตนเอง และแก้ไขข้อบกพร่องของตนเองได้ เพราะการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์ในแต่ละช่วงเวลาประสบกับสภาพปัญหาวิกฤตการณ์ที่แตกต่างกัน และการติดต่อประสานงานกันทำให้รับมือกับสถานการณ์ที่จะขึ้นขึ้นและพร้อมที่จะแก้ไขปัญหาได้ทัน โดยกระบวนการเรียนรู้ผ่านประเด็นด้านพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาตามงานบุญต่างๆ นอกจากนี้ พระสงฆ์ยังเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตด้านการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์ที่ดีแล้ว พระสงฆ์เป็นแบบอย่างของผู้ดำรงชีวิตอย่างเรียบง่ายท่ามกลางธรรมชาติ สำนึกกาย วาจาใจ มักน้อย ใช้สอยอย่างประหยัด พอประมาณในการบริโภค พัฒนาจิตให้สูง ทำให้เป็นที่น่าเลื่อมใสศรัทธาของบุคคลทั่วไป พระสงฆ์จึงมีบทบาทในการสั่งสอนบุคคลทั่วไปให้ประพฤติปฏิบัติชอบ เพื่อให้พวกเขามีความสุขกับวิถีชีวิตที่พอเพียง เป็นผู้ชี้ทางด้านจิตวิญญาณ เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในอาณาเขตเมืองมรดกโลกได้อีกด้วย

2.1 การใช้กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ในส่วนนี้ ถือเป็นเป้าหมายหลักของการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์เข้าไปเกี่ยวข้องโดยการนำหลักพระพุทธศาสนาเพื่อแก้ไขปัญหาการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์เพื่อป้องกันปัญหาการทำลายมรดกโลก และเพื่อรักษาความสมบูรณ์ให้คงอยู่ต่อไป ซึ่งเป้าหมายในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์ของคือ เพื่อให้เห็นคุณค่าในของชีวิต โดยกระบวนการเรียนรู้ของพระสงฆ์มีวิธีการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์

(1) กระบวนการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติให้เห็น หมายถึง พระสงฆ์จะเน้นการศึกษาปฏิบัติตามหลักคำสอน โดยเน้นที่ความเมตตาต่อกัน พระสงฆ์จัดได้ว่าเป็นผู้มีความเมตตาต่อสัตว์ จากการลงพื้นที่จะเห็นว่าพระสงฆ์มีการกำหนดเขตอภัยทานให้กับสัตว์ สอนให้ปล่อยสัตว์ นอกจากจะหวังเพื่อให้

เกิดความโชคดี มีอายุยืนยาว ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บแล้ว ยังสอนให้คนมีเมตตาต่อสัตว์ในฐานะเพื่อน เกิดแก่เจ็บตาย พระสงฆ์จะประพาดิตนให้เห็นเป็นแบบอย่างด้านความเมตตาต่อสัตว์ ซึ่งเป็นการอนุรักษมรดกทางวัฒนธรรมอีกแบบหนึ่ง

(2) กระบวนการเรียนรู้ผ่านพิธีกรรม หมายถึง พระสงฆ์แสดงการอนุรักษโบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์โดยผ่านพิธีกรรมที่พระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วม โดยพระสงฆ์เป็นผู้ทำพิธีเพื่อเป็นกุศโลบายในการอนุรักษโบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์ เช่น พิธีบวชป่า เป็นการสมมุติให้ทรัพยากรธรรมชาติมีชีวิต เหมือนกับเป็นคนจริงๆ การบวชส่วนมากจะบวชผู้ชายที่เป็นคน ก็เปลี่ยนใหม่มาบวชต้นไม้แทน โดยเอาผ้าเหลืองมาบวชให้ต้นไม้ ทำให้ต้นไม้มีศักดิ์สิทธิ์ เพราะเชื่อว่าต้นไม้มีรุกขเทวดาศูนย์อยู่ จึงไม่มีคนกล้ามาตัดต้นไม้ นั้น โดยเฉพาะป่าบริเวณมรดกโลกให้อุดมสมบูรณ์ ที่สำคัญคือ สร้างการปลูกจิตสำนึกให้แก่ชุมชนในการดูแลรักษาสภาพธรรมชาติ

โดยสรุป กระบวนการเรียนรู้ในการอนุรักษ จากสังเคราะห์หลักการในทางพระพุทธศาสนา เป็นการอยู่ร่วมกันอย่างพึ่งพาอาศัยกันทั้งมรดกโลกและป่าไม้ มีการอนุรักษโบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์อย่างเป็นมิตร มีสัมมาทิฐิต่อมรดกโลก โดยอาศัยการร่วมมือจากทุกภาคส่วน การอนุรักษโบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์ด้วยหลักพุทธธรรมจึงมีความสำคัญที่จะช่วยให้การอนุรักษโบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์เป็นไปด้วยความยุติธรรมและสามารถลดปัญหาความขัดแย้งได้อย่างมาก

2.2 การใช้กระบวนการเครือข่าย การดำเนินงานแบบเครือข่าย ในการอนุรักษโบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์นั้น เป็นการประสานความร่วมมือของคนในชุมชนกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องนอกชุมชน ในการอนุรักษโบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์ร่วมกัน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนและพระสงฆ์ เป็นต้น การดำเนินงานแบบเครือข่ายมีความสำคัญคือ การอนุรักษโบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์จำเป็นต้องอาศัยการเชื่อมประสานงานกันระหว่างบุคคลหรือหน่วยงาน หากไม่มีการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ต่างคนต่างจัดการมรดกโลกกันเองก็อาจจะมีการทำงานซ้ำซ้อนในพื้นที่เดียวกัน เกิดความล่าช้า เพื่อให้หน่วยงานของตนเกิดการพัฒนาก็ต้องมีการส่งข่าวเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการอนุรักษโบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์ให้แก่กันเพื่อการอนุรักษโบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์จะได้เกิดความรวดเร็ว ครบถ้วนถูกต้อง

เป้าหมายของการดำเนินงานแบบเครือข่ายคือ ผลสำเร็จในการอนุรักษโบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีความร่วมมือมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของแต่ละหน่วยงาน ส่วนหลักการดำเนินงานแบบเครือข่าย คือ มีการพัฒนาเครือข่ายในการอนุรักษโบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์ให้เข้มแข็งประสานความร่วมมือไปยังกรมมรดกโลกต่าง ๆ ให้กว้างขวางมากขึ้น เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษโบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์ วิธีการดำเนินงานแบบเครือข่ายการอนุรักษโบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหา การพึ่งพาตนเองในการอนุรักษโบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์ จนก่อให้เกิดกระบวนการผลักดันเชิงนโยบายจนเป็นพลังในการอนุรักษโบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์ที่มีประสิทธิภาพ

ดังนั้น กระบวนการเครือข่ายในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์ จากการลงพื้นที่ตามความเห็นของผู้วิจัย สิ่งที่สำคัญที่ในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์ที่มีประสิทธิภาพนั้น กระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยการนำประสบการณ์มาถ่ายทอดให้คนรุ่นต่อมามีองค์ความรู้ไปปฏิบัติได้ โดยเฉพาะกระบวนการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับแหล่งมรดกโลก ก็เป็นช่องทางหนึ่งในการเพิ่มรายได้เข้าสู่ประชาชน ผู้ประกอบการในด้านต่าง ๆ และประเทศด้วย

โดยสรุป กระบวนการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์ มีการเคลื่อนไหรรวมตัว มีกระบวนการผลักดันเชิงนโยบายในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์ที่ต้องให้พระสงฆ์และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์ของประเทศ เพราะต้องการให้เกิดการแก้ปัญหาการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์อย่างเป็นระบบ มีความต่อเนื่อง การอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์ต้องคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน หากหน่วยงานภาครัฐจะจัดการมรดกโลกควรต้องสอบถามความคิดเห็นของประชาชนว่าเห็นด้วยหรือไม่กับการอนุรักษ์ด้วย แนวทางหรือโครงการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์ หากมีข้อขัดแย้งต้องรับฟังปัญหาเพื่อหาทางออกร่วมกันจึงจำเป็นต้องมีการผลักดันให้เกิดมาตรการ หรือเป็นนโยบายที่มีการประกาศใช้เป็นกฎหมายต่างๆ อาทิ กฎกระทรวง เพื่อให้บุคคลของรัฐได้เข้ามาดูแลจัดการ และมีการดำเนินการ ทั้งนี้เพราะกระบวนการแบบเครือข่ายแบบสาธารณะเน้นการมีส่วนร่วมเรียนรู้ของทุกฝ่ายเป็นหลักสำคัญ กระบวนการสร้างพลังทางวัฒนธรรมของพระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้ชี้แนะ อบรมสั่งสอน เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์ สภาพแวดล้อมโดยรอบแหล่งมรดกโลกแก่ประชาชน ก็เป็นการดำเนินตามเรื่องราวแนวพุทธประวัติ อย่างเช่น ผู้นำธรรมะจัดกิจกรรมแก้ไขปัญหาล้างแ้วล้อม ส่งเสริมให้วัดปลูกต้นไม้ ชี้แจงแนะนำสนับสนุนให้ประชาชนเห็นคุณค่า มีความรักต้นไม้ ชี้ให้เห็นว่าพระพุทธเจ้าเป็นผู้อนุรักษ์ป่าไม้และสิ่งแวดลอม พระองค์ประสูติในสวนป่าชื่อลุมพินีวันตรัสรู้ในป่าไผ่ต้นไม้ศรีมหาโพธิ์ ปรีณิพพานในป่าใต้ต้นสาละ เนื่องจากพระองค์เกี่ยวข้องกับป่าไม้ ธรรมชาติแวดล้อม ชาวพุทธจึงจำเป็นต้องดำเนินชีวิตตามแนวนี เพื่ออนุรักษ์ปัจจุบันและอนุชนในอนาคต เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ตัว มีจิตสำนึกในสาธารณะ โดยถือเป็นที่หน้าทีของทุกคนที่จะต้องช่วยกันป้องกันแก้ไขปัญหาด้วย

3. เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักพุทธธรรมในจังหวัดบุรีรัมย์

พระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานโดยมีรูปแบบในลักษณะของการมีส่วนร่วมกับภาคประชาสังคมว่า พระสงฆ์มักดำเนินการซ่อมแซมสิ่งต่างๆ ตามกำลังเท่าที่ตนสามารถกระทำได้ และอาจใช้วิธีชักชวนชาวบ้านให้ร่วมบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ นั้น ด้วยกิจดังกล่าวยกให้เป็นวัตรอันพึงปฏิบัติในหมู่พระสงฆ์ เพื่อซ่อมแซมสิ่งอันเป็นศาสนวัตถุ เสมือนการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกทางพระสงฆ์มีการสื่อสาร ยุทธศาสตร์ในการพัฒนา รักษา มรดก เคยให้ข้อมูลทางด้านในการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนร่วมกับหลวงพระบาง และพระสงฆ์ มีการศึกษาเพื่อให้เป็นแหล่งที่อยู่ท่องเที่ยว การให้ข้อมูลกันและกัน การที่ผมนจะมีความรู้ ผมต้องไปอ่าน เริ่มศึกษาเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์

พระสงฆ์ทำตามหน้าที่ของพระสงฆ์ ของเก่าก็รักษาไว้ มาเดิมนี่ก็ต้องเสนอ เพื่อให้ทุกคนมาท่องเที่ยว มรดกจะได้ยั่งยืนต่อไป ถ้าหากสองฝ่ายเข้ากันได้จะเป็นเรื่องดีมาก เพราะเรารักษาอยู่แล้ว เขามาช่วยเรา แต่เราขาดการประสานกัน คืออย่างผมไม่รู้ว่าจะอะไรเป็นมรดกโลกบ้าง ทางหน่วยงานมรดกโลกต้องมาให้ข้อมูล ให้ความรู้กับพระสงฆ์ฝ่ายสาธารณูปการ มีปัญหาอะไรต้องให้พระสงฆ์ฝ่ายสาธารณูปการ ไปประสานกันก่อน ให้ของเก่าของใหม่ไปด้วยกันได้ 1) ต้องประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร 2) ต้องส่งเสริมในเรื่องของการอนุรักษ์ศิลปะ และ 3) ต้องวางแผนเป้าหมายชัดเจนว่าจะมีทิศทางพัฒนาไปแบบไหน เราต้องเห็นจุดเด่นจุดด้อยแล้วมาบวกเข้ากัน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นไป ในการตัดสินใจและมีส่วนร่วมในการประชุมปรึกษาหารือในการบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุที่ขึ้นทะเบียนและถาวรวัตถุที่ทรงคุณค่าทางวัฒนธรรมเพื่อที่จะอนุรักษ์เพื่อเป็นสมบัติของชาติให้ดำรงอยู่และมีความเหมาะสมในการใช้งานโดยไม่ทำลายคุณค่า ที่สำคัญ

ดังนั้น ประชาชนจึงควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับงบประมาณในการบูรณปฏิสังขรณ์ และในด้านการบูรณะแบบเดิมของ พร้อมทั้งตัดสินใจในด้านรักษาดูแลสิ่งต่างๆ ตัดสินใจในการดูแลบูรณปฏิสังขรณ์ ซึ่งดูแลโดยกรมศิลปากร ดูแลเรื่องการจัดหางบประมาณในการก่อสร้างถาวรวัตถุ และบูรณะให้คงสภาพที่ใช้งานได้ และตัดสินใจร่วมกันกับชุมชนและกรมศิลปากรรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักพุทธธรรม ในจังหวัดบุรีรัมย์ เช่น

1) แนวทางส่งเสริมให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์นั้น ยากยิ่งนัก ก็ต้องให้เข้าใจธรรมเนียมประเพณีของพระสงฆ์ว่าควรทำอะไร ทำอะไรได้บ้าง โดยรัฐต้องมีวิธีการให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมให้ได้มากที่สุดในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาติเอาไว้ เพื่อมิให้เกิดความเสื่อมเสียจากการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์

2) แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาบูรณาการหรือประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถาน ดังนี้ การนำหลักอปริหานิยธรรม 7 โดยหลักอปริหานิยธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ คือ หมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ เป็นการประชุมพบปะปรึกษาหารือกิจการงานต่างๆ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน หาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว ร่วมกันโดยสม่ำเสมอ โดยพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นการประชุมและการทำกิจกรรม ทั้งหลายที่พึงกระทำร่วมกัน หรือพร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกันบ้านเมือง ทั้งสองข้อนี้มีความสำคัญต่อ เพราะการจะรักษาหรืออนุรักษ์สิ่งทั้งหลายอันเป็นสมบัติหรือ เป็นเมืองมรดกโลกนั้น ก็จำเป็นต้องอาศัยการพบปะพูดคุยทำความเข้าใจกันระหว่างพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน สมาชิกในชุมชน ตลอดจนถึง หน่วยงานในภาครัฐ ให้ความเคารพบูชาสักการะเจดีย์ คือ การให้ความเคารพศาสนสถาน ปุชนียสถาน อนุสาวรีย์ประจำชาติ อันเป็นเครื่องเตือนความจำ ปลุกเร้าให้เราทำความดี และเป็นที่ยอมรับของหมู่ชน ไม่ละเลย พิธีเคารพบูชา อันพึงทำต่ออนุสรณ์สถานที่สำคัญเหล่านั้นตามประเพณีที่ดั่งเดิม รวมทั้งนำหลักสัปปริสธรรม 7 คือ อุตตัญญูตา อันมีความหมายว่าประวัติศาสตร์ความเป็นมาของโบราณสถานในท้องถิ่นของตน และปริสัญญูตา อันมีความหมายว่า ให้รู้จักชุมชนตลอดจนประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน ขณะเดียวกันการนำหลักสัมมปปธาน 4 คือ อนุรักษนาปธาน หมายถึง เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่นมิให้เสื่อม

และเจริญยิ่งขึ้นไปไพบูรณ์ หมายถึง การทำฉันทะให้เกิด พยายามปรารภความเพียร ประคองจิตตั้งมั่น เพื่อความตั้งมั่นเพื่อความไม่หลงลืมเพื่อความไพบูรณ์ เพื่อความเจริญ เพื่อให้บริบูรณ์แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว โดยวิธีการนำมาประยุกต์ใช้ เพียรรักษาสีที่เปี่ยมมงคลโลก ที่มีอยู่แล้วตามเดิม พยายามรักษาไว้ให้ดีเหมือนเดิม เพื่อเป็นอนุสรณ์ให้อนุชนรุ่นหลังในอนาคต ได้ศึกษาถึงความสำคัญและความเป็นมาของสิ่งที่เรียกว่ามรดกสืบไป

อภิปรายผล

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์โบราณสถานตามหลักพุทธธรรมสภาพปัญหาของการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์เป็นอย่างดีเพราะพื้นที่ประวัติศาสตร์หรือโบราณสถานนั้น ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในบริเวณวัด จึงควรให้ชุมชนและพระสงฆ์มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกิจการต่างๆ ในพื้นที่ด้วย การตัดสินใจและมีส่วนร่วมในการประชุมปรึกษาหารือในการบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุที่ขึ้นทะเบียนและถาวรวัตถุที่ทรงคุณค่าทางวัฒนธรรมเพื่อที่จะอนุรักษ์เพื่อเป็นสมบัติของชาติให้ดำรงอยู่และมีความเหมาะสมในการใช้งานโดยไม่ทำลายคุณค่า ที่สำคัญ คือ ควรได้โอกาสในการออกความเห็นในด้านศิลปวัฒนธรรม ควรมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมหารือเป็นบางครั้งบางคราว เปิดโอกาสให้ได้ตัดสินใจในเรื่องของการบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถาน และศิลปวัตถุ เป็นทรัพยากรที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างความมั่นคงทางด้านจิตใจเสริมสร้างการเรียนรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาดั้งเดิม นอกจากนี้ยังสามารถสร้างความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจในระดับหนึ่งให้กับชุมชนท้องถิ่นได้ หากมีการจัดการทรัพยากรทางศิลปวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม

ประชาชนและพระสงฆ์จะต้องร่วมกับหน่วยงานราชการในการอบรมเพื่อปลูกสำนึกรักและหวงเห็นโบราณสถานแก่คนในชุมชน เพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุที่ยังการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดบุรีรัมย์นั้นถือเป็นการแสดงบทบาทของพระสงฆ์อย่างสำคัญในฐานะเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของพุทธศาสนิกชนซึ่งไม่เฉพาะแต่ในประเทศลาวเท่านั้น แต่พระสงฆ์ในฝ่ายเถรวาท ในฐานะเป็นผู้ที่มีบทบาทมากต่อสังคม ได้แก่ 1) การให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก 2) การสืบสารประเพณี 3 ร่วมมือภาคีมรดกโลก

เอกสารอ้างอิง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ*

ราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรมศิลปากร. (2546). *คู่มือถวายเป็นความรู้แด่พระสงฆ์ในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม*.

พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์สมพันธ์จำกัด.

กรมศิลปากร. (2533). *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ การอนุรักษ์อนุสรณ์สถานแหล่งโบราณคดี*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

- ภัททิรา นวลปลอด. (2533). *การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางโบราณสถาน-โบราณวัตถุ: กรณีศึกษาความคิดเห็นของเยาวชนในจังหวัดปราจีนบุรี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นางอารีรัตน์ รัชมี. (2552). *การพัฒนาการจัดการความรู้โบราณสถานจังหวัดลพบุรี*. ฝ่ายสอบเทียบเครื่องมือ.
- วิจิตร สิ้นสิริ และนิล เอี่ยมสาอาง. (2530). *แบบฝึกหัดรวบยอด ส. 102 ประเทศของเรา สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- รัชวดี สังขดุล. (2527). “แนวทางเพื่ออนุรักษ์โบราณสถานในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างกำแพงเพชร สุโขทัย พิจิตร และพิษณุโลก”. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปรีดา พูลสิน. (2554). “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนวัดโสมนัส”. รายงานการวิจัย. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม: กระทรวงวัฒนธรรม.

การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว
โดยใช้บริบทสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจในจังหวัดเลย
สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ
DEVELOPING ENGLISH MAJOR STUDENT'S COMMUNICATION
SKILLS IN ENGLISH FOR TOURISM USING LOEI TOURIST
ATTRACTION CONTEXT

¹เอื้องไพร วัลลาชัย และ ²กรรณศาสตร์ แก้วแสนทิพย์

¹Auangprai Wanlapachai and ²Kanasatra Kaewsanthip

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ประเทศไทย

Loei Rajabhat University, Thailand

¹awangprai.wan@lru.ac.th, ²jadet1976@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 30, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวให้กับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ โดยใช้ชุดการเรียนรู้ด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว 2) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อ การเรียนโดยใช้ชุดการเรียนรู้ด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษชั้นปีที่ 3 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เฉพาะกลุ่มที่ลงทะเบียนเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรวัฒนธรรม ภาคการศึกษาที่ 1/2561 จำนวน 33 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 1) ชุดฝึกทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการ

¹ อาจารย์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

² อาจารย์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประกอบไปด้วยสถานที่ท่องเที่ยว 5 สถานที่ ดังนี้(1) วัดเนรมิตวิปัสสนา Neramit Vipassana Temple (2) พระธาตุศรีสองรัก Phrathat Si Song Rak (3) พิพิธภัณฑ์ผีตาโชน Phi Ta Khon Museum (4) วัดป่าห้วยลาด Pa Huai Lad Temple (5) ห้วยกระติง Huai Krathing Reservoir 2) แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน 3) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อกิจกรรมการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวโดยใช้บริบทสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจในจังหวัดเลยสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ สถิติที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และ t-test ผลการวิจัยพบว่า 1) หลังจากพัฒนาโดยใช้ชุดการเรียนรู้ แล้วนักศึกษามีทักษะด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว ทั้งนี้คะแนนก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =18.97) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.=4.70) ส่วนคะแนนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =24.79) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.=5.440) สรุปได้ว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนโดยใช้ชุดการเรียนรู้ด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว พบว่านักศึกษามีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ที่ระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.02) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.=0.44)

คำสำคัญ: ทักษะการสื่อสาร, ภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว, บริบทสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ จังหวัดเลย

Abstract

The purposes of this research were 1) to develop communication skills in English for Tourism of English major students using the English for Tourism communication learning package 2) to study the students' satisfaction towards Learning using the English Communication Learning Package for Tourism. The target group used in this research consisted of 33 third year English major students, only for those who enrolled in English for Agro-Cultural Tourism, Semester 1/2018, Faculty of Humanities and Social Sciences. The tools used in this research consisted of 1) English communication skill training set for cultural tourism consisting of 5 tourist attractions as follows: (1) Neramit Vipassana Temple (2) Phrathat Si Song Rak (3) Phi Ta Khon Museum (4) Wat Pa Huay Lat Pa Huai Lad Temple (5), Huai Krating Krathing Reservoir 2) Pre-test and Post-test 3) Satisfaction questionnaire on English communication skill development activities using the context of interesting tourist attractions in Loei Province for students majoring in English. The

statistics used in the research consisted of percentage, mean ($\bar{X}$), standard deviation (S.D.) and t-test. The results showed that students had communication skills in English for tourism, the mean score before using learning package was ($\bar{X}$) 18.97, and standard deviation (S.D.) was 4.70, while the mean scores after using learning package was ($\bar{X}$) 24.79 and standard deviation (S.D.) was 5.44. The results showed that communication skills of English major students were higher than before using learning package at the statistic significant level of .05, and the satisfaction of the students towards Learning using the English Communication Learning Package for Tourism was overall at a high level with the mean of ($\bar{X}$) 4.02 and the standard deviation (S.D.) was 0.44.

Keywords: Communication skills, English for Tourism, Tourist Attraction Context, Loei Province

บทนำ

ในบริบทด้านการท่องเที่ยว การสื่อสารภาษาอังกฤษมีบทบาทอย่างมากเนื่องจากใช้เป็นภาษากลางในการสื่อสาร หากสถานที่ท่องเที่ยวใดมีประชากรหรือมีผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวที่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ก็จะสามารถสร้างความเข้าใจอันดีทางวัฒนธรรม ระหว่างนักท่องเที่ยวและผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวได้ดียิ่งขึ้น ภาษาเป็นสิ่งที่สำคัญในการท่องเที่ยว และในปัจจุบันภาษาอังกฤษเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตของเราและเป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้เนื่องจากเป็นภาษาที่สื่อสารกันในระดับสากลทำให้ผู้คนติดต่อสื่อสารกันได้ อนึ่งภาษาเป็นสิ่งสมมติขึ้นมาเพื่อใช้แทนความหมายตามที่มนุษย์ต้องการ มีลักษณะเป็นสังคมเกิดจากการเรียนรู้รวมทั้งยังเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์อีกด้วย โดยมีการสร้างสรรค์ขึ้นมาและสะสม สืบทอดจากคนรุ่นก่อนไปสู่คนรุ่นต่อไป การเรียนภาษาอย่างเดียวไม่สามารถสื่อความหมายในชีวิตจริงได้อย่างถ่องแท้ จำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบอื่นที่นอกเหนือไปจากภาษามาช่วย และองค์ประกอบที่สำคัญนั้นก็คือ องค์ประกอบด้านวัฒนธรรมและสังคม (Socio - Cultural Aspects) ทั้งนี้ก็เพราะภาษามีใช้เป็นเพียงสัญลักษณ์ที่ใช้สื่อสารเท่านั้น แต่จะต้องใช้สื่อสารได้ถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้ใช้ และการที่จะให้ได้มาซึ่งความเข้าใจที่ถูกต้องเหมาะสมนั้น ก็จะต้องเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมไปพร้อมๆ กับการเรียนภาษา (สุภัทรา อักษรานุเคราะห์, 2532 : 15)

การสื่อสารภาษาอังกฤษนั้นมีความสำคัญยิ่งด้วยเหตุผลที่ว่านักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาเที่ยวในประเทศมากขึ้น การท่องเที่ยวเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากเสน่ห์ของแหล่งท่องเที่ยว การ

ประชาสัมพันธ์ การพัฒนาบุคลากรและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ส่งผลให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดรายได้หลักอย่างหนึ่งของประเทศ (ธัญวรรณ คำคำ, 2561)

ประเทศไทยได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนมากขึ้น ซึ่งประกอบไปด้วยภาครัฐหรือชุมชน แหล่งท่องเที่ยวเอง (ธัญพร วณิชชุตธา, 2550) ดังนั้นจึงต้องเตรียมความพร้อมด้านองค์ประกอบชุมชนเช่น ด้านธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านภาษาอังกฤษ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่จะไปศึกษาหรือให้บริการด้านสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนนั้น ประกอบไปด้วย ภาครัฐ ประชาชนในท้องถิ่น นักเรียน นักศึกษา บุคคลเหล่านี้ต้องได้รับการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว โดยเฉพาะนักศึกษาซึ่งอยู่ในช่วงรอยต่อระหว่างการศึกาและการประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว ต้องเน้นภาษาที่นำไปใช้ได้จริงเพื่อทำงานให้ตรงตามนโยบายของรัฐที่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวและเปิดกว้างเป็นสากลสำหรับทุกชนชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวไปประเทศไทย การจะเป็นเจ้าบ้านที่ดีนั้นจะเป็นไปได้ยากหากขาดการเตรียมความพร้อมด้านภาษาอังกฤษ ดังนั้นการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวต้องได้รับการพัฒนาโดยด่วนเพื่อจะทำให้ประเทศไทยเป็นจุดศูนย์กลางของการท่องเที่ยวและทำรายได้ให้ประเทศได้อย่างแท้จริง (ธัญวรรณ คำคำ, 2561)

ทั้งนี้ในหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย มีรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร วัฒนธรรม รหัสวิชา 1553602 ซึ่งในคำอธิบายรายวิชากำหนดให้นักศึกษา เรียน โครงสร้างทางภาษาในระดับ คำ วลี และ ประโยค ผูกใช้ภาษาทั้ง 4 ทักษะ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรเพื่อศึกษาความเชื่อและการสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรเพื่อสุขภาพทั้งการท่องเที่ยวไทยและประเทศเพื่อนบ้าน ในการที่นักศึกษาหรือผู้เรียนภาษาอังกฤษจะมีพัฒนาการทางด้านภาษา จำเป็นจะต้องได้รับการฝึกฝนผ่านแบบฝึกทักษะหรือชุดการเรียนรู้ เนื่องจากชุดการเรียนรู้ หรือชุดฝึกทักษะนั้นมีความสำคัญ และมีคุณค่า ดังที่ สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2550:57) ได้เสนอคุณค่าของของชุดพัฒนาทักษะไว้ว่ามีประโยชน์ดังนี้ 1) ชุดพัฒนาทักษะสามารถส่งเสริมการเรียนรู้เป็นรายบุคคลและผู้เรียนได้เรียนตามความสามารถ ตามความสนใจ ตามโอกาสและเวลาที่เหมาะสมของแต่ละบุคคล 2) ชุดพัฒนาทักษะช่วยจัดปัญหาการขาดแคลนครูเพราะผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองจากชุดการเรียนรู้การสอน หรือผู้เรียนอาจต้องการความช่วยเหลือจากครูเพียงเล็กน้อย 3) ชุดพัฒนาทักษะช่วยการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพราะผู้เรียนสามารถนำชุดการเรียนรู้การสอนไปใช้ได้ในทุกสถานที่และทุกเวลา 4) ชุดพัฒนาทักษะช่วยลดภาระและสร้างความพร้อมรวมทั้งความมั่นใจให้กับครู 5) ชุดพัฒนาทักษะเป็นประโยชน์ต่อระบบการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ 6) ชุดพัฒนาทักษะช่วยในระบบการวัดผล ช่วยให้ครูวัดผลผู้เรียนได้ตามความมุ่งหมาย 7) ชุด

พัฒนาทักษะช่วยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น ฝึกการตัดสินใจ แสวงหาความรู้ด้วยตนเองและกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทั้งประเด็นรายวิชาในหลักสูตรและประเด็นเกี่ยวกับความสำคัญของภาษาอังกฤษ ประเด็นเกี่ยวกับคุณค่าและประโยชน์ของชุดฝึกทักษะ และทั้งนี้เห็นได้ว่าภาษาอังกฤษมีความสำคัญต่อการจัดการท่องเที่ยว ดังนั้นเพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการพัฒนาด้านการสื่อสารการท่องเที่ยว ผู้วิจัยมีความสนใจในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวโดยใช้บริบทสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจในจังหวัดเลย สำหรับนักศึกษาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวให้กับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษโดยใช้ชุดการเรียนรู้ด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อ การเรียนโดยใช้ชุดการเรียนรู้ด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวโดยใช้บริบทสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจในจังหวัดเลยสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษชั้นปีที่ 3 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เฉพาะกลุ่มที่ลงทะเบียนเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรวัฒนธรรม ภาคการศึกษาที่ 1/2561 จำนวน 33 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้จากการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวโดยใช้บริบทสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยใช้มาตรฐานตัวชี้วัดที่เกี่ยวกับ คำ กลุ่มคำมีประโยคคำถามและคำตอบ ทั้งนี้จากมาตรฐานดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างแบบฝึกทักษะการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยว จำนวน 6 เรื่อง ดังนี้

เรื่องที่ 1 การใช้ภาษาอังกฤษในการกล่าวนำ

เรื่องที่ 2 การใช้ภาษาอังกฤษสำหรับประเด็นทางด้านวัฒนธรรมสถานที่ โบสถ์

เรื่องที่ 3 การใช้ภาษาอังกฤษสำหรับประเด็นทางด้านวัฒนธรรม สลูป เจริญ

เรื่องที่ 4 การใช้ภาษาอังกฤษสำหรับประเด็นทางด้านประเพณี ความเชื่อ การปฏิบัติ
สืบต่อกัน

เรื่องที่ 5 การใช้ภาษาอังกฤษสำหรับประเด็นทางด้านรูปลักษณะองค์พระพุทธรูป

เรื่องที่ 6 การใช้ภาษาอังกฤษสำหรับประเด็นทางด้านอาหาร การกิน การอยู่

3. เครื่องมือการวิจัย

3.1 ชุดฝึกทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประกอบไปด้วยสถานที่ท่องเที่ยว 5 สถานที่ คือ 1) วัดเนรมิตวิปัสสนา 2) พระธาตุศรีสองรัก 3) พิพิธภัณฑ์ผีตาโชน 4) วัดป่าห้วยลาด 5) ห้วยกระทิง

3.2 แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

3.3 แบบสอบถามความพึงพอใจต่อกิจกรรมการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวโดยใช้บริบทสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจในจังหวัดเลยสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การหาค่าความเที่ยงตรง การหาอำนาจจำแนก การหาค่าความเชื่อมั่น และการวิเคราะห์ความแตกต่างของผลคะแนนก่อนและหลังเรียนของกลุ่มเป้าหมายโดยใช้ t-test

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวโดยใช้บริบทสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจในจังหวัดเลยสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ ได้ผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวให้กับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษโดยใช้ชุดการเรียนรู้ด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว ปรากฏว่าเมื่อใช้ชุดการเรียนรู้ด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว ที่เป็นชุดฝึกทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประกอบไปด้วยสถานที่ท่องเที่ยว 5 สถานที่ ได้แก่ 1) วัดเนรมิตวิปัสสนา Neramit Vipassana Temple 2) พระธาตุศรีสองรัก Phrathat Si Song Rak 3) พิพิธภัณฑ์ผีตาโชน Phi Ta Khon Museum 4) วัดป่าห้วยลาด PaHuai Lad Temple 5) ห้วยกระทิง Huai Krathing Reservoir และประกอบด้วยทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษจำนวน 6 เรื่อง คือ 1) การใช้ภาษาอังกฤษในการกล่าวนำ 2) การใช้ภาษาอังกฤษสำหรับประเด็นทางด้านวัฒนธรรมสถานที่ โบสถ์ 3) การใช้ภาษาอังกฤษสำหรับประเด็นทางด้านวัฒนธรรม สลูป เจริญ 4)

การใช้ภาษาอังกฤษสำหรับประเด็นทางด้านประเพณี ความเชื่อ การปฏิบัติสืบต่อกัน 5) การใช้ภาษาอังกฤษสำหรับประเด็นทางด้านรูปลักษณะองค์พระพุทธรูป 6) การใช้ภาษาอังกฤษสำหรับประเด็นทางด้านอาหาร การกิน การอยู่ หลังจากพัฒนาโดยใช้ชุดการเรียนรู้ แล้วนักศึกษามีทักษะด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว ทั้งนี้คะแนนก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 18.97 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 4.70 ส่วนคะแนนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 24.79 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5.44 สรุปได้ว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อ การเรียนโดยใช้ชุดการเรียนรู้ด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว พบว่านักศึกษามีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ที่ระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.02) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.= 0.44)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวโดยใช้บริบทสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจในจังหวัดเลยสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ สามารถอภิปรายผลในประเด็นต่างๆได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวให้กับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษโดยใช้ชุดการเรียนรู้ด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว ปรากฏว่าเมื่อใช้ชุดการเรียนรู้ด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว ที่เป็นชุดฝึกทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ปรากฏว่าหลังจากพัฒนาโดยใช้ชุดการเรียนรู้ แล้วนักศึกษามีทักษะด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว คะแนนทดสอบหลังเรียนของนักศึกษามีค่าเฉลี่ย 24.79 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 5.44 ซึ่งสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนที่มีค่าเฉลี่ย 18.97 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.70 จึงสรุปได้ว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เพราะเมื่อนักศึกษาได้รับการพัฒนาโดยฝึกและเรียนจากชุดการเรียนรู้ชุดการเรียนรู้ด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว ชุดฝึกทำให้นักศึกษารู้สึกสนใจในเนื้อหา มีแรงจูงใจในการฝึก และเมื่อทำการฝึกซ้ำหลายครั้งทำให้ผู้เรียนมีระดับของทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวที่สูงขึ้น เพราะชุดการเรียนรู้มีการจัดการเนื้อหาที่เป็นระบบเรียงลำดับเนื้อหาได้เหมาะสมอันประกอบด้วย ประเด็นเนื้อหาที่ใช้ฝึก ได้แก่ 1) การใช้ภาษาอังกฤษในการกล่าวนำ 2) การใช้ภาษาอังกฤษสำหรับประเด็นทางด้านวัฒนธรรมสถานที่ โบสถ์ 3) การใช้ภาษาอังกฤษสำหรับประเด็นทางด้านวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม 4) การใช้ภาษาอังกฤษสำหรับประเด็นทางด้านประเพณี ความเชื่อ การปฏิบัติสืบต่อกัน 5) การใช้ภาษาอังกฤษสำหรับประเด็นทางด้าน

รูปลักษณะองค์พระพุทธรูป 6) การใช้ภาษาอังกฤษสำหรับประเด็นทางด้านอาหาร การกิน การอยู่ โดยทั้ง 6 ประเด็นการฝึกเนื้อหาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว นั้น ได้นำเอาสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่นที่น่าสนใจมาสร้างเป็นเนื้อหา ประกอบด้วยสถานที่ดังนี้ คือ 1) วัดเนรมิตวิปัสสนา 2) พระธาตุศรีสองรัก 3) พิพิธภัณฑ์ผีตาโขน 4) วัดป่าห้วยลาด 5) ห้วยกระทิง การใช้เนื้อหาเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวดังกล่าวมาสร้างแบบชุดการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนมีทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวที่สูงขึ้น สอดคล้องกับ นลิน สิมะเสถียรโสภณ และ บวรลักษณ์ เกื้อสุวรรณ (2558: 58) ที่ได้พัฒนาชุดฝึกอบรมทักษะภาษาอังกฤษสำหรับพนักงานธุรกิจท่องเที่ยวและบริการ ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมทักษะภาษาอังกฤษ สำหรับพนักงานธุรกิจท่องเที่ยวและบริการสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ $E1 = 80 / E2 = 80$ ทั้งสองหัวข้อ คือ หัวข้อการใช้ภาษาอังกฤษในการสำรองที่พักและตัวเครื่องบินมีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 80/93 และ หัวข้อการใช้ภาษาอังกฤษในการจัดทัวร์และแนะนำชมสถานที่ท่องเที่ยวมีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 82/96 โดยค่าประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมเกินกว่าเกณฑ์ที่ได้กำหนดเอาไว้มาก ส่วน ในด้านประสิทธิผลนั้น ชุดฝึกอบรมมีประสิทธิผลที่ดีผู้เข้าอบรมมีคะแนนเฉลี่ยของแบบทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนหัวข้อแรกมีค่าเท่ากับ 9.63 และหัวข้อที่สองเท่ากับ 9.29 แสดงให้เห็นว่าผู้เข้าอบรมสามารถใช้ชุดฝึกอบรมด้วยตนเองได้เป็นอย่างดี ซึ่งทำให้มีพัฒนาการทางด้านทักษะภาษาอังกฤษเพิ่มมากขึ้น

ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับธรรวรณ์ กำคำ (2561: 61-62) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวสำหรับชุมชนกลุ่มธนบุรี กรุงเทพมหานคร ได้ผลว่ารูปแบบและสำนวนภาษาอังกฤษที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศใช้บ่อย เมื่อมาท่องเที่ยวในประเทศไทย ได้แก่การทักทาย การถามทาง ถามข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ที่ไปเยี่ยมชมและการสั่งอาหาร และจะใช้รูปแบบภาษาง่าย สั้น กระชับ และไม่เป็นทางการ 2) ประชาชน ในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนธนบุรี กรุงเทพมหานคร มีความต้องการใช้ภาษาอังกฤษด้านการทักทาย การบอกทาง การบรรยายผลิตภัณฑ์ และการรับการสั่งอาหาร 3) ได้ชุดการฝึกอบรมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษด้านการท่องเที่ยว ที่สะท้อนบริบทของชุมชน กลุ่มธนบุรี ประกอบด้วยเอกสารการอบรม ซีดีเสียง สื่อการเรียนการสอน แผนการจัดการเรียนรู้ และคู่มือการใช้ชุดฝึกอบรม 4) ผู้เข้ารับการอบรมมีพัฒนาการในการฝึกทักษะภาษาอังกฤษ โดยมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นเดียวกับผลการวิจัยของวิภาวี บัวผัน (2564:90-91) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุดทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร สำหรับนักศึกษาในระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร พบว่า ชุดการพัฒนาด้วยชุดทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดสกลนครสำหรับนักศึกษาสาขาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางธุรกิจ ชั้นปีที่ 2

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เมื่อทำการหาประสิทธิภาพ โดยนำไปทดลองกับนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง คะแนนเฉลี่ยก่อนการใช้ชุดการสอน (E1) มีค่าเท่ากับ 65.11 และคะแนนเฉลี่ยหลังใช้ชุดการสอน (E2) มีค่าเท่ากับ 88.11 แสดงว่าชุดการสอนมีคะแนนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงเห็น ได้ชัดว่า การพัฒนาทักษะด้วยชุดทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพดีเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการเรียนการสอนการสอนเสริมหรือทำกิจกรรมนอกห้องเรียน และ ผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาคะแนนหลังเรียนด้วยชุดทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดสกลนครสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนเท่ากับ 10.0/26.43

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อ การเรียนโดยใช้ชุดการเรียนรู้ด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว พบว่านักศึกษามีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ที่ระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ย 4.02 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.44 เนื่องจากนักศึกษาผู้ใช้ชุดฝึกเกิดความรู้ความเข้าใจและสามารถใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในบริบทการท่องเที่ยวได้ดีขึ้น โดยทำคะแนนได้สูงกว่าก่อนเรียน และเกิดความสนุกสนาน และเพลิดเพลินกับเนื้อหาตลอดจนกิจกรรมการเรียนการสอนมีความน่าสนใจจึงทำให้นักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ ธัญวรรณ คำคำ (2561:61-62) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวสำหรับชุมชนกลุ่มชนบุรี กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจในการใช้ภาษาในสถานการณ์จริง ด้านชุดฝึกอบรมในระดับมากที่สุด การนำไปใช้ประโยชน์ในระดับมากและด้านอื่นๆ อาทิ การใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน ความกล้าแสดงออก และการนำความรู้ไปถ่ายทอดต่อ อยู่ในระดับมากส่วนความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่มีต่อการใช้ภาษาอังกฤษของคนในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลังเข้ารับการอบรมในด้านการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารด้านการทักทาย การบอกทาง การซื้อของ การบรรยายผลิตภัณฑ์ และการสั่งอาหารในระดับมาก และมีความพึงพอใจในภาพรวมของทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของตนในชุมชน ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับ วิภาวี บัวผัน (2564:91) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุดทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ผลการศึกษาความพึงพอใจพบว่า การวัดความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางธุรกิจ ชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2563 มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ที่มีต่อการด้วยชุดทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร พบว่านักศึกษามีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดต่อการเรียนด้วยชุดทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อใช้

ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร โดยนักศึกษามีความพึงพอใจสูงสุดในการสามารถนำความรู้ที่ได้จากกิจกรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวโดยใช้บริบทสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจในจังหวัดเลยสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ พบว่า การใช้เนื้อหาบริบทท้องถิ่นด้านสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจนั้น ช่วยทำให้ผู้เรียนหรือผู้ใช้ชุดฝึกทักษะหรือชุดการเรียนรู้ เข้าใจบริบททางภาษาที่นำมาใช้ได้ดีขึ้น เกิดการพัฒนาทักษะได้อย่างรวดเร็วกว่าการนำบริบทที่นักศึกษาไม่คุ้นเคยมาใช้ เนื่องจากสถานที่ที่นักศึกษาหรือผู้เรียนรู้จักดีหรือเคยไปเที่ยวชมมาแล้วนั้นทำให้ผู้เรียนเห็นภาพและสามารถจินตนาการนึกบทพูดหรือสิ่งที่จะพูดได้เป็นธรรมชาติและคล่องมากขึ้น จึงเป็นแนวทางที่ดีในการนำไปใช้ออกแบบสร้างบทเรียนภาษาอังกฤษในระดับต่างๆที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ธัญวรรณ คำคำ. (2561). *การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวสำหรับชุมชนกลุ่มชนบุรี. กรุงเทพฯ. วารสารสารสนเทศ ปีที่. 17 ฉบับที่ 2:61-70*
- ฉันทพร วณิชชฎา, (2550). *การจัดการความรู้ในชุมชน: กรณีศึกษาด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วม จังหวัดสมุทรสงคราม. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.*
- นลิน สีมะเสถียรโสภณ และบรรลักษ์ณ์ เกื้อสุวรรณ (2558). *พัฒนาชุดฝึกอบรมทักษะภาษาอังกฤษสำหรับพนักงานธุรกิจท่องเที่ยวและบริการ. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 2, 2558: 57-73*
- วิภาวี บัวผัน. (2564) *การพัฒนาชุดทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. วารสารภูพานสาส์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 2, 2564:80-93)*
- สุภัทรา อักษรานุเคราะห์. (2532). *การสอนทักษะทางภาษาและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2550). *20 วิธีจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมค่านิยม การเรียนรู้โดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ:ภาพพิมพ์*

การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรม
จริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ
APPLICATION OF BDDNIST FIVE PRENCEPTS AND FIVE VIRTUES
TO MORALITY AND ETHICE PROMOTION FOR CHUMPHAE
TECHNICAL COLLEGE STUDENTS

¹พระครูโสภณกิตติสาร กิตติสารโ (ส่วนภิกขุ) และ ²พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร

¹Phra Kru Sophonkittisarn Kittisaro and ²Phra MahaWichian Dhammawachiro,

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahamakut Buddhist University, Thailand

¹phraselcsrrlchici@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 31, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ 3) เพื่อวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์และอธิบายแบบเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่าหลักเบญจศีลคือ 1) ไม่ฆ่าสัตว์ 2) ไม่ลักทรัพย์ 3) ไม่ประพฤติผิดในกาม 4) ไม่พูดเท็จ 5) ไม่ดื่มสุราและเมรัย หลักเบญจธรรมคือ 1) ความมีเมตตา กรุณา 2) สัมมาอาชีวะ ประกอบอาชีพสุจริต 3) กามสังวร สำรวมในกาม 4) สัจจะ ความซื่อตรง 5) สติสัมปชัญญะ การมีสติ การไม่เลอเลือน ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติส่งเสริมกันและกันของเบญจศีลและเบญจธรรม การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลและ

¹ นิสิต, หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

² อาจารย์ ดร. หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

เบญจธรรม คือการให้นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การทำขนม การทำเครื่องจักสาน การทำของชำร่วย เพื่อให้เกิดคุณธรรม คือ ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีสติสัมปชัญญะ การไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ด้วยราคาที่เป็นธรรมและซื้อตรงต่อนักศึกษาและอาจารย์ในวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ จังหวัดขอนแก่นแนวทางในการปฏิบัติเบญจศีลและเบญจธรรม คือ การตั้งชมรมการประกอบกิจกรรม เช่น ชมรมการทำขนม ชมรมการทำเครื่องจักสาน ชมรมการทำของชำร่วย เพื่อส่งเสริม นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ ให้เป็นคนดี ซื่อสัตย์สุจริต มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ในการประกอบสัมมาอาชีพะ คือการประกอบอาชีพสุจริต ไม่เอาเปรียบเปรียบต่อบุคคลอื่นๆ ในวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

Abstract

The main purpose of this thesis were 1] Study the principles of virtue and ethics in Theravada Buddhism 2] Study the application of Benjasila Benjatham principles in promoting morality and ethics of Technical Chum Phae College students 3] Analyze the application of the Benjasila Benjadham principles in promoting morality and ethics of Chum Phae Technical College student It is a quantitative study with descriptive analysis and explanation.A result of of this research revealed that the Five Precepts. 1) Do not kill living beings 2) Do not love wealth 3) Do not commit sexual misconduct 4) Do not tell lies 5) Do not drink alcohol and intoxicants, Five principles: 1) benevolence, 2) right livelihood, honest livelihood, 3) sensual pleasure, restraint in sensual pleasures, 4) truthfulness, honesty, 5) mindfulness, mindfulness imperfection which is a practice that promotes each other of the Benjasila and the Benjadhamma. The application of the Benjasila and Benjadhamma principles is to let Chum Phae Technical College students do activities together, such as baking, wickerwork making souvenirs In order to achieve morality, that is, unity, generosity to each other. honesty conscientiousnessNot violating other people's rights to sell products at fair prices and honesty to students and professors at Chum Phae Technical College. Khon Kaen. The guidelines for the practice of Benjasila and Benjadhamma are the establishment of activity clubs such as the baking club, the wickerwork club. Gift making club To encourage Chum Phae Technical College students to be good, honest people. generous in the assembly of right livelihood is an

honest occupation, Do not take advantage of other people in Chum Phae Technical College Khon Kaen.

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันกำลังเผชิญกับสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ การใช้ชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์มีความขัดแย้งกันสูง จึงทำให้สภาพสังคมที่มีการแข่งขันเพิ่มมากขึ้น อันมีเหตุมาจากการเจริญขึ้นของวัตถุต่าง ๆ จึงทำให้วิถีชีวิตของคนในสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลง จึงก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เห็นแก่ได้เห็นแก่ตัว อันมาจากความต้องการในผลประโยชน์ส่วนตนเพิ่มมากขึ้น จนทำให้คนเรานึกถึงแต่วัตถุภายนอก จึงทำให้มีการแข่งขันกันในเรื่องต่างๆ จนลืมหรือละเลยที่จะนึกถึงสภาวะทางจิตใจ ในด้านของหลักธรรมที่ใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งถ้าบุคคลโดยทั่วไปไม่ว่าจะเป็นเยาวชนหรือผู้ใหญ่ ไม่ปฏิบัติตามหลักธรรม ก็ย่อมที่จะส่งผลให้เกิดความวุ่นวายในสังคมอย่างไม่มีที่สิ้นสุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็กเยาวชนที่เป็นกำลังสำคัญของชาติที่จะเติบโตมาเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตข้างหน้า

เด็กและเยาวชน เป็นดังความหวังของครอบครัวสังคมและประเทศชาติในอนาคต ดังที่ท่านพุทธทาสกล่าวไว้ว่า การที่มนุษย์ในอนาคตจะมีฐานะทางศีลธรรมดีขึ้นก็เพราะเยาวชนมีศีลธรรมดีขึ้น มิฉะนั้นแล้วจะไม่มีมนุษย์อยู่ในโลกพร้อมกับที่ไม่มีศีลธรรม เรื่องนี้ขอเตือนซึ่งกันและกันไว้ให้ระลึกถึงอยู่เสมอว่า มนุษย์อยู่ได้เพราะศีลธรรม หมดศีลธรรมเมื่อไรก็ไม่มีความมนุษย์ (พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), 2549) ท่านพุทธทาสยังได้กล่าวไว้อีกว่าเด็กและเยาวชนต้องรู้ถึงสิ่งที่จะต้องสู้กับข้าศึกทั้งหลายภายในภายนอกได้ก็คือ สัมมาทิฐิ ที่สร้างขึ้นมาจากธรรมสัจจะ เฉพาะกรณีเยาวชนต้องมีความเข้าใจถูกต้องสำหรับเรื่องนั้นๆ กรณีนั้นๆ ด้วยความรู้จริง เข้าใจจริง เห็นจริง เฉพาะเรื่องเฉพาะกรณี การต่อสู้แบบนี้เรียกว่า การต่อสู้ด้วย ศีลธรรม ด้วยความเข้าใจศีลธรรม 2 ชนิด คือ ศีลธรรมเพื่อประโยชน์แก่ศาสนาที่มุ่งเสริมการปฏิบัติเพื่อความก้าวหน้าถึงจุดหมายปลายทางศาสนากับศีลธรรมเพื่อประโยชน์แก่สังคมโดยตรงที่จะแก้ปัญหาความเดือดร้อนทางสังคม เพื่อส่งเสริมสันติสุขส่วนบุคคลและสันติภาพในสังคม (พุทธทาสภิกขุ, 2548)

หลักเบญจศีลและเบญจธรรม เป็นธรรมคู่กัน คนที่มีเบญจธรรมจึงจะเป็นผู้มีเบญจศีล ซึ่งหากคนที่มีศีลและธรรมดังกล่าวแล้ว จะเว้นจากการทำความชั่ว รู้จักควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความดี ไม่เบียดเบียนตนและคนอื่น และประพฤติชอบทางกาย วาจา และใจ จะทำให้อยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงมีพระพุทธรูปวิธีการนำข้อปฏิบัติขึ้นพื้นฐานในการพัฒนามนุษย์สำหรับขัดเกลาจิตใจ คือ เบญจศีลและเบญจธรรม อันได้แก่ การงดเว้น

จากการกระทำบาป 5 ประการ รวมทั้งความทุจริตซึ่งถือว่าเป็นสิ่งไม่ดีและการประพฤติในธรรม 5 ประการ ที่ควรประพฤติด้วยความสุจริตซึ่งถือว่าเป็นสิ่งดีงาม เพื่อให้การอยู่ร่วมกันในสังคมดำเนินไปได้อย่างเรียบร้อย เกิดความสามัคคีปรองดอง และสงบสุข

ในปัจจุบันมักจะพบปัญหาเยาวชนประพฤติตนออกนอกกลุ่มนอกทาง เช่น การติดยาเสพติด ดื่มสุราสูบบุหรี่ ก่อการทะเลาะวิวาท ลักเล็กขโมยน้อย ก่อการทะเลาะวิวาท การมั่วสุม ปัญหาการยกพวกตีกัน เป็นต้น ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้นมาจากการขาดศีลธรรมที่ดีงาม หลงใหลฝึกฝนในทางเสื่อม เข้าใจผิด ขาดการชี้แนะที่ถูกต้อง ถ้าหากพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนถูกปล่อยปละ ละเลย สังคมย่อมเกิดความสับสนวุ่นวายขึ้น (จำลองลักษณ์ สุจริตจันทร์, 2554) โรงเรียนเป็นสถานที่ๆ เยาวชนหรือนักเรียนใช้เวลาส่วนใหญ่เพื่อการเรียนรู้และพัฒนาสติปัญญา สังคมและจริยธรรม ดังนั้นการทำการวิจัยเกี่ยวกับการใช้หลักเบญจศีล เบญจธรรมจะเป็นประโยชน์แก่เยาวชน ซึ่งทำให้ทราบถึงการใช้การใช้หลักเบญจศีล เบญจธรรม ทราบถึงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการใช้หลักเบญจศีล เบญจธรรม ต่อการดำเนินชีวิตและนำผลที่ได้จากวิจัยครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษา มีค่านิยมในทางที่ถูกต้อง ทั้งนี้ใช้หลักวิธีการปฏิบัติตนอยู่ใน ศีลธรรมอันดีงามปฏิบัติตามจารีตและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาเพราะศีลธรรมหรือเบญจธรรมเป็นวิธีการปฏิบัติดำเนินชีวิตตามการใช้หลัก เบญจศีล เบญจธรรม เพื่อสร้างสรรค์สังคมให้เกิดสันติสุข ความเจริญก้าวหน้าแก่ตนเอง ครอบครัวและผู้อื่นด้วย

ผู้วิจัยได้มองเห็นถึงความสำคัญของการแก้ปัญหาทางหนึ่งที่จะแก้ปัญหาสังคมได้คือต้องนำหลักคำสอนหลักเบญจศีล เบญจธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียน นักศึกษา เนื่องจากหลักเบญจศีล เบญจธรรม มีความสำคัญในการพัฒนามนุษย์ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าธรรมข้ออื่น ๆ เพราะนอกจากจะมีคุณค่า และความสำคัญในตัวเอง แล้ว ยังเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่ช่วยส่งเสริม และสนับสนุนให้มนุษย์มีการพัฒนาจากขั้นพื้นฐาน ไปสู่ขั้นสูงสุดของชีวิต ทำให้มนุษย์เป็นทรัพยากรที่สมบูรณ์ เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้นักเรียน นักศึกษาละอายต่อการทำชั่ว แล้วหันมาประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามกันมากขึ้น จริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดี ถูกต้องและควรแก่การรักษาไว้ หากบุคคลส่วนใหญ่ในสังคมเป็นผู้มีหลักเบญจศีล เบญจธรรม ก็ย่อมนำสังคมสงบสุขและก้าวหน้า เนื่องจากหลักเบญจศีล เบญจธรรมเป็นสิ่งที่เปี่ยมนามธรรมอยู่ภายในจิตใจของบุคคลจึงเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลาและความอดทนในการปลูกฝังสิ่งที่ดีงามต่างๆ ให้แก่สมาชิกในสังคม ตั้งแต่บุคคลอายุน้อยและการอบรมอย่างต่อเนื่อง และเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนและพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน นักศึกษา เพื่อให้วิทยาลัยเทคนิคชุมแพ ได้นำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตจริง และทำให้สังคมครอบครัวดีขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ
3. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ โดยการศึกษาสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 42 คน ผู้วิจัยเลือกผู้ที่มีส่วนสำคัญและเกี่ยวข้องโดยตรงต่อการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการพัฒนานักศึกษาให้เป็นคนที่มีส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงาม เช่น 1.ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ 2.ครูผู้สอนวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ 3.นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ 4.ปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา 5.ผู้นำท้องถิ่น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ สรุปและวิเคราะห์เชิงพรรณนาต่อไป

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ สรุปผลดังนี้

1. หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท หลักเบญจศีลเบญจธรรม เบญจศีล หรือ ศีล 5 คือการรักษากายวาจา ใจ ให้เรียบร้อยเป็นหลักการดำเนินชีวิต พื้นฐานตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ในสังคมเป็นข้อบังคับในการประพฤติปฏิบัติให้ตั้งอยู่ในคุณงามความดีไม่กระทำชั่วทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ อันจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อตนเองและผู้อื่น เบญจศีล หรือ ศีล 5 ประกอบด้วย

ศีลข้อที่ 1 ปาณาติปาตา เวรมณี แปลว่า เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการฆ่าสัตว์รวมถึงการไม่ทำร้ายร่างกายผู้อื่นให้ได้รับความเจ็บปวดทรมาน

ศีลข้อที่ 2 อทินนาทานา เวรมณี แปลว่า เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการถือเอา สิ่งของ ที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ด้วยอาการแห่งขโมย ที่เรียกว่า อวหาร 13 อย่าง รวมไปถึงการทำมาหาเลี้ยงชีพในทางที่ผิดกฎหมายและศีลธรรม

ศีลข้อที่ 3 กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี แปลว่า เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการประพฤติ ผิดในกาม คือ ตั้งใจงดเว้นจากการเสพกามในทางที่ผิดศีลธรรม เช่น การมีเพศสัมพันธ์กับคนที่ไม่ใช่คู่ครองของตน ช่มชู้ ล่วงละเมิดทางเพศเยาวชนหรือคนที่เป็นเชื้อสายของตน

ศีลข้อที่ 4 มุสาวาทา เวรมณี แปลว่า เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการพูดปด คือ ตั้งใจงดเว้นจากการพูดที่ไม่ตรงตามความเป็นจริง รวมไปถึงการไม่เขียนหรือการแสดงกิริยา ทำทาง เช่น โบกมือ สั่นศีรษะ เพื่อให้เขาเข้าใจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง

ศีลข้อที่ 5 สุราเมรัยมัชฌมาทัฏฐานา เวรมณี แปลว่า เจตนาเป็นเครื่องงดเว้น จากการดื่มสุราเมรัยและเสพของมึนเมาทุกชนิด คือ ตั้งใจงดเว้นไม่ดื่มสุรา และไม่เสพ สิ่งเสพติดทุกชนิด ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความประมาทขาดความยั้งคิด ผู้ที่เมาเมาขาดสติ ย่อมสามารถทำความชั่วร้ายแรงได้ทุกอย่าง แม้กระทั่งฆ่ามารดา บิดาของตน ศีล 4 ข้อ เบื้องต้นก็ไม่อาจรักษาได้ (คณาจารย์สำนักพิมพ์เสียงเชียง, 2544)

เบญจธรรม หมายถึง คุณธรรมหรือ เบญจกัลยาณธรรม 5 คือ ธรรมอันดีงามห้าอย่าง คุณธรรมห้าประการนี้มาคู่กับเบญจศีล เป็นธรรมเกื้อกูลแก่การรักษาเบญจศีล ผู้รักษาเบญจศีลควรมีไว้ประจำใจ 5 อย่างคือ

1) เมตตากรุณา คือปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขและช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์เอื้อเฟื้อเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นด้วย สังคมจึงจะสงบร่มเย็นยิ่ง ๆ ขึ้น ซึ่งเมื่อคนเรามีเมตตาแล้ว ก็ไม่คิด

ที่จะเบียดเบียนสัตว์อื่น หรือมนุษย์ด้วยกัน จึงเป็นการส่งเสริมศีลธรรมข้อที่ 1 ที่ให้บุคคลไม่พึงเบียดเบียนสัตว์ทั้งหลายในโลกนี้

2) สัมมาอาชีวะ คือตั้งใจทำมาหาเลี้ยงชีพโดยสุจริต หมายถึง การหาเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ ธรรมข้อนี้คู่กับศีลข้อสองที่ให้ละเว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้โดยความเป็นขโมย

3) ความสำรวมในกาม คือระมัดระวังในเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ ทางกามารมณ์หมายถึงการยินดีเฉพาะในคูครองของตนและการไม่คิดหมกมุ่นอยู่แต่เรื่องความรักความใคร่จนเกินขอบเขต

4) ความมีสัตย์ (สัจจาจา) หมายถึง การพูดความจริง เป็นธรรมที่ใช้คู่กับศีลข้อที่สี่ ที่ให้ละเว้นจากการพูดเท็จหมายถึงการพูดคำสุภาพ คำอ่อนหวาน และการสื่อสารที่ตรงกับความเป็นจริง

5) ความมีสติรอบคอบ (สติสัมปชัญญะ) คือ ฝึกตนมิให้ประมาทหมายถึง มีสติรอบคอบรู้สึกตัวอยู่ตลอดเวลาว่ากำลังทำอะไรพูดอะไร ธรรมข้อนี้มาคู่กับศีลข้อที่ห้าห้ามมิให้ดื่มสุราเมรัย

2. การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ

การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลและเบญจธรรม คือ การจัดให้นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิค จัดกิจกรรม คือ การทำขนม การทำของชำร่วย และการทำเครื่องจักสาน และนำหลักเบญจศีลและเบญจธรรมไปใช้ในกิจกรรม เพื่อให้เกิดคุณธรรมคือ ความเมตตา กรุณา ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความซื่อสัตย์สุจริต และความไม่ละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น

3. วิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีล คือการหาแนวทางในการนำหลักศีล 5 ซึ่งเป็นหลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อจะนำไปประพฤติปฏิบัติให้เข้ากับสถานการณ์และยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน หลักเบญจศีล ดังเช่นที่กล่าวมาแล้วจากข้างต้นว่า เป็นของที่ต้องปฏิบัติคู่กัน คือ การจัดตั้งชมรม การทำขนม การทำของชำร่วยและการทำเครื่องจักสาน เพื่อให้เกิดคุณธรรมคือ ความเมตตา กรุณา ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความซื่อสัตย์สุจริต และความไม่ละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น

แนวทางในการปฏิบัติเบญจศีลข้อนี้ คือต้องมีการกำหนด วัน เวลาและสถานที่ในการประพฤติปฏิบัติ และจัดกิจกรรมการนั่งสมาธิเสริม การไม่ดื่มสุราและเมรัยย่อมทำให้มีสติสัมปชัญญะไปในตัวอยู่แล้ว แต่ถ้าได้เสริมการฝึกนั่งสมาธิเสริมอีกก็จะเป็นสิ่งที่ดี คณาจารย์บางท่านก็

พอใจกับกิจกรรมการนั่งสมาธิมาก เพราะทำให้มีสติ และสบายใจขึ้นที่ได้ปฏิบัติธรรม เพราะหาเวลาที่จะเข้าวัดทำบุญเป็นสิ่งที่ยากอยู่แล้วในสังคมปัจจุบัน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ สามารถอภิปรายผลในประเด็นต่างๆได้ดังนี้

การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคชุมแพ” สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “การดำเนินชีวิตตามหลักเบญจศีล เบญจธรรมของเยาวชนที่ศึกษาในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่” ซึ่ง ผลการวิจัยพบว่า ด้านศีลของเยาวชนในปกครอง ประพฤติตนได้ดีในทุกๆ เรื่อง (ยกเว้น ศีลข้อที่ 1 เจตนางดเว้นจากการฆ่า เบียดเบียนสัตว์ เรื่องเยาวชนตั้งใจตบยุง ทุก ครั้งที่เห็นยุง พฤติกรรมด้านนี้ยังต้องปรับปรุง อีก) พบว่า ในศีลธรรมข้อที่ 1 พบว่ากลุ่มอื่นๆ มีความคิดเห็นว่าเยาวชนมีพฤติกรรมด้านศีลธรรมมากที่สุดโดยเฉพาะข้อที่ 3 เจตนางดเว้นจากการประพฤติดินในกาม (สำรวมในกาม) รองลงมาเป็นกลุ่มผู้ปกครองกลับมีความคิดเห็นว่าข้อที่ 2 เจตนางดเว้นจากการลักทรัพย์ มีสัมมาอาชีวะ และที่ 4 เจตนางดเว้นจากการพูดปด ความมีสัตย์ ทำได้ยากกว่าศีลข้ออื่นๆ

ในเชิงสังเกตการณ์ เพื่อสังคมในการอยู่ร่วมกันเท่านั้นเอง ด้านเป้าหมายในชีวิตจะพบว่า ความนึกคิดของเยาวชนและผู้ปกครอง ครู มีความคล้ายกันในแนวทางเดียวกัน คือทำวันนี้ให้ดีที่สุดเป็นคนดีของสังคม และมีความพอเพียง ซึ่งก็เป็น ปกติในโลกิยธรรมที่ดีที่สุดแล้ว แต่ถ้อยคำที่ยืนยันแท้จริงยังมีน้อย ที่จะปรารถนาการหลุดพ้นวิญญูะ ที่น่าสนใจมากที่สุดคือด้านการมีให้มากที่สุด นั้นได้ผลน้อยที่สุดเพราะเส้นทางนั้นเป็นเส้นทางของอวิชชา นั่นเอง ด้านความแตกต่างตามเพศเพศหญิงทั้งของเยาวชนและผู้ปกครอง ครูมีความเห็นด้าน

การดำเนินชีวิตตามหลักเบญจศีลและเบญจธรรมของเยาวชน เรื่องการศึกษาความสามารถในการนำความรู้วิชาพระพุทธศาสนาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดสมุทรสาครความว่านักเรียนหญิงมีความสามารถในการนำความรู้วิชาพระพุทธศาสนาไปใช้ในชีวิตประจำวันสูงกว่านักเรียนชาย

ความคิดเห็นของเยาวชนและผู้ปกครอง และครู สรุปได้ดังนี้ 1) การดำเนินชีวิตตามหลักเบญจศีล และ เบญจธรรมของเยาวชน โดยภาพรวม ความคิดเห็นของ เยาวชนเอง และผู้ปกครอง และครูที่มองเยาวชนในความดูแล มีผลเป็นไปในแนวทางเดียวกันเกือบทั้งหมด ยกเว้นเบญจศีลและเบญจธรรม ข้อที่ 4 ผู้ปกครองมองเยาวชนชัดเจนกว่าตัวเยาวชนเอง คือศีลข้อที่ 4 เจตนางดเว้นการพูดเท็จ และธรรมข้อที่ 4 มีความสัตย์ 2) สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามหลัก

เบญจศีล-เบญจธรรม ระหว่าง เยาวชนกับผู้ปกครอง และครู เป็นไปในทางเดียวกันทั้งหมด ทุกด้าน และเยาวชนมีความประทับใจในความรักเมตตาที่แม่พ่อบำเหน็จอย่างยิ่ง 3) แนวทางในการพัฒนา เยาวชน ควรสร้างเสริมด้านครอบครัวเรื่องแม่-พ่อและผู้ปกครอง มีพระคุณต่อเยาวชน ที่ควรแก่ความรัก เคารพ และให้การอบรมสั่งสอน เยาวชน เสนอให้เป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน การเลือกคบเพื่อนที่เป็นกัลยาณมิตร ซึ่งส่งผลความสำเร็จในการเข้าถึงเบญจศีล และเบญจธรรม ในโอกาสภายหน้า ด้านสถาบันการศึกษา การที่ ขาดกิจกรรมที่ให้โอกาสผู้เรียนได้ แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ ในกตัญญูทวดเทวอย่างสม่ำเสมอ ด้านศาสนากการเป็นคนมีน้ำใจ ช่วยเหลือกันในทางที่ถูกที่ควร เรื่อง ศีล 1 (ไม่เบียดเบียนผู้อื่น) ต้องกลับมาในจิตใจพื้นฐานของเยาวชน เรื่องหลักธรรมในศาสนาทำให้เกิดความละอายต่อบาป และเกรงกลัวต่อบาป เรื่องเหล่านี้มีความสำคัญมากที่สุดในชีวิตเยาวชน เห็นควรที่จะปลูกฝัง เยาวชนตั้งแต่เล็ก ๆ ด้านสื่อเรื่องการสนใจของฟรี ของแถม ของลดราคา เกินสมควร อยู่ในระดับน้อยนั้น แม้ว่าผลการศึกษาเป็นที่น่าพอใจในระดับหนึ่งแต่ก็เป็นเรื่องที่ยังต้องพัฒนาอย่างยิ่ง และเรื่องที่ควรปรับปรุงอย่างมากคือการใช้เวลาก่อนนอนจดสมุดบันทึกประจำวัน เพื่อเป็นการตรวจสอบตัวเอง เพราะอยู่ในระดับน้อย ซึ่งเรื่องนี้เป็นการฝึกเยาวชนได้รู้จักตนเอง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนยังมีอยู่หลายประการ ซึ่งต้องอาศัยผู้บริหารองค์กรของศาสนาพระสงฆ์ ผู้บริหารโรงเรียน ชุมชนจะต้องร่วมมือร่วมใจในการกำหนดแนวทางและวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ และการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลและเบญจธรรมร่วมกันให้เป็นระบบและให้มีความร่วมมือกันอย่าง เป็นรูปธรรมเพื่อคุณภาพชีวิตของเด็กไทยในอนาคต

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีล คือการหาแนวทางในการนำหลักศีล 5 ซึ่งเป็นหลัก ศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อจะนำไปประพฤติปฏิบัติให้เข้ากับสถานการณ์และยุคสมัยที่ เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน หลักเบญจศีล ดังเช่นที่กล่าวมาแล้วจากข้างต้นว่า เป็นของ ที่ต้องปฏิบัติคู่กัน คือ การจัดตั้งชมรม การทำขนม การทำของชำร่วย และการทำเครื่องจักสาน เพื่อให้เกิดคุณธรรมคือ ความเมตตา กรุณา ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความซื่อสัตย์สุจริต และความไม่ละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น

แนวทางในการปฏิบัติเบญจศีลข้อนี้ คือต้องมีการกำหนด วัน เวลา และสถานที่ในกา ประพฤติปฏิบัติ และจัดกิจกรรมการนั่งสมาธิเสริม การไม่ดื่มสุราและเมรัยยอมทำให้มีสติสัมปะ ชัญญะไปในตัวอยู่แล้ว แต่ถ้าได้เสริมการฝึกนั่งสมาธิเสริมอีกก็จะเป็นสิ่งที่ดี คณาจารย์บางท่านก็

พอใจกับกิจกรรมการนั่งสมาธิมาก เพราะทำให้มีสติ และสบายใจขึ้นที่ได้ปฏิบัติธรรม เพราะหาเวลาที่จะเข้าวัดทำบุญเป็นสิ่งที่ยากอยู่แล้วในสังคมปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- คณาจารย์สำนักพิมพ์เลียงเชียง, (2544). *หนังสือเรียนนักรธรรมชั้นตรี ฉบับมาตรฐานบูรณาการชีวิต* วิชาธรรมวิภาค, กรุงเทพฯ : เลียงเชียง,
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2505). *อรรถกถา ฉบับแปลภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย,
- พระไพศาล วิสาโล, (2546). *พุทธศาสนาในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤติ*, กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- ธนิต อยู่โพธิ์, (2540). *อานิสงส์ศีล 5*, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), (2549). *เยาวชนกับความความรอดของสังคม*, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, 2549.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), (2549). *พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ*, พิมพ์ครั้งที่ 11, กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระพุทโธสเถระ รจนา, (2548). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค* แปลโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), กรุงเทพฯ :โรงพิมพ์ธนาเพรส.
- พระพุทโธสเถระ. (2548). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค*. สมเด็จพระพุฒาจารย์ [อาจ อาสภมหาเถร] แปล และเรียบเรียง, กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์ธนาเพรส.
- พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ฉบับครบ 200 ปี แห่งราชวงศ์จักรี กรุงรัตนโกสินทร์ เล่มที่ 11-74

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหาร 4
ของพระครูโสภณกิตติสาร (เสกสรร กิตติสาร)
THE SANGHA ADMINISTRATION ACCORDING TO BRAHMA
VIHARA FOURTH OF PHRAKHU SOPHON KITTISARN
(SEKSAK KITTISARO)

¹พระนุชา เทชปญโญ และ ²พระมหาวิเชียร ธมมวชิโร

¹Phra Nucha Techpanyo, and ²Phra MahaWichian Dhammawachiro,

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahamakut Buddhist University, Thailand

¹Nucha12345555@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 31, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการปกครองคณะสงฆ์ไทยในอดีตจนถึงปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษาการปกครองคณะสงฆ์ของพระครูโสภณกิตติสาร (เสกสรร กิตติสาร) 3) เพื่อศึกษาการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ของพระครูโสภณกิตติสาร (เสกสรร) เป็นการศึกษาเชิงปริมาณด้วยการวิเคราะห์และอธิบายแบบเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า ผลการศึกษาพบว่า การปกครองของคณะสงฆ์ในอดีตตั้งแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ยังปกครองแบบกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงตรากฎหมายคณะสงฆ์เป็นครั้งแรกรวม 10 ฉบับ การปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันปกครองไปตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ซึ่งได้วางกฎหมายมหาเถรสมาคมว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ไว้เป็นลำดับขั้นการปกครองและการปกครองคณะสงฆ์ทุกส่วนทุกชั้นมีเจ้าคณะมหานิกายและเจ้าคณะธรรมยุตปกครองบังคับบัญชาวัดและพระภิกษุสามเณรในนิกายนั้น เช่น คณะธรรมยุตมีเจ้าคณะใหญ่

¹ นิสิต, หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

² อาจารย์ ดร. หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ธรรมยุตปกครอง ส่วนคณะมหานิกายแบ่งการปกครองออกเป็น 4 หน คือ เจ้าคณะใหญ่หนหลวง เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก เจ้าคณะใหญ่หนใต้ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค การปกครองคณะสงฆ์ของพระครูโสภณกิตติสาร ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอชุมแพ (ฝ่ายธรรมยุตินิกาย) ซึ่งมีเขตปกครอง อยู่ 3 ตำบล 15 วัด 27 สำนักสงฆ์ หน้าที่และบทบาทของพระครูโสภณกิตติสาร มีหน้าที่ปกครองและดูแลความประพฤติของ ภิกษุ สามเณร ไวยาวัจกร ให้อยู่ในกฎหมายเถรสมาคมและพระธรรมวินัย โดยท่านได้ประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารในการปกครองคณะสงฆ์ของท่าน คือ 1) มีเมตตา 2) มีกรุณา 3) มีมุทิตา 4) มีอุเบกขา ในการปกครองคณะสงฆ์ของท่าน โดยการตั้งกองทุนสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร กองทุนสงเคราะห์พระภิกษุ สามเณร ตลอดถึงมอบทุนการศึกษาให้กับเยาวชนในเขตอำเภอเมืองชุมแพ การพัฒนาการปกครองของหลวงพ่พระครูโสภณกิตติสาร ท่านเสริมการปกครองคณะสงฆ์โดยการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารเข้ามาในการปกครองของท่าน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อพระภิกษุ สามเณร ที่อยู่ในเขตปกครองของท่าน จากปกติ คือ ใช้พระวินัยและกฎหมายเถรสมาคม ท่านเสริมด้วยการประยุกต์หลักพรหมวิหาร เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในการปกครองให้ดีขึ้นต่อการปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองของอำเภอชุมแพ มีการจัดตั้งกองทุนทางการศึกษา กองทุนสงเคราะห์พระภิกษุสามเณร มอบทุนการศึกษาให้กับเยาวชนในเขตอำเภอเมืองชุมแพ โดยที่เมื่อก่อนยังไม่มีพระสังฆาธิการในเขตปกครองของอำเภอเมืองชุมแพกระทำมาก่อน

Abstract

The main purpose of this thesis were 1] To study the administration of the Thai Sangha in the past to the present 2] To study the administration of the Sangha of Phra Khru Sophon Kittisarn (Seksan Kittisaro) 3] To study development The Sangha Administration of Phrakru Sophon Kittisarn [Seksan] It is a quantitative study with descriptive analysis and explanation. The results of this research revealed that Past rule of the clergy Since the Rattanakosin period also governed by Ayutthaya and Thonburi His Majesty King BuddhaYodfa Chulalok the Great, enacted the Sangha Law for the first time, a total of 10 editions, namely No. 1 in B.E. 1782, No. 2 in B.E.1783, No. 3, B.E. 1783, No. 4, B.E. 1783, No. 5,B.E. 1783, No. 6, B.E.1783, No. 7, B.E. 1783, No. 8, B.E. 1789, No. 9, B.E. 1994, No. 10 B.E. 1801. the current monastic regime Governed by the rules of the Sangha Synod which has laid down the Sangha Sangha Rules on the Sangha Administration as a hierarchy of governance and governance of the Sangha of all parts and levels, There are Mahanikaya monks and Dhammayut monks to rule the temple and monks and novices in

that sect, for example, in the Dhammayut group there is a great monk Thammayut to rule. As for the Maha Nikaya, the administration is divided into 4 divisions, namely, the Great Patriarch Non Luang, Great Northern Primate eastern great primate Southern Primate. The Sangha Administration Regulations are divided into two parts: central and provincial. The administration of the Sangha of Phrakhru Sophon Kittisarn (Seksan Kittisaro) Phrakhru Sophonkittisarn (Seksan Kittisaro) is the Dean of Chum Phae District. (Thammayut Sect), which has 3 sub-districts, 15 temples, 27 monasteries, duties and roles of Phra Kru Sophon Kittisarn It is responsible for governing and supervising the behavior of monks, novices, Vaiya Wachakorn, to be in the rules of the Sangha Sangha Association and the Discipline He applied the principles of Brahma Viharn in governing his Sangha, i.e. 1) compassion, 2) kindness, 3) compassion, 4) equanimity, in governing his Sangha, By setting up a fund to support the education of monks and novices, the monks and novices welfare fund, as well as granting scholarships to youth in Mueang Chum Phae District. The development of the administration of Luang Pho Phra Kru Sophon Kittisarn, He strengthened the rule of the Sangha by applying Brahma Vihara into his administration. To build a good relationship with the monks and novices in your jurisdiction. From normal, it uses the discipline and the Sangha Sangha Rules. He added it by applying Brahma Viharn principles. To create a good relationship in government to make it easier to govern the clergy in the administrative district of Chum Phae District. An educational fund was established. Monks and Novices Welfare Fund Giving scholarships to youth in Mueang Chum Phae District where in the past there was no monk in the administrative area of Mueang Chum Phae District before.

บทนำ

สมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าตรัสกับปัญจสิขเทพบุตรว่า มหาโควินทพราหมณ์มีใจสลดด้วยเมตตา ไม่มีเวร ไม่พยาบาท แผ่ไปตลอดทิศทั้ง 4 ด้วยประการฉะนี้ ทั้งเบื้องบน เบื้องต่ำ เบื้องขวาง ในที่ทุกสถาน มีใจแผ่ด้วยเมตตา อันไพบุลย์ มั่นคง ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่พยาบาท แผ่ไปทั่วโลกมีใจแผ่ด้วยกรุณา อันไพบุลย์ มั่นคง ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่พยาบาท แผ่ไปทั่วโลก มีใจแผ่ด้วยมุทิตา อันไพบุลย์ มั่นคง ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่พยาบาท แผ่ไปทั่วโลก มีใจแผ่ด้วย อุเบกขา อันไพบุลย์ มั่นคง ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่พยาบาท แผ่ไปทั่วโลก โดยประการทั้งปวงอยู่ และนี่คือหนทางแห่งความเป็นสหายกับพรหม ใน พรหมโลก แก่สาวกทั้งหลาย สมัยนั้น บรรดาสาวกของมหาโควินทพราหมณ์ ซึ่งรู้คำสั่งสอนทั่วทั้งหมด เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เข้าถึงสุคติ พรหมโลก ผู้ที่ไม่รู้คำสั่งสอนทั่วทั้งหมด เบื้องหน้าแต่ตาย

เพราะกายแตก บางพวกเข้า ถึงความเป็นสหายของเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตติ บางพวกเข้าถึงความเป็นสหาย ของเทวดาชั้นนิมมานรติ บางพวกเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาชั้นดุสิต บางพวกเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาชั้นยามา บางพวกเข้าถึงความเป็นสหายของ เทวดาชั้นดาวดึงส์ บางพวกเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาชั้นจาตุมหาราชิก ผู้ที่ตกต่ำกว่าเขาทั้งหมด ก็ยังได้เป็นคนธรรพ์ (ที.ม. (ไทย) 14/224-228/19-25) นี่คือผลของการบำเพ็ญในพรหมวิหารธรรม

การปกครองคณะสงฆ์ เมื่อสมัยพุทธกาลเริ่มแรกพระพุทธองค์ใช้หลักธรรมในการปกครองคณะสงฆ์ไม่ได้ใช้พระวินัยในการปกครองคณะสงฆ์ เมื่อพุทธศาสนาเกิดขึ้นครั้งแรก มีพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ 60 องค์ พระพุทธองค์ทรงตรัสกับพระอรหันต์ทั้ง 60 องค์ว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เธอทั้งหลายอย่าได้ไปทางเดียวกัน 2 รูป ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงแสดงธรรม งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง สัตว์ทั้งหลายผู้มีธุลีในจักษุน้อยมีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรมย่อมเสื่อมเสีย ผู้รู้ทั่วถึงซึ่งธรรมยังจักมี ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังอุรุเวลาเสนานิคม เพื่อแสดงธรรม (ส.ส(ไทย) 25/428/13.) ต่อมาเมื่อมีพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น เพื่อความดำรงค้อยู่ได้นานแห่งพรหมจรรย์ ท่านพระสารีบุตรเถระ จึงกราบทูลขอให้พระพุทธองค์ทรงบัญญัติสิกขาบท พระพุทธองค์ทรงดำรัสห้ามท่านพระสารีบุตรว่า อย่าเลยสารีบุตรยังไม่ถึงกาล เมื่ออาสวะเกิดขึ้นในหมู่สงฆ์แล้ว เราตถาคตจึงจะบัญญัติสิกขาบทเอง

นอกจากนี้พระสงฆ์เรานั้นมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย 3 ฉบับ คือฉบับที่ 1 ได้แก่ พระธรรมวินัยฉบับที่ 2 ได้แก่กฎหมายบ้านเมือง พร้อมทั้งกฎระเบียบทั้งหลายของคณะ สงฆ์ที่ออกตามพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง และฉบับที่ 3 ได้แก่จารีตประเพณีบรรดา หลักทั้ง 3 เหล่านี้ได้มีอยู่อย่างพร้อมมูลบริบูรณ์ จึงขอให้เข้าใจในกฎหมายทั้ง 3 ฉบับ และต้อง ปฏิบัติ สำหรับหลักพระธรรมวินัยอันเกี่ยวกับการบริหารปกครองหมู่คณะนั้น พระพุทธเจ้าก็ได้ ทรงแสดงไว้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นหลักพระธรรมวินัยโดยตรงก็ตาม ที่ได้ปรากฏอยู่แล้วในวินัยมุข เล่ม 3 เป็นหลักปกครองตามพระธรรมวินัยโดยตรง ซึ่งยังใช้อยู่และนอกจากนี้ก็ยังได้ทรงประทาน พระพุทธโอวาทไว้อีก เช่น หลักธรรมในสารานียธรรมสูตร ในอปรีหานิยธรรมสูตรและในพรหม วิหารสูตร อันเป็นหลักปฏิบัติสำหรับที่จะให้เกิดความเคารพรัก ความไม่วิวาท ความสามัคคีเป็น อันหนึ่งอันเดียวกัน และเป็นไปเพื่อความเจริญของหมู่คณะไม่ใช่เป็นไปเพื่อความเสื่อมจึงขอให้ทุก ท่านได้ศึกษาปฏิบัติหลักเหล่านั้นเป็นที่ตั้ง จึงขอให้บรรดาเจ้าคณะปกครองทั้งหลายได้ร่วมกันช่วยบริหารการคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามแนวทางที่กล่าวมานี้ ก็จะได้ชื่อว่าช่วยกันรักษาพัฒนาคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2534)

ที่สำคัญพระสังฆาธิการผู้บริหารพระศาสนาในระดับต่างๆ มีภาระหน้าที่ทั้ง โดยตรงและโดยอ้อมและต้องตั้งอยู่ในพรหมวิหารธรรม จึงจะได้ชื่อว่าเป็นนักปกครอง นักบริหาร และเป็นนักพัฒนาที่ดี อีกทั้งจะช่วยดำรงพระพุทธศาสนาให้ตั้งมั่นพัฒนาสถาพรในประเทศไทย ตลอดถึงในโลก และในปัจจุบันนี้ก็เป็นที่ยอมรับแก่ชาวโลกแล้วว่าพระพุทธศาสนาที่ตั้งอยู่ใน ประเทศไทยนี้ได้ตั้งอยู่อย่างสมบูรณ์ยิ่งกว่าใน

ประเทศทั้งหลายในโลก อันเป็นชื่อเสียงที่นับเป็น เกียรติอย่างยิ่งแก่ประเทศไทยและคณะสงฆ์ แสดงว่า คณะสงฆ์ พุทธศาสนิกชนชาวไทยทั้งหลาย ได้ร่วมกันรักษาและคุ้มครองพระพุทธศาสนาไว้ได้อย่างดี จึงขอให้เราทั้งหลายในบัดนี้ได้รับรักษา และพัฒนาต่อไป (สมเด็จพระพุทธาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ),2535) ดังพระราชดำรัสแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ตรัสไว้ว่า “พระพุทธศาสนานั้น แม้ปัจจุบันนี้จะมีหลายนิกาย แต่ก็คงยึดหลักธรรมอันเป็นแก่นแท้อย่าง เดียวกัน คือ ถือว่าธรรมทั้งหลายทั้งปวงเกิดแต่เหตุ เมื่อมีเหตุก็ต้องมีผล ไม่มีสิ่งใดที่อยู่เหนือเหตุ และผล นอกจากนั้นยังต่างถือว่าหลักพรหมวิหารคือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา การ สงเคราะห์ เกื้อหนุนกัน เป็นกรณีสำคัญในการจรจรโลง ความสงบสุขของโลกอย่างแท้จริง” (มณีนันท์ โชติวฑฒกร,2544)

ในปัจจุบันนี้ การปกครองคณะสงฆ์ จึงถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญเพราะถ้ามีระบบปกครองดี ศาสนาก็มีความเจริญมั่นคง การปกครองหรือการบริหารที่ดีนั้น จะต้องมีการรูปแบบและ วิธีการจัดการหรือมี แนวคิดซึ่งขึ้นอยู่กับการแบ่งงานมอบอำนาจกระจายงานให้ผู้อยู่ฝ่ายบริหาร ระดับต่างๆ รับผิดชอบตาม ความรู้ความสามารถของตน และพัฒนาการในด้านต่าง ๆ เพราะการ ปกครองคณะสงฆ์ปัจจุบันนี้ มี อำนาจรัฐและจารีตประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้อง เมื่อมีอธิกรณ์เกิดขึ้น ต้องอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็น เกณฑ์จัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ การปกครอง คณะสงฆ์ (กรมการศาสนา, 2540) จึงถือว่าเป็น หัวใจหลักในงานบริหารจัดการกิจการของคณะสงฆ์ คือด้านการปกครอง การศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ สาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไป ตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎระเบียบ มหาเถรสมาคม ข้อบังคับ มติ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชหรือคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน การ ระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัย การลงนิคหกรรม การวินิจฉัยข้ออุทธรณ์ต่างๆ ตลอดจนการแต่งตั้งถอดถอนเจ้า คณะพระสังฆาธิการ ควบคุมดูแลให้ ไปตามข้อวัตรปฏิบัติของจริยาพระสังฆาธิการ และสถาบันคณะสงฆ์ ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้ตระหนักถึงความสำคัญในระบบการปกครองคณะสงฆ์ในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะปัจจุบันนี้ วิทยาการด้านการบริหารและการจัดการก้าวหน้าไปมากคณะสงฆ์ควรจะได้ใช้ วิทยาการเหล่านั้น มาช่วยเสริมการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ กิจการคณะสงฆ์บางอย่างอาจอาศัย การบริหาร แบบราชการของฝ่ายบ้านเมือง กิจการคณะสงฆ์บางอย่างอาจอาศัยการบริหารที่คล่องตัวแบบ ภาคเอกชน และกิจการบางอย่างต้องบริหารตามหลักพระธรรมวินัย (พระครูใบฎีกาสุพล อาสโภ (แย้ม ชุ่ม),2554)

ดังนั้น ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาเบื้องต้น ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นพระสงฆ์ที่อยู่ใต้การปกครองของพระ ครูโสภณกิตติสาร (เสกสรร กิตติสาร) เจ้าคณะอำเภอชุมแพ – ภูพาน (ธ) จึงมีความสนใจที่จะศึกษา วิเคราะห์รูปแบบหลักการบริหารจัดการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยการที่ท่านนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้เป็นหลักในการบริหารปกครองคณะสงฆ์ โดยสอดคล้องกับอำนาจ หน้าที่ในการบริหารการปกครอง คณะสงฆ์ และเอื้อเพื่อต่อพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และระเบียบ ข้อบังคับ กฎมหาเถร สมาคม ตลอดจนสามารถนำหลักพุทธธรรมคือ พรหมวิหาร 4 มาใช้ประยุกต์ใช้ในการปกครองที่ครองใจผู้ อยู่ใต้บังคับบัญชาและนโยบายการปกครองคณะสงฆ์ของพระครูโสภณกิตติสาร ซึ่งเป็นทั้งนักวิชาการ และนักปกครองที่มีวิสัยทัศน์ เพื่อเป็นแนวทางที่ผู้ใต้ปกครองได้รับรู้และปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปกครองคณะสงฆ์ไทยในอดีตจนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาการปกครองคณะสงฆ์ของพระครูโสภณกิตติสาร (เสกสรรค์ กิตติสาโร)
3. เพื่อศึกษาการพัฒนาการ การปกครองคณะสงฆ์ของพระครูโสภณกิตติสาร (เสกสรรค์ กิตติสาโร)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหาร 4 ของพระครูโสภณกิตติสาร (เสกสรรค์ กิตติสาโร) ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านข้อผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอชุมแพ ตามหลักพรหมวิหาร 4 ของพระครูโสภณกิตติสาร (เสกสรรค์ กิตติสาโร) โดยการศึกษาสัมภาษณ์เชิงลึก พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะจังหวัดจำนวน 1 รูป พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอจำนวน 5 รูป พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะตำบลจำนวน 3 รูป เจ้าอาวาสผู้ที่อยู่ในเขตปกครองคณะสงฆ์เขต อำเภอชุมแพ และพระลูกวัด จำนวน 10 รูป นักวิชาการศาสนา และปราชญ์ทางพุทธศาสนา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหาร 4 ของพระครูโสภณกิตติสาร (เสกสรรค์ กิตติสาโร)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหาร 4 ของพระครูโสภณกิตติสาร (เสกสรรค์ กิตติสาโร) สรุปและวิเคราะห์เชิงพรรณนาต่อไป

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหาร 4 ของพระครูโสภณกิตติสาร (เสกสรรค์ กิตติสาโร) สรุปผลดังนี้

1. การปกครองคณะสงฆ์ไทยในอดีตจนถึงปัจจุบัน

การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นั้น ถือว่าเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง ของบ้านเมืองแต่ในส่วนการปกครองคณะสงฆ์มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบไปจากสมัยกรุงธนบุรีอัน สืบเนื่องจากกรุงธนบุรีสิ้นสุดลงใน พ.ศ.2325 ซึ่งถูกผนวกเข้าเป็นดินแดนอาณาจักรของกรุง รัตนโกสินทร์ โดยมีพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงสร้างกรุงเทพมหานคร เป็นราชธานีทรงสร้างและ

ปฏิสังขรณ์วัดหลายแห่งมีวัดพระศรีรัตนศาสดารามใน พระบรมมหาราชวัง วัดสุทัศนเทพวราราม วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร และวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร เป็นต้น

ส่วนโครงสร้างรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ยังเป็นแบบกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงตรากฎหมายคณะสงฆ์เป็นครั้งแรกรวม 10 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2325, ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2326, ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2326, ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2326, ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2326, ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2326, ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2326, ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2332, ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2537, ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2344

วัตถุประสงค์ของการออกกฎหมาย เพื่อการควบคุมดูแลหรือลงโทษแก่พระภิกษุที่ ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยอยู่เป็นประจำ ถ้าคงอาศัยพระธรรมวินัยหรือที่เรียกว่าศีล 227 ข้อก็คงไม่เพียงพอสำหรับพระภิกษุสงฆ์ ในปัจจุบันนี้ และทรงมีประสงค์ให้พระภิกษุสงฆ์ปรับปรุง คณะสงฆ์ให้ดีขึ้นกว่าเดิม

การปกครองคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน คณะสงฆ์ไทย หมายถึง บรรดาพระภิกษุที่ได้รับบรรพชาอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 พระภิกษุมีสีล 227 ข้อเป็นเครื่องกำกับวัตรปฏิบัติ พระภิกษุทุกรูปอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม ซึ่งได้วางกฎหมายมหาเถรสมาคมว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ไว้เป็นลำดับขั้นการปกครองและการปกครองคณะสงฆ์ทุกส่วนทุกชั้นมีเจ้าคณะมหานิกายและเจ้าคณะธรรมยุตปกครองบังคับบัญชาวัดและพระภิกษุสามเณรในนิกายนั้น เช่น คณะธรรมยุตมีเจ้าคณะใหญ่ธรรมยุตปกครอง ส่วนคณะมหานิกายแบ่งการปกครองออกเป็น 4 คน คือ เจ้าคณะใหญ่หนหลวง เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก เจ้าคณะใหญ่หนใต้ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค ซึ่งได้กระจายอำนาจการปกครองออกเป็นส่วน ๆ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ภาค มีเจ้าคณะภาคดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ในเขตภาคของตนให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

ส่วนที่ 2 จังหวัด มีเจ้าคณะจังหวัดปกครอง (เจ้าคณะกรุงเทพมหานคร และเจ้าคณะจังหวัดทั่วประเทศ)

ส่วนที่ 3 อำเภอ มีเจ้าคณะอำเภอปกครอง (เจ้าคณะเขตในกรุงเทพมหานครและเจ้าคณะอำเภอทั่วประเทศ)

ส่วนที่ 4 ตำบล มีเจ้าคณะตำบลปกครอง (เจ้าคณะแขวงในกรุงเทพมหานครและเจ้าคณะตำบลทั่วประเทศ)

2. การปกครองคณะสงฆ์ของพระครูโสภณกิตติสาร (เสกสรรค์ กิตติสารโร) เขตปกครองของพระครูโสภณกิตติสาร

พระครูโสภณกิตติสาร (เสกสรรค์ กิตติสารโร) ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอชุมแพ (ฝ่ายธรรมยุตนิกาย) ซึ่งมีเขตปกครอง อยู่ 3 ตำบล 15 วัด 27 สำนักสงฆ์

การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารในการปกครองคณะสงฆ์ คือหลักพรหมวิหาร 4 คือ 1) เมตตา 2) กรุณา 3) มุทิตา 4) อุเบกขา

จากการสัมภาษณ์ พอสรุปได้ดังนี้ นับตั้งแต่พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่มาถึงประเทศไทย พระพุทธศาสนาก็มีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตและการปกครองของคณะสงฆ์เป็นอย่างมาก หลักพระวินัย และหลักธรรมสำหรับพระสงฆ์ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงประทานสั่งสอนไว้ มีมากมายหลายระดับ ทั้งที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตประจำวัน และระดับที่สูงขึ้นไป หากพระสงฆ์ล้นเกินอยู่ในคำสั่งสอนของท่าน ย่อมบังเกิดความสงบสุขในการปกครองของบ้านเมืองและคณะสงฆ์ตลอดถึงการอยู่ร่วมกันในการดำเนินชีวิต และในสังคมที่เราอาศัยอยู่อย่างแน่นนอน แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้ล้วนแล้วแต่มาจากการที่ คนเราไม่ตั้งมั่นอยู่ในหลักศีลธรรมของพระพุทธองค์นั่นเองในพระพุทธศาสนา ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหมหรือผู้ประเสริฐ เรียกว่า พรหมวิหารได้แก่ ผู้มีจิตใจยิ่งใหญ่กว้างขวางประดุจพระพรหม ซึ่งเป็นคุณธรรมที่บุคคลควรปฏิบัติต่อกันตลอดจนถึงการปฏิบัติต่อสัตว์และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมด้วย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลผู้อยู่ในฐานะผู้ใหญ่ เช่น ปู่-ย่า ตา-ยาย พ่อ-แม่ ครูอุปฌาย์อาจารย์ และญาติผู้ใหญ่ ที่มีหน้าที่ในการดูแล ให้การอบรมสั่งสอน ชี้แนะบุตรหลานและมิตรบริวาร ซึ่งเป็นผู้น้อย ซึ่งจะทำให้ผู้ที่ได้รับอุปการคุณรู้สึกสำนึกในบุญคุณที่ผู้อื่นมีต่อตน แบ่งออกเป็น 4 ประการ คือ

1) เมตตา ได้แก่ ความรักใคร่ปรารถนาให้มีความสุข ด้วยจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่ผู้อื่นและสิ่งอื่น ซึ่งเป็นความรักใคร่ที่ปราศจากราคะความกำหนัด ความรัก ความหวังดี ความปรารถนาคืนั้น เป็นการแสดงออกซึ่งมิตรภาพไมตรีของมนุษย์ที่มีต่อกัน ตลอดถึงสัตว์และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมด้วยด้วยการมุ่งหวังแต่ความสุขแก่เขา ไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทนสิ่งอื่นใดนอกจากให้เขาเป็นสุข โดยการแสดงออก 3 ทาง ได้แก่

เมตตากายกรรม เมตตาทางกาย ได้แก่การกระทำ และการแสดงออกทางกายที่ประกอบด้วยเมตตา

เมตตาวาจากรรม เมตตาทางวาจา ได้แก่การพูดเจรจาถ้อยคำที่ประกอบด้วยเมตตา เมตตาตามโนกรรม เมตตาทางใจ ได้แก่การมีจิตใจที่มุ่งหวังดีมีเจตนาดีต่อผู้อื่นและสิ่งอื่น

2) กรุณา ได้แก่ ความสงสาร คือ เมื่อเห็นเขาตกอยู่ในความทุกข์ยากลำบากเดือดร้อน ก็คิดไฝ่ใจในอันที่จะช่วยปลดปล่อยให้เขาพ้นจากความทุกข์ยากลำบากเดือดร้อนนั้นอยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความเดือดร้อนปัญหาหรืออุปสรรคทั้งหลายมีความไฝ่ใจที่จะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนให้ประสบกับความสำเร็จ ความเจริญรุ่งเรือง โดยมีบิดามารดาเป็นตัวอย่างของการแสดงออกให้ปรากฏเป็นพฤติกรรมเพราะบิดามารดาจะรู้สึกเป็นทุกข์เป็นร้อนห่วงใยบุตร เมื่อเห็นบุตรมีความทุกข์หรือผิดหวังพร้อมกับหาวิธีเพื่อปลดปล่อยความทุกข์นั้นด้วยความเอ็นดูที่บริสุทธิ์ใจโดยไม่หวังผลตอบแทน

3) มุทิตา ได้แก่ ความรู้สึกยินดีด้วย เมื่อเห็นผู้อื่นหรือสิ่งอื่นอยู่ดีมีความสุขตัวเองก็มีใจแช่มชื่นเบิกบานพลอยยินดีปรารถนาปลื้มบันเทิงใจด้วยเมื่อเห็นเขาเหล่านั้นประสบความสำเร็จมีความเจริญอกงามในตำแหน่งหน้าที่การงานยิ่งขึ้นไป

4) อุเบกขา ได้แก่ ความมีใจเป็นกลาง คือ มองตามเป็นจริงโดยวางจิตเรียบสม่ำเสมอ มั่นคงเที่ยงตรงดุจตราขึง เมื่อมองเห็นบุคคลที่ได้รับผลของกรรมดีหรือกรรมชั่วซึ่งสมควรแก่เหตุที่ตนได้กระทำไว้พร้อมที่จะ

การปกครองของหลวงพ่พระครูโสภณกิตติสาร (เสกสรรค์ กิตติสาร) การปกครองคณะสงฆ์ของท่านก็ใช้หลักพระวินัยและกฎของมหาเถรสมาคมเป็นหลัก แต่หลวงพ่พระครูโสภณกิตติสาร เสริมการปกครองคณะสงฆ์โดยการประยุกต์หลักพรหมวิหารเข้ามาในการปกครองของท่าน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อพระที่อยู่เขตปกครองของท่าน

3. การพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ของพระครูโสภณกิตติสาร (เสกสรรค์ กิตติสาร)

จากการสัมภาษณ์ พอสรุปได้ว่า การปกครองคณะสงฆ์ของหลวงพ่พระครูโสภณกิตติสาร ท่านก็ปกครองไปตามพระธรรมวินัยและกฎของมหาเถรสมาคมอยู่แล้ว คือ เวลามีปัญหาหรืออิทธิพลเกิดขึ้นในคณะสงฆ์ ท่านก็จะให้เป็นไปตามพระวินัย คือ ทำการประชุมสงฆ์ในเขตที่มีอิทธิพลเกิดขึ้น แล้วก็ตั้งคณะกรรมการสงฆ์ขึ้นไต่สวนตามหลักพระวินัย เมื่อไต่สวนตามหลักพระวินัยแล้ว ก็ยกเอากฎมหาเถรสมาคมเข้ามาเทียบเคียง เมื่อเทียบเคียงแล้วก็ให้ส่งลงประชามติ ซึ่งท่านก็กระทำตามพระวินัยและกฎมหาเถรสมาคมตามระเบียบอยู่แล้ว แต่ลักษณะพิเศษของหลวงพ่พระครูโสภณกิตติสารท่านมีลักษณะของเมตตาธรรมต่อพระสงฆ์ที่เด่นชัดมาก ทำให้เวลาประชุมหรือพูดคุยในที่ประชุมไม่เคร่งเครียด แต่ทำให้ที่ประชุมมีลักษณะที่เป็นกันเองแบบอาจารย์กับลูกศิษย์ หรือแบบพ่อกับลูกที่พระสงฆ์ทุกรูปพร้อมที่จะเปิดใจคุยกัน และมีแนวโน้มที่จะตกลงกันได้ง่ายขึ้นนั่นเอง ซึ่งลักษณะเด่นของการมีเมตตาที่สูงนี้พระสงฆ์ในเขตปกครองของท่านพอใจและเคารพท่านมาก อาตมาเลยให้ความเห็นว่าเป็นการพัฒนาการปกครองของหลวงพ่พระครูโสภณกิตติสาร จะถือว่าเป็นการพัฒนาหรือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวท่านก็แล้วแต่จะคิด แต่โดยส่วนใหญ่แล้วพระในเขตปกครองของท่าน หรือแม้แต่พระภิกษุสงฆ์ภายในวัดของหลวงพ่พระครูโสภณกิตติสาร ก็พอใจและเคารพในตัวท่านในความมีเมตตาของท่าน ท่านไม่ได้เอาพระวินัยและกฎของมหาเถรสมาคมมาปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองของท่านอย่างเดียว แต่ท่านประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารมาเสริมในการปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองของท่านอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของท่าน

การพัฒนาการปกครองของหลวงพ่พระครูโสภณกิตติสารนั้น ท่านก็ปกครองไปตามปกติของการปกครองคณะสงฆ์ โดยให้เป็นไปตามพระวินัยและกฎของมหาเถรสมาคมตามปกติ แต่ที่กระผมเข้าใจท่านเสริมและประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารเข้ามาด้วยพร้อมกับการให้ทานหรือให้ทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรด้วย ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดเด่นของท่านมาก เพราะท่านมีเมตตาและกรุณาที่สูงมาก รายได้ของท่านไม่ว่าจะเป็นค่านิยัตต์ และจากญาติโยมมาถวายท่าน ท่านก็เอาไปใช้ในกิจการของคณะสงฆ์ ให้ทุนการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร กระผมเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่น่ายกย่องมาก เพราะมีเมตตาและกรุณาสูง ไม่หวังรายได้และผลประโยชน์ใด ๆ เลย พระสงฆ์ในเขตปกครองของท่านจึงมีความรักและเคารพในตัวท่านมาก

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหาร 4 ของพระครูโสภณกิตติสาร (เสกสรร กิตติสารโร) สามารถอภิปรายผลในประเด็นต่างๆได้ดังนี้

การปกครองคณะสงฆ์ของพระครูโสภณกิตติสาร (เสกสรร กิตติสารโร) ตามหลักพุทธศาสนาเถรวาท” สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย กรณีศึกษามหาเถรสมาคม”สรุปได้ว่า การศึกษาการปกครองคณะสงฆ์นั้น ได้มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และ พ.ศ. 2547 มีข้อที่น่าสังเกตว่า องค์การการปกครองคณะสงฆ์ไทยแม้จะมี มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสูงสุดทำหน้าที่ในการปกครอง ดูแลบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ก็ตาม แต่ในสภาพความเป็นจริงแล้ว ในระดับการปกครองคณะสงฆ์ตั้งแต่ระดับเจ้าคณะใหญ่ลงมา จนถึงระดับเจ้าอาวาส ปรากฏว่าคณะสงฆ์มหานิกาย และธรรมยุติกนิกาย แยก การปกครองออกจากกันอย่างเป็นอิสระ แต่มีรูปแบบและวิธีการปกครองปกครองคณะสงฆ์ไปในทิศทางเดียวกัน จึงสรุปได้ว่าองค์การการปกครองคณะสงฆ์ไทยมี องค์กรสูงสุด องค์กรเดียวคือ มหาเถรสมาคม โดยการปกครองคณะสงฆ์ของมหาเถรสมาคมเป็นการปกครองแบบผสม คือการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง และกระจายอำนาจ โดยกระจายอำนาจไปยังทุกภาคส่วน คือ ภาค จังหวัด อำเภอ และตำบล และใช้หลักในการปกครองเดียวกันและมีวัตถุประสงค์เดียวกัน

โครงสร้างการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 เป็นโครงสร้างที่ชัดเจนและเข้มแข็ง รูปแบบการปกครอง คณะสงฆ์ของมหาเถรสมาคมเป็นการปกครองแบบผสม คือรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง และกระจายอำนาจไปยังส่วนท้องถิ่น ให้ความสำคัญในเขตการปกครองคณะสงฆ์ในทุกระดับโดยการแบ่งระเบียบการบริหารงานออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค โดยในส่วนกลาง ได้แก่คณะกรรมการมหาเถรสมาคม 21 รูป และมีคณะใหญ่ เรียกว่า หน อีก 4 หน คือ เจ้าคณะใหญ่หนกลาง เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก เจ้าคณะใหญ่หนใต้ และเจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต ปกครองคณะสงฆ์ในส่วนภูมิภาค ได้แก่ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และรวมไปถึงเจ้าอาวาส

มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่สำคัญคือปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ตาม มาตรา 18 และมีอำนาจตรากฎหมายมหาเถรสมาคมออกข้อบังคับ วางระเบียบหรือออกคำสั่งโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ อำนาจหน้าที่ของสังฆสภา คณะสังฆมนตรี และคณะวินัยธรในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ได้รวมกันเป็นอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 และอำนาจหน้าที่แต่ละตำแหน่ง ได้รับรู้ไว้ อย่างชัดเจน โดยอำนาจสามส่วนที่สำคัญต่อการปกครองคณะสงฆ์ได้แก่ อำนาจนิติบัญญัติ ได้แก่ การออกข้อบังคับ วางระเบียบ คำสั่ง ประกาศ และมติมหาเถรสมาคม เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการปกครองคณะสงฆ์ อำนาจในการบริหาร ได้แก่ การจัดระเบียบการปกครอง เช่น จัดแบ่งเขตการปกครองในส่วนภูมิภาค และการแต่งตั้งผู้ปกครองคณะสงฆ์ ในส่วนของอำนาจตุลาการจะเป็นการพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์หรือคดีความ และกำหนด

หลักเกณฑ์วิธีการเพื่อให้การลงกฏนิคกรรมหรือการลงโทษให้เป็นไปโดยถูกต้องและเป็นธรรม โดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2535

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การพัฒนาการปกครองของหลวงพ่พระครูโสภณกิตติสารนั้น ท่านก็ปกครองไปตามปกติของการปกครองคณะสงฆ์ โดยให้เป็นไปตามพระวินัยและกฎของมหาเถรสมาคมตามปกติ แต่ที่กระผมเข้าใจท่านเสริมและประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารเข้ามาด้วยพร้อมกับการให้ทานหรือให้ทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรด้วย ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดเด่นของท่านมาก เพราะท่านมีเมตตาและกรุณาที่สูงมาก รายได้ของท่านไม่ว่าจะเป็นค่านิคมวัด และจากญาติโยมมาถวายท่าน ท่านก็เอาไปใช้ในกิจการของคณะสงฆ์ ให้ทุนการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร กระผมเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่น่ายกย่องมาก เพราะมีเมตตาและกรุณาสูง ไม่หวังรายได้และผลประโยชน์ใด ๆ เลย พระสงฆ์ในเขตปกครองของท่านจึงมีความรักและเคารพในตัวท่านมาก

เอกสารอ้างอิง

มหาหมกุฎราชวิทยาลย์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, (2526). *ประวัติการปกครองคณะสงฆ์ไทย*, กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์มหาหมกุฎราชวิทยาลย์ ในพระบรมราชูปถัมภ์,

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ), (2535). *ดูรายละเอียดใน* เพิ่มศักดิ์ เพิ่มพูน, *กฎหมายที่*

พระสงฆ์ ควรทราบ, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มณีรัตน์ โชติวุฒนาการ, (2544). *พระบรมราชาวาทด้านศาสนาและคุณธรรม*, ราชบุรี : โรงพิมพ์

ศรีอักษร.

กรมการศาสนา, (2540). *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยการคณะสงฆ์และการพระศาสนา*, กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์การศาสนา.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, (2541). *พระธรรมเทศนาทั่วไป*

และพระวาระธรรมคติ, กรุงเทพฯ : หจก.โรงพิมพ์อักษรไทย.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, (2534). *แถลงการณ์เบื้องต้นแห่ง*

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาหมกุฎราชวิทยาลย์ในพระ

บรม ราชูปถัมภ์.

ณัฐราพร จินดาสวัสดิ์. (2558). *การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย กรณีศึกษา : มหาเถรสมาคม,*

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระครูใบฎีกาสุรพล อาสโม (แยมชุ่ม), การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระ
ธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ฝุสฺสธมฺโม) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย Suyaprom, Surapon Thai Sangha Control and Hierarchy วารสาร มจร
สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

สภาพที่เป็นจริง สภาพที่พึงประสงค์ และแนวทางการพัฒนาความเป็น
องค์การแห่ง การเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3

CURRENT STATES, DESIRABLE STATES AND THE DEVELOPMENT
GUIDELINES OF LEARNING ORGANIZATIONS FOR SCHOOLS UNDER
SISAKET PRIMARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE 3

¹สุนิสา ทองเหลือ ²เจริญวิษณุ สมพงษ์ธรรม และ ³ประสาธ จูมพล

¹Sunisa Thongleua, ²Charoenwit Sompongdam and ³Prasat Chumphon

มหาวิทยาลัยราชธานี, ประเทศไทย

Ratchathani University, Thailand

¹i.am.krusunisa@gmail.com

Received: January 6, 2023; **Revised:** February 22, 2023; **Accepted:** March 31, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพที่เป็นจริง สภาพที่พึงประสงค์และ
ความต้องการจำเป็นของความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ และ 2) นำเสนอแนวทางการพัฒนา
ความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน จำนวน
321 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 33 คน และครูผู้สอน จำนวน 288 คน และผู้ให้
ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูหัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานวิชาการ ครู

¹ นักศึกษา, หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชธานี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

³ อาจารย์, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชธานี

หัวหน้ากลุ่มบริหารงานงบประมาณ ครูหัวหน้ากลุ่มบริหารงานบุคคล ครูหัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป รวมทั้งสิ้น จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ (r) ระหว่าง .50-.85 และ .50-.73 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .97 และ .96 และแบบสัมภาษณ์ เป็นแบบชนิดกึ่งโครงสร้าง สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพที่เป็นจริงของความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยรวม อยู่ในระดับมาก และความต้องการจำเป็นของความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน รองลงมา คือ ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ ด้านการเป็นบุคคลที่รอบรู้ ด้านการมีแบบแผนความคิด และด้านที่มีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ ด้านการเรียนรู้เป็นทีม และ 2) แนวทางการพัฒนาความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีดังนี้ 1) ด้านการเป็นบุคคลที่รอบรู้ คือ โรงเรียน นำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการสื่อสารระหว่างผู้บริหาร ครู และบุคลากรทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อความรวดเร็วในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร 2) ด้านการมีแบบแผนความคิด ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ควรเปิดโลกทัศน์และวางแผนวิธีการทำงานที่ชัดเจนเป็นระบบ 3) ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน โรงเรียน จัดประชุมวางแผนกับคณะครูภายในโรงเรียน ศูนย์เครือข่าย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อวิเคราะห์ SWOT หาจุดเด่น จุดด้อยขององค์กรทุกภาคเรียน 4) ด้านการเรียนรู้เป็นทีม โรงเรียน ควรส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมสู่เป้าหมายความสำเร็จที่ต้องการ โดยใช้กระบวนการวิจัย และ 5) ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ โรงเรียน ควรใช้วงจรคุณภาพ (PDCA) มาพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: องค์กรแห่งการเรียนรู้, แนวทางการพัฒนา

Abstract

The objectives of this research were to 1) current study states, desirable states, and needs of learning organizations for schools under Sisaket Primary Educational Service Area Office 3 and 2) develop guidelines for learning organizations. The sample included 321 administrators and teachers, classified as 33 administrators and 288 teachers; the 15 informants were selected from school administrators, academic management heads, general management heads, budget management heads, and personnel management heads. The research tools comprised a five-level rating scale questionnaire with

discrimination values between .50-.75 and .50-.73, reliability of .97 and .96, and a semi-structured interview form. The statistics included frequency, Percentage, mean, standard deviation, ranking findings according to priority, and content analysis. The findings were as follows: 1) The states of learning organizations as a whole were at moderate levels, the desirable states as a whole were at high levels, and the needs of learning organizations as a whole were at the highest levels, ranking from the highest as shared vision, systems thinking, personal mastery, mental models, and team learning respectively. And 2) Guidelines of learning organizations were 1) personal mastery schools should use technology to assist communication between administrators, teachers, and school personnel, both inside and outside schools, for more effective communication, 2) mental models administrators, teachers, and school personnel should have new perspectives and working plans clearly and systematically, 3) shared vision schools should hold the meeting among teachers, teachers, networks, and stakeholders on SWOT analysis seeking strength and weakness every semester, 4) team learning schools should promote team learning to achieve success goals by using research processes, and 5) system thinking schools should use quality cycle (PDCA) to improve schools continuously.

Keywords: Learning Organization, Guidelines for development

บทนำ

การพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning organization) คือ การที่คนในองค์กรมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีการเรียนรู้ไปด้วยกัน โดยใช้ความรู้ประสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นเครื่องมือไปสู่ความสำเร็จ ทางด้านองค์การการศึกษา ได้มีการตื่นตัวในการเปลี่ยนแปลงการศึกษาครั้งนี้อย่างจริงจัง จะเห็นได้จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (2542) ที่ได้ระบุให้มีการปรับเปลี่ยนระบบการบริหารจัดการบุคลากรทาง การศึกษา ผู้เรียน และเทคโนโลยีทางการศึกษาอีกด้วย ซึ่งการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่ง ภูมิปัญญา การเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องให้เท่าทันสังคมโลกควบคู่กับสังคมข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ไร้พรมแดน ทำให้ศักยภาพที่จะประสบความสำเร็จมีพอก ๆ กับศักยภาพที่จะล้มเหลว การศึกษา จึงถือได้ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่พัฒนาคน เพื่อเตรียมความ

พร้อม แต่การศึกษาจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณค่าที่แท้จริงในความเป็นมนุษย์ และต้องปรับตัวให้ทันกับสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ อย่างมีคุณภาพ (วิจารณ์ พานิช, 2555)

แนวคิดการสร้างเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เริ่มแผ่ขยายไปโลกในช่วง ค.ศ. 1990 โดย Senge (1990) ในผลงานที่ใช้ชื่อว่า The fifth discipline: The art and practice of learning organization เป็นแนวคิดเพื่อนำองค์กรไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning organization: LO) และได้รับความนิยมปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายในเวลาต่อมา องค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นการบริหารรูปแบบหนึ่งในการก้าวไปสู่ความสำเร็จขององค์กร นำไปสู่การพัฒนาองค์การยุคใหม่ที่ทุกในองค์กรต้องร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและสร้างเป็นฐานความรู้ที่เข้มแข็งขององค์กรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา (Senge, 2000) และ Senge (2006) ยังได้กล่าวว่า “องค์กรที่บุคลากรภายในองค์กรได้ขยายความสามารถของตนอย่างต่อเนื่อง ทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่มบุคคล และระดับองค์กร เพื่อสร้างผลลัพธ์ที่บุคคลในระดับต่าง ๆ ต้องการอย่างแท้จริง เป็นองค์กรที่บุคลากรมีความคิดใหม่ ๆ และการแตกแขนงของความคิดได้รับการยอมรับเอาใจใส่ เป็นองค์กรที่บุคลากรในองค์กรมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องด้วยวิธีการที่จะเรียนรู้ไปด้วยกันทั้งองค์กร” ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 ประการ ได้แก่ การเป็นบุคคลที่รอบรู้ การมีแบบแผนความคิด การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การเรียนรู้เป็นทีม และการคิดอย่างเป็นระบบ ส่วน วีรยา สัจจะเขตต์ (2564) กล่าวว่าไว้ว่า การพัฒนาองค์กรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งสำคัญ และเครื่องมือในการพัฒนาองค์กร คือ การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งองค์กร หรือสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ภายในองค์กร และสร้างวัฒนธรรมในการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ดังนั้น สถานศึกษา จึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพื่อเร่งปรับตัวเข้าสู่ยุคปัจจุบัน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างรวดเร็ว

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน พบว่า ผลกระทบที่ทำให้พบปัญหาในโรงเรียนต่าง ๆ หลายด้าน คือ ปัญหาด้านการปรับโครงสร้างการบริหาร ได้แก่ โครงสร้างองค์กรไม่เหมาะสมวัฒนธรรมการเรียนรู้ขององค์กร สภาพแวดล้อมขององค์กร กลยุทธ์ขององค์กร การสร้างวิสัยทัศน์ การกำหนดทิศทางขององค์กร การสร้างบรรยากาศในการทำงาน กระบวนการเรียนรู้ การส่งเสริมและกระตุ้นการเรียนรู้ การพัฒนาการเรียนรู้ คุณภาพและประสิทธิผลขององค์กร (วัฒนสิน บุสดี และคณะ, 2558) ส่วน วีรยา สัจจะเขตต์ (2564) พบว่า ปัญหาสำคัญที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนและการบริหารโรงเรียน ได้แก่ การขาดแคลนครูการโยกย้าย และการเกษียณครู และบุคลากรเป็นประจำ การเปลี่ยนแปลงด้านบุคลากร ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการทำงาน ส่วน เมธาวิ คำภูลา และ วันทนา อมตารียกุล (2564) พบปัญหาด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ ผู้เรียนในเขตบริการไปศึกษายังสถานศึกษาอื่นที่มี

ความพร้อม และมีคุณภาพสูงกว่า รวมถึงขาดการประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนในการใช้ทรัพยากรเพื่อการศึกษาาร่วมกัน ครูบางคนยังต้องปฏิบัติหน้าที่การสอนหลายระดับ หลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ และครูบางคนยังขาดประสบการณ์ในการผลิตการใช้สื่อเพื่อการเรียนการสอน ครูส่วนใหญ่ยังขาดทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในลักษณะครูไม่ครบชั้น รวมถึงการสอนที่ไม่เต็มเวลาและความสามารถ เพราะมีการกิจอื่นที่ต้องปฏิบัตินอกเหนือจากการเรียนการสอน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ขับเคลื่อนนโยบายการจัดการศึกษา เพื่อให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ นักเรียนได้รับการพัฒนาให้เต็มตามศักยภาพ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเป็นสุข โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2564 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ใน 4 กลุ่มสาระหลัก ระดับเขตพื้นที่ มีค่าเฉลี่ยรวมร้อยละ 35.02 ซึ่งต่ำกว่าระดับสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ร้อยละ 35.74) และต่ำกว่าระดับประเทศ (ร้อยละ 37.27) และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ใน 4 กลุ่มสาระหลัก ระดับเขตพื้นที่ มีค่าเฉลี่ยรวมร้อยละ 27.75 ซึ่งต่ำกว่าระดับสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ร้อยละ 31.16) และต่ำกว่าระดับประเทศ (ร้อยละ 30.96) (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3, 2565) และจากการสังเคราะห์แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน 4 ปี (ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564-2567) ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 (2563) พบว่ามีหลายมาตรฐาน ต้องเร่งพัฒนาปรับปรุงอย่างเร่งด่วน ได้แก่ ด้านประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ มาตรฐานที่ 1 การบริหารจัดการองค์การสู่ความเป็นเลิศ ภาพรวม มีผลการดำเนินงานระดับคุณภาพ ดี (ตัวบ่งชี้ที่ 1 การบริหารจัดการที่ดี ประเด็นการพิจารณาที่ 6 การนำผลการดำเนินงานมาพัฒนาการบริหารและการจัดการศึกษา มีผลการดำเนินงานระดับคุณภาพ ปรับปรุง ตัวบ่งชี้ที่ 2 การพัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ ภาพรวม มีผลการดำเนินงานระดับคุณภาพ ปรับปรุง) มาตรฐานที่ 2 การบริหารและการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ภาพรวม มีผลการดำเนินงานระดับคุณภาพ พอใช้ (ตัวบ่งชี้ที่ 3 การบริหารงานด้านบริหารงานบุคคล มีผลการดำเนินงานระดับคุณภาพ พอใช้) มาตรฐานที่ 3 สัมฤทธิ์ผลของการบริหารและการจัดการศึกษา ภาพรวม มีผลการดำเนินงานระดับคุณภาพ ดีมาก (ตัวบ่งชี้ที่ 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีผลงานที่แสดงความสำเร็จและเป็นแบบอย่างได้ มีผลการดำเนินงานระดับคุณภาพ พอใช้) จากข้อมูล สะท้อนให้เห็นถึงองค์การและบุคลากร ขาดองค์ความรู้ และทักษะกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

จากสภาพดังกล่าว จึงสนใจศึกษาเรื่อง สภาพที่เป็นจริง และสภาพที่พึงประสงค์ของความ เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 เพื่อเป็นประโยชน์ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทาง ในการกำหนดนโยบายขององค์การ เพื่อเพิ่มความสามารถและประสิทธิภาพของบุคลากรและ องค์การให้เป็นระบบและให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ ในการพัฒนาสถานศึกษา หรือองค์การ ให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ที่มีความยั่งยืน และมี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นจริง สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของความเป็น องค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน และครูผู้สอน ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 มีโรงเรียนในสังกัด จำนวน 198 โรงเรียน มีประชากรทั้งสิ้น จำนวน 1,941 คน จำแนกเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 198 คน และครูผู้สอน จำนวน 1,743 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน และครูผู้สอน ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 กลุ่มตัวอย่างจากตารางการกำหนดกลุ่ม ตัวอย่าง ของ Krejcie & Morgan (1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 321 คน จำนวน 33 โรงเรียน จำแนกเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 33 คน และครูผู้สอน จำนวน 288 คน ใช้วิธีการสุ่มกลุ่ม ตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ใช้ขนาดของสถานศึกษาเป็นหน่วยของการ สุ่ม และสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับสลาก

ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูหัวหน้ากลุ่มงานบริหารงาน วิชาการ ครูหัวหน้ากลุ่มบริหารงานงบประมาณ ครูหัวหน้ากลุ่มบริหารงานบุคคลครูหัวหน้ากลุ่ม

บริหารงานทั่วไป จำนวน 3 โรงเรียน ๆ ละ 5 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 15 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกโรงเรียนที่มีผลการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ดังนี้แบบสอบถาม เรื่อง สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของ Likert และแบบสัมภาษณ์ เรื่อง แนวทางการพัฒนาความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ลักษณะแบบสัมภาษณ์ เป็นแบบชนิดกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพที่เป็นจริง สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการหาค่าความถี่ (Frequency)

ผลการวิจัย

1. สภาพที่เป็นจริงของความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยรวม อยู่ในระดับมาก และ ความต้องการจำเป็นของความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน รองลงมา คือ ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ ด้านการเป็นบุคคลที่รอบรู้ ด้านการมีแบบแผนความคิด และด้านที่มีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ ด้านการเรียนรู้เป็นทีม

2. แนวทางการพัฒนาความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีดังนี้ 1) ด้านการเป็นบุคคลที่รอบรู้ คือ โรงเรียน นำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการสื่อสารระหว่างผู้บริหาร ครู และบุคลากรทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อความรวดเร็วในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร 2) ด้านการมีแบบแผนความคิด ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ควรเปิดโลกทัศน์และวางแผนวิธีการทำงานที่ชัดเจนเป็นระบบ 3) ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน โรงเรียน จัดประชุมวางแผนกับคณะครูภายใน

โรงเรียน ศูนย์เครือข่าย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อวิเคราะห์ SWOT หาจุดเด่น จุดด้อยของ องค์การทุกภาคเรียน 4) ด้านการเรียนรู้เป็นทีม โรงเรียน ควรส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมสู่ เป้าหมายความสำเร็จที่ต้องการ โดยใช้กระบวนการวิจัย และ 5) ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ โรงเรียน ควรใช้วงจรคุณภาพ (PDCA) มาพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสภาพที่เป็นจริง และสภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นองค์การแห่งการ เรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 สามารถ อภิปรายผลที่เกิดขึ้นได้ดังนี้

1. สภาพที่เป็นจริง สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของความเป็นองค์การ แห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 สรุป ดังนี้

1.1 สภาพที่เป็นจริงของความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปาน กลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมี วิสัยทัศน์ร่วมกัน รองลงมา คือ ด้านการเรียนรู้เป็นทีม ด้านการมีแบบแผนความคิด ด้านการคิดอย่าง เป็นระบบ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการเป็นบุคคลที่รอบรู้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ปัจจุบัน กระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ทำให้ผู้บริหารโรงเรียน บางส่วนปรับตัวไม่ทันต่อเหตุการณ์ และผู้บริหารโรงเรียนบางส่วน อาจบริหารงานด้วยความเป็นผู้นำที่ ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ อาจด้วยเหตุผลนี้ที่ทำให้กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน และ ครูผู้สอน มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า สภาพที่เป็นจริงของความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของ โรงเรียน โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กัญญาพัชร รุณ สงค์ (2559) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ของ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดย ภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งอาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษา จำเป็นต้องใช้อำนาจ ที่มากับตำแหน่งของตน เพื่อขับเคลื่อนโรงเรียนไปสู่เป้าหมายให้สำเร็จตามที่ต้องการ โดยใช้ กลยุทธ์หลักเป็นเครื่องมือในการดำเนินการ ซึ่งเป็นอุปสรรคและขัดแย้งต่อหลักการของความ เป็นวิชาชีพของครู และผู้บริหารสถานศึกษา ยังขาดความรู้ ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึง ความสำคัญของการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชานันท

□ ข □ อ ชันมะลิ และ จำเนียร พลหาญ (2565) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ □ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่เป็นจริงของความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง

1.2 สภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา อยู่ในระดับมาก คือ ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ ด้านการมีแบบแผนความคิด ด้านการเป็นบุคคลที่รอบรู้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการเรียนรู้เป็นทีม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ที่ต้องเน้นการเรียนรู้ร่วมกันของคนในองค์กร เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และทักษะร่วมกัน มีการปรับวิธีการทำงาน ใช้หลักการมีมนุษย์สัมพันธ์ โดยการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เปิดโลกทัศน์ และวางแผนวิธีการทำงานที่ชัดเจนเป็นระบบ มีการเรียนรู้ร่วมกันในสิ่งใหม่ ๆ และมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และกลยุทธ์ขององค์กร หาแนวทางและส่งเสริมให้ครูมีทักษะในการทำงานเป็นทีม ย่อมต้องอาศัยสมรรถภาพของผู้บริหาร เกี่ยวกับการจัดองค์กรแห่งการเรียนรู้และการจัดการความรู้ ผู้บริหาร จึงจำเป็นต้องบริหารโดยใช้หลักการและแนวทางหลายอย่างประกอบกัน และเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงานอย่างสม่ำเสมอ อาจด้วยเหตุผลนี้ที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า สภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน โดยรวม อยู่ในระดับมาก ดังที่ Senge (2006) ได้กล่าวไว้ว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นองค์กรที่บุคลากรภายในองค์กรได้ขยายความสามารถของตนอย่างต่อเนื่อง ทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่มบุคคล และระดับองค์กร เพื่อสร้างผลลัพธ์ที่บุคคลในระดับต่าง ๆ ต้องการอย่างแท้จริง เป็นองค์กรที่บุคลากรมีความคิดใหม่ ๆ และการแตกแขนงของความคิดได้รับการยอมรับเอาใจใส่ เป็นองค์กรที่บุคลากรในองค์กร มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องด้วยวิธีการที่จะเรียนรู้ไปด้วยกันทั้งองค์กร ซึ่งขัดแย้งกับผลการวิจัยของ เมธาวี คำภูลา และ วันทนา อมตาริกุล (2564) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่พึงประสงค์การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่าแนวทางพัฒนาเพื่อให้โรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เน้นการพัฒนาการเรียนรู้สถานะของการเป็นผู้นำในองค์กร และการเรียนรู้ร่วมกันของคนในองค์กร เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ประสบการณ์ และทักษะร่วมกัน

1.3 ความต้องการจำเป็นของความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน รองลงมา คือ ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ ด้านการเป็นบุคคลที่รอบรู้ ด้านการมีแบบแผนความคิด และด้านที่มีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ ด้านการเรียนรู้เป็นทีม เนื่องจากควรมีการสนับสนุนและกระตุ้นครูและบุคลากรในองค์กรให้มีความสำคัญกับการเรียนรู้และพร้อมที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ใฝ่หาที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ เพื่อเพิ่มศักยภาพของตนเองให้ไป สู่จุดหมายและความสำเร็จที่ได้กำหนดไว้ มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารภายในสถานศึกษา การเรียนรู้และเข้าใจความคิดของแต่ละบุคคลในสถานศึกษามีส่วนสร้างและถ่ายโอนความรู้ภายในสถานศึกษา การนำประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนและร่วมกันแก้ปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับบทความของ Bennett & O'Brien (1994) เสนอไว้ว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้หาวิธีที่จะกระตุ้นพนักงานแต่ละคนให้พัฒนาตนเองขณะเดียวกันก็สนับสนุนการพัฒนาทั้งทีมด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ มารีชา พลวงค์ษา และคณะ (2565) ที่ได้วิจัยเรื่อง สภาพ ความต้องการจำเป็นและแนวทางการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูพาน ผลการวิจัยพบว่า ลำดับความต้องการจำเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวม มี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ และด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ตามลำดับ

2. แนวทางการพัฒนาความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีดังนี้ 1) ด้านการเป็นบุคคลที่รอบรู้ คือ โรงเรียน นำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการสื่อสารระหว่างผู้บริหาร ครู และบุคลากรทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อความรวดเร็วในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร 2) ด้านการมีแบบแผนความคิด ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ควรเปิดโลกทัศน์และวางแผนวิธีการทำงานที่ชัดเจนเป็นระบบ 3) ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน โรงเรียน จัดประชุมวางแผนกับคณะครูภายในโรงเรียน ศูนย์เครือข่าย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อวิเคราะห์ SWOT หาจุดเด่น จุดด้อยขององค์กรทุกภาคเรียน 4) ด้านการเรียนรู้เป็นทีม โรงเรียน ควรส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมสู่เป้าหมายความสำเร็จที่ต้องการ โดยใช้กระบวนการวิจัย และ 5) ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ โรงเรียน ควรใช้วงจรคุณภาพ (PDCA) มาพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นภาพร หัสไทรทอง (2562) ที่ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ คือ ผู้บริหารควรให้ความสำคัญ สนับสนุน สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานแก่บุคลากร ยอมรับฟังข้อคิดเห็น ส่งเสริมพัฒนาแนวคิดใหม่ ๆ ในการปฏิบัติงาน ใช้เทคโนโลยี เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบุคลากร หน่วยงาน ตามสถานการณ์ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จุติพร เวฬุวรรณ และคณะ (2559) ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทาง

ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ด้านแบบแผนความคิดอ่าน แนวทางการพัฒนา คือ สนับสนุนให้บุคลากรศึกษาดูงานนอกสถานที่มีการสร้างแรงจูงใจ สร้างความเป็นกัลยาณมิตรมีการระดมสมองทุกครั้งที่มีการประชุม โดยให้ครูได้แสดงความคิดเห็น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประคอง บาทสุวรรณ (2564) ที่ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งศรีอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ผลการวิจัยพบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีแนวทางการพัฒนา คือ สถานศึกษา ควรสนับสนุน ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมเสริมสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน เพื่อกระตุ้นให้บุคลากรได้แลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์ในการทำงาน รู้เป้าหมายความสำเร็จของหน่วยงาน เห็นความจำเป็นในการพัฒนาและปรับเปลี่ยนหน่วยงานมุ่งสู่อนาคตที่ดีขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชานันท ☐ ข ☐ ชันมะลี และ จำเนียร พลหาญ (2565) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ ☐ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนา ด้านการเรียนรู้ ☐ เป็นทีม คือ สร้างความร่วมมือร่วมใจภาพในองค์กรด้วยความเป็นกัลยาณมิตร การพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย เสริมสร้างความเป็นจิตสาธารณะ ความมั่นใจในทีมของตน เข ☐ ใจในบทบาทที่ต ☐ ้องปฏิบัติ การร่วมกันจัดทำแผนงานและดำเนินงานตามแผน มุ่งมั่นตั้งใจในการทำงาน สร้างบรรยากาศแห่งความเป็นมิตรในทีม และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของทองเพียร เตยหอม (2562) ที่ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ด้านการคิดเชิงระบบ มีแนวทางการพัฒนา คือ ผู้บริหารควรสร้างความตระหนักในการคิดแบบองค์รวม โดยผ่านการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดให้มีการประชุม โดยในการประชุมต้องมีการระดมสมองในการทำงาน โดยใช้วงจรคุณภาพ PDCA มีการส่งเสริมให้บุคลากรมีการเปิดช่องทางให้กับแนวคิดแบบใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

สภาพที่เป็นจริงของความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยรวม อยู่ในระดับมาก และความต้องการจำเป็นของความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน สะท้อนให้เห็นถึงองค์การและบุคลากร ขาดองค์ความรู้ ประสบการณ์ และทักษะกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาทุกด้านโดยเฉพาะด้านการพัฒนาการศึกษา บุคลากรภายในสถานศึกษา จำเป็นต้องตระหนักถึงความสำคัญของความเป็น

องค์การแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นแนวคิดในการพัฒนาองค์การเพื่อให้เกิดการถ่ายทอด แลกเปลี่ยน องค์ความรู้ ประสบการณ์ และทักษะร่วมกัน และพัฒนาองค์การอย่างต่อเนื่อง ทันท่วงทีสภาวะการเปลี่ยนแปลง และการแข่งขัน ซึ่งหากโรงเรียนมีความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ จะทำให้องค์การ และบุคลากรมีกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และมีผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผล อนึ่ง จากผลการศึกษาสภาพที่เป็นจริงของความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการเป็นบุคคลที่รอบรู้ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาให้บุคลากรในโรงเรียนใช้ทักษะในการสื่อสาร สามารถเผยแพร่ สิ่งที่ได้เรียนรู้ ข่าวสาร สารสนเทศ เป้าหมายไปสู่บุคคลในองค์การผ่านช่องทางที่หลากหลายได้อย่างรวดเร็ว เข้าใจตรงกัน เพื่อส่งเสริมการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องให้ความสำคัญในการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือดำเนินงานตาม โครงการ/กิจกรรมของสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย และความต้องการจำเป็นของความเป็น องค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด ดังนั้น โรงเรียน ต้องเตรียมแผนการปรับเปลี่ยนองค์การ ปรับระบบองค์การเพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นเมื่อสถานการณ์ภายนอก เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียน ต้องเน้นให้บุคลากรมีเป้าหมายในการทำงาน มีความเข้าใจในงานอย่างลึกซึ้ง เพื่อ ปฏิบัติงานให้สำเร็จ มีการพัฒนางานในหน้าที่มีแรงผลักดัน ขับเคลื่อน มีพลังในการทำงาน และ โรงเรียน ต้องสร้างความตระหนักให้บุคลากรทราบถึงเป้าหมาย ทิศทาง และความรับผิดชอบในงานของตน

เอกสารอ้างอิง

- กัญญาพัชร รุนสงศ์. (2559). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- จตุพร เวฬุวรรณ, กุหลาบ บุรีสาร และ กำจร ใจบุญ. (2559). การพัฒนาแนวทางความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น. วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย, 6(1), 41-47.
- ชานันท์ ชำชื่นมะลิ และ จำเนียร พลหาญ. (2565). แนวทางการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 2(6), 17-34.

- ทองเพียร เตยหอม. (2562). แนวทางการพัฒนาความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- นภาพร หัสไทรทอง. (2562). แนวทางการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ประคอง บาทสุวรรณ. (2564). การศึกษาความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งศรีอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานีธานี เขต 5. วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, 5(3), 632-647.
- พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. (2542, 14 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก. หน้า 1-23.
- มาริษา พลวงค์ษา, สุมาลี ศรีพุทธรินทร์ และ จารุวรรณ เขียวน้ำชุม. (2565). สภาพ ความต้องการจำเป็น และแนวทางการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. วารสารรัชต์ภาคย์, 16(46), 162-178.
- เมธาวี คำภูลา และ วันทนา อมตาริยกุล. (2564). แนวทางการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดหนองบัวลำภู. วารสารมหาจุฬานาครธรรมศาสตร์, 8(2), 355-367.
- วัฒนสิน บุสดี, สุรัชย์ ลิกขาบัณฑิต และ ปัทมา รูปสุวรรณกุล. (2558). การพัฒนารูปแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้. วารสารวิชาการอุตสาหกรรมศึกษา, 9(2), 52-62.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์.
- วีรยา สัจจะเขตต์. (2564). การพัฒนาแนวทางการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3. (2565). รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้พื้นฐาน (O-NET). สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3.
- Benett, J. K. & O'Brien, M. J. (1994). The building blocks of the learning organization. *Training*, 31(6), 41-49.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Senge, P. M. (2000). *A fifth discipline resource schools that learn*. Doubleday Dell Publishing Group, Inc.
- Senge, P. M. (2006). *The fifth discipline: The art and practice of the learning organization* (2nd ed.). Random House Business.

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา
ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3
CREATIVE LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING
EFFECTIVENESS OF SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF KHONKAEN
PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA 3

¹เพชรรัตน์ จันทโคต และ ²นิยดา เปี่ยมพีชนะ

¹Petcharat Chanthakhot and ²Niyada Piampuechana

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย

North Eastern University, Thailand

¹petcharat2625a@gmail.com, ²Niyada.Pia@neu.ac.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 31, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลของสถานศึกษา 2) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา และ 3) ตัวแปรทำนายภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 จำนวนทั้งสิ้น 333 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.976 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบ

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

² อาจารย์ ดร. สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เพียร์สัน และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 3 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ในระดับมาก ($r=0.959$) และมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา ในรูปของคะแนนมาตรฐานมากที่สุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ (X_3) รองลงมา คือ ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว (X_2) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (X_4) ด้านการมีความสามารถในการแก้ปัญหา (X_5) และด้านการมีจินตนาการ (X_1) โดยลำดับ และได้ค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณเท่ากับ 95.90 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ร้อยละ 91.90

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา, ประสิทธิผลของสถานศึกษา, สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study creative leadership of school administrators and effectiveness of schools, 2) to study the relationship between creative leadership of school administrators and effectiveness of schools and 3) to study predictor variables of creative leadership of school administrators affecting effectiveness of schools under the Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 3. The sample group used in this research consisted of school administrators and teachers under the Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 3, with the total number of 333 people. The instrument used was a 5-level rating scale questionnaire with reliability of the whole questionnaire at 0.976. The statistics used comprised mean, standard deviation, Pearson correlation coefficient and Stepwise multiple regression coefficient. The research results were found that: 1) Creative Leadership of School Administrators under the Office of

Khon Kaen Primary Educational Service Area 3 was found that, in overall, it was rated at a high level, and the effectiveness of schools under the Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 3 was found that, in overall, it was rated at a high level. 2) Correlation coefficient of creative leadership of school administrators and effectiveness of schools was found that in overall, it was rated at a high level ($r=0.959$), and there was positive relationship with statistical significance at .01 level. 3) Creative Leadership of School Administrators Affecting effectiveness of schools under the Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 3 was found that regression coefficient of creative leadership of school administrators affecting effectiveness of schools in term of standardized score at the highest level was the aspect of vision (X_3), followed by flexibility and adaptability (X_2), individuality (X_4), problem solving ability (X_5) and the aspect of imagination (X_1), respectively, and multiple correlation coefficient was = 95.90 with statistical significance at 0.01 level, with a predictive coefficient of 91.90%

Keywords: Creative Leadership of School Administrators, School's Effectiveness, under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 3

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566-2570) มีการวางเป้าหมายและหมวดหมู่ที่สามารถตอบสนองการพัฒนาที่สำคัญในด้านต่างๆ อาทิ หมวดหมู่ที่ 12 ไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต ซึ่งสถานการณ์การพัฒนาที่ผ่านมาการพัฒนากำลังคนของไทยเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่สำคัญ ได้แก่ การเป็นสังคมสูงวัย ส่งผลให้ประเทศจะขาดกำลังคนในเชิงปริมาณ ประกอบกับผลิตภาพแรงงานที่ลดลงในช่วงโควิด-19 เพิ่มปัญหาด้านกำลังคนเชิงคุณภาพ จนอาจเป็นข้อจำกัดในการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การเติบโตของนวัตกรรมแหล่งความรู้ระดับโลกออนไลน์ที่มีต้นทุนและราคาต่ำ วงจรชีวิตของความรู้สั้นลงโดยเฉพาะด้านดิจิทัลและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงเร็วและแนวโน้มความต้องการเรียนรู้ตามความสนใจรายบุคคล รวมถึงภาคเอกชนที่เริ่มให้ความสำคัญกับการสรรหาและการจ้างงานตามสมรรถนะในการทำงานมากกว่าคุณวุฒิทางการศึกษา อีกทั้งสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ส่งผลต่อวิถีการดำรงชีวิตและพฤติกรรมของคน และสะท้อนถึงบทบาทของเครือข่ายภาคประชาสังคมที่มีความเข้มแข็งในการร่วมแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่ยังคงขาดการสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพจากภาครัฐ จึงต้องเร่งขยายผลและต่อยอดประเด็นการ

พัฒนาเพื่อนำไปสู่การพลิกโฉมกำลังคน สมรรถนะสูงที่มีภาวะผู้นำสูง สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มขีดความสามารถของประเทศได้ อ่างอิงการพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ มุ่งพัฒนาให้คนไทยมีทักษะ และคุณลักษณะที่เหมาะสมกับโลกยุคใหม่ ทั้งทักษะในด้านความรู้ ทักษะทางพฤติกรรม และคุณลักษณะตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม และเร่งรัดการเตรียมพร้อม กำลังคนให้มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และเอื้อต่อการปรับโครงสร้าง เศรษฐกิจไปสู่ภาคการผลิตและบริการเป้าหมายที่มีศักยภาพและผลิตภาพสูงขึ้น รวมทั้งให้ความสำคัญกับการสร้างหลักประกัน และความคุ้มครองทางสังคมที่สามารถส่งเสริมความมั่นคงใน ชีวิต (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2566)

ประสิทธิผลมีความสำคัญต่อสถานศึกษาหรือหน่วยงานเป็นอย่างมาก ถ้าประสิทธิผล ของบุคลากรมีคุณภาพ ก็จะส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษามีคุณภาพเช่นกัน ซึ่งทั้งสองสิ่งนี้ เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของสถานศึกษาในการที่จะตัดสินว่าสถานศึกษานั้นๆ จะสามารถอยู่รอด หรือไม่ ดังที่ ขวัญฤทัย ภู่อาระ (2562) กล่าวว่าประสิทธิผลของสถานศึกษาเป็นผลสำเร็จของ สถานศึกษาในการดำเนินงานจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ประสบความสำเร็จบรรลุ ตามวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก ความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ความสามารถในการแก้ปัญหาใน สถานศึกษา และความสามารถปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา อีกทั้ง สมจิตร ชูศรีवास (2562) ได้อธิบายว่า ประสิทธิผลของสถานศึกษาเป็นการที่สถานศึกษาสามารถดำเนินการให้สำเร็จบรรลุ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนดไว้ โดยพิจารณาองค์ประกอบ 4 ข้อ คือ 1) ทักษะที่ดีของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอน 2) การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่ อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้น 3) ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและ พัฒนาสถานศึกษา 4) ความสามารถในการแก้ไขปัญหาภายในสถานศึกษาในการบริหารจัดการ ภายในสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หน่วยงานทางการศึกษาหรือสถานศึกษานั้น ปัจจัยที่สำคัญ อย่างหนึ่งที่จะช่วยให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน คือ การมีผู้บริหารที่มีความรู้ ความสามารถ และมีทักษะในการบริหาร การมีภาวะผู้นำของผู้บริหารสามารถปฏิบัติงานเพื่อมุ่ง ไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกันได้ และสามารถที่จะนำพาสถานศึกษาให้มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ผู้นำจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของสถานศึกษา ซึ่งการ พัฒนาสถานศึกษาจนสถานศึกษาประสบผลสำเร็จไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษาภาครัฐหรือภาคเอกชน ย่อมขึ้นอยู่กับผู้นำ (Leader) ผู้นำมีส่วนสำคัญในการสร้างความสำเร็จให้กับสถานศึกษาโดยมีภาวะ ผู้นำ (Leadership) เป็นกุญแจสำคัญในการกำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของสถานศึกษา และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ หทัย ขำนาญค้ำ (2565) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ด้าน

ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งผลการศึกษา พบว่า ผู้นำสถานศึกษาที่ดีนั้น ต้องประกอบไปด้วยการแสดงออกถึงการคิด ด้านการตัดสินใจ วิเคราะห์โดยผ่านกระบวนการใช้ เหตุผล ดุลยพินิจ ความรู้ ประสบการณ์ ความสามารถของผู้บริหาร รวมไปถึงการรับฟังข้อคิดเห็น ของครูและบุคลากร ผู้มีส่วนร่วมในสถานศึกษาทุกคนเพื่อนำมาประกอบการตัดสินใจใน สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่สถานศึกษาต้องเผชิญเพื่อให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพต่อไป

ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เพราะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของ
ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่มีส่วนในการดำเนินกิจกรรม และแก้ปัญหา
ต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ สามารถกล้าคิด กล้าตัดสินใจ
มีทักษะในการแก้ปัญหายืดหยุ่นเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ มีวิสัยทัศน์ในการทำงาน สามารถสร้าง
แรงจูงใจ กระตุ้นให้บุคลากรมีความร่วมมือกันทำงาน เกิดความคิดสร้างสรรค์ มีวิธีการใหม่เพื่อ
นำไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ รวมไปถึงการแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นร่วมกันภายใน
สถานศึกษา ทำให้สถานศึกษาสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดความคล่องตัว
ในขณะเดียวกันจากการศึกษาของ Delia Bosiock (2013) เรื่อง ลักษณะของผู้นำสร้างสรรค์ พบว่า
ลักษณะของผู้บริหารเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย มีการใช้มุมมองที่แตกต่างของสถานการณ์
มีความยืดหยุ่นในการตัดสินใจ และมีความปรารถนาในการยอมรับความเสี่ยงด้วยนวัตกรรมและ
ความคิดใหม่ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความจำเป็นอย่างมากในการอยู่รอดของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ
การศึกษาของธนาภรณ์ นิลพันธุ์ (2562) ที่ระบุว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์มีความสามารถของ
ผู้นำในการจูงใจ หรือนำบุคคลอื่นอย่างมีวิสัยทัศน์ เพื่อที่จะทำให้อุทิศตนปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุ
เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ด้วยวิธีการและแนวทางใหม่ๆ สามารถคิดต่าง คิดเชิงสร้างสรรค์
และคิดนอกกรอบ ในขณะที่ Puccio, Mance & Murdock (2010) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับภาวะ
ผู้นำเชิงสร้างสรรค์ไว้ว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เป็นผู้นำที่สามารถจูงใจอย่างมีจินตนาการด้วย
แนวทางและวิธีการใหม่ๆ จะเห็นได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 เป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 โดยยุบรวมสำนักการศึกษาประถมศึกษาทั้งอำเภอ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอและสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ เข้ามาเป็นหน่วยงานเดียวกัน มีหน้าที่รับผิดชอบการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เกิดประชากรในวัยเรียนในเขตอำเภอฟล อำเภอหนองสองห้อง อำเภอแวงน้อย อำเภอแวงใหญ่ และอำเภอโนนศิลา ซึ่งมีวิสัยทัศน์ คือ “จัดการเรียนรู้ได้มาตรฐาน บริหารแบบมืออาชีพ” ซึ่งการทำให้วิสัยทัศน์ดังกล่าวเป็นจริงและประสบความสำเร็จนั้น การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชน ประชาชนหรือสมาชิกของสังคมในทุกๆ ด้าน เช่น ความสามารถ ทักษะคิด พฤติกรรม

ค่านิยม หรือคุณธรรม ทั้งในด้านสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคม โดยกระบวนการต่างๆ ที่อาศัยการควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีต่อบุคคล เพื่อให้บุคคลพัฒนาตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ ซึ่งจากการศึกษางานวิจัยพบว่า สภาพการบริหารงานในปัจจุบันของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 มีการใช้เทคนิค SWOT Analysis ตามประเด็นวิเคราะห์ภายนอกใช้หลัก STEP ส่วนการวิเคราะห์ภายในใช้หลัก 2S 4M โดยภาพรวมประสบปัญหาด้านการบริหารจัดการ (Management) ซึ่งมีสาเหตุมาจากการบริหารจัดการขาดความคล่องตัว การประสานงานข้อมูลมีความซ้ำซ้อน การเชื่อมโยงระบบข้อมูลสารสนเทศยังมีน้อย ทำให้การใช้ทรัพยากรร่วมกันในการวางแผนขาดประสิทธิภาพ (Unity) รวมถึงหน่วยงานทางการศึกษาในพื้นที่ขาดการประสานงานและบูรณาการการจัดการศึกษาร่วมกันอย่างเป็นระบบยังอ่อนด้อยประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ และพบว่าผู้บริหารสถานศึกษาบางแห่งมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านจิตนาการ อาทิ ผู้บริหารขาดการแก้ปัญหาหลากหลายวิธีการ ขาดความรู้สึกเชิงบวก และมองเป็นกลาง ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว ขาดการสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานด้วยการบูรณาการ วิธีการทำงานอย่างหลากหลาย ไม่มีความตื่นตัว กระฉับกระเฉง และคล่องแคล่วในการทำงาน ด้านการมีความสามารถในการแก้ปัญหา ขาดกระบวนการหรือขั้นตอนที่แก้ไขปัญหาในสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ต่างๆ จึงส่งผลกระทบต่อระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ รวมไปถึงประสิทธิผลของสถานศึกษา ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง พบว่า ผลนั้นยังไม่บรรลุตามเป้าหมาย คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในรายวิชาคณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษที่ยังอยู่ในระดับต่ำ จากผลการเปรียบเทียบคะแนน O-NET ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2563-2564 ในภาพรวม 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้ พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 มีคะแนนเฉลี่ยปีการศึกษา 2564 ลดลงจากปีการศึกษา 2563 เท่ากับ 2.74 คะแนน ซึ่งเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ พบว่า ในภาพรวมสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศเท่ากับ 0.12 คะแนน ซึ่งถืออยู่ในระดับต่ำและต้องรีบปรับปรุงแก้ไขพัฒนาโดยเร่งด่วน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3, 2565) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 มุ่งเน้นให้ผู้เรียน มีความรู้ ความสามารถ สอดคล้องกับนโยบาย “การศึกษา ยกกำลังสอง (Thailand Education Eco – System : TE2 S)” ของกระทรวงศึกษาธิการ (2564) เพื่อเป็นการพัฒนาการศึกษาให้มีความเป็นเลิศ และเกิดพลังในการขับเคลื่อนอย่างแท้จริง พร้อมเชื่อมโยงสิ่งต่างๆ ด้วยการสร้างกลไกที่เข้มแข็ง เพื่อสร้างการศึกษาและสร้างทุนมนุษย์ (Human Capital) ที่มีความ

เป็นเลิศ สามารถเข้าใจการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และมีทักษะชีวิตที่พร้อมปรับตัวให้เข้ากับทุกสถานการณ์

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 ซึ่งภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาด้านใดบ้างที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปเป็นแนวทางให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้นำไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดกรอบ นโยบาย กำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษา การปฏิบัติงานของสถานศึกษา ปรับเปลี่ยนกระบวนการบริหารจัดการ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ให้ทันต่อสภาวะความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันซึ่งทำให้การศึกษาไทยต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินการให้มีความปลอดภัยทั้งต่อตัวผู้เรียน ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นอย่างไป ด้วยความเรียบร้อย ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาที่ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3
3. เพื่อศึกษาตัวแปรทำนายภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 จำนวน 177 โรงเรียน ปีการศึกษา

2565 จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 177 คน และครูผู้สอนจำนวน 1,823 คน รวมทั้งสิ้น 2,000 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 ปีการศึกษา 2565 ใช้วิธีกำหนดขนาดตัวอย่างโดยการคำนวณจากสูตรของ ทาโร ยามาเน (Yamane, 1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .05 ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 35 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 29 คน และครูผู้สอนจำนวน 304 คน รวมทั้งสิ้น 333 คน

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ ซึ่งมี 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามชนิดมาตราประมาณค่า (Rating Scales) เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3

ตอนที่ 2 แบบสอบถามชนิดมาตราประมาณค่า (Rating Scales) เกี่ยวกับประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าสัมพัทธ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และสร้างสมการเพื่อพยากรณ์ตัวแปรตาม โดยใช้สถิติการถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ดังนี้

3.1 วิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 โดยการหาค่าเฉลี่ย (Arithmetic mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

3.2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพของสถานศึกษา โดยการวิเคราะห์หาค่าสัมพัทธ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

3.3 วิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยเลือกใช้สถิติสมการถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอน

(Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อพิจารณารูปแบบที่ดีที่สุดในการนำตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติไปสร้างสมการพยากรณ์

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 สามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 3 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ รองลงมา คือ ด้านความสามารถในการแก้ปัญหา ด้านการมีจินตนาการ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว แสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 โดยภาพรวม

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. ด้านการมีจินตนาการ	4.19	0.73	มาก	3
2. ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว	4.14	0.76	มาก	5
3. ด้านการมีวิสัยทัศน์	4.20	0.74	มาก	1
4. ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล	4.14	0.73	มาก	4
5. ด้านความสามารถในการแก้ปัญหา	4.20	0.75	มาก	2
รวม	4.17	0.70	มาก	

2. ประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 3 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีเจตคติทางบวก รองลงมา คือ ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา ด้านความสามารถใน

การแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง แสดงดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 โดยภาพรวม

ประสิทธิผลสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	แปล ผล	อันดับ
1. ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง	4.10	0.81	มาก	4
2. ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีเจตคติทางบวก	4.22	0.73	มาก	1
3. ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา	4.21	0.75	มาก	2
4. ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา	4.19	0.79	มาก	3
รวม	4.18	0.73	มาก	

3. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ในระดับมาก ($r=0.959$) และมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในแต่ละด้าน พบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์ (X_3) ($r=0.922$) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก ด้านการมีจินตนาการ (X_1) ($r=0.919$) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (X_4) ($r=0.905$) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก ด้านความสามารถในการแก้ปัญหา (X_5) ($r=0.904$) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก และด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว (X_2) ($r=0.900$) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3

ตัวแปร	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X	Y
X_1	1.00						
X_2	0.894**	1.00					
X_3	0.890**	0.872**	1.00				
X_4	0.908**	0.845**	0.883**	1.00			
X_5	0.884**	0.842**	0.901**	0.852**	1.00		
Y	0.919**	0.900**	0.922**	0.905**	0.904**	0.959**	1.00

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ตัวแปรทำนายภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 พบว่า เมื่อนำตัวแปรต้นภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ (X_3) ด้านการมีจินตนาการ (X_1) ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว (X_2) ด้านการมีความสามารถในการแก้ปัญหา (X_5) และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (X_4) เข้าสมการถดถอยแล้วได้ค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณเท่ากับ 95.90 ($R = 0.959$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ร้อยละ 91.90 ($R^2 = 0.919$) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 ในรูปแบบของคะแนนดิบมากที่สุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ (X_3) รองลงมา คือ ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว (X_2) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (X_4) ด้านการมีความสามารถในการแก้ปัญหา (X_5) และด้านการมีจินตนาการ (X_1) โดยลำดับ โดยค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยรูปของคะแนนดิบ (B) เท่ากับ 0.231, 0.206, 0.201, 0.196 และ 0.158 ตามลำดับ แสดงดังตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ที่อยู่ในรูปคะแนนดิบ (B) และที่อยู่ในรูปคะแนนมาตรฐาน (β)

ตัวแปรอิสระ	คะแนนดิบ		คะแนนมาตรฐาน	t	P-Value
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	0.043	0.069		0.629	.530**
X_3	0.231	0.044	0.235	5.264	.000**
X_1	0.158	0.049	0.158	3.249	.001**
X_2	0.206	0.036	0.215	5.647	.000**
X_5	0.196	0.039	0.200	5.011	.000**
X_4	0.201	0.041	0.202	4.953	.000**
R = 0.959, $R^2 = 0.919$, Adjusted $R^2 = 0.918$, Std. Error = 0.20896, F = 24.528					

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 ในรูปแบบของคะแนนมาตรฐานมากที่สุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ (X_3) รองลงมา คือ ด้านการมีความ

ยืดหยุ่นและปรับตัว (X_2) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (X_4) ด้านการมีความสามารถในการแก้ปัญหา (X_5) และด้านการมีจินตนาการ (X_1) โดยลำดับ โดยค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยรูปของคะแนนมาตรฐาน (β) เท่ากับ 0.235, 0.215, 0.202, 0.200 และ 0.158 ซึ่งสามารถสร้างสมการพยากรณ์จากค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ที่อยู่ในรูปคะแนนดิบ (B) และที่อยู่ในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) ได้ดังต่อไปนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (Unstandardized Score)

$$\hat{Y}_i = 0.043 + 0.231X_3 + 0.206X_2 + 0.201X_4 + 0.196X_5 + 0.158X_1$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน (Standardized Score)

$$\hat{Z}_{Y_i} = 0.235\hat{Z}_{X_3} + 0.215\hat{Z}_{X_2} + 0.202\hat{Z}_{X_4} + 0.200\hat{Z}_{X_5} + 0.158\hat{Z}_{X_1}$$

อภิปรายผล

จากการศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 สามารถอภิปรายผลที่ได้จากการศึกษาตามลำดับ ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา จากผลการวิจัย ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษามีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความมีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่มีความเต็มใจในการปฏิบัติงานหนักเพื่ออุทิศตนในการปฏิบัติงานได้อย่างสร้างสรรค์ มีความยืดหยุ่นพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงภายใต้สถานการณ์ปัจจุบัน มีการกำหนดทิศทางนโยบายและการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับยุควิถีชีวิตใหม่ มีการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์บริบทสถานศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น เพื่อให้การจัดการศึกษาสามารถครอบคลุมประเด็นหลักสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา โดยการมุ่งเน้นให้ครูผู้สอนและนักเรียนมีจิตสำนึก มีความรู้ มีความสามารถ มีทักษะเชิงสร้างสรรค์ และมีพฤติกรรมที่เหมาะสมรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงเพื่อรักษาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาได้อย่างยั่งยืน อีกทั้งผู้บริหารสถานศึกษายังมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีความคิดสร้างสรรค์ กล้าคิดนอกกรอบ รวมถึงการรับฟังเสียงสะท้อนจากครูผู้สอน ผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ กันยารก จินสิดา และนิยดา เปี่ยมพิชนะ (2561) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวม

และรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ รองลงมาคือ ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การมีจินตนาการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรุฒ สุขสอน (2564) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านมีวิสัยทัศน์ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการทำงานเป็นทีม สอดคล้องกับงานวิจัยของ รอฮานิง อาแว (2565) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาค่าเฉลี่ยน้อยสุด ได้แก่ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และด้านความยืดหยุ่น

2. ประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 จากผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในการบริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับยุคปัจจุบันที่มีลักษณะเป็นสถานศึกษาสมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพด้านการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์และสร้างสรรค์ มีการพัฒนานักเรียนให้มีเจตคติทางบวก มีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการประยุกต์ใช้ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้ในกระบวนการบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีการส่งเสริมให้ครูประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการที่หลากหลายเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายตามมาตรฐานการศึกษาชาติที่มีคุณลักษณะที่เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน สิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของสมจิตร ชูศรีवास (2562) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก รองลงมาคือ ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน ด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหาในโรงเรียน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 จากผลการวิจัย

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ในระดับมาก ($r=0.959$) และมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และในแต่ละด้าน พบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์ (X_3) ($r=0.922$) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก ด้านการมีจินตนาการ (X_1) ($r=0.919$) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (X_4) ($r=0.905$) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก ด้านความสามารถในการแก้ปัญหา (X_5) ($r=0.904$) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก และด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว (X_2) ($r=0.900$) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การที่ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ในระดับมาก ($r=0.959$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าพฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน และอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาทำความเข้าใจและปรับตัวในยุควิถีชีวิตใหม่ได้เป็นอย่างดี มีการสร้างขวัญกำลังใจให้บุคลากรและนักเรียน และส่งเสริมความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพทำให้สถานศึกษามีประสิทธิผลสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ กันยากร จินสีดา และนิยดา เปี่ยมพิชนะ (2561) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันในระดับมากทุกด้าน และมีความสัมพันธ์กันในทิศทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุสรณ์ สุทธิหลวง (2564) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 พบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูงทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 ผลการวิจัยภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการมีวิสัยทัศน์ (X_3) เป็นตัวแปรแรกที่ใช้สมการพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.922 และมีค่าอำนาจการพยากรณ์เท่ากับ 0.849 ซึ่งสามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษาได้ร้อยละ 84.90 สอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้ และเป็นด้านที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสูงสุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหาร

สถานศึกษาให้ความสำคัญกับการมีวิสัยทัศน์ที่มุ่งเน้นส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการจัดการศึกษาเข้าสู่มาตรฐานชาติและมาตรฐานสากล อีกทั้งมีการบริหารสถานศึกษาโดยใช้นวัตกรรมอย่างสร้างสรรค์รวมทั้งมีการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาศักยภาพของนักเรียนโดยยึดหลักความยืดหยุ่น รวมทั้งยังกล้าคิดและกล้าจัดการสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธาริกา สุวรรณศรีและนิยดา เปี่ยมพิชนะ (2563) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดมหาสารคาม พบว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดมหาสารคาม มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยสูงเป็นอันดับหนึ่ง มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยในรูปของคะแนนดิบ (B) เท่ากับ 0.211 สอดคล้องกับงานวิจัยของ Keamy (2016) ได้ศึกษาบรรทัดฐานของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ความคิดสร้างสรรค์ในการสอนและภาวะผู้นำของโรงเรียนและการส่งเสริมการทดลองด้วยแนวคิดใหม่และข้ามโรงเรียนเป็นทีมที่ส่งเสริมการพัฒนาวิธีการเรียนรู้มืออาชีพแบบร่วมมือกันในโรงเรียนที่สัมพันธ์กัน พบว่าการสร้างชุมชนการเรียนรู้แบบมืออาชีพภายในโรงเรียนเป็นสิ่งที่ติ่มากก่อให้เกิดรูปแบบวิถีแบบร่วมมือกันโดยทีมภาวะผู้นำของโรงเรียนช่วยสร้างความมั่นใจให้กับโรงเรียนเครือข่าย ทำให้เกิดความต่อเนื่องทางการเรียนรู้ของผู้เรียน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

1. จากการศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างมีความมั่นใจในตนเอง ไม่ทำตามผู้อื่น โดยไม่มีเหตุผลเพื่อเสริมสร้างการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ
2. จากการศึกษาประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการใช้แหล่งวิทยาการทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพทำให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพ
3. จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 พบว่า ตัวแปรคู่ที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์กับประสิทธิภาพของสถานศึกษา มี

ความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับการมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนเพื่อพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่มาตรฐานสากลอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

4. ผลการวิจัยภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการมีวิสัยทัศน์ (X_3) เป็นตัวแปรแรกที่เข้าสมการพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.922 และมีค่าอำนาจการพยากรณ์เท่ากับ 0.849 สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษาได้ร้อยละ 84.90 ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณลักษณะดังกล่าว อันจะนำมาซึ่งความสำเร็จของสถานศึกษา เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และนำไปสู่ประสิทธิผลของสถานศึกษาที่สูงขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กันยากร จินสีดา และนิยดา เปี่ยมพีชนะ. (2561). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- ขวัญฤทัย ภูสาระ. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ธนาภรณ์ นิลพันธ์นันท. (2562). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ธาริกา สุวรรณศรีและนิยดา เปี่ยมพีชนะ. (2563). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดมหาสารคาม. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 139 ตอนพิเศษ 258ง.
- รอฮานิง อาแว. (2565). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

- วรุฒ สุขสอน. (2564). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- สมจิตร ชูศรีवास. (2562). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). *แนวทางการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด*.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3. (2565). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ขอนแก่น : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3*.
- หทัย ชำนาญคำ. (2565). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- Delia Bosio. (2013). *Leadership styles and creativity. Online Journal of Applied Knowledge Management*, 1(2), 64-77.
- Keamy, Ron. (2016). *Creative leadership? 'It's just the norm'*. Melbourne: Taylor & Francis.
- Puccio, G. J., Mance, M., & Murdock, M. C. (2010). *Creative leadership: Skills that Drive Change*. California: Thousand Oaks.
- Yamane, Taro. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. Third edition. New York: Harper and Row Publication.

การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาศึกษานครราชสีมา เขต 5

SCHOOL ADMINISTRATORS' CREATIVE LEADERSHIP UNDER NAKHONRATCHASIMA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 5

¹ณัฐพงษ์ ศรีภักดี, ²อดุลย์ พิมพ์ทอง และ ³นิยดา เปี่ยมพิชนะ

¹Nattapong Sripakdee, ²Adul Pimthong and ³Niyada Piampuechana

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย

Northeastern University, Thailand

¹sripakdee2020@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 31, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ของผู้บริหารสถานศึกษา และ 2) เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศึกษานครราชสีมา เขต 5 จำแนก ตามประสบการณ์ในการทำงานและขนาดของสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศึกษานครราชสีมา เขต 5 จำนวน 34 คน และครู จำนวน 301 คน รวม 335 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.99 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานแบบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบจำแนกทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศึกษานครราชสีมา เขต 5 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านการมีวิสัยทัศน์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการมีความยืดหยุ่นและการปรับตัว ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ และด้านที่มีการปฏิบัติ

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

² อาจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ต่ำสุด คือ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล 2) ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และเมื่อจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์,ผู้บริหารสถานศึกษา,สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 5

Abstract

This research aimed to study: 1) the creative leadership levels of the school administrators, and 2) the comparison of the creative leadership of the school administrators under Nakhonratchasima Primary Educational Service Area Office 5, divided by working experience and school sizes. The samples of this research included 34 school administrators and 301 teachers, totally 335 cases. The instrument was the five-rating scaled questionnaires with the reliability value equaled 0.99. The statistics covered the frequency, percentage, mean, standard deviation, the t-test and the One-Way-ANOVA. The research findings revealed that: 1) The creative leadership level of the school administrators under Nakhonratchasima Primary Educational Service Area Office 5 illustrated in overall at the much level. When looking into each aspect, every aspect implied in the much level with the aspect of having vision in the highest mean. The latter included the aspects of team working, having flexibility and adjustment, having creative thinking, and the aspect with the lowest mean was awareness of individuals. 2) The comparison results of the creative leadership of the school administrators under Nakhonratchasima Primary Educational Service Area Office 5, divided by working experiences revealed as a whole and in each aspect differently at the statistical significance of 0.05 level. Also, when dividing by school sizes, it exposed in overall and each aspect differently at the statistical significance level of 0.05.

Keywords: Creative Leadership, School Administrators, Nakhonratchasima Primary Educational Service Area Office 5,

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลัก ในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม ได้อย่างเป็นสุข ในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญ ในการสร้างความได้เปรียบของประเทศ เพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัต ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก จึงให้ความสำคัญและอุทิศตนในการพัฒนาการศึกษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้ทัน ต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของชาติ ภูมิภาค และโลก โดยยังคงไว้ ซึ่งคุณลักษณะของชาติ ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการผลักดันความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ นวัตกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการวิจัย เพื่อผลักดันให้ประชากรสามารถเข้าถึงข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้ได้อย่างไม่จำกัด สามารถพัฒนาความรู้และเพิ่มพูนปัญญา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในบริบทของการบริหารจัดการศึกษาของไทยในปัจจุบัน ท่ามกลางยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ ที่เปลี่ยนแปลง ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา และเทคโนโลยีมีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาอย่างมากและจากสภาวการณ์ในปัจจุบันการศึกษาของประเทศไทย จากการรายงานผลของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ สะท้อนให้เห็นถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับคุณภาพการศึกษาไทยที่ยังไม่มีประสิทธิภาพในหลายๆ ด้าน ทั้งความสามารถในการแข่งขัน ความสามารถทางภาษา การขาดแคลนบุคลากรด้านการวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านคุณภาพของผู้เรียน (ดารุณี บุญครอง, 2560)

การบริหารสถานศึกษา เป็นการดำเนินงานของกลุ่มบุคคลที่จัดกิจกรรมทาง การศึกษา โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติภารกิจ อย่างเป็นระบบและบริหารงาน ในสถานศึกษาทุกด้าน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายตามที่สถานศึกษาได้กำหนด ไว้ (ชนาภรณ์ นิลพันธ์, 2562) กระบวนการบริหารการศึกษาเป็นเรื่องของการตัดสินใจที่จะมีผลต่อการทำงานของกลุ่มคน เพื่อที่จะทำให้บรรลุตามจุดประสงค์ของกลุ่มสำเร็จได้ โดยเริ่มต้นจากการวางแผน การจัดสถานศึกษา การสั่งการและการควบคุม ซึ่งจะมีความเกี่ยวข้องกันไปเป็นกระบวนการบริหาร คือ กระบวนการนำทรัพยากรภายในสถานศึกษา มาใช้ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ขั้นตอนการบริหาร คือ การวางแผน (Planning) การจัดการสถานศึกษา (Organizing) การชี้นำ (Leading) การควบคุม (Control) ประกอบด้วยหลักการบริหารที่ทำหน้าที่คล้ายคลึงกัน เช่น หลัก POSDCORB และหลัก PDCA (เกศณี กรฐิณเทศ, 2562)

ภาวะผู้นำเป็นความสามารถของผู้นำในการใช้ศิลปะ อิทธิพล อำนาจหน้าที่และ พลัง อำนาจที่มีอยู่ เพื่อให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลดำเนินงานในหน้าที่รับผิดชอบให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ (ไชยา ภาวะบุตร, 2565) ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรมีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ เป็นความสามารถของผู้บริหารที่แสดงออกถึงการมีความรู้ความสามารถในการ

บริหารงาน รู้จักยืดหยุ่นและปรับตัวในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ สามารถกำหนดภาพความสำเร็จในอนาคตได้ มีความสามารถในการนำใจ หรือกระตุ้นผู้อื่นให้เกิดความคิดแปลกใหม่ เน้นการมีส่วนร่วมในการทำงานเป็นทีม (เพ็ญภา ศรีภูธร, 2562)

การบริหารงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ได้ให้ความสำคัญของกลยุทธ์ที่ 6 การปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษา โดยมีเป้าประสงค์ เพื่อให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพจากการดำเนินงานการขับเคลื่อนกลยุทธ์ ตามนโยบายและโครงการตามแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2563 ในรอบปีที่ผ่านมา พบว่า ยังมีปัญหาบางประการเกี่ยวกับผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 อาทิ ขาดการสร้าง ความเข้าใจในเป้าหมาย และยุทธศาสตร์การดำเนินงานของผู้ปฏิบัติในทุกระดับ ขาดการส่งเสริม การกำกับดูแลในการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาโดยภาพรวม ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 5 อันสืบเนื่องมาจากการขาดภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ดังกล่าว (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 5, 2564)

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสิ่งที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 5 ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง ผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องมีความ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ทั้งนี้เพราะจากผลการสำรวจ พบว่า ด้านที่มีปัญหาเกี่ยวข้องกับบริบท ของการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 5 คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ อาทิ การกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษายังขาดการกำหนด วิสัยทัศน์ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรและนอกจากนี้ยังมีเรื่องของการทำงานเป็นทีม ถึงแม้จะมี การส่งเสริมให้เกิดการทำงานเป็นทีม แต่ในเชิงของการปฏิบัติบุคลากรยังขาดทักษะในการทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นปัญหาในการบริหารจัดการสถานศึกษาท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง ผู้นำจึงต้องมีภาวะผู้นำเชิง สร้างสรรค์ (ณัฐพงษ์ ศรีภักดี, 2565)

ดังนั้น ผู้ศึกษาในฐานะที่เป็นครูและบุคลากรปฏิบัติงานในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 จึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 5 เพราะ จะช่วยแก้ปัญหาเรื่องที่ผ่านมาวิสัยทัศน์และการทำงานเป็นทีม โดยจะศึกษาสภาพ ภาวะผู้นำเชิง สร้างสรรค์ เพื่อให้ทราบข้อมูลการมีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ผลที่ได้ จากการศึกษานี้ ผู้ที่เกี่ยวข้องอาจจะนำสารสนเทศที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาหรือปรับปรุง ภาวะผู้นำ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษานำไปใช้ในการบริหารจัดการ สถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ศึกษาในครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 213 คน และครู จำนวน 1,858 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 2,071 คน จากจำนวนโรงเรียนทั้งสิ้น 213 แห่ง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 34 คน และครู จำนวน 301 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 335 คน จากสถานศึกษา 43 แห่ง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการคำนวณจากสูตรของ Taro Yamane (1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนในการสุ่ม .05 และใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำ เชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นเครื่องมือแบบเป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ได้แก่ ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงานและขนาดของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ใน 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ 2) ด้านการทำงานเป็นทีม 3) ด้านการมีความยืดหยุ่นและ การปรับตัว 4) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล 5) ด้านการ มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของลิเคิร์ต (Likert, 1993)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ

(Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในแต่ละประเด็น แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ผลการวิจัย

จากการศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 สรุปผล ดังนี้

1. ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 พบว่า โดยภาพรวมมีระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านการมีวิสัยทัศน์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านการทำงานเป็นทีมด้านการมีความยืดหยุ่นและการปรับตัว ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์และด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และผลการเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 จึงทำการทดสอบ หาความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe) พบว่า ด้านรวม พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาต่อระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายคู่ พบว่า ทุกคู่มีความแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ .05

2.1 ด้านการมีวิสัยทัศน์พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาต่อระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 เมื่อพิจารณารายคู่ พบว่า ทุกคู่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

2.2 ด้านการทำงานเป็นทีมพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาต่อระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายคู่ พบว่า ทุกคู่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

2.3 ด้านการมีความยืดหยุ่นและการปรับตัวพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาต่อระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกัน อย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 เมื่อพิจารณารายคู่ พบว่า ทุกคู่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

2.4 ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน

จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาต่อระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายคู่ พบว่า ทุกคู่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

2.5 ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาต่อระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายคู่ พบว่า ทุกคู่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

อภิปรายผล

จากการศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 พบว่า โดยภาพรวมมีระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษา มีวิธีการปฏิบัติที่มีทิศทางและขอบเขต ที่จะนำสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จให้สอดคล้องกับยุควิถีชีวิตใหม่อย่างชัดเจน มีการประชุมร่วมกันเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ให้ความเป็นอิสระต่อการตัดสินใจของครูและบุคลากรในสถานศึกษาให้มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะและความสามารถในการบูรณาการวิธีการทำงานที่หลากหลายโดยการเชื่อมโยงจากความรู้ และประสบการณ์เดิมอย่างสร้างสรรค์ ส่งผลต่อครูสามารถปฏิบัติงานได้อย่างสร้างสรรค์ และสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับธีรชาติ พงศ์นฤมิตร (2565) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยาผลการวิจัยพบว่าความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์ มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นอันดับหนึ่ง และอยู่ในระดับมากทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษา มีกระบวนการคิดที่เป็นระบบอย่างสร้างสรรค์เพื่อกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิผลและพัฒนาครูให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงสอดคล้องกับ สุรศักดิ์ ปักกระโถ (2560) ได้ศึกษาบทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาด้านวิสัยทัศน์อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด และอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษามีการมอบหมายงานให้ครูโดยคำนึงความรู้ ความสามารถและความเหมาะสมของแต่ละบุคคลผู้บริหารสถานศึกษามีการนิเทศติดตามผลการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นรายบุคคลอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ สอดคล้องกับ เพ็ญภา

ศรีภูธร (2562) การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล อยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 จำแนก ตามประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

2.1 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้งนี้อาจเป็น เพราะว่าการบริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากหรือน้อยมีผลต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาเนื่องจากผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากมีประสบการณ์ในการบริหารงานมากส่งผลต่อประสิทธิภาพ ความสำเร็จของการทำงานเพราะ มีประสบการณ์ในด้านภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในการบริหารงานสูงส่วนผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อย มีประสบการณ์ในการบริหารงานน้อยส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานและความสำเร็จของการทำงานต่ำ จึงส่งผลให้ผู้บริหารที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับพิมพ์ธนพร นันทวิทย์ (2563) การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมและรายด้านทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับพิมพ์ธนพร นันทวิทย์ (2563) การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรที่มีประสบการณ์ ในการทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1 แตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

2.2 ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 5 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาที่มีขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีการรับรู้พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงออกถึงภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์แตกต่างกันตามวิสัยทัศน์ นโยบายของผู้บริหารสถานศึกษา เพราะผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ในการการทำงานมาก ผ่านการทำงาน จากสถานศึกษาขนาดเล็ก และขนาดกลางจึงมีทักษะการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งการบริหารงานของสถานศึกษาขนาดใหญ่เป็นการบริหารงานที่มีความพร้อมของสถานศึกษาในหลายๆ ด้าน ส่วนสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดเล็กเป็นการบริหารงาน ตามข้อจำกัดทั้งด้านงบประมาณ วัสดุ และอุปกรณ์จึงส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีขนาดของสถานศึกษาต่างกันมีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับธีรชาติ พงศ์ณมิตร (2565) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา ผลการวิจัยพบว่า ครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา โดยภาพรวมและรายด้าน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้นผู้บริหารควรมีการดูแลเอาใจใส่บุคลากรแต่ละคนอย่างใกล้ชิดและเท่าเทียมกันเพื่อให้การบริหารสถานศึกษามีประสิทธิภาพ การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ดังนั้นการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาควรคำนึงถึงประสบการณ์ทำงานของบุคลากรโดยตรง หากผู้บริหารให้ความสำคัญเกี่ยวกับประสบการณ์ทำงานจะส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาให้สามารถบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญต่อขนาดของสถานศึกษา หากการบริหารสถานศึกษามีความสอดคล้องกับบริบทของขนาดของสถานศึกษาจะส่งผลต่อผลสำเร็จของสถานศึกษาได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- เกศณี กรฐิณเทศ. (2562). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ไชยา ภาวะบุตร. (2565). *หลัก ทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 3. สกลนคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด สมศักดิ์การพิมพ์ กรู๊ป.
- ไชยา ภาวะบุตร. (2565). *ภาวะผู้นำทางวิชาการ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. สกลนคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด สมศักดิ์การพิมพ์ กรู๊ป.
- ดารุณี บุญครอง, (2560), *วิเคราะห์แนวทางการจัดการศึกษาไทยกับการขับเคลื่อนการศึกษาสู่ยุค*

- ไทยแลนด์ 4.0 สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์,
ธนาภรณ์ นิลพันธุ์นันท์. (2562). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา* สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 32. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
ราชภัฏรำไพพรรณี.
- ธีรชาติ พงศ์ณมิตร. (2565). *การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา*
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2555). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS*.
พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เอสอาร์พรินติ้งแมสโปรดักส์.
- เพ็ญภา ศรีภูธร. (2562). *การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้น*
พื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- พิมพ์ธนพร นันทิวศ์. (2563). *การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา*
สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยพะเยา. สืบค้นจาก Thailis. <https://tdc.thailis.or.th>
- วิภา สุทธิโพธิ์. (2561). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัด*
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
มหาสารคามวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ , *แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ*
พ.ศ. 2560– 2579 (กรุงเทพ : พริกหวานกราฟฟิค, 2560), 158 หน้า 75
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 5. (2564). *แผนปฏิบัติการ*
ประจำปีงบประมาณ 2564. นครราชสีมา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
นครราชสีมา เขต 5
- สุรศักดิ์ ปักการะโถ. (2560). *การศึกษายุทธศาสตร์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร*
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัย ราชภัฏรำไพพรรณี.
- ณัฐพงษ์ ศรีภักดี. (2565). *รายงานการสำรวจภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร*
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 5.
- Likert, Renic. (1993). *A Technique for the Measurement of Attitude*. Chicago :
Read McNally.

การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม

แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1

THE ACADEMIC ADMINISTRATION OF PHRAPARIYATTHIDHAMMA GENERAL EDUCATION SCHOOL GROUP 1

¹อนันต์ แพงวงศ์ และ ²ธารินทร์ รasanond

¹Anan Pangwong and ²Tharin Rasanond

มหาวิทยาลัยพะเยา, ประเทศไทย

University of Phayao, Thailand

¹p_anan@outlook.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 31, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1 และ 2) เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1 จำแนกตามสถานภาพของครู ขนาดของโรงเรียน และประสบการณ์สอนของครู กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูพระภิกษุและครูฆราวาสที่สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1 ในปีการศึกษา 2565 จำนวน 161 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความตรงเชิงเนื้อหาระหว่าง 0.67-1 มีค่าความเชื่อมั่น = 0.98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบค่า F (F-test : การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA)) ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยดังนี้ ด้านการพัฒนาหลักสูตร

¹ นิสิต, หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

² อาจารย์ ดร., หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

สถานศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา 2) ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1 จำแนกตามสถานภาพของครู และจำแนกตามประสบการณ์สอนของครู โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ส่วนการเปรียบเทียบจำแนกตามขนาดโรงเรียนโดยภาพรวมมีการบริหารงานวิชาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยโรงเรียนขนาดกลางมีการบริหารงานวิชาการสูงกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ, โรงเรียนพระปริยัติธรรม

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the state of the academic administration of Phrapariyatthidhamma general education schools, Group 1 and 2) to compare the academic administration classified by teachers status, school size and teachers work experience. The sample consisted of 161 teachers of Phrapariyatthidhamma general education schools ,group 1. The research tool was a 5 rating scale questionnaire with a validity 0.67-1.00 and a reliability 0.98. The statistics used in the data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation,t-test and One- way ANOVA. The research results were : 1) the state of the academic administration of Phrapariyatthidhamma general education schools, group 1 in overall and each aspect were at high level, In orderly, the curriculum development ,the development of learning process, the research to develop education quality, evaluation and assessment and the development of education media innovation and technology,2) the comparison of the academic administration as classified by teachers status and by teachers work experiences were not different but the comparison as classified by school size was statistically difference at .05 level.

Keywords: Academic Administration, Phrapariyatthidhamma school

บทนำ

การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีคุณภาพ ทั้งทางสติปัญญา ร่างกาย สังคม จิตใจ รู้จักคิดวิเคราะห์ คิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีคุณธรรมจริยธรรม มีความสามารถในการจัดการและใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับยุคโลกาภิวัตน์ที่มีความเจริญก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา รวมถึงสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี ส่งผลให้สังคม ประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้า สามารถแข่งขันกับประเทศต่างๆ ได้

ประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เช่นเดียวกัน โดยเริ่มกำหนดให้ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” มาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2565) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) ที่กำหนดเป้าหมายการพัฒนาของยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ไว้ว่า “เพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่งและมีคุณภาพ คือเป็นคนที่มีความพร้อมทั้งทางกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่รอบด้าน มีสุขภาวะที่ดี รักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูงๆ” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562)

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของแผนพัฒนาฯ และแผนยุทธศาสตร์ข้างต้นพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พ.ศ.2553 มาตรา 6 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาไว้ว่า “เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางสติปัญญา มีความรู้ มีคุณธรรมและจริยธรรมในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และมาตรา 39 ได้กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านบริหารงานวิชาการ บริหารงานงบประมาณ บริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง ส่งผลให้สถานศึกษามีหน้าที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนแก่เด็กและเยาวชน โดยปรับวิธีการเรียนการสอนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ผู้บริหารและครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา พัฒนาหลักสูตร ออกแบบการจัดการเรียนรู้ รวมถึงการบริหารจัดการงบประมาณ การจัดสรรงบประมาณ การบริหารการเงิน พัสดุและสินทรัพย์ ให้เกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีการวางแผนกำลังพล การสรรหาบรรจุแต่งตั้ง การพัฒนาบุคลากร ตลอดจนการบริหารงานทั่วไปเพื่อสนับสนุนส่งเสริมงานวิชาการ เช่น งานอาคารสถานที่ กิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545 หน้า 5 และ 24)

สำหรับการบริหารงานวิชาการที่เป็นงานสำคัญและเป็นหัวใจของการจัดการเรียนการสอน ในสถานศึกษานั้น (ปรียาพร วงศ์อนุตโรจน์, 2553) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2556, หน้า 42-49) ได้กำหนดขอบข่ายการดำเนินงานไว้อย่างครอบคลุมจำนวน 17 กิจกรรม โดยมีกิจกรรมสำคัญที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา 5 กิจกรรม ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนา กระบวนการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล การพัฒนาสื่อ/นวัตกรรม/และเทคโนโลยีทางการ ศึกษา และการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นไปตามสาระบัญญัติของพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2553 ที่กล่าวถึงงานด้าน วิชาการไว้หลายมาตรา เช่น มาตรา 27 ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระหลักสูตร แกนกลาง มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ มาตรา 25 การส่งเสริมและจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ มาตรา 26 การประเมินผู้เรียน มาตรา 30 ส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545 หน้า 14-17)

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ก็เป็นสถานศึกษาอีกแห่งหนึ่ง ที่จัดตั้งขึ้น เพื่อให้การศึกษาอบรมแก่เยาวชนชายที่เข้าไปบวชในพระพุทธศาสนา โดยใช้หลักสูตรใน พระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสำหรับการอบรมเพื่อให้ผู้เรียนมีศีลธรรม คุณธรรมและ จริยธรรม สมกับที่ประเทศไทยเป็นเมืองแห่งพระพุทธศาสนา ปัจจุบันมีการศึกษาสงฆ์มีอยู่ 3 แผนก ได้แก่ แผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา แผนกธรรมและแผนกบาลี จัดการ เรียนการสอนเกี่ยวกับหลักสูตรคำสอนในพระพุทธศาสนาไม่มีวิชาสามัญศึกษาเข้าไปเสริมในการ เรียนเพิ่มเติม ส่วนแผนกสามัญศึกษาเป็นการจัดการศึกษายึดหลักสูตรสามัญศึกษาของ กระทรวงศึกษาธิการเป็นหลักและผสมผสานหลักสูตรแผนกธรรม แผนกบาลีเข้าไปในหลักสูตรด้วย แต่หลักสูตรแผนกธรรม - บาลีไม่เข้มข้นมากนัก แต่ก็ยังมีเนื้อหามากกว่าวิชาพระพุทธศาสนาใน โรงเรียน ดังนั้นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจึงเป็นหลักสูตรที่เหมาะสมกับเยาวชน ยุคปัจจุบัน เพราะสามารถบูรณาการนำเอาการศึกษาสงฆ์ทั้ง 3 แผนกมาหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียว ซึ่งทุกคนย่อมรับรู้ว่าเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะสงฆ์ ตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สำหรับการประเมินผลสำเร็จของการบริหารงานวิชาการสามารถพิจารณาได้ได้จาก ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การพัฒนาทางสติปัญญา ความรู้ความสามารถ ทักษะในการดำรงชีวิต คุณธรรมจริยธรรม และที่เป็นรูปธรรมคือผลสำเร็จทางการเรียนและผลการสอบระดับชาติ (O-NET)

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1 ประกอบด้วยโรงเรียนขนาดเล็กและ ขนาดกลาง เป็นโรงเรียนในสังกัด กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีการ บริหารงาน 4 ด้าน เช่นเดียวกับโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอื่นๆ

โดยเน้นด้านการบริหารวิชาการ จากผลการทดสอบระดับชาติ (O-NET) พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าระดับมาตรฐาน ซึ่งคาดว่าจะน่าจะเป็นผลจากการบริหารงานวิชาการ (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2563)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1
2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1 จำแนกตามสถานภาพของครู ประสิทธิภาพการทำงานของครู และขนาดของโรงเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ครูพระภิกษุและครูฆราวาสที่สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1 ปีการศึกษา 2563 ที่ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) ตามขนาดโรงเรียน โดยใช้สูตรของทาโรยามาเน่ (ธานีทร์ ศิลป์จารุ, 2551: 45) ได้กลุ่มตัวอย่างครูจากโรงเรียนขนาดเล็กจำนวน 97 รูป/คน และครูจากโรงเรียนขนาดกลางจำนวน จำนวน 64 รูป/คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 161 รูป/คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1 ครอบคลุมการบริหารงานวิชาการ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้ ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา และด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม และตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 1 ตามความคิดเห็นของครู 5 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การจัดกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา การวัดและประเมินผล และการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา รวมจำนวน 43 ข้อ ซึ่ง

แบบสอบถามดังกล่าวได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้ว มีค่าความตรงเชิงเนื้อหาระหว่าง 0.67 -1 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.98

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างใช้การวิเคราะห์ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ส่วนข้อมูลการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับการเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1 จำแนกตามสถานภาพของครูและขนาดของโรงเรียน ใช้การวิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที (t-test) ส่วนประสบการณ์ทำงานของครู ใช้การวิเคราะห์การแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA)

ผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 1 ในภาพรวมและรายด้าน

การบริหารงานวิชาการ	n = 161		ระดับ
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	3.62	0.26	มาก
2. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	3.63	0.27	มาก
3. ด้านการวัดผลและประเมินผล	3.58	0.29	มาก
4. ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา	3.57	0.32	มาก
5. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	3.60	0.33	มาก
รวมเฉลี่ย	3.60	0.14	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1 มีระดับการปฏิบัติในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$, S.D. = 0.14) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีระดับการปฏิบัติในระดับมากทุกด้านเช่นเดียวกัน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.63$, S.D. = 0.27) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ($\bar{X} = 3.62$, S.D. = 0.26) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ($\bar{X} = 3.60$, S.D. = 0.33) ด้านการวัดผลและประเมินผล ($\bar{X} = 3.58$, S.D. =

0.29) และด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ($\bar{X} = 3.57$, S.D.= 0.32) ตามลำดับ

2.การเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1 จำแนกตามสถานภาพของครู ประสบการณ์ทำงานของครู และขนาดโรงเรียน ได้ผลดังนี้

2.1 จำแนกตามสถานภาพของครู เมื่อเปรียบเทียบการบริหารวิชาการตามความคิดเห็นของครูพระภิกษุและครูฆราวาสของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1 พบว่า ครูพระภิกษุกับครูฆราวาสมีความคิดเห็นการบริหารงานวิชาการโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และด้านการวัดผลและประเมินผล แตกต่างกัน โดยครูพระภิกษุมีการปฏิบัติสูงกว่าครูฆราวาสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 และครูพระภิกษุมีระดับการปฏิบัติในการบริหารงานวิชาการด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษาสูงกว่าครูฆราวาสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ส่วนด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษานั้น ทั้งครูพระภิกษุและครูฆราวาสมีระดับการปฏิบัติในการบริหารงานวิชาการไม่แตกต่างกัน ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของการบริหารงานวิชาการระหว่างครูพระภิกษุ และครูฆราวาสของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 1 ในภาพรวมและรายด้าน

การบริหารงานวิชาการ	สถานภาพ				t	p
	ครูพระภิกษุ		ครูฆราวาส			
	(n=91)		(n=70)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	3.68	0.27	3.56	0.24	2.96**	0.00
ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	3.66	0.25	3.60	0.28	1.33	0.19
ด้านการวัดผลและประเมินผล	3.65	0.27	3.53	0.29	2.82**	0.01
ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา	3.63	0.33	3.52	0.29	2.17*	0.03
ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	3.62	0.34	3.57	0.31	0.86	0.39
รวม	3.65	0.15	3.56	0.14	0.02	0.99

3.2 จำแนกตามขนาดของโรงเรียนเมื่อเปรียบเทียบการบริหารวิชาการตามความคิดเห็นของครูผู้สอนสังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1 โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t = 2.933$, $p=.004$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า โรงเรียนขนาดกลางมีการบริหารงานวิชาการสูงกว่า

โรงเรียนขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3 ด้าน ได้แก่ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ($t = 3.457, p=.00$) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ($t = 4.097, p=.00$) และด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ($t = 2.936.457, p=.00$) และแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 1 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ($t = 2.172, p=.03$) ส่วนด้านการวัดผลและประเมินผลไม่แตกต่างกัน ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอนที่สังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 1 ขนาดเล็กและขนาดกลาง ในภาพรวมและรายด้าน

การบริหารงานวิชาการ	ขนาดโรงเรียน				t	p
	ขนาดกลาง		ขนาดเล็ก			
	(n=97)		(n=64)			
		S.D.		S.D.		
ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	3.71	0.24	3.57	0.27	3.457**	.00
ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	3.74	0.26	3.57	0.25	4.097**	.00
ด้านการวัดผลและประเมินผล	3.57	0.29	3.59	0.29	.515	.60
ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและ เทคโนโลยีทางการศึกษา	3.61	0.32	3.50	0.31	2.172*	.03
ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	3.69	0.31	3.54	0.33	2.936**	.00
รวม	3.66	0.13	3.55	0.15	2.933**	.004

3.3 จำแนกตามประสบการณ์การสอนของครู เมื่อเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการตามความคิดเห็นของครูที่มีประสบการณ์ทำงาน 5 ปี, 6-10 ปี และมากกว่า 10 ปี พบว่า คณะครูที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นในการบริหารงานวิชาการในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ($F=0.059, p=0.942$) ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของการบริหารงานวิชาการของ ครูผู้สอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 1 ที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน ในภาพรวมและรายด้าน

การบริหารงานวิชาการ	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p
ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	ระหว่าง	.044	2	.022	.313	.732
	กลุ่มภายใน	11.158	158	.071		

	กลุ่มรวม	11.202	160			
ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	ระหว่าง	.044	2	.022	.305	.738
	กลุ่มภายใน	11.349	158	.072		
	กลุ่มรวม	11.393	160			
ด้านการวัดผลและประเมินผล	ระหว่าง	.034	2	.017	.208	.813
	กลุ่มภายใน	13.072	158	.083		
	กลุ่มรวม	13.107	160			
ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา	ระหว่าง	.080	2	.040	.399	.672
	กลุ่มภายใน	15.939	158	.101		
	กลุ่มรวม	16.020	160			
ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	ระหว่าง	.329	2	.165	1.557	.214
	กลุ่มภายใน	16.715	158	.106		
	กลุ่มรวม	17.044	160			
รวม	ระหว่าง	.002	2	.001	.059	.942
	กลุ่มภายใน	3.241	158	.021		
	กลุ่มรวม	3.244	160			

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1 มีประเด็นสำคัญที่ควรอภิปรายดังนี้

1. สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะผู้บริหารให้ความสำคัญกับการบริหารงานวิชาการ ซึ่งเป็นหัวใจในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพ สนับสนุนส่งเสริมครู นักเรียน โดยเน้นที่วัตถุประสงค์ของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนด้วย สอดคล้องกับแนวคิด ปรียาพร วงศ์อนุตโรจน์ (2533) ที่กล่าวว่า การบริหารวิชาการเป็นงานที่สำคัญและเป็นหัวใจของการปฏิบัติงานในสถานศึกษา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสุริยา จันทร์กัน และสมชาย บุญศิริเณสัช (2561) ศึกษา การบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดลำปาง พบว่าสภาพการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในจังหวัดลำปาง ตามขอบข่ายการบริหารงานวิชาการในภาพรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1 มีดังนี้

2.1 การเปรียบเทียบ จำแนกตามสถานภาพของครู พบว่า บริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1 โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะ ครูพระภิกษุอยู่ภายในวัดและเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลและความต้องการนักเรียนเพราะอยู่ใกล้ชิดกับนักเรียน และครูทุกคนในโรงเรียนต้องปฏิบัติงานตามขอบข่ายงานวิชาการ 5 ด้าน ตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการและโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาโกศล ธีรปญโญ (2557) ศึกษา การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 9 สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พบว่า การเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานวิชาการเมื่อจำแนกตามตำแหน่งพบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

2.2 การเปรียบเทียบ จำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่า โรงเรียนขนาดกลางมีการงานบริหารงานวิชาการในภาพรวมแตกต่างกับโรงเรียนขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อาจเป็นเพราะ โรงเรียนขนาดกลางมีบุคลากร งบประมาณ ที่มากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก และครูมีส่วนร่วมในการบริหาร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้โรงเรียนขนาดกลางมีความเข้มแข็งในการบริหารงานวิชาการมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิสิษฐ์ อธิษฐ์ธรรมธัช (2564) ศึกษา การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะครูผู้สอนของกลุ่มโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง พบว่า ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามขนาด โรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

2.3 การเปรียบเทียบ จำแนกตามประสบการณ์ของครู พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีระดับการปฏิบัติในการบริหารงานวิชาการทั้งในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะ ครูทุกคนที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันต่าง ก็ต้องปฏิบัติงานวิชาการตามนโยบายและบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งมีแนวทางที่ไม่แตกต่างกันสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาอาคม อดุลเมธีและพระมหาจักรพล สิริโร (2564) ศึกษา การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเลย พบว่า ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเลย โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ได้ข้อค้นพบว่า องค์ประกอบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 1 มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษาและด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งโรงเรียนขนาดกลางมีการดำเนินงานมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็กเกือบครบทุกด้าน ยกเว้นด้านการ

วัดผลและประเมินผล ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ นอกจากนี้ ยังพบว่า ครูพระภิกษุมีการดำเนินงานบริหารวิชาการมากกว่าครูฆราวาส ใน 3 ด้าน คือด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนาการวัดและประเมินผล และการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่ไม่พบความแตกต่างในการบริหารงานวิชาการระหว่างครูที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกันซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

เอกสารอ้างอิง

- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2555). *การวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS*. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ: บิสซิเนสอาร์แอนด์ดี.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). *การบริหารงานวิชาการ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- พลิชฐ์ อธิษฐ์ธรรมธัช. (2564). การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะครูผู้สอนของกลุ่มโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*, 7(3), 204 – 220.
- พระมหาโกศล อีรปญโญ. (2557). *การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 9 สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ*. รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยพะเยา.
- พระมหาอาคม อุตตเมธี และ พระมหาจักรพล สิริธโร. (2564). การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเลย. *วารสารวิจัยศรีล้านช้าง*, 1(1), 1-9.
- พระสุริยา จันทรกันและสมชาย บุญศิริเกสัช. (2561). *การบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในจังหวัดลำปาง*. การประชุมสัมมนาวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ เครือข่ายบัณฑิตศึกษาและการประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ครั้งที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ครั้งที่ 16, 1626-1636.
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2563). *รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้ขั้นพื้นฐาน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2563*. สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2565 จาก <http://www.newonetestresult.niets.or.th/ AnnouncementWeb/School/ReportSchoolBySchool.aspx?mi=2>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2556). *คู่มือการบริหารโรงเรียนในโครงการพัฒนาการพัฒนาการบริหารรูปแบบนิติบุคคล*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542
และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545. กรุงเทพฯ: พรินทวาทกราฟฟิค

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 - 2564). กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร
สถานศึกษากับองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น
THE RELATIONSHIP BETWEEN SCHOOL ADMINISTRATORS'
TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP AND THE LEARNING
ORGANIZATION IN SCHOOL UNDER OFFICE OF THE PRIVATE
EDUCATION COMMISSION KHON KAEN

¹บุญรุ่ม พุยมูลตรี และ ²วิเชียร รุ้ยินยง

¹Boonruam Phuimootree and ²Wichian Rooyuenyong

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย

North Eastern University, Thailand

¹Boonruam_ph@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 31, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม การศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น 2) ศึกษา ระดับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษา เอกชน จังหวัดขอนแก่น 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร

¹ นักศึกษา, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

² อาจารย์ ดร., สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สถานศึกษากับองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 125 คน และครูผู้สอน จำนวน 221 คน รวมทั้งหมด 346 คน ได้มาโดยใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาดของโรงเรียนและแต่ละชั้นใช้วิธีสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายตามสัดส่วน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 70 ข้อ และแบบสอบถามปลายเปิด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product moment Correlation coefficient)

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง, ผู้บริหาร, องค์กรแห่งการเรียนรู้

Abstract

The research entitled, The Relationship between the school administrators' Transformational Leadership and the Learning Organizations in the Schools under the Office of the Private Education Commission, Khon Kaen aimed to study: 1) the transformational leadership level of the school administrators under the Office of the Private Education Commission, Khon Kaen, 2) being learning organizations in the schools under the Office of the Private Education Commission, Khon Kaen, and 3) the relationship between the transformational leadership of school administrators and learning organizations in the schools under the Office of the Private Education Commission, Khon Kaen. The research samples included 125 school administrators and 221 teachers, totally 346 cases. These samples were selected by the stratified random sampling technique based on school sizes and in each level with the proportion. The research instruments were the five-rating scaled questionnaires and an open-ended form. The statistics for analyzing the data comprised the percentage, mean, standard deviation, and calculating the co-efficient-correlation with Pearson's Product Moment Correlation Coefficient.

Keywords: Tranformational Leadership, School Administrators, Leaning Organization

บทนำ

การศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 ย้ำให้เห็นว่า เรากำลังอยู่ในช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสภาพแวดล้อมที่ประเทศต่าง ๆ มีความเชื่อมโยงกันมากขึ้นเรื่อยๆ และระบบการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัว โดยไม่ใช่แค่การปฏิรูปเพียงครั้งคราว แต่ต้องเป็นการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองความต้องการของเยาวชน สังคมและตลาดแรงงานทั้งในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งผู้กำหนดนโยบายและบุคลากรด้านการศึกษาของไทยที่ผู้เขียนมีโอกาสได้รู้จักล้วนตระหนักว่า การศึกษาควรจะมุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมให้เยาวชนมีทักษะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตและสอดคล้องกับสังคมในอนาคตแม้ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยจะมีความก้าวหน้าในด้านการเข้าถึงการศึกษาในระดับอนุบาลจนถึงระดับมัธยมศึกษา รวมทั้งมีการปฏิรูปเชิงโครงสร้างเพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษา แต่ประเทศไทยยังคงประสบความท้าทายอีกหลายประการ เช่น นักเรียนจำนวนมากยังไม่มีทักษะพื้นฐานที่ควรจะมี ดังจะเห็นได้จากผลการประเมินต่าง ๆ ทั้งในระดับประเทศและในระดับระหว่างประเทศ หรืออัตราการของเด็กที่ไม่ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา ยังคงค่อนข้างสูง จึงทำให้เยาวชนจำนวนมากขาดทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานในโลกแห่งความเป็นจริง (อิวัจ เตลานี : 2562)

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นการกำหนดแนวทางยุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้ โดยร่วมกันสร้างรูปแบบและแนวปฏิบัติในการเสริมสร้างประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นที่องค์ความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญและสมรรถนะที่เกิดกับตัวผู้เรียน เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน โดยจะอ้างอิงรูปแบบ (Model) ที่พัฒนามาจากเครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งได้พัฒนากรอบแนวคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะเฉพาะด้าน ความชำนาญการและความรู้เท่าทันด้านต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อความสำเร็จของผู้เรียนทั้งด้านการงานและการดำเนินชีวิต (จิรนนท์ ยาวิลสิทธิ์, ออนไลน์) การบริหารจัดการสถานศึกษาในปัจจุบันไม่เอื้อต่อการพัฒนาสถานศึกษา เช่น ไม่มีความตระหนักในวิสัยทัศน์ ขาดการมีส่วนร่วมของภาคีอื่นๆ ขาดการบริหารจัดการที่มุ่งผลสัมฤทธิ์วัฒนธรรมองค์การของการทำงานตามระบบราชการมีกฎระเบียบ ขั้นตอนการปฏิบัติงานมาก มุ่งเน้นผลประโยชน์ของตนเองและกลุ่มมากกว่าผลประโยชน์โดยรวมขององค์กร ทำให้มีการทำงานในลักษณะต่างคนต่างทำ หน่วยงานขาดการประสานงานที่ดี มีการแบ่งชนชั้นตามตำแหน่ง และตามลักษณะของหน้าที่ ทำให้การทำงานร่วมกันไม่มีประสิทธิภาพ (วิทยากร เชียงกูล, 2551) อย่างไรก็ตาม ยังมีอีกหลายเรื่องที่มีปัญหาต้องเร่งพัฒนา ปรับปรุงและต่อยอด โดยเฉพาะด้านคุณภาพผู้เรียน ที่พบว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้งการคิด วิเคราะห์ ใฝ่เรียนรู้และแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง คุณธรรม จริยธรรม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552)

สถานศึกษาถือได้ว่าเป็นองค์กรที่เกี่ยวกับการสอน และการเรียนรู้ เป้าหมายของสถานศึกษา คือ การเรียนของผู้เรียน สถานศึกษาจึงควรเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพื่อสร้างความรู้ให้แก่ทั้งผู้เรียน และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง Senge (1990) ได้ให้แนวคิดสำคัญขององค์กรแห่งการเรียนรู้ อยู่ที่ทำให้ ความสำคัญกับการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และความสามารถในการเรียนรู้ของคนในองค์กร โดย องค์กรมีบทบาทเป็นผู้สร้าง และสนับสนุนการเรียนรู้ และทำให้การเรียนรู้กลายเป็นวัฒนธรรมองค์กร โดยมีทฤษฎีการเรียนรู้เป็นตัวนำ ดังนั้น การที่จะสร้างหรือพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ จึงต้องตระหนักถึงการพัฒนาศักยภาพบุคคลในองค์กร โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ให้เกิด กับบุคคลทุกคน ทั้งที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการคือต้องทำให้บุคคลมีความสามารถในการเรียนรู้ องค์กรจึงจะเกิดการเรียนรู้ เนื่องจากการเรียนรู้จะทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและเมื่อ พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี จะทำให้องค์กรเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและพัฒนาไปในทาง ที่ดีด้วย ดังนั้น การเรียนรู้ นับว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการคงอยู่ขององค์กร ทฤษฎีเกี่ยวกับ องค์กรเรียนรู้จากนักวิชาการศึกษาหลาย ๆ จาก นิตยา บุญญาธิการ (2556) ได้กล่าวว่า องค์กรแห่งการ เรียนรู้ ประกอบด้วย สภาพบรรยากาศที่กระตุ้นส่งเสริมสนับสนุน และเอื้อต่อการปฏิบัติงานและการ เรียนรู้ เพื่อขยายขีดความสามารถและศักยภาพของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้บุคลากรเป็นบุคคลที่ รอบรู้ มีรูปแบบความคิด และมุมมองที่เปิดกว้าง มองการณ์ไกล มีวิสัยทัศน์ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน มีการทำงานร่วมกันเป็นทีม มองเห็นภาพความสัมพันธ์ และ เชื่อมโยงของสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น บนพื้นฐานของความร่วมมือ สอดคล้องกับ ชานิตย์ พลัดเมือง (2557) ให้แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) รูปแบบความคิดอย่างเป็นระบบ 2) การมี ความรอบรู้ 3) แบบแผนความคิด 4) การมีวิสัยทัศน์ร่วม และ 5) การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ซึ่งจาก การศึกษาจากแนวคิดและทฤษฎีของพัชรินทร์ ไชยสมบัติ (2550), อรทัย นาคพันธุ์ (2555), สกล บุญสิน (2555), นิตยา บุญญาธิการ (2556), ชานิตย์ พลัดเมือง (2557), Argyris and Schon (1978), Garvin (1993), Ubben and other (2001), Pedler and other (1988), Senge (1990), Marquardt (1996), Coming and Worley (2009), ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ประกอบได้ 5 ด้าน คือ 1) ด้านการเรียนรู้เป็น ทีม 2) ด้านการคิดเชิงระบบ 3) ด้านการพัฒนาคนเป็นบุคคลที่รอบรู้ 4) ด้านการมีแบบแผนความคิด 5) ด้านการสร้างทีมเต็มเต็ม

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและปัญหาต่าง ๆ ที่ได้ให้ไว้ข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับองค์กรแห่งการ เรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น เพื่อ เป็นข้อมูลพื้นฐานให้ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งภาวะผู้นำการ เปลี่ยนแปลงส่งผลต่อความเป็นองค์กรเรียนรู้ในสถานศึกษา จะก่อให้เกิดประโยชน์กับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น อีกทั้งยังส่งผลให้การจั

การศึกษาในสถานศึกษามีคุณภาพมาตรฐานสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม และบรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาระดับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร (Population) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2565 ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 125 คน และครูผู้สอน จำนวน 3,191 คน รวมทั้งหมด 3,316 คน

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน สังกัด สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2565 ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 125 คน และครูผู้สอน จำนวน 221 คน รวมทั้งหมด 346 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ ซึ่งมี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจรายการ (Checklist) ได้แก่ ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถาม เกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น สรุปผลดังนี้

1. ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น แสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น โดยรวมทุกด้าน

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา		ระดับปฏิบัติ			
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1.	ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ	3.89	.666	มาก	5
2.	ด้านการกระตุ้นทางปัญญา	3.94	.545	มาก	2
3.	ด้านการคำนึงถึงความเป็นเอกบุคล	3.91	.490	มาก	3
4.	ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์	3.95	.586	มาก	1
5.	ด้านการสร้างทีมเต็มเต็ม	3.90	.488	มาก	4

รวม	3.91	.411	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น การปฏิบัติในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.91$, $SD=.411$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีระดับด้านการปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ($\bar{X}=3.95$, $SD=.58$) รองลงมาคือ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ($\bar{X}=3.94$, $SD=.545$) และด้านการคำนึงถึงความเป็นเอกบุคคล ($\bar{X}=3.91$, $SD=.49$) ส่วนข้อที่มีระดับการปฏิบัติต่ำที่สุด คือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ($\bar{X}=3.89$, $SD=.66$)

2. ระดับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น แสดงดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น โดยรวมทุกด้าน

ด้านการเป็นองค์กร		ระดับปฏิบัติ			
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1.	ด้านการเรียนรู้เป็นทีม	3.95	.451	มาก	2
2.	ด้านการคิดเชิงระบบ	3.90	.459	มาก	5
3.	ด้านการพัฒนาคนเป็นบุคคลที่รอบรู้	3.94	.466	มาก	3
4.	ด้านการมีแบบแผนความคิด	4.02	.399	มาก	1
5.	ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม	3.93	.462	มาก	4
รวม		3.95	.315	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.95$, $SD=.315$)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น แสดงดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม การศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น โดยรวม

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหารสถานศึกษา (X_{tot})	การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา					ประสิทธิผลของ สถานศึกษา (Y_{tot})
	Y_1	Y_2	Y_3	Y_4	Y_5	
X_1	.188**	.139**	.177**	.184**	.528**	.350**
X_2	.231**	.697**	.263**	.691**	.199**	.581**
X_3	.354**	.665**	.499**	.628**	.285**	.686**
X_4	.235**	.799**	.255**	.507**	.186**	.559**
X_5	.275**	.914**	.337**	.528**	.239**	.649**
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (X_{tot})	.339**	.832**	.399**	.662**	.403**	.744**

**ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยในภาพรวมมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูง ($r = .744^{**}$) คู่ที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด ได้แก่ ด้านการสร้างทีมเดิมน้อม (X₅) กับ ด้านการคิดเชิงระบบ (Y₂) ($r = .914^{**}$) คู่ที่มีความสัมพันธ์กันต่ำสุด ได้แก่ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ (X₁) กับ ด้านการคิดเชิงระบบ (Y₂) ($r = .139^{**}$)

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น สามารถอภิปรายผลที่ได้ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาได้แสดงออกถึงพฤติกรรมหรือแสดงบทบาทที่ทำให้ผู้ร่วมงานรู้สึกไว้วางใจ มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล และจงใจให้ผู้ร่วมงานทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารเปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากผู้ร่วมงานอย่างตั้งใจ เป็นผู้นำแนวคิดทั้งด้านความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการบริหารงาน ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี นานับถือ น่าเคารพ น่าเลื่อมใสศรัทธา ส่งเสริมให้ผู้ร่วมงานอุทิศตน

เพื่อพัฒนาองค์กรร่วมกัน เน้นให้ผู้ร่วมงานเห็นความสำคัญของภารกิจงานเป็นสิ่งสำคัญและน่าภาคภูมิใจ และแสดงความกระตือรือร้น ตั้งใจอย่างแน่วแน่ในการปฏิบัติงานให้สำเร็จ ผู้บริหารกระตุ้นความพยายามของผู้ร่วมงานเพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ และผู้บริหารส่งเสริมและให้โอกาสแก่ผู้ร่วมงานได้แสดงความคิดเห็นในมุมมองในด้านต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ผลการวิจัยออกมาเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารและบุคลากรร่วมกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารกระตุ้นความพยายามของผู้ร่วมงานเพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ ผู้บริหารปฏิบัติต่อผู้ร่วมงาน โดยคำนึงถึงความรู้ความสามารถ ความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งเสริมสนับสนุนผู้ร่วมงานให้เข้ารับการอบรมพัฒนาความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้นเปิดโอกาสให้เพื่อนร่วมงานแสดงความสามารถอย่างเต็มที่ และผู้บริหารให้ความเป็นกันเองแก่ผู้ร่วมงานดูแลเอาใจใส่ผู้ร่วมงาน และเกื้อกูลซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของรัตติยา จันทรเฑียร (2561) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับดังนี้ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การกระตุ้นทางปัญญา การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล การสร้างแรงบันดาลใจ การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับดังนี้ ด้านการเรียนรู้เป็นทีม ด้านการมีแบบแผนความคิดด้านการคิดเชิงระบบ ด้านการมีความรอบรู้ และด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สามารถทำนายการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดยภาพรวมร้อยละ 96.50 ดังนั้นควรมีการจัดอบรมสัมมนาด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ การทำงานเป็นทีมและการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน เพื่อนำไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพ

2. ผลการวิเคราะห์การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจากบุคลากรครูในโรงเรียนสามารถมองเห็นวิธีการคิดและภาษาที่ใช้อธิบายพฤติกรรมความเป็นไปต่าง ๆ ถึงความเชื่อมโยงต่อเนื่องของเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันเป็นเครือข่ายด้วยการพึ่งพาอาศัยกัน สามารถมองปัญหาที่เกิดขึ้นได้เป็นวัฏจักรโดยนำมาบูรณาการเป็นความรู้ใหม่เพื่อให้สามารถเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความเป็นไป ในโลกแห่งความจริง บุคลากรครูมีความกระตือรือร้นและการใฝ่รู้ใฝ่เรียน ความสนใจและความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน รวมถึงความสนใจในการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบต่อเนื่อง บุคลากรครูในโรงเรียนมีความคิดและมุมมองของบุคคลที่แตกต่างกัน และบุคลากรต้องเปิดใจยอมรับในการเปลี่ยนแปลง ถ้าแสดงความคิดเห็น ถ้าซักถามยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปว่าความคิดใดเหมาะสมจึงสามารถฝึกทักษะการคิด การตั้งประเด็นคำถาม ปรับรูปแบบวิธีการคิด วิธีการปฏิบัติงาน ปัญหาในการปฏิบัติงานและเป็นโอกาสในการพัฒนางานให้ดีขึ้น เช่นกัน บุคลากรต้องเปิดใจยอมรับในการเปลี่ยนแปลง ถ้าแสดงความคิดเห็น ถ้าซักถามยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปว่าความคิดใดเหมาะสม สามารถฝึกทักษะการคิดการตั้งประเด็นคำถาม ปรับรูปแบบวิธีการคิด วิธีการปฏิบัติงาน ปัญหาในการปฏิบัติงานมีข้ออุปสรรค

แต่เป็นโอกาสในการพัฒนางานให้ดีขึ้น และคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติคุณ ฐิโสมกุล (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่อง องค์การแห่งการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรหน่วยการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับองค์การแห่งการเรียนรู้ของบุคลากรหน่วยการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย 2) ศึกษาระดับประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรหน่วยการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย และ 3) ศึกษาองค์การแห่งการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรหน่วยการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับองค์การแห่งการเรียนรู้ของบุคลากรหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ อันดับหนึ่ง คือ ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม รองลงมาคือด้านการมีแบบแผนทางความคิด ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้ายคือด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของภาวิณี ชื่น ทรัพย์ (2563) ได้ทำการศึกษาเรื่อง องค์การแห่งการเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อทราบองค์การแห่งการเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม และ 2) เพื่อเปรียบเทียบการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษพบว่า 1) องค์การแห่งการเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้าน ได้แก่ การคิดอย่างเป็นระบบ และมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 4 ด้าน คือ วิสัยทัศน์ร่วม การเรียนรู้ของทีม แบบแผนความคิดอ่าน และความรู้รอบรู้แห่งตน ตามลำดับ และ 2) เปรียบเทียบการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า 2.1) การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ จำแนกตามเพศของบุคลากรที่ต่างกัน มีระดับการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2.2) การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ จำแนกตามอายุที่ต่างกัน มีระดับการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน 2.3) การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ จำแนกตามอายุงาน ที่ต่างกัน มีระดับการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน 2.4) การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ จำแนกตามระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีระดับการปฏิบัติ ไม่แตกต่างกัน 2.5) การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ จำแนกตามตำแหน่งงานที่ต่างกัน มีระดับการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน 2.6) การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ จำแนกตามประสบการณ์ในการท างานในตำแหน่งปัจจุบันที่ต่างกัน มีระดับการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน และ 2.7) การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ จำแนกตามประสบการณ์ในการท างานในสถานที่ปัจจุบันที่ต่างกัน มีระดับการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น พบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง และมีความสัมพันธ์กันทางบวก อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษา ได้ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการในองค์การเพื่อเปลี่ยนแปลงความพยายามในการปฏิบัติงานของบุคลากร ให้สูงขึ้นกว่าความ

พยายามที่คาดหวัง การส่งเสริม สนับสนุนให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการพัฒนาความรู้ ความสามารถ และทักษะการปฏิบัติงานไปสู่ระดับที่สูงขึ้นมีศักยภาพมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดี และยั่งยืนทั้งในตัวบุคคลและองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของรัตติยา จันทร์เอียด (2561) ได้ทำการศึกษา เรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับดังนี้ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การกระตุ้นทางปัญญา การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล การสร้างแรงบันดาลใจ การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับดังนี้ ด้านการเรียนรู้เป็นทีม ด้านการมีแบบแผนความคิดด้านการคิดเชิงระบบ ด้านการมีความรอบรู้ และด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สามารถทำนายการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดยภาพรวมร้อยละ 96.50 ดังนั้นควรมีการจัดอบรมสัมมนาด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ การทำงานเป็นทีม และการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน เพื่อนำไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น พบว่า ด้านการคิดเชิงระบบ มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้ายของทุกด้าน ดังนั้น สถานศึกษาควรมีการส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา และตัดสินใจโดยอาศัยวิจารณญาณ ใช้หลักเหตุผล ดังนั้น ผู้บริหารควรให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วม รับผิดชอบในการทำงาน และตัดสินใจด้วยตนเอง โดยอยู่ในหลักความถูกต้อง โดยอาศัยวิจารณญาณที่ถูกต้อง

เอกสารอ้างอิง

- กิตติคุณ วิโสภณกุล (2560) องค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร หน่วยวิชาการทบทวนพัฒนา กองวิชาการกองทัพบก. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
- ธานิตย์ พลัดเมือง (2557) สภาพการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏ

สุราษฎร์ธานี.

นิตยา บุญญาธิการ (2556) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในเครือข่ายลุ่มปุนตาปี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

พัชรินทร์ ไชยสมบัติ (2550) ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ขอนแก่น เขต 5. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ภาวิณี ชื่นทรัพย์ (2563) องค์การแห่งการเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม. วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร. 11(1) : 165 – 180.

รติกร พุฒิประภา (2560) องค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านลานแหลม (สรนุวัตรราษฎร์อุทิศ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

รัตติยา จันทรเอียด (2561) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 11 ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

วิทยากร เชียงกุล, (2551) สภาวะการศึกษาไทยปี2549/2550การแก้ปัญหาและการปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นระบบของครุฑม.กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สกล บุญสิน (2555) การสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ของธุรกิจการให้บริการกรณีศึกษา บริษัท การบินไทย. กรุงเทพฯ : สำนักวิชาสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยมหิดล.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, (2564) การจัดการศึกษา. ค้นเมื่อ 26 สิงหาคม 2565. จาก <https://www.moe.go.th/>

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, (2552) ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 – 2561). กรุงเทพฯ : บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.

อรทัย นาคพันธุ์ (2555) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับประสิทธิภาพการบริหารงานตามบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยา เขตชลบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 18. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

อิวัจ เตลานี : (2562) ค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2565. จาก <https://www.unicef.org/thailand/th/>

ความต้องการจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงาน
วิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4
NEEDS FOR UTILIZING INFORMATION TECHNOLOGY FOR
ACADEMIC AFFAIRS ADMINISTRATION OF SCHOOLS
UNDER THE OFFICE OF KHON KAEN PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA 4

¹พงศ์อนันต์ จันทจร และ ²นียดา เปี่ยมพิชนะ

¹Phonganan Jantajorn and ²Niyada Piampuechana

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย

Northeastern University, Thailand

¹graf_12073@hotmail.com,

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 31, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ และศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานวิชาการ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 จำนวน 316 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบ

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

แบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำเป็นผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้ 1) ความต้องการจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยเรียงตามลำดับความสำคัญเป็นดังนี้ (1) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ (2) ด้านการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผล การเรียน (3) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (4) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (5) ด้านการนิเทศการศึกษา 2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 มีประเด็นสำคัญ มากที่สุด รองลงมา และน้อยที่สุดตามลำดับ ดังนี้ (1) ควรมีการผลิตสื่อการเรียนการสอนแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้อย่างน้อยปีการศึกษาละ 1 เรื่อง (2) ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบหน้าที่ในการปรับปรุงระบบฐานข้อมูลอย่างชัดเจน (3) ควรมีการจัดเก็บฐานข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระบบเครือข่ายของสถานศึกษา (4) ควรมีระบบข้อมูลสารสนเทศในสถานศึกษาที่ทันสมัยและเป็นปัจจุบัน สามารถนำไปใช้ได้ตลอดเวลา (5) ควรมีการจัดอบรมแก่บุคลากรในสถานศึกษาเกี่ยวกับการจัดทำวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

คำสำคัญ : ความต้องการจำเป็น, เทคโนโลยีสารสนเทศ, การบริหารงานวิชาการ

Abstract

The purposes of this research were to study the needs of using information technology for Academic Affairs administration and to study recommendation about Utilizing Information Technology For Academic Affairs Administration Of Schools Under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 4. The sample group used in this research consisted of administrators and teaches in schools under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 4, with the total number of 316 people by using stratified random sampling. The research instrument was a 5 -level. The statistics used for analyzing data comprised frequency, percentage, mean, standard deviation and PNI modified index. The research results were found that: 1) Needs On Utilizing Information Technology For Academic Affairs Administration Of Schools Under Khon Kaen Primary Educational Service Area

Office 4, arranging According to the most importance, were as follows: (1) Development of learning process. (2) Measurement and Evaluation and Credit transfer. (3) Research for development educational quality. (4) Development of educational institution curriculum.(5) Educational Supervision. 2) Recommendations about the Utilizing Information Technology For Academic Affairs Administration Of Schools Under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 4 consisted of the most important issues as follows: (1) Used to produce teaching materials for each group of learning subjects, 1 subject per academic year. (2) A committee should be clearly appointed to be responsible for improving the database system. (3) A database of learning achievement should be stored in the network of educational institutions. 4) There should be modern and update information systems in educational institutions. can be used at any time. 5) There should be training for personnel in educational institutions on conducting research to improve the quality of education.

Keywords: Needs, Informational technology, Academic Administration

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้านวิทยาการของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้โลกไร้พรมแดน พลโลกมีการติดต่อสัมพันธ์กันได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น และกระแสโลกาภิวัตน์นำเข้าสู่ยุคแห่งการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองระหว่างประเทศใหม่ ซึ่งมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ทุกชาติทุกภาษารวมทั้งประเทศไทย ต้องเผชิญกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมทั้งภายในและภายนอกประเทศ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างกว้างขวาง ประเทศไทยจึงมีความจำเป็นที่ต้องปรับให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ซึ่งภาษาศาสตร์ใหม่ใช้คำว่า ยุคดิจิทัล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับตัวให้เข้ากับโลกแห่งความรู้ที่ใช้เทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการ การเรียนรู้ ซึ่งประเทศใดที่บริหารจัดการความรู้ได้ดีย่อมพัฒนาคนให้มีคุณภาพได้ดีกว่า ซึ่งบุคคลที่สำคัญที่สุดที่จะพัฒนาด้านการศึกษาได้ดีที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษา นโยบายรัฐบาลไทยจึงประกาศให้ประเทศ พัฒนาประเทศทุกด้านให้มีคุณภาพในระดับ 4. โดยเฉพาะในด้านการศึกษาซึ่งเป็นจุดสำคัญที่จะนำประชากรให้มีคุณภาพตามที่รัฐบาลต้องการ (จินฉัตร ปะโคทอง, 2561)

ปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่ยุคดิจิทัลและประเทศไทย 4.0 ได้คือ เทคโนโลยี ปัจจุบันเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานเป็นอย่างมาก มีไม่เพียงด้านเศรษฐกิจเท่านั้นที่ได้รับผลกระทบ ในด้านการศึกษา ก็ได้รับผลกระทบอย่างมากเช่นเดียวกัน การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อให้เข้าถึงแหล่งเรียนรู้เทคโนโลยีได้ก้าวเข้ามามีบทบาทกับชีวิตประจำวันมากขึ้นในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการเดินทาง การติดต่อสื่อสาร การศึกษา ซึ่งเทคโนโลยีได้เข้ามาช่วยให้มีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น ประเทศไทยจึงได้ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยี โดยระบุไว้ในหมวด 9 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ตั้งแต่มาตรา 63 ถึงมาตรา 60 เพื่อกำหนดบทบาทหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับการจัดการเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีเพื่อการศึกษามาโดยตลอด จากความสำคัญดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การที่จะพัฒนาคนในชาติให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงนั้น ต้องอาศัยระบบการศึกษาเป็นสำคัญ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องพัฒนาการศึกษาทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพอย่างรีบด่วนโดยมีผู้บริหารสถานศึกษาและครู เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ สำหรับการจัดการเรียนรู้ในอนาคต ผู้บริหารสถานศึกษายิ่งจะมีบทบาทที่สำคัญมากขึ้นต่อความสำเร็จในการพัฒนาประเทศ (จิณณวัตร ปะโคทั้ง, 2561)

กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจ พ.ศ.2550 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 3 พ.ศ.2553) กำหนดขอบข่ายและภารกิจการบริหารและจัดการสถานศึกษาประกอบไปด้วย 4 งาน ได้แก่ 1) การบริหารงานวิชาการ 2) การบริหารงานงบประมาณ 3) การบริหารงานบุคคล และ 4) การบริหารงานทั่วไป ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2556 ได้กำหนดขอบข่ายและภารกิจด้านการบริหารวิชาการ จำนวน 17 งาน คือ 1) การพัฒนาหรือดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น 2) การวางแผนงานด้านวิชาการ 3) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา 4) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 5) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 6) การวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 8) การพัฒนาส่งเสริมให้มีแหล่งการเรียนรู้ 9) การนิเทศการศึกษา 10) การแนะแนว 11) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา 12) การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ 13) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น 14) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ หน่วยงาน สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา 15) การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา 16) การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา และ 17) การพัฒนาและใช้สื่อทางเทคโนโลยีการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553)

การบริหารวิชาการที่ตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคพลิกผันนั้นจะนำเสนอระบบการเรียนรู้ใหม่ที่เกิดจากการวิจัยที่ประกอบไปด้วย 6 รูปแบบการเรียนรู้ 11 ทรัพยากรการเรียนรู้ และ 6 การประเมินการเรียนรู้ มาเป็นแนวทางในการบริหารวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โดยรูปแบบการเรียนรู้ประกอบด้วย 1) การเรียนรู้อย่างมีความหมายและมีคุณค่า 2) การเรียนรู้ที่เสริมสร้างศักยภาพเฉพาะบุคคล 3) การริเริ่มเรียนรู้ด้วยตนเอง 4) การเรียนรู้การสร้างสรรค์นวัตกรรม 5) การเรียนรู้การนำความรู้ประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง 6) การเรียนรู้ที่สร้างรายได้ระหว่างการเรียน ทรัพยากรการเรียนรู้ประกอบด้วย 1) ระบบสนับสนุนความเป็นเลิศของผู้เรียน 2) แหล่งเรียนรู้ชีวิตจริง 3) แหล่งเรียนรู้เฉพาะบุคคล 4) แหล่งเรียนรู้ออนไลน์ 5) แหล่งเรียนรู้ในการทำงาน 6) แหล่งเรียนรู้ร่วม 7) แหล่งเรียนรู้สังคมประภคิต 8 แหล่งเรียนรู้นักประดิษฐ์หรือนวัตกรรม 9) แหล่งเรียนรู้จำลอง 10) แหล่งเรียนรู้เชิงจินตนาการ 11) แหล่งเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและการประเมินการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) การประเมินตนเอง 2) การประเมินแบบร่วมมือ 3) การประเมินด้านการให้ข้อมูลย้อนกลับเชิงสร้างสรรค์ 4) การประเมินการนำไปใช้ในชีวิตจริง 5) การประเมินและพัฒนา 6) การประเมินผลลัพธ์-ผลกระทบ โดยแต่ละรูปแบบการเรียนรู้จะมีทรัพยากรการเรียนรู้และการประเมินการเรียนรู้ที่แตกต่างกันไป (สุกัญญา แซ่มซ้อย, 2565)

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา เป็นการใช้ทักษะและความสามารถของผู้บริหารและครูผู้สอนในการใช้คอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาใช้เพื่ออำนวยความสะดวก และเป็นประโยชน์ในการบริหารงานวิชาการ โดยการนำระบบเข้ามาช่วยในการตัดสินใจ การบริหารงานทางไกล (Tele Conference) การสร้างเครือข่ายข้อมูล (Network) เช่น การจัดทำสื่อในการจัดเรียนการสอนโปรแกรมประมวลผลคำ อินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ เว็บเบราว์เซอร์ อีเมลและการสื่อสารอื่น ๆ เครื่องมือการค้นหาและฐานข้อมูลออนไลน์ ไปจนถึงเทคนิคขั้นสูงสำหรับการเข้าถึงและใช้ความรู้ที่มีประสิทธิภาพ 4 ด้านได้แก่ 1) การใช้ (Use) 2) การเข้าใจ (Understand) 3) การสร้าง (Create) และ 4) การเข้าถึง (Access) งานวิชาการนับเป็นงานที่สำคัญของสถานศึกษาเป็นหน้าที่หลักของสถานศึกษา ถือเป็นหัวใจของการบริหารสถานศึกษา สถานศึกษาจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับงานวิชาการของสถานศึกษา ที่จะสร้างนักเรียนให้มีคุณภาพมีความรู้ มีจริยธรรม และคุณสมบัติตามที่ต้องการ เพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมต่อไป และเครื่องชี้วัดความสำเร็จความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำองค์กร (บัญชา วงศ์คำภา, 2563) ดังนั้นความต้องการจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาจึงมีความสำคัญต่อผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องทราบถึงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น เพื่อกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูล

และสารสนเทศอยู่ตลอดเวลา ซึ่งในการบริหารงานผู้บริหารต้องกระทำอย่างรอบคอบเพื่อการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้เกิดผลทางด้านประสิทธิภาพสูงสุด ข้อมูลและสารสนเทศต้องมีความสอดคล้องกับความต้องการ มีความถูกต้อง มีความทันต่อเหตุการณ์ผู้บริหารทุกระดับ จึงจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงาน เพราะใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนและการตัดสินใจ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงต้องมีการพัฒนาตนเอง และบุคลากรในสถานศึกษาให้มีความทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานรวมถึงการจัดการศึกษาในสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษา ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน สังคม และประเทศอย่างเหมาะสมและมีคุณภาพ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งการบริหารงานในสถานศึกษาจะต้องอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นส่วนหนึ่งในการผลักดันเพื่อให้งานบรรลุผลตามเป้าหมาย ซึ่งปัญหาที่พบมากคือ การใช้ข้อมูลไม่ตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขาดความสมบูรณ์ในเรื่องของความถูกต้อง ความครอบคลุม ความทันสมัย และสาเหตุที่สำคัญอย่างมากคือ ครูขาดการใช้สื่อโดยเฉพาะการใช้สื่อเทคโนโลยีซึ่งเด็กในระดับมัศึกษามีความจำเป็นต้องสืบค้นข้อมูลเรียนรู้โลกกว้าง การใช้ข้อมูลสารสนเทศในการจัดการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งจำเป็นปัจจัยในด้านต่าง ๆ ที่มีผลกระทบที่สามารถพบเห็นได้ เช่น การนำเทคโนโลยีสารสนเทศไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ออนไลน์น้อย ครูขาดทักษะในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน ทั้งนี้ครูและบุคลากรทางการศึกษาบางส่วนยังขาดความเข้าใจและทักษะการทำสื่อ ICT มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน ประกอบกับมีจำนวนบุคลากรในการปฏิบัติงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทางการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาไม่เพียงพอ บุคลากรที่มีอยู่ก็มีความรู้ความชำนาญในด้านการใช้งานน้อยไม่เห็นความสำคัญกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ จึงส่งผลให้ความก้าวหน้าทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษายังไม่ทัดเทียมสากล การสื่อสารบางครั้งผิดพลาดและไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันส่งผลกระทบต่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน (กลุ่มนิเทศ ติดตาม กำกับและประเมินผลการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4, 2565)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาความต้องการจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 เพื่อที่ผลการศึกษาจะเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาในการวางแผนการตัดสินใจ การปรับปรุง การพัฒนาส่งเสริมบุคลากรและการใช้สารสนเทศ ในการบริหารงานวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ มีรูปแบบที่ชัดเจนย่อมจะเกิดประโยชน์ต่อบุคลากรทางการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาทุกระดับ อันจะส่งผลให้

การบริหารงานเกิดความคล่องตัว สะดวก รวดเร็ว มีข้อมูลที่ถูกต้องและแม่นยำ สามารถตรวจสอบได้ สนองตอบต่อจุดมุ่งหมายของการบริหารสถานศึกษาและหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องความต้องการจำเป็นของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 จำนวน 175 แห่ง ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสถานศึกษา 172 คน 2) ครูผู้สอน 1,323 คน รวมทั้งสิ้น 1,495 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 จำนวน 56 แห่ง กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณจากสูตรของทาโร่ ยามเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนในการสุ่ม 0.05 ด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling technique) ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสถานศึกษา 36 คน 2) ครูผู้สอน 280 คน รวมกลุ่มตัวอย่างจำนวน 316 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และ 5) การนิเทศการศึกษา โดยมีลักษณะเป็นแบบสอบถามประมาณค่า (Rating Scale) ตามมาตรฐานแนวคิดของลิเคิร์ท 5 ระดับ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในแต่ละประเด็น วิเคราะห์จัดเรียงลำดับความต้องการจำเป็น โดยใช้สูตร PNI Modified Needs Index (PNI_{Modified}) ซึ่งดัชนีจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นที่ใช้หลักการประเมินความแตกต่างจะเป็นสูตรที่นงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช (2550) แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องความต้องการจำเป็นของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ได้สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการนิเทศการศึกษา รองลงมา คือ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และด้านที่มีการปฏิบัติต่ำที่สุด คือ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และด้านการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน

สภาพที่พึงประสงค์ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านที่มีระดับที่พึงประสงค์มากที่สุด คือ ด้านการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน รองลงมา คือ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านที่มีระดับที่พึงประสงค์น้อยที่สุด คือ ด้านการนิเทศการศึกษา

ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา โดยรวมเฉลี่ยเท่ากับ 0.35 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ($PNI_{Modified} = 0.36$) รองลงมา คือด้านการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน ($PNI_{Modified} = 0.35$) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ($PNI_{Modified} = 0.34$) และด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ($PNI_{Modified} = 0.34$) ด้านการนิเทศการศึกษา ($PNI_{Modified} = 0.33$) ตามลำดับ

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 คือ

2.1 ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบหน้าที่ในการปรับปรุงระบบฐานข้อมูลอย่างชัดเจน มีค่าความถี่มากที่สุด (ร้อยละ 50.9) รองลงมา คือ ควรมีการขยายการอบรมชี้แจงการใช้งานระบบหรือโปรแกรมต่างๆ ในสถานศึกษา (ร้อยละ 29.7) และควรมีความร่วมมือจากองค์กรภายนอกเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมระบบการพัฒนาหลักสูตร มีค่าความถี่น้อยที่สุด (ร้อยละ 19.3)

2.2 ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ควรมีการผลิตสื่อการเรียนการสอนแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้อย่างน้อยปีการศึกษาละ 1 เรื่อง มีค่าความถี่มากที่สุด (ร้อยละ 52.8) รองลงมาคือ ควรมีระบบฐานข้อมูลสำหรับจัดเก็บสื่อการเรียนรู้ออนไลน์ของสถานศึกษา (ร้อยละ 32.6) และควรมีการส่งผลงานประกวดแข่งขันเพื่อเป็นการพัฒนาการเรียนรู้ มีค่าความถี่น้อยที่สุด (ร้อยละ 14.6)

2.3 ด้านการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียนควรมีการจัดเก็บฐานข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระบบเครือข่ายของสถานศึกษา มีค่าความถี่มากที่สุด (ร้อยละ 41.8) รองลงมาคือ ควรมีระบบเครือข่ายในการจัดเก็บฐานข้อมูลของบุคลากรและนักเรียนของสถานศึกษา (ร้อยละ 28.8) และควรมีการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการวัดผลประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ มีค่าความถี่น้อยที่สุด (ร้อยละ 23.1)

2.4 ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาควรมีการจัดอบรมแก่บุคลากรในสถานศึกษาเกี่ยวกับการจัดทำวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีค่าความถี่มากที่สุด (ร้อยละ 45.6) รองลงมาคือ ควรมีการสนับสนุนและส่งเสริมในการจัดทำงานวิจัยและคำปรึกษาแก่บุคลากรในสถานศึกษา (ร้อยละ 31.3) และควรมีระบบฐานข้อมูลในการจัดเก็บผลงานวิจัยของบุคลากรในสถานศึกษา มีค่าความถี่น้อยที่สุด (ร้อยละ 23.1)

2.5 ด้านการนิเทศการศึกษาควรมีระบบข้อมูลสารสนเทศในสถานศึกษาที่ทันสมัยและเป็นปัจจุบัน สามารถนำไปใช้ได้ตลอดเวลา มีค่าความถี่มากที่สุด (ร้อยละ 47.2) รองลงมาคือ ควรมีระบบเครือข่ายในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของสถานศึกษาให้ภายนอกทราบ

(ร้อยละ 29.1) และควรมีปฏิทินในการนิเทศการศึกษาที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้บุคลากรได้ทราบ มีค่าความถี่น้อยที่สุด (ร้อยละ 23.7)

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องความต้องการจำเป็นของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ได้อภิปรายผลการวิจัย ดังนี้ สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา พบว่า สภาพปัจจุบันในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาบางแห่งยังไม่มีทักษะและความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเกี่ยวกับการใช้ การเข้าใจ การสร้างผลงาน และการเข้าถึง ไม่ได้มีการปฏิบัติตามหลักการที่สมควร ขาดการดำเนินการตามระบบและขั้นตอนอย่างถูกต้อง ต่อเนื่องและทันสมัย จึงทำให้ไม่เห็นความสำคัญเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการนิเทศการศึกษาของสถานศึกษา อีกทั้งยังขาดการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของจิตรารักษ์ อนันตภูมิ และนิยดา เปี่ยมพิชนะ (2561) ได้ศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการนิเทศการศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาของสถานศึกษา ประกอบกับผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความรู้และความเข้าใจในกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษาอย่างชัดเจน อีกทั้งครูผู้สอนได้มีการปฏิบัติตามหลักการนิเทศ มีการดำเนินการตามระบบและขั้นตอนของกระบวนการนิเทศอย่างถูกต้อง ต่อเนื่อง มีความยืดหยุ่น มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน รวมทั้งยังได้รับการเสริมสร้างการสอนให้มีประสิทธิภาพด้วยการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้อย่างถูกต้องตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษาและใช้เป็นแนวทางในการใช้สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมในการจัดการเรียน

การสอนต่อไป ตลอดจนนำไปใช้ปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษาโดยคำนึงถึงประสิทธิภาพสูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของนิติกร สาศรี (2565) ได้ศึกษาการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 พบว่า ด้านที่มีระดับการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการนิเทศการศึกษา

สภาพที่พึงประสงค์ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความพึงประสงค์ให้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้ออนไลน์ ด้านการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และด้านการนิเทศการศึกษาของสถานศึกษาให้เกิดเป็นรูปธรรมมากขึ้น ประกอบกับผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความรู้และความเข้าใจในกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษาอย่างชัดเจน อีกทั้งครูผู้สอนได้มีการปฏิบัติตามหลักการนิเทศ มีการดำเนินการตามระบบและขั้นตอนของกระบวนการนิเทศอย่างถูกต้อง ต่อเนื่อง มีความยืดหยุ่น มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน รวมทั้งยังได้รับการเสริมสร้างการสอนให้มีประสิทธิภาพด้วยการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้อย่างถูกต้องตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา และใช้เป็นแนวทางในการใช้สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนต่อไป ตลอดจนนำไปใช้ปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษา โดยคำนึงถึงประสิทธิภาพสูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของสุนัญฐา จินารักษ์ และนิตยา เปี่ยมพิชนะ (2563) ได้ศึกษาแนวทางการจัดระบบสารสนเทศงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่พึงประสงค์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับที่พึงประสงค์มากที่สุด คือ ด้านการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนเห็นความสำคัญในการออกแบบการวัดผลประเมินผลและเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลาย การประเมินผลตามสภาพความเป็นจริง เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การจัดการเรียนรู้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ของสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของจิตราภรณ์ อนันตภูมิ และนิตยา เปี่ยมพิชนะ (2561) ได้ศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 พบว่า สภาพที่พึงประสงค์ของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของบัญชา วงศ์คำภา (2563) ได้ศึกษาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารงานวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ระดับการปฏิบัติงานตามสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้ ด้านการวัดผล และประเมินผล ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีดิจิทัล และแหล่งการเรียนรู้ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการประกันคุณภาพสถานศึกษา และด้านการส่งเสริมความร่วมมือด้านวิชาการกับชุมชน

ความต้องการจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความต้องการเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ อาทิ ควรวางแผนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้กับผู้เรียนให้สอดคล้องกับยุควิถีชีวิตใหม่ และควรส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเข้าใจในกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ที่ทันสมัย อีกทั้งควรมีการศึกษาเทคนิคและวิธีการสอนด้วยรูปแบบใหม่ ๆ ที่มุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนที่มีความทันสมัย ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับบัญชา วงศ์คำภา (2563) ได้ศึกษาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารงานวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 ผลการวิจัย พบว่าการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารงานวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ด้านที่มีค่า PNI Modified สูงสุด คือ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สอดคล้องกับ สุนันฐา จินารักษ์ (2563) ได้ศึกษาแนวทางการจัดระบบสารสนเทศงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ดัชนีความต้องการจำเป็นของการจัดระบบสารสนเทศงานวิชาการในสถานศึกษา ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านการวัดผลประเมินผลและการดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน ส่วนด้านที่มีความสำคัญน้อยที่สุด คือ ด้านการนิเทศการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การวิจัยเรื่องความต้องการจำเป็นของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบัน ด้านที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ด้านการพัฒนากระบวนการ

เรียนรู้ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเผยแพร่กิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษา และด้านการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียนผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อตรวจสอบพัฒนาการด้านการเรียนของผู้เรียน สภาพที่พึงประสงค์ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเป็นการตรวจสอบพัฒนาการด้านการเรียนของผู้เรียน เพื่อนำผลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เป็นด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการผลิตสื่อการเรียนการสอนแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้อย่างน้อยปีการศึกษาละ 1 เรื่อง เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิผล

เอกสารอ้างอิง

- เกศณี ภูรินเทศ. (2562). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ไชยา ภาวะบุตร. (2565). *หลัก ทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 3. สกลนคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด สมศักดิ์การพิมพ์ กรู๊ป.
- ไชยา ภาวะบุตร. (2565). *ภาวะผู้นำทางวิชาการ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. สกลนคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด สมศักดิ์การพิมพ์ กรู๊ป.
- ดารุณี บุญครอง. (2560). *วิเคราะห์แนวทางการจัดการศึกษาไทยกับการขับเคลื่อนการศึกษาสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0* สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์,
- ธนาภรณ์ นิลพันธ์นันท์. (2562). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 32*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ธีรชาติ พงศ์ณมิตร. (2565). *การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2555). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS*. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เอสอาร์พริ้นติ้งแมสโปรดักส์.

- เพ็ญนภา ศรีภูธร. (2562). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้น
พื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- พิมพ์ธนพร นันถิวงศ์. (2563). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยพะเยา. สืบค้นจาก Thalis. <https://tdc.thailis.or.th>
- วินา สุทธิโพธิ์. (2561). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
มหาสารคามวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ , แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ
พ.ศ. 2560– 2579 (กรุงเทพ : พรักหวานกราฟฟิค, 2560), 158 หน้า 75
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5. (2564). แผนปฏิบัติการ
ประจำปีงบประมาณ2564. นครราชสีมา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
นครราชสีมา เขต 5
- สุรศักดิ์ ปักการะโถ. (2560). การศึกษาบทบาทภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัย ราชภัฏรำไพพรรณี.
- ณัฐพงษ์ ศรีภักดี. (2565). รายงานการสำรวจภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 5.
- Likert, Renic. (1993). A Technique for the Measurement of Attitude. Chicago :
Read McNally.

ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1
ADMINISTRATIVE FACTORS AFFECTING TO SCHOOL EFFECTIVENESS
OF UNDER KHONKAEN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE
AREA THE OFFICE 1

¹จุฬาลักษณ์ บุปผาวาส และ ²นียดา เปี่ยมพิชนะ

¹Chulaluk Bubpawas and ²Niyada Piampuechana

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย

North Eastern University, Thailand

¹ampfi8100@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 31, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ปัจจัยทางการบริหารและประสิทธิผลของสถานศึกษา 2) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการบริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา และ 3) สร้างสมการพยากรณ์ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ ผู้บริหารและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 จำนวน 318 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตรฐาน ค่าประมาณค่า 5 ระดับ มีความเชื่อมั่น 0.910 สถิติที่ใช้ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยภาพรวม

¹ นักศึกษา, หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

อยู่ในระดับมาก 2) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ปัจจัยทางการบริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก มีค่า 0.833 และมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3. ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา ในรูปของคะแนนมาตรฐานมากที่สุด คือ ด้านปัจจัยลักษณะของสภาพแวดล้อม รองลงมา คือ ด้านปัจจัยลักษณะของบุคคลในองค์กร ด้านปัจจัยลักษณะขององค์กร และด้านปัจจัยนโยบายการบริหาร และการปฏิบัติ ตามลำดับ และได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.725 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ร้อยละ 71.90 สามารถสร้างสมการพยากรณ์ที่อยู่ในรูปของคะแนนดิบ และคะแนนมาตรฐาน ได้ดังนี้

$$\hat{Y}_i = 0.161 + 0.430X_2 + 0.250X_3 + 0.152X_1 + 0.142X_4$$

$$\hat{Z}_{yi} = 0.490Z_{x2} + 0.244Z_{x3} + 0.143Z_{x1} + 0.154Z_{x4}$$

คำสำคัญ: ปัจจัยทางการบริหาร, ประสิทธิผลของสถานศึกษา, สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study the administrative factors and effectiveness of schools, 2) to study the relationship between the administrative factors and effectiveness of schools and 3) to create forecasting equations for administrative factors affecting effectiveness of schools. The sample group used in this research included school administrators and teachers under the Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 1, with the total number of 318 people. The instrument used was a 5-level rating scale questionnaire with reliability of the whole questionnaire at 0.910. The statistics used comprised frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson correlation coefficient and Stepwise multiple regression coefficient. The research results were found that: 1) Administrative factors of school administrators under the Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 1 were found that the administrative factors of school administrators, in overall, were rated at a high level, and the effectiveness

of schools was found that, in overall, it was rated at a high level.2) Correlation coefficient of administrative factors and effectiveness of schools, in overall, was found at a high level with a value of 0.833 and had statistically significant positive relationship at .01 level.3) Administrative factors affecting effectiveness of schools under the Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 1 were found that regression coefficient of administrative factors affecting effectiveness of schools in term of standardized score at the highest level were the aspect of the environment , followed by the characteristics of people in the organization , the characteristics of the organization , and the policy on management and performance , respectively, and multiple correlation coefficient was = 0.725 with statistical significance at 0.01 level, with a predictive coefficient of 71.90% , which could create forecasting equations from predictor's regression coefficient in form of raw score and in the form of standard score as follows:

$$\hat{Y}_i = 0.161 + 0.430X_2 + 0.250X_3 + 0.152X_1 + 0.142X_4$$

$$\hat{Z}_{yi} = 0.490Z_{x2} + 0.244Z_{x3} + 0.143Z_{x1} + 0.154Z_{x4}$$

Keywords: Administrative Factors, Effectiveness of Schools, under the Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 1

บทนำ

การศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของคนไทยทุกคน เพราะการศึกษาเป็นการพัฒนาคนไทยทุกช่วงวัยให้มีความเจริญงอกงามในทุกๆ ด้าน และเพื่อเป็นต้นทุนทางปัญญาที่สำคัญในการพัฒนาทักษะ คุณลักษณะและสมรรถนะในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข นำไปสู่เสถียรภาพ และความมั่นคงในสังคมและประเทศชาติ ที่จะต้องพัฒนาให้มีเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับนานาประเทศ ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในศตวรรษที่ 21 ในส่วนของประเทศไทยนั้นได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคนไทยให้มีทักษะ มีความรู้ ความสามารถ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ ภายใต้แรงกดดันภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์ และแรงกดดันภายในประเทศที่เป็นปัญหาวิกฤตที่ประเทศต้องเผชิญ เพื่อให้

คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรม จริยธรรม และประเทศสามารถก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

ประสิทธิผลของสถานศึกษา เป็นการใช้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในการตัดสินใจ และบริหารจัดการศึกษา ทำให้ครูและนักเรียนเกิดความพึงพอใจ ส่งผลให้การดำเนินงานของสถานศึกษามีประสิทธิผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ประสิทธิผลของสถานศึกษาพิจารณาได้จากตัวบ่งชี้ 4 ประการ คือ 1) ความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง 2) ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก 3) ความสามารถในการปรับตัวและพัฒนาให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และ 4) ความสามารถในการแก้ไขปัญหาภายในโรงเรียน (Mott, 1972) สถานศึกษามีประสิทธิผลย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยทางการบริหาร อาทิ ปัจจัยลักษณะขององค์การ ปัจจัยลักษณะของสภาพแวดล้อม ปัจจัยลักษณะของบุคคลในองค์การ และปัจจัยนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ เป็นต้น

ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) ปัจจัยลักษณะองค์การพิจารณาถึง 2 ด้าน คือ ด้านโครงสร้าง พิจารณาในเรื่องการกระจายอำนาจ ความเชี่ยวชาญของบุคลากร การกระจายการควบคุม ขนาดขององค์การ และด้านเทคโนโลยี พิจารณาถึง การดำเนินงานด้านทรัพยากร วัสดุ อุปกรณ์ หรือความรู้ใหม่ ๆ (ไชยา ภาวะบุตร, 2565) 2) ปัจจัยลักษณะสภาพแวดล้อม พิจารณาใน 2 ด้าน คือ ด้านภายนอก พิจารณาถึงความไม่มั่นคง ความไม่แน่นอน และความซับซ้อนของภายนอกองค์การ ด้านภายใน หรือบรรยากาศ พิจารณาถึงผลของงาน รางวัลและบทลงโทษจากการทำงานผิดพลาด ความมั่นคง และความไม่มั่นคงจากการทำงานในองค์การ (ไชยา ภาวะบุตร, 2565)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 มีการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากรายงานผลการสำรวจสภาพปัญหาปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) ปัจจัยลักษณะสภาพแวดล้อม พบว่า สถานศึกษาบางแห่งในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ยังขาดแคลนสื่ออุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ทันสมัย อาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการจัดการศึกษา 2) ปัจจัยลักษณะของบุคคลในองค์การ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาโอนย้ายบ่อยทำให้ขาดความต่อเนื่องในการพัฒนา ครูผู้สอนมีความรู้ความสามารถไม่ตรงเอกที่สอน และขาดการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน (จุฬาลักษณ์ บุปผาวาส, 2565) จากสภาพปัญหาดังกล่าวส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา ด้านความสามารถผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ดังที่ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติขั้นพื้นฐานของนักเรียน (O-NET) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2564 ทั้ง 4 กลุ่มสาระการ

เรียนรู้ พบว่า ภาพรวมยังอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจใน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1, 2564) ดังนั้นสถานศึกษาในกำกับของรัฐ จึงจำเป็นต้องปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้ปกครองและชุมชนต่อไป

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญและประโยชน์ของปัจจัยการบริหาร ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทางการบริหารการศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยศึกษาปัจจัยลักษณะขององค์กร ปัจจัยลักษณะของสภาพแวดล้อม ปัจจัยลักษณะของบุคคลในองค์กร และปัจจัยนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการบริหาร วางแผน การพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิผล บรรลุเป้าหมาย และเพิ่มคุณภาพของผู้เรียนให้เกิดการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยทางการบริหารและประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการบริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1
3. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 จำนวน 156 โรงเรียน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 170 คน และครูผู้สอนจำนวน 1,370 คน รวมทั้งสิ้น 1,540 คน ใช้วิธีกำหนดขนาดตัวอย่างโดยการคำนวณจากสูตรของ ทาโร ยามาเน (Yamane, 1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .05 ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random

Sampling ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 31 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 35 คน และครูผู้สอน จำนวน 283 คน รวมทั้งสิ้น 318 คน

2. เครื่องที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ เกี่ยวกับปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 สรุปผล ดังนี้

1. ปัจจัยทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันมีค่าสูงสุดเท่ากับ 0.774 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ปัจจัยทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่า ปัจจัยทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ปัจจัยลักษณะองค์การ ปัจจัยลักษณะสภาพแวดล้อม ปัจจัยลักษณะบุคคลในองค์การ และปัจจัยนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.848 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ร้อยละ 71.90 ซึ่งสามารถสร้างสมการพยากรณ์จากค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ที่อยู่ในรูปคะแนนดิบ และคะแนนมาตรฐาน ได้ดังนี้

$$\hat{Y}_i = 0.161 + 0.430X_2 + 0.250X_3 + 0.152X_1 + 0.142X_4$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน (Standardized Score)

$$\hat{Z}_{yi} = 0.490Z_{x2} + 0.244Z_{x3} + 0.143Z_{x1} + 0.154Z_{x4}$$

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ปัจจัยทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาได้มีการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัจจัยลักษณะขององค์การ ปัจจัยลักษณะของสภาพแวดล้อม ปัจจัยลักษณะของบุคคลในองค์การ และปัจจัยนโยบายการบริหารและการปฏิบัติอย่างชัดเจน จะเห็นได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้และความสามารถในการนำปัจจัยทางการบริหารมาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาที่สอดคล้องกับยุควิถีชีวิตใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ ผู้บริหารมีการกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจของสถานศึกษาเพื่อเป็นกรอบในการกำหนดทิศทางให้สถานศึกษามีประสิทธิผล และเพื่อประกอบการตัดสินใจการจัดการศึกษาให้บรรลุหมายที่กำหนดไว้ อีกทั้งมีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะในศตวรรษที่ 21 มีการยกระดับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้และสื่อเทคโนโลยีอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ มีการปรับปรุงระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในการจัดการเรียนการสอนตามความพร้อมของแต่ละแห่ง เพื่อให้ครูผู้สอนได้ใช้แพลตฟอร์มหรือแอปพลิเคชันในการจัดการเรียนการสอนได้หลากหลายรูปแบบ รวมทั้งมีการกำหนดโครงสร้างสถานศึกษาไว้อย่างชัดเจน มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล เพื่อพัฒนาครูให้มีสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ที่น่าสนใจด้วยวิธีการที่หลากหลายและกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่พร้อมในการเรียนรู้ ซึ่งจะเห็นได้ว่าปัจจัยทางการบริหารจึงส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Channly Hong (2559) ได้ศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอปราสาทโขมโบร์ จังหวัดกำบงง ประเทศกัมพูชา ผลการวิจัย พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาค่าเฉลี่ยน้อยสุด ได้แก่ ด้านลักษณะของบุคคลในองค์การ ด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ ด้านลักษณะขององค์การ และด้านลักษณะสภาพแวดล้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของ วริศรา อรุณกิตติพร (2561) ได้ศึกษาปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด พบว่า โดยภาพรวมและราย

ด้านอยู่ในระดับมาก เรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาค่าเฉลี่ยน้อยสุด ได้แก่ ด้านปัจจัยลักษณะของบุคคลในองค์กร ด้านปัจจัยลักษณะขององค์กร ด้านปัจจัยนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ และด้านปัจจัยลักษณะของสภาพแวดล้อม

2. ประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาได้ดำเนินการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ซึ่งส่งผลต่อสถานศึกษามีประสิทธิภาพสูงขึ้น อีกทั้งครูและบุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานของสถานศึกษา รวมทั้งร่วมกันแก้ปัญหาการดำเนินงาน การพัฒนา ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนและมีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาช่วยในการจัดการเรียนการสอนเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในสถานศึกษาได้อย่างรวดเร็วและตรงจุด กระตุ้นและจูงใจในการสร้างค่านิยมอันดีงามสอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษา มีการสร้างและพัฒนาหลักสูตรที่มุ่งผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับสังคมในยุคศตวรรษที่ 21 เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานแสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติงาน มีการมอบหมายงานให้ตรงกับความรู้ความสามารถ ความถนัด และความต้องการของบุคลากร จึงทำให้การผลิตนักเรียนมีคุณภาพ อีกทั้งนักเรียนยังมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม อ่อนน้อมถ่อมตน มีทัศนคติทางบวก เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม ปฏิบัติตามระเบียบ วินัย กฎหมาย ประพฤติในสิ่งที่ดีงาม มีจิตใจที่เป็นประชาธิปไตย รู้จักค้นคว้าหาความรู้และเป็นผู้มีเหตุผล รวมทั้งรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นซึ่งเป็นไปตามองค์ประกอบประสิทธิภาพของสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ วริศรา อรุณกิตติพร (2561) ได้ศึกษาปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพของสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา รองลงมาคือ ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษาให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของชลธิชา นารี (2562) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดจันทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 ผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพของสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาค่าเฉลี่ยน้อยสุด ได้แก่ ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษาให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษาให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเป็น

อันดับหนึ่ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารให้ความสำคัญด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษาให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม อาทิ มีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษาในการจัดการเรียนการสอนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสมรรถนะและคุณลักษณะตามหลักสูตรที่กำหนด รวมทั้งสถานศึกษามีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและชุมชน โดยได้รับความร่วมมือจากชุมชนในการวางแผน และพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พร้อมทั้งได้นำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน

3. ผลการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ปัจจัยทางการบริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยรวมพบว่า มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมากมีค่าเท่ากับ 0.833 และมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และในแต่ละด้าน พบว่า ปัจจัยลักษณะของสภาพแวดล้อม มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ปัจจัยนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ปัจจัยลักษณะของบุคคลในองค์กร มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และปัจจัยลักษณะขององค์กร มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การที่ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ปัจจัยทางการบริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมากและมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารและครูผู้สอน ได้ดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐานตรงตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และนโยบายของสถานศึกษา โดยระดมความคิดทั้งจากบุคลากร ผู้ปกครอง และชุมชน อีกทั้งมีการระดมทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งภายในและภายนอก เพื่อให้บรรลุความสำเร็จตามมาตรฐาน โดยการนำกลยุทธ์และกิจกรรมที่กำหนดไว้ในกลยุทธ์สถานศึกษาไปวางแผนการปฏิบัติราชการประจำปี จัดทำเป็นแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยกำหนดรูปแบบที่สถานศึกษาสามารถปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ จัดทำสื่อ เอกสาร คู่มือ และเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของทิพวรรณ สำเภาแก้ว (2560) ได้ศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษามีความสัมพันธ์กันในทางบวก ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในระดับมากที่สุด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัย

ของ Channly Hong (2559) ได้ศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอปราสาทโขมโบร์ จังหวัดกำรงปง ประเทศกัมพูชา ผลการวิจัย พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษามีความสัมพันธ์กันในทางบวก มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ผลการวิจัยปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่า ปัจจัยทางการบริหารด้านปัจจัยลักษณะของสภาพแวดล้อม เป็นตัวแปรแรกที่เข้าสมการพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.848 และมีค่าอำนาจการพยากรณ์เท่ากับ 0.719 ซึ่งสามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษาได้ร้อยละ 71.90 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้ และเป็นด้านที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสูงสุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าความสำเร็จหรือประสิทธิผลของสถานศึกษา สามารถคาดคะเนสภาพแวดล้อมในสถานศึกษานั้นๆ ได้ เพราะสภาพแวดล้อมมีบทบาทสำคัญต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาจะเห็นได้ว่าสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาที่สวยงาม ร่มรื่น และปลอดภัย มีอาคาร สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ สื่อ เทคโนโลยีสมัยใหม่ รวมทั้งบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ เป็นการสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองให้ไปสู่เป้าหมายที่สถานศึกษากำหนดไว้ ได้ส่งผลต่อจิตใจของผู้เรียนและผู้สอนในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม เจตคติที่ดีต่อการเรียนให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และครูผู้สอนมีความรักและผูกพันต่อสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของทิพวรรณ สำเภาแก้ว (2560) ได้ศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2 พบว่า ปัจจัยทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านปัจจัยลักษณะของสภาพแวดล้อม เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสูงเป็นอันดับหนึ่ง โดยร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 76.70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการวิจัยปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่า ปัจจัยทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านปัจจัยลักษณะขององค์การ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการจัดทำระบบสารสนเทศ การนำสื่อ เทคโนโลยี ที่ทันสมัย เข้ามาใช้ในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอนเพิ่มมากขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้สะดวก รวดเร็ว และเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอนของผู้เรียนยิ่งขึ้น ประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ด้านความสามารถ

แก้ปัญหาภายในสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา โดยการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะ กระบวนการแก้ปัญหา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข และควรให้ความสำคัญต่อการจัดทำแผน หรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในสถานศึกษาไว้อย่างชัดเจน ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา เมื่อพิจารณาตัวแปรปัจจัยทางการบริหารในแต่ละด้านกับประสิทธิผลของสถานศึกษา ตัวแปรคู่ที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุดคือ ปัจจัยลักษณะของสภาพแวดล้อมกับประสิทธิผลของสถานศึกษา มีความสัมพันธ์กันในระดับมาก ดังนั้นผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับด้านปัจจัยลักษณะของสภาพแวดล้อม ซึ่งหากสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาเอื้อต่อการจัดการศึกษาและการปฏิบัติงานของบุคลากรมากเท่าใด ยิ่งสะท้อนผลให้เกิดประสิทธิผลของสถานศึกษามากยิ่งขึ้น และผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนรู้ สะอาด เป็นระเบียบ ปลอดภัย มีการจัดอุปกรณ์การเรียนการสอนให้พร้อม รวมถึงการจัดบุคลากรให้เหมาะสมต่อการปฏิบัติงาน ตลอดจนการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น อันจะนำไปสู่ประสิทธิผลของสถานศึกษาที่สูงขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จุฬาลักษณ์ บุปผาวาส. (2565). ศึกษาสภาพปัญหาปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชลธิชา นารี. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดจันทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ไชยา ภาวะบุตร. (2565). หลักทฤษฎีและปฏิบัติ การบริหารการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
- ทิพวรรณ สำเภาแก้ว. (2560). ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์.

วริศรา อรุณกิตติพร. (2561). ปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 (2564). รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ 2564. ขอนแก่น: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1.

Channly Hong. (2559). ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอปราสาทขอมโบร์ จังหวัดกำรงปง ประเทศกัมพูชา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

Mott, P.E. (1972). *The characteristic of efficient organization*. New York: Harper & Row Publishers Ins.

Steers, R. M. (1977). Antecedents and outcomes of organizational commitment. n.p.

Steers, R. M. (1977). *Organizational effective: A behavioral view*. California: Goodyear Publishing Company, Inc. Yamane, Taro. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. Third edition. New York: Harper and Row Publication.

การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

SCHOOL ADMINISTRATION ACCORDING TO SUFFICIENT ECONOMY
PHILOSOPHY IN SCHOOLS UNDER KHON KAEN PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4

¹บุษยมาศ พาคำ และ ²นิยดา เปี่ยมพิชนะ

¹Busayamas PhaKham and ²Niyada Piampuechana

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย

North Eastern University, Thailand

¹bs5481136273@gmail.com

Received: January 6, 2023; **Revised:** February 22, 2023; **Accepted:** March 31, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา และ 2) เปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 จำนวน 316 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วน

¹ นักศึกษา, หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เปรียบเทียบมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบจำแนกทางเดียว ผลการวิจัย พบว่า 1) การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือด้านการบริหารวิชาการ รองลงมาคือ ด้านการบริหารทั่วไป ด้านการบริหารบุคคล ตามลำดับ และด้านที่มีการปฏิบัติต่ำที่สุดคือ ด้านการบริหารงบประมาณ 2) ผลการเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากอนแก่น เขต 4 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวม พบว่า ครูผู้สอนที่อยู่ในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ : การบริหารสถานศึกษา,หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง,สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากอนแก่น เขต 4

Abstract

The objectives of this research were 1) study school administration according to the philosophy of sufficiency economy of schools and 2) to compare school administration according to sufficient economy philosophy in schools under khon kaen primary educational service area office 4, classified by the size of schools. The sample group used in this research consisted of 316 teachers under the Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 4. The research tool was a 5 -level rating scale questionnaire. The statistics used comprised frequency, percentage, mean, standard deviation and one-way ANOVA. The research results were found that: 1) School administration according to sufficient economy philosophy in schools under khon kaen primary educational service area office 4 , in overall, was rated at a high level of practice, when considering each aspect, it was found that all aspects were rated at a high level. The aspect at the highest level of practice was academic administration, followed by general administration, personnel management, respectively, and aspect at the lowest level of practice

was budget management. 2) The comparison results of school administration according to sufficient economy philosophy in schools under khon kaen primary educational service area office 4, classified by school size, in overall, were found that teachers in schools with different sizes had significantly different opinions about school administration according to the philosophy of sufficiency economy of schools different at .01 level, and when considering each aspect, it was found that all aspects were significantly different at .01 level.

Keywords: School Administration, Philosophy of Sufficiency Economy, the Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 4

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566 - 2570) มีสถานะเป็นแผนระดับที่ 2 ซึ่งเป็นกลไกที่สำคัญในการแปลงยุทธศาสตร์ชาติไปสู่การปฏิบัติ และใช้เป็นกรอบสำหรับการจัดทำแผนระดับที่ 3 เพื่อให้การดำเนินงานของภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้องสามารถสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ ตามกรอบระยะเวลาที่คาดหวังไว้ได้ โดยพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ.2561 บัญญัติให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 มีผลบังคับใช้ถึงวันที่ 30 กันยายน 2565 ส่งผลให้กรอบระยะเวลา 5 ปีของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 เริ่มต้น ณ วันที่ 1 ตุลาคม 2565 ครอบคลุมปีงบประมาณ พ.ศ.2566-2570 ซึ่งเป็นระยะ 5 ปีที่สองของยุทธศาสตร์ชาติ โดยได้กำหนดทิศทางของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 ให้ประเทศสามารถก้าวข้ามความท้าทายต่าง ๆ เพื่อให้ "ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว(สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2565)

การพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" ตามเจตนารมณ์ของยุทธศาสตร์ชาติ ได้อาศัยหลักการและแนวคิด 4 ประการ 1)หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยสืบสาน รักษา ต่อยอดการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างมีเหตุผล ความพอประมาณ ภูมิคุ้มกัน บนฐานของความรู้ คุณธรรม และความเพียร โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับสถานการณ์และเงื่อนไข ระดับประเทศและระดับโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคตอันใกล้ และศักยภาพของทุนทางเศรษฐกิจทุนทางสังคมและทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อมของประเทศ 2) การสร้างความสามารถในการ "ล้มแล้ว ลุกไว" โดยมุ่งเน้นการพัฒนาใน 3 ระดับ การพร้อมรับ การปรับตัว การเปลี่ยนแปลงเพื่อพร้อมเติบโตอย่างยั่งยืน เพื่อเสริมสร้างความสามารถของบุคคลและสังคมในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเพื่อสนับสนุนให้ประเทศสามารถเติบโตได้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน 3) เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ โดยกำหนดทิศทางการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของแนวคิด "ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง" มุ่งเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชนทุกกลุ่ม ทั้งในมิติของการมีปัจจัยที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานที่เพียงพอ การมีสภาพแวดล้อมที่ดี การมีปัจจัยสนับสนุนให้มีสุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ 4) การพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว ประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีสมัยใหม่ และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ควบคู่กับการรักษาความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ รวมถึงการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิต การให้บริการและการบริโภคเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา, 2565)

การบริหารการศึกษา เป็นการดำเนินการของผู้บริหารสถานศึกษาในการวางแผนการจัดการศึกษา การนำแผนไปสู่การปฏิบัติด้วยจัดการองค์กร การนำองค์กร การประสานงาน และการประเมินผลเพื่อนำผลสะท้อนการดำเนินงานไปปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาร่วมกันของคนในสถานศึกษาหรือหน่วยงานทางการศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดของสถานศึกษาหรือหน่วยงานทางการศึกษา คือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีผลลัพธ์การเรียนรู้ที่พึงประสงค์ที่สามารถตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคพลิกผัน ซึ่งนอกจากจะส่งผลต่อความสามารถในการเรียนรู้เพื่อที่จะเรียนรู้ได้ด้วยตนเองแล้ว ยังต้องมีทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงอยู่ในโลกอนาคต ทั้งทักษะชีวิตและทักษะการทำงานตลอดจน มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างสงบสุขและยั่งยืน (สุกัญญา แซ่ม้อย, 2565) การบริหารสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ของกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามาปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อพัฒนากระบวนการทำงานให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่โรงเรียนได้ตั้งไว้ โดยมีขอบข่ายการบริหารสถานศึกษา 4 งาน ดังนี้ 1) การบริหารวิชาการ 2) การบริหารงบประมาณ 3) การบริหารงานบุคคล 4) การบริหารทั่วไป เพื่อพัฒนาศักยภาพของสถานศึกษาและผลผลิตของสถานศึกษาคือนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาออกไปให้เป็นที่ยอมรับของสังคม การบริหารสถานศึกษามีความสำคัญดังนี้ 1) การแบ่งงานกันทำ 2) อำนาจหน้าที่และการรับผิดชอบ 3) ความเป็นระเบียบวินัย 4) ความเป็นเอกภาพทางคำสั่ง 5) ความเป็นเอกภาพในทิศทาง 6) ผลประโยชน์ของบุคคลควรจะเป็นรองจากผลประโยชน์ของส่วนรวม 7) การให้ผลตอบแทน 8) การรวมอำนาจ 9)

สายการบังคับบัญชา 10) ความมีระเบียบ 11) ความเสมอภาค 12) ความมั่นคงของทีมงาน 13) ความคิดริเริ่ม และ 14) ความสามัคคี(จุฬามาส พัฒนศิริ, 2560)

กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายมุ่งพัฒนาสถานศึกษาทุกแห่ง ให้สามารถจัดกระบวนการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีคุณภาพด้วยความยั่งยืน จึงต้องมีการพัฒนา สถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง "สถานศึกษาพอเพียง" ให้เป็น "ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา" เพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการขยายผลการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ/หรือเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เป็นแหล่งศึกษาดูงานให้กับหน่วยงานและผู้สนใจ โดยได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาและประเมิน "ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา" แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง"สถานศึกษาพอเพียง" ให้เป็น "ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา" 1) สถานศึกษาที่จะพัฒนาเป็น "ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา"ต้องเป็นสถานศึกษาที่ได้รับประกาศใน "สถานศึกษาพอเพียง" ของกระทรวงศึกษาธิการ 2) การพัฒนา "สถานศึกษาพอเพียง" ให้เป็น "ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา" เป็นบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานต้นสังกัดในพื้นที่ โดยอาจร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ ในการดำเนินงานตามความเหมาะสม 3)การพัฒนา "ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา" ให้เป็นไปเพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการขยายผลการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และหรือเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับผู้เรียนเป็นแหล่งศึกษาดูงานให้กับหน่วยงานและผู้สนใจเข้าไปศึกษาเรียนรู้(กระทรวงศึกษาธิการ, 2565) การบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการระบุงถึงการบริหารจัดการสถานศึกษาที่คำนึงถึง 2 เงื่อนไข 3 หลักการ เพื่อเกิดความ สมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงใน 4 มิติ เพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการ คุณภาพการจัดการเรียนรู้ และคุณภาพของผู้เรียนให้เข้าใจ เห็นคุณค่าของการ อยู่อย่างพอเพียง และมีอุปนิสัยอยู่อย่างพอเพียง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565) ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นผู้บริหารมืออาชีพ มีความสามารถในการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อครูและบุคลากรทางการศึกษาที่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีคุณภาพ ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนทำให้นักเรียนมีความรู้ มีทักษะการคิด วิเคราะห์ และมีทักษะการปฏิบัติงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตามแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561-2580) และแผนการปฏิรูปประเทศ ด้านการศึกษา กำหนดให้มีการพัฒนาเด็กตั้งแต่ระดับปฐมวัยให้มีสมรรถนะและคุณลักษณะที่ดี สมวัยทุกด้านโดยการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ตระหนักถึงพหุปัญญาของมนุษย์ที่หลากหลาย มีเป้าหมายให้ผู้เรียนทุกกลุ่มวัยได้รับการศึกษาที่มี คุณภาพตามมาตรฐาน มีทักษะที่จำเป็นของโลกอนาคต สามารถแก้ปัญหา ปรับตัว สื่อสาร และ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีวินัย มีนิสัยใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมทั้งเป็น พลเมืองที่รู้สิทธิและหน้าที่ มีความรับผิดชอบและมีจิตสาธารณะ สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งมั่นในการพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็น “การศึกษาขั้นพื้นฐานวิถีใหม่ วิถีคุณภาพ” มุ่งเน้นความปลอดภัยในสถานศึกษา ส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพอย่าง เท่าเทียม และบริหารจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ จึงกำหนดนโยบายสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2564-2565 โดยมีการพัฒนาด้านความปลอดภัย พัฒนาระบบและกลไกในการดูแลความปลอดภัยให้กับผู้เรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษาและ สถานศึกษา จากภัยพิบัติและภัยคุกคามทุกรูปแบบ รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุข ภาวะที่ดี สามารถปรับตัวต่อโรคอุบัติใหม่และโรคอุบัติซ้ำ พัฒนาด้านโอกาสสนับสนุน ให้เด็ก ปฐมวัยได้เข้าเรียนทุกคน มีพัฒนาการที่ดี ทั้งทางร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ให้สมกับวัยดำเนินการให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างมี คุณภาพตามมาตรฐาน วางรากฐานการศึกษาเพื่ออาชีพ สามารถวิเคราะห์ตนเองเพื่อการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพตรงตามศักยภาพและความถนัดของตนเองรวมทั้งส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนที่มี ความสามารถพิเศษสู่ความเป็นเลิศ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ พัฒนา ระบบดูแลช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่อยู่ในการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อป้องกันไม่ให้ออกจากระบบ การศึกษารวมทั้งช่วยเหลือเด็กตกหล่นและเด็กออกกลางคันให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเท่า เทียมกันส่งเสริมให้เด็กพิการและผู้ด้อยโอกาส ให้ได้รับโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพมีทักษะใน การดำเนินชีวิตมีพื้นฐานในการประกอบอาชีพพึ่งตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4, 2565)

ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ขอนแก่น เขต 4 บางแห่ง พบว่า ปัญหาการบริหารงานตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง ดังรายงานผลการดำเนินการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 พบว่า ผลการดำเนินงานโดยรวมยังไม่บรรลุตาม เป้าหมาย และไม่เป็นที่น่าพอใจ ในด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ได้ดำเนินการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและ การจัดการศึกษา โดยมุ่งผลสัมฤทธิ์บริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของ

สถานศึกษาให้สามารถจัดกระบวนการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นสถานศึกษาพอเพียงอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ มีการปรับปรุงพัฒนาประยุกต์ใช้นวัตกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการ

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 เพื่อจะได้ทราบความก้าวหน้าของการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสถานศึกษา และผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยดังกล่าวจะเป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาในการวางแผนพัฒนาปรับปรุงแก้ไขหรือหาแนวทางสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ถูกต้อง เพื่อที่จะนำไปสู่การปฏิบัติให้สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการสู่การเรียนการสอน และการบริหารจัดการสถานศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดคุณภาพสูงสุดจนสามารถนำไปสู่ประสิทธิผลสูงสุดที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนในสถานศึกษาแต่ละแห่งต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4
2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 172 คน ครูผู้สอน จำนวน 1,323 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 1,495 คน จากจำนวนสถานศึกษาทั้งสิ้น 175 แห่ง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 จำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 36 คน ครูผู้สอน จำนวน 280 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 316 คน และสถานศึกษาจำนวน 56 แห่ง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการคำนวณจากสูตรของ Taro Yamane 1973 ที่ระดับความคลาดเคลื่อนในการสุ่ม .05 และ ใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ Stratified Random Sampling

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยในครั้งนี้มุ่งการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 กระทรวงศึกษาธิการ. (2546) โดยยึดหลัก 3 ห่วง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมี ภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง และ 2 เงื่อนไข คือ ความรู้ คุณธรรม สำนึกนโยบายและแผน สำนักงาน ปลัดกระทรวงมหาดไทย(2560) ประกอบด้วย 1) ด้านการบริหารวิชาการ 2) ด้านการบริหาร งบประมาณ 3) ด้านการบริหารบุคคล และ 4) ด้านการบริหารทั่วไป

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามมี 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง มีลักษณะแบบสอบถามเป็นการตรวจสอบ รายการ(Check List) ประกอบด้วย สถานศึกษาขนาดเล็ก สถานศึกษาขนาดกลาง สถานศึกษา ขนาดใหญ่ และสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 มี ลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งมี 5 ระดับ ตามวิธีการของ ลิเคิร์ท (Likert) (บุญชม ศรีสะอาด, 2554) ประกอบด้วย 4 ด้าน 1) ด้านการบริหารวิชาการ 2) ด้านการบริหาร งบประมาณ 3) ด้านการบริหารบุคคล และ 4) ด้านการบริหารทั่วไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป จากแบบสอบถามดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับขนาดของสถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียง

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาเป็นมาตรประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

4.3 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วแปลความหมายตามเกณฑ์

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยวิจัยการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ ด้านการบริหารวิชาการ รองลงมาคือ ด้านการบริหารทั่วไป ด้านการบริหารบุคคล ตามลำดับ และด้านที่มีการปฏิบัติต่ำที่สุดคือ ด้านการบริหารงบประมาณ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวม

การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา	ระดับพฤติกรรม			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1. ด้านการบริหารวิชาการ	4.01	0.46	มาก	1
2. ด้านการบริหารงบประมาณ	3.87	0.61	มาก	4
3. ด้านการบริหารบุคคล	3.91	0.65	มาก	3
4. ด้านการบริหารทั่วไป	3.97	0.54	มาก	2
ภาพรวม	3.94	0.54	มาก	

จากตารางที่ 1 การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.94, S.D. = 0.54) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการบริหารวิชาการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.01, S.D. = 0.46) รองลงมา คือ ด้านการบริหารทั่วไป ($\bar{X}$ = 3.97, S.D.= 0.54) ด้านการบริหารบุคคล ($\bar{X}$ = 3.91, S.D.=0.65) ตามลำดับ และด้านที่มีการปฏิบัติต่ำที่สุด คือ ด้านการบริหารงบประมาณ ($\bar{X}$ = 3.87, S.D.= 0.61)

2. ผลการเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวม พบว่า ครูผู้สอนที่อยู่ในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ทุกด้าน ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's Method) ดังนี้ ด้านรวม เป็นรายคู่ พบว่า ครูผู้สอนที่ทำงานในสถานศึกษาขนาดเล็กกับสถานศึกษาขนาดกลาง มีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่แตกต่างกัน ด้านการบริหารวิชาการ เป็นรายคู่ พบว่า ครูผู้สอนที่ทำงานในสถานศึกษาขนาดกลางกับสถานศึกษาขนาดใหญ่ มีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่แตกต่างกัน ด้านการบริหารงบประมาณ เป็นรายคู่ พบว่า ครูผู้สอนที่ทำงานในสถานศึกษาขนาดเล็กกับสถานศึกษาขนาดกลาง มีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่แตกต่างกัน ด้านการบริหารบุคคล เป็นรายคู่ พบว่า ครูผู้สอนที่ทำงานในสถานศึกษาขนาดเล็กกับสถานศึกษาขนาดกลาง มีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่แตกต่างกัน ด้านการบริหารทั่วไป เป็นรายคู่ พบว่า ครูผู้สอนที่ทำงานในสถานศึกษาขนาดเล็กกับสถานศึกษาขนาดกลาง มีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

จากการศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 มีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษามีความตระหนักและให้ความสำคัญเกี่ยวกับการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย หลักความพอประมาณ หลักความมีเหตุผล หลักการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว เงื่อนไขความรู้ เงื่อนไขคุณธรรม มาบูรณาการในการบริหารสถานศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม อาทิ การบริหารวิชาการซึ่งเป็นหัวใจหลักของการบริหารสถานศึกษา มีการนำแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน มีการส่งเสริมและสนับสนุนในการผลิตสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษาให้สอดคล้องตามหลักความพอประมาณ มีเหตุผล อันจะ

ส่งผลต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงจากแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้แก่กันเรียน ด้านการบริหารงบประมาณ ได้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการการใช้งบประมาณตามโครงการต่าง ๆ อย่างชัดเจนจนสามารถตรวจสอบได้ และมีการจัดทำแผนปฏิบัติงานในการจัดสรรงบประมาณตามโครงการต่าง ๆ ด้านการบริหารบุคคล ได้มีการจัดให้มีบุคลากรที่พอเพียงต่อการจัดการเรียนการสอน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต และด้านการบริหารงานทั่วไป มีการพัฒนาอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่ดีเพื่อป้องกันอันตรายและอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นกับผู้เรียน และบุคลากร สอดคล้องกับงานวิจัยของ มานิตย์ พานแสง (2560) ได้ศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษา เขต 40 ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ราชวรธานี กิมเสาร์ (2561) ได้ศึกษา การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Peter Calkins (2009) ได้ศึกษา รูปแบบเศรษฐกิจพอเพียง ช่วงระยะเวลาที่หลากหลายและดีที่สุดเพื่อนักวางแผนการพัฒนาท้องถิ่น พบว่า ในปัจจุบันการควบคุมทรัพยากรที่มีอยู่ เศรษฐกิจและสังคมเป็นความต้องการของเหล่านักวางแผนทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยกำหนดเป็นแผน 5 ปี เพื่อการควบคุมปัญหาให้ดีที่สุด การวิเคราะห์รูปแบบความรับผิดชอบทางสังคมมีรูปแบบที่ถูกจำกัดที่จะวิเคราะห์ให้ได้หลากหลาย ด้วยวิธีการลงมือทดลอง และสังคมได้ถูกละเลยจากการควบคุมนำไปสู่ความล้มเหลวในทางปฏิบัติ มีการคดโกงที่นำไปสู่ความเสี่ยงในกิจกรรมที่หลากหลายทางการค้า การปกครอง การลงทุน การบริโภค การขาย และการผลิต รูปแบบโปรแกรม MOTAD เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพเพื่อการวิเคราะห์การตัดสินใจที่ซับซ้อน แต่โปรแกรมเหล่านี้ไม่ได้นำไปปรับใช้กับรูปแบบความรับผิดชอบทางสังคมในอดีตที่ผ่านมา รวมทั้งหลักเกณฑ์ทางจริยธรรมเหมือนเช่นที่มีอยู่ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประเทศไทย การวิจัยนี้เป็นการศึกษาหาสิ่งที่ดีที่สุด โปรแกรมป้องกันและควบคุมความเสี่ยง และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ใช้เป็นกรณีศึกษาของตำบลในภาคเหนือของประเทศไทย โดยมีกระบวนการ 7 ขั้นตอนที่น่าสนใจไปสู่การตัดสินใจในระดับท้องถิ่น และเหล่านักวางแผนจากผู้ที่มีมุมมองในด้านที่ดี โดยการสร้างแผนระยะ 5 ปีเพื่อการป้องกันสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบริหารวิชาการ เป็นด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า มีการน้อมนำแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในหลักสูตรสถานศึกษาอย่างเหมาะสม จัดหา พัฒนาสื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม จัดทำ พัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเหมาะสม ศึกษาวิเคราะห์วิจัย เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนหน่วยการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเหมาะสม สนับสนุนการจัดสภาพห้องเรียนให้อื้อต่อการเรียนการสอน โดยใช้แหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาและในท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่าง

เหมาะสม จัดแสดง เผยแพร่ผลงานของนักเรียนที่เกิดจากการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม มีการดำเนินการตามแผนงาน โครงการ กิจกรรม ด้านวิชาการที่ส่งเสริมการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนอย่างเหมาะสม เผยแพร่สื่อการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนทั้งในและนอกสถานศึกษาอย่างเหมาะสม มีการวัดผลและประเมินผลด้วยวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลายครอบคลุมหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการนำผลการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล ไปปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมานิตย์ พานแสง (2560) ได้ศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษา เขต 40 พบว่า ด้านการบริหารวิชาการ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ราษฎร์ธานี กิมเสาร์ (2561) ได้ศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ด้านที่มีระดับการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ รองลงมาด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และ ด้านการบริหารงานทั่วไป ตามลำดับ และสอดคล้องกับ โสธรศรีอรุณ (2563) ได้ศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 พบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ รองลงมาด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานงบประมาณ และด้านการบริหารงานทั่วไป ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวม พบว่า ครูผู้สอนที่อยู่ในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาได้ยึดหลักความพอประมาณ หลักความมีเหตุผล หลักการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว เงื่อนไขความรู้ เงื่อนไขคุณธรรม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการคำนึงถึงบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่งว่ามีความแตกต่างกัน และมีการคำนึงถึงขนาดของสถานศึกษาก็มีความแตกต่างเช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นผลอันเนื่องมาจากข้อจำกัดเกี่ยวกับงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัดที่มีความแตกต่างกัน จึงทำให้ครูผู้สอนที่อยู่ในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของ

มานิตย์ พานแสง (2560) ได้ศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษา เขต 40 ผลการวิจัย พบว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา จำแนกตามขนาด โดยภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของราษฎร์ธานี กิมเสาร์ (2561) ได้ศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา จำแนกตามตำแหน่งและขนาดของโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการวิจัยการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติต่ำที่สุด คือ ด้านการบริหารงบประมาณ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการนำผลการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล มาพัฒนาปรับปรุงการบริหารจัดการงบประมาณตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเหมาะสม เพื่อให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพ

จากผลการเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการบริหารสถานศึกษาให้มีความสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับขนาดของสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545*. กรุงเทพฯ : ศรุสภา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *แนวทางการนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา*. กรุงเทพฯ : ศรุสภา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). *แนวทางการพัฒนาและประเมินสถานศึกษาพอเพียงเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา*. กรุงเทพฯ : ศรุสภา.
- มานิตย์ พานแสง. (2561). *การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 40*.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.

- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาสน.
- ราษฎร์ธานี กิมเสาร์. (2561). *การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3*.
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- สุกัญญา แซ่ม้อย. (2565). *การบริหารวิชาการที่ตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคพลิกผัน*.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- โสธร ศรีอารุ. (2563). *การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงรายเขต 3*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยพะเยา
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4. (2565). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565*. ขอนแก่น : ผู้แต่ง
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสาม พ.ศ. 2566-2570*. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- Peter, C. (2009). *Sufficiency Economy Matrices :Multi-Period Optimization for Local Development Planners*. Journal of Econommics and Management. 5 (2) : 305-332.
- Yamane, Taro. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis. Third edition*. New York: Harper and Row Publication.

ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผล
ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาขอนแก่นเขต 4

RELATIONSHIP BETWEEN GOOD GOVERNANCE ADMINISTRATION
AND SCHOOL EFFECTIVENESS UNDER KHON KAEN PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4

¹อภิญญา สัมฤทธิ์ และ ²วิเชียร รุ้ยยืนยง

¹Apinya Sumrit and ²Wichian Rooyuenyong

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย

Northeastern University, Thailand

¹648311009@neu.ac.th

Received: January 6, 2023; Revised: February 21, 2023; Accepted: March 24, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เพื่อศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษา 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหารและครู จำนวน 316 คนกำหนดขนาดโดยใช้สูตร Taro Yamane สุ่มโดยลำดับชั้น โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และการเลือกอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามการบริหารตามหลักธรร

¹ นักศึกษา, สาขาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

² อาจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

มาภิบาลและแบบสอบถามประสิทธิผลของสถานศึกษา แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีระดับค่าIOC(index of item-objective congruence) 0.86 มีค่าความเชื่อมั่นของ ครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) = 0.83 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean)ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน(Pearson Product Moment Correlation) ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากอนแก่น เขต 4 อยู่ในระดับมากที่สุด 2) ประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากอนแก่นเขต 4ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากอนแก่นเขต 4 อย่างมีนัยสำคัญที่ .01 โดยมีความสัมพันธ์ในระดับมาก($r = 0.785$)

คำสำคัญ : หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา, ประสิทธิผลของสถานศึกษา, ความสัมพันธ์

Abstract

The purposes of this study were 1) to study the school administration according to the principles of good governance of school administrators, 2) to study the effectiveness of schools and 3) to study the relationship between the administration according to the principles of good governance of school administrators and effectiveness of schools under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 4. The sample group consisted of administrators and teachers, with the total number of 316 people. The sample sized was determined by Taro Yamane formula using school-based stratified sampling and simple random sampling. The instrument used was a 5 -level rating scale questionnaire on administration according to the principles of good governance and school's with IOC (index of item-objective congruence) level of 0.86 and Cronbach's Alpha Coefficient = 0.83. The statistics used in data analysis comprised percentage, mean, standard deviation and Pearson Product Moment Correlation. The research results were found that: 1) The administration according to the principles of good governance of school administrators under Khon Kaen Primary Educational Service

Area Office 4 was rated at the highest level.2) The effectiveness of schools under under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 4 was rated at the highest level. 3) Administration according to the principles of good governance of school administrators had a positive relationship with the effectiveness of schools under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 4 at a high level with significance of .01 and a high level of relationship ($r = 0.785$).

Keywords: Good Governance of School Administrators, Effectiveness of School, Relationship

บทนำ

ธรรมาภิบาล หรือ “Good Governance” มีที่มาจากวิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้งในปี พ.ศ. 2540 ส่งผลให้ประเทศในทวีปเอเชียมีปัญหาทางเศรษฐกิจ จนต้องขอความช่วยเหลือจาก ธนาคารโลก (World Bank) และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ซึ่งองค์กรเหล่านี้มีความเห็นว่าประเทศในทวีปเอเชียที่“ธรรมาภิบาลประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ เนื่องจากการขาดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงาน ดังนั้น เมื่อประเทศไทยขอความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ ทำให้องค์กรเหล่านี้ตั้งเงื่อนไขต้องปรับปรุงให้เกิดธรรมาภิบาลในการบริหารงาน ทั้งนี้ ได้มีการนิยาม คำว่า Good Governance กันไปหลากหลาย ได้แก่ การบริหารการปกครองที่ดี ธรรมาภิบาลธรรมาภิบาลแห่งชาติสุประศาสนการ ฯลฯ ดังนั้น เพื่อให้ทางราชการได้ใช้คำว่า Good Governance ไปในแนวทางเดียวกัน ราชบัณฑิตยสถานได้กำหนดให้ แปลว่า“การปกครองที่ดี” ซึ่งสรุปความหมายในทางรัฐศาสตร์ หมายถึง การบริหารงานโดยประชาธิรัฐซึ่งมีการส่งเสริมให้มีการเชื่อมโยงเป็น พหุพาและประสานการสนับสนุนซึ่งกันและกัน ระหว่างองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชน ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน และความรับผิดชอบของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ที่มีต่อประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล โปร่งใส เสมอภาค และเป็นธรรม ส่วนคำว่า “ธรรมาภิบาล” ก็มีความหมายเหมือนกับคำว่า การปกครองที่ดี โดยคนทั่วไปมักพูดติดปากมากกว่าคำอื่นๆ มี 6 หลักได้แก่(1) หลักนิติธรรม(2) หลักคุณธรรม(3) หลักความโปร่งใส(4) หลักความมีส่วนร่วม(5) หลักความรับผิดชอบ(6) หลักความคุ้มค่า(ส่วนส่งเสริมการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี สำนักมาตรฐานการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น,2556)

หลักธรรมาภิบาลกับการศึกษา(Good Governance) การกระจายอำนาจการมีส่วนร่วมทางการศึกษา นับเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ในการปฏิรูปการศึกษาตามเจตนารมณ์แห่ง พ.ร.บ.

การศึกษาฯ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 เพราะจะช่วยให้มีคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา/หน่วยงานทางการศึกษา และบริหารจัดการโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ อาทิการสร้างหลักสูตรอันเหมาะสมของท้องถิ่นที่ทันสมัย ทันโลก ผสมผสานกับภูมิปัญญาของท้องถิ่น สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ทำให้เกิดการประหยัดการใช้ทรัพยากรในด้านต่างๆ อาทิ ทรัพยากรบุคคล งบประมาณ เพราะทุกภาคส่วนร่วมพัฒนาโดยเข้ามามีส่วนร่วมในความรับผิดชอบ เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา ผลจากการเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบ มีผลทำให้การจัดการศึกษาในท้องถิ่นดีขึ้น สอดคล้องกับระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542 ไว้ใน ข้อ 4 หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ที่ระบุไว้ในข้อย่อย 4.2 ว่าในการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ควรจัดหรือส่งเสริมให้สังคมไทยอยู่บนพื้นฐานของหลักสำคัญอย่างน้อย 6 ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบและหลักความคุ้มค่าคุ้มทุน โดยเฉพาะ หลักการมีส่วนร่วม เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยการแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ หรืออื่นๆ และข้อ 6 แนวทางปฏิบัติในข้อย่อย 6.3 เร่งรัดให้เกิดการปฏิรูปและเปลี่ยนแปลงในการบริหารภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิรูประบบราชการ และการปฏิรูปการศึกษา (สำเริง กลอนโพธิ์, 2553)

ปัญหาด้านการศึกษาในปัจจุบันการศึกษาไทย มีคุณภาพลดลง และมีมาตรฐานในการศึกษาที่ตกต่ำลงเรื่อยมา จากผลการจัดอันดับการศึกษาขององค์ระหว่างประเทศ ซึ่งมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของทั่วโลก คือการจัดอันดับ IMD ประจำปี 2565 ในด้านการศึกษา อยู่อันดับที่ 53 ของโลก เมื่อผลจากการจัดอันดับการศึกษาในครั้งนี้ ได้สร้างความสั่นสะเทือนแก่กระทรวงศึกษาธิการ เนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการเป็นกลไกสำคัญของภาครัฐ ที่มีบทบาทและหน้าที่ในการบริหารจัดการการศึกษาของชาติ ที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่ออย่างไม่มีอาจหลีกเลี่ยงได้ การปฏิรูปการศึกษาที่ดำเนินการกันมาเป็นเวลากว่า 10 ปีแล้วนั้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อยกระดับและพัฒนาการศึกษาของประเทศชาติ ให้มีคุณภาพและมาตรฐาน แต่ก็ไม่บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย เนื่องจากเป็นเพียงแค่การปฏิรูปในเชิงปริมาณ หาใช่การปฏิรูปในเชิงคุณภาพไม่ ส่วนเรื่องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กร ก็เน้นแต่การก่อสร้างอาคารเรียนต่าง ๆ ละเลยการพัฒนาคุณภาพครูและกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายที่ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาของชาติ โดยทุ่มงบประมาณแผ่นดินให้กับกระทรวงศึกษาธิการมากกว่าทุกกระทรวง เมื่อเปรียบเทียบกับงบประมาณการลงทุนอย่างมากมายกับการศึกษาของชาติกับผลลัพธ์ที่ได้จากการจัดอันดับการศึกษา นับว่าเป็นการลงทุนที่ไม่คุ้มค่าเพราะใช้งบประมาณมากแต่ความ

สัมฤทธิ์ผลทางการศึกษามีน้อย ถือได้ว่าเป็นความล้มเหลวของการศึกษาที่ไม่สามารถพัฒนาไปสู่ความเจริญก้าวหน้าเท่าที่ควรจะเป็น กระทรวงศึกษาธิการจึงต้องย้อนกลับไปสำรวจและพิจารณาถึงปัญหาน้อยใหญ่นานัปการอย่างมีเหตุผล และมีความเหมาะสมบนพื้นฐานแห่งความเป็นจริง การศึกษาของชาติจึงจะมีคุณภาพและมาตรฐานที่จะนำพาคนในชาติไปสู่การ เป็นผู้มีการศึกษาในอนาคต(ทวีศักดิ์ อุณจิตติกุล, 2556)

ภายใต้สถานการณ์ที่เป็นปัญหาและท้าทายการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจึงมีความสำคัญปัจจุบันแนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาลได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง ทั้งองค์การภาครัฐ และภาคเอกชนได้ให้ความสำคัญ และนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้กับการบริหารองค์การธรรมาภิบาลเกี่ยวข้องกับการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพสู่ประชาชน โดยมุ่งให้เกิดความเป็นอิสระในการบริหารงานการลด การควบคุม ให้ผู้บริหารสามารถปฏิบัติงานได้ลุล่วงตามเป้าหมาย สถาบันที่ทำหน้าที่บริหารงานภาครัฐจะให้ธรรมาภิบาลเป็นเสมือนเครื่องมือในการพัฒนาขีดความสามารถ โดยมีการส่งเสริมบทบาทให้เกิดการทำงานที่ปราศจากการคอร์รัปชั่น หรือการไม่นำผลประโยชน์ของสาธารณะมาใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตัว มีการใช้หลักนิติธรรมในการดำเนินงาน หรือการสร้างกรอบในการดำเนินงาน เพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องกับหลักนิติธรรม ลดกฎระเบียบที่มากจนเกินไปที่เป็นต้นเหตุของการทำงานที่ล่าช้า มีการจัดลำดับความสำคัญของเป้าหมาย การดำเนินงานให้ชัดเจนเพื่อให้การจัดทรัพยากรเป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม มีกระบวนการตัดสินใจที่โปร่งใส มีกติกาในการบริหารงาน ซึ่งตามที่พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ และวิธีบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ได้กำหนดขอบเขตของคำว่าการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และวางแนวทางในการปฏิบัติราชการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายคือ 1) เกิดประโยชน์สุขของประชาชน 2) เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ 3) มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ 4) ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น 5) มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อเหตุการณ์ 6) ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองความต้องการ 7) มีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ และในปี พ.ศ.2555 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการได้ทบทวนวิเคราะห์ หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีใหม่ เพื่อให้หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี มีความง่ายต่อความเข้าใจ และสะดวกต่อการจดจำ และนำไปปฏิบัติรวมทั้งมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพบริบทของประเทศไทย ซึ่งได้นำเอาประเด็นที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องรวมไว้ด้วยกันเป็นหมวดหมู่ นอกจากนี้ยังได้ให้ความสำคัญในเรื่องของทัศนคติ และพฤติกรรมของตัวบุคคลทั้งในระดับผู้นำและระดับผู้ปฏิบัติงาน โดยเห็นควรให้มีการเพิ่มเติมประเด็นในเรื่องการสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมและจริยธรรมอัน เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 279 ซึ่งกำหนดให้มีมาตรฐาน

ทางจริยธรรมสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่ละประเภท อันประกอบไปด้วยค่านิยมหลักที่สำคัญ 9 ประการ ได้แก่ 1) การยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม 2) การมีจิตสำนึกที่ดี ซื่อสัตย์ สุจริตและรับผิดชอบ 3) การยึดถือประโยชน์ของประเทศชาติเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตัว และไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน 4) การยืนหยัด ทำในสิ่งที่ถูกต้อง เป็นธรรมและถูกกฎหมาย 5) การให้บริการแก่ประชาชนด้วยความรวดเร็ว มีอัธยาศัย และไม่เลือกปฏิบัติ 6) การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนอย่างครบถ้วน ถูกต้อง และไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง 7) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน รักษามาตรฐานให้มีคุณภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ 8) การยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และ 9) การยึดมั่นในหลักจรรยาบรรณวิชาชีพขององค์กร (วิชญ์ เครืองาม, 2555)

ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ของผู้บริหารสถานศึกษาการศึกษาประถมศึกษา ขอนแก่น เขต 4 บางแห่ง พบว่าปัญหาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ดังรายงานผลการดำเนินการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 พบว่า ผลการดำเนินงานโดยรวมยังไม่บรรลุตามเป้าหมายและไม่เป็นที่น่าพอใจ โดย ด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ได้ดำเนินการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร และการจัดการศึกษา โดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ บริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล เน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ มีการปรับปรุงพัฒนาประยุกต์ใช้นวัตกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการ ทั้ง 4 ด้าน คือ วิชาการ บริหารบุคคล บริหารงบประมาณ และการบริหารทั่วไป แต่ยังพบปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการ และการดำเนินงานตามแผนงาน โครงการ/กิจกรรม การได้รับงบประมาณในการบริหารจัดการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จากหน่วยงานต้นสังกัด ล่าช้า ไม่เป็นไปตามกรอบงบประมาณและปฏิทินที่กำหนดส่งผลต่อการบริหารงบประมาณ การดำเนินโครงการบางโครงการ ไม่ได้ดำเนินการตามปฏิทินที่วางไว้ หากผู้บริหารสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 มีความตระหนักและนำการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลเป็นกรอบแนวทางสำคัญในการบริหารงานในสถานศึกษาให้ตั้งอยู่ในความเที่ยงธรรม สร้างการมีส่วนร่วม สามารถตรวจสอบได้ เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน นำไปสู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลัก ธรรมาภิบาลของสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยการศึกษาการบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาล โดยคำนึงถึงประสิทธิผลของสถานศึกษาและสถานศึกษาสามารถนำความรู้ไปใช้กำหนดนโยบาย การวางแผน และการกำหนดแนวทางในการบริหารสถานศึกษา เพื่อศึกษาการ

บริหารงานสถานศึกษา และแนวทางในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะนำไปสู่การพัฒนา 6 คุณภาพการศึกษาของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 สามารถนำข้อมูลผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาการบริหารงาน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 4
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 จำนวน 175 แห่ง ผู้ให้ข้อมูลจำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 172 คน และครู จำนวน 1,450 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 1,649 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ได้มาด้วยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการคำนวณจากสูตรของ Taro Yamane 1973 ที่ระดับความคลาดเคลื่อนในการสุ่ม .05 สุ่มโดยลำดับขั้น โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และการเลือกอย่างง่าย จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 36 คน และครู จำนวน 280 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 316 คน และใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น ภูมิ Stratified Random Sampling

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 4 โดยได้ศึกษารูปแบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลและสังเคราะห์งานจากนักวิชาการ ตามทฤษฎีกรอบแนวคิด และงานวิจัย ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย (2560) ; กมลพรรณ พึ่งด้วง (2560) ; วันรบ บุญ น่ำ (2561) ; Graham et al. (2003) ; United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific(2009) ; วนัฐนันท์ กมลบุรณ์ (2561) และอุษารัตน์ ดาวลอย (2561) มีหลัก 8 ประการ คือ 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักการมีส่วนร่วม 5) หลักความรับผิดชอบ 6) หลักความคุ้มค่า 7) หลักความเสมอภาค และ 8) หลักประสิทธิผล

ศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 4 โดยใช้ตามหลักทฤษฎีของ มอทท์(Mott, 1972) กล่าวว่า ประสิทธิผลของโรงเรียนประกอบด้วยความสามารถ 4 ประการ ได้องค์ประกอบ 4 ด้านดังนี้ 1) ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง 2) ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก 3) ด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหาในสถานศึกษา 4) ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดยการศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญนำมาสร้างเป็นแบบสอบถาม มี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลรายละเอียดส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นการสำรวจรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นกับระดับการบริหารของผู้บริหาร โดยใช้หลักธรรมาภิบาลทั้ง 8 คือ หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า หลักคุณธรรม หลักเสมอภาค และหลักประสิทธิผล มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลของสถานศึกษา 4 ด้าน คือ 1) ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง 2) ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก 3) ด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหาในสถานศึกษา 4) ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษามีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยเลือกวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่สอดคล้องกับสมมติฐาน วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน โดยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา กับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ได้สรุปผลวิจัยได้ดังนี้

1. การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวม พบว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา

การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของ ผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
ด้านหลักนิติธรรม	4.48	0.63	มาก	5
ด้านหลักความโปร่งใส	4.50	0.56	มากที่สุด	3
ด้านหลักการมีส่วนร่วม	4.54	0.59	มากที่สุด	2
ด้านหลักความรับผิดชอบ	4.46	0.64	มาก	6
ด้านหลักความคุ้มค่า	4.54	0.55	มากที่สุด	1
ด้านหลักคุณธรรม	4.49	0.61	มาก	4
ด้านหลักความเสมอภาค	4.49	0.61	มาก	4
ด้านหลักประสิทธิผล	4.42	0.69	มาก	7
ภาพรวม	4.50	0.45	มากที่สุด	

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 4 พบว่า โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ใน

ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$, S.D.= 0.45) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ข้อที่มีระดับการปฏิบัติสูงสุดคือด้านหลักความคุ้มค่า ($\bar{X} = 4.54$, S.D.= 0.055) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านหลักการมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 4.54$, S.D.= 0.59) อยู่ในระดับมากที่สุด ถัดมาคือ ด้านหลักความโปร่งใส ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.56)อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับและด้านที่มีการปฏิบัติต่ำที่สุด คือด้านหลักประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.69) อยู่ในระดับมาก

2. ประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประสิทธิภาพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวมพบว่าการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา

ประสิทธิภาพของสถานศึกษา	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1. ประสิทธิภาพในการพัฒนานักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง	4.61	0.44	มากที่สุด	3
2. ประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในยุค ไทยแลนด์ 4.0	4.69	0.46	มากที่สุด	1
3. ประสิทธิภาพในการปรับเปลี่ยนและการพัฒนาสถานศึกษา	4.65	0.54	มากที่สุด	2
4. ประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา	4.40	0.55	มาก	4
ภาพรวม	4.59	0.38	มากที่สุด	

จากตารางที่ 2 พบว่า ประสิทธิภาพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวมพบว่าการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$, S.D.= 0.38) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ข้อที่มีระดับการปฏิบัติสูงสุดคือประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในยุค ไทยแลนด์ 4.0 ($\bar{X} = 4.69$, S.D.= 0.46) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านประสิทธิภาพในการปรับเปลี่ยนและการพัฒนาสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.65$, S.D.= 0.54) อยู่ในระดับมากที่สุด ถัดมาคือ ด้านประสิทธิภาพในการพัฒนานักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ($\bar{X} = 4.61$, S.D.= 0.44) อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ และด้านที่มีการปฏิบัติต่ำที่สุด คือ ประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.40$, S.D.= 0.55) อยู่ในระดับมาก

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร สถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวม ดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ของการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 4 (Pearson's Correlation Coefficient)

ตัวแปร	Y1	Y2	Y3	Y4	Y
X1	0.349**	0.381**	0.363**	0.740**	0.571**
X2	0.547**	0.420**	0.444**	0.533**	0.599**
X3	0.538**	0.345**	0.536**	0.468**	0.584**
X4	0.451**	0.353**	0.580**	0.508**	0.595**
X5	0.469**	0.407**	0.488**	0.458**	0.570**
X6	0.723**	0.594**	0.268**	0.583**	0.655**
X7	0.590**	0.290**	0.533**	0.436**	0.565**
X8	0.389**	0.209**	0.647**	0.481**	0.543**
X	0.679**	0.509**	0.632**	0.716**	0.785**

** แทน ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

จากตารางตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ของการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 4 โดยภาพรวมพบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ในทิศทางบวกและมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับมาก($r = 0.785$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 4 ในแต่ละด้าน กับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 4 พบว่าด้านที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุดคือ หลักความคุ้มค่า มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับมาก ($r = 0.655$) รองลงมาคือหลักคุณธรรม มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับปานกลาง($r = 0.599$) ถัดมาคือด้านหลักการมีส่วนร่วม มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับปานกลาง ($r = 0.595$) และด้านที่มีความสัมพันธ์กันต่ำที่สุด คือ ด้านหลักประสิทธิผลมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับปานกลาง ($r = 0.543$)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 4 อภิปรายผลได้ดังนี้

1. การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวมพบว่าการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีระดับการปฏิบัติสูงสุดคือด้านหลักความคุ้มค่า รองลงมาคือ ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักคุณธรรมและด้านหลักความเสมอภาค ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักความรับผิดชอบ ตามลำดับ และด้านที่มีการปฏิบัติต่ำที่สุด คือด้านหลักประสิทธิผล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามีการส่งเสริมการรักษาและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์และสามารถใช้ได้อย่างยั่งยืน ใช้ทรัพยากรทางการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (อัญชลี โลเชียงสาย, 2564) ทำการวิจัยเรื่องการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรีเขต 3 ผลการวิจัยพบว่าระดับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวม และรายด้านที่อยู่ในระดับมากที่สุดได้แก่ ความรับผิดชอบ คุณธรรม ความคุ้มค่าความมีส่วนร่วม และรายด้านที่อยู่ในระดับมากที่สุดได้แก่ความโปร่งใส และนิติธรรม ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (กมลพรรณ พึ่งดวง, 2560) ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า โดย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้าน โดยเรียงลำดับ ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ หลักคุณธรรมและจริยธรรมกับหลักความเสมอภาค ส่วนที่คงเหลือ 8 ด้าน อยู่ใน ระดับมากโดยเรียงลำดับ ค่าเฉลี่ยลดจากมากไปหาน้อย ดังนี้ หลักความเปิดเผยและโปร่งใส หลักการกระจายอำนาจ หลักนิติธรรม หลักการมีส่วนร่วมและการ มุ่งเน้นฉันทามติ หลักประสิทธิผล หลักประสิทธิภาพ หลักการะรับผิดชอบและสามารถตรวจสอบได้ และหลักการตอบสนอง

2. ประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวมพบว่าการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ข้อที่มีระดับค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ประสิทธิผลในการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในยุค ไทยแลนด์ 4.0 รองลงมาคือ ด้านประสิทธิผลในการปรับเปลี่ยนและการพัฒนาสถานศึกษา ถัดมาคือ ด้านประสิทธิผลในการพัฒนานักเรียนที่มีผลลัพธ์ทาง การเรียนสูง ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ประสิทธิผลในการแก้ปัญหา

ภายในสถานศึกษา ผลวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีกระบวนการส่งเสริมนักเรียนให้ได้รับการพัฒนาทักษะในการประยุกต์และเข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถและทักษะที่เหมาะสม ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ประสบความสำเร็จในการยกระดับคุณภาพการศึกษาในภาพรวม อีกทั้งสถานศึกษามีความสามารถในการพัฒนาผู้เรียนในทุกด้านสอดคล้องกับ (อัญชลี โลเชียงสาย, 2564) ทำการวิจัยเรื่องการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่าประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยภาพรวม และรายด้านที่อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก การปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน การผลิตนักเรียนที่มี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และรายด้านที่อยู่ในระดับมาก คือ การแก้ปัญหาภายในโรงเรียน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ (ทิพวรรณ สำเภาแก้ว, 2560) ที่วิจัยเรื่องปัจจัยการบริหารที่ส่งผลของสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิผลของ สถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา ความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา ความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และความสามารถในการพัฒนาเจตคติทางบวกของนักเรียน ตามลำดับ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวมพบว่า ความสัมพันธ์ของการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 4 มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ในทิศทางบวก และมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 4 ในแต่ละด้านกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 4 พบว่าด้านที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุดคือ หลักความคุ้มค่า ผลวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารรรณงค์ให้ครูมีจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรอย่างจำกัดมีการวางแผนจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ส่งเสริมให้ครูใช้วัสดุอุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ในห้องเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีการดูแลบำรุงรักษาและซ่อมแซมอาคารสถานที่ให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้อย่างสม่ำเสมอ ทำให้สามารถวางแผนการดำเนินงานและบริหารจัดการภายในสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย โดยพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ความสำเร็จคุณลักษณะความพึงพอใจของผู้รับบริการและรวมไปถึงคุณภาพของการจัดการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ

ภายในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ(อุษารัตน์ ดาวลอย,2561) เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี 4 พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 สระบุรีมีทิศทางบวกและขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.897 อย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (กมลพรรณ พึ่งดวง,2560) เรื่องการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร พบว่าการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (วัชรเศวต วงษ์เฉลียง,2564) เรื่องธรรมาภิบาลของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างธรรมาภิบาลของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรีมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีความสัมพันธ์แบบคล้อยตามกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัย ที่ว่า ธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรีมีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ หากผู้บริหารสถานศึกษาใช้ธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษาภายใต้การดำเนินงานด้วยความโปร่งใส รับผิดชอบ สามารถตรวจสอบได้ เพื่อมุ่งประโยชน์สุขให้เกิดกับประชาชน และยังเป็นการมุ่งจัดสรรทรัพยากรขององค์การอย่างคุ้มค่า และเป็นระบบตามกฎหมายมีการดำเนินงานที่เป็นระเบียบ มีประสิทธิภาพ เสมอภาค และเป็นธรรม ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานก่อให้เกิดการตอบสนองต่อความต้องการของส่วนรวม ตลอดจนมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ตามภารกิจขององค์การในระดับสูง ก็จะทำให้ประสิทธิผลที่เกิดขึ้นกับสถานศึกษามากขึ้นด้วย ในทางกลับกันถ้าผู้บริหารใช้ธรรมาภิบาลกับการบริหารสถานศึกษาในระดับที่ต่ำก็จะทำให้ประสิทธิผลของสถานศึกษาต่ำไปด้วย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การวิจัยเรื่อง ผลการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 4 ในการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 พบว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านหลักประสิทธิผลและเมื่อพิจารณา

ประสิทธิผล ประเด็นที่ผู้บริหารและครูให้ความเห็นในค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ สื่อสารเป้าหมายและตัวชี้วัดให้ผู้ร่วมงานทราบ ดังนั้นผู้บริหารควรปฏิบัติตนในการสื่อสารเป้าหมายและตัวชี้วัดให้ผู้ร่วมงานทราบ เพื่อให้ครูและบุคลากรทุกคนได้รับความไว้วางใจใน การทำงานของผู้บริหาร นอกจากนี้ผู้บริหารควรดำเนินการปฏิบัติตามเป้าหมายและตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ ควรเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรทุกคนได้มีส่วนร่วมใน การตัดสินใจ แก้ปัญหา ร่วมกันกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาสถานศึกษา โดยเขตพื้นที่การศึกษาจัด ให้มีการอบรมพัฒนาผู้บริหารเพื่อไปใช้ในการบริหารสถานศึกษา รวมทั้งให้ ข้อเสนอแนะ เทคนิควิธีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

ในด้านประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา ดังนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา ควรมีการอบรมผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับหลักการและแนวทางในการปฏิบัติเมื่อเจอกับสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่ต้องแก้ปัญหา โดยมีรูปแบบและวิธีการแก้ปัญหาให้ถูกจุดและเกิดข้อผิดพลาด น้อยที่สุด ทั้งนี้เมื่อผู้บริหารรับรู้ปัญหาของสถานศึกษาแล้วนั้น ในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา ผู้บริหารควรรับฟังความคิดเห็นของครูและบุคลากรในสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องและร่วมมือกันแก้ไขปัญหา รวมทั้งนำข้อคิดต่าง ๆ มาใช้แก้ปัญหาให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการปฏิบัติงาน

เอกสารอ้างอิง

- กมลพรรณ พึ่งดวง. (2560). การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ทวีศักดิ์ อุบลจิตติกุล. (2556). ความล้มเหลวของการศึกษากับปัญหาหนี้การ [Online]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.kruwandee.com/news-id7953.html> [2565, พฤศจิกายน 13]
- ทิพวรรณ สำเภาแก้ว. (2560). ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนรินทร์.
- วัชรเดช วงษ์เฉลี่ยง.(2564).ธรรมาภิบาลของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิษณุ เครืองาม. (2555). การส่งเสริมหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาระบบราชการ.

- ส่งเสริมการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี สำนักมาตรฐานการบริหารงานองค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่น, 2556). ท้องถิ่นไทยหวั่นจะรวมภิบาล [Online]. เข้าถึงได้
จาก :http://www.dla.go.th/upload/document/type14/2013/6/12420_1.pdf?time=1545598486650 [2565, พฤศจิกายน 13]
- สำเร็จ กลอนโพธิ์. (2553). หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารโรงเรียน [Online]. เข้าถึงได้จาก :
<https://www.gotoknow.org/posts/359952> [2560, มิถุนายน 1]
- อัญชลี โลเลี้ยงสาย (2565) .การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อ
ประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี
เขต 3 บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- อุษารัตน์ ดาวลอย(2561).*ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผล
ของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี* 4. บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

การศึกษาการสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนในระบบแห่งหนึ่ง
ในจังหวัดกำแพงเพชร
GUIDELINES FOR BUILDING A BRAND OF PRIVATE SCHOOLS
IN KAMPHEANGPHET PROVINCE

¹นภัส พงศ์ภัสสร และ ²สธิรพร ชาวนชัย

¹Napat Pongpassorn and ²Sathiraporn Chaowachai,

มหาวิทยาลัยนเรศวร, ประเทศไทย

Naresuan University, Thailand

¹napatpo64@nu.ac.th,

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 31, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนในระบบ ใน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ โรงเรียนเอกชนในระบบในจังหวัด กำแพงเพชรที่มีจำนวนนักเรียน 800 คนขึ้นไป เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้น อนุบาล 1 ถึง ประถมศึกษา ปีที่ 6 จำนวน 1 โรงเรียน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์การศึกษาการสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนในระบบ มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนมีการสร้าง แบรนด์ของโรงเรียน 4 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การวางตำแหน่งของโรงเรียนมีการกำหนดกลุ่ม ผู้ปกครองที่ชัดเจน 2) บุคลิกภาพของโรงเรียนที่ผู้บริหารและครูเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับนักเรียน 3) เอกลักษณ์ของโรงเรียนที่สามารถสื่อถึงโรงเรียนได้อย่างชัดเจน 4) การสื่อสารของโรงเรียน ดำเนินการประชาสัมพันธ์เพื่อสื่อถึงความโดดเด่นของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ

คำสำคัญ : การสร้างแบรนด์, โรงเรียนเอกชนในระบบ

¹ นักศึกษา, ภาควิชาบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาควิชาบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Abstract

The research aims to study guidelines for building a brand of private schools. This study is a qualitative research. The data was collected from a specific private school in Kamphaengphet province which the school consists of at least 800 students together with teaching kindergarten 1 to Elementary grade 6 students in the school. The method on this study is conducted through semi structured interview. Furthermore, the content analysis is used to examine the collected data. The result indicated that building a private school brand consisted of 4 factors which are 1) Matching a school's brand positioning with target guardians. 2) School's brand personality, school principal and teachers, being able to be a role model for students. 3) Having a distinguished school's brand identity. 4) Presenting school excellent consistently.

Keywords : building a brand, private schools

บทนำ

การจัดการศึกษาเอกชนเป็นธุรกิจอย่างหนึ่งที่ขับเคลื่อนทั้งระบบเศรษฐกิจ การศึกษา การจ้างงาน ที่คำนึงถึงต้นทุนและกำไรเพื่อความอยู่รอดของโรงเรียนเอกชน แต่ในปัจจุบันนั้นการแข่งขันของโรงเรียนทั้งโรงเรียนเอกชนในระบบและนอกระบบ โรงเรียนของรัฐ ต่างแข่งขันกันอย่างดุเดือด (ประชาชาติธุรกิจ, 2564) ซึ่งมีปัจจัยจากหลากหลายด้านทั้งจากสภาวะเศรษฐกิจ สภาวะทางสังคมที่อัตราการเกิดลดลงอย่างต่อเนื่องตลอด 10 ปีที่ผ่านมา สภาวะที่เกิดจากโรคระบาด สภาวะที่กล่าวมานั้นส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วน รวมทั้งโรงเรียนเอกชน ทำให้โรงเรียนเอกชนนั้นมีแนวโน้มปิดกิจการลงเพิ่มมากขึ้น ในทางตรงกันข้ามพบว่ามึโรงเรียนเอกชนทั้งในระบบและนอกระบบที่มีชื่อเสียงและยังคงได้รับความนิยมจากผู้ปกครองในการส่งผู้เรียนเข้าเรียน

การสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนคือปัจจัยหนึ่งที่ทำให้โรงเรียนนั้นมีชื่อเสียง มีความแตกต่างจากโรงเรียนอื่น และเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง ซึ่งผู้ปกครองส่วนใหญ่นั้นเลือกโรงเรียนที่มีแบรนด์ให้แก่ผู้เรียนได้เข้าศึกษาตามความเหมาะสมของผู้ปกครอง (Dinko Jukic, 2560) เนื่องจากแบรนด์สามารถสร้างการรับรู้ สร้างแรงจูงใจและความคาดหวังของผู้ปกครอง การสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนจึงมีความจำเป็นอย่างมากสำหรับผู้บริหารโรงเรียนเอกชนและบุคลากรภายในโรงเรียนเพื่อพัฒนาศักยภาพของโรงเรียน

จากปัญหาทั้งด้านการแข่งขันอย่างสูงของโรงเรียนเอกชน การปิดตัวลงของโรงเรียนเอกชน ปัญหาด้านประชากรที่มีอัตราการเกิดที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง ปัญหาจากโรคระบาดที่ทำให้โรงเรียนเอกชนได้รับผลกระทบและการสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนนั้นยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจน หรือมีหลักการที่ตายตัว ซึ่งผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจในการศึกษาแนวทางการสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนในระบบ เพื่อเป็นองค์ความรู้และแนวทางแก่ผู้บริหารที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนเอกชนหรือผู้ที่สนใจในธุรกิจโรงเรียนเอกชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนในระบบ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาการสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนในระบบแห่งหนึ่งในจังหวัดกำแพงเพชร ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนเอกชนในระบบ รองผู้อำนวยการโรงเรียนเอกชนในระบบ หัวหน้าฝ่ายวิชาการของ โรงเรียนเอกชนในระบบในจังหวัดกำแพงเพชรที่เปิดสอน ตั้งแต่ระดับชั้น อนุบาล 1 ถึง ประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนนักเรียน 800 คนขึ้นไป ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นได้แก่ แบบสัมภาษณ์การศึกษาการสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนในระบบ มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi structured Interview) จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย ขนาดโรงเรียน จำนวนนักเรียน ระดับที่โรงเรียนเปิดสอน ระยะเวลาที่โรงเรียนดำเนินกิจการ จำนวนครู

ตอนที่ 2 การสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนในระบบ ประกอบด้วย 1.การสร้างแบรนด์ด้านการวางตำแหน่งของโรงเรียน 2.การสร้างแบรนด์ด้านบุคลิกภาพของโรงเรียน 3.การสร้างแบรนด์ด้านเอกลักษณ์ของโรงเรียน 4.การสร้างแบรนด์ด้านการสื่อสารของโรงเรียนเอกชนในระบบ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สังเคราะห์ สรุปและอธิบายเชิงพรรณนาต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนในระบบแห่งหนึ่งในจังหวัดกำแพงเพชร ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

1. บริบทของโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการของโรงเรียน จะเห็นว่าโรงเรียนแห่งนี้เป็นโรงเรียนเอกชนในระบบ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ที่เปิดสอนเปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้น อนุบาล 1 ถึง ประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนนักเรียนมากกว่า 800 คน เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน มีจำนวนครูและบุคลากรจำนวน 36 คน โรงเรียนตั้งอยู่ที่ตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

อยู่ในบริเวณชุมชน โรงเรียนจึงเน้นคุณภาพผู้เรียนและกิจกรรมของผู้เรียนที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของโรงเรียน

“โรงเรียนของเราสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนมีการเน้นด้านคุณภาพผู้เรียนและด้านกิจกรรมตามอัตลักษณ์ของโรงเรียน โรงเรียนของเรานั้นเป็นโรงเรียนการกุศล สำหรับเด็กยากไร้ โดยรอบๆโรงเรียนจะมีชุมชนที่มีเด็กยากไร้จำนวนมากอาศัยอยู่และผู้ปกครองก็จะมีอาชีพส่วนใหญ่เป็นงานรับจ้างบ้าง ทำสวนบ้าง ซึ่งส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน และมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน ทั้งอาคารเรียน สนามฟุตบอล บริเวณที่จอดรถ โดยโรงเรียนแห่งนี้เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้น อนุบาล 1 ถึง ประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนครู 36 คน และมีจำนวนนักเรียน 860 คน โรงเรียนแห่งนี้ได้ที่เปิดกิจการมากกว่า 40 ปี” ผู้อำนวยการ

2. การสร้างแบรนด์ด้านการวางตำแหน่งของโรงเรียนเอกชนในระบบ

จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ จะเห็นว่าโรงเรียนมีการวางตำแหน่งของโรงเรียนโดยมีการวางตำแหน่งของโรงเรียนโดยการวางแผนและวิเคราะห์ บุคคลภายในชุมชนหรือบริเวณใกล้เคียงว่ามีความต้องการอย่างไร เนื่องจากโรงเรียนเป็นประเภทโรงเรียนการกุศล สำหรับเด็กยากไร้ สอดคล้องกับสภาพบริบทโดยรอบโรงเรียน มีการศึกษาความต้องการของผู้ปกครองโดยการจัดประชุมผู้ปกครอง เพื่อทราบถึงปัญหา ความต้องการของผู้ปกครองและชุมชน ทำให้โรงเรียนสามารถวางตำแหน่งของสถานศึกษาให้แตกต่างจากจากโรงเรียนอื่นได้ การสร้างความแตกต่างของโรงเรียนนั้นคือการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานและพัฒนาการความพร้อมครบทั้ง 4 ด้านตามวัย พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่งเสริมกระบวนการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นระบบอย่างมีคุณภาพโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และนักเรียนมีความรู้พื้นฐาน อ่านออก เขียนได้ ซึ่งนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ที่สูงขึ้น

“การสำรวจความต้องการของผู้ปกครองนั้นทางโรงเรียนก็จะสามารถพัฒนาและสร้างความแตกต่างจากโรงเรียนอื่น โดยเฉพาะโรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียงกับโรงเรียนของเรา ซึ่งทางโรงเรียนเราเองจะเน้นในการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน คุณภาพผู้เรียน การบริหาร การเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ความรู้พื้นฐานของนักเรียน” ผู้อำนวยการ

“ปกติแล้วการสอบถามความคิดเห็นของผู้ปกครองส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการประชุมผู้ปกครอง แต่จะมีในส่วนของการโทรศัพท์เข้ามาทางโรงเรียนบ้าง ซึ่งความต้องการของผู้ปกครองส่วนใหญ่จะมีความต้องการให้เด็กนักเรียนสามารถอ่านหนังสือออก เขียนหนังสือได้ ” รองผู้อำนวยการ

3. การสร้างแบรนด์ด้านบุคลิกภาพของโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ จะเห็นว่าโรงเรียนมีการสร้างบุคลิกภาพของโรงเรียนโดยเริ่มจากบทบาทของผู้บริหารที่จะทำให้เกิดความเชื่อถือในตัวโรงเรียน ผู้บริหารต้องมีความเป็นผู้นำ มีการพัฒนาการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ยึดแนวทางการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ครุมีบทบาทในการรับผิดชอบในการสอนนักเรียนให้มีความรู้ความสามารถทางวิชาการ ปลูกฝังค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมให้นักเรียน มีความกล้าแสดงออก มีภาวะความเป็นผู้นำ เป็นผู้รับฟังที่ดี มีความมั่นใจในตนเอง ส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะความรู้ที่รอบด้าน มีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เช่น การศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากการเรียนในห้องเรียน การแต่งกายที่สะอาด เรียบร้อย ถูกต้องระเบียบของโรงเรียน การดูแลตนเองและกิริยาท่าทาง การวางตัว

การพูดจา

“บุคลิกภาพที่ดีจะทำให้โรงเรียนมีความน่าเชื่อถือ ซึ่งเริ่มจากผู้บริหารเป็นตัวอย่างก่อนอันดับแรก ผู้บริหารต้องมีความเป็นผู้นำ ไม่งั้นจะไม่สามารถดูแลโรงเรียนได้ ” ผู้อำนวยการ

“บุคลิกภาพของผู้บริหารต้องมีความเป็นผู้นำเป็นอย่างสูงเพราะต้องควบคุมและดูแลทั้งครู นักเรียน ผู้ปกครอง หน่วยงานของรัฐ และมีแนวทางในการบริหารที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน ส่วนครูนั้นจะต้องพูดจาดีทั้งกับเด็กและผู้ปกครอง รู้จักรับผิดชอบในงานของตนเองทั้งการสอนในห้องเรียนและนอกห้องเรียน” ผู้อำนวยการ

“ ส่วนบุคลิกภาพของนักเรียนนั้น จะเป็นบทบาทของครูที่จะอบรมสั่งสอนให้นักเรียนมีความรู้ของวิชาการและปลูกฝังให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ให้นักเรียนมีความเป็นผู้นำ เป็นผู้รับฟังที่ดี มีความมั่นใจใน ” ผู้อำนวยการ

“การส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะต่างๆทั้งการค้นคว้าศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง การแต่งตัวที่ถูกต้องสะอาดเรียบร้อย รวมถึงคำการพูดจา และความกล้าแสดงออกของนักเรียน จะเป็นสิ่งที่สื่อถึงบุคลิกภาพของโรงเรียน” รองผู้อำนวยการ

4. การสร้างแบรนด์ด้านเอกลักษณ์ของโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ จะเห็นว่าโรงเรียนมีการสร้างเอกลักษณ์ของโรงเรียนเป็นความสำคัญเพราะเอกลักษณ์สามารถแสดงออกถึงสิ่งที่ทางโรงเรียนได้ปลูกฝังแก่นักเรียนและเอกลักษณ์สามารถแสดงออกถึงตัวตนของโรงเรียน เอกลักษณ์ของโรงเรียน คือ การอ่านออกเขียนได้ การเน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้สูงขึ้น เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทางโรงเรียนมีการใช้สีที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของโรงเรียนโดยใช้สีม่วงเป็นสีของชุดพละ ซึ่งเป็นสีประจำโรงเรียน

“ความแตกต่างที่ชัดเจนเลยคือโรงเรียนของเรานั้นเป็นโรงเรียนการกุศล โรงเรียนเดียวเลยในตัวอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ”

“เอกลักษณ์ของโรงเรียนเราคือเราไม่มีการเก็บเงินค่าเทอม หรือค่าอื่นๆ เด็กทุกคนเรียนฟรี ปรืหมดทุกอย่าง เพราะการที่เป็นโรงเรียนการกุศลนั้นจะไม่สามารถเก็บเงินผู้ปกครองได้ ” ผู้อำนวยการ

“ขอเพิ่มเติมด้วยว่าการที่โรงเรียนเราเป็นโรงเรียนการกุศลนั้นจะช่วยให้ผู้ปกครองที่ยากจน สามารถส่งเด็กมาเรียนกับเราได้โดยไม่สร้างภาระให้ผู้ปกครองมากขึ้นไปอีก ” รองผู้อำนวยการ

“เอกลักษณ์คือสิ่งสำคัญมาก เพราะคนภายนอกโรงเรียนจะเห็นความเป็นเอกลักษณ์จากตัวนักเรียนของเรา โดยโรงเรียนของเรานั้นคือการที่นักเรียนอ่านหนังสือออก เขียนหนังสือได้ มีผลการเรียนที่ดี ” ผู้อำนวยการ

“เราจะปลูกฝังนักเรียนของเราอยู่เสมอของการแสดงออก นักเรียนของเราจะสามารถทำการบ้านได้เอง และให้นักเรียนฝึกอ่านหนังสือ ฝึกเขียนหนังสืออยู่เสมอ ” รองผู้อำนวยการ

“แค่นักเรียนเราใส่ชุดสีพละสีม่วง ออกไปข้างนอกโรงเรียน ทุกคนก็รู้เลยว่านี่คือนักเรียนโรงเรียนของเรา เพราะมีความโดดเด่นมากและสีม่วงสีประจำโรงเรียนของเรามีที่เดียวในอำเภอเมืองจังหวัดกำแพงเพชร”ผู้อำนวยการ

5. การสร้างแบรนด์การสื่อสารของโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ จะเห็นได้ว่าการสื่อสารของโรงเรียนโดยการสื่อสารเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ของโรงเรียน โดยโรงเรียนมีการสื่อสารในหลากหลายรูปแบบ ทั้ง การประชุมผู้ปกครอง การสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์ การสื่อสารผ่านไลน์โรงเรียน การสื่อสารโดยการแจกจดหมาย และการจัดทำจดหมายข่าวเพื่อแจ้งข่าวประชาสัมพันธ์และกิจกรรมต่างๆภายในโรงเรียน อีกทั้งยังมีการลงพื้นที่ตามชุมชนต่างๆในบริเวณใกล้เคียงโรงเรียนเพื่อการประชาสัมพันธ์และศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของชุมชน และดำเนินการพัฒนาวิสัยทัศน์ เป้าหมาย ให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน โดยการส่งเสริมบุคลากรให้มีความรู้มากขึ้น พัฒนาปรับปรุงอาคารสถานที่ แหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในโรงเรียน จัดงบประมาณให้เพียงพอต่อการจัดการศึกษาและการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน

“โดยปกติแล้วเราจะสื่อสารเพื่อประชาสัมพันธ์ในทุกด้านของโรงเรียน ทั้งด้านกิจกรรมต่างๆ ด้านแนวทางการพัฒนาของโรงเรียน ซึ่งเราจะใช้สภาพปัจจุบันเป็นหลักเพื่อการพัฒนาให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายของโรงเรียน ” ผู้อำนวยการ

“ช่องทางการสื่อสารของโรงเรียนจะมีหลากหลายช่องทางเพื่อความสะดวกแก่ผู้ปกครองเพื่อให้ผู้ปกครองได้รับทราบข้อมูลต่างๆ ทั้งช่องทางออนไลน์ต่างๆ Facebook Line การแจกจดหมายถึงผู้ปกครอง การแจกจดหมายข่าว ” รองผู้อำนวยการ

“การลงพื้นที่ใกล้เคียงโรงเรียนก็เป็นสิ่งหนึ่งที่สามารถสื่อสารได้เป็นอย่างดี และนำข้อมูลทั้งด้านดีและด้านที่ไม่ดีที่ได้จากการลงพื้นที่มาวิเคราะห์ถึงความต้องการในตัวนักเรียนของผู้ปกครองและชุมชน เพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น ” ผู้อำนวยการ

“แนวทางการพัฒนาของโรงเรียนนั้นจะมุ่งเน้นที่การส่งเสริมครู บุคลากร การปรับปรุงอาคารเรียน บริเวณภายในโรงเรียน ห้องเรียนต่างๆ แม้แต่ที่จอดรถก็ต้องดูแลให้มีความสะอาดเรียบร้อยอยู่เสมอ ” รองผู้อำนวยการ

“งบประมาณก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ต้องบริหารให้เพียงพอต่อการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมต่างๆ ” ผู้อำนวยการ

“ การพัฒนาครูของเราก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะเป็นการเสริมสร้างการพัฒนาของโรงเรียน และผู้ปกครองเองก็จะสามารถรับรู้ได้จากการประชาสัมพันธ์ของเรา ” ผู้อำนวยการ

สรุปผลการศึกษาศึกษาการสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนในระบบแห่งหนึ่งในกำแพงเพชร ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) การวางตำแหน่งของโรงเรียนมีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายผู้ปกครองที่ชัดเจน มีการศึกษาโรงเรียนและสภาพสังคมโดยรอบบริเวณโรงเรียน การสร้างความน่าเชื่อถือจากการประพฤติตนเป็นตัวอย่างที่ดีของผู้บริหาร ครู บุคลากร 2) บุคลิกภาพของโรงเรียนที่ผู้บริหารและครูเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับนักเรียนและนักเรียนมีระเบียบวินัย สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้เป็นอย่างดี นักเรียนมีความกล้าแสดงออก 3) เอกลักษณ์ของโรงเรียนที่เน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้สูงขึ้น เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเครื่องแบบนักเรียน 4) การสื่อสารของโรงเรียน ดำเนินการประชาสัมพันธ์เพื่อการประชาสัมพันธ์ ทั้งด้านคุณภาพของผู้เรียน ด้านสิ่งแวดล้อม อีกทั้งการประชาสัมพันธ์ด้านการรักษาคุณภาพของโรงเรียนที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้บริหาร ครู และนักเรียน

อภิปรายผล

จากการศึกษาศึกษาการสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนในระบบแห่งหนึ่งในจังหวัด นครสวรรค์ มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผล พบว่า โรงเรียนมีการสร้างแบรนด์ของโรงเรียน 4 องค์ประกอบ คือ

1. โรงเรียนมีการวางตำแหน่งของโรงเรียนโดยมีการวางแผนและวิเคราะห์ บุคคลภายในชุมชนหรือบริเวณใกล้เคียงว่ามีความต้องการอย่างไร เนื่องจากโรงเรียนเป็นประเภทโรงเรียนการกุศล สำหรับเด็กยากไร้ สอดคล้องกับสภาพบริบทโดยรอบโรงเรียน มีการศึกษาความต้องการของผู้ปกครองโดยการจัดประชุมผู้ปกครอง เพื่อทราบถึงปัญหา ความต้องการของผู้ปกครองและชุมชน ทำให้โรงเรียนสามารถวางตำแหน่งของสถานศึกษาให้แตกต่างจากจากโรงเรียนอื่นได้ การสร้างความแตกต่างของโรงเรียนนั้นคือการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานและพัฒนาการความพร้อมครบทั้ง 4 ด้านตามวัย พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่งเสริมกระบวนการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นระบบอย่างมีคุณภาพโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการกำหนดตำแหน่งของโรงเรียนเอกชนเป็นการกำหนดกลุ่มเป้าหมายของโรงเรียน (ผู้ปกครอง) เป็นการศึกษาโรงเรียนในบริเวณใกล้เคียงและศึกษาสภาพสังคมโดยรอบบริเวณโรงเรียน อีกทั้งศึกษาความต้องการของผู้ปกครอง ศึกษาความต้องการของสังคมในด้านของความรู้ เพื่อที่จะวางตำแหน่งโรงเรียนของตนให้สอดคล้องกับทุกบริบท สอดคล้องกับแนวคิดของ Hailey Feldman (2017) กล่าวว่า การวางตำแหน่งเป็นการกำหนดวิธีที่สร้างความแตกต่างให้กับโรงเรียน โดยที่มีการกำหนดจุดของโรงเรียนในการแข่งขันกับโรงเรียนอื่น การวางตำแหน่งของโรงเรียนนั้นจะต้องพิจารณาทุกด้านของโรงเรียน ทั้ง ขนาดของโรงเรียน ลักษณะเฉพาะของโรงเรียน ข้อมูลสังคมโดยรอบโรงเรียน และคุณค่าของโรงเรียน สอดคล้องกับวิจัยของ

Paola Marius Vásquez (2018) ที่กล่าวว่า การวางตำแหน่งของโรงเรียนเป็นการสะท้อนถึงสถานการณ์ของโรงเรียนเองและความคาดหวังของสังคมและศักยภาพของสังคมโดยรอบ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ต่อการแข่งขันของโรงเรียน ตลอดจนการวางตำแหน่งของโรงเรียนเพื่อสอดคล้องกับสังคมโดยรอบ

2. โรงเรียนมีการสร้างบุคลิกภาพของโรงเรียนโดยเริ่มจากบทบาทของผู้บริหารที่จะทำให้เกิดความเชื่อถือในตัวโรงเรียน ผู้บริหารต้องมีความเป็นผู้นำ มีการพัฒนาการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ยึดแนวทางการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ครุมีบทบาทในการรับผิดชอบในการสอนนักเรียนให้มีความรู้ความสามารถทางวิชาการ ปลูกฝังค่านิยม คุณธรรมจริยธรรมให้แก่ นักเรียน มีความกล้าแสดงออก มีภาวะความเป็นผู้นำ เป็นผู้รับฟังที่ดี มีความมั่นใจในตนเอง ส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะความรู้ที่รอบด้าน มีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เช่น การศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากการเรียนในห้องเรียน การแต่งกายที่สะอาดเรียบร้อย ถูกต้องระเบียบของโรงเรียน การดูแลตนเองและกิริยาท่าทาง การวางตัว การพูดจา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบุคลิกภาพของโรงเรียนจะทำให้ผู้ปกครองมีความเชื่อถือในตัวโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนจะต้องมีพฤติกรรมที่ดี ทั้งตัวผู้บริหาร ครูและบุคลากร รวมทั้งการสร้างบุคลิกภาพของนักเรียนเมื่อนักเรียนเข้าเรียนในโรงเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ ชีรพันธ์ โล่ห์ทองคำ (2553) กล่าวว่า บุคลิกภาพที่เฉพาะตัวของแบรนด์หรือโรงเรียน ทั้งการแสดงออกทางพฤติกรรม การพูด การวางตัว ความจริงใจ ความน่าเชื่อถือ ความชำนาญ ความปลอดภัยของแบรนด์หรือโรงเรียน ยิ่งโรงเรียนสามารถทำให้บุคลิกภาพของแบรนด์โรงเรียนของคุณเข้ากันกับกลุ่มเป้าหมายของโรงเรียนได้มากเท่าไร ก็จะยิ่งทำให้ง่ายต่อการเข้าถึงให้แก่ผู้ปกครองมากขึ้นเท่านั้น สอดคล้องกับวิจัยของ ทิพาพร โงะบุตดา (2564) ที่กล่าวว่า การสร้างโรงเรียนให้เป็นที่คาดหวังของชุมชน สังคม ผู้ปกครอง ให้มีความทันสมัยและมีเทคโนโลยีครบครัน ผู้บริหาร ครูและบุคลากรมีความกระตือรือร้นและเป็นผู้นำทางวิชาการ สร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ปกครองว่านักเรียนมีความปลอดภัยเมื่อศึกษาอยู่ในโรงเรียนแห่งนี้ และโรงเรียนควรมีความน่าเชื่อถือต่อการตัดสินใจเข้าศึกษา

3. โรงเรียนมีการสร้างเอกลักษณ์ของโรงเรียนนั้นสามารถแสดงออกถึงสิ่งที่ทางโรงเรียนได้ปลูกฝังแก่นักเรียนและเอกลักษณ์สามารถแสดงออกถึงตัวตนของโรงเรียน เอกลักษณ์ของโรงเรียน คือ การเน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้สูงขึ้น เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทางโรงเรียนมีการใช้สีที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของโรงเรียนโดยใช้สีม่วงเป็นสีของชุดพละ ซึ่งเป็นสีประจำโรงเรียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเอกลักษณ์ของโรงเรียนเป็นการสร้างความแตกต่างจากโรงเรียนเอกชนในระบบอื่นๆ ทั้งเอกลักษณ์เฉพาะตัวเมื่อนักเรียนเข้าเรียนในโรงเรียน เช่น โรงเรียนนานาชาติจะมีเอกลักษณ์ทางด้านความคิดและมีเอกลักษณ์ทางด้านภาษา โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัยจะมีเอกลักษณ์ทางด้านกีฬารักบี้ฟุตบอล โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ที่จะมีเอกลักษณ์ทางด้านวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ หรือเป็นเอกลักษณ์ทางด้านสัญลักษณ์ เช่น โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย สัญลักษณ์คือกระโปรงแดง โรงเรียนนานาชาติที่จะมีเครื่องแบบแตกต่างจากโรงเรียนเอกชนในระบบทั่วไป สอดคล้องกับวิจัยของ มนัสวี วัฒนสินท์ (2556) กล่าวว่า เอกลักษณ์หรือความโดดเด่นของโรงเรียน ทั้ง ชื่อโรงเรียน อักษรย่อ สัญลักษณ์ เครื่องหมายของโรงเรียน เอกลักษณ์เรื่องการจัดการศึกษาที่มีมาตรฐานทางวิชาการ อีกทั้งความโดดเด่นในเรื่องของคุณธรรม จริยธรรม นั้นสร้างความแตกต่างจากโรงเรียนอื่น สอดคล้องกับแนวคิดของ James Krueger and

Barbara Perez (2017) กล่าวว่าเอกลักษณ์ของโรงเรียนคือการออกแบบตั้งแต่การพัฒนาโลโก้ สีของโรงเรียน และมาสคอต การสร้างเอกลักษณ์ของโรงเรียนมักจะใช้เป็นแนวทางและเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการสร้างโรงเรียนใหม่และการปรับปรุงของโรงเรียน การสร้างเอกลักษณ์ของโรงเรียนยังเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพสำหรับโรงเรียนทั้งโรงเรียนที่มีอยู่เดิมและโรงเรียนใหม่ เป็นการปรับปรุงพัฒนาทั้งด้านวิชาการและสร้างความภาคภูมิใจให้กับนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชนโดยรอบ

4. การสื่อสารของโรงเรียนโดยการสื่อสารเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ของโรงเรียน โดยโรงเรียนมีการสื่อสารในหลากหลายรูปแบบ ทั้ง การประชุมผู้ปกครอง การสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์ การสื่อสารผ่านไลน์โรงเรียน การสื่อสารโดยการแจกจดหมาย และการจัดทำจดหมายข่าวเพื่อแจ้งข่าวประชาสัมพันธ์และกิจกรรมต่างๆภายในโรงเรียน อีกทั้งยังมีการลงพื้นที่ตามชุมชนต่างๆในบริเวณใกล้เคียงโรงเรียนเพื่อการประชาสัมพันธ์และศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของชุมชน และดำเนินการพัฒนาวิสัยทัศน์ เป้าหมายให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน โดยการส่งเสริมบุคลากรให้มีความรู้มากขึ้น พัฒนาปรับปรุงอาคารสถานที่ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในโรงเรียน จัดงบประมาณให้เพียงพอต่อการจัดการศึกษาและการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการสื่อสารของโรงเรียนเป็นการโฆษณากับผู้ปกครองถึงสิ่งที่นักเรียนจะได้หรือจะเป็นเมื่อเข้าเรียนในโรงเรียน เป็นการบ่งบอกถึงบุคลิกภาพและเอกลักษณ์ของโรงเรียน หรือการสื่อสารเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาของโรงเรียนในอนาคตให้ผู้ปกครองนั้นได้รับทราบ สอดคล้องกับวิจัยของ พันวิไล วงสิทธิ์ (2562) กล่าวว่า การสื่อสารของโรงเรียนเป็นการนำเสนอภาพลักษณ์ของโรงเรียน รักษาภาพลักษณ์และชื่อเสียงของโรงเรียน ต่อบุคคลภายนอกเพื่อให้เกิดการรับรู้ความเข้าใจ เกิดการยอมรับและนำมาซึ่งความเชื่อมั่น ความศรัทธาต่อโรงเรียน โดยเน้นการสื่อสารผ่านตัวนักเรียนและบุคลากรของโรงเรียน สอดคล้องกับวิจัยของ วสุญดา เสงชัยโย (2564) กล่าวว่า การสื่อสารแบรนด์ของโรงเรียนถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ของโรงเรียนให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ที่จะเป็นความได้เปรียบเชิงกลยุทธ์ที่สำคัญในการแข่งขันและพัฒนาโรงเรียนให้มีผลงานที่เป็นเลิศ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการวิจัยแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนในระบบ โดยกระบวนการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เป็นกระบวนการที่ต้องมีความระมัดระวังในการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำเสนอผลของการศึกษาที่จะไม่ส่งผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูล และการได้มาซึ่งแนวทางในการสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนนั้น เป็นแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทเฉพาะพื้นที่ในบริเวณที่เก็บข้อมูล การที่จะได้ข้อมูลหรือองค์ความรู้ที่มีความหลากหลาย อาจจะต้องมีการเพิ่มจำนวนกลุ่มของผู้ให้ข้อมูลให้มากขึ้น เพื่อที่จะเห็นแนวทางการสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนในระบบที่หลากหลาย และเป็นประโยชน์กับผู้ที่มีความสนใจในแนวทางการสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนในระบบได้นำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนตนเอง

เอกสารอ้างอิง

- ทิวาพร โงะบุตดา. 2564. การสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาในจังหวัดขอนแก่น. วารสารวิชาการและวิจัยมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 11 (3): 51-62.
- ธีรพันธ์ โล่ห์ทองคำ. 2553. เรื่องของแบรนด์ = About brands. ธรรมออนไลน์, กรุงเทพฯ.
- ประชาชาติธุรกิจ. 2564. โรงเรียนเอกชนแจ้ง 300 แห่ง รายใหญ่รุกซื้อสาขานอกออนไลน์. แหล่งที่มา: <https://www.prachachat.net/education/news-768649>, 1 ตุลาคม 2565.
- พนวิไล วงสิทธิ์. 2562. กลยุทธ์การสื่อสารในยุคสื่อสังคมออนไลน์ของโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพฯ เพื่อภาพลักษณ์และชื่อเสียงขององค์กร. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มนัสวี วะสินนท์. 2556. การพัฒนาดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์ของโรงเรียนเอกชน จังหวัดอ่างทอง. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- วสุญาดา เสงชัยโย. 2564. การบริหารแบรนด์ของโรงเรียนมาตรฐานสากล. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Dinko Jukic. 2017. The Importance of Corporate Branding in School Management. STRATEGIC MANAGEMENT 22 (4): 11-18.
- Hailey Feldman. 2017. Starting a 5-Year Independent School Positioning Strategy. แหล่งที่มา: <https://thegowangroup.com/blog/school-brand-strategy>, 2 ตุลาคม 2565.
- James Krueger and Barbara Perez. 2017. School branding: The impact on identity and engagement แหล่งที่มา: <https://www.bdcnetwork.com/blog/school-branding-impact-identity-and-engagement>, 2 ตุลาคม 2565.
- Paola Marius Vásquez. 2018. Private schools' positioning strategies in local education markets : The case of Lima. M.E. Thesis, University of Barcelona.

แนวทางการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเอกชน

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

THE GUIDELNES FOR THE PARTICIPATION IN THE INTERNAL QUALITY
ASSURANCE OPERATION OPERATION OF THE PRIVATE SCHOOLS UNDER
KHON KAEN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

¹กัญวรา พึ่งผล ²นิยดา เปี่ยมพีชนะ และ ³จิรวัฒน์ วรุณโรจน์

¹Kanwara Puengpol and ²Niyada Piampuchana

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย

Northeastern University, Thailand

¹noi11bee@gmail.com

Received: January 6, 2023; **Revised:** February 22, 2023; **Accepted:** March 31, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเอกชน และ 2) แนวทางการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเอกชน สภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเอกชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสภาพที่พึงประสงค์ของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเอกชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และ

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ลำดับความต้องการจำเป็นของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเอกชน เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับความต้องการจำเป็น จากมากไปน้อยคือ ด้านประเมินผล และตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ด้านกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ด้านจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง ด้านติดตามผลการดำเนินการเพื่อพัฒนาสถานศึกษา ด้านจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ด้านพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพ และด้านดำเนินการตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตามลำดับ 2) แนวทางการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 นำเสนอแนวทางจำนวน 3 ด้านแรก พบว่า 1) ด้านประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษามีแนวทางพัฒนา คือ ควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้ครูและบุคลากรในเรื่องการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของสถาน 2) ด้านกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา คือ ควรเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้และฝึกปฏิบัติในเรื่องยกร่างมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตรในสถานศึกษา และ 3) ด้านจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง คือ ควรจัดทำรายงานประจำปีตามรูปแบบโดยใช้เครื่องมือที่มีความเหมาะสมและวิธีการที่มีความหลากหลาย โดยให้สอดคล้องกับมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

คำสำคัญ: แนวทาง, การมีส่วนร่วม, การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน

Abstract

This research purposed to study: 1) current states, desirable states and priority needs on the participation in the internal quality assurance operation of the private schools, 2) the guidelines for the participation in the internal quality assurance operation of the private schools under KhonKaenPrimary Educational Service Area Office, 2 The research findings found that: 1) The current states, desirable states and priority needs on the participation in the internal quality assurance operation of the private schools illustrated that the current states of participation in the internal quality assurance operation of the private schools implied as a whole in the moderate level, and the desirable states for the participation in the internal quality assurance operation of the private schools exposed as a whole in the most level. Additionally, the priority needs ranks of the participation in the internal quality assurance operation of the private

schools, ranking in each aspect, they included different aspects of: evaluation and inspection of internal school quality, school educational standardization regulation, report management of self-evaluation results, follow-ups of the operation results for school development, management in the developmental plans for school educational management, school development for quality, and the performance due to developmental plans for school education management respectively. 2) The guidelines for the participation in the internal quality assurance operation of the private schools under KhonKaen Primary Educational Service Area Office 2 indicated in 2 rankings from the most to the least importance, including that: 1) in the aspect of evaluation and inspection of internal school quality, there should be organizing the workshops for the teachers and personnel in the school quality evaluation and inspection, 2) in the aspect of school educational standardization regulation, there should be inviting trainers and experts to educate and practically train in drafting the school educational quality standardization relevant to the goals of the school curriculum, and 3) in the aspect of self-assessment report management, it should be the annual self-assessment report management as the form using appropriate instruments and with various methods relevant to the educational quality standardization.

Keywords: Guidelines, Participation, Quality Internal Assurance Operation of Schools

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 ได้บัญญัติว่า รัฐต้องดำเนินการให้ ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน ในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมี หน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) แผนการศึกษาแห่งชาติ 2560 – 2579 ความท้าทายที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 ทั้งในส่วนที่เป็นแรงกดดันภายนอก อันเนื่องจากการปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) การเปลี่ยนแปลงสู่อุตสาหกรรม 4.0 (The Fourth Industrial Revolution) การดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของ องค์กรสหประชาชาติ 2573 (Sustainable Development Goals : SDGs 2030) ที่ประเทศไทย

ได้ให้สัตยาบัน รวมทั้ง ผลกระทบของการเป็นประชาคมอาเซียน และความต้องการกำลังคนที่มีทักษะในศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนแปลงของบริบทเศรษฐกิจและสังคมโลก ประกอบกับแรงกดดันจากภายในประเทศจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่ส่งผลให้ประเทศเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ในอนาคตอันใกล้ การติดกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง ทักษะคน ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม และพฤติกรรมของประชากรที่ปรับเปลี่ยนไปตามกระแส โลกาภิวัตน์ การเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศที่ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายและเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว รวมทั้งระบบการศึกษาที่ยังมีปัญหามากมายประการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเรื่อง แนวปฏิบัติการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2561 โดยที่มีประกาศใช้กฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 ลงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2561 ได้กำหนดระบบหลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาส่งผลให้การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งหน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานกำกับดูแล และหน่วยงานภายนอกที่สะท้อนสภาพการดำเนินงานที่แท้จริงและเกิดประสิทธิภาพ และกำหนดแนวทางในการ ขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาสอดคล้องกับหลักการประกันคุณภาพการศึกษา และมีกลไกปฏิบัติที่เอื้อต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาแต่ละระดับให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้จัดทำแนวปฏิบัติการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้หน่วยงานต้นสังกัด สำนักงานบริหารการศึกษาศึกษาพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทั้งประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ใช้เป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินการเพื่อการพัฒนา ส่งเสริม กำกับดูแล และติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยมีรายละเอียดดังนี้ ระดับสถานศึกษาให้สถานศึกษาระดับขั้นพื้นฐานดำเนินการดังนี้ 1) ให้สถานศึกษาแต่ละแห่งจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนา และเพื่อเป็นกลไกในการควบคุม ตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้เกิดการพัฒนาและสร้างความเชื่อมั่นให้กับสังคม ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 2) จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ดังนี้ 1) กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาปฐมวัยและหรือระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กระทรวงประกาศใช้ และให้สถานศึกษากำหนดเป้าหมายความสำเร็จตามมาตรฐานของสถานศึกษาตามบริบท ทั้งนี้สามารถเพิ่มเติมมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา นอกเหนือจากที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้ได้ โดยให้สถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องดำเนินการ และรับผิดชอบร่วมกัน 2) จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยสะท้อนคุณภาพความสำเร็จอย่างชัดเจนตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา 3) ดำเนินการตามแผนพัฒนาการจัด

การศึกษาของสถานศึกษา) ประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยกำหนดผู้รับผิดชอบ และวิธีการที่เหมาะสม 5) ติดตามผลการดำเนินการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานของสถานศึกษา และนำผลการติดตามไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงพัฒนา 6) จัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง (Self Assessment Report : SAR) ตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา นำเสนอรายงานผลการประเมินตนเองต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้ความเห็นชอบ และจัดส่งรายงานดังกล่าวต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นประจำทุกปี 7) พัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพโดยพิจารณาจากรายงานผลการประเมินตนเอง (Self-Assessment Report : SAR) และตามคำแนะนำของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 3) สถานศึกษาแต่ละแห่งให้ความร่วมมือกับสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ในการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษา เพื่อปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามข้อเสนอแนะของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) และหน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่กำกับดูแล เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษา (เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) กระบวนการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นการประเมินและตรวจสอบคุณภาพการศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนาและสร้างความเชื่อมั่นต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและสาธารณชนว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและบรรลุเป้าประสงค์ของหน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่กำกับดูแล กระบวนการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย 7 ด้าน 1) ด้านกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา 2) ด้านจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 3) ด้านดำเนินการตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 4) ด้านประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 5) ด้านการติดตามผลการดำเนินการเพื่อพัฒนาสถานศึกษา 6) ด้านการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง และ 7) ด้านพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพ (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) การดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนจะบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายซึ่ง Shadid, Prins, and Nas (1982) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมมีแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสิ่งสำคัญที่ต้องการจะทำเป็นอันดับแรกที่สุดก็คือ การกำหนดความต้องการจำเป็น และการจัดลำดับความสำคัญแล้วเลือกนโยบายและประชากร การตัดสินใจในช่วงการดำเนินงาน การวางแผนและแสดงการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการดำเนินงานโครงการนั้นใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการ

ได้บ้างในองค์กร การบริหารงานในองค์กร และประสานงานในองค์กรและขอความช่วยเหลือ 3) การมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อแทน หรือรับประโยชน์ในส่วนที่มีความสัมพันธ์กับผลประโยชน์นั้นที่นอกเหนือจากความสำเร็จของผลประโยชน์ ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้วยังต้องคำนึงถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วยผลประโยชน์ของโครงการในเชิงบวกและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในเชิงลบที่ส่งผลเสียของโครงการ อันจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคลากรและสังคมด้วย 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องพิจารณาคือความคิดเห็น ความชอบ และความคาดหวังที่มีอิทธิพลที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคลากรในกลุ่มต่างๆ (Shadid, W, Prins, W, and Nas, P.J.M., 1982) การบริหารมีส่วนร่วมมีประโยชน์ต่อองค์กร ดังนี้ 1) การยอมรับการเปลี่ยนแปลงมีมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลมีส่วนร่วม ในการเปลี่ยนแปลงเขาจะยอมรับการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น 2) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้บริหาร สหภาพแรงงานมีความราบรื่นมากขึ้น 3) ความผูกพันของพนักงานต่อองค์กรเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากพนักงานมีส่วนร่วมในกระบวนการขององค์กรที่สำคัญ เช่น การตัดสินใจ 4) ความไว้วางใจฝ่ายบริหารมีมากขึ้น พนักงานมีส่วนร่วมจะมีความรู้สึกไว้วางใจฝ่ายบริหารมากขึ้น 5) การบริหารอยู่ใต้อำนาจผู้บังคับบัญชามีความง่ายมากขึ้น ถ้าหากว่าผู้อยู่ใต้อำนาจผูกพันยอมรับการเปลี่ยนแปลงและไว้วางใจฝ่ายบริหารมากขึ้นการบริหารจะมีความง่ายมากขึ้น 6) การตัดสินใจทางการบริหารมีคุณภาพดีขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการตัดสินใจทางการบริหารมาจากบุคคลหลายฝ่ายด้วยกันในการคิดแก้ปัญหา 7) การติดต่อสื่อสารจากล่างสู่บนดีขึ้น ซึ่งจะช่วยให้องค์กรมีสิ่งย้อนกลับ จากพนักงานได้เป็นอย่างดี 8) การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ การบริหารแบบมีส่วนร่วมช่วยปรับปรุงทีมงานให้ดีขึ้น ซึ่งทีมงานมีความจำเป็นต่อการแก้ปัญหาที่ซับซ้อนที่เผชิญโดยองค์กรส่วนใหญ่ในปัจจุบัน (ไชยา ภาวะบุตร, 2565) ดังนั้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการกำหนดการดำเนินงานการประกันคุณภาพให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาแต่ก็ยังประสบปัญหาการมีส่วนร่วมในการดำเนินคุณภาพของโรงเรียนดังที่ ลักคณา สังฆธรรม, (2560) ได้ศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเทศบาล 1 บ้านหนองซากแก้วสู่การรองรับการประกันคุณภาพภายนอก รอบสี่ สังกัดสำนักงานเทศบาลตำบลห้วยใหญ่ พบว่า สภาพปัญหาการประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเทศบาล 1 บ้านหนองซากแก้ว สู่การรองรับการประกันคุณภาพภายนอก รอบสี่ สถานศึกษาใช้มาตรฐานและตัวบ่งชี้และรูปแบบการจัดทำรายงานประจำปี ของกรมส่งเสริมการปกครอง ท้องถิ่น ที่ยังไม่มีความชัดเจนและมีความซับซ้อนมากเกินไปส่วนใหญ่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

จากรายงานผลการดำเนินงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ปีการศึกษา 2564 พบว่า สภาพปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 อาทิ 1) ด้านการดำเนินการตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของแผนพัฒนาสถานศึกษาส่วนใหญ่ในการดำเนินโครงการบางโครงการ ไม่ได้ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ เนื่องจากปัญหาการแพร่ระบาดของโรคเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ครูขาดการประสานความร่วมมือในการติดตาม ประเมินผล และรายงานผลโครงการ กิจกรรมอย่างต่อเนื่อง 2) ด้านการจัดทำรายงานการประเมินตนเอง ยังมีสถานศึกษาบางแห่งขาดการเผยแพร่ให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องและชุมชนทราบ 3) ด้านพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้มีคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอย่างชัดเจน ในภาพรวมสภาพปัญหาที่พบ คือ สภาพปัญหานักเรียนบางส่วนที่ยังอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ อีกทั้งครูไม่ครบชั้นเรียน รวมทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากการทดสอบระดับชาติ (O-NET) ปีการศึกษา 2563 ของนักเรียนในสังกัดเมื่อเปรียบเทียบกับผลการทดสอบกับคะแนนเฉลี่ยระดับสังกัด (สพฐ.) และระดับประเทศ พบว่า ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับเขตพื้นที่การศึกษามีคะแนนเฉลี่ยร้อยละต่ำกว่าทั้งระดับสังกัด (สพฐ.) และระดับประเทศทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ส่วนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก็เช่นกันมีค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละต่ำกว่า ระดับสังกัด (สพฐ.) และระดับประเทศทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ยกเว้นสาระภาษาไทย และส่งผลร้อยละของผู้เรียนในการพัฒนาความรู้ สมรรถนะหรือทักษะอาชีพในด้านต่าง ๆ เพื่อการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม ให้สอดคล้องตามสภาพความต้องการและบริบทของแต่ละพื้นที่ตลอดจน ความท้าทายที่เป็นพลวัตของโลกในศตวรรษที่ 21 และไม่บรรลุผล ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริม สนับสนุน ในการสร้างภูมิคุ้มกันพร้อมรับมือการเปลี่ยนแปลงและภัยคุกคามรูปแบบใหม่ในทุกรูปแบบ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2, 2564) ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรทราบถึงแนวทางการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 จะทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาตามลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น เพื่อกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ตามลำดับความความต้องการจำเป็น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ซึ่งแนวทางการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ควรเป็นอย่างไรซึ่งเป็น เพื่อสร้างความ

เชื่อมั่นในคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และจำเป็นอย่างยิ่งต้องได้รับความร่วมมือในการมีส่วนร่วมของครูในหลายๆฝ่ายเพื่อที่จะได้พัฒนาให้สอดคล้องกับนโยบายการปฏิรูป การศึกษา การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านต่างๆ ของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

2. เพื่อศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 จำนวนโรงเรียน 9 แห่ง ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 60 คน ครูผู้สอน จำนวน 140 คน และคณะกรรมการสถานศึกษา 72 คน รวมทั้งสิ้น 272 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 จำนวนโรงเรียน 9 แห่ง โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจาก สูตร ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane ,1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนในการสุ่ม .05 และด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling technique) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 162 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 36 คน ครูผู้สอน จำนวน 83 คน และกรรมการสถานศึกษา 43 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ชนิด คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับสอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณ

ค่า 5 ระดับ ตามวิธีของ Likert และแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ลักษณะแบบสัมภาษณ์ เป็นแบบชนิดกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview)

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสภาพที่พึงประสงค์ของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. แนวทางการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 2 พบว่า 1) ด้านประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา คือ ควรจัดอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการในเรื่องการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อให้ครูและบุคลากรมีความรู้และนำความรู้มาใช้ในการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 2) ด้านกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา คือ ควรเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญในเรื่องการยกมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษามาให้ความรู้และฝึกปฏิบัติการวิเคราะห์มาตรฐานการศึกษาและตัวบ่งชี้ความสำเร็จของแต่ละด้านที่ระบุไว้ในงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา 3) ด้านจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง คือ ควรจัดทำรายงานประจำปีตามรูปแบบโดยใช้เครื่องมือที่มีความเหมาะสมและวิธีการที่มีความหลากหลาย โดยให้สอดคล้องกับมาตรฐานคุณภาพการศึกษา 4) ด้านการติดตามผลการดำเนินการเพื่อพัฒนาสถานศึกษา คือควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบในการประเมินผล เพื่อนิเทศ กำกับตรวจสอบการดำเนินโครงการต่าง ๆ ให้ดำเนินตามหลักการประกันคุณภาพอย่างต่อเนื่อง 5) ด้านจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา คือควรให้ครูศึกษา วิเคราะห์ สภาพปัญหา ความต้องการของสถานศึกษาเพื่อตัดสินใจในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 6) ด้านพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพ คือควรมีการดำเนินการศึกษาวิจัยเพื่อปรับปรุงแนวความคิดเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาที่มุ่งพัฒนาคุณภาพให้เกิดกับขึ้นกับครูและบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง และ 7) ด้านดำเนินการตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา คือควรสนับสนุนให้ดำเนินงาน โครงการ กิจกรรม

ที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวบ่งชี้ในการประกันคุณภาพ

อภิปรายผล

จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 มีประเด็นที่นำมาอภิปรายดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาบางแห่ง ยังไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนในการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเองการติดตามผลการดำเนินการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาการพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพการดำเนินการตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมมากนัก อาทิ การมีส่วนร่วมในการยกร่างมาตรฐานคุณภาพการศึกษายังไม่ต่อเนื่อง อีกทั้งเปิดโอกาสให้ครู บุคคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมยังไม่ทั่วถึงสำหรับการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการประเมินสถานการณ์จุดอ่อนจุดแข็ง ปัญหา อุปสรรค และโอกาส เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับยุควิถีชีวิตใหม่ รวมทั้งการนำผลจากรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษาไม่สะท้อนสภาพความเป็นจริงของสถานศึกษาในปัจจุบันอย่างยั่งยืนได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐพล จันทร์พล (2564) ได้ศึกษาความต้องการจำเป็นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 สภาพปัจจุบันโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของวิภาวี จันทร์เพ็ง และนิยดา เปี่ยมพิชนะ (2564) ได้ศึกษาความต้องการจำเป็นการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 2 ผลการวิจัยพบว่าสภาพปัจจุบันโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง

2. สภาพที่พึงประสงค์ของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และกรรมการสถานศึกษา มี

ความพึงประสงค์ให้ผู้บริหารสถานศึกษาทุกแห่ง ควรสร้างความตระหนักให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อร่วมกัน จัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน อาทิ ควรสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ครู บุคลากร และผู้เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาในเรื่องของการ ดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ควรจัดทำรายงานประเมินตนเองของ สถานศึกษาให้สอดคล้องกับความเป็นจริง เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริหารสถานศึกษาในการนำ รายงานผลการประเมินตนเองเผยแพร่ต่อสาธารณชน สอดคล้องกับงานวิจัยของอุลัพร หินซุยและ นิยดา เปี่ยมพิชนะ(2563) ได้ศึกษาความต้องการจำเป็นในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา ภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า สภาพพึงประสงค์ในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมากที่สุด ความต้องการของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของ โรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 โดยภาพรวม พบว่า มีค่า ดัชนี PNI_{modifieds} ของความต้องการจำเป็นเฉลี่ย เท่ากับ 0.42 โดยเรียงลำดับ ความสำคัญดังนี้1) ด้านประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา2) ด้าน กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา3) ด้านจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง เมื่อ พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เป็นด้านที่มีความต้องการจำเป็นของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษาสูงเป็นอันดับหนึ่ง โดยมีค่าความต้องการจำเป็นPNI_{modifieds}เท่ากับ 0.49 ทั้งนี้อาจเป็น เพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน กรรมการสถานศึกษา มีความต้องการเกี่ยวกับการ ประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาให้สามารถประเมินผลและ ตรวจสอบคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่กำหนดไว้อย่าง ชัดเจน ทั้งนี้เพื่อนำผลการประเมินและตรวจสอบคุณภาพภายในสถานศึกษาไปปรับปรุงพัฒนา สถานศึกษาให้มีคุณภาพโดยพิจารณาจากรายงานผลการประเมินตนเองตามคำแนะนำของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ การศึกษา(องค์การมหาชน) เพื่อให้การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและ พัฒนาอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิภาวี จันทรเพ็ง และนิยดา เปี่ยมพิชนะ (2564) ได้ ศึกษาความต้องการจำเป็นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายใน สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 เมื่อ พิจารณาค่าดัชนีสูงสุดของแต่ละด้าน ตามลำดับ คือ 1)ด้านประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพ

การศึกษาภายในสถานศึกษา 2) ด้านกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา 3) ด้านจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง

3. แนวทางการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 พบว่า ด้านประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเป็นด้านที่มีความต้องการจำเป็นของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 สูงเป็นอันดับหนึ่ง โดยมีค่าความต้องการจำเป็น PNI_{modifieds} เท่ากับ 0.49 และผลจากการตรวจสอบร่างแนวทางทั้ง 7 ด้าน พบว่ามีความถูกต้อง ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยมีแนวทางของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเอกชน ด้านประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา คือ 1) ควรจัดอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการในเรื่อง การประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อให้ครูและบุคลากรมีความรู้และนำความรู้ร่วมในการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 2) ควรสร้างความตระหนักให้ผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมตัดสินใจเพื่อสรุปผลการประเมินมาตรฐานและตัวชี้วัดตามมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษา 3) ควรดำเนินการประเมินผลและตรวจสอบการรวบรวมเอกสาร หลักฐานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา 4) ควรขอความร่วมมือจากทุกฝ่ายประเมินผล และตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเพื่อรายงานผลการประเมินตนเองต่อผู้บริหารสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของวิภาวี จันทร์เพ็ง และนิดา เปี่ยมพีชนะ (2564) ได้ศึกษาความต้องการจำเป็นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อกำหนดค่าเป้าหมายความสำเร็จของแต่ละมาตรฐานและตัวบ่งชี้ 2) ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ควรมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติงานของสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 3) ด้านการดำเนินการตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวบ่งชี้ในการประกันคุณภาพ ควรมีส่วนร่วมในการดำเนินการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพโดยครูและบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาต้องเป็นบุคลากรแห่งการเรียนรู้และสอดคล้องกับงานวิจัยของSuryadi (1992) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับประถมศึกษาของประเทศอินโดนีเซีย โดยวัดคุณภาพของครูใน 4 ปัจจัยหลัก คือ ความสามารถทางด้านวิชาชีพ ความพยายามทางวิชาชีพ เวลาที่ใช้ในกิจกรรมวิชาชีพ และความสัมพันธ์ระหว่างความเชี่ยวชาญและงานที่ได้รับมอบหมายผลการวิจัย พบว่า ครูเป็นปัจจัยที่

กระตุ้น และใช้ประโยชน์จากปัจจัยอื่นๆอย่างมีประสิทธิภาพ ครูเป็นปัจจัยเดียวที่ใช้ตัดสินการประกันคุณภาพการศึกษา และครูที่มีคุณภาพจะส่งผลต่อคุณภาพทางการศึกษาได้มากที่สุด

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการวิจัยสภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสภาพที่พึงประสงค์ของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าสถานศึกษายังไม่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ในฐานะเป็นหัวหน้าสถานศึกษา ที่รับผิดชอบการจัดการบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา ควรให้ความสำคัญและตระหนักในการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ซึ่งจะสะท้อนความเป็นจริงของสถานศึกษาได้ดี และเป็นสิ่งที่บ่งบอกให้บุคคลภายนอก ผู้ปกครอง ชุมชนได้มั่นใจในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาว่าได้คุณภาพตามมาตรฐานการจัดการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2. (2564). รายงานผลการดำเนินงานประจำปี พ.ศ. 2564. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2.
- เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2561). ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่อง แนวปฏิบัติการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2561.
- อภัยพร หินชู (2563). ความต้องการจำเป็นในการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ศึกษาสาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- วิภาวี จันทร์เพ็ง (2564). ความต้องการจำเป็นในการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ลักคณา สังฆธรรม (2560). *ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนเทศบาล 1 บ้านหนองซากแก้วสู่การรองรับการประกันคุณภาพภายนอกรอบสี่* สังกัดเทศบาลตำบลห้วยใหญ่ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

Shaded. W., w.Prins & P.J.M. Nas. (1982). *Access and Participation : A Theoretical Approach in Participation of the Poor the Development*. Leiden: University of Leiden

Suryadi, A and Indriyanto. (1992). *Improving educational of Primary School*. Laporan Penelition. Jakata : Balitbang Dikdad

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1
SCHOOL ADMINISTRATORS DESIRABLE CHARACTERISTICS IN 21st
CENTURY UNDER KHON KAEN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE
AREA OFFICE 1

¹พิรารัตน์ นุชรอด และ ²วานิช ประเสริฐพร

¹Pirarat Nuchrod and ²Vanich Prasertphorn

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย

Northeastern University, Thailand

¹pirarat33@gmail.com

Received: January 6, 2023; **Revised:** February 22, 2023; **Accepted:** March 31, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และ 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงานและขนาดสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 จำนวน 423 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางจี้และมอร์แกน (Krejcie and Morgan. 1970 : 34) และการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ

¹นักศึกษา, หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงานโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และจำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : คุณลักษณะที่พึงประสงค์, ผู้บริหารสถานศึกษา, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

Abstract

This research aimed to: 1) study the current states on the desirable characteristics of the school administrators in the 21st Century under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 1, and 2) compare the opinions on the desirable characteristics of the school administrators in the 21st Century under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 1, divided by working experiences and school sizes. The sample group included 423 school administrators and teachers in the schools under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 1, selected through Krejcie and Morgan's package table with the proportional stratified random sampling. The research instrument was the five-rating scaled questionnaires. The statistics for analyzing the data covered the percentage, mean, standard deviation, t-test and One-Way Analysis of Variance. The research findings exposed that: 1) the current state on the desirable characteristics of the school administrators in the 21st Century under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 1 revealed in overall at the much level, and 2) the comparison results of the desirable characteristics of the school administrators in the 21st Century under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 1, divided by working experiences in overall implied indifferently at the statistical significance level of .05, and 3 divided by school sizes in overall exposed differently at the statistical significance level of .05

Keywords: Desirable Characteristics, School Administrators, Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 1

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดสาระเกี่ยวกับการศึกษา ในมาตรา 49 ไว้ว่าบุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รวมทั้งผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ รัฐต้องจัดการศึกษา อบรม และสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษา อบรม เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สร้างเสริมความรู้และปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปะวิทยาการต่าง ๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ (ราชกิจจานุเบกษา. 2550:15)

การปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (2542) ได้ก่อให้เกิดกระแสการตื่นตัวของครู อาจารย์และผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาทั้งหลายปรับเปลี่ยนไปสู่การจัดการศึกษา โดยมุ่งเน้นความรู้คู่คุณธรรมอย่างมีคุณภาพเพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของคนไทยที่พึงปรารถนา การบริหารงานตามกรอบภารกิจของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาอื่น ๆ ดำเนินการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา และความคาดหวังของสังคม โดยผู้บริหารสถานศึกษาควรตระหนักว่า การศึกษามีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการเตรียมทรัพยากรมนุษย์ให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์จริงใจในสังคมให้น่าอยู่ พร้อมกับการรู้จักปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ไม่หลงใหลกับวัตถุนิยมจนเกิดปัญหาทางสังคมนานัปการ ดังนั้นการจัดการศึกษาหรือการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติที่พึงประสงค์และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สังคม ตลาดแรงงาน และการพัฒนาประเทศโดยมุ่งความเป็นเลิศทางด้านคุณภาพการศึกษาควบคู่ไปกับการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนนั้น จำเป็นต้องอาศัยคุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาที่ดีมีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้บริหารเปรียบเสมือนตัวจักรสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้สามารถก้าวเข้าสู่โลกแห่งการแข่งขันรวมทั้งมีคุณธรรมประจำใจและคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในสังคมโลกยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างสงบสุข (ธีระ รุญเจริญ. 2553 : 10)

มาตรฐานการศึกษาของชาติ (2561) มีข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทย เพื่อให้สถานศึกษาทุกแห่งยึดเป็นกรอบสำหรับสร้างคนไทย 4.0 ที่แม้แตกต่างตามบริบทของท้องถิ่นและของสถานศึกษา แต่มีจุดหมายร่วมคือ "ธำรงความเป็นไทยและแข่งขันได้ในเวทีโลก" สามารถเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศทั้งในมิติเศรษฐกิจ มิติสังคม และมิติการเมืองต่อไปได้ สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 - 2564) แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 กฎหมาย ยุทธศาสตร์และแผนงานทั้งหลายเหล่านี้ ต่างมีอุดมการณ์เพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ เป็นพลเมืองดี มีคุณภาพและความสามารถสูง พัฒนาตนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งยังคาดหวังให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันทางการศึกษา สามารถเป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม เพื่อเป้าหมายของการพัฒนาประเทศ สู่มั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน (แผนการศึกษาแห่งชาติ. 2561) การบริหารสถานศึกษา เป็นงานในหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยตรง ซึ่งจำแนกเป็นหมวดหมู่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะงาน ตามโครงสร้างของการจัดองค์กร ตามระบบการศึกษาและตามแนวคิดของนักบริหารการศึกษาแต่ละคน บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาที่สำคัญต้องใช้ความเป็นหัวหน้าในการใช้อำนาจและตำแหน่งที่มีในการบริหารจัดการให้การศึกษาศึกษาได้บรรลุเป้าหมาย การเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ 21 ได้ส่งผลกระทบทางด้านสังคม เศรษฐกิจ ทำให้องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนต่างได้รับผลกระทบ จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนให้อยู่รอดและมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ดังกล่าวโดยเฉพาะด้านการศึกษา ในยุคนี้ จะต้องก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสิ่งสำคัญในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพพร้อมกับประสิทธิภาพนั้น ไม่ใช่แค่ครูผู้สอนอย่างเดียวที่จะทำให้การศึกษาเกิดคุณภาพได้ โดยผู้บริหารสถานศึกษานั้น เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การจัดการศึกษานั้นมีคุณภาพ โดยแนวโน้มของสังคมโลกและสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงทางความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและระบบสารสนเทศ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของมนุษย์ การที่มนุษย์จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีคุณภาพ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับตัวให้เหมาะสม และต้องพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความสามารถและศักยภาพในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพพร้อมกับประสิทธิภาพเหมาะสมกับยุคของการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีปัจจุบันและที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตมีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วมากเมื่อเปรียบเทียบกับเปลี่ยนแปลงในอดีตที่ผ่านมาซึ่งมีผลกระทบต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นอย่างมาก ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความจำเป็นที่

ต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติและแนวคิดการบริหารของตนเองให้ทันต่อสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อให้สถานศึกษามีความทันสมัยสามารถบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างมีคุณภาพในทุกๆ ด้านคุณลักษณะของผู้บริหารที่พึงประสงค์นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถทำให้การบริหารงานบรรลุผลสำเร็จตามต้องการและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะผู้บริหารที่มีคุณลักษณะทางด้านบุคลิกภาพ ความสามารถในการบริหารงานด้านวิชาการ และความเป็นผู้นำ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 เล็งเห็นว่า การปฏิบัติตนของผู้บริหารยังส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน รวมทั้งขวัญและกำลังใจของครู ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กล่าวว่า ผู้บริหารควรมีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีภาวะผู้นำสูงตลอดจนมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งเป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้องและความเป็นประชาธิปไตย หากผู้บริหารมีคุณลักษณะและความสามารถที่เหมาะสม ก็จะได้รับความร่วมมือร่วมใจจากผู้ร่วมงานในองค์กร ตลอดจนชุมชนและท้องถิ่น ซึ่งส่งผลให้การปฏิบัติงานประสบความสำเร็จ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 .2565)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ให้มีสมรรถนะที่สูงขึ้น สามารถผลักดันสถานศึกษาบรรลุผลสำเร็จตามที่ต้องการ และเป็นแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาแห่งชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 1,522 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ปีการศึกษา 2565 กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเปรียบเทียบของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 423 คน แบ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา 110 คน ครู 313 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กรอบแนวคิดในการวิจัยคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1)ด้านความสามารถทางสติปัญญา 2)ด้านความเป็นผู้มีบุคลิกภาพความเป็นผู้นำ 3)ด้านความเป็นผู้มีประสิทธิภาพ 4)ด้านความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น 5)ด้านการยอมรับและยกย่องจากสังคม 6)ด้านความรับผิดชอบ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถาม ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ขนาดของสถานศึกษาและประสิทธิภาพการทำงาน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-list)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความสามารถทางสติปัญญา 2) ด้านความเป็นผู้มีบุคลิกภาพความเป็นผู้นำ 3) ด้านความเป็นผู้มีประสิทธิภาพ 4)ด้านความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น 5)ด้านการยอมรับและยกย่องจากสังคม 6)ด้านความรับผิดชอบ โดยมีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์และเสนอค่าสถิติการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นเชิงปริมาณของผู้ตอบแบบสอบถาม นำไปวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วน

เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยการทดสอบสมมติฐานใช้สูตร t-test และ f-test แบบ Dependent Sample โดยการทดสอบและวิเคราะห์เนื้อหาเสนอข้อมูลโดยค่าสถิติและความเรียง

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 สรุปผลวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน

สภาพปัจจุบันคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21	ระดับปฏิบัติการ			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
ด้านความสามารถทางสติปัญญา	4.29	0.17	มาก	1
ด้านความเป็นผู้มีบุคลิกภาพความเป็นผู้นำ	4.16	0.22	มาก	6
ด้านความเป็นผู้มีประสิทธิภาพ	4.20	0.16	มาก	4
ด้านความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น	4.27	0.15	มาก	2
ด้านการยอมรับและยกย่องจากสังคม	4.19	0.14	มาก	5
ด้านความรับผิดชอบ	4.25	0.14	มาก	3
ภาพรวม	4.22	0.08	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.22, S.D. = 0.08) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความสามารถทางสติปัญญา ($\bar{X}$ = 4.29, S.D. = 0.17) ด้านความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ($\bar{X}$ = 4.27, S.D. = 0.15) ด้านความรับผิดชอบ ($\bar{X}$ = 4.25, S.D. = 0.14) ด้านความเป็นผู้มีประสิทธิภาพ ($\bar{X}$ = 4.20, S.D. = 0.16) ด้านการยอมรับและยกย่องจากสังคม ($\bar{X}$ = 4.19, S.D. = 0.14) และด้านความเป็นผู้มีบุคลิกภาพความเป็นผู้นำ ($\bar{X}$ = 4.16, S.D. = 0.22) ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบระดับปฏิบัติคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 จำแนกตามขนาดสถานศึกษาและประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

2.1 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยรวม พบว่า สถานศึกษาขนาดเล็กกับสถานศึกษาขนาดกลาง และสถานศึกษาขนาดเล็กกับสถานศึกษาขนาดใหญ่ แตกต่างกันอย่างน้อยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กและสถานศึกษาขนาดกลาง มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มากกว่าสถานศึกษาขนาดใหญ่ ส่วนคู่อื่นๆ ไม่แตกต่าง

2.2 จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่ำกว่า 5 ปี มีการปฏิบัติน้อยกว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน 5 ปีขึ้นไป ส่วนด้านความสามารถทางสติปัญญา ด้านความเป็นผู้มีบุคลิกภาพความเป็นผู้นำ ด้านความเป็นผู้มีประสิทธิภาพ ด้านการยอมรับและยกย่องจากสังคม และด้านความรับผิดชอบ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 มีประเด็นที่สามารถอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เกิดจากนโยบายสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ที่เน้นการพัฒนาการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับการยกระดับการศึกษาของชาติให้มีมาตรฐานการพัฒนาการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ตลอดจนการสนับสนุนข้าราชการครูและบุคลากรสนับสนุนการศึกษาให้มีความก้าวหน้ามั่นคงในอาชีพเพื่อที่จะสามารถปฏิบัติได้อย่างเต็มกำลังความรู้ ความสามารถ และเต็มใจที่จะทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา จำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารมีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ในการบริหารงานและจัดการศึกษาที่เหมาะสม อีกทั้งผู้บริหารก็ได้มีการเตรียมความพร้อมก่อนที่จะมาเป็นผู้บริหารตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่งของกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาทำให้คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามีความเหมาะสมไม่ว่าจะเป็น

ความสามารถทางสติปัญญา ความเป็นผู้มีบุคลิกภาพในความเป็นผู้นำ ความเป็นผู้มีประสิทธิภาพ ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การยอมรับและยกย่องจากสังคม และความรับผิดชอบ ซึ่งคุณลักษณะของผู้บริหารเหล่านี้ย่อมมีความสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษาเป็นอย่างมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพิมล นิยมพันธุ์ (2550 : 59) ได้ศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1 ผลการวิจัยพบว่าคุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกับงานวิจัยของ พุฒิพงศ์ มนตรีโพธิ์ (2550 : 63) ได้ทำการวิจัยเรื่องคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีวิชัย เขต 4 ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. จากการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์ในปฏิบัติงาน พบว่าโดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในปัจจุบันผู้บริหารสถานศึกษาได้บริหารงานโดยกำหนดแผนงานและโครงการใหม่ ๆ อยู่เสมอ มีวิสัยทัศน์ในการบริหาร ผู้บริหารมีการพัฒนาตนเองและสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้แสวงหาความรู้ และวิทยาการใหม่ ๆ ที่ทันต่อความก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยีตลอดเวลา เน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและให้ความเป็นกันเอง เปิดโอกาสให้ทุกคนร่วมกันแก้ไขปัญหา เคารพนับถือให้เกียรติซึ่งกันและกัน ทำงานด้วยความจริงใจ มีการสร้างขวัญกำลังใจและให้การยอมรับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างมีเหตุผล และเป็นที่เคารพรักใคร่ของผู้ใต้บังคับบัญชา จึงทำให้ครูผู้สอนไม่ว่าจะมีประสบการณ์มากหรือประสบการณ์น้อยมีทัศนคติต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปรีชา ช่องคันบอน (2551 : 38) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทม. ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีการรับรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ เพิ่มศักดิ์ เพิ่มประยูร (2552 : 33) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตาม

ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกันจะมีสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบที่ต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีครูผู้สอนไม่มากนักจะทำให้เกิดความใกล้ชิดสนิทสนมในการทำงานร่วมกัน มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมกันตัดสินใจและแก้ไขปัญหาแบบเป็นทีม ในขณะที่โรงเรียนขนาดใหญ่มีครูผู้สอนจำนวนมาก ลักษณะโครงสร้างองค์กรมีการจัดแบ่งสายงานออกเป็นฝ่ายต่างๆ ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาอุปสรรคในการประสานงานและการติดตามผลการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ ครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดเล็กจึงอาจมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกับครูที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาขนาดใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจินดา พุ่มสกุล (2553: 74) ได้ศึกษาคุณลักษณะผู้บริหารที่พึงประสงค์ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบคุณลักษณะผู้บริหารที่พึงประสงค์ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู จำแนกตามขนาดของโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นเดียวกับงานวิจัยของสุดใจ ศิริสมบัติ (2550 : 78) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่เป็นจริงและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะเชิงตรา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่าการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่เป็นจริงของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะเชิงตรา เขต 2 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษาพบว่าการส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษามีความเชื่อมั่นในตนเอง สุขุมรอบคอบ ตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาท มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานและขยันหมั่นเพียร มีลักษณะท่าทาง การแสดงออกที่ดี ทั้งในเรื่องส่วนตัว และหน้าที่การงาน เป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่บุคลากรในสถานศึกษา มีระเบียบวินัยต่อตนเองและผู้อื่น มีความเหมาะสมด้านวุฒิภาวะทางอารมณ์ กิริยา มารยาท ทั้งทางกาย วาจา และใจ รวมทั้งสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล รวมถึงผู้บริหารสถานศึกษาสร้างผลงานให้เกิดการยอมรับและ

ยกย่องจากสังคม โดยกล้าตัดสินใจในประเด็นที่สำคัญต่าง ๆ มีความมั่นใจในตนเองในการติดต่อและสื่อสารกับผู้อื่น ช่วยเหลืองานส่วนรวมทั้งภายในสถานศึกษาและภายนอกสถานศึกษาด้วยความเต็มใจ อีกทั้งมีการวางตัวเหมาะสมและเป็นแบบอย่างที่ดีในสังคมเป็นแนวทางพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2549). *แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.

จินดา พุ่มสกุล. (2553). *คุณลักษณะผู้บริหารที่พึงประสงค์ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

ธีระ รุญเจริญ. (2553). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา (ฉบับปรับปรุง) เพื่อปฏิรูปรอบสองและประเมินภายนอกกรอบสาม*. กรุงเทพฯ : ข้าวฟ่าง.

ปรีชา ช้องคันปอน. (2551). *คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูสังกัดกรุงเทพมหานคร*. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

พรพิมล นิยมพันธุ์. (2550). *คุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

พุดพิงศ์ มนตรีโพธิ์. (2550). *คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 4*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

เพิ่มศักดิ์ เพิ่มประยูร. (2552). *คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี*. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

ยงยุทธ เกษสาคร. (2550). *ภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม*. กรุงเทพฯ ฯ : ปัญญารัตน์.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. (24 สิงหาคม 2550), ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 47 หน้า 15

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1. (2565), รายงานผลการปฏิบัติงาน ปีการศึกษา 2565. ขอนแก่น : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559) *กรอบทิศทางการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2574*. บริษัทพริกหวาน กราฟฟิค: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). *มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561*. กรุงเทพฯ : กลุ่มมาตรฐานการศึกษา สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนการเรียนรู้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

สุดใจ ศิริสมบัติ. (2550). *คุณลักษณะที่เป็นจริงและพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). *Determining Sample Size for Research Activities*. Educational and Psychological Measurement

สภาพ ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาทักษะของผู้บริหาร
สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ
STATES, NEEDS AND GUIDELINES FOR DEVELOPMENT OF SCHOOL
ADMINISTRATORS' SKILLS IN 21ST CENTURY UNDER THE
SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA
OFFICE CHAIYAPHUM

¹อรรถัย เจริญศุกฤต และ ²อาคม อึ้งพวง
¹Suwanan Chumjan, ²Arkorn Eungpuang

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย
North Eastern University, Thailand

¹yamsmat@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 31, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ จำแนกตามตำแหน่งผู้บริหาร และครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและครูรวมทั้งสิ้น 332 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากสูตรทาโรยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนในการ

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

² อาจารย์ ดร, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สุ่มที่ .05 ด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามคุณภาพ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการประเมินความต้องการจำเป็น PNI_{modified} ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ความต้องการจำเป็นทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ 1) ทักษะด้านการบริหารวิชาการและความเป็นผู้นำทางวิชาการ 2) ทักษะการบริหารจัดการองค์การ 3) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ 4) ทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ 5) ทักษะการสื่อสาร และ 6) ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล 2) แนวทางการพัฒนาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ โดยภาพรวมพบว่า ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น PNI_{modified} ของความต้องการจำเป็นเฉลี่ยค่าเท่ากับ 0.075 สรุปได้ดังนี้ 1) ทักษะด้านการบริหารวิชาการและความเป็นผู้นำทางวิชาการ ผู้บริหารควรมีการวางแผนพัฒนามาตรฐานการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยมีแผนพัฒนาที่สอดคล้องกับนโยบายทุกระดับครอบคลุมภารกิจของสถานศึกษา 2) ทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ ผู้บริหารควรมีการจัดระเบียบกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมกับช่วงเวลาและสถานการณ์ 3) ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล ผู้บริหารควรใช้เครื่องมือ สื่อ อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) ทักษะการบริหารจัดการองค์การ ผู้บริหารควรมีการแบ่งงานตามความชำนาญเฉพาะด้านของบุคลากรตามโครงสร้างการบริหารสถานศึกษา 5) ทักษะการสื่อสาร ผู้บริหารควรมีกระบวนการในการถ่ายทอดข่าวสาร ข้อมูลความรู้ประสบการณ์ได้เป็นอย่างดี และ 6) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ผู้บริหารควรมีวิธีการในการสร้างความร่วมมือกับผู้ได้บังคับบัญชาในฐานะผู้นำได้อย่างชัดเจนและเหมาะสม

คำสำคัญ : ความต้องการจำเป็น, แนวทางการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ

Abstract

This research aimed to: 1) study the current states, desirable states and needs on the school administrators' skills in the 21st Century, 2) study the guidelines for developing the school administrators' skills in the 21st Century under

the Secondary Educational Service Area Office Chaiyaphum, divided by the administrator positions and teachers under the Secondary Educational Service Area Office Chaiyaphum. The samples contained 332 school administrators and teachers, selected through Taro Yamane's formular in the error estimation of .05, with the stratified random sampling technique. The research instrument was the qualitative questionnaires. The statistics for analyzing the data were the frequency, percentage, mean, standard deviation and the needs index (PNI modified). The research findings indicated that: 1) The current states of the school administrators' skills in 21st Center under the Secondary Educational Service Area Office Chaiyaphum exposed in overall at the much level, and the desirable states implied in overall at the most level. Also, the needs on the school administrators' skills in the 21st Century under the Secondary Educational Service Area Office Chaiyaphum were ranked as the following skills: 1) academic administration and academic leadership skills, 2) organization management skills, 3) human relationship skills, 4) analytical and creative thinking skills, 5) communication skills, and 6) technology and digital utilization skills. 2) The guidelines for developing the school administrators' skills in the 21st Century under the Secondary Educational Service Area Office Chaiyaphum illustrated in overall of the needs index: PNI modified with the mean of 0.075, concluding as the following skills; 1) in the academic administration and academic leadership skills, the administrators should have planned learners' learning standard development with the plans relevant to every policy covering the school mission; 2) the analytical and creative thinking skills, administrators should have organized the orders of different activities suitably with durations and situations; 3) technology and digital utilization skills, administrators should have utilized the tools, media, information technology equipment efficiently; 4) organization management skills, administrators should have assigned the jobs as the personnel's skillfulness due to the school administration structures; 5) communication skills, administrators should have well processed in the information transfer of knowledge and experiences; finally, 6) human relation skills;

administrators should have methods in creating the participation with subordinates as the leader apparently and appropriately.

Keywords: Needs, Guidelines for Developing Administrators' skills in the 21st Century, Secondary Educational Service Area Office Chaiyaphum

บทนำ

ปัจจุบันโลกมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วอันสืบเนื่องมาจากการใช้เทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ของทุกภูมิภาคของโลกเข้าด้วยกันกระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการดำรงชีพของสังคมอย่างทั่วถึง ผู้บริหารจึงต้องมีความตื่นตัวและมีการเตรียมความพร้อมในการบริหารสถานศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนมีทักษะสำหรับการดำรงชีวิตในโลกศตวรรษที่ 21 ที่เปลี่ยนไปจากศตวรรษที่ 20 โดยทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญที่สุด คือ ทักษะการเรียนรู้ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เด็กในศตวรรษที่ 21 นี้มีความรู้ความสามารถและทักษะที่จำเป็น ซึ่งเป็นผลจากการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนตลอดจน การเตรียมความพร้อมด้านต่างๆ ที่เป็นปัจจัยสนับสนุนที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้รวมทั้งเป็นยุคแห่งการแข่งขันทางสังคมค่อนข้างสูงในปัจจุบัน ส่งผลต่อการปรับตัวให้ทัดเทียมและเท่าทันกับเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในบริบททางสังคมในทุกมิติรอบด้าน ดังนั้นการเสริมสร้างองค์ความรู้ทักษะเฉพาะทาง ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านและสมรรถนะของการรู้เท่าทันจึงเป็นตัวแปรสำคัญที่ต้องเกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนในการเรียนรู้ยุคสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 นี้อย่างมีประสิทธิภาพ การปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคแห่งความเป็นโลกาภิวัตน์ ที่ได้เกิดวิวัฒนาการความก้าวหน้าในทุกๆ มิติเป็นไปอย่างรวดเร็วและรุนแรงส่งผลต่อวิถีการดำรงชีพของสังคมอย่างทั่วถึง ดังนั้นการกำหนดยุทธศาสตร์และการสร้างความพร้อมที่จะรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่ท้าทายศักยภาพและความสามารถของมนุษย์ที่จะสร้างนวัตกรรมทางการเรียนรู้ในลักษณะต่างๆ ให้เกิดขึ้นและสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว (สุทัศน์ สักคพันธ์. 2557 : 14)

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 สถานศึกษาจะต้องพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิตและอาชีพ และทักษะด้านสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยี ซึ่งผู้บริหารจะต้องรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง พัฒนาตนเองคิดหายุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการใหม่ๆ ปรับเปลี่ยนรูปแบบการ

ทำงานให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ของผู้ปฏิบัติงานในองค์กรและนอกองค์กร ให้ความสนใจต่อวัฒนธรรมองค์กรที่มุ่งผลลัพธ์ ใส่ใจในเรื่องของศาสตร์ทางการสอนที่เหมาะสม และต้องเข้ามารับบทบาทในการเร่งปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของครู ปรับเปลี่ยนเนื้อหาตามหลักสูตรควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ให้กับครูผู้สอน ส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาให้สูงขึ้น รวมทั้งปรับบทบาทในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และมีทักษะทัดเทียมเป็นที่ยอมรับของชาติอื่น และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข (สมหมาย อ่ำดอนกลอย, 2556, น.6) ทักษะยุคใหม่เป็นคุณลักษณะที่สำคัญของการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้นำจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นและสำคัญต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาและการบริหารตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ ทักษะสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วยทักษะ ดังนี้ การคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์การแก้ปัญหา การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม เทคโนโลยีและดิจิทัล การตัดสินใจผลสัมฤทธิ์ และคุณธรรมจริยธรรม (ชัยยนต์ เพาพาน, 2559) ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถและทักษะที่จำเป็นในการบริหารสถานศึกษา

กล่าวได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาต้องอาศัยทักษะในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนมองเห็นภาพอนาคตและสามารถสร้างแรงจูงใจให้ผู้ร่วมงานทุกคนปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด หากกล่าวถึงทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาจะมุ่งเน้นถึงคุณลักษณะที่สำคัญของการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารซึ่งเป็นผู้นำองค์กรจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการบริหารงาน บริหารตนเอง และบริหารบุคลากรอย่างต่อเนื่องเพื่อนำไปสู่การบริหารงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยทั่วไปแล้ว ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารประกอบด้วยทักษะทางการจัดการ (Managerial Skills) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Skills) และทักษะทางเทคนิควิธี (Technical Skills) (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2596) ส่วนแนวคิดของ Katz (2560) ได้กล่าวถึงทักษะการบริหารสถานศึกษาเป็นทักษะที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรมี 3 ด้านไว้ดังนี้ คือ 1) ทักษะด้านเทคนิควิธี (Technical Skills) 2) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Skills) และ 3) ทักษะด้านความคิดรวบยอด (Conceptual Skills) และอดุลย์ วังศรีคุณ (2560) ได้กล่าวไว้ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม เรื่องการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 : ผลผลิตและแนวทางการพัฒนา ว่า Crawford (n.d., อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตน์, 2556) ทักษะที่ผู้นำในสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ประสบความสำเร็จคือ ผู้นำควรมีความคาดหวังสูงให้ความสำคัญกับจุดมุ่งหมายเป็นฐาน ใช้ความสามารถพิเศษในการ

แก้ปัญหาแบบร่วมมือ มีจิตสร้างสรรค์ สามารถแปลความข้อมูลมีความสามารถในการบริหารเวลา และมีความใส่ใจ ทักษะภาวะผู้นำ (Leadership skills) เป็นกระบวนการใช้ความสามารถและความชำนาญในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ และการบริหารงานในองค์กรให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล การพัฒนาทักษะภาวะผู้นำช่วยให้ผู้นำมีความเข้าใจในประสบการณ์และเข้าใจคุณค่าของความเป็นผู้นำในตัวเอง ตระหนักถึงวิธีการจัดการความขัดแย้งในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมพฤติกรรมและพัฒนาความสามารถพิเศษของความเป็นผู้นำมุ่งบรรลุเป้าหมายของการปฏิบัติงานร่วมกันภายใต้ความท้าทายต่างๆ โดยให้ทุกคนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการวางแผนไปสู่เป้าหมายของการปฏิบัติงานร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 (Essential Leadership Skills in the 21 " Century) ซึ่งเป็นทักษะภาวะผู้นำที่จะต้องเสริมสร้างให้เกิดขึ้นในตัวผู้นำในระดับต่างๆ Victor (n.d., อ้างถึงในวิโรจน์ สารัตนะ, 2556) ได้กล่าวว่า สำหรับผู้นำในศตวรรษที่ 21 ต้องการภาวะผู้นำแบบร่วมมือ (Corporate Leadership) มากกว่าผู้นำแบบใช้อำนาจหรือการบังคับ ผู้นำจะต้องให้การศึกษาและสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ตาม

ทักษะสำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษายุคศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การกำหนดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ลงวันที่ 17 สิงหาคม 2553 ลำดับที่ 30 และ ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การกำหนดและแก้ไขเปลี่ยนแปลงเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ประกาศ ณ วันที่ 28 มกราคม 2564 ได้แก่วงจรัญชัยภูมิ ทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน กำกับ ติดตามการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดชัยภูมิ รวม 16 อำเภอ จำนวน 37 โรงเรียน ให้สามารถจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาเพื่อบริการประชาชน ให้เป็นคนดี มีคุณธรรม เป็นคนเก่ง มีความรู้ความสามารถ มีคุณภาพตรงตามจุดเน้นและเป้าหมายของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ และความต้องการของชุมชนและของประชาชนจังหวัดชัยภูมิ บริหารจัดการในรูปแบบองค์คณะบุคคลบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล

จากรายงานการกำกับ ติดตาม การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ ด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการ การกระจายอำนาจการบริหารจัดการสู่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม การพัฒนา ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา การสร้างความเข้มแข็งต่อองค์คณะบุคคล ทั้งในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ตลอดจนความร่วมมือของผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน จึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการบริหารจัดการศึกษา ซึ่งจะเป็นกลไกนำไปสู่การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังพบว่าจำนวนโรงเรียนขนาดเล็กมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

อย่างต่อเนื่อง จึงเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถสะท้อนให้เห็นการจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (ข้อมูลสารสนเทศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ)

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา ความต้องการจำเป็น และแนวทางการพัฒนาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ เพื่อนำผลการวิจัยในครั้งนี้ใช้เป็นข้อมูลและเป็นแนวทางในการวางแผนการพัฒนาของผู้บริหารสถานศึกษา อันจะส่งผลให้การศึกษาประสบความสำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายในการจัดการศึกษาโดยรวมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง สภาพ ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ เป็นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

1) ศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์วรรณกรรม เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการดำเนินงานการพัฒนาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย

2) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ

ระยะที่ 2 พัฒนาแนวทางการพัฒนาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ

1) นำผลจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น มาเรียงลำดับจากความต้องการจำเป็นมากไปหาน้อย

2) สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน แล้วนำข้อมูลการสัมภาษณ์มาสังเคราะห์แล้ว จัดทำร่างแนวทางการพัฒนาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ โดยผ่านความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา

3) นำแนวทางการพัฒนาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ไปประเมิน ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ โดยกลุ่มเป้าหมายจำนวน 30 คน

4) นำเสนอแนวทางการพัฒนาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ

วิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS และเสนอ ค่าสถิติการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นเชิงปริมาณของผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับสภาพ ความต้องการ จำเป็นและแนวทางการพัฒนาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ นำเสนอข้อมูลโดยค่าสถิติและความเรียง

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง สภาพ ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ สรุปผลวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ความต้องการจำเป็นทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ 1) ทักษะด้านการบริหารวิชาการและความเป็นผู้นำทางวิชาการ 2) ทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ 3) ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล 4) ทักษะการบริหารจัดการองค์การ 5) ทักษะการสื่อสาร 6) ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล

2. แนวทางการพัฒนาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ โดยภาพรวมพบว่า ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น PNI_{modified} ของ

ความต้องการจำเป็นเฉลี่ยค่าเท่ากับ 0.075 สรุปได้ดังนี้ 1) ทักษะด้านการบริหารวิชาการและความ เป็นผู้นำทางวิชาการ ผู้บริหารควรมีการวางแผนพัฒนามาตรฐานการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยมี แผนพัฒนาที่สอดคล้องกับนโยบายทุกระดับครอบคลุมภารกิจของสถานศึกษา 2) ทักษะการคิด วิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ ผู้บริหารควรมีการจัดระเบียบกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมกับ ช่วงเวลาและสถานการณ์ 3) ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล ผู้บริหารควรใช้เครื่องมือ สื่อ อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) ทักษะการบริหารจัดการองค์การ ผู้บริหาร ควรมีการแบ่งงานตามความชำนาญเฉพาะด้านของบุคลากรตามโครงสร้างการบริหารสถานศึกษา 5) ทักษะการสื่อสาร ผู้บริหารควรมีกระบวนการในการถ่ายทอดข่าวสาร ข้อมูลความรู้ประสบการณ์ ได้เป็นอย่างดี และ 6) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ผู้บริหารควรมีวิธีการในการสร้างความร่วมมือกับ ผู้ใต้บังคับบัญชาในฐานะผู้นำได้อย่างชัดเจนและเหมาะสม

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง สภาพ ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาทักษะของผู้บริหาร สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ มีประเด็นที่ สามารถอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของการพัฒนาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นราย ด้านพบว่าแต่ละด้านอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยเรียงลำดับด้านที่มีค่ามากที่สุดไปหาน้อยได้ดังนี้ 1) ทักษะการสื่อสาร 2) ทักษะการบริหารจัดการองค์การ 3) ทักษะด้านการบริหาร วิชาการและความ เป็นผู้นำทางวิชาการ 4) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ 5) ทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ 6) ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ทักษะการสื่อสาร ทั้งนี้เพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ มี ความสามารถในการสื่อสารข้อมูลข่าวสารให้ครูในโรงเรียนทราบอย่างชัดเจนมีการให้นโยบายที่ ชัดเจน กำหนดทิศทางการปฏิบัติงานแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนเป็นรูปธรรมเป็นที่ยอมรับแก่ครู ในโรงเรียน มีการประชุมชี้แจงครูเพื่อแจ้งข่าวสารเป็นประจำ แจ้งข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจนตรงกับ ความเป็นจริง โดยไม่มีการปิดบัง ติดตามความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของครูอย่างสม่ำเสมอ กระตุ้นการทำงานของครูโดยการประชุมกลุ่มย่อย เช่น ประชุมหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ อย่าง สม่ำเสมอ มีการทบทวนงานทบทวนคำสั่ง เพื่อให้การปฏิบัติงานของครูเป็นไปตามมาตรฐานการ ปฏิบัติงานของครู มีความความเที่ยงตรงเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เช่น การทำรายงานการปฏิบัติ

หน้าที่มีรูปแบบที่ชัดเจน ไปในทิศทางเดียวกัน จึงเป็นเหตุสำคัญที่ทำให้การสื่อสารของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของครู ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ อธิศักดิ์ ศิริจันทร์, พิมลพรรณ เพชรสมบัติ (2562) ซึ่งได้ทำวิจัยเรื่อง ทักษะการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทักษะการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญที่สามารถป้องกันหรือลดปัญหาความขัดแย้งจากการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาได้นั้นคือ การสื่อสารภายในองค์กรที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นสิ่งทีบุคลากรทางการศึกษาต้องทำความเข้าใจและนำมาใช้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการบริหารจำเป็นต้องฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้เชี่ยวชาญในทักษะการสื่อสาร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีรวิทย์ แพบัว (2564) ซึ่งได้ทำวิจัยเรื่อง ทักษะการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับทักษะการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงศพิศกุล, ดร.ภารดี อนันต์นาว (2557) ซึ่งได้ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการสื่อสารของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำจังหวัดขนาดใหญ่พิเศษที่ประสบความสำเร็จ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาถึงรูปแบบการสื่อสารของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำจังหวัดขนาดใหญ่พิเศษที่ประสบความสำเร็จ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสื่อสารเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำจังหวัดขนาดใหญ่พิเศษที่ประสบความสำเร็จนั้นมีลักษณะของรูปแบบการสื่อสารเชิงพฤติกรรมแบบผสม กล่าวคือมีการผสมผสานกันของรูปแบบการสื่อสารแบบมีชีวิตชีวา (Spirited Communication) แบบเห็นอกเห็นใจ (Considerate Leadership Style) และแบบมีระเบียบวินัย (Systematic) ตามสถานการณ์และเป้าหมายของการสื่อสารที่แตกต่างกันออกไปในลักษณะของการสื่อสารแบบมีชีวิตชีวา (Spirited Communication) ผู้บริหารที่มีพฤติกรรมสื่อสารในการบริหารสั่งการด้วยลักษณะที่มีลักษณะการพูดที่ระดับเสียงมีชีวิตชีวา มักแสดงความคิดเห็นทันทีหากผู้สนทนาซักถาม มีปฏิกิริยาที่รวดเร็วการเคลื่อนไหวกระฉับกระเฉง ทักทายอย่างกระตือรือร้น ซึ่งมักจะเน้นการเป็นผู้นำด้วยจิตวิญญาณซึ่งมีการแสดงออกจากภายในจิตใจสู่ภายนอก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ หทัยทิพย์ ลิขณทกสมิต ได้ศึกษาการติดต่อสื่อสารของผู้บริหารกับการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร พบว่า ความความสัมพันธ์

ระหว่างการติดต่อสื่อสารของ ผู้บริหารกับการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สมุทรสาคร โดยภาพรวมและรายด้าน มีความสัมพันธ์กันอย่างน้อยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าแต่ละด้านอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยเรียงลำดับด้านที่มีค่ามากไปหาน้อยได้ดังนี้ 1) ทักษะด้านการบริหารวิชาการและความเป็นผู้นำทางวิชาการ 2) ทักษะการบริหารจัดการองค์การ อยู่ในระดับมากที่สุด 3) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ 4) ทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ 5) ทักษะการสื่อสาร 6) ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล ทั้งนี้เพราะว่า ผู้บริหารต้องสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกับคุณครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรในชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ สถาบันสังคมอื่นเพื่อร่วมกันจัดการศึกษาและใช้ทรัพยากรร่วมกันให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน ต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วม ในการวางแผนงานต่าง ๆ จัดการเรียนการสอนทั้งหมด ซึ่งเป็นการกำหนดให้สถานศึกษาและ คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการบริหารสถานศึกษา เน้นประสิทธิผลของการ บริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้การบริหารเป็นไปอย่างคล่องตัวรวดเร็วและสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนิต รัตนศักดิ์ตา (2565) ซึ่งได้ทำวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 2 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการนิเทศการสอน ด้านการประเมินผล และตรวจสอบ ความก้าวหน้าของนักเรียน ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ ด้านการวางแผนกำหนดภารกิจ และด้านการจัดหลักสูตรและการสอน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริฉัตร รัตนสุวรรณ และตรัยภูมิพันธ์ตรีศรีศร (2563) ซึ่งได้ทำวิจัยเรื่องภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลาเขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยคือ การพัฒนาหลักสูตรที่บูรณาการทักษะชีวิต การใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาองค์กร การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การมีวิสัยทัศน์เท่าทันการเปลี่ยนแปลง

และการปฏิบัติงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยพร บุญใบ (2563) ซึ่งได้ทำวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษา เปรียบเทียบ หาความสัมพันธ์หาอำนาจพยากรณ์ และหาแนวทางการยกระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาและครูผู้สอน จำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่งและขนาดของโรงเรียน โดยรวมแตกต่างกัน

3.ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ เรียงลำดับด้านที่มีความสำคัญน้อยได้ดังนี้ 1) ทักษะด้านการบริหารวิชาการและความเป็นผู้นำทางวิชาการ 2) ทักษะการสื่อสาร 3) ทักษะการบริหารจัดการองค์การ 4) ทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ 5) ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล 6) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทั้งนี้เพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ โดยส่วนมากเป็นผู้บริหารที่พร้อมรับการปรึกษาหารือ หรือการรับฟังความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมถึงการรับผิดชอบในงานต่างๆ ทั้งงานด้านบริหารงานวิชาการ ด้านบริหารงานงบประมาณ ด้านบริหารงานบุคคลและด้านบริหารงานทั่วไป และสนับสนุนการจัดการศึกษาให้จะเกิดประโยชน์สูงสุดแก่สถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิศวะ ผลกอง (2562) ซึ่งได้ทำวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการใช้ภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 ในภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านการนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดการบูรณาการมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของทิพย์วรรณ กุลนิธย์ (2560) ซึ่งได้ทำวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาเปรียบเทียบ ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 2 ด้าน คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นางสาวกรรณกาญจน์ อรุณเมฆ

(2564) ซึ่งได้ทำวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 2) การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 3) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 โดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยผลเฉลยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ด้านการพูดคุยสะท้อนพฤติกรรมครูและด้านการสนับสนุนให้มีการพัฒนาทางวิชาชีพ

4. แนวทางการพัฒนาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ จำแนกสรุปเป็นรายด้านได้ดังนี้

4.1 ทักษะด้านการบริหารวิชาการและความเป็นผู้นำทางวิชาการ มีแนวทางการพัฒนาดังนี้ ผู้บริหารควรมีการวางแผนพัฒนามาตรฐานการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยมีแผนพัฒนาที่สอดคล้องกับนโยบายทุกระดับครอบคลุมภารกิจของสถานศึกษา ผู้บริหารควรมีการส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาหรือการนำสื่อนวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารควรมีการจัดทำแผนและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น

4.2 ทักษะการสื่อสาร มีแนวทางการพัฒนาดังนี้ ผู้บริหารควรมีกระบวนการบริหารจัดการความรู้ ความคิดเห็น ให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน ผู้บริหารควรมีกระบวนการในการถ่ายทอดข่าวสาร ข้อมูลความรู้ ประสบการณ์ ได้เป็นอย่างดี ผู้บริหารควรมีวิธีการสื่อสารที่ทำให้บุคลากรเกิดการรับรู้ร่วมกัน และมีปฏิริยาตอบสนองต่อกันทำให้เกิดความร่วมมือในองค์กร

4.3 ทักษะการบริหารจัดการองค์การ มีแนวทางการพัฒนาดังนี้ ผู้บริหารมีการแบ่งงานตามความชำนาญ เฉพาะด้านของบุคลากร ผู้บริหารมีการจัดสรรงานได้เหมาะสมกับจำนวนบุคลากร ผู้บริหารงานควรมีการบริหารจัดการงานที่ไม่ซ้ำซ้อน

4.4 ทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ มีแนวทางการพัฒนาดังนี้ ผู้บริหารควรมีการจัดระเบียบกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมกับช่วงเวลาและสถานการณ์ ผู้บริหารควรมีกระบวนการคิดวิเคราะห์ และแปลความหมายของข้อมูลได้อย่างน่าเชื่อถือ ผู้บริหารควรบริหารจัดการองค์การให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย

4.5 ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล มีแนวทางการพัฒนาดังนี้ ผู้บริหารควรใช้เครื่องมือ สื่อ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีได้อย่างคล่องแคล่ว ผู้บริหารควรมีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

ในการสื่อสารเผยแพร่ข้อมูล ประชาสัมพันธ์กิจกรรมสู่ชุมชน ผู้บริหารควรมีกระบวนการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาพัฒนาองค์การให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพ

4.6 ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ มีแนวทางการพัฒนาดังนี้ ผู้บริหารมีวิธีการในการสร้างความร่วมมือให้กับผู้ร่วมงานในฐานะผู้นำได้อย่างชัดเจน ผู้บริหารควรมีวิธีการต่างๆ ในการสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ ผู้บริหารควรมีวิธีการต่างๆ ในการสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ

ทั้งนี้เพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษา มีภารกิจและหน้าที่ในการบริหารงานสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ โดยผู้บริหารจะต้องแสดงบทบาทอย่างเต็มที่และใช้กลยุทธ์ และเทคนิคการบริหารระดับสูงจึงจะสามารถนำพาองค์กรสู่ความสำเร็จ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิสวะ ผลกอง (2562) ซึ่งได้ทำวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการใช้ภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 ในภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านการนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดการบูรณาการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิพย์วรรณ กุลนิตย์ (2560) ซึ่งได้ทำวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 2 ด้าน คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

สภาพปัจจุบันของทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ ผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการสื่อสารข้อมูลข่าวสารให้ครูในโรงเรียนทราบอย่างชัดเจนมีการให้นโยบายที่ชัดเจน กำหนดทิศทางการปฏิบัติงานแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนเป็นรูปธรรมเป็นที่ยอมรับแก่ครูในโรงเรียน สภาพที่พึงประสงค์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีทักษะด้านการบริหารวิชาการและความ เป็นผู้นำทางวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการวางแผนพัฒนามาตรฐานการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับนโยบายทุกระดับให้ครอบคลุมภารกิจของสถานศึกษา พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น แนวทางการพัฒนาทักษะของ

ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีทักษะด้านการบริหารวิชาการและความเป็นผู้นำทางวิชาการ ผู้บริหารควรมีการวางแผนพัฒนามาตรฐานการเรียนรู้ของผู้เรียน มีแผนพัฒนาที่สอดคล้องกับนโยบายทุกระดับครอบคลุมภารกิจของสถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความทันสมัย จัดอบรมสัมมนาทำความเข้าใจได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และวางแผนหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- กณิษฐา ทองสมุทร. (2561). ทักษะการบริหารงานในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 2 บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- ไกรสร เจียมทอง. (2561). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ชัยยนต์ เพาพาน. (2558). ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ในศตวรรษที่ 21. การประชุมวิชาการระดับชาติคุรุศาสตร์ ครั้งที่ 1การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นสู่ประชาคมอาเซียน : ทิศทางใหม่ในศตวรรษที่ 21.
- ชัยยันต์ นิมกล่อม. (2555). ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครูผู้สอนในอำเภอบางละมุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรีเขต 3. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บุญช่วย สายราม. (2562). ทักษะภาวะผู้นำองค์กรโรงเรียนในศตวรรษที่21. สืบค้น 5 พฤศจิกายน 2565, แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/565807>.
- บุญส่ง กรุงขาลี. (2562). ศึกษาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ขึ้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 3. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ปัทมา ประทุมสุวรรณ. (2562). ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้^๑บริหารสถานศึกษา^๒ขึ้นพื้นฐาน
ที่ส^๓ผล^๔อ^๕ประสิทธิภาพโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

- แพรวดาว สอนองผัน. (2555). “ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3,” ขอนแก่น. 37 (1) : 42- 49.
- มณฑาทิพย์ นามนุ. (2561). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- มัทนา วังถนอมศักดิ์ (2556). ทักษะสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร. 3(2), 201-206
- รสสุคนธ์ มกรมณี. (2555). บทบาทผู้บริหารสถานศึกษายุคไร้พรมแดน. ออนไลน์. สืบค้น 5 พฤศจิกายน 2565, แหล่งที่มา. จาก <http://www.academia.edu/4001681>.
- วราพร บุญมี. (2563). องค์ประกอบทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดอุดรธานี. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- วิจารณ์ พานิช. (2554). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21.. กรุงเทพฯ : ตลาดพลับลิเคชั่น จำกัด.
- ศิริพงษ์ เสาภายน. (2550). หลักการบริหารการศึกษา : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. (3). กรุงเทพฯ: บัณฑิตพอยท์.
- สัตตบุษย์ โพธิ์รุท. (2564). ทักษะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไข. เพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ. (2565). แผนการดำเนินงานตามแผนการปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564. ออนไลน์. สืบค้น 5 พฤศจิกายน 2565, แหล่งที่มา. <https://www.sesaochaiyaphum.go.th/>
- สุดารัตน์ เหมาะสมาน. (2561). การศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- Hammer, J.S. (July 2000). “An Analysis of Technical, Human and Conceptual Skill Among Student Affairs Administrators in Higher Education,” Dissertation Abstract International. 23 : 64 - A.
- Katz, R.L. (2005). “Skillsofaneffectiveadministrators,” *Harvard Business Review*. 30(1), 45-61.

ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษ
ที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2
NEEDS IN DEVELOPMENT OF SCHOOL ADMINISTRATORS'
TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP IN 21ST CENTURY
UNDER KHON KAEN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

¹สุวนันท์ ชุมจันทร์ และ ²อาคม อึ้งพวง

¹Suwanan Chumjan and ²Arkorn Eungpuang

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย

North Eastern University, Thailand

¹yamsmat@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 31, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา 3) เสนอแนะการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 41 คน และครู จำนวน 280 คน จำนวนทั้งสิ้น 321 คน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยการคำนวณจากสูตรทาโรยามาเน (Taro Yamane, 1973) ที่ระดับคลาดเคลื่อนในการสุ่ม 0.05 ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified

¹ นักศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

² อาจารย์ ดร. ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Random Sampling) ตามขนาดสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตรฐานค่า 5 ระดับ ที่มีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง 0.97 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและดัชนี Modified Priority Needs index (PNI_{Modified}) ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ดัชนีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 พบว่าด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านการสร้างแรงบัลดาลใจ รองลงมาคือด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และด้านการมีวิสัยทัศน์ ตามลำดับ 3) ข้อเสนอแนะในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 โดยข้อมูลข้อเสนอแนะคำถามปลายเปิด 5 ด้าน ได้ผลดังนี้ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ ผู้บริหารควรมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาโรงเรียนอย่างสร้างสรรค์ มีความทันสมัยและเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา 2) ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ผู้บริหารควรมีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี น่าเชื่อถือ มีความซื่อสัตย์ สุจริต ยุติธรรม 3) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ผู้บริหารควรสร้างแรงบันดาลใจและความเชื่อมั่นให้กับครู มีการปฏิบัติตนต่อทุกคนด้วยความเสมอภาค 4) ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ผู้บริหารควร มีการมอบหมายงานที่ตรงกับความรู้ความสามารถของครู 5) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ผู้บริหารควรเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล มอบหมายงานให้ครูโดยมีปริมาณงานที่เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ

คำสำคัญ: ความต้องการจำเป็น, ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21

Abstract

This research purposed to: 1) study the current states, desirable states of school administrators' change agent leadership, 2) study the needs on the school administrators' change agent leadership development, and 3) recommend in the school administrators' change agent leadership development in the 21st Century. The samples of this research were 41 school administrators and 280 teachers, totally 321 cases under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 2. The

samples were selected by Taro Yamane's formular at the random error estimation of 0.05. The instrument was the five-rating scaled questionnaires with the reliability coefficient valued 0.97. The statistics included the frequency, percentage, mean, standard deviation and the Modified Priority Needs index ($PNI_{modified}$). The research findings revealed that: 1) The current states of school administrators' change agent leadership development under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 2 implied in overall at the moderate level. The desirable states of the school administrators' change agent leadership development under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 2 exposed in overall at the most level. 2) The priority needs index in the school administrators' change agent leadership development under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 2 exposed that the aspect with the highest needs was inspiration creation, the latter comprised the aspects of individual awareness, having ideological influence, intellectual stimulation and having vision respectively. 3) The recommendations in the school administrators' change agent leadership development under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 2 with the open-ended questions consisted of the followings: 1) in the aspect of having vision, administrators should have the vision in developing schools creatively and modernization appropriate for school contexts, 2) In the aspect of having ideology influence, administrators should self-conduct with good-models, be reliable, honest and fair, 3) in the aspect of inspiration creation, administrators should create the inspiration and reliability for teachers with the equitable practices for everyone, 4) in the aspect of intellectual stimulation, administrators should assign the jobs matching to teachers' knowledge and ability, and 5) in the aspect of individual awareness, administrators should understand individual differences in assigning the jobs for teachers with suitable quantity appropriate for knowledge and ability.

Keywords: Needs, Change Agent Leadership in 21st Century

บทนำ

ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่งและมีคุณภาพ สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม มีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยคนไทยมีความพร้อมรอบด้าน เป็นพลเมืองดีของชาติ มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง ในทางปฏิบัติโดยการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้และมีใจใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา โดยการปรับเปลี่ยนระบบการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการพัฒนาทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนบทบาทให้เป็นครูยุคใหม่ การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษาในทุกระดับ การสร้างความตื่นตัวให้คนไทยตระหนักถึงบทบาท ความรับผิดชอบ และการวางตำแหน่งของประเทศไทยในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์และประชาคมโลก การวางพื้นฐานระบบรองรับการเรียนรู้โดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม และการสร้างระบบการศึกษาเพื่อเป็นเลิศทางวิชาการระดับนานาชาติ (ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561 – 2580, 2562)

จากการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสำคัญต่อกระบวนการเชิงระบบทุกงาน ซึ่งเป็นการเสริมสร้างศักยภาพของผู้นำให้เต็มความสามารถ ให้เกิดพลังอิทธิพลในการครองใจผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้ร่วมงานให้ความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงาน ทั้งยังทำให้ผู้นำเกิดบาร์มี ได้ความเชื่อมั่นความนับถือกำลังใจความอบอุ่นในการร่วมทีมดำเนินกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมาย (จันทราณี สงวนนาม, 2551) และคุณลักษณะที่สำคัญของภาวะผู้นำจะมีอิทธิพลต่อความคิดของผู้ตาม การให้ความสำคัญเป็นรายบุคคล การให้กำลังใจและเป็นที่ปรึกษา จะช่วยให้ผู้ตามมีความมั่นใจทั้งในผู้นำและตนเอง พยายามทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (จตุรภัทร ประทุม, 2559) การแสดงออกซึ่งภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงต้องให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ คน เวลา สถานที่ ตลอดจนสภาพแวดล้อมในบริบทดังกล่าว (อำพล ช้างพินิจ และคณะ, 2559) ถ้าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสูง ก็จะได้เปรียบในการแข่งขันที่จะนำไปสู่การบรรลุความสำเร็จ เป้าหมายได้อย่างยั่งยืน สามารถบริหารการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดรับกับเป้าหมายและทิศทางการเปลี่ยนแปลง (จารุวรรณ นุสา, 2564)

จากรายงานผลการปฏิบัติงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 2 ปีการศึกษา 2564 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยภาพรวมมีการแสดงออกในระดับที่ควรพัฒนาให้สูงขึ้น เพื่อเทียบเท่ามาตรฐานทั้งระดับสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับประเทศ วัดได้จากระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลคะแนน O -

NET ปีการศึกษา 2564 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้ร้อยละ 39.87 และการเรียนรู้ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 31.62 การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีทัศนคติทางบวก เช่น การมีคุณธรรมจริยธรรม ยังอยู่ในเกณฑ์เร่งพัฒนาให้เทียบเท่าระดับมาตรฐาน การปรับเปลี่ยนพัฒนาสถานศึกษาสมควรดำเนินการยกระดับให้สามารถก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2, 2564) ซึ่งการดำเนินการด้านประสิทธิผลให้สูงขึ้นได้นั้น ต้องอาศัยปัจจัยที่มีอิทธิพลหลายด้าน ของผู้บริหารสถานศึกษา ในบทบาทต่าง ๆ เช่น 1) เป็นผู้นำแบบสร้างบารมี 2) เป็นผู้นำแบบผู้สร้างแรงบันดาลใจในการทำงาน 3) การเป็นผู้นำที่ควรกระตุ้นการใช้ปัญญาของผู้ใต้บังคับบัญชา 4) การเป็นผู้นำที่คำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และ 5) การสร้างวิสัยทัศน์ในการบริหารงานในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และสร้างเป้าหมายในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของโรงเรียนออกมาอย่างเป็นรูปธรรมและมีศักยภาพ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2, 2565)

ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบัน สิ่งที่ทำทลายความสามารถ คือความสามารถนำพาองค์กรของตนให้อยู่ในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ ด้านนโยบายการสร้างอนาคต ด้านวิธีการอย่างถูกต้องเป็นระบบในการมองหาคาตการณ์ถึงการเปลี่ยนแปลง มีความสมดุลระหว่างการเปลี่ยนแปลงบนความต่อเนื่อง ที่สามารถสร้างจิตสำนึกให้องค์กรในฐานะที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และมองเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นคือโอกาส (พรชัย เจดามาน, 2550)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นสารสนเทศสำหรับกำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลให้มีความเหมาะสมอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาและการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2
2. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

3. เพื่อเสนอแนะการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 จำนวน 208 โรงเรียน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 209 คน ครูจำนวน 1,431 คน รวม 1,622 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 จำนวนทั้งสิ้น 321 คน จำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 41 คน และครู จำนวน 280 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยการคำนวณจากสูตรทาโรยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) ที่ระดับคลาดเคลื่อนในการสุ่ม 0.05 ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามขนาดสถานศึกษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับเรื่อง ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของ Likert ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิดข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS และเสนอค่าสถิติการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นเชิงปริมาณของผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพพึงประสงค์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

(S.D.) และดัชนี Modified Priority Needs index ส่วนข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา แล้วนำมาหาค่าความถี่ (Frequency) นำเสนอข้อมูลโดยค่าสถิติและความเรียง

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 สรุปผลวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ดัชนีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านการสร้างแรงบัลดาลใจ รองลงมาคือด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และด้านการมีวิสัยทัศน์ ตามลำดับ

3. จากการตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยสามารถสรุปข้อเสนอแนะในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 โดยข้อมูลข้อเสนอแนะคำถามปลายเปิด 5 ด้าน ได้ผลดังนี้ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ ผู้บริหารควรมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาโรงเรียนอย่างสร้างสรรค์ มีความทันสมัยและเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา พร้อมทั้งสื่อสารวิสัยทัศน์ให้ทราบโดยทั่วกัน ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในการปฏิบัติงาน สร้างบรรยากาศและจัดสิ่งแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อการทำงาน มีความเฉลียวฉลาดในการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ผู้บริหารควรมีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี น่าเชื่อถือ มีความซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม มีความรอบรู้ ให้คำปรึกษาและช่วยเหลือแก่ทุกฝ่าย ทำงานอย่างเป็นระบบ มีอุดมการณ์และทิศทางในการทำงานที่ชัดเจน 3) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ผู้บริหารควรสร้างแรงบันดาลใจและความเชื่อมั่นให้กับครู มีการปฏิบัติตนต่อทุกคนด้วยความเสมอภาค ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม มีอิสระในการสร้างสรรค์งาน มีการส่งเสริมการทำงานเป็นทีม 4) ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ผู้บริหารควรกระตุ้นให้ครูได้พัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีการมอบหมายงานที่ตรงกับความรู้

ความสามารถของครู สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่และนวัตกรรมการศึกษาต่าง ๆ 5) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ผู้บริหารควรเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา รับฟังความคิดเห็น ตัดสินใจร่วมกันอย่างมีเหตุผล มอบหมายงานให้ครูโดยมีปริมาณงานที่เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ

อภิปรายผล

การศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 มีประเด็นที่สามารถอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ทั้งนี้ เพราะว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 2 มีการปรับเปลี่ยนนโยบาย จุดเน้นในการพัฒนาการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 2 บ่อยครั้ง เนื่องจากมีการปรับเปลี่ยนผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบ่อยครั้ง โดยผู้มาดำรงตำแหน่งอยู่ปฏิบัติหน้าที่คราวละ 1 ปี และมีโรงเรียนในสังกัด 208 โรงเรียน เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก 149 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 73.03 ของโรงเรียนทั้งหมด มีผู้บริหาร 204 คน ซึ่งจำนวนผู้บริหารไม่ครบทุกโรงเรียน ทำให้ผู้บริหารบางคนได้ปฏิบัติงานบริหารควบดูแลสองโรงเรียน และโรงเรียนขนาดเล็กจำนวนมากนี้ตั้งอยู่ในเขตชุมชนชนบท ที่ยังไม่ให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนการทำงานตามภาวะการเปลี่ยนแปลงมากนัก ยังคงทำตามแบบปฏิบัติที่เคยทำ มีการบริหารที่ไม่สามารถปฏิบัติงานให้ครูรู้สึกเชื่อมั่น เต็มใจและได้รับความยุติธรรมในการปฏิบัติงานตามความถนัดและเต็มความสามารถ ไม่อำนวยความสะดวก ไม่เป็นที่ปรึกษา และไม่กระจายงานแก่ผู้รับผิดชอบ ไม่มีการตัดสินใจร่วมกัน ทำให้ครูไม่ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ภายในสถานศึกษา ไม่สามารถทำให้ครูเกิดความรักและความผูกพัน กระตือรือร้นในการทำงาน ยินดีทุ่มเทในการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุวัฒน์ จุลสุวรรณ และนวรรตน์วดี ชินอัครวัฒน์ (2563) การศึกษาความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและรายด้านอยู่ใน

ระดับปานกลาง และสอดคล้องกับงานวิจัยของพลพีระ วงศ์พงษ์ประทีป (2562) ได้ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของครูโรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชลาดกระบัง พบว่าสภาพปัจจุบันในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของครู โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชลาดกระบัง ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของนภัทร ัญญวนิชกุล ทิพย์พาวร มหาสินไพศาลและทิวต์ มณีโชติ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 พบว่าภาพรวมสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของชญาธิศ โฆษิตพิมานเวช และนิยดา เปี่ยมพิชนะ (2565) ได้วิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนเอกชนจังหวัดขอนแก่น พบว่าสภาพปัจจุบันของการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนเอกชน จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน

2. สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และด้านการมีวิสัยทัศน์ ทั้งนี้เพราะว่า ผู้บริหารและครูในสถานศึกษาส่วนใหญ่ต้องการให้มีการพัฒนามากที่สุดทุกด้าน แต่ด้านที่ต้องการมากที่สุดคือด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้วยผู้บริหารส่วนหนึ่งยังขาดการชมเชยในตัวบุคคลเมื่อปฏิบัติงานได้สำเร็จ ขาดทักษะการสร้างแรงบันดาลใจ ขาดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ที่จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความเชื่อใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภรัตน์ ดอนสกลิต (2562) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 พบว่า สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของพัชรินทร์ สงครามศรี (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 พบว่า สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของเกศสุดา วรรณสินธ์ (2562) ได้วิจัยเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 27 ผลการวิจัยพบว่า

พบว่า ภาวะผู้นำตามความคาดหวังของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของประชา โสภณนา (2563) ได้วิจัยเรื่องการเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 พบว่า สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 โดยรวมและแต่ละองค์ประกอบอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ เป็นด้านที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น เขต 2 สูงเป็นอันดับหนึ่ง โดยมีค่าความต้องการจำเป็น $PNI_{Modified}$ เท่ากับ 0.46 ทั้งนี้เพราะว่า ผู้บริหารและครูมีความต้องการให้สถานศึกษาทุกแห่ง ควรมีการบริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทสถานศึกษาและสถานการณ์ปัจจุบัน มีการสร้างแรงบันดาลใจ เจตคติที่ดี และความมั่นใจในการปฏิบัติงานให้แก่ครู โดยการชมเชยเมื่อการปฏิบัติประสบความสำเร็จ หรือผู้ให้คำปรึกษาให้ความช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหาในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานเป็นทีม มีการปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความเสมอภาคและยุติธรรม มีการกระจายงาน กระจายอำนาจ มอบหมายงานได้ตรงความรู้และความสามารถ สร้างความท้าทายในการปฏิบัติงานให้ครู เป็นแบบอย่างที่ดี มุ่งมั่นและผลักดันให้งานทุกอย่างสำเร็จ ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชารู้สึกมีคุณค่า มีส่วนร่วมรับผิดชอบ มีความศรัทธาตั้งใจปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถเพื่อบรรลุเป้าหมาย มีการสื่อสารที่ดีเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน เห็นตามวิสัยทัศน์ร่วมกันจะนำไปสู่การสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชาญวิทย์ หาญรินทร์ (2565) ได้วิจัยเรื่องสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง พบว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารระดับหัวหน้าสาขาวิชาโดยเรียงตามลำดับ ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นจากมากไปน้อย คือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการกระตุ้นการใช้ปัญญา ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี และด้านการมีวิสัยทัศน์ ตามลำดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของเกตุสุดา วรรณสินธ์ (2562) ได้วิจัยเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 27 พบว่า ค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง จากมากไปน้อยตามลำดับดังนี้ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่าความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษามีค่า 0.33 – 0.46 ซึ่งถือว่ามีความค่อนข้างมากในทุก ๆ ด้าน ดังนั้นควรกำหนดให้การพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 เป็นนโยบายแผนงานและโครงสร้างการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการพัฒนาสถานศึกษาและช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เกศสุตา วรณสินธ์. (2562). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.*
- นภัทร ธัญญวนิชกุล, ทิพย์พาพร มหาสินไพศาล และทิวต์ มณีโชติ. (2564). *แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1. วารสารการวัดผลการศึกษา สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 3(104), 233-244.*
- จารุวรรณ นุสา และสิทธิชัย สอนสุภี. (2564). *องค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 2. การประชุมวิชาการเสนอ ผลงานระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 22. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.*
- จตุรภัทร สุวรรณวิเศษ. (2555). *แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสกลนคร. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.*
- จันทร์ธานี สงวนนาม. (2551). *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บัค พอยท์.*
- ชญาณิศ โฆจิตพิมานเวชและ นียดา เปี่ยมพีชนะ. (2565). *แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนเอกชนจังหวัดขอนแก่น. Journal of Buddhist Education and Research, 8(1), 70–81.*
- ประชา โสภณนา. (2563). *การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27. วารสารมหาจุฬานครทรรศน์, 7(7), 360-372.*
- ชาญวิทย์ หาญรินทร์. (2565). *สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็นในการ*

- พัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 1(2), 52-60.
- สุสรัตน์ ดอนสถิตย์. (2562). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พัชรินทร์ สงครามศรี. (2561). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 12(1), 161-173.
- พลพีระ วงศ์พงประทีป. (2562). ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของครู โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชลาดกระบัง. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรชัย เจดามาน (2562). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 เพื่อการเปลี่ยนผ่านการบริหารจัดการศึกษา 4.0 อย่างยั่งยืน. วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัย ราชภัฏมหาสารคาม, 5(2), 27-35.
- สุวัฒน์ จุลสุวรรณ และนวรรตน์วดี ชินอัครวัฒน์. (2563). การศึกษาความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น, 17(2), 224-235.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2. (2565). แผนปฏิบัติการประจำปี 2565 สพป.ขอนแก่น เขต 2. ขอนแก่น : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อำพล ข้างพินิจ, อดุลย์ วังศรีคุณ และเกรียงศักดิ์ สุวรรณวัจน์. (2559). การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา พิษณุโลก เขต 1. รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ครั้งที่ 3, (319 - 327). กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

Taro Yamane. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. New York: New York: Harper. & Row.

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3
LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN THE 21TH
CENTURY UNDER KALASIN PRIMARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE 3

¹ทิพนันตร์ ไชยะเวช และ ²วานิช ประเสริฐพร

¹Thippanet Chaiyawet and ²Vanich Prasertphorn

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย

North Eastern University, Thailand

¹thippanet1606@gmail.com

Received: January 6, 2023; **Revised:** February 22, 2023; **Accepted:** March 31, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 และ 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับปฏิบัติภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาและประสบการณ์การทำงาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 317 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามมาตราส่วนเป็นประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าทดสอบ t-test และ F-test และทดสอบความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้าน

¹ นักศึกษา, หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ 2) ผลการเปรียบเทียบระดับปฏิบัติภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 โดยจำแนกตามขนาดของสถานศึกษาและประสบการณ์การทำงาน พบว่าภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, ผู้บริหารสถานศึกษา, ศตวรรษที่ 21

Abstract

This research study aimed 1) to study the current situation of the leadership of school administrators in the 21st century under Kalasin Primary Educational Service Area Office 3 and 2) to compare the practical levels of the leadership of school administrators in the 21st century under Kalasin Primary Educational Service Area Office 3, classified by size of schools and work experience. The sample group consisted of 317 school administrators and teachers using stratified random sampling method. The tool used in this research was a closed-ended questionnaire and was a checklist type. It was a 5 –level rating scale questionnaire. The statistics used for data analysis comprised frequency, percentage, mean, standard deviation, T-test, F-test, One-Way ANOVA. The research results were found that: 1) The current situation of the Leadership of school administrators in the 21st century under Kalasin Primary Educational Service Area Office 3, in overall, was rated at a high level, when considering each aspect, it was found that all aspects were rated at a high level, the aspect with the highest average value was innovation and information technology. 2) The results of comparison of the practical levels of the leadership of school administrators in the 21st century under Kalasin Primary Educational Service Area Office 3, classified by size of schools and work experience, in overall and each aspect, were different with statistical significance at .05 level.

Keywords: Leadership, School Administrators, 21st Century

บทนำ

ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การดำเนินชีวิตความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทำให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาสาระตามหลักสูตรควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะใหม่ๆ ที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัล แบบก้าวกระโดดที่ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค และโลกการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรไปสู่สังคมสูงวัย และทักษะของประชากรในศตวรรษที่ 21 ที่ปรับเปลี่ยนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ กรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) ได้ระบุความจำเป็นในการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 โดยมุ่งเน้นไปที่ความท้าทายที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 ทั้งในส่วนที่เป็นแรงกดดันภายนอก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของบริบทเศรษฐกิจและสังคมโลก อันเนื่องจากการปฏิวัติดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงสู่อุตสาหกรรม 4.0 การดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ 2573 รวมทั้งผลกระทบของการเป็นประชาคมอาเซียน และความต้องการกำลังคนที่มีทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยนำยุทธศาสตร์ชาติ (National Strategy) มาเป็นกรอบความคิดสำคัญในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 มีแนวคิดการจัดการศึกษาโดยยึดหลักสำคัญในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Education) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) หลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม (All for Education) ซึ่งแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ (vision) ไว้ดังนี้ “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21

ภาวะผู้นำ (leadership) เป็นกุญแจสำคัญในการกำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลว ซึ่งภาวะผู้นำที่ดีและเหมาะสมกับศตวรรษที่ 21 ควรมีลักษณะที่สำคัญ ได้แก่ พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ให้ความสำคัญกับการปฏิรูป และสร้างสรรค์นวัตกรรม หรือสิ่งใหม่ให้กับองค์กรตลอดจน มีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ และภาวะผู้นำเชิงอิเล็กทรอนิกส์ อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาองค์กรให้ประสบความสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นองค์การภาครัฐหรือภาคเอกชน ย่อมขึ้นอยู่กับผู้นำ (Leader) ผู้นำมีความสำคัญในการสร้างความสำเร็จให้กับองค์กร โดยมีภาวะผู้นำ (Leadership) เป็นกุญแจสำคัญในการกำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวให้กับองค์กร ซึ่งความสำเร็จขององค์กรมิได้ขึ้นอยู่กับกระบวนการ วัฒนธรรม เทคโนโลยี เทคนิค และการจัดการแบบวิทยาศาสตร์ แต่เป็นบทบาทของบรรดาผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ และมีพลังที่จะกำหนดอนาคตของตนเองได้ ในขณะที่ Watson. (2000) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21

ตามการรับรู้ของผู้นำในภาคเอกชน ประเทศแคนาดา ผลการศึกษาพบว่าผู้นำในภาคเอกชน รับรู้ถึงความสำคัญอย่างมากเกี่ยวกับกระแสโลกาภิวัตน์ การมีวิสัยทัศน์ การทำงานเป็นทีม การแก้ปัญหา ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์การใช้เทคโนโลยี และคุณธรรมจริยธรรม สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2562 ที่ต้องการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีคุณสมบัติของภาวะผู้นำ มีความรอบรู้ มีวิสัยทัศน์ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะพัฒนาองค์กรให้มีความเป็นเลิศทางด้านการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 เห็นความสำคัญและตระหนักถึงทักษะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนา และการบริหารการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 กำหนดแผนปฏิบัติการทางการศึกษาและพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยมุ่งเน้นให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ได้รับการพัฒนาศักยภาพตามสมรรถนะวิชาชีพและสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 รวมทั้งมีจรรยาบรรณตามมาตรฐานวิชาชีพ มีเป้าประสงค์ให้สถานศึกษามีการบริหารจัดการที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน และมีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาล สามารถพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้มีสมรรถนะและทักษะในศตวรรษที่ 21

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความต้องการศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 เพื่อให้ได้สารสนเทศในการนำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารจะได้นำไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษาได้นำไปกำหนดเป็นแผนพัฒนาการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับปฏิบัติภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาและประสบการณ์การทำงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 1,785 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ปีการศึกษา 2565 กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเปรียบเทียบของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 317 คน แบ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา 41 คน ครู 276 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กรอบแนวคิดในการวิจัยภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ 2) ด้านการสื่อสาร และความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน 3) ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ 4) ด้านการคิดและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 มี 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถาม ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ขนาดของสถานศึกษาและประสบการณ์การทำงาน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถาม เกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ 2) ด้านการสื่อสาร และความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน 3) ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ 4) ด้านการคิดและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ โดยมีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS และเสนอค่าสถิติการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นเชิงปริมาณของผู้ตอบแบบสอบถาม ไปวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยการทดสอบสมมติฐานใช้สูตร t-test และ f-test แบบ Dependent Sample โดยการทดสอบและวิเคราะห์เนื้อหาเสนอข้อมูลโดยค่าสถิติและความเรียง

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 สรุปผลวิจัย ดังนี้

1. ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 โดยภาพรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21	สภาพปัจจุบัน			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
ด้านความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์	4.33	0.37	มาก	3
ด้านการสื่อสาร และความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน	4.28	0.34	มาก	4
ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ	4.40	0.43	มาก	1
ด้านการคิดและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์	4.39	0.42	มาก	2
ภาพรวม	4.35	0.33	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.33) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.43) ด้านการคิดและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.42) ด้านความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.37) ด้านการสื่อสารและความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.34) ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบระดับปฏิบัติภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาและประสบการณ์การทำงาน ดังตารางที่ 2-3 ดังนี้

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบระดับปฏิบัติภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา

ภาวะผู้นำของผู้บริหาร สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21	ขนาดของสถานศึกษา						f	Sig.
	ขนาดเล็ก		ขนาดกลาง		ขนาดใหญ่			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ด้านความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์	4.52	0.38	4.25	0.35	4.51	0.25	-2.571	.000
ด้านการสื่อสาร และ ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน	4.49	0.44	4.19	0.27	4.52	0.24	0.705	.000
ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี สารสนเทศ	4.43	0.57	4.37	0.39	4.54	0.31	2.381	.152
ด้านการคิดและการแก้ปัญหาเชิง สร้างสรรค์	4.44	0.49	4.36	0.40	4.54	0.32	4.770	.083
รวม	4.47	0.40	4.30	0.31	4.53	0.24	1.739	.000

*มีค่านัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 เมื่อเปรียบเทียบระดับปฏิบัติภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศและด้านการคิดและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 3 แสดงผลการเปรียบเทียบระดับปฏิบัติภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาใน ศตวรรษที่ 21	1 - 10 ปี			11 ปีขึ้นไป			t	Sig.
	n	$\bar{X}$	S.D.	n	$\bar{X}$	S.D.		
ด้านความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์	105	4.23	0.56	212	4.37	0.21	-2.571	.000
ด้านการสื่อสาร และความสัมพันธ์ ระหว่างชุมชน	105	4.30	0.42	212	4.27	0.29	0.705	.000
ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ	105	4.49	0.48	212	4.36	0.39	2.381	.000
ด้านการคิดและการแก้ปัญหาเชิง สร้างสรรค์	105	4.55	0.41	212	4.32	0.40	4.770	.276
รวม	105	4.41	0.42	212	4.33	0.29	1.739	.000

*มีค่านัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 แสดงระดับปฏิบัติภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ด้านความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีประสบการณ์การทำงาน 1-10 ปี มีการปฏิบัติน้อยกว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีประสบการณ์การทำงาน 11 ปีขึ้นไป ด้านการสื่อสาร และความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีประสบการณ์การทำงาน 1-10 ปี มีการปฏิบัติมากกว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีประสบการณ์การทำงาน 11 ปีขึ้นไป และด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีประสบการณ์การทำงาน 1-10 ปี มีการปฏิบัติมากกว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีประสบการณ์การทำงาน 11 ปีขึ้นไป ส่วนด้าน ด้านการคิดและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ ไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

การศึกษากภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 มีประเด็นที่สามารถอภิปรายผล ดังนี้

1. ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการคิดและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ ด้านความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ด้านการสื่อสาร และความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีความรู้ความสามารถในการนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จภายใต้วิสัยทัศน์และเป้าหมายเดียวกันเป็นการจูงใจให้บุคลากรหรือผู้ร่วมงานมีความสุขและเต็มใจทำงานภายใต้การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา อีกทั้ง ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 โดยส่วนมากเป็นผู้บริหารยุคใหม่ มีความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ สามารถสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนได้ นำนวัตกรรมและเทคโนโลยี และคิดและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ เข้ามามีบทบาทในการบริหารสถานศึกษา สอดคล้องกับ ณิชารักษ์ ขงดี (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษากภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนในอำเภอ วังเหนือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปางเขต 3 พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนในอำเภอวังเหนือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปางเขต 3 ด้านผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ และ ด้านการสื่อสารและความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ

ด้านการเรียนการสอนและข้อที่มีการปฏิบัติน้อยสุด ได้แก่ ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีและการจัดการ และสอดคล้องกับ เฉลิมพล วงศ์พระลับและวานิช ประเสริฐพร (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ด้านความสามารถในการใช้เครื่องมือทางดิจิทัล ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยภาพรวมมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดและระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 สามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ในปัจจุบันมาใช้ในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์สามารถใช้เครื่องมือ สื่อ อุปกรณ์เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการส่งเสริมเพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับ กรวิกา มั่งมุล (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครูอำเภอแม่สรวย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านคิดสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และสอดคล้องกับ มนต์รัก วงศ์พุทธะ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2 พบว่าระดับทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมากทั้งภาพรวมและรายด้าน ประกอบด้วย ความฉลาดทางอารมณ์ นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา วิสัยทัศน์ และความคิดสร้างสรรค์ ตามลำดับระดับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของครู อยู่ในระดับมาก ทั้งภาพรวมและรายด้านประกอบด้วย จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู การบริการที่ดี การทำงานเป็นทีม การพัฒนาตนเอง และการมุ่งผลสัมฤทธิ์

2. ผลการเปรียบเทียบระดับปฏิบัติภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาและประสบการณ์การทำงาน อภิปรายผลได้ ดังนี้

2.1 ขนาดของสถานศึกษาแตกต่างกัน มีระดับปฏิบัติภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 แตกต่างกัน ยกเว้น ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศและการคิดและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สถานศึกษาขนาดใหญ่ ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และสามารถสื่อสารรวมถึงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนได้เป็นอย่างดีมากกว่า สอดคล้องกับศึกษาของ ศรสุวรรณ บุญณกรณ์ชัย (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

โรงเรียนทวิธาภิเศก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษาและประสบการณ์การทำงาน พบว่า ครูที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และ ประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนทวิธาภิเศก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 ทั้งโดยรวมและราย ด้านไม่แตกต่างกันและ กรวิกา มั่งมุล (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะ ของครูอำเภอมะสอย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 พบว่า ครูที่มีระยะการปฏิบัติงานต่างกัน ทัศนะเกี่ยวกับภาวะผู้นำใน ศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ประสบการณ์การทำงานแตกต่างกัน มีระดับปฏิบัติภาวะผู้นำของผู้บริหาร สถานศึกษาในศตวรรษ ที่ 21 แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็น เพราะ ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีประสบการณ์การทำงาน 11 ปีขึ้นไป มีมุมมองในการ พัฒนาสถานศึกษาสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ การนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ และแก้ปัญหาได้อย่าง สร้างสรรค์มากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับศึกษาของ กรวิกา มั่งมุล (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำ ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะ ของครูอำเภอมะสอย สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 พบว่า ครูที่มีระยะการปฏิบัติงานต่างกัน ทัศนะ เกี่ยวกับภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ควรส่งเสริมผู้บริหาร สถานศึกษาสร้างสัมพันธ์ภาพอันดี ส่งเสริมให้บุคลากรภายในสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องให้ความ ร่วมมือพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง พัฒนาการใช้ภาษาในการสื่อสารอย่าง คล่องแคล่วและถูกต้อง รวมถึงส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างโรงเรียน วัด และชุมชน และร่วมพูดคุยทำความเข้าใจกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือใน การสร้างความร่วมมือร่วมใจ โดยส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษากำหนดเป้าหมายที่สอดคล้องกับ บริบทของชุมชน และประชาสัมพันธ์กิจกรรม นำพาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมี ประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด

ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน สามารถนำมาปฏิบัติงานในสถานศึกษาได้ จริงและเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา เพราะผลการวิจัยพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำรองลงมา

คือ ด้านความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ควรส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนการพัฒนางาน และการปฏิบัติงานให้กับบุคลากร ตามวิสัยทัศน์และพันธกิจของสถานศึกษา โดยผู้บริหารสถานศึกษามีการติดตามความก้าวหน้าของบุคลากรในสถานศึกษา และดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ให้ครูผู้สอนสามารถปรับ ยืดหยุ่นทันต่อการเปลี่ยนแปลง ทำให้สถานศึกษาเตรียมความพร้อมสำหรับนักเรียนในการจัดการ เรียนการสอนและออกแบบการเรียนรู้ และส่งเสริมมีวิสัยทัศน์ที่เข้ากับบริบทวัฒนธรรมของชุมชน และบูรณาการออกแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิกา เรตมอนต์. (2559). *ตัวบ่งชี้ทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- กรวิกา มั่งมุล. (2563). *ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครู อำเภอมะสรวาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2* บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยพะเยา.
- วิจารณ์ พานิช. (2558). *แนวโน้มการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21*. สงขลา : สำนักงาน เลขาธิการ คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- มนต์รัก วงศ์พุทธะ. (2564). *ทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อ สมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ราชบุรี เขต 2*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
- ศรสวรรค์ บุญณกรณ์ชัย. (2561). *ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียน ทวีธาภิเศก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก.
- สมหมาย อำดองกลอย. (2556). *บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21*. วารสาร บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3. (2563). *แผนพัฒนาการศึกษา พ.ศ. 2563-2566 (ทบทวน 2564)*.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการของ คณะกรรมการ ยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ. (2560-2579)*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2562) *นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ.2562*. สืบค้นจาก
<https://www.obec.go.th/archives/12738>

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). *Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement*

Watson. (2000). Watson, Samy Hanna. *Leadership Requirements in the 21st Century: The Perceptions of Canadian Private Sector Leaders, Dissertation*

Abstracts International. Retrieved August 15,2022, from
<http://www.annbadillo.com/leadership/2013/01>

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับ
บรรยากาศองค์กร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

RELATIONSHIP BETWEEN SCHOOL ADMINISTRATOR'S CREATIVE
LEADERSHIP AND ORGANIZATIONAL ATMOSPHERE UNDER KHON
KAEN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4

¹ฐิรญาดา นาคทัศน์ และ ²วานิช ประเสริฐพร

¹Thirayada Naktad and ²Vanich Prasertphorn

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย

NorthEastern University, Thailand

¹6483110021@neu.ac.th

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 31, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา 1) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา 2) บรรยากาศองค์กร และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ผู้บริหารสถานศึกษากับบรรยากาศองค์กร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 จำนวนทั้งสิ้น 304 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94 สถิติที่ใช้ใน

¹ นักศึกษา, สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการมีความสามารถในการแก้ปัญหา รองลงมาคือ ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการมีวิสัยทัศน์ และ ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว ตามลำดับ 2) บรรยากาศองค์กรในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความผูกพัน รองลงมาคือ ด้านความรับผิดชอบ ด้านการสนับสนุน ด้านการให้รางวัล ด้านโครงสร้างองค์กร และ ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงาน ตามลำดับ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับบรรยากาศองค์กร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 มีความสัมพันธ์กันในทางบวก อยู่ในระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์, ผู้บริหารสถานศึกษา , บรรยากาศองค์กร, สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

Abstract

The purposes of this research were 1) to study creative leadership of school administrators, 2) to study organizational atmosphere and 3) to study the relationship between school administrators creative leadership and organizational atmosphere under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 4. The sample group used in this study consisted of school administrators and teachers under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 4, with the total number of 304 people. The instrument used was a 5-level rating scale questionnaire **with a reliability coefficient of .94**. The statistics used for data analysis comprised frequency, percentage, mean, standard deviation and Pearson Product-Moment Correlation Coefficients. The research results were found that: 1) The creative leadership of school administrators under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 4, in overall and in each aspect, was rated at a high level, the aspect with the highest average was problem solving ability, followed by teamwork, creative thinking, individual consideration, vision and flexibility and

adaptability, respectively. 2) The organizational Atmosphere under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 4 in overall and in each aspect, was rated at a high level, the aspect with the highest average was the aspect of engagement, followed by responsibility, support, rewarding, organizational structure and operational standards, respectively. 3) The relationship school administrators creative leadership and organizational atmosphere under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 4 consisted of a positive relationship at a high level with statistical significance at .01 level.

Keywords : Creative Leadership, School Administrators, Organizational Atmosphere, under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 4

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข ในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบของประเทศเพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัต ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค และของโลกควบคู่กับการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของประเทศ ประเทศไทยมีจุดเน้นในการขับเคลื่อนเติมเต็มวิทยาการ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี รวมทั้งการวิจัยเพื่อเป็นแรงผลักดัน ให้ประชากรสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและแหล่งเรียนรู้ที่ไร้ขีดจำกัด สามารถพัฒนาองค์ความรู้และสร้างปัญญาที่เพิ่มเป็นทวีคูณ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, 1)

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ เป็นความสามารถเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมและแนะนำกระบวนการใหม่ ๆ อย่างเป็นระบบด้วยวิธีการใหม่ ๆ พร้อมทั้งจะเปลี่ยนแปลงและก่อให้เกิดการตอบสนองการร่วมกันในกระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์ ในการแก้ไขปัญหาและการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพและเพิ่มประสิทธิภาพของสถานศึกษาอยู่ตลอดเวลา สอดคล้องกับแนวคิดของ Basadur (2008, 205) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ไว้ว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เป็นการนำบุคคลอื่น (Leading People) อย่างมีกระบวนการ (Process) หรือมีวิธีการ (Method) ร่วมกันมีการศึกษาปัญหาอย่างละเอียดและแก้ปัญหาด้วยวิธีการใหม่ (New

Solution) เป็นกระบวนการที่จำเป็นในการจะต้องสื่อสารระหว่างบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถทำความเข้าใจอย่างรวดเร็ว ซึ่งภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ตามแนวคิดของ Robinson (2007, 120) ประกอบด้วย ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ และด้านการทำงานเป็นทีม อีกทั้งยังมีมุมมองว่า ครูคือผู้นำโดยมีผู้บริหารสถานศึกษาคือ ผู้นำของผู้นำ กล่าวคือ ผู้บริหารสถานศึกษามีใช้เพียงมีหน้าที่ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนเท่านั้นแต่ผู้บริหารสถานศึกษายังมีหน้าที่ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของครูและบุคลากรในสถานศึกษาอีกด้วย

โรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นองค์การหลักในการจัดการการศึกษาและพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนเป็นองค์การทางสังคมที่ต้องใช้ความระมัดระวังในการบริหารงานเนื่องจากมีภารกิจหลักในการให้การศึกษาแก่เยาวชน การที่โรงเรียนจะกระทำภารกิจหลักได้ดี มีประสิทธิภาพนั้น โรงเรียนจำเป็นต้องมีบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งได้แก่ ผู้บริหาร ครู และเจ้าหน้าที่ในปริมาณที่เหมาะสมกับภาระงาน สิ่งที่ต้องพิจารณาจะต้องพิจารณาเปลี่ยนแปลงเป็นอันดับแรก คือ บรรยากาศองค์กรนั่นเอง เพราะบรรยากาศองค์กรเป็นตัวแปรสำคัญในการศึกษาขององค์กรของมนุษย์ เป็นสิ่งเชื่อมโยงระหว่างลักษณะที่มองเห็นได้ขององค์กร เช่น โครงสร้าง กฎเกณฑ์ รูปแบบของความเป็นผู้นำและขวัญกับพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงาน เป็นต้น Litwin & Stringer (2002) ได้เสนอทฤษฎีบรรยากาศองค์กรมีองค์ประกอบ 6 ด้าน คือ 1) ด้านโครงสร้าง 2) ด้านมาตรฐาน 3) ด้านความรับผิดชอบ 4) ด้านการยอมรับ 5) ด้านการสนับสนุน และ 6) ด้านความผูกพัน จะเห็นได้ว่าผู้บริหารควรให้ความสำคัญและทำความเข้าใจกับบรรยากาศองค์กรก่อนการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงสถานศึกษา เพราะบรรยากาศองค์กรถือได้ว่าเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นจริงขององค์กร ความเชื่อ ค่านิยมทัศนคติ และความรู้สึกนึกคิด ดังนั้นภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์และบรรยากาศองค์กรจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารงานและการพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป สอดคล้องกับแนวคิดของ Brown & Moberg (1980, 420) ที่ให้ความเห็นว่าบรรยากาศองค์กรยังมีส่วนในการวางรูปแบบความคาดหวังของสมาชิกในองค์กรต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ขององค์กรซึ่งจะช่วยกระตุ้นให้มีทัศนคติที่ดีต่อองค์กรและความพอใจที่จะอยู่ในองค์กร ดังนั้นหากต้องการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาองค์กรแล้ว สิ่งที่นักพัฒนาองค์กรจะต้องพิจารณาเปลี่ยนแปลงก่อนอื่นคือ บรรยากาศองค์กร เพราะบรรยากาศองค์กรได้รับการส่งเสริมมาจากความเป็นมาของวัฒนธรรมและกลยุทธ์ขององค์กรตั้งแตอดีตที่มีความเห็นว่าผู้บริหารทุกคนควรให้ความสำคัญต่อบรรยากาศขององค์กรเพราะบรรยากาศองค์กรจะช่วยให้ผู้บริหารวางแผนที่จะเปลี่ยนแปลงได้ดีขึ้น นอกจากนี้จะเป็นการเสนอหรือสนองบรรยากาศที่สร้างเสริมความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงานแล้ว จะช่วยให้องค์กรมีประสิทธิภาพมากขึ้นแล้วจะบรรลุเป้าหมายขององค์กรได้เร็วขึ้น

บรรยากาศองค์กรมีอิทธิพลเหนือบุคคลและกลุ่มบุคคลซึ่งมีผลต่อการปฏิบัติงานขององค์กร บรรยากาศที่แตกต่างกันย่อมทำให้ประสิทธิผลแตกต่างกันไปด้วย เนื่องจากมีอิทธิพลต่อการสร้างความพึงพอใจของบุคคลได้แตกต่างกัน และเมื่อตัวแปรใดตัวแปรหนึ่งขององค์กรมีการเปลี่ยนแปลงจะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานขององค์กร บรรยากาศที่แตกต่างกันย่อมทำให้ประสิทธิผลแตกต่างกันไปด้วย เนื่องจากมีอิทธิพลต่อการสร้างความพึงพอใจของบุคคลได้แตกต่างกัน และเมื่อตัวแปรใดตัวแปรหนึ่งขององค์กรมีการเปลี่ยนแปลงจะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานและเกิดผลกระทบ ต่อ ประสิทธิภาพ ของ องค์กร (Gibson, Ivancevich, and Donnelly, Organizations : Structure, Process, Behavior, 526) โดย Hoy and Miskel (2001, 189) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า บรรยากาศองค์กรเกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่มีความสำคัญต่อองค์กรและสมาชิกขององค์กรและมีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมในการทำงาน และมีบทบาทต่อประสิทธิผลขององค์กร ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรให้ความสนใจและควรสร้างบรรยากาศองค์กรให้เป็นที่พึงพอใจอันเป็นการเพิ่มประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน อีกทั้งยังเป็นการสร้างความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรในองค์กรอีกด้วย ซึ่งสอดคล้อง Fox, et al. (1973, 1-3) ที่กล่าวว่าบรรยากาศองค์กรที่ดีของโรงเรียน จะทำให้ผลของการปฏิบัติงานไปสู่จุดหมายทำให้โรงเรียนเป็นโรงเรียนที่น่าพอใจและมีความหมายต่อคณะครูและนักเรียน บุคลากรทุกคนจะใช้เวลาอยู่ในโรงเรียนอย่างมีคุณค่า ดังนั้น การเสริมสร้างบรรยากาศในการทำงานจึงจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับองค์กรทุกระดับ

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์มีความสัมพันธ์กับบรรยากาศขององค์กร โดยผู้นำมีความสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาที่นำพาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายหรือบริหารจัดการสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ เพราะมีอำนาจหน้าที่นำความเจริญก้าวหน้ามาสู่องค์กรทำให้องค์กรอยู่รอด ผู้นำต้องทำภารกิจสำคัญยิ่งต่อบุคลากรในองค์กรคือ การจูงใจให้บุคลากร มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานให้เต็มความรู้ความสามารถ ทั้งนี้เพื่อให้องค์กรมีประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ บรรยากาศองค์กรเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคลากรในองค์กร การทำงานอยู่ภายใต้การกำกับควบคุม โครงสร้างองค์กร แบบของผู้นำภาวะเยี่ยงต่าง ๆ รวมถึงสภาพแวดล้อมภายในองค์กร ที่อาจมองไม่เห็นแต่สามารถรับรู้ได้สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ มีผลกระทบต่อตัวบุคคล องค์กรและการรับรู้ที่เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและทัศนคติ ผลการวิจัยพบว่า บรรยากาศองค์กรมีผลต่อการปฏิบัติงานและความพึงพอใจส่งผลต่อความภักดีที่มีต่อองค์กร พบว่า มีผลต่อความพึงพอใจในงานมากกว่าการปฏิบัติงาน (ชนันนัทธ์ จันทรินทร์, 2550, 12) ผู้บริหารจึงควรสร้างแรงกระตุ้นจูงใจ สร้างความเชื่อมั่นและความมั่นใจให้เกิดขึ้นคุ้มครองตนเองให้ได้ก่อน แล้วจึงถ่ายทอดความมั่นใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความกระตือรือร้น

จริงจังและจริงใจ โดยสร้างบรรยากาศในองค์การให้ในรูปแบบต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการทำงาน ซึ่งภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ถือเป็นผลลัพธ์ที่สำคัญด้านหนึ่งของการจัดกระบวนการศึกษาให้เป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้ และเป็นปัจจัยสำคัญที่สะท้อนให้เกิดบรรยากาศที่ดีในองค์การให้ทำงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 เป็นหน่วยงานการศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ รับผิดชอบควบคุมกำกับดูแลส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 จำนวน 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอน้ำพอง อำเภอกระนวน อำเภอบุธัน อำเภอน้ำขุ่น และอำเภอชุมพวง ปัจจุบันมีโรงเรียนในสังกัดจำนวน 175 โรงเรียน ในการบริหารจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 มีเป้าประสงค์ในการบริหาร คือ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษามีทักษะที่เหมาะสม ความสามารถและจรรยาบรรณตามมาตรฐานวิชาชีพ มุ่งให้ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นวัตกรรม แต่ในปีการศึกษา 2564 พบว่า มีการพัฒนาการศึกษาลดลง ครูมีอัตรากำลังใจน้อย ไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน ครูขาดนวัตกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งส่วนสำคัญที่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่บรรลุเป้าหมาย และครูยังต้องปฏิบัติงานในด้านอื่น ๆ ที่ผู้บริหารมอบหมาย ได้แก่ งานวิชาการ งานธุรการ งานอาคารสถานที่ ทำให้ครูทำงานไม่เต็มความสามารถ เพราะต้องปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบกับบรรยากาศในการปฏิบัติงานของคณะครูในโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีการติดต่อประสานงานกัน ทำให้การปฏิบัติงานเกิดความล่าช้า ขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งบรรยากาศในการทำงานนั้น มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ บรรยากาศเดิม ๆ ที่ไม่ได้รับการแก้ไขจากผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบกับไม่ได้รับความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ครูจึงต้องการย้ายสถานที่ทำงาน เกิดปัญหาการเปลี่ยนครู ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนไม่ต่อเนื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนตกต่ำ ทำให้เกิดผลเสียต่อการบริหารจัดการของโรงเรียนเป็นอย่างมาก (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 , 2565)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับบรรยากาศองค์กร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 อันเป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา แล้วนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการที่มีการปรับเปลี่ยนให้ทันยุคทันสมัยแบบผสมผสานกลมกลืนตลอดเวลา ก็จะทำให้องค์กรนั้นมีความยืดหยุ่น ทำให้เกิดผลดีต่อผู้ปฏิบัติงานกับผู้บริหารที่ทำงานร่วมกัน โดยต่างฝ่ายต่างรู้ถึงความต้องการและความพึง

พอใจต่อกัน ย่อมทำให้เป้าหมายขององค์กรสัมฤทธิ์ผลได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4
2. เพื่อศึกษาบรรยากาศองค์กร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับบรรยากาศองค์กร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับบรรยากาศองค์กร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 175 โรงเรียน จำนวน 1,495 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4. 2565)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 304 คน ได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกนและใช้เกณฑ์ร้อยละ จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 35 คน และครูผู้สอน จำนวน 269 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่ายโดยวิธีการจับฉลาก (simple random sampling)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

2.1 ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับบรรยากาศองค์กร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วย 6 ด้าน คือ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ 2) ด้านการมี

ความยืดหยุ่นและปรับตัว 3) ด้านการทำงานเป็นทีม 4) ด้านการมีความสามารถในการแก้ปัญหา 5) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลและ 6) ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์

2.2 บรรยาการองค์กร องค์กร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ผู้วิจัยได้สังเคราะห์บรรยาการองค์กรประกอบด้วย 6 ด้าน คือ 1) ด้านการให้รางวัล 2) ด้านโครงสร้างองค์กร 3) ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงาน 4) ด้านความรับผิดชอบ 5) ด้านความรับผิดชอบ และ 6) ด้านความผูกพัน

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดยการศึกษา เอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญนำมาสร้างเป็นแบบสอบถาม เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับบรรยาการองค์กร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 เครื่องมือที่ใช้ในเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้มี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 3 บรรยาการองค์กร แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยเลือกวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่สอดคล้องกับสมมติฐาน ดังนี้

4.1 ตอนที่ 1 วิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะเป็นการสำรวจรายการ (Check List) โดยการหาค่าความถี่และร้อยละแล้วนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียงท้ายตาราง

4.2 ตอนที่ 2 วิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

4.3 ตอนที่ 3 วิเคราะห์บรรยาการองค์กร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

ผลการวิจัย

จากการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับบรรยากาศองค์กร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการวิจัยภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการมีวิสัยทัศน์	4.08	.38	มาก
2. ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว	4.01	.32	มาก
3. ด้านการทำงานเป็นทีม	4.18	.36	มาก
4. ด้านการมีความสามารถในการแก้ปัญหา	4.20	.41	มาก
5. ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล	4.14	.41	มาก
6. ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์	4.17	.42	มาก
รวม	4.13	.32	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีความสามารถในการแก้ปัญหา ($\bar{X} = 4.20$) รองลงมา คือ ด้านการทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 4.18$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว ($\bar{X} = 4.01$)

2. ผลการวิจัยบรรยากาศองค์กร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความผูกพัน รองลงมาคือ ด้านความรับผิดชอบ ด้านการสนับสนุน ด้านการให้รางวัล ด้านโครงสร้างองค์กร และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงาน ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานบรรยาภาสององค์กร

บรรยาภาสององค์กร	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการให้รางวัล	4.12	.38	มาก
2. ด้านโครงสร้างองค์กร	4.04	.40	มาก
3. ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงาน	4.00	.30	มาก
4. ด้านความรับผิดชอบ	4.18	.30	มาก
5. ด้านการสนับสนุน	4.13	.45	มาก
6. ด้านความผูกพัน	4.35	.45	มาก
รวม	4.14	.23	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า บรรยาภาสององค์กร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความผูกพัน ($\bar{X} = 4.35$) รองลงมา คือ ด้านความรับผิดชอบ ($\bar{X} = 4.18$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 4.00$)

3. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับบรรยาภาสององค์กร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ผู้บริหารสถานศึกษากับบรรยาภาสององค์กร มีความสัมพันธ์ทางบวก และมีความสัมพันธ์กันในระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับบรรยาภาสององค์กร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

ตัวแปร	Y_1	Y_2	Y_3	Y_4	Y_5	Y_6	Y
X_1	.679**	.615**	.611**	.310**	.503**	.146*	.755**
X_2	.442**	.677**	.945**	.253**	.441**	.050	.717**
X_3	.371**	.542**	.337**	.632**	.484**	.549**	.784**
X_4	.645**	.602**	.500**	.376**	.412**	.177**	.714**
X_5	.437**	.740**	.537**	.370**	.440**	.286**	.747**
X_6	.352**	.388**	.524**	.434**	.740**	.232**	.713**
X	.576**	.696**	.666**	.469**	.597**	.285**	.869**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 3 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับบรรยากาศองค์กร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวม พบว่า มีความสัมพันธ์กันในระดับสูงมาก ($r=0.869$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงตามลำดับค่าความสัมพันธ์จากมากไปน้อย คือ ด้านการทำงานเป็นทีม ($r=0.784$) รองลงมา คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ($r=0.755$) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ($r=0.747$) ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว ($r=0.717$) ด้านการมีความสามารถในการแก้ปัญหา ($r=0.714$) และด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ($r=0.713$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

อภิปรายผล

จากการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับบรรยากาศองค์กร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ผู้วิจัยได้อภิปรายผลได้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการส่งเสริมและแนะนำกระบวนการใหม่ๆ อย่างเป็นระบบด้วยวิธีการใหม่ๆ พร้อมทั้งจะเปลี่ยนแปลงและก่อให้เกิดการตอบสนองร่วมกันในกระบวนการเชิงริเริ่มสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาและดำเนินงานตามสถานการณ์ต่างๆ เพื่อพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพในสถานศึกษาอยู่ตลอดเวลา มีมุมมองเชิงบวกที่ทำให้วิกฤตให้เป็นโอกาส และมีความสามารถในการปรับตัวอย่างยืดหยุ่นตามสถานการณ์ต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อมรรัตน์ งามบ้านผือ (2560) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมในเขตอำเภอเมืองจังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยรวมและด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริวรรณ คำภูเงิน (2561, 66-69) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษา ตำบลเวียง สันทราย งาม อำเภอนาทอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาตำบลเวียงสันทรายงาม อำเภอนาทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวมและรายด้านมีระดับภาวะเชิงสร้างสรรค์อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของศุภจิตา ธรรมสุทธิวัฒน์ (2562, 106-109) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิง สร้างสรรค์และผลิตภาพของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตริมกก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตริมกก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ภาวะผู้นำเชิง

สร้างสรรค์และผลิตภาพอยู่ในระดับมากทุกด้าน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ จิตติภูมิ เทพคำ (2563, 95) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 3 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดของผู้บริหารและครูผู้สอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ รองลงมาคือ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ และด้านการมีจินตนาการ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล

2. บรรยากาศองค์กร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานศึกษามีการบริหารจัดการที่ดี บุคลากรมีการรับรู้ต่อเป้าหมายและนโยบายขององค์กร มีการแบ่งสายบังคับบัญชาตามกฎหมายระเบียบต่างๆ ในการทำงาน รวมทั้งองค์กรมีการติดต่อสื่อสารระหว่างเพื่อนร่วมงานหรือผู้บังคับบัญชาเกิดความร่วมมือและช่วยเหลือกันในการทำงาน เกิดความอบอุ่นเป็นมิตร ความสามัคคี และการยอมรับจากผู้ร่วมงาน มีความสุขในการทำงานอีกทั้งมีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างเต็มที่ เป็นที่ยอมรับของเพื่อนร่วมงาน บรรยากาศองค์กรเป็นสิ่งสำคัญต่อการบริหารจัดการของสถานศึกษา โดยอาศัยหลักการสร้างบรรยากาศที่ดีในการบริหารจัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสริมสร้างความอบอุ่นและให้การสนับสนุน การให้รางวัล และโครงสร้างองค์กรเป็นสิ่งสำคัญที่จะสนับสนุนความสำเร็จด้านการบริหาร โดยการส่งเสริมการทำงานให้เกิดบรรยากาศในการทำงานร่วมกัน หากองค์กรมีการสร้างบรรยากาศที่ดี เอื้อต่อการทำงานให้บรรลุตามเป้าหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรพร เพ็งศิริ (2555) ได้ศึกษาแนวทางพัฒนาบรรยากาศองค์กรที่เอื้อต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 41 ในจังหวัดกำแพงเพชร ผลการวิจัยพบว่า บรรยากาศองค์กรของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภวัฒน์ บุตรกุล (2561) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับบรรยากาศองค์กรของสถานศึกษา จังหวัดจันทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 พบว่า บรรยากาศองค์กรของสถานศึกษา จังหวัดจันทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พิชชานันท์ โกษณงค์ (2562, 84-85) ที่ได้ศึกษาบรรยากาศองค์กรกับประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า บรรยากาศองค์กรของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับบรรยากาศองค์กร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับบรรยากาศองค์กร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 มีความสัมพันธ์กันทางบวกกับบรรยากาศองค์กร ($r=0.869$) เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับบรรยากาศองค์กรในแต่ละด้าน พบว่า ด้านการทำงานเป็นทีม ($r=0.784$) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ด้านการมีวิสัยทัศน์ ($r=0.755$) มี

ความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ($r=0.747$) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว ($r=0.717$) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ด้านการมีความสามารถในการแก้ปัญหา ($r=0.714$) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง และด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ($r=0.713$) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งด้านการทำงานเป็นทีมมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การทำงานเป็นทีมเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จของงาน งานจะสำเร็จไม่ได้ถ้าขาดทีมงาน ผู้บริหารสถานศึกษามีการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมที่ดี มีการกำหนดบทบาท มอบหมายงาน วางแผนการทำงานร่วมกันให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างชัดเจน ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเข้าใจบทบาทในการทำงาน อีกทั้งยังเป็นการสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนร่วมงาน ได้ช่วยเหลือแบ่งปันทางด้านความคิดทางบวก ทำให้ครูมีความร่วมมือร่วมใจในการทำงาน มีการตัดสินใจร่วมกัน ดูแลห่วงใยและมีความผูกพันกัน ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของ จารินี สิกุลจ้อย (2557, 51 - 54) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อบรรยากาศของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับบรรยากาศของโรงเรียน ในทางบวกในระดับสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิวรรณ กันวิเชญ (2559) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้บรรยากาศองค์การกับพฤติกรรมการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายที่พบดินทร์ อำเภอกองสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 ผลการวิจัยพบว่าบรรยากาศองค์การกับพฤติกรรมการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนโดยรวมและรายด้านมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง และสอดคล้องกับวิจัยของ สุพัตรา ภิรมย์ชม (2564) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารและบรรยากาศองค์การของโรงเรียน มีความสัมพันธ์กันทางบวกอยู่ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ($R=0.505$)

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ด้านการมีความความยืดหยุ่นและปรับตัว มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาความสามารถในการประสานงานกับครูและบุคลากรในการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง สร้างความสัมพันธ์อันดีกับทุกคนและผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ครูและบุคลากรคิดหาวิธีการที่แปลกใหม่มาใช้ในการพัฒนาสถานศึกษาร่วมกัน

บรรยากาศองค์การ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับบรรยากาศองค์การด้านมาตรฐานการปฏิบัติ ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาการวางแผน กำหนดหลักเกณฑ์ นโยบาย

วัตถุประสงค์ เป้าหมายขององค์กรให้ชัดเจนมากขึ้น พัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา นำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนางานให้มีคุณภาพตามมาตรฐานกำหนด ให้ผู้ได้บังคับบัญชารายงานผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระยะ เพื่อให้บุคลากรปฏิบัติงานได้ดีขึ้น

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับบรรยากาศองค์กร ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 รวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญในเรื่อง การบริหารสถานศึกษาที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงองค์กร ให้ดีขึ้นกว่าเดิม มีการประยุกต์เรื่องราวต่างๆ ให้เกิดสิ่งใหม่ๆ รวมถึงสนับสนุนกระบวนการ วิธีการ หรือแนวทางในการปฏิบัติงาน และส่งผลต่อขวัญ กำลังใจ ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานและพฤติกรรมของครูที่จะทำให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการปฏิบัติงาน และเกิดประสิทธิผลตามเป้าหมาย

เอกสารอ้างอิง

- จารินี ลีกุลจ้อย. (2557). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อบรรยากาศของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2*.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
- ชนันันท์ จันทรินทร์. (2550). *อิทธิพลของการจัดการทรัพยากรและบรรยากาศองค์การต่อผลการปฏิบัติการของพนักงานในเขตอุตสาหกรรมภาคเหนือ*. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.
- พชานันท์ โภชนงค์. (2562). *บรรยากาศองค์การกับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 3*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศิริวรรณ คำภูเงิน. (2561). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์ เครือข่ายการศึกษา ตำบลเวียงสันทรายงาม อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ศุภธิดา ธรรมสุขวิวัฒน์. (2562). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์และผลผลิตภาพของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตริมกก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ศุภวัฒน์ บุตรกุล. (2560). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับบรรยากาศองค์การของสถานศึกษา จังหวัดจันทบุรีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุพัตรา ภิรมย์ชม. (2564). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4. (2565). *แผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ 2565*.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). *การวิจัยและพัฒนารูปแบบกลไกการเสริมสร้างวินัยนักเรียนในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านความรับผิดชอบการตรงต่อเวลา*. กรุงเทพฯ ฯ : พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- อภิวรรณ กันวิเชียร. (2559). *ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้บรรยากาศองค์การกับพฤติกรรมการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายทัพปดินทร์ อำเภอดอกสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อมรรัตน์ นามบ้านผือ. (2560). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อรพร เพ็งศิริ. (2555). *แนวทางพัฒนาบรรยากาศองค์การที่เอื้อต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 ในจังหวัดกำแพงเพชร*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- Basadur, M. (2008). *Leading Other to Think Innovatly Together : Creative Leadership*. Journal of The leadership Quarterly, 15, 103-121.
- Brown, W., & Moberg, D. (1980). *Organization theory and management A macro approach*. New York: John Wiley & Son.
- Fox, Robert S., & Et,Al. (1973). *School climate improvement: A challenge to the School administrator*. Englewood, Colorado: Phi Delta Kappa.
- Gibson, James L., John M. Ivancevich, and James H. Donnelly. (1973). *Organizations : Structure, Processes, Behavior*. Texas: Business.
- Litwin, G. W., & Stringer, J. R. A. (2002). *Leadership and organizational climate*. New Jersey: Uppersaddle River.
- Robinson, K. (2007). *The principles of creative leadership*. New York: McGraw – Hill.

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

SUPER LEADERSHIP OF THE SCHOOL ADMINISTRATORS
THE SCHOOLS UNDER THE KHON KAEN PRIMARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE 2

¹วีรยา พลสวัสดิ์ และ ²อาคม อึ้งพวง

¹Weeraya Pholsawat and ²Arkorn Ungpuang

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย

North Eastern University, Thailand

¹Kruweeraya16@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 31, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามเพศ ประสบการณ์การทำงานและประเภทของสถานศึกษา 3) เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 จำนวน 310 คน ผลการวิจัย พบว่า 1) ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 จำแนก

¹ นักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

² อาจารย์ ดร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตามเพศโดยภาพรวมและรายด้าน มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน และประเภทของโรงเรียนโดยภาพรวมและรายด้าน มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ผลการศึกษาแนวทางจากการความคิดเห็นและข้อเสนอแนะแบบปลายเปิด การพัฒนาระดับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ในแต่ละด้าน คือ 3.1) ด้านการทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างในการดำเนินงาน พัฒนาตนเองอยู่เสมอ สนับสนุนให้บุคลากรได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ 3.2) ด้านการแสดงเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง ผู้บริหารควรแสดงถึงการวิสัยทัศน์ มีบุคลิกภาพความเป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดี 3.3) ด้านการกระตุ้นให้ตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง ผู้บริหารควรส่งเสริมให้บุคลากรมีความภาคภูมิใจ มีความมั่นใจในตนเองและในการทำงานของตนเอง ส่งเสริมให้บุคลากรเป็นผู้นำสามารถนำผู้อื่นได้ 3.4) ด้านการสร้างรูปแบบความคิดในทางบวก ผู้บริหารควรเข้าใจความเป็นตัวตนของบุคลากรแต่ละบุคคล มีความเป็นเหตุเป็นผล มีทัศนคติเชิงบวก 3.5) ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเอง โดยการให้รางวัลและการติชมอย่างสร้างสรรค์ ผู้บริหารควรยกย่องเชิดชูเกียรติ ให้รางวัลตอบแทนเพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้บุคลากรที่ปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมาย 3.6) ด้านการสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยสร้างคณะทำงาน ผู้บริหารควรมีศักยภาพในการสร้างทีมงานทำให้ทีมงานสามารถสร้างทีมงานเอง 3.7) ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง สร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นแก่สถานศึกษา สนับสนุนงบประมาณวัสดุอุปกรณ์ในการทำงานของบุคลากร

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The purposes of this research were 1) to study super leadership of school administrators, 2) to compare super leadership of school administrators classified by sex, work experience, and type of school, 3) to study the guidelines for developing super leadership of school administrators under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 2. The sample group consisted of school administrators and teachers under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 2, with the total number of 310 people, The research results were found that: 1) Super leadership of school administrators under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 2, in overall, was rated at a high level

of practice. 2) The comparison results of super leadership of school administrators under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 2, classified by gender, in overall and each aspects, were different with statistical significance at .01, classified by work experience, in overall and each aspects, were not different and classified by type of school, in overall and each aspects, were different with statistical significance at .05 level. 3) The results of the study guideline based on open-ended opinions and suggestions for developing super leadership of school administrators under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 2, could be summarized as follows: 3.1) In aspect of enabling personnel to be self-leaders, the administrators should be role model for the development, always improve themselves and support personnel to show their highest potential. 3.2) In aspect of a role model for personnel to be leader themselves, the administrators should show vision, have a leadership personality and be a good role model. 3.3) In aspect of encouraging to set a goal themselves, the administrators should encourage personnel to be proud, have a self-confidence and in their working, encourage personnel to be self-leaders and could lead others. 3.4) In aspect of creating positive thinking patterns, the administrators should understand the identity of each person, be reasonable and have a positive attitude. 3.5) In aspect of facilitating self-leadership by giving rewards and criticism creatively, the administrators should respect and honor, give rewards to build morale for personnel who performed their duties to achieve their goals. 3.6) In aspect of supporting self-leadership by creating a working group, the administrators should have the ability to build teams, enabling teams to build their own teams. 3.7) In aspect of facilitating a culture of self-leaders, the administrators should build good relationship with schools, support the budget for materials and equipment in working of personnel.

Keywords: Super Leadership, School Administrators

บทนำ

ประเทศไทยได้ดำเนินการจัดและส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายที่สำคัญหลายฉบับ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติครู

และบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 การพัฒนามนุษย์ของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ สะท้อนว่าคนไทยทุกช่วงวัยมีความรู้ความสามารถ โดยรวมเพิ่มขึ้น แต่กลับพบว่ามีทักษะด้านการอ่านหรือการศึกษาหาความรู้ลดลง ซึ่งประเด็นด้านการพัฒนาทุนทรัพยากรมนุษย์เชิงคุณภาพเป็นความท้าทายที่สำคัญของไทยมาโดยตลอด จากระบบและคุณภาพการศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอยู่ในเกณฑ์ต่ำ จากรายงานขององค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13, 2565)

โครงสร้างการบริหารการศึกษามาในปัจจุบันเป็นการจัดโครงสร้างที่ยึดหลักการของการมีเอกภาพเชิงนโยบายหลากหลายในการปฏิบัติ กำหนดเขตพื้นที่การศึกษาที่มีระบบชัดเจนตามขอบข่ายงานและบทบาทหน้าที่ของบุคลากร ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารราชการ คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาได้แบ่งเขตพื้นที่การศึกษาทั่วทั้งประเทศแยกเป็นเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา 183 เขต และเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจำนวน 62 เขต รวมทั้งสิ้น 245 เขต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564) ผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดในการบริหารจัดการสถานศึกษา จะต้องมีความรู้ความสามารถ ในการบริหารจัดการศึกษาเป็นอย่างดีมีพฤติกรรมผู้นำที่สามารถสร้างสรรค์และพัฒนาองค์กร หรือหน่วยงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดผู้บริหารจะต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงาน โดยเฉพาะพฤติกรรมผู้นำในการชักจูงหรือโน้มน้าวผู้ร่วมงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอกองค์กรหรือหน่วยงาน ให้คล้อยตามต่อการเปลี่ยนแปลงขององค์กร เพื่อให้ทันกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ผู้บริหารจึงต้องมีลักษณะเฉพาะ มีความสามารถสูงในการบริหารงานได้อย่างถูกต้อง (สุภิญญา สุวรรณคดี, 2559) ผู้บริหารที่ดีต้องรู้จักเลือกวิธีการบริหารที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้งานนั้นบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้เนื่องจากการดำเนินงานต่าง ๆ มีใช้เพียงกิจกรรมที่ผู้บริหารจะกระทำอยู่เพียงลำพังคนเดียว แต่ยังมีผู้ร่วมงานอีกหลายคนที่มีส่วนทำให้งานนั้นประสบความสำเร็จ ผู้ปฏิบัติแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งในด้านสติปัญญา ความสามารถ ความถนัด และความต้องการที่ไม่เหมือนกัน จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะนำเอาเทคนิควิธีและกระบวนการบริหารที่เหมาะสมมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาและการบริหารจัดการศึกษาภายในสถานศึกษาให้เกิดพลังและมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องยึดเงื่อนไขและหลักการที่สำคัญ โดยใช้การกระจายอำนาจ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554) ผู้บริหารโรงเรียนควรใช้พฤติกรรมผู้นำเหนือผู้นำ (Super leadership) โดยกระบวนการของภาวะผู้นำเหนือผู้นำที่ทำให้บุคคลเป็นผู้นำตนเองมาใช้ในการบริหาร ซึ่งมี 7 ขั้นตอน ดังนี้ การทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง การแสดงเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง การกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง

การสร้างรูปแบบความคิดในทางบวก การอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเอง การสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยสร้างคณาจารย์และอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง (Manz & Sims, 1991) ลักษณะการเป็นผู้นำแบบเหนือผู้นำ (Super leadership) ซึ่งจะเริ่มจากการเป็นผู้นำตามสามารถเป็นผู้นำตนเองได้ (Self-leader) โดยยึดยุทธศาสตร์ 2 ลักษณะ ลักษณะแรก เน้นการปฏิบัติทางพฤติกรรม เช่น ให้รู้จักรักสังเกตด้วยตนเอง ตั้งเป้าหมายด้วยตนเองฝึกฝน ร่างกายและจิตใจให้เข้มแข็งการให้รางวัลตนเองและสามารถลงโทษหรือวิพากษ์วิจารณ์ตนเอง กรณีที่ไม่สามารถประพฤติปฏิบัติตามที่ตนเองได้ ลักษณะที่สอง เน้นทางด้านความรู้ความเข้าใจในการทำงาน เช่น ให้รู้จักรักการทำงานให้เกิดคุณค่าให้มีความรู้ความสามารถ และควบคุมตนเอง สร้างความคิดให้เปลี่ยนระบบและฝึกให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Manz and Sims, 1991)

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 เมื่อพิจารณา โดยภาพรวมแล้วจากรายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2564 พบว่า โดยเฉลี่ยคะแนนการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนมีค่าเฉลี่ยลดลง ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้แก่ รายวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และวิทยาศาสตร์และในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้แก่ รายวิชาภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2, 2564) ทั้งนี้ อาจเกิดขึ้นจาก ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ขาดการกระตุ้นให้บุคลากรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่แสดงออกให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม ผู้บริหารมีการส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเองตามความต้องการไม่เพียงพอ จึงส่งผลให้ครูไม่สามารถพัฒนาตนเองให้เต็มความสามารถ และตรงตามความต้องการได้ ขาดการกระตุ้นให้บุคลากรในหน่วยงานสามารถตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง ทำให้บุคลากรขาดความตระหนักต่อเป้าหมายของโรงเรียน กระตุ้นให้ตระหนักถึงปัญหาและวิธีแก้ไขอย่างมีเหตุผลไม่เพียงพอ ผู้บริหารขาดการสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคลากรมีการพัฒนาตนเองและทีมงาน ไม่สามารถสร้างทีมงานได้ ขาดการสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือ อันจะส่งผลให้เกิด ความพึงพอใจและการมีมิตรภาพที่ดีต่อกัน อีกทั้ง ผู้บริหารยังไม่สามารถการกระจายอำนาจทางการบริหารอย่างทั่วถึง ทำให้นักเรียนได้รับความรู้ไม่มากพอ จึงส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ต่ำลง หากผู้บริหารใช้พฤติกรรมภาวะผู้นำเหนือผู้นำ โดยการทำให้บุคลากรสามารถเป็นผู้นำตนเองได้ ผู้บริหารมีพฤติกรรมที่เป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง กระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง สร้างรูปแบบความคิดในทางบวก มีการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเองรวมทั้งสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเอง โดยการสร้าง

คณะทำงานและอำนวยการความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเองขึ้น หากผู้บริหารสามารถปฏิบัติตามที่กล่าวมาได้อ้อย่างเหมาะสมแล้ว การบริหารงานในสถานศึกษาก็จะเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้ดียิ่งขึ้น

จากสภาพและปัญหาดังกล่าว ผู้ทำการวิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษากภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 เพื่อให้ทราบถึงภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 และเพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการพัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำอันจะทำให้เป็นที่ยอมรับจากบุคคลภายในสถานศึกษาและชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่การบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 จำแนกตามเพศ ประสบการณ์การทำงานและประเภทของสถานศึกษา
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษากภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา และข้าราชการครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 1,379 คน เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 143 คน และข้าราชการครู จำนวน 1,236 คน

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และข้าราชการครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ปีการศึกษา 2565 โดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1973) โดยกำหนดความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างที่ยอมรับได้ เท่ากับ 0.05 ได้จำนวน 310 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ ตามประเภทสถานศึกษา

และการสุ่มอย่างง่าย เพื่อให้ได้จำนวนผู้บริหารสถานศึกษา และข้าราชการครู ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย จะได้กลุ่มตัวอย่างประเภทโรงเรียนประถมศึกษา จากจำนวนประชากร 701 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 158 คน และประเภทโรงเรียนขยายโอกาส จากจำนวนประชากร 678 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 152 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ ซึ่งมี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ตอนที่ 1 แบบสอบถามสภาพภาพของผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ โดยประยุกต์ใช้แบบสอบถามภาวะผู้นำเหนือผู้นำตามแนวคิดของ Manz and Sims ซึ่งประกอบด้วยภาวะผู้นำเหนือผู้นำ ทั้งหมด 7 ด้าน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นแบบปลายเปิดต่อระดับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าทีเทส (t-test independent) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ในกรณีที่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทำการทดสอบรายคู่ด้วย Scheffe's method และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 2 สามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

1.ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 2 แสดงดังตาราง 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ และอันดับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 2 โดยรวม

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา	n = 310		ระดับ	อันดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านการทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง	4.207	0.759	มาก	1
2. ด้านการแสดงเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง	4.200	0.760	มาก	2
3. ด้านการกระตุ้นให้ตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง	4.149	0.767	มาก	6
4. ด้านการสร้างรูปแบบความคิดในทางบวก	4.188	0.748	มาก	3
5. ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการให้รางวัลและการดำเนินอย่างสร้างสรรค์	4.136	0.791	มาก	7
ด้านการสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยสร้างคณาจารย์	4.158	0.766	มาก	5
ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง	4.184	0.770	มาก	4
รวม	4.178	0.726	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 2 โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อใน 3 ลำดับแรก พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง รองลงมา คือ ด้านการแสดงเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง และด้านการสร้างรูปแบบความคิดในทางบวก ตามลำดับ ด้านที่มีการปฏิบัติต่ำที่สุด คือ ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการให้รางวัลและการดำเนินอย่างสร้างสรรค์

2. การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 จำแนกตามเพศ ประสิทธิภาพในการทำงาน และประเภทของโรงเรียน

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 จำแนกตามเพศ พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 จำแนกตาม เพศ พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 2 จำแนกตาม เพศ ดังนี้

เพศชาย โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.396$, S.D.= 0.409) เมื่อพิจารณารายข้อใน 3 ลำดับแรก พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเอง โดยการให้รางวัลและการติชมอย่างสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.362$, S.D.= 0.530) อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยสร้างผลงาน ($\bar{X} = 4.368$, S.D.= 0.470) อยู่ในระดับมาก ด้านการกระตุ้นให้ตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง ($\bar{X} = 4.378$, S.D.= 0.462) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ และด้านที่มีการปฏิบัติต่ำที่สุด คือ ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง ($\bar{X} = 4.408$, S.D.= 0.442) อยู่ในระดับมาก ส่วนเพศหญิง โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.396$, S.D.= 0.409) เมื่อพิจารณารายข้อใน 3 ลำดับแรก พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการแสดงเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง ($\bar{X} = 4.042$, S.D.= 0.896) อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง ($\bar{X} = 4.030$, S.D.= 0.891) อยู่ในระดับมาก ด้านการสร้างรูปแบบความคิดในทางบวก ($\bar{X} = 4.022$, S.D.= 0.877) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ และด้านที่มีการปฏิบัติต่ำที่สุด คือ ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเอง โดยการให้รางวัลและการติชมอย่างสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.362$, S.D.= 0.530)

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาแบบสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะแบบปลายเปิดการพัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 สามารถสรุปแนวทางข้อเสนอแนะของแต่ละด้าน ได้ดังนี้

3.1 ด้านการทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างในการดำเนินงาน พัฒนาตนเองอยู่เสมอ สนับสนุนให้บุคลากรได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่

3.2 ด้านการแสดงเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง ผู้บริหารควรแสดงถึงการวิสัยทัศน์ มีบุคลิกภาพความเป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดี

3.3 ด้านการกระตุ้นให้ตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง ผู้บริหารควรส่งเสริมให้บุคลากรมีความภาคภูมิใจ มีความมั่นใจในตนเองและในการทำงานของตนเอง ส่งเสริมให้บุคลากรเป็นผู้นำสามารถนำผู้อื่นได้

3.4 ด้านการสร้างรูปแบบความคิดในทางบวก ผู้บริหารควรเข้าใจความเป็นตัวตนของบุคลากรแต่ละบุคคล มีความเป็นเหตุเป็นผล มีทัศนคติเชิงบวก

3.5 ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเอง โดยการให้รางวัลและการติชมอย่างสร้างสรรค์ ผู้บริหารควรยกย่องเชิดชูเกียรติ ให้รางวัลตอบแทนเพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้บุคลากรที่ปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมาย

3.6 ด้านการสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยสร้างผลงาน ผู้บริหารควรมีศักยภาพในการสร้างทีมงานทำให้ทีมงานสามารถสร้างทีมงานเอง

3.7 ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง สร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นแก่สถานศึกษา สนับสนุนงบประมาณวัสดุอุปกรณ์ในการทำงานของบุคลากร

อภิปรายผล

จากการศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 อภิปรายผลดังนี้

1. ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 มีนโยบายการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา ให้มีการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ด้านเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับ Digital Literacy และสมรรถนะครูในทุกด้าน ส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดี คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพที่เหมาะสมและการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล ทำให้การปฏิบัติราชการเกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลและความก้าวหน้าแก่ราชการ โดยต้องพัฒนาสมรรถนะในลักษณะองค์รวมทำงานร่วมกันเป็นทีม มีความยืดหยุ่นทั้งสาระการพัฒนาและวิธีการเรียนรู้ให้มีความพร้อมในการดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา และสามารถพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาให้ผู้ผ่านการพัฒนามีอุดมการณ์ วิสัยทัศน์ บุคลิกภาพ ความเป็นผู้นำและพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อการเป็นผู้อำนวยการสถานศึกษา สามารถนำการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งสามารถสร้างวัฒนธรรมคุณภาพและวัฒนธรรมประชาธิปไตยในการปฏิบัติงานสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุวัตร ศรีพระนาม (2559) ที่ทำวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกิจจา กลสิกรรม (2561) ทำวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษาในจังหวัดชลบุรีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 ผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษาในจังหวัดชลบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 จำแนก ดังนี้

2.1 จำแนกตามเพศ โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ที่มีเพศต่างกัน ย่อมมีความสามารถในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน ซึ่งพบว่า เพศชายภาวะผู้นำเหนือผู้นำมากกว่าเพศหญิง ทั้งนี้

อาจเนื่องจาก เพศชายมีความสามารถในการตัดสินใจได้รวดเร็ว และแม่นยำ มีความสุภาพ มีความเด็ดขาด มีความรับผิดชอบ เมื่อได้รับมอบหมายงานจะทำงานอย่างเต็มศักยภาพ มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ได้ดี สอดคล้องกับสุกัญญา สุวรรณดี (2559) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 จำแนกตามเพศของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยรวมและรายด้านมีความคิดเห็นต่อการเป็นผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

2.2 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 มีการแสดงตนเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเองได้ ให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเองและกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง ให้ความเสมอภาคและเป็นธรรม ไม่ได้จำกัดในเรื่องประสบการณ์ในการทำงาน ผู้บริหารในปัจจุบันไม่ว่าจะอยู่องค์กรใดต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้านผู้บริหารจึงต้องมีวิสัยทัศน์มีความสามารถในการกระตุ้นและนำเสนอส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรได้ใช้ศักยภาพที่ดี ทำงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดและผู้นำต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา โดยการเข้ารับการฝึกอบรม ศึกษาดูงานทั้งในและต่างประเทศเพื่อนำความรู้มาพัฒนาองค์กร พัฒนาสถานศึกษาที่สังกัดอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับภัทรา ชนะสิทธิ์ (2559) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอลองหาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอลองหาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์โดยรวมไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับ ประมาณ แสงเพ็ชร (2560) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนเครือข่ายสระขวัญ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนเครือข่ายสระขวัญ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์โดยรวม ไม่แตกต่างกัน

2.3 จำแนกตามประเภทของโรงเรียน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากประเภทของโรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 มีภาวะงานแตกต่างกัน จึงทำให้การรับรู้ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารที่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจขึ้นอยู่กับจำนวนบุคลากรในสถานศึกษา งบประมาณที่ได้รับการจัดสรร คุณภาพของนักเรียน รวมไปถึงขนาดของสถานศึกษาที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ สาวิตรี มั่นธรรม (2564) ได้ศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี พบว่าการบริหารจัดการโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แนวทางข้อเสนอแนะการพัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ดังนี้

3.1 ด้านการทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างในการดำเนินงานและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ สนับสนุนให้บุคลากรได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ และส่งเสริมการทำงานตามบทบาทหน้าที่ มีการกระจายอำนาจ ให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายร่วมกันให้ชัดเจน ควรให้อำนาจบริหารจัดการเบ็ดเสร็จให้กับบุคลากรในการขับเคลื่อนดำเนินงานที่มอบหมายให้ สอดคล้องกับ กิจจา กลสิกรม (2561) ได้กล่าวว่า การทำเป็นผู้นำผู้นำตนเอง คือ การที่ผู้นำหรือผู้บริหารสถานศึกษามีพฤติกรรมการบริหารที่ได้ส่งเสริมและกระตุ้นให้บุคลากรได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่แสดงออกให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมแนะนำบุคลากรถึงวิธีการกำหนดขอบข่ายและมาตรฐานของการปฏิบัติงานให้มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ สามารถนำข้อมูลประกอบการตัดสินใจได้ถูกต้องรวมทั้งกำหนดจุดมุ่งหมายและแนวทางปฏิบัติงานด้วยตนเอง

3.2 ด้านการแสดงเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง ผู้บริหารควรแสดงวิสัยทัศน์ศักยภาพการเป็นผู้นำ มีความรอบรู้ มีความเชี่ยวชาญ ในสายงานที่ปฏิบัติ และมีพฤติกรรมเป็นแบบอย่างที่ดีในการที่จะส่งเสริมบุคลากรให้เข้าไปเป็นแบบฉบับในการปฏิบัติงาน เป็นหลักยึดให้แก่บุคลากรเมื่อหน่วยงานเผชิญกับภาวะคับขัน สร้างขวัญกำลังใจและให้เกียรติเพื่อนร่วมงาน สอดคล้องกับ ภัทรา ชนะสิทธิ์ (2559) ได้กล่าวว่า การแสดงเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง คือ การที่ผู้บริหารมีพฤติกรรมเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้นำที่มีความรู้ความสามารถเป็นผู้นำที่มีทักษะและความเป็นผู้นำเชี่ยวชาญในงานที่ปฏิบัติซึ่งการกระตุ้นพัฒนาและส่งเสริมให้บุคลากรนำมาเป็นแบบอย่างพฤติกรรมเพื่อให้เกิดความเป็นผู้นำตนเองและผู้อื่นได้

3.3 ด้านการกระตุ้นให้ตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง ผู้บริหารควรมีวิสัยทัศน์ที่ส่งเสริมให้บุคลากรมีความภาคภูมิใจ มีความมั่นใจในตนเอง และงานของตนเอง ส่งเสริมให้กำลังใจ ยกย่องเชิดชู ให้คำปรึกษาแนะนำมีแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม กำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติหน้าที่ กระตุ้นให้บุคลากรปฏิบัติเพื่อบรรลุสู่เป้าหมายให้ได้ สอดคล้องกับ กิจจา กลสิกรม (2561) ได้กล่าวว่า การที่ผู้บริหารมีพฤติกรรมที่กระตุ้น สนับสนุน ส่งเสริมและช่วยเหลือให้บุคลากรในหน่วยงานสามารถตั้งเป้าหมายด้วยตนเองได้ บุคลากรเกิดความตระหนักต่อเป้าหมายของโรงเรียน เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ทำให้บุคลากรมีความเชื่อมั่นต่อตนเองและงาน มุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ สามารถสร้างความคาดหวังให้กับตนเองและหน่วยงาน ส่งเสริมการทำงานอย่างมีทิศทางและเป็นระบบ

3.4 ด้านการสร้างรูปแบบความคิดในทางบวก ผู้บริหารควรเข้าใจความเป็นตัวตนของบุคลากรแต่ละบุคคล มีความเป็นเหตุเป็นผล มีทัศนคติเชิงบวก ส่งเสริมกระบวนการระดมความคิด ส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธที่ดีทั้งกับงาน เพื่อนร่วมงาน และหน่วยงานภายนอก สร้างเจตคติที่ดีให้แก่บุคลากร มองเรื่องต่างๆแบบภาพรวม ปรับความคิดลบให้เป็นการคิดเชิงบวก สอดคล้องกับ สุภัญญา สุวรรณคดี (2559) ได้กล่าวไว้ว่า การสร้างรูปแบบความคิดในทางบวก คือ การที่ผู้บริหารมีพฤติกรรมใน

การส่งเสริม แนะนำให้บุคลากรมีความคิดในทางที่ดีและสร้างสรรค์ เสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อการทำงาน กระตุ้นให้ตระหนักถึงปัญหาและวิธีแก้ไขอย่างมีเหตุผล

3.5. ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเอง โดยการให้รางวัลและการชื่นชมอย่างสร้างสรรค์ ผู้บริหารควรคอยสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ และพิจารณาความดีความชอบด้วยความเป็นธรรม ยกย่องเชิดชูเกียรติ ให้รางวัลตอบแทนเพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้บุคลากรที่ปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมาย สร้างแรงจูงใจ กระตุ้น และเสริมแรงให้บุคลากรมีความรู้สึกรู้ว่าเป็นเจ้าของสถานศึกษาร่วมกัน สอดคล้องกับ ศศิลักษณ์ บุสยพินิจ (2560) ได้กล่าวไว้ว่า การที่ผู้บริหารมีพฤติกรรมในการส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเองตามด้วยความเป็นธรรม เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ ให้การยกย่องชมเชยอย่างเหมาะสม เปิดโอกาสให้เป็นผู้มีอำนาจในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย

3.6. ด้านการสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยสร้างคณะทำงาน ผู้บริหารควรมีศักยภาพในการสร้างทีมงาน ทำให้ทีมงานสามารถสร้างทีมงานมาทำงานได้โดยไม่ต้องใช้คำสั่งสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือร่วมใจในหมู่คณะ สร้างความตระหนักและสร้างวิสัยทัศน์ในการทำงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ กระตุ้นให้บุคลากรเกิดความรู้สึกรู้สึกในการเป็นเจ้าของร่วมกัน มีทักษะการสร้างภาวะผู้นำให้เป็นไปตามสถานการณ์สนับสนุนส่งเสริมให้บุคลากรมีการพัฒนาตนเองและทีมงาน สามารถสร้างทีมงานที่เข้มแข็ง รวดเร็วและบรรลุตามวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับ สุภิญญา สุวรรณคดี (2559) ได้กล่าวไว้ว่า การสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเอง โดยการสร้างคณะทำงาน หมายถึง การที่ผู้บริหารสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคคลมีการพัฒนาตนเองและทีมงาน สามารถสร้างคณะทำงานได้ดีกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกรู้สึกในการเป็นเจ้าของร่วมกัน

3.7. ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง ผู้บริหารควรสร้างวัฒนธรรม ค่านิยมองค์กร สร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นกับสถานศึกษา พุดจาไพเราะ รับฟังความคิดเห็นต่างๆ และร่วมช่วยกันแก้ปัญหา ร่วมพัฒนาให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสนับสนุนงบประมาณวัสดุอุปกรณ์ ส่งเสริมกระบวนการทำงานแบบประชาธิปไตย และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน ให้ความช่วยเหลือ ดูแลทุกข์สุข มีสวัสดิการ และ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับ กิจจาภิกรม (2561) ได้กล่าวว่า การอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง คือ การที่ผู้บริหารมีพฤติกรรมกระตุ้นให้บุคลากรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันด้วยการอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน ให้ความช่วยเหลือ ดูแลทุกข์สุขรวมทั้งจัดสวัสดิการและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงาน จัดหาวัสดุอุปกรณ์อย่างเพียงพอ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการวิจัยภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 2 พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติต่ำที่สุด คือ ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการให้รางวัลและการดำเนินอย่างสร้างสรรค์ ดังนั้น ผู้บริหาร ควรคอยสนับสนุน

และอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ และพิจารณาความดี ความชอบด้วยความเป็นธรรม ยกย่องเชิดชูเกียรติ ให้รางวัลตอบแทนเพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้บุคลากรที่ปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมาย สร้างแรงจูงใจ กระตุ้น และเสริมแรงให้บุคลากรมีความรู้สึกรู้ว่าเป็นเจ้าของสถานศึกษาร่วมกัน

การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาการศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 2 จำแนกตามเพศ โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ทำให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู ที่มีเพศต่างกัน ย่อมมีความสามารถในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน ดังนั้นผู้บริหารควรมีการบริหารตามลักษณะของบุคคลให้เหมาะสม จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผู้บริหารควร มีการแสดงตนเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเองได้ ให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเองและกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง ให้ความเสมอภาค และเป็นธรรม ไม่ได้จำกัดในเรื่องประสบการณ์ในการทำงาน และจำแนกตามประเภทของโรงเรียน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการบริหารสถานศึกษาให้มีความสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับประเพณีของสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กิจจา กลิกรรม. (2561). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดชลบุรีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปัจจุธร ศรีใส. (2560). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ประมาณ แสงเพชร. (2560). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนเครือข่ายสระขวัญ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ภัทรา ชนะสิทธิ์. (2559). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอลองหาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สาวิตรี มั่นธรรม. (2564). “การบริหารจัดการโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี”. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน - ธันวาคม 2564: 233

- ศศิลักษณ์ บุสยะพินิจ. (2560). *การศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุกัญญา สุวรรณดี. (2559). *ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558). *นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสาม พ.ศ. 2566-2570* สำนักนายกรัฐมนตรี. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2. (2564). *รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ 2564*. ขอนแก่น: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2.
- อนุวัฒน์ ศรีพระนาม. (2559). *ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Manz, C. C ., & Sims, H.P. (1989). *Super leadership leading others to lead themselves*. New York: Prentics HallPress

แนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์
PURPOSED GUIDELINE DEVELOPMENT OF CHARACTERISTICS
OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN DIGITAL ERA UNDER
THE SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE PHITSANULOK
UTTARADIT

¹วชิรพงศ์ พูลเกษร, และ²ทัศนะ ศรีปัตตา

¹Wachiraphong Phunkeson and ²Tatsana Sripatta

มหาวิทยาลัยนเรศวร, ประเทศไทย

Naresuan University, Thailand

¹wachiraphongp64@nu.ac.th

Received: January 16, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 31, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัลและศึกษาแนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ มีวิธีดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลกอุตรดิตถ์ ในปีการศึกษา 2564 จำแนกเป็นผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 56 คน และรองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 61 คน รวม

¹ นักศึกษา, สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ทั้งหมด 117 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม คุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการส่งเสริมศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 4 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล 2) ผลการศึกษา แนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรสนับสนุนให้ผู้บริหารสถานศึกษาเข้ารับการอบรมเสริมความรู้ด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งเสริมให้จัดระบบงานโดยการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งเสริมให้มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษาพิเศษ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และสร้างเครือข่ายความร่วมมือ กำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ให้ครูนำความรู้และทักษะดิจิทัลไปใช้ในการปฏิบัติงานและการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งสนับสนุนงบประมาณและอุปกรณ์ให้สถานศึกษาอย่างทั่วถึง

คำสำคัญ : คุณลักษณะผู้บริหารยุคดิจิทัล, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The purpose of this research is to study the characteristics of school administrators in the digital era and the guidelines for promoting them under the Secondary Education Service Area Office Phitsanulok Uttaradit. The research method is divided into two steps. The first step is studying the characteristics of school administrators in the digital era. The informants are school administrators under the Phitsanulok Uttaradit Secondary Educational Service Area Office in the academic year 2021. They are divided into 56 school directors and 61 deputy school directors, totaling 117 informants obtained by the purposive selection method. Data is analyzed with the mean and standard deviation. The second step is studying the guideline development of

the characteristics of school administrators in the digital era under the Secondary Education Service Area office Phitsanulok Uttaradit. The informant group includes 4 experts obtained by selective selection. The tool used for data collection is an interview form and it analyzes the data with content analysis. The results of the research are as follows: 1) The characteristics of school administrators in the digital era under the Secondary Education Service Area Office Phitsanulok Uttaradit is, overall, at the highest level. When considering each aspect, the one with the highest mean is “citizenship in the digital era” and the one with the lowest mean is “creating a learning culture in the digital era.” 2) The proposed guideline development of the characteristics of school administrators in the digital era under the Secondary Education Service Area Office Phitsanulok Uttaradit should encourage school administrators to attend training in order to enhance their knowledge of the use of information technology media. Furthermore, it should also encourage an exchange of learning activities among school administrators’ educational supervisors and those involved in order to build a network of cooperation. Moreover, a clear vision must be established in order to foster a culture of learning for teachers to apply digital knowledge and skills to their operations, teaching and learning as well as to support budgets for equipment for educational institutions.

Keywords : Characteristics of School Administrators in Digital Era, School Administrators

บทนำ

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาประเทศโดยนำ ICT มาใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนที่มุ่งเน้นให้มีโครงสร้างพื้นฐานกระจายไปยังประชาชนทุกภาคส่วนได้อย่างทั่วถึง เพื่อให้มีความรู้ และใช้ประโยชน์จากสารสนเทศสร้างรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เป็นการปรับปรุงทิศทางการดำเนินงานของประเทศด้วยการใช้ประโยชน์สูงสุดจากเทคโนโลยีดิจิทัล (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 2559:11) ดิจิทัลเทคโนโลยีมีผลกระทบต่อการบริหารงานของสถานศึกษาในด้านต่างๆ ทั้งการบริหารงานวิชาการ การจัดการเรียนการสอน การบริหารทรัพยากรบุคคล การบริหารอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การบริหารงานกิจการนักเรียน และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งงานของสถานศึกษาในทุกด้านจะต้องมีระบบจัดการฐานข้อมูลของสถานศึกษาเพื่อการตัดสินใจ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ รวมถึงมีความจำเป็นที่ต้องเปลี่ยนทัศนคติ

และแนวคิดการบริหารของตนเอง ให้ทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อให้สถานศึกษามีความทันสมัย สามารถบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างมีคุณภาพในทุก ๆ ด้าน (เอกชัย กี่สุขพันธ์ 2559 :72) ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้นำขององค์กรในยุคดิจิทัลนี้ จึงจำเป็นต้องมีความสามารถในการนำองค์กรโดยใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมเพื่อเป็นกลไกสำคัญที่จะขับเคลื่อนผลลัพธ์ของสถานศึกษา (สุกัญญา แซ่มซ้อย 2560 :172)

ในยุคใหม่ผู้บริหารทุกระดับควรนำนวัตกรรมเทคโนโลยีมาใช้ให้แพร่หลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในยุคของการปฏิรูปการศึกษา ผู้บริหารการศึกษายุคใหม่ควรนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการศึกษากันมากขึ้นเพื่อให้ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ กลุณที่ ทองจันทร์ (2562) ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ต้องมีคุณลักษณะที่โดดเด่น ต้องเป็นผู้นำยุคใหม่ที่สามารถมองภาพขององค์กรได้อย่างทะลุปรุโปร่งและชัดเจน มีทักษะและบทบาทในการบริหารการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่ง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ มีโครงการส่งเสริม สนับสนุนการบริหารจัดการศึกษาโดยใช้ทักษะทางดิจิทัล โดยมีนโยบาย "การใช้พื้นที่เป็นฐาน ใช้นวัตกรรมในการขับเคลื่อน" ตามแนวทางการขับเคลื่อน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ พัฒนาวิถีใหม่ "ได้วิถีคุณภาพ" ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษา พัฒนาระบบบริหารจัดการโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน มีนวัตกรรมเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการสถานศึกษา

จากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้บริหารมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อขับเคลื่อนสถานศึกษาในการเตรียมความพร้อมรับมือสู่โลกยุคดิจิทัล ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องมีคุณลักษณะในยุคดิจิทัล ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ โดยหวังว่าการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ในการนำไปปรับปรุงหรือพัฒนาการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้การบริหารและจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลตามเจตนารมณ์ของการจัดการศึกษาในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลกอุตรดิตถ์
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลกอุตรดิตถ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลกอุตรดิตถ์ โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ ในปีการศึกษา 2565 ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำแนกเป็นผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 56 คนและรองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 61 คน รวมทั้งหมด 117 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2565 ข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลกอุตรดิตถ์, 2565)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ศึกษาคุณลักษณะผู้บริหารในยุคดิจิทัล จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 9 แหล่ง สังเคราะห์องค์ประกอบได้จำนวน 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการปรับปรุงอย่างเป็นระบบ ด้านการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลและด้านการพัฒนาสู่การปฏิบัติที่เป็นเลิศอย่างมืออาชีพ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 แบบ คือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

3.1 แบบสอบถามเรื่องคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลกอุตรดิตถ์ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ วุฒิการศึกษา และ ตำแหน่ง มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 การศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลกอุตรดิตถ์ ประกอบด้วย 5 ด้าน รวมทั้งสิ้น 30 ข้อ ดังนี้ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ จำนวน 7 ข้อ 2) ด้านการปรับปรุงอย่างเป็นระบบ จำนวน 6 ข้อ 3) ด้านการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล จำนวน 6 ข้อ 4) ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล จำนวน 6 ข้อ 5) ด้านการพัฒนาสู่การปฏิบัติที่เป็นเลิศอย่างมืออาชีพ จำนวน 5 ข้อ โดยมีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert)

3.2 แบบสัมภาษณ์แนวการศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ โดยนำองค์ประกอบของคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล จำนวน 5 ด้าน มาสร้างแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ลักษณะเป็นแบบเติมคำตอบ

ตอนที่ 2 แนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) จำนวน 5 ด้าน ด้านละ 1 ข้อ รวมทั้งสิ้น 5 ข้อ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยแปลความหมายค่าเฉลี่ย คุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลกอุตรดิตถ์

ผลการวิจัย

1. คุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก แสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ ในภาพรวม

ที่	คุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล	กลุ่มผู้ให้ข้อมูล (n = 117)		ระดับ คุณลักษณะ
		$\bar{X}$	S.D.	
1	ด้านการมีวิสัยทัศน์	4.60	0.39	มากที่สุด
2	ด้านการปรับปรุงอย่างเป็นระบบ	4.59	0.49	มากที่สุด
3	ด้านการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล	4.71	0.55	มากที่สุด
4	ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล	4.41	0.54	มาก
5	ด้านการพัฒนาสู่การปฏิบัติที่เป็นเลิศอย่างมีอาชีพ	4.48	0.55	มาก
	รวม	4.57	0.44	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่าคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$) ตามลำดับ

2. แนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 4 คน โดยมีการสรุปรายละเอียดประเด็นหัวข้อการสัมภาษณ์ ได้ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ที่	ข้อคำถาม	แนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
1	คุณลักษณะด้านการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล	1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ ICT ในการปฏิบัติงานอย่างได้เหมาะสมเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับบุคลากร
		2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างวัฒนธรรมการทำงานและบรรยากาศสถานศึกษาให้มีการใช้ ICT อย่างแพร่หลาย
		3. ผู้บริหารควรเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้ ICT เพื่อการสื่อสารและการบริหารอย่างเป็นประจำ ในการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของตนเอง
2	คุณลักษณะด้านการมีวิสัยทัศน์	1. ผู้บริหารควรเข้ารับการอบรมเรื่องการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ และนำมาใช้ในโรงเรียน
		2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรให้ผู้บริหารสถานศึกษากำหนดวิสัยทัศน์พันธกิจและจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่ชัดเจน มีการจัดระบบงาน และแผนงานต่าง ๆ ด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ
		3. ผู้บริหารเสริมสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
3	คุณลักษณะด้านการปรับปรุงอย่างเป็นระบบ	1. ผู้บริหารควรพัฒนาตนเองให้มีวิสัยทัศน์ เห็นความสำคัญของการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารในการยกระดับการบริหารจัดการสถานศึกษาและการเรียนรู้ของผู้เรียน
		2. ผู้บริหารควรใช้เทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารในการยกระดับการบริหารจัดการสถานศึกษาและการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งเป็นผู้นำในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการ
		3. ผู้บริหารควรจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (PLC) ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ที่	ข้อความถาม	แนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์
		4. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ จัดการอบรมและสร้างความรู้ระหว่างกลุ่ม ในการให้คำปรึกษาเรื่องการใช้ ICT
4	คุณลักษณะด้านการพัฒนาสู่การปฏิบัติที่เป็นเลิศอย่างมืออาชีพ	1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างบรรยากาศ ในสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รวมถึงจัดอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีความทันสมัย ให้บริการแก่ผู้เรียน 2. ผู้บริหารสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายในและภายนอก เพื่อช่วยกันระดมทรัพยากรในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีแก่ผู้เรียน
5	คุณลักษณะด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล	1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองเกี่ยวกับเทคโนโลยี 2. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูควรเข้ารับการอบรมการนำเทคโนโลยีไปใช้ในการออกแบบการเรียนรู้ 3. ส่งเสริมให้มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างองค์กรผลักดันให้มีการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการทำงานร่วมกับองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ประกอบการ ผู้ปกครอง เป็นต้น

จากตารางที่ 2 พบว่าแนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ ใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านความรู้และความสามารถในการบริหาร ด้านการสื่อสารและทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และด้านการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล

อภิปรายผล

จากการศึกษาแนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ด้านการมีวิสัยทัศน์ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดการข้อมูลในสถานศึกษาด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้ได้อย่างมีมาตรฐาน

สำหรับแนวทางการส่งเสริมด้านนี้ พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรให้ผู้บริหารสถานศึกษากำหนดวิสัยทัศน์พันธกิจและจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่ชัดเจน และสนับสนุนให้ผู้บริหารสถานศึกษาเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ และนำมาใช้ในโรงเรียน เสริมสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ด้วยการใช้เทคโนโลยี การจัดระบบงาน และแผนงานต่าง ๆ ด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งสอดคล้องกับ สกัญญา แซ่มซ้อย (2562) ได้กล่าวถึง การมีวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสามารถถ่ายทอดวิสัยทัศน์ร่วมกับการแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์กับบุคลากรอื่น ๆ ได้ สามารถนำการพัฒนา การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและการบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงในองค์กร และยกระดับความเป็นเลิศขององค์กรได้ และสอดคล้องกับ ญัฐณิชา พรพทุมชัยกิจ,อุดมพันธ์ พิษณุประเสริฐ และพงษ์ศักดิ์ ทองพินซัง (2564) ได้กล่าวถึง แนวทางด้านกรมีวิสัยทัศน์ ว่า ควรกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและสามารถปฏิบัติได้จริง สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและชุมชน ปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์ให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ รวมถึงเล็งเห็นความสำคัญของเทคโนโลยีและนำมาพัฒนาองค์กร

2. ด้านการปรับปรุงอย่างเป็นระบบ พบว่า ควรมีการส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการใช้ (Information and Communication Technology: ICT) กับบุคลากรทุกคนในองค์กร สำหรับแนวทางการส่งเสริมด้านนี้ พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรให้ผู้บริหารพัฒนาตนเองให้มีวิสัยทัศน์ ส่งเสริมให้เห็นความสำคัญของการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศ และการสื่อสารในการยกระดับการบริหารจัดการสถานศึกษาและการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งเป็นผู้นำในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการ ส่งเสริมให้มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (PLC) ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และควรให้กลุ่ม ICT ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจัดการอบรมและสร้างความรู้ระหว่างกลุ่ม ในการให้คำปรึกษาเรื่องการใช้ ICT ซึ่งสอดคล้องกับ จุฬาลักษณ์ อักษรณรงค์ และกุหลาบ ปุริสาร, (2561) กล่าวว่า การปรับปรุงอย่างเป็นระบบ คือ ผู้นำจะต้องคำนึงถึงการพัฒนาองค์กร รวมถึงการจัดแหล่งเรียนรู้ที่มีความเหมาะสม โดยคำนึงถึงการใช้เทคโนโลยีให้มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในการบริหารจัดการองค์กร และสอดคล้องกับ ฐานะ บุญรอด และ วสันต์ชัย กากแก้ว (2565) ที่ได้ทำวิจัยเรื่องภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า การปรับปรุงอย่างเป็นระบบอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ด้านการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล พบว่า ผู้บริหารควรได้รับการส่งเสริมให้สามารถประยุกต์ใช้ข้อมูลจากระบบ ICT เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของตนเองในการทำงาน สำหรับแนวทางการส่งเสริมด้านนี้ พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรสนับสนุนให้ ผู้บริหารสถานศึกษาเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้ ICT เพื่อให้มีองค์ความรู้ในการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของ

ตนเอง และแบบอย่างที่ดีในการใช้ ICT ในการปฏิบัติงาน เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับบุคลากร พัฒนาเสริมสร้างวัฒนธรรมการทำงานและบรรยากาศสถานศึกษาให้มีการใช้ ICT อย่างแพร่หลาย ซึ่งสอดคล้องกับ สุกัญญา แซ่มซ้อย, (2562: 120-121) กล่าวว่า การเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล โดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นแบบอย่างที่ดีสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดความตระหนักในประเด็นทาง จริยธรรม กฎหมาย และสังคม ตลอดจนความรับผิดชอบต่อสิ่งที่เกี่ยวข้องเพื่อวิวัฒนาการวัฒนธรรม ของสังคมดิจิทัล และสอดคล้องกับ ญัฐณิชา พรพุ่มชัยกิจ,อุทุมพันธ์ พิษณุประเสริฐ และพงษ์ ศักดิ์ ทองพันชั่ง (2564) ได้กล่าวถึง แนวทางการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ยุคดิจิทัล ควรส่งเสริม และสนับสนุนให้ครูทุกคนใช้เทคโนโลยีที่หลากหลายในการจัดการเรียนรู้ จัดหางบประมาณมาซื้อ เครื่องมือและอุปกรณ์เทคโนโลยีให้เพียงพอ สร้างค่านิยมในการใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงานใน สถานศึกษา และมีการประเมินประสิทธิภาพการใช้เทคโนโลยีในการสอน

4. ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล พบว่า ควรมีการพัฒนาให้ผู้บริหาร สถานศึกษาสามารถสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย สำหรับแนวทางการส่งเสริมด้านนี้ พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรสนับสนุนให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้ศึกษาหาความรู้ด้วย ตนเองเกี่ยวกับเทคโนโลยี จัดการอบรมเพื่อพัฒนาการนำเทคโนโลยีไปใช้ในการออกแบบการเรียนรู้ ส่งเสริมให้มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับ เอกชัย กี่สุขพันธ์, (2563: ออนไลน์) กล่าวว่า การสร้างวัฒนธรรมการทำงานและบรรยากาศ สถานศึกษาให้มีการใช้ ICT อย่างแพร่หลายไม่ว่าจะเป็นการจัดการเรียนการสอนของครู การ บริหารงานสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ ตลอดจนการให้นักเรียนสามารถใช้และเข้าถึงแหล่งข้อมูล ความรู้ต่าง ๆ ผ่าน Internet ได้ตลอดเวลา และสอดคล้องกับ ต้องลักษณะ บุญธรรม, (2559: 219-220)กล่าวว่า การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้บนโลกยุคดิจิทัล (Digital Age Learning Culture) ผู้นำทางการศึกษาจะต้องสร้างสรรค์พลวัตในการใช้เทคโนโลยีให้เป็นปกติจนเกิดวัฒนธรรมการ เรียนรู้แบบโลกยุคดิจิทัลในสถานศึกษา การจัดหาและส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการเรียนรู้ ดังกล่าวอย่างทั่วถึง

5. ด้านการพัฒนาสู่การปฏิบัติที่เป็นเลิศอย่างมืออาชีพ พบว่า ผู้บริหารควรได้รับการ สนับสนุน ส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถจัดหาทรัพยากรการเข้าถึงองค์ความรู้เพื่อเพิ่มสมรรถนะทาง เทคโนโลยีให้แก่ผู้เรียนได้มากยิ่งขึ้น สำหรับแนวทางการส่งเสริมด้านนี้ พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาควรส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างบรรยากาศ ในสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารรวมถึงจัดอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีความทันสมัย ให้บริการแก่ ผู้เรียน และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายในและภายนอก เพื่อช่วยกันระดม ทรัพยากรในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีแก่ผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ ต้องลักษณะ บุญธรรม, (2559) ได้กล่าวถึง ความเป็นเลิศการปฏิบัติอย่างมืออาชีพ ผู้นำทางการศึกษาจะต้องสนับสนุน

ส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการสร้างนวัตกรรมโดยที่มอบอำนาจให้กับครู เพื่อเปิดโอกาสให้กับผู้เรียนโดยผ่านการเพิ่มสมรรถนะทางเทคโนโลยีและทรัพยากรดิจิทัลที่จำเป็น และสอดคล้องกับ ต้องลักษณะ บุญธรรม, (2559: 219-220) กล่าวว่า ความเป็นเลิศการปฏิบัติอย่างมืออาชีพ (Excellence in Professional Practice) ผู้นำทางการศึกษาจะต้องสนับสนุนส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการสร้างนวัตกรรมโดยที่มอบอำนาจให้กับครู เพื่อเปิดโอกาสให้กับผู้เรียนโดยผ่านการเพิ่มสมรรถนะทางเทคโนโลยีและทรัพยากรดิจิทัลที่จำเป็น

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การวิจัยเรื่องแนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลกอุตรดิตถ์ สามารถนำมาเป็นข้อมูลสำหรับสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลกอุตรดิตถ์ เพื่อใช้ประกอบการวางแผนพัฒนาและส่งเสริมคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลกอุตรดิตถ์ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และยังได้แนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะผู้บริหารในยุคดิจิทัล 5 ด้าน พร้อมแนวทางการส่งเสริมดังนี้

คุณลักษณะด้านการมีวิสัยทัศน์ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถจัดการข้อมูลในสถานศึกษาด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างมีมาตรฐาน มีแนวทางการส่งเสริมดังนี้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรให้ผู้บริหารสถานศึกษากำหนดวิสัยทัศน์พันธกิจและจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่ชัดเจน และสนับสนุนให้ผู้บริหารสถานศึกษาเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ และนำมาใช้ในโรงเรียน เสริมสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ด้วยการใช้เทคโนโลยี การจัดระบบงาน และแผนงานต่าง ๆ ด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

คุณลักษณะด้านการปรับปรุงอย่างเป็นระบบ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการใช้ ICT กับบุคลากรทุกคนในองค์กร มีแนวทางการส่งเสริมดังนี้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรให้ผู้บริหารพัฒนาตนเองให้มีวิสัยทัศน์ ส่งเสริมให้เห็นความสำคัญของการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารในการยกระดับการบริหารจัดการสถานศึกษาและการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งเป็นผู้นำในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการ ส่งเสริมให้มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (PLC) ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และควรให้กลุ่ม ICT ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจัดการอบรมและสร้างความรู้ระหว่างกลุ่ม ในการให้คำปรึกษาเรื่องการใช้ ICT

คุณลักษณะด้านการพัฒนาสู่การปฏิบัติที่เป็นเลิศอย่างมืออาชีพ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถจัดหาทรัพยากรการเข้าถึงองค์ความรู้เพื่อเพิ่มสมรรถนะทางเทคโนโลยีให้แก่ผู้เรียน มีแนวทางการส่งเสริมดังนี้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาร่างบรรยากาศ ในสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารรวมถึงจัดอุปกรณ์ต่างๆ ที่มีความทันสมัย ให้บริการแก่ผู้เรียน และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายในและภายนอก เพื่อช่วยกันระดมทรัพยากรในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีแก่ผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2559). *แผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย ระยะ 3 ปี (พ.ศ. 2559-2561)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- กุลนที ทองจันทร์. (2562). ผู้บริหารยุคใหม่กับเทคโนโลยีสารสนเทศ. สืบค้น 4 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/429105>.
- ขวัญหล้า น้อยนวล, พิมพกา ธรรมสิทธิ์ และ สุกัญญา รุจิเมธาภาส. (2564), *การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2*, Journal of Roi Kacnsarn Academi Vol. 6 No.7 July 2021.
- จงพงศ์ มงคลวนิช. (2556). *การบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษา administration of Educational Organization and personnel*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิณณวัตร ปะโคทั้ง. (2561). *ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ*. อุบลราชธานี: ศิริธรรม ออฟเซ็ท.
- ฐานะ บุญรอด และ วสันต์ชัย กากแก้ว. (2565). *ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์* Journal of MCU Ubon Review, Vol.7 No.3 (September-December 2022 หน้า 1137 – 1150

- ณัฐธินิชา พรปทุมชัยกิจ, อุดมพันธุ์ พิษณุประเสริฐ และพงษ์ศักดิ์ ทองพินซัง (2564). *ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ศรีสะเกษ ยโสธร* วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม 2564 หน้า 50 - 64
- ณัฐวดี ชูวัง และอัจฉราวรรณ จันทร์เพ็ญศรี (2565). *คุณลักษณะและทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 กลุ่มโรงเรียนที่ 2* วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ UDON THANI RAJABHAT UNIVERSITY ACADEMIC JOURNAL
- ดาวรรณ ถวิลการ. (2564). *ภาวะผู้นำดิจิทัล* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ต้องลักษณะ บุญธรรม. (2559). *การเป็นผู้นำยุคเศรษฐกิจดิจิทัลกับการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์กรทางการศึกษา*. วารสารวิชาการครุศาสตร์อุตสาหกรรมพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 7(1), 223-224.
- ไพชนนต์ อ่อนช้อย. (2563). *คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1*. ศรีสะเกษ. มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.
- สาคร มหาหิงค์, บุญจักรวาล รอดบำเรอ, และวิราภรณ์ ส่งแสง (2565). *คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล* วารสารครุศาสตร์ปัญญา ปีที่ 4 ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม - สิงหาคม \ 2565) หน้า 58 – 70 Journal of Intellect Education (JIE)
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2563). *กรอบแนวทางการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา*. หนังสือราชการที่ ศร0206.7/ว4. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานอิเล็กทรอนิกส์. (2561). *ทบทวนสู่ผู้นำความเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: ส่วนนโยบายรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ฝ่ายนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน).
- สุกัญญา แซ่มช้อย. (2562). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หาญชัย เกียรติเฟื่องฟู, วิทยา จันทร์ศิลา และสธิพร เขาวนชัย (2565) *ความต้องการพัฒนา*

คุณลักษณะในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 2 Journal of modern learning development ปีที่ 7
ฉบับที่ 6 ประจำเดือนกรกฎาคม 2565

เอกชัย กี่สุขพันธ์. (2559). การบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล (School Management in Digital Era). สืบค้น 12 ตุลาคม 2565 จาก <http://www.truelookpanya.com/knomledge/content/52232/-edu-t251-t2-t2s3Administrators>. Canada: Athabasca University.

Eric Sheninger. (2019: 78-79). *Digital Leadership: Changing Paradigms for Changing Times. (2nd edition)*. California: SAGE Publications Asia-Pacific Pte. Ltd.

Gardner, H. (2006). Five minds for the future. Boston: Harvard Business School.

LEAD Research Series. (2015). *Beyond easy answers: New leadership practice for the digital age*. Berlin: Mercator Capacity Building Center for Leadership & Advocacy.

Stewart M. (2015). The Language of Praise and Criticism in a Student Evaluation Survey. *Studies in Educational Evaluation*, 45(1), 1-9.

สภาพ ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์
ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

STATES, NEEDS AND GUIDELINES FOR CREATIVE LEADERSHIP
DEVELOPMENT OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER KHON KAEN
PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

¹กนิษฐา ชาวดร และ ²วิเชียร รุ้ยยืนยง

¹Khanittha Chavdorn and ²Wichian Rooyuenyong

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย

Northeastern University, Thailand

¹dar.kanittha@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 31, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 เป็นระเบียบวิธีการวิจัยเชิงพรรณนา กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหารและครู จำนวน 319 คน กำหนดขนาดโดยใช้สูตร Taro Yamane สุ่มโดยลำดับชั้นภูมิ โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และการเลือกอย่างง่าย เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์กับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า

¹ นักศึกษา, สาขาการบริหารและพัฒนการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

² อาจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1) สภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการเป็นภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง สภาพพึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด และความต้องการจำเป็นทุกด้านอยู่ในระดับต้องพัฒนาเร่งด่วน 2) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ประกอบด้วย 6 แนวทาง 1) ด้านการมีความยืดหยุ่นการปรับตัว มีค่าความต้องการจำเป็นสูงที่สุด 2) ด้านการทำงานเป็นทีม 3) ด้านการมีวิสัยทัศน์ 4) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล 5) ด้านการมีจินตนาการ และ 6) ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This research aimed to: 1) investigate the current states, desirable states and needs on the school administrators' creative leadership under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 1, and 2) study the guidelines for the development of school administrators' creative leadership under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 1 with the descriptive research method. The sample group for giving the data included 319 administrators and teachers, selected by Taro Yamane's formula by the step-random with the simple random sampling. The research instrument was the five-rating scaled questionnaires. The statistics for analyzing the data included the percentage, mean, standard deviation, but the qualitative data was investigated by the interview form with 3 peer reviewers, analyzed by the content analysis. The research findings revealed that: 1) The current states, desirable states and needs on the school administrators' creative leadership under Khon Kaen Educational Service Area Office 1 exposed that: the current states implied in the moderate level; the desirable states appeared in the most level; and the needs, indicated every aspect required the instant development. 2) The guidelines for developing the school administrators' creative leadership under Khon Kaen Educational Service Area Office contained 6 contained 6 guidelines due to the aspects of: 1) having flexible adjustment with the highest needs value, 2) team working, 3) having vision, 4) awareness of individuals, 5) having imagination, and 6) having creative thinking.

Keywords: Guidelines for Development, Creative Leadership, School

บทนำ

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สื่อ และสารสนเทศก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองการปกครองอย่างรวดเร็ว การจัดการศึกษาในยุคดิจิทัลจึงมีความสำคัญอย่างมาก ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านต่างๆของพลเมืองในยุคดิจิทัล โดยการจัดการศึกษาในปัจจุบันมุ่งเน้นการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะและสมรรถนะที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563)

สังคมปัจจุบัน และที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต เห็นชัดว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวาง การเปลี่ยนแปลงที่เห็นชัดเจนนี้อาจเกิดขึ้นในสถานการณ์สภาพแวดล้อมที่มีความสลับซับซ้อนและไร้ทิศทาง (กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์และคณะ, 2556) ภาวะผู้นำเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารงาน กล่าวคือ นอกจากผู้นำจะเป็นบุคคลที่สร้างบรรยากาศในองค์กรให้เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานแล้วงานจะดำเนินไปด้วยดีบรรลุวัตถุประสงค์ยังต้องขึ้นอยู่กับศิลปะในการบริหารงานของผู้นำ (ธาริกา สุวรรณศรี และ นิยดา เปี่ยมพิชชนะ, 2563) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ เป็นการกระตุ้นส่งเสริมและแนะนำ กระบวนการใหม่ ๆ อย่างท้าทายซึ่ง นับว่าเป็นความท้าทายอย่างยิ่งสำหรับการนำของคณบดี (กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์ และคณะ, 2556) ม้องค์ประกอบคือ 1) การใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี การที่ผู้บริหารสถานศึกษามีการใช้ เทคโนโลยีทางการศึกษาในการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้ความรู้เรื่องเครื่องมือที่ทันสมัย ความ กระตือรือร้น และมีทัศนคติที่ดีต่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อนำไปพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 2) การทำงานเป็น ทีม ผู้บริหารสถานศึกษามีแนวทางการปฏิบัติงานที่ชัดเจน มีการกำหนดวัตถุประสงค์ในการทำงานร่วมกัน ตลอดจนแสดงออกถึงการรับฟังการเจรจา การยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน 3) การเจรจาต่อรองการที่ผู้บริหารสถานศึกษาใช้กระบวนการในการสนทนาเพื่อแก้ปัญหาให้บรรลุเป้าหมาย 4) การไว้วางใจการที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องสร้างความเชื่อถือการไว้วางใจให้กับครูและบุคลากรในสถานศึกษาต้องยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม ความซื่อสัตย์ การบริหารเวลา การที่ผู้บริหารสถานศึกษา กำหนดปฏิทินการทำงานให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด 6) การสื่อสาร การที่ผู้บริหาร สถานศึกษามีปฏิสัมพันธ์กับครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้เกิดความร่วมมือ สร้างความเชื่อมั่นและ เข้าใจในความต้องการของฝ่ายต่างๆ และ7) การสร้างมนุษยสัมพันธ์ การที่ผู้บริหารสถานศึกษา มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับครูและบุคลากรในสถานศึกษาให้ความสำคัญในด้านความร่วมมือ การ ฝึกอบรม และให้ความสนใจครูและบุคลากรโดยไม่เลือกปฏิบัติ ดังที่ Robinson (2007) กล่าวว่า องค์ประกอบของ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ 1) มีการปรับตัวและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง 2) มีความคิดสร้างสรรค์ 3) มีอิสระในความคิด 4) เน้นการทำงานร่วมกัน และ 5) คำนี้ถึงความโปร่งใส บุคคล โดยวิธีการหรือแนวทางใหม่ ๆ อย่างท้าทาย ซึ่งสอดคล้องกับ สุภาพ ฤทธิ์บำรุง (2556) ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เป็นความสามารถในการจูงใจ หรือนำบุคคลอื่น ๆ อย่างมีวิสัยทัศน์ กระตุ้น และ สนับสนุนบุคคลให้เกิดการทดลองภายในองค์กร เพื่อที่จะทำให้บุคลากรสามารถคิดนอกกรอบ กล่าวคือ

กล้าทำ กล้าตัดสินใจ มีความคิดสร้างสรรค์ หาแนวทางใหม่ๆ ในการบริหารและการสื่อสารภายในองค์กร มีความสามารถในการปรับตัวและกระบวนการทำงานต่าง ๆ ในองค์กรให้มีความง่าย คล่องตัว และยืดหยุ่นเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ดีมากขึ้น

ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ มีความยืดหยุ่นในการปรับตัว การมีวิสัยทัศน์ การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และการทำงานเป็นทีม (Robinson, 2007) ตลอดจนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเพื่อนำพาไปสู่การบริหารสถานศึกษาบรรลุตามเป้าหมาย ภาวะผู้นำที่สร้างสรรค์หลากหลายเหล่านี้จะเป็นกลไกสำคัญอย่างยิ่ง และมีอิทธิพลสูงต่อคุณภาพของผลลัพธ์ที่ได้จากระบบการศึกษาคุณภาพและประสิทธิภาพทางการศึกษามักขึ้นอยู่กับผู้นำเสมอ การที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะบริหารให้ได้ผลนั้น จำเป็นจะต้องมีการเสริมพลังให้ผู้บริหารได้มีโอกาสฝึกและใช้ความเป็นผู้นำหรือภาวะผู้นำได้อย่างเต็มศักยภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นที่จะต้องมีความรู้และทักษะที่เหมาะสมที่จะเป็นผู้นำ ซึ่งจะต้องใช้รูปแบบภาวะผู้นำที่เหมาะสมและมีสมรรถนะในการบริหารงาน เพราะมีการใช้เพียงอำนาจตามกฎหมายที่ตนสั่งการให้ครูทำงานโดยปราศจากการเข้าถึงจิตใจสถานการณ์และปัจจัยแห่งการจูงใจต่างๆ ย่อมทำให้เกิดทัศนคติที่เป็นลบต่อผู้บริหารและต่อองค์กรทำให้ปฏิบัติหน้าที่ไม่เต็มศักยภาพ ส่งผลให้ระบบการทำงานขาดการเชื่อมโยงกัน การทำงานจะติดขัดและไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควรครูจะทำงานเพื่อเอาตัวรอดหรือทำตามคำสั่งเท่านั้น พลังสร้างสรรค์ที่จะส่งผลดีต่อองค์กรไม่บังเกิดขึ้น ดังผลปรากฏเป็นที่ประจักษ์แล้วว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ย่อมทำให้เห็นถึงผลการปฏิบัติหน้าที่ของครู และผู้บริหารสถานศึกษาที่ยังไม่สามารถจูงใจข้าราชการครูร่วมแรงร่วมใจกันอย่างเต็มศักยภาพ

จากสาเหตุของปัญหาข้างต้นจะเห็นได้ว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย ดังนั้นการที่สถานศึกษาแต่ละแห่งจะประสบผลสำเร็จได้นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่การพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย ดังนั้นผู้บริหารต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถรอบด้าน มีทักษะ และสมรรถนะในการบริหารงาน บริหารบุคลากรในองค์กร โดยใช้กระบวนการบริหารงานอย่างสร้างสรรค์ พร้อมกันนี้ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่กระตุ้นการทำงานอย่างสร้างสรรค์ให้แก่ครู และบุคลากรทางการศึกษาได้ มีโลกทัศน์ที่กว้างไกลที่เป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้ผู้นำองค์กรมีวิสัยทัศน์ที่สามารถกำหนดภาพในอนาคตขององค์กรได้อย่างชัดเจน มีจิตวิญญาณความเป็นนักบริหาร รวมทั้งบริหารตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีมีคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล และเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ดังที่โรบินสัน (Robinson, 2007) ได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของภาวะของผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ 1) มีการปรับตัวและมีความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง 2) มีความคิดสร้างสรรค์ 3) มีอิสระในการคิด 4) เน้นการทำงานร่วมกัน 5) คำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลและให้ความสำคัญของความไว้วางใจกับข้อสัญญาทางจิตวิทยาในรูปแบบใหม่ จากสภาพความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาสภาพและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำ

เชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ทั้งนี้เพื่อทราบระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา อันเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ในการนำไปใช้วางแผนกำหนดนโยบายในการบริหารการจัดการสถานศึกษา ด้วยการส่งเสริม สนับสนุน ปรับปรุง และพัฒนาภารกิจของสถานศึกษาให้เข้ากับบริบทแห่งการเปลี่ยนแปลงของประเทศในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์
2. ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

สภาพ ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ซึ่งมีจำนวนโรงเรียนทั้งหมด 152 แห่ง เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 152 คน และครูจำนวน 1,370 คน รวมทั้งสิ้น 1,522 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ทำการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างคำนวณจากสูตรของทาโร่ ยามเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความคาดเคลื่อนในการสุ่ม 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 319 คน ด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดสถานศึกษาเป็นเกณฑ์ แล้วสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างจำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 34 คน และครู 285 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดยการศึกษาเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญนำมาสร้างเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ลักษณะเครื่องมือเป็นมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 อันดับ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติด้านสังคมศาสตร์สำหรับวินโดวส์ (SPSS) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถาม โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค ค่าร้อยละ

ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI) ในการจัดลำดับความสำคัญ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาสภาพ ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ได้สรุปผลวิจัยได้ดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ของผู้บริหารสถานศึกษา	สภาพปัจจุบัน				สภาพที่พึงประสงค์				ความต้องการจำเป็น	
	$\bar{X}$	S.D	แปล ผล	ลำดับ	$\bar{X}$	S.D	แปล ผล	ลำดับ	PNI Modified	ลำดับ
1) ด้านการมีความยืดหยุ่น การปรับตัว	3.45	0.66	ปาน กลาง	6	4.78	0.37	มาก ที่สุด	5	0.39	1
2) ด้านการมีวิสัยทัศน์	3.49	0.70	ปาน กลาง	3	4.79	0.37	มาก ที่สุด	4	0.37	3
3) ด้านการทำงานเป็นทีม	3.47	0.73	ปาน กลาง	4	4.79	0.39	มาก ที่สุด	3	0.38	2
4) ด้านการมีความคิด สร้างสรรค์	3.46	0.66	ปาน กลาง	5	4.62	0.42	มาก ที่สุด	6	0.34	6
5) ด้านการคำนึงถึงความเป็น ปัจเจกบุคคล	3.52	0.69	มาก	2	4.81	0.36	มาก ที่สุด	2	0.37	4
6) ด้านการมีจินตนาการ	3.52	0.71	มาก	1	4.82	0.35	มาก ที่สุด	1	0.37	5
รวม	3.49	0.62	ปาน กลาง		4.77	0.32	มาก ที่สุด		0.37	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 สภาพปัจจุบันโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.49$, S.D.= 0.62) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติมากที่สุดคือ ด้านการมีจินตนาการ ($\bar{X}=3.52$, S.D.= 0.71) รองลงมาเป็น ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ($\bar{X}=3.52$, S.D.= 0.69) และการมีวิสัยทัศน์ ($\bar{X}=3.49$, S.D.= 0.70) ตามลำดับ ด้านที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ด้านการมีความยืดหยุ่นปรับตัว มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ($\bar{X}=3.45$, S.D.= 0.66)

สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 ภาพรวมในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.77$, S.D.= 0.32) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีการปฏิบัติมากที่สุดคือ ด้านการมีจินตนาการ ($\bar{X}=4.82$, S.D.= 0.35) รองลงมาเป็น ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ($\bar{X}=4.81$, S.D.= 0.36) และด้านการทำงานเป็นทีม ($\bar{X}=4.79$, S.D.= 0.39) ตามลำดับ ด้านที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X}=4.62$, S.D.= 0.42)

ความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 ผู้วิจัยได้จัดลำดับความต้องการจำเป็นตามค่าดัชนี (PNI_{modified}) โดยกำหนดให้ด้านที่มีค่า (PNI_{modified}) เกินกว่า 0.30 ถือว่าเป็นด้านที่ต้องมีการพัฒนาอย่างเร่งด่วน (สุวิมล ว่องวานิช 2550) จากผลการวิจัยพบว่า ทุกด้านมีค่า (PNI_{modified}) เกินกว่า 0.30 และมีค่าเฉลี่ย 0.37 ผู้วิจัยได้จัดลำดับความต้องการจำเป็น ดังต่อไปนี้ 1) ด้านการมีความยืดหยุ่นการปรับตัว มีค่าความต้องการจำเป็นสูงที่สุด 2) ด้านการทำงานเป็นทีม 3) ด้านการมีวิสัยทัศน์ 3) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล 3) ด้านการมีจินตนาการและภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์

ผลการวิเคราะห์สภาพความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 สามารถสรุปผลพบว่า

สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 สภาพปัจจุบันโดยภาพรวม พบว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติมากที่สุดคือ ด้านการมีจินตนาการ รองลงมาเป็น ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และการมีวิสัยทัศน์ ตามลำดับ ด้านที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ด้านการมีความยืดหยุ่นการปรับตัว มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 ภาพรวมในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีการปฏิบัติมากที่สุดคือ ด้านการมีจินตนาการ รองลงมาเป็น ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และด้านการทำงานเป็นทีม ตามลำดับ ด้านที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์

ความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 ผู้วิจัยได้จัดลำดับความต้องการจำเป็นตามค่าดัชนี (PNI_{modified}) โดยกำหนดให้ด้านที่มีค่า (PNI_{modified}) เกินกว่า 0.30 ถือว่าเป็นด้านที่ต้องมีการพัฒนาอย่างเร่งด่วน (สุวิมล ว่องวานิช 2550) จากผลการวิจัยพบว่า ทุกด้านมีค่า (PNI_{modified}) เกินกว่า 0.30 และมีค่าเฉลี่ย 0.37 ผู้วิจัยได้จัดลำดับความต้องการจำเป็น ดังต่อไปนี้ 1) ด้านการมีความยืดหยุ่นปรับตัว มีค่าความต้องการจำเป็นสูงที่สุด 2) ด้านการทำงานเป็นทีม 3) ด้านการมีวิสัยทัศน์ 3) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล 3) ด้านการมีจินตนาการและภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์

2. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

2.1 ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีแนวทาง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือร่วมใจ มีการสนับสนุนช่วยเหลือในการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรในสถานศึกษา ยึดแนวปฏิบัติตามกรอบบริหารที่เหมาะสมตามสถานการณ์

2.2 ด้านการทำงานเป็นทีม จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีแนวทาง คือ สร้างทีมงานให้เข้มแข็งในการทำงาน มีเป้าหมายที่ชัดเจนในการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ด้านการมีวิสัยทัศน์ จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีแนวทาง คือ มีการสร้างนวัตกรรม ในการบริหารจัดการสถานศึกษา การใช้ทรัพยากรมนุษย์ให้คุ้มค่า เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อครู นักเรียน และสถานศึกษา

2.4 ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีแนวทาง คือ มีการนำจุดเด่นของแต่ละบุคคลมาร่วมกันคิดร่วมกันพัฒนา เปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียม และเคารพความคิดเห็นของครู และบุคลากรทางการศึกษา

2.5 ด้านการมีจินตนาการ จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีแนวทาง คือ การแก้ปัญหาจะต้องคำนึงถึงหลักความเป็นจริง โดยคำนึงถึงสภาพอนาคตของสถานศึกษาที่วาดไว้เป็นนักวางแผนที่ดี มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน มองปัญหาทางออกอย่างสร้างสรรค์

2.6 ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีแนวทาง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้ที่สามารถมองปัญหาให้เป็นโอกาส โดยคิดในแง่ดี มองผลลัพธ์ให้เป็นผลผลิต มอบหมายงานตามความรู้ ความสามารถ

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการดำเนินการวิจัย เรื่อง สภาพ ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 มีประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยสามารถนำมาอภิปราย ดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 สภาพปัจจุบันโดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านการมีจินตนาการ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านการมีความยืดหยุ่นการปรับตัว ด้านที่มีการปฏิบัติระดับต่ำที่สุด คือ ด้านการมีความยืดหยุ่นการปรับตัว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพ ฤทธิ์บำรุง (2556) เรื่องภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดปทุมธานี เขต 2 พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30 มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. สภาพพึงประสงค์และความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 สภาพพึงประสงค์โดยภาพรวม พบว่า มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านการมีจินตนาการ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล การทำงานเป็นทีม ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการมีความยืดหยุ่นการปรับตัว การมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านที่มีการปฏิบัติระดับสูงสุด คือ ด้านการมีจินตนาการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสาวนีย์ สมบูรณ์ศิริรัตน์ (2562) เรื่องการศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่าภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. ความต้องการจำเป็น ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ทุกด้านอยู่ในระดับต้องพัฒนาเร่งด่วนดังนี้

3.1 ด้านการมีความยืดหยุ่น และการปรับตัว สามารถปรับเปลี่ยนแนวความคิดและปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งเสริมให้ครู และบุคลากรมีความยืดหยุ่นในการคิดและการทำงาน สามารถสร้างนวัตกรรม เพื่อให้เกิดประโยชน์และครอบคลุมทุกด้าน มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุดทั้งนี้อาจเป็นเพราะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย ความมีวิสัยทัศน์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มองเห็นสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต สถานการณ์ ทุกมิติ อย่างลึกซึ้งพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนเรียนรู้ เปิดรับสิ่งใหม่ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ คติพงษ์ อ่อนไชย สิริพร เชาวนชัย และ วิทยา จันทรศิลา (2565) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควร สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน เปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็น และรับฟังเพื่อนำมาปรับใช้ใน การบริหารสถานศึกษา

3.2 ด้านการทำงานเป็นทีม มีลักษณะการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ มีการสร้างแรงบันดาลใจ แรงจูงใจให้ครู และบุคลากร ในสถานศึกษาร่วมมือกันทำงาน พฤติกรรมการแสดงออกถึงความสามารถในการนำบุคคลเข้ามาปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน มีเป้าหมายร่วมกัน มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุดทั้งนี้อาจเป็นเพราะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ คติพงษ์ อ่อนไชย สิริพร เชาวนชัย และ วิทยา จันทรศิลา (2565) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุน และส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษาได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการปฏิบัติงาน

3.3 ด้านการมีวิสัยทัศน์ เปิดโอกาสให้ครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมแสดงความคิดเห็นแล้ว จึงหาข้อยุติกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีความสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับสถานการณ์ เพื่อกำหนดภาพอนาคตของสถานศึกษาว่าต้องการก้าวหน้าไปในทิศทางใด พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุดทั้งนี้อาจเป็นเพราะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย ความมีวิสัยทัศน์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มองเห็นสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต สถานการณ์ ทุกมิติ อย่างลึกซึ้งพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนเรียนรู้ เปิดรับสิ่งใหม่ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ คติพงษ์ อ่อนไชย สิริพร เชาวนชัย และ วิทยา จันทรศิลา (2565) ที่กล่าวว่าด้านวิสัยทัศน์นั้นผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษา ควรมีทักษะในการบริหารจัดการสถานศึกษาในการกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาที่มีความชัดเจน กว้างไกล และ

สร้างสรรค์เพื่อนำพาสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษานั้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องกล้าที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ

3.4 ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ผู้บริหารควรมีคุณลักษณะสำคัญในด้านของความเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล และการเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีการปฏิบัติในระดับมาก สามารถพัฒนาวิธีการต่าง ๆ ที่มีประสิทธิภาพอย่างหลากหลายเท่าทันกับโลกยุคปัจจุบันและนำมาปรับใช้ปฏิบัติงานในหน้าที่อย่างเหมาะสมมอบหมายงานที่เหมาะสม และเปิดโอกาสให้ครู และบุคลากรได้ใช้ความสามารถพิเศษอย่างเต็มที่ สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ คติพงษ์ อ่อนไชย สกิตพร เขาวนชัย และ วิทยา จันทรศิลา (2565) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ผลการวิจัยพบว่าอยู่ในระดับมาก และมีระดับมากที่สุด

3.5 ด้านการมีจินตนาการ สร้างบรรยากาศในการทำงานอย่างเป็นกันเองกับครู และบุคลากร ให้มีความสุขสนุกสนานเพลิดเพลินและมีความสุข สามารถแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นด้วยวิธีใหม่ๆ มีความรอบรู้ ความเข้าใจ วิเคราะห์ระบบต่าง ๆ และนำไปปฏิบัติเพื่อพัฒนาโรงเรียนได้อย่างมีคุณภาพ มีการปฏิบัติในระดับมาก สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ คติพงษ์ อ่อนไชย สกิตพร เขาวนชัย และ วิทยา จันทรศิลา (2565) พบว่าด้านจินตนาการ ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมโดยการแสวงหาความรู้ร่วมกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อนำเอา ความรู้ที่ได้มาสังเคราะห์เป็นแนวคิด และนวัตกรรมใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารสถานศึกษา

3.6 ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ มีการมอบหมายงานที่ท้าทาย ให้ความเป็นอิสระทางความคิด พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในการคิดหลายทิศทางที่นำไปสู่กระบวนการคิดในสิ่งที่แปลกใหม่ มีการส่งเสริม และสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง มีการปฏิบัติในระดับมาก สอดคล้องกับ หทัยรัตน์ วิโย (2564) ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อเช่นเดียวกัน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากผลการวิจัยสภาพ ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่าด้านกรมีความยืดหยุ่นและการปรับตัว มีการปฏิบัติในระดับต่ำสุด ดังนั้นผู้บริหารควรพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนเรียนรู้เปิดรับสิ่งใหม่ๆ ให้มากขึ้น ใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม ความคิดริเริ่ม ความคิดสร้างสรรค์ มองเห็นสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคตสถานการณ์ทุกมิติได้อย่างลึกซึ้ง ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์มีการปฏิบัติในระดับสูงสุด ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรบริหารด้วยพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในการคิดหลายทิศทางที่นำไปสู่กระบวนการคิดในสิ่งที่แปลกใหม่มีการส่งเสริม และสนับสนุนในเรื่องการทำงานอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์ และคณะ. (2556). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์สิ่งที่ควรค่าสำหรับทุกคนใน*
อนาคต. ขอนแก่น: คลังนาวิทยา
- คติพงษ์ อ่อนไชย สติพร เขวนิชย์และวิทยา จันทร์ศิลา . (2565). *แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำ*
เชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในอาชีวศึกษาจังหวัดพิจิตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การ อาชีวศึกษา, *Journal of Modern Learning Development*, 7(2), 65-76.
- ศิษณุพงศ์ ถ้ำกลาง. (2559). *ความสัมพันธ์คานานิคอระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และภาวะ*
ผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 6. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- ธาริกา สุวรรณศรี และนิยดา เปี่ยมพีชนะ. (2564). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร*
สถานศึกษา ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดมหาสารคาม,
วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด, 10(1), 742-755.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ :
พริกหวานกราฟฟิค.
- สุภาพ ฤทธิ์บำรุง. (2556). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความมี*
ประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เสาวนีย์ สมบูรณ์ศิริโรรัตน์. (2562). *การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา*
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
- หทัยรัตน์ วิโย และวันทนา อมตาริยกุล. (2564). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา*
ที่ส่งผลต่อการจัดการ เรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา เขต 21 จังหวัดหนองคาย. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 6(1), 224-238.
- Robinson, K. (2007). *The Principles of Creative Leadership*. New York : McGraw-Hill.

ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพแอปพลิเคชันและพฤติกรรมความตั้งใจใช้ของ
นักศึกษา สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ
THE RELATIONSHIP BETWEEN APPLICATION QUALITY
AND BEHAVIOR INTENTION OF INFORMATION
TECHNOLOGY STUDENTS

¹ธีรยุทธ อุไกรหงษา, ²ภูมิชาย สิมมาเคน, ³สิราวิชญ์ วัชรภาพ, ⁴มนตรี พรณรัตน์,
⁵อภิชาติ ศิริบุญญกุล และ ⁶ธนภรณ์ สหกลจักร

¹Teerayut Ukraihongsa, ²Poomchai Simmakane, ³Sirawit Watcharakan,
⁴Montree Phannarat, ⁵Apichat Siriboonyaka and ⁶Thanaporn Sahakollajak

มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น, ประเทศไทย

The Eastern University of Management and Technology, Thailand.

¹Sphongrasee@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 31, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์และอิทธิพลองค์ประกอบคุณภาพแอปพลิเคชันที่มีผลต่อพฤติกรรมตั้งใจใช้ของนักศึกษาสาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมความเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาสาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ ของสถานศึกษาในเขตจังหวัดอุบลราชธานีจำนวน 400 คน และนำกลับมาวิเคราะห์ผลด้วยสถิติ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สหสัมพันธ์ Pearson และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลวิจัยพบว่า มีองค์ประกอบอิทธิพลจำนวนสององค์ประกอบคือ 1) การ

¹ อาจารย์ สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น

² อาจารย์ สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น

³ อาจารย์ สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น

⁴ อาจารย์ สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น

⁵ อาจารย์ สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น

⁶ อาจารย์ สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น

จัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีสัมประสิทธิ์อิทธิพลร้อยละ 25.2) ลักษณะแอปพลิเคชันมีอิทธิพลร้อยละ 12 กับทั้งสองปัจจัยมีอำนาจพยากรณ์ร่วมกันร้อยละ 11

คำสำคัญ คุณภาพแอปพลิเคชัน, พฤติกรรมตั้งใจใช้

Abstract

The objectives of this research is to study the relationship and the influence of the elements of application quality on behavior intention of information technology students. The researcher used a questionnaire as a tool of this research for collecting 400 respondents of the information technology students in educational institutions, Ubon Ratchathani province. The statistical analysis are mean, percentage, standard deviation, Pearson correlation and multi-regression analysis. The research results found that the elements of application quality in terms of self-management of learning and application feature predicted simultaneously and significantly to behavior intention of accountancy students at $R^2 = .11$ (Sig .000).

Keywords: Application Quality and Behavior Intention.

บทนำ

Effenberg et al (2020) และ Candela et al (2020) ได้รายงานเกี่ยวกับการเติบโตของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตและระบบดิจิทัล (Digital System Users) ในช่วงแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในการใช้เพื่อการศึกษาดิจิทัล (Digital Education) ระบบสุขภาพ (Health System) การทำงานระหว่าง (Digital Work) รวมถึงใช้ในการตลาดออนไลน์ (Online Marketing) นอกจากนี้ Business Data Platform (2021) ยังได้รายงานการใช้อินเทอร์เน็ตทั่วโลกในกิจกรรมมากกว่า 4.66 ผลลัพธ์ในกิจกรรมโดยมีการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการสื่อสารข้อมูลและเพื่อเป็นความรู้ถึง 59.5% ของประชากรทั่วโลก ดังนั้นจึงเป็นการแสดงผลของการใช้บริการอินเทอร์เน็ตเพื่อสร้างความไว้วางใจ (Trust) ข้อมูลที่เที่ยงตรงและเป็นปัจจุบัน (Valid and Update Information) โดยผ่านทางเว็บไซต์ (Website) แพลตฟอร์ม (Platform) หรือรูปแบบ (Application) บุคคลองค์กรหรือบริษัทธุรกิจจึงต้องพยายามหาช่องทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตดังกล่าวเพื่อทำความเข้าใจและสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ฟัง (Audience) โดยการมุ่งเน้นที่คุณภาพของเว็บไซต์และแอปพลิเคชัน (Hosseini et al., 2022)

Rich & Miah (2017) และ Fu & Hwang (2018) ได้กล่าวถึงการพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ได้รับการยอมรับในบริบทของการเรียน (Learning Context) จึงให้มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านวัฒนธรรมและสังคมในสถานศึกษา ซึ่งนักศึกษาส่วนใหม่ใช้โทรศัพท์มือถือ (Mobile Phone) และอาจารย์ผู้สอนต้องยอมรับการเรียนโดยแอปพลิเคชันหรือ Mobile Learning ทั้งนี้ศักยภาพของการสื่อสารและการเข้าถึง

ข้อมูลโดยเทคโนโลยีโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Mobile Technology) สร้างการยอมรับ (Acceptance) ในการเรียนและทำงานในทุกสถานที่ซึ่งนักศึกษาคาดหวังในการเรียนทุกที่ทุกเวลา เหมาะสมสำหรับพวกเขาและไม่จำเป็นต้องเรียนในชั้นเรียนเช่นเดิม (Alturise et al., 2022) นักศึกษาในปัจจุบันกลายเป็นผู้เรียนที่มีภาระงานที่หลากหลาย(Multi-Tasking) ความร่วมมือระหว่างบุคคล (Cooperation Interpersonal) การใช้เทคโนโลยีในหลายรูปแบบเพื่อการเรียนให้เต็มศักยภาพโดยการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่และคอมพิวเตอร์ที่ประกอบด้วย เสียง รูปภาพ วิดีโอ (Bartholomew., 2017) นอกจากนี้การสอนออนไลน์ (Online Learning) โดยการสอนผ่านแอปพลิเคชันเป็นแนวทางของวิธีคิดใหม่โดยใช้รูปแบบของคอมพิวเตอร์ใหม่ในการสนับสนุนและเป็นการเรียนแบบออนไลน์ (On-Site Learning) ใช้เทคโนโลยีพกพา (Portable Technology) และการบูรณาการเครือข่าย (Integration Network) ในการสนับสนุนการศึกษาในทุกระดับตั้งแต่ประถมจนถึงมหาวิทยาลัย เนื่องจากปรากฏการณ์ของการแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่กระทบกับชีวิตประจำวันดังกล่าว (Alazzam, 2016) ขณะที่ Papadakis et al (2018) ได้กล่าวถึงรูปแบบหรือแอปพลิเคชันได้มีการใช้อย่างแพร่หลายโดยเฉพาะในรูปแบบของโทรศัพท์มือถือ (Mobile Phone) เพื่อให้บริการการเรียนรู้ (Learning Service) ให้แก่นักศึกษาทุกระดับ เนื่องจากแอปพลิเคชันเป็นเทคโนโลยีที่เติบโตอย่างรวดเร็วเพื่อช่วยเหลือมนุษย์ในทุกมิติ(Aspects) โดยเฉพาะการสร้างโอกาสให้แก่เยาวชนในการพัฒนาความรู้และทักษะในการเรียนของนักเรียน แอปพลิเคชันมีการออกแบบ (Design) และดัดแปลง (Adapt) เพื่อใช้ในการศึกษา (Dolzich et al., 2021) จึงเป็นการทดสอบความสามารถในการใช้ (Ability to Use) ของแอปพลิเคชัน จึงมีความจำเป็นเพื่อวัดความสำเร็จตามความต้องการของผู้ใช้ (User) (Nielsen, 1993) เนื่องจากความล้มเหลวของแอปพลิเคชันที่ไม่เป็นไปตามความคาดหวังของผู้ใช้จะทำให้ผู้ใช้ไม่ใช้แอปพลิเคชัน รวมไปถึงพฤติกรรมความตั้งใจใช้และความพึงพอใจ (Satisfaction) (Nielsen, 2012)

เพราะฉะนั้นการศึกษาศัมพันธะระหว่างการรับรู้คุณภาพกับการตั้งใจใช้แอปพลิเคชันของนักศึกษาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศช่วยให้เข้าใจชัดว่าแนวทางการพัฒนาทั้งรูปแบบและวิธีการจัดการเรียนต่อไปควรพัฒนาอย่างไร

Jogiyanto (2005) ให้ความหมายของแอปพลิเคชัน (Application) เป็นรูปแบบในการเก็บสิ่งของ (Store) ข้อมูล (Data) ปัญหา (Problem) โดยมีการทำงานเพื่อการดัดแปลงในรูปแบบใหม่รูปแบบหรือแอปพลิเคชันในการรวบรวมคำสั่งโปรแกรมที่สร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะ แอปพลิเคชันจึงเป็นซอฟต์แวร์ (Software) ที่บรรจุรหัส (coding) หรือคำสั่ง (Comment) ที่สามารถเปลี่ยนได้ตามความต้องการ (Siregar, 2019) ทั้งนี้ Rao (2006) ได้อธิบายการประเมินการใช้แอปพลิเคชันที่มีคุณภาพต้องมีลักษณะดังนี้ 1) คุณภาพข้อมูล (Quality of Information) 2) ความปลอดภัยในการใช้ (Security in User) 3) ความง่ายในการใช้ (Ease of User) 4) ความสะดวกในการใช้ (Convenient of User) ขณะที่Volkov & Semin (2019) อธิบายคุณภาพแอปพลิเคชันโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Mobile Applications) แบ่งเป็นลักษณะตัวชี้วัดใน 3 ด้าน (Aspect) ได้แก่ 1) คุณภาพของซอฟต์แวร์ (Quality software) 2) คุณภาพของกระบวนการวงจร (Quality of the cycle process) 3) คุณภาพการรักษาหรือปฏิบัติ

(Quality of maintenance or Implementation) อย่างไรก็ตาม Alturise et al (2022) ได้อธิบายการวัดคุณภาพในการใช้แอปพลิเคชันในการเรียนออนไลน์ดังนี้ 1) ความคาดหวังของงาน (Performance Expectation) หมายถึงการยอมรับ (Acceptance) ที่มีต่อความคาดหวังของผู้ใช้ (Expectations User) แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) ความเหมาะสมกับงาน (Job Fit) และความเข้าใจในการใช้ ดังนั้น ความมีประโยชน์ (Usefulness) ความสามารถในการเพิ่มผลลัพธ์และผลการเรียน (Learning Outcomes) เป็นตัวชี้วัดความคาดหวังผลการเรียน 2) ความคาดหวังมุ่งมั่น (Effort Expectation) เป็นระบบเฉพาะ (Specific System) ที่มีความสะดวก (Convenience) และต้องการความพยายาม (Effort) เพียงเล็กน้อยในการใช้ จึงหมายถึงง่ายต่อการใช้ (Easy of User) จึงมีผลต่อพฤติกรรมความตั้งใจ (Behavior Intention) 3) อิทธิพลทางสังคม (Social Influence) หมายถึงความเชื่อที่เป็นบรรทัดฐาน (Normative Belief) เป็นความเชื่อที่อาจถูกเปลี่ยนโดยกลุ่มเพื่อน (Friends Group) ความเห็นของสังคม (Social Opinion) เป็นอิทธิพลของผู้อื่นที่มีต่อการยอมรับการใช้เทคโนโลยี จึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมความตั้งใจ (Behavior Intention) 4) แรงจูงใจด้านบันเทิง (Hedonic motivation) หมายถึงความสนุกหรือความพึงพอใจที่ได้รับจากการใช้เทคโนโลยี เป็นการเข้าร่วมของผู้ใช้ในกิจกรรมการใช้แอปพลิเคชัน การเข้าร่วมในการใช้แอปพลิเคชันในโทรศัพท์เคลื่อนที่ การใช้เพื่อบันเทิง การศึกษาหรือวัตถุประสงค์อื่นจะทำให้ได้ความพึงพอใจของผู้ใช้ (User Satisfaction) และการได้รับคุณค่า (Perceived Value) 5) คุณภาพระบบ (System Quality) หมายถึงผลงานของระบบข้อมูลที่ดี มีมาตรฐานของซอฟต์แวร์หรือแอปพลิเคชัน (Application Standard) เทคโนโลยีล่าสุด (Latest Technology) เป็นการแสดงคุณภาพระบบที่เหนือกว่า ผู้ใช้ได้รับคุณค่าเพราะง่ายต่อการใช้และได้รับประโยชน์ ระบบคุณภาพจึงประกอบด้วย ความชัดเจน (Clear) ความถูกต้อง (Accuracy) และเชื่อถือได้ (Reliable) ของระบบแอปพลิเคชัน ดังนั้น พฤติกรรมผู้ใช้ (User Behavior) ในการตั้งใจใช้ระบบข้อมูลจึงแสดงการมีความสุข (Happier) กับ IS 6) การจัดการเรียนด้วยตนเอง (Self-Management of learning) ผู้เรียนสามารถทำงานเมื่อเผชิญปัญหาจริงหรือโดยการทำงานในการสนับสนุนการเรียน การสร้างสรรค์การเรียนด้วยตนเอง มีประสบการณ์ความรับผิดชอบ สามารถทำกับการเรียนด้วยตนเอง (Self-Digital learning)

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงได้สนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพแอปพลิเคชันและพฤติกรรมความตั้งใจของนักศึกษาสาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อจะได้เป็นข้อมูลช่วยให้เข้าใจว่าแนวทางการพัฒนาทั้งรูปแบบและวิธีการจัดการเรียนต่อไปควรพัฒนาอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์และอิทธิพลองค์ประกอบคุณภาพแอปพลิเคชันที่มีผลต่อพฤติกรรมตั้งใจใช้ของนักศึกษาสาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร (Population) หมายถึงนักศึกษาสาขาคอมพิวเตอร์หรือเทคโนโลยีสารสนเทศตั้งแต่ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพไปจนถึงนักศึกษาระดับปริญญาตรีและสูงกว่าของสถาบันการศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี แต่ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอนหรือชัดเจนเนื่องจากวิกฤติเศรษฐกิจประกอบกับปัญหาสังคมส่งผลให้นักศึกษาออกนอกระบบมากขึ้น (Work point today,2564) รวมถึงปัญหาการกระจายทรัพยากรทางการศึกษาที่ไม่ทั่วถึงของรัฐบาล (วสศ, 2021) และด้วยเหตุผลทั้งสองประการนี้ส่งผลให้ไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน

ขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample size) ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 กับความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คนและนำไปสุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนสถานศึกษาที่เปิดทำการสอนสาขาคอมพิวเตอร์หรือเทคโนโลยีสารสนเทศ (วีระศักดิ์ จินารัตน์, 2564)

วิธีสุ่มตัวอย่าง (Random sampling) ผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอนเริ่มต้นจากการกำหนดสัดส่วนสถาบันที่เปิดสอนสาขาคอมพิวเตอร์หรือเทคโนโลยีสารสนเทศที่ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดอุบลราชธานีจำนวน 1 ใน 4 ของทุกสถาบันจำนวน 31 แห่ง แล้วจับสลากรายชื่อสถาบันตัวอย่างจำนวน 8 แห่งและสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญและสมัครใจแห่งละ 50 คนรวมกลุ่มตัวอย่างที่ได้จำนวน 400 คนในการให้ข้อมูลเพื่อให้ทุกหน่วยประชากรมีโอกาสในการรับเลือกเป็นผู้ให้ข้อมูล (กมลพิพัฒน์ ชนะสิทธิ์ และประสพชัย พสุนนท์, 2561) ตามตารางสัดส่วนตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ 1 สัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง

จำนวนสถาบันทั้งหมด	สัดส่วนสถาบัน ตัวอย่าง	จำนวนตัวอย่าง แต่ละสถาบัน	ตัวอย่าง ทั้งหมด
สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา 9 แห่ง	2	50	100
สำนักงานการอาชีวศึกษาเอกชน 19 แห่ง	5	50	250
มหาวิทยาลัย 3 สถาบัน	1	50	50
รวม	8	-	400

ผู้วิจัยกำหนดสัดส่วนสถาบันตัวอย่าง 1 ใน 4 จากทั้งหมด 31 แห่ง จับสลากรายชื่อสถาบันตัวอย่างจำนวน 8 แห่ง สุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญและสมัครใจให้ข้อมูลตามสัดส่วนตัวอย่างจำนวน 400 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถามชนิดมาตราวัดหลายระดับแบ่งเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 2 สอบถามความเห็นเกี่ยวกับการรับรู้คุณภาพแอปพลิเคชัน และเป็นคำถามชนิดมาตรวัด 5 ระดับตามความเห็นและตัวเลข 1, 2, 3, 4 และ 5 ตามความหมายว่า เห็นด้วยน้อยที่สุด น้อยปานกลาง มาก และเห็นด้วยมากที่สุด จำนวน 25 ข้อ

ตอนที่ 3 สอบถามความเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมตั้งใจใช้ของนักศึกษาสาขาการคอมพิวเตอร์หรือเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งเป็นคำถามชนิดมาตรวัด 7 ระดับตามตัวเลข 1, 2, 3, 4, 5, 6 และ 7 ตามความหมายว่า ไม่เห็นด้วยมากที่สุด ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยเล็กน้อย เห็นด้วย เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยมาก และเห็นด้วยมากที่สุด จำนวน 3 ข้อ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์หือทธิพลพยากรณ์ขององค์ประกอบการรับรู้คุณภาพแอปพลิเคชันต่อพฤติกรรมตั้งใจใช้ ผู้วิจัยใช้สถิติวิเคราะห์หือถดถอยพหุคูณแบบ Stepwise และทดสอบความเป็นเอกพันธ์ของค่าแปรปรวนตามผลของ tolerance, VIF, Durbin-Watson และ Collinearity กับนำเอาคะแนนมาตรฐานมาสร้างสมการและรูปแบบพยากรณ์

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพแอปพลิเคชันและพฤติกรรมความตั้งใจใช้ของนักศึกษาสาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ สรุปผลดังนี้

1. ผลวิจัยพบว่า นักศึกษาสาขาการบัญชีที่มีเพศต่างกันมีความเห็นเกี่ยวกับคุณภาพแอปพลิเคชันและพฤติกรรมตั้งใจใช้ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีผลทดสอบค่า t จำแนกตามคุณภาพแอปพลิเคชันที่ -2.46 (Sig. 014) และจำแนกตามพฤติกรรมตั้งใจใช้มีค่า $t = -2.23$ (Sig. 026) แต่อย่างไรก็ตามผลทดสอบความเป็นปกติของข้อมูลพบว่ามีแต่เฉพาะข้อมูลเพศชายกับคุณภาพแอปพลิเคชันเท่านั้นมีความเป็นปกติตามผลทดสอบมากกว่านัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยมีนัยสำคัญเท่ากับ .200 ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยจำแนกตามเพศ

Variable	Sex	Normality	$\bar{X}$	SD	t-test	P value
AG/Sex	Man	Sig.200*	3.58	.40	-2.46	.014*
	Woman	Sig.000	3.67	.34		
BI/Sex	Man	Sig.001	4.13	.92	-2.23	.026*
	woman	Sig.000	4.33	.72		

*P value .05

2. การรับรู้คุณภาพแอปพลิเคชันและองค์ประกอบมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 กับพฤติกรรมตั้งใจใช้ของนักศึกษาสาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ หากแต่มีขนาดความสัมพันธ์ระดับน้อย โดยมีค่า r ระหว่าง .12-.31 แต่อย่างไรก็ตามผลทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างตัวแปรพบว่ามีนัยสำคัญต่ำกว่าระดับสถิติ .05 แปลผลได้ว่าตัวแปรทุกตัวมีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง ขณะที่บางคู่มี

ความสัมพันธ์เป็นเส้นโค้งตามค่า Deviation form linearity เช่นระหว่างคุณภาพระบบกับลักษณะแอปพลิเคชันและพฤติกรรมตั้งใจใช้ จึงอาจไม่แสดงผลต่อการพยากรณ์ด้วยเช่นเดียวกัน ดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ตัวแปร	SQ	SL	HM	FA	App	BI
คุณภาพระบบ SQ	1	.53**	.36**	.35**	.75**	.12**
การจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง SL		1	.36**	.45**	.81**	.31**
แรงจูงใจ HM			1	.22**	.66**	.17**
ลักษณะแอปพลิเคชัน FA				1	.69**	.24**
แอปพลิเคชัน App					1	.29
พฤติกรรมตั้งใจ BI						1

** P value .01

3. องค์ประกอบคุณภาพแอปพลิเคชันที่มีผลต่อพฤติกรรมตั้งใจใช้ของนักศึกษาสาขาการคอมพิวเตอร์หรือเทคโนโลยีสารสนเทศประกอบด้วย การจัดการเรียนรู้ (.25, Sig. 000) และลักษณะแอปพลิเคชัน (.12, Sig. 017) รวมถึงมีสัมประสิทธิ์พหุคูณร่วมกันที่ R^2 .11 กับอธิบายความแปรปรวนร่วมกันได้ค่า $F = 25.27$ (Sig. 000) ส่วนผลทดสอบปัญหา Multicollinearity พบว่าตัวแปรเหตุทั้งสองมีความสัมพันธ์กันอย่างเหมาะสมกับค่า tolerance .79 และค่า VIF ไม่เกิน 10 คือมีค่าเท่ากับ 1.25 รวมถึงคลาดเคลื่อนมีความเป็นอิสระต่อกันตามค่า Durbin-Watson 1.56 และมีค่า Collinearity ไม่เกิน .90 คือมีค่าระหว่าง .00-.83 แปลผลได้ว่าตัวแปรเหตุปราศจากปัญหา Multicollinearity ดังตารางที่ 4 ดังนี้

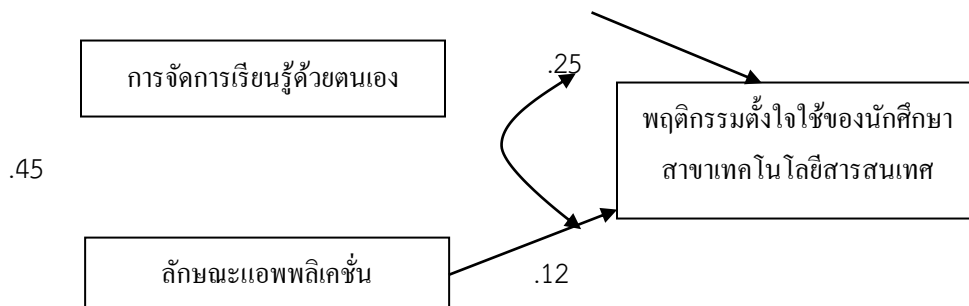
ตารางที่ 4 องค์ประกอบคุณภาพแอปพลิเคชันที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมตั้งใจใช้

Independent	Beta	t-test	Sig.	Collinearity
ค่าคงที่	-	6.46	.000	Tolerance .79 VIF 1.25 Durbin-Watson 1.56 Collinearity .00-.83
การจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง	.25	4.88	.000	
ลักษณะแอปพลิเคชัน	.12	2.40	.017	

R^2 .11, Std error .74, $F = 25.27$ Sig. 000

และเมื่อนำเอาคะแนนมาตรฐานของทั้งสองตัวแปรมาสร้างสมการพยากรณ์จะได้รูปของสมการพยากรณ์ดังต่อไปนี้

พฤติกรรมตั้งใจใช้ = .25 การจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง+.12ลักษณะแอปพลิเคชัน

ภาพประกอบ 1 อิทธิพลต่อพฤติกรรมตั้งใจใช้

จากภาพประกอบมีเพียงสองปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมตั้งใจใช้แอปพลิเคชันของนักศึกษาสาขาเทคโนโลยีสารสนเทศคือ การจัดการเรียนรู้ด้วยตนเองและลักษณะแอปพลิเคชัน ซึ่งด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีแนวทางพัฒนาจำนวนสองแนวทางและแต่ละแนวทางมีข้อควรปฏิบัติที่ต่างกัน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพแอปพลิเคชันและพฤติกรรมความตั้งใจใช้ของนักศึกษาสาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองและลักษณะของแอปพลิเคชันที่นำมาใช้ประกอบการเรียนรู้มีความสำคัญต่อพฤติกรรมตั้งใจใช้ของนักศึกษาสาขาเทคโนโลยีสารสนเทศที่เน้นการลงมือปฏิบัติมากกว่าการรับแต่เฉพาะการถ่ายทอดข้อมูลฝ่ายเดียว และเมื่อผู้เรียนได้เน้นลงมือปฏิบัติจากแอปพลิเคชันเสมือนจริงแล้วย่อมส่งผลต่อการรับรู้และการปรับทัศนคติที่ดีต่อการนำเอาแอปพลิเคชันมาใช้ประกอบการเรียนและการดำรงชีวิตประจำวันของผู้เรียน โดยเฉพาะในหลายทศวรรษที่ผ่านมา ได้มีการศึกษาการรับรู้ของนักศึกษา (Student Perception) ในการเรียนออนไลน์เพื่อสำรวจความสัมพันธ์ในการเรียน (Learning Relationship) คุณภาพของทรัพยากร (Quality of Resource) ทัศนคติในการเรียน (Learning Attitude) แนวโน้มการปฏิสัมพันธ์ (Interaction Trends) และทักษะการใช้แอปพลิเคชัน (Using Application skills) ของนักศึกษา Lin et al 2012 รายงานการวิจัยยังได้แสดงแนวคิดที่แตกต่างและการสมมุติฐาน (Hypothesis) ที่หลากหลายนอกเหนือตามที่กล่าวข้างต้น โดยเฉพาะการมุ่งเน้นการยอมรับเทคโนโลยี (Acceptance Technology) ของครูผู้สอนและนักเรียนเพื่อพยากรณ์ผลการเรียน (Learning Out Come) จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาในเนื้อหาดังกล่าว ทั้งนี้ ทัศนคติ (Attitude) ความเชื่อมั่น (Confident) และความเข้าใจทางการเรียนออนไลน์เพื่อการใช้แอปพลิเคชันเป็นศักยภาพของนักศึกษาในการรับรู้ ความสามารถของเทคโนโลยีเช่น ทักษะด้านเทคนิค (Technical Skill) ทัศนคติที่ดีต่อการใช้แอปพลิเคชัน (Osakwe et al., 2017) ขณะเดียวกันที่ การเจริญเติบโตของดิจิทัล เทคโนโลยี (Digital

Technology) โดยเฉพาะในรูปแบบโทรศัพท์ (Application) ที่สร้างโอกาสให้แก่ธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ (e-Commerce Business) เพิ่มการขายและสร้างกำไร โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 (Prashar et al., 2019) แอปพลิเคชันที่ทันสมัย (App Update) สร้างลักษณะการใช้งาน (Feature) ที่ทำให้ธุรกิจสร้างสรรค์โอกาสใหม่ๆ เพื่อเติมเต็มการเข้าร่วมของลูกค้าและการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ เช่น แอปพลิเคชันการส่งข้อความ (Messaging Ago) WeChat ที่มีการทำให้เป็นปัจจุบันที่สินค้าและบริการ โดยเฉพาะการนำเสนอเนื้อหา (Content) การจ่ายดิจิทัล (Digital Payment) เป็นสิ่งที่นิยมอย่างแพร่หลายทั่วโลก (Lin et al., 2022) อย่างไรก็ตาม ธุรกิจต่างๆ เผชิญกับปัญหาในรูปแบบของความไม่แน่นอน (Uncertainty) ของรูปแบบแอปพลิเคชันต่างๆ ในตลาด ซึ่งบริษัทจะต้องทำให้แอปพลิเคชันทันเวลาเพื่อความสำเร็จในการตลาด (Market Performance) (He et al., 2004)

นอกจากนั้นแล้ว Papadakis et al (2018) ได้กล่าวถึงรูปแบบหรือแอปพลิเคชันได้มีการใช้อย่างแพร่หลายโดยเฉพาะในรูปแบบของโทรศัพท์มือถือ (Mobile Phone) เพื่อให้บริการการเรียนรู้ (Learning Service) ให้แก่นักศึกษาทุกระดับ เนื่องจากแอปพลิเคชันเป็นเทคโนโลยีที่เติบโตอย่างรวดเร็วเพื่อช่วยเหลือมนุษย์ในทุกมิติ (Aspects) โดยเฉพาะการสร้างโอกาสให้แก่เยาวชนในการพัฒนาความรู้และทักษะในการเรียนของนักเรียน แอปพลิเคชันมีการออกแบบ (Design) และดัดแปลง (Adapt) เพื่อใช้ในการศึกษา (Dolzich et al., 2021) จึงเป็นการทดสอบความสามารถในการใช้ (Ability to Use) ของแอปพลิเคชัน จึงมีความจำเป็นเพื่อวัดความสำเร็จตามความต้องการของผู้ใช้ (User) (Nielsen, 1993) เนื่องจากความล้มเหลวของแอปพลิเคชันที่ไม่เป็นไปตามความคาดหวังของผู้ใช้จำทำให้ผู้ใช้ไม่ใช้แอปพลิเคชัน รวมไปถึงพฤติกรรมความตั้งใจใช้และความพึงพอใจ (Satisfaction) (Nielsen, 2012)

ดังนั้นแนวทางการพัฒนาทั้งสองปัจจัยส่งผลโดยตรงต่อการปรับพฤติกรรมตั้งใจใช้แอปพลิเคชันสำหรับผู้เรียนสาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากข้อค้นพบของงานวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงาน องค์กรธุรกิจทั้งภาครัฐและภาคเอกชนนำเอาผลงานวิจัยไปดำเนินการปรับปรุงแก้ไขและนำไปออกแบบพัฒนาคุณภาพแอปพลิเคชันที่มีผลต่อพฤติกรรมตั้งใจใช้ของนักศึกษาสาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ ดังต่อไปนี้

1. แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ประกอบด้วย

1.1 จัดฝึกอบรมผู้เรียนให้มีทักษะการศึกษาและแก้ไขปัญหาในการเรียนโดยใช้

แอปพลิเคชัน

1.2 จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงการหรือกิจกรรมจากแอปพลิเคชันเป็นฐานการเรียนรู้ และมุ่งสนับสนุนการส่งงานได้

1.3 จัดกิจกรรมฝึกอบรมทักษะในการศึกษากับตนเองโดยใช้แอปพลิเคชันแก่นักศึกษาอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

1.4 คัดเลือกแอปพลิเคชันที่นำมาใช้แล้วส่งผลให้ผู้เรียนมีความตั้งใจในการเรียนเพิ่มขึ้น

1.5 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์และการสร้างความรู้ใหม่ได้ด้วยตนเองโดยการใช้แอปพลิเคชัน

1.6) จัดสร้างบรรยากาศการเรียนรู้อย่างเป็นอิสระแก่ผู้เรียน โดยเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิตเมื่อใช้แอปพลิเคชัน

1.7) พัฒนาระบบการวัดประเมินผลที่ส่งเสริมประสิทธิผลหรือผลการเรียนที่ดีขึ้นหลังจากการใช้แอปพลิเคชัน

2. แนวทางพัฒนาลักษณะแอปพลิเคชัน ประกอบด้วย

2.1 พัฒนาระบบการเข้าใช้ (Login)

2.2 พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (Creation Information Technology)

2.3 พัฒนาระบบการเรียนรู้ (Learning)

2.4 พัฒนาระบบการได้ยิน (Hearing)

2.5 พัฒนาระบบการเขียน (Writing)

2.6 พัฒนาระบบการตอบคำถาม (Answer questions)

นอกจากนั้นแล้วยังนำไปพัฒนางานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการและการทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลสำหรับนำไปใช้ในการพัฒนาทั้งสองแนวทาง

เอกสารอ้างอิง

วีระศักดิ์ จินารัตน์. (2564). *ระเบียบวิธีวิจัยสมัยใหม่*, พิมพ์ครั้งที่ 1; อุบลราชธานี, ยงสวัสดี อินเทอร์เน็ตกรุ๊ป จำกัด.

วีระศักดิ์ จินารัตน์. (2564). *มาตรฐานงานวิจัยเชิงปริมาณและการพัฒนา*, พิมพ์ครั้งที่ 1; อุบลราชธานี, ยงสวัสดี อินเทอร์เน็ตกรุ๊ป จำกัด.

สมบัติ ท้ายเรือคำ. (2558). การพัฒนาแบบสอบถามและแบบวัดทางจิตวิทยา, *วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 3(1), 35-48.

หัสพร ทองแดง พิศุทธิภา เมธิกุล สมคิด ทุมวงศ์ และแพรว สมบัติใหม่. (2559). การวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลการวิเคราะห์สำหรับนักวิจัยพฤติกรรมศาสตร์, *วารสารวิชาการการตลาดและการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี*, 3(2), 13-36.

Alturise, F., Alshmrany, S., Alkhalifah, T., and Alkhalaf, S. (2022). *Factors Influencing*

the Acceptance of Mobile Learning in K-12 Education in Saudi Arabia: Towards a shift in the Saudi Education System vis-à-vis Saudi 2030 Vision.

<https://doi.org/10.3991/ijim.v16i01.25671>.

- Alazzam, M.B., et al., Trust in stored data in EHRs acceptance of medical staff: using UTAUT2. *International Journal of Applied Engineering Research*, 11(4), 2737-2748..
- Bartholomew, S.R., Reeve. E., Veon, R., Goodridge, W. (2017). Relationships between access to mobile devices, student self-directed learning, and achievement. *Journal of technology Education*, 29(1), 2.
- Bagaskara, S.A., Wibowo, A.T., Izzuddin, M.A., Milad, M.K., Rr. Diah, N.S., Taufik, Mujib, R., & Arifin, S. (2022). Software Quality Testing in Mobile Application (ArabEasy). *Based on the PACMAD Model*, 16(10), 4-24.
- Candela, M., Luconi, V., & Vecchio, A. (2020). *Impact of the COVID-19 pandemic on the Internet latency: A large-scale study*. *Computer Networks*, 182.
- Effenberger, M., Kronbichler, A., Shin, J. I., Mayer, G., Tilg, H., & Perco, P. (2020).
- Dmour, H.A., Alshurideh, M., & Shishan, F. (2014). The Influence of Application Quality and Attributes on the Continuance Intention of Mobile Shopping. *Life Science Journal*, 11(10), 172-181
- Dolzich, E, Dmitrichenkova. S, & Ibrahim. M.K. (2021). Using M-Learning Technology in Teaching Foreign Languages: A Panacea during COVID-19 Pandemic Era. *Int J. Interact. Mob. Technol.*, 15(15), 20-34.
- Fu, Q-K., & G.-J. Hwang. (2016). Trends in mobile technology-supported collaborative learning: A systematic review of journal publications from 2007 to 2016. *Computers & Education*, 129-143.
- Fang, Y., Chiu, C., & Wang, E. (2011). Understanding customers' satisfaction and repurchase intentions: an integration of IS success model, trust, and justice. *Internet Research*, 21(4), 479-503.
- Hosseini, Z., Hytonen, K., & Kinnunen, J. (2022). Technological Pedagogical Content Design (TPCD) for a User-centered Website: A Case Study in Finland. *Journal of E-LEARNING and knowledge society*, 18(1), 45-58.
- Harrison, R, Flood. D, & Duce. D. (2013). Usability of mobile Applications: literature review and rationale for a new usability model, 1-16.
- Jiang, Z., Chan, J., Tan, B., & Chua, W. S. (2010). Effects of interactivity on website

- involvement and purchase intention, *Journal of the Association*. 11(1). from [Chtips://aisel.aisnet.org/jais/vol11/iss1/1](https://aisel.aisnet.org/jais/vol11/iss1/1)>.
- Nielsen, J., (1993). *Usability Engineering*. USA: United States of America: Academic Press, 1993.
- Nielsen, J., (2012). *Usability 101: Introduction to Usability*. Nielsen Norman Group, 2012. <https://www.nngroup.com/articles/usability-101-introduction-to-usability/> (accessed Feb. 27, 2021).
- Jogiyanto, H.M., (2005). Information technology system. Andi. *Yogyakarta*, 4(3), 324.
- Kasalak, G. & M. Dagyar. (2020).The Relationship between Teacher Self-Efficacy and Teacher Job Satisfaction: A Meta-Analysis of the Teaching and Learning International Survey(TALIS). Educational Sciences. *Theory and Practice*, 20(3),16-33.
- Lin, C.P., L.H. Wong, & Y.J. Shao. (2012). Comparison of 1:1 and 1:m CSCL environment for collaborative concept. Mapping. *Journal of Computer Assisted Learning*, 28(2), 99-113.
- Osakwe, J., N. Dlodlo, & N. Jere. (2017).Where learning' and teachers' perceptions on mobile learning mee: A case of Namibian secondary schools in the Khomas region. *Technology in Society*, 49, 16-30.
- Papadakis, S, Kalogiannakis. M. and Zaranis. N. (2018). ZEducational apps from the Android Google Play for Greek preschoolers: A systematic review. *Comput.*, 116, 139-160.

อิทธิพลของคุณภาพของเว็บไซต์ที่มีต่อความพึงพอใจของลูกค้า
และการพูดปากต่อปากอิเล็กทรอนิกส์

THE INFLUENCING OF WEBSITE QUALITY ON CUSTOMER'S
SATISFACTION AND ELECTRONIC WORDS OF MOUTH

¹สิราวิชญ์ วัชรภาพ, ²ธีรยุทธ อุไกรหงษา, ³มนตรี พรรณรัตน์, ⁴อภิชาติ ศิริบุญญกุล,
⁵ธนภรณ์ สหกลจักร และ ⁶ภูมิชาย สิมมาเคน

¹Sirawit Watcharakan, ²Teerayut Ukraihongsa, ³Montree Phannarat,
⁴Apichat Siriboonyakan, ⁵Thanaporn Sahakollajak and ⁶Poomchai Simmakane

มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น, ประเทศไทย

The Eastern University of Management and Technology, Thailand.

¹Sphongrasee@gmail.com

Received: January 6, 2023; **Revised:** February 22, 2023; **Accepted:** March 31, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์วิจัยเพื่อศึกษาอิทธิพลคุณภาพของเว็บไซต์ที่มีผลต่อความพึงพอใจของลูกค้า และการพูดปากต่อปากอิเล็กทรอนิกส์ โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปรวบรวมความเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นลูกค้าเว็บไซต์และอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 399 คน และนำกลับมาวิเคราะห์ผลด้วยสถิติวิเคราะห์ถดถอยแบบ Stepwise ผลวิจัยพบว่า ความปลอดภัย การเข้าถึงและความสะดวกมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้าที่ร้อยละ 62 ขณะที่ความพึงพอใจ การเข้าถึงและความปลอดภัยมีผลต่อการทำนายการพูดปากต่อปากอิเล็กทรอนิกส์ได้ร้อยละ 66

¹ อาจารย์ สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะวิทยาศาสตร์

² อาจารย์ สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะวิทยาศาสตร์

³ อาจารย์ สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะวิทยาศาสตร์

⁴ อาจารย์ สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะวิทยาศาสตร์

⁵ อาจารย์ สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะวิทยาศาสตร์

⁶ อาจารย์ สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะวิทยาศาสตร์

คำสำคัญ : คุณภาพของเว็บไซต์, ความพึงพอใจของลูกค้า, การพูดปากต่อปากอิเล็กทรอนิกส์

Abstract

The objectives of this research is to analyzed the influencing of website quality on customer's satisfaction and electronic words of mouth. The researcher sent the questionnaires to collecting 395 respondents of the people who live and have experienced in using website, Ubon Ratchathani province. The data was analyze by Stepwise multi-regression analysis. The research results show that the elements of website quality in terms of security, accessibility and convenience influenced significantly on customer satisfaction's at 62%. Meanwhile, accessibility, security and satisfaction impacted and predicted significantly on electronic words of mouth at 66%.

Keywords: Website Quality, Customer's Satisfaction and Electronic Words of Mouth

บทนำ

การพัฒนาการของอินเทอร์เน็ตและเว็บ (WWW.) เจริญเติบโตอย่างมีนัยสำคัญในด้านข้อมูลการสื่อสารเทคโนโลยี (Information Communication Technology: ICT) โดยเฉพาะในรูปแบบของพาณิชย์ธุรกิจ (e-Commerce) ที่มีการซื้อขายอย่างแพร่หลายทั้งโลกของธุรกิจและผู้บริโภค (Buying-to-Consumer : B2C) ที่ประกอบด้วยผู้ค้าปลีกอิเล็กทรอนิกส์ (e-Retailer) และลูกค้าอิเล็กทรอนิกส์ (e-Customer) (Chen & Yang, 2021) จึงเป็นการซื้อขายจากร้านค้ากายภาพ (Physical Store) หรือซูเปอร์มาร์เก็ตมาเป็น การค้าปลีกอิเล็กทรอนิกส์ผ่านเว็บไซต์ (Web-based e-Retailers) (Saleem et al., 2022) ทั้งนี้ ผู้ขายผ่านเว็บไซต์มีการลงทะเบียนเพื่อแสดงสินค้าทั้งหมดต่อผู้ใช้และนำเสนอรายละเอียดของสินค้าให้แก่ผู้บริโภค (Lowry et al., 2014) ผู้ค้าปลีกอิเล็กทรอนิกส์ใช้กระบวนการธุรกรรม (Transaction Process) ผ่านทางเว็บไซต์ ดังนั้น คุณภาพเว็บไซต์ (Quality of Website) จึงเป็นกุญแจสำคัญแห่งความสำเร็จของผู้ค้าปลีกอิเล็กทรอนิกส์ (Qalati et al., 2021)

เว็บไซต์ (Website) เป็นช่องทางสำคัญของการใช้การสื่อสารระหว่างผู้บริโภคและองค์กรธุรกิจทางด้านการตลาด (Marketing) ดังนั้น คุณภาพเว็บไซต์ (Website Quality) จึงเป็นจุด

ศูนย์กลางของการบรรลุปเป้าหมายพาณิชย์ธุรกิจ (e-Commerce) (Ponte et al., 2015) คุณภาพเว็บไซต์เป็นการอธิบายการประเมินของผู้ใช้ว่า ลักษณะ (Feature) ของเว็บไซต์เป็นไปตามความต้องการของผู้ใช้และเป็นการสะท้อนความเป็นเมืองของเว็บไซต์ (Hsu et al., 2015) เนื่องจากผู้บริโภคจะช้อปปิ้งออนไลน์หรือซื้อออนไลน์ เพราะช่องทางพาณิชย์ธุรกิจที่มีประสิทธิภาพ (Efficient of e-commercial channels) ทั้งนี้คุณภาพของเว็บไซต์ที่มีผลต่อการรับรู้คุณภาพของผลิตภัณฑ์ (Perceived Product Quality) (Wells et al., 2011) และ Wang et al (2015) ชี้ให้เห็นว่า คุณภาพเว็บไซต์มีผลกระทบเชิงบวกต่อความพึงพอใจของลูกค้า (Customer's Satisfaction) และนำไปสู่การซื้อ (Purchase) นอกจากนี้ การพูดปากต่อปากอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Word-of-Mount: e WOM) เป็นการพูดข้อความทั้งเชิงบวกและเชิงลบที่เกิดจากประสบการณ์ของผู้บริโภคในการซื้อสินค้าหรือบริการ โดยเป็นการพูดคุยนผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ต (Litvin et al., 2018) e WOM จึงเป็นแหล่งข้อมูลที่มีผลต่อการตั้งใจซื้อ (Purchase Intention) (Jalilvand & Samiei, 2012) ดังนั้น องค์กรธุรกิจจึงต้องสร้างเว็บไซต์เป็นที่น่าสนใจ (Affiant) และเน้นกลยุทธ์ในการเข้าถึงเพื่อปรับปรุงคุณภาพเว็บไซต์ เพราะเว็บไซต์ที่มีคุณภาพเป็นเลิศ (Excellent Ability) จะเพิ่มการตั้งใจในการซื้อของผู้ใช้ (User's Intention to Purchase) (Wang et al. 2015) นอกจากนี้การเพิ่มคุณภาพเว็บไซต์จะนำไปสู่ความพึงพอใจของผู้ใช้และดึงดูดผู้ซื้อรายใหม่ให้กลับมาใช้อีก (Bai et al., 2008)

อย่างไรก็ตาม พาณิชย์ธุรกิจ (e-Commerce) เป็นแพลตฟอร์มของการพูดปากต่อปากอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Word-of-Mount) เนื่องจากเว็บไซต์มีลักษณะของการเคลื่อนที่ได้ (Mobility) ความแพร่หลาย (Ubiquity) และการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) โดยที่การสื่อสารที่เกิดขึ้นทางสื่อสังคม (Social Media) แพลตฟอร์มในลักษณะของเครือข่ายสังคม (Social Media Network Site : SMS) ต่างก็เป็นช่องทางในการสื่อสารที่ทำให้เกิดการพูดปากต่อปากอิเล็กทรอนิกส์ (Sohaib et al., 2019)

และด้วยเหตุนี้การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของอิทธิพลคุณภาพเว็บไซต์ที่บริษัททั้งหลายได้ร่วมกันพัฒนาขึ้นมานั้นสามารถตอบโจทย์ความต้องการของลูกค้าได้แม่นยำหรือไม่อย่างไร โดยเฉพาะที่แสดงผลต่อความพึงพอใจกับการพูดปากต่อปากอิเล็กทรอนิกส์ยุคปัจจุบัน

นอกจากนี้แล้ว Yang et al (2015) อธิบายเว็บไซต์ (Website) ว่าเป็นสื่อออนไลน์ (Online Media) ที่บรรจุข้อมูล ในรูปแบบของความเป็นชีวิต (Vitality) ภาพนิ่ง (Still Image) เสียง (Sound) และการเขียน (Writing) ที่เป็นการเชื่อมต่อด้วยสถิติหรือรูปแบบของเครือข่าย (Network) คุณภาพของเว็บไซต์ (Website Quality) เป็นผลจากการประเมินของผู้ใช้ (User)

หลังจากการใช้เว็บไซต์จึงง่ายต่อการใช้ (Ease of Use) มีประโยชน์ (Usability) ระดับความน่าสนใจ (Level of Attractiveness) และความง่ายในการเข้าถึง (Easy Access) (Aslam et al., 2019) ดังนั้น การสร้างสรรค์คุณภาพเว็บไซต์จึงเป็นแนวทางในการปรับโฉมการรับรู้ของผู้บริโภค (Consumer Perception) ให้มีผลกระทบเชิงบวกโดยการสร้างการพูดปากต่อปากอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic-Word of Mount-eWOM) (Bilal et al., 2020) คุณภาพเว็บไซต์จึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้มีผลต่อจิตใจผู้บริโภค (Consumer Mind) ในการช้อปปิ้งออนไลน์ (Wicaksono & Ishak, 2022)

ขณะที่ การพูดปากต่อปาก (Word-of-Mount) เป็นกระบวนการตลาดทางปาก (Marketing Process) โดยการเขียน (Writing) หรือผ่านทางเครื่องมือการสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Communication Tool) จึงมีความสัมพันธ์ต่อประสบการณ์หลังการซื้อ (Post-Purchase Experience) การพูดปากต่อปากเป็นพลังมหาศาลที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมซื้อ (Buying Behavior) ของลูกค้าหรือผู้บริโภค (Tandon et al 2020) ส่วนการพูดปากต่อปากอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Word of Mount- e WOM) เป็นการพูดปากต่อปากทางพื้นที่ไซเบอร์ (Ciber Space) หรือโลกดิจิทัล e WOM จึงบรรจุด้วยการแสดงออกเชิงบวกหรือเชิงลบที่เป็นรูปแบบของการสื่อสารการตลาด (Marketing Communication) ที่มีศักยภาพต่อผู้บริโภคผ่านสื่อสังคม (Aslam et al., 2019) ดังนั้น กระบวนการตลาด e WOM สามารถทำได้ง่ายเนื่องจากใช้เวลาสั้นและไม่มีข้อจำกัด (Kuo & Nakhata, 2019) ส่วน Gungor & Cadirci (2013) ให้ความหมายของการพูดปากต่อปากอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Word-of-Mount e WOM) เป็นข้อความที่เขียนของบุคคลหรือองค์กรโดยการใช้เครือข่ายสังคม (Social Network : SNS) ที่กล่าวถึงตราผลิตภัณฑ์ (Brand) บริษัท (Company) สินค้า (Product) เป็นการเชื่อมโดยของชุมชน SNS บนโลกอินเทอร์เน็ตในรูปแบบของห้องสนทนา (Chatroom) อีเมล (e-Mail) ข้อความ (Message) การประชุมออนไลน์ (Online-Forum) รีวิวไซต์ (Review Site) เป็นต้น (Hornik et al., 2015)

อย่างไรก็ตาม Moore & Lafreniere (2020) และ Kursan et al (2020) อธิบายความพึงพอใจของลูกค้า (Customer Satisfaction) มีความสำคัญเป็นอย่างมากในพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-Commerce) เมื่อลูกค้าเกิดความพึงพอใจ ลูกค้าจะปรารถนาในการกลับมาซื้อสินค้าที่นำเสนอโดยแพลตฟอร์มหรือเว็บไซต์ เนื่องจาก ความพึงพอใจของลูกค้าหรือจากทัศนคติหรือมุมมอง (Perspective) ของผู้บริโภคที่มีต่อสินค้า เพราะด้านผู้บริโภคมองที่มีจะเร่งให้เกิดความพึงพอใจ

เพราะฉะนั้นความสัมพันธ์เชิงอิทธิพลระหว่างคุณภาพของเว็บไซต์ย่อมมีผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าและการพูดปากต่อปากอิเล็กทรอนิกส์โดยตรง

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาอิทธิพลคุณภาพของเว็บไซต์ที่มีผลต่อความพึงพอใจของลูกค้า และการพูดปากต่อปากอิเล็กทรอนิกส์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร (Population) หมายถึงลูกค้าที่มีพฤติกรรมในการสั่งซื้อสินค้าผ่านเว็บไซต์ และอาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดอุบลราชธานี กับสนใจในการเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้โดยปราศจากเงื่อนไขจากแต่สันนิษฐานว่ามีจำนวนมากถึงร้อยละ 15 ที่สั่งซื้อสินค้าผ่านเว็บไซต์นอกนั้นสั่งซื้อสินค้าผ่าน line, shopee, facebook กับ Lazada (Deklum, 2022) และด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้วิจัยใช้กลุ่มลูกค้าร้อยละ 15 จากประชากรทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดอุบลราชธานีจำนวน 32,609 คนและอาศัยอยู่ใน 271 ชุมชนและหมู่บ้านจาก 12 ตำบล (ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับอำเภอเมืองอุบลราชธานี, <http://www.oic.go.th>.)

ขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample size) ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 กับความคลาดเคลื่อนไม่เกินร้อยละ 5 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 395 คนและนำไปสุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนจำนวนหมู่บ้านในแต่ละตำบลกับสุ่มตัวอย่างแบบสมัครใจให้ข้อมูล (กัญญสิริจันทร์เจริญ, 2554)

วิธีสุ่มตัวอย่าง (Random sampling) ผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนจำนวนตำบลทั้งหมดร้อยละ 25 และจับสลากรายชื่อตำบลตัวอย่างกับสุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนหมู่บ้านในแต่ละตำบลที่จับสลากได้ (วีระศักดิ์ จินารัตน์, 2564)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถามชนิดมาตรวัดหลายระดับแบ่งเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล จำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 2 สอบถามความเห็นเกี่ยวกับคุณภาพเว็บไซต์จำนวน 20 ข้อและเป็นข้อคำถามชนิดมาตรวัด 5 ระดับตามตัวเลข 1, 2, 3, 4 และ 5 มีความหมายกำกับว่า เห็นด้วยน้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มากและเห็นด้วยมากที่สุด

ตอนที่ 3 คำถามปลายเปิดให้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม จำนวน 1 ข้อ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์อิทธิพลขององค์ประกอบคุณภาพเว็บไซต์ที่มีผลต่อการพยากรณ์ความพึงพอใจและการพูดปากต่อปากอิเล็กทรอนิกส์ของลูกค้า ผู้วิจัยใช้สถิติวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบ Stepwise และนำเอาคะแนนมาตรฐานไปสร้างสมการพยากรณ์ รวมถึงใช้สถิติ Durbin-Watson ทดสอบความเป็นอิสระของค่าคลาดเคลื่อน ใช้สถิติ tolerance และ VIF ทดสอบความสัมพันธ์กันอย่างเหมาะสมของตัวแปรพยากรณ์กับใช้สถิติ Collinearity ทดสอบความเป็นพหุตัวแปร Multicollinearity (ยุทธ ไกยวรรณ, 2556)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง อิทธิพลของคุณภาพของเว็บไซต์ที่มีต่อความพึงพอใจของลูกค้าและการพูดปากต่อปากอิเล็กทรอนิกส์ สรุปผลดังนี้

องค์ประกอบคุณภาพเว็บไซต์ที่ส่งผลการทำนายต่อความพึงพอใจของลูกค้ามีอยู่ 3 องค์ประกอบได้แก่ ความปลอดภัย (.35, Sig. 000) การเข้าถึง (.32, Sig. 000) และความสะดวก (.18, Sig. 003) โดยมีสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวมกันที่ร้อยละ 62 กับความสามารถในการอธิบายความแปรปรวนรวมกันได้ที่ค่า $F = 161.71$ (Sig. 000) รวมถึงมีผลทดสอบความสัมพันธ์กันอย่างเหมาะสมของชุดตัวแปรเหตุตามค่า tolerance .34-.35 และค่า VIF ไม่เกิน 10 คือมีค่าระหว่าง 2.84-2.92 ตลอดจนมีค่า Collinearity ระหว่าง .02-.90 กับมีความคลาดเคลื่อนของตัวแปรเหตุเป็นอิสระต่อกันตามค่า Durbin-Watson = 1.76 คือไม่เกิน 2.50 แปลผลได้ว่าตัวแปรเหตุไม่มีปัญหา Multicollinearity และเมื่อนำเอาคะแนนมาตรฐานมาสร้างสมการพยากรณ์จะได้รูปของสมการต่อไปนี้

ความพึงพอใจของลูกค้า = .35 ความปลอดภัย +.32การเข้าถึง +.18 ความสะดวก ดังตารางที่ 1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 อิทธิพลองค์ประกอบคุณภาพเว็บไซต์ต่อความพึงพอใจของลูกค้า

Independent	Beta	t-test	Sig.	Collinearity
ค่าคงที่	-	3.88	.000	Tolerance .34-.35 VIF 2.84-2.92 Collinearity .02-.90 Durbin-Watson 1.76
ความปลอดภัย	.35	5.93	.000	
การเข้าถึง	.32	5.21	.000	
ความสะดวก	.18	2.96	.003	

R^2 .62, Std error .29, $F = 161.71$ Sig. 000

ผลวิจัยพบเพิ่มเติมอีกว่า องค์ประกอบคุณภาพเว็บไซต์และความพึงพอใจของลูกค้าส่งผลต่อการพยากรณ์การพูดปากต่อปากอิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และประกอบด้วย

ความพึงพอใจมีอิทธิพลร้อยละ 57 การเข้าถึงมีอิทธิพลร้อยละ 17 และความปลอดภัยมีอิทธิพลร้อยละ 13 นอกจากนั้นแล้วทั้งสามปัจจัยยังสามารถอธิบายความแปรปรวนร่วมกันได้ที่ค่า $F = 192.82$ (Sig. 000) รวมถึงมีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตามค่า R^2 ที่ .66 ตลอดจนมีผลทดสอบความเป็นอิสระของค่าความคลาดเคลื่อนตัวแปรเหตุตามค่า Durbin-Watson ที่ 1.93 กับมีความสัมพันธ์ของตัวแปรเหตุอย่างเหมาะสมตามค่า tolerance .35-.38 ค่า VIF 2.60-2.83 และค่า Collinearity .01-.95 แปลผลได้ว่าตัวแปรเหตุเป็นอิสระต่อกันและไม่มีปัญหา Multicollinearity ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 อิทธิพลองค์ประกอบคุณภาพเว็บไซต์ต่อการพูดปากต่อปากอิเล็กทรอนิกส์

Independent	Beta	t-test	Sig.	Collinearity
ค่าคงที่	-	-2.17	.030	Tolerance .35-.38 VIF 2.60-2.83 Collinearity .01-.95 Durbin-Watson 1.93
ความพึงพอใจ	.57	10.42	.000	
การเข้าถึง	.17	3.12	.002	
ความปลอดภัย	.13	2.30	.022	

R^2 .62, Std error .29, $F = 161.71$ Sig. 000

จากตารางผลวิจัยพบว่า ความพึงพอใจ การเข้าถึงและความปลอดภัยมีอิทธิพลต่อการพยากรณ์การพูดปากต่อปากอิเล็กทรอนิกส์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและยอมรับในสมมติฐานข้อที่ 5 กับเมื่อนำเอาคะแนนมาตรฐานมาสร้างสมการพยากรณ์จะได้รูปของสมการต่อไปนี้

การพูดปากต่อปากอิเล็กทรอนิกส์ = .57 ความพึงพอใจ + .17 การเข้าถึง + .13 ความปลอดภัย

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย อิทธิพลของคุณภาพของเว็บไซต์ที่มีต่อความพึงพอใจของลูกค้าและการพูดปากต่อปากอิเล็กทรอนิกส์ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

จากผลวิจัยที่ได้ชี้ชัดว่ามีปัจจัยสามประการที่ส่งผลให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจต่อคุณภาพเว็บไซต์ที่บริษัทนำมาใช้ โดยเฉพาะอิทธิพลของปัจจัยด้านความปลอดภัยและการเข้าถึงซึ่งเมื่อรวมกันเข้ามีผลต่อความพึงพอใจของลูกค้ามากกว่าร้อยละ 65 โดยเฉพาะเว็บไซต์ของบริษัทมีการตอบกลับอย่างทันทีตามความต้องการของลูกค้า หรือข้อมูลในเว็บไซต์ของบริษัทสามารถถ่ายโอนได้ทันที หรือการติดต่อทำธุรกรรมกับบริษัทผ่านเว็บไซต์ได้แล้วการเก็บรักษาไว้อย่างปลอดภัย และข้อมูลของลูกค้าที่ติดต่อผ่านเว็บไซต์บริษัทมีการเก็บรักษาไว้อย่างดี เช่นเดียวกับงานวิจัยของ

Tandon et al (2020) และ Zhou & Jia (2018) ได้สรุปไว้ว่าคุณภาพเว็บไซต์ที่สูงทำให้เกิดความพึงพอใจแก่ลูกค้าและทำให้เกิด e WOM เข้าออก อีกทั้งคุณภาพเว็บไซต์และความพึงพอใจของลูกค้ามีความสัมพันธ์ต่อกันโดยตรงและเชิงบวก และ Tandon et al (2020) แสดงให้เห็นว่าคุณภาพเว็บไซต์ในด้านความเป็นเพื่อนกับผู้ใช้ (User-Friend) ความน่าสนใจ (Attracting) การเข้าถึงง่าย (Easily Accessible) ทำให้ผู้ใช้แนะนำเว็บไซต์ต่อผู้อื่นอีก เรียกว่า e WOM ขณะที่การศึกษาวิจัยของ Zhou & Jia (2018) และ Giao et al (2020) อธิบายว่า คุณภาพเว็บไซต์มีผลกระทบโดยตรงต่อ e-WOM และความพึงพอใจของลูกค้าเป็นปัจจัยตัวเลขที่เชื่อมโยงระหว่างคุณภาพเว็บไซต์และ e WOM และการศึกษาของ Saleem et al (2022) ได้แสดงให้เห็นว่าคุณภาพเว็บไซต์ด้าน คุณภาพข้อมูล (Information Quality) คุณภาพระบบ (System Quality) และคุณภาพบริการ (Service Quality) มีผลโดยตรงต่อความพึงพอใจของลูกค้า (Customer Satisfaction) และ e WOM

นอกจากนี้แล้ว Yang et al (2015) อธิบายเว็บไซต์ (Website) ว่าเป็นสื่อออนไลน์ (Online Media) ที่บรรจุข้อมูล ในรูปแบบของควมมีชีวิต (Vitality) ภาพนิ่ง (Still Image) เสียง (Sound) และการเขียน (Writing) ที่เป็นการเชื่อมต่อด้วยสถิติหรือรูปแบบของเครือข่าย (Network) คุณภาพของเว็บไซต์ (Website Quality) เป็นผลจากการประเมินของผู้ใช้ (User) หลังจากการใช้เว็บไซต์จึงง่ายต่อการใช้ (Ease of Use) มีประโยชน์ (Usability) ระดับความน่าสนใจ (Level of Attractiveness) และความง่ายในการเข้าถึง (Easy Access) (Aslam et al., 2019) ดังนั้น การสร้างสรรค์คุณภาพเว็บไซต์จึงเป็นแนวทางในการปรับโฉมการรับรู้ของผู้บริโภค (Consumer Perception) ให้มีผลกระทบเชิงบวกโดยการสร้างการพูดปากต่อปากอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic-Word of Mount-eWOM) (Bilal et al., 2020) คุณภาพเว็บไซต์จึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้มีผลต่อจิตใจผู้บริโภค (Consumer Mind) ในการซื้อปิ้งออนไลน์ (Wicaksono & Ishak, 2022)

ดังนั้นการพัฒนาเว็บไซต์ให้เกิดได้ทั้งความปลอดภัย การเข้าถึงและความสะดวกช่วยให้บริษัทบริการลูกค้าได้ตรงกับความต้องการเสมอ

แนวทางสำหรับการพัฒนาการพูดปากต่อปากอิเล็กทรอนิกส์ว่าเป็นผลต่อเนื่องจากการพัฒนาความพึงพอใจรวมกับการเข้าถึงของเว็บไซต์และความปลอดภัย โดยเฉพาะการพัฒนา 1) ความพึงพอใจในการบริการเว็บไซต์ของบริษัท 2) ปรับปรุงระบบการติดต่อธุรกรรมกับบริษัทผ่านเว็บไซต์ที่ง่ายตรงคาดหวังของลูกค้า 3) การสร้างประสบการณ์ที่ตื่นเต้นในการใช้บริการเว็บไซต์ของบริษัท นอกจากนี้แล้วอาจจำเป็นต้อง 4) พัฒนาเว็บไซต์ของบริษัทสามารถเข้าถึงและมีการตอบกลับอย่างรวดเร็ว และเกี่ยวกับการพูดปากต่อปากอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Word-of-Mount: e WOM) เป็นการพูดข้อความทั้งเชิงบวกและเชิงลบที่เกิดจากประสบการณ์ของผู้บริโภคในการซื้อ

สินค้าหรือบริการ โดยเป็นการพูดคุยผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ต (Litvin et al., 2018) e WOM จึงเป็นแหล่งข้อมูลที่มีผลต่อการตั้งใจซื้อ (Purchase Intention) (Jalilvand & Samiei, 2012) ดังนั้น องค์กรธุรกิจจึงต้องสร้างเว็บไซต์ที่เป็นที่น่าสนใจ (Affiant) และเน้นกลยุทธ์ในการเข้าถึงเพื่อปรับปรุงคุณภาพเว็บไซต์ เพราะเว็บไซต์ที่มีคุณภาพเป็นเลิศ (Excellent Ability) จะเพิ่มการตั้งใจในการซื้อของผู้ใช้ (User's Intention to Purchase) (Wang et al. 2015) นอกจากนี้การเพิ่มคุณภาพเว็บไซต์จะนำไปสู่ความพึงพอใจของผู้ใช้และดึงดูดผู้ซื้อรายใหม่ให้กลับมาใช้อีก (Bai et al., 2008) รวมไปถึง การพูดปากต่อปาก (Word-of-Mount) เป็นกระบวนการตลาดทางปาก (Marketing Process) โดยการเขียน (Writing) หรือผ่านทางเครื่องมือการสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Communication Tool) จึงมีความสัมพันธ์ต่อประสบการณ์หลังการซื้อ (Post-Purchase Experience) การพูดปากต่อปากเป็นพลังมหาศาลที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมซื้อ (Buying Behavior) ของลูกค้าหรือผู้บริโภค (Tandon et al 2020) ส่วนการพูดปากต่อปากอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Word of Mount- e WOM) เป็นการพูดปากต่อปากทางพื้นที่ไซเบอร์ (Ciber Space) หรือโลกดิจิทัล e WOM จึงบรรลุด้วยการแสดงออกเชิงบวกหรือเชิงลบที่เป็นรูปแบบของการสื่อสารการตลาด (Marketing Communication) ที่มีศักยภาพต่อผู้บริโภคผ่านสื่อสังคม (Aslam et al., 2019) ดังนั้น กระบวนการตลาด e WOM สามารถทำได้ง่ายเนื่องจากใช้เวลาสั้นและไม่มีข้อจำกัด (Kuo & Nakhata, 2019)

ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพเว็บไซต์มีความจำเป็นต้องตระหนักถึงความต้องการของลูกค้า และปรับปรุงระบบรวมไปถึงกระบวนการทำงานของเว็บไซต์ให้สอดคล้องกับความพึงพอใจของลูกค้า ทั้งนี้เพื่อให้ได้เสียงตอบรับกลับคืนมาในเชิงบวกมากขึ้น

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากข้อค้นพบที่สำคัญของงานวิจัยมีข้อเสนอแนะแก่เจ้าของธุรกิจร้านค้าที่ดำเนินการทำธุรกรรมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สามารถนำเอาผลวิจัยได้ไปพัฒนาตามแนวทางต่อไปนี้

1. แนวทางพัฒนาความปลอดภัย ประกอบด้วย

1.1 พัฒนาระบบการจัดการข้อมูลของลูกค้าที่ติดต่อผ่านเว็บไซต์บริษัทให้มีการเก็บรักษาไว้อย่างดี

1.2 ปรับปรุงนโยบายบริษัทผ่านเว็บไซต์มีความชัดเจนและถูกต้อง

1.3 สร้างรูปแบบการติดต่อทำธุรกรรมกับบริษัทผ่านเว็บไซต์ได้แล้วการเก็บรักษาไว้อย่างปลอดภัย

1.4 ฝึกอบรมผู้ขายสามารถเก็บข้อมูลการติดต่อกับบริษัทได้ด้วยตนเอง

2. แนวทางพัฒนาความสะดวก ประกอบด้วย

- 2.1 พัฒนาระบบการใช้เว็บไซต์ง่ายในการค้นหาโดยมีการเสนอวิธีการใช้อย่างดี
- 2.2 ศึกษาและพัฒนาลักษณะการใช้งานของเว็บไซต์ง่ายและเข้าใจในการใช้
- 2.3 พัฒนาเว็บไซต์ในการเข้าถึงและเชื่อมโยงกับเว็บอื่นๆได้
- 2.4 สร้างรูปแบบการใช้งานเว็บไซต์ปลอดภัยและรักษาความลับของผู้ใช้งาน

3. แนวทางพัฒนาการเข้าถึง ประกอบด้วย

- 3.1) ศึกษาและพัฒนาเว็บไซต์ของบริษัทที่มีการตอบกลับอย่างทันทีตามความต้องการของลูกค้า
- 3.2 ศึกษาและพัฒนาระบบการจัดการข้อมูลในเว็บไซต์ของบริษัทสามารถถ่ายโอนได้ทันที
- 3.3 ศึกษาและพัฒนาเว็บไซต์ของบริษัทสามารถติดต่อทำธุรกรรมได้ง่ายและสะดวก
- 3.4 ศึกษาและพัฒนาเว็บไซต์ของบริษัทสามารถเข้าถึงและมีการตอบกลับอย่างรวดเร็ว

4. แนวทางพัฒนาความพึงพอใจของลูกค้า ประกอบด้วย

- 4.1 ศึกษาและพัฒนารูปแบบการสร้าง ความพึงพอใจในการบริการเว็บไซต์ของบริษัท
- 4.2 ศึกษาและพัฒนาการติดต่อธุรกรรมกับบริษัทผ่านเว็บไซต์ได้ง่ายกว่าที่ข้าพเจ้าคาดหวังไว้
- 4.3 ศึกษาและทดลองการสร้างประสบการณ์ที่ตื่นเต้นในการเข้าใช้บริการเว็บไซต์ของบริษัท
- 4.4 ศึกษาและพัฒนาความพึงพอใจเมื่อใช้เว็บไซต์ของบริษัท

นอกจากนี้แล้วยังสามารถนำไปพัฒนางานวิจัยได้ทั้งการวิจัยแบบมีส่วนร่วมและงานวิจัยเชิงปฏิบัติตามแนวทางที่ได้นำเสนอไว้แล้ว

เอกสารอ้างอิง

- วีระศักดิ์ จินารัตน์. (2564). *ระเบียบวิธีวิจัยสมัยใหม่*, พิมพ์ครั้งที่ 1; อุบลราชธานี, ยงสวัสดิ์ อินเตอร์กรุป จำกัด.
- วีระศักดิ์ จินารัตน์. (2564). *มาตรฐานงานวิจัยเชิงปริมาณและการพัฒนา*, พิมพ์ครั้งที่ 1; อุบลราชธานี, ยงสวัสดิ์ อินเตอร์กรุป จำกัด.

- สมบัติ ห้ายเรือคำ. (2558). การพัฒนาแบบสอบถามและแบบวัดทางจิตวิทยา, *วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 3(1), 35-48.
- หัสพร ทองแดง พิศุทธิภา เมธีกุล สมคิด พุ่มวงศ์ และแพรว สมบัติใหม่. (2559). การวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลการวิเคราะห์สำหรับนักวิจัยพฤติกรรมศาสตร์, *วารสารวิชาการการตลาดและการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี*, 3(2), 13-36.
- Alturise, F., Alshmrany, S., Alkhalifah, T., and Alkhalaf, S. (2022). *Factors Influencing the Acceptance of Mobile Learning in K-12 Education in Saudi Arabia: Towards a shift in the Saudi Education System vis-à-vis Saudi 2030 Vision*. <https://doi.org/10.3991/ijim.v16i01.25671>.
- Alazzam, M.B., et al., Trust in stored data in EHRs acceptance of medical staff: using UTAUT2. *International Journal of Applied Engineering Research*, 11(4), 2737-2748..
- Bartholomew, S.R., Reeve. E., Veon, R., Goodridge, W. (2017). Relationships between access to mobile devices, student self-directed learning, and achievement. *Journal of technology Education*, 29(1), 2.
- Bagaskara, S.A., Wibowo, A.T., Izzuddin, M.A., Milad, M.K., Rr. Diah, N.S., Taufik, Mujib, R., & Arifin, S. (2022). Software Quality Testing in Mobile Application (ArabEasy). *Based on the PACMAD Model*, 16(10), 4-24.
- Candela, M., Luconi, V., & Vecchio, A. (2020). *Impact of the COVID-19 pandemic on the Internet latency: A large-scale study*. *Computer Networks*, 182.
- Effenberger, M., Kronbichler, A., Shin, J. I., Mayer, G., Tilg, H., & Perco, P. (2020).
- Dmour, H.A., Alshurideh, M., & Shishan, F. (2014). The Influence of Application Quality and Attributes on the Continuance Intention of Mobile Shopping. *Life Science Journal*, 11(10), 172-181
- Dolzich, E, Dmitrichenkova. S, & Ibrahim. M.K. (2021). Using M-Learning Technology in Teaching Foreign Languages: A Panacea during COVID-19 Pandemic Era. *Int J. Interact. Mob. Technol.*, 15(15), 20-34.

- Fu, Q-K., & G.-J. Hwang. (2016). Trends in mobile technology-supported collaborative learning: A systematic review of journal publications from 2007 to 2016. *Computers & Education*, 129-143.
- Fang, Y., Chiu, C., & Wang, E. (2011). Understanding customers' satisfaction and repurchase intentions: an integration of IS success model, trust, and justice. *Internet Research*, 21(4), 479-503.
- Hosseini, Z., Hytonen, K., & Kinnunen, J. (2022). Technological Pedagogical Content Design (TPCD) for a User-centered Website: A Case Study in Finland. *Journal of E-LEARNING and knowledge society*, 18(1), 45-58.
- Harrison, R, Flood. D, & Duce. D. (2013). Usability of mobile Applications: literature review and rationale for a new usability model, 1-16.

การพัฒนาคุณลักษณะการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติ
ทางธรรมชาติโดยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา
DEVELOPMENT OF NATURAL DISASTER AWARENESS AND
SELF-DEFENSE CHARACTERISTICS BY THE PROCESS
OF ENVIRONMENTAL STUDIES

¹เลเกีย เขียวดี, ²วัชร ศรีทา และ ³ขวัญชัย ขั้วนา

¹Lakia Khieodi, ²Wachira Srita and ³Khwanchai Khuana

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ประเทศไทย

Kamphaeng Phet Rajabhat University, Thailand

¹kiageocmu@gmail.com

Received: January 6, 2023; **Revised:** February 22, 2023; **Accepted:** March 31, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ การพัฒนาคุณลักษณะการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา 2) เพื่อศึกษาผลการพัฒนาคุณลักษณะการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหนองกองพิทยาคม โรงเรียนบ้านสุวรรณภูมิ และโรงเรียนชุมชนบ้านเขาแก้ว จังหวัดกำแพงเพชร โรงเรียนละ 1 ห้องเรียน รวมจำนวน 126 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ข้อสอบก่อน-หลังเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาคุณลักษณะการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา อยู่ในระดับสูงที่สุด ได้แก่ 5 เรื่อง ดังนี้ อุทกภัย วาตภัย ภัยแล้ง แผ่นดินไหว ไฟป่า 2. ผลการทดสอบก่อนและหลังการจัดเรียนรู้การพัฒนาคุณลักษณะการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติโดยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาของนักเรียน พบว่า มีค่าเฉลี่ยก่อนเข้า

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

²นักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ร่วมกิจกรรมเท่ากับ 8.37 คะแนน และหลังเข้าร่วมกิจกรรม 16.43 คะแนน คะแนนหลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ ความพึงพอใจของกระบวนการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยภาพรวมมีความพึงพอใจในระดับมาก ข้อที่มีความพึงพอใจสูงสุด ได้แก่ การจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาน่าสนใจมาก รองลงมา การจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาทำให้ผ่อนคลาย และการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

คำสำคัญ : ภัยธรรมชาติ, ภัยพิบัติ, สิ่งแวดล้อม, สิ่งแวดล้อมศึกษา

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the problems and needs for the development of awareness and self-prevention characteristics from natural disasters by the process of environmental studies., and 2) to study the results of the development of awareness and self-protection characteristics from natural disasters by the process of environmental studies . The sample groups used in the research study were secondary school year 1 student at Nong Kong Pittayakom School, Ban Suwannabhum School and Chumchon Ban Khaokaew School, Kamphaeng Phet Province, 1 classroom per school totally 126 students that obtained by random stratification. Research tools were questionnaire and pre-post exam. The statistics used to analyze the data were percentage, mean and standard deviation. The results showed that: 1) the problems and needs for the development of awareness and self-prevention characteristics from natural disasters by the process of environmental studies at the highest level, including 5 issues: floods, storms, droughts, earthquakes, and forest fires. 2) The results of the test before and after learning to develop characteristics of awareness and self-protection from natural disasters by the environmental studies of students were found that. There was an average of 8.37 points before participating in the activity and 16.43 points after participating in the activity. The score after participating in the activity is higher than before participating in the activity. As statistically significant at the .05 level. Satisfaction with the process of environmental studies activities. Overall, they were satisfied at a high level, the highest satisfaction were: environmental studies activities was very interesting followed by organizing environmental studies activities that made people relax and organizing environmental education activities is a student-centered activity.

Keywords : Natural disaster, Disaster, Environment, Environment studies

บทนำ

ปัจจุบันเป็นที่ทราบกันดีว่าปัญหาเกี่ยวกับภัยพิบัติทางธรรมชาติเป็นปัญหาสำคัญที่นำไปสู่การก่อให้เกิดการสูญเสียทั้งชีวิต และทรัพย์สิน รวมถึงผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ ที่ส่งผลกระทบในวงกว้างต่อประเทศไทยและต่อโลก ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรของมนุษย์อย่างไม่ประหยัดและขาดความสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมเป็นสาเหตุของและปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติ อันส่งผลกระทบต่อคนจำนวนมาก ซึ่งสภาการณ์ดังกล่าว ไม่เป็นที่พึงปรารถนาและควรมีการกระทำบางอย่างเพื่อแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น ปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ดิน แร่ธาตุ สัตว์ และพืช และปัญหาเสื่อมโทรมของคุณค่าสิ่งแวดล้อมรอบตัวมนุษย์เช่น ดิน น้ำ อากาศ เป็นต้น รวมถึงปัญหาความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศตามธรรมชาติ ตลอดจนปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมอันมีสาเหตุมาจากการกระทำของมนุษย์ การเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็ว (ศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ, กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย, 2562)

ปัญหาทางกายภาพหรือภัยพิบัติต่าง ๆ ทั้งในประเทศไทยและภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก อาทิ แผ่นดินไหว สึนามิ อุทกภัย ตลอดจนภัยพิบัติอื่น ๆ ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งโดยตรง และโดยอ้อมต่อมวลมนุษย์ ลักษณะการเปลี่ยนแปลงมีตั้งแต่การเกิดขึ้นอย่างช้า ๆ ไปจนถึงการเกิดอย่างฉับพลันและรุนแรง ซึ่งเป็นอันตรายต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของสิ่งมีชีวิต จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติทางธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติในโลกต่าง ๆ เพื่อจะได้ปรับ วิถีชีวิตให้สอดคล้องกับสถานะในขณะนี้ หากพูดถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม คนส่วนใหญ่มักมองถึงการตัดต้นไม้ทำลายป่า ปัญหาน้ำเน่าเสียหรือมลภาวะเป็นพิษ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคม พร้อมทั้งร่วมกันหาแนวทางแก้ไข เช่น การรณรงค์ไม่ให้มีการเผาขยะ การปลูกป่าทดแทน หรือปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชนในการร่วมกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในรูปแบบต่างๆ ซึ่งเป็นการมองที่ตัวปัญหาและหาแนวทางแก้ไขที่อาจมองข้ามสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมเหล่านั้น การนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้สนองความต้องการในการดำรงชีวิตมากยิ่งขึ้นทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ ซึ่งบางครั้งเกินความจำเป็น จนทำให้ระบบนิเวศต่าง ๆ เสียสมดุล ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม ร่อยหรอ หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงจนไม่สามารถเอื้อประโยชน์ได้เช่นเดิม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหาวิธีการ หรือมาตรการในการป้องกันการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติที่ทำให้เกิดผลกระทบที่เป็นรูปธรรมชัดเจนต่อมนุษย์อย่างใหญ่หลวง ยกตัวอย่าง คือ น้ำท่วม และภัยแล้ง รวมไปถึงภัยต่าง ๆ ที่ตามมาอย่างต่อเนื่องการปลูกฝังให้เยาวชนของชาติมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์หวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมถึงรู้เท่าทันถึงภัยธรรมชาติ จึงถือว่าเป็นเรื่องสำคัญที่ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาควบคู่ไปกับการเรียนในห้องเรียน การเกิดปรากฏการณ์□ต□างๆในธรรมชาติไม่□ว□จะเป□น แผ□นดินไหว ภัยร□อน ภัยหนาว ฯลฯ เหล□านี้แต่□ละครั้งนำมาซึ่งความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินของมนุษย์□เป□นอย□างมาก ยิ่งมนุษย์□พยายามที่จะเรียนรู้□ศึกษาถึงปรากฏการณ์□ธรรมชาติมากเท□ใด ยิ่งพบว□าธรรมชาตินั้นยิ่งมีความยิ่งใหญ□ สุดที่มนุษย์□จะสามารถควบคุมได้□ หนทางเดียวที่ดีที่สุด พึงกระทำตอนนี้คือพยายามเรียนรู้

□ธรรมชาติของภัยต□างๆเหล□านี้แล□วหาทางป□องกันและลดความเสียหายที่จะเกิดจากภัยธรรมชาติ ต□างๆเหล□านี้ให้□มากที่สุด (ภูเวียง ประคำมินทร์, 2562)

การจัดกิจกรรมค่ายสร้างสรรค์ นับเป็นรูปแบบหนึ่งของกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียนที่เอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างจากการเรียนการสอนในห้องเรียน กล่าวคือ การจัดค่ายเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นช่วงระยะเวลาที่ผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์ร่วมกับเพื่อน ๆ เป็นหมู่คณะ การจัดการค่ายจะแตกต่างจากการจัดกิจกรรมในห้องเรียน คือ การเปลี่ยนวิธีการรับความรู้เปลี่ยนสถานที่เรียนรู้เปลี่ยนบริบทของการเรียนรู้จากการเรียนรู้อยู่จากตำราเรียนและครู ไปสู่การเรียนรู้จากสถานการณ์ ประสบการณ์จริงในอีกหลายมิติ และที่สำคัญส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติได้ด้วยตนเอง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์ เชื่อมโยงองค์ความรู้ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากยิ่งขึ้นและมีส่วนส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความแตกต่างจากสภาพห้องเรียนปกติ นักเรียนมีความสุข และสนุกกับการเรียนรู้ (กองงานผู้บริหาร, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2565)

การตระหนักถึงคุณลักษณะการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ ของนักเรียนในยุคสมัยนี้ ค่อนข้างมีน้อยจากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา โดยลงพื้นที่สอบถามการปฏิบัติตน เมื่อเกิดภัยพิบัติในลักษณะต่างๆ นักเรียนยังไม่สามารถอธิบายได้ชัดเจน หรือมีคำตอบที่ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ จึงจำเป็นต้องให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ ให้มากขึ้น จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564) ของประเทศไทย พบว่าในปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศกำลังเสื่อมโทรม และกลายเป็นจุดอ่อนในการรักษาพื้นฐานของการผลิต, บริการ และการใช้ชีวิตอย่างยั่งยืน มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมากเพื่อการพัฒนา ส่งผลให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง พื้นที่ป่าได้หมดลง และความหลากหลายทางชีวภาพถูกคุกคาม มีความเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำในอนาคต ยิ่งไปกว่านั้น ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้เพิ่มขึ้นพร้อมกับการเติบโตทางเศรษฐกิจและการทำให้กลายเป็นเมือง ปัญหาทั้งหมดเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและเพิ่มความเสียหายทางเศรษฐกิจมากขึ้น

ผู้วิจัยในฐานะเป็นอาจารย์ผู้สอนในโปรแกรมวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร เล็งเห็นความสำคัญของเรื่องดังกล่าว จึงมุ่งที่จะดำเนินการจัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมที่พัฒนาทั้งตัวผู้เรียนและเยาวชนกลุ่มอื่น ๆ ในชุมชน ซึ่งมุ่งผลให้เกิดแก่นักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ขึ้นเพื่อให้นักศึกษาและประชาชนทั่วไปตระหนักและเห็นคุณค่าของการรับรู้ และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการการพัฒนาคุณลักษณะการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา
2. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาคุณลักษณะการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยการพัฒนาคุณลักษณะการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยมี 2 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการการพัฒนาคุณลักษณะการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา มีขั้นตอนการดำเนินงานออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาปัญหาและความต้องการการพัฒนาคุณลักษณะการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา ดำเนินการดังนี้

1.1 แหล่งข้อมูล ได้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนหนองกองพิทยาคม โรงเรียนบ้านสุวรรณภูมิ และโรงเรียนชุมชนบ้านเขาแก้ว จังหวัดกำแพงเพชร

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความต้องการพัฒนาคุณลักษณะการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยชื่อ นามสกุล โรงเรียน

ตอนที่ 2 เป็นคำถามแบบให้ผู้ตอบแบบสอบถามโดยเลือก 5 อันดับแรกที่ต้อง การให้พัฒนาคุณลักษณะการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยการนำเสนอหน่วยการเรียนรู้ 8 หน่วยการเรียนรู้ ดังนี้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 วาดภัย, หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 อุทกภัย, หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ภัยแล้ง, หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 พายุฝนฟ้าคะนอง, หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 แผ่นดินไหว, หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 ดินถล่ม, หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 ไฟป่า และ หน่วยการเรียนรู้ที่ 8 สึนามิ

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการหาค่าความถี่ที่มีการเลือกมากที่สุด ดังนี้ 1) ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ 2) นำข้อมูลที่มีความถี่มากที่สุด 5 อันดับมาจัดทำอุปกรณ์สื่อการสอนในรูปแบบค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา

2. การสร้างสื่อการสอนและการจัดค่ายวิชาการคุณลักษณะการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา

2.1 แหล่งข้อมูล ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ด้านการสร้างสื่อการสอนและการจัดค่ายวิชาการ

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ อุปกรณ์สื่อการสอนในรูปแบบค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธี/โปรแกรม Microsoft Excelเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และหาร้อยละ (Percentage) และ

ข้อมูลเกี่ยวกับความเหมาะสมของอุปกรณ์สื่อการสอนในรูปแบบค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา และข้อสอบก่อนเรียนและหลังเรียน วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาผลการพัฒนาคุณลักษณะการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา

1. ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้การพัฒนาคุณลักษณะการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา

1.1 แหล่งข้อมูล ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหนองกองพิทยาคม โรงเรียนบ้านสุวรรณภูมิ และโรงเรียนชุมชนบ้านเขาแก้ว จังหวัดกำแพงเพชร รวมจำนวน 126 คน

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบทดสอบ แบ่งเป็น 2 ชุด คือแบบทดสอบก่อนได้รับการสิ่งแวดล้อมศึกษาและแบบทดสอบหลังได้รับการสิ่งแวดล้อมศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยพิจารณาจากหน่วยในการจัดกิจกรรมซึ่งเป็นแบบทดสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมซึ่งเป็นนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหนองกองพิทยาคม โรงเรียนบ้านสุวรรณภูมิ และโรงเรียนชุมชนบ้านเขาแก้ว จังหวัดกำแพงเพชร และแบบทดสอบคุณลักษณะการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา วิเคราะห์โดยการ คัดค่าคะแนนรายบุคคล หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา สรุปผลดังนี้

1. สภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาคุณลักษณะการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติโดยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา อยู่ในระดับสูงที่สุด ได้แก่ 5 เรื่อง ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงหน่วยการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ต้องการให้การพัฒนาคุณลักษณะการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยกระบวนการจัดกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา

หน่วยการเรียนรู้	เรื่อง	จำนวนคน (N)	ร้อยละ
1	วาตภัย	8	14.55
2	อุทกภัย	9	16.36
3	ภัยแล้ง	7	12.73
4	พายุฝนฟ้าคะนอง	5	09.09
5	แผ่นดินไหว	7	12.73
6	ดินถล่ม	3	5.45
7	ไฟป่า	7	12.73

หน่วยการเรียนรู้	เรื่อง	จำนวนคน (N)	ร้อยละ
8	สันามิ	5	9.09
9	ภูเขาไฟ	4	7.27
ครูผู้สอน 1 คนสามารถเลือกได้ 5 หน่วยการเรียนรู้		55	100

จากตารางที่ 1 ในการพิจารณาคำความถี่ตามจำนวนการเลือกหน่วยการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนหมวดสังคมศึกษา ต้องการให้การพัฒนาคุณลักษณะการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยกระบวนการจัดกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยหน่วยการเรียนรู้ที่ถูกเลือกมากที่สุดคือ หน่วยที่ 2 อุทกภัย มีค่าคะแนนเท่ากับ 9 คิดเป็นร้อยละ 16.36 รองลงมาคือหน่วยที่ 1 วาตภัย มีค่าคะแนนเท่ากับ 8 คิดเป็นร้อยละ 14.55 หน่วยที่ 3 ภัยแล้ง หน่วยที่ 5 แผ่นดินไหว และหน่วยที่ 7 ไฟป่า มีค่าคะแนนเท่ากับ 7 คิดเป็นร้อยละ 12.73

2. ผลการทดสอบก่อนและหลังการจัดเรียนรู้การพัฒนาคุณลักษณะการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติโดยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาของนักเรียน พบว่า มีค่าเฉลี่ยก่อนเข้าร่วมกิจกรรมเท่ากับ 8.37 คะแนน และหลังเข้าร่วมกิจกรรม 16.43 คะแนน ดังนั้นคะแนนหลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการทดสอบเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการจัดเรียนรู้การพัฒนาคุณลักษณะการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติโดยกระบวนการจัดกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา

การทดสอบ	n	$\bar{X}$	S.D.
ก่อนเรียน	126	8.37	1.65
หลังเรียน	126	16.43	1.55

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหนองกองพิทยาคม โรงเรียนบ้านสุวรรณภูมิ และโรงเรียนชุมชนบ้านเขาแก้ว ทั้งหมดจำนวน 126 คน ก่อนและหลังการจัดเรียนรู้การพัฒนาคุณลักษณะการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยกระบวนการจัดกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.37 คะแนน และ 16.43 คะแนน ตามลำดับ มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานก่อนเรียน เท่ากับ 1.65 และ มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานหลังเรียน เท่ากับ 1.55

3. ความพึงพอใจของกระบวนการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยภาพรวมมีความพึงพอใจในระดับมาก ข้อที่มีความพึงพอใจสูงสุด ได้แก่ การจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาน่าสนใจมาก รองลงมา การจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาทำให้ผ่อนคลาย และการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจของกระบวนการจัดกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา (N = 126)

ประเด็นคำถาม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. การจัดกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษาน่าสนใจมาก	4.26	0.73	มาก
2. การจัดกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษาทำให้รู้สึกไม่เบื่อหน่าย	4.13	0.68	มาก
3. การจัดกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษาทำให้ตื่นตัวกับปัญหาใหม่ ๆ ที่ท้าทาย	4.06	0.63	มาก
4. การจัดกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษาทำให้เกิดความสนุกสนาน	3.90	0.75	มาก
5. การจัดกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษาส่งเสริมทักษะที่หลากหลาย	4.00	0.83	มาก
6. การจัดกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษาทำให้คนกล้าแสดงออก	3.86	0.73	มาก
7. การจัดกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษาทำให้เกิดความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์	3.76	0.81	มาก
8. การจัดกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษาทำให้ผ่อนคลาย	4.16	0.69	มาก
9. การจัดกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.16	0.69	มาก
10. การจัดกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษาทำให้มีความสุขเมื่อได้เข้าร่วมกิจกรรม	4.03	0.71	มาก
รวม	4.03	0.72	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนที่มีความพึงพอใจของกระบวนการจัดกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยภาพรวมมีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.72) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้อมีความพึงพอใจในระดับมาก และข้อที่มีความพึงพอใจสูงสุด ได้แก่ ข้อ 1 การจัดกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษาน่าสนใจมาก ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.73) รองลงมา ได้แก่ ข้อ 8 และ ข้อ 9 การจัดกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษาทำให้ผ่อนคลาย และการจัดกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีค่าเท่ากัน ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.69) และข้อที่นักเรียนมีความพึงพอใจต่ำสุด ได้แก่ ข้อ 6 การจัดกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษาทำให้คนกล้าแสดงออก ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 0.81)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. สภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาคุณลักษณะการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติโดยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา อยู่ในระดับสูงที่สุด ได้แก่ 5 เรื่อง ดังนี้ อุทกภัย วาตภัย ภัยแล้ง แผ่นดินไหว ไฟป่า ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานการณ์ในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับเรื่องภัยทางธรรมชาติมีความสำคัญจำเป็นในการดำเนินชีวิตสำหรับนักเรียนหรือบุคคลทั่วไปเพื่อรับรู้และการนำความรู้ไปปรับ

ใช้ให้เกิดประโยชน์และเกิดความปลอดภัย สอดคล้องกับแนวคิดของ เสรี วรวงษ์ (2565 : 161) ระบุว่าจากสถานการณ์ปัจจุบัน วิกฤตที่กำลังเกิดขึ้นกับภาวะการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ 21 บางครั้งทำให้เราได้ทราบถึงสถานการณ์ที่เลวร้ายซึ่งกำลังคืบคลานเข้ามาใกล้ตัวเรามากขึ้น ซึ่งแต่เดิมความสนใจต่อสถานการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมสำหรับประชาชนทุกคนทั่วทั้งโลกอาจดูเหมือนน้อยมากแต่เมื่อเกิดปัญหาภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบัน ทำให้เราได้เผชิญกับสถานการณ์ต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมดังกล่าวถ้าจะให้เห็นจริงตัวอย่างเช่น ปัญหาโลกร้อนขึ้น (Global warming) ปัญหาภัยจากความหนาวเย็น และภัยจากพายุที่รุนแรงมากขึ้นจากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้ทุกประเทศทั่วโลกต้องเริ่มให้ความสำคัญต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น และสอดคล้องกับ ภาสินี เปี่ยมพงศ์สาน (2548) ระบุว่า การสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นกระบวนการทางการศึกษาเพื่อพัฒนาประชากร ให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมให้มีความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม และจิตสำนึกในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ มุ่งพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้มีความชำนาญเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และสามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างประสานสอดคล้องกับธรรมชาติได้

2. ผลการทดสอบก่อนและหลังการจัดเรียนรู้การพัฒนาคุณลักษณะการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติโดยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาของนักเรียน พบว่า มีค่าเฉลี่ยก่อนเข้าร่วมกิจกรรมเท่ากับ 8.37 คะแนน และหลังเข้าร่วมกิจกรรม 16.43 คะแนน คะแนนหลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษามีคุณลักษณะการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติที่สูงขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นตอบสนองต่อความต้องการและความสนใจของนักเรียน อีกทั้งกิจกรรมมีความหลากหลาย น่าสนใจ มีความสนุกสนานทำให้ผ่อนคลายและทำให้นักเรียนกล้าแสดงออกทางด้านความคิดและการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับ วันชนะ ปานสุวรรณภรณ์ และคณะ (2559 : 25-42) ได้ทำการวิจัย กิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์เพื่อพัฒนาทักษะการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2558 โรงเรียนสิงห์บุรี ผลการวิจัยพบว่าการสร้างกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์เพื่อพัฒนาทักษะการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียน มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเลขคณิตเท่ากับ 4.77 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.00 ความสามารถในการให้เหตุผลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับ สอดคล้องกับ อุกฤต ฑิงาม และคณะ (2559 : 209-223) ได้ทำการวิจัย เรื่องการพัฒนากิจกรรม ค่ายเยาวชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยใช้กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า หลังจัดกิจกรรมค่ายเยาวชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยใช้กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาเยาวชนมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ และทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสูงกว่าก่อนจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีส่วนร่วมกิจกรรมค่ายเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับ อรุณศรี ไชโยและคณะ (2565 : 1055-1056) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเรื่องอยู่อย่างแบบพอเพียงและเศรษฐกิจชุมชน โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปประกอบ

กลุ่มร่วมมือแบบ STAD สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เพราะการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือรูปแบบ STAD เป็นการจัดรูปแบบที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การสร้างความสนใจ ผู้เรียนกำหนดสถานการณ์ หรือให้ผู้เรียนได้ออกแบบทางความคิดสร้างสรรค์ ทำให้ผู้เรียนแสดงความรู้เดิมที่นักเรียนมีอยู่ออกมา ซึ่งจะส่งผลต่อการวางแผนการนำเสนอแนวคิด การทำงานร่วมกัน และรวมไปถึงการตรวจสอบและรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง มีการจัดลำดับขั้นตอนในการศึกษาค้นคว้า นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์ แปลผล ตอบคำถาม และออกแบบการนำเสนอ ร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับเนื้อหาในเรื่องนั้นๆ ทำแบบทดสอบเพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจ กระตุ้นให้ผู้เรียนเข้าใจในเนื้อหาของการเรียนมากยิ่งขึ้น ซึ่งการนำเสนอข้อมูลที่เรียนผ่านการใช้ผังมโนทัศน์จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถถ่ายโอนการเรียนรู้ได้ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยภาพรวมมีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.72) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดขึ้นนั้นตรงกับความต้องการของนักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง นำไปสู่การออกแบบกิจกรรมค่ายที่มีความหลากหลาย สนุกสนาน กล้าแสดงออกและการมีส่วนร่วมในกิจกรรม สื่อที่ใช้มีความสวยงาม เหมาะสม สอดคล้องกับนิภาพร ทองสะอาด (2565 : 1843-1844) ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิคจิกซอร์วกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง ประชาธิปไตยใบเล็ก โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่นำความรู้ จากองค์ประกอบย่อยรวมเป็นองค์ความรู้หลักช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนมีความรับผิดชอบในส่วนที่ตนเองได้รับมอบหมายจนเชี่ยวชาญ เพื่อถ่ายทอดให้สมาชิกในกลุ่มเข้าใจ เป็นการส่งเสริมความมั่นใจและการกล้าแสดงออก ช่วยกระตุ้นความสนใจของนักเรียนให้มีความอยากรู้ อยากรเรียนมีความสามัคคีในหมู่คณะมีความเอาใจใส่ต่อการเรียนมากขึ้น อีกทั้งครูผู้สอนได้สอดแทรกจัดกิจกรรมให้เกิดความสนุกสนาน น่าสนใจ ใช้เวลาสั้น นักเรียนจึงไม่เบื่อหน่ายที่จะเรียนและได้ฝึกฝนและพัฒนาทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นการส่งเสริมให้เกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาคุณลักษณะการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ 1) ได้ทราบข้อมูลสภาพและปัญหาการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติของนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) ได้กระบวนการในการสิ่งแวดล้อมศึกษาสำหรับพัฒนานักเรียน และ 3) ทราบถึงผลการพัฒนาคุณลักษณะการรับรู้และป้องกันตนเองจากภัยพิบัติทางธรรมชาติของนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผ่านกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงมหาดไทย, กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2556). *การลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย. (2564). *คลังความรู้ภัยพิบัติทางธรรมชาติ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://ndwc.disaster.go.th/cmsdetail.ndwc-9.283/26675/>. [สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2565]
- กองงานผู้บริหาร. (2565). *คู่มือการจัดค่ายกิจกรรม*. (ออนไลน์). กลุ่มงานสื่อสารองค์การและกิจกรรมเพื่อสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. เข้าถึงได้จาก : http://executive.nida.ac.th/2015/images/pdf/camp_mannaul.pdf [สืบค้นเมื่อ วันที่ 23 มีนาคม 2565]
- นิภาพร ทองสะอาด. (2565). การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกลุ่มร่วมมือเทคนิคจิซอร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่องประชาธิปไตยใบเล็ก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. *วารสารพุทธศาสตร์ มจร อุบลราชธานี*. 5(1), 1835-146.
- ภาสินี เปี่ยมพงศ์สาน. (2548). *สิ่งแวดล้อมศึกษา*. กรุงเทพฯ: ธรรมดาเพรส.
- ภูเวียง ประคำมินทร์. (2564). *ภัยธรรมชาติ (Natural Disaster)*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://earthquake.tmd.go.th> [สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2565]
- วันชนะ ปานสุวรรณภรณ์. (2559). *กิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์เพื่อพัฒนาทักษะการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2558 โรงเรียนสิงห์บุรี*. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*. 11(33), 25-42.
- เสรี วรวงษ์ . (2557). *สิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน : Environmental and Sustainable Development*. *วารสารบูรณาการศาสตร์*. 1 (1), 161-176.
- อุกฤต ธีงาม. (2559). *การพัฒนากิจกรรมค่ายเยาวชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยใช้กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา*. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. 10(4), 209-223.
- อรุณศรี ไชโยและคณะ. (2565). *การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเรื่องอยู่อย่างแบบพอเพียงและเศรษฐกิจชุมชน โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป*

การพัฒนาทักษะการพูดของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมการเล่าเรื่องจากภาพ DEVELOPMENT OF SPEAKING SKILLS OF EARLY CHILDHOOD USING PICTURE STORYTELLING ACTIVITIES

¹พิมพ์ชนก พากักดี และ ²นันทชนนภพ ปาลินทร

Pimchanok Phapadee and Nontachanonpaphop Palintorn

มหาวิทยาลัยราชธานี, ประเทศไทย

Ratchathani University, Thailand

¹cypmyyy@gmail.com

Received: January 6, 2023; **Revised:** February 22, 2023; **Accepted:** March 31, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์เพื่อ1) เพื่อศึกษาทักษะด้านการพูดของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่าเรื่องจากภาพและ2)เพื่อเปรียบเทียบทักษะด้านการพูดของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเล่าเรื่องจากภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือเด็กปฐมวัยชายหญิงอายุ5-6ปีที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่3/3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนเทศบาล 2หนองบัวจำนวน 27คนซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง(Purposive Sampling)ใช้เวลาในการทดลองรวม 8 สัปดาห์รวม24ครั้ง ครั้งละ20นาที ในวันอังคาร วันพุธและ วันพฤหัสบดีช่วงเวลา11-11.20 น. ตั้งแต่วันที่1ธันวาคม พ.ศ. 2564 - วันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2565 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แผนการจัดกิจกรรมการเล่าเรื่องจากภาพจำนวน24แผน แบบสังเกตพฤติกรรมด้านการพูดสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและ เปรียบเทียบทักษะการพูดของเด็กปฐมวัยก่อนการทดลอง และหลังการทดลอง ภายในกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ t – test แบบ Dependent ผลการวิจัย พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่าเรื่องจากภาพมีทักษะด้านการพูดหลังการจัดกิจกรรมสูงขึ้นเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่าเรื่องจากภาพมีทักษะด้านการพูดหลังการจัดกิจกรรมสูงขึ้นกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: การจัดกิจกรรมการเล่าเรื่องจากภาพ, การพัฒนาทักษะด้านการพูดการบอกชื่อสิ่งของ การเล่าเรื่องจากภาพ

¹ นักศึกษา, สาขาวิชาการศึกษาศึกษาปฐมวัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

² อาจารย์ ดร, สาขาวิชาการศึกษาศึกษาปฐมวัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the speaking skills of early childhood who participated in picture storytelling activities and 2) to compare the speaking skills of early childhood before and after participating in picture storytelling activities. The sample used in this research were 27 males and females in early childhood, aged 5-6 years old, who are studying in kindergarten 3/3, semester 2, the academic year 2021, Nongbua Municipal 2 School. The sample was selected by purposive sampling. The experiment was taken for a total of 8 weeks, 24 times of 20 minutes each time on Tuesdays, Wednesdays, and Thursdays from 11-11:20 a.m. from 1 December 2021 - 18 February 2022. The research tools were 24 plans of picture storytelling activities and speaking behavior observation form. The statistics used in data analysis were mean and standard deviation. A dependent t-test was used to compare the speaking skills of early childhood before and after the experiment within the sample. The results showed that early childhood who participated in picture storytelling activities had higher speaking skills after participating in the activities. The early childhood who participated in picture storytelling activities had higher speaking skills after participating in the activity than before participating in the activity with statistical significance at the .01 level.

บทนำ

ธรรมชาติของมนุษย์นั้นจะใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร และพัฒนาการทางภาษาที่ควรส่งเสริมเป็นอย่างยิ่ง และมีความสำคัญสำหรับเด็กปฐมวัยคือ พัฒนาการทางด้านการพูด เพราะเด็กปฐมวัยเป็นวัยที่อยากรู้อยากเห็น สนใจ การฟัง การพูด ชอบซักถาม เริ่มรู้จักใช้คำศัพท์ ประโยคสั้นๆ สื่อความหมาย จึงควรพัฒนาทักษะ การพูด ให้ถูกต้องไว้เป็นพื้นฐาน การพูดของเด็กเป็นความต้องการที่จะสื่อสารกับผู้อื่นแต่เด็กมีถ้อยคำในการสื่อสาร ที่ค่อนข้างจำกัด จึงพยายามแสวงหาการใช้คำพูดด้วยตนเอง สิ่งเร้าที่มีประโยชน์ต่อพัฒนาการพูดของเด็กคือ การเปิดโอกาสให้เด็กพูด ถึงสิ่งที่ชอบด้วยคำพูดของเขาเอง ซึ่งการจัดกิจกรรมตอบสนองความสามารถด้านการพูดได้อย่างเหมาะสมจะมีความหมายกับเด็กมาก(Stewig and Simpson) ศรียา นิยมธรรมและประภัสสร นิยมธรรม(2541:1) กล่าวว่า การพูด เป็นพฤติกรรมชนิดหนึ่ง ซึ่งจะช่วยสร้างโลกของ

เด็ก ช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางสังคม ช่วยในการอบรมเด็ก ช่วยแนะนำบังคับเด็กให้แสดงความรู้สึก อบอุน หรือหวาดกลัว ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ช่วยให้มีความคิด มีความรู้สึกตลอดจนมีเจตคติต่าง ๆ จากการใช้คำพูด การปรับตัวของเด็ก ก็ได้รับอิทธิพลจากภาษาพูด และ สุภาวดี ศรีวรรณะ(2542 :63-64) กล่าวว่า การพูดเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุด ของการติดต่อสื่อสาร ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของชีวิต การพูดเป็นพื้นฐานจะช่วยฝึกทักษะทางด้านภาษาเป็นอย่างดี การพูดสำหรับเด็กปฐมวัยจึงมีความสำคัญ กิจกรรมที่ส่งเสริม พัฒนาการทักษะทางภาษาด้านการฟังและการพูดของเด็กปฐมวัย มีหลายรูปแบบเช่น การสนทนา อภิปราย การเล่านิทาน การเล่าเรื่องราวต่างๆ การแสดงท่าทางประกอบการเล่าเรื่อง การสาธิต การทดลอง การศึกษานอกสถานที่ การเล่นบทบาทสมมุติ เล่นเกม คำคล้องจอง ซึ่งการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ครูจะต้องมีบทบาทสำคัญ คือครูต้องเข้าใจ ในวิธีการสอน และต้องอาศัยทฤษฎีจิตวิทยาการสอน ตลอดจนสื่อที่เหมาะสมกับบทเรียน วัย และความสนใจของเด็ก เด็กอายุ 2-7 ปี ตามทฤษฎีทางสติปัญญาของเพียเจต์ จัดอยู่ในช่วงคิดก่อนการปฏิบัติ (Preoperation Stage) เด็กเรียนรู้จากการกระทำโดยอาศัยสื่อ วัสดุต่างๆ เพราะเด็กวัยนี้ไม่สามารถเรียนรู้ จากสิ่งที่เป็นามธรรมได้ กิจกรรมการเล่าเรื่องจากภาพเป็นกิจกรรมที่เด็กเล่าเรื่องโดยมีภาพประกอบในการใช้เล่าเรื่อง เป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญ และช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางการพูดและการฟัง และทักษะทางการพูดและการฟังให้กับเด็กปฐมวัย ภาษาพูดจากการเล่าเรื่องเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาภาษาเขียนของเด็กเมื่อเด็กได้พัฒนาภาษาพูดเอง ต่อเนื่องแล้ว เด็กจะมีความรู้เกี่ยวกับคำต่างๆ ซึ่งจะเพิ่มพูนมากขึ้นๆ จากที่เด็กได้พูดเล่าเรื่อง สนทนาโต้ตอบ ทักษะการสนทนา ของเด็กจะพัฒนาได้เหมาะสม สิ่งสำคัญที่สุดที่จะทำให้สามารถพัฒนาภาษาพูด และภาษาเขียนได้ดี คือ ครู พ่อ แม่ ต้องเปิดโอกาสให้เด็กพูดเล่าเรื่อง และรับฟังในสิ่งที่เด็กพูดอย่างตั้งใจ และใจเย็นรอรับฟังสิ่งที่เด็กเล่า นอกจากกิจกรรมเล่าเรื่องเพื่อพัฒนาการฟังและการพูดแล้ว สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ก็มีสวนช่วยในด้านการพูดได้ สื่อ สิ่งเร้า ในการพัฒนาต่างๆ ของเด็กปฐมวัย มีมากมายหลายอย่าง หลายวิธีการ วัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีในปัจจุบัน การค้นคว้า วิจัย ที่นำมาใช้ในการประยุกต์ ประกอบการเรียนการสอน ทั้งในและต่างประเทศที่สำคัญที่สุดอันหนึ่งคือ รูปภาพ อันเป็นสิ่งที่นักวิชาการ นักการศึกษา พ่อ แม่ ครู ผู้ปกครอง ผู้เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย ต่างเห็นคุณค่าและความสำคัญ ประโยชน์ของการใช้ภาพเป็นสื่อ เป็นก้าวใหม่ในการถ่ายทอดเรื่องราว หรือแนวคิดต่างๆ ได้ดี เป็นสิ่งที่ดึงดูด ความสนใจของเด็กเป็นครั้งแรก ดังคำกล่าวของขงจื้อ นักปราชญ์จีนกล่าวไว้ว่า “ รูปภาพรูปเดียวสามารถแทนคำพูดได้พันคำ”(ฉวีวรรณจินดาพล. ม.ป.ป.;อ้างอิงจาก Shores.1994:19) การใช้ภาพประกอบในการการเรียนการสอนถือว่าเป็นนวัตกรรมทางการศึกษา ที่ช่วยในการสอนได้แทบทุกวิชา โดยเฉพาะในเด็กปฐมวัย เพราะธรรมชาติของเด็ก มีความสนใจ ในการเรียนรู้จากภาพที่เห็นในรูปลักษณะต่างๆ (เยาวภา เดชะคุปต์. 2542 : 17-20) รูปภาพเป็นทั้งสื่อ และส่งเสริมความสามารถนำมาใช้จัด

ประสบการณ์เตรียมความพร้อมด้านการฟังและการพูดได้เป็นอย่างดี(บุญชู สนั่นเสียง. 2539:559) กิจกรรมการเล่าเรื่องจากภาพ เป็นกิจกรรมที่เด็กเล่าเรื่องโดยมีภาพประกอบในการใช้เล่าเรื่อง ภาพที่ใช้ประกอบในการเล่า สามารถสร้างความสนใจ ผู้ดูได้ดี ภาพสร้างความรู้สึกทั้งทางบวกและทางลบ ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ กิจกรรมการเล่าเรื่องจากภาพ ยังเป็นกิจกรรมที่มีการอธิบาย ชักถามกัน ระหว่างครูกับเด็กนักเรียน ทำให้เด็กนักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ดี การเล่าเรื่องราวต่างๆ โดยใช้ภาพประกอบ เป็นวิธีการที่เด็กปฐมวัยมีโอกาสได้สัมผัสด้านการฟังเรื่องราว เล่าเรื่องราว และด้านการมองเห็นภาพ ซึ่งมีครูคอยกระตุ้นให้เด็กปฐมวัยได้ใช้ความคิด ส่วนสื่อที่เป็นรูปภาพนั้น นอกจากจะช่วยดึงดูดความสนใจ ของเด็กนักเรียนแล้ว รูปภาพยังช่วยกระตุ้นให้นักเรียนสนใจมากขึ้น เกิดการสร้างจินตนาการ อย่างเนื่อง และเกิดความคิดสร้างสรรค์

โรงเรียนเทศบาล2หนองบัวได้ใช้การจัดประสบการณ์ สำหรับเด็กปฐมวัย โดยใช้หลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 และ เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนา ให้เด็กมีพัฒนาการทุกด้านเหมาะสมกับวัย จึงกำหนดจุดมุ่งหมาย หลักสูตรด้านสติปัญญาไว้ว่า เด็ก 5-6 ปี ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย มีคุณลักษณะตามวัย ซึ่งเป็นความสามารถของเด็ก 5 ปี พัฒนาการทางสติปัญญา ควรสนทนาโต้ตอบและเล่าเรื่องราวได้เด็กปฐมวัยโรงเรียนเทศบาล2หนองบัวจากสภาพเด็กที่มาจากหลายครอบครัวทำให้ทักษะการพูดยังพัฒนาไม่ดีพอ และจากพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเด็กปฐมวัยจากการจัดกิจกรรมประจำวัน ของเด็กนักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ที่ในกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้พบว่า ผลการประเมินพัฒนาการด้านสติปัญญาที่มีค่าเฉลี่ยร้อยละสูงสุดได้แก่ การรู้ค่า 1-10 การปฏิบัติตามคำสั่ง แต่ปรากฏว่าพัฒนาการด้านที่มีค่าเฉลี่ยร้อยละต่ำสุด ได้แก่การเล่าเรื่อง คือเด็กนักเรียนไม่สามารถเล่าเรื่องราว ที่เป็นประโยคสั้นๆ สื่อความหมายได้ และเด็กนักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่สามารถสร้างเรื่อง หรือพูดลำดับเหตุการณ์ ให้มีความต่อเนื่องได้ ซึ่งปัญหาเหล่านี้อาจมีสาเหตุมาจากการสอนไม่ชัดเจนหรือครูผู้สอน ขาดเทคนิควิธีการในการจัดประสบการณ์ สำหรับส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาให้กับเด็ก ซึ่งผู้วิจัยจึงต้องศึกษาหาวิธีการที่จะส่งเสริมทักษะทางภาษาด้านการพูดให้ละเอียดและลึกซึ้งมากขึ้น เพื่อพัฒนาเด็กให้มีพัฒนาการตามมาตรฐานเหมาะสมกับวัย

จากสภาพปัญหาและผลงานวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจจะศึกษาว่า ถ้านำวิธีการสอนโดยใช้การจัดกิจกรรมการเล่าเรื่องจากภาพ มาจัดกิจกรรมจะส่งผลให้เด็กปฐมวัย มีทักษะทางด้านการพูดมากขึ้น ผลการวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นแนวทางสำหรับครูในการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาภาษาสำหรับเด็กปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะด้านการพูดของเด็กปฐมวัยหลังจากที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่าเรื่องจากภาพ
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะด้านการพูดของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่าเรื่องจากภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะด้านการพูดของเด็กปฐมวัยโดยการจัดกิจกรรมการเล่าเรื่องจากภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อ1) เพื่อศึกษาทักษะด้านการพูดของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่าเรื่องจากภาพและ2) เพื่อเปรียบเทียบทักษะด้านการพูดของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเล่าเรื่องจากภาพจากนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่2 โรงเรียนเทศบาล2 หนองบัว ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เด็กปฐมวัยกำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่3/3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนเทศบาล 2หนองบัว จำนวน 27 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง(Purposive Sampling)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การพัฒนาทักษะการพูดของเด็กปฐมวัยโดยการจัดกิจกรรมการเล่าเรื่องจากภาพใน2ด้านคือ ด้านการบอกชื่อสิ่งของ และการเล่าเรื่องจากภาพเนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย เป็นเนื้อหาตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 อายุระหว่าง 5 – 6 ปี ภาคเรียนที่2 ปีการศึกษา 2564 มีจำนวนทั้งหมด 12 หน่วยการเรียนรู้

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แผนการจัดกิจกรรมการเล่าเรื่องจากภาพ

3.2 แบบสังเกตพฤติกรรมทางด้านการพูด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 หาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสังเกตพฤติกรรมด้านการพูดของเด็กปฐมวัยโดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างลักษณะพฤติกรรมกับจุดประสงค์ (IOC)

4.2 หาค่าสถิติพื้นฐานทักษะด้านการพูดของเด็กปฐมวัยก่อนการทดลองและหลังการทดลองโดยนำข้อมูลไปหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. 2538 : 73 -79)

4.3 เปรียบเทียบทักษะการฟังและการพูดของเด็กปฐมวัยก่อนการทดลอง และหลังการทดลอง ภายในกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ t – test แบบ Dependent

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการวิเคราะห์แปรผลข้อมูลในการทดลองนี้ ผู้วิจัยขอเสนอตามลำดับดังนี้

1. ผลการศึกษาทักษะทางด้านการพูดของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่าเรื่องจากภาพ แสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะการพูดของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่าเรื่องจากภาพ

ทักษะการพูดเด็กปฐมวัยจากการเล่าเรื่องจากภาพ	ก่อนการจัดกิจกรรม			หลังการจัดกิจกรรม		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
การบอกคำศัพท์ ชื่อ สิ่งของ	2.48	0.58	กลาง	5.81	0.40	สูง
การเล่าเรื่องจากภาพ	2.44	0.58	กลาง	5.81	0.40	สูง
รวม	2.46	0.57		5.81	0.39	

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาทักษะด้านการพูด ด้านที่ 1 ด้านการบอกชื่อสิ่งของ ด้านที่ 2 ด้านการเล่าเรื่องจากภาพหลังการจัดกิจกรรมโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับสูงกว่าก่อนจัดกิจกรรมทุกด้านโดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดทั้ง 2 ด้านที่ ($\bar{X}=5.81, S.D=0.40$) ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของทักษะทางด้านการพูดของเด็กปฐมวัย โดยใช้สูตรของ (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. 2538 : 73)

2. การวิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะด้านการการพูดของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเล่าเรื่องจากภาพ แสดงดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 วิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะด้านการพูดของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเล่าเรื่องจากภาพ โดยใช้ค่าสถิติ t-test(Dependent Samples)

ทักษะการพูดเด็กปฐมวัยจากการเล่าเรื่องจากภาพ	ก่อนการจัดกิจกรรม		หลังการจัดกิจกรรม		t	p
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
การบอกคำศัพท์ ชื่อ สิ่งของ	2.48	0.58	5.81	0.40	23.603	.000
การเล่าเรื่องจากภาพ	2.44	0.58	5.81	0.40	23.617	.000
รวม	2.46	0.57	5.81	0.39	33.698	.000

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 พบว่า หลังการจัดกิจกรรมการเล่าเรื่องจากภาพแล้วพบว่ามีทักษะด้านการบอกชื่อสิ่งของ การเล่าเรื่องจากภาพโดยรวมและรายด้านสูงขึ้นก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

การอภิปรายผลครั้งนี้เพื่ออธิบายทักษะด้านการพูดของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่าเรื่องจากภาพ ซึ่งผู้วิจัยต้องการนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่าเรื่องจากภาพ มีทักษะด้านการพูดสูงขึ้น เนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเล่าเรื่องจากภาพที่ผู้วิจัยจัดขึ้นโดยยึดหลักการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัยกล่าวคือผู้วิจัยทำสื่อคือรูปภาพโดยเน้นการสื่อความหมายด้วยภาพที่ชัดเจน มีมิติและสวยงาม และเนื้อหาของการจัดกิจกรรมสอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้ที่เด็กกลุ่มเป้าหมายเรียนอยู่ในเวลาปกติและรูปภาพเสริมที่ไม่เกี่ยวข้องกับหน่วยการเรียนรู้แต่เป็นรูปภาพและใกล้ตัวเด็กกับกับที่ผู้วิจัยจัดกิจกรรมการเล่าเรื่องจากภาพโดยเน้นการยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ผ่านการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ ทั้งการพูด เล่าเรื่อง การสนทนา การให้เด็กแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพูด และเด็ก ได้ใช้ความคิดอย่างอิสระในการพูดเล่าเรื่องที่มีภาพประกอบโดยมีผู้วิจัยเป็นผู้สนับสนุนให้เด็กแสดงพฤติกรรมทางการพูดและพฤติกรรมอื่นๆอย่างสนุกสนาน ตรงตามคำแนะนำของ นิธินาถ อุคณสัน (2560 : 75-76) เสนอแนะวิธีส่งเสริมพัฒนาการทางการทางภาษาของเด็กปฐมวัย ตัวครูควรจัดบรรยากาศ และจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรม การส่งเสริมพัฒนาการทางการพูดควรทำควบคู่กับการส่งเสริมให้เด็กคิด บรรยากาศในการพูด ควรเป็นบรรยากาศที่เด็กรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย สบายใจและแสดงออก สนุกสนาน และมีความเป็นอิสระ เด็กที่ร่วมการจัดกิจกรรมการเล่าเรื่องจากภาพที่เหมาะสมและสนุกสนานจริงมีพฤติกรรมทางการพูดทั้งในเรื่องทักษะการพูดสามารถพูดเป็นประโยคที่ชัดเจน รู้จักคำพูดมากขึ้น และเลือกใช้ได้เหมาะสมรู้จักฟัง ใช้ภาษาพูดสื่อความหมายได้ดี เข้าใจความหมายของคำประโยครวมถึงสามารถใช้ภาษาพูดเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้ดีขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของจิระรัตน์ นนทชัย (2555:บทคัดย่อ) ความสามารถด้านการพูดของเด็กปฐมวัย ผลการเสริมแรงในกิจกรรมการเล่าเรื่องที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัย พบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่าเรื่องแบบครูให้การเสริมแรง มีความเชื่อมั่นในตนเอง สูงกว่าเด็กที่ได้รับการ จัดกิจกรรมการเล่าเรื่องแบบปกติ และสอดคล้องกับฐวดี ศิลากร (2556 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสามารถด้านการพูดของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์การพูดเล่านิทานประกอบหุ่นการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์การพูดเล่าเรื่อง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการจัดการศึกษาครั้งนี้เป็นเด็กนักเรียนชาย – หญิง ที่มีอายุ 4-5 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 จำนวน 20 คนผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์การพูดเล่าเรื่องจากหุ่นภาพก่อนและหลังการทดลอง มีความสามารถด้านการฟัง แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านการพูดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์การพูดเล่าเรื่องจากหุ่นก่อนและหลังการทดลอง มีความสามารถด้านการฟังแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านการพูดมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 เด็กสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างมั่นใจ ใช้การพูดด้วยภาษาที่สละสลวยและแสดงออกได้เหมาะสมกับสถานการณ์ เด็กแสดงความคิดเห็นผ่านการพูด สังเกตได้จากเมื่อเด็กถูกเพื่อนเตือนให้พูด เด็กมักพูดว่า “กำลังคิดว่าจะพูดอะไร” แสดงให้เห็นว่าการพูดมีความสัมพันธ์กับการคิดด้วย

สอดคล้องกับซิมสัน (Simson. 1998) ได้ศึกษาลักษณะภาษาพูดของเด็กปฐมวัย 4 ปี ที่ได้รับการจัดประสบการณ์เล่านิทาน แบบเล่าเรื่องซ้ำ ผลการวิจัยพบว่า การเล่าเรื่องซ้ำ ช่วยส่งเสริมความสามารถ ด้านการสื่อสารมากขึ้น อย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ ช่วยให้เด็กพัฒนาความสามารถ ในการถ่ายทอดภาษาให้ชัดเจน ละเอียด ลออ ครอบคลุมความหมายที่ต้องการ สื่อให้ผู้อื่นได้รับรู้ และเข้าใจซึ่งความสามารถ นี้วัดได้ เป็นจำนวนคำต่อประโยค ไม่ได้วัดที่ปริมาณคำ ถือว่าการเล่าเรื่องซ้ำสามารถยืนยันความสามารถสื่อความหมายทางภาษาของเด็กได้อย่างเที่ยงตรงกว่าเครื่องมือชนิดอื่น

2. การวิเคราะห์พบว่าทักษะทางด้านการพูดซึ่งประกอบด้วยด้านการบอกชื่อสิ่งของ ด้านการเล่าเรื่องจากภาพ มีคะแนนทักษะด้านการพูดหลังจัดกิจกรรมสูงกว่าก่อนจัดกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนการจัดกิจกรรมเป็น 2.48 และคะแนนเฉลี่ยหลังการจัดกิจกรรมคิดเป็น 5.841 และด้านการเล่าเรื่องมีคะแนนเฉลี่ยก่อนการจัดกิจกรรมคิดเป็น 2.44 และหลังกิจกรรมคิดเป็น 5.81 จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเล่าเรื่องจากภาพมีคะแนนเฉลี่ยหลังการจัดกิจกรรมสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรม ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่ผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้เด็กรู้จักประพจน์ตัวเป็นผู้ฟังที่ดี จากการเป็น ผู้พูดเล่าเรื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพ.ศ. 2560 พัฒนาการด้านภาษาของเด็กปฐมวัย จัดกิจกรรมและบรรยากาศโดยให้เด็กฝึกเล่าเรื่องราวให้มีความต่อเนื่องได้ แต่ความสามารถและทักษะของผู้พูดก็ยังไม่สำคัญไปกว่าตัวผู้ฟังเองที่รู้ว่าจะฟังอย่างไร ทำให้เด็กที่ร่วมการจัดกิจกรรมการเล่าเรื่องจากภาพได้อย่างสนุกสนานและมีอิสระในการพูด มีทักษะด้านการฟัง และอธิบายสิ่งต่างๆ ขณะร่วมกิจกรรมได้อย่างมั่นใจ

จากการจัดการจัดกิจกรรมการเล่าเรื่องจากภาพ สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมทำให้เด็กได้พัฒนาทักษะทางภาษา ด้านการพูด นอกจากนั้นเด็กยังได้รับ การพัฒนาทักษะอื่นๆนอกเหนือจากการพูด กล่าวคือ เด็กได้ฝึกทักษะ ด้านการฟังการอ่านภาพ และได้ฝึกทักษะการเขียนจากการที่ผู้วิจัยนำรูปภาพติดไว้ มุมภาษาเพื่อให้เด็กเข้าไปศึกษาเพิ่มเติมทำให้เด็กมีพัฒนาการทางภาษาทั้งด้านการพูด การฟัง การอ่าน และในการเขียน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การพัฒนาทักษะการพูดของเด็กปฐมวัยโดยการจัดการจัดกิจกรรมการเล่าเรื่องจากภาพ สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมทำให้เด็กได้พัฒนาทักษะทางภาษา ด้านการพูด นอกจากนั้นเด็กยังได้รับ การพัฒนาทักษะอื่นๆนอกเหนือจากการพูด กล่าวคือ เด็กได้ฝึกทักษะ ด้านการฟังการอ่านภาพ และได้ฝึกทักษะการเขียนจากการที่ผู้วิจัยนำรูปภาพติดไว้ มุมภาษาเพื่อให้เด็กเข้าไปศึกษาเพิ่มเติมทำให้เด็กมีพัฒนาการทางภาษาทั้งด้านการพูด การฟัง การอ่าน และในการเขียน อีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2540 ก.). *คู่มือหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช. 2540 (อายุ 3-6ปี)*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กรมวิชาการ. (2560 ก.). *หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช. 2560* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560 ก.). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560 ก.). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช.2560*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

จิรวรรณ นนพชัย. (2555). *คำคล้องจอง. ความสามารถทางการพูดของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์เล่นนิทานประกอบการวาดภาพ*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

ณัฐดี ศิลากรณ์. (2556). *ความสามารถทางการพูดของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเล่นนิทานประกอบหุ่น*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

นิตินาถ อุดมสันต์. (2555). *การจัดการเรียนรู้ระดับปฐมวัยแบบบูรณาการ*. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

นิตินาถ อุดมสันต์. (2560). *การพัฒนาการทางภาษาสำหรับเด็กปฐมวัย.ร้อยเอ็ด* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.

Cullatta, B. , Page J.,& Sellis J. (1983). “story retelling as a communication performance

Caganaga, C. , K; & Kalmis, A. (2015, July 17). The ROLE of Puppets in Kindergarten Education in Cyprus. Open Access Library Journal. 2015(2): 1-9.

Delserieys, A; et al.(2013). Preschool children understanding of precursor model of shadow formation. In Proceedings of the 10th Conference of the European Science Education Research Association (ESERA). Pp.5-13.

การเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4
STATES, NEEDS AND GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT
TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP OF SCHOOL
ADMINISTRATORS UNDER UDON THANI PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4

¹ชูชีพ ศรีहाกุล, ²ยุทธศาสตร์ กองเพชร และ ³วิเชียร รุ้ยยืนยง

¹Chureeporn Srihakul, ²Yuttasart Kongpethch

and ³Wichian Rooyuenyong

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย

Northeastern University, Thailand

¹chureemay@hotmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 31, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 เป็นระเบียบวิธีการวิจัยเชิงพรรณนา กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหารและครู จำนวน 318 คน กำหนดขนาดโดยใช้สูตร Taro Yamane สุ่มโดยลำดับขั้น โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารที่ได้รับรางวัลระดับประเทศ จำนวน 3 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ มีระดับค่า IOC (Index of item objective congruence) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 มีค่าความเชื่อมั่นค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) = 0.84 และสถิติที่ใช้ใน

¹ นักศึกษา, หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

² อาจารย์ ดร., สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

³ อาจารย์ ดร., สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การวิเคราะห์ข้อมูล ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ค่าความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index : PNI) และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการเป็นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง สภาพพึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด และความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 ผู้วิจัยได้จัดลำดับความต้องการจำเป็นตามค่าดัชนี ($PNI_{modified}$) โดยกำหนดให้ด้านที่มีค่า ($PNI_{modified}$) เกินกว่า 0.30 ถือว่าเป็นดัชนีที่ต้องมีการพัฒนาอย่างเร่งด่วน (สุวิมล ว่องวานิช 2550) จากผลการวิจัยพบว่า ทุกด้านมีค่า ($PNI_{modified}$) เกินกว่า 0.30 และมีค่าเฉลี่ย 0.35 ผู้วิจัยได้จัดลำดับความต้องการจำเป็น ดังต่อไปนี้ 1) ด้านการกระตุ้นทางปัญญา 2) ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล 3) ด้านการคาดหวังผลงานสูง 4) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ 5) ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ 6) ด้านการเอาชนะและการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง 2) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 ประกอบด้วย มีทั้งหมด 6 แนวทาง 20 ตัวชี้วัด

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง, สถานศึกษา

Abstract

This research aimed to: 1) study the current states, desirable states and needs of change agent leadership. and 2) study the guidelines for the change agent leadership development of the school administrators under Udon Thani Primary Educational Service Area Office 4 as the descriptive research method. The research samples covered 318 administrators and teachers, selected by using Taro Yamane's formular with the step-rank by the school-based simple random sampling technique, and the target group for collecting the qualitative data with the in-depth interview included 3 administrators gained the national award level, selected by the purposive sampling. The research instrument was the five-rating scaled questionnaires with the index of item – objective congruence: IOC between 0.67 – 1.00, and the reliability co-efficient value of Cronbach's alpha equaled 0.84. The statistics for analyzing the data were the percentage, mean ($\bar{X}$), standard deviation, priority needs index: PNI, and the content analysis. The research findings were that: 1) The current states, desirable states and needs on the change agent leadership of the school administrators under Udon Thani Primary Educational Service

Area Office 4 exposed that the current states appeared in the moderate level, the desirable states revealed in the most level, and the needs (PNI: modified) on the school administrators' change agent leadership under Udon Thani Primary Educational Service Area Office 4. The researcher ranked the needs following to the needs index (PNI: modified) in the aspects with upper 0.30, called as the index with urgent development (Suwimon Wongwanich, 2007). The findings showed that every aspect contained the PNI (modified) upper 0.30 and the mean of 0.35. as the following aspects: 1) intellectual stimulation, 2) individual awareness, 3) high expectation for performance, 4) inspirational creation, 5) ideological influence and 6) overcoming changes of resistance. 2) The guidelines for the change agent leadership development of the school administrators under Udon Thani Primary Educational Service Area Office 4 included 6 guidelines and 20 indicators.

Keywords : Guidelines for Development, Change Agent Leadership, Schools

บทนำ

การศึกษาถือเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างคน สังคม และประเทศ และเป็นกลไกสำคัญในการบ่มเพาะแรงงานที่มีคุณภาพ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในโลกศตวรรษที่ 21 ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การศึกษามีส่วนสำคัญในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของประเทศและยืนหยัดในเวทีโลก พลวัตทางเศรษฐกิจและสังคมต่างประเทศ ดังนั้น ทุกประเทศในโลกจึงให้ความสำคัญและทุ่มเทในการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ปรับตัวเข้ากับระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค และโลกที่เปลี่ยนแปลงไปโดยยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ดังนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประเทศไทยกำหนดให้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคน ความรับผิดชอบของรัฐในการจัดการศึกษาทั้งหมดต้องเน้นที่การเตรียมผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัยเคร่งครัด ภูมิใจในชาติ สามารถสอนนักเรียนได้ตามความถนัดและรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 โดยยึดหลักยึด "คน-คน" มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีให้กับคนไทย เพื่อพัฒนาคนให้เป็นผู้มีความรู้ รอบรู้ มีความรู้ ความสามารถ และมีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี มีจิตสำนึก รับผิดชอบต่อสังคม และมีจริยธรรม เตรียมคนทุกวัยสู่สังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ รวมทั้งสร้างคนให้ใช้ประโยชน์และอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูล อนุรักษ์ ฟื้นฟู และการใช้

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม และ ยึดมั่นวิสัยทัศน์ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่มุ่งพัฒนา “ประเทศไทย” ให้เป็น พัฒนาประเทศอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ตามแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง” (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

ในปัจจุบันภาวะผู้นำหรือภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จขององค์กรในการบรรลุเป้าหมาย เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมา องค์กรล้มเหลวเนื่องจากขาดภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ คนที่มีการจัดการที่ดีจะมีความเป็นผู้นำที่มีทักษะและมีประสิทธิภาพ มุ่งมั่นในการทำงานและสามารถสื่อสารภายในและระหว่างองค์กรได้ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถสร้างความร่วมมือที่นำไปสู่องค์กรที่มีส่วนร่วม นำความก้าวหน้าขององค์กรและลดความขัดแย้งในการประสานงานกับคนรอบข้าง ผู้นำยุคใหม่จึงจะประสบความสำเร็จได้ การเรียนรู้และสั่งสมความรู้อย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะต้องสามารถให้ผู้ร่วมงานทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเต็มกำลังในสถาบันการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาได้รับการแต่งตั้งให้มีอำนาจหน้าที่ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สถานศึกษาต้องจัดการศึกษา อุดมการณ์และระบบการจัดการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการดำรงอยู่และความก้าวหน้าของโรงเรียน ความสำเร็จของการปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับความสามารถของผู้จัดการหรือผู้นำ ความเป็นผู้นำสะท้อนให้เห็นในองค์กร คุณลักษณะการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากน้อยเพียงใด ผู้จัดการมีบทบาทสำคัญที่สุดในการใช้ความรู้และความเป็นผู้นำในการจัดการ การฝึกกำลังใช้บุคลากรที่มีอยู่และช่วยกันทำงาน จำเป็นต้องรู้จักเลือกวิธีแก้ปัญหาที่เหมาะสม เพื่อให้การดำเนินงานต่างๆมีประสิทธิภาพสูงสุดและบรรลุเป้าหมาย. สร้างความพึงพอใจและสร้างความร่วมมืออย่างเต็มที่กับเพื่อนร่วมงานโดยให้พนักงานทำงานร่วมกัน หากความเป็นผู้นำด้านการบริหารเป็นไปตามความคาดหวังของเพื่อนร่วมงาน สิ่งนี้จะนำไปสู่ประสิทธิภาพการทำงานของโรงเรียนที่สูงขึ้น (Stogdill, 1974) การจัดการใดๆที่ถูกต้อง ผู้จัดการต้องใช้ความเป็นผู้นำและกระจายความรับผิดชอบอย่างเป็นธรรมระหว่างผู้ใต้บังคับบัญชาในแผนก ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของสถานศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสูงจะมีความได้เปรียบในการแข่งขันในการบรรลุเป้าหมายอย่างยั่งยืน สามารถจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับเป้าหมายและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการประเมินทักษะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ควรรวมองค์ประกอบที่สำคัญบางประการ ได้แก่ การพิจารณาส่วนบุคคล แรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา อิทธิพลทางอุดมการณ์และการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Hoy and Miskel, 2012 อ้างถึงในไชยา ภาวะบุตร 2556)ผู้บริหารสามารถใช้ประโยชน์จากกระบวนการกระตุ้น ชี้นำ และโน้มน้าวให้พนักงานปฏิบัติตนด้วยท่าทีที่พอใจ เต็มใจ และกระตือรือร้นตามเป้าหมายของการศึกษา เรียกว่า “ภาวะผู้นำ” ซึ่งภาวะผู้นำมีความสำคัญมากใน

กิจกรรมของสถานศึกษาเพื่อให้ทันต่อ ความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงของโลก เป็นตัวบ่งชี้ความสามารถ ในกิจกรรมต่างๆ ความสำเร็จตามเป้าหมายของโรงเรียนเรียกว่า "ภาวะผู้นำ" ซึ่งภาวะผู้นำมีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนให้ทันต่อความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงของโลก เป็นตัวบ่งชี้ความสามารถ การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในสถานศึกษาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ภาวะผู้นำมีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารจัดการสถานศึกษา เพื่อให้สามารถบริหารจัดการงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเรียนรู้ตลอดเวลา การวิจัย ทำให้เกิดทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำมากมายและสอดคล้องกับสภาวะปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งด้านการแข่งขัน เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 แนวคิดทางทฤษฎีของการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพได้รับการศึกษาและค้นคว้ามากมาย แต่แนวคิดหนึ่งที่ได้รับการยอมรับและกล่าวถึงอย่างกว้างขวางก็คือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ค้นพบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงประเภทนี้ซึ่งมีผลอย่างมากต่อความสำเร็จขององค์กร จากสภาวะปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มีความคิดสร้างสรรค์ มีความกระตือรือร้นในการทำงานและมีมนุษยสัมพันธ์ ดังนั้นผู้ได้บังคับบัญชาจึงต้องมีแรงจูงใจในการทำงานด้วยความตั้งใจและเอื้ออาทร เพื่อนำไปสู่การพัฒนาองค์กรไปสู่สิ่งใหม่ ๆ ภายใต้การเปลี่ยนแปลงที่มีคุณภาพมากขึ้น

ดังนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องอาศัยการบริหารการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบ ในการบริหารสถานศึกษา ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง เจตคติในการทำงานเพื่อให้การศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพซึ่งภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะได้รับความพึงพอใจและมีอิทธิพลต่อผู้ตาม จึงจำเป็นที่ผู้บริหารและครูจะต้องเปลี่ยนแปลงวิธีการกระบวนการ วิสัยทัศน์ในการทำงานจากทฤษฎีของ Bass and Avolio (1994) ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงว่าผู้นำสามารถกระตุ้นให้เกิดความสนใจในระหว่างผู้ร่วมงานและผู้ตามให้มองงานของพวกเขาในแง่มุมต่างๆทำให้เกิดตระหนักรู้เรื่องภารกิจ (Mission) และวิสัยทัศน์ (Vision) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง จึงเป็นที่สนใจของนักวิชาการทางการบริหาร มีการเสนอว่าควรมีการพัฒนาผู้นำให้มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง (สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา, 2557)

การวิจัยพบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงคือภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผล และในการวิจัยเชิงทฤษฎี มีงานวิจัยเชิงประจักษ์มากมายที่แสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อครูและเจ้าหน้าที่ที่มุ่งเน้นผลงาน (Chaisirithanya, 2016) เช่นเดียวกับ Luft (2012) ที่พบว่าผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถเผชิญปัญหาได้ดี โดยเฉพาะในสถานการณ์ปัจจุบันที่การจัดการศึกษาต้องปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์เนื่องจากการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 และปัญหา

ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการเผชิญหน้ากับปัญหาแบบตัวต่อตัว และกระตุ้นให้ครูและบุคลากรของโรงเรียนคิดค้นหรือหาวิธีใหม่ๆ ในการแก้ปัญหา เรียนรู้วิสัยทัศน์ และเป้าหมายของสถานศึกษาร่วมกัน มีหลายวิธีในการกระตุ้นให้ครูและเจ้าหน้าที่ของโรงเรียนมีส่วนร่วม มุ่งผลสัมฤทธิ์ในการทำงาน อาศัยการทำงานเป็นทีมในการพัฒนาองค์กรให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก (สงครามศรี และ เรืองมนตรี, 2561) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 เป็นองค์กรที่ทันสมัยและอัจฉริยะ และใช้เทคโนโลยีดิจิทัล มุ่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัย จึงได้ศึกษาเรื่อง สภาพ ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 โดยทำการศึกษาแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการบริหารสถานศึกษา ว่าเป็นอย่างไรเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลและแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 ให้มีประสิทธิภาพนำองค์กรสู่ความสำเร็จต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง สภาพ ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 มี 143 โรงเรียน จำนวนทั้งสิ้น 1,559 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา 157 คน ครูผู้สอน 1,402 คน (ข้อมูลเดือนพฤศจิกายน ปีการศึกษา 2565)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 มี 143 โรงเรียนโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการใช้สูตรของ Taro Yamane และการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 318 คน แล้วสุ่มกลุ่ม ตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิอย่างไม่เป็นสัดส่วน (Non-Proportional Stratified Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 31 คน ครูจำนวน 285 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

กำหนดขอบเขตเนื้อหาที่ได้จากการวิเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา จากนั้นทบทวนการที่มีผลงานทางวิชาการเป็นที่ยอมรับแล้วนำมาสังเคราะห์ องค์ประกอบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 ได้ 6 ด้าน ดังนี้ 1) การมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ 2) การสร้างแรงบันดาลใจ 3) การกระตุ้นทางปัญญา 4) การคำนึงถึงการเป็นปัจเจกบุคคล 5) การคาดหวังต่อผลงานสูง และ 6) การเอาชนะการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถาม ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ขนาดของสถานศึกษาและตำแหน่ง มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-list)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามสภาพความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 ประกอบด้วย 6 ด้านดังนี้ 1) การมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ 2) การสร้างแรงบันดาลใจ 3) การกระตุ้นทางปัญญา 4) การคำนึงถึงการเป็นปัจเจกบุคคล 5) การคาดหวังต่อผลงานสูง 6) การเอาชนะการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์และเสนอค่าสถิติการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นเชิงปริมาณของผู้ตอบแบบสอบถาม นำไปวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยการทดสอบสมมติฐานใช้สูตร t-test และ f-test แบบ Dependent Sample โดยการทดสอบและวิเคราะห์เนื้อหาเสนอข้อมูลโดยค่าสถิติและความเรียง

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง สภาพ ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 สรุปผล ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ ผู้บริหารสถานศึกษา	สภาพปัจจุบัน				สภาพที่พึงประสงค์				ความต้องการจำเป็น	
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ	PNI _{modified}	ลำดับ
1. ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์	3.74	0.20	มาก	2	4.82	0.41	มากที่สุด	6	0.29	6
2. ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ	3.76	0.22	มาก	1	4.86	0.35	มากที่สุด	5	0.29	5
3. ด้านการกระตุ่นทางปัญญา	3.55	0.23	มาก	4	4.91	0.29	มากที่สุด	1	0.38	2
4. ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล	3.58	0.22	มาก	3	4.86	0.40	มากที่สุด	4	0.36	4
5. การคาดหวังผลงานสูง	3.52	0.30	มาก	6	4.87	0.33	มากที่สุด	2	0.39	1
6. การเอาชนะและการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง	3.55	0.31	มาก	5	4.87	0.28	มากที่สุด	3	0.37	3
รวม	3.62	0.11	มาก		4.82	0.41	มากที่สุด		0.35	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 สภาพปัจจุบันโดยภาพรวม พบว่ามีการปฏิบัติในระดับอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.62$, S.D.= 0.11) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าที่มีปฏิบัติมากที่สุดคือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ($\bar{X}=3.76$, S.D.= 0.22) รองลงมาเป็น ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ ($\bar{X}=$

3.74, S.D.=0.20) และด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ($\bar{X}$ =3.58, S.D.=0.22) ตามลำดับ ภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงด้านที่มีการปฏิบัติต่ำที่สุดคือ ด้านการคาดหวังผลงานสูง ($\bar{X}$ =3.52, S.D.= 0.30)

สภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.82, S.D.= 0.41) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการกระตุ้นทางปัญญา มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}$ =4.91, S.D.= 0.29) รองลงมาเป็น การคาดหวังผลงานสูง ($\bar{X}$ =4.87, S.D.= 0.33) และการเอาชนะและการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง ($\bar{X}$ =4.87, S.D.= 0.28) ตามลำดับ และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ($\bar{X}$ =4.82, S.D.= 0.41)

ความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 ผู้วิจัยได้จัดลำดับ ความต้องการจำเป็นตามค่าดัชนี ($PNI_{modified}$) โดยกำหนดให้ด้านที่มีค่า ($PNI_{modified}$) เกินกว่า 0.35 ถือว่าเป็นดัชนีที่ต้องมีการพัฒนาอย่างเร่งด่วน (สุวิมล ว่องวานิช 2550) จากผลการวิจัยพบว่า ทุกด้านมีค่า ($PNI_{modified}$) เกินกว่า 0.35 และมีค่าเฉลี่ย 0.35 ผู้วิจัยได้จัดลำดับความต้องการ จำเป็น ดังต่อไปนี้ 1) ด้านการคาดหวังผลงานสูง 2) ด้านการกระตุ้นทางปัญญา 3) ด้านการเอาชนะ และการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง 4) ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล 5) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ 6) ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์

2. ตรวจสอบและประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 ท่าน โดยประเมิน 6 ด้าน ได้แก่ ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็น ประโยชน์ โดยประเมิน 6 ด้าน ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ผลการตรวจสอบร่างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4						
	Sum	N	Mean	Std. Deviation	% of Total Sum	% of Total N
ด้านที่ 1	56.33	12	4.6944	.30011	100.0%	100.0%
ด้านที่ 2	57.60	12	4.8000	.26968	100.0%	100.0%
ด้านที่ 3	58.50	12	4.8750	.22613	100.0%	100.0%
ด้านที่ 4	60.00	12	5.0000	.00000	100.0%	100.0%
ด้านที่ 5	60.00	12	5.0000	.00000	100.0%	100.0%
ด้านที่ 6	60.00	12	5.0000	.00000	100.0%	100.0%

จากตารางที่ 2 ผลจากการศึกษาร่างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 โดยประเมิน 6 ด้าน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญกับการรับรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะ ผู้นำการเปลี่ยนแปลง เช่นการไปศึกษาดูงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ เข้าร่วมอบรมสัมมนา ในโอกาสต่างๆ รวมไปถึงการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ในการทำงาน ทั้งยังเป็นการสร้างเครือข่ายในการบริหารเห็นความจำเป็นและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เนื่องจากสิ่งเหล่านี้แสดงถึงการพัฒนาตนเองอย่างแท้จริงเพราะบริบทต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ผู้นำต้องปรับตัวให้ พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านที่จำเป็น หรือสำคัญสูงสุดที่ทำให้เกิดการพัฒนาการศึกษา

2.1 ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์หรือการสร้างบารมี ผู้บริหารสถานศึกษาควร บริหารแบบธรรมาภิบาล เป็นตัวอย่างที่ดีในทุกๆเรื่องเพื่อเป็นแม่แบบในการทำงาน มีความตั้งใจที่จะพัฒนาในทุกๆด้านให้มีความสำคัญกับงานที่ไม่ประพฤติดัวให้เสื่อมเสีย มีการวางแผนการทำงานที่ชัดเจน ไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจทำงาน โดยยึดประ โยชน์ของสถานศึกษาเป็นที่ตั้ง ดังที่ผู้บริหารสถานศึกษาท่านหนึ่งกล่าวว่า การทำงานใดๆถ้าขาดจุดยืนหรืออุดมการณ์ย่อมเหมือนเรือที่ไร้หางเสือ บารมี อิทธิพลสร้างได้ด้วยการเป็น ผู้ให้ที่ความจริงใจและเสมอต้นเสมอปลาย

2.2 ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมใน การทำงานให้มากที่สุดโดยพิจารณาความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชาควรเปิดเผยข้อมูลการบริหาร งบประมาณในห้องครุทราปจัตให้มีการศึกษาดูงานหน่วยงานที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารงาน ควรจัดให้มีการประเมินผลงานเป็นประจำเพื่อกระตุ้นให้เกิดแรงบันดาลใจในการทำงานให้ บรรลุเป้าหมาย

2.3 ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ขวัญกำลังใจให้เกียรติใน การทำงานสนับสนุนส่งเสริมและพัฒนาความรู้ทางวิชาการแก่ผู้ร่วมงานตามความถนัดและความ สนใจ ให้ความสำคัญกับการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศต่างๆ หลักฐานจากประสบการณ์ในการทำงาน ของรุ่นก่อน เพื่อเป็นแบบอย่างใช้แก้ปัญหาในการทำงาน จัดกิจกรรมให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมรับฟัง ความคิดเห็นของผู้ร่วมงานในการเสนอวิธีการใหม่ๆในแก้ไขปัญหา ให้ความรู้ ประชุม นัดหมายและ ให้คำปรึกษาหาทางเลือกใหม่ในการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพผล

2.4 ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญ ธรรมกับทุกฝ่ายผู้บริหารควรมอบหมายงานตามความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชา ใช้เวลาในการ สอนงานแก่ผู้ร่วมงานเป็นรายบุคคลควรให้โอกาสและอภัยในการทำงานโดยมีเหตุและผลให้การ สนับสนุนให้ผู้ร่วมงานได้พัฒนาจุดเด่นของตนเองรับฟังข้อคิดเห็นจากผู้ร่วมงานอย่างจริงใจเป็นนัก

ประสานงานที่ดีต่อทุกหน่วยงานให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อความก้าวหน้าของผู้ร่วมงานเป็นรายบุคคล

2.5 ด้านการคาดหวังต่อผลงานสูง ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการกำหนดเป้าหมายขององค์กรที่ชัดเจนเพื่อการสร้างความมั่นใจความเชื่อ ความคาดหวังแก่ครูว่าจะทำงานได้รับความสำเร็จตามกรอบการปฏิบัติงานทั้ง มีการกระตุ้นให้ครูสร้างเป้าหมายส่วนบุคคลในการพัฒนางานทั้ง 4 งานคืองานวิชาการ งานบุคลากร งานงบประมาณและงานบริหารทั่วไป เพื่อสร้างความคาดหวังที่สูงให้ครูสู่ความเป็นเลิศของผลงาน

2.6 ด้านการเอาชนะการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีอุปนิสัยมีน้ำใจเปิดใจกว้างมีความคิดและการกระทำที่เกิดประโยชน์ร่วมกันมีความสามารถในการแก้ปัญหาความขัดแย้งต่างๆด้วยสันติวิธีมีความมั่นคงในอารมณ์ ใช้สติในการควบคุมอารมณ์ เป็นผู้ประสานงาน ที่ดี เพราะอุปสรรคปัญหาเป็นเรื่องท้าทายผู้นำการเปลี่ยนแปลงย่อมพบแรงต้านมากมาย กำลังใจที่แข็งแกร่งไม่หวั่นไหวไม่ย่อท้อต่อปัญหาความยุ่งยากต่างๆ เป็นเรื่องสำคัญ

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการดำเนินการวิจัย เรื่อง สภาพ ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 มีประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยสามารถนำมาอภิปราย ดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีปฏิบัติมากที่สุดคือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหาร การเป็นแบบอย่างที่ดีมีความเชื่อมั่นว่า สามารถทำงานได้บรรลุตามเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศศิธร รักษาชนม์ (2557: 40) ได้สรุปเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหาร สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 28 เป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง ถ้าแสดงความคิดเห็นถ้าตัดสินใจมีความมุ่งมั่นพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มุ่งเน้นให้การทำงานสำเร็จตามกำหนดเวลา มุ่งมั่นให้ครูได้พัฒนาวิชาชีพให้มีวิทยฐานะ เพื่อยกระดับความสามารถให้สูงขึ้น มีความมั่นคงในอารมณ์ อดทน อดกลั้นต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ใช้สติในการควบคุมอารมณ์มีความหนักแน่นพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นนำไปสู่การปฏิบัติงานของเพื่อนร่วมงานให้รับผิดชอบเอาใจใส่ในการทำงาน มีพฤติกรรมที่ทำให้เพื่อนร่วมงานเกิดการยอมรับศรัทธาและกระตือรือร้นที่จะทำงานให้บรรลุผล ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ เฉลลา ระโหฐาน (2553, น.104-107 ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร

สถานศึกษาและประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากพิจารณาารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสัมพันธ์ประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษามี ความสัมพันธ์กันในทางบวกสอดคล้องกับผลการวิจัยของ แอนนา รัตนภักดี (2553, น.114 - 119) ได้ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 ผลการวิจัย พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา มีระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุดเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีปฏิบัติมากที่สุดคือด้านการกระตุ้นทางปัญญา ผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกัน อาจเนื่องมาจาก บทบาทการทำงานที่ต่างกันผู้บริหารจะเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเองมี โอกาสในการพัฒนาตนเองสูงกล้าคิดกล้าตัดสินใจมากกว่าครูผู้ที่ไม่ได้อยู่ในตำแหน่งผู้บริหาร ประกอบกับบริบทที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานก่อนข้างแตกต่างกัน ส่งผลให้มีความคิดเห็นต่อภาวะ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงแตกต่างกัน สอดคล้องสอดคล้องผลงานวิจัยของ สุภาพร ภูสมิ (2559) ที่ศึกษาบทบาทภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 ที่พบว่า บทบาทภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 4 ลำดับ คือ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจและด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกลาร์จิกา ถวัลย์เสรี (2557) ที่ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองโพธาราม จังหวัดราชบุรี ที่พบว่า ทั้งโดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยเลขคณิตจากมากไป น้อย คือ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ตามลำดับ

3. ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 มีค่าความต้องการจำเป็นเฉลี่ย เท่ากับ 0.33 ซึ่งด้านการกระตุ้นทางปัญญา และ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล เป็นด้านที่มีความต้องการจำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 สูงเป็นอันดับหนึ่งทั้งสองด้าน โดยมีค่าความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) เท่ากับ 0.38 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหาร

สถานศึกษาและครูมีความต้องการให้ผู้บริหารสถานศึกษาทุกแห่ง ควรมีการบริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับกระตุ้นให้บุคลากรมีความตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ได้ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 พบว่าผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาจำแนกตามตำแหน่งโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน นอกจากนี้ยัง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Baldygo (2003, pp.190-191) ได้ศึกษาและถ่ายทอดภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงในวิทยาลัยชุมชนในอเมริกา พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารระดับสูงจะมีมากกว่าผู้นำในระดับรองลงมา และการสนับสนุนต่างๆจากผู้นำระดับสูงจะเป็นพื้นฐานในการถ่ายทอดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในระดับรองลงมา แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อย่างดีระหว่างภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงกับผลสำเร็จของงาน ประสิทธิภาพของผู้นำและความพึงพอใจในตัวผู้นำและ งานวิจัยของ (Bruch & Walter, 2007, pp. 710-726; อ้างถึงใน สุมาลี ละม่อม, 2553, หน้า 55) ได้ศึกษาและทำการสำรวจผลกระทบของ การจัดลำดับความสำคัญของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรม ได้แก่ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางสติปัญญา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล โดยผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์และการสร้างแรงบันดาลใจเกิดขึ้นมากในผู้บริหารระดับสูงมากกว่าผู้บริหารระดับกลาง ขณะที่ไม่มีข้อแตกต่างระหว่างการกระตุ้น ทางสติปัญญาและการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล อย่างไรก็ตาม การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจและการกระตุ้นทางสติปัญญาส่งผลโดยตรงต่อความพอใจในการทำงานของผู้ได้บังคับบัญชามากกว่าผู้บริหารระดับสูงและ ระดับกลาง ขณะที่การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลส่งผลต่อทั้งสองกลุ่มเหมือนกัน

4. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 ด้านการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 สามารถสรุปแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 ได้ดังนี้ แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 ควรมีการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยแสดงให้เห็นถึงการมี วิสัยทัศน์อย่างชัดเจน มีการส่งเสริมให้ครูมีความมั่นใจในการปฏิบัติงานผู้บริหารควรทุ่มเทและเสียสละในการปฏิบัติงานให้กับสถานศึกษา สามารถดำเนินงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อพัฒนาสถานศึกษาสู่

ความเป็นเลิศผู้บริหารควรประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับครู และสามารถควบคุมอารมณ์ได้ในสถานการณ์วิกฤติ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเฉลียวฉลาด ผู้บริหารควรมีการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม โดยส่งเสริมให้ครูทำงานเป็นทีม และมีการจูงใจให้แก่ครูสามารถปฏิบัติงานจนบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ควรสร้างแรงบันดาลใจในการปฏิบัติงานแก่ครู โดยสร้างเจตคติที่ดีในการคิดเชิงบวกและส่งเสริมให้ครูมีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารควรสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้แก่ครูเพื่อให้ครูอุทิศตนให้กับสถานศึกษา ผู้บริหารควรนำเสนอแนวทางให้แก่ครูสามารถปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบและสนับสนุนให้ครูมีความคิดสร้างสรรค์จนสามารถผลิตผลงานออกมาได้อย่างหลากหลาย ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์และสามารถตัดสินใจอย่างมีเหตุผลควรส่งเสริมให้ครูมีความสามารถในการผลิตนวัตกรรมใหม่ๆอย่างสร้างสรรค์เพื่อใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารควรให้กำลังใจแก่ครูอย่างต่อเนื่อง โดยให้คำแนะนำและความช่วยเหลือในการปฏิบัติงานให้แก่ครู จนบรรลุเป้าหมาย ผู้บริหารควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ครูมีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านวิชาการและวิชาชีพ ผู้บริหารควรให้ความเคารพในสิทธิและความเป็นส่วนตัวของครูในการปฏิบัติงานและครูให้ความสำคัญถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลกับครูแต่ละคนอย่าผู้บริหารมุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จเชื่อมั่นในการจัดกระบวนการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารให้ความสำคัญในการจัดสรรงบประมาณประจำปีที่จะให้การทำงานประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายให้ความสำคัญในการบริหารงานทั่วไปเพื่อสนับสนุนภารกิจในการจัดการเรียนการสอนส่งเสริมผลงานให้เป็นประจักษ์พัฒนาวิชาชีพให้มีวิทยฐานะเพื่อยกระดับความสามารถให้สูงขึ้น ผู้บริหารควรให้ความสำคัญในการบริหารงานทั่วไปเพื่อสนับสนุนภารกิจในการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารควรมุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จเชื่อมั่นในการจัดกระบวนการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารควรส่งเสริมผลงานให้เป็นประจักษ์พัฒนาวิชาชีพให้มีวิทยฐานะเพื่อยกระดับความสามารถให้สูงขึ้น

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษาพบว่าสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีปฏิบัติมากที่สุดคือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ดังนั้นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างมากต่อการปรับเปลี่ยนขั้นตอนและกระบวนการทำงานเพื่อให้บรรลุประสิทธิผล และประสบ

ความสำเร็จในการบริหารงานด้านต่างๆ ขององค์กร ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำในการบริหารจัดการ การประสานงานของคนในองค์กร ดังนั้น ผู้บริหารต้องให้ความสนใจต่อบุคลากรในองค์กรทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการหรือพฤติกรรมที่ผู้นำกระตุ้น ปลุกฝังและสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานของผู้ร่วมงานให้สูงขึ้นตามความคาดหวัง ผู้นำที่ดีจึง ต้องมีความรู้ทักษะ ความสามารถและประสบการณ์ในด้านต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องของการสื่อสารใน องค์กร ต้องมีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพสูง เนื่องจากการสื่อสารในองค์กรที่ดีถือเป็น พื้นฐานที่สำคัญในการสร้างความมั่นใจ และการยอมรับ ซึ่งจะนำไปสู่ความไว้วางใจระหว่าง ผู้ร่วมงานในองค์กร เชื่อมั่น เชื่อถือ และมั่นใจในคำพูดหรือการกระทำของบุคคล กลุ่มบุคคล ย่อม ต้องมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน รวมไปถึงการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันเพื่อให้ตนเองและองค์กร ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

เอกสารอ้างอิง

- เกล้ารจิกา ถวัลย์เสรี. (2557). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด เทศบาลเมืองโพธาราม จังหวัดราชบุรี*. บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เฉลา ระโหฐาน. (2553). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับประสิทธิภาพในการบริหารงาน ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช*. การประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ 10.
- พลพิระ วงศ์พรประทีป. (2562). *ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการ เปลี่ยนแปลงของครูโรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชลาดกระบัง*. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ ทางการศึกษา, 14(2), 1-11.
- ไชยยา ภาวะบุตร. (2565). *หลักการ ทฤษฎี และปฏิบัติการการบริหารการศึกษา*. บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ศศิธร รักษาชนม์. (2557). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30*. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.
- สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา (สคบศ.). (ออนไลน์). <https://www.nidtep.go.th>
- สงครามศรี และ เรืองมนตรี. (2561). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำการ เปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่*

- การศึกษามัธยมศึกษาเขต 20. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 12(1).
- สุนทนา พายุ โก. (2557). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี*
ปัตตานี. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
- สุมาลี ละม่อม. (2553). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 4. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.*
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4. (ออนไลน์).
<https://www.udon4.go.th/>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579.*
กรุงเทพฯ : פרקหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.). (ออนไลน์).
<https://www.nesdc.go.th>
- แอนนา รัตนศักดิ์. (2553). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 1. วารสารบัณฑิต วิทยาลัยพิษณุพนธ์,*
5 (1), 70-77
- Bass, Bernard M. & Avolio, Bruce J. (1994). *Transformational Leadership Development.* Polar Alto, California: Consulting Psychologists Press
- Hoy, W. K., & Miskel, G. C. (2012). *Educational Administration, Theory, Research and Practice (7th ed.).* (Translation Editor: Selahattin Turan). Ankara: Nobel Publications.

สภาพ ความต้องการจำเป็น คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน
กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น
STATES, NEEDS AND MORALITY AND ETHICS OF PRIVATE
EDUCATIONAL INSTITUTE ADMINISTRATORS, GROUP OF CHARITY
SCHOOLS OF BUDDHA TEMPLES,
KHON KAEN PROVINCE

¹พระครูปลัดชวนากร ยศสุ, ²ยุทธศาสตร์ กงเพชร และ ³วิเชียร รุ้ยยืนยง

¹Phrakrupalad Chawanakon Yotsu, ²Yuttasart Kongpethch
and ³Wichian Rooyuenyong

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย

Northeastern University, Thailand

¹onna1427@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 31, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์คุณธรรมจริยธรรม 2) ศึกษาความต้องการจำเป็นคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น ประชากรที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น จำนวน 8 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 27 รูป/คน ครูผู้สอนจำนวน 177 รูป/คน รวม 204 รูป/คน ผู้ศึกษาใช้ประชากรทั้งหมด เป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ มีระดับค่า IOC (Index of item objective congruence) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 มีค่าความเชื่อมั่นค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) = 0.73 และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วน

¹ นักศึกษา, หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

² อาจารย์ ดร., สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

³ อาจารย์ ดร., สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ค่าความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index : PNI) ผลการวิจัยพบว่า พบว่าสภาพปัจจุบัน คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.32, S.D. = 0.72$) สภาพที่พึงประสงค์คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.28, S.D. = 0.30$) และความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) ของการบริหารคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้จัดลำดับความต้องการจำเป็นตามค่าดัชนี (PNI_{modified}) ผู้วิจัยได้จัดลำดับความต้องการจำเป็น ดังต่อไปนี้ 1) หมวดพรหมวิหาร 4 2) หมวดอิทธิบาท 4 และ 3) หมวดสังคหวัตถุ 4

คำสำคัญ: ความต้องการจำเป็น,คุณธรรมจริยธรรม,กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา

Abstract

This research aimed to: 1) study the current states and desirable states of the moral ethics, and 2) study the needs on the moral ethics of the private school administrators in the charity school group of Buddhism temples, Khon Kaen Province. The population and target group of this study included 8 schools in the charity school group of Buddhism temples. The key informants contained 27 school administrators, 177 teachers, totally 204 cases with all of the population and target group as the study unit. The research instrument was the five-rating scaled questionnaires with the index of item objective congruence: IOC value between 0.67-1.00 and Cronbach's reliability co-efficient value of 0.73. The statistics for analyzing the data were the frequency, percentage, mean ($\bar{X}$) standard deviation and the priority needs index: PNI). The research findings exposed that the current states of the moral ethics of the private school administrators in the charity school group of Buddhism temples, Khon Kaen Province showed as a whole in the much level ($\bar{X} = 3.32, S.D.=0.72$); the desirable states of the moral ethics in the charity school group of Buddhism temples, Khon Kaen Province implied as a whole in the most level ($\bar{X} = 4.28, S.D.= 0.30$), and the needs (PNI modified) of the moral ethics administration of the private school administrators in the charity school group of Buddhism temples were ranked as the importance in the index (PNI modified) as the following categories: 1) Prom Viharn, 2) Power 4, and 3) Sanghawatthu 4.

Keywords: Needs, Moral Ethics, Charity School Group of Buddhism Temples

บทนำ

การพัฒนาคนเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ ประเทศชาติจะเจริญรุ่งเรืองก็ด้วยคนในชาติ ได้รับการศึกษาให้มีพัฒนาการการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัย โดยอาศัยสถานศึกษาที่มีมาตรฐานเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนคนเหล่านั้นไปสู่เป้าหมาย การบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนามนุษย์ หากเปรียบอัฐเป็นรากฐานของตึก การศึกษานั้นก็เปรียบเหมือนรากฐานชีวิตของมนุษย์ การพัฒนามนุษย์ให้เป็นผู้มีชีวิตที่ดีงามสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง และเกื้อกูลแก่สังคมย่อมเกิดจากการศึกษาเป็นฐาน ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยขอนแก่น เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519 ความตอนหนึ่งว่า

“งานด้านการศึกษาเป็นงานสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของชาติ เพราะความเจริญและความเสื่อมของชาตินั้นขึ้นอยู่กับการศึกษาของพลเมืองเป็นข้อใหญ่...” และพระราชดำรัส เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2522 ความว่า

“ผู้มีวิชาการแล้วจำเป็นจะต้องมีคุณสมบัติในตนเองนอกจากวิชาความรู้ด้วย จึงจะนำตนนำชาติให้เจริญได้ คุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับทุกคนนั้น ได้แก่ความละเอียดซื่อสัตย์ ความซื่อสัตย์สุจริตทั้งในความคิดและการกระทำ ความกตัญญูรู้คุณชาติบ้านเมือง และผู้มีอุปการะตัวมา ความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบผู้อื่น หากแต่มีความจริงใจ มีความปรารถนาดีต่อกัน เอื้อเฟื้อกันตามฐานะและหน้าที่...”

จากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส ย่อมชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาและการบริหารจัดการสถานศึกษา ซึ่งเป็นแหล่งพัฒนามนุษย์ให้เจริญด้วยปัญญา ความรู้ ความสามารถ สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนาความรู้ควบคู่กับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้เจริญไปพร้อมกัน หากพัฒนาด้านความรู้อย่างเดียวสังคมก็จะมีแต่คนเก่งคนเห็นแก่ตัว ทำให้สังคมเกิดความวุ่นวาย เพราะคนมีความรู้แต่ขาดคุณธรรมจริยธรรม ดังนั้นคุณธรรมจริยธรรม จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำความสุขสงบและความเจริญก้าวหน้ามาสู่สังคมนั้นๆ เพราะเมื่อคนในสังคมมีคุณธรรมจริยธรรม จิตใจก็ย่อมสูงส่ง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จะทำการงานใดก็ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนวุ่นวาย ไม่ก่อให้เกิดทุกข์แก่ตนเองและผู้อื่น เป็นบุคคลมีคุณค่ามีประโยชน์และสร้างสรรค์คุณงามความดี อันเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติบ้านเมืองต่อไป

การจัดการศึกษาของชาติ เป็นภารกิจสำคัญของรัฐที่จะต้องดำเนินการให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง แต่สภาพการจัดการศึกษาของประเทศที่ผ่านมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รัฐยังไม่สามารถจัดการศึกษาทุกระดับให้กับประชาชนได้อย่างเพียงพอ รัฐจึงมีนโยบายให้เอกชน มูลนิธิ สถาบันทางศาสนา ช่วยแบ่งเบาภารกิจของรัฐโดยให้เอกชนจัดตั้งโรงเรียน เรียกว่าโรงเรียนราษฎร์หรือโรงเรียนเอกชน โรงเรียนเหล่านี้จะต้องปฏิบัติตามระเบียบที่รัฐกำหนดไว้ ปัจจุบันโรงเรียนเอกชนมีจำนวนมากกระจายอยู่ทั่วประเทศและจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงอุดมศึกษาทั้งสายสามัญและสายอาชีพ

โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันเอกชนหนึ่งที่ทำเนิการจัดการศึกษาให้กับรัฐ โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา หมายถึง โรงเรียนเอกชนที่วัดเป็นผู้รับใบอนุญาตตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 มาตรา 15 (1) และ (3) โดยที่วัดเป็นผู้รับใบอนุญาตและเป็นเจ้าของโรงเรียน มีเจ้าอาวาสวัดเป็นผู้ลงนามแทนผู้รับใบอนุญาต และมีคณะสงฆ์หรือพระภิกษุเป็นผู้บริหาร ดำเนินการ จัดการเรียนการสอน เพื่อให้บริการประชาชน "ด้านการศึกษาสงเคราะห์" ตั้งแต่ระดับชั้นปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย (ม.1-6) ทั้งสายวิทย์-คณิต สายศิลป์ สังเกตคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ ปัจจุบันมีโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาทุกายทั่วประเทศ เฉพาะจังหวัดขอนแก่น มีจำนวน 10 โรงเรียน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา โดยเฉพาะสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนจะต้องมีการพัฒนาหน่วยงานให้มีมาตรฐานด้วยการปฏิรูปรงานทั้งระบบ คือ สถานศึกษา บุคลากร หลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนการสอน และระบบการบริหารจัดการองค์กร แต่การที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายได้นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะประสานและขับเคลื่อนระบบการพัฒนากองค์กรให้ก้าวหน้า ด้วยการนำพาบุคลากรให้ร่วมมือกันปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มศักยภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป้นที่จะต้องมึคุณลักษณะที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ (ธีระ รุญเจริญ, 2553) การกิจและหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์เพื่อบริหารงานทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป รวมทั้งการตัดสินใจ วินิจฉัยสั่งการเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติของบุคลากร

ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดในการนำพาสถานศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายของรัฐ เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ เป็นผู้อำนวยความสะดวกและประสานงานกับครูและบุคลากรในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา อีกทั้งเป็นกลไกสำคัญในการกำกับ ติดตาม และนิเทศการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรในสถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ เป็นไปตามเป้าหมาย (สดดี จีระออน, 2561)

ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถควบคู่ไปกับคุณธรรมจริยธรรมในการบริหาร มีคุณสมบัติของผู้นำที่ดี ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้นำพาพัฒนาให้เจริญก้าวหน้า เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีความสามารถด้านการบริหารจัดการคน เงิน วัสดุอุปกรณ์ เวลา มีบุคลิกภาพที่ดี และที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งต้องมีคุณธรรมจริยธรรม ทั้งนี้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่สามารถกระตุ้น จูงใจเป็นแบบอย่างให้บุคคลอื่นเชื่อถือ ยอมรับ ทำให้เกิดความพยายามและแสดงความสามารถให้สูงขึ้นในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสิ่งที่ต้องทำควบคู่ไปกับความรู้ ความสามารถ และความฉลาดทางสติปัญญา ผู้บริหารมีอาชีพต้องมีความฉลาดทางศีลธรรมหรือจริยธรรม และความฉลาดทางอารมณ์ จึงจะสามารถบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีคุณภาพได้ทันกับโลกของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วใน

ปัจจุบัน ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นความหวังของการเป็นแบบอย่างที่ดี ดังนั้นพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา คุณภาพของครูและคุณภาพผู้เรียนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ตามการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคปัจจุบัน (สุรัตน์ ไชยชมภู, 2557) ซึ่งตรงกับครูสภาที่ได้ออกข้อบังคับว่าด้วยวิชาชีพ และจรรยาบรรณวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาในด้านคุณธรรมจริยธรรมไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลง ยึดระบบคุณธรรมเป็นที่ตั้ง คือ มีความโปร่งใส และยุติธรรมซื่อสัตย์ ไม่คอร์รัปชัน อดทนอดกลั้น รับทั้งผิดและชอบ เสียสละ เป็นคนดีของสังคม (ธีระ รุญเจริญ, 2553) พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของผู้บริหารมีความสำคัญต่อการบริหารงานในองค์กรเป็นอย่างมาก ต้องสร้างศรัทธาการยอมรับนับถือและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาและคนในสังคม การบริหารสถานศึกษานอกจากยึดหลักกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง ของกระทรวงศึกษาธิการแล้ว ยังต้องเข้าใจหลักจารีตประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีความรู้ คุณธรรมจริยธรรม ทักษะ ความฉลาด และประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพ ความต้องการจำเป็นคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น เหตุผลเพราะผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า สถานศึกษาเป็นหน่วยงานสำคัญในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาของเด็กซึ่งจะเติบโตเป็นทรัพยากรสำคัญของประเทศชาติ การบริหารงานทางการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาจะสำเร็จหรือล้มเหลวนั้น ขึ้นอยู่กับผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรู้ ความสามารถ ควบคู่กับการมีคุณธรรมจริยธรรม จึงจะสามารถพัฒนาสถานศึกษาและการบริหารจัดการทรัพยากรทั้งที่เป็นบุคคล และสิ่งของให้เจริญก้าวหน้าเป็นที่ยอมรับของสังคม และเพื่อเป็นแนวทางสำหรับส่งเสริมผู้บริหารสถานศึกษาให้มีคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตและพัฒนาด้านอื่นๆที่จะตามมานำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความต้องการจำเป็นคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น จำนวน 8 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 27 รูป/คน ครูผู้สอนจำนวน 177 รูป/คน รวม 204 รูป/คน ผู้ศึกษาใช้ประชากรทั้งหมดเป็นหน่วยในการศึกษา

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กรอบแนวคิดในการศึกษาในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับ คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น กำหนดขอบเขตการศึกษาคือ 1) สังคหวัตถุ 4 2) พรหมวิหาร 4 และ 3) อิทธิบาท 4

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็นคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถาม ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ตำแหน่ง และขนาดของสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-list)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่นประกอบด้วย 3 หมวด ได้แก่ 1) สังคหวัตถุ 4 2) พรหมวิหาร 4 3) อิทธิบาท 4 โดยมีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์และเสนอค่าสถิติการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นเชิงปริมาณของผู้ตอบแบบสอบถาม นำไปวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยการทดสอบสมมติฐานใช้สูตร t-test และ f-test แบบ Dependent Sample โดยการทดสอบและวิเคราะห์เนื้อหาเสนอข้อมูลโดยค่าสถิติและความเรียง

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น สรุปผล ดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.32, S.D. = 0.72$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ หมวด อิทธิบาท 4 ($\bar{X} = 3.35, S.D. = 0.84$) รองลงมาคือ หมวดที่ พรหมวิหาร 4 ($\bar{X} = 3.32, S.D. = 0.83$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ หมวด สังคหวัตถุ 4 ($\bar{X} = 3.30, S.D. = 0.67$)

สภาพที่พึงประสงค์คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.30) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ หมวดที่ อิทธิบาท 4 ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.39) รองลงมาคือ หมวด พรหมวิหาร 4 ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.35) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ หมวดสังคหวัตถุ 4 ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.36)

2. การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของการบริหารคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 : ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความต้องการจำเป็นของการบริหารคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น

คุณธรรมจริยธรรมของ ผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัด ในพระพุทธศาสนา	สภาพปัจจุบัน				สภาพที่พึงประสงค์				ความต้องการ จำเป็น	
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ	PNI _{modified}	ลำดับ
1. หมวด สังคหวัตถุ 4	3.30	0.67	ปาน กลาง	3	4.25	0.36	มาก	3	0.28	3
2. หมวด พรหมวิหาร 4	3.32	0.83	ปาน กลาง	2	4.30	0.35	มาก	2	0.29	1
3. หมวด อิทธิบาท 4	3.35	0.84	ปาน กลาง	1	4.31	0.39	มาก	1	0.28	2
รวม	3.32	0.72	ปาน กลาง		4.28	0.30	มาก		0.28	

จากตารางที่ 1 พบว่าความต้องการจำเป็น PNI_{modified} ของการบริหารคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้จัดลำดับความต้องการจำเป็นตามค่าดัชนี PNI_{modified} ผู้วิจัยได้จัดลำดับความต้องการจำเป็น ดังต่อไปนี้ 1) หมวดพรหมวิหาร 4 2) หมวดอิทธิบาท 4 และ 3) หมวดสังคหวัตถุ 4

การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น สรุปผลการวิจัยว่า

สภาพปัจจุบัน คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารเอกชนกลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นหมวด พบว่า หมวดที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ หมวดอิทธิบาท 4 รองลงมาคือ หมวดพรหมวิหาร 4 หมวดที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ สังคหวัตถุ 4

สภาพที่พึงประสงค์ คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารเอกชนกลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นหมวด พบว่า หมวดที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ หมวดอิทธิบาท 4 รองลงมาคือ หมวดพรหมวิหาร 4 หมวดที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ สังคหวัตถุ 4

ความต้องการจำเป็นคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น โดยเรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้ 1) หมวดอิทธิบาท 4 2) หมวดพรหมวิหาร 4 3) หมวดสังคหวัตถุ 4

อภิปรายผล

ผลจากการศึกษา สภาพ ความต้องการจำเป็นคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น มีประเด็นอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพความต้องการจำเป็น คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นหมวดพบว่าหมวดที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ หมวดอิทธิบาท 4 รองลงมาคือ หมวดพรหมวิหาร 4 หมวดที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ สังคหวัตถุ จากผลการวิจัยสภาพปัจจุบัน คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารเอกชนกลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ หมวด2) หมวดอิทธิบาท 4 กระทรวงศึกษาธิการ (2552 : 16) กำหนดเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพสถานศึกษา 3D เพื่อให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นเกณฑ์พิจารณาในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบายสถานศึกษา 3D ซึ่งมาตรฐานคุณภาพสถานศึกษากำหนดว่าผลที่เกิดกับผู้เรียนได้แก่ การยึดมั่นประชาธิปไตย มีคุณธรรมความเป็นไทย และห่างไกลยาเสพติด ตัวบ่งชี้การมีคุณธรรมคือ ผู้เรียนมีวินัย มีความประหยัดมีความกตัญญูกตเวที มีความซื่อสัตย์สุจริต ปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม กล่าวโดยสรุป องค์ประกอบของหลักคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นจุดเน้นร่วมกัน 3 ลำดับแรก ได้แก่ 1) พรหมวิหาร 4 2) สังคหวัตถุ 4 3) อิทธิบาท 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และหมวดที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ สังคหวัตถุ 4 รองลงมาคือ หมวดพรหมวิหาร 4 ทั้งนี้เพราะว่า ผู้บริหารเอกชนกลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชำเรือง วุฒิจันทร์ (2544 : 177-119) กล่าวว่า คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารเป็นธรรมที่ผู้บริหารทุกคนจะต้องปฏิบัติ และตระหนักอยู่ในใจ คือมีคุณสมบัติอันประเสริฐ หรือที่เรียกว่า พรหมวิหาร 4 ประการ คือ มีความเมตตาปรารถนาจะให้ผู้อื่นเป็นสุข มีความกรุณา สงสารคิดหาทางให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ มีมุทิตาปลาบปลื้มยินดีในความสำเร็จ ความก้าวหน้าของบุคคลอื่น และมีอุเบกขา ความวางเฉยเห็นอกเห็นใจแก่ผู้อื่นได้รับความทุกข์ พระราชมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต (2528 :75-298) ได้ให้ความหมายของหมวดธรรมไว้ในหนังสือ พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม ดังนี้ พรหมวิหาร 4 หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐหลักความประพฤติดีจึงจะเชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์ สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ 1) เมตตา คือ ความรักใคร่ ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุขมีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์ สัตว์ทั่วหน้า 2) กรุณา คือ ความสงสาร คือช่วยให้พ้นทุกข์ ไม่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ 3) มุทิตา คือ ความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใส บันเทิง ประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุขเจริญ 4) อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็น

ด้วยปัญญา คือมีจิตใจเรียบตรง เทียงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้วอันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรมรวมทั้งรู้จักวางเฉย สงบใจ มองดูในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเองหรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความรับผิดชอบเอง

2. ความต้องการจำเป็น คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ หมวดสังคหัตถุ ขำเลียง วุฒิจันทร์ (2544 : 177-119) กล่าวว่า คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารเป็นธรรมที่ผู้บริหารทุกคนจะต้องปฏิบัติ และตระหนักอยู่ในใจ คือมีคุณธรรมที่เป็นเครื่องผูกน้ำใจผู้อื่นและบุคคลทั่วไป หรือที่เรียกว่า สังคหัตถุ 4 ประการคือให้ปันสิ่งของแก่บุคคลที่สมควรให้ปันมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่นตามสมควรแก่กรณี หรือที่เรียกว่า ทาน มีวาจาอ่อนหวาน สุภาพเรียบร้อย หรือที่เรียกว่า ปิยวาจา ประพฤติตนเป็นผู้ทำคุณประโยชน์ หรือที่เรียกว่า อตถจริยา และเป็นคนไม่ถือตัว ไม่ถือยศศักดิ์ เข้ากันได้กับผู้ร่วมงานทุกคน ตามความเหมาะสมกับฐานะหน้าที่ของตน หรือที่เรียกว่า สมานัตตตา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษาคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารเอกชนกลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ หมวดอิทธิบาท 4 เนื่องจากหลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นสากล สามารถบูรณาการเข้าได้กับทุกกิจกรรมของการเรียนการสอน และการบริหารสถานศึกษา จึงเห็นสมควรนำมาเป็นหลักการที่สามารถนำมาประกอบเข้ากับแผนการดำเนินงานของทุกภาคส่วนในสถานศึกษา จึงควรนำผลวิจัยในครั้งนี้ ไปเป็นแนวทางการพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสถานศึกษาเอกชน กลุ่มโรงเรียนวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ (2550) *แนวทางปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ*. กรุงเทพฯ :

ที.เอส. บี. โปรดักส์.

ขำเลียง วุฒิจันทร์. (2524). *หลักการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.

ธีระ รุญเจริญ. (2553). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา*

(ฉบับปรับปรุง) เพื่อปฏิรูปสองและประเมินภายนอกรอบสาม. กรุงเทพฯ : ข้าวฟ่าง.

พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525. (ออนไลน์). <https://dl.parliament.go.th> >

handle > lirt

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2542). *พุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.

สดุติ จีระออน. (2561). *คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคประเทศไทย 4.0
ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.

สุรัตน์ ไชยชมภู. (2557). *ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมในการบริหารสถานศึกษา*. วารสารการบริหาร
การศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา, 8(2), 1-15

.Ismail, I.B. (2 0 1 4) . *Influence of Ethical Leadership towards Organizational
Commitment in Schools*. *International Journal of Scientific and Research
Publications*, 4(9), 1-6.

พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4
ADMINISTRATORS' LEADER BEHAVIORS AFFECTING TO TEACHERS'
MOTIVATION IN SCHOOLS UNDER KHON KAEN PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4

¹ปิติพงษ์ ศิริภักดิ์ และ ²นิยดา เปี่ยมพิชนะ

¹Pitipong Siriphak and ²Niyada Piampuchana

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย

NorthEastern University, Thailand

¹6483110022@neu.ac.th

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 31, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหาร 2) แรงจูงใจของครูในสถานศึกษา 3) ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารกับแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา และ 4) พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ ผู้บริหาร และครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 จำนวนทั้งสิ้น 316 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.85 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และ ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) แรงจูงใจของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

¹ นักศึกษา, สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ประณตศึกษาขอนแก่น เขต 4 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารกับแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 พบว่า โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์ทางบวกและมีความสัมพันธ์กันในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 4) ตัวแปรทำนายพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา ในรูปของคะแนนมาตรฐานมากที่สุด คือ ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบทีม รองลงมาคือ ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งความสัมพันธ์ ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบสายกลาง ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งผลผลิต ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบตามสบาย ตามลำดับ และได้ค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณเท่ากับ 0.932 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ร้อยละ 86.90 สามารถสร้างสมการพยากรณ์จากค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ที่อยู่ในรูปของคะแนนดิบ (B) และที่อยู่ในรูปของคะแนนมาตรฐาน (β) ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (Unstandardized Score)

$$\hat{Y}_i = 0.546 + 0.433X_2 + 0.110X_3 + 0.183X_4 + 0.149X_1 - 0.024X_5$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน (Standardized Score)

$$\hat{Z}_{xi} = 0.593 Z_{X2} + 0.157Z_{X3} + 0.220Z_{X4} + 0.142Z_{X1} - 0.067Z_{X5}$$

คำสำคัญ : พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหาร, แรงจูงใจของครูในสถานศึกษา, สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

Abstract

The purposes of this research were 1) to study administrators leader behaviors, 2) to study teachers' motivation in schools, 3) to study the relationship between administrators leader behaviors and teachers' motivation in schools and 4) to study administrators leader behaviors affecting teachers' motivation in schools Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 4. The sample group used in this study consisted of administrators and teachers under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 4, with the total number of 316 people. The instrument used was a 5-level rating scale questionnaire with reliability coefficient of 0.85. The statistics used for data analysis comprised frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson product-moment

correlation coefficients and Stepwise multiple regression coefficients. The research results were found that: 1) Administrators' Leader Behaviors under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 4 was found that, in overall, it was rated at a high level.

2) Teachers' motivation in schools under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 4 was found that, in overall, it was rated at a high level. 3) Correlation coefficient between administrators' leader behaviors and teachers' motivation in schools under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 4 was found that, in overall, there was a positive relationship and it was rated at a high level with statistical significance at 0.01 level. 4) The predictor variable of administrators' leader behaviors affecting teachers' motivation in schools under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 4 were found that the regression coefficient of the administrators' leader behaviors affecting teacher motivation in schools in form of the highest standard scores was team leadership behavior, followed by relationship-oriented leadership behavior, Moderate leadership behavior, product-centered leadership behavior, laissez-faire leadership behavior, respectively, consisting of multiple coefficient = 0.932 with statistical significance of 0.01, consisting of a predictive coefficient = 86.90. A forecasting equation could be constructed from predictor's regression coefficient in form of raw scores (B) and in form of standard scores (β) as follows:

Forecasting equation in raw score form (Unstandardized Score)

$$\hat{Y}_i = 0.546 + 0.433X_2 + 0.110X_3 + 0.183X_4 + 0.149X_1 - 0.024X_5$$

Forecasting equation in standard score form (Standardized Score)

$$\hat{Z}_{xi} = 0.593 Z_{X2} + 0.157Z_{X3} + 0.220Z_{X4} + 0.142Z_{X1} - 0.067Z_{X5}$$

Keywords : Administrators' Leader Behaviors, Teachers' Motivation in Schools, under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 4

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 35 กำหนดให้สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตาม มาตรา 34 (2) เฉพาะที่เป็นโรงเรียนมีฐานะเป็นนิติบุคคล จากบทบัญญัติดังกล่าวส่งผลให้สถานศึกษาจะต้องมีการปรับตัวเพื่อรองรับการกระจายอำนาจ โดยจะมีความอิสระและคล่องตัวในการบริหารจัดการศึกษามากยิ่งขึ้นซึ่งสถานศึกษา จะต้องมีการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาที่เน้นการกระจายอำนาจมากยิ่งขึ้นดังที่ผ่านมาได้ มีแนวคิดส่งเสริมให้โรงเรียนได้มีการ

บริหารที่เน้นการกระจายอำนาจ เช่น แนวคิดการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และการบริหารจัดการที่ดี การกระจายอำนาจในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารสถานศึกษาควรวิเคราะห์ภารกิจและบุคลากรของโรงเรียนให้ชัดเจนว่าภาระงานใดควรกระจายอำนาจแบบแบ่งอำนาจมอบอำนาจหรือให้อำนาจการตัดสินใจแบบเบ็ดเสร็จแก่ผู้ร่วมงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง การบริหารจัดการแบบการกระจายอำนาจของแต่ละสถานศึกษาแต่ละแห่งแต่ละขนาดจึงไม่มีเหตุผลที่จะต้องมีรูปแบบเหมือนกัน อย่างไรก็ตามให้ผู้ร่วมงานมีโอกาสตัดสินใจการทำงานก็ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาเช่นกัน ในทางตรงกันข้าม หากผู้บริหารกระจายอำนาจไม่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (วิสุทธิ์ วิจิตรพัชรภรณ์, 2561, 1-4) ซึ่งมีการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาการบริหารงานนั้นจะต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ทุกประการเพราะการดำเนินงานต่างๆ มิใช่เพียงกิจกรรมที่ผู้บริหารจะทำลำพังเพียงคนเดียว แต่ยังมีเพื่อนร่วมงานอีกหลายคน ที่มีส่วนทำให้งานนั้นประสบความสำเร็จ จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะนำเอาเทคนิควิธี และกระบวนการบริหารที่เหมาะสมมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาพฤติกรรมของผู้บริหารจึงเป็น ศิลปะของการมีอิทธิพลต่อคนอื่นๆ เพื่อความสำเร็จตามเป้าหมายของสถานศึกษา (อรพรรณ เทียนคันฉัตร, 2560, 48)

ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงออกเกี่ยวกับความสามารถในการใช้อิทธิพลอำนาจและการจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือกลุ่มที่ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (นารินทิพย์ สิงห์ฮ้อย, 2563 : 24-25) จากการศึกษาของ Blake and Mouton (1964; อ้างถึงใน ไชยา ภาวะบุตร, 2555) มีแบบผู้นำ 5 ประเภท ที่มีความน่าสนใจสามารถนำไปอธิบาย พฤติกรรมภาวะผู้นำได้ ดังนี้ ประเภทที่ 1 พฤติกรรมผู้นำที่มุ่งผลผลิต เป็นผู้นำที่มุ่งผลผลิตสูงและให้ความสนใจกับคนน้อย และเน้นการผลักดันให้งานเสร็จบรรลุเป้าหมาย ตัดสินใจด้วยตนเองเป็นใหญ่ ชอบใช้กฎระเบียบและการสั่งการ ประเภทที่ 2 พฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งความสัมพันธ์ เป็นผู้นำที่ให้ความสนใจกับคนมากให้ความสนใจกับผลผลิตน้อย เน้นการสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับบุคลากรในสถานศึกษาหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ใช้การประนีประนอมเป็นหนทางของการตัดสินใจ พยายามทำงานให้บุคลากรพอใจมากที่สุด ประเภทที่ 3 พฤติกรรมผู้นำแบบตามสบาย เป็นผู้นำที่ให้ความสนใจน้อยทั้งคนและผลผลิต บริหารงานตามสบาย ทำงานประจำไปเรื่อย ๆ มอบอำนาจให้คนอื่น เป็นผู้นำที่แยกตัวออกจากผู้อื่นในสถานศึกษา ทำให้งานเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลน้อยที่สุด ประเภทที่ 4 พฤติกรรมผู้นำแบบสายกลาง เป็นผู้นำที่ให้ความสนใจกับคนและผลผลิตในระดับกลางๆ ไม่ทุ่มเทลงไปในทางใดทางหนึ่ง เป็นผู้นำที่พยายามจะคงสภาพเดิม ไม่พยายามที่จะเปลี่ยนแปลงอะไรอย่างรวดเร็ว รักษาทั้งคนและงานไม่ให้ย่ำแย่เกินไป ประเภทที่ 5 พฤติกรรมผู้นำแบบทีม เป็นผู้นำที่ให้ความสนใจอย่างมากทั้งคนและผลผลิตเพื่อให้เกิดผลงานและความพึงพอใจของบุคลากรสูงสุด

การร่วมคิดร่วมตัดสินใจกับบุคลากรในสถานศึกษา กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมและสนับสนุนบุคลากรทุกวิถีทางเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของงาน บุคลากรมีความพึงพอใจสูง มีความผูกพันกับงานที่ทำ

แรงจูงใจเป็นพลังจากภายในจิตใจที่มีความต้องการที่จะกระทำหรือปฏิบัติสิ่งใดสิ่งหนึ่งหลาย ๆ อย่าง ให้ประสบความสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่วางไว้ (อรพรรณ เทียนคันฉัตร, 2560) ในยุคปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าแรงจูงใจมีความสำคัญต่อความสำเร็จของสถานศึกษาเพราะเป็นพลังผลักดันต่อการกระทำพฤติกรรมของบุคคล หากบุคคลใดมีแรงจูงใจในการทำงานสูงก็必将มีความมุ่งมั่น ขยันขันแข็ง และกระตือรือร้นในการทำงานให้สำเร็จ แต่หากบุคคลใดมีแรงจูงใจในการทำงานต่ำก็อาจเกิดความเบื่อหน่ายในการทำงาน หลบเลี่ยงงาน หรือทำงานเพียงแค่ว่าผ่านไปวัน ๆ ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาโดยรวม (นวรรตน์ आयुยืน, 2561: 13) ทฤษฎีการจูงใจ คำจูนของ Herzberg ทฤษฎีการจูงใจ-คำจูน (The Motivation-Hygiene Theory) เป็นทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายจากนักบริหาร ทฤษฎีของเขาได้รับการเรียกหลายชื่อด้วยกัน เช่น ทฤษฎีจูงใจ-ปัจจัยรักษา ทฤษฎีจูงใจ-ปัจจัยคู่ ทฤษฎีจูงใจ-ปัจจัยคำจูน หรือเรียกว่าทฤษฎีสองปัจจัย การใช้แรงจูงใจของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลต่อกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาและทำให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา ควรใช้แรงจูงใจกับครู ควรมีการจูงใจครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาสถานศึกษา เพื่อให้มีกำลังใจ ความตั้งใจ และเต็มใจที่จะปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ (สร้อยา ผลสุกบริสุทธิ์, 2562 : 55)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 เป็นหน่วยงานการศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 มีเป้าประสงค์ในการบริหาร คือ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษามีทักษะที่เหมาะสม ความสามารถและจรรยาบรรณตามมาตรฐานวิชาชีพ มุ่งให้ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นวัตกรรม ส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพิ่มประสิทธิภาพและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา มีการบริหารแบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา และกระจายอำนาจความรับผิดชอบสู่สถานศึกษา มีการกำหนดยุทธศาสตร์ การพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาและยกระดับคนในทุกมิติ พัฒนาระบบแรงจูงใจต่อการดำเนินงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้บริหารมีการควบคุม ดูแล กำกับติดตามและตรวจสอบการดำเนินงานตามนโยบายอย่างเคร่งครัด (กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4, 2565) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ปัจจุบันได้

ประสบปัญหา อาทิ ผู้บริหารสถานศึกษาบางแห่งยังไม่มี การควบคุม ดูแล กำกับ ติดตามและ ตรวจสอบการดำเนินงานตามนโยบายของสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาบางแห่งยังขาดความต่อเนื่องในการกระตุ้นให้ครูมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ ให้สอดคล้องกับยุควิถีชีวิตใหม่ ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะส่งผลต่อแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา ด้านความต้องการอยู่รอด ด้านความต้องการความสัมพันธ์ และด้านความต้องการความก้าวหน้า ซึ่งพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารกับแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ได้ส่งผลกระทบต่อผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินั้น พื้นฐาน (O - NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2564 ของสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าระดับประเทศ 4 กลุ่มสาระ คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ค่าเฉลี่ย 48.10 กลุ่มสาระการเรียนรู้ วิชาต่างประเทศ ค่าเฉลี่ย 32.41 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ค่าเฉลี่ย 32.33 และกลุ่ม สาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ค่าเฉลี่ย 33.84 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2564 มี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าระดับประเทศ 3 กลุ่มสาระ คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาต่างประเทศ ค่าเฉลี่ย 26.18 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ค่าเฉลี่ย 28.55 และ กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ค่าเฉลี่ย 20.84 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ขอนแก่น เขต 4, 2565)

จากสภาพและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารที่ ส่งผลต่อแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ซึ่งผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สามารถมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมผู้นำของ ผู้บริหาร เสริมสร้างและรักษาระดับแรงจูงใจของครู อันจะส่งผลให้การจัดการศึกษาประสบ ผลสำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ขอนแก่น เขต 4
2. เพื่อศึกษาแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารกับแรงจูงใจของครูใน สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4
4. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ของพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อแรงจูงใจของครูใน สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 175 โรงเรียน จำนวน 1,495 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4. 2565)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารและครู ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 316 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณจากสูตรของทาโรยามาเน (Taro Yamane) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนในการสุ่ม 0.05 ด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling technique) จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 36 คน และครู จำนวน 280 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

2.1 พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ผู้วิจัยได้สังเคราะห์พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหาร ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1) ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งผลผลิต 2) ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบทีม 3) ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งสัมพันธ์ 4) ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบายกลาง และ 5) ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบตามสบาย

2.2 แรงจูงใจของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แรงจูงใจของครูในสถานศึกษา ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1) ด้านความสำเร็จของงาน 2) ด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติ 3) ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่ 4) ด้านการยอมรับนับถือ และ 5) ด้านเงินเดือน สวัสดิการและการให้รางวัล

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดยการศึกษา เอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญนำมาสร้างเป็นแบบสอบถาม เรื่องพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้มี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหาร แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นต่อแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยเลือกวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่สอดคล้องกับสมมติฐาน ดังนี้

4.1 ตอนที่ 1 วิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะเป็นการสำรวจรายการ (Check List) โดยการหาค่าความถี่และร้อยละแล้วนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียงท้ายตาราง

4.2 ตอนที่ 2 วิเคราะห์พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

4.3 ตอนที่ 3 วิเคราะห์แรงจูงใจของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

ผลการวิจัย

จากการวิจัยพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการวิจัยพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 พบว่า พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งความสัมพันธ์ รองลงมา คือ ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งผลผลิต ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบทิม ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบสายกลาง ตามลำดับและด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบตามสบาย

2. ผลการวิจัยแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 พบว่า แรงจูงใจของครูในสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติ รองลงมา คือ

ด้านความสำเร็จของงาน ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่ ด้านการยอมรับนับถือ ตามลำดับและด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านเงินเดือน สวัสดิการและการให้รางวัล

3. ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารกับแรงงูใจของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารกับแรงงูใจของครูในสถานศึกษา มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ($r=.628$) เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ในแต่ละด้าน พบว่า ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบทีม ($r=.886$) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงมาก ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบสายกลาง ($r=.654$) มีความสัมพันธ์ในระดับสูง ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งความสัมพันธ์ ($r=.636$) มีความสัมพันธ์ในระดับสูง ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งผลผลิต ($r=.617$) มีความสัมพันธ์ในระดับสูง และพบว่า ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบตามสบาย ($r=-.184$) ไม่มีความสัมพันธ์กับแรงงูใจของครูในสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อแรงงูใจของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอนของพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อแรงงูใจของครูในสถานศึกษา พบว่า ตัวแปรทั้ง 5 ตัวแปร มีตัวแปรที่ทดสอบแล้ว มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 5 ตัวแปรเรียงลำดับ คือ ด้านพฤติกรรมแบบทีม (X_2) ด้านพฤติกรรมแบบมุ่งความสัมพันธ์ (X_3) ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบสายกลาง (X_4) ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งผลผลิต (X_1) และด้านพฤติกรรมผู้นำแบบตามสบาย (X_5) และได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.932 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ร้อยละ 86.90 ($R^2=0.869$)

โดยสามารถสร้างสมการถดถอย จากค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ที่อยู่ในรูปคะแนนดิบ (B) และที่อยู่ในรูปของคะแนนมาตรฐาน (β) ได้ดังต่อไปนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (Unstandardized Score)

$$\hat{Y}_I = 0.546 + 0.433X_2 + 0.110X_3 + 0.183X_4 + 0.149X_1 + -0.024X_5$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน (Standardized Score)

$$\hat{Z}_{yi} = 0.593 Z_{X2} + 0.157Z_{X3} + 0.220Z_{X4} + 0.142Z_{X1} + -0.067Z_{X5}$$

ดังตารางที่ 1 , 2 , 3 และ 4 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหาร

พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหาร	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งผลผลิต	4.59	.21	มากที่สุด
2. ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบทีม	4.39	.31	มาก
3. ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งความสัมพันธ์	4.71	.32	มากที่สุด
4. ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบสายกลาง	4.21	.27	มาก
5. ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบตามสบาย	2.29	.63	น้อย
รวม	4.04	.21	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งความสัมพันธ์ ($\bar{X} = 4.71$) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งผลผลิต ($\bar{X} = 4.59$) อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบทีม ($\bar{X} = 4.39$) อยู่ในระดับมาก ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบสายกลาง ($\bar{X} = 4.21$) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีระดับการปฏิบัติต่ำสุด คือ ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบตามสบาย ($\bar{X} = 2.29$) อยู่ในระดับน้อย

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแรงงใจของครูในสถานศึกษา

แรงงใจของครูในสถานศึกษา	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านความสำเร็จของงาน	4.61	.47	มากที่สุด
2. ด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติ	4.88	.30	มากที่สุด
3. ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่	4.34	.31	มาก
4. ด้านการยอมรับนับถือ	4.27	.35	มาก
5. ด้านเงินเดือน สวัสดิการและการให้รางวัล	3.75	.48	มาก
รวม	4.37	.22	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า แรงงใจของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติ ($\bar{X} = 4.88$) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านความสำเร็จของงาน ($\bar{X} = 4.61$) อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความก้าวหน้าใน

หน้าที่ ($\bar{X}=4.34$) อยู่ในระดับมาก ด้านการยอมรับนับถือ ($\bar{X}=4.27$) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านเงินเดือน สวัสดิการและการให้รางวัล ($\bar{X}=3.75$) อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับบรรยากาศองค์กร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

ตัวแปร	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X	Y
X_1	1						
X_2	.513**	1					
X_3	.736**	.527**	1				
X_4	.283**	.560**	.324**	1			
X_5	.117**	-.203**	.142**	-.159**	1		
X	.713**	.571**	.768**	.475**	.567**	1	
Y	.617**	.886**	.636**	.654**	-.184**	.628**	1

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 3 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารกับแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 มีความสัมพันธ์ทางบวก ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.628 มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มากที่สุด คือ ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบทิม (X_2) กับแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา (Y) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.886 มีความสัมพันธ์ในระดับสูงมาก รองลงมา คือ ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบสายกลาง (X_4) กับแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.654 มีความสัมพันธ์ในระดับสูง ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งความสัมพันธ์ (X_3) กับแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.636 มีความสัมพันธ์ในระดับสูง ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งผลผลิต (X_1) กับแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.617 มีความสัมพันธ์ในระดับสูง และพบว่าด้านพฤติกรรมผู้นำแบบตามสบาย (X_5) ไม่มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ -0.184 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4 พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

ตัวแปรอิสระ	คะแนนดิบ		คะแนนมาตรฐาน	t	P-Value
	B	Std. Error	Beta (β)		
(Constant)	.546	.111		4.918	.000**
X2	.433	.021	.593	20.201	.000**
X3	.110	.022	.157	4.915	.000**
X4	.183	.021	.220	8.846	.000**
X1	.149	.033	.142	4.559	.000**
X5	-.024	.008	-.067	-3.051	.000**

R = .932 , R^2 = .869 , Adjusted R^2 = .867 , Std. Error = .08154 , F = 9.307

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 4 พบว่า เมื่อนำตัวแปรพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบทีม (X_2) ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งความสัมพันธ์ (X_3) ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบสายกลาง (X_4) ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งผลผลิต (X_1) และด้านพฤติกรรมผู้นำแบบตามสบาย (X_5) เข้าสมการถดถอยแล้ว ได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.932 ($R=.932$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ร้อยละ 93.20 ($R^2=.869$) โดยค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อแรงจูงใจของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ในรูปของคะแนนดิบมากที่สุด คือ ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบทีม (X_2) รองลงมา คือ ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบสายกลาง (X_4) ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งผลผลิต (X_1) ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งความสัมพันธ์ (X_3) ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบตามสบาย (X_5) ตามลำดับ โดยค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยรูปของคะแนนดิบ (B) เท่ากับ 0.433, 0.183 , 0.149 , 0.110 และ -0.024 ตามลำดับ และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ในรูปของคะแนนมาตรฐานมากที่สุด คือ ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบทีม (X_2) รองลงมา คือ ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งความสัมพันธ์ (X_3) ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบสายกลาง (X_4) ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งผลผลิต (X_1) ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบตามสบาย (X_5) ตามลำดับ โดยค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยรูปของคะแนนมาตรฐาน (β) เท่ากับ 0.593 , 0.157 , 0.220 , 0.142 และ -0.067 ตามลำดับ ซึ่งสามารถสร้างสมการพยากรณ์จากค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ที่อยู่ในรูปคะแนนดิบ (B) และที่อยู่ในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) ได้ดังต่อไปนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (Unstandardized Score)

$$\hat{Y}_1 = 0.546 + 0.433X_2 + 0.110X_3 + 0.183X_4 + 0.149X_1 + -0.024X_5$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน (Standardized Score)

$$\hat{Z}_{yi} = 0.593 Z_{x2} + 0.157Z_{x3} + 0.220Z_{x4} + 0.142Z_{x1} + -0.067Z_{x5}$$

อภิปรายผล

จากการวิจัยพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ผู้วิจัยได้อภิปรายผลได้ดังนี้

1. พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารมีการพัฒนาตนเอง รู้จักเพิ่มพูนความรู้ใหม่ ๆ พัฒนาความคิด มีการฝึกฝนทักษะ ความชำนาญ ทักษะคติ ตลอดจนใช้ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ ซึ่งเป็นความสามารถของบุคคลเพื่อให้ครูเกิดความเชื่อถือ ไว้วางใจ และร่วมมือกันทำงานเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับ รัตนบงกช นิพนธ์ศิริผล (2563) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม รองลงมา คือ ด้านภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย และภาวะผู้นำแบบเน้นความสำเร็จ ตามลำดับ ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านภาวะผู้นำแบบบงการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชยา สุทธิแสน (2562, 60) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 1 ผลวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ Likert (1961, 78-79 อ้างถึงใน สุภาพ ด่วงประเสริฐ, 2552 : 16) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมผู้นำเป็นพฤติกรรมของแต่ละบุคคลเพื่อควบคุมกิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายซึ่งมีอิทธิพลต่อผู้ตามพฤติกรรมของผู้นำเป็นพฤติกรรมใด ๆ ที่ผู้กระทำปรารถนาจะได้การยอมรับหรือกล่าวโดยกว้าง ๆ ก็คือพฤติกรรมที่ผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ ปรารถนาที่จะแสดงพฤติกรรมผู้นำเป็นพฤติกรรมของบุคคลซึ่งมีผลต่อการกระทำของผู้อื่น

2. แรงจูงใจของครูในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารให้ความสำคัญกับแรงจูงใจ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน การใช้กฎระเบียบในการสั่งงานอาจจะทำให้ประสิทธิภาพของงานต่ำ ไม่ใช่วิธีการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานที่ถูกต้อง การจูงใจเป็นสิ่งที่ผู้บริหารจะต้องสนใจศึกษาถึงปัจจัยในอันที่จะก่อให้เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และจะต้องเปรียบเทียบถึงสถานการณ์ของการจูงใจในขณะนั้นให้ถูกต้อง เพื่อจะได้เทคนิคการจูงใจได้ถูกต้องและตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ดังนั้นแรงจูงใจของครูในสถานศึกษาเป็นตัวกระตุ้นให้ครูนั้นแสดงศักยภาพในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อผู้บริหารมอบหมายงานด้านการสอนและงานพิเศษให้ครูได้ตรงกับความรู้ความสามารถ ครูจึงให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานของโรงเรียนด้วยความเต็มใจ ครูมีความมุ่งมั่นกระตือรือร้นและรับผิดชอบต่องานที่ได้รับ

มอบหมายจนเสร็จสิ้นภารกิจทันตามเวลาที่กำหนด และส่งผลให้งานที่ออกมามีคุณภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของอรพรรณ เทียนคันฉัตร (2560, 83) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงจากลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ความต้องการความสัมพันธ์ ความต้องการความอยู่รอด และความต้องการก้าวหน้าตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของปราณี จินดาศรี และคณะ, (2560, 122-124) ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7 ในจังหวัดสระแก้ว พบว่าระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7 ในจังหวัดสระแก้ว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านปรากฏว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับตามคะแนนเฉลี่ยสามอันดับ ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบต่องาน รองลงมาคือ ด้านความสำเร็จของงาน และด้านการได้รับการยอมรับนับถือตามลำดับ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารกับแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารกับแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 มีความสัมพันธ์กันในทางบวกกับแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา ($r=.628$) เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารกับแรงจูงใจของครูในสถานศึกษาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบทีม ($r=.886$) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบสายกลาง ($r=.654$) ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งความสัมพันธ์ ($r=.636$) ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งผลผลิต ($r=.617$) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งด้านพฤติกรรมผู้นำแบบทีม มีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต้องแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการบริหารงาน แสดงเป้าหมายในการทำงาน เปิดโอกาสให้ครูทุกคนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนการดำเนินงานของสถานศึกษาและเสนอแนะความคิดเห็นในการทำงาน กระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และหลอมรวมแนวคิดของครูทุกคนเป็นหนึ่งเดียว และผู้บริหารใช้หลักการบริหารงานโดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรมและหลักนิติธรรม ผู้บริหารไม่ใช้อารมณ์ในการปฏิบัติงาน มีการวางแผนการดำเนินงานและเป็นผู้ที่เห็นความสำคัญของการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ นารินทิพย์ สิงห์ออย (2563, 78) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่าง ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับการจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับการจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 มีความสัมพันธ์กันในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับค่อนข้างสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรพรรณ เทียนคันฉัตร (2560, 83) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูพบว่า ภาวะผู้นำเชิง

พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์กันทางบวกกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

4. พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 พบว่า ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบทีม (X_2) เป็นด้านที่ส่งผลต่อแรงจูงใจของครูในสถานศึกษาสูงเป็นอันดับหนึ่ง โดยค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนดิบ (B) เท่ากับ 0.433 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานไปพร้อมกับให้ความสำคัญกับครู เอาใจใส่กับงานและความสัมพันธ์ของครู เปิดโอกาสให้ครูได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและเสนอแนะ เพื่อพัฒนาสถานศึกษา สร้างผลงานและสร้างชื่อเสียงให้กับสถานศึกษาสู่ความสำเร็จ สอดคล้องกับงานวิจัยของ แสงสุริยา ศรีพูน (2563, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ผลการวิจัยพบว่าภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ด้วยสมการพยากรณ์เพื่อหาตัวพยากรณ์ที่ดีที่สุด คือ มีภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา 3 ด้านที่ร่วมกันส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูได้เป็นอย่างดี คือ ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบทำงานเป็นทีม ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งงานและด้านพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งคน ทั้งนี้เป็นเพราะพฤติกรรมทั้ง 3 ด้านมีจุดประสงค์อย่างเดียวกันคือความสำเร็จตามเป้าหมาย เป็นพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องมาใช้เป็นกระบวนการจัดการบริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้บุคลากรทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษามีส่วนร่วมเป็นทีมในการวางแผนและเสนอแนะในการปฏิบัติงาน เน้นความสำเร็จของงานเป็นเป้าหมายสูงสุดโดยที่บุคลากรในสถานศึกษามีความพึงพอใจเพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรพรรณ เทียนคันฉัตร (2560, 81 –89) ได้วิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู พบว่า การได้เป็นส่วนร่วมในการปฏิบัติงานต่างๆ ในโรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงานที่ทำให้โรงเรียนมีชื่อเสียง และทำให้งานได้มีคุณภาพสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้รับค่าตอบแทน และเลื่อนตำแหน่งที่สูงขึ้นเกิดประโยชน์แก่ตนเอง และเพื่อนร่วมงานซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ทำให้เกิดแรงจูงใจในการทำงาน ดังนั้นจึงทำให้เกิดความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบและประสบความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างที่นึกคิดและได้มุ่งหวังเอาไว้

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบตามสบาย มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้นผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับพฤติกรรมผู้นำแบบตามสบาย โดยให้อิสระในการตัดสินใจแก่ครู ปลดปล่อยให้ครูมีอิสระในการทำงาน มีการติดตาม นิเทศ

ผลการปฏิบัติเป็นบางครั้ง คอยให้คำปรึกษาเมื่อครูเจอปัญหา และช่วยแนะนำและแก้ไขจนปัญหาคลี่คลาย

แรงจูงใจของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ด้านเงินเดือน สวัสดิการและการให้รางวัล มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้น ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับด้านเงินเดือน สวัสดิการและการให้รางวัล โดยการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน และมีการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องของการเลื่อนขั้นเงินเดือน สวัสดิการ และการให้รางวัลอย่างชัดเจนและเหมาะสมกับการปฏิบัติงาน

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 เมื่อพิจารณาตัวแปรพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารกับแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา ตัวแปรคู่ที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบทีมกับแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา มีความสัมพันธ์กันในระดับสูงมาก ดังนั้น ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับพฤติกรรมแบบทีม เอาใจใส่ทั้งผลงานและความสัมพันธ์ของครูในสถานศึกษา ใช้หลักเหตุผลเน้นกระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการวางแผนและกำหนดเป้าหมาย มุ่งมั่นที่จะปฏิบัติงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพื่อให้การทำงานผิดพลาดน้อยที่สุด ร่วมกันแก้ไขปัญหาเพื่อให้ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ คลี่คลายไปในทิศทางที่ดีขึ้น ส่วนเป็นตัวแปรที่ไม่มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจ คือ ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบตามสบาย ผู้บริหารควรให้ครูปฏิบัติงานแบบอิสระโดยผู้บริหารเป็นผู้ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่างๆในการทำงาน คอยติดตาม ประเมินผล ให้ครูมีการรายงานผล และกระตุ้นให้ครูมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานและกำกับติดตามงานเป็นบางครั้ง

พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อแรงจูงใจของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ด้านที่สูงที่สุด คือ ด้านพฤติกรรมผู้นำแบบทีม เป็นด้านที่ส่งผลต่อแรงจูงใจของครูในสถานศึกษาสูงสุด ดังนั้น ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับด้านพฤติกรรมผู้นำแบบทีม หากผู้บริหารมีพฤติกรรมผู้นำแบบทีมที่ดี แสวงหาโอกาสและประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา สามารถวางแผนและปรับใช้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม อันนำไปสู่แรงจูงใจของครูในสถานศึกษาที่สูงขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ไชยา ภาวะบุตร. (2555). *หลัก ทฤษฎี และปฏิบัติการบริหารการศึกษา*. สกลนคร : มหาวิทยาลัย

ราชภัฏสกลนคร.

นารินทร์พย สิงห์ฮ้อย. (2563). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของผู้บริหาร*

สถานศึกษากับการจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

- ประถมศึกษาานครพนม เขต 1. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- นวรรตน์ อายูยีน. (2561). แรงจูงใจที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
- ปรานิต จินดาศรี และคณะ. (2560). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7 ในจังหวัดสระแก้ว. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 9(1), 122-124.
- พิชยา สุทธิแสน. (2563). ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 1. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยพะเยา, พะเยา.
- รัตนบงกช นิพัฒน์ศิริผล. (2563). ความสัมพันธ์ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยพะเยา.
- วิสุทธิ วิจิตรพัชรภรณ์. (2561). การนำนโยบายสู่ การปฏิบัติ: แนวความคิดกระบวนการในองค์การทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: บริษัทวิสต้าอินเตอร์ปรีนท์จำกัด.
- สร้อยา ผลสุกบริสุทธิ์. (2562). การใช้แรงจูงใจของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์การของครูและบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4. (2565). แผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ 2565.
- แสงสุริยา ศรีพูน และวรพล คลองเชิงคร. (2563). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1. วารสารวิชาการ วิทยาลัยสันตพล, 6(2), 205-213.
- Likert, R. and Likert, J. (1976). *New way of managing conflict*. New york : McGraw-Hill.

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์
เรื่อง การลบที่ผลลัพธ์ไม่เกิน 1,000 โดยใช้การจัดการเรียนรู้
แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับแบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

THE DEVELOPMENT OF MATHEMATICS LEARNING MANAGEMENT
ON SUBTRACTION WITH RESULTS LESS THAN 1,000 USING STEM
EDUCATION LEARNING MANAGEMENT WITH EXERCISES FOR
PATHOMSUKSA 2 STUDENTS

¹ชุตติปา หัตถวงษ์, ²เจริญวิษณุ สมพงษ์ธรรม และ ³กนกกาญจน์ ศรีสุรินทร์

¹Chutipapa Hathawong, ²Charoenwit Somphongtam and ³Kanokkarn Srisurin

มหาวิทยาลัยราชธานี, ประเทศไทย

Ratchathani University, Thailand

¹Chutipapa.yui@gmail.com

Received: January 6, 2023; **Revised:** February 22, 2023; **Accepted:** March 31, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่องการลบที่ผลลัพธ์ไม่เกิน 1,000 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับแบบฝึกทักษะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่องการลบที่ผลลัพธ์ไม่เกิน 1,000 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการ

¹ นักศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

³ อาจารย์ ดร.,บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

เรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การลบที่ผลลัพธ์ไม่เกิน 1,000 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับแบบฝึกทักษะ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปี การศึกษา 2565 โรงเรียนสมสะอาดสวนฝ้าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 จำนวน 19 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) แผนจัดการเรียนรู้ จำนวน 5 แผน มีคุณภาพในระดับมาก 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีความเชื่อมั่นเท่ากับ .97 3) แบบสอบถามความพึงพอใจมีความเชื่อมั่นเท่ากับ .87 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่กรณีกกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน ผลการวิจัย พบว่า 1) แผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 81.37/82.63 ซึ่งถือว่าสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ 2) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา แบบฝึกทักษะการลบที่ผลลัพธ์ไม่เกิน 1,000

Abstract

The objective of this research were 1) to find the efficiency of learning management plan on subtraction with results less than 1,000 using stem education learning management with exercises for pathomsuksa 2 students according to the criteria 80/80, 2) to compare the learning achievement between pre-test and post-test, and 3) to find out students' satisfaction towards learning management. The sample consisted of 19 pathomsuksa 2 students, Somsaad Suanfai school under Ubon Ratchathani Primary Education, Area Office 5 by cluster random sampling. The research instruments include 1) 5 plans of learning management, the evaluation result of the plan were at the high level, 2) the reliability of achievement test was at .97, and 3) the reliability of satisfaction for student questionnaire was at .87. The data analysis were percentage, mean, standard deviation and reliability t-test dependent sample. The findings were as follows: 1) The learning management plan was efficient (E_1/E_2), = 81.37/82.63, regarded higher than the criteria level 80/80. 2) The students who studied with learning

management plan had higher learning achievement of post-test than pre-test was significantly different at .05. 3) The students' satisfaction towards learning management were at a high level.

Keywords: STEM education learning management, Exercises, Subtraction with results less than 1,000.

บทนำ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและการเมือง มนุษย์จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาสิ่งเหล่านี้ โดยเฉพาะการพัฒนาให้การศึกษาแก่เยาวชน ซึ่งเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญต่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของชาติต่อไป ในอนาคต พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้หลักปฏิบัติในการจัดการศึกษากล่าวคือต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด โดยกล่าวถึงการจัดการกระบวนการเรียนรู้ไว้ว่าในการจัดการกระบวนการเรียนรู้สถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ให้นักเรียนฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการจัดประสบการณ์จริงฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็นทำเป็น ประกอบกับมาตรฐานการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ใช้เป็นกรอบในการประเมินคุณภาพภายนอกมาตรฐานที่ 4 ด้านผู้เรียนซึ่งกำหนดไว้ชัดเจนว่าให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์คิดสังเคราะห์หาค่าเหตุผล มีความคิดสร้างสรรค์คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

คณิตศาสตร์มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาความคิดมนุษย์ ทำให้มนุษย์มีความคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีเหตุผล เป็นระบบ มีแบบแผน สามารถวิเคราะห์ปัญหาหรือสถานการณ์ได้อย่างถ่องแท้ รอบคอบช่วยให้คาดการณ์วางแผน ตัดสินใจ แก้ปัญหาและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่าง ถูกต้องเหมาะสม นอกจากนี้คณิตศาสตร์ยังเป็นเครื่องมือในการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและศาสตร์อื่น ๆ คณิตศาสตร์จึงมีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) คณิตศาสตร์มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาความคิดของมนุษย์ ทำให้มนุษย์มีความคิดสร้างสรรค์คิดอย่างมีเหตุผล เป็นระบบระเบียบมีแบบแผน ชัดเจนและรัดกุม นอกจากนี้มนุษย์ยังใช้คณิตศาสตร์ เป็นหลักในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ในศาสตร์แขนงอื่นๆ รวมถึงด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี เศรษฐกิจ

และสังคม ตลอดจนพื้นฐานสำหรับค้นคว้าวิจัยทุกประเภท โดยถือว่าคณิตศาสตร์เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ และเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตตลอดจนช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ซึ่งจุดประสงค์โดยทั่วไปในการสอนคณิตศาสตร์นั้นเพื่อต้องการให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและมีทักษะในการคิดคำนวณตามกระบวนการทางคณิตศาสตร์รู้คุณค่าของคณิตศาสตร์สามารถนำประสบการณ์ทางด้านความรู้ ความคิด และทักษะที่ได้จากการเรียนคณิตศาสตร์ไปใช้ในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ และใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้คณิตศาสตร์เป็นศาสตร์แห่งการคิดและเป็นเครื่องมือสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของสมอง จุดเน้นของการเรียนการสอนจึงจำเป็นต้องเน้นให้จดจำข้อมูลทักษะพื้นฐานเป็นการพัฒนาให้นักเรียนมีความเข้าใจในหลักการและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ และมีทักษะพื้นฐานเพียงพอที่จะนำไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ๆ นักเรียนจะต้องได้ประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจจากการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ด้วยตัวเอง เช่น การสืบค้น การคาดเดา การตรวจสอบ และให้เหตุผลในกิจกรรมการแก้ปัญหาที่มีการพูดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อธิบาย อภิปรายและชี้แจงเหตุผล ซึ่งนอกจากจะเป็นการพัฒนาความสามารถและกระบวนการแก้ปัญหาแล้วยังช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถในการให้เหตุผลความสามารถในการสื่อสาร สามารถแก้ปัญหาร่วมกับผู้อื่นได้ (เยาวพภัทร โมรราราชภูร ภูมิพงศ์ จอมหงส์พิพัฒน์ และพจมาน ชำนาญกิจ, 2558)

สภาพปัจจุบันการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์ยังไม่บรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งเห็นจากรายงานผลการสอบวัดระดับคุณภาพการศึกษาในระดับชาติตามสถิติการประเมินของ PISA ด้านคณิตศาสตร์ ในปี ค.ศ. 2018 ประเทศไทยมีคะแนน 419 คะแนน จากคะแนนเต็ม 650 คะแนน ซึ่งนักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยคณิตศาสตร์ ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศสมาชิก OECD เมื่อเปรียบเทียบผลการประเมิน PISA 2015 กับ PISA 2018 พบว่า ด้านคณิตศาสตร์มีคะแนนเพิ่มขึ้นประมาณ 3 คะแนน ซึ่งในการทดสอบทางสถิติถือว่าด้านคณิตศาสตร์มีการเปลี่ยนแปลงเมื่อเทียบกับรอบการประเมินที่ผ่านมา (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี PISA, 2565) จากผลการประเมินจะเห็นว่าวิชา คณิตศาสตร์เป็นวิชาที่นักเรียนทำคะแนนได้น้อยกว่าวิชาอื่นๆ ซึ่งหลายฝ่ายพยายามที่จะส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์ ทั้งด้านการพัฒนา ครูผู้สอนผ่านไปยังนักเรียนหรือพัฒนาที่ตัวนักเรียนเอง ซึ่งก็มีส่วนทำให้นักเรียนมีคุณภาพเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักเรียนในเขตชนบทที่ขาดความพร้อมทางสติปัญญา ขาดแคลนครู สื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัยและจำเป็น จากการสังเกตนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสมสะอาดสวนฝ้าย ที่เรียนในรายวิชาคณิตศาสตร์พบว่าปัญหาของการจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ที่ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรนั้นเพราะมีสาเหตุมาจาก การที่นักเรียนเผชิญกับสถานการณ์ที่แตกต่างจากแบบเรียนจะ

ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ อีกทั้งนักเรียนยังขาดทักษะการคิด การแก้ปัญหา ขาดการเชื่อมโยงในการนำความรู้ที่ได้ไปหาแนวทางแก้ไขปัญหา

การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาเป็นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ที่เกิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยผู้สอนจะสอนแบบแยกเป็นรายวิชา โดยเฉพาะวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ ต่อมา มีการสอนแบบบูรณาการโดยเพิ่มวิชาวิศวกรรมและเทคโนโลยีเข้าไปจึงทำให้ สะเต็มศึกษา เกี่ยวข้องกับ 4 วิชาดังกล่าวแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการใน 4 สาขาวิชา ได้แก่ วิทยาศาสตร์ (Science) เทคโนโลยี (Technology) วิศวกรรมศาสตร์ (Engineering) และคณิตศาสตร์ (Mathematics) ซึ่งครอบคลุมการเกษตร สิ่งแวดล้อม เศรษฐศาสตร์ การศึกษาและการแพทย์ (Zollman, 2011) การนำกิจกรรมไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน สามารถดำเนินการได้ 9 แนวทาง ดังนี้ 1) จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ตื่นเต้น น่าสนใจ สนุกสนานมีชีวิตชีวา เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนากระบวนการคิด และการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง 2) ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ท้าทาย ความรู้ ความสามารถกระบวนการคิดและการแก้ปัญหาของผู้เรียน โดยใช้สถานการณ์ที่เป็นปัญหาในโลกปัจจุบัน 3) จัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียน ลงมือปฏิบัติ 4) จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการใน 3 สาขา ได้แก่ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และการทำงานอาชีพและเทคโนโลยี โดยสอดแทรกกระบวนการออกแบบทางวิศวกรรม 5) จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน (Project based learning) โดยสร้างสถานการณ์ที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับชีวิตจริงและท้าทายกระบวนการคิดของผู้เรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดหาคำตอบโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์และสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ ด้วยตนเอง 6) เป็นโค้ช (Coach) 7) เป็นพี่เลี้ยงทางวิชาการ (Mentor) 8) ตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด 9) ประเมินกระบวนการทำงานและผลงานของผู้เรียนโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย (Capraro and Morgan, 2013) โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้สะเต็มศึกษานั้น มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การระบุปัญหา (Identify a Challenge) 2) การค้นหาแนวคิดที่เกี่ยวข้อง (Explore Ideas) 3) การวางแผนและพัฒนา (Plan and Develop) 4) การทดสอบและประเมินผล (Test and Evaluate) 5) ผลลัพธ์ (Present the Solution) เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการให้ผู้เรียนใช้ความรู้และทักษะต่างๆ ผ่านการทำกิจกรรมหรือการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยและระดับชั้นของผู้เรียน เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ผู้สอนกำหนดสถานการณ์ที่เป็นปัญหาเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนที่ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเกิดความสงสัยและร่วมกันค้นหาคำตอบ โดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับสาระใน STEM ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดขั้นสูงการแก้ปัญหา การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการตัดสินใจ รวมทั้งสร้างองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งเก็บไว้ในความทรงจำได้

ยาวนาน และสามารถนำความรู้ที่ได้จากการค้นพบไปประยุกต์ใช้ ในสถานการณ์ต่างๆ ได้ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2557)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นความสำคัญที่จะต้องส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้มีทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ควบคู่ไปกับการให้ความรู้คณิตศาสตร์กับนักเรียน ดังนั้น จึงมีความสนใจที่จะพัฒนาการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่องการลบที่ผลลัพธ์ไม่เกิน 1,000 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับแบบฝึกทักษะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จะช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนเพิ่มขึ้น เกิดทักษะพื้นฐานในการคิดคำนวณ สามารถนำไปใช้ในการเรียนระดับสูงขึ้นได้ และสามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่องการลบที่ผลลัพธ์ไม่เกิน 1,000 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับแบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่องการลบที่ผลลัพธ์ไม่เกิน 1,000 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การลบที่ผลลัพธ์ไม่เกิน 1,000 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับแบบฝึกทักษะ

การดำเนินการวิจัย

จากการศึกษา การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การลบที่ผลลัพธ์ไม่เกิน 1,000 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับแบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 ของโรงเรียนในเครือข่ายท่าโพธิ์ศรีโนนสะอาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 จำนวน 11 ห้องเรียน รวมนักเรียน 205 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนชั้น

ประถมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปี การศึกษา 2565 โรงเรียนสมสะอาดสวนฝ้าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 จำนวน 19 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster random sampling)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาในการวิจัยในครั้งนี้เนื่องจากรายวิชาคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษาตอนต้น เกี่ยวข้องกับการลบเลขจำนวนไม่เกินหลัก 1,000 เพื่อนำมาประกอบการจัดทำแผนการเรียนรู้ จำนวน 5 แผน และแบบฝึกทักษะ จำนวน 5 ชุด ได้แก่

เรื่องที่ 1 การหาผลลบของจำนวนที่ตัวตั้ง ไม่เกิน 1,000 ไม่มีการกระจาย

เรื่องที่ 2 การหาผลลบของจำนวนที่ตัวตั้ง ไม่เกิน 1,000 มีการกระจาย

เรื่องที่ 3 การหาผลลบของจำนวนที่ตัวตั้งไม่เกิน 1,000 โดยการตั้งลบ มีการกระจาย 1 หลัก

เรื่องที่ 4 การหาผลลบของจำนวนสามจำนวน โดยการตั้งลบ

เรื่องที่ 5 การแก้โจทย์ปัญหาการลบ จากสถานการณ์ที่มีตัวไม่ทราบค่า

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

จากการศึกษา การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การลบที่ผลลัพธ์ไม่เกิน 1,000 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับแบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 สรุปผล ดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 81.37/82.63 ซึ่งถือว่าสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้

2. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

จากการศึกษา การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การลบที่ผลลัพธ์ไม่เกิน 1,000 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับแบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การลบที่ผลลัพธ์ไม่เกิน 1,000 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับแบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 81.37/82.63 ซึ่งถือว่าสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ หมายความว่า นักเรียนที่เป็นกลุ่มกลุ่มตัวอย่าง ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 19 คน สามารถทำคะแนนจากแบบฝึกหัดในกิจกรรมระหว่างเรียน รวมทั้ง 5 ชุด คิดเป็นร้อยละ 81.37 และสามารถทำคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน คิดเป็นร้อยละ 82.63 ทั้งนี้เป็นเพราะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ พ.ศ. 2551 รวมถึงหลักสูตรสถานศึกษา และวิเคราะห์หัวข้อวัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ก่อนจะกำหนดหน่วยการเรียนรู้ ขอบข่ายเนื้อหาย่อยและจุดประสงค์การเรียนรู้ของการเรียน จึงทำให้เนื้อหาของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดขึ้นในครั้งนี้ มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับตัวชี้วัด และมาตรฐานการเรียนรู้ เนื้อหามีการเรียนรู้ลำดับความยากง่าย ประกอบกับวิธีการจัดการเรียนรู้มีตามแบบสะเต็มศึกษา 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การระบุปัญหา 2) การค้นหาแนวคิดที่เกี่ยวข้อง 3) การวางแผนและพัฒนา 4) การทดสอบและประเมินผล 5) ผลลัพธ์และที่สำคัญก่อนนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้จริงกับนักเรียน กลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยได้นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นนำเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบ และนำไปทดลองหาประสิทธิภาพตามขั้นตอนการหาประสิทธิภาพของนวัตกรรมก่อนปรับปรุงแก้ไขและนำไปใช้จริง จึงทำให้แผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นในครั้งนี้ มีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปาลิตา สุขสำราญ (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาที่ส่งเสริมจิตวิทยาศาสตร์และทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการสร้างและศึกษาคุณภาพรูปแบบ มีดังนี้ 1.1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น คือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาที่ส่งเสริมจิตวิทยาศาสตร์และทักษะการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา มี 5 องค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล กิจกรรมการเรียนรู้มี 6 ขั้นตอน คือขั้นทำความเข้าใจภาระใคร่รู้ ขั้นมุ่งสู่การเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตั้งศูนย์ร่วมวางแผนปฏิบัติการ ขั้นสานต่อการสร้างสรรค์ผลงาน ขั้นวิพากษ์ ทบทวน ขวนกันสะท้อน และขั้นป้อนผลลัพธ์กลับสู่สังคม โดยเมื่อจัดกิจกรรมการเรียนการ

สอนครบทั้ง 6 ชั้นแล้ว ผู้เรียนจะได้รับองค์ความรู้ที่เกิดจากการบูรณาการแบบสหวิทยาการครบทั้ง 4 ศาสตร์ ได้แก่ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ 1.2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 1.3) ผลการทดลองนำร่องเพื่อหาค่าดัชนีประสิทธิผล พบว่า ค่าดัชนีประสิทธิผลมีค่าเท่ากับ 0.62113 2) ผลของการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า 2.1) นักเรียนมีจิตวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2.2) นักเรียนมีทักษะการแก้ปัญหาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2.3) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2.4) ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นว่าการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกทางความคิดและการปฏิบัติ นักเรียนเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น และมีความสุขเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งผลให้นักเรียนสามารถแก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์และก่อให้เกิดนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ใหม่

2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การลบที่ผลลัพธ์ไม่เกิน 1,000 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับแบบฝึกทักษะ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องมาจากมีขั้นตอนการสร้างอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มต้นจากการศึกษาหลักสูตรแกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ แล้วผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เพื่อกำหนดกิจกรรม และจุดประสงค์การเรียนรู้ในแบบฝึกทักษะ จึงทำให้นเนื้อหาในการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับระดับชั้นของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 คำสั่ง คำชี้แจงในการใช้แบบฝึกสำหรับครูและสำหรับนักเรียน มีบทบาทและรายละเอียดชัดเจน เนื้อหาไม่ยากหรือง่ายจนเกินไป นอกจากนี้สื่อการเรียนรู้และการวัดผลประเมินผลมีความหลากหลาย ในบางชั่วโมงของการเรียน ผู้วิจัยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการทำกิจกรรมด้วยตนเอง จึงทำให้นักเรียนรู้สึกมีความสุขกับการร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง การลบที่ผลลัพธ์ไม่เกิน 1,000 ในครั้งนี้ส่งผลให้นักเรียนได้เกิดความคิดการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาสร้างสรรค์ในการวิเคราะห์ข้อมูลและนำไปแก้ปัญหาสำคัญๆ ในการเรียนคณิตศาสตร์และแก้ปัญหาที่พบในชีวิตจริงได้ ส่งผลให้นักเรียนสามารถทำคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Seviland (2015) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการปรับปรุงแผนการสอนตัวอย่างสำหรับรายวิชาวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาภายใต้ STEM Education เป้าหมายหลักของการศึกษานี้คือการนำเสนอตัวอย่างแผนการสอนเรื่องกรดและเบสตามวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี วิศวกรรมและ การศึกษาทางคณิตศาสตร์ (STEM) สำหรับระบบการศึกษาวิทยาศาสตร์ของตุรกี การกำหนดผลกระทบของสื่อการเรียนการสอนที่มีต่อผลการเรียนรู้ของเด็กเป็น การศึกษานำร่อง

ก่อนการดำเนินการหลักก็เป็นอีกเป้าหมายหนึ่งเช่นกัน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 8 จำนวน 12 คนได้รับเลือกให้เป็นประชากรของการศึกษา การเรียนการสอน วัสดุภายในการศึกษา STEM จัดขึ้นตามรูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5E เพื่อสอนเรื่องนี้ จากการศึกษาวิจัยพบว่าระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในการทดสอบหลังเรียน สูงกว่าการทดสอบก่อนเรียน ที่ระดับนัยสำคัญ. 05

3. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การลบที่ผลลัพธ์ไม่เกิน 1,000 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับแบบฝึกทักษะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$, S.D.= 0.13) และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง 1 ข้อ นอกนั้นอยู่ในระดับมากทุกข้ออาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การลบที่ผลลัพธ์ไม่เกิน 1,000 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับแบบฝึกทักษะ มีการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลายและยืดหยุ่น เหมาะสมกับนักเรียนทุกแบบ ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความสุข โดยได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง มีการคิดวิเคราะห์หาข้อดีข้อด้อยปฏิบัติจริง ค้นพบความรู้ด้วยตนเอง และประยุกต์เป็นแนวคิดที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับชีวิตจริง นำไปสู่ทักษะทางสังคมอันดีงามในตัวผู้เรียน การจัดการเรียนรู้นี้ดังกล่าวทำให้เกิดบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ที่สนุกสนานเต็มตามศักยภาพของผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิษณุ ทุम्มี (2562) ได้ศึกษารูปแบบผลการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา (STEM Education) ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา (STEM Education) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชีววิทยาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา (STEM Education) มีคะแนนพัฒนาการร้อยละ 41.03 อยู่ในระดับต้น ร้อยละ 30.77 อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 20.51 อยู่ในระดับสูง และร้อยละ 7.69 อยู่ในระดับสูงมาก 3) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา (STEM Education) มีความสามารถในการแก้ปัญหาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา (STEM Education) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การดำเนินการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การลบที่ผลลัพธ์ไม่เกิน 1,000 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับแบบฝึกทักษะที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพราะสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน โดยนักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ทุกขั้นตอนอย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพในการการลบที่ผลลัพธ์ไม่เกิน 1,000 ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ส่งผลให้นักเรียนรักในการเรียนคณิตศาสตร์ และเรียนรู้อย่างมีความสุข จึงเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545. พริกหวานกราฟฟิค.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรมวิชาการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. โรงพิมพ์ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ปาริชาติ สุพรรณกลาง. (2550). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง การอินทิเกรตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนโดยใช้แบบฝึกเรียนเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มย่อย. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- เยาวพัตร์ โมราราชภูรี ภูมิพงศ์ จอมหงส์พิพัฒน์ และพจมาน ชำนาญกิจ. (2558). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้ยุทธวิธีเมตาคอกนิชัน เรื่อง การบวกและการลบจำนวนนับที่ผลลัพธ์ และตัวตั้งไม่เกิน 1,000 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. วารสารวิชาการหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 7(18), 103-112.
- วิชณุ ทุมมี. (2562). ผลการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา (STEM Education) ที่มีต่อ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. สถาบันวิจัยและพัฒนา. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2557). สะเต็มศึกษา. สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี PISA. (2565). ผลการประเมินของ PISA 2018. <https://pisathailand.ipst.ac.th/news-12/>

- Capraro, R. M., Capraro, M. M., & Morgan, J. (2013). *STEM project-based learning: An integrated science, technology, engineering, and mathematics (STEM) approach*. (2nd ed.) Sense Publishers.
- Sevil C. and Zehra O. (2015). Improving a sample lesson plan for secondary science courses within the STEM Education. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 177. p. 223 – 228
- Zollman, A., Smith. M.C., & Reisdorf, P. (2011). Identity development: Critical components for learning in mathematics. *In D. Brahier (Ed), Motivation and disposition : Pathways to learning mathematics*. Seventy-third National Council of Teachers of Mathematics yearbook .

แนวทางการพัฒนาการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL
LEARNING COMMUNITY OF SCHOOLS UNDER
THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE
AREA OFFICE KHON KAEN

—◆◆◆—
¹เฉลิม อายุคง และ ²วิเชียร รุ้ยยืนยง

¹Chalerm Ayukong and ²Wichian Rooyuenyong

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย

Northeastern University, Thailand

¹chalerm.pupa@gmail.com

Received: January 6, 2023; **Revised:** February 22, 2023; **Accepted:** March 31, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็น 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น เป็นระเบียบวิธีการวิจัยเชิงพรรณนา กลุ่มตัวอย่าง ที่ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหารและครู จำนวน 360 คน กำหนดขนาดโดยใช้สูตร Taro Yamane สุ่ม โดยลำดับชั้นโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ ใช้สถิติ ร้อย ละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งคุณภาพของเครื่องมือทั้งฉบับมีค่า IOC 0.92 และค่าเชื่อมั่นของ แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน 0.982 และ สภาพที่พึงประสงค์ 0.935 และการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบ สัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการเป็น ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุดและความต้องการจำเป็นทุกด้านอยู่ ในระดับต้องพัฒนาเร่งด่วน 2) แนวทางการพัฒนาการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของ

¹ นักศึกษา, หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

² อาจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ประกอบด้วยแนวทาง 6 ด้าน 1) วิสัยทัศน์ร่วม 5 แนวทาง 2) ทีมร่วมแรงร่วมใจ 6 แนวทาง 3) ภาวะผู้นำร่วม 5 แนวทาง 4) การเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ 3 แนวทาง 5) ชุมชนกัลยาณมิตร 3 แนวทาง 6) โครงสร้างสนับสนุนชุมชน 3 แนวทาง

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้, สถานศึกษา

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the current condition, the desirable condition and 2) to study guidelines for the development of being a professional learning community of schools under Khon Kaen Secondary Educational Service Area Office. This research was descriptive research methodology. The sample group consisted of administrators and teachers, with the total number of 360 people. The sample size was determined by Taro Yamane formula using school-based stratified sampling and simple random sampling. The quantitative research used a 5-level rating scale questionnaire. The statistics comprised percentage, mean, standard deviation. The IOC value of the whole questionnaire was 0.92 and reliability of the questionnaire on the current condition was 0.982 and the desirable condition was 0.935. The qualitative research used interview form. The research results were found that: 1) The current condition, the desirable condition and the needs of being a professional learning community of schools under the Office of Khon Kaen Secondary Educational Service Area Office were found that the current condition was rated at a high level, the desirable condition was rated at the highest level, and all aspects of the needs were at the level that needed to be developed urgently. 2) Guidelines for the development of being a professional learning community of schools under Khon Kaen Secondary Educational Service Area Office consisted of 6 approaches: 1) Shared Vision consisted of 5 guidelines, 2) Collaborative Teamwork consisted of 6 guidelines, 3) Shared Leadership consisted of 5 guidelines, 4) Professional Learning and Development consisted of 3 guidelines, 5) Caring Community consisted of 3 guidelines, 6) Supportive Structure consisted of 3 guidelines.

Keywords: Guidelines for Development, Being Learning Community, School

บทนำ

ชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ อาจเป็นนวัตกรรมการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาในประเทศไทยอาจจะยังไม่ค่อยจะคุ้นเคย และอาจจะมีความรู้สึกที่ขัดใจที่จะต้องหันหน้าเข้าหากัน จะต้องเปิดแผนการจัดการเรียนรู้ของตนเอง อาจจะมีรู้สึกว่าตนเองอาจจะทำไม่ได้ จะต้องเปิดชั้นเรียนและพร้อมให้คนอื่นเข้ามาสังเกตการสอนของตนเอง ซึ่งไม่ใช่วัฒนธรรมของครูไทย หลังการสอนยังจะต้องหาเวลามานั่งสรุปสะท้อนคิดกันอีก เสร็จแล้วยังต้องมัวงานต่อเนื่องไปอีก ซึ่งแน่นอนครูจำนวนหนึ่งอาจจะลุกขึ้นมาบอกว่า “แค่ทุกวันนี้ สอนก็จะไม่ทันอยู่แล้ว งานอื่นก็มากมาย” จะทำกลุ่มชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพอีก จะไหวหรือ แต่การกระทำลักษณะเช่นนี้เป็นทิศทางที่ดี และพิสูจน์แล้วในหลายประเทศว่า เป็นเส้นทางการพัฒนาวิชาชีพครูที่จะส่งผลการพัฒนาต่อนักเรียนอย่างแน่นอน กิจกรรมการเรียนรู้วิชาชีพในลักษณะการรวมตัวเป็นกลุ่มชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ จะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด ก็อยู่ที่ครูไทยจะยอมรับและเริ่มการเปลี่ยนความคิดของตนเองได้เมื่อใด และเปลี่ยนได้มากแค่ไหน ซึ่งทั้งหมดนี้ ต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายในตนเอง (Inside-out) มากกว่าที่จะให้ใครไปบังคับให้ครูดำเนินการ ซึ่งจะเป็นลักษณะที่เปลี่ยนแปลงจากภายนอก (Outsidein) ผลของความยั่งยืนและคุณภาพของงานย่อมแตกต่างกัน ก็ได้แต่หวังว่าครูและบุคลากรทางการศึกษาจะยอมรับแนวคิดไปสู่การปฏิบัติอย่างกว้างขวางมากขึ้นเรื่อยๆ และทุกๆ ระดับ (มนตรี แยมกลีกร ส่วนบริหารงานบุคคลการศึกษาท้องถิ่น, 2559)

สำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาขอนแก่นมีการดำเนินการขับเคลื่อนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้โดยให้ทุกโรงเรียนเข้าร่วมอบรม จัดให้มีวิทยากรในการอบรมแนวคิดการสร้างกระบวนการ PLC และรับการติดตามการดำเนินการของแต่ละโรงเรียนจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่าหลายโรงเรียนเกิดปัญหาผู้ใต้บังคับบัญชาไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ไม่เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การบริหารสถานศึกษาไม่มีการบริหารงานแบบการกระจายอำนาจ ไม่เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างสถานศึกษาและระหว่างครูผู้สอนในสถานศึกษาทำให้ไม่มีข้อมูลเพื่อจะนำไปแก้ไขปัญหาคือ ครูไม่ได้เป็นผู้ร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา เวลาไม่เอื้อให้ครูสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันได้เนื่องจากภาระงานสอนและงานอื่นๆ ดังที่พรพนทิภาภรณ์ อภิปริญา (2562) ได้วิจัยสภาพและปัญหาของการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ของโรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 และเขต 2 กรุงเทพมหานคร พบว่า 1) ขึ้นสร้างวิสัยทัศน์ ส่วนใหญ่โรงเรียนจัดอบรมเกี่ยวกับ PLC ให้กับครูและผู้บริหารสถานศึกษา ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ ผู้บริหารและครูขาดความรู้เกี่ยวกับ PLC 2) ขึ้นวางแผน ส่วนใหญ่โรงเรียนจัดตั้งทีมทำ PLC ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ ครูไม่สังเกตการสอนเพื่อนครูศึกษา ปัญหา 3) ขึ้นการออกแบบกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วม พบว่าส่วนใหญ่สร้างกิจกรรมเชื่อมโยงหลักสูตรปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ ครูไม่ร่วมประชุม PLC ตามกำหนด ขึ้นลงมือสร้างชุมชนการเรียนรู้ พบว่า 1) ขึ้นวางแผน ส่วนใหญ่โรงเรียนสร้างการทำงานเป็นทีม ปัญหาที่พบคือ ครูมีภาระงานมาก 2) ขึ้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พบว่าส่วนใหญ่ครูร่วมวงสนทนาจากสิ่งที่ปฏิบัติจริง ปัญหาที่พบคือ ผู้บริหารไม่ติดตามอย่างสม่ำเสมอ 3) ขึ้นการสะท้อนผล พบว่าส่วนใหญ่ครูได้ประสบการณ์ไปปรับปรุง

การจัดการเรียนการสอน ปัญหาส่วนใหญ่ คือ โรงเรียนไม่กำกับติดตาม PLC ชั้นประเมินการสร้างชุมชนการเรียนรู้ ส่วนใหญ่โรงเรียนประเมินความต้องการและสภาพปัญหาหลังทำ PLC ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ โรงเรียนขาดการปรับปรุงการดำเนินงาน PLC ให้มีประสิทธิภาพมาก (พรรณทิภาภรณ์ อภิปัญญา, 2562)

จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยในฐานะที่เป็นครูในสังกัด สพม.ขอนแก่น จึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการดำเนินงาน ของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษาและได้นำสารสนเทศที่ได้ไปศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น องค์ความรู้ที่ได้จะเกิดประโยชน์ต่อการนำไปใช้ของสถานศึกษาเพื่อดำเนินงานของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพให้เกิดผลดีในด้านบริหารการศึกษา โดยใช้แนวทางการพัฒนาการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ไปใช้ดำเนินงานในสถานศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลซึ่งจะสะท้อนทำให้เกิดกระบวนการพัฒนาผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยแนวทางการพัฒนาการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น จำนวน 3,520 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น จำนวน 360 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามขนาดโรงเรียน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณจากสูตร Taro Yamane (1973)

การกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีบทบาทหน้าที่ และประสบการณ์ เกี่ยวกับการดำเนินงานการใช้ PLC ในโรงเรียนอย่างต่อเนื่องเป็นที่ประจักษ์และเป็นที่ยอมรับ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาหรือหน่วยงานทางการศึกษา 3 คน จากสถานศึกษาทั้งขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก หรือ หน่วยงานทางการศึกษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม 2 ประเภท ดังนี้

2.1 แบบสอบถามซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Raing Scale) 5 ระดับ ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ 1. ด้านวิสัยทัศน์ร่วม 2. ด้านทีมร่วมแรงร่วมใจ 3. ด้านภาวะผู้นำร่วม 4. ด้านการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ 5.ด้านชุมชนกัลยาณมิตร 6. ด้านโครงสร้างสนับสนุนชุมชน

2.2 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview form)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์และเสนอค่าสถิติการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นเชิงปริมาณของผู้ตอบแบบสอบถาม นำไปวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยการทดสอบสมมติฐานใช้สูตร t-test และ f-test แบบ Dependent Sample การประเมินความต้องการจำเป็น Modified Priority Needs Index(PNI Modified)

สถิติในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) และสถิติใช้หาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) โดยการทดสอบและวิเคราะห์เนื้อหาเสนอข้อมูลโดยค่าสถิติและความเรียง

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น สรุปผล ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์ของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยภาพรวมรายด้าน ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์ของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยภาพรวมรายด้าน โดยภาพรวม

สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมรายด้าน	สภาพปัจจุบัน				สภาพที่พึงประสงค์				PNI Modified	ลำดับ ความต้องการ จำเป็น
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ		
วิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision)	3.29	0.61	มาก	6	4.60	0.45	มากที่สุด	6	0.40	2
ทีมร่วมแรงร่วมใจ (Collaborative Teamwork)	3.40	0.76	มาก	3	4.65	0.38	มากที่สุด	4	0.37	4
ภาวะผู้นำร่วม (Shared Leadership)	3.30	0.81	มาก	5	4.69	0.36	มากที่สุด	3	0.42	1
การเรียนรู้และการ	3.33	0.93	มาก	4	4.61	0.49	มาก	5	0.39	3

สภาพปัจจุบันและ	สภาพปัจจุบัน				สภาพที่พึงประสงค์				PNI	ลำดับ
พัฒนาวิชาชีพ (Professional learning and development)							ที่สุด			
ชุมชนกัลยาณมิตร (Caring community)	3.66	0.93	มาก	1	4.73	0.43	มากที่สุด	1	0.30	6
โครงสร้างสนับสนุน ชุมชน (Supportive structure)	3.51	0.97	มาก	2	4.69	0.45	มากที่สุด	2	0.34	5
รวม	3.41	0.75	มาก		4.66	0.38	มากที่สุด		-	-

จากตารางที่ 1 เมื่อพิจารณาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ในภาพรวม พบว่า สภาพปัจจุบันของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายด้านพบว่า ชุมชนกัลยาณมิตร (Caring community) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือโครงสร้างสนับสนุนชุมชน (Supportive structure) และทีมร่วมแรงร่วมใจ (Collaborative Teamwork) ส่วนวิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด สภาพที่พึงประสงค์ของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายด้านพบว่า ชุมชนกัลยาณมิตร (Caring community) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือโครงสร้างสนับสนุนชุมชน (Supportive structure) และภาวะผู้นำร่วม (Shared Leadership) ส่วนวิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น รายการที่มีค่าน้อย 0.30 ถือว่ามีความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนา (สุวิมล ว่องวานิช, 2550) ในภาพรวม พบว่า ความต้องการจำเป็น (PNI Modified) อยู่ระหว่าง 0.42 -0.30 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านภาวะผู้นำร่วม (Shared Leadership) มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสูงสุดเป็นลำดับที่ 1 คือ (PNI Modified =0.42) ลำดับที่ 2 ด้านวิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) (PNI Modified=0.40) ลำดับที่ 3 ด้านการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ (Professional learning and development) (PNI Modified=0.39) ลำดับที่ 4 ด้านทีมร่วมแรงร่วมใจ (Collaborative Teamwork) (PNI Modified=0.37) ลำดับที่ 5 ด้านโครงสร้างสนับสนุนชุมชน (Supportive structure) (PNI Modified=0.34) และลำดับที่ 6 ด้านชุมชนกัลยาณมิตร (Caring community) มีความต้องการจำเป็น เป็นอันดับสุดท้าย (PNI Modified=0.30) ผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น รายการที่มีค่าน้อย 0.30 ถือว่ามีความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนา (สุวิมล ว่องวานิช, 2550)

2. แนวทางการพัฒนาการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น จากการนำผลการวิเคราะห์ สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ทางวิชาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNImodifieds) ที่มีค่ามากกว่าเท่ากับ 0.30 ขึ้นไปประกอบด้วย ภาวะผู้นำร่วม (Shared Leadership) (0.42) วิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) (0.40) การเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ (Professional learning and development) (0.39) ทีมร่วมแรงร่วมใจ (Collaborative Teamwork) (0.37) โครงสร้างสนับสนุนชุมชน (Supportive structure) (0.34) และ ชุมชนกัลยาณมิตร (Caring community) (0.30) นำไปยกร่างแนวทางการพัฒนาการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษา และสร้างข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางฯ เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured Interview) และพัฒนาคู่มือการสัมภาษณ์ร่างแนวทางฯ โดยผ่านความเห็นชอบจากที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของเครื่องมือ

นำไปจัดทำแนวทางการพัฒนาการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น แล้วนำเสนอต่อที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องด้านการใช้ภาษาจนได้แนวทางการพัฒนาการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ประกอบด้วย 6 แนวทางดังนี้ 1) วิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) 2) ด้านทีมร่วมแรงร่วมใจ (Collaborative Teamwork) 3) ภาวะผู้นำร่วม (Shared Leadership) 4) การเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ (Professional learning and development) 5) ด้านชุมชนกัลยาณมิตร (Caring community) 6) ด้านโครงสร้างสนับสนุนชุมชน (Supportive structure)

นำแนวทางที่ได้ไปสอบถามผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับแนวทางการพัฒนาการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น จำนวน 30 คน

อภิปรายผล

จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผลดังนี้

1. ระดับปฏิบัติของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่นโดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก หากพิจารณารายด้านพบว่า ด้านวิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) มีระดับการปฏิบัติที่ต่ำที่สุดทั้งนี้เนื่องด้วย ผู้บริหารยังมีการเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ มีการประชาสัมพันธ์ ไปยังผู้มีส่วนได้เสีย มีการประชุมชี้แจงการกำหนดนโยบาย กำหนดแผนยุทธศาสตร์ใช้วิสัยทัศน์ร่วมเป็นตัวกำหนดนโยบาย แผนงานและโครงการต่างๆในการปฏิบัติงาน ยังไม่มากพอ อันส่งผลต่อระดับการปฏิบัติของด้านนี้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย

ของ อมตา จงมรีสุข และจุลดิศ คัญทัพ (2564) แนวทางการดำเนินงานชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 3 พบว่าสภาพปัจจุบัน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก การสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินการที่ต้นผู้บริหารต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์และสามารถส่งเสริมให้เป็นโรงเรียนชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มีการเสริมพลังสร้างอำนาจสร้างพื้นที่สำหรับการเรียนรู้

2. ระดับพึงประสงค์ของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่นโดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายด้านพบว่า ภาวะผู้นำร่วม (Shared Leadership) มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด ต้องเร่งพัฒนาในด้านนี้ โดย ผู้บริหารต้องเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆของสถานศึกษากำหนดผู้รับผิดชอบตามสายงานอย่างชัดเจน สร้างสภาพที่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้ครูผู้สอนตัดสินใจในการเข้าฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ในการจัดการเรียนรู้ของตนเองอย่างเต็มที่ สนับสนุนให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับประเด็นต่างๆของสถานศึกษา เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมรับผิดชอบการเรียนรู้ของผู้เรียนและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นิยดา เปี่ยมพิชนะ (2564) ผู้บริหารควรส่งเสริมแรงบันดาลใจในการปฏิบัติงานร่วมกันให้แก่ครู เพื่อให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารควรส่งเสริมการสร้างภาวะผู้นำในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพโดยมุ่งเน้นการบริหารจัดการร่วม และมุ่งเน้นกระจายอำนาจ ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูมีภาวะผู้นำร่วมในการส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษาเพื่อมุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

3. แนวทางการพัฒนาการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่นโดยภาพรวม ประกอบด้วยแนวทาง 6 ด้าน 1) วิสัยทัศน์ร่วม 5 แนวทาง 2) ทีมร่วมแรงร่วมใจ 6 แนวทาง 3) ภาวะผู้นำร่วม 5 แนวทาง 4) การเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ 3 แนวทาง 5) ชุมชนกัลยาณมิตร 3 แนวทาง 6) โครงสร้างสนับสนุนชุมชน 3 แนวทาง ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ สันติ สีลา และวิเชียร รุ้อยียง (2563) ได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตการศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่าการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการส่งเสริมทีมและเครือข่ายการเรียนรู้ผู้บริหารต้องช่วยสร้างช่องทางความร่วมมือของคณะบุคคลเพื่อร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในลักษณะเครือข่ายให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้และมีการประสานความร่วมมือปฏิบัติงานหรือกิจกรรม โครงการร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนด้านวิชาการ/กลยุทธ์ต่างๆ ระหว่างกันทั้งภายในและนอกองค์กรเพื่อสนับสนุนให้ทีมบรรลุตามวิสัยทัศน์หรือเป้าหมาย

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากผลการศึกษาและผลการวิจัยสภาพ ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น สภาพปัจจุบันของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษาโดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ความต้องการจำเป็นของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ถือว่ามีความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนา โดยมีลำดับ ความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified}) เมื่อพิจารณาเรียงลำดับ พบว่า ด้านภาวะผู้นำร่วม (Shared Leadership) มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสูงสุดเป็นลำดับที่ 1 โดยมี ลำดับที่ 2 ด้านวิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) ลำดับที่ 3 ด้านการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ (Professional learning and development) ลำดับที่ 4 ด้านทีมร่วมแรงร่วมใจ (Collaborative Teamwork) ลำดับที่ 5 ด้านโครงสร้างสนับสนุนชุมชน (Supportive structure) และ ลำดับที่ 6 ด้านชุมชนกัลยาณมิตร (Caring community)มีความต้องการจำเป็น เป็นอันดับสุดท้าย

2. แนวทางการพัฒนาการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ประกอบด้วยแนวทาง 6 ด้าน ดังนี้ 1) ภาวะผู้นำร่วม 5 แนวทาง 2) วิสัยทัศน์ร่วม 5แนวทาง 3) การเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ 3 แนวทาง 4) ด้านทีมร่วมแรงร่วมใจ 6 แนวทาง 5) ด้านโครงสร้างสนับสนุนชุมชน 3 แนวทาง 6) ด้านชุมชนกัลยาณมิตร 3 แนวทาง

เอกสารอ้างอิง

- นิยดา เปี่ยมพิชนะ. (2564). แนวทางการส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1. Journal of Buddhist Education and Research : JBER.
- มนตรี แยมกลีกร. (2559). ชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ : ความท้าทายต่อการเปลี่ยนแปลงตนเองต่อครู Professional Learning Community: Challenges in Self – Development of Teachers การประชุมทางวิชาการคุรุสภา ประจำปี 2559 “การวิจัยนวัตกรรมการเรียนรู้และการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” 39-46 กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- พรณทิภาภรณ์ อภิปริยญา. (2562). สภาพและการสร้างปัญหาของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 และ เขต 2 กรุงเทพมหานคร. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2550) การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น.กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สันติ สีลา และวิเชียร รุ้อยินยง. (2563). แนวทางการส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น
เรื่อง ระบบสุริยะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
THE DEVELOPMENT OF 5E INQUIRY-BASED LEARNING
ACTIVITY PACKAGES ON THE SOLAR SYSTEM
FOR PRATHOMSUKSA 4 STUDENTS

¹ชญานุช กุลนาดา, ²เจริญวิชัย สมพงษ์ธรรม และ ³สุกัญญา พลศรี

¹Chanyanuch Kulnada, ²Charoenwit Somphongtam and ³Sukanya Ponsri

มหาวิทยาลัยราชธานี, ประเทศไทย

Ratchathani University, Thailand

¹belly954@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 31, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามเกณฑ์ 80/80 2) ศึกษาค่าดัชนีประสิทธิผลของชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน และ 4) ศึกษาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของการเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเมืองอุบล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 จำนวน 22 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 4 ชนิด ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบ 5 ขั้น จำนวน 12 แผน 2) ชุดกิจกรรม

¹ นักศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

³ อาจารย์ ดร.,บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

การเรียนรู้ จำนวน 1 ชุด 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ และ 4) แบบประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ จำนวน 1 ชุด ประกอบด้วย 6 ทักษะ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ การทดสอบค่า t-test แบบ Dependent Samples ผลการวิจัย พบว่า 1) ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น เท่ากับ 87.70/85.60 ซึ่งถือว่าสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ 2) ดัชนีประสิทธิผลของชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น เท่ากับร้อยละ 70.33 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนอยู่ในระดับดีมาก

คำสำคัญ: ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

Abstract

The objectives of this research were 1) to create and find the efficiency of a 5-step inquiry-based learning activity package on the solar system for prathomsuksa 4 students regarding the 80/80 criterion, 2) to study of the effectiveness index of the set of 5 steps of knowledge-seeking science learning activity 3) to compare learning achievement between before and after learning, and 4) to study the scientific process skills on the solar system that were taught by using a 5-step search-based learning activity set. The sample was 22 grade 4 students of Muang Ubon School from Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area Office 1 selected by group random sampling using the classroom as a random unit. The research tools consisted of: 1) 12 5-step learning management plans, 2) a set of learning activity package, 3) a multiple-choice learning achievement test, 30 items with 4 alternatives for each, and 4) a set of scientific process skill assessment form consisting of 6 skills. Statistics used for data analysis were mean, percentage, standard deviation, and the Dependent Samples t-test. The research results found that: 1) The efficiency of the 5-step inquiry-based

learning activity package set was 87.70/85.60, which was higher than the 80/80 standard criterion. 2) The effectiveness index of the 5-step inquiry-based learning activity package set was 70.33 percent. 3) Students' learning achievement after learning was higher than before learning at the statistical significance level of .05. 4) Students' scientific process skills of learning was at a high level.

Keywords: Learning Packages, The 5Es of Inquiry-Based Learning, Science process skill

บทนำ

โลกยุคปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ที่ความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับดำรงชีวิตของมนุษย์มากขึ้นทุกคนจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้รู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สามารถนำความรู้ไปใช้อย่างมีเหตุผล สร้างสรรค์และมีคุณธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551) วิทยาศาสตร์มีบทบาทสำคัญยิ่งในสังคมโลกปัจจุบันและอนาคตเพราะวิทยาศาสตร์เกี่ยวข้องกับทุกคนทั้งในชีวิตประจำวันและการทำงานอาชีพต่างๆ ตลอดจนเทคโนโลยีเครื่องมือเครื่องใช้และผลผลิตต่างๆ ที่มนุษย์ได้ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในชีวิตและการทำงานเหล่านี้ ล้วนเป็นผลของความรู้วิทยาศาสตร์ผสมผสานกับความคิดสร้างสรรค์และศาสตร์อื่นๆ วิทยาศาสตร์ช่วยให้มนุษย์ได้พัฒนาวิธีคิดทั้งความคิดเป็นเหตุเป็นผลคิดสร้างสรรค์คิดวิเคราะห์วิจารณ์ มีทักษะสำคัญในการค้นคว้าหาความรู้มีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบสามารถตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพที่ตรวจสอบได้วิทยาศาสตร์เป็นวัฒนธรรมของโลกสมัยใหม่ซึ่งเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Knowledge-based society) (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552)

การเรียนการสอนวิทยาศาสตร์จะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ค้นพบความรู้ด้วยตนเองมากที่สุดเพื่อให้ได้ทั้งกระบวนการและความรู้ จากวิธีการสังเกต การสำรวจตรวจสอบ การทดลอง แล้วนำผลที่ได้มาจัดระบบเป็นหลักการ แนวคิดสำคัญ และองค์ความรู้ การจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์จึงมีเป้าหมายที่สำคัญ เพื่อให้เข้าใจหลักการ ทฤษฎีและกฎที่เป็นพื้นฐานในวิชาวิทยาศาสตร์ เพื่อให้เข้าใจขอบเขตของวิทยาศาสตร์และข้อจำกัดในการศึกษาวิทยาศาสตร์ เพื่อให้มีทักษะที่สำคัญในการวิจัยและคิดค้นทางเทคโนโลยี เพื่อให้ตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิชาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี มวลมนุษย์ และสภาพแวดล้อมในเชิงที่มีอิทธิพลและผลกระทบซึ่งกันและกัน เพื่อนำความรู้ความเข้าใจในวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและการดำรงชีวิต เพื่อพัฒนากระบวนการคิดและจินตนาการความสามารถในการแก้ปัญหา และการ

จัดการทักษะในการสื่อสาร และความสามารถในการตัดสินใจ และเพื่อให้เป็นผู้ที่มีจิตวิทยาศาสตร์ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมในการใช้ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2560) ซึ่งจากสภาพเป็นจริงของการเรียนรู้ในวิชา วิทยาศาสตร์ ข้อสอบเน้นการท่องเนื้อหา เด็กไม่สามารถพัฒนาความเข้าใจในระดับที่ลึกซึ้งเพียงพอ และการสอนของครูไม่กระตุ้นให้เกิดความรู้เพื่อความเข้าใจอย่างแท้จริง กิจกรรมการเรียนรู้ไม่เน้น ประเด็นสำคัญขาดการลงมือปฏิบัติ การเรียนรู้ไม่เชื่อมโยงระหว่างความรู้ที่เรียนกับชีวิตจริง เน้น การสอนให้ครอบคลุมทุกเรื่องโดยไม่สนใจความเข้าใจที่ติดตัวไปกับผู้เรียน (กษมา วรวรรณ, 2550)

การพัฒนาผู้เรียนด้วยชุดกิจกรรม เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจมาใช้ในการเรียนการสอน วิทยาศาสตร์ เพราะชุดกิจกรรมเป็นนวัตกรรมทางการศึกษารูปแบบหนึ่งที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียน หรือเหมาะสำหรับการเรียนรู้ที่เพิ่มขีดความสามารถในการจัดการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรม การที่จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองตามความสามารถ และความสนใจมีอิสระใน การคิด ทุกคนมีโอกาสใช้ความคิดอย่างเต็มที่โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งชุด กิจกรรมจะช่วยให้ใช้เวลาน้อยลงในการเสนอข้อมูลต่างๆ ช่วยให้ผู้เรียนเป็นอิสระสามารถประกอบ กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองมากกว่าที่จะให้ครูบอกหรือกำหนดให้ โดยครูเป็นผู้สร้างโอกาส ทางการเรียนการสอน มีกิจกรรมให้กับนักเรียนเป็นรายบุคคล หรือรายกลุ่ม ซึ่งผู้เรียนจะดำเนินการ เรียนจากคำแนะนำที่ปรากฏอยู่ในชุดกิจกรรมเป็นไปตามลำดับขั้นด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ ธรรมชาติของนักเรียนที่อยากรู้ อยากเห็น อยากคิดค้นในสิ่งต่างๆ การจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้มี ส่วนร่วมในการได้คิด ได้ทดลองไปทีละขั้นตอนและทราบผลการกระทำของตนเองตรงกับแนวคิด การจัดการเรียนการสอนของบลูม (Bloom, 1976) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ปฏิบัติ ที่ตามต้องการย่อมกระทำกิจกรรมนั้นด้วยความกระตือรือร้น ทำให้เกิดความมั่นใจเกิดการเรียนรู้ได้ อย่างรวดเร็ว และประสบความสำเร็จสูง ทำให้เกิดความพึงพอใจในตนเองได้ในที่สุด

การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็น สำคัญให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างแท้จริง โดยวิธีให้ นักเรียน เป็นผู้ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง หรือสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการทาง วิทยาศาสตร์ โดยที่ครูทำหน้าที่คล้ายผู้ช่วย คอยสนับสนุน ชี้แนะ ช่วยเหลือ ตลอดจนแก้ปัญหาที่ อาจเกิดขึ้นระหว่างการเรียนการสอน และนักเรียนทำหน้าที่คล้ายผู้จัดวางแผนการเรียน มีความ กระตือรือร้นที่จะศึกษาหาความรู้โดยวิธีการเช่นเดียวกับการทำงานของนักวิทยาศาสตร์ (ภพ เลหา ไพบูลย์, 2542 ; พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, 2544 ; กระทรวงศึกษาธิการ 2545)

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (inquiry-based learning) เป็น กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดเวลา ให้โอกาสแก่นักเรียนได้ฝึกคิด ฝึกสังเกต ฝึกนำเสนอ ฝึกวิเคราะห์วิจารณ์ ฝึกสร้างองค์ความรู้ เน้นการพัฒนา

ความสามารถในการแก้ปัญหาด้วยวิธีการฝึกให้นักเรียนรู้จักศึกษาค้นคว้าหาความรู้ โดยครูตั้งคำถาม กระตุ้นให้นักเรียนใช้กระบวนการทางความคิด หาเหตุผลจนค้นพบความรู้หรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ถูกต้องด้วยตนเอง สรุปเป็นหลักการ เกณฑ์หรือวิธีการในการแก้ปัญหาและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ในการควบคุม ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือสร้างสิ่งแวดล้อมในสภาพการณ์ต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง โดยมีครูเป็นผู้กำกับควบคุมดำเนินการให้คำปรึกษาชี้แนะช่วยเหลือ ให้กำลังใจ เป็นผู้กระตุ้นส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการคิด รวมทั้งร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (สุวิทย์ มูลคำ และอรทัยมูลคำ 2545 ; สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2547)

ปัญหาการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ของโรงเรียนเมืองอุบลนั้น คือ การขาดสิ่งที่สร้างแรงบันดาลใจ สื่อที่น่าสนใจ และความชัดเจนของหลักสูตร ปัญหาด้านครูผู้สอนไม่สามารถจัดกิจกรรมการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้อาจสาเหตุมาจากตัวครูผู้สอนเองและปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ปัญหาจากโรงเรียนที่ผู้บริหารไม่สามารถกำหนดแนวทางในการจัดการเรียนรู้ให้ชัดเจน ไม่ตรงตามจุดประสงค์ และไม่สามารถนำความรู้ไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน และปัญหาที่สำคัญของกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 1 ศรีเมืองอุบล โดยพบว่านักเรียนส่วนมากมีคะแนนที่ต่ำกว่าเกณฑ์เนื่องจากสาเหตุ ดังนี้ 1.ครูขาดสื่อ อุปกรณ์ ในการจัดการเรียนการสอนที่ทันสมัย กิจกรรมในการเรียนการสอนไม่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการแสวงหา 2.เกิดจากการจัดการเรียนการสอนของครูที่เน้นการบรรยาย นักเรียนไม่ได้ลงมือปฏิบัติจริง 3.นักเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาด้านการสืบเสาะหาความรู้ ขาดกระบวนการทักษะในการแสวงหาความรู้ 4.นักเรียนขาดทักษะในการสื่อสาร ทั้งด้านการรับสารจากครู และไม่สามารถสื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ได้ 5.นักเรียนมีเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ที่ต่ำเนื่องจากกิจกรรมในการเรียนการสอนไม่เน้นกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ของผู้เรียน จึงควรแก้ปัญหาโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น โดยรูปแบบการเรียนการสอน 5 ขั้น เป็นการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) โดยมีรากฐานสำคัญมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget's Theory of Cognitive Development) ซึ่งอธิบายว่า พัฒนาการทางเชาว์ปัญญาของบุคคลมีการปรับตัวทางกระบวนการดูดซึม (Assimilation) และกระบวนการปรับโครงสร้างทางปัญญา (Accommodation) พัฒนาการเกิดขึ้นเมื่อบุคคลรับและซึมซับข้อมูลหรือประสบการณ์เข้าไปสัมพันธ์กับความรู้หรือโครงสร้างทางปัญญาที่มีอยู่เดิมหากไม่สามารถสัมพันธ์ กันได้จะเกิดภาวะไม่สมดุลขึ้น (Disequilibrium) บุคคลจะพยายามปรับสภาพให้อยู่ในสภาวะสมดุล (Equilibrium) โดยใช้กระบวนการปรับโครงสร้างทางปัญญาเพียเจต์ เชื่อว่า “คนทุกคนจะมีพัฒนาเชาว์ปัญญาเป็นลำดับขั้นจากการมีปฏิสัมพันธ์และประสบการณ์กับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ และประสบการณ์ที่เกี่ยวกับการคิดเชิง

ตรรกะ และคณิตศาสตร์ รวมทั้งการถ่ายทอดความรู้ทางสังคม วุฒิภาวะ และกระบวนการพัฒนาความสมดุลของบุคคลนั้น”

จากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เรื่อง ระบบสุริยะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์สูงขึ้น และเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาทักษะกระบวนการทาง วิทยาศาสตร์ และการพัฒนาเจตคติที่ดีต่อวิชาวิทยาศาสตร์ รวมทั้งเป็นทางเลือกให้ครูผู้สอน ท่านอื่นๆ สามารถนำชุดกิจกรรมการเรียนรู้นี้ได้นำไปใช้หรือเป็นแนวทางการผลิตชุดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาวิทยาศาสตร์หรือวิชาต่างๆ ต่อไป และผู้วิจัยจึงสนใจที่จะแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น เรื่อง ระบบสุริยะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ขึ้น เพื่อเป็นการพัฒนาให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สูงขึ้น ในการจัดการเรียนรู้โดยวิธีสืบเสาะหาความรู้ 5E มีจุดเด่น คือ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนเกิดการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน เป็นการพัฒนาระบวนการคิดอย่างเป็นระบบให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ ได้ฝึกคิด วิเคราะห์ แยกแยะ แก้ปัญหาด้วยตนเอง จนเกิดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ จะทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ก้าวหน้าขึ้น และมีทักษะทางวิทยาศาสตร์สูงขึ้น ทำให้นักเรียนมีความสุขสนุกสนานกับการเรียนกระตือรือร้นและสนใจเรียนมากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น เรื่อง ระบบสุริยะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อศึกษาค่าดัชนีประสิทธิผลของชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น เรื่อง ระบบสุริยะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง ระบบสุริยะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน
4. เพื่อศึกษาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง ระบบสุริยะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น

การดำเนินการวิจัย

จากการศึกษา การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น เรื่อง ระบบสุริยะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 1 ศรีเมืองอุบล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 มีจำนวน 6 โรงเรียน จำนวน 36 ห้องเรียน และมีจำนวนนักเรียน 1,287 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเมืองอุบลกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 1 ศรีเมืองอุบล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 22 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster random sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ใช้เนื้อหาวิชาวิทยาศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง ระบบสุริยะ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2560) ตามกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดขอบข่ายเนื้อหาตามรายละเอียดของหน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ดวงจันทร์และระบบสุริยะของเราประกอบด้วย 1. การปรากฏของดวงจันทร์ 2. ระบบสุริยะของเรา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบ 5 ขั้น กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 12 แผน แผนละ 1 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 12 ชั่วโมง 2) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง ระบบสุริยะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 1 ชุด ประกอบด้วย 12 หน่วยย่อย 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ระบบสุริยะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ และ 4) แบบประเมินกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 1 ชุด ประกอบด้วย 6 ทักษะ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)หาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยหาค่า E_1/E_2 ค่าดัชนีประสิทธิผล (Effectiveness

Index : E.I.) และสถิติ t กรณีกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน t-test (Dependent Samples) เพื่อนำไปอธิบายข้อมูลในรูปแบบตารางต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น เรื่อง ระบบสุริยะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น เรื่อง ระบบสุริยะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ตามเกณฑ์ 80/80 เท่ากับ 87.70/85.60 ซึ่งถือว่าสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้

2. ดัชนีประสิทธิผลของชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น เรื่อง ระบบสุริยะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีค่าเท่ากับ 0.7033 หมายความว่า นักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้หลังเรียนเพิ่มขึ้น ร้อยละ 70.33

3. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น เรื่อง ระบบสุริยะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เรื่อง ระบบสุริยะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก และจำแนกได้ 6 ทักษะ ได้แก่ ทักษะที่ 1 คือ การสังเกต ทักษะที่ 2 คือ การจำแนกประเภท ทักษะที่ 3 คือ การจัดกระทำและสื่อความหมายข้อมูล ทักษะที่ 4 คือ การลงความเห็นจากข้อมูล ทักษะที่ 5 คือ การพยากรณ์ และทักษะที่ 6 คือ การสร้างแบบจำลอง จัดอยู่ในระดับดีมาก

อภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น เรื่อง ระบบสุริยะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น เรื่อง ระบบสุริยะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เท่ากับ 87.70/ 85.60 ซึ่งถือว่าสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ ซึ่งแสดงว่าเมื่อนักเรียนเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น เรื่อง ระบบสุริยะ นักเรียนสามารถทำคะแนนด้านการใช้ชุดกิจกรรมการ

เรียนรู้ในแต่ละชุด มีคะแนนเฉลี่ยรวมร้อยละ 87.70 และแบบประเมินผลสัมฤทธิ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนด้วยชุดกิจกรรม มีคะแนนเฉลี่ยรวมร้อยละ 85.30 ซึ่งเป็นคะแนนที่อยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ โดยสรุปผลการวิจัยประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน เรื่อง ระบบสุริยะ แต่ละชุดได้ ดังนี้ ชุดที่ 1 โลก ดวงจันทร์ และดวงอาทิตย์ พบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถทำคะแนนด้านการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 88.33 ชุดที่ 2 ดาวบนท้องฟ้าในเวลากลางคืน พบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถทำคะแนนด้านการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 88.03 ชุดที่ 3 ดวงอาทิตย์ พบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถทำคะแนนด้านการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 87.73 ชุดที่ 4 ระบบสุริยะ พบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถทำคะแนนด้านการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 85.00 ชุดที่ 5 ดาวเคราะห์ในระบบสุริยะ พบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถทำคะแนนด้านการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 85.30 ชุดที่ 6 ค้นหาดาวเคราะห์ในระบบสุริยะ พบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถทำคะแนนด้านการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 86.97 ชุดที่ 7 ดาวเคราะห์แคระ พบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถทำคะแนนด้านการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 87.57 ชุดที่ 8 ดาวเคราะห์น้อย พบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถทำคะแนนด้านการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 87.47 ชุดที่ 9 พบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถทำคะแนนด้านการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 88.63 ชุดที่ 10 แบบจำลองระบบสุริยะ พบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถทำคะแนนด้านการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 89.83 ชุดที่ 11 การจำแนกประเภทดาวบริวารของดวงอาทิตย์ โดยใช้เกณฑ์ต่างๆ พบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถทำคะแนนด้านการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 88.17 และชุดที่ 12 ดาวตก ฝนดาวตก และอุกกาบาต พบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถทำคะแนนด้านการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 88.50 ซึ่งเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างและพัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมและศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการทางความคิดหาเหตุผล มีการพัฒนาความคิดอย่างเป็นลำดับขั้นตอน และตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายเป็นอย่างดี จึงส่งผลให้ผู้เรียนมีประสิทธิภาพการเรียนรู้สูงขึ้นหลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อสมมุติฐาน สุธมทอง และคณะ (2562) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์โดยบูรณาการใช้เกมกระดานร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงของโลก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่าประสิทธิภาพเท่ากับ 85.25/87.50 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ นอกจากนี้ยังมีการใช้บอร์ดเกมมาช่วยเสริมสร้างการพัฒนาการเรียนรู้ด้วยการนำบอร์ดเกมที่สร้างขึ้น ซึ่งบอร์ดเกมเหล่านั้นได้มีการ

ออกแบบให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้ของแผนการจัดการเรียนรู้ต่างๆ และออกแบบให้ผู้เรียนได้มีการคิดเชิงระบบ มีการวางแผน จับคู่ เชื่อมโยงองค์ประกอบต่างๆ ในเกม จึงทำให้นักเรียนได้มีการพัฒนาความคิดอย่างเป็นขั้นตอน รู้จักใช้เหตุผลมาวิเคราะห์บทเรียนและส่งผลให้ผู้เรียนมีประสิทธิภาพการเรียนรู้สูงขึ้น

2. ดัชนีประสิทธิผลของชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น เรื่อง ระบบสุริยะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.) เท่ากับ 0.7033 หมายความว่า นักเรียนมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน คิดเป็นร้อยละ 70.33 ทั้งนี้เนื่องจากชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ได้ดำเนินการสำรวจอย่างรอบคอบในระบบ ได้มีการตรวจสอบแก้ไขตามข้อเสนอแนะของที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน โดยผ่านการประเมินความสอดคล้อง และประเมินคุณภาพเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องก่อนนำไปใช้จริงจากผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปทดลองใช้กับผู้เรียนเพื่อหาประสิทธิภาพ จนนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ส่งผลให้ผู้เรียนค้นพบความรู้หรือแนวทางแก้ปัญหาที่ถูกต้องด้วยตนเอง ครูใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักการคิด และร่วมกันวางแผนแสวงหาความรู้ ลงมือปฏิบัติ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน ช่วยให้กิจกรรมการจัดการเรียนรู้มีบรรยากาศที่ดี ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามความสามารถของตนเอง มีบทบาทในการทำงานกลุ่มร่วมกัน และตั้งใจทำงานตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่ เช่น การสร้างแบบจำลองระบบสุริยะ ซึ่งนำไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งสอดคล้องกับพรณี ภิบาลวงษ์ (2557) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีววิทยา เรื่อง พันธุศาสตร์และเทคโนโลยีทางดีเอ็นเอ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้และการสอนแบบปกติ ผลการวิจัยพบว่าดัชนีประสิทธิผลของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ชีววิทยา เรื่อง พันธุศาสตร์และเทคโนโลยีทางดีเอ็นเอชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีค่าเท่ากับ 0.6766 แสดงว่า ผู้เรียนมีความก้าวหน้าในการเรียน ร้อยละ 67.66

3. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น เรื่อง ระบบสุริยะ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเมื่อผู้เรียนเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้แล้ว มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนมีคะแนนค่าเฉลี่ย 50.43 และหลังเรียนมีคะแนนค่าเฉลี่ย 85.30 ทั้งนี้เนื่องมาจากชุดกิจกรรมการเรียนรู้มีขั้นตอนการสร้างอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มต้นจากการศึกษาหลักสูตรแกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ แล้วผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการ

เรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เพื่อกำหนดกิจกรรมและจุดประสงค์การเรียนรู้ในชุดกิจกรรมการเรียนรู้ จึงทำให้เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับระดับชั้นของผู้เรียน มีคำชี้แจงในการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ และชุดกิจกรรมการเรียนรู้สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความสามารถของตนเองได้อย่างเต็มที่ ในบางชั่วโมงของการเรียนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการทำงานกิจกรรมด้วยตนเอง จึงทำให้ผู้เรียนรู้สึกมีความสุขกับการร่วมกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน ซึ่งในครั้งนี้ นักเรียนส่วนใหญ่สามารถทำคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธีรพงษ์ เทศชวน และ จิตตรี พละกุล (2564) ได้ศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้วัฏจักรการเรียนรู้แบบ 5 ขั้น เรื่อง การแยกสาร สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้แบบ 5 ขั้น สูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการสอนปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้แบบ 5 ขั้น เรื่อง การแยกสาร สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด

4. ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง ระบบสุริยะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น จำนวน 1 ชุด โดยคะแนนรวมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ทั้ง 6 ทักษะ รวมทั้งหมด 2034 คะแนน ได้แก่ ทักษะที่ 1 คือ การสังเกต คะแนนรวมทั้งหมด 896 คะแนน ทักษะที่ 2 คือ การจำแนกประเภท คะแนนรวมทั้งหมด 191 คะแนน ทักษะที่ 3 คือ การจัดกระทำและสื่อความหมายข้อมูล คะแนนรวมทั้งหมด 272 คะแนน ทักษะที่ 4 คือ การลงความเห็นจากข้อมูล คะแนนรวมทั้งหมด 188 คะแนน ทักษะที่ 5 คือ การพยากรณ์ คะแนนรวมทั้งหมด 288 คะแนน และทักษะที่ 6 คือ การสร้างแบบจำลอง คะแนนรวมทั้งหมด 199 คะแนน และมีค่าเฉลี่ยรวมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ทั้ง 6 ทักษะ เฉลี่ยทั้งหมด 92.45 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่า 3.57 และคิดเป็นร้อยละ 84.04 โดยทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ทั้ง 6 ทักษะ ได้แก่ ทักษะที่ 1 การสังเกต ทักษะที่ 2 การจำแนกประเภท ทักษะที่ 3 การจัดกระทำและสื่อความหมายข้อมูล ทักษะที่ 4 การลงความเห็นจากข้อมูล ทักษะที่ 5 การพยากรณ์ และทักษะที่ 6 การสร้างแบบจำลอง จัดอยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้เนื่องจากผลการสังเกตบรรยากาศในการเรียนชุดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่าในขณะที่ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมทักษะการสังเกต ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถระบุลักษณะของดาวเคราะห์ในระบบสุริยะได้ และระบุตำแหน่งของโลก ดวงจันทร์ และดวงอาทิตย์ในระบบสุริยะได้ ส่วนทักษะการจำแนกประเภท ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถจำแนกประเภทของดาวได้ และสามารถจำแนกประเภทของดาวเคราะห์ในระบบสุริยะได้ ส่วนทักษะการ

จัดกระทำและสื่อความหมายข้อมูล ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถเรียงลำดับประเภทของดาวเคราะห์ในระบบสุริยะได้ สามารถเรียงลำดับประเภทของดาวบริวารของดวงอาทิตย์โดยใช้เกณฑ์ต่างๆ ได้ และสามารถเรียงลำดับระบบสุริยะ เอกภพ กาแล็กซี ดาวเคราะห์ ดาวฤกษ์ โดยเรียงจากขนาดใหญ่ไปหาขนาดเล็กได้ ส่วนทักษะการลงความเห็นจากข้อมูล ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถเปรียบเทียบคาบการโคจรของดาวเคราะห์ต่างๆ จากแบบจำลองที่สร้างขึ้นเองได้ และแสดงความเห็นจากข้อมูลเพิ่มเติมในการออกแบบและสร้างแบบจำลองระบบสุริยะได้ ส่วนทักษะการพยากรณ์ ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถพยากรณ์สภาพอากาศในฤดูร้อนว่าทำไมมีอุณหภูมิสูงกว่าฤดูอื่นๆ ได้ และสามารถพยากรณ์ดาวเคราะห์แต่ละดวงว่าใช้เวลาในการหมุนรอบตัวเองและโคจรรอบดวงอาทิตย์เท่ากันหรือไม่ และทักษะการสร้างแบบจำลอง ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถสามารถออกแบบวางแผนการสร้างแบบจำลองระบบสุริยะโดยใช้เศษวัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น และสามารถสร้างแบบจำลองระบบสุริยะตามแบบแผนที่กำหนดไว้ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของราฟิง โนพน (2557) ได้ศึกษาผลการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ □ โดยการใช □ ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ □ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาป □ ที่ 4 โดยภาพรวมอยู่ □ ในระดับดีมาก คิดเป □ นร้อยละ 71.05 เมื่อพิจารณารายละเอียดจากผลการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ □ ทั้ง 4 ทักษะ พบว่า □ นักเรียนส □ วนใหญ่ □ มีผลคะแนนอยู่ □ ในระดับดีมาก 2 ทักษะ คือ ทักษะการสังเกตและทักษะการทดลอง ส □ วนทักษะการจำแนกประเภทและทักษะการตีความหมายของข □ ้อมูล และการลงข้อสรุป พบว่า □ นักเรียนส □ วนใหญ่ □ มีผลคะแนนอยู่ □ ในระดับดี

ดังนั้น จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับรูปแบบการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น เรื่อง ระบบสุริยะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพราะสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน โดยนักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ทุกขั้นตอนอย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เช่น การสังเกต การจำแนกประเภท การจัดกระทำและสื่อความหมายข้อมูล การลงความเห็นจากข้อมูล การพยากรณ์ และการสร้างแบบจำลอง ส่งผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่สูงขึ้น จึงเหมาะสมที่จะนำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนได้เป็นอย่างดี

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษา เรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น เรื่อง ระบบสุริยะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ทำให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา ด้วยวิธีการฝึกให้นักเรียนรู้จักศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการทาง วิทยาศาสตร์ และผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ส่งผลทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนวิชาวิทยาศาสตร์สูงขึ้น และมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สูงขึ้น สามารถนำความรู้ที่ ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียนมีความสุข สนุกสนาน และมีความกระตือรือร้นและสนใจเรียน มากขึ้น โดยครูควรคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนเป็นสำคัญเพราะนักเรียนอาจให้ความสำคัญ และให้ความสนใจในชุดกิจกรรมการเรียนรู้สืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น มากน้อยแตกต่างกัน ซึ่งอาจทำ ให้ผู้เรียนไม่สามารถเกิดความรู้รวบยอดได้เร็ว ดังนั้น ผู้วิจัยควรคอยให้คำชี้แนะ และคำอธิบายเสริม เพิ่มเติมในส่วนที่ผู้เรียนไม่เข้าใจอย่างใกล้ชิด เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดกระบวนการคิดด้วยตนเอง และ ผู้เรียนได้คิดตามได้ทัน และในกระบวนการจัดการเรียนการสอนครูผู้สอนต้องมีความยืดหยุ่นในการ จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ครูอาจเปิดโอกาส ให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นเปิดโอกาสให้ได้ถามในสิ่งที่สงสัย และส่งเสริมผู้เรียนได้มีการและ เปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน

เอกสารอ้างอิง

- กษมา วรวรรณ ณ อยู่ธยา. (2550). การออกแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจ เอกสาร ประกอบการประชุมวิชาการพัฒนาข้าราชการครูเพื่อเลื่อนวิทยฐานะเป็นครูชำนาญการ พิเศษ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรการศึกษาขั้นฐาน พุทธศักราช 2551. โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). กระทรวงศึกษาธิการ. เอกสารแนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการ เรียนรู้. โรงพิมพ์การศาสนา กรมการศาสนา.
- ช่อผกา สุขุมทอง และคณะ. (2562). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์โดยบูรณาการ ใช้เกมกระดานร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงของ โลกสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. การประชุมวิชาการระดับชาติ ศึกษาศาสตร์ วิจัย, 6, 1920 -1931.

- ธีรพงษ์ เทศชวน และจิตตรี พละกุล. การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้ แบบ 5 ขั้น เรื่องการแยกสารสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ 2021, 15(2), 95 - 108.
- พรณี ภิบาลวงษ์. (2558). ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีววิทยา เรื่อง พันธุศาสตร์และเทคโนโลยี ทางดีเอ็นเอ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้และการสอน แบบปกติ. วารสารการบริหารและพัฒนามหาวิทยาลัยมหาสารคาม (มกราคม - เมษายน), 7 (1), 21 - 32.
- ภพ เลหาไฟบุลย์. (2542). แนวการสอนวิทยาศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 3). ไทยวัฒนาพานิชย์.
- รำพึง โนพน. (2557). การสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่]. ChiangMai Rajabhat University Intellectual Repository (CMRU IR). <http://cmruir.cmru.ac.th/handle/123456789/174>.
- สรฤดี ดีปุ. (2554). การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) ใน รายวิชา 4000101 วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน ระดับปริญญาตรีครุศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- สุวิทย์ มูลคำและอรทัย มูลคำ. (2545). 21 วิธีจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด. ภาพพิมพ์.

แนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานการณ์ปกติวิถีใหม่ของผู้บริหารโรงเรียน
พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาลำดับเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร
GUIDELINES FOR ACADEMIC ADMINISTRATION IN THE NEW NORMAL OF
ADMINISTRATORS OF PHRAPARIYATIAHAMMA SCHOOL. DEPARTMENT
OF GENERAL EDUCATION. UNDER THE OFFICE OF PHRAPARIYATIAHAMMA
EDUCATION SERVICE AREA 1, BANGKOK

¹พระพงศกร ฐานจारी (ฤทธิแก้ว), ²พระสุรชัย สุรชัย
และ ³ณัชชา อมราภรณ์

¹Phra Pongsagorn Thanacharee (Ritkaew), ² Phra Surachai Surachayo
and ³Natcha Amaraporn

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹hanna13122540@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 31, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพสถานการณ์การบริหารงานวิชาการในสถานการณ์ปกติวิถีใหม่ ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ลำดับเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษากระบวนการ

¹ นิสิต, หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

² อาจารย์ ดร., หลักสูตรบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

³ อาจารย์ ดร., หลักสูตรบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บริหารงานวิชาการในสถานการณ์ปกติวิถีใหม่ ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร 3) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานการณ์ปกติวิถีใหม่ ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร โดยระเบียบวิจัย แบบผสมผสานวิธี กลุ่มตัวอย่างเป็นบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร จำนวน 60 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ กึ่งแบบโครงสร้าง โดยใช้สถิติวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพสถานการณ์การบริหารงานวิชาการในสถานการณ์ปกติวิถีใหม่ ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ (=4.075. S.D.=0.5882) รองลงมาคือ ด้านวัดผลและประเมินผลการศึกษา (=4.050. S.D.=0.5726) ด้านสื่อการเรียนการสอน (=4.021. S.D.=0.5758) และด้านหลักสูตร (=4.020. S.D.=0.6237) ตามลำดับ 2) กระบวนการบริหารงานวิชาการในสถานการณ์ปกติวิถีใหม่ ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ มีกลยุทธ์ และเป้าหมายที่ชัดเจน มีการฝึกให้นักเรียนมีคุณธรรม และการเข้าถึงเทคโนโลยี ประหยัดเวลาและใช้ได้ในชีวิตจริงมากที่สุด ครูผู้สอนพัฒนาสื่อการสอนให้เหมาะสมกับยุคสมัย โดยเน้นประเมินเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ ส่งเสริมการวัดผลและประเมินผลตามสภาพที่เป็นจริง 3) แนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานการณ์ปกติวิถีใหม่ ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร คือ มีการวางแผนโครงสร้างหลักสูตรประจำปี การศึกษาอย่างสม่ำเสมอ โดยเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาและแก้ปัญหาการเรียนการสอน และสนับสนุนให้มีการแสวงหาการเรียนรู้โดยวิทยากรในท้องถิ่นและแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ละครจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ครูใช้เครื่องมือในการวัดและประเมินผลที่หลากหลายรูปแบบ มีการสนับสนุนบุคลากรให้เข้ารับการอบรมการวัดผลและประเมินผลการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ

คำสำคัญ : แนวทางการบริหารงานวิชาการ; สถานการณ์ปกติวิถีใหม่; โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา.

Abstract

The objectives of this research are: 1) to study the state of academic administration in the new normal of administrators in Phrapariyattidhamma School. Department of General Education. under the Office of Phrapariyattidhamma Education Service Area 1, Bangkok. 2) to study the process of academic administration in the new normal of administrators in Phrapariyattidhamma School. Department of General Education. under the Office of Phrapariyattidhamma Education Service Area 1, Bangkok. and 3) to propose the guidelines of academic administration in the new normal of administrators in Phrapariyattidhamma School. Department of General Education. under the Office of Phrapariyattidhamma Education Service Area 1, Bangkok. The mixed research methods were used in the study. The data were collected from 60 samples in Phrapariyattidhamma School. Department of General Education. under the Office of Phrapariyattidhamma Education Service Area 1, Bangkok. The research instruments were questionnaires and semi-structured interview forms. The data were analyzed by mean, standard deviation and content analysis. The results of the study showed that: 1) The state of academic administration in the new normal of administrators in Phrapariyattidhamma School. Department of General Education. under the Office of Phrapariyattidhamma Education Service Area 1, Bangkok was at a high level overall. The highest level was on learning management ($X=4.07$, $S.D.=0.58$), followed by measurement and evaluation ($X=4.05$, $S.D.=0.57$), learning media ($X=4.02$, $S.D.=0.57$) and curriculum ($X=4.02$, $S.D.=0.62$) respectively. 2) The processes of academic administration in the new normal of administrators in Phrapariyattidhamma School. Department of General Education. under the Office of Phrapariyattidhamma Education Service Area 1, Bangkok, consist of administrators' vision, strategy and target in training students accomplished with virtues, technology access and implementation in the real life, learning media improvement in accordance with the current situation, and real time measurement and evaluation. 3) The guidelines of academic administration in the new normal of administrators in Phrapariyattidhamma School. Department of General Education. under the Office of Phrapariyattidhamma Education Service Area 1, Bangkok, are as follows: setting an annual plan for academic year curriculum, teachers' participation in brainstorming, problem solving and teaching and learning improving, learning from community resources, using variety tools in measurement and evaluation, and encouraging teachers in measurement and evaluation training regularly.

Keywords: Guidelines for Academic Administration, The New Normal of Administrators, Phrpariyatiahamma School Department of General Education

บทนำ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด-19 โดยมีสาเหตุมาจากเชื้อโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ โดยเริ่มต้นในเดือนธันวาคม พุทธศักราช 2562 โดยพบครั้งแรกที่นครอู่ฮั่น เมืองหลวงของมณฑลหูเป่ย์ ประเทศจีน องค์การอนามัยโลกได้ประกาศให้การระบาดนี้เป็นภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขสุข ไปทั่วโลก ทำให้หลายประเทศมีมาตรการป้องกันไม่ให้เกิดโรคระบาดนี้ และมีมาตรการการจัดการเชื้อไวรัสไม่ให้แพร่ไปหลาย แต่การมีมาตรการนั้นทำให้เกิดผลกระทบไปทุกด้าน โดยเฉพาะทางด้านการศึกษา ทุกสถานศึกษาไม่สามารถทำการเรียนการสอนในสถานศึกษาได้เหมือนปกติ โควิด 19 มีผลกระทบทางการศึกษากับการศึกษามาก (กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2565) เพราะเด็กนักเรียน เมื่ออยู่รวมกันในโรงเรียน จะเป็นแหล่งระบาดของไวรัสได้เป็นอย่างดี เพราะเด็กจะมีการน้อยหรือบางคนไม่มีอาการ แต่สามารถนำเชื้อกระจายมาที่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ จึงมีความเสี่ยงสูงในช่วงการระบาด ผลกระทบอีกด้านของการศึกษาในระดับสูงขึ้น คือ วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย ที่เด็กนักเรียนนักศึกษาจะต้องปรับวิธีการเรียนการสอนมาเป็นแบบออนไลน์มากขึ้น ระบบที่ปรับเปลี่ยนใหม่ ย่อมมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ที่ต้องหาทางปรับปรุง และเลือกในแนวทางที่ดีที่สุด แม้ว่าบางโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยจะสามารถเตรียมตัวรับมือกับการเรียนการสอนออนไลน์ได้ดี แต่ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เป็นการบังคับให้การศึกษาต้องรู้จักปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัย และเทคโนโลยีในช่วงเวลาสั้นๆ แต่หากการศึกษาต้องปรับตัวในระบบออนไลน์ ซึ่งแม้ว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จะคลี่คลายลงแล้ว แต่ก็ยากที่ระบบการศึกษาจะเปลี่ยนกลับสู่รูปแบบเดิม (New normal) (กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2565) จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ Covid-19 ทำให้ทั่วโลกต่างหามาตรการรับมือที่ดีที่สุด ก่อนมาลงเอยด้วยมาตรการเว้นระยะห่างทางสังคมหรือ Social Distancing จนนำไปสู่การปิดเมือง ปิดเศรษฐกิจ และปิด สถาบันการศึกษาในเวลาต่อมา นั่นกลายเป็นสาเหตุให้นักเรียนจำนวนกว่า 1.5 พันล้านคน หรือมากกว่าร้อยละ 90 ของนักเรียนทั้งหมดในโลกได้รับผลกระทบ ถูกบั่นป่วนกระบวนการเรียนรู้ และบางส่วนยังประสบปัญหาเรื่องการเข้าถึง เทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทในโลกการศึกษาแบบปัจจุบันทันด่วน ซึ่งให้เห็นถึงประเด็นด้านความเหลื่อมล้ำที่อาจรุนแรง สาหัสมากขึ้นเป็นทวีคูณ การมาเยือนของวิกฤตโรคระบาดทำให้เกิดคำถามเกี่ยวกับระบบการศึกษาหลากหลายด้าน เป็นต้นว่า เราจะออกแบบการเรียนรู้ในยุคโควิด-19 ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร ทักษะและหลักสูตรโลกการศึกษา รูปแบบใหม่หลังจากนี้ควรมี

หน้าตาแบบไหน โดยตระหนักรู้เสมอ ไม่ว่าสถานการณ์แวดล้อม จะเลวร้ายและรุนแรงแค่ไหน การเรียนรู้ที่ เข้าถึงและมีคุณภาพสำหรับเด็กไทยทุกคนเป็นเป้าหมายสูงสุด ตามแนวคิด การเรียนรู้ นำการศึกษา โรงเรียนอาจหยุด ได้แต่การเรียนรู้หยุดไม่ได้ (ประเสริฐ บุญเรือง. 2563) วิกฤตโควิด-19 ชี้ให้เห็นว่าทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญมาก ทั้งการปรับตัวให้เข้ากับ สถานการณ์ ความเข้าใจผู้อื่น มองตัวเองเป็นพลเมืองโลก และมองผู้อื่นด้วยความเชื่อมโยง กันในระดับโลก มีความสามารถในการแก้ไขสถานการณ์เวลาเจอเหตุการณ์ไม่คาดฝัน รวมถึงเรื่อง ความรู้ใหม่ๆ เช่น ทักษะด้านดิจิทัลหรือการเงิน และทักษะการจัดการตัวเอง ภาวะผู้นำการทำงาน ร่วมกับผู้อื่น ถ้าพูดให้ชัดขึ้น คือเมื่อเกิดโควิด 19 ตอน แรกเราเห็นว่ามันเป็นเรื่องสุขภาพ เป็นโรค ระบาด เราคิดว่าเราต้องพึ่งแพทย์เป็นหลัก แต่พอเหตุการณ์เริ่มบานปลาย และเหมือนว่าเราต้องอยู่ กับมันไปอีกระยะหนึ่ง ทีนี้โควิด 19 จึงไม่ใช่แค่เรื่องสุขภาพ แต่เป็นประเด็นที่ต้องอาศัยความ เชี่ยวชาญทางด้านสังคมศาสตร์หลายศาสตร์ รวมถึงศาสตร์ด้านมนุษยวิทยา มีความเข้าใจ มองเห็นความ ต้องการที่แตกต่างกันของคนที่แตกต่างกันในวิกฤต อีกทั้งวิธีการที่พยายามใช้ แก้ปัญหาในยุคโควิด 19 ทั้ง กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การแพทย์ หรือทางสังคม รวมถึง นโยบายสาธารณะต่างๆ ก็ล้วนเกี่ยวพันกับทักษะการ เรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทั้งสิ้น ทักษะดังกล่าว จึงสำคัญมากในการเอาตัวรอด โลกในศตวรรษที่ 21 มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศเป็น อย่างมาก ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของคนในยุคปัจจุบัน ความ เปลี่ยนแปลงดังกล่าวจำเป็นต้องมีการวางแผนการบริหารจัดการศึกษาที่ดี เพราะการ ก้าวอย่างช้าจะทำให้เสียโอกาสอีกมากมาย การจัดการศึกษาเป็นอีก ประเด็นสำคัญซึ่งนอกจาก จะต้องก้าวทันความเปลี่ยนแปลงแล้ว ยังจะต้องเป็นกลไกสำคัญเพื่อการขับเคลื่อนภาคส่วนอื่นๆ ให้ มีความพร้อมในการเข้าสู่ความเปลี่ยนแปลงด้วย ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จะทวี ความสำคัญมากขึ้น ความท้าทายจึงเป็นเรื่องการปรับตัวของระบบการศึกษา ซึ่งอาจจะยังติดกับวิธี คิดหรือรูปแบบการเรียนการสอน แบบเดิม ให้สอดคล้องกับทักษะที่จำเป็น แต่เชื่อว่าไม่มีใครที่มอง ว่าโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยไม่สำคัญ เพราะต่อให้เรา ทุกคนเข้า google ได้หมด ก็ไม่ใช่ที่เราต้อง ฉลาดเหมือนกันหมดหรือรู้เรื่องทุกอย่าง แต่เราอาจจะต้องดูเรื่องการเรียน การสอนที่มีโครงสร้าง ชัดเจน หรือ active learning รูปแบบต่างๆ เพิ่มขึ้นด้วย (ภูมิศรัณย์ ทองเลี่ยมนาค. 2563) การศึกษาเป็นหนึ่งในพัฒนาประเทศ ทำให้การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาหยุดชะงัก ผู้บริหารทุกสถานศึกษาต้องมีวิธีการ รูปแบบแนวคิดที่จะต้องเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษา ระบบ การบริหารจัดการศึกษาให้เป็นไปตามรูปแบบแผนยุทธศาสตร์ของสถานศึกษาเหมือนเดิม ปัญหาที่ เกิดขึ้นนั้นทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีรูปแบบการจัดการศึกษาให้ได้คุณภาพมากกว่าเดิม งาน วิชาการเป็นหัวใจสำคัญของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาส่วนงานด้านอื่นๆ เป็นองค์ประกอบที่จะ

ทำให้สถาบันดำเนินไปด้วยความราบรื่นเท่านั้น ผู้บริหารการศึกษาทุกคนควรจะรับผิดชอบเป็นผู้นำของครูในด้านวิชาการเป็นอันดับแรก ไม่ว่าสถานศึกษาจะเป็นประเภทใด มาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตรการจัดโปรแกรมการศึกษา และการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหัวใจของสถานศึกษาซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องทางตรงหรือทางอ้อม ก็อยู่ที่ลักษณะของงานนั้น (จิรวิทย์ มั่นคงวัฒนะ. 2565)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพสถานการณ์การบริหารงานวิชาการในสถานการณูปกติวิถีใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษากระบวนการบริหารงานวิชาการในสถานการณูปกติวิถีใหม่ ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานการณูปกติวิถีใหม่ ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

แนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานการณูปกติวิถีใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาสำนักเขตการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานครเป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed-Method Research Design) โดยมีขั้นตอนการวิจัย 3 ขั้นตอน ได้แก่

1. ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับสภาพสถานการณ์การบริหารงานวิชาการในสถานการณูปกติวิถีใหม่ ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร จากแหล่งข้อมูล : หนังสือ บทความ ตำรา งานวิจัย website เครื่องมือ : แบบศึกษาเอกสาร การวิเคราะห์ : การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis
2. แจกแบบสอบถามบุคลากรทางการศึกษาฝ่ายวิชาการ 60 รูป/คน จากแหล่งข้อมูล : บุคลากรทางการศึกษาฝ่ายวิชาการ 60 รูป/คน เครื่องมือ : แบบสอบถาม การวิเคราะห์ : ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. สัมภาษณ์ ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จำนวน 10 รูป/คน ด้วยการเลือกเจาะจงคุณสมบัติ (Purposive Selection) ได้แก่ เป็นผู้บริหารโรงเรียนมาไม่น้อยกว่า 2 ปี จากแหล่งข้อมูล : ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จำนวน 10 รูป/คน ด้วยการเลือกเจาะจงคุณสมบัติ (Purposive Selection) ได้แก่ เป็นผู้บริหารโรงเรียนมาไม่น้อยกว่า 2 ปี เครื่องมือ : แบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ : การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis

ผลการวิจัย

1. สภาพสถานการณ์การบริหารงานวิชาการในสถานการณ์ปกติวิถีใหม่ ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพสถานการณ์การบริหารงานวิชาการในสถานการณ์ปกติวิถีใหม่

สภาพทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองของนิสิตระดับปริญญาตรีในยุคดิจิทัล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	N = ประชากร 60			
	ระดับความคิดเห็นของบุคลากร			
	μ	σ	ระดับ	อันดับที่
1) ด้านหลักสูตร	4.020	0.6237	มาก	4
2) ด้านการจัดการเรียนรู้	4.075	0.5882	มาก	1
3) ด้านสื่อการเรียนการสอน	4.021	0.5758	มาก	3
4) ด้านวัดผลและประเมินผลการศึกษา	4.050	0.5726	มาก	2
รวม	4.041	0.5603	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อสภาพสถานการณ์การบริหารงานวิชาการในสถานการณ์ปกติวิถีใหม่ ทั้ง 4 ด้าน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

2. การศึกษากระบวนการบริหารงานวิชาการในสถานการณ์ปกติวิถีใหม่ ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย

2.1 ด้านหลักสูตร ได้แก่ ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ มีกลยุทธ์ และเป้าหมายที่ชัดเจน ฝึกให้นักเรียนมีคุณธรรม การพัฒนารูปแบบการบริหารที่สอดคล้องกับบุคลากร มีหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ มีการพัฒนาหรือจัดการ สัมมนาเกี่ยวกับหลักสูตรการสอนอยู่เสมอ

2.2 ด้านการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ต้องมีความหลากหลายและมีวิธีการจัดการหลากหลายด้าน การจัดการเรียนรู้ต้องเข้ากับยุคสมัย สังคมสภาพแวดล้อม การเข้าถึงเทคโนโลยี ประหยัดเวลาและใช้ได้ในชีวิตจริงมากที่สุด จัดสัมมนาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ Online เป็นประจำทุกเดือนเป็นการแก้ไขปัญหาได้มาก

2.3 ด้านสื่อการเรียนการสอน ได้แก่ ผู้บริหารมีนโยบายให้ครูผู้สอนพัฒนาสื่อการสอนให้เหมาะสมกับยุคสมัยที่กำลังเปลี่ยนไปนำสื่อออนไลน์เข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น จัดให้มีการอบรมการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อให้ครูมีความชำนาญการใช้สื่อและเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียน 4) ด้านวัดผลและประเมินผลการศึกษา ได้แก่ ส่งเสริมให้การวัดผลและประเมินผลการศึกษาที่สะท้อนกับสถานการณ์ ใช้เครื่องมือในการประเมินที่หลากหลาย เน้นประเมินเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์

2.4 เสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานการณูปกตวิถิใหม่ของผู้บริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย

1) ด้านหลักสูตร ได้แก่ เปิดโอกาสให้ครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร วางแผนโครงสร้างหลักสูตรประจำปีการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ประเมินผลการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ มีกลยุทธ์ และเป้าหมายที่ชัดเจน ฝึกให้นักเรียนมีคุณธรรม

2) ด้านการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ กระตุ้นให้ครูจัดเตรียมแผนการสอน /แผนการจัดการเรียนรู้ ก่อนทำการสอน จัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาและแก้ปัญหาการเรียนการสอนการจัดการเรียนรู้ต้องมีความหลากหลายและมีวิธีการจัดการหลากหลายด้าน การจัดการเรียนรู้ต้องเข้ากับยุคสมัย

3) ด้านลักษณะการทำงานของทีม ได้แก่ ส่งเสริมให้ครูรู้จักบำรุงรักษาสื่อการเรียนการสอนเพื่อความสะดวกต่อการนำไปใช้ จัดให้มีศูนย์วิชาการโรงเรียนเพื่อบริการสื่อการเรียนการสอนแก่ครู สนับสนุนให้มีการแสวงหาการเรียนรู้โดยวิทยากรในท้องถิ่นและแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนผู้บริหารมีนโยบายให้ครูผู้สอนพัฒนาสื่อการสอนให้เหมาะสมกับยุคสมัย

4) ด้านวัดผลและประเมินผลการศึกษา ได้แก่ มีประชุมชี้แจงให้ครูเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบการวัดและประเมินผลตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่งเสริมให้ครูใช้เครื่องมือในการวัดและประเมินผลที่หลากหลายรูปแบบ มีการสนับสนุนบุคลากรให้เข้ารับการอบรมการวัดผลและประเมินผลการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ

อภิปรายผล

สภาพสถานการณ์การบริหารงานวิชาการในสถานการณ์ปกติวิถีใหม่ ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร ภาพรวมทั้ง 4 ด้าน บุคลากรมีความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนรู้ รองลงมา ได้แก่ ด้านวัดผลและประเมินผลการศึกษา ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านหลักสูตร

จากผลการวิจัยในเบื้องต้นแสดงให้เห็นว่าบุคลากรมีความคิดเห็นต่อสภาพสถานการณ์การบริหารงานวิชาการในสถานการณ์ปกติวิถีใหม่ ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในระดับที่มากอาจเนื่องมาจากเปิดโอกาสให้ครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร กระตุ้นให้ครูจัดเตรียมแผนการสอน /แผนการจัดการเรียนรู้ ก่อนทำการสอน ส่งเสริมให้ครูรู้จักบำรุงรักษาสื่อการเรียนการสอนเพื่อความสะดวกต่อการนำไปใช้ ประชุมชี้แจงให้ครูเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบการวัดและประเมินผลตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งผลการวิจัยนี้ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของวรเชษฐ์ จันทกริพย์ (2546: 55) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน พบว่า ผู้บริหารในสถานศึกษาได้มีการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาทุกด้าน โดยมีปัญหาแต่ละด้านดังนี้ คือ ด้านหลักสูตร คือ ครูขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำสาระต่างๆ ของหลักสูตรใหม่ ข้อเสนอแนะ ควรจัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่คณะครู และผู้มีส่วนร่วม ด้านการเรียนการสอน คือ สถานศึกษาขาดแคลนครู จำนวนครูไม่ครบชั้นข้อเสนอแนะควรจัดรวมโรงเรียนของห้องเรียนที่อยู่ใกล้เคียงเข้าด้วยกัน ด้านการวัดผลประเมินผล คือ การวัดและประเมินผลไม่เป็นไปตามสภาพจริง ข้อเสนอแนะควรมีการประเมินผลตามสภาพความเป็นจริง ด้านการนิเทศภายใน คือ ขาดการวางแผนการนิเทศ ข้อเสนอแนะ ควรวางแผนและแต่งตั้งคณะกรรมการที่รับผิดชอบในการนิเทศภายใน ด้านการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการ คือ ขาดการส่งเสริมและการพัฒนาให้ครู ได้ศึกษาดูงานในสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จ ด้านการวิจัยและการพัฒนา คือ ครูและบุคลากรในสถานศึกษา ไม่มีความรู้ และความเข้าใจในการทำวิจัยในชั้นเรียน ด้านการบริหารโครงการทางวิชาการ คือ ขาดการกำกับติดตามผลและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ด้านการบริหารระบบข้อมูลสารสนเทศ คือ ขาดการนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการกำหนดเป็นยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา ด้านการประเมินผลงานทางวิชาการ คือ ขาดการวางแผนในการประเมินผลงานทางวิชาการในสถานศึกษา และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วัฒนา มโนจิตร (2540: 36) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่าการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน

ประถมศึกษา มีการปฏิบัติมากใน ทุกด้าน สำหรับปัญหาการบริหารงานพบว่า หลักสูตรที่ใช้ไม่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น วัสดุอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนขาดบุคลากร ที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมต่อการจัดการเรียนการสอนและงบประมาณมีน้อยไม่เพียงพอต่อการนำมาพัฒนาการเรียนการสอน ผู้บริหารในเบื้องต้นสะท้อนให้เห็นถึงผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ มีกลยุทธ์ และเป้าหมายที่ชัดเจน ฝึกให้นักเรียนมีคุณธรรม การจัดการเรียนรู้ต้องเข้ากับยุคสมัย สังคมสภาพแวดล้อม การเข้าถึงเทคโนโลยี ประหยัดเวลาและใช้ได้ในชีวิตจริงมากที่สุด จัดสัมมนาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ Online เป็นประจำทุกเดือนเป็นการแก้ไขปัญหาได้มาก จัดให้มีการอบรมการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อให้ครูมีความชำนาญการใช้สื่อและเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียน ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาในการบริหารด้านวัดผลประเมินผล สะดวกประหยัดเวลาและได้ผลลัพธ์สะดวกรวดเร็วทันต่อเวลา สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมร อมโร (เพ่งตึก) (2552: 60) ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการใน โรงเรียนมัธยมศึกษาเขตดุสิต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ผลวิจัยสรุปได้ ดังนี้ ครูให้ความสำคัญต่อการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับหลักสูตร และการใช้หลักสูตร ให้ผู้ปกครอง ทราบต่อเนื่องรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากที่สุด รองลงมาคือ ครูให้ความสำคัญต่อการจัดครูเข้าสอน แทนครูที่ไม่สามารถปฏิบัติราชการได้ อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากที่สุด ผู้บริหาร ครู และนักเรียนให้ความสำคัญต่อการผลิตอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนได้เอง เสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานการณ์ปกติวิถีใหม่ ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร

1. ด้านหลักสูตร ได้แก่ เปิดโอกาสให้ครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร วางแผนโครงสร้างหลักสูตรประจำปีการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ประเมินผลการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ มีกลยุทธ์ และเป้าหมายที่ชัดเจน ฝึกให้นักเรียนมีคุณธรรม การพัฒนารูปแบบการบริหารที่สอดคล้องกับบุคลากร มีหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ

2. ด้านการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ กระตุ้นให้ครูจัดเตรียมแผนการสอน/แผนการจัดการเรียนรู้ ก่อนทำการสอน จัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาและแก้ปัญหาการเรียนการสอนการจัดการเรียนรู้ต้องมีความหลากหลายและมีวิธีการจัดการหลากหลายด้าน การจัดการเรียนรู้ต้องเข้ากับยุคสมัย สังคมสภาพแวดล้อม การเข้าถึงเทคโนโลยี ประหยัดเวลาและใช้ได้ในชีวิตจริงมากที่สุด จัดสัมมนาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ Online

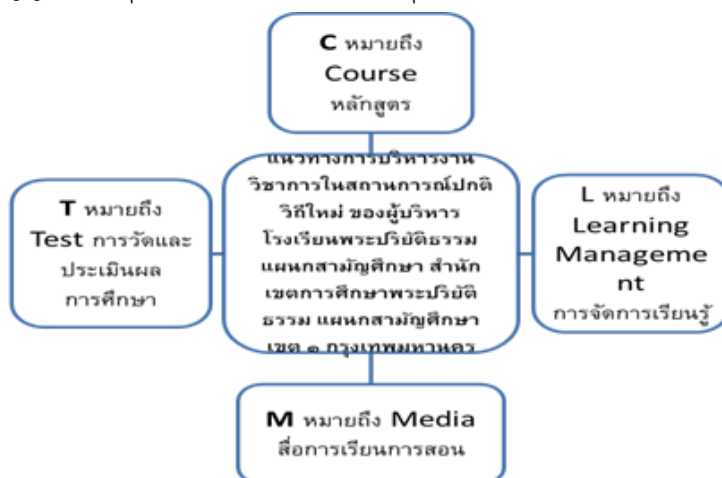
3. ด้านลักษณะการทำงานของทีม ได้แก่ ส่งเสริมให้ครูรู้จักบำรุงรักษาสื่อการเรียนการสอนเพื่อความสะดวกต่อการนำไปใช้ จัดให้มีศูนย์วิชาการโรงเรียนเพื่อบริการสื่อการเรียนการสอนแก่ครู สนับสนุนให้มีการแสวงหาการเรียนรู้โดยวิทยากรในท้องถิ่นและแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน

ผู้บริหารมีนโยบายให้ครูผู้สอนพัฒนาสื่อการสอนให้เหมาะสมกับยุคสมัยที่กำลังเปลี่ยนไปนำสื่อออนไลน์เข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น

4. ด้านวัดผลและประเมินผลการศึกษา ได้แก่ มีประชุมชี้แจงให้ครูเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบการวัดและประเมินผลตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่งเสริมให้ครูใช้เครื่องมือในการวัดและประเมินผลที่หลากหลายรูปแบบ มีการสนับสนุนบุคลากรให้เข้ารับการอบรมการวัดผลและประเมินผลการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ส่งเสริมให้การวัดผลและประเมินผลการศึกษาที่สะท้อนกับสถานการณ์ ใช้เครื่องมือในการประเมินที่หลากหลาย เน้นประเมินเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ ส่งเสริมการวัดผลและประเมินผลตามสภาพที่เป็นจริง ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาในการบริหารด้านวัดผลประเมินผล สะดวกประหยัดเวลาและได้ผลลัพธ์สะดวกรวดเร็วทันต่อเวลาและสถานการณ์ไม่จำกัดพื้นที่ให้ผลเป็นที่น่าพอใจ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผู้วิจัยได้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่จากแนวทางการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองของนิสิตระดับปริญญาตรี ในยุคดิจิทัล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดังภาพที่ 1

ที่มา : พระพงศกร ฐานจारी (ฤทธิ์แก้ว) (2566)

C หมายถึง Course หลักสูตร

L หมายถึง Learning Management การจัดการเรียนรู้

M หมายถึง Media สื่อการเรียนการสอน

T หมายถึง Test การวัดและประเมินผลการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- โควิด-19 และระบาดวิทยา. กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์.[ออนไลน์].แหล่งที่มา: [วันที่ 10 ก.ค. 2565].
<https://learningcovid.ku.ac.th/course/>
- โควิด-19 และระบาดวิทยา. กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์. [ออนไลน์].แหล่งที่มา:
<https://learningcovid.ku.ac.th/course/?>. [วันที่ 16 ก.ค. 2565]
- จิรวิทย์ มั่นคงวัฒนะ .การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาในการบริหารสถาบันการศึกษาเพื่อ
ความเป็นเลิศ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<https://www.gotoknow.org/posts/344746> .[วันที่ 16 ก.ค. 2565]
- พระสมร อมโร (เพ้งตึก). (2552). ประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาเขต
ดุสิต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทมมหานครนคร เขต 1 บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภูมิศรัณย์ ทองเลี่ยมนาค. (2563). ‘โรคใหม่’ สร้าง ‘โลกแห่งการเรียนรู้ใหม่’: อนาคตการศึกษาไทย
ยุคหลัง COVID-19. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <https://www.the101.world/future-of-thai-education-after-covid19> . [16 ตุลาคม2563.]
- วรเชษฐ์ จันทกริรมย์.(2546). การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการ
ประถมศึกษาอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วัฒนา มโนจิตร. (2540). การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเทศบาลนคร
เชียงใหม่. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สภาพ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของผู้บริหาร
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2
STATES AND NEEDS OF THE SCHOOL ADMINISTRATORS' TEAM
WORK DEVELOPMENT OF UNDER KHONKEAN PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

¹หนึ่งฤทัย ยวญหมื่น, ²ยุทธศาสตร์ กงเพชร และ ³วิเชียร รุ้ยินยง

¹Nuengruthai Yuanmuen, ²Yutthasat Kongpet and ³Wichian Rooyuenyong

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย

Northeastern University, Thailand

¹maibm2112@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 31, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ของการทำงานเป็นทีม ของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 2 กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้บริหารและครูจำนวน 400 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane และสุ่มโดยแบ่งชั้นภูมิ โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้มีค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น

¹ นักศึกษา, หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

พบว่า 1) ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของการทำงานเป็นทีม ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 2 สภาพปัจจุบันโดยรวม อยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด 2) ความต้องการจำเป็น การพัฒนาการทำงานเป็นทีมผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่นเขต 2 โดยภาพรวม ไม่มีด้านที่จะต้องพัฒนาอย่างเร่งด่วน จัดลำดับได้ดังนี้ 1) ด้านการให้ความร่วมมือช่วยเหลือและสนับสนุนทีมงาน 2) ด้านการปรับตัวเข้ากับกลุ่มคนหรือสถานการณ์ที่หลากหลาย 3) ด้านการเข้าไปมีส่วนร่วมกับผู้อื่นในการพัฒนาการจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย 4) ด้านการเสริมแรงให้กำลังใจทีมงาน และ 5) ด้านการแสดงบทบาทผู้นำหรือผู้ตาม ตามลำดับ

คำสำคัญ : สภาพ, การพัฒนา, การทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This research aimed to: 1) study the current states, desirable states of the School Administrators' Team Work, and 2) the needs on the School Administrators' Team Work development of under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 2. The sample group comprised 400 school administrators and teachers, selected by Taro Yamane's formular through the stratified random sampling technique with the school-based technique. The research instrument was the five-rating scaled questionnaires. The statistics analyzing the data included the percentage, mean, standard deviation, the priority needs index and the content analysis. The findings were that: 1) The findings from studying the current states and desirable of the School Administrators' Team Work under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 2 were that the current states appeared as a whole in the much level, and the desirable states revealed in the most level. 2) The needs on the development of the school under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 2 in overall did not contain the aspect with instant development. When ranking, it included the following aspects: 1) offering cooperation and promotion for the team, 2) adjustment to people group or various situations, 3) entering to participate with others in developing education to achieve

targets, 4) reinforcing and encouraging the team, and 5) acting the roles of leaders or followers respectively.

Keywords: states, development, School Administrators' Team Work.

บทนำ

การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการในการทำงาน โดยมีผู้บริหารสถานศึกษา ปฏิบัติภารกิจอย่างเป็นระบบในสถานศึกษาที่ดำเนินการ 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ผู้รับบริการทางการศึกษาให้เป็นผู้มีคุณภาพที่สังคมต้องการ และเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งของผู้บริหารทางการศึกษาที่จะต้องสามารถนำองค์กรให้อยู่รอด ต้องกำหนดแผนงาน วิธีการ ตลอดจนขั้นตอนต่างๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบ โดยพึงพิงงบประมาณจากรัฐที่มีไม่มากนักด้วยความประหยัดใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่าทั้งคน เงิน เวลา และทรัพยากรอื่น เพราะถ้าระบบบริหารภายในสถานศึกษาไม่ดีจะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่นๆ ของหน่วยงานได้ ดังนั้น ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการบริหารสถานศึกษา จึงขึ้นอยู่กับสมรรถของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ (ยุกตน์นัท หวานน้ำ.2555) กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องร่วมมือกันเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความเจริญงอกงาม มีความรู้ ความสามารถ เป็นคนดีของสังคมโดยการจัดแผนยุทธศาสตร์ทางการศึกษา การใช้ทรัพยากร และกระบวนการบริหารที่สอดคล้องและเหมาะสมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์อย่างแท้จริง (อัจฉรา จงดี. 2560)

หลักการและแนวคิดของ Guzzo & Salas (1995) กล่าวว่าทีมงานในองค์กรต่างๆ จะเป็นกลุ่มบุคคลที่เข้ามารวมตัวกันและมีกิจกรรมร่วมกัน เพื่อที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายเฉพาะตามที่ได้รับมอบหมาย เช่น ทีมงานเพื่อปรับปรุงคุณภาพ(Quality Improvement Team) ทีมงานผู้บริหาร (Management Team) ซึ่งอาจจะเป็นลักษณะที่เป็นทั้งทางการ หรือเป็นทีมเฉพาะกิจที่สมาชิกจะแยกย้ายกันไปทำงานของตนเมื่อเสร็จภารกิจแล้วก็ตามการสร้างทีม (Team Building) หรือพัฒนาทีมหมายถึง กระบวนการทำกิจกรรมร่วมกัน เริ่มจากการรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลภายในกลุ่มเพื่อนำไปปรับเปลี่ยนและปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานอย่างเต็มที่

การทำงานเป็นทีม มีลักษณะการทำงานที่เปิดโอกาสให้บุคคลหรือทีมงานร่วมมือร่วมใจกันทำงานอย่างใกล้ชิด สามารถประสานความสามารถระหว่างกันอย่างมีประสิทธิภาพ มีการติดต่อสื่อสารที่เป็นเอกภาพ เห็นพ้องต้องกันในภารกิจ โดยถือว่าเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่ความสำเร็จ

ของทีมเป็นสำคัญจึงส่งผลให้สมาชิกทีมมีความเข้าใจ มีความผูกพันกัน เป็นการช่วยเพิ่มพูนการยอมรับนับถือต่อกันช่วยสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานร่วมกัน ประสิทธิภาพของงานและผลผลิตก็จะเพิ่มขึ้น การทำงานเป็นทีมมีความจำเป็นควรให้ความสำคัญในหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ด้วยเหตุผลที่ว่า การทำงานบางอย่าง เราไม่สามารถทำให้สำเร็จได้โดยบุคคลเพียงคนเดียว งานบางอย่างต้องใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์จำเป็นต้องอาศัยความรู้ความสามารถจากบุคคลหลายฝ่าย งานบางอย่างเป็นงานที่ต้องทำโดยเร่งด่วนไม่สามารถทำให้สำเร็จได้ทันเวลาที่กำหนด และบางอย่างเป็นงานที่หลายหน่วยงานรับผิดชอบ หากได้มีการร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่ายมาระดมความคิดทำงานร่วมกันจะทำให้การทำงานนั้น ๆ ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้ (สมชาติ กิจยรรยง และจิรัช ใจเปี่ยม, 2552) คนที่รวมกันเฉยๆ เพราะทีมงานจะรวมไปถึงความเป็นผู้นำกลุ่ม กระบวนการตัดสินใจในกลุ่ม การใช้ทรัพยากรของกลุ่มให้เกิดประโยชน์สูงสุด และการผสมผสานสมาชิกของกลุ่ม ซึ่งจะมีผลอย่างมากต่อการทำงานร่วมกัน เป้าหมายของการทำงานเป็นทีมเป็นการสร้างทีมอย่างมีชีวิตชีวาแทนที่จะเป็นเหมือนเครื่องจักร และมีการประสานการทำงานเป็นทีมของสมาชิกทุกคนในทีมให้มุ่งสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกัน (วิชัย โสสุวรรณจินดา. 2555)

เนื่องจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ได้ประสบกับปัญหาหลายด้านต่อการบริหารจัดการองค์กร จากนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ส่งเสริมให้มีการปฏิรูปโดยเน้นการพัฒนาครูที่มีคุณภาพและระบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ที่มีคุณภาพและระบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 มีความมุ่งมั่นที่จะเป็นองค์กรที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความพร้อมและสามารถเป็นผู้นำในการปฏิรูปการศึกษา ฉะนั้นเพื่อให้การจัดการศึกษามีคุณภาพและประสิทธิภาพจึงได้กำหนดกลยุทธ์การพัฒนาการศึกษาโดยบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 2 ใช้หลักการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย มีกระบวนการ วางแผนอย่างเป็นระบบครบวงจร บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และสังเคราะห์แผนกลยุทธ์ทำให้ได้วิสัยทัศน์ที่เกิดจากการระดมความคิดเห็นจากบุคลากรที่หลากหลายและกว้างขวางมีพันธกิจที่สนับสนุนเพื่อให้วิสัยทัศน์เป็นความจริงได้ และเกิดประโยชน์ ตามเป้าประสงค์รวมทั้งการนำแผนกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด (แผนปฏิบัติการ. 2565)

จากปัญหาความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญของการทำงานเป็นทีม พบว่าผู้บริหารควรได้รับการพัฒนาในด้านสมรรถนะการทำงานเป็นทีมค่อนข้างมาก แต่ไม่มีความชัดเจนจุดอ่อนที่สำคัญเกี่ยวกับสมรรถนะ การทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษาบางส่วนยังขาดทักษะกระบวนการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพมีการพูดจาและตกลงกันไม่ชัดเจน ตั้งแต่เริ่มต้นถึงเป้าหมายของการทำงานและบทบาทของทีม รวมทั้งบทบาทของแต่ละ

คน บางครั้งมีการปกปิดความผิดพลาดที่เกิดจากการทำงาน และหลีกเลี่ยงที่จะเผชิญกับปัญหา ทำให้ขาดโอกาสที่จะวิเคราะห์ความผิดพลาดที่ผ่านมาและใช้ประโยชน์จากความผิดพลาดนั้นสำหรับการจัดปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2
2. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาสภาพ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ผู้ศึกษาวางแผนการศึกษาตามขั้นตอน และดำเนินการขั้นตอนต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 208 แห่ง เป็นผู้บริหาร จำนวน 161 คน ครู จำนวน 1,957 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2. 2565)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ปีการศึกษา 2565 แบ่งเป็นผู้บริหาร จำนวน 32 คน ครู จำนวน 368 คน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้เกณฑ์ร้อยละ และได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของบริหารในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 2 จากการศึกษาหลักการทำงานเป็นทีม ของนักวิชาการรวมไปถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 5 คน จำนวน 5 ด้าน 1) การให้ความร่วมมือช่วยเหลือและสนับสนุนทีมงาน 2) การเสริมแรงให้กำลังใจทีมงาน 3) การปรับตัวเข้ากับกลุ่มคนหรือสถานการณ์ที่หลากหลาย 4) การแสดงบทบาทผู้นำหรือผู้ตาม 5) การเข้าไปมีส่วนร่วมกับผู้อื่นในการพัฒนาการจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพขนาดโรงเรียน ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 ข้อคำถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 จำนวน 48 ข้อ ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) วิเคราะห์ความคิดเห็นภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปแปลผลกับเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยของผู้นำเชิงจิตวิญญาณใช้เกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด 2560 : 121) การหาค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง ($PNI_{modified}$)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 สรุปผลวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 โดยภาพรวม

การทำงานเป็นทีมของ ผู้บริหารสถานศึกษา	สภาพปัจจุบัน				สภาพที่พึงประสงค์			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1.ด้านการให้ความ ร่วมมือช่วยเหลือและ สนับสนุนทีมงาน	3.99	0.41	มาก	5	4.83	0.18	มากที่สุด	2
2.ด้านการเสริมแรงให้	4.31	0.58	มาก	1	4.83	0.24	มากที่สุด	2

กำลังใจทีมงาน								
3.ด้านการปรับตัวเข้ากับ กลุ่มคนหรือสถานการณ์ที่ หลากหลาย	4.18	0.72	มาก	4	4.80	0.23	มากที่สุด	3
4.ด้านการแสดงบทบาท ผู้นำหรือผู้ตาม	4.28	0.66	มาก	3	4.76	0.23	มากที่สุด	4
5.ด้านการเข้าไปมีส่วน ร่วมกับผู้อื่นในการ พัฒนาการจัดการศึกษา ให้บรรลุผลสำเร็จตาม เป้าหมาย	4.29	0.66	มาก	2	4.85	0.22	มากที่สุด	1
เฉลี่ย	4.21	0.50	มาก		4.81	0.16	มากที่สุด	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันและสภาพพึงประสงค์ของการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 สภาพปัจจุบันโดยรวม พบว่า มีระดับปฏิบัติมาก ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับปฏิบัติสูงที่สุด คือ ด้านการเสริมแรงให้กำลังใจทีมงาน มีค่าเฉลี่ยมาก ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.50) รองลงมาคือ ด้านการเข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับผู้อื่นในการพัฒนาการจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย มีค่าเฉลี่ยมาก ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.66) และด้านการแสดงบทบาทผู้นำหรือผู้ตามมีค่าเฉลี่ยมาก ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.66) ตามลำดับ ด้านที่มีระดับปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ด้านการปรับตัวเข้ากับกลุ่มคนหรือสถานการณ์ที่หลากหลาย มีค่าเฉลี่ยมาก ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.41)

2. ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นและการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นของพัฒนาการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 : แสดงค่าเฉลี่ย สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง ($PNI_{modified}$) และลำดับต้องการจำเป็นของพัฒนาการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวม

การทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา	D	I	$PNI_{modified}$	ลำดับความ ต้องการจำเป็น
1. ด้านการให้ความร่วมมือช่วยเหลือและ สนับสนุนเพื่อนร่วมงาน	3.99	4.83	0.211	1
2. ด้านการเสริมแรงให้กำลังใจเพื่อนร่วมงาน	4.31	4.83	0.121	4

3. ด้านการปรับตัวเข้ากับกลุ่มคนหรือ สถานการณ์ที่หลากหลาย	4.18	4.80	0.148	2
4. ด้านการแสดงบทบาทผู้นำหรือผู้ตาม	4.28	4.76	0.112	5
5. ด้านการเข้าไปมีส่วนร่วมกับผู้อื่นในการ พัฒนาการจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตาม เป้าหมาย	4.29	4.85	0.131	3
เฉลี่ย	4.21	4.81	0.143	-

จากตารางที่ 2 พบว่า ความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) โดยกำหนดให้ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ที่มีค่าตั้งแต่ 0.3 ขึ้นไป เป็นด้านที่จะต้องมีความต้องการพัฒนาอย่างเร่งด่วน จากผลการวิจัย พบว่า ทุกด้านมีค่าต่ำกว่า 0.3 (สุวิมล ว่องวานิจ. 2558) แสดงว่า ไม่มีด้านไหนที่จะต้องพัฒนาอย่างเร่งด่วน มีลำดับความต้องการจำเป็น ดังนี้ 1) ด้านการให้ความร่วมมือช่วยเหลือและสนับสนุนทีมงาน 2) ด้านการปรับตัวเข้ากับกลุ่มคนหรือสถานการณ์ที่หลากหลาย 3) ด้านการเข้าไปมีส่วนร่วมกับผู้อื่นในการพัฒนาการจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย 4) ด้านการเสริมแรงให้กำลังใจทีมงาน 5) ด้านการแสดงบทบาทผู้นำหรือผู้ตามตามลำดับ

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพพึงประสงค์ของการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 สภาพปัจจุบัน โดยรวมพบว่า มีระดับปฏิบัติมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการเสริมแรงให้กำลังใจทีมงาน รองลงมาคือ ด้านการเข้าไปมีส่วนร่วมกับผู้อื่นในการพัฒนาการจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายและด้านการแสดงบทบาทผู้นำหรือผู้ตาม ตามลำดับ ด้านที่มีระดับปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ด้านการให้ความร่วมมือช่วยเหลือและสนับสนุนทีมงาน

ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพที่พึงประสงค์ของการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวม พบว่า มีระดับปฏิบัติมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีด้านที่มีระดับปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการเข้าไปมีส่วนร่วมกับผู้อื่นในการพัฒนาการจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย รองลงมาคือ ด้านการเสริมแรงให้กำลังใจทีมงาน และด้านการให้ความร่วมมือช่วยเหลือและสนับสนุนทีมงาน ตามลำดับ ด้านที่มีระดับปฏิบัติต่ำที่สุด คือ ด้านการแสดงบทบาทผู้นำหรือผู้ตาม มีค่าเฉลี่ยมาก

การประเมินความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 พบว่า ด้านที่มีค่าสูงกว่าค่าโดยรวมโดยเรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปน้อย มี 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการให้

ความร่วมมือช่วยเหลือและสนับสนุนทีมงาน และด้านการปรับตัวเข้ากับกลุ่มคนหรือสถานการณ์ที่หลากหลาย ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากการศึกษาสภาพ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ผู้วิจัยพบประเด็นที่สามารถนำมาอภิปราย ได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 สภาพปัจจุบันโดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับปฏิบัติต่ำที่สุด คือด้านการให้ความร่วมมือช่วยเหลือและสนับสนุนทีมงาน ทั้งนี้เนื่องจากครูไม่กล้าที่จะให้ทีมงานรับรู้ถึงปัญหาของงานร่วมกันให้ได้งานที่มีประสิทธิภาพ และยังไม่มีการช่วยเหลือสนับสนุนจากทีมงานเท่าที่ควรอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเพทินท์ จารุศุกร (2554) ที่ศึกษาเรื่องแนวทางและวิธีการในการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของครูโรงเรียนสารสาสน์วิเทศเชียงใหม่ พบว่า ความเข้าใจในการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างสมาชิกทีมงาน จะทำให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายของโรงเรียนได้เป็นอย่างดีและด้านที่มีระดับปฏิบัติสูงที่สุด คือ ด้านการเสริมแรงให้กำลังใจทีมงาน ทั้งนี้อาจเนื่องจากครูทุกคนมีการได้รับกำลังใจจากทีมงาน ที่คอยสนับสนุนโดยการรับฟังซึ่งกันและกัน ยกย่องชมเชยเมื่อทำงานได้ดี มีการให้กำลังใจเพื่อเสริมแรงคนในทีม ในโอกาสที่เหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ แก้วสุข เกษมสุข (2554) ที่ศึกษา เรื่อง สภาพการทำงานเป็นทีมในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 พบว่า แนวทางการส่งเสริมสภาพการทำงานเป็นทีมของครูและผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน คือ บุคลากรในโรงเรียนควรมีการรับฟังข้อเสนอแนะและปรึกษาเพื่อนร่วมงานอยู่เป็นประจำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Farley and Stoner 1989 อ้างอิงในปรีชา พึ่งเจียม.(2557) ได้ศึกษาการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารทางพยาบาล พบว่า มีความต้องการของสมาชิกในทีมช่วยเหลือซึ่งกันและกันยอมรับความแตกต่างกันของบุคคลในทีม

2. สภาพที่พึงประสงค์ของการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับปฏิบัติสูงที่สุด คือ ด้านการเข้าไปมีส่วนร่วมกับผู้อื่นใน

การพัฒนาการจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ทั้งนี้อาจเนื่องจากผลการดำเนินงานที่มีคุณภาพของโรงเรียนคือเป้าหมายที่บุคลากรทุกคนควรตระหนักและให้ความสำคัญ ดังนั้น ความต้องการที่จำเป็นในการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา จึงต้องการการเข้าไปมีส่วนร่วมกับผู้อื่นในการพัฒนาการจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย เป็นลำดับแรก แม้ว่าสภาพปัจจุบันทีมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 จะมีการทำงานเป็นทีมในด้านนี้มากอยู่แล้ว แต่ก็ควรจะพัฒนาให้เพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกนก พร้อมพิพัฒน์พร (2561) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 พบว่า ควรมีการชี้แจงวัตถุประสงค์ในการทำงานอย่างชัดเจนตั้งแต่เริ่มทำงานโดยเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายการทำงานเพื่อสร้างความตระหนักถึงการทำงานร่วมกันเป็นทีม สร้างความเข้าใจและกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกให้ชัดเจน มีการประชุมพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ฝึกอบรม และประเมินการทำงาน เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงบทบาทของสมาชิกอย่างสม่ำเสมอ และสมาชิกแต่ละคนมีบทบาทเหมาะสมกับหน้าที่ของตนเอง ผู้บริหารสนับสนุนส่งเสริมการประเมินผลการทำงานของครู โดยให้ครูเข้ามามีส่วนร่วมในการตั้งเกณฑ์และช่วงเวลาการประเมินการทำงานของตนเอง มีการประเมินในรูปแบบที่หลากหลายทั้งทางตรงและทางอ้อม

3. การประเมินความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 พบว่า ด้านที่มีดัชนีความต้องการจำเป็นอันดับแรก คือ ด้านการให้ความร่วมมือช่วยเหลือสนับสนุนเพื่อนร่วมงาน ทั้งนี้เนื่องจากการทำงานที่ครูต้องมีความกล้าที่จะให้เพื่อนร่วมงานรับรู้ถึงปัญหาของงานร่วมกันเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาของงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการช่วยเหลือและสนับสนุนการปฏิบัติงานของเพื่อนร่วมงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สอดคล้องกับงานวิจัยของกนก พร้อมพิพัฒน์พร (2561) ที่ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 พบว่า ควรสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายในการทำงาน สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงาน สร้างความตระหนักในเรื่องความสามัคคีในการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของเทพินทร์ จารุศุกร (2554) ที่ศึกษาเรื่องแนวทางและวิธีการในการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของครูโรงเรียนสารสาสน์วิเทศเชียงใหม่ พบว่า ความเข้าใจในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกทีมงาน จะทำให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของแก้วสุข เกษมสุข (2554) ที่ศึกษาเรื่อง สภาพการทำงานเป็นทีมในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 พบว่า แนวทางการส่งเสริมสภาพการทำงานเป็นทีม คือ ควรมีการรับฟังข้อเสนอแนะและปรักภาเพื่อนร่วมงานอยู่เป็นประจำ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษาสภาพ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ด้านที่มีความจำเป็นลำดับแรก คือ ด้านการให้ความร่วมมือช่วยเหลือและสนับสนุนทีมงาน ดังนั้น การทำงานที่ผู้บริหารต้องมีความกล้าที่จะให้ทีมงานรับรู้ถึงปัญหาของงานร่วมกัน เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาของงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นควรมีการศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 แบบเชิงคุณภาพร่วมด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กนก พร้อมพิพัฒน์พร. (2561). *แนวทางการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- แก้วสุข เกษมสุข. (2554). *สภาพการทำงานเป็นทีมในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- ชัยยนต์ เพาพาน. (2559). *ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ในศตวรรษที่ 21*. วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- เทพินทร์ จารุศกร. (2554). *แนวทางและวิธีการในการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของครูโรงเรียนสารสาสน์วิเทศเชียงใหม่*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น
- ปรีชา พึ่งเจียม. (2557). *พฤติกรรมการทำงานเป็นทีมของบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตการศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- มานิส ปูลสวัสดิ์. (2558). *การพัฒนาการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียนอำเภอลำปางยาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ยุกตนันท์ หวานฉ่ำ. (2555). *การบริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียน ในอำเภอลองหลวง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

- เลิศ งามฤทธิ. (2555). การดำเนินงานการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน อำเภอปลาปาก จังหวัดนครพนม. บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยนครพนม.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2555). แนวคิดทฤษฎีและประเด็นเพื่อการบริหารทางการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : ทิพย์วิสุทธิ.
- สุเมธี จันทร์หอม (2538). คุณลักษณะผู้นำของศึกษานิเทศก์อำเภอที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของสำนักงานศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 6. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2558). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2. แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2.
<<https://drive.google.com/file/d/2565> พฤศจิกายน 2565.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- อริศรา อุ่มสิน. (2560). การศึกษาการทำงานเป็นทีมของครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
- อัจฉรา จงดี. (2560). การศึกษาบทบาทมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดจันทบุรี ระยองและตราด. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

SPIRITUAL LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER
KHON KAEN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4

¹อิทธิกร นาหนองตูม และ ²อดุลย์ พิมพ์ทอง

¹Itthikorn Nanongtoom and ²Adul Pimthorng

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย

North Eastern University, Thailand

¹bambooroofit@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 31, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 2) เพื่อเปรียบเทียบ ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ที่มีขนาดโรงเรียนที่แตกต่างกัน ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 จำนวน 1,856 คน กำหนดขนาดโดยใช้ตาราง Krejcie and Morgan ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 748 คน ผู้วิจัยนำเสนอแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านเพื่อพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือ โดยมีวิธีหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์(Index of Congruence: IOC) แล้วเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปผลการวิจัยพบว่า 1)การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา

¹ นักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

² อาจารย์ ดร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวม พบว่า หลังจากทำการทดสอบภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยใช้การตอบแบบสอบถาม มีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่คาดหวังไว้ แสดงว่า สภาพปัจจุบันของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 มีความสามารถในการจูงใจหรือนำบุคคลอื่นอย่างมีวิสัยทัศน์ เป็นผู้สร้างความหวัง พลังศรัทธา ความไว้วางใจ มีความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น มีจิตวิญญาณ และมีความตระหนักเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นผู้มองการณ์ไกล ในการปฏิบัติงาน เป็นผู้นำตนเองและผู้อื่นได้ 2) ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ที่มีขนาดโรงเรียนที่แตกต่างกันพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำทางเชิงจิตวิญญาณ, ผู้บริหารสถานศึกษา, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the current situation of spiritual leadership of school administrators under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 4, 2) to compare spiritual leadership of school administrators under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 4 classified by different sizes of schools. The population was 1,856 school administrators and teachers under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 4. The size was determined using Krejcie and Morgan table. The sample group consisted of 748 people. The research tool was a questionnaire considered by 3 experts to determine the content validity by means of index of congruence between questions and definitions (Index of Congruence: IOC) and select questions with an IOC value of 0.50 or higher. The research results were found that: 1) This research was a study on the current situation of spiritual leadership of school administrators under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 4, in overall, was found that spiritual leadership of school administrators under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 4 after testing by using questionnaire was rated at a high

level, which was in accordance with the expected objectives. It indicated that the school administrators under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 4 had the ability to persuade or lead other people with vision, hope builder, had power of faith, trust, love, goodwill for others, spirituality, and self-esteem, farsighted person in work performance and able to lead themselves and others.2) The comparison of spiritual leadership of school administrators under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 4 classified by different sizes of schools was found that the spiritual leadership of school administrators of the sample group was not different.

Keywords: Spiritual Leadership, School Administrators, Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 4

. บทนำ

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันซึ่งปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ปัญหาการทุจริต คอรัปชั่น และปัญหาความขัดแย้งในสังคมสาระสำคัญประกอบไปด้วยวิสัยทัศน์และเป้าหมายของชาติ ที่คนไทยต้องร่วมกันแก้ไขปัญหาและวิกฤติการณ์ข้อขัดแย้งต่างๆ ของประเทศ จำเป็นต้องป้องกันและแก้ไขด้วย การปฏิรูปการศึกษาการบังคับใช้กฎหมายและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบคุณธรรม และ จริยธรรม ที่จะนำไปบังคับใช้ในการจัดการศึกษา การส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาและการเข้ารับบริการ บริการการศึกษาของประชาชน ได้แก่การบริหารจัดการองค์การ โดยเฉพาะหน่วยงานทางการศึกษาและ สถานศึกษานั้น ปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานภายในองค์กรคือ การมีผู้บริหารที่มีความรู้ ความสามารถและทักษะในการบริหารโดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีภาวะผู้นำของผู้บริหารที่สามารถนำพา องค์การ ให้ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันที่ปฏิบัติงานที่มุ่งไปสู่เป้าหมาย

ตัวชี้วัดการเป็นผู้นำของผู้บริหารจัดการที่ได้ชื่อว่ามืออาชีพซึ่งก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ และ ประสิทธิภาพของงาน ซึ่งภายใต้กรอบแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2574 ได้กำหนดสาระสำคัญสำหรับบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาการศึกษาใน 5 ประการ ได้แก่ การเข้าถึง (Access) ความเท่าเทียม(Equity) คุณภาพ(Quality)ประสิทธิภาพ (Efficiency) และตอบโจทย์บริบทที่เปลี่ยนแปลง(Relevancy) ในระยะ 15 ปี ข้างหน้า ดังนั้นวิสัยทัศน์ให้ความสำคัญกับการสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพเพื่อเป็นกลไกหลักของการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของทุนมนุษย์และรองรับการศึกษาการเรียนรู้ และความท้าทายที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 ประเทศไทยก็ให้ความสนใจในเรื่องของจิตวิญญาณโดยเฉพาะในบริบทของการศึกษาที่กฎหมายได้

ระบุถึงความสำคัญทางจิตวิญญาณที่ผู้บริหารโรงเรียนพึงมีดังจะเห็นได้จาก ประกาศของ คณะกรรมการคุรุสภา พ.ศ.2556 ที่กล่าวถึงสาระความรู้และสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพ ผู้บริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานความรู้ ซึ่งต้องประกอบด้วย 1) จิตวิญญาณอุดมการณ์ของผู้บริหาร 2) การจัดการความรู้เกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา 3) ความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ และ 4) การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาตาม มาตรฐานความรู้ที่ควรมี ดังนั้นภาวะผู้นำจึงมีผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร

ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้นำต้องเข้าใจอย่างถ่องแท้ (Aslan and Korkut, 2015) โดยพื้นฐานของทฤษฎีพัฒนามาจากทฤษฎีแรงจูงใจ ประกอบด้วยคุณลักษณะด้าน วิสัยทัศน์ ความรักที่เห็นแก่ผู้อื่นความหวังและความศรัทธา(Fly, 2003)-ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณไม่ เพียงแต่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นเท่านั้น แต่ยังสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ตามได้อีกด้วย (Draft, 2005) ซึ่งจิตวิญญาณถือเป็นภาวะผู้นำที่ควรมีในผู้บริหาร เพื่อกระตุ้นให้ผู้ตามเกิดแรงบันดาลใจในการทำงานอย่างแท้จริง สอดคล้องกับ Robbins (2005) ที่อธิบายว่าจิตวิญญาณ เกี่ยวกับความต้องการ 3 ประการ คือ 1) ความต้องการสิ่งที่มีความหมาย เป้าหมายละสิ่งที่เติมเต็ม ชีวิต 2) ความต้องการ ความหวัง หรือความตั้งใจที่จะมีชีวิตอยู่ และ 3) ความต้องการ ความเชื่อ ความศรัทธาและนอกจากนี้ Marques และคณะ (2007) ได้กล่าวว่าจิตวิญญาณนั้นจำนำคนไปสู่ ความมั่งคั่งแห่งความรู้สึก แรงบันดาลใจ และความรู้สึกภายในตัวเอง และพินทุสร ติวตานนท์ (2558) ก็ได้สรุปว่าเราอยู่ในโลกที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งและการแบ่งแยก โลกที่มีวัฒนธรรมทาง การศึกษาละเลยความรู้สึกภายในผลิตบุคลากรขึ้นเพื่อป้อนเข้าสู่ตลาดแรงงานตามคุณลักษณะที่พึง ประสงค์เราจึงมีบุคลากรทางการแพทย์ที่ทำหน้าที่ซ่อมแซมร่างกายแต่ขาดความเคารพในจิต วิญญาณของผู้ป่วย มีนักบวชที่เป็นชีโอแต่ไม่ได้เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ มีครูที่เชี่ยวชาญเทคนิค การสอนแต่ขาดความเข้าใจในจิตวิญญาณของครูและศิษย์ จะพบว่าไม่ว่าอาชีพใดก็ตามแต่ต้องมีจิต วิญญาณในอาชีพนั้นด้วย

ผู้บริหารโรงเรียนที่มีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณก็จะช่วยสร้างแรงบันดาลใจและพัฒนาครู โดยภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณเป็นความสามารถในการจูงใจ ในการสร้างวิสัยทัศน์ ความน่าเชื่อถือ ศรัทธา ซึ่งควรมีการพัฒนาให้เกิดขึ้นกับบุคคลในทุกอาชีพ (ฐิริกานต์ วัจนประภาศักดิ์, 2557)เมื่อ ครูมีจิตวิญญาณในการทำงานและมีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอก็จะทำให้สามารถพัฒนา ผู้เรียนได้ต่อไป สอดคล้องกับ Thomson, (2012) ที่กล่าวว่าถึงองค์กรที่ทำหน้าที่พัฒนาผู้เรียน อย่างเช่นโรงเรียน อาชีพครูจึงเป็นอาชีพที่ต้องมีจิตวิญญาณและต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอเนื่องจาก

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจการวิจัยศึกษาและเปรียบเทียบความ แตกต่างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ขอนแก่น เขต 4 ซึ่งเป็นแนวคิดภาวะผู้นำแนวคิดหนึ่งซึ่งเน้นในเรื่องความเชื่อ ความศรัทธา ความ

รักที่มีต่อผู้อื่น และความไว้วางใจซึ่งจะช่วยให้สามารถสร้างวิสัยทัศน์ทั้งในตัวผู้นำและผู้ตาม และทำให้การใช้ชีวิตเป็นไปอย่างมีจุดประสงค์ ความหมายและความแตกต่าง รวมไปถึงสามารถช่วยสร้างวัฒนธรรมองค์กร ที่มีพื้นฐานในทางค่านิยมด้านความรักที่มีต่อผู้อื่น ที่ทั้งผู้นำและผู้ตามรู้สึกมีส่วนร่วม มีความเข้าใจ และเห็นคุณค่าต่อทั้งตัวเองและผู้อื่น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4
2. เพื่อเปรียบเทียบ ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ที่มีขนาดโรงเรียนที่แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ที่ปฏิบัติงานในปีการศึกษา 2565 จำนวน 1,856 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 , 2565)

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน(Krejcie and Morgan) กำหนดกลุ่มตัวอย่าง (Sample size) สิทธิ อีสรณ์, 2552 :114 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 748.คน จากโรงเรียนทั้งหมดในสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 จำนวน 175 โรงเรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) จำนวน 2 ข้อ คือ ตำแหน่งหน้าที่ ขนาดโรงเรียน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 มีลักษณะเป็นแบบประมาณ ค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยสอบถามเกี่ยวกับผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

3.การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) วิเคราะห์ความคิดเห็นภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปแปลผลกับเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยของผู้นำเชิงจิตวิญญาณใช้เกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด 2560 : 121)

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านโดยด้านที่มีระดับภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณสูงสุดคือ ความตระหนักในตนเอง รองลงมาคือด้านความรักความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ด้านการสร้างควมหวังศรัทธา ด้านจิตวิญญาณและ ด้านที่ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณต่ำสุดคือต่ำสุดคือ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 4	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1.ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์	4.03	0.08	มาก	5
2.ด้านการสร้างควมหวังศรัทธา	4.12	0.10	มาก	3
3.ด้านความรักความปรารถนาดีต่อผู้อื่น	4.22	0.11	มาก	2
4.ด้านความตระหนักในตนเอง	4.28	0.12	มาก	1
5.ด้านจิตวิญญาณ	4.05	0.09	มาก	4
ภาพรวม	4.14	0.10	มาก	-

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ที่มีขนาดโรงเรียนที่แตกต่างกันพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความพึงพอใจภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

จากการศึกษาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 สามารถอภิปรายผลที่ได้จากการศึกษาตามลำดับ ดังนี้

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพปัจจุบันภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวม พบว่า หลังจากทำการทดสอบภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยใช้การตอบแบบสอบถาม มีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่คาดหวังไว้ แสดงว่า สภาพปัจจุบันของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 มีความสามารถในการจูงใจหรือนำบุคคลอื่นอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นผู้สร้างความหวัง พลังศรัทธา ความไว้วางใจ มีความรัก ความปรารถนาต่อผู้อื่น มีจิตวิญญาณ และมีความตระหนักเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นผู้มองการณ์ไกล ในการปฏิบัติงาน เป็นผู้นำตนเองและผู้อื่นได้ สอดคล้องงานวิจัยของกมลวรรณ ทิพย์เนตร (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีระดับการแสดงออกภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ โดยผู้บริหารที่มีเพศต่างกันมีการแสดงออกภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณแตกต่างกัน ผู้บริหารที่มีอายุและปฏิบัติราชการในโรงเรียนที่แตกต่างกัน มีระดับการแสดงออกภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณไม่แตกต่างกัน 2) ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีระดับการแสดงออกในด้านความผูกพันต่อองค์กร ความพึงพอใจในการทำงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับที่มากที่สุดและผลผลิตมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก Solomon and Hunter (2002) ได้ศึกษาลักษณะของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ ช่วยให้คนที่ใช้โอกาสในการเปลี่ยนแปลงภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ จึงนำความหมายการเชื่อมโยงไปยังองค์กร ซึ่งจะสร้างความสามารถให้องค์กรเจริญเติบโตและประสบความสำเร็จในการสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นของการศึกษาในภาครัฐ และงานวิจัยของThompson (2012) ได้ศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณในสถานศึกษารัฐเคนทักกี ประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียน โดยรัฐเคนทักกีมีการปฏิรูปการศึกษาที่เน้นความก้าวหน้า ซึ่งรัฐต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้คนในชุมชน

อย่างทั่วถึง ผู้บริหารที่มีคุณลักษณะของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณและเป็นที่ยอมรับของชุมชนนั้น ๆ จะให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานโดยมุ่งเน้นให้โรงเรียนประสบความสำเร็จ

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ที่มีขนาดโรงเรียนที่แตกต่างกันพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความพึงพอใจภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกันสอดคล้องกับงานวิจัยของกมลวรรณ ทิพนเตร (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีระดับการแสดงออกภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ โดยผู้บริหารที่มีเพศต่างกันมีการแสดงออกภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณแตกต่างกัน ผู้บริหารที่มีอายุและปฏิบัติราชการในโรงเรียนที่แตกต่างกันมีระดับการแสดงออกภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณไม่แตกต่างกัน 2) ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีระดับการแสดงออกในด้านความผูกพันต่อองค์กร ความพึงพอใจในการทำงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับที่มากที่สุดและผลิตภาพมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อศึกษาเปรียบเทียบจำแนกตามเพศ อายุ และขนาดของโรงเรียนไม่แตกต่างกันทั้งสามกรณี 3) โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และพบว่า 4) ปัจจัยความผูกพันต่อองค์กรมีอิทธิพลรวมสูงสุดต่อภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณเท่ากัน รองลงมาคือ ปัจจัยความพึงพอใจในการทำงานและปัจจัยผลิตภาพ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านความตระหนักในตนเอง ด้านความรักความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ด้านการสร้างความหวังศรัทธา ด้านจิตวิญญาณ และด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ สถานศึกษามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้นผู้บริหารควรเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เพราะวิสัยทัศน์คือ สิ่งที่ยากเห็น ยากมี ยากเป็นในอนาคตหรือภาพความสำเร็จในอนาคตที่มีความเป็นไปได้ ทำลาย และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป้าหมายและค่านิยมขององค์กร ผู้ที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลต้องเป็นผู้ที่เรียนรู้มาก คือ ได้อ่าน ได้ฟัง ได้เห็น ได้ทำมาก คนที่มีวิสัยทัศน์และมุ่งมั่นนำวิสัยทัศน์สู่การ ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณสามารถนำพาบุคลากรในสถานศึกษาให้เกิดความรักและความไว้วางใจกัน เกิดความร่วมมือในการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน เกิดความทุ่มเททั้งร่างกายแรงใจให้กับการดำเนินการต่างๆเพื่อบรรลุผลตามเป้าหมายอันเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษา สังคม และประเทศชาติต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- กมลวรรณ ทิพยเนตร. (2556). *โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (Unpublished Master's thesis)*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *หลักการวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- สิทธิ อีรสรณ์. (2551). *การสื่อสารทางการตลาด*. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แผนปฏิบัติการประจำปี (2565) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 4
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4, ข้อมูลสถานศึกษา
- ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4
- คณะกรรมการคุรุสภา พ.ศ.2556 (2556) *ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556*
- พินทุสร (2558). *คู่มือเพื่อการใคร่ครวญและฟื้นฟูจิตวิญญาณครู*. กรุงเทพฯ:สวนเงินมีนา.
- ภูริกันต์ วัจน์ประกาศิต. (2557). *ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ บุคลิกภาพห้วงค์ประกอบ วัฒนธรรม องค์การ และผลการปฏิบัติงานพนักงานระดับบังคับบัญชา บริษัทอุตสาหกรรมกระดาษ แห่งหนึ่ง ในจังหวัดกาญจนบุรี* มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- Solomon & Hunter. (2002). *A Psychological view of spiritual leadership: Finding meaning through Howard Garder's notion of existential intelligence*. School Administrator, 59(8), 38-41.
- Thompson, T. (2012). *Hidden Strength: Encouraging spiritual Leadership Attributes Among School Leaders (Unpublished Doctoral dissertation)*. Eastern Kentucky University, United States.
- Aslan, M., & Korkut, A. (2015). *Spiritual Leadership in Primary Schools in Turkey*. Journal of Educational and Social Research, 5(2), 123-136.
- Fry, W. (2003). *Toward a theory of spiritual leadership*. *The Leadership Quarterly*, 14(6) (December 2003), 693-727.
- Marques, J., Dhiman, S., & King, R. (2007). *Leadership Roles and Management Function in Nursing: Theory and Application (5" ed.)*. R.R. Donnelley-Crawfordsville: Lippinecoll.

แนวทางการพัฒนาการวัดและประเมินผลนักเรียนสำหรับครูคณิตศาสตร์
ระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรดิตถ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษาพิษณุโลก อุดรดิตถ์

THE DEVELOPMENT MEASUREMENT AND EVALUATION OF
MATHEMATIC TEACHERS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE UTTARADIT

¹จิณณ์ณิตา ทับทิม, และ ²สธิรพร ชาวนนชัย

¹Jinnita Tabtim, and ²Sathiraporn Chaowachai

มหาวิทยาลัยนเรศวร, ประเทศไทย

Naresuan University, Thailand

¹Jinnitat64@nu.ac.th

Received: January 16, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 31, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการวัดและประเมินผลนักเรียนของครูคณิตศาสตร์และ
ศึกษาแนวทางการวัดและประเมินผลนักเรียนของครูคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรดิตถ์
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุดรดิตถ์ โดยวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2
ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาการวัดและประเมินผลนักเรียนของครูคณิตศาสตร์ กลุ่มตัวอย่าง
ได้แก่ ครูผู้สอนรายวิชาคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรดิตถ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุดรดิตถ์ ทั้งสิ้น 18 โรงเรียน จำนวน 105 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบ
เจาะจง(Purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามชนิดมาตราประมาณค่า 5
ระดับ จำนวน 32 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ขั้นตอนที่ 2 การศึกษา
แนวทางการวัดและประเมินผลนักเรียนของครูคณิตศาสตร์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์
แบบกึ่งโครงสร้าง ข้อมูลได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 4 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการ
วิเคราะห์เนื้อหา(Content analysis)

¹ นักศึกษา, สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ผลการศึกษา พบว่า 1) การวัดและประเมินผลนักเรียนของครูคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรดิตถ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุดรดิตถ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.18$) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์ของการวัดและประเมินผล รองลงมาได้แก่ ด้านการสะท้อนการวัดและประเมินผล ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ 2) ผลการศึกษาแนวทางการวัดและประเมินผลนักเรียนของครูคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรดิตถ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุดรดิตถ์ พบว่า ควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับครูคณิตศาสตร์ ให้ความรู้เรื่องการสร้าง และหาคุณภาพเครื่องมือในการวัดและประเมินผล ส่งเสริมให้ครูคณิตศาสตร์ เข้าใจหลักการพื้นฐานของการตรวจคุณภาพของเครื่องมือ และส่งเสริมให้ครูคณิตศาสตร์แต่ละระดับชั้น สะท้อนผลการใช้เครื่องมือในการวัดและประเมินผล เพื่อปรับปรุงเครื่องมือให้เหมาะสมตามหลักการวัดและประเมินผลการศึกษา

คำสำคัญ: การวัดและประเมินผลคณิตศาสตร์, ครูคณิตศาสตร์

Abstract

The purpose of this research was to study the measurement and evaluation of mathematic teachers under the secondary educational service area office Uttaradit. The samples were 106 mathematic teachers from The Secondary Educational Service Area Office Uttaradit. acquired by Stratified Purposive sampling. The tool used for data was 5 rating scale questionnaires 32 items about the reality, and expected of the characteristics of mathematic teachers secondary schools in the Secondary Educational Service Area Office Uttaradit. The data was analyzed by means, standard derivation (SD) The second step was the study about guidelines of mathematic measurement and evaluation skills of mathematic teachers' development the secondary educational service area office Uttaradit. The data was collected by using interviewing method which was held by the 4 qualified experts. The data were analyzed by content analysis. The results were found that: 1) the highest score of the means was setting the objectives of the measurement and evaluation, followed by the feedback of measurement and evaluation. The lowest score was measurement tools and quality tests 2) the study of guidelines of mathematic measurement and evaluation skills of mathematic teachers' development the secondary educational service area office Uttaradit. found that the Educational Service Area Office should provide training. Workshop for development of measurement and evaluation skills of mathematic teachers. Educate about the creation and find quality tools for measuring and evaluating. Encourage them to know the basic principles of instrument

quality inspection and encourage mathematics teachers at each grade level Reflect the results of the use of measurement and evaluation tools.

Keyword: Measurement and Evaluation, Mathematic Teachers

บทนำ

คณิตศาสตร์เป็นศาสตร์ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนามนุษย์ การศึกษาคณิตศาสตร์ไม่ได้มีประโยชน์เพียงเพื่อการคิดคำนวณ คณิตศาสตร์เป็นวิชาที่เกี่ยวกับโน้ตศน์ มีลักษณะเป็นสากลเป็นภาษาสัญลักษณ์ กำหนดสัญลักษณ์เพื่อสื่อความหมายทางคณิตศาสตร์ มีความเป็นเหตุเป็นผล คณิตศาสตร์เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เกี่ยวข้องกับความคิด เป็นโครงสร้างที่มีเหตุผลและมีความเป็นศิลปะ ฝึกการคิดอย่างมีระบบระเบียบ ฝึกการแก้ปัญหาและการให้เหตุผล และจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ฉบับปรับปรุง 2560 มุ่งเน้นการปรับปรุงเนื้อหาให้มีความทันสมัย ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่างๆ คำนึงถึงการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นสำคัญ เตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ พร้อมทั้งจะประกอบอาชีพ เมื่อจบการศึกษาหรือสามารถศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น สามารถแข่งขันและอยู่ร่วมกับประชาคมโลกซึ่งการปรับปรุงหลักสูตรครั้งนี้ มีกรอบในการปรับปรุง คือ ให้มีองค์ความรู้ที่เป็นสากลเทียบเท่านานาชาติ ปรับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดให้มีความชัดเจน ลดความซ้ำซ้อน สอดคล้องและเชื่อมโยงกันภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้และระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ตลอดจนเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน จัดเรียงลำดับความยากง่ายของเนื้อหาในแต่ละระดับชั้นตามพัฒนาการแต่ละช่วงวัย ให้มีความเชื่อมโยงความรู้และกระบวนการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาความคิด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560 : 2)

มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดเป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน เป็นกรอบและแนวทางในการออกแบบการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานและตัวชี้วัดซึ่งระบุสิ่งที่ผู้เรียนต้องรู้และปฏิบัติได้ ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งเน้นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นสำคัญ นั่นคือ การเตรียมผู้เรียนให้มีความรู้ด้านการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ การใช้เทคโนโลยี การสื่อสารและการร่วมมือ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม สามารถแข่งขันและอยู่ร่วมกับประชาคมโลกได้ ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่ประสบความสำเร็จนั้น จะต้องเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ พร้อมทั้งจะประกอบอาชีพเมื่อจบการศึกษา หรือสามารถศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ดังนั้นสถานศึกษาควรจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมตามศักยภาพของผู้เรียน (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2560: 1) ซึ่งเป้าหมายของการเรียนรู้คณิตศาสตร์นั้นต้องการให้นักเรียนได้มีโน้ตศน์ทางคณิตศาสตร์ การคิดคำนวณ สามารถนำหลักการ กฎ สูตร มาใช้และ

สามารถแก้ปัญหาได้ (สิริพร ทิพย์คง, 2558: 5) การเรียนการสอนคณิตศาสตร์จึงมุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ เจตคติ ให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 พัฒนาระบบการคิดเตรียมผู้เรียนให้มีทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ ได้แก่ ความสามารถในการแก้ปัญหา การสื่อสาร และการสื่อความหมายทางคณิตศาสตร์ การเชื่อมโยง การให้เหตุผลและการคิดสร้างสรรค์ สามารถควบคุมกระบวนการเรียนรู้ และกระบวนการคิดของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ตระหนักและเห็นคุณค่าของวิชาคณิตศาสตร์สามารถใช้คณิตศาสตร์ช่วยในการวินิจฉัยและการตัดสินใจ นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

การจัดการศึกษาคณิตศาสตร์ดังกล่าว จะมีประสิทธิภาพหรือประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยการตรวจสอบผลที่ได้จากการจัดการเรียนการสอน ด้วยการจัดให้มีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของผู้เรียน เพื่อให้สะท้อนคุณภาพที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณภาพของผู้เรียนทั้งด้านความรู้ความเข้าใจ ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผลจากการประเมินการเรียนรู้คณิตศาสตร์จะนำมาซึ่งการทบทวน ปรับปรุง และพัฒนาการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ให้ดียิ่งขึ้น การวัดและประเมินผลการเรียนรู้คณิตศาสตร์ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการจัดการศึกษาคณิตศาสตร์ ดังนั้นครูคณิตศาสตร์จึงถือเป็นบุคคลกลุ่มหนึ่งที่ต้องมีความสามารถในการวัดและประเมินผล ทั้งนี้เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนด้านคณิตศาสตร์ต่อไป

จากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้พื้นฐาน (O-NET) วิชาคณิตศาสตร์ พบว่า คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนไทยยังต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน และผลการประเมิน PISA รอบปี 2018 จาก 79 ประเทศทั่วโลก พบว่า คะแนนวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ของประเทศไทยมีแนวโน้มคงที่ เมื่อเทียบกับปีก่อน ๆ แต่คะแนนการอ่านลดลง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าความฉลาดรู้ (Literacy) หรือสมรรถนะในการเชื่อมโยงความรู้แนวคิดทางวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ หรือปัญหา การหาคำตอบ แสดงเหตุผล หรือลงข้อสรุปได้อย่างมีวิจารณญาณ สามารถสื่อสารได้อย่างเหมาะสมของนักเรียนไทย ยังอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องยกระดับคุณภาพการศึกษาโดยปรับเปลี่ยนการเรียนรู้จากเดิมที่เคยเน้นเนื้อหาวิชาเป็นการสอน เพื่อพัฒนาสมรรถนะ และความฉลาดรู้ของนักเรียนมากกว่าที่จะเน้นให้เกิดการพัฒนาความรู้แต่เพียงอย่างเดียว เพราะความฉลาดรู้ และสมรรถนะเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับคนไทยที่ต้องมีเพื่อเป็นทักษะพื้นฐานในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการวัดและประเมินผลนักเรียนของครูคณิตศาสตร์ ยังไม่สามารถสะท้อนความรู้และความสามารถของนักเรียนได้อย่างแท้จริง ดังนั้นการพัฒนาแนวทางการวัดและประเมินผลนักเรียนสำหรับครูคณิตศาสตร์จึงเป็นเรื่องสำคัญ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2564)

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจทำวิจัยแนวทางการพัฒนาการวัดและประเมินผลนักเรียนสำหรับครูคณิตศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

พิษณุโลก อุดรดิตถ์ เพื่อพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถในการวัดและประเมินผลคณิตศาสตร์และเพื่อยกระดับคุณภาพคณิตศาสตร์ของนักเรียน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการวัดและประเมินผลนักเรียนของครูคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรดิตถ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุดรดิตถ์
2. เพื่อศึกษาแนวทางการวัดและประเมินผลนักเรียนของครูคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรดิตถ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุดรดิตถ์

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาการวัดและประเมินผลนักเรียนสำหรับครูคณิตศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรดิตถ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุดรดิตถ์ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ครู ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุดรดิตถ์ จำนวน 767 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนรายวิชาคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรดิตถ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุดรดิตถ์ ทั้งสิ้น 18 โรงเรียน จำนวน 106 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง(Purposive sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการวัดและประเมินผลนักเรียนสำหรับครูคณิตศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรดิตถ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุดรดิตถ์ มี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Cheek List)

ตอนที่ 2 วิเคราะห์การวัดและประเมินผลนักเรียนของครูคณิตศาสตร์ 6 ด้าน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 32 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการวัดและประเมินผลนักเรียนสำหรับครูคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรดิตถ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุดรดิตถ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่และร้อยละ วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการวัดและประเมินผลนักเรียนสำหรับครูคณิตศาสตร์ระดับ

มัธยมศึกษา ในจังหวัดอุดรดิตถ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

1. การวัดและประเมินผลนักเรียนของครูคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรดิตถ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ แสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลนักเรียนของครูคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรดิตถ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ ในภาพรวม

การวัดและประเมินผลนักเรียนสำหรับครูคณิตศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรดิตถ์	$\bar{X}$	S.D.	แปล ผล
1. ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์ของการวัดและประเมินผล	4.33	0.57	มาก
2. ด้านการกำหนดลักษณะและขอบเขตสิ่งที่ต้องการวัดและประเมินผล	4.17	0.52	มาก
3. ด้านการกำหนดวิธีการและเครื่องมือในการวัดและประเมินผล	4.11	0.50	มาก
4. ด้านการดำเนินการสร้าง และหาคุณภาพเครื่องมือในการวัด และประเมินผล	3.94	0.43	มาก
5. ด้านการรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลในการวัดและประเมินผล	4.16	0.55	มาก
6. ด้านการสะท้อนการวัดและประเมินผล	4.32	0.51	มาก
รวมเฉลี่ย	4.18	0.46	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลนักเรียนของครูคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรดิตถ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ โดยภาพรวม 6 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์ของการวัดและประเมินผล ด้านที่ 2 ด้านการกำหนดลักษณะและขอบเขตสิ่งที่ต้องการวัดและประเมินผล ด้านที่ 3 ด้านการกำหนดวิธีการและเครื่องมือในการวัดและประเมินผล ด้านที่ 4 ด้านการดำเนินการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือในการวัดและประเมินผล ด้านที่ 5 ด้านการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลในการวัดและประเมินผลและด้านที่ 6 ด้านการสะท้อนการวัดและประเมินผล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์ของการวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.40$) รองลงมาคือ ด้านการสะท้อนการวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.31$) และ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการดำเนินการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือในการวัดและประเมินผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$)

2. แนวทางการพัฒนาการวัดและประเมินผลนักเรียนของครูคณิตศาสตร์ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ ดังนี้

2.1 เขตพื้นที่การศึกษาควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับครูคณิตศาสตร์ ให้ความรู้เรื่อง การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือในการวัดและประเมินผล สนับสนุนให้ครูคณิตศาสตร์ ได้สร้างแบบ ประเมินที่ถูกต้อง ฝึกประเมินและตรวจสอบความถูกต้องของแบบประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ

2.2 ส่งเสริมให้ครูคณิตศาสตร์ เข้าใจหลักการพื้นฐานของการตรวจคุณภาพของเครื่องมือ เช่น เครื่องมือลักษณะต่างๆต้องมีการตรวจสอบอะไรบ้าง แล้วการตรวจคืออะไร เป็นต้น

2.3 ส่งเสริมให้ครูคณิตศาสตร์แต่ละระดับชั้น สะท้อนผลการใช้เครื่องมือในการวัดและ ประเมินผล เพื่อปรับปรุงเครื่องมือให้เหมาะสมตามหลักการวัดและประเมินผลการศึกษา

อภิปรายผล

จากการศึกษาเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลนักเรียนของครูคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาใน จังหวัดอุดรดิตถ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุดรดิตถ์ พบว่า ด้านที่ 1 ด้าน การกำหนดวัตถุประสงค์ของการวัดและประเมินผลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ด้านการสะท้อนการวัด และประเมินผล ทั้งนี้เนื่องมาจากในการวัดและประเมินผลวิชาคณิตศาสตร์ ครูจะต้องมีการกำหนด วัตถุประสงค์ของการวัดและประเมินผลว่า ต้องการวัดและประเมินผลนักเรียนในลักษณะใดและวัดเพื่อสิ่ง ใด สอดคล้องกับแนวคิดของโชติกา ภาชีผล(2559) ได้กล่าวว่าในการวัดและประเมินผลนักเรียนจะต้องมี การกำหนดวัตถุประสงค์ของการวัดและประเมินผลให้ชัดเจนว่าต้องการวัดเพื่อสิ่งใด เช่น เพื่อตรวจสอบ ความรู้พื้นฐาน เพื่อวินิจฉัยข้อบกพร่อง เพื่อเปรียบเทียบระดับพัฒนาการหรือเพื่อตัดสินผลการเรียนของ นักเรียน โดยจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและจุดประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ เพื่อ นำไปใช้ได้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ส้ารวน ชินจันทิก(2563) ได้ศึกษาแนว ทางการประเมินเพื่อพัฒนาความสามารถทางคณิตศาสตร์ของผู้เรียนจำเพาะบุคคล ได้กล่าวว่ววิธีการใน การประเมินความสามารถทางคณิตศาสตร์ควรมีลักษณะเฉพาะและนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคล ดังนั้นการให้ข้อมูลป้อนกลับจึงถือเป็นหัวใจที่สำคัญของการประเมินเพื่อการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ โดย เป็นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลการเรียนของผู้เรียน คุณภาพของผลงานพฤติกรรม คุณธรรม จริยธรรมและ ค่านิยมอันพึงประสงค์ ระหว่างและหลังที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายให้ ผู้เรียนรู้ จุดแข็งและจุดอ่อนที่ต้องปรับปรุงแก้ไขของตนเอง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือด้านการดำเนินการสร้าง และหาคุณภาพเครื่องมือในการวัดและประเมินผล ซึ่งแนวทางการพัฒนาการวัดและประเมินผลนักเรียน ของครูคณิตศาสตร์ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุดรดิตถ์ คือ ควร จัดอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับครูคณิตศาสตร์ ให้ความรู้เรื่องการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือในการวัด และประเมินผล สนับสนุนให้ครูคณิตศาสตร์ ได้สร้างแบบประเมินที่ถูกต้อง ฝึกประเมินและตรวจสอบ ความถูกต้องของแบบประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ ส่งเสริมให้ครูคณิตศาสตร์เข้าใจหลักการพื้นฐานของการ ตรวจคุณภาพของเครื่องมือ เช่น เครื่องมือลักษณะต่างๆ ต้องมีการตรวจสอบอะไรบ้าง แล้วการตรวจคือ ะไร ส่งเสริมให้ครูคณิตศาสตร์แต่ละระดับชั้น สะท้อนผลการใช้เครื่องมือในการวัดและประเมินผล เพื่อ

ปรับปรุงเครื่องมือให้เหมาะสมตามหลักการวัดและประเมินผลการศึกษา สอดคล้องกับปราณี หล้าเบญญะ (2561) ได้กล่าวว่า ในการวัดและประเมินผลครูผู้สอนต้องหาคุณภาพของเครื่องมือเพื่อเป็นการยืนยันว่า เครื่องมือดังกล่าวมีคุณภาพและในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ จะต้องนำเครื่องมือมาพิจารณาความถูกต้องเหมาะสม ความชัดเจนในการสื่อความการวัดได้ตรงจุด ตรงประเด็นหรือไม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ด้านการดำเนินการสร้าง และหาคุณภาพเครื่องมือในการวัดและประเมินผล ครูคณิตศาสตร์ใน โรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดอุดรดิตถ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุดรดิตถ์ ควรศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับกระบวนการสร้าง และหาคุณภาพเครื่องมือในการวัดและประเมินผล ที่เป็นระบบ เพื่อให้ตนเองเกิดความชำนาญ และเพื่อให้ได้เครื่องมือในการวัดและประเมินผลนักเรียนที่เหมาะสม กับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคม

เอกสารอ้างอิง

- สมนึก ภัททิยธนี. (2562). *การวัดผลการศึกษา*. ภาพสินธุ์: ประสานการพิมพ์.
- พิชิต ฤทธิ์จัญญ. (2553). *หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา*. กรุงเทพฯ: แฮัส ออฟ คอมมิสท์.
- ราตรี นันทสุคนธ์. (2557). *หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา*. กรุงเทพฯ: บริษัท จุฑทอง จำกัด.
- บุญชม ศรีสะอาด และสุรทอง ศรีสะอาด. (2554). *การวิจัยเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ระพีพันธ์ โพธิ์ศรี. (2554). *หลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้*. อุดรดิตถ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏ อุดรดิตถ์.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. 2555. *การวัดผลประเมินผลคณิตศาสตร์*. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ธนภัทร จันทรเจริญ. (2563). *การพัฒนาหลักสูตร*. มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, กรุงเทพฯ.
- นวลจิตต์ เขาวีรติพงศ์. (2565). *การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2558). *การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- กฤษณะ อ่อนเอื้อง และคณะ. 2558. *แนวทางการประเมินเพื่อการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4*. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิโรฒ, 16(2), 1-14.
- วรรณรี ปานศิริ และคณะ. (2559). *การพัฒนารูปแบบการประเมินเพื่อการเรียนรู้ วิชาคณิตศาสตร์* มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สภาพ ความต้องการจำเป็นและแนวทางพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของ
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ
SITUATIONS, NEEDS AND DEVELOPMENTAL GUIDELINES FOR
QUALITY CULTURE OF SCHOOLS UNDER BUENGGAN SECONDARY
EDUCATION SERVICE AREA OFFICE

¹พรนภา โพธิ์ศรี, ²ชาญวิทย์ หาญรินทร์ และ ³ไพฑูรย์ พวงยอด

¹Phonnapa Phosri, ²Chanwit Hanrin and ³Paition Puangyod

มหาวิทยาลัยนครพนม, ประเทศไทย

Nakhon Phanom University, Thailand

¹646150110286@npu.ac.th

Received: February 22, 2023; Revised: March 31, 2023; Accepted: April 10, 2023

บทคัดย่อ

วัฒนธรรมทำให้เกิดรูปแบบในการดำเนินกิจกรรมด้านต่าง ๆ และมีผลต่อพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต ปัจจุบันวัฒนธรรมของบุคคลในสังคมมุ่งเน้นการดำเนินกิจกรรมในด้านคุณภาพหรือกล่าวได้ว่าเป็นยุคของวัฒนธรรมคุณภาพ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ (2) ประเมินความต้องการจำเป็นของวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษาและ (3) พัฒนาแนวทางพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครู รวมจำนวน 294 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์ร้อยละ ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีจำนวน 4 ฉบับ คือ (1) แบบสอบถามสภาพปัจจุบันของวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา มีค่า

¹ นักศึกษา, สาขาการบริหารและการพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่ ร.อ.ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

³ อาจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

ดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหา รายข้อระหว่าง .80-1.00 มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อระหว่าง .58-.74 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .95 (2) แบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์ของวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา มีค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหา รายข้อระหว่าง .60-1.00 มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อระหว่าง .33-.59 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .94 (3) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหา รายข้อเท่ากับ 1.00 ทุกข้อ และ (4) แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา มีค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหา รายข้อเท่ากับ 1.00 ทุกข้อ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (PNI^{Modified}) ผลการวิจัยพบว่า (1) สภาพปัจจุบันของวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ของวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (2) ผลการประเมินความต้องการจำเป็น ด้านที่มีค่าสูงกว่าค่าโดยรวม จำนวน 1 ด้าน ได้แก่ ด้านการยกย่องและให้รางวัล (3) แนวทางพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา 1) ด้านภาวะผู้นำด้านคุณภาพผู้บริหารและครูควรกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบายและเป้าหมายในการปฏิบัติงานร่วมกันวางแผน แก้ไขปัญหาและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในองค์กรร่วมกัน 2) ด้านการทำงานเป็นทีมผู้บริหารควรรับฟังความคิดเห็นของครูและบุคลากรและนำมาพัฒนาองค์กรอย่างจริงจัง ประชุมชี้แจง ติดตามงานอย่างสม่ำเสมอและมีสัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อร่วมงาน 3) ด้านการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารควรมีกำกับติดตามงานอย่างสม่ำเสมอ แต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศและติดตามงาน เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรได้พัฒนาตนเองด้วยวิธีที่หลากหลาย 4) ด้านการยกย่องและให้รางวัล ผู้บริหารควรกำหนดนโยบาย วิธีการประเมินที่ชัดเจนเป็นธรรมและมีความเสมอภาค มีช่องทางการนำเสนอผลงานและรางวัลที่หลากหลาย ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการปรับปรุงระบบการยกย่องและให้รางวัล ควรวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากการพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา ควรแก้ไขปัญหาและหาแนวทางพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษาครั้งต่อไป

คำสำคัญ : สภาพปัจจุบัน; สภาพที่พึงประสงค์; ความต้องการจำเป็น; แนวทางพัฒนา; วัฒนธรรมคุณภาพ

Abstract

Culture has formed the mode of carrying out various activities, which affects the behavior of lifestyle. At present, individual culture in society focuses on carrying out quality activities, or the era of quality culture. The objectives of this research were (1) to

examine the current and desirable situations of quality culture of schools under Buengkan Secondary Education Service Area Office, (2) to assess the needs of quality culture, and (3) to develop the guidelines for the development of quality culture of schools under Buengkan Secondary Education Service Area Office. The samples consisted of 294 school administrators and teachers by determination used with followed the percent criteria in the sample size specification, and they were selected by Simple Random Sampling. There were 4 instruments used in this research: (1) a five-rating scale questionnaire on the current situations of quality culture with the index of Item Congruence (IC) between .80-1.00, the discrimination between .58-.74, and the reliability of .95; (2) a five-rating scale questionnaire on the desirable situations of quality culture with the index of Item Congruence (IC) between .60-1.00, the discrimination between .33-.59, and the reliability of .94; (3) a structured-interview form with the index of Item Congruence (IC) mean of 1.00; and (4) a suitability and possibility assessment form of the guidelines for the development of quality culture with the index of Item Congruence (IC) mean of 1.00. The statistics employed were percentage, mean, standard deviation, and the index modified Priority Needs Index ($PNI_{Modified}$). The results revealed the (1) the overall current situations of quality culture were at the high level, and the overall desirable situations of quality culture were at the highest level. (2) There were 1 aspect revealed higher than the overall value, namely the Recognition and Reward. (3) The guidelines for the development of quality culture: 1) the leadership for quality, school administrators and teachers set visions, missions, policies and goals for working together, planning, solving problems and carrying out activities within the organization together; 2) the teamwork, school administrators listen to teachers and personnel's opinions and use them to seriously develop the organization. They hold meetings, clarifications, follow-ups regularly, and have relationships between colleagues; 3) the continuous improvement, school administrators regularly supervise the work, appoints a communication and supervision committee, and provides various opportunities for teachers and personnel to develop themselves.; 4) the recognition and reward, formulate clear, fair and fair policies and evaluation methods, and provide various channels to display works and awards. Teachers and staff participate in improving the recognition and reward system. and want to learn and strive for work development and the problems should be solved and guided to quality culture next time.

Keywords : Current Situations, Desirable Situations, Needs, Development Guidelines, Quality Culture

บทนำ

การปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ.2545 ฉบับที่ 3 พ.ศ.2553 และฉบับที่ 4 พ.ศ.2562 มาตรา 47 ได้บัญญัติให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาระดับอุดมศึกษา ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายในและมาตรา 48 เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ที่วางกรอบเป้าหมายและทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศ โดยมุ่งจัดการศึกษา ให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสและความเสมอภาคในการศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ พัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะในการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ ซึ่งการที่จะบรรลุเป้าหมายนั้น สถานศึกษาจำเป็นต้องปรับปรุงคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพ ทั้งนี้บุคลากรในองค์กรจะสามารถดำเนินการและร่วมรับผิดชอบในเรื่องของการประกันคุณภาพให้ประสบความสำเร็จได้นั้น จำเป็นที่องค์กรจะต้องผลักดันให้เกิดวัฒนธรรมที่มีคุณภาพขึ้น (เยาวลักษณ์ มหาสิทธิวัฒน์, ปิณณธร ชัชรวิรัตน์, 2550: 3)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 47 ได้บัญญัติให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอกและมาตรา 48 บัญญัติให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. 2555: 28)

เป้าหมายสูงสุดของการปฏิรูปการศึกษา คือ การพัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีศักยภาพในการนำความรู้และทักษะมาพัฒนาประเทศ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบพื้นฐานการทำงานและมีผลกระทบต่อวิธีการทำงานของบุคคลที่อยู่ในระบบเดิม การสร้างความเข้าใจให้ตรงกันอย่างทั่วถึงครบถ้วนนั้นต้องใช้เวลาและกลไกต่าง ๆ อย่างมาก เพื่อสร้างพลังขับเคลื่อนสู่เป้าหมายเดียวกัน นั่นคือคุณภาพการศึกษา ปัจจัยที่เป็นกุญแจสู่ความสำเร็จ คือ วัฒนธรรมการทำงานของผู้มีส่วน

เกี่ยวข้องทั้งผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาอื่น ๆ ทั้งนี้ เนื่องจากระบบพื้นฐานเดิมได้หล่อหลอม กล่อมเกล่าและสร้างค่านิยมในแต่ละองค์กรและแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน รวมทั้งวัฒนธรรมองค์กรและวิธีการคิดก็แตกต่างกัน การเปิดรับและปรับตัวให้เข้ากับระบบใหม่ด้วยการสร้างวิสัยทัศน์และค่านิยมร่วมกัน (Share Vision & Share Value) จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาของชาติ (ประหยัด พิมพา. 2561: 242)

วัฒนธรรมการทำงานที่ได้รับการยอมรับในทุกวงการ คือ วัฒนธรรมคุณภาพ (Quality Culture) ด้านการจัดการศึกษา ผู้ที่รับผิดชอบทั้งครูและผู้บริหารจะมุ่งพัฒนาและยกระดับคุณภาพการศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องสร้างวัฒนธรรมคุณภาพเพื่อคุณภาพของการทำงานผู้รับบริการมีความเชื่อมั่นศรัทธาและมีความพึงพอใจ ได้ผลผลิตตรงตามความต้องการและความคาดหวังของสังคม วัฒนธรรมการทำงานที่เรียกว่า วัฒนธรรมคุณภาพ (Quality Culture) เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาการทำงานที่มีประสิทธิภาพ แต่ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนของคำว่า วัฒนธรรมคุณภาพ มักจะมองในเรื่องของคุณภาพเพียงมิติเดียว ซึ่งในความเป็นจริงแล้ววัฒนธรรมคุณภาพยังแสดงถึง ค่านิยม ความเชื่อ ทศนคติ ความมุ่งมั่น ความคาดหวัง การมีส่วนร่วม ความสามัคคีและความไว้วางใจทั้งของบุคคล กลุ่มต่าง ๆ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพเป็นสำคัญ (สุปวีร์ ศรีวันทนสกุล. 2564: 120)

วัฒนธรรมคุณภาพเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระบบประกันคุณภาพการศึกษาให้เกิดความยั่งยืน วัฒนธรรมคุณภาพจะเกิดขึ้นได้ การที่ผู้บริหาร ครูและบุคลากรในโรงเรียน มีความคิด ความเชื่อ ค่านิยมและวิถีปฏิบัติที่มีคุณภาพ เพื่อสร้างบรรยากาศในการดำเนินงานของโรงเรียนให้สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพได้ตามอัตลักษณ์ที่กำหนด การสร้างวัฒนธรรมคุณภาพให้เกิดขึ้นนั้นจะต้องอาศัยรูปแบบที่รับรู้ เข้าใจและเป็นที่ยอมรับร่วมกันจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อร่วมแรงร่วมใจกันในการดำเนินงานให้บรรลุตามค่านิยมร่วมของโรงเรียน วัฒนธรรมคุณภาพในโรงเรียนเป็นพฤติกรรมในการปฏิบัติงานหรือการดำเนินชีวิตของบุคลากรทุกคนในโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นรับผิดชอบหรือปฏิบัติงานใดก็ตาม ทุกคนก็จะคำนึงถึงหรือต้องการทำให้ได้ผลงานที่ดีเสมอ (ดาวรรุวรรณ ถวิลการ. 2561: 115)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ มุ่งเน้นนโยบายในเรื่อง คุณธรรม จริยธรรม การทำความดีและปฏิบัติงานด้วยความโปร่งใส ซื่อสัตย์สุจริต ตามหลักของการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 เพื่อเป็นการสนับสนุนคุณธรรมจริยธรรมให้แก่คณะผู้บริหาร ข้าราชการและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานการเสริมสร้างวัฒนธรรมในองค์กร ส่งเสริมความรู้ปลูกฝังคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข เพื่อให้มีลักษณะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ โดยต้อง

อยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและสามารถประมวลผลความรู้ในด้านต่าง ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติราชการได้อย่างถูกต้อง รวดเร็วและเหมาะสมกับสถานการณ์ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ. 2565: 38)

จากประเด็นปัญหาข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับสภาพ ความต้องการจำเป็นและแนวทางพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาสถานศึกษาและหน่วยงานที่สนใจต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ
2. เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นของวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ
3. เพื่อพัฒนาแนวทางพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาสภาพ ความต้องการจำเป็นและแนวทางพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ ผู้วิจัยได้วางแผนการวิจัยและดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ ปีการศึกษา 2565 จาก 25 โรงเรียน จำนวน 1,024 คน ประกอบไปด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 71 คน และครู จำนวน 953 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ ปีการศึกษา 2565 จำนวน 294 คน ได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์ร้อยละจำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 28 คน และครู จำนวน 266 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่อง สภาพ ความต้องการจำเป็นและแนวทางพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด

เกี่ยวกับวัฒนธรรมคุณภาพ Batten (1992: 6) ; Goetsch and Davis (2003: 30) ; สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์ (2550: 34-97) ; อิศระ ทองสามสี (2556: 5) ; ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ (2557: 23-33) ; สุธีรัตน์ อริเดช (2557: 34) ; ดาวรรุวรรณ ถวิลการ (2559: 88-90) ; รัตติมา พานิชอนุรักษ์ (2560: Online) ; อนันท์ งามสะอาด (2562: Online) และสุวิทย์ ศรีวันทนาสกุล (2564: 118-133) ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กรอบแนวคิดแนวทางพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านภาวะผู้นำด้านคุณภาพ (Leadership for Quality) 2) ด้านการทำงานเป็นทีม (Teamwork) 3) ด้านการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) 4) ด้านการยกย่องและให้รางวัล (Recognition and Reward)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview Form) ที่มีประเด็นคำถามเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ข้อมูลสถานภาพ) นำเสนอข้อมูลโดยการแสดงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) และการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ สรุปวิเคราะห์และสังเคราะห์ในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง สภาพ ความต้องการจำเป็นและแนวทางพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องและด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านภาวะผู้นำด้านคุณภาพ

2. ผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ของวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องและด้านการยกย่องและให้รางวัลและด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านภาวะผู้นำด้านคุณภาพ ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

การพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพ ของสถานศึกษา	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านภาวะผู้นำด้านคุณภาพ	3.37	0.74	ปานกลาง	4.80	0.44	มากที่สุด
2. ด้านการทำงานเป็นทีม	3.38	0.72	ปานกลาง	4.81	0.39	มากที่สุด
3. ด้านการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง	3.40	0.73	ปานกลาง	4.84	0.40	มากที่สุด
4. ด้านการยกย่องและให้รางวัล	3.38	0.69	ปานกลาง	4.84	0.43	มากที่สุด
รวม	3.38	0.72	ปานกลาง	4.82	0.42	มากที่สุด

ตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ($\bar{X} = 3.37-3.40$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.40$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านภาวะผู้นำด้านคุณภาพ ($\bar{X} = 3.37$)

ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.82$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ($\bar{X} = 4.80-4.84$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องและด้านการยกย่องและให้รางวัล ($\bar{X} = 4.84$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านภาวะผู้นำด้านคุณภาพ ($\bar{X} = 4.80$)

3. ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ พบว่า ด้านที่มีค่าสูงกว่าค่าโดยรวม คือ ด้านการยกย่องและให้รางวัล ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified}) และลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ โดยรวมและจำแนก เป็นรายด้าน

การพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของ สถานศึกษา	D	I	PNI _{Modified}	ลำดับความ ต้องการจำเป็น
1. ด้านภาวะผู้นำด้านคุณภาพ	3.37	4.80	0.424	2

2. ด้านการทำงานเป็นทีม	3.38	4.81	0.423	4
3. ด้านการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง	3.40	4.84	0.424	3
4. ด้านการยกย่องและให้รางวัล	3.38	4.84	0.432	1
รวม	3.38	4.82	0.426	-

จากตารางที่ 2 พบว่า การพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified}) โดยรวมมีค่าเท่ากับ 0.426 เมื่อพิจารณาลำดับความต้องการจำเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าสูงกว่าค่าโดยรวม มี 1 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 4 ด้านการยกย่องและให้รางวัล มีค่าเท่ากับ 0.432

4. แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ พบว่า

4.1 ด้านภาวะผู้นำด้านคุณภาพ ผู้บริหารและครูกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบาย และเป้าหมายในการปฏิบัติงานร่วมกัน ผู้บริหารสามารถนำเทคโนโลยีและเทคนิคต่าง ๆ มาใช้ในการติดตามและประเมินผล ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผน แก้ไขปัญหาและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในองค์กรร่วมกัน

4.2 ด้านการทำงานเป็นทีม ผู้บริหารรับฟังความคิดเห็นของครูและบุคลากรและนำมาพัฒนาองค์กรอย่างจริงจัง ครูและบุคลากรมีการประชุม ชี้แจง ติดตามงานอย่างสม่ำเสมอและมีสัมพันธภาพระหว่างเพื่อร่วมงาน ครูและบุคลากรรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองและเข้าใจแนวทางปฏิบัติงานร่วมกัน

4.3 ด้านการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารมีการกำกับติดตามงานอย่างสม่ำเสมอ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศและติดตามงาน เพื่อให้องค์กรมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรได้พัฒนาตนเองด้วยวิธีที่หลากหลาย

4.4 ด้านการยกย่องและให้รางวัล ผู้บริหารมีการกำหนดนโยบาย วิธีการประเมินที่ชัดเจน เป็นธรรมและมีความเสมอภาค มีช่องทางการนำเสนอผลงานและรางวัลที่หลากหลาย ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการปรับปรุงระบบการยกย่องและให้รางวัล

ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ พบว่า มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและมีความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง สภาพ ความต้องการจำเป็นและแนวทางพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ ผู้วิจัยพบว่า มีประเด็นที่น่าสนใจที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันของวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ การศึกษาสภาพปัจจุบันของวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษาโดยรวมพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะวัฒนธรรมคุณภาพเป็นวิถีปฏิบัติที่ทุกคนในโรงเรียนต้องตกลงและยอมรับร่วมกัน แต่อาจยังไม่มี การดำเนินการประชุม ปรึกษาหารือร่วมกัน เพื่อนำไปสู่คุณภาพของโรงเรียนที่ผู้บริหารและครูที่จะปฏิบัติโดยพร้อมเพรียงกันเท่าที่ควร สอดคล้องกับสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2558: 26) ให้ความหมายวัฒนธรรมคุณภาพ หมายถึง พฤติกรรมในการปฏิบัติงานหรือดำเนินชีวิตของบุคลากรทุกคนทุกหน่วยงานในโรงเรียนไม่ว่าตนจะรับผิดชอบหรือปฏิบัติงานในการกิจใดก็ตาม ทุกคนจะคำนึงถึงหรือต้องการทำให้ได้ผลงานที่ดีเสมอ

2. การศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ของวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ การศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ของวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา โดยรวมพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะวัฒนธรรมคุณภาพมีส่วนช่วยในการพัฒนาสถานศึกษาอย่างมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ สุพล จันตะคาด และฉลอง ชาตธูประชีวิน (2560: 260-272) ได้ทำการวิจัย เรื่อง รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1. องค์ประกอบวัฒนธรรมคุณภาพแนวทางการส่งเสริมวัฒนธรรมคุณภาพและวิธีการส่งเสริมวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประกอบด้วย วัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษาแนวทางการส่งเสริมวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษาและวิธีการส่งเสริมวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา

3. การประเมินความต้องการจำเป็นของการพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นลำดับแรก คือ ด้านการยกย่องและให้รางวัล อาจเป็นเพราะว่า การยกย่องและให้รางวัลเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ Juran, J. M. & Gryna, F. M. (1993: 17) กล่าวถึง การพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพไว้ว่า จะต้องจัดให้มีการแสดงว่าเห็นคุณค่าและให้รางวัล การแสดงออกของความภาคภูมิใจเหล่านี้ มีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นคนให้มีคุณภาพ การแสดงว่าเห็นคุณค่าจะทำในรูปแบบประกาศต่อส่วนรวมให้ทุกคนรับทราบถึง

ประสิทธิภาพดีเยี่ยมในเรื่องคุณภาพ รางวัลที่จะได้รับจากคุณภาพนั้นจะต้องเป็นสิ่งที่มีความประโยชน์และใช้ได้จริงและการสร้างค่านิยมร่วมจะต้องทำการยกย่องชมเชยและให้รางวัลแก่พนักงานที่ทำงานอย่างมีคุณภาพหรือให้บริการลูกค้ายอดเยี่ยม ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งในการสร้างความสำเร็จแก่ระบบ TQM และดาวรุตธรรม ถวิลการ (2559: 56) ให้ความหมายวัฒนธรรมคุณภาพ หมายถึง วิธีปฏิบัติ แบบแผนหรือคุณลักษณะทางวัฒนธรรมในการทำงานที่มุ่งให้เกิดผลการพัฒนาเชิงคุณภาพ ซึ่งโรงเรียนจะต้องมีการกำหนดทิศทางการพัฒนาโรงเรียน โดยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการและการปรับปรุงพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานอยู่เสมอ นอกจากนี้ผู้บริหารจะต้องมีการจูงใจบุคลากรเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานและมีการยกย่องและให้รางวัลแก่บุคลากรที่ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ ดังนี้

4.1 ด้านภาวะผู้นำด้านคุณภาพ ผู้บริหารและครูกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบาย และเป้าหมายในการปฏิบัติงานร่วมกัน ผู้บริหารสามารถนำเทคโนโลยีและเทคนิคต่าง ๆ มาใช้ในการติดตามและประเมินผล ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผน แก้ไขปัญหาและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในองค์กรร่วมกัน ดังที่ Gryna, F. M.(2001: 41-48) กล่าวว่า การกำหนดเป้าหมายคุณภาพและการวัดผลในทุก ๆ ระดับ โดยการกำหนดเป้าหมายคุณภาพและการวัดผลนั้นต้องปรับให้สอดคล้องกับพันธกิจ ปัจจัยแห่งความสำเร็จที่สำคัญและยุทธศาสตร์ด้านคุณภาพขององค์กร ในทางปฏิบัติจริงนั้น ผู้นำและพนักงานมีความร่วมมือในการกำหนดเป้าหมาย นอกจากนี้พนักงานยังมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมที่จะบรรลุเป้าหมาย ส่วนการวัดผลคุณภาพจะเป็นตัวส่งเสริมให้เกิดการดำเนินการอย่างมีคุณภาพอย่างต่อเนื่องและผู้นำเป็นผู้ที่มีกิจกรรมคุณภาพในด้าน การริเริ่ม การสร้างเป้าหมายและยุทธศาสตร์คุณภาพ รวมทั้งการสนับสนุนให้สามารถดำเนินกิจกรรมคุณภาพได้ ประการสำคัญนอกเหนือจากคามมุ่งมั่นในเรื่องคุณภาพ คือ การแสดงให้เห็นถึงการกระทำในฐานะผู้ริเริ่มและผู้สนับสนุนได้อย่างเด่นชัดเป็นรูปธรรม

4.2 ด้านการทำงานเป็นทีม ผู้บริหารรับฟังความคิดเห็นของครูและบุคลากรและนำมาพัฒนาองค์กรอย่างจริงจัง ครูและบุคลากรมีการประชุม ชี้แจง ติดตามงานอย่างสม่ำเสมอและมีสัมพันธภาพระหว่างเพื่อร่วมงาน ครูและบุคลากรรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองและเข้าใจแนวทางปฏิบัติงานร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับ ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ (2557:23 - 35) ที่ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมคุณภาพไว้อย่างน่าสนใจว่า “วัฒนธรรมคุณภาพ” เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา องค์กร องค์กรใดมีวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง การพัฒนางานในด้านใด ๆ ก็ย่อมประสบความสำเร็จได้ง่าย วัฒนธรรมคุณภาพไม่ใช่ของใครคนใดคนหนึ่ง วัฒนธรรมคุณภาพต้องเกิดจาก

การร่วมแรงร่วมใจ ของคนทุกคน ทุกระดับและต้องใช้ระยะเวลาในการสร้างให้เกิดขึ้นได้อย่างมีทิศทาง เป็นระบบและต่อเนื่องยั่งยืน และ สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์ (2550: 10-21) กล่าวไว้ว่า การสร้างทีมงานเป็นการสร้างพลังสู่ความสำเร็จของการทำงาน เนื่องจากคนแต่ละคนไม่ได้เก่งทุกเรื่องหรือทำทุกอย่างได้ ต้องร่วมกันทำงานประสานกันอย่างเป็นระบบ มีการกำหนดหน้าที่ชัดเจน ถูกต้อง ทุกคนทำหน้าที่ของตนเองและมีสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนร่วมงาน รวมทั้งผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาอยู่เสมอ เปิดใจตัวเองให้กว้าง ไม่กีดขวางความปรารถนาดีของคนอื่นที่จะเข้ามาช่วยเหลือ ร่วมคิดร่วมทำและมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กันยารัตน์ กลมกล่อมและพรเทพ รุ่งแผน (2561 : 242) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์การกับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การทำงานเป็นทีม การมีแผนงานการมีส่วนร่วมให้กับบุคลากร ความผูกพันร่วมมือของบุคลากรในองค์การที่มีวัฒนธรรมองค์การแบบนี้ มักจะมีกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมมาก รวมทั้งมีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ดี ทำให้บุคลากรมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ และจงรักภักดีต่อองค์การตลอดจนมีความภาคภูมิใจที่ได้เป็นสมาชิกขององค์การมีผลให้คุณภาพของผู้เรียนอยู่ในระดับดีเยี่ยม

4.3 ด้านการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารมีการกำกับติดตามงานอย่างสม่ำเสมอ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศและติดตามงาน เพื่อให้องค์กรมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรได้พัฒนาตนเองด้วยวิธีที่หลากหลาย สอดคล้องกับปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันต์ (2550: 16) กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมคุณภาพ หมายถึง จิตสำนึก ค่านิยม ความเชื่อ ความมุ่งมั่น ในการปฏิบัติงานกิจกรรม และทุกกระบวนการของบุคลากรในองค์กรทุกคน โดยมีการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่องและคำนึงถึงลูกค้าหรือผู้รับบริการตรงกับความต้องการเสมอ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pavel (2013: 253) ได้ทำการวิจัย เรื่อง “วัฒนธรรมคุณภาพ ภูฏานแห่งสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาในโรมาเนีย” ผลการศึกษาพบว่า สถาบันอุดมศึกษาของโรมาเนียมีการจัดการกับความท้าทายมากมาย การประกันคุณภาพเป็นความรับผิดชอบของแต่ละสถาบัน ซึ่งเป็นการวางรากฐานสำหรับการพัฒนาและสร้างสรรค์วัฒนธรรมคุณภาพในสถาบันอุดมศึกษา วัฒนธรรมคุณภาพเป็นเรื่องของคุณภาพภายในสถาบัน ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องพัฒนาเป็นอันดับแรกในสถาบันอุดมศึกษาและถือเป็นภูฏานสำคัญที่ช่วยให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง สามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืนและมีความเป็นเลิศในสังคมแห่งการเรียนรู้

4.4 ด้านการยกย่องและให้รางวัล ผู้บริหารมีการกำหนดนโยบาย วิธีการประเมินที่ชัดเจน เป็นธรรมและมีความเสมอภาค มีช่องทางการนำเสนอผลงานและรางวัลที่หลากหลาย ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการปรับปรุงระบบการยกย่องและให้รางวัล ซึ่งสอดคล้องกับ ดาวรุวรรณ ถวิลการ (2559: 56) กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมคุณภาพ หมายถึง วิถีปฏิบัติ แบบแผนหรือคุณลักษณะ

ทางวัฒนธรรมในการทำงานที่มุ่งให้เกิดผลการพัฒนาเชิงคุณภาพ ซึ่งโรงเรียนจะต้องมีการกำหนดทิศทางการพัฒนาโรงเรียน โดยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการและการปรับปรุงพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานอยู่เสมอ นอกจากนี้ผู้บริหารจะต้องมีการจูงใจบุคลากรเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานและมีการยกย่องและให้รางวัลแก่บุคลากรที่ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดาวรธรรม ถวิลการ (2559: 262-264) ได้ทำการวิจัย รูปแบบการพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบและตัวบ่งชี้วัฒนธรรมคุณภาพที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า วัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก มีจำนวน 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำด้านคุณภาพ 2) การพัฒนาคุณภาพ อย่างต่อเนื่อง 3) การยกย่องและการให้รางวัล 4) การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม และ 5) การจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านคุณภาพ ซึ่งผลของการประเมินรูปแบบการพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กให้เกิดวัฒนธรรมคุณภาพในการทำงานโดยการกำหนดเป้าหมายเชิงคุณภาพ ใช้ภาวะผู้นำในการเสริมพลังอำนาจเพื่อขับเคลื่อนวัฒนธรรมคุณภาพโดยสร้างการมีส่วนร่วมและให้รางวัล

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

สภาพ ความต้องการจำเป็นและแนวทางพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวัฒนธรรมคุณภาพเป็นวิถีปฏิบัติที่ทุกคนในโรงเรียนต้องตกลงและยอมรับร่วมกัน แต่อาจยังไม่ได้มีการดำเนินการประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน เพื่อนำไปสู่คุณภาพของโรงเรียนที่ผู้บริหารและครูที่จะปฏิบัติโดยพร้อมเพรียงกันเท่าที่ควร วัฒนธรรมคุณภาพมีส่วนช่วยในการพัฒนาสถานศึกษาอย่างมีคุณภาพ 3. การประเมินความต้องการจำเป็นของการพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นลำดับแรก คือ ด้านการยกย่องและให้รางวัล อาจเป็นเพราะว่า การยกย่องและให้รางวัลเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ ด้านภาวะผู้นำด้านคุณภาพ ผู้บริหารและครูกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบายและเป้าหมายในการปฏิบัติงานร่วมกัน ผู้บริหารสามารถนำเทคโนโลยีและเทคนิคต่างๆ มาใช้ในการติดตามและประเมินผล ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผน แก้ไขปัญหาและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในองค์กรร่วมกัน ด้านการทำงานเป็นทีม ผู้บริหารรับฟังความคิดเห็นของครูและบุคลากรและนำมาพัฒนาองค์กรอย่างจริงจัง ครูและ

บุคลากรมีการประชุม ชี้แจง ติดตามงานอย่างสม่ำเสมอและมีสัมพันธภาพระหว่างเพื่อร่วมงาน ครู และบุคลากรรับบทบาทหน้าที่ของตนเองและเข้าใจแนวทางปฏิบัติงานร่วมกัน ด้านการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารมีการกำกับติดตามงานอย่างสม่ำเสมอ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศและติดตามงาน เพื่อให้องค์กรมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรได้พัฒนาตนเองด้วยวิธีที่หลากหลาย ด้านการยกย่องและให้รางวัล ผู้บริหารมีการกำหนดนโยบายวิธีการประเมินที่ชัดเจน เป็นธรรมและมีความเสมอภาค มีช่องทางการนำเสนอผลงานและรางวัลที่หลากหลาย ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการปรับปรุงระบบการยกย่องและให้รางวัล

เอกสารอ้างอิง

- ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. (2557). *วัฒนธรรมคุณภาพ : สร้างคน สร้างชาติ*. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก : <http://www.onesqa.or.th/th/contentdownload-view/929/1155/>. [23 มีนาคม 2565].
- दनัย เทียนพุม. (2553). *การบริหารทรัพยากรบุคคลสู่ศตวรรษที่ 22*. กรุงเทพฯ : ดี เอ็น ที คอนซัลแตนท์ จำกัด.
- ดามรธรรมณ ฤทธิการ. (2552). *วัฒนธรรมองค์กรในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน: การวิจัยเชิงชาติพันธุ์ วรรณนา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- ประหยัด พิมพา. (2561). *การศึกษาไทยในปัจจุบัน*. วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอโยธยา. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก : <https://so01.tci-thaijo.org>. [23 มีนาคม 2565].
- ปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันท์.(2550). *วัฒนธรรมคุณภาพ*. กรุงเทพฯ : มินิ เซอร์วิส ซัพพลาย.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. (2555). *มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ภาวนา กิตติวิมลชัย, กนกอร สมปราชญ์. (2556). *วัฒนธรรมคุณภาพในสถานศึกษา: ในเครือข่ายอุดมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน*. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก : <https://qm.kku.ac.th/files/14-255788134815-phanch-1.pdf>. [20 เมษายน 2565].

- มนูญ เศษแอ, ชวลิต เกิดทิพย์. (2560). การวิเคราะห์องค์ประกอบวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา รางวัลพระราชทาน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://journal.oas.psu.ac.th/index.php/asj/article/view/934>. [30 เมษายน 2565].
- มารยาท แซ่อึ้ง. (2552). การศึกษาการบริหารงานวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริการการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เยาวลักษณ์ มหาสิทธิวัฒน์, ปณณธร ชัชรรัตน์. (2550). กลยุทธ์การพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพการศึกษาของอาจารย์วิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- สานพลังประชารัฐ. (2559). การบริหารการเปลี่ยนแปลงสู่วัฒนธรรมคุณภาพ (Managing Change Towards Quality Culture). [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.truelookpanya.com/blog/content/52240/-edu->. [30 เมษายน 2565].
- สุธีรัตน์ อริเดช. (2557). ยุทธศาสตร์การพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ. วารสารราชพลักษ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- สุปรีย์ ศรีวันทนาสกุล. (2564). การศึกษาวัฒนธรรมคุณภาพและแนวทางส่งเสริมวัฒนธรรมคุณภาพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 2. วารสารมหาจุฬานาครทรรณ.
- สมพัทธ์ เบ็ญจชัยพร. (2549). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบวัฒนธรรมคุณภาพกับคุณภาพการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุขฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์. (2550). วัฒนธรรมการทำงานเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา. วารสารเพื่อการพัฒนาวิชาชีพครู.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ. (2565). แผนพัฒนาการศึกษา. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://smart.sesaobk.go.th/>. [5 พฤษภาคม 2565].
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน). (2558). รายงานการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบ 3. กรุงเทพฯ.
- อนันท์ งามสะอาด. (2562). การขับเคลื่อนและยกระดับคุณภาพการศึกษาลู่ความเป็นเลิศ. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://so02.tci-thaijo.org>. [5 พฤษภาคม 2565].

อิสระ ทองสามสี. (2555). *วัฒนธรรมคุณภาพของผู้ปฏิบัติงานในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ: การวิจัยแบบผสมผสานวิธีการ*. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

Batten JD. (1992). *Building a Total Quality Culture*. Menlo Park. CA: Crisp Publications.

Goetsch, Davis. (2000). *Quality Management and Introduction*. Jakarta. Indonesia.

Gryna, F. M. (2001). *Quality planning and analysis: From product development through use*. (4th ed.). Singapore: McGraw - Hill.

Juran JM, Gryna FM. (1998). *Quality Planning and Analysis*. Singapore: McGraw-Hill.

สภาพ ความต้องการจำเป็นและแนวทางพัฒนาสถานศึกษา
สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ

SITUATIONS, NEEDS AND DEVELOPMENTAL GUIDELINES
FOR SCHOOLS INTO LEARNING ORGANIZATIONS
UNDER BUENGGAN SECONDARY EDUCATION
SERVICE AREA OFFICE

¹สิทธิโชค ปุณริบูรณ์, ²ทัศนาศรี ประสานตรี และ ³สุมาลี ศรีพุทธรินทร์

¹Sittichok Punriboon and ²Tassana Prasantree and ³Sumalee Sriputtarin

มหาวิทยาลัยนครพนม, ประเทศไทย

Nakhon Phanom University, Thailand

¹646150110278@npu.ac.th

Received: February 22, 2023; Revised: March 31, 2023; Accepted: April 10, 2023

บทคัดย่อ

องค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นการพัฒนาสถานศึกษารูปแบบหนึ่ง โดยการเพิ่มขีดความสามารถของบุคลากรผ่านการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน สู่ความเป็นเลิศขององค์กร การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึง

¹ นักศึกษา, สาขาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

² รองศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

ประสงค์ของสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (2) ประเมินความต้องการจำเป็นของสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และ (3) พัฒนาแนวทางพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ ผลการวิจัย พบว่า (1) สภาพปัจจุบันของสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ของสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (2) ด้านที่มีค่าสูงกว่าค่าโดยรวม จำนวน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านมีแบบแผนความคิดและ ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ (3) แนวทางสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ 1) ด้านบุคคลมีความรอบรู้เป็นเลิศ ผู้บริหารและครูต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ พัฒนางานบรรลุเป้าหมาย 2) ด้านมีแบบแผนความคิด ผู้บริหารและครูเรียนรู้ รับฟังความคิดเห็นของบุคลากร เพื่อปรับกรอบความคิด ปรับความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน 3) ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ผู้บริหารและครูประชุมหารือร่วมกัน ตั้งเป้าหมายในการพัฒนาและสร้างทัศนคติที่ดีร่วมกันในการทำงาน พัฒนาองค์กรไปในทิศทางเดียวกัน 4) ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ผู้บริหารและครูปรึกษาหารือ รับฟังความคิดเห็นของบุคลากร ปรับปรุงการทำงานจากประสบการณ์ที่ผ่านมา เพื่อพัฒนาองค์กรไปได้อย่างต่อเนื่อง สนับสนุนการทำงานเป็นทีม 5) ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารและครูมีกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ ปรึกษาหารือกันในองค์กร อาศัยปัจจัย กระบวนการและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาองค์กรร่วมกัน ควรวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากการพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ควรแก้ไขปัญหาและหาแนวทางพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ครั้งต่อไป

คำสำคัญ : สภาพปัจจุบัน, สภาพที่พึงประสงค์, ความต้องการจำเป็น, แนวทางพัฒนา, สถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

Abstract

The learning organization is an educational institution development by empowering personnel through the creation of new innovations efficiently and sustainably to corporate excellence. The objectives of this research were (1) examine the current situations and the desirable situations of schools into learning organizations, (2) assess the needs of schools into learning organizations, and (3) develop some guidelines for the development of schools into learning organization under Buengkan Secondary Education Service Area Office. The results revealed the (1) The overall current situations of schools into learning organization was at the high level, and the overall desirable

situations of schools into learning organization were at the highest level. (2) There were 2 aspects revealed higher than the overall value, namely the mental model and the systems thinking. (3) The guidelines for the development of schools into learning organization: 1) the personal mastery, school administrators and teachers must constantly improve themselves, keep learning, discover new knowledge, develop their work and achieve their goals; 2) the mental model, school administrators and teachers learn and listen to the opinions of personnel. to adjust the mindset improve understanding of working together; 3) the shared vision, school administrators and teachers discuss , set development goals, establish a positive attitude in the work, and develop the organization in the same direction.; 4) the team learning, school administrators and teachers consult and listen to the opinions of personnel Improving work from past experiences to develop the organization continuously support teamwork; 5) the systems thinking, School administrators and teachers have a systematic consultative thinking process in the organization, and depend on the process factors and results to determine their own development direction, and the problems should be solved and guided to schools into learning organization next time.

Keywords: Current Situations, Desirable Situations, Needs, Development Guidelines , Schools into Learning Organization

บทนำ

สภาวะการณ์และบริบทแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาการศึกษาของประเทศการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบของประเทศเพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัต ประเทศ ต่าง ๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค และของโลก ควบคู่กับการธำรงรักษาสถิติลักษณ์ของประเทศ ในส่วนของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคนไทยให้มี

ทักษะ ความรู้ความสามารถและสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ ภายใต้แรงกดดันภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์ และแรงกดดันภายในประเทศที่เป็นปัญหาวิกฤตที่ประเทศต้องเผชิญ เพื่อให้คนไทย มีคุณภาพชีวิตที่ดีสังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรมจริยธรรม และประเทศสามารถก้าวข้ามกับดักประเทศ ที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว รองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคตโดยการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญและส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา ระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ. 2560 : 1)

การพัฒนาการเรียนรู้ มุ่งเน้นผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้และมีใจใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา มีการออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ การเปลี่ยนบทบาทครู การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษา และการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต การวางพื้นฐานระบบรองรับการเรียนรู้โดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม และการสร้างระบบการศึกษาเพื่อเป็นเลิศทางวิชาการระดับนานาชาติ อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการพัฒนา คนไทยตามพหุปัญญาให้เต็มตามศักยภาพ การสร้างเสริมศักยภาพผู้มีความสามารถพิเศษให้สามารถต่อยอด การประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคง รวมถึงการพัฒนากลไกการทำงานในลักษณะการรวมตัวของกลุ่มผู้มีความสามารถพิเศษในหลากหลายสาขาวิชา ในการร่วมนักวิจัยและนักเทคโนโลยีชั้นแนวหน้า เพื่อพัฒนาต่อยอดงานวิจัยในการสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อตอบโจทย์การพัฒนาประเทศ และเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของประเทศ (แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นการพัฒนาการเรียนรู้. 2562 : 3)

ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว องค์กรจึงต้องมีการพัฒนาเพื่อพร้อมรับความเปลี่ยนแปลง ซึ่งกระแสของความต้องการพัฒนาองค์กรดูเหมือนจะมีอิทธิพลแผ่ไปทั่วโลก มีนักคิดนักบริหารจำนวนมากได้เสนอแนวคิด อธิบายปรากฏการณ์และความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงองค์กรเพื่อให้สามารถดำรงอยู่และสืบทอดจุดหมายของ องค์กรต่อไปเพื่อก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 อย่าง มั่นคงบรรดาแพชชั่นของการบริหาร ที่เป็นที่แพร่หลายในปัจจุบัน ได้แก่ การปรับร้อยละของการทำงาน การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร และที่กำลังมาแรงในวงการศึกษา ก็คือแนวคิดเกี่ยวกับองค์กรแห่งการเรียนรู้(วิจิต แสงสว่าง. 2558:17)

การบริหารจัดการสถานศึกษาในปัจจุบันไม่เอื้อต่อการพัฒนาสถานศึกษา เช่น ไม่มีความตระหนักในวิสัยทัศน์ ขาดการมีส่วนร่วมของภาคีอื่น ๆ ขาดการบริหารจัดการที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ วัฒนธรรมองค์การของการทำงานตามระบบราชการมีกฎระเบียบ ขั้นตอนการปฏิบัติงานมาก มุ่งเน้นผลประโยชน์ของตนเองและกลุ่มมากกว่าผลประโยชน์โดยรวมขององค์กร ทำให้มีการทำงานในลักษณะต่างคนต่างทำ หน่วยงานขาดการประสานงานที่ดี มีการแบ่งชนชั้นตามตำแหน่ง และตามลักษณะของหน้าที่ ทำให้การทำงานร่วมกันไม่มีประสิทธิภาพอย่างไ้ก็ตาม ยังมีอีกหลายเรื่องที่มีปัญหาต้องเร่งพัฒนาปรับปรุงและต่อยอด โดยเฉพาะด้านคุณภาพผู้เรียน ที่พบว่า ผู้เรียนมี

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้งการคิด วิเคราะห์ ใฝ่เรียนรู้และแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง คุณธรรม จริยธรรม ซึ่งปัญหาดังกล่าวข้างต้นอาจเป็นผลที่สืบเนื่องมาจาก ในด้านของบุคลากรครู ส่วนใหญ่เป็นบุคลากรที่มีอายุน้อย ทำให้ยังไม่มีประสบการณ์ด้านการทำงาน การบริหารจัดการระบบการทำงานและความเชี่ยวชาญเท่าที่ควร โรงเรียนยังไม่มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน ทำให้ไม่มีทิศทางในการทำงาน รวมถึงระบบการทำงานที่ต่างคนต่างคิดต่างคนต่างทำงานในส่วนรับผิดชอบของตน ไม่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้ขาดการปฏิสัมพันธ์และความร่วมมือในการทำงานและงานไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร(รติกร พุฒิ ประภา : 6-7)

องค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นองค์กรที่ทำงานผลิตผลงานไปพร้อม ๆ กับเกิดการเรียนรู้สั่งสมความรู้ และสร้างความรู้จากประสบการณ์ในการทำงาน พัฒนาวิธีทำงาน และระบบงานขององค์กรไปพร้อม ๆ กัน ผลลัพธ์ขององค์กรแห่งการเรียนรู้ คือ ผลงานตามภารกิจที่กำหนด การสร้างศาสตร์หรือสร้างความรู้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการกิจขององค์กรนั้น รวมทั้งการสร้างคนผู้ปฏิบัติงานอยู่ในองค์กร หรือมีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับองค์กร จะเกิดการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยอาศัยการทำงานเป็นฐาน องค์กรแห่งการเรียนรู้ จะมีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) มีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะของพัฒนาการด้านต่าง ๆ คล้ายมีชีวิต มีผลงานดีขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งในด้านคุณภาพ ประสิทธิภาพ และการสร้างนวัตกรรม (Innovation) รวมทั้งมีบุคลิกขององค์กร ในลักษณะที่เรียกว่า วัฒนธรรมองค์กร (Corporate Culture) ที่ผู้เกี่ยวข้องสัมพันธ์สามารถรู้สึกได้ การสร้างคนเพื่อให้มีความรู้และทักษะอันเกี่ยวกับงานขององค์กรและมีเจตคติ โลกทัศน์ วิถีคิด ในลักษณะ “บุคคลรอบรู้” (Learning Person) รวมทั้งมีทักษะของการเป็นบุคคลเรียนรู้ องค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นองค์กรที่ประหยัดพลังงาน เพราะมีความสามารถในการรวมพลังในองค์กร และดึงดูดพลังจากภายนอกองค์กรเข้ามาใช้ในการสร้างผลลัพธ์ขององค์กร องค์กรแห่งการเรียนรู้ พัฒนาสร้างสรรค์องค์กร โดยการผลิตผลงาน สร้างศาสตร์และสร้างคน องค์กรแห่งการเรียนรู้มีปฏิสัมพันธ์กับภายนอกองค์กรอย่างชาญฉลาด องค์กรแห่งการเรียนรู้มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจากการกระทำทั้งในหมู่บุคลากร และระหว่างองค์กรกับภายนอก ทำให้เกิดแนวคิด หลักการ ทฤษฎี การบริหารจัดการสมัยใหม่ อาทิ การบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management) การจัดการคุณภาพ (Quality Management) การจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) การจัดการความรู้ (Knowledge Management) ฯลฯ องค์กรและหน่วยงานรวมทั้งสถาบันการศึกษาต่าง ๆ จึงตระหนักถึงการใช้การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ (Knowledge Management) มีกระบวนการเรียนรู้ ที่เกิดประโยชน์สำหรับพัฒนาบุคลากรซึ่งเป็นต้นทุนมนุษย์ (Human Capital) ให้เกิดทักษะและประสบการณ์มีความชำนาญเชี่ยวชาญเกิดทุน

ความรู้ (Knowledge Capital) สร้างค่านิยมขององค์กร (Corporate Value) และวัฒนธรรมองค์กร (Corporate Culture) เพื่อการก้าวเข้าสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) (วิจารณ์ พานิช.2550:167)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ มุ่งพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้และเครือข่ายความร่วมมือสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาโดยการบูรณาการทุกภาคทุกมิตินำรูปแบบประชาธิมาใช้อย่างเต็มศักยภาพ สนับสนุนส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปรารพญชวบ้านมาใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ สร้างเครือข่ายความร่วมมือการประเมินผลการบริหารองค์กรตามหลักธรรมาภิบาลที่มีมาตรฐานและหลากหลายและส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยีนวัตกรรมและให้บริการอินเทอร์เน็ตในการบริหารและจัดการศึกษาอย่างครอบคลุมและทั่วถึง (แผนพัฒนาการศึกษา พ.ศ.2565-2569 : 40)

จากแนวคิดและความจำเป็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นและแนวทางพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ เพื่อเป็นประโยชน์ในการแนวทางพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และหน่วยงานที่สนใจต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ
2. เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นของพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ
3. เพื่อพัฒนาแนวทางพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นและแนวทางพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ ผู้วิจัยได้วางแผนการวิจัยและดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ ปีการศึกษา 2565 จาก 25 โรงเรียน จำนวน 1,024 คน ประกอบไป ด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 71 คน และครู จำนวน 953 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ ปีการศึกษา 2565 จำนวน 294 คน ได้จากการ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์ร้อยละจำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 28 คน และ ครู จำนวน 266 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่องสภาพ ความต้องการจำเป็นและแนวทางพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กร แห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาตามกรอบ แนวคิดของ Pedler, Burgoyne, and Boydel (1988:144) ; Senge (1990:3) ; Garvin (1993: 19-28) ; Marquardt & Reynolds, 1994:132-158) ; Gephart et al (1996:35 - 45) ; Watkins , Marsick (1999: 10) ; วิจารณ์ พานิช (2550:168) ; วัฒนสิน บุสดี (2559:28) ; ชาตรี วงศ์สายสิน (2560:61) ; ณัฏฐ์ ไฉจินดา (2563:30) ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กรอบแนวคิดแนวทางพัฒนา สถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ ดังนี้ 1.ด้านบุคคล มีความรอบรู้เป็นเลิศ (Personal Mastery) 2.ด้านมีแบบแผนความคิด (Mental Model) 3.ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Shared Vision) 4.ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม (Team Learning) 5.ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ (Systems Thinking)

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่ง การเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ และแบบสัมภาษณ์ (Interview Form) ที่มีประเด็นคำถามเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการ เรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ ซึ่งสร้างโดยใช้ข้อมูลจากผลการ วิเคราะห์ข้อมูลความต้องการจำเป็นของการพัฒนาพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการ เรียนรู้ ในระยะที่ 1 มาเป็นข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์และแบบประเมินแนวทางการพัฒนาพัฒนา สถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพื่อวิเคราะห์หาความเหมาะสมและความเป็นไปได้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ข้อมูล สถานภาพ) นำเสนอข้อมูลโดยการแสดงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย

(Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) และการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ สรุปวิเคราะห์และสังเคราะห์ในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง สภาพ ความต้องการจำเป็นและแนวทางพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านมีแบบแผนความคิดและด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านบุคคลมีความรอบรู้เป็นเลิศ และด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน

2. ผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ของสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านมีแบบแผนความคิดและด้านการคิดอย่างเป็นระบบ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านบุคคลมีความรอบรู้เป็นเลิศ ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกันและด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

การพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็น องค์กรแห่งการเรียนรู้	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านบุคคลมีความรอบรู้ เป็นเลิศ	3.88	0.42	มาก	4.93	0.22	มากที่สุด
	3.92	0.41	มาก	4.94	0.20	มากที่สุด
2. ด้านมีแบบแผนความคิด	3.88	0.42	มาก	4.93	0.25	มากที่สุด
3. ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน	3.89	0.44	มาก	4.93	0.23	มากที่สุด
4. ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม	3.91	0.40	มาก	4.94	0.22	มากที่สุด
5. ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ						
รวม	3.90	0.42	มาก	4.93	0.22	มากที่สุด

ตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ($\bar{X} = 3.88-3.92$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านมีแบบแผนความคิด ($\bar{X} = 3.92$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านบุคคลมีความรอบรู้เป็นเลิศ ($\bar{X} = 3.88$) และด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ($\bar{X} = 3.88$)

ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.93$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ($\bar{X} = 4.93-4.94$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านมีแบบแผนความคิด และด้านการคิดอย่างเป็นระบบ ($\bar{X} = 4.94$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านบุคคลมีความรอบรู้เป็นเลิศ ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกันและด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ($\bar{X} = 4.93$)

3. ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ พบว่า ด้านที่มีค่าสูงกว่าค่าโดยรวม คือ ด้านการยกย่องและให้รางวัล ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น($PNI_{Modified}$) และลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ โดยรวมและจำแนก เป็นรายด้าน

พัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กร แห่งการเรียนรู้	D	I	PNI Modified	ลำดับความ ต้องการจำเป็น
1. ด้านบุคคลมีความรอบรู้เป็นเลิศ	3.88	4.93	0.271	1
2. ด้านมีแบบแผนความคิด	3.92	4.94	0.260	5
3. ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน	3.88	4.93	0.271	1
4. ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม	3.89	4.93	0.267	3
5. ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ	3.91	4.94	0.263	4
รวม	3.90	4.93	0.267	-

จากตารางที่ 2 พบว่า การพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$) โดยรวมมีค่าเท่ากับ 0.267 เมื่อพิจารณาลำดับความต้องการจำเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าสูงกว่าค่าโดยรวม มี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 ด้านบุคคลมีความรอบรู้เป็นเลิศ ด้านที่ 3 ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีค่าเท่ากับ 0.271 และด้านที่ 4 ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม มีค่าเท่ากับ 0.267

4. แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ พบว่า

4.1 ด้านบุคคลมีความรอบรู้เป็นเลิศ ผู้บริหารและครูต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ พัฒนางานบรรลุเป้าหมายและความสำเร็จขององค์กรมันฝึกฝนเรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์ นำมาพัฒนาตนเองสู่ความเป็นเลิศ ตลอดจนมีการพัฒนานวัตกรรม Best Practice ของตนเอง นำความรู้ใหม่ ๆ นำมาพัฒนานักเรียนให้เป็นคนเก่ง คนดี มีความสุข กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานของครูและสำรวจความต้องการในการพัฒนาตนเองของครู เพื่อพัฒนาตนเองตามความต้องการ

4.2 ด้านมีแบบแผนความคิด ผู้บริหารและครูเรียนรู้รับฟังความคิดเห็นของบุคลากร เพื่อปรับกรอบความคิด ปรับความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน มีการประชุม แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ ได้คิดทบทวน ไตร่ตรอง สถานการณ์ต่าง ๆ ในการดำเนินงาน มีมนุษยสัมพันธ์ สร้างเครือข่ายวางแผนการทำงานที่ชัดเจนเป็นระบบ มีแบบแผนความคิด ความเชื่อทัศนคติจากการสั่งสมประสบการณ์ ทำให้บุคคลนั้น ๆ สามารถเข้าใจ วินิจฉัย ตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

4.3 ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ผู้บริหารและครูประชุมหารือร่วมกัน ตั้งเป้าหมายในการพัฒนาและสร้างทัศนคติที่ดีร่วมกันในการทำงาน เปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนในองค์กรได้แสดงความคิดเห็น สามารถตั้งวิสัยทัศน์ร่วมกันเพื่อพัฒนาองค์กรไปในทิศทางเดียวกัน สร้างทัศนคติร่วมกันสามารถมองเห็นภาพและความต้องการทิศทางเดียวกัน กระตุ้นให้บุคลากรทดลองสิ่งใหม่ ๆ สร้างแรงจูงใจในการทำงานที่ดี

4.4 ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ผู้บริหารและครูปรึกษาหารือ รับฟังความคิดเห็นของบุคลากร ปรับปรุงการทำงานจากประสบการณ์ที่ผ่านมา เพื่อพัฒนาองค์กรไปได้อย่างต่อเนื่อง สนับสนุนการทำงานเป็นทีม การทำงานเชิงระบบ พัฒนางานองค์กรร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานของแต่ละบุคคล หาแนวทางกระบวนการทำงานร่วมกัน สร้างทีมที่มีคุณภาพ ร่วมกันของสมาชิกถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์

4.5 ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารและครูมีกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ ปรึกษาหารือกันภายในองค์กร อาศัยปัจจัย กระบวนการและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาองค์กรร่วมกัน มีกระบวนการทำงานเป็นทีม วางแผนงานร่วมกัน มองปัญหารอบด้าน ปรับปรุงหรือพัฒนางานอย่างเป็นระบบ สนับสนุนการทำงานเชิงระบบ สามารถออกความคิดเห็นร่วมกันได้ รับฟังความคิดเห็นของบุคลากรในองค์กร มองภาพขององค์กรและพัฒนางานอย่างมีคุณภาพ สามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการทำงานพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาให้ต่อเนื่องเป็นระบบ มีความคิดแบบองค์รวม สามารถมองกรอบงานได้ชัดเจนขึ้น

ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ พบว่า มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและมีความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง สภาพ ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ ผู้วิจัยพบว่า มีประเด็นน่าสนใจ ที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันของสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ การศึกษาสภาพปัจจุบันของสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านมีแบบแผนความคิด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารและครูมีความเชื่อ ทศนคติ เกิดการเรียนรู้จากการสั่งสมประสบการณ์มีกรอบความคิด เข้าใจความหลากหลายความคิดและการเรียนรู้ สร้างบรรยากาศที่ให้เกิดการคิดอย่างเหมาะสมเกิดการเรียนรู้ รู้จักวิถีคิดและมีวิถีคิดที่ถูกต้องมีรูปแบบความคิด มีการวางแผน ตลอดจนมีระบบการประเมินผลที่ชัดเจน มีกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพและมีผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผล สู่ความสำเร็จขององค์กร สอดคล้องกับ นานี ชนะผล (2561 : 77-78) ได้ทำวิจัยเรื่อง สภาพ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า 1.สภาพความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ในองค์กรประกอบทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาตนเอง ด้านรูปแบบการคิด ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน ด้านการเรียนรู้เป็นทีม ด้านการคิดเชิงระบบและด้านการใช้เทคโนโลยี ทุกด้านอยู่ในระดับมาก

2. การศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ของสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ การศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ของสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยรวมพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านมีแบบแผนความคิด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารและครูมีความเชื่อ ทศนคติ เกิดการเรียนรู้จากการสั่งสมประสบการณ์มีกรอบความคิด เข้าใจความหลากหลายความคิดและการเรียนรู้ สร้างบรรยากาศที่ให้เกิดการคิดอย่างเหมาะสมเกิดการเรียนรู้ รู้จักวิถีคิดและมีวิถีคิดที่ถูกต้องมีรูปแบบความคิด มีการวางแผน ตลอดจนมีระบบการประเมินผลที่ชัดเจน มี

กระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพและมีผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผล สู่ความสำเร็จขององค์กร และด้านการคิดอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสถานศึกษามีกระบวนการวางแผนการดำเนินงาน มีกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ ในการนำองค์ความรู้ที่ได้จากการสังสมประสบการณ์มาพัฒนาสถานศึกษา บุคลากรนำความรู้ใหม่ ๆ สร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ มาพัฒนาองค์กรสู่องค์กรคุณภาพ สอดคล้องกับ เมธาวีคำภูลา, วันทนา อมตาริยกุล (2564 : 355-367) ได้ทำวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดหนองบัวลำภู ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่พึงประสงค์การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับระดับมากที่สุด ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านการเป็นบุคคลรอบรู้ 2. ด้านการมีแบบแผนทางความคิด 3. ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน 4. ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม และ 5. ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ

3. การประเมินความต้องการจำเป็นของการพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด มี 3 ด้าน คือ ด้านที่ 1 ด้านบุคคลมีความรอบรู้เป็นเลิศ อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารและครูพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ พัฒนางานบรรลุเป้าหมายและความสำเร็จขององค์กร มั่นใจฝึกฝนเรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์ นำมาพัฒนาตนเองสู่ความเป็นเลิศ ตลอดจนมีการพัฒนานวัตกรรม Best Practice ของตนเอง นำความรู้ใหม่ ๆ นำมาพัฒนานักเรียนให้เป็นคนเก่ง คนดี มีความสุขกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานของครูและสำรวจความต้องการในการพัฒนาตนเองของครู เพื่อพัฒนาตนเองตามความต้องการ ด้านที่ 3 ด้านการมีวิสัยทัศน์ อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารและครูประชุมหารือร่วมกัน ตั้งเป้าหมายในการพัฒนาและสร้างทัศนคติที่ดีร่วมกันในการทำงาน เปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนในองค์กรได้แสดงความคิดเห็น ตั้งวิสัยทัศน์ร่วมกันเพื่อพัฒนาองค์กรไปทิศทางเดียวกันสร้างทัศนคติร่วมกันสามารถมองเห็นภาพและความต้องการทิศทางเดียวกัน กระตุ้นให้บุคลากรทดลองสิ่งใหม่ ๆ สร้างแรงจูงใจในการทำงานที่ดี และด้านที่ 4 ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารและครูปรึกษาหารือ รับฟังความคิดเห็นของบุคลากร ปรับปรุงการทำงานจากประสบการณ์ที่ผ่านมา เพื่อพัฒนาองค์กรไปได้อย่างต่อเนื่อง สนับสนุนการทำงานเป็นทีม การทำงานเชิงระบบ พัฒนางค์กรร่วมกันอย่างต่อเนื่องมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานของแต่ละบุคคล หาแนวทางกระบวนการทำงานร่วมกัน สร้างทีมที่มีคุณภาพเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์

4. แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ ดังนี้

4.1 ด้านบุคคลมีความรอบรู้เป็นเลิศ ผู้บริหารและครูต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ พัฒนางานบรรลุเป้าหมายและความสำเร็จขององค์กรมั่นใจฝึกฝนเรียนรู้จากผู้

มีประสบการณ์ นำมาพัฒนาตนเองสู่ความเป็นเลิศ ตลอดจนมีการพัฒนานวัตกรรม Best Practice ของตนเอง นำความรู้ใหม่ ๆ นำมาพัฒนานักเรียนให้เป็นคนเก่ง คนดี มีความสุข กำหนดมาตรฐาน การปฏิบัติงานของครูและสำรวจความต้องการในการพัฒนาตนเองของครู เพื่อพัฒนาตนเองตามความ ต้องการ ดังที่ Senge (1990 : 60) ได้กล่าวไว้ว่า ด้านบุคคลมีความเป็นเลิศ (Personal Mastery) การเรียนรู้ของบุคลากรจะเป็นจุดเริ่มของคนในองค์กรจะต้องให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ฝึกฝน ปฏิบัติและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องไปตลอดชีวิต เพื่อเพิ่มศักยภาพของตนเองเกิดการเรียนรู้และพัฒนา อยู่ตลอดเวลาไม่จำกัดขอบเขต สามารถเรียนรู้พัฒนาตนเองคือการสร้างจิตสำนึกในการใฝ่ เรียนรู้ เพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคคลสร้างสรรค์ผลที่มุ่งหวังและสร้างบรรยากาศกระตุ้น เพื่อนร่วมงานให้ พัฒนาศักยภาพไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ซึ่งหมายถึงการจัดกลไกต่าง ๆ เพื่อให้คนในองค์กรได้เรียนรู้สิ่ง ต่าง ๆ สามารถถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น อย่างเต็มความสามารถ 4.2 ด้านมีแบบแผนความคิด ผู้บริหารและครูเรียนรู้รับฟังความคิดเห็นของบุคลากร เพื่อปรับกรอบความคิด ปรับความเข้าใจใน การทำงานร่วมกัน มีการประชุม แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ ได้คิดทบทวน ไตร่ตรอง สถานการณ์ต่าง ๆ ในการดำเนินงาน มีมนุษยสัมพันธ์ สร้างเครือข่ายวางแผนการทำงานที่ชัดเจน เป็นระบบ มีแบบแผนความคิด ความเชื่อทัศนคติจากการสั่งสมประสบการณ์ ทำให้บุคคลนั้นๆ สามารถเข้าใจ วินิจฉัย ตัดสินใจเรื่องต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับนาถนารี ชนะผล (2561 : 77-78) ได้ทำวิจัยเรื่อง สภาพ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาความเป็นองค์กรแห่งการ เรียนรู้ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า 1.สภาพความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ใน องค์กรประกอบทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาตนเอง ด้านรูปแบบการคิด ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ ร่วมกัน ด้านการเรียนรู้เป็นทีม ด้านการคิดเชิงระบบและด้านการใช้เทคโนโลยี ทุกด้านอยู่ในระดับ มาก 2. ปัญหาสำคัญของความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่แต่ละ ด้านมีดังนี้ 2.1 ด้านการพัฒนาตนเอง มีปัญหาสำคัญเกี่ยวกับ การขาดความร่วมมือจากผู้ปกครอง และชุมชน 2.2 ด้านรูปแบบการคิด มีปัญหาสำคัญเกี่ยวกับ ครูผู้สอนส่วนใหญ่สอนโดยเน้นเนื้อหา และนักเรียนเรียนรู้โดยการท่องจำ 2.3 ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีปัญหาสำคัญเกี่ยวกับ ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจและไม่มีส่วนร่วมในการสร้างวิสัยทัศน์ของโรงเรียน 2.4 ด้านการเรียนรู้ เป็นทีม มีปัญหาสำคัญเกี่ยวกับ ครูส่วนใหญ่ยึดอัตตาของตนและขาดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง กัน 2.5 ด้านการคิดเชิงระบบ มีปัญหาสำคัญเกี่ยวกับ ครูสอนตามตำราและไม่ใช้การสอนแบบบูรณา การความรู้ 2.6 ด้านการใช้เทคโนโลยี มีปัญหาสำคัญเกี่ยวกับ ครูขาดทักษะในการใช้สื่อและ เทคโนโลยีและ สื่อเทคโนโลยีที่มีไม่ทันสมัยและไม่อยู่ในสภาพพร้อมใช้ 3. แนวทางการพัฒนาและ แก้ปัญหาความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนแต่ละด้านเป็นดังนี้ 3.1 ด้านการพัฒนา

ตนเอง โรงเรียนควรจัดตั้งเครือข่ายผู้ปกครองเพื่อดูแลพฤติกรรมนักเรียน 3.2 ด้านรูปแบบการคิด ครูควรสอนนักเรียนด้วยวิธีการสอนให้รู้จากการปฏิบัติ รู้คิด รู้ทำและครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกันควรปรึกษาหารือและนิเทศการสอนของกันและกัน 3.3 ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน โรงเรียนควรพิจารณารับฟังความคิดเห็นของผู้ปกครอง ครูและคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อการสร้างวิสัยทัศน์โรงเรียน 3.4 ด้านการเรียนรู้เป็นทีม โรงเรียนควรกำกับและเสนอแนะให้หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ให้ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้ร่วมพูดคุยประเด็นปัญหาและจัดกลุ่มครูให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ตลอดจนนิเทศการสอนซึ่งกันและกันอย่างสม่ำเสมอ 3.5 ด้านการคิดเชิงระบบ โรงเรียนควรจัดอบรมเพื่อให้ครูมีความรู้ความสามารถในการสอนแบบบูรณาการ และมหาวิทยาลัยควรปรับเปลี่ยนวิธีการสอบเข้ามหาวิทยาลัย 3.6 ด้านการใช้เทคโนโลยี โรงเรียนควรจัดอบรมครูให้มีความรู้ความสามารถในการใช้สื่อ เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนได้อย่างหลากหลายและโรงเรียนควรจัดหาสื่อเทคโนโลยีให้มีจำนวนที่เหมาะสมเพียงพอโดยจัดสรรงบประมาณและการระดมทุน

4.3 ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ผู้บริหารและครูประชุมหารือร่วมกัน ตั้งเป้าหมายในการพัฒนาและสร้างทัศนคติที่ดีร่วมกันในการทำงาน เปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนในองค์กรได้แสดงความคิดเห็น สามารถตั้งวิสัยทัศน์ร่วมกันเพื่อพัฒนาองค์กรไปในทิศทางเดียวกัน สร้างทัศนคติร่วมกันสามารถมองเห็นภาพและความต้องการทิศทางเดียวกัน กระตุ้นให้บุคลากรทดลองสิ่งใหม่ ๆ สร้างแรงจูงใจในการทำงานที่ดี ดังที่ Senge (1990 : 61) ได้กล่าวไว้ว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Shared Vision) การสร้างครีตร่วมของคนในองค์กรให้สามารถมองเห็นภาพและมีความต้องการที่จะมุ่งไปในทิศทางเดียวกัน มุ่งสู่เป้าหมายในทิศทางที่ รวดเร็ว จะต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกัน ซึ่งจะเป็นกรอบ ความคิดเกี่ยวกับสภาพในอนาคตขององค์กร ที่ทุกคนในองค์กรมีความปรารถนา ร่วมกันช่วยกัน สร้างภาพอนาคตของหน่วยงานที่ทุกคนจะทุ่มเท ผนึกแรงกายแรงใจกระทำให้เกิดขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้ การเรียนรู้ ริเริ่มทดลองสิ่งใหม่ๆ ของคนในองค์กรเป็นไปในทิศทางหรือกรอบแนวทางที่มุ่งไปสู่จุดเดียวกันและเมธาวิศาลา, วันทนา อมตารียกุล (2564 : 362) ได้กล่าวไว้ว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Shared Vision) ผู้บริหารและครูมีการเรียนรู้ร่วมกันในสิ่งใหม่ ๆ และมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และกลยุทธ์ขององค์กร มีความรักความเข้าใจ และความผูกพัน มีวิสัยทัศน์ วางภาพอนาคตของสถานศึกษาในการปฏิบัติงานไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับโสภณ งามสวย (2559:143-151) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ผลการวิจัยพบว่า องค์กรประกอบและตัวชี้วัด ทั้ง 5 องค์กรประกอบ ได้แก่ 1. ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม 2. ด้านการเรียนรู้ของทีม 3. ด้านการมีแบบแผนความคิดอ่าน 4. ด้านความรอบรู้แห่งตน และ 5. ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ สามารถนำมาใช้เป็นการพัฒนาแนวทางความเป็นองค์กรแห่งการ

เรียนรู้ของสถานศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 โดยรวม มีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งข้อเสนอนี้สามารถนำไปปรับปรุงพัฒนาความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาได้ และเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อไป

4.4 ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ผู้บริหารและครูปรึกษาหารือ รับฟังความคิดเห็นของบุคลากร ปรับปรุงการทำงานจากประสบการณ์ที่ผ่านมา เพื่อพัฒนาองค์กรไปได้อย่างต่อเนื่อง สนับสนุนการทำงานเป็นทีม การทำงานเชิงระบบ พัฒนางค์กรร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานของแต่ละบุคคล หาแนวทางกระบวนการทำงานร่วมกัน สร้างทีมที่มีคุณภาพ ร่วมกันของบุคลากร ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ ดังที่ Senge (1990: 61) ได้กล่าวไว้ว่า ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม (Team Learning) การเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในลักษณะกลุ่มหรือทีมงานเป็นเป้าหมายสำคัญที่ต้องทำให้เกิดขึ้น เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม การแลกเปลี่ยนความรู้และพัฒนาความสามารถสร้างสรรค์งาน แลกเปลี่ยนประสบการณ์และทักษะวิธีคิด เพื่อพัฒนาภูมิปัญญาและศักยภาพของทีมงานโดยรวมมีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนถ่ายทอดข้อมูลระหว่างกันและกัน ทั้งในเรื่องของความรู้ใหม่ ๆ ที่ได้มาจากการคิดหรือจากภายนอกและภายใน การเรียนรู้เป็นทีมนี้ยังควรครอบคลุมไปถึงการเรียนรู้เกี่ยวกับการทำงานร่วมกันเป็นทีมด้วยซึ่งการเรียนรู้และพัฒนาในเรื่องนี้จะช่วยให้การทำงานร่วมกันในองค์กรมีความเป็นทีมที่ดีขึ้นซึ่งจะช่วยให้สมาชิกสามารถแสดงศักยภาพที่มีอยู่ออกมาได้อย่างเต็มที่

4.5 ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารและครูมีกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ ปรึกษาหารือกันในองค์กร อาศัยปัจจัย กระบวนการและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเพื่อหาแนวทางในการพัฒนางค์กรร่วมกัน มีกระบวนการทำงานเป็นทีม วางแผนงานร่วมกัน มองปัญหารอบด้าน ปรับปรุงหรือพัฒนางานอย่างเป็นระบบ สนับสนุนการทำงานเชิงระบบ สามารถออกความคิดเห็นร่วมกันได้ รับฟังความคิดเห็นของบุคลากรในองค์กร มองภาพขององค์กรและพัฒนางค์กรอย่างมีคุณภาพ สามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการทำงานพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาให้ต่อเนื่องเป็นระบบ มีความคิดแบบองค์รวม สามารถมองกรอบงานได้ชัดเจนขึ้น ดังที่ เมธาวีคำภูลา, วันทนา อมตาริยกุล (2564 : 362) ได้กล่าวไว้ว่า ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ (Systems Thinking) ครูควรนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการทำงานพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาให้ต่อเนื่องเป็นระบบ มีความคิดแบบองค์รวมสามารถมองกรอบงานได้ชัดเจนขึ้น โดยผู้บริหารควรสร้างความตระหนักในการคิดแบบองค์รวม โดยผ่านการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบบกลุ่มใหญ่ และกลุ่มย่อย ซึ่งสอดคล้องกับ ชาตรี วงศ์สายสิน (2560 : 1-2) ได้ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนา

องค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1. องค์ประกอบรูปแบบการพัฒนาขององค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 5 องค์ประกอบ 1.1 ด้านการพัฒนาบุคคลแห่งการเรียนรู้ 1.2 ด้านการพัฒนาวัฒนธรรมความคิด 1.3 ด้านการพัฒนาวิสัยทัศน์ร่วมกัน 1.4 ด้านการพัฒนาทีมการเรียนรู้ 1.5 ด้านการพัฒนาระบบการคิด 2. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาขององค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2.1 ผลการยกย่องรูปแบบสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานตามองค์ประกอบรูปแบบการพัฒนาขององค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้ง 5 องค์ประกอบ 2.2 ผลของการตรวจสอบรูปแบบโดยการจัดการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ รูปแบบมีความเหมาะสม มีความถูกต้อง มีความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ 2.3 ผลการจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบ แบ่งเป็น 4 ส่วน ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ส่วนที่ 2 รูปแบบการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ ส่วนที่ 3 แนวทางดำเนินงานคู่มือการใช้รูปแบบ และส่วนที่ 4 ประเมินผลแนวทางการดำเนินงานการใช้รูปแบบ 3. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาขององค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมมีผลการประเมินรูปแบบ อยู่ในระดับมากที่สุด มีผลการประเมินรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความเหมาะสม ด้านความถูกต้อง ด้านความเป็นประโยชน์ และด้านความเป็นไปได้

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากผลการวิจัยเรื่อง สภาพ ความต้องการจำเป็นและแนวทางพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ ผู้บริหารและครูมีความเชื่อ ทศนคติ เกิดการเรียนรู้จากการสังสมประสบการณ์มีกรอบความคิด เข้าใจความหลากหลายความคิดและการเรียนรู้ สร้างบรรยากาศที่ให้เกิดการคิดอย่างเหมาะสมเกิดการเรียนรู้ รู้จักวิถีคิดและมีวิถีคิดที่ถูกต้องมีรูปแบบความคิด มีการวางแผน ตลอดจนมีระบบการประเมินผลที่ชัดเจน มีกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพและมีผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผล สู่ความสำเร็จขององค์กร 2. การศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ของสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ การศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ของสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยรวมพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านมีแบบแผนความคิด เกิดการเรียนรู้จากการสังสมประสบการณ์มีกรอบความคิด เข้าใจความหลากหลายความคิดและการเรียนรู้ สร้างบรรยากาศที่ให้เกิดการคิดอย่าง

เหมาะสมเกิดการเรียนรู้ รู้จักวิธีคิดและมีวิธีคิดที่ถูกต้องมีรูปแบบความคิด มีการวางแผน ตลอดจนมีระบบการประเมินผลที่ชัดเจน มีกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพและมีผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผล สู่ความสำเร็จขององค์กร และด้านการคิดอย่างเป็นระบบ สถานศึกษามีกระบวนการวางแผนการดำเนินงาน มีกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ ในการนำองค์ความรู้ที่ได้จากการสั่งสมประสบการณ์มาพัฒนาสถานศึกษา บุคลากรนำความรู้ใหม่ ๆ สร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ มาพัฒนาองค์กรสู่องค์กรคุณภาพ 3. การประเมินความต้องการจำเป็นของการพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ผู้บริหารและครูพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ พัฒนางานบรรลุเป้าหมายและความสำเร็จขององค์กร มั่นฝึกฝนเรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์ นำมาพัฒนาตนเองสู่ความเป็นเลิศ ตลอดจนมีการพัฒนานวัตกรรม Best Practice ของตนเอง นำความรู้ใหม่ ๆ นำมาพัฒนานักเรียนให้เป็นคนเก่ง คนดี มีความสุขกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานของครูและสำรวจความต้องการในการพัฒนาตนเองของครู

เอกสารอ้างอิง

- ชาตรี วงศ์สายสิน. (2560). รูปแบบการพัฒนางานองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- นาถนารี ชนะผล. (2561). สภาพ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- ปัญญา ตรีเลิศพจน์กุล , ขวนชัย เชื้อสาธุชนและอัครฤทธิ์ อุทัยรัตน์. (2555). การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดอุบลราชธานี. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปริพนธ์ จำเริญพัฒน์. (2560). แนวทางการพัฒนาสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสำนักงานพาณิชย์จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นการพัฒนาการเรียนรู้. (2562). แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ ชาติ ประเด็น การพัฒนาการเรียนรู้. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://nscr.nesdb.go.th>. [25 มกราคม 2565].
- รติกร พุดธิประภา(2560). องค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านลานแหลม (สรนุวัตรราษฎร์อุทิศ). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- ลำพึง ศรีมีชัย. (2559). รูปแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนการศึกษาพิเศษ ด้านการ
 บกพร่องทางสติปัญญา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย นอร์ทกรุงเทพ.
- วัฒนสิน บุสดี ลำพึง. (2559). รูปแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
 การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสยาม.
- วิจิต แสงสว่าง. (2558). รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพื่อ
 ประชาคมอาเซียน ของโรงเรียนมัธยมศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย นครสวรรค์
- วิจารณ์ พานิช. (2550). องค์กรแห่งการเรียนรู้. สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). กรุงเทพฯ.
- โสภณ งามสวย. (2559). การพัฒนาแนวทางการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ใน
 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
 มหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2548). พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และ
 วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546. สำนักพัฒนาระบบ รูปแบบและ โครงสร้าง
 (สพร.), กรุงเทพฯ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ. (2560). สภาวะการณ์และบริบทแวดล้อมที่ มีผล
 ต่อการพัฒนาการศึกษาของประเทศ. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, กรุงเทพฯ.
- Fulmer and Key. (1998). *A Conversation with Peter Senge : New Developments in
 Organizational Learning*, Organizational Dynamics.
- Garvin, D. A. (1993). 'Building a learning organization', Harvard Business Review,
 July- August, pp. 78- 91.
- Gephart and et al. (1996). *Learning Organizations come alive*. Training &
 Development.
- Karen, E. and Watkins. (2018). *Current status and promising directions for research on the
 learning organization.* : Kyoungshin Kim.
- Marquardt and Reynolds. (1996). *Building the Learning Organization*. New York:
 McGraw - Hill.
- Pedler, M. J. & Boydell, T. (1991). *The Learning Company*. A strategy for sustainable
 development, London : McGraw - Hill.
- Senge, P. M. (1990). *The fifth discipline : The art and practice of the learning
 organization*. New York : Currency Doubleday.
- Witkin, B.R. and J.W. Altschuld. (1995). *Planning and Conducting Needs
 Assessments*. Thousand Oaks : Sage Publications.

พุทธศาสนากับการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์

BUDDHIST PRINCIPLES FOR IMPROVING THE QUALITY OF HUMAN LIFE

¹สายนต์ มุลทาทอง และ²สมเดช นามเกต

¹Sayan Moonthathong and ²Somdet Namket

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹arithat.loes@mcu.ac.th

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 31, 2023

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีเนื้อหาสาระที่สัมพันธ์กันระหว่างพุทธศาสนา คือ หลักภavana 4 กับ มนุษย์และสิ่งแวดล้อมต่างๆ โดยมีเป้าหมายหลัก คือ เพื่อต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ให้มีคุณภาพชีวิตดียิ่งขึ้น โดยใช้ แนวทางการพัฒนาในพุทธศาสนา กล่าวคือ เพื่อให้เจริญหรือให้มีขึ้น การฝึกอบรม โดยมีแนวทางในการพัฒนา 4 ประการ คือ 1) กายภาวนา คือ การพัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักปฏิบัติต่ออินทรีย์ทั้งห้าในการทำงานที่เป็นคุณ และพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ 2) ศิลภาวนา คือ การพัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียน หรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้ด้วยดีเกื้อกูลแก่กัน 3) จิตตภาวนา คือ การพัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย 4) ปัญญาภาวนา คือ การพัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจ

¹นิสิต, หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

สิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงรู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลส และ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

คำสำคัญ : พุทธศาสนา, การพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์

Abstract

This research talked about the relationship between human beings and the environment. There are goals to change the standard human life, to have much more quality Guidelines for improving the quality of human life in accordance with Buddhist principles. There are 4 qualities for following these guidelines as follows: 1) physically praying, means the physical development to practice and train physically; in order to try to have a relationship with environment as well. 2) Virtues of prayer means to develop the behavior, and training the religion to follow the code of conduct. Individuals should be able to stay around others in a social setting, and not create trouble. 3) Mind prayer means to develop the mind to become stronger, and follow morals and principles. 4) The mentality means the development and training for the goals in real life; in order to follow morals and purity; as well as fixing problems by mentality.

Keywords : Guidelines for improving the quality of human life

บทนำ

มนุษยชาติในโลกนี้ ย่อมมีความความต้องการความเจริญและมีความต้องการความก้าวหน้าในชีวิตของตนที่มีความหลากหลายแตกต่างกันไป รวมทั้งความต้องการสำเร็จในชีวิต ต้องการมีชื่อเสียง มีเกียรติยศ และต้องการความร่ำรวย ในแต่ละวันนั้นมนุษย์ต้องดิ้นรนขวบววย เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนเองต้องการตามสาขาวิชาชีพ แต่อุปสรรคสำคัญของมนุษย์นั้นมีอยู่ว่า แล้วเราจะสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จได้อย่างไร ปัญหาเหล่านี้ คงหนีไม่พ้นการจัดการตนเองให้ดีขึ้นเสียก่อน ถ้าเราไม่สร้างโอกาสให้ตนเอง ไม่ลงมือกระทำในสิ่งที่เราปรารถนา ความสำเร็จคงไม่เกิดขึ้นกับเราอย่างแน่นอน

การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นการสร้างรากฐานของระดับการดำรงชีวิตของคนให้ดีขึ้น โดยการให้ความรู้ การฝึกด้านคุณธรรม การส่งเสริมสุขภาพอนามัยการประกอบอาชีพรวมกันอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ในประเทศไทยได้มีการสร้างเกณฑ์มาตรฐานของคุณภาพชีวิต เป้าหมายหลักในการ“พัฒนาคุณภาพชีวิต”คือทำให้มีความสามารถในการ “พึ่งพาตนเอง” จุดเริ่มต้นของการพัฒนาคุณภาพชีวิต คือเริ่มจากการพัฒนา“ตนเอง”ซึ่งเป็นหน่วยย่อยของสังคม

การพัฒนาตนตามแนวพุทธศาสนา ได้มีการวิเคราะห์พฤติกรรม (การกระทำของคน) ไว้ในสองลักษณะ คือ ลักษณะที่ 1 พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดทุกข์ เกิดจากการไม่รู้หรืออวิชชาต้นเหตุ เช่น ความโลภอยากได้ของคนอื่นเกิดการลักขโมย เป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดทุกข์ ลักษณะที่ 2 พฤติกรรมสลายทุกข์ (การแก้ปัญหา) เมื่อคนเราเกิดความทุกข์จะก่อให้เกิดพฤติกรรมในการแก้ปัญหาคือสร้างปัญญาและฉันทะ เพื่อให้เกิดการศึกษา รู้วิธีการในการแก้ปัญหาจากพฤติกรรมดังกล่าว

การพัฒนาความสัมพันธ์เริ่มจากจุดเล็ก คือตนเอง จากตนเองไปสู่ความสัมพันธ์ในครอบครัวกว้างออกไปอีก คือสังคม ชุมชน สังคมโลก พฤติกรรมการสร้างความสัมพันธ์เป็น“ธรรมชาติ”ของมนุษย์

แนวทางการใช้พุทธศาสนากพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์

พุทธศาสนากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ก็คือ การใช้หลักภavana 4 ในพระพุทธศาสนา ที่หมายถึง การทำให้เป็นให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนามีอยู่ 4 ประเภท คือ

1. พัฒนากาย หลักการนี้จะสอดคล้องกับการพัฒนาอินทรีย์ 6 และพัฒนาปัจจัย 4 การพัฒนากายเป็นจุดหมายขั้นต้นเห็น เมื่อมนุษย์มีความสำรวมระวังต่อการประพฤติทางกาย ย่อมนำมาซึ่งความสง่างาม แข็งแรงปลอดภัยจากโรคร้าย เช่น ฝึกฝนในแง่การใช้งาน คือ ทำให้อินทรีย์เหล่านี้มีความเหนียวคมมีความละเอียดอ่อน มีความคล่อง เป็นการฝึกในแง่การใช้งานคล้ายกับที่พูดว่าฝึกทักษะ ฝึกการทำให้รู้จักเลือก รับสิ่งที่มีคุณค่าเป็นประโยชน์ให้แก่ชีวิต หลักการดังกล่าวมีดังนี้

1.1 การควบคุมอินทรีย์ 6 ประกอบด้วย 1) ทางตา คือ เมื่อตาเห็นรูป หากเป็นรูปสวยเป็นที่น่าอัศจรรย์ น่าหลงใหลโดยเฉพาะเพศตรงข้าม ก็ให้มีสติควบคุม อย่าไปสนใจ อย่าไปใกล้ชิด 2) ทางหู คือ เมื่อได้ฟังเสียงที่เพราะ หรือไม่เพราะ ให้มีสติ ไม่ไปยึดถือเสียงนั้นโดยรวบรัด คือ ไม่ผูกใจว่า เสียงหญิงเสียงชาย เสียงคนรัก เสียงของศัตรู เป็นต้น พึงพิจารณาให้เห็นว่า ไม่ควรใส่ใจเสียงคำ หรือเสียงชมของคนทั่วไปนัก เพราะคนโดยทั่วไปเป็นพวกที่ขาดสติ หากเขาชอบ เขาก็ชม เขาไม่ชอบ เขาก็ด่า ไม่ได้มีเหตุผลหรือข้อเท็จจริงอะไรมากนัก 3) ทางจมูก เมื่อได้ดมกลิ่น ให้มีสติ

ไม่ถือโดยรวบรัดว่า กลิ่นผู้หญิง กลิ่นผู้ชายกลิ่นหอม กลิ่นเหม็น กลิ่นฉุน กลิ่นเน่า เป็นต้น 4) ทางลิ้น เมื่อได้ลิ้มรส ให้มีสติ ไม่ถือโดยรวบรัดว่า รสของควา ของหวาน เปรี้ยว เค็ม ขม เผ็ด เป็นต้น กล่าวคือ เมื่อบริโภคอาหาร ก็ไม่พึงบริโภคไปตามความอยาก พึงพิจารณาอาหารนั้นว่าเป็นสักว่า ธาตุ การบริโภคก็ให้พอสมควรพอประมาณ เพียงเพื่ออรรถภาพ ไม่ยินดีในรส ไม่หลงติดในรสที่ไม่น่าพอใจ ไม่เกิดกิเลสขึ้น ชื่อว่าสำรวมอินทรีย์ทางลิ้นไว้ได้ 5) ทางกาย คือเมื่อได้รับสัมผัสทางผิวหนัง ก็ไม่ถือโดยรวบรัดว่า สัมผัสนี้เย็น ร้อน แห้ง นุ่มนวล เป็นต้น พิจารณาให้เห็นเป็นสักว่า เป็นสัมผัสที่กระทบกับผิวหนังเท่านั้น กล่าวคือ ไม่เกิดความซาบซ่านเพราะพอใจ ไม่เกิดความร่ำร้อนเพราะไม่พอใจ ไม่เกิดกิเลสขึ้น ชื่อว่าสำรวมอินทรีย์กายไว้ได้ 6) ทางใจ คือ เมื่อใจรับรู้ธรรมารมณ์ให้มีสติ ไม่ถือโดยรวบรัด คือ ไม่ยึดถือสิ่งที่รับรู้ทางใจว่า นี่เป็นเรื่องเศร้าโศก เรื่องรัก เรื่องเพเลิดเพลิน เรื่องน่ากลัว เป็นต้น โดยไม่ถือแยกแยะรายละเอียดต่อไปว่า เรื่องนี้เกิดจากผู้นั้นผู้นี้ เรื่องนี้ดีเพราะอย่างนี้เป็นต้น (Supee Dhumthong, 2010 : 149-153)

1.2 การใช้ปัจจัย 4 ประกอบด้วย 1) ประโยชน์แท้จริงที่ได้รับจากเครื่องนุ่งห่ม คือ เพื่อป้องกันบรรเทาอันตรายจากธรรมชาติ มีความหนาว มีความร้อน ฝนตก แดดออกและเพื่อช่วยบำบัดบรรเทาอันตรายจากสัตว์จำพวกเห็บ ยุงและเพื่อปกปิดอวัยวะที่ควรปกปิด การนุ่งห่มตามจุดมุ่งหมายดังกล่าวนี้ จะช่วยไม่ให้เราให้ความสำคัญกับแฟชั่นต่างๆที่มีการประกวดประชันกัน หมกมุ่นวุ่นวายกับเครื่องแต่งกายเครื่องประดับที่เป็นไปตามสมัยนิยม 2) ให้รู้จักพิจารณาก่อนบริโภคอาหาร จะได้บริโภคตามจุดมุ่งหมาย ไม่ตกเป็นทาสของอาหาร ความผาสุกและกำลังกายย่อมเกิดขึ้น มีกำลังในการสร้างชีวิต บำเพ็ญธรรมจนสามารถละกิเลสได้ตามลำดับ สำหรับคุณุศลนั้น พระพุทธองค์ได้แสดงหลักพิจารณาให้เป็นประโยชน์ที่แท้จริงจากการบริโภคอาหาร เพื่อทำให้หยุดกระวนกระวาย รู้จักประมาณให้การบริโภคอาหาร คือ บริโภคแต่พอดี ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป คนที่บริโภคอาหารเกินความต้องการของร่างกาย 3) การใช้ที่อยู่อาศัยควรพิจารณาให้ดีกว่า เราใช้เพื่อประโยชน์อะไรเมื่อใช้แล้วก็ควรจัดเก็บให้เรียบร้อยเมื่อใช้งานเสร็จ หากเกิดการชำรุดทรุดโทรมก็ต้องรู้จักดูแลรักษาซ่อมแซม ไม่ให้ทิ้งให้เกิดความรกรุงรัง การสร้างที่อยู่อาศัยในลักษณะนี้ จะช่วยให้เกิดการประหยัดในการก่อสร้างโดยไม่จำเป็นต้องใช้วัสดุที่มีราคาแพง และก็ไม่จำเป็นที่จะต้องสร้างใหญ่โตมากนัก แต่เป็นการสร้างที่อยู่อาศัยเพียงเพื่อให้สำเร็จประโยชน์ตามความต้องการ หรือตามรายได้ของตนตามสภาวะการณ์ในปัจจุบันได้ 4) การใช้ยารักษาโรคพระพุทธองค์ให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะว่ายารักษาโรคมีความจำเป็น เพื่อบำบัดอาการเจ็บป่วยในยามที่เกิดโรคร้าย พิจารณาถึงวัตถุประสงค์ หรือประโยชน์ที่จะได้รับจากการใช้ยา ตามนัยว่า เราพิจารณาโดยแยกแยะแล้วรับประทานยา เพียงเพื่อบำบัดเวทนา มีอาพาธต่างๆ เป็นมูลอันเกิดขึ้นแล้วเพื่อเป็นผู้หาความลำบากมิได้เป็นอย่างยิ่ง การใช้ยาเพื่อบรรเทาความเจ็บป่วย ต้อง

เลือกใช้อย่างถูกต้องกับโรคจึงจะหายจากการเจ็บป่วยได้ (Phra Virachon (Chatchawarn), 2012 : 19-22)

สรุปว่า การพัฒนาอินทรีย์ คือ เมื่อเห็นสิ่งใดเป็นที่น่าอัศจรรย์ ก็รู้จักพิจารณาได้อย่างถ่องแท้ถึงคุณประโยชน์ในของสิ่งนั้นๆ เมื่อได้ฟังเสียงที่เพราะก็มีสติ รู้จักนำเอาเสียงที่ว้าร้าย เสียงที่ยกยอ มาพิจารณาเพื่อนำมาสรุปหาความจริง เมื่อได้กลิ่นที่น่ารื่นรมย์ ก็ไม่ยินดีในกลิ่นที่น่าพอใจ ไม่หงุดหงิดในกลิ่นที่ไม่น่าพอใจ เมื่อได้ลิ้มรส ก็มีสติ การบริโภคก็ให้พอสมควรพอประมาณ เมื่อได้รับสัมผัสทางผิวกาย ก็ไม่เกิดความซาบซ่านเพราะพอใจ ไม่เกิดความเร่าร้อนเพราะไม่พอใจ ไม่เกิดกิเลสขึ้นและไม่ยินดีในอารมณ์ที่น่าพอใจ ไม่หงุดหงิดในอารมณ์ที่ไม่น่าพอใจ ส่วนปัจจัยสี่เป็นสิ่งที่จำเป็นต่อมนุษย์ เช่น เครื่องนุ่งห่ม หรือเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับที่เป็นไปตามสมัยนิยม รู้จักแยกแยะใช้สิ่งของที่เหมาะสมกับกาลเทศะ อาหารหมายถึง สสารที่มนุษย์นำมาบริโภค เพื่อเสริมโภชนาการให้ร่างกาย ไม่บริโภคสิ่งที่เป็นโทษต่อเอง ส่วนที่อยู่อาศัยก็ไม่เน้นในเรื่องความหรูหรา จนเกินตัว จนเป็นหนี้สิน แต่รู้จักพิจารณาตามสภาพความเป็นจริงของรายได้และยารักษาโรคที่ใช้เพื่อบำบัดโรคเท่านั้น

2. พัฒนาศีล หลักการที่สอดคล้อง คือ “สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ” การพัฒนาในด้านพฤติกรรม ทำให้ชีวิตมีความก้าวหน้า ตลอดระยะเวลาแห่งการดำรงชีวิตอยู่นอกจากนี้การกระทำถูกในแง่ของศีลยังประกอบไปด้วย เช่น การไม่ทำร้ายทำลายผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน หรือการก้าวล่วงสิทธิของผู้อื่น เหล่านี้ การพัฒนาพฤติกรรมในแบบของพระพุทธศาสนา ถือได้ว่าเป็นการไม่สร้างอกุศลกรรมใหม่ให้เกิดขึ้น ศีลในส่วนที่มีส่วนสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกาย ที่เรียกว่า สิ่งแวดล้อมทางกายภาพได้แก่ ความสัมพันธ์กับวัตถุ หรือโลกของวัตถุและธรรมชาติ ส่วนอื่น ที่ไม่ใช่มนุษย์ เช่น เรื่องปัจจัย 4 สิ่งที่เราบริโภคใช้สอยทุกอย่างและธรรมชาติแวดล้อมต่างๆ ไปส่วนนี้แหละ ที่แยกออกไปจัดเป็น “กายภาวนา”, ศีล ในส่วนที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือ บุคคลอื่นในสังคมมนุษย์ด้วยกัน คือ ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์อยู่ร่วมกันด้วยดีในหมู่มนุษย์ไม่เบียดเบียนกัน แต่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันส่วนนี้แยกออกไปจัดเป็น “ศีลภาวนา” หลักการดังกล่าวมีดังนี้

2.1 กายสุจริต 3 “สัมมากัมมันตะ” คือ 1) ละเว้นการฆ่า การสังหาร การบีบคั้นเบียดเบียนมีเมตตากรุณา ช่วยเหลือเกื้อกูลสงเคราะห์กัน 2) ละเว้นการแย่งชิงลักขโมยและการเอาเปรียบเคารพสิทธิในทรัพย์สินของกันและกัน 3) ละเว้นการประพฤติผิดล่วงละเมิดในของรักของหวงแหนผู้อื่นไม่ข่มเหงจิตใจ หรือทำลายลบหลู่เกียรติและวงศ์ตระกูลของกัน

2.2 วชิสุจริต 4 “สัมมาวาจา” คือ 1) ละเว้นการพูดเท็จ โกหกหลอกลวง กล่าวแต่คำสัตย์ไม่จงใจพูดให้ผิดจากความจริงเพราะเห็นแก่ผลประโยชน์ใดๆ 2) ละเว้นการพูดส่อเสียด สร้าง

ความแตกแยกพูดแต่คำที่ส่งเสริมสามัคคี 3) ละเว้นการพูดคำหยาบคาย สกปรก พูดแต่คำสุภาพ นุ่มนวลควรฟัง 4) ละเว้นการพูดเหลวไหล พูดแต่คำจริงมีเหตุผล มีประโยชน์ ถูกกาลเทศะ (Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto), 2005 : 30-31)

2.3 เว้นมิฉฉาชีพ “สัมมาอาชีวะ” คือ 1) การเลี้ยงชีพชอบทางกาย เรียกว่า มิฉฉา วิชาคือ การเลี้ยงชีพในทางที่ผิด เพราะเป็นอาชีพที่ส่งเสริมการเบียดเบียนและการทำลายชีวิต สัมมาอาชีวะต้องเว้นจากการประกอบอาชีพทั้ง 5 ประการ คือ...สัตตวนิชา การค้าสัตว์มีชีวิต, มัชชวณิชชา การค้าขายสิ่งของมีนเมา, วิสวณิชชาการค้าขายยาพิษ เพราะการค้าขายดังกล่าวตามพระประสงค์ของพระพุทธศาสนา ถือเป็นการประกอบกิจการที่มีโทษ คือ มีโทษต่อผู้อื่นและต่อสังคมส่วนรวมด้วย หากอาชีพเหล่านี้เข้าสู่กระบวนการทางธุรกิจย่อมเป็นการส่งเสริมให้คนในสังคมกระทำผิดทางจริยธรรมได้ง่ายขึ้น

3. การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา ตามหลักพระพุทธศาสนา การเลี้ยงชีพชอบทางวาจาจัดเป็น กุศลกรรมและเป็นการดำเนินชีวิตที่เป็นสัมมาอาชีวะ โดยยึดหลักการ คือ...การไม่โกหกหลอกลวง เลี้ยงชีพ โดยดำเนินชีวิตอย่างมีสัจจะ รักษาความสัตย์, การไม่พูดส่อเสียดเลี้ยงชีพ คือ การเว้นจากการใช้คำพูดยุยงให้คนอื่นแตกแยกกันหรือเข้าใจผิดกัน เพื่อผลประโยชน์ของตนเอง, การไม่พูดคำหยาบเลี้ยงชีพ, การไม่พูดเพ้อเจ้อเพื่อเลี้ยงชีพ คือ ให้เว้นจากการดำเนินชีวิตด้วยอาศัยวาจาที่ไร้สาระ ไร้แก่นสาร ไม่เป็นธรรมและไม่ประกอบด้วยประโยชน์ เนื่องจากคำพูดที่เพ้อเจ้อนั้นทำให้ผู้ฟังหลงผิด เข้าใจผิดได้, การไม่ประจบเลี้ยงชีพ คือ การเว้นจากการใช้วาจาที่ประจบสอพลอผู้อื่น เพื่อผลประโยชน์ของตนเอง, การไม่บังคับขู่เข็ญเลี้ยงชีพ วาจานั้นย่อมไม่เป็นไปเพื่อการข่มขู่หรือบังคับขู่เข็ญเพื่อแสวงหาผลประโยชน์จากบุคคลอื่นด้วยความไม่ชอบธรรม

4. การเลี้ยงชีพชอบทางใจ การเลี้ยงชีพชอบทางใจเป็นมโนกรรมฝ่ายกุศลซึ่งเป็นแนวทางที่นำไปสู่ความสุขสงบภายใน เป็นการดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะ โดยยึดหลักการ คือ การไม่โลภอยากได้ทรัพย์สินคนอื่นเลี้ยงชีพ มีสภาพจิตใจที่สามารถควบคุมความโลภไว้ได้, การไม่คิดเบียดเบียนคนอื่นเลี้ยงชีพเป็นการควบคุมสภาพจิตใจต่อความพยาบาท ปองร้ายผู้อื่นเพื่อหวังเอาแต่ประโยชน์ส่วนตน ให้มีจิตเมตตาคิดเอื้อเฟื้อประโยชน์แก่ผู้อื่น, การไม่คิดเอาัดเอาเปรียบคนอื่นเลี้ยงชีพ คือ เว้นจากการคิดหาโอกาสเพื่อตักตวงเอาผลประโยชน์จากบุคคลอื่น (Phra Thani Khemadhammo (Champa), 2007 : 9-11)

สรุปว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิต จำเป็นต้องมีศีลเป็นเบื้องต้น โดยมีเป้าหมาย คือ เพื่อป้องกันทางที่ตนจะเสียหายเพราะความโหดร้าย ป้องกันทางที่ตนจะเสียหายเพราะความโลภอยาก ป้องกันทางที่ตนจะเสียหายเพราะความมากรัก ป้องกันทางที่ตนจะเสียหายเพราะการใช้วาจาที่ไม่สุภาพ ป้องกันทางที่ตนจะเสียหายเพราะความมัวเมาและทำให้เสื่อมสุขภาพ รวมไปถึงการทำงาน

และการประกอบอาชีพที่สุจริตไม่ไปสร้างความเดือดร้อนให้กับตนและสังคม ดังนั้น การพัฒนาศีลก็เพื่อให้เข้าใจถึงข้อกำหนดที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน หรือการอยู่ในกรอบข้อตกลงร่วมกัน การพัฒนาตามแนวพุทธศาสนานั้น จึงให้ความสำคัญกับมนุษย์เพราะเป็นผู้ที่ฝึกอบรมตนเองได้ เพื่อทำให้เกิดมีมนุษยธรรม กล่าวคือ ให้กุศลธรรมเกิดความงอกงามขึ้น ให้อกุศลเสื่อมสูญสลายไป รวมทั้งการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมด้วยได้อีกทางหนึ่งนั่นเอง

5. พัฒนาจิต หลักการที่สอดคล้อง คือ “สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ” การพัฒนาจิต คือ สร้างจิตให้มีคุณภาพ หรือคุณธรรมต่าง ๆ ที่ทำให้จิตใจประณีตดีงาม เช่นมีเมตตากรุณา มีศรัทธามีความกตัญญูกตเวที จิตของเราก็ต้องมีสมรรถภาพเช่นกัน สมรรถภาพของจิตนี้เน้นที่สมาธิ คือ จิตต้องมีสมาธิจึงจะทำงานได้ผลดี หลักการดังกล่าวมีดังนี้

5.1 ความเพียร "สัมมาวายามะ" คือ เหมือนการออกกำลังกาย หรือแรงขับเคลื่อนผลักดันให้วิ่งเล่นไป...เพื่อให้เกิดความไพบูลย์และความเจริญงอกงามแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว เพื่อให้ทวียิ่งขึ้นโดยอาศัยหลักการ 4 อย่าง คือ 1) ระวัง แปลว่า ระวังไม่ให้เกิดขึ้นจะกินความหมายไปถึง การป้องกันหรือเนื่องเป็นอย่างเดียวกันไปหมด 2) ละเว้น แปลว่า ความเพียรป้องกันไม่ให้มันเกิด ถ้าเกิดขึ้นแล้วหรือถ้ามีอยู่ก่อนจะต้องละออก พอจะกล่าวได้ว่า อย่าปล่อยให้มันเกิดขึ้นได้ มันจะสามารถละไปเอง 3) สร้างสรรค์ แปลว่า เพื่อการเกิดขึ้นแห่งกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้น ก็ทำให้ก้าวหน้าขึ้นไป ที่เกิดอยู่แล้วก็ไม่สันโดษ คือ ไม่พอใจเพียงเท่านั้น ฉะนั้น เราจึงทำให้เกิดมีอีกพยายามพากเพียรทำให้เกิดสูงขึ้นไป หรือทำให้มากขึ้นไป ในส่วนที่ยังไม่มี ถ้าจะให้ดีจริงๆจะต้องเป็นเรื่อง ตัดความชั่ว มีแต่กุศล หรือความดียังไม่ใช้สิ่งสูงสุดจะมีอีกหลายอย่างตามมา คือ ความดับทุกข์ได้สิ้นเชิง 4) รักษา แปลว่า รักษากุศลที่เกิดขึ้นอันเป็นกุศลธรรม อย่าให้อกุศลธรรมเข้ามาแทรกแซง ต้องรักษาเอาไว้ เพื่อไม่ให้เลอะเลือน เพื่อไม่ให้เศร้าหมอง ไม่วิปริต เพื่อความเต็มแห่งกุศลธรรมอันจะงอกงามต่อไป (Phra Dhamkosacharn (Buddhadasa Bhikkhu), 2001 : 251-254)

5.2 ควบคุมตน "สัมมาสติ" คือ เหมือนเครื่องบังคับ เช่น พวงมาลัย หางเสือ การระวังให้การเดินทางอยู่ในเส้นทาง ถูกจังหวะและหลบหลีกพยานภัย...สติ คือ การกำหนดรู้ กล่าวคือ รู้เหตุ รู้ผล รู้สีกตัวการกำหนดรู้มีหลักการดังนี้ 1) รู้สีกตัว คือ การมองดูตัวเองในแง่ธรรมไว้อย่างน้อย โดยมองดูว่าเรามีอะไรมีธรรมะประเภทใดอยู่ในใจของเรา ธรรมที่เป็นกุศล หรือว่าธรรมที่เป็นอกุศล มันเกิดมันมีอยู่ในใจของเราถ้าเป็นอกุศลก็เข้าไปเพื่อความเป็นทุกข์ เป็นไปเพื่อโทษ ถ้าเป็นกุศลก็เข้าไปเพื่อความสุขและเป็นไปเพื่อความสบายใจ ขั้นนี้เป็นการศึกษาจากตำรา เมื่อรู้ทฤษฎีแล้วก็มามองที่ตัวเราเอง เช่น รู้ว่าความโลภไม่ดี เป็นต้น

5.3 รู้ทันที คือ สิ่งใดที่มันเกิดขึ้นในใจของเรา พอเรารู้มันก็หยุด เพราะใจเราคิดได้ทีละอย่างเมื่อคิดอย่างหนึ่ง สิ่งอื่นมันก็หายไป ขณะที่เรารู้ พอเรารู้ตัวว่าเรารู้ ความรู้มันก็หายไป เพราะเมื่อเรารู้แล้ว ไม่สร้างสติให้มันติดต่อไป (Phra Dhamkosacharn (Panyananda Bhikkhu), 2000 :16-17)

5.4 อบรมจิต "สัมมาสมาธิ" คือ การฝึกจิต หรือการตั้งใจมั่น คือ การที่กำหนดเอาสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือที่เรียกว่าอารมณ์ แล้วเอาใจจดจ่ออยู่ที่สิ่งนั้นนานๆจนกำหนดจิตนั้น จิตอาจไม่หยุดนิ่ง แต่เมื่อทำอย่างนี้นานๆ จิตก็จะมันคงจนเป็นสมาธิ หลักการเกี่ยวกับการทำสมาธิ นักวิชาการทางพุทธศาสนาได้อธิบายไว้ดังนี้ 1) ชักจูงเกลี้ยกล่อมจิตใจของเรา คือ การจงใจเราด้วยตนเอง เช่น เราเจริญเมตตาหรรษา เข้า มันก็จงใจเราให้เป็นคนเมตตา หรือจงใจให้ปรักพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ นี่เป็นการจงใจตัวเองให้ไปในทางที่สบาย สงบเย็นอยู่ ร้อย การเจริญเมตตา โดยตั้งความปรารถนาว่า "สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง จงเป็นผู้มีสุขอย่าเบียดเบียนแก่กันเลย" อย่างนี้ไม่ต้องถึงกับเป็นฌานเป็นอัปปนาอะไร มันมีความรู้สึกอยู่เต็มแต่ความรู้สึกนั้นถูกบรรจุเข้าไว้ด้วยสิ่งที่เรียกว่าเมตตา 2) การพิจารณาพอที่จะเป็นทางเปลี่ยนอารมณ์ร้าย คือ ถ้าเราโมโหโทโส ถัดกลุ่มอยู่อย่างนี้ พอมาลงมือเจริญเมตตาภาวนา หรือเจริญพุทธานุสสติ มันก็เปลี่ยนอารมณ์ร้ายถัดกลุ่มนั้นให้สงบเย็น เป็นอารมณ์ที่ไม่เป็นทุกข์ อย่างนี้ไม่ต้องถึงกับเป็นฌานเป็นอัปปนาอะไร ทำได้ด้วยความรู้สึกธรรมดาสามัญ 3) การอธิษฐานจิตให้แน่วแน่ไปในทางใดทางหนึ่ง เราทำซ้ำ ๆ กันอยู่อย่างนี้ เหมือนกับอธิษฐานจิตให้มันคงแน่วแน่ อยู่ในทางใดทางหนึ่ง เช่น ให้รักศีล ให้รักการทำงาน หรือเพื่อให้ร่าเริงไป เพื่อจะรักพระนิพพาน หรือที่เรียกว่า จาคานุสสติ สีลานุสสติ อุပमानุสสติ (Phra Dhamkosacharn (Buddhadasa Bhikkhu), 2010 : 95)

สรุปว่า การพัฒนาจิตจึงเป็นการฝึกให้บุคคลมีจิตใจสงบ ถือได้ว่าเป็นการทำให้เราได้พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมตามที่สังคมต้องการ ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาคุณภาพจิตเริ่มแต่มีคุณธรรมต่างๆ ที่ทำให้จิตใจประณีตงดงาม เช่น มีเมตตา กรุณา มีศรัทธา มีความกตัญญู กตเวทิตะ การพัฒนาสมรรถภาพจิตหรือสมรรถภาพของจิตใจ ซึ่งมีความเข้มแข็งที่จะเอาไปใช้งานได้ดี คือ มีสมาธิ มีสติ มีวิริยะ คือความเพียรพยายาม ความกล้าสู้ ความเอาใจใส่ รับผิดชอบ ความเข้มแข็ง ความอดทน การพัฒนาสุขภาพจิต นอกจากมีคุณธรรม มีคุณภาพและสมรรถภาพต้องมีสุขภาพจิตด้วย คือ จิตใจนั้นมีความสุข เป็นจิตที่มีความเบิกบาน มีปีติ มีความอิ่มใจ มีความร่าเริงใจ

6. พัฒนาปัญญา หรือการคิดให้เป็นระบบ หลักการที่สอดคล้อง คือ “สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ” การพัฒนาปัญญา ล้วนมีผลมาจากการพัฒนาข้างต้นทั้งหมด คือ การมองโลกตามความเป็นจริง ส่วนการใช้ความคิดให้ถูกทางเป็นแนวทางในการฝึกคนให้คิดเป็น กระทำเป็น เพื่อช่วยกระตุ้นและเร้าให้คิดหาเหตุผลอย่างเป็นระบบ หลักการดังกล่าวมีดังนี้

6.1 สัมมาทิฐิ คือ ทางเกิดแห่งแนวความคิดที่ถูกต้อง หรือต้นทางของปัญญาและความตื่นตัวทั้งปวง...สัมมาทิฐิ หมายถึง ความเห็นแจ้งที่ถูกต้อง จำแนกย่อยได้ 5 ประเภท คือ (1) โลภียสัมมาทิฐิ คือ สัมมาทิฐิที่ยังเนื่องอยู่กับวิสัยโลก หรือจะแก้ปัญหาลงโลกในขั้นต้นๆ เช่น การให้ การบูชา การบวงสรวง ข้อนี้มีความหมายพิเศษ สำหรับการให้ที่บริสุทธิ์ คือการให้ชนิดที่มีเจตนาจะให้เพื่อประโยชน์แก่ผู้รับจริงๆและมีผล ถ้าคนที่ไม่สัมมาทิฐิ เขาก็ไม่เห็นว่ามันเป็นสิ่งที่ต้องมีหรือควรจะทำ ถ้าเราจะมี การให้ชนิดที่บริสุทธิ์เกิดขึ้นในโลก มันก็เต็มไปด้วยความเมตตามีความกรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โดยบริสุทธิ์ (2) กัมมสัมมาทิฐิ คือ มีสัมมาทิฐิในเรื่องของกรรม ได้แก่ มิติมีชั่ว มีบุญมีบาปทำได้ชั่วได้ชั่ว แล้วผู้ทำนั้นแหละจะต้องได้รับผลของการกระทำ ถ้าว่าะยิ่งไปกว่านั้นอีกต้องศึกษาให้สูงขึ้น คือ อริยมรรค กล่าวคือ ศีล สมาธิ ปัญญา ในพระพุทธศาสนา ให้จิตใจมันหลุดพ้นจากกรรมชั่วและกรรมดีไปเสียอีกทีหนึ่ง นั้นต้องไปศึกษาเรื่องโลกุตตระ (3) อิทัปปัจจยตาสัมมาทิฐิ คือ ความที่ทุกอย่างเป็นไปตามเหตุปัจจัยนั้นๆ มันมีดับทวารอย่างนี้ เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้ก็มี เมื่อสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้ก็เกิดขึ้น (นี่คู่หนึ่ง), เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้ก็ไม่มี เมื่อสิ่งนี้ดับไป เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้ก็ดับไป (คู่ที่สอง), ถ้าเราใช้กฎเกณฑ์อันนี้ไปในทางที่ถูกที่ควร จะทำให้โลกนี้มีสันติภาพ แต่ถ้าเราใช้ในทางที่เอาเปรียบและทำลายผู้อื่น โลกนี้ก็มีวิฤตการณ์ ส่วนผู้มีมิจฉาทิฐิก็มองเห็นอย่างแจ่มแจ้งก็เข้าใจไปต่างๆ หรือแล้วแต่จะเข้าใจ เช่น ว่าเป็นตัวเป็นตนเป็นคนเป็นสัตว์ก็มี หรือถือว่าไม่มีอะไรเลยก็มี แต่ถ้าโลกมีสัมมาทิฐิที่เกี่ยวกับอิทัปปัจจยตา เรียกว่า เป็นโลกของคนฉลาด ก็ต้องถือว่าสัมมาทิฐิจะช่วยแก้ไขโลก ไม่ให้เป็นโลกของคนโง่และงมงาย (4) อริยสัจสัมมาทิฐิ คือ สัจจะนี้แปลว่าความจริง คือคนในโลกนี้เขาถือกันว่าความทุกข์ในโลกนี้มันเกิดจากเศรษฐกิจไม่ดี ก็ไปยุ่งกันในเรื่องทางเศรษฐกิจ ที่จะทำให้โลกนี้ดับทุกข์ ยิ่งไปยุ่งทางเศรษฐกิจมันก็เห็นแก่ตัวมันก็มีตัณหามากขึ้น เมื่อไม่มีความอยาก ไม่มีตัณหาอย่างเขลา ก็สามารถจะรู้จักทำให้มันถูก ทำด้วยความอยากที่ไม่ต้องมีตัณหา ก็ไม่มีผิดโลกนี้ก็จะสันติสุข (5) อตฺถิตานตฺถิตาสัมมาทิฐิ คือ อตฺถิ แปลว่า ความมี และนตฺถิ แปลว่า ความไม่มีเกี่ยวกับทิฐิของคนที่เขานักคิด นักวิพากษ์วิจารณ์อย่างละเอียด มีผลทำให้พวกหนึ่งแล่นไปสู่ดหวิงฝ่ายโน้นว่ามี ทุกอย่างมี มีเป็นเที่ยง เป็นแน่นอน เป็นตายตัว ที่นี้อีกพวกหนึ่งก็มีวิธีคิดไปอย่างอื่น มันก็แล่นไปสู่ดหวิงอีกฝ่ายหนึ่งว่าไม่มี ถ้าเราไม่เคยศึกษาในเรื่องนี้ เราก็ต้องพูดว่ามี หรือไม่มี เพราะมันเป็นความเห็นอย่างเล็กๆ เช่น ก้อนหินนี้มี มันเข้าใจผิดว่าเป็นก้อนหิน ถ้าเห็นจริงก็เห็นว่าเป็นเพียงกระแสนของการปรุงแต่งเปลี่ยนแปลง ถ้าเรามีความเห็นที่ถูกต้องในสิ่งทั้งปวง สันติภาพในโลกก็เกิดขึ้นเพราะสัมมาทิฐิ (Phra Dhamkosacharn (Buddhadasa Bhikkhu), 2006 : 4-34)

6.2 สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ หมายถึง ความคิดที่จะทำให้มันดี ทำให้มันถูก ทำให้มันตรง ทำให้ไม่เดือดร้อนแก่ใครๆ ในทางพระพุทธศาสนา มี 3 ประการ คือ การคิดออกจาก

กาม หรือเนกขัมมสังกัปป์ คือ ความคิดในการออกบวชถือเพศพรหมจรรย์ การคิดไม่พยาบาทใคร หรือพยาบาทสังกัปป์คือ ความในการละความเคียดแค้น ซึ่งซึ่งการจองเวร ความขัดเคือง ความโกรธ ความเกลียด เป็นต้น การคิดที่จะไม่เบียดเบียนผู้ใด หรืออวิหิงสาสังกัปป์ คือ ความคิดที่จะไม่ทำลายใครด้วยความโกรธ ด้วยความคึกคะนองกายและวาจาต่อผู้หนึ่งผู้ใด...การออกบวชนี้ก็เพื่อจะประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์เหมือนสังข์ที่เขาขัดดีแล้ว อย่างอื่นดูไม่มีความสำคัญเท่า การบวชมีหลักการและมีผลดีต่อตนเองดังนี้ (1) ชื่อตรงต่อตนเอง คือ นึกคิดอะไรออกไปมันก็ต้องรู้ตัวว่า สิ่งนี้ผิด หรือสิ่งนี้ถูกสิ่งนี้ควรทำ สิ่งนี้ไม่ควรทำ การเป็นคนคดจึงเป็นการหลอกลวงตัวเอง มันก็เลยไม่รู้ว่ อะไรที่งไม่ควรทำ อะไรควรทำ เพราะมันอยากทำตามกิเลส อำนาจกิเลสมันมีมากกว่าความรู้สักนิดชอบชั่วดี มันก็ตัดสินใจไปในทางที่ว่ คือ จะทำตามกิเลสทำ (2) จิตแจ่มใส คือ ความคิดที่จะเอียงไปในทางกามารมณ์นั้นไม่มีแน ความคิดเกลียดชังพยาบาท โกรธแค้นใครก็ไม่มีแน มันรู้ได้ด้วยสามัญสำนึก ฉะนั้น เราจึงถือหลักรวมเสียว่า ความไม่สะอาดในทางจิต ความไม่สะอาดของจิตนี้ จะต้องสลัดไปให้หมดด้วยสามัญสำนึกก็ทำได้ ขอให้มันมีใจชื่อตรงบริสุทธิ์ (3) ปฏิบัติให้ถูกให้ตรง คือ การระวังกายและวาจา ไม่ให้ความสกปรกเข้า จิตไม่ให้ความสกปรกเข้า ทัศนคติความคิดความเห็นก็ไม่ให้ไปสกปรกเข้า คำว่าทัศนคติ หมายความว่าไปยึดมั่นความดีเข้า ก็เป็นทุกข์เพราะความดี อย่างนี้ไม่ผิดในทางศีล ไม่ผิดในทางสมาธิ แต่ผิดในทางปัญญา ถ้าพูดเป็นภาษาชาวบ้านก็คือ ความถูกต้องทางกายทางวาจา นี้เรียกว่าศีล, ความถูกต้องในทางจิตนี้เรียกว่าสมาธิ, ความถูกต้องทางความเข้าใจ ความคิดเห็น เรียกว่าปัญญา สามอย่างนี้ คือ พรหมจรรย์ (4) ไม่ประมาท คือ ความมีสติ ความไม่ประมาทนี้ก็จะรวมอยู่ในพวกปัญญาความไม่ประมาทมันก็มีความรู้ ความเข้าใจให้ถูกต้อง ตั้งความมุ่งหมายไว้ถูกต้อง ด้วยอาศัยสามัญสำนึกว่านี้ สกปรก ก็มองเห็นที่กายวาจากันั้นประเภทหนึ่ง ตัวจิตส่วนที่เกี่ยวกับจิตตามธรรมชาตินี้ส่วนหนึ่ง จิตส่วนนั้นมันเนื่องอยู่กับกายวาจา ส่วนสติปัญญาความคิดเห็นนั้นอีกส่วนหนึ่ง ก็ไม่สกปรก เห็นดีเป็นชั่ว เห็นชั่วเป็นดี นี้เรียกว่าสกปรก Phra Dhamkosacharn (Buddhadasa Bhikkhu), 2005 : 26-31)

สรุปว่า การพัฒนาปัญญา คือ การทำปัญญาให้เจริญองงาม มีความรู้ความเข้าใจในศิลปวิทยาการ ทางวิชาชีพ หรือพัฒนาปัญญาให้มีการรับรู้ เรียนรู้ อย่างถูกต้องในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง คือเข้าใจสิ่งนั้นตามสภาวะ หรือตามที่มันเป็น ไม่เอนเอียงด้วยอคติและฉันทาคติ อันจะทำให้การรับรู้ผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ขึ้นต่อไป คือ วินิจฉัยด้วยการใช้ปัญญาบริสุทธิ์ ไม่ใช่ด้วยกิเลส เป็นปัญญาที่รู้จักเข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริง เข้าใจความเจริญและความเสื่อมของโลกและชีวิตตามความเป็นจริงและตามเหตุปัจจัย รู้จักทางแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์ความสำเร็จให้ตนพัฒนาขึ้นๆ ขึ้นไปรู้เท่าทันโลกและชีวิตทำให้เป็นอิสระหลุดพ้นจากความทุกข์โดยสมบูรณ์

บทสรุป

ทฤษฎีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ จึงมีเป้าหมายไปที่การฝึกอบรมตนเอง ให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ ปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ หรือเพื่อการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น เป็นบุคคลที่ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียน หรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้ด้วยดีเกื้อกูลแก่กัน เพื่อเกิดความสำเร็จของงานด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีการเมตตา มีฉันทะ ขยันหมั่นเพียร อุตทน มีสมาธิ เป็นสุขผ่องใส ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง หรือการรู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำให้เป็นอิสระทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดพ้นจากความทุกข์ได้ในที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- Dhumthong, S. (2010). *Study of Sense-control Development in Theravada Buddhism*. Thesis for the Master Degree (Buddhist Studies). Ayudhya : Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto). (2005). *Nature of Dhamma Leading to Vision (WisaiDham Phue Nam Su Wisaitat)*. Bangkok : Phimsuay Co., Ltd.
- Phra Dhamkosacharn (Panyananda Bhikkhu). (2000). *Mindfulness : Dhamma for Life Problem Solution*. Bangkok : Dhammasabha Press.
- Phra Dhamkosacharn (Buddhadasa Bhikkhu). (2001). *Applied Enlightenment Virtues (Bodhipakkhiya Dhamma Prayuk)*. Surat Thani : Dhammadana Foundation.
- Phra Dhamkosacharn (Buddhadasa Bhikkhu). (2005). *Navakanusat 1*. 2nded. Surat Thani : Dhammadana Foundation.
- Phra Dhamkosacharn (Buddhadasa Bhikkhu). (2006). *Right View (Samma Ditthi)*. Bangkok : Dhammasabha Press.
- Phra Dhamkosacharn (Buddhadasa Bhikkhu). (2010). *Principles and Procedures on Giving, Precepts and Develoment*. Bangkok: The Agricultural Co-operative Federation of Thailand Printing Press.

Phra Thani Khemadhammo (Champa). (2007). *A study of tight livelihood in buddhism*. Thesis for the Master Degree (Buddhist Studies). Ayudhya: Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Phra Virachon (Chatchawarn). (2012). *Analytical Study of the Consumption of Four Requisites to Support Dhamma Realisation in Theravada Buddhism*. Thesis for the Master Degree (Buddhist Studies). Ayudhya : Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

การวิจัยและพัฒนา (R&D) กับการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้
พระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา
RESEARCH AND DEVELOPMENT (R&D) IN BUDDHISM SUBJECT FOR
PRATOMSUKSA STUDENTS

¹ชยาภา คำเมรี, ²วิทยา ทองดี, ³สมควร นามสีฐาน และ ⁴จุฬาพรรณภรณ์ ธนะแพทย์

¹Chayapa Khammeree, ²Vittaya Thongdee, ³Somkhuam Namseethan
and ⁴Chulapunporn Thanaphaet

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹Chayapa2518@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 31, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) เป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าอย่างมีระบบจึงมักนำมาใช้เป็นกระบวนการพัฒนาหรือแก้ปัญหา และใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาในการจัดการเรียนการสอนให้คุณภาพซึ่งส่วนหนึ่งออกมาในลักษณะวิธีสอน โดยเฉพาะการสอนสาระพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะในยุคการศึกษาศตวรรษที่ 21 ที่ต้องใช้วิธีสอนที่เหมาะสมต่อการจัดการเรียนรู้ในด้านนั้นๆ บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์และนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยการวิจัยและพัฒนา (R&D) กับการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา จึงกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านการวิจัยวิธีสอนสาระพระพุทธศาสนา และขั้นตอนสอนของวิธีสอนนั้นๆ เพื่อเป็นหลักการและแนวทางแก่ผู้สอนต่อไป

คำสำคัญ: การวิจัยและพัฒนา, สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, นักเรียนระดับประถมศึกษา

¹ นิสิต, หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

² รองศาสตราจารย์ ดร, หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

³ อาจารย์ ดร, หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

⁴ อาจารย์ ดร, หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Abstract

Research and Development (R&D) is a systematic study and research process. It has been, thus, used as development procedure or problem-solving and as a tool to develop the effective teaching and learning. Teaching methods, especially the teaching of Buddhism Especially in the 21st century education era. This academic paper aims to present the research and development in Buddhism subject for pratomsuksa students. This academic paper aims to present the The objectives in this article are, therefore, determined to study, analyze, and synthesize the body of knowledge of research on Buddhism subject teaching methods and teaching procedure for Buddhism teachers.

Keywords: Research and Development, Buddhism subject, Pratomsuksa students

บทนำ

นับจากอดีตมาจนปัจจุบัน มนุษย์พยายามแสวงหาความรู้ด้วยวิธีต่างๆ เพื่อพยายามอธิบายเหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น วิธีการในการแสวงหาความรู้ของมนุษย์ได้พัฒนามาเป็นเวลานาน ซึ่งพอจะจำแนกได้เป็น 5 วิธี (จรัส สุวรรณเวลา, ออนไลน์) คือ 1) วิธีเชื่อต่อ ๆ กันมา (Method of Tenacity) โดยเชื่อคำบอกเล่า หรือเชื่อตามขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีปฏิบัติที่บอกต่อ ๆ กันมา โดยมีผู้ทำมาอย่างใดในอดีตก็เชื่อตามนั้น 2) วิธีเชื่อผู้ที่มีอำนาจ (Method of Authority) โดยเรียนรู้จากผู้มีอำนาจ หรือผู้เหนือกว่า เช่น อาจารย์ หรือผู้เชี่ยวชาญที่สอนไว้ อย่างไรก็ตามนั้น โดยไม่ได้ใช้วิจารณ์ญาณ ไตร่ตรองถึงความถูกต้องเสียก่อน 3) วิธีสัญชาตญาณ (Method of Intuition) หมายความว่า ใช้สัญชาตญาณหรือลางสังหรณ์เป็นเกณฑ์ เช่น มีเหตุการณ์อย่างนี้เกิดขึ้น ก็เชื่อว่าต่อไปจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ตามลางสังหรณ์นั้น 4) วิธีลองผิดลองถูก (Method of Trial and Error) เช่น เคยใช้ยาอย่างนี้แล้วคนไข้หาย ต่อไปก็จะใช้ยาตัวนี้อีก ถ้าคนไข้มาด้วยอาการคล้าย ๆ กัน และ 5) วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Method of Science) เป็นวิธีการที่รวมเอาหลักการ และวิธีการที่สำคัญของการอนุมาน (Deduction) ซึ่งเป็นการหาเหตุผลโดยนำหลักการของข้อเท็จจริงใหญ่หรือข้อสรุปที่กว้าง ซึ่งเป็นเหตุผลที่เป็นจริง ในกรณีทั่วไปทุกกรณีไปอธิบายข้อเท็จจริงย่อยหรือกรณีเฉพาะ เช่น ถ้าประโยคอ้าง ซึ่งเป็นกรณีทั่วไป เป็นจริง กรณีเฉพาะที่แคบก็มีเหตุผลเชื่อถือได้ว่าเป็นจริง ร่วมกับการอุปมาน (Induction) ซึ่งเป็นการรวบรวม

ข้อเท็จจริงย่อย จากกรณีเฉพาะมาสรุปรวมเป็นข้อเท็จจริงใหญ่ คือข้อสรุปที่กว้างเป็นเหตุผลที่เป็นจริง ในกรณีทั่วไปการแสวงหาความรู้ โดยวิธีทางวิทยาศาสตร์นี้เป็นวิธีที่น่าเชื่อถือได้กว่าวิธีการอื่นๆ ที่กล่าวมาแล้ว เพราะเป็นการค้นคว้าอย่างมีระบบและมีเหตุผล ซึ่งวิธีในการแสวงหาความรู้ทั้ง 5 วิธีนี้ วิธีที่นำมาใช้เพื่อการวิจัยเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นวิธีการและขั้นตอน ในการแสวงหา ความรู้ที่เป็นระบบ ประกอบด้วยหลักตรรกศาสตร์และเหตุผลอันน่าจะมีผลเชื่อถือได้มากกว่าวิธีอื่น ๆ

วิธีการแสวงหาความรู้ของมนุษย์ในยุคปัจจุบันได้อาศัยวิธีของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) เรียกว่า วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific method) ที่ได้ให้การยอมรับว่าเป็นวิธีการแสวงหาความรู้ที่มีระเบียบแบบแผนสมบูรณ์ที่สุด โดยวิธีนี้มีขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนตั้งปัญหา (Problem) ขั้นตอนตั้งสมมติฐาน (Hypothesis) ขั้นตอนเก็บรวบรวมข้อมูล (Collection of data) ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis of data) และขั้นสรุปผล (Conclusion) วิธีการที่มีระบบระเบียบนี้ ทุกคนรู้จักกันเป็นอย่างดีในชื่อเรียกว่า การวิจัย (Research) เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาข้อสรุป และทฤษฎีต่างๆ (Best and Kahn, 1993) มีเป้าหมายในการแก้ปัญหาและนำไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาสิ่งต่างๆ เช่น พัฒนาการทำงาน พัฒนาผู้เรียนพัฒนาผู้สอน พัฒนาการเรียนการสอน เป็นต้น (สมทรง อัครกุล, 2537)

การวิจัยจึงถือว่ามีความสำคัญอย่างหนึ่งในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ ดังนั้น การวิจัยกับการเรียนการสอนจึงไม่สามารถแยกขาดออกจากกันได้ เป็นเงาค่อยติดตาม พัฒนา ประกันคุณภาพการศึกษา และเป็นเครื่องมือตรวจสอบ เพื่อยกระดับมาตรฐานการศึกษาให้สูงขึ้นจากที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน (ประสาธน์ เถลิงเฉลิม, 2560) การวิจัยการเรียนการสอนเป็นการแสวงหาความรู้ที่ได้จากการสังเกตปรากฏการณ์ทางการเรียนการสอน โดยผ่านการอธิบายของนักวิจัย หรือวิธีสอน ทั้งนี้ ผู้สอนต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องบนพื้นฐานของหลักการแนวคิด เหตุผล และทฤษฎีทางการศึกษา เพื่อมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียนบนพื้นฐานการเรียนที่แตกต่างกัน สิ่งเหล่านี้ จึงถือเป็นปัญหาของผู้สอนในการเลือกวิธีสอน หรือสื่อการเรียนการสอน หรือนวัตกรรมทางการศึกษาใหม่ๆ มาช่วยในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนได้อย่างไร (Evertsor and Weintein, 2006) เพื่อให้ผลของการสอนมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะวิธีสอนทางด้านสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ผู้สอนควรเลือกเนื้อหาที่มีความยากง่ายให้เหมาะสมกับระดับชั้น บรรยายภาคในชั้นเรียนที่เอื้อต่อการร่วมกิจกรรม รวมถึงวิธีสอน หรือยุทธวิธีการสอนที่ทำให้ผู้เรียนสนใจ การเรียนรู้ของผู้เรียนมีคุณภาพสูงขึ้น และการเลือกวิธีสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนโดยรวม ฉะนั้นแล้ว กระทำของผู้สอน

ในลักษณะอย่างนี้ ย่อมจะเป็นการกระทำเพื่อแก้ปัญหาทางการเรียนการสอนผ่านการวิจัยและพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบที่แท้จริง (สุภัทรา อักษรนุเคราะห์, 2532)

บทความวิชาการเรื่องนี้ ผู้เขียนจึงมีเจตนาที่จะนำเสนอองค์ความรู้ทางการวิจัยและพัฒนา และวิธีสอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา โดยผ่านการศึกษา ค้นคว้า และประสบการณ์ของผู้เขียนมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้สอนในการนำองค์ความรู้เหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ทางการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

แนวทางการออกแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D)

วิจัย แบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ วิจัยพื้นฐาน (Basic research) และวิจัยประยุกต์ (Applied research) โดยที่วิจัยและพัฒนาหรือที่พูดย่อๆว่า R&D เป็นหนึ่งในวิจัยประยุกต์ ซึ่งแนวคิดในการทำวิจัย R&D มีมาประมาณ 50 กว่าปีแล้ว แต่เป็นการศึกษาในวงการอุตสาหกรรม โดยมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาคุณภาพสินค้า การผลิตภัณฑ์ใหม่หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ หรือพัฒนากระบวนการ ระบบหรือวิธีการทำงาน เพื่อให้ได้สิ่งที่ดีขึ้นกว่าเดิม ก่อนที่จะนำผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาด นักการศึกษาบางกลุ่มจัดวิจัย R&D เป็นลักษณะหนึ่งของวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) ซึ่งปัจจุบันการวิจัย R&D ได้ถูกนำมาใช้ในการศึกษาวิจัยมากขึ้น เพราะเป็นการวิจัยลักษณะหนึ่งที่มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนางาน พัฒนาวิชาชีพ องค์กรจำนวนมากได้พยายามส่งเสริมให้บุคลากรในหน่วยงานมีความรู้ความสามารถด้านการวิจัยและพัฒนา โดยเชื่อว่าการวิจัยและพัฒนา จะช่วยให้ได้ทางเลือกหรือวิธีการใหม่ๆ ที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ วงการศึกษาก็ได้มีการนำการวิจัย R&D มาใช้ในการพัฒนารูปแบบ วิธีการสอน กิจกรรมการสอน สื่อการสอนและนวัตกรรม เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ซึ่งการวิจัยและพัฒนา มีลักษณะเป็นวิจัยเชิงประยุกต์ที่มุ่งนำผลวิจัยไปพัฒนา มีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน มีกระบวนการที่ต่อเนื่อง มีแบบแผนการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ แต่ส่วนใหญ่เป็นวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้วิธีการวิจัยเชิงทดลอง มีการตรวจสอบประสิทธิภาพหรือประสิทธิผลของสิ่งที่พัฒนาขึ้นมา และมีการเผยแพร่ ซึ่งการวิจัยและพัฒนา มีขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์สภาพปัญหาให้ชัดเจน เป็นการสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณ หรือเชิงคุณภาพ รวมถึงการศึกษา ทฤษฎี แนวคิด ที่เกี่ยวกับสิ่งที่ศึกษา และสิ่งที่ต้องการพัฒนาขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำงาน หรือพัฒนางานให้ดีขึ้น (R1: Research ครั้งที่ 1)

ขั้นที่ 2 พัฒนาต้นแบบ ถ้าเป็นการเรียนการสอนก็จะเป็นการพัฒนารูปแบบ กระบวนการ กิจกรรมการเรียนการสอนสื่ออุปกรณ์ หรือระบบการบริหารจัดการ (D1: Development ครั้งที่ 1)

ขั้นที่ 2 ทดลองใช้ต้นแบบที่พัฒนาขึ้น โดยทดลองในกลุ่มเล็กๆ เพื่อให้ต้นแบบที่พัฒนาขึ้น มีความสมบูรณ์ เหมาะสมที่จะนำไปใช้ (R2)

ขั้นที่ 3 ปรับปรุงต้นแบบให้เหมาะสม (D2)

ขั้นที่ 3 นำต้นแบบที่สมบูรณ์ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่ขึ้น (R3) ซึ่งการพัฒนา ต้นแบบมีการทำอย่างต่อเนื่อง จะพัฒนาและไปทดลองใช้ก็ครั้งขึ้นอยู่กับงานวิจัยแต่ละเรื่อง จนกว่า ผู้วิจัยจะมั่นใจได้ว่าจะสามารถนำต้นแบบที่สมบูรณ์นั้นไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายและสามารถแก้ปัญหาได้ อย่างครบถ้วน

ขั้นที่ 4 ประเมินประสิทธิผลของต้นแบบ และเผยแพร่

โดยในการสร้างต้นแบบ นักวิจัยและพัฒนาจะต้องตรวจสอบและปรับปรุงต้นแบบอย่างต่อเนื่องในลักษณะของ R&D มีแนวทางการออกแบบวิจัยและพัฒนา ดังนี้ ต้องกำหนดวัตถุประสงค์ เฉพาะของการวิจัยอย่างชัดเจน กำหนดตัวบ่งชี้ หรือประเด็นที่มุ่งศึกษา กำหนดแหล่งข้อมูล หรือ ผู้ใช้ข้อมูลในการวิจัยหรือทดลอง กำหนดแนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูล และเครื่องมือที่ใช้ และ กำหนดแนวทางการวิเคราะห์ งานวิจัยและพัฒนาเป็นการทำวิจัยที่ต่อเนื่องเป็นวงรอบ จึงต้องมีการ ออกแบบแต่ละขั้นตอนให้ชัดเจน ดังนี้ 1) ตัวแปรต้น ตัวแปรตาม ในงานวิจัยและพัฒนา ในงานวิจัย และพัฒนาทางการศึกษา ตัวแปรต้น (Independent Variable) คือ ตัวนวัตกรรมหรือปฏิบัติการ (Treatment) ที่นักวิจัยให้กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งอาจหมายถึง สื่อ/ ชุดสื่อ หรือรูปแบบวิธีการใหม่ๆ ใน การจัดการศึกษา ส่วนตัวแปรตาม คือ ตัวแปรที่เป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากการใส่ปฏิบัติการ เช่น ความรู้ ความพอใจ เจตคติ ทักษะ หรือสภาพการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เป็นต้น 2) ประชากร และกลุ่ม ตัวอย่าง ผู้วิจัยจะต้องกำหนดประชากรหรือกลุ่มเป้าหมายในการใช้ต้นแบบหรือนวัตกรรมให้ชัดเจน 3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยเครื่องมือวิจัยและเครื่องมือ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือวิจัยได้แก่ รูปแบบ วิธีการสอนหรือนวัตกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น การวิจัยและพัฒนาจะมีคุณค่ามากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความสามารถของนักวิจัยใน การแสวงหา นวัตกรรมที่สร้างสรรค์ ทันสมัย และมีประสิทธิภาพ (ลงทุนไม่มาก สะดวกใช้ สะดวกปฏิบัติ ให้ ประสิทธิภาพตามที่คาดหวัง) ซึ่งการแสวงหานวัตกรรมที่สร้างสรรค์ นักวิจัยจะต้องทำการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี หรือกรณีตัวอย่างนวัตกรรมที่หลากหลาย ก่อนที่จะสังเคราะห์เป็นนวัตกรรมที่จะ นำมาทดลอง ทั้งนี้ นักวิจัยควรจะสามารถชี้บ่งหรือระบุลักษณะที่เห็นว่าเป็นจุดเด่น ความ สร้างสรรค์ หรือความเหมาะสมของนวัตกรรมได้อย่างชัดเจน อีกทั้งต้องเป็นนวัตกรรมที่มีความ ถูกต้อง เหมาะสมตามหลักวิชา นักวิจัยจะต้องกำหนดประเด็น ตัวบ่งชี้ที่ต้องการวัด พร้อมทั้ง กำหนดแหล่งข้อมูล หรือผู้ให้ข้อมูลหลักอย่างครบถ้วน กำหนดประเภทเครื่องมือหรือวิธีการวัด ช่วงเวลาในการวัด (เช่น วัดก่อนและเมื่อเสร็จสิ้นการทดลอง) พร้อมกำหนดแนวปฏิบัติในการ

พัฒนาเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัดแต่ละรายการ ต้องสรุปว่าตัวบ่งชี้ หรือ ประเด็นในการวัดในครั้งนั้นๆ ประกอบด้วยอะไรบ้าง แต่ละตัวบ่งชี้หรือแต่ละประเด็น จะใช้ เครื่องมือหรือวิธีการใดในการเก็บรวบรวมข้อมูล จะพัฒนาเครื่องมือแต่ละชนิดอย่างไรและจะ จัดเก็บรวบรวมข้อมูลเมื่อไรบ้าง ซึ่งในการเลือกใช้เครื่องมือวัด ซึ่งมีหลายชนิด เช่น แบบทดสอบ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบประเมินคุณลักษณะต่างๆ เป็นต้น การตัดสินใจว่า จะเลือกใช้เครื่องมือวัดชนิดใด จะต้องคำนึงถึงธรรมชาติ หรือลักษณะของตัวบ่งชี้ที่ต้องการวัด และ ข้อจำกัดต่างๆ ถ้าเป็นตัวบ่งชี้ประเภทความรู้ ก็ใช้แบบทดสอบ ถ้าเป็นพฤติกรรม ก็ใช้แบบประเมิน พฤติกรรม ถ้าเป็นเจตคติ ก็ใช้แบบวัดเจตคติ เป็นต้น หรือในบางครั้งในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อ การวิจัยและพัฒนานวัตกรรม นักวิจัยจะต้องระลึกเสมอว่า จะต้องเน้นในเรื่องความรวดเร็ว คล่องตัว มีประสิทธิภาพ สามารถรวบรวมข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว ทันท่วงทีกับช่วงเวลาต่างๆ ในขณะที่ ดำเนินการทดลองนวัตกรรม และกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลจะต้องไม่เกิดผลกระทบเชิงลบต่อ กระบวนการพัฒนา และ 4) สถิติ แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล โดยสถิติที่ใช้ในงานวิจัยและพัฒนา สามารถเลือกใช้สถิติในลักษณะเดียวกับงานวิจัยทั่วไป ซึ่งจะมีทั้งสถิติ เชิงบรรยาย (Descriptive Statistics) และสถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) ซึ่งการเลือกใช้วิธีการทางสถิติที่เหมาะสม จะ เพิ่มความน่าเชื่อถือของผลงานวิจัยได้ ผลลัพธ์ที่ได้จากการวางแผนและออกแบบวิจัยและพัฒนา คือ กรอบแนวทางการวิจัย หรือโครงการวิจัยที่มีรายละเอียดครบถ้วนสมบูรณ์ (วิทยาลัยพยาบาล บรมราชชนนี ชลบุรี, ออนไลน์)

รูปแบบวิจัยและพัฒนากิจการจัดการเรียนการสอน

กระบวนการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา เป็นกระบวนการนำระเบียบวิธีวิจัยไปใช้ พัฒนาสื่อ นวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนากิจการการเรียนการสอนให้มี ประสิทธิภาพ เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างวิธีการวิจัยกับวิธีการพัฒนา ดังนั้นกระบวนการวิจัย และพัฒนาจึงมีรูปแบบ (Models) ที่แตกต่างกัน รูปแบบการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษาที่มีการ นำไปใช้อย่างกว้างขวางรูปแบบหนึ่ง ได้แก่ รูปแบบเชิงระบบ (Systems Approach Model) ที่ ออกแบบโดย Walte Dick and Lou Carey (Gall, Borg and Gall, 1996 : 771-798) เป็น รูปแบบที่ใช้สำหรับวิจัย และพัฒนาโปรแกรมการเรียนการสอน ประกอบไปด้วย 10 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดเป้าหมายของการเรียนการสอน (Identify Instructional Goals) เป็นขั้นตอน ของการนิยามเป้าหมายของโปรแกรมการเรียนการสอน วิธีการที่จะช่วยให้นิยาม เป้าหมายของโปรแกรมการเรียนการสอนได้อย่างชัดเจนและเหมาะสม ทำได้โดยการประเมินความ ต้องการจำเป็น (Needs assessment) ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคในการ

จัดการเรียนการสอนที่แท้จริง รวมทั้งความต้องการของผู้เรียน ซึ่งจะ นำไปสู่การกำหนดเป้าหมายของโปรแกรมการเรียนการสอนที่ต้องการพัฒนาได้อย่างเหมาะสม

ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการวิเคราะห์การเรียนการสอน (Conduct Instructional Analysis) เป็นขั้นตอน ของการวิเคราะห์การเรียนการสอนอย่างถี่ถ้วน เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับทักษะขั้นตอน การปฏิบัติและภารกิจ การเรียนรู้ของผู้เรียนในระบบการจัดการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดพฤติกรรมก่อนเรียน และคุณลักษณะที่สำคัญ (Identify Entry Behaviors, Characteristics) เป็นขั้นตอนของการนำข้อมูลจากการวิเคราะห์การเรียนการสอนมา กำหนดเป็นพฤติกรรม ทักษะ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของการเรียน การสอน ขั้นตอนนี้มักจะดำเนินการไปพร้อม ๆ กับขั้นตอนที่ 2 เนื่องจากเกี่ยวข้องและต่อเนื่องกัน

ขั้นตอนที่ 4 เขียนจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (Write Performance Objectives) เป็น ขั้นตอนของ การแปลงเป้าหมายของการเรียนการสอน ภายใต้อข้อมูลจากการวิเคราะห์ระบบการ เรียนการสอนให้เป็นจุดประสงค์ เชิงพฤติกรรมที่ชัดเจน จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมจะเป็นตัวกำหนด วิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนระดับต่าง ๆ เป็นพื้นฐานในการวางแผนสร้าง แบบทดสอบ สร้างสื่อการเรียนการสอน และระบบการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 5 พัฒนาข้อทดสอบอิงเกณฑ์ (Develop Criterion-referenced Test Item) เป็นขั้นตอน ของการพัฒนาข้อทดสอบเพื่อใช้สำหรับวินิจฉัยเพื่อจัดกลุ่มผู้เรียน ใช้ตรวจสอบ ความก้าวหน้าของผู้เรียน และใช้สำหรับประเมินประสิทธิผลของโปรแกรมการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 6 พัฒนายุทธศาสตร์การเรียนการสอน (Develop Instructional Strategy) เป็นขั้นตอน ของการกำหนดยุทธศาสตร์หรือแนวทางการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนบรรลุ จุดประสงค์การเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 7 พัฒนาและเลือกสื่อการเรียนการสอน (Develop and Select Instructional Materials) เป็นขั้นตอน การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน ซึ่งอาจจะรวมถึงสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น แบบเรียน คู่มือการฝึกอบรม เทป บันทึกลำเสียง เทปบันทึกภาพ คู่มือครู แผนการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 8 ออกแบบและดำเนินการประเมินเพื่อปรับปรุง (Design and Conducts Formative Evaluation) เป็นขั้นตอนการประเมินระหว่างดำเนินการเรียนการสอนตลอดโปรแกรม เพื่อนำข้อมูลไปใช้ ตัดสินใจ ปรับปรุงการเรียนการสอนในขั้นที่ 9 การประเมินในขั้นนี้มักจะ ดำเนินการโดยเจ้าของโปรแกรมซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดกับ โปรแกรมที่สุด

ขั้นตอนที่ 9 ปรับปรุงการเรียนการสอน (Revise Instruction) เป็นขั้นตอนของการนำผล การประเมิน ระหว่างดำเนินการมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน โดยอาจพิจารณาปรับปรุงได้ตั้งแต่ ขั้นตอนที่ 1 ถึงขั้นตอนที่ 7 แล้วแต่ ผลการประเมินว่าจะต้องปรับปรุงในขั้นตอนใด อาจเป็นการ

ปรับปรุงเป้าหมายการเรียนการสอน การวิเคราะห์ การเรียนการสอน พฤติกรรมที่ต้องการ วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม แบบทดสอบ ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน และ สื่อการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 10 ออกแบบและดำเนินการประเมินสรุปผล (Design and Conduct Summative Evaluation) เป็นขั้นตอนการประเมินเมื่อจบการเรียนการสอนตามโปรแกรมแล้ว เพื่อตัดสินคุณค่าของโปรแกรม การเรียนการสอนโดยอาจเปรียบเทียบกับโปรแกรมอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกัน การประเมินเพื่อสรุปผลนี้ควรดำเนินการโดยผู้ประเมินที่ไม่ใช่เจ้าของโปรแกรมการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนสาระพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลกยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่างๆ ไว้ ดังนี้ 1) ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม 2) หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต 3) เศรษฐศาสตร์ 4) ประวัติศาสตร์ และ 5) ภูมิศาสตร์

ในสาระศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม มีแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนา

ตนเองอยู่เสมอรวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม การจัดการเรียนการสอนสาระพระพุทธศาสนาจึงถูกกำหนดไว้ในศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม ซึ่งมีความสำคัญยิ่งที่จะช่วยส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้น กับผู้เรียน ให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ แต่ในการจัดการเรียนการสอนสาระพระพุทธศาสนาในปัจจุบันพบว่านักเรียนส่วนใหญ่เล็งเห็นถึงความสำคัญของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม น้อยลง โดยส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับรายวิชา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ มากกว่า โดยเฉพาะรายวิชาพระพุทธศาสนา ยังมีความสนใจน้อยกว่าวิชาอื่น นอกจากนี้ การจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนา ยังมิได้มีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน หลักสูตรยังคงเป็นเรื่องของเนื้อหาสาระ ครูส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจในวิธีการสอน และการถ่ายทอดความรู้ค่อนข้างมาก ยังคงเน้นครูเป็นสำคัญและวิธีการสอนยังคงใช้รูปแบบท่องจำมากกว่าความเข้าใจ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554) โดยที่สำคัญในสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม นั้นได้กำหนดมาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธา ที่ถูกต้องยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และมาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

บทสรุป

รูปแบบวิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในสาระพระพุทธศาสนา ประกอบไปด้วย 10 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 กำหนดเป้าหมายของการเรียนการสอน ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการวิเคราะห์การเรียนการสอน ขั้นตอนที่ 3 กำหนดพฤติกรรมก่อนเรียน และคุณลักษณะที่สำคัญ ขั้นตอนที่ 4 เขียนจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ขั้นตอนที่ 5 พัฒนาข้อทดสอบอิงเกณฑ์ ขั้นตอนที่ 6 พัฒนายุทธศาสตร์การเรียนการสอน ขั้นตอนที่ 7 พัฒนาและเลือกสื่อการเรียนการสอน ขั้นตอนที่ 8 ออกแบบและดำเนินการประเมินเพื่อปรับปรุง ขั้นตอนที่ 9 ปรับปรุงการเรียนการสอนและ ขั้นตอนที่ 10 ออกแบบและดำเนินการประเมินสรุปผล ซึ่งผลการวิจัยไม่ว่าจะเป็นในรูปของ ข้อความรู้ใหม่ สิ่งประดิษฐ์ หรือนวัตกรรม การยืนยันทฤษฎีข้อความจริง แนวทาง การพัฒนา ปรับปรุงงานหรือการตอบปัญหาข้อสงสัยจะเป็นข้อมูลหรือความคิดที่ทรงคุณค่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้ที่เราต้องการพัฒนาและเป็นเครื่องมือที่ใช้แสวงหายุทธศาสตร์ที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนา ถ้าเป็นงานวิจัยในชั้นเรียน ผลการวิจัยก็จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในสาระพระพุทธศาสนาต่อผู้เรียน ดังนั้นการนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อพัฒนากลุ่มเป้าหมายให้บรรลุตามวัตถุประสงค์จึงเป็นสิ่งที่ผู้นิเทศจะต้องตระหนักถึงความสำคัญและดำเนินการอย่างจริงจังจึงให้เกิดผลในการปฏิบัติโดยเร็ว

สำหรับแนวทางการนำผลการวิจัยไปใช้ในที่นี้ขอมุ่งเน้นไปที่การวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งเป็นเป้าหมายร่วมกันทั้งผู้บริหารการศึกษา ผู้สอนและผู้นิเทศ ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนสาระพระพุทธศาสนาซึ่งมีหลากหลายแนวทาง ครูผู้สอนนำไปใช้ในการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นหรือใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลย้อนกลับในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาได้ใช้เป็นข้อมูลในการบริหารจัดการเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนให้เป็นอย่างราบรื่น และมีประสิทธิผลยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็น การสร้างองค์ความรู้ใหม่ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาการเรียนการสอนโดยนำไปใช้ แก้ปัญหาหรือนำไปใช้ประโยชน์เชิงวิชาการที่เป็นความรู้ใหม่ นำไปอ้างอิงหรือนำไปสอนนักเรียน เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- จรัส สุวรรณเวลา. *วิธีการในการแสวงหาความรู้*. <http://cai.md.chula.ac.th>
- วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชลบุรี. *R&D แนวทางการออกแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development)*. <http://164.115.41.60/knowledge/?p=377>
- ประสาธน์ เนืองเฉลิม. (2560). *ทักษะการเรียนรู้ของครูวิทยาศาสตร์ในศตวรรษที่ 21*. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 36(4): 109-119.
- สมทรง อิศกุล. (2537). *ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวิจัย*. นครราชสีมา: สมศักดิ์การพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555 - 2559)*.
- สุภัทรา อักษรนุเคราะห์. (2532). *การสอนทักษะทางภาษาและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Evertson, C. M., & Weinstein, C. S. (2006). *Handbook of Classroom Management: Research, Practice and Contemporary Issues*. Mahwah NJ.
- Gall, Borg, and Gall. *Educational Research An Introduction*. Sixth Edition. New York : Longman Publishers, 1996.

แนวทางการพัฒนางานวิจัยทางการเรียนการสอนภาษาไทย GUIDELINES FOR RESEARCH DEVELOPMENT IN TEACHING AND LEARNING IN THE THAI LANGUAGE

¹พระกิตติพล เชื่องาม, ²ณัฐกิตติ์ สิริวัฒนาทากุล และ ³กุลภัสสรณ์ สุโนนทอง

PhraKittipon Chueangam, Natthakit Siriwatthanathakun
and Gullapatsorn Sunonthong

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahamakut Buddhist University, Thailand

¹kittipon.ch@mbu.ac.th

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 31, 2023

บทคัดย่อ

การการเรียนการสอนภาษาไทยย่อมมีปัญหาหลายอย่างตามมา ทั้งนี้เพราะการสอนเป็น การพัฒนามนุษย์ซึ่งเป็นตัวแปรที่สามารถแปรเปลี่ยนไปได้ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นใน การเรียนการสอนนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการแก้ไข โดยการแก้ไขที่ถูกต้อง เป็นระบบ ตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ก็คือการนำวิจัยมาใช้ในการแก้ปัญหาอย่างไรก็ตามแม้ กระบวนการวิจัยจะสามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาได้แต่พบว่าครูส่วนใหญ่ขาดการวิเคราะห์ ปัญหาอย่างลึกซึ้งและชัดเจน มีแต่เพียงว่าผู้เรียนมีปัญหาแต่ขาดการวิเคราะห์สาเหตุ ปัจจัยหรือสิ่ง ที่ทำให้ปัญหานั้นเกิดขึ้น อีกทั้งยังขาดแนวทางในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียนจึงส่งผลให้ ปัญหาไม่ได้รับการแก้ไข ประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญในการนำวิจัยคือการออกแบบการวิจัย ซึ่ง นับเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง การออกแบบกระบวนการวิจัยทางการเรียนการสอน ภาษาไทยเสมือนแปลนพิมพ์เขียวในการสร้างบ้าน หากออกแบบไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นระบบก็จะทำ

¹ นักวิชาการศึกษา ศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

³ ข้าราชการครู สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ให้งานวิจัยนั้นไม่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้กระทบต่อการแก้ปัญหาผู้เรียน ดังนั้นบทความนี้จึงมุ่งเน้นให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหาการวิจัยและการออกแบบการวิจัยทางการเรียนการสอนภาษาไทย เพื่อให้ครูหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีองค์ความรู้ความเข้าใจ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป

คำสำคัญ: ปัญหาการวิจัย, การออกแบบการวิจัย, การเรียนการสอนภาษาไทย

Abstract

There are many problems in teaching and learning Thai language because teaching is a human development which is a variable that can be changed according to various factors. It must be solved by the correct systematic correction according to the scientific process is the use of research to solve the problem. However, even the research process can be used to solve the problem. But found that most teachers lacked a deep and clear analysis of the problem. But just that the students have problems. But there is a lack of analysis of the causes, factors or things that cause the problem to occur, and there is also a lack of guidelines for solving various problems for students, resulting in the problem not being solved. One issue that is important in conducting research is Research design, which is a very important step in designing the research process of teaching Thai language as a blueprint for building a house. If the design is incorrect or not systematic, the research will not be available. Efficiency affects student problem solving, therefore, this article focuses on knowledge of research problems and research design in Thai language teaching and learning so that teachers or those involved can have a better understanding. can be used for further teaching and learning development

Keyword: problems in Instruction, research design, Instruction of Thai language

บทนำ

การจัดการศึกษาที่จัดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ (5) ส่งเสริมสนับสนุนให้

ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ มาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา และหมวด 7 ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา มาตรา 52 ให้กระทรวงส่งเสริมให้มีระบบ กระบวนการผลิต การพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการทำกับและประสานให้สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์ รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อมและมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่และการพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

การวิจัยการเรียนการสอนภาษาไทยนั้นว่ามีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย เพราะครูทุกคนจะต้องพัฒนาการเรียนการสอนอยู่เป็นประจำ ซึ่งการเรียนการสอนนั้น บางครั้งอาจจะพบปัญหาหลาย ๆ ด้านทั้งด้านผู้เรียน ครูผู้สอน เทคนิควิธีการสอน สื่อและอุปกรณ์ การเรียนรู้ เป็นต้น ปัญหาดังกล่าวจึงต้องได้รับการแก้ไขให้ทันท่วงทีหรือเร่งด่วน เพราะเป็นปัญหา ซึ่งเป็นอุปสรรคในการเรียนของผู้เรียน การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้กระบวนการวิจัยมาช่วย อย่างไรก็ตามพบว่าครูส่วนใหญ่ยังขาดการวิเคราะห์สภาพปัญหาที่แท้จริงในการเรียนการสอนภาษาไทย ไม่เข้าใจสภาพปัญหาดีพอจึงไม่สามารถที่จะหาวิธีแก้ปัญหาได้ถูกต้อง นอกจากนี้เมื่อจะลงมือปฏิบัติดำเนินการวิจัย พบว่าครูภาษาไทยส่วนใหญ่ไม่เข้าใจกระบวนการออกแบบการวิจัย ทำให้ไม่สามารถดำเนินการวิจัยต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นในบทความนี้ ผู้เขียนจึงได้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางในการวิเคราะห์ปัญหา และการออกแบบการวิจัยทางการเรียนการสอนภาษาไทย เพื่อเป็นบันไดสู่การวิจัยเพื่อผู้เรียน อันจะส่งผลให้การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายหรือหลักสูตรที่กำหนดไว้ ซึ่งมีประเด็นดังนี้

ความหมายของปัญหาการวิจัยเพื่อการเรียนการสอนภาษาไทย

ปัญหาการเรียนรู้หรือปัญหาการเรียนการสอน คือ ประเด็นข้อสงสัยหรือคำถาม หรือปรากฏการณ์หรือสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนซึ่งส่งผลให้การเรียนรู้ไม่บรรลุเป้าหมายตามกำหนด (สุวิมล ว่องวาณิช, 2553 : 48) (มาเรียม นิลพันธุ์, 2555: 22) (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2559 : 61)

ปัญหาการวิจัยเพื่อการเรียนการสอนภาษาไทยจึงหมายถึง ปรากฏการณ์หรือสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนซึ่งส่งผลให้การเรียนรู้ด้านภาษาไทยไม่บรรลุเป้าหมายตามกำหนด ทั้งนี้สิ่งเหล่านั้นก่อให้เกิดความสงสัยหรือต้องการคำตอบเพื่อนำมาใช้ในการแก้ปัญหาต่อไป

ประเภทและลักษณะของปัญหาการเรียนการสอนภาษาไทย

ปัญหาด้านการเรียนการสอนภาษาไทยนั้น สามารถแบ่งออกได้หลายประเภทตามเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่ง ดังนี้ (ณัฐกิตติ์ สิริวัฒนาทากุล, 2561)

1. แบ่งตามลักษณะของปัญหา

1.1 ปัญหาเพื่อแก้ไขปรับปรุงปัญหาลักษณะนี้เกิดจากปัญหาการเรียนการสอนในปัจจุบัน โดยเกิดจากสภาพการเรียนการสอนที่เป็นจริงในปัจจุบัน ต่ำกว่าสภาพที่คาดหวังในปัจจุบัน เช่น นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1 มีความสามารถด้านการอ่านและเขียนภาษาไทยต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (โดยเกณฑ์ที่กำหนดนั้นตั้งเป้าไว้ร้อยละ 60 แต่จากการวัดและประเมินการอ่านและเขียนภาษาไทยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ได้คะแนนร้อยละ 50) ปัญหาเพื่อป้องกันปัญหา ลักษณะนี้เป็นปัญหาที่มีการเปรียบเทียบสภาพที่คาดหวังในปัจจุบันกับสภาพที่จะเป็นจริงในอนาคต โดยปัญหาดังกล่าวอาจจะยังไม่เกิดขึ้นในปัจจุบัน แต่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งนี้พิจารณาจากแนวโน้มในอดีตและปัจจุบัน เช่น ผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ลดลงเรื่อย ๆ ซึ่งคาดว่าในปีถัดไปหรือในอนาคตอาจจะลดลงหรือต่ำกว่าเกณฑ์ที่คาดหวังไว้

1.2 ปัญหาเพื่อพัฒนา ปัญหาในลักษณะนี้เป็นปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยเกิดจากความต้องการเพิ่มประสิทธิภาพของการเรียนการสอนภาษาไทยให้มีคุณภาพหรือประสิทธิภาพที่ดีขึ้นกว่าเดิมซึ่งเป็นการมุ่งให้สภาพการเรียนการสอนภาษาไทยในอนาคตสูงขึ้น เช่น ปัจจุบันนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ (ร้อยละ 50) แต่ครูผู้สอนและโรงเรียนต้องการจะพัฒนาผลการทดสอบดังกล่าวให้สูงขึ้นกว่าเดิมคือ ร้อยละ 60 ในอีก 2 ปีข้างหน้า

2. แบ่งตามลักษณะผลที่เกิดกับผู้เรียน

2.1 ปัญหาเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ปัญหาลักษณะนี้เป็นปัญหาที่เกี่ยวกับผลการเรียนรู้ ของผู้เรียนในด้านวิชาการ โดยจะประเมินจากรายวิชาต่างๆ ที่ผู้เรียนได้เรียน หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนกำหนดไว้ เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย ผลการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนผลการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ฯลฯ

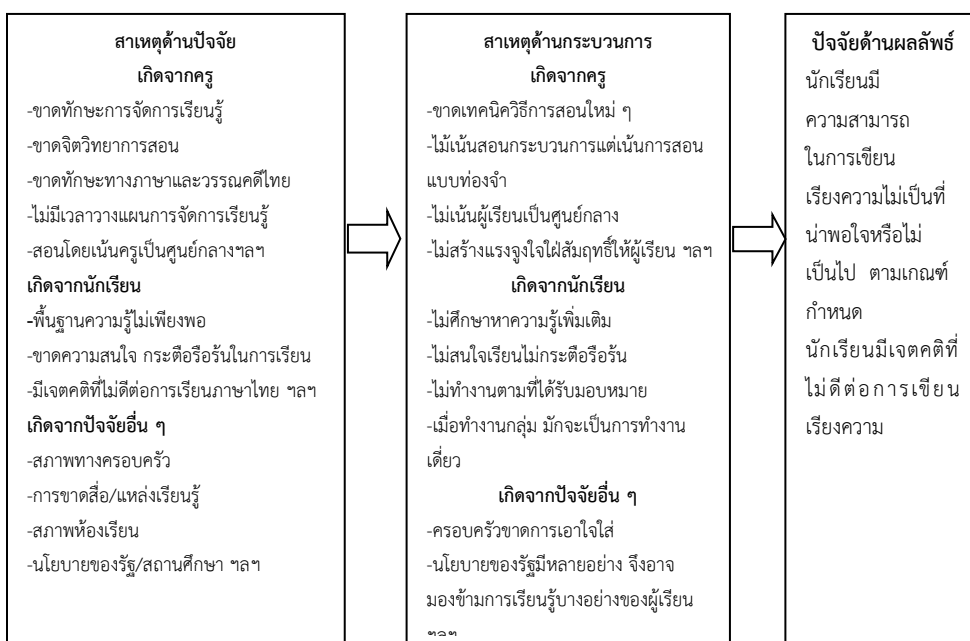
2.2 ปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ปัญหาลักษณะนี้เป็นปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรม ของผู้เรียนหรือคุณลักษณะของผู้เรียนที่แสดงออกมาซึ่งไม่เป็นไปตามที่ทางโรงเรียนกำหนดหรือคาดหวังไว้ ส่วนมากจะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เช่น ขาดระเบียบวินัย ไม่ใฝ่เรียนรู้ ไม่ตั้งใจเรียน ไม่มีจิตสาธารณะ ไม่มีความรับผิดชอบ ฯลฯ

วิธีการวิเคราะห์ปัญหาการเรียนการสอนภาษาไทย

การวิเคราะห์ปัญหาการเรียนการสอนภาษาไทย มีวิธีการวิเคราะห์เพื่อกำหนดปัญหาหรือสาเหตุ ดังต่อไปนี้

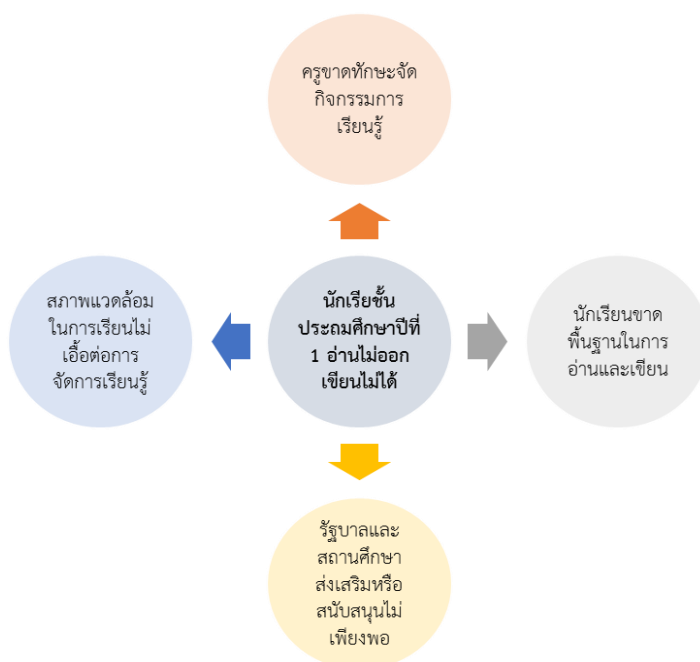
1. การวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาโดยใช้วิธีการเชิงระบบ

การวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาโดยใช้วิธีการเชิงระบบนั้น เป็นการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยวิธีการที่หลากหลายอาจจะเป็นการสังเกต ตรวจผลงาน ประเมินภาระงาน ทดสอบ ประเมินแบบฝึกหัด สัมภาษณ์ หรือซักถามผู้เรียน เมื่อทราบผลที่เกิดกับผู้เรียนว่ามีปัญหาด้านใดแล้ว ก็ย้อนกลับไปพิจารณาว่าเกิดจากอะไร อาจจะเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ผู้เรียน หรือสื่อและนวัตกรรมต่าง ๆ ที่นำมาสอน เช่น เมื่อตรวจผลงานการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนไม่สามารถเขียนสื่อความได้ รูปแบบการเขียนไม่มีความนำ หรือสรุปไม่เป็น นอกจากนี้ยังพบว่ามีนักเรียนสะกดคำผิด ลายมืออ่านยาก ซึ่งสาเหตุดังกล่าวอาจมาจากการที่ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการบรรยาย มากกว่าเน้นให้ลงมือทำหรือไม่มีแบบฝึกทักษะฝึกผู้เรียน เป็นต้น ดังแสดงให้เห็นในภาพที่ 1

2. การวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาโดยใช้แผนผังความคิด

การวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาโดยใช้แผนผังความคิด เป็นการวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาวิธีหนึ่งที่จะช่วยครูผู้สอนจัดระบบความคิด หรือจัดระบบความสำคัญ ของปัญหาได้เป็นอย่างดี ครูผู้สอนจะเห็นสภาพของปัญหาได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นว่าปัญหานั้นอยู่ในระดับใด มีความสำคัญมากน้อยเพียงใด เกี่ยวข้องกับใครบ้าง และประเด็นไหนที่ควรจะนำมาทำวิจัยหรือแก้ปัญหาย่างเร่งด่วน ดังตัวอย่างการวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้โดยใช้แผนผังความคิด ดังนี้

ภาพที่ 2 การวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้โดยใช้แผนผังความคิด

3. การวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาโดยใช้แผนผังก้างปลา

การวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาโดยใช้แผนผังก้างปลาหรือผังสาเหตุและผลเป็นแผนผังที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัญหากับสาเหตุทั้งหมดที่เป็นไปได้ที่อาจทำให้เกิดปัญหานั้น ผังก้างปลาสามารถวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาได้ชัดเจนในเชิงเหตุผลและวิเคราะห์หาสาเหตุย่อยได้ง่าย ในการวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาโดยใช้วิธีก้างปลานั้น ให้เขียนหัวปลาไว้ในทางขวามือและเขียนลูกศรชี้ให้ถูกทางอย่างชัดเจน

การวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาโดยใช้เทคนิคการตั้งคำถาม

การวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาโดยใช้เทคนิคการตั้งคำถาม เป็นการวิเคราะห์ปัญหาของผู้เรียนโดยใช้การตั้งคำถาม ซึ่งคำถามหลักที่ตั้งนั้นคือ อะไร ทำไม อย่างไร จากนั้นก็จะกำหนดเป็นคำถาม ของการวิจัยที่ครูสนใจที่จะหาคำตอบหรือกำหนดปัญหา ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาโดยใช้เทคนิคการตั้งคำถาม

ปัญหาการเรียนการสอน ภาษาไทย	คำถามการวิจัย (อะไร/ทำไม/อย่างไร)	ชื่อเรื่องวิจัย
1. ความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนไม่เป็นที่พอใจและต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด	1. ควรจะใช้ขั้นตอนกรรมการจัดการเรียนรู้ อย่างไรจึงทำให้นักเรียนมีความ ความสามารถด้านการอ่านอย่างมี วิจารณญาณเพิ่มขึ้น	1. การพัฒนาความสามารถด้าน การอ่านอย่างมีวิจารณญาณของ นักเรียนชั้น...โดยการจัดกิจกรรม การเรียนรู้แบบโครงงาน
2. ความสามารถด้านการเขียนสรุป ความของนักเรียนไม่เป็นที่พอใจ และต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ กำหนด	1. ควรจะใช้ขั้นตอนกรรมการจัดการเรียนรู้ อย่างไรจึงทำให้นักเรียน มีความสามารถ ด้านการเขียนสรุปความ	1. การพัฒนาความสามารถด้าน การเขียนสรุปความของนักเรียน ชั้น...โดยการจัด กิจ กรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค แผนผังภาพความคิด
3. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนวรรณคดี เรื่อง พระอภัยมณี ไม่เป็นที่พอใจและต่ำกว่าเกณฑ์ มาตรฐานที่กำหนด	1. ควรจะใช้ขั้นตอนกรรมการจัดการเรียนรู้ อย่างไรจึงทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนวรรณคดี เรื่อง พระอภัยมณี สูงขึ้น 2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี เรื่อง พระอภัยมณี หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน หรือไม่	1. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนวรรณคดี เรื่อง พระอภัยมณี ของนักเรียนชั้น..... โดยใช้เทคนิคหมวกหกใบ
4. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนเรื่อง การสร้างคำ ไม่เป็นที่ พอใจและต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ กำหนด	1. ควรจะใช้ขั้นตอนกรรมการจัดการเรียนรู้ อย่างไรจึงทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนเรื่อง การสร้างคำ สูงขึ้น 2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง การสร้าง คำ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนหรือไม่	4. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนเรื่อง การสร้างคำ ของนักเรียนชั้น..... โดยใช้แบบ ฝึกเสริมทักษะร่วมกับการเรียนรู้ แบบร่วมมือกัน
5. นักเรียนขาดทักษะการฟังและ การดูอย่างมีวิจารณญาณ	1. ควรจะใช้ขั้นตอนกรรมการจัดการเรียนรู้ อย่างไรจึงทำให้นักเรียน มีทักษะการฟัง และการดูอย่างมีวิจารณญาณสูงขึ้น	1. การพัฒนาทักษะการฟังและดู อย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน ชั้น...โดยใช้หลักอริยสัจสี่

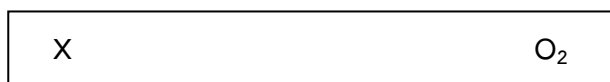
จากตารางที่ 1 ข้างต้น จะเห็นได้ว่าการวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาโดยใช้เทคนิคการตั้งคำถามนั้น เป็นเทคนิคหนึ่งที่ครูภาษาไทยต้องฝึกทำ เพราะหากได้ข้อคำถามแล้วก็จะส่งผลไปยังชื่อเรื่องวิจัย ตลอดจนเข้าใจปัญหาการวิจัยอย่างแท้จริง

การออกแบบการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทย

การออกแบบการวิจัยถือเป็นปัญหาสำคัญของการทำวิจัย ครูส่วนใหญ่มักจะมองว่าขอให้ได้หัวข้อแล้วจะทำวิจัยได้ง่ายขึ้น แท้จริงแล้วหากครุขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการออกแบบการวิจัยก็จะส่งผลให้ผู้วิจัยหลงทิศทาง อันจะนำไปสู่การทำวิจัยที่ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งนี้ผู้เขียนจะเสนอการออกแบบการวิจัยสำหรับครูภาษาไทยที่จะต้องนำองค์ความรู้ไปใช้พัฒนาผู้เรียนในห้องเรียน ดังนี้ (ณัฐกิตติ์ สิริวัฒนาทากุล ,2561)

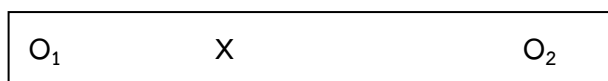
1. การออกแบบการวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้น (Pre-experimental design)

1.1 แบบทดลองกลุ่มเดียวและวัดผลเฉพาะหลังการทดลอง (One-Group Posttest-only-Study)

เป็นแบบแผนที่มีกลุ่มทดลอง (X) หนึ่งกลุ่มและวัดผลที่เกิดขึ้นหลังการทดลอง (O₂) เพียงครั้งเดียว โดยเป็นการศึกษาว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรขึ้นกับตัวแปรตาม แบบแผนการวิจัยลักษณะนี้ เป็นแบบที่ไม่มีความซับซ้อน เป็นการออกแบบเพื่อนำไปศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) ส่วนข้อบกพร่องของแบบแผนนี้คือไม่มีกลุ่มควบคุมและไม่มีการทดสอบก่อนการทดลอง อาจจะทำให้คาดเดาได้ยากกว่าผลที่เกิดจากตัวแปรตามเกิดจากอิทธิพลจากสิ่งใด ตัวอย่างงานวิจัยที่ใช้แบบแผนนี้คือ การวิจัยโดยทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็น 3/1 จากนั้นนำนวัตกรรม/รูปแบบการสอนมาใช้พัฒนานักเรียนกลุ่มนี้ ซึ่งจะไม่มีการทดสอบก่อนเรียน แต่จะเป็นการทดลองแล้วทดสอบหลังเรียนเพียงอย่างเดียว เป็นต้น

1.2 แบบกลุ่มทดลองกลุ่มเดียว วัดผลก่อนและหลังการทดลอง (One-Group pretest-posttest design)

รูปแบบการทดลองแบบนี้ เป็นการทดลองกับกลุ่มเป้าหมายหนึ่งกลุ่ม โดยมีการวัดผลก่อนการทดลอง (O₁) จากนั้นใช้นวัตกรรมมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แล้วมีการวัดผลหลังเรียนอีกครั้งหนึ่ง (O₂) ทั้งนี้รูปแบบการทดลองนี้มีลักษณะง่ายคือไม่ต้องมีกลุ่มควบคุม จึงไม่ต้องการเปรียบเทียบ เหมาะกับการทดลองที่เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) อย่างไรก็ตามยังมี

จุดบกพร่องคืออาจไม่มีความตรงภายในและความตรงภายนอก เพราะไม่มีกลุ่มเปรียบเทียบและไม่มีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ตัวอย่างงานวิจัยภาษาไทยในแบบนี้คือ ต้องการทดลองกับนักเรียนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 ก่อนทดลองนวัตกรรม/รูปแบบการสอน มีการทดสอบก่อนเรียน หลังจากนั้นก็ทดลองนวัตกรรม/รูปแบบการสอน และทดสอบหลังการทดลองอีกครั้งหนึ่ง

1.3 แบบกลุ่มทดลองกลุ่มเดียว วัดผลหลายครั้งก่อนและหลังการทดลอง (Single Group pretest-posttest time series design)

O ₁₁	O ₁₂	O ₁₃		X		O ₁₇	O ₁₈	O ₁₉

รูปแบบการทดลองนี้ เป็นการทดลองกับกลุ่มเป้าหมายหนึ่งกลุ่ม แต่มีการวัดผลซ้ำหลายครั้งตามช่วงเวลาที่กำหนดทั้งการทดลองและหลังการทดลอง รูปแบบการทดลองนี้มีความน่าเชื่อถือเพิ่มมากขึ้นเพราะได้มีการวัดผลก่อนและหลังทดลองเพื่อเปรียบเทียบกัน ถ้าผลปรากฏออกมาว่าหลังทดลองสูงกว่าทดลอง นั้นย่อมหมายถึงว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นมาจากนวัตกรรมที่นำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2. การออกแบบการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental design)

การออกแบบการวิจัยกึ่งทดลอง เป็นการออกแบบที่มีทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แต่ไม่มีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง โดยมีรูปแบบการทดลองดังนี้

2.1 แบบกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่ไม่เท่าเทียมกัน วัดผลหลังการทดลอง (non-equivalent control group –posttest only design)

(experimental)	X	O ₂
(Control)	-	O ₂

รูปแบบการทดลองนี้ เป็นการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง (experimental) และกลุ่มควบคุม (Control) แต่ไม่มีการสุ่ม ซึ่งทำให้ลักษณะของกลุ่มทั้งสองไม่มีลักษณะที่เท่าเทียมกัน มีการวัดผลเฉพาะหลังการทดลองทั้งสองกลุ่ม โดยกลุ่มตัวอย่างจะทดลองด้วยนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ ส่วนกลุ่มควบคุมจะเป็นลักษณะทดลองด้วยวิธีปกติ

2.2 แบบกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่ไม่เท่าเทียมกัน วัดผลก่อนและหลังการทดลอง (non-equivalent control group pretest-posttest only design)

(experimental)	O ₁	X	O ₂
(Control)	O ₁	-	O ₂

รูปแบบการทดลองนี้เป็นการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง (experimental) และกลุ่มควบคุม (Control) แต่ไม่มีการสุ่ม ซึ่งทำให้ลักษณะของกลุ่มทั้งสองไม่มีลักษณะที่เท่าเทียมกัน จึงมีการวัดผลก่อนการทดลอง (O₁) ทั้งสองกลุ่ม เพื่อใช้ตรวจสอบความเท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังจากทดลองนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ (X) ให้กลุ่มทดลองแล้ว จึงมีการวัดผลหลังการทดลอง (O₂) ทั้งสองกลุ่ม การออกแบบการวิจัยในรูปแบบนี้ถ้ามีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่ดีทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผลการทดลองก็จะใกล้เคียงกับการทดลองที่แท้จริง

3. การออกแบบการวิจัยเชิงทดลองที่แท้จริง (True-experimental design)

การออกแบบการวิจัยเชิงทดลองที่แท้จริง เป็นการออกแบบการวิจัยโดยมีทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ซึ่งทั้งสองกลุ่มนี้มีการสุ่ม โดยรูปแบบการวิจัยเชิงทดลองที่แท้จริงมีดังนี้

3.1 แบบมีกลุ่มควบคุม วัดผลเฉพาะหลังการทดลอง (Posttest-only control group design)

R (experimental)	X	O ₂
R (Control)	-	O ₂

รูปแบบการทดลองนี้ประกอบด้วยกลุ่มทดลอง (experimental) และกลุ่มควบคุม (Control) โดยทั้งสองกลุ่มได้มาจากการสุ่ม (R) กลุ่มทั้งสองนี้จะมีลักษณะความเท่าเทียมกัน รูปแบบการทดลองนี้ไม่มีการวัดผลก่อนการทดลอง มีเฉพาะวัดผลหลังทดลองเท่านั้น (O₂) การทดลองแบบนี้สะดวกโดยไม่ต้องมีการวัดผลก่อนการทดลอง แต่ทั้งนี้วิธีการออกแบบการวิจัยแบบนี้ อาจมีตัวแปรแทรกซ้อนได้ทำให้ผลการทดลองอาจจะขาดความน่าเชื่อถือ เช่น การที่ระหว่างการทดลองผู้เรียนอาจไปเรียนพิเศษเพิ่มเติม ฯลฯ

3.2 แบบมีกลุ่มควบคุมวัดผลก่อนและหลังการทดลอง (Pretest-Posttest-only control group design)

R (experimental)	O ₁	X	O ₂
R (Control)	O ₁	-	O ₂

รูปแบบการทดลองนี้ประกอบด้วยกลุ่มทดลอง (experimental) และกลุ่มควบคุม (Control) โดยทั้งสองกลุ่มได้มาจากการสุ่ม (R) กลุ่มทั้งสองนี้จะมีลักษณะความเท่าเทียมกัน รูปแบบการทดลองนี้มีการวัดผลก่อนการทดลอง (O₁) และหลังการทดลอง (O₂) รูปแบบการทดลองนี้ทำให้สามารถควบคุมและตรวจสอบปัจจัยต่าง ๆ ที่จะมามีอิทธิพลต่อความตรงภายในได้มาก ผลออกมาจึงน่าเชื่อถือได้มาก ทั้งนี้อาจจะมีข้อบกพร่องอยู่บ้างคือไม่สามารถควบคุมปัจจัยภายนอกของการทดลองได้

บทสรุป

ปัญหาการวิจัยเพื่อการเรียนการสอนภาษาไทยจึงหมายถึง ปรากฏการณ์หรือสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนซึ่งส่งผลให้การเรียนรู้ด้านภาษาไทยไม่บรรลุเป้าหมายตามกำหนด ทั้งนี้สิ่งเหล่านั้นก่อให้เกิดความสงสัยหรือต้องการคำตอบเพื่อนำมาใช้ในการแก้ปัญหาต่อไป ปัญหาด้านการเรียนการสอนภาษาไทยนั้น สามารถแบ่งออกได้หลายประเภทตามเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่ง 1) แบ่งตามลักษณะของปัญหา 2) แบ่งตามลักษณะผลที่เกิดกับผู้เรียน

การวิเคราะห์ปัญหาการเรียนการสอนภาษาไทย มีวิธีการวิเคราะห์เพื่อกำหนดปัญหาหรือสาเหตุ ดังต่อไปนี้ 1) การวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาโดยใช้วิธีการเชิงระบบ 2) การวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาโดยใช้แผนผังความคิด 3) การวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาโดยใช้แผนผังก้างปลา 4) การวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาโดยใช้เทคนิคการตั้งคำถาม

การออกแบบการวิจัยถือเป็นปัญหาสำคัญของการทำวิจัย ครูส่วนใหญ่มักจะมองว่าขอให้ได้หัวข้อแล้วจะทำวิจัยได้ง่ายขึ้น แท้จริงแล้วหากครูขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการออกแบบการวิจัยก็จะส่งผลให้ผู้วิจัยหลงทิศทาง อันจะนำไปสู่การทำวิจัยที่ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร การออกแบบการวิจัยสำหรับครูภาษาไทยมี 1.การออกแบบการวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้น (Pre-experimental design) 1.1 แบบทดลองกลุ่มเดียวและวัดผลเฉพาะหลังการทดลอง (One-Group Posttest-only-Study) 1.2 แบบกลุ่มทดลองกลุ่มเดียว วัดผลก่อนและหลังการทดลอง (One-Group pretest-posttest design) 1.3 แบบกลุ่มทดลองกลุ่มเดียว วัดผลหลายครั้งก่อนและหลังการทดลอง (Single Group pretest-posttest time series design) 2.การออกแบบการวิจัยกึ่ง

ทดลอง (Quasi-experimental design) 2.1 แบบกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่ไม่เท่าเทียมกัน
 วัดผลหลังการทดลอง (non-equivalent control group –posttest only design) 2.2 แบบกลุ่ม
 ทดลองและกลุ่มควบคุมที่ไม่เท่าเทียมกัน วัดผลก่อนและหลังการทดลอง (non-equivalent
 control group pretest-posttest only design) 3.การออกแบบการวิจัยเชิงทดลองที่แท้จริง
 (True-experimental design) 3.1 แบบมีกลุ่มควบคุม วัดผลเฉพาะหลังการทดลอง (Posttest-
 only control group design) 3.2 แบบมีกลุ่มควบคุมวัดผลก่อนและหลังการทดลอง (Pretest-
 Posttest-only control group design)

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐกิตติ์ สิริวัฒนาทากุล. (2561). *การวิจัยเพื่อการเรียนการสอนภาษาไทย*. นครปฐม:
 บрінสวयरพิมพ์.
- พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2559). *เทคนิคการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มาเรียม นิลพันธุ์. (2555). *วิธีวิจัยทางการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 7. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
 ศิลปากร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). *คู่มือการประเมินสมรรถนะครู*. สืบค้นเมื่อ
 27 เมษายน 2564 จาก <https://bit.ly/2WkiUsE>
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2553). *การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน*. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพมหานคร : โรง
 พิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

หลักเมตตาธรรมเพื่อการพัฒนามนุษย์ท่ามกลางสถานการณ์ โรคระบาดโควิด-19

METTA PRINCIPLE FOR HUMAN DEVELOPMENT AMID THE COVID-19 EPIDEMIC SITUATION

¹พระครูสิริปริยัติโกศล กิตติวิโส (กุมพล), ²พระมหาสุพร รกขิตธมโม
และ ³เบญจมาศ สุวรรณวงศ์

¹Phrakhrusiripariyattikosol Kittivamso (Kumpol), ²Phamaha Suporn
Rakkhitadhammo and ³Benjamas Suwannawong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹6306105001@mcu.ac.th

Received :January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 31, 2023

บทคัดย่อ

เมตตาธรรมเป็นหลักธรรมที่ช่วยพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกด้วยความรักในสัตว์
ทั้งหลาย ด้วยจิตเสมอกันในสัตว์ทุกหมู่เหล่าในที่ทั้งปวง ในท่ามกลางสถานการณ์โรคระบาดหลักธรรมจึง
เป็นสิ่งสำคัญที่พระพุทธเจ้าทรงอบรมสั่งสอนให้มนุษย์โลกทุกคนได้ประพฤติปฏิบัติให้เกิดมีขึ้นในจิตใจ
สภาวะโรคระบาดหนักย่อมส่งผลให้เป็นแรงกดดันเกิดความเครียด กังวลและระแวงกลัว ทำให้บางคน
ต้องเผชิญกับความรู้สึกลดต่ำ ท้อแท้ สิ้นหวัง ที่ต้องการคนดูแลให้กำลังใจที่มีความสำคัญแก่คนกำลังเจอ
วิกฤติโรคระบาดครั้งนี้ ในการหาทางออกให้ชีวิตด้วย สติปัญญา ที่จะเสริมสร้างแรงใจให้ความเชื่อมั่น
ปฏิบัติตนตามหลักเบญจธรรม เป็นธรรมที่มีความงามเป็นข้อปฏิบัติพิเศษที่ยิ่งขึ้นไปกว่าศีล ซึ่งเป็นสภาวะ
ของผู้ทรงไว้แห่งความดีหรือเป็นผู้รักษาความดีไว้ด้วยการประกอบคุณงามความดี ข้อควรปฏิบัติ 5
ประการ ซึ่งจะทำให้มนุษย์เป็นคนดี มีเมตตาธรรม คุณธรรม มีกาย วาจา ใจ ที่สะอาดงดงาม ได้แก่ (1)

¹ นิสิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา

³ อาจารย์ ดร. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา

เมตตา (2) สัมมาอาชีวะ (3) กามสังวร (4) สัจจะ และ (5) สติสัมปชัญญะ ผู้ที่ได้รับผลจากการกระทำนั้นจะมีความสุขจะเห็นได้ว่า ธรรมที่มี ความงาม เป็นข้อปฏิบัติพิเศษที่ยิ่งขึ้นไปกว่าศีล ซึ่งจะทำให้มนุษย์เป็นคนดี มีเมตตาธรรม คุณธรรม มีกาย วาจา ใจ ที่สะอาดงดงามแบ่งออกเป็นประเภทของเบญจธรรม 5 ประเภท คือ ความเมตตา กรุณา, การเลี้ยงชีพโดยชอบ, ความสรวมในกาม, พูดความจริง และความระลึกถึงตัว อยู่เสมอ กล่าวคือ เบญจธรรมคือข้อควรนำไปปฏิบัติ เพื่อให้เป็นคนดีสืบต่อไป

คำสำคัญ : หลักเมตตาธรรม, พัฒนาพฤติกรรม, มนุษย์, โรคระบาด

Abstract

Metta Principle is the dharma principle that develop human behavior that is expressed with love and equally mind in all beings and everywhere. In the midst of the epidemic situation, the dharma principles that the Buddha taught to all human beings provide as the guidelines for conduct is important. In a severe epidemic, inevitably results in stress, anxiety, worry and suspicion. There causing some people to face depression, discouragement, despair, need someone to take care of, need encouragement which is important for people who are facing this epidemic crisis. Wisely find a way out of life to instill motivation, encouraging the confidence, and follow the five ennobling virtues. The five ennobling virtues is a virtue that is more special and higher than the precepts. It is the condition of the one who keeps good things, or who maintain good deeds by their deeds. The 5 practices that will make a man a good person, be kind, being a man of good deeds, good speech and good mind namely; (1) Kindness (2) Samma Aachiva; Right Living (3) Kamasangvara; sexual restraint (4) Satja; Truth and (5) Consciousness those who follow it will be happy. There is a virtue that is more special and higher than the precepts which make the man to be good people, benevolent, virtuous by their good deeds, good speech, and good mind. Divided into The five ennobling virtues: benevolence, right living, sensual composure, say the truth and keep consciousness. In other words, the five ennobling virtues is the principles that should be practiced in order to be a good person.

Keywords : Metta Principle, Human Development, COVID-19 epidemic

บทนำ

โลกทุกวันนี้มีคนอาศัยอยู่มาก มีหลายเชื้อชาติหลายศาสนาแตกต่างกันไปซึ่งทุกคนล้วนมีความคิดความเห็นที่ตรงกันบ้าง ไม่ตรงกันบ้าง หลาย ๆ ปัญหาในโลกใบนี้เกิดจากการที่คนเรานั้นขาดเมตตาธรรมต่อกัน เมื่อคนเราขาดเมตตาธรรมแล้วก็ทำให้เป็นคนไม่มีศีล มีความเห็นแก่ตัว เอาใจเอาเปรียบ เป็นต้น เป็นผลที่ส่งให้เกิดปัญหาด้านต่างๆ ก่อให้เกิดความไม่สงบขึ้นในสังคมโลกเป็นต้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำเอาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องโดยตรงของศาสนา เพื่อเอามาใช้แก้ไขปัญหเหล่านี้ เพราะว่าศาสนานั้นมีอิทธิพลมากที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประจำวันของคนเรา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันคำสอนต่างๆ ก็มีมาก แต่คำสอนที่จะก่อให้เกิดความสงบสุขนั้น คือ หลักเมตตาธรรมหรือหลักแห่งความรักเท่านั้นที่สามารถจะทำให้สังคมโลกมีความสงบได้ถาวร ดังพุทธสุภาษิตที่กล่าวไว้ว่า โลกปตมมิกา เมตตา เมตตาเป็นเครื่องค้ำจุนโลก (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, (2535: 56) ถ้าการกระทำของคนเรานั้นประกอบด้วยเมตตา ทางกาย วาจา และใจ ดังพระโอวาทปาติโมกข์อันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาและถือว่าเป็นหัวใจหลักของการมีเมตตาธรรมในจิตใจของพุทธศาสนิกชน ดังปรากฏว่า “สพฺพปาปสฺส อภินิเวชํ กุสลสฺสุ ปสมฺมทา สจฺจิตฺตปริโยทปนํ เอตํ พุทธานํ สาสนํ” แปลว่า การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว นี่คือการสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย” (ที.ม. (ไทย) 10/90/50) เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงอบรมสั่งสอนให้มนุษย์โลกทุกคนได้ประพฤติปฏิบัติให้เกิดมีขึ้นในจิตใจให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข สามารถใช้เป็นตัวแบบแผนในการดำเนินชีวิต เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันนี้ เช่นปัญหาด้านการเมืองปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาด้านการปกครอง และปัญหาด้านเด็กเยาวชน เป็นต้นเกิดจากฝีมือของมนุษย์ที่เห็นแก่ตัว หวังเพื่อประโยชน์ส่วนตนทั้งสิ้นโดยไม่มองถึงความเดือดร้อนของคนอื่นเห็นความเดือดร้อนของคนอื่นเป็นเรื่องไกลตัว

ดังนั้น หลักเมตตาเป็นธรรมสำคัญที่จะช่วยให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันโดยไม่เบียดเบียน พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ดังมีพุทธวจนะว่า “ผู้ใดเจริญเมตตาจิตแม้ชั่วเวลาอันน้อยนิดเดียว จัดเป็นผู้อยู่ไม่ห่างจากฌานชื่อว่าทำตามคำสอนและปฏิบัติตามโอวาทของพระศาสดา” (อง.เอก. (ไทย) 20/53/10) ด้วยความสำคัญของเมตตาธรรมนี้ พระพุทธองค์จึงทรงส่งเสริมให้มีการเจริญเมตตา ทรงตรัสว่าบุคคลเจริญเมตตา จักโดยที่สุดแม้เพียงเวลาสุดดมของหอม มีผลมากกว่าการที่บุคคลมีความเลื่อมใสสมาทานสิกขาบท มีปาณาติบาต เป็นต้น

เมตตาธรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

ในพระวินัยปิฎก เล่มที่ 7 กล่าวถึงเรื่องเมตตาไว้ในหมวดขุททกวัตถุ ตอนหนึ่งว่า ด้วยวิธีแผ่เมตตาแก่สรรพสัตว์ว่า “เราขอมีเมตตาต่อตระกูลพญาทั้ง 4 เราขอมีเมตตาต่อเหล่าสัตว์ไม่มีเท้า มีเท้าสอง มีเท้าสี่และหลายเท้าทั้งหลาย” (วิ.จู. (ไทย) 7/251/15) และอีกตอนหนึ่งว่า “ขอสรรพสัตว์ที่มีลม

หายใจขอสรรพสัตว์ที่ยังมีชีวิตทั้งมวล จงประสบกับความเจริญ ความเลวร้ายอย่าได้มาแผ้วพานสัตว์ใดๆ เลย” เป็นวิธีแผ่ความรักแก่สัตว์ทั้งปวง นอกจากนั้นมีเนื้อความประกอบด้วยการประพจน์เมตตาทางกาย วาจา และใจ เรียกว่า “ศีลหรือข้อวัตรปฏิบัติ” ดังปรากฏว่า “ภิกษุผู้จงใจพรากรากายมนุษย์เสียจากชีวิต ย่อมไม่เป็นสมณะไม่เป็นเชื้อสายศากยบุตร” (วิ.ม. (ไทย) 1/172/142) กล่าวได้ว่า เมตตาธรรมในพระวินัยปิฎกนั้นมีความหมายออกมาเป็นรูปธรรม 2 ประการ คือ

1. การแผ่ความรักต่อสัตว์ทั้งหลาย
2. การเจริญเมตตาโดยการรักษาศีลหรือข้อวัตรปฏิบัติทั้งหมด

ในหมวด เมตตาภาวนาสูตร ว่าด้วยการเจริญเมตตาตอนหนึ่งความว่า “ผู้มีเมตตาในสัตว์ทุกหมู่เหล่า จะไม่ฆ่าเอง ไม่ใช้ให้ผู้อื่นฆ่า ไม่ชนะเอง ไม่ใช้ให้ผู้อื่นชนะ ไม่มีเวรกับใครๆ” (ขุ.ขุ. (ไทย) 25/27/374) ในพระสูตรตันตปิฎก เล่มที่ 31 กล่าวเรื่องเมตตาไว้ในหมวดเมตตากถาว่าด้วยเมตตาตอนหนึ่งว่า “ผู้เจริญเมตตาแผ่ความรักไปสู่สัตว์ทั้งปวงด้วยอาการ 8 อย่างนี้ คือ 1) ด้วยเว้นความบีบคั้น ไม่บีบคั้นสัตว์ทั้งปวง 2) ด้วยเว้นการฆ่า ไม่ฆ่าสัตว์ทั้งปวง 3) ด้วยเว้นการทำให้เดือดร้อน ไม่ทำสัตว์ทั้งปวงให้เดือดร้อน 4) ด้วยเว้นความย่ำยี ไม่ย่ำยีสัตว์ทั้งปวง 5) ด้วยเว้นการเบียดเบียน ไม่เบียดเบียนสัตว์ทั้งปวง 6) ขอสัตว์ทั้งปวงจงเป็นผู้ไม่มีเวร อย่าได้มีเวรกัน 7) จงเป็นผู้มีสุข อย่ามีทุกข์ 8) จงมีตนเป็นสุข อย่ามีตนเป็นทุกข์เพราะเหตุนี้” จึงชื่อว่าเมตตา (ขุ.ป. (ไทย) 31/23/463) กล่าวได้ว่า เมตตาธรรมในพระสูตรตันตปิฎก หมายถึง ความรักในสัตว์ทั้งปวง มี 2 ประการ คือ 1. การแผ่ความรักในสัตว์ทั้งหลายมีการอธิฐานให้มีความสุข 2. การเจริญความรักในสัตว์ทั้งหลายมีการเว้นจากการไม่ทำให้สัตว์ทั้งหลายเดือดร้อน

หลักเมตตาธรรม เป็นการแผ่ความรักและการเจริญความรักในสัตว์หลายทั้งปวง ด้วยจิตเสมอกันในสัตว์ทั้งหลายในทั้งปวง เป็นความรักที่เกิดจากจิตที่ปราศจากกิเลสก่อรูปเป็นรูปธรรมที่มุ่งหวังให้สรรพสัตว์ทั้งหลายมีความรัก ความปรารถนาดีต่อกัน แสดงว่า เมตตาในพระพุทธศาสนานั้นเปรียบเสมือนน้ำบริสุทธิ์สำหรับชำระสิ่งสกปรก คือ ความโลภ ความหลง ความโกรธ เปรียบเสมือนน้ำที่ไหลไปตามแม่น้ำลำคลองชำระสิ่งสกปรกทุกอย่างที่ไหลผ่านโดยไม่เลือก คือ ไม่เลือกว่าคนรวย คนจน เปรียบเสมือนสายฝนที่ตกโปรยปราย ทำให้พื้นแผ่นดินเย็นชุ่มฉ่ำดับความร้อนโดยไม่เลือกสถานที่ คือ ไม่เลือกว่าอยู่ใกล้หรือไกล เปรียบเสมือน พระจันทร์ พระอาทิตย์ ที่ส่องแสงสว่างไปทั่วไม่มีเลือกขอบเขต เป็นต้น เพราะ “เมตตาเป็นเครื่องค้ำจุนโลก” (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, (2535: 56) ฉะนั้น เมตตาในพระพุทธศาสนาไม่มีขอบเขต แผ่ไปในเบื้องบน ท่วมกลาง และเบื้องต่ำ ฉะนั้น

ความสำคัญของเมตตาธรรม

ความมีเมตตาเป็นธรรมอันเป็นสากลที่ผู้คนกล่าวถึงเสมอ ๆ แต่การมีเมตตาที่เกิดขึ้นไม่ง่าย การเบียดเบียนกันและกันทั้งบุคคลต่อบุคคลและสังคมต่อสังคมหรือประเทศต่อประเทศจึงมีอยู่เนือง ๆ จุดอ่อนของมนุษย์ปุถุชนคือ การมีสักกายทิฐิ หรือ ความเห็นผิดในความมีตัวตนของตนรวมทั้งการมีกิเลสอันได้แก่ ราคะ โทสะ โมหะที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด และสังคมมากขึ้นในการดำเนินชีวิต ทำให้มนุษย์ส่วนใหญ่

เห็นแก่ตัว การเบียดเบียนกันจึงเกิดขึ้นพระพุทธเจ้าทรงเห็นจุดอ่อนดังกล่าวของมนุษย์ปุถุชน จึงมีพุทธวจนะหลายครั้งเกี่ยวกับความสำคัญของเมตตาและส่งเสริมให้บุคคลเจริญเมตตาไว้ประจำจิต พระพุทธองค์ทรงบำเพ็ญเมตตาบารมีเป็นหนึ่งในทศบารมี (พระมหาบุญเรือน ปณโกโร (พิลาพันธ์), (2542: บทคัดย่อ) ในทศชาติเมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพระสุวรมณสาม ได้เจริญเมตตาบารมีจนเป็นที่รักของเหล่าเทวดาและสรรพสัตว์ทั้งปวงในป่าหิมพานต์ ต่อมาถูกพระเจ้าปิลักขราชยิงด้วยลูกศรอาบยาพิษ ก็ไม่โกรธ ยังคงมีเมตตาว่าจิรกรรมต่อพระราชชา (พระมหาอุเทน ปัญญาปริทัตต์, สุวรมณสามยอดกตัญญู, (2554: 49-70) พระพุทธองค์ทรงรับรองความสำคัญของเมตตาว่าการเจริญเมตตาให้เกิดขึ้นในจิตแม้เพียงระยะเวลานั้น ๆ ก็ได้บุญกุศลมากกว่าการรักษาศีลและการให้ทานแม้จะให้ด้วยวัตถุสิ่งของจำนวนมาก ดังพุทธวจนะว่า “การที่บุคคลเจริญเมตตาจิตอย่างน้อยชั่วสุดคมกลืนหอม มีผลมากกว่าการที่บุคคลมีจิตเสื่อมใสสมาทานสักขาบท คือ การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เป็นต้น (อง.นวก.(ไทย) 23/20/473) นอกจากนี้ยังตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย บุคคลใดพึงให้ทานประมาณ 100 หม้อใหญ่ในเวลาเช้า บุคคลใดพึงให้ทานประมาณ 100 หม้อใหญ่ในเวลาเที่ยง บุคคลใดพึงให้ทานประมาณ 100 หม้อใหญ่ในเวลาเย็น บุคคลใดพึงเจริญเมตตาเข้าอย่างน้อยเพียงขณะการหยदनํมโค บุคคลใดพึงเจริญเมตตาในเวลาเที่ยงอย่างน้อยเพียงขณะเพียงหยदनํมโค หรือบุคคลใดพึงเจริญจิตในเวลาเย็นเพียงขณะหยदनํมโค การเจริญเมตตาจิตนี้มีผลมากกว่าทานที่บุคคลให้แล้ว ๓ ครั้งในวันหนึ่งนั้น” (ส.นิ.(ไทย) 16/226/315)

ความสำคัญของเมตตา ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ทำให้คนทั้งหลายเอื้อเฟื้อต่อกัน ไม่เบียดเบียนกัน ทำให้คนทั้งหลายอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และสร้างสันติภาพในโลก ระดับกลาง เมตตาเป็นหลักธรรมที่ช่วยพัฒนาจิตให้บริสุทธิ์ ลดกิเลส ลดความเห็นแก่ตัว จัดทุกขให้เบาบาง ยังประโยชน์แก่ตนและสังคม

อานุภาพและอานิสงส์เมตตาธรรม

อานุภาพ หมายถึง อำนาจ ฤทธิ์เดช ความยิ่งใหญ่ (ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (2525: 541) ในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าได้เปรียบอานุภาพของเมตตาธรรมที่บุคคลเจริญเมตตาจิตว่า มีอานุภาพมากกว่าการให้ทาน 100 หม้อดัง ที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกหมวดโอกชาสูตรว่าด้วยการให้ทานว่า ภิกษุทั้งหลาย บุคคลใดพึงให้ทานประมาณ 100 หม้อใหญ่ในเวลาเช้า บุคคลใดพึงให้ทานประมาณ 100 หม้อใหญ่ในเวลาเที่ยง บุคคลใดพึงให้ทานประมาณ 100 หม้อใหญ่ในเวลาเย็น บุคคลใดพึงเจริญเมตตาจิตในเวลาเช้าอย่างน้อยเพียงขณะการหยदनํมโค บุคคลใดพึงเจริญเมตตาจิตในเวลาเที่ยงอย่างน้อยเพียงขณะการหยदनํมโค หรือบุคคลใดพึงเจริญเมตตาจิตในเวลาเย็นอย่างน้อยเพียงขณะการหยदनํมโค การเจริญเมตตาจิตนี้มีผลมากกว่าทานที่บุคคลให้แล้ว 3 ครั้งในวันหนึ่งนั้น (ส.นิ.(ไทย) 16/226/315)

พระพุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นว่า อานุภาพของเมตตาจิตนั้นมากกว่าการให้ทานหลายเท่าเพียงแต่บำเพ็ญเมตตาจิตชั่วขณะหนึ่งเท่านั้น ในแต่ละเวลาไม่จำเป็นที่จะต้องเสียเงินเสียทองมากมายอะไรเลยในการทำบุญหรือสร้างความดีต่าง ๆ เช่น ที่ทำกันอยู่ทุกวันนี้ พุทธศาสนิกชนมักให้ทานบริจาคเงินสร้างวัด

เป็นหลัก โดยลืมไปว่า การสร้างบุญหรือทำความดีนั้นพระพุทธเจ้าทรงสอนว่า ด้วยบุญกิริยาวัตถุ 3 คือ 1. ทานมัยบุญกิริยาวัตถุ (บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทาน) 2. ศีลมัยบุญกิริยาวัตถุ (บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีล) และ 3. ภาวนามัยบุญกิริยา

บุญกิริยาวัตถุ 3 ประการนี้ พระพุทธเจ้าตรัสว่าไม่ถึง เลี้ยวที่ 16 แห่งเมตตาเจโตวิมุตติด้วยซ้ำ บุญที่สูงส่งนั้นเกิดจากการบำเพ็ญเมตตาธรรม ดังปรากฏในเมตตาภาวนาสูตรว่าด้วยการเจริญเมตตาว่า “ภิกษุทั้งหลาย บุญกิริยาวัตถุที่มีอุปธิเป็นเหตุทั้งหมด ไม่ถึงเลี้ยวที่ 16 แห่งเมตตาเจโตวิมุตติ เมตตาเจโตวิมุตติเท่านั้น แม้แสงบริสุทธิ์แผดเผากิเลส รุ่งเรืองเหนือกว่าบุญกิริยาวัตถุทั้งหมดนั้น” แม้ในการสวดพุทธมนต์ที่พระสงฆ์ท่านใช้สวดกันอยู่ในปัจจุบัน ในงานต่างๆ ส่วนใหญ่แล้ว มักจะเกี่ยวข้องกับเมตตา คือการแผ่เมตตา ความรัก ความปรารถนาดี ไปยังสัตว์ทั้งหลาย เพื่อให้เกิดเมตตาจิตต่อกัน ไม่อาฆาตพยาบาท เบียดเบียนกัน ให้กลับเป็นมิตรมีมิตรต่อกัน และช่วยปกป้องคุ้มครองรักษาให้อยู่ดีมีสุข ทำมาค้าขาย ร่ำรวย เมตตาสูตรว่า ภิกษุทั้งหลาย เมตตาเจโตวิมุตติอันบุคคลปฏิบัติแล้ว เจริญแล้วทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นอุจยาน ทำให้เป็นที่ตั้ง ตั้งไว้เนื่อง ๆ สัมสมแล้ว ปรารถนาดีแล้ว พึงหวังได้อานิสงส์ 11 ประการ (ผู้ที่เจริญเมตตาเป็นประจำ เมื่อจะตาย จิตไม่พินเพื่อน แต่มีสติรักษาอยู่ และ 11.ถ้ายังไม่บรรลุนิพพานเบื้องสูง ย่อมได้บังเกิดในพรหมโลก อานิสงส์ของเมตตาธรรมที่ปรากฏเป็นคุณธรรม ได้แก่

1. เมตตากายกรรม (อง.ฉก.อ.(บาลี) 3/11/97) หมายถึง จะทำสิ่งใดก็ตามด้วยเมตตา การตั้งเมตตากายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง (ที.ปา. (ไทย) 11/272/216) คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจแสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง(พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), (2553: 201) โดยเว้นจากทำความชั่ว คือ 1. ไม่ฆ่าสัตว์ 2. ไม่ลักทรัพย์ 3. ไม่ประพฤติดีกในกาม เมตตากายกรรมนั้นนอกจากจะเป็นการแสดงออกถึงการมีเมตตาริฉัตที่ต่อกันแล้ว ยังรวมไปถึงการประพฤติธรรม คือ รักษาศีล มีการไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ไม่ลักทรัพย์ของผู้อื่นและไม่ประพฤติล่วงกามกับผัวเมียชาวบ้านเขา เป็นต้น

2. เมตตาวาจกรรม หมายถึง จะพูดสิ่งใดก็พูดด้วยเมตตา การตั้งเมตตาวาจกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง (ที.ปา. (ไทย) 11/272/216) คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง (ป.อ. ปยุตฺโต), (2553: 201) โดยเว้นจากกล่าวชั่ว เป็นต้น

3. เมตตามโนกรรม หมายถึง จะคิดสิ่งใดก็คิดด้วยเมตตา การตั้งเมตตามโนกรรม ในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กันโดยเว้นจากคิดชั่ว ยังรวมไปถึงการประพฤติธรรม คือ การรักษาศีลมีการไม่คิดแย่งทรัพย์สมบัติของผู้อื่นไม่คิดผูกพยาบาทอาฆาตผู้อื่น เห็นชอบตามทำนองคลองธรรม เป็นต้น

สรุปได้ว่า อานิสงส์ของเมตตาธรรมที่ปรากฏเป็นคุณธรรม มี 3 ประการ คือ (1) การมีเมตตากายกรรม ได้แก่ การประพฤติสุจริตทางกาย (2) การมีเมตตาวาจกรรม ได้แก่ การประพฤติสุจริตทางวาจา (3) การมีเมตตามโนกรรม ได้แก่ การประพฤติสุจริตทางใจ อานิสงส์ของเมตตาธรรมนั้นมีมากมาย สามารถทำให้ใจเป็นสุข อันตรายต่างๆ ส่วนใหญ่ล้วนอันตรายหายไปได้ การพิจารณาอานิสงส์ของเมตตานี้

ก่อให้เกิดความสงบขึ้นในจิตใจของเรา สามารถที่จะดับความโกรธได้ และสามารถเป็นกำลังใจให้กับคนที่ทำความดีได้ว่า การมีแผ่ความรักและเจริญความรักในสัตว์ทั้งหลายด้วยจิตเสมอกันในที่ทั้งปวงนั้นไม่มีวันสูญเปล่า เป็นสิ่งที่จะนำเราไปสู่แดนสุคติโลกสวรรค์ และพระพุทธรูปเจ้าก็ทรงสรรเสริญ

วิธีการเข้าถึงเมตตาธรรมในทางพระพุทธศาสนา

วิธีการเข้าถึงความมีเมตตาต่อกันนั้น เมตตาธรรมย่อมเกิดขึ้นภายในใจนั้นเป็นจุดศูนย์กลาง เหมือนร่างกายของมนุษย์นั้นมีใจเป็นส่วนบังคับส่วนต่างๆ ให้เคลื่อนไหว ทุกสิ่งบนโลกนี้ย่อมต้องมีจุดศูนย์กลาง หรือที่เรียกว่าจุดสำคัญ หัวใจนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญ การจะทำอะไรสักอย่างให้สำเร็จใจต้องมาก่อน คือ ต้องเชื่อมั่น ดังที่ปรากฏในเรื่อง จักขุบาลเถระว่า “ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จแล้วด้วยใจ ดังนี้ เป็นต้น” แม้ในความขัดแย้งต่าง ๆ โลกใบนี้ก็ต้องมีหลักธรรมะที่เป็นกลางที่จะนำไปแก้ปัญหาต่างๆ ได้แก่ การมีหลักเมตตาธรรม ถือว่าเป็นการแผ่และเจริญความรักในสัตว์ทั้งหลายด้วยจิตเสมอกันในที่ทั้งปวง ถือว่า เป็นหัวใจของหลักธรรมต่าง ๆ ดังพุทธสุภาษิตที่กล่าวไว้ว่า โลโกปตมณิกิยา เมตตา เมตตาเป็นเครื่องค้ำจุนโลก (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, (2535: 65) ในพระธรรมคำสอนของพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าตรัสมีประมาณถึง 80,000 พระธรรมขันธ์ แต่หัวใจของพระธรรมเหล่านั้นมีแค่หนึ่งเดียวเท่านั้น นั่นก็คือ พระโอวาทปาติโมกข์ที่ ถือว่า เป็นหัวใจของการมีเมตตาธรรมอยู่ในจิตใจ ในการเข้าถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา เพราะเป็นแก่นของหลักคำสอนทั้งหลายในพระพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมที่ให้พุทธบริษัทได้พึงปฏิบัติ มี 3 ประการ 1. การไม่ทำบาปทั้งปวง 2. การทำกุศลให้ถึงพร้อม และ 3. การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว (ที.ม.(ไทย) 10/90/50) เมตตาของพระพุทธศาสนาที่แสดงออกถึงความเป็นหัวใจ ได้แก่ เมตตาที่มีการไม่ทำบาปทั้งปวง” หมายถึง การเจริญและแผ่ความรักในสัตว์ทั้งหลายด้วยจิตเสมอกันในที่ทั้งปวง โดยการงดเว้นจากการทำความชั่วทั้งปวง ซึ่งได้แก่อกุศลกรรมบถ 10 ประการ อันเป็นทางแห่งความชั่วทั้งกาย ทางวาจาและทางใจ

การประพาสจิตทั้ง 3 ประการนี้ถือได้ว่า เป็นการไม่มีเมตตาธรรมในสัตว์ทั้งหลาย พระพุทธเจ้าจึงได้สอนให้มนุษย์นั้นไม่ว่าจะทำอะไร พุทธอะไร คิดอะไร ก็ให้ประกอบไปด้วยความมีเมตตาต่อกัน ดังนั้น การมีเมตตาอยู่ในจิตใจในทางพระพุทธศาสนานั้น เปรียบเสมือนการไม่ทำความชั่วทั้งปวงทางกาย วาจา ใจ ต่อสัตว์ทั้งหลาย เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงสอนให้คนเราสร้างความรักให้เกิดมีขึ้นต่อสัตว์ทั้งหลายด้วยจิตเสมอกันในที่ทั้งปวง

การมีเมตตาธรรมในสัตว์ทั้งหลายด้วยจิตเสมอกันในที่ทั้งปวง เมื่อทำลงไปแล้วย่อมก่อให้เกิดอานิสงส์ที่ตี่งามต่างๆ พระพุทธเจ้าจึงได้สอนให้มนุษย์นั้นไม่ว่าจะทำอะไร พุทธอะไร คิดอะไร ก็ให้ประกอบไปด้วยความมีเมตตาต่อกัน ดังนั้นการมีเมตตาอยู่ในจิตใจในทางพระพุทธศาสนานั้น เปรียบเสมือนการทำแต่ความดีทั้งปวงทางกายวาจา ใจ ต่อสัตว์ทั้งหลาย เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนให้มนุษย์มีความรักต่อสัตว์ทั้งหลายด้วยจิตเสมอกันในที่ทั้งปวง

ความหมายของพฤติกรรม

คำว่า พฤติกรรม หมายถึง กิจกรรมของบุคคลที่เป็นรูปธรรม เช่นการกระทำ การตอบโต้กับสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมภายในจิตใจที่เป็นนามธรรม เช่น ความคิด ความรู้สึก (เมธาวิ อุดมธรรมานภาพ และคณะ, (2549: 1) พฤติกรรมจึงเป็นการกระทำหรืออาการที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิดและความรู้สึกเพื่อตอบสนองสิ่งเร้า เช่น การกระทำ การตอบโต้กับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

พฤติกรรมของมนุษย์ที่เห็นได้ง่าย ก็คือ พฤติกรรมทางกายและวาจาที่ไม่ดี เช่น การแสดงความเห็นแก่ตัวการทำทุจริตต่าง ๆ และการแสดงวาจาทุจริต เป็นต้น พฤติกรรมที่ไม่ดีเหล่านี้ จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ให้เป็นการกระทำที่ สุจริต และการแสดงวาจาที่สุจริตหรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่านิสัยชอบทำกรรมชั่วของคนเราจำเป็นต้องได้รับการเปลี่ยนแปลง แก้ไขให้มีนิสัยชอบทำแต่กรรมดีเท่านั้นและ อะไคือสาเหตุปัจจัยที่ทำให้คนเรามีนิสัยชอบทำแต่กรรมชั่วเหตุปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนเราชอบทำกรรมชั่วก็คือ ความคิดผิดๆ ซึ่งมีสาเหตุเนื่องมาจากความเห็นผิดอีกต่อหนึ่ง มาสู่ตัวบุคคลผู้ก่อกรรมชั่วเองและสังคมโดยรวมในโลกนี้แล้วบุคคลผู้นั้นยังต้องไปรับโทษทัณฑ์อย่างสุดแสนสาหัส อีกนานแสนนานในโลกหน้าอีกด้วย (พระภิกษุวันวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว), (2547: 164-165) รองศาสตราจารย์ ดร. กัญญา สุวรรณแสง ได้ให้ความหมายของ “พฤติกรรม”(Behavior) ไว้ว่า พฤติกรรม คือ กริยา อาการ บทบาท ลีลา ท่าทาง การประพฤติปฏิบัติ การกระทำที่แสดงออกให้ปรากฏสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทางใดทางหนึ่ง ใน 5 ทวาร คือโสตสัมผัส จักขุสัมผัส ชิวหาสัมผัส ฆานสัมผัส และทางผิวหนัง หรือมิฉะนั้นก็สามารถวัดได้ด้วยเครื่องมือ (รศ. ดร. กัญญา สุวรรณแสง, (2542: 92)

สรุปได้ว่า พฤติกรรม คือ การกระทำต่างๆ ของมนุษย์ที่ปรากฏออกมาทางทวารทั้ง 3 คือ กาย วาจา และใจ อันเกิดจากการปฏิบัติทางระบบต่างๆ ในร่างกาย คือ สมอ ระบบกล้ามเนื้อ และระบบต่อมต่างๆ รวมทั้งอารมณ์จิตใจที่เกิดจากสิ่งเร้า และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ จึงทำให้เกิดเป็นพฤติกรรม

หลักธรรมที่เอื้อต่อเมตตาธรรมในการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ท่ามกลาง

สถานการณ์โรคระบาดโควิด-19

สภาวะโรคระบาดหนักเช่นนี้ย่อมส่งผลให้เป็นแรงกดดันเกิดความเครียด กังวลและระแวงกลัว รับเชื้อ ทำให้บางคนต้องเผชิญกับ “ความรู้สึกหดหู่ ท้อแท้ สิ้นหวัง เศร้าสร้อยใจ” ที่ต้องการคนดูแลให้กำลังใจที่มีความสำคัญแก่คนกำลังเจอวิกฤติโรคระบาดครั้งนี้ซึ่งสามารถสร้างได้โดยเริ่มจาก “ตัวเองเป็นอันดับแรก” ในการหาทางออกให้ชีวิตด้วย สติปัญญา ที่จะเสริมสร้างแรงใจให้เชื่อมั่น อดทน ไม่ท้อแท้ สิ้นหวัง และพร้อมเผชิญหน้าฟันฝ่าอุปสรรคกิลเลส กำลังกักตุนใจนี้ที่มีทั้งความตระหนกตกใจ ความกลัว หวาดระแวง เพื่อก้าวผ่านความลำบากสู่อนาคตต่อไป ทว่าตรงกันข้าม คนในครอบครัวระบายโทสะใส่คนอื่น สิ่งนี้จะกลายเป็นพลังความเครียดส่งต่อเป็นแรงกดดันผู้อื่นให้เผชิญความเครียดสะสมตามด้วยเหตุนี้ย่อมทำให้ “สติปัญญาไม่เกิด” ไม่อาจก้าวผ่านความลำบากได้ ตอกย้ำให้เป็น “ทุกข์ไม่มีกำลังใจ”

สุดท้ายอาจต้องพังทลายไปด้วยกันทั้งครอบครัวก็ได้เช่นนี้แล้วแม้ว่า คนในครอบครัวต้องเผชิญความทุกข์มากเพียงใด ต้องอดทนคิดบวกแล้ว ยึดสู้ให้กำลังใจกัน เพื่อสร้างความอบอุ่นอันจะส่งเสริมความเชื่อมั่น ก่อให้เกิด “เจริญทางสติปัญญา กลายเป็นตัวกระตุ้นให้พร้อมเดินทางสู้กับปัญหาอุปสรรคโรคระบาดนี้ไปด้วยกัน

ตัวอย่างชัดๆ...มีบุคคล 3 คน เดินผ่านป่าช้าขณะที่หมาหอน ถ้า ทุกคนกลัวกันหมดอาจวิ่งหนีกระเจิงแน่ แต่หาก 1 คน มีใจหนักแน่นไม่หวั่นไหวยอมทำให้อีก 2 คนนิ่งฝ่าฟันจุดนั้นไปด้วยกันได้ถัดมา... “มิติด้านสังคม หรือสิ่งแวดล้อม” (ธรรมชาติทุกชีวิตโรคโควิด ภูมิป้องกันที่ดีกว่าวัคซีน) มักมีอิทธิพลต่อตัวเองและผู้อื่นเสมอ เช่น เมื่อต้องออกจากบ้านเจอผู้คนมากมาย “ไม่ยอมใส่หน้ากากป้องกันยอมทำให้รู้สึกไม่สบายใจด้วยเหมือนกัน” แต่ถ้าหากคนอื่นใส่หน้ากากพร้อมเพรียงกันแล้วสิ่งนี้จะเป็แรงกระตุ้นให้ตัวเราต้องใส่เช่นกัน

สภาวะเช่นนี้ ญาติโยมต้องเป็นสิ่งแวดล้อมที่ดีต่อสังคม อันเป็นเหตุปัจจัยกระตุ้นให้ผู้ไม่สนใจทำหน้าที่รับผิดชอบต่อสังคม รู้สึกผิดที่ต้องปรับปรุงตัวปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมตกลงกันได้ โดยเฉพาะ “รอยยิ้มเป็นยาวิเศษ” มีอิทธิพลต่อสิ่งแวดล้อมรอบข้างเป็นตัวสร้างกำลังใจให้ผู้อื่นได้เสมอในยามวิกฤตินี้เช่นเดียวกับ คำพูดขาดสติ ก็มีอิทธิพลทำลายผู้อื่นเช่นกัน ดังนั้น “เราต้องเป็นสิ่งแวดล้อม” เป็นพลังส่งเสริมให้สถานการณ์ดีขึ้นมากกว่าทำให้แย่ลง ด้วยรักษาระเบียบวินัยที่ดีต่อสังคมเท่านั้นก็พอแล้ว

แม้แต่...ผู้ป่วยติดเชื้อโควิด-๑๙ จากความตั้งใจ หรือไม่ตั้งใจก็แล้วแต่ก็ต้อง มองโลกเชิงบวกเท่าทันความคิดตัวเอง เพื่อส่งผลให้เกิดกุศล เป็นสติสัมปชัญญะอันเป็นเหตุให้สามารถประคับประคองชีวิตไปได้ แต่ในยามใดรู้ไม่เท่าทันนั้นมัก เกิดอกุศล นำมาซึ่งความคิดเชิงลบที่มักไม่มีทางออก ปัญหาที่ยิ่งเพิ่มพูนต่อยอดผลกระทบต่อ สภาพจิตใจหดหู่”ทำให้ร่างกายตอบสนองต่อผู้เชื้อร้ายแย่งด้วย จริจรรยาแล้วในสมัย...ยุคพุทธกาล ก็เคยมีบันทึกเกี่ยวกับ “สภาวะโรคระบาด มีผู้คนเสียชีวิตจำนวนมากเช่นกัน ดังนั้น “พระพุทธเจ้า” ได้รับอาราธนาไปโปรดเมืองเวสาลีด้วย สวดรัตนสูตร กล่าวคำสรรเสริญรัตนตรัย พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ทั้งยังประพรมน้ำพระพุทธมนต์อันเป็นมงคลแก่ผู้มีทุกข์ครั้งนั้นเหตุนี้ชวนวิเคราะห์ได้ว่า “นัยการสวดมนต์ และประพรมน้ำพระพุทธมนต์” เสมือนเป็นการสร้างกำลังใจเป็นสำคัญ เพราะยามใด “ผู้คน” ขาดกำลังใจย่อมไม่ประสบความสำเร็จอยู่เสมอ ฉะนั้นคนนั้น “คนมีกำลังใจปรากฏ” สิ่งที่กำลังจะสูญเสียไปแล้วนั้นก็อาจหายกลายเป็นดีได้ด้วยเช่นกัน ยามนี้ พระสงฆ์สวดมนต์ หรือประพรมน้ำพระพุทธมนต์ มักมีผลเป็นกำลังใจต่อ ผู้ป่วย หรือประชาชน ได้อยู่เสมอ ฉะนั้น พระสงฆ์ ต้องเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ มีความตั้งใจตั้งใจประกอบพิธีฯ เพื่อถ่ายทอดเชื่อมโยง “ผู้อ่อนแอ” ให้มีที่พึ่งก่อเกิดความเข้มแข็งนำมาซึ่งสติสัมปชัญญะตามมา สภาวะเช่นนี้ พระภิกษุสงฆ์ ต้องใช้ศรัทธาอันแน่วแน่ สวดมนต์เจริญพระพุทธมนต์ สร้างขวัญกำลังใจให้ผู้คนได้มีแรงต่อสู้ฟันฝ่ากับอุปสรรคต่าง ๆ นานา ดังนั้น “พระพุทธศาสนา” มักมุ่งเน้น ความมั่นคงของใจ เป็นหลัก ไม่ตระหนกแต่ตระหนัก ด้วยการตื่นรู้อยู่เสมอที่จะเป็นเครื่องเยี่ยวยาจิตใจในกาลครั้งนี้

กระบวนการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์เพื่อให้มีเมตตาธรรมนั้น ต้องผ่านกระบวนการปฏิบัติภายในและกลั่นกรองระบบความคิดก่อน โดยเป็นกระบวนการแยกแยะผิดชอบชั่วดี หรือไตร่ตรองไว้ดีแล้ว

จึงจะแสดงออกมาว่าอะไรผิดหรืออะไรถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งหลักธรรมที่สำคัญที่เป็นตัวช่วยการแยกแยะ ไตร่ตรอง คือ โยนิโสมนสิการ ในคัมภีร์พระไตรปิฎก มีคำที่ให้ความหมายเดียวกับโยนิโสมนสิการปรากฏอยู่มากมาย เช่น พิจารณาโดยแยกกาย มนสิการโดยแยกกาย มนสิการ อุบายวิธีใส่ใจ ไคร่ครวญ ไตร่ตรอง คำนึงถึง เป็นต้น และจากกลุ่มคำที่มีความหมายเดียวกับโยนิโสมนสิการเหล่านี้ จะเห็นถึงระดับของการนำโยนิโสมนสิการไปใช้ในความหมายต่างๆ ตามวัตถุประสงค์และสถานการณ์ได้ดังต่อไปนี้

1. การพิจารณาอย่างถูกต้อง (ม.ม. (ไทย) 13/24/47)
2. การมนสิการ การไตร่ตรอง การคิด ให้รอบคอบ ก่อนกล่าววาจา
3. การไตร่ตรอง การคำนึงถึงในการเล่าเรียน เนื้อความแห่งธรรมอย่างถูกวิธี ถูกทาง ดังเช่นพุทธพจน์แสดงว่า “ภิกษุทั้งหลาย กุลบุตรบางพวกในธรรมวินัยนี้ย่อมเล่าเรียนธรรม คือ สุตตะ
4. การคำนึงถึงอย่างเข้าใจ ถูกทาง เพื่อการดำเนินชีวิตที่เป็นสุข เช่น ไม่ควรคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงไปแล้ว ไม่ควรหวังในสิ่งที่ยังมาไม่ถึง สิ่งที่ล่วงไปแล้วให้ละ สิ่งที่ยังมาไม่ถึงก็ไม่ต้องนำมาคิดคำนึง (ม.อ.(ไทย) 14/272/319) ลักษณะการคิดเช่นนี้เป็นการสร้างปัญญาระดับพื้นฐาน เพื่อบรรลุความสุขในทางโลกถือเป็นความสุขเบื้องต้น และการใช้วิธีพิจารณาโดยแยกกายอันเป็นเหตุให้เกิดปัญญารู้ตามความเป็นจริง ซึ่งเป็นปัญญาระดับสูง เพื่อการลั่นกิเลสเข้าสู่ภาวะหมดการปรุงแต่งอันเป็นหนทางสู่พระนิพพาน

การมีเมตตาธรรมเป็นตัวช่วยในการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ทางความคิดที่ถูกต้อง ก่อนที่จะแสดงออกมาไปสู่การกระทำ ตามหลักที่ติงมาหรือถูกต้องในทางพระพุทธศาสนา การมีเมตตาธรรมเป็นการพัฒนาพฤติกรรมจากความคิดที่เป็นมิจฉาทิฎฐิ ให้เป็นความคิดที่ถูกต้อง คือ สัมมาทิฎฐิ ดังนั้น โยนิโสมนสิการสามารถช่วยในการปรับเปลี่ยนการกระบวนการคิด โดยการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ (1) พฤติกรรม (2) เจตคติ (3) ความคิด และ (4) อารมณ์ ดังนี้

1. พฤติกรรม พฤติกรรมตามหลักพระพุทธศาสนา กล่าวคือ มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ย่อมมีการแสดงออกมาทางพฤติกรรม ดังนั้น การแสดงออกของมนุษย์ เรียกว่า “พฤติกรรม”(Behavior) ซึ่งเป็นผลมาจากการแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าในสถานการณ์ต่างๆ พฤติกรรมของมนุษย์

การกระทำต่างๆ ที่แสดงออกมาทางกาย วาจาและใจที่สามารถมองเห็นได้และไม่สามารถมองเห็นได้ กล่าวคือ การแสดงออกมาทางกาย และทางวาจา ซึ่งสามารถที่จะสังเกตและมองเห็นได้ ส่วนการกระทำทางใจ ไม่อาจจะสังเกตได้ การกระทำทางกายที่เห็นได้ เช่น อิริยาบถใหญ่ อิริยาบถย่อยต่างๆ เช่น การยืน เดิน นั่ง นอน เป็นต้น เรียกว่า “กายกรรม” และการกระทำทางวาจา คือ การพูด การสนทนา เป็นต้น เรียกว่า “วจีกรรม” ส่วน การกระทำที่ซับซ้อนมากขึ้นยากต่อความเข้าใจต้องติดตามสังเกตวิเคราะห์ ตีความ และประเมินค่า เป็นการกระทำทางใจ เช่น การคิด การจำ การลืม การเรียนรู้ แรงจูงใจ เจตคติการกระทำต่างๆ ของมนุษย์ที่ปรากฏออกมาทางทวารทั้ง ๓ คือ กาย วาจา และใจ อันเกิดจากการปฏิกิริยาทางระบบต่างๆ ในร่างกาย คือ สมอง ระบบกล้ามเนื้อ และระบบต่อมต่างๆ รวมทั้งอารมณ์จิตใจที่

เกิดจากสิ่งเร้า และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ จึงทำให้เกิดเป็นพฤติกรรมความเมตตาหรือ ความรัก เป็นต้น เรียกว่า “มโนกรรม” (พระอภิชาต อภิชาโต (ชูขุนทด), (2554: บทคัดย่อ) ดังนี้ เป็นต้น

การมีโยนิโสมนสิการแยกแยะผิชอบชั่วดี คิดดี มีเมตตา แสดงออกถึงคุณงามความดีจะเป็น พฤติกรรมที่มุ่งสู่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การรักษาศีล การทำจิตใจตนเองให้บริสุทธิ์ เป็นต้น ส่งผลถึงการช่วยเหลือผู้อื่นต่างๆ ที่อาศัยอยู่ร่วมกันในการทำงาน การอยู่ร่วมในชุมชนการทำประโยชน์ ความดีต่อตนเองและในสังคม โดยอาศัยสภาพจิตใจที่ตั้งงามและจิตใจที่จะส่งผลถึงความสำเร็จอันเกิดจากการอบรมปฏิบัติตาม

2. เจตคติ เจตคติเป็นสภาพความพร้อมของความคิดความรู้สึก และแนวโน้มพฤติกรรมของ บุคคลอันเป็นผลมาจากประสบการณ์ สภาวะนี้ เป็นแรงที่จะกำหนดทิศทางของพฤติกรรมของบุคคล ต่อ เหตุการณ์ สิ่งของ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องซึ่งองค์ประกอบของเจตคติหรือเจตคติของบุคคล ซึ่งการปฏิบัติ ธรรมตามหลักโยนิโสมนสิการเป็นการเปลี่ยนความรู้สึก พฤติกรรมต่างๆ ความคิดที่ไม่ดีในเจตคติด้านลบ และสิ่งเหล่านี้ยังเป็นองค์ประกอบของเจตคติไว้เป็นรูปแบบ ABC (ABC Model) ดังนี้

(1) องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective component – A) เป็นความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ พอใจ ไม่พอใจ ที่บุคคลมีต่อบุคคล สิ่งของ หรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่รับรู้

(2) องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral component–B) เป็นการเตรียมพร้อมของ บุคคลที่จะแสดง หรือไม่แสดงพฤติกรรม ต่อบุคคล สิ่งของ หรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่รับรู้

(3) องค์ประกอบด้านความคิด (Cognitive component – C) เป็นความรู้ หรือความคิดของ บุคคลที่มีต่อบุคคล สิ่งของ หรือสถานการณ์ต่างๆที่รับรู้ว่าเป็นสิ่งที่ดี ไม่ถูกต้อง ไม่ถูกต้อง เหมาะสม ไม่ เหมาะสม ให้คุณ ให้โทษองค์ประกอบทั้ง ๓ นี้ จะมีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน หากองค์ประกอบด้านใด ด้านหนึ่งเปลี่ยนแปลงไป เจตคติของบุคคลนั้นก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย (พระชัยณรงค์ วิทิต (รุ่งมะรุต), (2555: 44) เจตคติสามารถเปลี่ยนแปลง และพัฒนาให้เกิดขึ้นใหม่ได้แต่ต้องอาศัยระยะเวลา และ กระบวนการหลายอย่าง (จำลอง ดิษยวณิช), (2549: 95) จะเห็นได้ว่า การมีความรู้และไตร่ตรอง แยกแยะผิชอบชั่วดี แล้วสามารถปรับเปลี่ยนเจตคติในทางที่ถูกต้อง โดยอาศัยการปรับอารมณ์ความรู้สึก ภายในแล้วส่งผลการแสดงออกมาภายนอกในสิ่งที่ตั้งงาม สามารถเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ไม่ดีออกจากภายในด้วย เมตตาธรรมซึ่งกันและกัน

3. ความคิด“ความคิด” (Thought) หมายถึง การคิด เป็นกระบวนการทำงานของสมองใน การสร้างสัญลักษณ์ หรือภาพ ให้ปรากฏในสมอง ความสามารถในการคิดนั้น มีความสัมพันธ์กับระดับ สติปัญญา ซึ่งองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความคิดของมนุษย์ กระบวนการคิดเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนิน ชีวิตที่ถูกต้องตั้งงาม โดยการพิจารณาหรือแยกแยะประเด็นที่ไม่ถูกต้องหรือผิดศีลธรรม แต่เมื่อมีการปฏิบัติ หรือขัดเกลากันเป็นสิ่งที่ยังติดข้องทางใจก็เป็นการปรับเปลี่ยนความคิดใหม่ คิดในทางกุศลแล้วแสดง ออกมาในการมีเมตตาและศีลธรรมที่ถูกต้องภายนอกในการกระทำ ก็ย่อมส่งผลถึงความรักซึ่งกันและกัน

4. อารมณ์ คำว่า“อารมณ์”มาจากภาษาอังกฤษว่า (Emotions) ในแง่ของศัพท์บัญญัติบางที ใช้คำว่า สะเทือนใจ อารมณ์สะเทือนใจหรือ “อาเวค” ทำให้เกิดอารมณ์และความสะเทือนใจ แต่ที่เรา

สัมผัสได้ค่อนข้างชัด เช่น รัก ชอบ กลัว เกลียด น้อยใจ เศร้าใจ ดีใจ เสียใจ ขยะแขยง ตกใจ โกรธ ริษยา และความเครียด (วิทยากร เชียงกุล), (2551: 59) เป็นต้น

การมีอารมณ์ที่ถูกต้องโดยปราศจากมลทินต่าง ๆ ที่ยังฝังลึกนั้น เป็นความสามารถในการควบคุมอารมณ์ มีจิตใจที่มั่นคง การมองโลกในแง่ดี รู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีความมุ่งมั่น แน่วแน่ มีเหตุผล มีสติ สามารถควบคุมตนเอง มีความสามารถในการรับรู้ถึงความต้องการของคนอื่น และรู้จักมารยาททางสังคม

ผลการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ตามเมตตาธรรม

ผลของการมีหลักเมตตาธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมในการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม การสร้างคุณงามความดีร่วมกัน ย่อมเกิดผลอันดี 2 ประการ คือ (1) ปฏิบัติตนตามหลักเบญจศีล (2) ปฏิบัติตนตามหลักเบญจธรรม ดังนี้

1. ปฏิบัติตนตามหลักเบญจศีล ข้อประพจน์ปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม ความเกษมสุข การสำรวมและความไม่ก้าวล่วงละเมิด” (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, (2535: 29) “มีการสำรวมกายวาจาของตนให้มีความสงบเรียบร้อย พุดแต่สิ่งที่ เป็นประโยชน์ ประพจน์ปฏิบัติแต่สิ่งที่ประโยชน์มาสู่ตนและผู้อื่น” (พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาณ), (2537: 37) ดังนั้น ศีล คือ การสำรวมกายวาจาให้มีความสงบเรียบร้อยภายในกฎระเบียบข้อบังคับที่ได้วางเอาไว้เป็นกฎระเบียบของสังคมมนุษย์สำหรับควบคุมความพฤติกรรมของมนุษย์ทางกาย ทางวาจา ให้เรียบร้อย มี 5 ประการดังนี้ (1) เว้นจากฆ่าสัตว์มีชีวิต (2) เว้นจากการถือเอาของที่เจ้าของมิได้ (3) เว้นจากการประพฤติดินกาม (4) เว้นจากการกล่าวเท็จ (5) เว้นจากการดื่ม น้ำเมา คือ สุรา และเมรัย จะเห็นได้ว่า การมีเมตตาธรรมย่อมปฏิบัติตามหลักเบญจศีล ซึ่งเป็นข้อประพจน์ปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม แบ่งเป็นประเภทของเบญจศีลได้ 5 ประเภท คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต, เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้, เว้นจากการประพฤติดินกาม, เว้นจากการพูดเท็จ และเว้นจากการดื่ม น้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท กล่าวคือศีลคือข้อห้ามปฏิบัติ

2. ปฏิบัติตนตามหลักเบญจธรรม เป็นธรรมที่มีความงามเป็นข้อปฏิบัติพิเศษที่ยิ่งขึ้นไปกว่าศีล” ซึ่งเป็นสภาวะของผู้ทรงไว้แห่งความดีหรือเป็นผู้รักษาความดีไว้ด้วยการประกอบคุณงามความดี ข้อควรปฏิบัติ 5 ประการ ซึ่งจะทำให้มนุษย์เป็นคนดี มีเมตตาธรรม คุณธรรม มีกาย วาจา ใจ ที่สะอาดงดงาม ได้แก่ (1) เมตตา (2) สัมมาอาชีวะ (3) กามสังวร (4) สัจจะ และ (5) สติสัมปชัญญะ ผู้ที่ได้รับผลจากการกระทำนั้นจะมีความสุข (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), (2535: 195-196) จะเห็นได้ว่า ธรรมที่มีความงามเป็นข้อปฏิบัติพิเศษที่ยิ่งขึ้นไปกว่าศีล ซึ่งจะทำให้มนุษย์เป็นคนดี มีเมตตาธรรม คุณธรรม มีกาย วาจา ใจ ที่สะอาดงดงามแบ่งออกเป็นประเภทของเบญจธรรม 5 ประเภท คือ ความเมตตากรุณา, การเลี้ยงชีพโดยชอบ, ความสำรวมในกาม, พุดความจริง และ ความระลึกความรู้สึกตัวอยู่เสมอ กล่าวคือ เบญจธรรมคือข้อควรนำไปปฏิบัติ เพื่อให้เป็นคนดีสืบต่อไป

บทสรุป

หลักเมตตาธรรมเป็นสิ่งสูงสุดของการเสริมสร้างให้ทุกชีวิตบนโลกใบนี้อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข และสัมผัสได้นั้นเกิดจากการประพฤติปฏิบัติให้เกิดมีขึ้นในจิตใจของตนเองแล้วส่งไปถึงผู้อื่น เหมือนความสุขความทุกข์นั้นจะต้องรับรู้ด้วยตัวเองถึงจะบอกได้ว่าเป็นอย่างไร ฉะนั้น

ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน ซึ่งเป็นเครื่องประสานใจและเหนี่ยวรั้งใจคนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ และทำให้อยู่กันด้วยความรักความปรารถนาดีต่อกัน เพื่อให้เกิดปัญญาพิจารณาเห็นความจริง เห็นความเป็นไปในสิ่งที่ไม่ควรจะไปยึดมั่นถือมั่น เพราะสิ่งของทุกอย่างในโลกนี้ล้วนแต่เราสมมติกันเท่านั้น แท้ที่จริงแล้วก็เสื่อมสลายและก่อให้เกิดความทุกข์นั้นเอง เราสามารถนำหลักธรรมดังกล่าวนี้มาใช้เป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตได้ ซึ่งจะทำให้อันนั้นสามารถยึดเหนี่ยวน้ำ หรือครองใจผู้อื่นได้ เป็นอย่างดี หลักอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวบุคคล ให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข สามารถใช้เป็นตัวแบบแผนในการดำเนินชีวิต เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันนี้ เช่นปัญหาด้านการเมืองปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาด้านการปกครอง และปัญหาด้านเด็กเยาวชน เป็นต้นเกิดจากฝีมือของมนุษย์ที่เห็นแก่ตัวหวังเพื่อประโยชน์ส่วนตนทั้งสิ้น โดยไม่มองถึงความเดือดร้อนของคนอื่น เห็นความเดือดร้อนของคนอื่นเป็นเรื่องไกลตัว

การสัมผัสถึงหลักเมตตาธรรมนั้น ก็ฉันทันที หลักเมตตาธรรม นั้นเป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอนให้คนเราแผ่ความรักและเจริญความรักในสัตว์ทั้งหลาย ด้วยจิตเสมอกันในสัตว์ทุกจำพวกในที่ทั้งปวง เพื่อละกิเลส มี ความโลภ ความโกรธ ความหลง อันเป็นบ่อเกิดของความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ ที่ทำให้เกิดการอาฆาต จองล้าง จองผลาญ อันเป็นสิ่งที่ไม่สิ้นสุดเพื่อให้เกิดการละกิเลสเหล่านั้น พระพุทธเจ้าจึงเน้นให้คนเรา ไม่ทำความชั่วทั้งปวง ทำแต่ความดีทั้งปวง และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ อันเป็นที่มาของความหมายของการมีหลักเมตตาธรรมในจิตใจ

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. 2500.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 11.

กรุงเทพฯ : บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.

_____. (2537). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาอุเทน ปัญญาปริพัทธ์. (2554). *สุวรรณสามยอดกตัญญู*. กรุงเทพฯ : หจก. ประยูรสาส์นการพิมพ์.

พระราชชาธรมนิเทศ. (2537). *นิเทศธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : อีรพงษ์การพิมพ์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2539). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ปริ้นติ้ง จำกัด.

วนิช สุธรัตน์. (2547). *ความคิดและความคิดสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

สถิต วงศ์สวรรค์. (2550). *การพัฒนาบุคลิกภาพ*. กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่อักษรพิทยา.

วิทยากร เชียงกุล. (2551). *จิตวิทยาความฉลาดและความคิดสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สายธารในเครือบริษัทวิทยุชน.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2535). *พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม 1*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เลื่องเชียง.

กันยารัตน์ รินศรี (2549). “แนวคิดเรื่องเมตตาในพระเวสสันดร”. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พระมหาบุญเรือน ปถกโร (พิลาพันธ์). (2542). “การศึกษาวิเคราะห์เมตตาแนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท”. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระชัยณรงค์ วิทิโต. (2555). *การประยุกต์หลักศีล 5 เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม*, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พลวัตของสมาธิทางพระพุทธศาสนา - ผลของการทำสมาธิต่อ ระบบประสาทอัตโนมัติ

DYNAMICS OF BUDDHISM MEDITATION-EFFECT OF MEDITATION ON THE AUTONOMIC NERVOUS SYSTEM

¹พระมหาญาณภัทร อติพโล, ²พระปลัดมานะ ฐิตีสีโล,

³พระดำรงพล ธีรสถโธ และ ⁴ระวี แชมชื่น

¹Phramaha Yanapat Atipalo, ²PhrapaladMana Thitisirilo,

³PhraDamrongpol Thirasaddho, and ⁴Rawee Chaemchuen

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹tosspoy3@gmail.com

Received :January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 31, 2023

บทคัดย่อ

ปัจจุบันมีการศึกษาเรื่องผลสมาธิในแง่มุมทางวิทยาศาสตร์ และการแพทย์เพิ่มขึ้นแสดงถึงความก้าวหน้าในการศึกษาสมาธิทางพระพุทธศาสนาในเชิงประจักษ์ จากการทบทวนเอกสารการศึกษาจากนักวิชาการพบว่า เทคนิคการทำสมาธิแบบต่างๆ ของศาสนาพุทธต่อระบบประสาทอิสระหรือระบบประสาทอัตโนมัติ (autonomic nervous system) สามารถนำไปสู่การผ่อนคลายหรือความตื่นตัวต่อระบบประสาทอัตโนมัติขึ้นอยู่กับประเภทของการทำสมาธิที่ฝึก การทำสมาธิแบบเกรวาทและมหายาน กระตุ้นการตอบสนองต่อระบบประสาทอัตโนมัติที่ผ่อนคลายควบคู่ไปกับการตื่นตัวที่เพิ่มขึ้น ส่วนการทำสมาธิแบบวัชรยานบางอย่างนำไปสู่การกระตุ้นการตื่นตัวต่อระบบประสาทอัตโนมัติสูงขึ้น

คำสำคัญ : สมาธิ, ระบบประสาทอัตโนมัติ, เกรวาท, มหายาน, วัชรญาณ

¹ นิสิต, สาขาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยกาญจนบุรีศรีโพธิ์

² อาจารย์, สาขาวิปัสสนาภาวนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยกาญจนบุรีศรีโพธิ์

³ นิสิต, สาขาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยกาญจนบุรีศรีโพธิ์

⁴ พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ กลุ่มงานการพยาบาล โรงพยาบาลสมุทรปราการ

Abstract

Currently, there is an increase in the study of meditation effects in the scientific and medical aspects, indicating advances in the study of empirical Buddhist meditation. According to a review of academic studies, different Buddhist meditation techniques can lead to relaxation or alertness to the autonomic nervous system, depending on the type of meditation practiced. Theravada and Mahayana meditation stimulates a relaxed autonomic nervous system response coupled with increased alertness. Some vajrayana meditations lead to a higher stimulation of autonomic nervous system alertness.

Keywords: Meditation, Autonomic Nervous System, Theravada, Mahayana, Vajrayana

บทนำ

ระบบประสาทอิสระหรือระบบประสาทอัตโนมัติ (autonomic nervous system) เป็นการทำงานของระบบประสาทที่เกี่ยวข้องกับการตอบสนองและควบคุมการทำงานของกล้ามเนื้อเรียบ ทำหน้าที่อยู่นอกอำนาจของจิตใจแบ่งได้เป็น 2 ระบบคือ ระบบประสาทซิมพาเทติก (sympathetic) เป็นการเตรียมร่างกายสำหรับสภาพที่กดดัน เคร่งเครียด หรือกิจกรรมที่ต้องใช้พลังงานมาก เป็นการเตรียมตัวเพื่อสู้หรือหนี ได้แก่ เพิ่มการไหลเวียนของเลือด ระบบย่อยอาหารหยุดทำงาน ม่านตาขยาย หายใจเข้าเพื่อนำปริมาณอากาศเข้ามากขึ้น และระบบประสาทพาราซิมพาเทติก (parasympathetic) เป็นระบบประสาทที่ทำงานในสภาวะพักของร่างกาย ได้แก่ ระบบย่อยอาหารทำงาน หัวใจเต้นช้า หายใจเข้าเพื่อนำอากาศเข้าปอด

ในอดีตที่ผ่านมาการนำเสนอผลในการทำสมาธิในเชิงวิทยาศาสตร์หรือการแพทย์เป็นเรื่องที่ค่อนข้างยากและซับซ้อน หนึ่งในแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ในการนำเสนอผลในการทำสมาธิในช่วงแรกๆ ถูกนำเสนอโดยเฮอร์เบิร์ต เบ็นสัน ซึ่งนิยามการทำสมาธิว่าเป็นเทคนิคที่ก่อให้เกิด "การตอบสนองต่อการผ่อนคลาย (relax-ation response)" (H. Benson and W. Proctor. 2011) เบ็นสันได้ทำการศึกษาเรื่อง Transcendental Meditation (TM) ซึ่งผู้ทำสมาธิจะท่องมนต์ที่ผู้สอนทำสมาธิแนะนำให้ผู้รับการทดลองได้ปฏิบัติซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการทำสมาธิแบบเจริญสติ ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการทำสมาธิที่เน้นการรักษาสติดูอารมณ์ที่มาระทบ เบ็นสันพบว่า TM และการทำสมาธิแบบเจริญสติส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาซึ่งบ่งชี้ถึงการกระตุ้นการทำงานของระบบประสาทพาราซิมพาเทติกที่เพิ่มมากขึ้น และกิจกรรมซิมพาเทติกที่ลดลง เช่น การใช้ออกซิเจนและการกำจัดคาร์บอนไดออกไซด์ลดลง อัตราการเต้นหัวใจและการหายใจลดลง เป็นการลดลงอย่างเห็นได้ชัดใน ความเข้มข้นของแลคเตทในเลือดแดง (H. Benson, B. A. Rosner, B. R. Marzetta, and H. P. Klemchuk. 1974 : 63–169) รวมถึงการวัด

ผลลัพธ์ทางจิตวิทยาที่บ่งบอกถึงการผ่อนคลาย เนื่องจากผลลัพธ์ทางสรีรวิทยาและจิตวิทยาเหล่านี้เป็นลักษณะการตอบสนองที่เกิดขึ้นระหว่างการผ่อนคลาย เป็นสิ่งจึงเรียกการตอบสนองที่เกิดขึ้นระหว่างการทำสมาธิว่าเป็นการตอบสนองต่อการผ่อนคลาย แม้ว่า Benson จะค้นพบการตอบสนองของการผ่อนคลายโดยการตรวจสอบ TM และการฝึกสติ แต่เขาคิดว่ามันใช้ได้กับการทำสมาธิโดยทั่วไป และเป็นประโยชน์ในการแยกบริบทของการทำสมาธิประเภทต่างๆ จากพื้นฐานทางศาสนาและวัฒนธรรม"เพื่อทำความเข้าใจด้านจิตสรีรวิทยาของการทำสมาธิ ควร ถูกปฏิเสธแนวความคิดจากอคติทางวัฒนธรรมและศาสนาเสียก่อน" (I. Kutz, J. Z. Borysenko, and H. Benson. 1985 : 8) สิ่งสำคัญคือการตอบสนองต่อการผ่อนคลายระหว่างการทำสมาธิได้รับการยืนยันจากการศึกษาที่ตามมามากมายและรายงานอย่างต่อเนื่องในเอกสารทางวิทยาศาสตร์

ตามแนวทางของเบ็นสัน ทฤษฎีวิวัฒนาการนำเสนอโดยยังและเทย์เลอร์ (J. D.-E. Young and E. Taylor. 1998 : 149–153) ที่นำเสนอว่าการทำสมาธิมีภาวะต้นตอที่ร่างกายมีอัตราการใช้พลังงาน/แคลอรีสูงผิดปกติ(Hypermetabolism) และสภาวะของการพักผ่อนแบบลึก ซึ่งคล้ายกับการจำศีล แต่ผู้ปฏิบัติยังคงตื่นตัวและระแวดระวัง สถานะของการตื่นตัวและระแวดระวังถูกเรียกในภายหลังว่า "การตื่นตัวแบบโทนิค" ซึ่งบ่งชี้ถึงสภาวะของการระแวดระวังที่เหมาะสมที่สุด โดยความสนใจจะคงอยู่เป็นระยะเวลานาน สถานะของ "การทำงานแบบพาราซิมพาเทติก" คือเกิดจากกิจกรรมที่เพิ่มขึ้นของพาราซิมพาเทติกของระบบประสาทอัตโนมัติ ซึ่งมักเรียกว่าระบบ "ทำงานเป็นอิสระเพื่อให้ร่างกายอยู่ในภาวะ/กิจกรรมปกติ" ซึ่งจะทำให้อัตราการเต้นของหัวใจช้าลง ลดความดันโลหิต เพิ่มการทำงานของลำไส้และต่อมต่างๆ และทำให้กล้ามเนื้อหดรูดคลายตัว(L. K. McCorry. 2007)

สิ่งสำคัญคือต้องสังเกตว่าแม้ว่าลักษณะของการทำสมาธิเป็นสภาวะที่กระตุ้นการเผาผลาญในระดับต้นตัวได้รับการสนับสนุนโดยการค้นพบวิทยาศาสตร์ แต่การศึกษาทางวิทยาศาสตร์เป็นการทดลองที่เฉพาะเจาะจงมาก ก่อนหน้านี้นี้การศึกษาและทดลองเกี่ยวกับ TM และ การทำสมาธิแบบเถรวาทและมหายาน เช่น สมถะ วิปัสสนาหรือการทำสมาธิแบบเจริญสติสมัยใหม่ที่มีการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ การศึกษาทดลองที่เน้นการระจับความคิดที่ฟุ้งซ่านโดยให้ผู้ปฏิบัติมีสมาธิกับเป้าหมายของการทำสมาธิ (สมถะ) หรือการจิตของตนให้รู้แจ้งในสัจจะธรรม (วิปัสสนา) (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่มที่ 21. 2541 :52-53) นอกจากนี้ ยังมีการศึกษามากมายเกี่ยวกับการทำสมาธิแบบเจริญสติ ซึ่งพัฒนาโดยจอน กาบัต-ซินน์ ซึ่งเป็น “การปฏิบัติวิปัสสนาเป็นส่วนใหญ่ . ด้วยแนวคิดแบบเซน” (R. Gilpin. 2008 : 227–251) โดยเกิดองค์ประกอบจากแนวปฏิบัติเถรวาทและมหายานควบคู่กับวิปัสสนากรรมฐานเพื่อสร้างแนวปฏิบัติทางโลกที่จะดึงดูดคนที่ไม่ได้ความสนใจในคำสอนหรือปรัชญาทางพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ตามความหมายนี้ กิลพิน ซึ่งวิเคราะห์หัตถิพลของคำสอนทางพุทธศาสนาที่มีต่อการเจริญสติตามคำอธิบายที่กำหนดโดยนักพัฒนาของการฝึกสติ (Kabat-Zinn และ John Teasdale) สรุปว่าการฝึกสติส่วนใหญ่มาจากวิปัสสนา

การศึกษาจำนวนมากที่ยืนยันว่าการทำสมาธิบางประเภทสามารถนำไปสู่การตอบสนองที่ผ่อนคลาย (relaxation response) หลักฐานทางวิทยาศาสตร์เมื่อเร็วๆ นี้ชี้ให้เห็นว่าการสร้างการตอบสนอง

การผ่อนคลายอาจไม่เกิดในการปฏิบัติสมาธิของแบบอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปฏิบัติสมาธิตาม ประเพณีวัชรยาน แต่การทำสมาธิเหล่านี้จะนำไปสู่การกระตุ้นให้เกิดภาวะตื่นตัวและไม่ผ่อนคลาย ความตื่นตัวเป็นสภาวะทางสรีรวิทยาและจิตใจที่ตื่นตัวและตอบสนองต่อสิ่งเร้า โดยมีลักษณะเฉพาะคือการ เพิ่มขึ้นของกิจกรรมของระบบประสาทซิมพาเทติก (Sympathetic nervous system) เป็นระบบประสาทหลักหนึ่งในสามส่วนของระบบประสาทอัตโนมัติ ซึ่งตามมาด้วยการปล่อยอะดรีนาลีนและ นอเรพินเฟรินจากระบบต่อมไร้ท่อ (A. J. Camm, M. Malik, J. T. Bigger, G. Breithardt, S. Cerutti, and R. J. Cohen. 1996 :1065,) และส่งผลให้เกิดภาวะตื่นตัวเป็นระยะๆ ซึ่งเป็นการเพิ่มความสามารถชั่วคราวในตอบสนองต่อสิ่งเร้า ยิ่งไปกว่านั้น ในขณะที่การตื่นตัวสามารถเกิดขึ้นพร้อมกับการผ่อนคลายได้ และศึกษาเมื่อเร็ว ๆ นี้แสดงให้เห็นว่าสามารถเกิดขึ้นได้ระหว่างการทำสมาธิแบบเถรวาทและแบบมหายาน (W. B. Britton, J. R. Lindahl, B. R. Cahn, J. H. Davis, and R. E. Goldman. 2014 : 64) การตื่นของ กล้ามเนื้อแพซิก(กล้ามเนื้อ phasic นีมีหน้าที่หลักคือ ช่วยในการเคลื่อนไหว) คือเป็นผลมาจากการทำงาน ของระบบซิมพาเทติก

เป้าหมายของนำเสนอบทความนี้คือเพื่อแสดงให้เห็นว่าเทคนิคการทำสมาธิแบบต่างๆ ของชาว พุทธสามารถนำไปสู่การผ่อนคลายหรือความตื่นตัวขึ้นอยู่กับประเภทของการทำสมาธิที่ฝึก และนำเสนอให้ เห็นว่าในขณะที่การทำสมาธิบางประเภทช่วยเพิ่มความตื่นตัวหรือความระแวดระวัง รวมถึงสภาวะของการ ผ่อนคลายและการกระตุ้นประสาทพาราซิมพาเทติกการทำสมาธิประเภท อื่นๆ นำไปสู่การตื่นตัวของ กล้ามเนื้อ phasic ที่เพิ่มขึ้นและสร้างประสิทธิภาพการรับรู้ที่เพิ่มขึ้นอย่างมากและทันทีอย่างในด้านการ มองเห็น

การวัดความผ่อนคลายและความตื่นตัว

ในทางกายวิภาค ระบบประสาทอัตโนมัติ (Autonomic Nervous System-ANS) ประกอบด้วยเซลล์ประสาทจากภายในทั้งระบบประสาทส่วนกลาง (Central Nervous Systems-CNS) และระบบประสาทส่วนปลาย (Peripheral Nervous System-PNS) และรับข้อมูลจากส่วนกายวิภาคที่ รวมข้อมูลจากภายในร่างกายและสิ่งแวดล้อมภายนอก เช่น ไฮโปทาลามัส นิวเคลียสของทางเดินโดดเดี่ยว การสร้างร่างแห อมิกดาลา ฮิปโปแคมปัส และคอร์เทกซ์รับกลิ่น บทบาทหน้าที่ของ ANS คือการ ตรวจสอบกระบวนการภายในที่สำคัญซึ่งทำงานต่ำกว่าระดับการรับรู้ที่มีสติ เช่น อัตราการเต้นของ หัวใจ การหายใจ และการย่อยอาหาร (P. Low. 2013)

ระบบประสาทอัตโนมัติ ประกอบด้วยระบบย่อยของระบบประสาทหลัก 2 ระบบที่ทำงานอย่าง อิสระและทำงานร่วมกัน คือ ระบบประสาทพาราซิมพาเทติกและระบบประสาทซิมพาเทติก ระบบทั้งสอง นี้มักจะกระตุ้นการทำงานที่ตรงข้ามกัน ดังนั้นเมื่อระบบหนึ่งถูกกระตุ้นเพิ่มขึ้นอีกระบบจะถูกยับยั้ง ระบบ ประสาทซิมพาเทติกมักถูกเรียกว่า ระบบ"สู้หรือหนี" ซึ่งเร่งอัตราการเต้นของหัวใจ บีบหลอดเลือด และ เพิ่มความดันโลหิตเพื่อให้สามารถตอบสนองได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งมักเป็นปฏิกิริยาต่อภัยคุกคามในทันที

ในทางกลับกัน ระบบพาราซิมพาเทติกมักถูกเรียกว่าระบบ "เพื่อให้พักผ่อนหรือย่อยอาหาร" ซึ่งจะช่วยให้ อัตราการเต้นของหัวใจช้าลง ลดความดันโลหิต เพิ่มการทำงานของลำไส้และต่อมต่างๆ และผ่อนคลาย กล้ามเนื้อหูดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ความสามารถที่เพิ่มขึ้นในการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่สร้างโดยระบบซิมพาเทติกเรียกว่าความตื่นตัวแบบเฟสิก (phasic alertness) ดังนั้น ความตื่นตัวแบบเฟสิก จึงต้องมีการ กระตุ้นการทำงานของระบบซิมพาเทติก และไม่สามารถเกิดขึ้นในสภาวะการทำงานแบบพาราซิมพาเทติก ซึ่งเป็นการตอบสนองแบบผ่อนคลาย ในทางกลับกัน แม้ว่าการตื่นตัวจะไม่สอดคล้องกับอาการง่วงนอน และการนอนหลับ แต่ก็สามารถเกิดขึ้นพร้อมกันได้ด้วยการกระตุ้นเฟสิกในระดับปานกลาง

มีวิธีการทดลองมากมายที่ใช้ในการสาธิตกิจกรรมของระบบซิมพาเทติก (ความตื่นตัว) และพาราซิมพาเทติก (การผ่อนคลาย) วิธีหนึ่งที่ใช้กันทั่วไปเกี่ยวข้องกับความเร็วแปรปรวนของอัตราการเต้นของหัวใจ (HRV) ซึ่งกำหนดโดยระบบอัตโนมัติ และประเมินผ่านการวัดคลื่นไฟฟ้าหัวใจ (ย่อว่า EKG หรือ ECG) HRV สามารถวัดได้ด้วยวิธีโดเมนเวลาหรือวิธีโดเมนความถี่ ความถี่ EKG ที่ใช้เป็นตัววัดกิจกรรมอัตโนมัติ คือความถี่สูง (HF) โดยทั่วไปจะอยู่ระหว่าง 0.15 ถึง 0.4 Hz (G. E. Billman. 2013) และอัตราส่วน ระหว่างความถี่ต่ำและความถี่สูง (LF/HF) ในขณะที่นักวิจัยบางคนเสนอว่าความถี่ต่ำ (LF) ซึ่งโดยทั่วไปอยู่ ระหว่าง 0.04 ถึง 0.15 Hz LF มาจากอิทธิพลของทั้งซิมพาเทติกและพาราซิมพาเทติก ในทางตรงกันข้าม HF ที่เพิ่มขึ้นมีสาเหตุมาจากการทำงานของระบบประสาทพาราซิมพาเทติก ภายใต้สถานการณ์ปกติ HF ที่ลดลงบ่งชี้ถึงการลดลงของระบบประสาทพาราซิมพาเทติกและการกระตุ้นของซิมพาเทติกที่เพิ่มขึ้น (D. L. Eckberg, S. K. Mohanty, and M. Raczkowska. 1984 : 75) แม้ว่าควรสังเกตว่าในบางกรณีที่รุนแรง (เช่น การออกกำลังกายหรือความเครียดมาก) การเพิ่มขึ้นของ HF อาจมาพร้อมกับการเพิ่มขึ้นของซิมพาเทติก

การศึกษาก่อนหน้านี้แสดงให้เห็นว่าในระหว่างการกระตุ้น มีการเพิ่มการตอบสนองต่อสิ่งเร้าชั่วคราวอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งบ่งบอกถึงความตื่นตัวเป็นระยะ ซึ่งแสดงออกมาโดยประสิทธิภาพที่ดีขึ้นของงานด้านภาพและความจำจำนวนหนึ่ง ดังนั้น ความตื่นตัวแบบ phasic จึงถูกกำหนดให้เกิดขึ้นระหว่างสถานะที่นำไปสู่การปรับปรุงประสิทธิภาพในการทำงานด้านความรู้ความเข้าใจในทันที เพื่อกำหนดความตื่นตัว การศึกษาก่อนหน้านี้ ใช้ทั้งการวัดระบบประสาทและพฤติกรรม ในแง่ของการวัดพฤติกรรม การศึกษาทางจิตวิทยาได้แสดงให้เห็นว่าประสิทธิภาพการทำงานในการตรวจจับเป้าหมายสามารถปรับปรุงได้ด้วยการตื่นตัวที่เพิ่มขึ้น ในแง่ของการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างภาพทางประสาทวิทยา การวิจัยทางประสาทวิทยาได้แสดงให้เห็นว่าการตื่นตัวของยากูลำค่านั้นสัมพันธ์กับกิจกรรมของระบบประสาทในบริเวณเยื่อหุ้มสมองซีกขวาและเครือข่ายใต้เยื่อหุ้มสมอง, กลีบข้างขม่อมข้างใต้, ฐานดอก, และก้านสมอง (S. Sadaghiani, R. Scheeringa, K. Lehongre, B. Morillon, A. L. Giraud, and A. Kleinschmidt. 2010 : 10243)

แนวทางของการทำสมาธิ

ปัจจุบันนิกายพระพุทธศาสนาหลักอยู่ 3 นิายหลัก ได้แก่ เถรวาท มหายาน และวัชรยาน เถรวาทเป็นศาสนาที่แพร่หลายในภูมิภาคเอเชียใต้ และพระไตรปิฎกหรือพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี เป็นเนื้อหาหลักบัญญัติ ซึ่งมีบันทึกคำสอนของพระพุทธเจ้าในยุคแรกสุด เทคนิคการทำสมาธิที่แพร่หลายที่สุดของเถรวาทคือ สมถะ และวิปัสสนา ซึ่งเน้นการจิตใจให้สงบโดยให้ผู้ปฏิบัติมีสมาธิอยู่กับกรรมฐาน (สมถะ) หรือกิจกรรมทางจิตของผู้ปฏิบัติ (วิปัสสนา) ในพระไตรปิฎก การฝึกสมถะเกี่ยวข้องกับการฝึกให้มีสมาธิเพื่อให้ผู้ปฏิบัติได้รับคำสั่งให้มุ่งความสนใจไปที่เป้าหมายของการทำสมาธิโดยให้จิตอยู่กับองค์ภาวนา ส่วนวิปัสสนา หมายถึง การหยั่งรู้ธรรมชาติที่แท้จริงของความเป็นจริง ทำให้เกิดความเข้าใจในความไม่เที่ยงของทุกสิ่งที่มีอยู่ ซึ่งควบคู่กับความสงบของจิตใจ

ส่วนการทำสมาธิของมหายานได้รวมแนวคิดของนิายเถรวาทเข้าด้วยกัน แต่ยังสามารถเพิ่มเนื้อหาทางปรัชญาและแนวคิดทางวิญญาณเพิ่มขึ้น โดยแนวคิดที่โดดเด่นที่สุดคือ "ความเมตตาอันยิ่งใหญ่" ซึ่งเป็นองค์ประกอบโดยธรรมชาติของการตรัสรู้ของพระโพธิสัตว์ มหายานที่ใหญ่ที่สุดของศาสนาพุทธและโดดเด่นในเอเชียเหนือ ชาวพุทธนิกายมหายานปฏิบัติกรรมฐานประเภทต่างๆ กัน โดยมากมีรากฐานมาจากการปฏิบัติสมถะและวิปัสสนา ยิ่งกว่านั้น การทำสมาธิแบบเซนของมหายานยังคล้ายกับสมถะในเถรวาทแง่ที่ว่ามันทำผ่านการเพ่งสมาธิไปที่เป้าหมายของการทำสมาธิเป็นเวลานาน โดยส่วนใหญ่มักจะอยู่ที่ลมหายใจ เพื่อสัมผัสประสบการณ์ของจิตที่แน่วแน่หรือเป็นสมาธิ (J. D. Buksbazen. 2002)

นิายที่สามคือพุทธศาสนานิกายวัชรยาน ซึ่งมักเรียกว่าพุทธศาสนานิกายตันตระและเป็นประเพณีศูนย์กลางของศาสนาพุทธในทิเบตที่รับเอาองค์ประกอบของวิธีตันตระของฮินดูและพุทธศาสนานิกายมหายานมาใช้ (G. Samuel. 2008) แม้ว่าแนวปฏิบัติจำนวนหนึ่งในพุทธศาสนานิกายวัชรยานมีต้นกำเนิดมาจากลัทธิมหายาน (เช่น การฝึกเมตตา/ปรเมตต์ทั้งหก) และเถรวาท (เช่น การสละ ความไม่เที่ยง องค์ประกอบของสมถะและวิปัสสนา) การปฏิบัติและบูรณาการในบริบทของวัชรยาน การฝึกวัชรยานมีสามกระแส: การสร้าง การสำเร็จด้วยเครื่องหมาย และการสำเร็จโดยไม่มีเครื่องหมาย การปฏิบัติการสร้างหรือการพัฒนาจะดำเนินการในช่วงแรกของการทำสมาธิแบบฝึกหัด (N. Panchen and P. W. Gyalpo. 1999) แนวทางปฏิบัติของคณกรุ่นกลางที่จะกล่าวถึงในบทวิจารณ์นี้คือการปฏิบัติแบบสร้างตนเองเป็นเทพ (ภาษาทิเบต "Kyerim" ต่อไปนี้จะเรียกว่าการทำสมาธิแบบเทพ) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการนึกภาพตนเองเป็นเทพองค์ใดองค์หนึ่ง และมุ่งความสนใจไปที่ ภาพที่สร้างขึ้นภายในล้อมรอบด้วยผู้ติดตามของผู้ปฏิบัติ ขั้นสำเร็จจะแบ่งออกเป็นขั้นปฏิบัติสำเร็จ "โดยไม่มีเครื่องหมาย" ซึ่งรวมถึงการทำสมาธิแบบริกปะ ซึ่งเป็นวิธีปฏิบัติในระหว่างที่ผู้ทำสมาธิเห็นภาพการสลายตัวของเทพและบริวารไปสู่ความว่างเปล่า และปรารถนาที่จะบรรลุสถานะของการตระหนักรู้ที่ปราศจากมโนภาพ การสำเร็จ "โดยไม่มีเครื่องหมาย" คือการฝึกตันตระขั้นสูงที่เรียกว่า "โยคะทั้งหกแห่งนาโรปะ" (Tsong-Kha-Pa and G. C. Mullin. 2005)

ในขณะที่เทคนิคการทำสมาธิของคำสอนทางพุทธศาสนาทั้งหมดเน้นการหลุดพ้นจากอวิชชา แต่วิธีการบรรลุนั้นแตกต่างกันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตำราทางพระพุทธศาสนากล่าวว่รูปแบบการทำสมาธิของเถรวาท เช่น สมถะ วิปัสสนา หรือสติ เป็นเทคนิคที่เน้น "ความมั่นคงภายใน" หรือทำให้ "จิตใจที่ไม่มั่นคง" ให้มั่นคงและบ่มเพาะสภาวะแห่งความนิ่งและสงบ ซึ่งธรรมชาติของจิตสามารถฝึกฝนให้สงบและ

พบสัจธรรมได้ (พระไตรปิฎกและอรรถกถา. ๒๕๔๑ : ๑๒๕) ในทำนองเดียวกัน แนวทางปฏิบัติของมหายานบางอย่าง เช่น การทำสมาธิแบบเซน ยังให้ความสำคัญกับสมาธิที่จุดเดียวเช่นเดียวกับความสงบ (J. D. Buksbazen. 2002) ในทางตรงกันข้าม คัมภีร์วัชรยาน เน้นการฝึก “ซึ่งไม่เหมือนกับการทำจิตให้นิ่ง” เสียทีเดียว แต่มุ่งหมายที่การตระหนักรู้ถึง จิตที่เป็นอิสระจากความคิดทวิลักษณ์ ซึ่งเป็น “เหมือนเปลวเทียนที่สว่างไสวอยู่โดยตัวของมันเอง” (T. U. Rinpoche. 1999)

การผ่อนคลายและการตื่นตัวในระหว่างการทำสมาธิ

คัมภีร์ทางพุทธศาสนาอธิบายลักษณะของการทำสมาธิแบบเถรวาทว่าเป็นการปฏิบัติที่ไม่เพียงช่วยสภาพจิตใจให้ผ่อนคลายเท่านั้น แต่ยังรวมถึงทำให้จิตอยู่ในสภาวะของการตื่นตัวด้วย ส่วนแนวทางปฏิบัติของมหายานบางนิกาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำสมาธิแบบเซนให้ความสำคัญกับความสงบเป็นพิเศษ หลักฐานเชิงทดลองที่ว่า การฝึกทำสมาธิบางอย่างทำให้เกิดการตอบสนองต่อการผ่อนคลายสามารถพบในการศึกษาของ Benson ในช่วงปี 1970 และ 1980 ตั้งแต่นั้นมา การศึกษาหลายสิบชิ้นได้แสดงให้เห็นว่าการทำสมาธิบางประเภทจากนิกายเถรวาทและมหายานทำให้เกิดการตอบสนองที่ผ่อนคลาย แม้หลังจากการทำสมาธิช่วงสั้นๆ (เช่น 20 นาที) (S. D. Wu and P. C. Lo. 2008 : 245–250) การศึกษาส่วนใหญ่ศึกษาการทำสมาธิแบบเจริญสติ สมาธิแบบเซนและวิปัสสนาด้วย การค้นพบดังกล่าวได้รับการทดลองซ้ำหลายครั้งในอดีต และปัจจุบันจนเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าการทำสมาธิสติสามารถใช้เพื่อบรรเทาผลกระทบของความเครียดและภาวะซึมเศร้าได้อย่างน่าเชื่อถือ และเพื่อเพิ่มความผ่อนคลาย จนใช้คำว่า “การลดความเครียดด้วยสติ (Mindfulness Based Stress Reduction - MBSR)” ถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายวิธีการที่ใช้สติเพื่อลดความเครียด จนพัฒนาเป็น “โปรแกรมการลดความเครียดและการผ่อนคลาย” (J. Kabat-Zinn. 1982 : 33–47)

การทำสมาธิไม่เพียงช่วยในการผ่อนคลายเท่านั้น แต่ยังทำให้ร่างกายตื่นตัวอีกด้วย Britton และคณะ ได้ทบทวนการศึกษาเอกสารกว่า 20 ชิ้นที่แสดงให้เห็นว่าการทำสมาธิบางประเภท ซึ่งส่วนใหญ่มาจากแนวทางเถรวาทและมหายาน สามารถกระตุ้นพื้นที่ประสาทที่เกี่ยวข้องกับการตื่นตัว บทวิจารณ์ของพวกเขา รวมการฝึกสติและเซนเป็นส่วนใหญ่ รวมถึงการศึกษาวิปัสสนากรรมฐานและสมถะ เช่นเดียวกับการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติแบบทิเบตที่ไม่ใช่ต้นตระกูลวัชรยาน (เช่น การเน้นที่จุดเดียว) (J. A. Brefczynski-Lewis, A. Lutz, H. S. Schaefer, D. B. Levinson, and R. J. Davidson. 2007 : 11488,) และการทำสมาธิแบบเมตตาที่ปฏิบัติกันในพุทธนิกายและไม่เฉพาะเจาะจงสำหรับเถรวาทมหายาน หรือวัชรยาน ที่สำคัญ Britton และคณะ การศึกษาทบทวนที่แสดงให้เห็นว่าการทำสมาธิประเภทเถรวาทและมหายานสามารถกระตุ้น เปลือกสมองบริเวณส่วนบนของสมองกลีบหน้าผาก (Dorsolateral prefrontal cortex-(DLPFC), กลีบสมองส่วนกลาง (Parietal Lobe), ธาลามัส (Thalamus) และก้านสมอง ซึ่งเป็นบริเวณที่เกี่ยวข้องกับการตื่นตัวของประสาทสัมผัส

1. การตอบสนองการผ่อนคลายระหว่างการทำสมาธิเถรวาทและมหายาน

มีงานวิจัยหลายชิ้นที่ใช้มาตรการทางสรีรวิทยาเพื่อแสดงให้เห็นถึงการกระตุ้น ที่เพิ่มขึ้นระหว่างนิภายเถรวาทและมหายานการทำสมาธิ การศึกษาที่มีอิทธิพลและได้รับการอ้างถึงอย่างมากในเรื่องนี้ดำเนินการโดย Tang และคณะ (Y.-Y. Tang, Y. Ma, Y. Fan et al. 2009) ซึ่งเปรียบเทียบผู้เข้าร่วม 2 กลุ่มที่ไม่มีประสบการณ์การทำสมาธิแบบฝึกสติซึ่งได้รับการสุ่มให้อยู่ในเงื่อนไขการทดลอง 2 เงื่อนไข: อาสาสมัครครึ่งหนึ่งต้องทำ "การฝึกร่างกายและจิตใจเชิงบูรณาการ (IBMT)" ซึ่งรวมแง่มุมต่างๆ ของการฝึกสติสำหรับ 20 นาทีในช่วงระยะเวลา 5 วัน และอีกครึ่งหนึ่งได้รับการฝึกการผ่อนคลายในรูปแบบหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับการบีบและคลายกล้ามเนื้อแต่ละกลุ่ม Tang และคณะ วัดค่า HRV และ GSR ก่อนระหว่าง และหลังการฝึกทั้งการทำสมาธิหรือการผ่อนคลาย และแสดงให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมในกลุ่มทำสมาธิแสดงการกระตุ้นระบบพาราซิมพาเทติกและกระตุ้นระบบซิมพาเทติกน้อยกว่าการควบคุมการผ่อนคลายอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่ม IBMT แสดงให้เห็นถึงการเพิ่มขึ้นของ HF และ GSR ที่ลดลงเมื่อเทียบกับการควบคุมการผ่อนคลาย ทำให้สามารถสรุปได้ว่ากลุ่มการทำสมาธิเพิ่มกิจกรรมของระบบซิมพาเทติกอย่างมีนัยสำคัญ และลดกิจกรรมของระบบพาราซิมพาเทติกเมื่อเทียบกับการควบคุมการผ่อนคลาย ในทำนองเดียวกัน Ditto และคณะ คัดเลือกผู้เข้าร่วมการทดลอง 32 คนที่ไม่มีประสบการณ์การทำสมาธิ ซึ่งได้รับการสุ่มให้ทำสมาธิประเภทใดประเภทหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการสแกนร่างกาย สภาวะการควบคุมระหว่างที่อาสาสมัครทำแบบฝึกหัดการผ่อนคลายกล้ามเนื้อ หรือกลุ่มควบคุมที่มีรายชื่อรอ ผู้เขียนวัดการเต้นผิดปกติของโซ่ประสาทเดินหายใจ (RSA) ผ่านเครื่องตรวจสอบเสียงทางช่องคลอด ซึ่งตามทีกล่าวมาแล้วเป็นการวัดการหายใจที่ประสานกับ HRV และสร้างขึ้นโดยระบบประสาทพาราซิมพาเทติก ซึ่งบ่งชี้ว่าระบบพาราซิมพาเทติกถูกกระตุ้นในระหว่างการทำสมาธิ และเกิดการตอบสนองที่ผ่อนคลาย

นอกจากนี้ การศึกษาจำนวนมากได้แสดงให้เห็นว่าการทำสมาธิแบบเจริญสติสามารถกระตุ้นการตอบสนองการผ่อนคลายโดยใช้รายงานตนเองที่สัมพันธ์กับการผ่อนคลาย และโปรแกรมการลดความเครียดทางคลินิกที่ใช้การทำสมาธิแบบมีสติได้รับการแสดงเพื่อลดความเครียดและเพิ่มความผ่อนคลายแม้หลังจาก 4 ถึง 5 สัปดาห์ของการฝึกอบรม ความผาสุกทางจิตใจของผู้เข้าร่วมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญหลังจากการทำสมาธิเมื่อเทียบกับ SR ซึ่งบ่งชี้ถึงการปรับปรุงในสภาวะทางอารมณ์เชิงบวกและความสามารถในการทำสมาธิสติเพื่อบรรเทาความเครียด กระตุ้นให้เกิดการผ่อนคลาย และ ควบคุมความวิตกกังวลเป็นปรากฏการณ์ที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในการวิจัยทางวิทยาศาสตร์รวมถึงบริบททางคลินิก

2. ความตื่นตัวของกล้ามเนื้อระหว่างการทำสมาธิเถรวาทและมหายาน

Britton และคณะ ศึกษาเกี่ยวกับภาพทางประสาทแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมในบริเวณสมองที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ของกล้ามเนื้อการทรงตัวสามารถเพิ่มขึ้นได้ในระหว่างการทำสมาธิประเภทเถรวาทและมหายาน ดังที่ได้กล่าวไว้ ความตื่นตัวของกล้ามเนื้อกำลังสัมพันธ์กับกิจกรรมของระบบประสาทใน dACC, DLPFC, insula ส่วนหน้า, parietal lobule ด้านล่าง, ฐานดอก และก้านสมอง ในการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงความตื่นตัวของกล้ามเนื้อทรงตัวทั้งในวิปัสสนาและสมถะ Manna et al. วัดสัญญาณ fMRI BOLD ในพระสงฆ์เถรวาท 8 รูป ซึ่งมีประสบการณ์สมถะและวิปัสสนาเฉลี่ยมากกว่า 15,000 ชั่วโมง เช่นเดียวกับ

สามเณร 8 รูปที่มีประสบการณ์การทำสมาธิ 10 วัน ผู้เข้าร่วมทั้งสองกลุ่มทำการทดลอง 3 บล็อกภายในเครื่องสแกน fMRI ซึ่งแต่ละกลุ่มเริ่มต้นด้วยสภาวะการพัก 3 นาที และตามด้วยการทำสมาธิ 6 นาทีโดยเน้นที่การหายใจ และ 6 นาทีของการทำสมาธิวิปัสสนา พวกเขาพบการเปิดใช้งาน BOLD ที่เพิ่มขึ้นในบริเวณสมองที่เกี่ยวข้องกับการตื่นตัวของยาชูกำลังในผู้ทำสมาธิที่มีประสบการณ์สูง (พระสงฆ์) ซึ่งทำทั้งสมาธิและวิปัสสนาและในสามเณรที่ทำวิปัสสนากรรมฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Manna และคณะ พบว่าเมื่อพระสงฆ์แสดงขมาธา สัญญาณ fMRI BOLD ใน dACC ซ้ายและขวา DLPFC และ insula ด้านหน้าจะแรงกว่าในช่วงสภาวะการควบคุมที่เหลือ นอกจากนี้ สำหรับพระสงฆ์ การทำสมาธิแบบวิปัสสนาทำให้สัญญาณเพิ่มขึ้นในพื้นที่ DLPFC ในทางกลับกัน สำหรับผู้ทำสมาธิมือใหม่ การทำสมาธิแบบสมาธิไม่ได้แสดงสัญญาณหน้าที่เพิ่มขึ้นซึ่งเกี่ยวข้องกับการตื่นตัวของยาชูกำลัง อาจเป็นเพราะความชำนาญไม่เพียงพอในการฝึกปฏิบัตินี้ แต่การทำสมาธิแบบวิปัสสนานำไปสู่การเปิดใช้งานที่เพิ่มขึ้นใน dACC ด้านซ้ายซึ่งบ่งชี้ถึงการตื่นตัว

อัลเลนและคณะ คัดเลือกผู้เข้าร่วม 61 คนที่ไม่มีประสบการณ์การทำสมาธิ ซึ่งได้รับการสุ่มให้เข้าร่วมหลักสูตรการทำสมาธิแบบเจริญสติ 6 สัปดาห์ หรือเงื่อนไข "การควบคุมเชิงรุก" 6 สัปดาห์ที่เกี่ยวข้องกับการอ่านและการอภิปรายกลุ่ม เงื่อนไขการควบคุมนี้ถูกตั้งสมมติฐานว่า "บ่มเพาะการซึมซับและกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับความคิดไปสู่การเล่าเรื่องในจินตนาการ ตรงกันข้ามกับมุมมองของการเจริญสติที่มีศูนย์กลางในปัจจุบันและการตรวจสอบแบบเปิด อัลเลนและคณะ พบการเปิดใช้งาน DLPFC ที่เพิ่มขึ้นในกลุ่มการทำสมาธิเมื่อเทียบกับกลุ่มควบคุม และยังพบว่าปริมาณการฝึกทำสมาธิมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับการเปิดใช้งาน dACC ที่เกิดขึ้นระหว่างการทำสมาธิ ตรวจสอบโดย Britton และคณะ การค้นพบที่คล้ายกันของการกระตุ้นที่เพิ่มขึ้นในบริเวณประสาทที่เกี่ยวข้องกับการตื่นตัวของกล้ามเนื้อได้รับการสังเกตในการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิปัสสนา และการทำสมาธิแบบเซน หลักฐานเพิ่มเติมที่ว่า การทำสมาธิแบบเถรวาทนำไปสู่การตื่นตัวแบบโทนิคได้จากการศึกษาล่าสุดหลายชิ้นที่แสดงให้เห็นว่าการเจริญสติ และการทำสมาธิประเภทสมาธิ สามารถนำไปสู่การลดลงของกิจกรรมของโครงสร้างประสาท ที่มีความกระฉับกระเฉงมากขึ้นในระหว่างกิจกรรมที่ไม่ได้จดจ่อมากกว่าระหว่างงานที่เรียกร้องความสนใจ พื้นที่เหล่านี้รวมกันว่า "เครือข่ายเริ่มต้น" ของสมอง

ดังนั้น การค้นพบของการศึกษาที่ตรวจสอบการตื่นตัวของกล้ามเนื้อผ่านการวัดพฤติกรรมช่วยเสริมการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างระบบประสาท และพวกเขาร่วมกันแสดงให้เห็นว่าการทำสมาธิแบบเถรวาทและมหายานบางประเภทสามารถเพิ่มกิจกรรมในพื้นที่ประสาทที่เกี่ยวข้องกับการตื่นตัวของยาชูกำลัง ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุง งานที่ต้องการความตื่นตัวของกล้ามเนื้อที่ทำหน้าที่ในการทรงตัว (tonic muscle) การค้นพบล่าสุดเกี่ยวกับความตื่นตัวระหว่างการทำสมาธิแบบเถรวาทและแบบมหายานนั้นมีความสำคัญเนื่องจากช่วยเสริมภาพที่แสดงโดยพระไตรปิฎกซึ่งอธิบายว่าการทำสมาธิเป็นการปฏิบัติที่สร้างทั้งสภาวะจิตใจที่ผ่อนคลายและตื่นตัว ยิ่งไปกว่านั้น การทบทวนของเรายังสอดคล้องกับข้อค้นพบและการทบทวนก่อนหน้านี้ที่แสดงให้เห็นถึงการตอบสนองการผ่อนคลายอย่างต่อเนื่องในระหว่างการทำสมาธิประเภทเถรวาทและมหายาน

ความตื่นตัวในการฝึกวัชรยาน

การฝึกสมาธิแบบวัชรยานตรงข้ามกับเถรวาท วัชรยานไม่ได้เน้นการฝึกผ่อนคลาย แต่เน้นการตอบสนองอารมณ์ที่ปรากฏ พระไตรปิฎกนิกายวัชรยานเน้นการตระหนักรู้ถึง “ภาวะความตื่นตัวที่มีอยู่แล้ว” หรือ “คุณภาพที่ตื่นตัว” ของจิต และเตือนไม่ให้มีความสงบมากเกินไป ตรงกันข้ามกับคัมภีร์เถรวาทและมหายานที่เน้นความสงบนิ่ง

Amihai และ Kozhevnikov(I. Amihai and M.Kozhevnikov. 2014) ได้เปรียบเทียบการตรวจคลื่นไฟฟ้าหัวใจ Electrocardiography (ECG or EKG) เป็นการตรวจเบื้องต้น แสดงอัตราการเต้นของหัวใจ จังหวะการเต้นของหัวใจ ของผู้ทำสมาธิแบบเถรวาทและวัชรยานที่มีประสบการณ์ (ซึ่งมีประสบการณ์การทำสมาธิ 8 และ 7.4 ปี) ขณะที่พวกเขาฝึกทำสมาธิแบบเถรวาท แบบวิปัสสนากรรมฐาน และกสิณสมาธิ ซึ่งโดยผู้ทำสมาธิมุ่งความสนใจไปที่ “วัตถุสมาธิ” ที่อธิบายไว้ในพระไตรปิฎกบาลีและโดยทั่วไปจะเป็นแผ่นสี แนวทางปฏิบัติของวัชรยานที่ศึกษาคือการปฏิบัติแบบเทพและแบบริกปะ ในการศึกษา ผู้เข้าร่วมทำสภาวะพัก 10 นาที ตามด้วยสมถะและวิปัสสนา (อย่างละ 15 นาที) สำหรับผู้ทำสมาธิเถรวาท และทำสมาธิแบบเทพและริกปะ (อย่างละ 15 นาที) สำหรับผู้ทำสมาธิแบบวัชรยาน นอกจากนี้กิจกรรม EKG ของผู้เข้าร่วมถูกติดตามตลอดการทดลอง แสดงให้เห็นว่าการทำสมาธิประเภทเถรวาททำให้ HF (วิปัสสนา) เพิ่มขึ้น และลด LF/HF (ทั้งวิปัสสนาและกสิณ) เมื่อเทียบกับสภาวะควบคุม การพักผ่อน ซึ่งสอดคล้องกับการตอบสนองการผ่อนคลาย ในทางกลับกัน การฝึกวัชรยานทำให้เกิดความตื่นตัวเพิ่มขึ้น ตามดัชนีที่ลดลงของ HF (ทั้งเทพและริกปะ) ในระหว่างการทำสมาธิเมื่อเทียบกับสภาวะควบคุม เถรวาทที่มีประสบการณ์ (ประสบการณ์เฉลี่ย 8–12.3 ปี) และผู้นั่งสมาธิวัชรยาน (ประสบการณ์เฉลี่ย 7.4–13 ปี) พร้อมการทดสอบการมองเห็น 2 ครั้ง (การทดสอบการหมุนของจิต (MRT) และ Visual Memory Test (VMT):) ซึ่งดำเนินการก่อนและหลังการทำสมาธิทั้งแบบเถรวาทและแบบวัชรยาน 20 นาที การเพิ่มประสิทธิภาพการมองเห็นในทันทีหลังจากสิ่งเร้าหรือกิจกรรมต่างๆ ประสิทธิภาพที่ดีขึ้นในการทดสอบการมองเห็นทันทีหลังการฝึกสมาธิจะบ่งชี้ว่ามีการตื่นตัวทางเพิกเกิดขึ้นระหว่างการทำสมาธิ และการปรับปรุงดังกล่าวจะสังเกตเห็นได้หลังจากการฝึกวัชรยาน ผลการทดลองแสดงให้เห็นว่ามีเพียงการปฏิบัติแบบวัชรยานเท่านั้นที่นำไปสู่การปฏิบัติที่เพิ่มขึ้นอย่างมากในทันทีในงานเหล่านี้ ในขณะที่ผู้ทำสมาธิเถรวาทไม่ได้แสดงให้เห็นถึงการปรับปรุงใด ๆ ในการปฏิบัติงานหลังการปฏิบัติ ดังนั้น การศึกษาเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติแบบวัชรยานไม่ใช่การทำสมาธิแบบเถรวาท

นั้นพบใน Benson และคณะด้วย(H. Benson, J. W. Lehmann, M. S. Malhotra, R. F. Goldman, J.Hopkins, and M. D. Epstein. 1990 : 95) อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนไม่ได้ระบุว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นการกระตุ้นระบบซิมพาเทติกที่เพิ่มขึ้น ในทางตรงกันข้าม Benson และคณะสันนิษฐานว่าการกระตุ้นระบบซิมพาเทติกที่เพิ่มขึ้นในระหว่างการทำสมาธินั้น “ไม่น่าเป็นไปได้” เนื่องจากจะไม่สอดคล้องกับระบบซิมพาเทติกที่พวกเขาสังเกตเห็นในการทำสมาธิประเภทเถรวาทและ TM

ในการสรุปหัวข้อนี้ การทำสมาธิแบบวัชรยาน แสดงให้เห็นถึงความเร้าอารมณ์ที่เพิ่มขึ้น สิ่งนี้เน้นย้ำอีกครั้งถึงความสำคัญของอิทธิพลทางปรัชญาและวัฒนธรรมที่มีต่อการทำสมาธิ และแสดงให้เห็นว่า

คำว่า "การทำสมาธิ" เป็นคำที่กว้างมาก การค้นพบนี้แสดงให้เห็นว่าแนวคิดที่ว่า "เพื่อทำความเข้าใจอิทธิพลทางจิตสรีรวิทยาของการทำสมาธิ การปฏิเสธแนวความคิดเกี่ยวกับอคติทางวัฒนธรรมและศาสนา" (I. Kutz, J. Z. Borysenko, and H. Benson.1995: 1–8) นั้นทำให้เข้าใจผิด กล่าวคือ เพื่อให้เข้าใจแง่มุมของการทำสมาธิในด้านจิตสรีรวิทยา เราจำเป็นต้องตรวจสอบแหล่งที่มาทางวัฒนธรรมและศาสนาอย่างรอบคอบ

บทสรุป

จุดมุ่งหมายของการทบทวนนี้คือเพื่อตรวจสอบการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ของการทำสมาธิ โดยเน้นที่ผลเฉพาะที่แนวทางการทำสมาธิประเภทต่างๆ มีต่อระบบอัตโนมัติ ซึ่งได้นำเสนอหลักฐานโดยสรุปซึ่งแสดงให้เห็นว่าการทำสมาธิแบบเถรวาทและมหายานนำไปสู่การกระตุ้นระบบพาราซิมพาเทติกมากขึ้น ซึ่งมีผลต่อการตอบสนองที่ผ่อนคลาย ในขณะที่วัชรยานและการปฏิบัติแบบตันตระกระตุ้นระบบพาราซิมพาเทติกที่เพิ่มขึ้นซึ่งตอบสนองต่อเร้าอารมณ์ นอกจากนี้ เราสรุปแรงจูงใจทางวัฒนธรรมและปรัชญาที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติสมาธิเหล่านี้ ในขณะที่คัมภีร์เถรวาทและมหายานเน้นย้ำว่าจุดประสงค์ของการทำสมาธิคือเพื่อจุดประสงค์ความสงบพร้อมกับความมั่นคงทางจิตใจเป็นสำคัญส่วนของวัชรยานที่มีต่อสรีรวิทยาและพฤติกรรมเพิ่งเริ่มได้รับความสนใจจากนักวิทยาศาสตร์ และผลกระทบระยะยาวของการปฏิบัติแบบวัชรยานยังไม่เป็นที่เข้าใจ ดังนั้น แม้ว่าจะได้รับการพิสูจน์แล้วว่าการปฏิบัติแบบวัชรยานสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาในทันทีที่ควบคู่กับประสิทธิภาพการรับรู้ที่ดีขึ้น การศึกษาในอนาคตควรตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและสรีรวิทยาในระยะยาวที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติดังกล่าว ดังที่ได้กล่าวไว้ก่อนหน้านี้ ส่วนการศึกษาทางวิทยาศาสตร์มากมายเกี่ยวกับการทำสมาธิประเภทเถรวาทหรือมหายาน และมีหลักฐานว่าสามารถนำไปสู่การปรับปรุงด้านสมาธิในระยะยาว

จากที่กล่าวมาข้างต้น ทิศทางการศึกษาที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ยังไม่ได้สำรวจคืออิทธิพลระยะยาวของการทำสมาธิแบบวัชรยาน ต่อความเครียดและความเป็นอยู่ที่ดี ดังที่ได้กล่าวไว้ การค้นพบว่าการทำสมาธิแบบเถรวาทก่อให้เกิดการผ่อนคลายส่งผลให้มีการรวมเข้ากับการปฏิบัติทางคลินิกเป็นเทคนิคการลดความเครียด ในทางกลับกัน การค้นพบว่าการทำสมาธิประเภทวัชรยาน ก่อให้เกิดความตื่นตัว ชี้ให้เห็นว่าสิ่งเหล่านี้อาจเป็นปัญหามากกว่าสำหรับผู้ที่อยู่ภายใต้ความเครียดระดับสูง อย่างไรก็ตาม มีแนวโน้มว่าเมื่อพวกเขาได้รับประสบการณ์การทำสมาธิเพิ่มเติม ผู้ทำสมาธิแบบวัชรยานจะพัฒนากลยุทธ์ที่ไม่เหมือนใครเพื่อช่วยให้พวกเขารับมือกับสถานการณ์ตึงเครียดที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการฝึกทำสมาธิ ตัวอย่างเช่น โดยการเปลี่ยนอารมณ์ด้านลบให้เป็นสถานะทางอารมณ์ด้านบวก ของเทพที่มองเห็น ความเป็นไปได้ดังกล่าวควรได้รับการตรวจสอบในการศึกษาในอนาคต

นอกจากนี้ การศึกษาในอนาคตควรตรวจสอบกลไกเฉพาะที่รองรับการเปลี่ยนแปลงของ ANS ระหว่างการทำสมาธิ เพื่อให้เข้าใจถึงปัจจัยที่แม่นยำซึ่งเป็นสื่อกลางในการตอบสนองความตื่นตัวและการผ่อนคลาย สามารถตรวจสอบได้อย่างหนึ่งคือการเปลี่ยนแปลงการหายใจ แสดงให้เห็นว่าสามารถใช้เทคนิคการหายใจเฉพาะเพื่อกระตุ้นระบบประสาทซิมพาเทติกหรือพาราซิมพาเทติก ปัจจัยที่สองที่ควร

พิจารณาคือการแสดงภาพเฉพาะหรือเนื้อหาอื่น ๆ ที่ใช้สำหรับการทำสมาธิ ตัวอย่างเช่น เป็นไปได้ว่าเทพทิเบตที่มองเห็นได้จะนำไปสู่การเข้าอารมณ์ในระดับสูงเนื่องจากเนื้อหาทางอารมณ์ที่อยู่ในสายตาของผู้ทำสมาธิชาวทิเบต ในขณะที่การไหลเวียนของลมหายใจเข้าและออกที่เข้าร่วมระหว่าง การทำสมาธิสมถะจะไม่ทำให้เกิดปฏิกิริยาทางอารมณ์ที่รุนแรง

โดยสรุป แม้ว่าการตรวจสอบทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับธรรมชาติของการปฏิบัติสมาธิไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่ในช่วงไม่กี่ปีมานี้ นักวิทยาศาสตร์ด้านความรู้ความเข้าใจและนักประสาทวิทยาได้เริ่มทดลองอิทธิพลของบริบททางวัฒนธรรมและปรัชญาเฉพาะเรื่องการฝึกสมาธิในทางพระพุทธศาสนานิกายต่างๆ ได้พัฒนาขึ้นในด้านจิตสรีรวิทยา ซึ่งผลของการปฏิบัติ และการทดลองดังกล่าวได้นำไปสู่การค้นพบสิ่งใหม่ๆ ในการทดลองที่ยืนยันแนวคิดที่วางไว้ในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับจุดประสงค์และผลของการทำสมาธิ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำอธิบายในพระคัมภีร์เกี่ยวกับการกระตุ้นการตื่นตัวที่เพิ่มสูงขึ้นระหว่างการปฏิบัติวิชรยานและสภาพจิตใจที่ผ่อนคลายและตื่นตัวระหว่างการทำสมาธิประเภทเถรวาทและวิชรยานได้รับการสนับสนุนเชิงประจักษ์มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- H. Benson and W. Proctor. 2011. *Relaxation Revolution: The Science and Genetics of Mind Body Healing*, Scribner. New York, NY, USA.
- H. Benson, B. A. Rosner, B. R. Marzetta, and H. P. Klemchuk. *Decreased blood pressure in borderline hypertensive subjects who practiced meditation* . 1974 : Journal of Chronic Diseases.
- H. Benson, J. W. Lehmann, M. S. Malhotra, R. F. Goldman, J. Hopkins, and M. D. Epstein. 1990. *Body temperature changes during the practice of g Tum-mo yoga* : Nature.
- I. Kutz, J. Z. Borysenko, and H. Benson. 1995. *Meditation and psychotherapy: a rationale for the integration of dynamic psychotherapy, the relaxation response, and mindfulness meditation* : The American Journal of Psychiatry.
- I. Amihai and M. Kozhevnikov. 2014. *Arousal vs. relaxation: a comparison of the neurophysiological and cognitive correlates of Vajrayana and Theravada meditative practices* : PLoS ONE.
- J. D.-E. Young and E. Taylor, “Meditation as a voluntary hypometabolic state of biological estivation,” *News in Physiological Sciences*, vol. 13, no. 3 : pp. 149–153.

- J. D. Buksbazen. 2002. *Zen Meditation in Plain English*. Boston: Mass, USA : Wisdom Publications.
- A.J. Camm, M. Malik, J. T. Bigger, G. Breithardt, S. Cerutti, and R. J. Cohen. 1996. *Heart rate variability—standards of measurement, physiological interpretation, and clinical use*. U.S.A : Circulation.
- J. Kabat-Zinn. 1982. *An outpatient program in behavioral medicine for chronic pain patients based on the practice of mindfulness meditation: theoretical considerations and preliminary results* : General Hospital Psychiatry.
- J. A. Brefczynski-Lewis, A. Lutz, H. S. Schaefer, D. B. Levinson, and R. J. Davidson. 2007. *Neural correlates of attentional expertise in long-term meditation practitioners*. Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America.
- L. K. McCorry. 2007. *Physiology of the autonomic nervous system*. American Journal of Pharmaceutical Education.
- R. Gilpin. 2008. *The use of Theravāda Buddhist practices and perspectives in mindfulness-based cognitive therapy*. Contemporary Buddhism.
- P. Low. 2013. *Autonomic nervous system*. in *The Merck Manual*. USA : Whitehouse Station.
- T. U. Rinpoche. 1999. *As It Is*, vol. 2. Hong Kong : Ranjung Yeshe Publications.
- S. D. Wu and P. C. Lo. 2008. *Inward-attention meditation increases parasympathetic activity: a study based on heart rate Variability*. Biomedical Research.
- W. B. Britton, J. R. Lindahl, B. R. Cahn, J. H. Davis, and R. E. Goldman. 2013. *Awakening is not a metaphor: the effects of Buddhist meditation practices on basic wakefulness* : Annals of the New York Academy of Sciences.
- Y.-Y. Tang, Y. Ma, Y. Fan et al.. 2009. *Central and autonomic nervous system interaction is altered by short-term Meditation*. Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America.

การป้องกันอุบัติเหตุในโรงเรียนสำหรับเด็กปฐมวัย Prevention of accidents in school for early childhood

¹ยุรัตน์ดา สุขไชย, ²ปาริฉัตร ไชยเดช, ³พิชาญ ณ พัทลุง และ ⁴ชุลีพร นาห้วนิน

¹Yuratda Sukchai, ²Parichat Chaiyadat, ³Pichan Na Phatthalung
and ⁴Chuleeporn Nahuainin

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน, ประเทศไทย
Mahamakut Buddhist University Isan Campus, Thailand

¹Choyuyaki@gmail.com

Received: January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 31, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการป้องกันอุบัติเหตุในโรงเรียนสำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งเด็กปฐมวัยเป็นวัยที่มีการเจริญเติบโตและเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว เด็กปฐมวัยมีความอยากรู้อยากเห็นและสนใจสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวเป็นช่วงที่เด็กมีพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหวค่อนข้างมากเด็กจึงอยู่ไม่นิ่ง ชุกชน อยากรเรียนรู้ ชอบค้นคว้า ทดลองสิ่งต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา เด็กปฐมวัยจึงเป็นวัยที่มีความเสี่ยงจากการได้รับอุบัติเหตุ ไม่ว่าจะเป็นอุบัติเหตุที่เกิดจากตนเอง อุบัติเหตุที่เกิดจากบุคคลอื่นเป็นผู้กระทำ และอุบัติเหตุที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี เพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมการป้องกันอุบัติเหตุในโรงเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยให้ลดลงได้ การเรียนรู้สาเหตุการเกิดอุบัติเหตุในโรงเรียนสำหรับเด็กปฐมวัย และการเข้าใจระดับพัฒนาการของเด็ก จะทำให้ทราบถึงความเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุในโรงเรียนสำหรับเด็กปฐมวัย โรงเรียน ครู จึงควรมีแนวทางป้องกันการเกิดอุบัติเหตุในโรงเรียนสำหรับเด็กปฐมวัย การจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย

¹ อาจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการศึกษาศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

² อาจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการศึกษาศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

³ อาจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการศึกษาศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

⁴ อาจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการศึกษาศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

การให้คำชี้แนะ คำแนะนำล่วงหน้าแก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง การป้องกันการเกิดอุบัติเหตุในโรงเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยจึงมีบทบาทสำคัญในการเกิดอุบัติเหตุลดน้อยลงได้ และเพื่อให้เด็กปฐมวัยมีการเจริญเติบโตให้เหมาะสมกับวัยและพัฒนาศัภยภาพได้อย่างเต็มที่

คำสำคัญ: การป้องกันการอุบัติเหตุ, อุบัติเหตุในโรงเรียน, เด็กปฐมวัย

Abstract

This article aims to present a guideline for preventing accidents in schools for early childhood. In which early childhood are growing up and learning things quickly. Early childhood are curious and interested in their surroundings. It is the period when the child has quite a lot of motor development, so the child is restless, mischievous, wants to learn, likes to research and experiment all the time. Early childhood are at risk of accidents. Whether it's an accident caused by yourself an accident caused by another person and accidents caused by bad environment. To be a guideline to promote the prevention of accidents in schools for early childhood to decrease. Learning the cause of accidents in school for early childhood and understanding the child's developmental level, will make known the risk of accidents in school for early childhood. Schools and teachers should have guidelines to prevent accidents in schools for early childhood. Organizing activities suitable for early childhood, advice and advice in advance to the person involved. Accident Prevention in Schools for Early Childhood therefore plays an important role in reducing accidents and to allow early childhood to grow appropriately for their age and develop their full potential.

Keywords: accident prevention, accident in school, early childhood

บทนำ

ปัจจุบันนี้เหตุการณ์ความสูญเสียที่เกิดขึ้นกับเด็กปฐมวัยในโรงเรียนในช่วงที่ผ่านมา เช่น โศกนาฏกรรมเหตุยิงกราด เด็กปฐมวัยจมน้ำตายในโรงเรียนระหว่างว่ายน้ำ เด็กปฐมวัยที่ถูกขังอบไว้ในรถตู้ติดไฟถึงแก่ความตาย เด็กปฐมวัยตกจากรถเพราะไม่มีคาร์ซีต รถชนตายขณะรถ

โรงเรียนไปส่งที่บ้าน สะท้อนถึงการขาดการจัดระบบความปลอดภัยภายในโรงเรียน ซึ่งเป็นเรื่องที่ทางโรงเรียนควรให้ความสำคัญตระหนักและเข้มงวดจริงจังเพื่อให้เหตุการณ์เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า มุลินธิศุณย์พิทักษ์สิทธิ (2560. 7 มิถุนายน) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงมุ่งเน้นในการพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็น “การศึกษาขั้นพื้นฐานวิถีใหม่ วิถีคุณภาพ” มุ่งเน้นความปลอดภัยในสถานศึกษา โดยมุ่งเน้นพัฒนาระบบและกลไกในการดูแลความปลอดภัยให้แก่ผู้เรียน (คู่มือการดำเนินงานความปลอดภัยสถานศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ, 2564)

โรงเรียนถือเป็นบ้านหลังที่สองของเด็กปฐมวัยที่มักใช้เวลาส่วนใหญ่ประกอบกิจกรรมต่างๆภายในโรงเรียน ประกอบกับเด็กปฐมวัยอยู่ในวัยซุกซน หากสภาพแวดล้อมในโรงเรียนไม่ปลอดภัย จะยิ่งเพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุที่ไม่คาดคิดได้ (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2552) ซึ่งเด็กปฐมวัยเป็นวัยที่มีการเจริญเติบโตและเรียนรู้สิ่งต่างๆ อย่างรวดเร็ว มีความอยากรู้อยากเห็นและสนใจสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว เป็นช่วงที่เด็กมีพัฒนาการ ด้านการเคลื่อนไหวค่อนข้างมากเด็กปฐมวัยจึงอยุ่ไม่นิ่ง ซุกซน อยากรู้อยากเห็น ชอบค้นคว้า ทดลองสิ่งต่างๆ อยู่ตลอดเวลา วัยเด็กเป็นวัยแห่งพลังงาน เด็กปฐมวัยมีพลังมากมายที่จะทำสิ่งต่างๆ ตามความต้องการ ด้วยเด็กในวัยนี้ยังไม่สามารถตัดสินใจเกี่ยวกับพฤติกรรมความปลอดภัยได้ กระบวนการพัฒนาทางสติปัญญาของเด็กวัยนี้ยังไม่ได้พัฒนาไปถึงขั้นการเข้าใจความสัมพันธ์ของความเป็นเหตุเป็นผล ยังอยู่ในโลกของจินตนาการ (Athey, 1995) เด็กปฐมวัยจึงเป็นวัยที่มีความเสี่ยงจากการได้รับอุบัติเหตุ ไม่ว่าจะเป็นอุบัติเหตุที่เกิดจากตนเอง อุบัติเหตุที่เกิดจากบุคคลอื่นเป็นผู้กระทำและอุบัติเหตุที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี

ดังนั้น โรงเรียนจึงต้องเป็นสถานที่ที่มีความปลอดภัยสำหรับเด็กปฐมวัย ครูปฏิบัติต่อเด็กอย่างเหมาะสม ให้ความรู้ด้านอุบัติเหตุ ดูแลเด็กด้วยการเอาใจใส่ และปกป้องคุ้มครองเด็กราวกับว่าเด็กปฐมวัยนั้นเป็นลูกเป็นหลานของตนเอง เพื่อให้การดูแลปกป้องจากอุบัติเหตุในโรงเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นไปอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ โรงเรียนและครูควรมีความรู้ความเข้าใจถึงพัฒนาการตามวัยที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุ สาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุ และแนวทางการป้องกันการเกิดอุบัติเหตุ เพื่อลดการสูญเสียการบาดเจ็บหรือพิการภายในโรงเรียน และเพื่อให้เด็กปฐมวัยได้เจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ ปลอดภัย

สาเหตุการเกิดอุบัติเหตุในโรงเรียนสำหรับเด็กปฐมวัย

อุบัติเหตุภายในโรงเรียน เป็นเรื่องที่พบบ่อยอย่างไม่น่าจะเกิดขึ้น อุบัติเหตุในเด็กปฐมวัย เกิดได้จากหลายสาเหตุด้วยกัน ซึ่งบทความนี้จะกล่าวถึงสาเหตุการเกิดอุบัติเหตุสำหรับเด็กปฐมวัย ที่เกิดจากตนเอง อุบัติเหตุที่เกิดจากบุคคลอื่นเป็นผู้กระทำ และอุบัติเหตุที่เกิดจากสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับ สุวรรณา เรื่องกาณจนเศรษฐ์ (2551), อติศักดิ์ ผลิตผลการพิมพ์, (2550) และ Morrongiello, Ondejko & Littlejohn, (2004) ได้กล่าวไว้ว่าอุบัติเหตุเกิดจาก ตัวเด็กเอง ความประมาทเลินเล่อ หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของบิดามารดา ผู้ปกครองหรือผู้ที่ดูแลเด็ก และ สิ่งแวดล้อม

1. สาเหตุที่เกิดจากตนเอง เนื่องจากการเจริญเติบโตทางร่างกายของเด็กปฐมวัยยังไม่พร้อมสมบูรณ์ มีสัญชาตญาณของความอยากรู้อยากเห็น มักสนใจและชอบสัมผัสสิ่งแปลกๆใหม่ ๆ ที่ยังไม่คุ้นเคย ชอบการสำรวจ ค้นคว้า ทดลอง โดยเฉพาะเรื่องที่สงสัยอยากรู้ ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เมื่อเด็กปฐมวัยสัมผัสหยาบจับสิ่งนั้นอาจก่อให้เกิดอันตรายขึ้น ทำให้เกิดอุบัติเหตุได้ เช่น การเลียนแบบการแสดงในโทรทัศน์ การนำไม้หรือลวดมาเล่น ใช้นิ้วมือแหย่เข้าไปในที่เสียบปลั๊กไฟ การอมเหรียญแล้วติดคอหรือหลอดลมการตกลงมาจากที่สูง การปีนป่ายรั้วหรือประตูบ้าน การสัมผัสปลั๊กไฟขณะที่ตัวเปียกน้ำ การปีนตู้ ปีนต้นไม้หรือปีนชั้นวางของต่าง ๆ เพื่อหยิบสิ่งของ การเล่นไม้ขีด ไฟแช็ค และการเล่นน้ำในห้องน้ำ ขาดความระมัดระวัง ชอบกระโดดโลดเต้น ชอบปีนป่าย ชอบการผจญภัย ชอบสนุกสนาน ชอบท้าทาย ทำให้หกล้มได้ง่าย และสภาพทางร่างกายของเด็กปฐมวัยที่อยู่ในสภาพไม่ปกติ เช่น ความเหน็ดเหนื่อย อ่อนเพลีย สายตาสั้น หูตึง แขนขาพิการ เด็กปฐมวัยที่มีปัญหาทางอารมณ์ เด็กปฐมวัยที่มีความผิดปกติทางร่างกายหรือเด็กปฐมวัยที่อยู่ในสภาวะเจ็บป่วย ส่งผลให้เด็กปฐมวัยไม่สามารถดูแลตนเองได้เต็มที่ ทำให้เกิดอุบัติเหตุได้ง่ายกว่าปกติ

2. สาเหตุที่เกิดจากบุคคลอื่นเป็นผู้กระทำ เกิดจากการขาดความเอาใจใส่เด็กปฐมวัย การดูแลและละเลยในการเอาใจใส่เด็กปฐมวัยเนื่องจากมีภารกิจ ขาดความรู้ความเข้าใจในการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยอย่างถูกวิธี การลงเล่นน้ำในบ่อ หรือแอ่งน้ำ ซึ่งมักจะได้ยินข่าวว่าเด็กตกน้ำหรือเด็กจมน้ำตายในโรงเรียนระหว่างว่ายน้ำ จากความประมาท เลินเล่อ การขาดความระมัดระวัง เป็นสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ส่งผลต่อความปลอดภัยในชีวิตของเด็กปฐมวัย ความประมาทขาดความพินิจพิจารณา ขาดความรอบคอบ อาจก่อให้เกิดอุบัติเหตุแก่เด็กปฐมวัยได้ การวางของมีคมในที่ที่เด็กปฐมวัยสามารถหยิบมาเล่นได้ การใช้สารเคมีต่าง ๆ เช่น ยาฆ่าแมลงยาฆ่าหนู ยาฆ่าหญ้า เมื่อใช้แล้วไม่เก็บให้มิดชิดพ้นมือเด็ก การเก็บยารักษาโรคต่าง ๆ ไว้ในตู้เย็น ที่เด็กปฐมวัยอาจหยิบกินได้ เด็กปฐมวัยตกจากรถตู้แล้วถูกรถทับตาย เด็กปฐมวัยที่ถูกขังลิ้มไว้ในรถตู้ ติดฟิล์มจนถึงแก่ความตาย เด็กปฐมวัยถูกรถชนตายขณะรถโรงเรียนไปส่งที่บ้าน และจากสภาพทางร่างกาย อารมณ์ และจิตใจ ของพ่อแม่ญาติพี่น้อง และครูภายในโรงเรียนที่มีสภาพร่างกายและจิตใจไม่ปกติ เช่น เกิดเจ็บป่วย มีร่างกายพิการ มีอารมณ์เครียด เศร้าโศกเสียใจ หรือมีอารมณ์โกรธ ทำให้ขาดความสนใจ

ขาดความระมัดระวัง ในการดูแลเอาใจใส่เด็กปฐมวัย ทำให้เด็กปฐมวัยได้รับอุบัติเหตุ เช่น การเกิด โศกนาฏกรรมยิงกราดในสถานศึกษา

3. สาเหตุที่เกิดจากสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เป็นสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุ ส่งผลให้เด็กปฐมวัยได้รับบาดเจ็บจากอันตรายเล็ก ๆ น้อย ๆ พิกการหรือแม้กระทั่งเสียชีวิตได้อย่างคาดไม่ถึง เช่น ฝนตก น้ำท่วม โคลนถล่ม ภัยจากคลื่นยักษ์สึนามิ อุบัติเหตุจากการจราจรทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ เป็นต้น สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สิ่งแวดล้อมทั้งภายในโรงเรียนและรอบ ๆ บริเวณโรงเรียน อาจเป็นสาเหตุให้เกิดอุบัติเหตุได้ เช่น ถนน สนามเด็กเล่น สนามฟุตบอล ห้องน้ำ แม่น้ำ ลำคลอง บ่อน้ำ สระน้ำ บ่อเลี้ยงปลา อุปกรณ์เครื่องใช้ที่เก่าชำรุด ขาดการดูแลและบำรุงรักษา เป็นต้น สิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ บุคคลที่อยู่ใกล้ชิดเด็ก อาจเป็นเพื่อนบ้านใกล้เคียงหรือเพื่อนเล่น เมื่อเด็กไปเล่นด้วยกันอาจก่อให้เกิดอุบัติเหตุได้ เช่น วิ่งชนกันการพลัดตกหกล้ม หรือขี่จักรยานล้ม บางครั้งเด็กอาจเล่นโดยขาดความระมัดระวัง โดยนำไม้มาเล่น ทำให้ได้รับบาดเจ็บ และเป็นอันตราย เป็นต้น

สรุปได้ว่าการเกิดอุบัติเหตุในโรงเรียนสำหรับเด็กปฐมวัย เกิดได้จากหลายสาเหตุด้วยกัน ดังนี้ สาเหตุการเกิดอุบัติเหตุของเด็กปฐมวัยที่เกิดจากตนเอง ความอยากรู้อยากเห็น มักสนใจและชอบสัมผัสสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ อุบัติเหตุที่เกิดจากบุคคลอื่นเป็นผู้กระทำขาดความเอาใจใส่เด็ก การดูแลและละเลยในการเอาใจใส่เด็กเนื่องจากมีภารกิจ ขาดความรู้ความเข้าใจในการเลี้ยงดูเด็กอย่างถูกวิธี และอุบัติเหตุที่เกิดจากสิ่งแวดล้อม สนามเด็กเล่น สนามฟุตบอล ห้องน้ำ ซึ่งเด็กปฐมวัยต้องการครู/ผู้ดูแลที่มีคุณภาพ สามารถดูแลเอาใจใส่เด็กปฐมวัยให้ปราศจากอันตรายใด ๆ ที่จะทำอันตรายแก่เด็กปฐมวัย ควรยอมรับและเข้าใจธรรมชาติตามวัย และสิทธิที่เด็กปฐมวัยควรจะได้รับ การดูแลให้ปลอดภัยจะช่วยให้เด็กสามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างปลอดภัยมีความสุข และปราศจากอุบัติเหตุ

อุบัติเหตุกับพัฒนาการตามวัยของเด็กปฐมวัย

การเกิดอุบัติเหตุในเด็กจะแตกต่างกันตามระดับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ดังนั้นการเข้าใจระดับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย จะทำให้ทราบถึงความเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุในเด็กปฐมวัย แต่ละวัย (ณัชนันท์ ชีวานนท์, 2559) ทำให้การเกิดอุบัติเหตุในโรงเรียนของเด็กปฐมวัยลดน้อยลง สาเหตุการเกิดอุบัติเหตุกับพัฒนาการตามวัยของเด็กปฐมวัย ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 การเกิดอุบัติเหตุกับพัฒนาการตามวัยของเด็กปฐมวัย

อายุ	พัฒนาการ	อุบัติเหตุกับพัฒนาการตามวัยของเด็กปฐมวัย
แรกเกิด-2 เดือน	เมื่อจับนอนคว่ำจะผงกศีรษะได้เล็กน้อย หันไปข้าง ๆ ได้ขยับแขนขาได้	ขาดอากาศเมื่อบริเวณที่นอนมีวัสดุนุ่มฟูอุดจุก
3-6 เดือน	คอเริ่มแข็งขึ้นเคลื่อนไหวได้ด้วยการคลาน เริ่มนั่งได้แต่ไม่ควรปล่อยทิ้งไว้ได้คนเดียว	ตกเตียง การกำวัตถุแน่น ๆ อาจทำให้ของเล่นบาดมือ หายหลังจากการนั่ง ศีรษะแขนขาติดที่ลูกกรงของเตียง
7 -9 เดือน	เด็กทารกสามารถนั่งเองได้จับขวदनมเองได้ เริ่มคลาน	อาจหายหลังจากการนั่ง จึงไม่ควรปล่อยเด็กนั่งลำพังคนเดียวนาน ๆ การหยิบของชิ้นเล็ก ๆ เข้าปากอาจติดคอ ควรเก็บให้พ้นมือเด็ก การถูกน้ำร้อนลวกหรือไฟดูดจากการใช้นิ้วหยอเล่น
10 - 12 เดือน	เด็กมีกล้ามเนื้อแข็งแรงขึ้นทำงานประสานกันได้ดี บางครั้งจับลูกกรงยืน ขอบป็นบันไดขึ้นเก้าอี้และโต๊ะ ชอบเกาะเหนี่ยวรั้งตนเองเพื่อยืน	ตกบันได โต๊ะเก้าอี้ล้มทับ แขนขา ศีรษะติดลูกกรง ตกเตียง ล้มศีรษะฟาด ควรดูแลเด็กวัยนี้อย่างใกล้ชิดไม่ปล่อยให้อยู่ตามลำพัง
1 - 2 ปี	เดินได้เก่งขึ้น วิ่งได้ สนใจสิ่งแวดล้อมรอบตัว ชอบใช้นิ้วมือหยอตามร่องตามรูต่าง ๆ	ไม่ชอบเดิน ชอบวิ่ง จึงมักหกล้ม หรือบางครั้งสะดุดรองเท้าตนเองแล้วล้ม หยอปลั๊กไฟ สิ่งแปลกปลอมเข้าปากติดคอ ของร้อนหกราดรดลำตัว
2 - 3 ปี	วิ่งได้คล่อง ชอบเล่นซุกซน ชอบขึ้นขอบลงบันได เปิดปิดประตูกิจการยานสามล้อ สนใจสัตว์เลี้ยงชอบเล่นน้ำ	พลัดตกหกล้ม ตกบันได ประตูกุญแจสัตว์เลี้ยงทำร้ายเพราะไปหยอสัตว์และจะเล่นกับสัตว์เลี้ยงแรง ๆ จักรยานล้ม จมน้ำ
3-4 ปี	ซุกซน ชอบผจญภัย ชอบความท้าทาย รับประทานอาหารที่ชอบที่จักรยานสามล้อ ปิดเปิดลิ้นชัก	พลัดตกหกล้ม บาดแผลจากการเล่นเช่น มีด กรรไกร และลื่นชักหนีบ เป็นต้น
4 - 5 ปี	ชอบเล่นนอกบ้านกับเพื่อน ๆ ปีนป่ายที่จักรยาน เล่นฟุตบอล	วิ่งชนกัน อันตรายจากถนน ตกต้นไม้ตกน้ำ จมน้ำ เล่นน้ำ
5 - 6 ปี	คล่องแคล่วว่องไว อยู่ไม่นิ่งชอบความท้าทาย ชอบผจญภัยชอบทดลองอยากรู้ อยากเห็นชอบลองผิดลองถูก ที่จักรยาน 2 ล้อได้	พลัดตกหกล้ม บาดแผลจากของมีคมอันตรายจากถนน จมน้ำ ล้มกระแทกและชนกัน จักรยานล้ม หรือชนกัน

ที่มา: สุรีย์ลักษณ์ สุจริตพงศ์. (2552) และกองงานมหาวิทยาลัยพยาบาล. (2531:242)

จากตารางสรุปได้ว่า อุบัติเหตุในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการตามวัยของเด็กปฐมวัย โรงเรียน ครูและผู้ดูแลเด็กควรมีความรู้ และความเข้าใจพัฒนาการเด็กปฐมวัย จะช่วยให้สามารถดูแล และป้องกันอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นได้ ซึ่งในช่วงอายุ 2-6 ปี เด็กเสี่ยงต่ออุบัติเหตุการจมน้ำมากที่สุด จากรายงานกระทรวงสาธารณสุข การจมน้ำเป็นสาเหตุที่เกิดการเสียชีวิตจำนวนมาก โดยเฉพาะในกลุ่มเด็ก พบว่า ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (2555-2564) ประเทศไทยมีผู้เสียชีวิตจากการจมน้ำถึง 35,915 คน โดยเด็กช่วงอายุ 5-9 ปี เป็นกลุ่มที่เสียชีวิตมากที่สุดที่ 2,867 คน (กรมควบคุมโรค, 2564) สาเหตุสำคัญคือ สภาพแวดล้อมที่ไม่ดี โรงเรียน ครู ผู้ดูแลเด็กจึงควรเฝ้าระวัง และคำนึงถึงความปลอดภัยของเด็กปฐมวัยโดยการจัดสภาพแวดล้อม มีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่สะอาด ถูกสุขลักษณะ และมีความปลอดภัย โดยมีการป้องกันอุบัติเหตุ อุบัติภัย และการดูแลรักษาวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ หรือทรัพยากรอื่น ๆ ของโรงเรียนให้อยู่ในสภาพที่ดี ใช้งานได้ และไม่เกิดอันตรายต่อผู้เรียนครู บุคลากร และสถานศึกษา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2554)

การป้องกันอุบัติเหตุในโรงเรียนสำหรับเด็กปฐมวัย

การป้องกันอุบัติเหตุในโรงเรียนของเด็กปฐมวัยลดลงได้ โรงเรียนควรแก้ไขและป้องกันจากสาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้น อันได้แก่ สาเหตุการเกิดอุบัติเหตุในโรงเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยที่เกิดจากตนเอง สาเหตุการเกิดอุบัติเหตุในโรงเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยที่เกิดจากบุคคลอื่นเป็นผู้กระทำ สาเหตุการเกิดอุบัติเหตุในโรงเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยที่เกิดจากสิ่งแวดล้อม เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาอุปสรรค หรือความไม่ปลอดภัยต่อนักเรียนครู และบุคลากรทางการศึกษา (คู่มือการดำเนินงานความปลอดภัยสถานศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2564) โรงเรียน ครูหรือผู้ดูแลควรตระหนักและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันอุบัติเหตุในเด็กปฐมวัยมีหลักและวิธีการดังต่อไปนี้

1. การป้องกันอุบัติเหตุในโรงเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยที่เกิดจากตนเอง หมายถึง การดำเนินการในการดูแลเด็กปฐมวัย เนื่องจากการเจริญเติบโตทางร่างกายของเด็กยังไม่พร้อมสมบูรณ์ มีสัญชาตญาณของความอยากรู้อยากเห็น จึงเกิดอุบัติเหตุในโรงเรียน มีการป้องกันอุบัติเหตุดังนี้

1.1 การป้องกันการหกล้มหกลื่น ไหลตายในเด็ก ป้องกันอุบัติเหตุเกี่ยวกับท่านอน ท่านอนที่ปลอดภัยที่สุดสำหรับเด็กปฐมวัยคือ ท่านอนหงาย ไม่ควรให้นอนหลับในท่าคว่ำซึ่งเด็กอาจขาดออกซิเจนและเสียชีวิตได้

1.2 ของเล่นสำหรับเด็กปฐมวัย ต้องเป็นของที่มีขนาดไม่เล็กหรือมีชิ้นส่วนแตกหักที่สามารถทำให้สำลักเข้าหลอดลมได้ ต้องมีมาตรฐานมอก. และไม่มีสาร บีพีเอ และต้องไม่มีลักษณะที่เป็นด้ามยาวที่เด็กปฐมวัยอมเข้าปากได้หรือปลายด้ามทุกด้านต้องมีขนาดที่ใหญ่กว่า 3.5*5 ซม. หรือถ้าเป็นทรงกลม ต้องมีเส้นผ่าศูนย์กลางใหญ่กว่า 4.2 ซม.

1.3 การคว่ำสิ่งของ ดึง ปิด การป็นบายที่สูง ทำให้เกิดอุบัติเหตุล้มหัวกระแตกได้ ควรให้อยู่ในห้องที่ไม่มีอุปกรณ์ที่อาจก่อให้เกิดอันตรายกับเด็กปฐมวัย เช่น กระจกน้ำร้อน ถ้ามีต้องเก็บให้พ้นมือเด็กเฟอร์นิเจอร์ต่างๆ ต้องไม่มีมุมเหลี่ยมคม หากมีควรใส่อุปกรณ์กันกระแตกหรือหาของนุ่ม ๆ มาหุ้ม (โรงพยาบาลท่าตูม, ม.ป.ป.)

1.4 ของติดคอ เด็กปฐมวัยเริ่มกิน เริ่มหยิบของเข้าปาก ต้องระวังการสำลักอุดกั้นทางเดินหายใจ โดยอย่าปล่อยให้เด็กปฐมวัยอยู่กับของชิ้นเล็ก ๆ เช่น ของเล่น โดยลำพังแม่เพียงชั่วขณะของเล่นสำหรับเด็กนั้นส่วนประกอบต้องแน่นหนา ไม่หลุดง่าย เพราะอาจหลุดเข้าปากเด็กเข้าไปอุดกั้นทางเดินหายใจ จุกนมหลอกต้องไม่เล็กหรือใหญ่จนเกินไป ไม่มีรอยฉีกขาดระหว่างจุกนมกับฐานและไม่มีสายคล้องคอเพื่อป้องกันการรัดคอเด็ก

2. การป้องกันอุบัติเหตุในโรงเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยที่เกิดจากบุคคลอื่นเป็นผู้กระทำ หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมและการวางกฎเกณฑ์ให้ปลอดภัยจากบุคคลโดยคำนึงถึงสวัสดิภาพของเด็กปฐมวัย ตั้งแต่เริ่มเดินเข้าสู่ประตูโรงเรียนจน การป้องกันอุบัติเหตุที่เกิดจากบุคคลอื่นเป็นผู้กระทำ มีดังนี้

2.1 กำหนดให้ผู้ปกครองมาส่งเด็กปฐมวัยควรส่งให้ถึงคุณครูเพื่อให้คุณครูรับทราบว่าได้มาถึงโรงเรียน กรณีที่ผู้ปกครองมาส่งเด็กถึงแค่หน้าประตูโรงเรียน ควรมีคุณครูคอยยืนรับเด็กจากผู้ปกครองในช่วงที่ผู้ปกครองมาส่งเด็ก นอกจากนี้คุณครูควรตรวจสอบให้แน่ชัดว่าบุคคลที่มารับเด็กนั้นเป็นผู้ปกครองของเด็กจริง

2.2 ไม่ให้เด็กปฐมวัยหรือผู้ใหญ่อยู่ตามลำพังสองต่อสอง ในห้องเรียนและในสถานที่ต่าง ๆ ที่ลับตาคนโดย ให้มีคุณครูอยู่ตามจุดต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น ตามชั้นเรียน บริเวณสนามเด็กเล่น เป็นต้นในช่วงก่อนเรียน ระหว่างพักและหลังเลิกเรียนถ้าเด็กปฐมวัยต้องอยู่กับผู้ใหญ่ในโรงเรียนหรือนักเรียนด้วยกันเองกำหนดว่าจะต้องมีเพื่อนอยู่ด้วยอย่างน้อย 1 -2 คน

2.3 การจมน้ำเป็นสาเหตุการตายจากอุบัติเหตุสูงสุดที่เกิดขึ้นในเด็ก ครูควรสอนให้เรียนรู้เรื่องการป้องกันอุบัติเหตุแบบง่าย ๆ ที่เหมาะสมกับวัย และตามนโยบาย “ตะโกน โยน ยื่น” รวมทั้งตั้งกฎข้อห้ามต่าง ๆ เช่น ห้ามลงน้ำโดยไม่มีผู้ใหญ่อยู่ด้วย

2.4 การไป-กลับจากโรงเรียน เมื่อนำเด็กปฐมวัยขึ้นรถยนต์ เด็กที่อายุต่ำกว่า 5 ปี ต้องใช้ที่นั่งนิรภัยที่ติดไว้บนเบาะที่นั่งข้างหลัง ที่สำคัญไม่ควรให้เด็กนั่งตัก พ่อ แม่ ครูขณะขับรถ และไม่ควรปล่อยเด็กไว้ในรถที่จอดไว้คนเดียว นอกจากอันตรายที่เกิดจากความร้อนแล้ว เด็กยังอาจ

สตาร์ทรถเอง (ถ้าเสียบุญแจ่ว) หรืออาจขยับเบรกมือหรือเกียร์ ทำให้รถไหลได้ ในต่างประเทศที่มีภูมิประเทศเป็นเนินพบกรณีนี้ได้บ่อยๆ

3. การป้องกันการเกิดอุบัติเหตุในโรงเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยที่เกิดจากสิ่งแวดล้อม หมายถึง จัดสิ่งแวดล้อมบริเวณโดยรอบโรงเรียนให้เอื้อต่อความปลอดภัยของเด็กปฐมวัย โดยมีการตรวจสอบแก้ไข ปรับปรุงบริเวณตามจุดต่าง ๆ ของโรงเรียนอยู่เป็นประจำ การป้องกันอุบัติเหตุที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน มีดังนี้

3.1 สนามเด็กเล่น สนามกีฬา สนามหญ้า สวนหย่อม หมั่นตรวจตราเครื่องเล่นในสนาม เช่น ชิงช้า กระดานหก กระดานลื่นให้อยู่ในสภาพที่มีความมั่นคงแข็งแรงอยู่เสมอ หากพบว่าชำรุดจะต้องรีบซ่อมแซมแก้ไขทันที ตัวอย่างเช่น เชือกต้องไม่อยู่ในสภาพที่เปื่อยใกล้ขาด หรืออุปกรณ์ที่ทำจากโลหะ/ไม้ เช่น โข่ ราวเหล็ก บันได ฯลฯ ต้องไม่ผุกร่อน ไม่ควรจัดเครื่องเล่นให้อยู่ติดกันจนเกินไปเพราะจะทำให้เด็กปฐมวัยเล่นกันแล้วชนกระแทกได้ควรมีระยะห่างพอสมควร บริเวณในและรอบสนามควรปราศจากก้อนหิน ต่อไม้ เศษแก้วของมีคมต่าง ๆ หรือสิ่งของที่อาจทำให้เกิดการบาดเจ็บหรือลื่นหกล้มควรมีการวางกฎระเบียบที่ชัดเจนในการเล่นสนามเด็กเล่นหรือการใช้สนามกีฬา เช่น ห้ามไม่ให้เด็กโตมาเล่นสนามเด็กเล่นของเด็กเล็กเวลาใช้สนามกีฬาควรสวมรองเท้าผ้าใบ เป็นต้น

3.2 ห้องน้ำ ควรออกแบบห้องน้ำ ห้องส้วมให้เหมาะสมกับวัยของเด็กปฐมวัย คือนั่งถ่ายและที่ปัสสาวะของเด็กปฐมวัย ควรมีขนาดเล็กเหมาะสมกับวัย ไม่ควรมีถึงน้ำที่สูงเกินกว่าที่เด็กปฐมวัยจะตักน้ำได้เพราะจะทำให้เด็กปฐมวัยตกลงไปในถังน้ำและควรมีฝาปิดมิดชิดเพื่อป้องกันเด็กปฐมวัยตักน้ำแล้วหัวทิ่มพื้นห้องน้ำไม่ควรทำจากวัสดุที่ลื่น เช่น กระเบื้องหินอ่อนพื้นต้องหั่นถูหรือขัดให้สะอาดไม่ให้ตะไคร่จับ หรือดูแลไม่ให้มีน้ำท่วมขังเพราะอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อเด็กในการลื่นหกล้มในห้องน้ำ ไม่ให้เด็กปฐมวัยไปห้องน้ำตามลำพัง ต้องมีผู้ใหญ่ไปกับเด็กปฐมวัยด้วยเสมอเพราะหากเกิดอุบัติเหตุจะได้รู้และช่วยเหลือได้ทันเวลาที่

3.3 บริเวณโดยรอบในโรงเรียน จัดบริเวณที่รับส่งเด็กปฐมวัย ที่จอดรถรับส่งนักเรียน ที่จอดรถของครูให้เป็นสัดส่วนเพื่อป้องกันไม่ให้เด็กเข้ามาวิ่งเล่นหรือหลบซ่อน บริเวณโดยรอบของโรงเรียนไม่ควรมีหลุม บ่อ เพราะอาจทำให้เด็กปฐมวัย เดินตกหล่นลงไปได้ ถ้ามีควรริบแก้ไขทันที เช่น หาฝาปิดให้สนิท หรือถมดิน ไม่ควรนำกระถางต้นไม้มาตั้งไว้บนกันสาดของตึกอาคารเพราะจะทำให้กระถางต้นไม้หล่นลงโดนเด็กปฐมวัยมีที่กั้นที่สูงพอตรงบริเวณกันสาดของตึกหรือเพื่อกันเด็กปฐมวัยปีนป่าย บริเวณรอบโรงเรียนหากมีลำคลองหรือแม่น้ำไหลผ่าน ควรมีรั้วรอบขอบชิด หากสร้างรั้วถาวรไม่ได้ควรทำขอบเขตที่แน่นอน เช่น สร้างรั้วลวดหนาม ประตูล้อมโรงเรียนต้องอยู่ในสภาพที่มั่นคงไม่ชำรุด หากชำรุดต้องรีบซ่อมแซมเพื่อป้องกันการหล่นทับเด็กปฐมวัย

3.4 กรณีที่โรงเรียนตั้งอยู่ติดกับทางหลวง ควรมีเครื่องหมายที่ชัดเจนให้ผู้ขับขี่รถใช้ถนนเพิ่มความระมัดระวังในการขับรถยนต์ หรือหากโรงเรียนตั้งอยู่ในเขตที่มีการจราจรหนาแน่น หรืออยู่ใกล้เขตอันตรายควรจัดให้มีทางข้ามที่ปลอดภัยหรือมีเจ้าหน้าที่จราจรมาคอยดูแลให้ การวางกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนและให้เด็กปฐมวัยรู้ถึงกฎเกณฑ์นั้นๆ เช่น ห้ามไม่ให้เด็กปฐมวัยเล่นทางที่มีการจราจรหนาแน่น

3.5 ห้องเรียน และอาคารเรียน สภาพโต๊ะเรียน เก้าอี้ ประตูควรอยู่ในสภาพที่มั่นคง แข็งแรงอยู่เสมอหากชำรุดจะต้องรีบแก้ไขทันที หมั่นตรวจพัดลมที่ติดบนเพดานห้องเรียนอยู่เสมอ จะต้องอยู่ในสภาพที่มั่นคง ไม่หลวม รวมถึงโทรทัศน์ต้องยึดแน่นหากมีการชำรุดต้องรีบแก้ไขทันที กระดานหรือบอร์ดต้องยึดติดผนังให้แน่นหนาป้องกันการหล่นทับ บันไดทางเดินควรมีความมั่นคงไม่ชันเกินไปควรทำเครื่องหมาย ลูกศรแสดงการขึ้น การลงบันได พื้นอาคารเรียนไม่ควรจะลื่นเกินไปเพื่อป้องกันการหกล้มล้มล้มควรจัดให้มีอุปกรณ์ดับเพลิงตามอาคารต่าง ๆ

3.6 ห้องครัว-โรงอาหาร แยกเป็นสัดส่วนให้ชัดเจนไม่ให้เด็กเข้าไปในห้องครัวได้ เพื่อป้องกันอุบัติเหตุจากน้ำร้อนลวก การวางภาชนะใส่อาหารร้อน เช่น หม้อแกง ต้องวางในที่ปลอดภัยจากเด็กปฐมวัยเพื่อป้องกันอาหารหกกระเด็น ควรมีการวางกฎเกณฑ์การใช้ห้องครัวและโรงอาหารให้เด็กปฐมวัยได้รับรู้กันทุกคน เช่น ห้ามวิ่งเล่นในบริเวณโรงครัว โรงอาหาร

3.7 ระบบไฟฟ้า ปลั๊กไฟฟ้า ได้แก่ เตารีดไฟควรอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ ขณะเสียบปลั๊กไฟต้องไม่หลวมถ้าหลวมควรรีบซ่อมแซม แก้ไข จัดวางสายไฟต่าง ๆ ให้เหมาะสม สายไฟฟ้าควรอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ไม่ขาดหรือชำรุดและควรเก็บให้เป็นระเบียบเรียบร้อย อุปกรณ์ไฟฟ้าที่ใช้กำลังไฟฟ้ามากควรต่อสายดินหรือใช้ปลั๊กที่มี 3 รู เช่น เครื่องทำน้ำเย็น ตู้น้ำดื่มไฟฟ้าควรมีพื้นฉนวนรองรับป้องกันไฟฟ้ารั่ว ควรติดตั้งเครื่องมือป้องกันไฟ เช่น เซฟที่คัท สะพานไฟ และถังดับเพลิงในสถานที่ที่เห็นง่าย ใช้สะดวก อุปกรณ์ไฟฟ้าควรอยู่ห่างจากมือเด็กปฐมวัย

3.8 อุปกรณ์การเรียนให้มีความปลอดภัยต่อการนำไปใช้ โดยมีการตรวจสอบเครื่องมือ อุปกรณ์ให้พร้อมในการใช้งาน และไม่ก่อให้เกิดอันตรายจากความผิดปกติหรือความบกพร่องของอุปกรณ์นั้น อุปกรณ์ทางกีฬาทุกชนิด เช่น ไม้แบดมินตันหรือไม้เทนนิส เสาคู่ฟุตบอล เป้บาสเกตบอลควรอยู่ในสภาพที่แข็งแรงมั่นคงไม่หัก หลุดหรือชำรุด (มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิ, 2550)

การป้องกันอุบัติเหตุในโรงเรียนของเด็กปฐมวัยที่กล่าวมา เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างไม่คาดคิด และจะเกิดเวลาใดก็ได้เมื่อเกิดขึ้นแล้วย่อมนำมาซึ่งความสูญเสียและความโศกเศร้าแก่ครอบครัว อุบัติเหตุในโรงเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยสามารถป้องกันได้ เช่น การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนที่เกิดอุบัติเหตุลดลง การดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด การสอนให้ตัวเด็กเองรู้จักระวัง การสอนเด็กปฐมวัยแม้ว่าเด็กจะยังไม่เข้าใจ แต่การสอนบ่อยๆ จะทำให้เด็กค่อยๆ ซึมซาบได้ เมื่อโต

ขึ้นเด็กปฐมวัยจะเริ่มทำตามสิ่งที่ได้รับการสอน แต่ในขณะที่เด็กยังเล็กและไม่สามารถเข้าใจเหตุผล จะต้องดูแลเด็กไม่ให้คลาดสายตา ครูจึงมีบทบาทสำคัญในการป้องกันดูแลเด็กปฐมวัยไม่ให้เกิดอุบัติเหตุในโรงเรียนได้

บทบาทครูในการป้องกันอุบัติเหตุในโรงเรียนสำหรับเด็กปฐมวัย

1. ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและให้ความรู้ ที่ส่งเสริมพฤติกรรมที่ปลอดภัยจากอุบัติเหตุในโรงเรียนของเด็กปฐมวัยการกระตุ้นเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยสามารถแสดงทักษะความปลอดภัยได้ ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้รับจากการฝึกฝนนั้นจะปรากฏให้เห็นได้ในอนาคตเมื่อเด็กตกอยู่ในอันตรายที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง (Miltenberger, 2008) Missouri Department of Elementary and Secondary Education (2009) ได้นำ เสนอกลยุทธ์ของครูในการส่งเสริมพฤติกรรมที่ปลอดภัยในเด็กปฐมวัย มีดังนี้

1.1 ครูเป็นแบบอย่างและพูดถึงความสำคัญของพฤติกรรมความปลอดภัย

1.2 ครูฝึกซ้อมสถานการณ์ฉุกเฉินอย่างสม่ำเสมอและฝึกซ้อมอัคคีภัยกับเด็กปฐมวัยอย่างสม่ำเสมอและเพื่อให้แน่ใจว่าพวกเขาคุ้นเคยกับขั้นตอนฉุกเฉิน

1.3 ครูอ่านเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยและบทบาทของเจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานดับเพลิง ฯลฯ และพูดคุยเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องด้านความปลอดภัย

1.4 ครูเชิญเจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานดับเพลิง เจ้าหน้าที่ที่ดูแลสัตว์ หรือสัตว์แพทย์ มาเป็นวิทยากรเพื่ออธิบายบทบาทหน้าที่

1.5 ครูสอนกระบวนการด้านความปลอดภัยขั้นพื้นฐานสำหรับเด็กปฐมวัยและรวมแสดงบทบาทสมมติกับเด็ก ๆ

1.6 ครูจัดเตรียมอุปกรณ์ด้านความปลอดภัยต่างๆ ไว้ในห้อง เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้เล่นและแสดงพฤติกรรมด้านความปลอดภัย

1.7 ครูให้ความรู้เรื่องสัญลักษณ์ที่เกี่ยวกับความปลอดภัยและอันตรายกับเด็กปฐมวัย พัชรา พานทองรักษ์ (2561) ได้กล่าวว่า วิธีการที่เหมาะสมกับการสอนเรื่องความปลอดภัยสำหรับเด็กปฐมวัยมีด้วยกันหลายวิธี อาทิ การอภิปราย การสาธิตการเล่าเรื่อง การเล่นเกม บทบาทสมมติ การใช้สถานการณ์จำลอง เกมการศึกษา ภาพยนต์ และวิธีการที่สำคัญ คือ การแสดงละคร ดังนั้น การจัดกิจกรรมต่างๆ สามารถส่งเสริมความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติเหตุในโรงเรียนของเด็กปฐมวัยได้

2. ครูให้คำชี้แนะและให้คำปรึกษาแก่ ครอบครัว และผู้ดูแลเด็ก ในการป้องกันการเกิดอุบัติเหตุในเด็กปฐมวัยและสามารถเลี้ยงดูเด็กให้เติบโตเต็มศักยภาพทั้งทางกายและสติปัญญา นอกจากนี้ครูสนใจและใส่ใจและมีข้อมูลใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุบัติเหตุในโรงเรียนสำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อจะได้รู้เท่าทันปัจจัยเสี่ยงที่จะเป็นอันตรายต่อเด็ก เพื่อปรับคำแนะนำให้ทันสมัยเหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ตามอายุพัฒนาการของเด็ก รวมทั้งเสริมความสามารถ (empower) ของเด็กปฐมวัยและครอบครัวให้สามารถเข้าถึงข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการป้องกันอุบัติเหตุในแหล่งต่าง ๆ ได้ เพื่อให้สามารถดูแลตนเองได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

3. การทำงานร่วมกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย ครูควรประสานความร่วมมือกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพเด็กปฐมวัย ในการทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็กปฐมวัยทุกคน เช่น การทำงานร่วมกันระหว่างกุมารแพทย์และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในเครือข่าย โครงการป้องกันการเกิดอุบัติเหตุในเด็ก การทำงานร่วมกันกับเครือข่ายบิดามารดาและผู้ดูแลเด็กในการป้องกันการเกิดอุบัติเหตุในโรงเรียนของเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หรือทำงานร่วมกับท้องถิ่น ชุมชน โรงเรียน ในการป้องกันการเกิดอุบัติเหตุ (ณชนันท์ ชีวานนท์, 2559)

บทบาทครูดังที่กล่าวมานั้น ในด้านการเรียนการสอน ให้คำชี้แนะ และมีการทำงานร่วมกับภาคส่วน การสอดแทรกเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับอุบัติเหตุในโรงเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยมีโอกาสนำมาใช้อุบัติเหตุภายในโรงเรียนลดลง แม้ว่าเด็กปฐมวัยจะยังไม่เข้าใจ แต่การสอนบ่อย ๆ หลากหลายวิธีการ จะทำให้เด็กค่อยๆ ซึมซาบได้ สอดคล้องกับหลักจิตวิทยาพื้นฐานของการเรียนเรื่องความปลอดภัย คือ “กฎของผลลัพธ์” ผลลัพธ์จากการกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมความปลอดภัยที่น่าพอใจทำให้บุคคลนั้นมีแนวโน้มจะแสดงพฤติกรรมนั้นซ้ำ และนานขึ้นในสถานการณ์เดียวกันที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (Willard & Furman, 1940) จึงเป็นแนวทางการส่งเสริมการป้องกันอุบัติเหตุในโรงเรียนของเด็กปฐมวัยให้ลดลงได้

บทสรุป

อุบัติเหตุในโรงเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยที่เกิดขึ้นกับเด็กแต่ละวัยมีความแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามลักษณะของพัฒนาการมากบ้าง น้อยบ้าง แต่ส่วนใหญ่แล้วเด็กปฐมวัยมักประสบอุบัติเหตุจากการเล่นซึ่งเป็นธรรมชาติของเด็ก โรงเรียน ครูและผู้ดูแลจึงต้องทำหน้าที่อย่างหนักในการดูแลและป้องกันไม่ให้เกิดอุบัติเหตุที่รุนแรง อันจะทำให้เด็กได้รับบาดเจ็บ ทุกข์ทรมาน พิการ หรือเสียชีวิต ซึ่งอุบัติเหตุสามารถป้องกันได้ด้วยการเพิ่มความใส่ใจกับการดำเนินชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัย โรงเรียนมีวิธีป้องกันอุบัติเหตุในโรงเรียนของเด็กปฐมวัยทั้งสาเหตุการเกิดอุบัติเหตุของ

เด็กปฐมวัยที่เกิดจากตนเอง อุบัติเหตุที่เกิดจากบุคคลอื่นเป็นผู้กระทำ และอุบัติเหตุที่เกิดจากสิ่งแวดล้อม ครูควรดูแลรักษาสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็กปฐมวัย ควรร่วมมือกันดูแลความปลอดภัยให้เด็ก การใช้อุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ ภายในโรงเรียน การทำกิจกรรมต่าง ๆ เมื่ออยู่โรงเรียน ครูมีบทบาทที่สำคัญ ครูควรดูแลเอาใจใส่และมีแนวทางการส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยปลอดภัยจากอุบัติเหตุภายในโรงเรียน ปราศจากภาวะเสี่ยงอันตรายจากอุปกรณ์หรือเครื่องเล่นต่าง ๆ เพื่อช่วยลดอัตราเสี่ยงอันตรายที่จะเกิดกับเด็กปฐมวัย ช่วยให้เกิดอุบัติเหตุในเด็กปฐมวัยลดลง เด็กปฐมวัยจะได้พัฒนาตนเองให้เหมาะสมกับวัยและศักยภาพอย่างเต็มที่ ไม่ต้องประสบปัญหาทางด้านร่างกายและจิตใจ อันเป็นผลมาจากการได้รับอันตรายจากการเกิดอุบัติเหตุในโรงเรียนของเด็กปฐมวัย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ (2564) *คู่มือการดำเนินงานความปลอดภัยสถานศึกษา* สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- กรมควบคุมโรค, กระทรวงสาธารณสุข. (2562). การป้องกันการบาดเจ็บ. <https://ddc.moph.go.th/dip/>
- กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2552). *หนังสือการตุนชุด "เรียนรู้สาธารณภัย" ตอนความปลอดภัยในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: ฝ่ายผลิตสื่อทัศนูปกรณ์และสิ่งพิมพ์ กองเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย.
- ณชนันท์ ชีวานนท์ (2559). *อุบัติเหตุในเด็ก: สถานการณ์ และแนวทางการป้องกัน*. วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. 24(3)
- พัชรา พานทองรักษ (2561). *การเสริมสร้างทักษะความปลอดภัยของเด็กปฐมวัย*. วารสารมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. 20(2)
- มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิ (2550). *คู่มือครูการจัดระบบความปลอดภัยในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: บริษัท ส.เสริมมิตร การพิมพ์ จำกัด.
- มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิ (2560. 7 มิถุนายน). *จัดระบบความปลอดภัยในโรงเรียน เรื่องใหญ่ที่ต้องจริงจัง*. <https://www.thaichildrights.org/>
- โรงพยาบาลท่าตูม (ม.ป.ป.). *7 อุบัติเหตุใกล้ตัวลูกน้อยที่ต้องระวัง*. www.thatoomhsp.com
- วิทยาลัยพยาบาล, กองงาน. (2531). *การพยาบาล 1*. กรุงเทพฯ: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2554). *การรักษาความปลอดภัยในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: จุฑาทอง.

สุริย์ลักษณ์ สุจิตพงศ์. (2552). *Developmental Aspects in Childhood Injuries*. ใน ดุสิต สถาวร, ฤดีวิไล สามโกเศศ และสมศักดิ์ โล่ห์เลขา (บรรณาธิการ). *Advance Pediatrics* (หน้า 308-314). กรุงเทพฯ: ปิยอนด์ เอ็นเทอร์ไพรซ์.

สุวรรณา เรืองกาญจนเศรษฐ์. (2551). *ภัยอันตรายและสารพิษในเด็ก*. กรุงเทพฯ: ชัยเจริญ.

อดิศักดิ์ ผลิตผลการพิมพ์. (2550). *Child Accident รู้ทันอันตราย ก่อนภัยถึงตัวเด็ก*. กรุงเทพฯ: ฐานการ พิมพ์.

Athey, A. (1995). *Pediatric injury control: strategies for the nurse practitioner*. Paper presented at the Nurse practitioner forum. New York: Routledge.

Miltenberger, G. R. (2008). Teaching Safety Skills to Children: Prevention of Firearm Injury as an Exemplar of Best Practice in Assessment, Training, and Generalization of Safety Skills. *Teaching Safety Skills to Children*, 30-36.

Missouri Department of Elementary and Secondary Education. (2009). Missouri pre-K physical development, health and safety standards. Retrieved from <https://dese.mo.gov/sites/default/files/eel-el-health-safety-teacher.pdf>

Morrongiello, B. A., Ondejko, L., & Littlejohn, A. (2004). *Understanding toddlers' in-home injuries: A context, correlates, and determinants*. *Journal of Pediatric Psychology*, 29(6), 415-431.

Willard, H. H., & Furman, N. H. (1940). *Elementary quantitative analysis; theory and practice*. New Jersey: Prentice Hall.

พุทธวิธีการสอนกับการจัดสภาพแวดล้อมสำหรับการเรียนการสอน

ในศตวรรษที่ 21

BUDDHIST TEACHING METHODS AND ENVIRONMENT MANAGEMENT FOR TEACHING IN THE 21ST CENTURY

¹พระปลัดยี่แก้ว ธมมจาโร (สมงาม) ²สมชัย ศรีนोक และ ³สมควร นามสีฐาน

¹Phrapalad Yikeaw Dhammajaro (Somngam), ²Somchai Srinok
and ³Somkhuan Namseethan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹yikaew359somngam@gmail.com

Received: January 26, 2023; Revised : March 22, 2023; Accepted : April 25, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดและเพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยพุทธวิธีการสอนอาศัยการจัดการชั้นเรียนที่ทำให้ผู้เรียนมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น รูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมภายใน จะต้องทำให้ผู้เรียนมีความสนใจที่จะเรียนรู้มากยิ่งขึ้นและ ส่งเสริมการพัฒนาครูผู้สอนให้เห็นถึงการบูรณาการจากทักษะ เครื่องมือวิธีการสอน ให้สอดคล้องกับการบริหารจัดการชั้นเรียนในยุคศตวรรษที่ 21 plugged สำนัก plugged ความรู้ความสามารถของครูในการคิดค้น ค้นหา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน การเพิ่มทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 คือต้องให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ

¹นิสิต, หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

²รองศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

³อาจารย์ ดร., สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

และแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ ไม่เรียนรู้เฉพาะในห้องเรียน สามารถที่จะศึกษาค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตัวเอง รวมถึงพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกประเภทเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม นำไปสู่การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและมีความสุขกับการเรียน

คำสำคัญ : พุทธวิธีการสอน, การจัดสภาพแวดล้อมสำหรับการเรียนการสอน, ศตวรรษที่ 21

Abstract

This academic paper aims to present the concepts, and to propose some guidelines for learning management approaches for learners in the 21st century. The internal environment layout must make students more interested in learning and promote the development of teachers to see the integration of skills, tools, teaching methods in line with classroom management in the 21st century. The knowledge side of teachers in the search for learning management styles for students increasing the skills of learners in the 21st century is to give students the ability to think, analyze, distinguish and solve immediate problems. Not only learning in the classroom able to study and search for knowledge by oneself Including curriculum development as a process planning for organizing all types of learning activities in order for students to change behavior., Leads to effective learning and enjoys learning.

Keywords: Buddhist Teaching Methods, Environment management for teaching, The 21st century

บทนำ

การดำเนินการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนเป็นการกระตุ้นส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ รวมถึง การแก้ไขปัญหาพฤติกรรมของนักเรียน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ของการเรียนการสอนตลอดจนบรรลุผลตามเป้าหมายของการศึกษา การจัดการชั้นเรียนเพื่อส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ จึงเป็นการจัดสภาพแวดล้อมต่างๆ ทั้งในและนอกชั้นเรียน เพื่อกระตุ้นหรือส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกรักอยากเรียน มีความ

กระตือรือร้นสนใจใน สิ่งที่เรียน การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ จึงเป็นการจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนให้สอดคล้องกับการเรียนการสอนเพื่อช่วยสร้างบรรยากาศในการเรียนที่น่าสนใจและสนใจให้นักเรียนไม่เบื่อหน่าย ต่อการเรียน นอกจากนั้นยังช่วยแก้ปัญหาในการปกครองชั้นเรียนและแก้ปัญหาเรื่องวินัยได้อีกด้วย ดังที่ Eby (1998) กล่าวถึงบรรยากาศชั้นเรียนว่าเป็นการรวมเอา ลักษณะการจัดห้องเรียนที่เป็นระเบียบเรียบร้อย การตกแต่งห้องเรียน การควบคุมดูแลการเคลื่อนไหวและการส่งเสียงดังของนักเรียน ตลอดจนการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพอื่น ๆ อัน ได้แก่ แสงสว่าง กลิ่น การจัดสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างความพึงพอใจ และความสนใจให้นักเรียนอยากเรียนรู้การจัดการชั้นเรียนจึงเป็นการดำเนินการทั้งหมด เพื่อสร้างเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 การบริหารจัดการชั้นเรียน มีผลต่อการออกแบบและจัดการการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ บรรยากาศในชั้นเรียนเป็นเครื่องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความสนใจมีแรงจูงใจ ในการเรียนรู้เนื้อหาบทเรียนเพิ่มมากขึ้น ควรสร้างบรรยากาศที่เอื้ออารีของผู้สอนต่อผู้เรียนให้เกิดความอบอุ่น สร้างสัมพันธ์ไมตรี มนุษย์สัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทั้งมีข้อตกลง กฎระเบียบกติการ่วมกัน มีความสะอาด สะดวกปลอดภัยเป็นบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ของผู้เรียนที่ต้องการ ทำให้ผู้เรียนมีความสุขที่ได้รับจากที่โรงเรียนและการเรียนร่วมกัน หากครูผู้สอนสามารถสร้างบรรยากาศเหล่านี้ที่จะเกิดขึ้นในห้องเรียนได้ ประกอบกับพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าสามารถนำมาปรับใช้ในการพัฒนาผู้เรียนได้ตามยุคสมัยพระพุทธเจ้าทรงเผยแผ่พระธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้เพื่อให้ประชาชนทุกหมู่เหล่าได้เรียนรู้แนวการสอนของพระพุทธเจ้า ทั้งนี้ สังคมโลกในยุคศตวรรษที่ 21 มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากการจัดการเรียนรู้มีการทำในลักษณะเชิงสหวิทยาการมากขึ้น และสอดคล้องกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เข้าไปในทุกวิชาแกนหลัก เช่น ความรู้เกี่ยวกับโลก ความรู้เกี่ยวกับการเงิน เศรษฐศาสตร์ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ ความรู้ด้านการเป็นพลเมืองที่ดี ความรู้ด้านสุขภาพ ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ทั้งนี้ต้องนำเอาพุทธวิธีในการสอนของพระพุทธเจ้าที่เคยวางหลักการสอนไว้อย่างคงนำมาปรับใช้เพื่อให้เกิดการเรียนการสอนที่รู้เท่าทันโลกและไม่ทิ้งธรรมตามแนวพระพุทธเจ้า ดังวลีที่ว่า “มีความรู้คู่คุณธรรม” ก็จะสามารถพัฒนาเด็กและเยาวชนของชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพและเต็มตัวอย่างสมบูรณ์ทั้งทางด้านของสติปัญญา ร่างกาย จิตใจอารมณ์ และสังคม

บทความวิชาการนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดและเพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ พุทธวิธีการสอนกับการจัดสภาพแวดล้อมสำหรับการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ตามลำดับต่อไปนี้

การจัดสภาพแวดล้อมสำหรับกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นที่น่าสนใจแก่ผู้เรียน จะเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการสร้างสภาพแวดล้อม เพื่อช่วยให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการเรียนได้ กิจกรรมต่างๆที่จัดให้แก่ผู้เรียนนั้นอาจจะมีเกมส์ต่างๆที่น่าสนใจ รวมทั้งเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียน และให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งรวมถึง ความพร้อมของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน บุคลิกภาพของครู วิธีการที่จะส่งเสริม ระวัง และรักษาความอยากรู้อยากเห็น ของนักเรียน ในระหว่างการเรียนการสอน ครูจะสามารถจัดสภาพแวดล้อมในการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนสนใจการเรียนได้ (เอกชัย ศรีบุรินทร์, 2566) ดังต่อไปนี้

1. สร้างความสนใจในการเรียนเมื่อเริ่มบทเรียน ครูจะต้องมุ่งให้ผู้เรียนสนใจการเรียนตลอดชั่วโมงของการสอน โดยสร้างความสนใจให้แก่นักเรียนตั้งแต่เริ่มต้นสอน การเริ่มต้นสอนด้วยการดู หรือส่งเสียงดังแก่นักเรียน เพื่อเรียกร้องความสนใจนั้น นักเรียนจะหยุดงานอื่นๆและให้ความสนใจเฉพาะเมื่อครูส่งเสียงดังเท่านั้น เมื่อครูหยุดส่งเสียงดัง นักเรียนจะไม่สนใจการเรียนเช่นเดิม ครูควรเริ่มต้นในลักษณะที่เป็นสัญญาณว่า การเรียนการสอนจะเริ่มต้นแล้ว ครูบางคนอาจจะเริ่มจากการบอกให้นักเรียนเปิดหนังสือเรียนหน้าที่ต้องการ หรือบอกกล่าวว่าเราจะเริ่มต้นเรียนกันในเรื่องอะไร หรือจากการถามคำถามสิ่งต่างๆนี่จะเป็นการบอกให้ผู้เรียนรู้ว่า กิจกรรมการเรียนต่างๆในชั่วโมงที่แล้วได้สิ้นสุดลงและเราจะมาเริ่มกิจกรรมการเรียนใหม่ต่อไป หลักจากนั้นครูควรหยุดดูความสนใจของนักเรียนโดยใช้เวลาเพียงเล็กน้อย และเริ่มกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่นักเรียนบางคนยังไม่สนใจกิจกรรมการเรียนต่อไป ครูควรเรียกชื่อนักเรียน หรือใช้คำสั่งสั้นๆเท่านั้น

2. ดำเนินการสอนให้เป็นที่น่าสนใจ ในระหว่างการสอน ครูควรให้การสอนดำเนินไปเรื่อยๆไม่ควรใช้เวลาอันยาวนานเกินไปสำหรับเรื่องเล็กน้อยๆ เช่นรอคำตอบจากนักเรียนคนใดคนหนึ่งเมื่อครูถาม ซึ่งจะทำให้เพื่อนนักเรียนคนอื่นๆเบื่อหน่าย หรือขาดความสนใจในการเรียน หรือรอเวลาเมื่อนักเรียนส่งผ่านรูปภาพ หรืออุปกรณ์การสอนอื่นๆไปรอบๆห้องเรียน นักเรียนจะเบื่อหน่ายการเรียนเมื่อต้องรอคำตอบ หรือเมื่อนักเรียนคนใดคนหนึ่งตอบผิด ครูจะอธิบายทบทวนอีกโดยใช้เวลานาน ครูควรสรุปคำอธิบายให้สั้น เมื่อเห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่เข้าใจบทเรียนแล้ว การถามคำถามก็เช่นเดียวกัน ควรถามในเรื่องสำคัญเท่านั้น และให้ความสำคัญแก่นักเรียนส่วนใหญ่ที่สนใจการเรียน ถ้านักเรียนบางคนไม่เข้าใจบทเรียน ครูอาจจะเรียกมาให้ทำงาน หรืออธิบายเพิ่มเติมนอกเวลาเรียน

3. ดูแลและเอาใจใส่นักเรียนระหว่างการสอน ครูควรจะได้กวาดสายตาไปทั่วๆห้องเพื่อดูแลนักเรียนทั้งหมดในระหว่างการสอนซึ่งจะทำให้ให้นักเรียนยังคงความสนใจในบทเรียน เมื่อรู้ว่า

กำลังอยู่ในสายตาของครู ไม่ควรใช้เวลาจนเกินไปสำหรับการเขียนบนกระดานดำ หรือใช้สายตาดู เฉพาะนักเรียนที่กำลังยืนตอบคำถามของครู หรือดูในหนังสือเรียนแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น

4. กระตุ้นความสนใจของนักเรียนเป็นระยะๆ นักเรียนจะเริ่มรู้สึกเบื่อหน่ายการเรียนใน สิ่งที่ได้เรียนรู้ไปแล้ว หรือในสิ่งที่สามารถคาดเดาได้ล่วงหน้า ดังนั้น ในการเรียนการสอน ครูควรจะ เปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆบ้างเพื่อกระตุ้นความสนใจของนักเรียนให้คงอยู่ตลอดชั่วโมงการเรียน เช่น การเปลี่ยนน้ำหนักเสียงในการบรรยายหรือการอธิบาย การแสดงท่าทางประกอบการสอน หรือ เทคนิคการสอนอื่นๆที่ผู้เรียนไม่สามารถคาดเดาได้ ครูควรรู้เทคนิคการสอนผสมกันในหลายรูปแบบ เช่น การบรรยาย ร่วมกับการสาธิต หรือการแบ่งกลุ่มการเรียน การถามคำถามเพื่อการอภิปราย หรือการให้นักเรียนช่วยกันเสนอความคิดเห็นในการแก้ปัญหาที่ครูตั้งเป็นสมมติฐานขึ้น ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ควรอยู่ในขอบเขตของเนื้อเรื่องที่จะสอนด้วย

5. พยายามให้นักเรียนมีส่วนร่วม การที่นักเรียนได้มีโอกาสร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน นอกเหนือจากการแสดงการสาธิต หรือการอ่านออกเสียงในชั้นเรียน ซึ่งจะทำให้นักเรียนสนใจ การเรียนแล้ว ครูควรจัดกิจกรรมอื่นๆที่นักเรียนไม่สามารถคาดเดาได้ การถามคำถามนักเรียน ครู ควรจะตั้งคำถามก่อน เว้นระยะเวลาเล็กน้อยให้นักเรียนได้คิด แล้วจึงเรียกชื่อนักเรียนให้ตอบ คำถามของครู วิธีการนี้จะทำให้นักเรียนต้องเตรียมคำตอบไว้ในใจเมื่อได้ยินคำถาม เนื่องจากไม่สามารถคาดเดาได้ว่า ครูจะเรียกนักเรียนคนใดให้ตอบคำถามของครู การถามคำถามเป็นระยะๆใน ระหว่างการสอนจะเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้นักเรียนสนใจบทเรียน การถามคำถามมีอยู่หลายลักษณะ เช่น เมื่อนักเรียนตอบคำถามครูแล้ว ครูอาจจะถามนักเรียนคนอื่นๆอีกว่า เห็นด้วยหรือไม่กับ คำตอบของเพื่อน มีสิ่งใดผิด หรือจะเพิ่มเติมในเรื่องอะไรอีก การถามคำถามในลักษณะนี้ ครูควร ระมัดระวังไม่ให้เป็นการจับผิดนักเรียนที่ไม่สนใจเรียน แต่เป็นการให้นักเรียนรู้สึกท้าทายที่จะตอบ คำถามของครู กระตุ้น เร้าความสนใจของนักเรียน และหลีกเลี่ยงการที่นักเรียนจะสามารถเดาแนว การสอนของครูว่า กิจกรรมการสอนต่อไปจะเป็นในรูปแบบใด การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม นั้นครูจะต้องจัดไม่มากหรือน้อยจนเกินไป จึงจะสร้างหรือเร้าความสนใจของนักเรียนได้ อย่างไรก็ตาม นักเรียนบางคนที่มีอายุสูงกว่านักเรียนอื่นๆจะสามารถสังเกตการสอนของครู และสามารถเดา การสอนของครูได้ว่า ครูชอบเรียกนักเรียนที่นั่งอยู่แถวหน้า เมื่อเรียกนักเรียนคนหนึ่งตอบแล้วมักจะ ไม่เรียกนักเรียนคนเดิมซ้ำให้ตอบคำถามของครู ครูมักจะไม่ทดสอบนักเรียนที่แสดงที่ท่าว่าเข้าใจ การสอนของครู แบบฝึกหัดที่ครูนำมาใช้บนกระดานดำมักจะเป็นแบบฝึกหัดในหนังสือแบบเรียน ซึ่งนักเรียนสามารถอ่านได้เอง สิ่งต่างๆเหล่านี้ เมื่อนักเรียนคาดเดาได้จะทำให้นักเรียนไม่สนใจการ สอนของครู หรือสนใจน้อยลง

6. กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนในบทเรียนให้พอดีกับความสนใจของนักเรียน

เมื่อนักเรียนแสดงท่าทีว่าไม่สนใจบทเรียนหรือกิจกรรมที่ครูกำลังสอนอยู่ ครูควรปรับวิธีกิจกรรมนั้นๆ แล้วเริ่มกิจกรรมการสอนรูปแบบใหม่ที่จะสามารถสร้าง หรือเร้าความสนใจของผู้เรียนได้ เนื่องจากระยะเวลาของความสนใจในบทเรียนของนักเรียนค่อนข้างสั้น ในบางครั้งครูอาจจะฝืนความสนใจของนักเรียน เนื่องจากจำเป็นต้องสอนให้ทันเวลาที่กำหนด การกระทำดังกล่าวทำให้นักเรียนเรียนอย่างไม่ได้ผลเท่าที่ควร ครูควรจัดเวลา เตรียมการสอนกำหนดกิจกรรมหรือกำหนดระยะเวลาสอนให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน

นอกเหนือจากการจัดกิจกรรมการสอนเพื่อสร้างความสนใจในการเรียนให้แก่ผู้เรียนแล้ว กิจกรรมการสอนในรูปแบบอื่นๆ ที่ครูจะต้องคำนึงถึง เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียน ควรประกอบด้วย

- 1) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดอิสระ มีความรู้ที่จะศึกษา ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสนใจที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอและตลอดไป ไม่ควรเน้นกิจกรรมการสอนที่ให้ผู้เรียนต้องท่องจำ
- 2) ให้โอกาสแก่ผู้เรียนในการเลือกเรียนกิจกรรมตามความสนใจ ดังนั้นกิจกรรมการเรียนการสอนควรจะมีหลากหลาย ผู้เรียนจะสามารถเลือกเรียนได้ตามความพอใจ ทำให้บรรยากาศในการเรียนไม่เป็นที่น่าเบื่อหน่าย
- 3) ควรจัดระยะเวลาการเรียน การให้ความรู้เนื้อหาวิชา หรือการฝึกปฏิบัติที่พอเหมาะไม่ควรใช้เวลานานเกินไป จะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายได้
- 4) อุปกรณ์การสอนและส่วนประกอบอื่นๆ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ควรเปลี่ยนแปลงและใช้แนวคิดใหม่ในการสอน ไม่ควรใช้รูปแบบเดิมซึ่งมีความจำเจ ทำให้น่าเบื่อหน่ายในการเรียน
- 5) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนและได้มีโอกาสเปลี่ยนอิริยาบถบ้าง ในการเสนอความเห็นหรือในการรับความรู้

การจัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียน

ลักษณะของห้องเรียนควรจะต้องเอื้อต่อการเรียนการสอนและดึงดูดความสนใจของผู้เรียนของผู้ที่อยู่ในห้องเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้และสิ่งอื่นๆ ควรจะสามารถเคลื่อนที่ได้ เพื่อสะดวกในการจัดกิจกรรมต่างๆ และเนื่องจากนักเรียนจำเป็นต้องอยู่ในห้องเรียนวันละหลายชั่วโมงลักษณะของห้องเรียนจึงควรอยู่ในสภาพที่จะส่งเสริมความเจริญงอกงามของนักเรียนทั้งกายภาพ สมอง อารมณ์ และสังคมได้ ซึ่งมีข้อสังเกตเกี่ยวกับสภาพของห้องเรียนในด้านต่างๆ เช่น ที่ตั้งของห้องเรียน ทิศทาง

ของแสง การถ่ายเทของอากาศ เสียงรบกวนต่างๆ รวมทั้งการดูแลรักษาความสะอาด การเก็บรักษา อุปกรณ์ประจำห้องเรียน และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของห้องเรียน

ขนาดของชั้นเรียนก็เป็นส่วนหนึ่งของลักษณะทางกายภาพที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศของห้องเรียน จำนวนนักเรียนในชั้นเรียนที่แตกต่างกันมีผลต่อการสร้างบรรยากาศที่ดีในห้องเรียนได้ เช่น ชั้นเรียนที่มีนักเรียนจำนวน 20 คน จะแตกต่างกับชั้นเรียนที่มีนักเรียนจำนวน 40-50 คนซึ่งชั้นเรียนขนาดเล็ก จะทำให้นักเรียนรู้สึกเป็นอิสระในการทำกิจกรรมต่างๆ การดูแลของผู้สอนก็ทั่วถึง อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน การพิจารณาในเรื่องชั้นเรียนจะต้องพิจารณาควบคู่ไปกับแนวทางในการสอน อุปกรณ์การสอน และทักษะในการสอนของครูด้วย ซึ่งจะทำให้การสอนในชั้นเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ประสบความสำเร็จได้เช่นกัน

การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพของห้องเรียน ควรคำนึงถึงในเรื่องต่างๆต่อไปนี้ เป็นส่วนประกอบ นอกเหนือจากสิ่งต่างๆที่กล่าวไปแล้ว (เอกชัย ศรีบุรินทร์, 2566) คือ

1) ขนาดของพื้นที่ที่ใช้ในห้องเรียน ซึ่งนอกเหนือจากการจัดวางโต๊ะ เก้าอี้ สำหรับนักเรียนและครู ในสภาพการเรียนปกติแล้ว ในห้องเรียนควรมีพื้นที่เพียงพอสำหรับการจัดโต๊ะ และเก้าอี้ ในกรณีที่ต้องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบอื่นๆ เช่น จัดให้มีการแบ่งกลุ่มเล็กสำหรับการปรึกษาหารือหรือรวมกลุ่มใหญ่ สำหรับการอภิปราย ซึ่งครูจะสามารถเดินตรวจดูการจัดกิจกรรมของนักเรียนได้อย่างทั่วถึง

2) ขนาดของห้องเรียน จะต้องเหมาะสมกับจำนวนนักเรียน ไม่ดูแออัดจนเกินไป บริเวณทางเข้าออกห้องเรียนจะต้องไม่คับแคบ รวมทั้งบริเวณโต๊ะครู ทำให้ไม่ดูอึดอัดเมื่อนักเรียนมาส่งงานครู

3) โต๊ะครูซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่หน้าชั้นเรียน ในบางแห่งการจัดโต๊ะทำงานของครูให้อยู่หลังห้องก็อาจจะเหมาะสมได้ เนื่องจากการที่ครูนั่งที่โต๊ะทำงานอยู่หน้าชั้นเรียนและดำเนินการสอนหรือมอบหมายงานให้นักเรียนทำ นักเรียนจะคาดหวังกิริยาของครูได้ และจะไม่สนใจการเรียน เมื่อเห็นว่าครูให้ความสนใจต่อสิ่งอื่นอยู่ ในกรณีที่โต๊ะครูอยู่หลังห้อง ครูจะต้องยืนและเคลื่อนไหวอยู่เสมอ ในการสอนเมื่ออยู่หน้าชั้นเรียนและเมื่อครูมอบหมายงานให้นักเรียนทำ นักเรียนจะไม่ทราบเลยว่า ครูซึ่งนั่งอยู่หลังห้องนั้น กำลังจับตาพฤติกรรมของนักเรียนคนใดทำให้ต้องระวังตัวอยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าโต๊ะทำงานของครูจะอยู่ในตำแหน่งใดของห้องเรียน ครูจะต้องเดินไปซักถามความเข้าใจของนักเรียนที่โต๊ะของนักเรียน มากกว่าที่จะให้นักเรียนเดินมาพบครูที่โต๊ะทำงาน เนื่องจากจะทำให้รบกวนการทำงานของนักเรียนคนอื่นแล้ว อาจจะทำให้ห้องเรียนเกิดความวุ่นวาย และสับสนได้

4) ในห้องเรียนควรมีที่สำหรับเก็บของใช้ประจำห้องเรียน ประเภทสื่อการสอนต่างๆ ซึ่งครูจะสามารถนำออกมาใช้ได้ทันที ทำให้ไม่ต้องเสียเวลา การที่ครูจะต้องเดินออกไปนอกชั้นเรียน เพื่อนำสื่อการสอนมาประกอบการสอน อาจทำให้นักเรียนหมดความสนใจ และห้องเรียนอาจจะอยู่ในภาวะที่วุ่นวาย ในกรณีที่ครูไม่อยู่ชั้นเรียนได้

5) สภาพและบรรยากาศในห้องเรียนจะต้องดูน่าสนใจ และทำให้นักเรียนอยากเรียน เช่น ความเป็นระเบียบ สะอาดสะอ้าน มีแสงสว่างเพียงพอ มีการตกแต่งบริเวณรอบห้องเรียน อากาศถ่ายเทสะดวก สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้เรียน รู้สึกพอใจ สนใจที่จะเรียนในห้องดังกล่าว ในทางตรงกันข้าม ถ้าห้องเรียนไม่มีบรรยากาศที่ดีในการเรียน ผู้สอนก็ต้องใช้การควบคุมชั้นเรียนมากขึ้น ทำให้บรรยากาศค่อนข้างเครียด นักเรียนจะเรียนรู้ได้น้อย และมีความขัดแย้งในการเรียนเพิ่มมากขึ้น

พุทธวิธีการสอน

หน้าที่ของครูที่สำคัญยิ่งคือการพัฒนาผู้เรียนของประเทศไทยให้เป็นทรัพยากรที่มีค่ามากที่สุดให้บรรลุจุดหมาย 5 ประการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) คือ 1) มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิดการแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต 3) มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัยและรักการออกกำลังกาย 4) มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 5) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคมและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข จุดหมายนี้ยังมีความทันสมัยในปัจจุบันสอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (ปรเมธีวิมลศิริ, 2559) และโมเดลประเทศไทย 4.0 การสอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจนเกิดทักษะการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตร พร้อมทั้งจะเป็นพลเมืองของประเทศในการก้าวสู่ประเทศไทย 4.0 ซึ่งครูสังคมศึกษาและผู้เรียนต้องร่วมมือกันจัดการเรียนรู้ที่สามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้

ดังนั้นการเรียนการสอนตามแบบพุทธวิธีของพระพุทธเจ้าเป็นการสอนที่สามารถนำมาประยุกต์ให้เข้ากับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยของสังคมไทยได้เป็นอย่างดี เพราะ

ประเทศไทยเป็นเมืองพุทธมีประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในทุกมิติอย่างลึกซึ้ง พุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของวิถีไทยมากกว่า 2,000 ปี พระธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงมีอิทธิพลต่อหลักคิด การประพฤติปฏิบัติตน วัฒนธรรม และประเพณีต่างๆ สืบเนื่องยาวนานบนผืนแผ่นดินไทย

พุทธศาสนามีหลักการสอนที่เป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่สำคัญ เป็นหลักการที่เป็นจริงสามารถพิสูจน์ได้เหมือนกับหลักการทางวิทยาศาสตร์ อันได้แก่ (1) พุทธศาสนาสอนอย่างมีเหตุผล (2) พุทธศาสนาสอนให้ศึกษาจากของจริงที่มีอยู่จริง และ (3) พุทธศาสนาสอนให้เชื่อจากสิ่งที่เกิดขึ้นจริง โดยหลักการที่สำคัญดังกล่าวนี้สามารถนำไปต่อยอดและประยุกต์ใช้ประโยชน์ด้านการศึกษามีประสิทธิภาพ ดังเช่นวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า หรือพุทธวิธีการสอนมี 5 แบบ ดังนี้ (1) วิธีเอ็กสปลิกซิธ คือ ทรงแสดงยืนยันไปข้างเดียว เช่น ความดีมีผลเป็นสุข ความชั่วมีผลเป็นทุกข์ หรือกุศลเป็นสิ่งควรบำเพ็ญ อุกุศลเป็นสิ่งควรละ (2) วิธีวิกัชฌลักษณะ คือ ทรงแยกประเด็นให้ชัดเจน เช่น มีผู้ถามว่า ผู้หญิงกับผู้ชายใครดีกว่ากันอย่างนี้ จะตอบยืนยันไปข้างเดียวแบบเอ็กสปลิกซิธไม่ได้ ควรต้องตอบแยกว่า เป็นหญิงบางคนดีกว่าชายบางคน ชายบางคนดีกว่าหญิงบางคน ดังนี้ เป็นต้น เป็นคำตอบหรือคำสอนที่มีเงื่อนไข (3) วิธีปฐุจฉาลักษณะ คือ ทรงถามย้อนเสียก่อนแล้วจึงตรัสสอน เช่น ที่ทรงสนทนากับสัจจกนิครนถ์ เรื่องอัตตา และอนัตตา สัจจกนิครนถ์ยืนยันว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นตัวตน เป็นของตน เพราะมีตัวตน คนทั้งหลายจึงได้มีบุญมีบาป เปรียบเหมือนพืชพันธุ์ธัญญาหารอาศัยแผ่นดินจึงงอกงามไพบูลย์ ไม่มีแผ่นดินเสียแล้ว พืชพันธุ์ต่างๆ ก็ไม่มีที่อาศัยเจริญเติบโตได้ (4) วิธีฐปนลักษณะ คือ พักปัญหาไว้ไม่ทรงพยากรณ์ คือ ไม่ทรงตอบเรื่องนั้น เพราะทรงเห็นว่าไม่เป็นประโยชน์ หรือยังไม่ถึงเวลาที่จะรู้ตัวอย่างเรื่องพระมาลากยะมาทูลถามเรื่อง โลกเที่ยงหรือไม่เที่ยง ชีพกับสรีระเป็นอันเดียวกันหรือคนละอย่าง เป็นต้น (5) วิธีอุปมาลักษณะ คือ ทรงสอนแบบเปรียบเทียบ เช่น ทรงเปรียบเทียบภิกษุด้วยผ้าเปลือกไม้และผ้ากาสี ทรงเปรียบเทียบลัทธิของมักขลิโคศาโลว่าเหมือนผ้าที่ทำด้วยผมคน เป็นต้น

พระพุทธเจ้ามีวิธีการสอนให้ผู้เรียนได้รู้แจ้งเห็นจริง โดยอาศัยวิธีการต่างๆ หลากหลาย ให้เหมาะกับจริตนิสัยของแต่ละคน พระองค์สามารถยกเอาธรรมชาติใกล้ตัวมาเป็นสื่อในการสอนสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน เมื่อได้ทอดพระเนตรเห็นวัสดุสิ่งของ บุคคลหรือเหตุการณ์เฉพาะหน้าบางอย่างที่จะเป็นประโยชน์ในการสอน พระพุทธองค์จะทรงหยิบยกเอาขึ้นมาเป็นเครื่องมือในการสอนพระธรรมทันที แสดงว่าพระองค์ทรงเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียกว่า "โสตทัศนูปกรณ์ (Audio visual aids)" และแสดงให้เห็นว่าการสอนของพระองค์เป็นงานประจำที่ไม่เลือกเวลาและสถานที่ จะต้องสอดทุกโอกาสที่พอจะสอนได้ โดยเฉพาะที่สำคัญคือการสอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21

การสอนแบบพุทธวิธีที่นำมาใช้ในการสร้างและพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่ใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นธรรมะที่เป็นแก่นแท้ของศาสนา ประกอบด้วยองค์ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค การพัฒนาเด็กด้วยหลัก อริยสัจ 4 ตั้งแต่ระดับปฐมวัยคือให้เด็กฝึกคิดตามสภาพความเป็นจริงของสาเหตุที่เกิดจะทำให้เด็กฝึกกระบวนการคิด ใช้ปัญหาในการสืบหาสาเหตุของปัญหา และคิดทางแก้ไข ทำให้ไม่แก้ปัญหาวัยด้วยอารมณ์และความรู้สึก รู้ว่าสภาพต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นย่อมต้องมีสาเหตุของการเกิด มิใช่เกิดขึ้นเองปราศจากเหตุผล เมื่อเด็กได้รับการฝึกด้วยหลักของทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค ตั้งแต่ระดับปฐมวัยแล้ว เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่เด็กจะเป็นคนมีเหตุผล แก้ปัญหาต่างๆ ด้วยการ ใช้ปัญญา มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นสาระสำคัญของการสอนในทางพระพุทธศาสนาซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้านโดยสอดคล้อง กับองค์ประกอบและการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่มี 3 ด้าน คือ พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา มีสาระสำคัญ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2540) วิธีสอนแบบพระพุทธเจ้าในทางพระพุทธศาสนานอกจากมีหลักธรรมอันประเสริฐเพื่อการพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แล้ว พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีสอนที่หลากหลาย เน้นให้เรียนรู้ด้วยการ ปฏิบัติด้วยตนเองเรียกได้ว่าเป็นการเรียนรู้แบบพุทธ (ประเวศ วะสี, 2546) ส่วนการเรียนรู้ที่เป็นเลิศในศตวรรษที่ 21 นั้นในแนวทางพระพุทธศาสนาอาศัย 2 ส่วนเป็นสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อความเป็นเลิศของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 คือ ผู้เรียน เป็นผู้ประกอบด้วยอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ ความพอใจในการเล่าเรียนในเรื่องต่างๆ อย่างถูกต้อง วิริยะ มีความพากเพียรในการเล่าเรียนในเรื่องนั้น จิตตะ ความพอใจในสิ่งที่เล่าเรียนนั้น และวิมังสา ความมีใจพิจารณาในสิ่งที่ต้องเรียนนั้นเพื่อปรับปรุง แก้ไข หาความรู้ยู่ตลอดเวลา ส่วนที่ 2 คือ ผู้สอน เป็นผู้ประกอบด้วยคุณธรรมในการสอน ถ่ายทอดความรู้ คือ ครุธรรม 7 ประการ ได้แก่ 1) น่ารักมีเสน่ห์ 2) หนักแน่นในการปฏิบัติตน 3) น่ายกย่อง น่าเคารพน่าเลื่อมใส 4) คอยว่ากล่าวตักเตือนผู้เรียน 5) อุตุนต่อถ้อยคำของศิษย์และผู้รอบข้าง 6) อธิบายเรื่องยากให้ศิษย์ เข้าใจง่าย 7) ไม่ชักชวนในเรื่องที่ไม่ใช่วิชาคือไม่ชักชวนในทางเสื่อม โดยหลักพุทธธรรมทางพุทธ ศาสนานั้น ได้เสนอแนวทางการเรียนรู้ตามแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2539) ได้แก่ ขั้นตอนการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 พระพุทธศาสนามองมนุษย์ ทั้งในฐานะที่เป็นเอกัตบุคคล

ขั้นตอนที่ 2 มนุษย์เป็นเวไนยสัตว์ หรือ เวไนยบุคคล สามารถได้รับการสั่งสอนฝึกฝนและอบรมบ่มนิสัยได้ตามกำลังความสามารถของตน

ขั้นตอนที่ 3 มนุษย์มีภาวะทางสติปัญญาแต่กำเนิดขึ้นอยู่กับภาวะทางปัญญาของแต่ละบุคคล

ขั้นตอนที่ 4 พระพุทธศาสนาอธิบายหลักการเรียนรู้ของมนุษย์ว่าเกิดขึ้นในวิถีชีวิตมีลักษณะเป็นองค์รวมของรูป

ขั้นตอนที่ 5 การเรียนรู้ของมนุษย์มีแกนหลัก 3 แกน ได้แก่ ศील สมาธิ และปัญญา

ขั้นตอนที่ 6 การพัฒนาปัญญา จุดหมายของการเรียนรู้ที่สำคัญ คือ การเกิดปัญญา ซึ่งต้องพัฒนาโดยการแสวงหาความรู้ (สุตมยปัญญา) การฝึกฝนคัมภีร์ (จินตมยปัญญา) และการฝึกฝนตนเอง (ภาวนามยปัญญา)

โดยผู้สอนคำนึงและถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนให้เกิดทักษะการเรียนรู้ 3R x 7C ได้แก่ อ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็นคือการคิดวิเคราะห์ได้ และเสริมด้วยทักษะการเรียนรู้ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณและทักษะในการแก้ปัญหา ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทักษะอาชีพและทักษะการเรียนรู้ สิ่งเหล่านี้เป็นการเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (พระมหาเอกชัย วิสุทฺโธ, 2564)

บทสรุป

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 พุทธวิธีในการสอนของพระพุทธเจ้าที่เคยวางหลักการสอนไว้อย่างคงนามาปรับใช้ได้ โดยเฉพาะการส่งเสริมศึกษาเสริมสร้างและพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ทั้งผู้สอนและผู้เรียนให้บูรณาการไปร่วมกันได้โดยเกิดการพัฒนาร่วมกันทั้งด้านหลักสูตร ผู้สอนสามารถนำไปวางแผนการเรียนรู้โดยพิจารณาความสนใจ ลักษณะผู้เรียนและสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามบริบทนั้นๆ ด้านการสอนประกอบกับการจัดสภาพแวดล้อมสำหรับการเรียนการสอนที่เหมาะสม ผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและใช้สภาพการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับผู้เรียน ผู้สอนควรจัดโครงสร้างการเรียนรู้ที่มีความหมายและสัมพันธ์กับปัญหาที่แท้จริง ตลอดจนส่งเสริมให้เรียนรู้จากสภาพภายนอกห้องเรียน การประเมินผล ควรให้ผู้เรียนได้เข้าใจลีลาการเรียนรู้ (Learning Style) ของตนและความสนใจที่จะเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ตรวจสอบและปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ของตนนับตั้งแต่เริ่มมีการเรียนการสอนเกิดขึ้น โดยอิงอาศัยแนวทางวิธีการสอนของพระพุทธเจ้ามาปรับประยุกต์ใช้เมื่อเกิดการบูรณาการทั้งแนวทางการสอนให้เข้ายุคสมัยความเปลี่ยนแปลงแล้วสิ่งที่เกิดขึ้นจะทำให้ผู้สอนก็มีความสุขและผู้เรียนได้ทั้งความรู้และความสุขบนพื้นฐานหลักการทางพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2552.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

- ปรเมธี วิมลศิริ. (2559). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีอนาคตประเทศไทยเพื่อความมั่นคงมั่งคั่งยั่งยืน. http://planning.pn.psu.ac.th/plan_doc/procedure/docs_procedure/300_1498813858.pdf
- ประเวศ วะสี. (2546). วิถีมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 สู่พหุภูมิใหม่แห่งการพัฒนา. วารสารหมอ
อนามัย. 12 (4), 7-21.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2540). พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2539). วินัยเรื่องที่ใหญ่กว่าคิด. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- พระมหาเอกชัย วิสุทโธ. (2564). พุทธวิธีในการสอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21. Journal
of Buddhist Education and Research : JBER, 7(2), 300-310.
- เอกชัย ศรีบุรินทร์. (2566). เอกสารประกอบการสอน รายวิชาภาษาศาสตร์เพื่อการสอน
ภาษาอังกฤษ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี.
- Eby, L. H. (1998). *Classroom Management*. New York : McGraw-Hill.

สถาบันทางการศึกษากับการพัฒนาบุคคล
แห่งการเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21
EDUCATIONAL INSTITUTIONS AND PERSONAL DEVELOPMENT
OF THE LEARNING IN THE 21ST CENTURY

¹พิพิธธนาวดี สมคะณย์

¹Pipiddhanawadee Somkhane

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, ประเทศไทย

Kalasin University, Thailand

¹Somkhane25@gmail.com

Received :March 22, 2023; Revised :April 12, 2023; Accepted: April 25, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดและแนวทางการพัฒนาความเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของสถาบันทางการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 1) การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง 2) การเรียนรู้จากการสังเกตและไตร่ตรอง 3) การเรียนรู้โดยการค้นคว้าและสร้างแนวคิดเชิงนามธรรม และ 4) การเรียนรู้โดยการทดลอง ประกอบกับทักษะพื้นฐานสำคัญ ได้แก่ 1) ทักษะการฟัง 2) ทักษะการถาม 3) ทักษะการอ่าน 4) ทักษะการคิด 5) ทักษะการเขียน และ 6) ทักษะการปฏิบัติ

คำสำคัญ : สถาบันทางการศึกษา, การพัฒนาผู้สอน, บุคคลแห่งการเรียนรู้, ศตวรรษที่ 21

¹อาจารย์ ดร., สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Abstract

The objective of this article is to present the concept and approach of personnel development of learning in the 21ST century of educational institutions as follows: 1) Concrete experience, 2) Reflective observation, 3) Abstract conceptualization and 4) Active experimentation, with important basic skills, including 1) Listening skills, 2) Asking skills, 3) Reading skills, 4) Thinking skills, 5) Writing skills, and 6) Practical skills.

Keywords : Educational institutions, Personal development of the learning, The 21ST century

บทนำ

สังคมโลกแห่งการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของระบบการเรียนรู้ซึ่งเป็นยุคใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย และนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ มาเป็นหลักในวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม เทคโนโลยีจะมีการพัฒนาไปอย่างก้าวหน้าและก้าวไกล เช่น ระบบการใช้ประโยชน์ของข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ขนาดใหญ่จากคอมพิวเตอร์จะเป็นไปอย่างกว้างขวางทั่วถึงและรวดเร็ว ระบบการเชื่อมโยงสิ่งของ กิจกรรมและการสื่อสารทุกมุมโลกผ่านอินเทอร์เน็ตจะเป็นไปอย่างรวดเร็ว ง่ายดาย (Internet of Things) ระบบการติดตามกำกับกิจกรรมเหตุการณ์ต่างๆสามารถบูรณาการอยู่บนเวที (Platform) เดียวกันได้อย่างมีประสิทธิภาพระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI) สำหรับการพัฒนาอุปกรณ์อัจฉริยะและหุ่นยนต์มาทำหน้าที่ต่างๆ เป็นต้น จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยี และนวัตกรรมใหม่ que พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว จึงทำให้เกิด “สิ่งแวดล้อมใหม่” และ “สังคมใหม่” เป็นสังคมนิเวศดิจิทัล และเทคโนโลยีจะเข้ามามีบทบาทเปลี่ยนชีวิตคน คือ ชีวิตคนจะอยู่กับคนด้วยกันน้อยลง แต่จะใช้ชีวิตอยู่กับเครื่องจักรอัจฉริยะและการเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น วิธีการเรียนรู้ของมนุษย์ในสังคมก็จะเปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งบทบาทของสถานศึกษาครู ผู้เรียน และผู้เกี่ยวข้องด้วย ระบบการเรียนรู้ในยุคใหม่น่าจะเป็นการผสมผสานโมเดลการจัดกิจกรรมบรรยายแบบดั้งเดิมกับการจัดการองค์ความรู้ที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมการเรียนรู้ (Innovation-Driven Learning) โดยใช้สื่อการเรียนรู้แบบอิเล็กทรอนิกส์ที่มีการสร้างปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับผู้สอน (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2561)

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ 21 ทำให้เกิดการแข่งขันกันมากยิ่งขึ้น การให้ความร่วมมือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน วิธีการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน จึง

ขึ้นอยู่กับอำนาจของข้อมูล ข่าวสาร จึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาให้ทุกคนเป็น “บุคคลแห่งการเรียนรู้” (Learning Persons) เพื่อให้ทุกคนใฝ่เรียน ใฝ่รู้ เพิ่มเติมตลอดเวลาและตลอดชีวิต ศตวรรษที่ 21 สถานการณ์โลกมีความแตกต่างจากศตวรรษที่ 20 และ 19 ระบบการศึกษา ต้องมีการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับภาวะความเป็นจริง ความท้าทายด้านการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในการเตรียมนักเรียนให้พร้อมกับชีวิตในศตวรรษที่ 21 เป็นเรื่องสำคัญของกระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้น ส่งผลต่อวิถีการดำรงชีพของสังคมอย่างทั่วถึง ครู อาจารย์จึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียน นิสิต นักศึกษามีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกในศตวรรษใหม่นี้โดยทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญที่สุด คือ ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) ดังนั้นการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความของแต่ละระดับการศึกษา การจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2574) เป็นแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาระยะยาว เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำไปเป็นกรอบและแนวทางการจัดการศึกษา และการเรียนรู้สำหรับพลเมืองทุกช่วงวัย ตั้งแต่แรกเกิดจนตาย ภายใต้บริบทเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศและของโลกที่เป็นพลวัต และขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ ภายใต้สังคมแห่งปัญญา สังคมแห่งการเรียนรู้ และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อให้พลเมืองสามารถเรียนรู้ และแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ส่งผลต่อเป้าหมายของการพัฒนาประเทศ ทั้งมิติความมั่นคง มิติเศรษฐกิจ มิติสังคม และมิติการบริหารจัดการภาครัฐได้อย่างเป็นรูปธรรมมุ่งพัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและมีคุณภาพใน 3 ด้าน คือ สังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) โดยมีเป้าหมายของการศึกษาอยู่ที่การพัฒนาคนไทยทุกคนให้เป็น “คนเก่ง คนดี และมีความสุข”โดยมีการพัฒนาที่เหมาะสมกับช่วงวัย พัฒนาคอนตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ตรงตามความต้องการทั้งในด้านสุขภาพ ร่างกาย และจิตใจ สติปัญญา ความรู้ ทักษะ คุณธรรม

จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ และอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข (สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา, 2550)

ทรัพยากรมนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ การส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ จะส่งผลให้ประเทศชาติบ้านเมืองมีความเจริญก้าวหน้าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบัน การศึกษาจึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การจัดการศึกษาในยุคใหม่ต้องเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาคนให้มีความสามารถในการใช้ข้อมูลข่าวสาร และสามารถนำมาพัฒนาเป็นกระบวนการเรียนรู้ของตนเองได้ การจัดการศึกษาต้องบรรลุเป้าหมายในการสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ องค์กรแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาและยกระดับการศึกษาของประเทศ ให้สามารถเข้าสู่การแข่งขันกับนานาชาติได้ ปัจจัยหลักในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพคือ ผู้สอนต้องมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพส่งเสริมผู้เรียนให้สามารถพัฒนาตนเองได้ตาม ธรรมชาติ การพัฒนาบุคลากรที่เป็นครู อาจารย์จึงเป็นหัวใจสำคัญของคุณภาพการจัดการศึกษาทุกระดับ

ดังนั้น ความจำเป็นที่ต้องศึกษาเรียนรู้อยู่เสมออย่างต่อเนื่อง เป็นสิ่งจำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เพื่อการพัฒนาให้ทุกคนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (Learning Persons) และมีสมรรถนะในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจึงจะสามารถสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ ๆ ซึ่งจะเกิดผลดีต่อความเจริญก้าวหน้าทันสมัยและเกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองครอบครัว และสังคมประเทศชาติอย่างต่อเนื่อง พัฒนาทุกคนทุกฝ่าย ให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง พัฒนาให้เกิดความสนใจใฝ่รู้ ให้อิสระในการคิดการกระทำ และสร้างสรรค์ พัฒนาทักษะการคิดและการกระทำด้วยตนเอง เสริมแรงให้รางวัล ส่งเสริม สนับสนุน ให้เรียนรู้จากปัญหา พร้อมเรียนรู้ทุกที่ทุกเวลา พัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ต่อไป

ความเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 81 กำหนดให้รัฐต้องมีกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของชาติ จึงเป็นจุดกำเนิดของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดยมีหลักการและความมุ่งหมายที่จะต้องจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทย เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ พร้อมทั้งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขการเคารพกฎหมาย การส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากล โดยเฉพาะการรู้จักพึ่งตนเองใฝ่รู้และเรียนรู้ ด้วยตนเอง แนวทางการจัดการศึกษา (หมวด 5) ต้องถือหลักว่า ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ และถือว่าผู้เรียนมี

ความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ โดยจะเน้นทั้งความรู้และคุณธรรม จัดกระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมในแต่ละระดับการศึกษา จัดเนื้อหา สารและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความต้องการและความถนัดของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง สามารถเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ให้เกิดได้ทุกสถานที่ทุกเวลา จะทำให้ผู้เรียนเป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ตามหลักการของรัฐธรรมนูญนี้ บุคคลแห่งการเรียนรู้จึงประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด ดังนี้ 1) มีความกระตือรือร้นและมีความสนใจที่จะเรียนรู้จากแหล่งต่างๆ และรู้จัก ตั้งคำถามเพื่อหาเหตุผล 2) มีนิสัยรักการอ่านและการค้นคว้าหาความรู้ สามารถใช้ห้องสมุด แหล่งความรู้ หรือสื่อต่างๆ ทั้งในและนอกโรงเรียน 3) สามารถเลือกใช้วิธีการแสวงหาความรู้ข้อมูลข่าวสารเพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 4) สามารถสรุปประเด็นจากการเรียนรู้และประสบการณ์ด้วยตนเองได้อย่างถูกต้อง และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งสอดคล้องกับในปัจจุบันบุคคลแห่งการเรียนรู้มีมากขึ้นทุกรูปแบบ อันเนื่องมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีทางวิชาการก้าวไกล มีอุปกรณ์ที่สะดวกในการสื่อสารต่อการเรียนรู้ พร้อมทั้งสังคมเป็นการแข่งขันเพื่อความอยู่รอดการเรียนรู้จึงมีความจำเป็น เมื่อมีประโยชน์แล้วโทษของการเรียนรู้ ก็มีเช่นเดียวกัน การรับข้อมูลข่าวสารอย่างขาดวิจารณญาณอาจเป็นแนวทางที่ไม่พึงประสงค์ ต่อสังคมมนุษย์ก่อให้เกิดความเสียหายต่อไป จากการศึกษาความเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ โดยนักวิชาการและนักการศึกษา สามารถสรุปความหมายการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ได้ ดังที่ ประดิษฐ์ มีสุข (2547) กล่าวถึงบุคคลแห่งการเรียนรู้ ว่าเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียนมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความกระตือรือร้น สนใจเสาะแสวง หาความรู้อยู่เสมอ มุ่งมั่นที่จะเพิ่มประสิทธิภาพ ในการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมการเรียนรู้อาจทำได้หลายวิธี เช่น อ่านหนังสือหรือวารสารที่มีประโยชน์ ดูรายการโทรทัศน์หรือฟังวิทยุที่มีสาระค้นคว้าหาความรู้ โดยผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ชักถามข้อมูลจากผู้รู้รวม ทั้งสามารถจับใจความสำคัญเพื่อแยกแยะ และเลือกสาระข้อมูลที่ได้มาอย่างมีเหตุผลทักษะพื้นฐานสำคัญต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ได้แก่ (1) ทักษะการฟัง ทำให้รับรู้ข้อมูลข่าวสารซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการคิด และ การพูด (2) ทักษะการถาม ทำให้เกิดกระบวนการคิดการเรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ เนื่องจากคำถามที่ดีทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ ตั้งแต่ระดับการจำไปจนถึงระดับวิเคราะห์และประเมินค่า (3) ทักษะการอ่าน ทำให้รับรู้ข้อมูลข่าวสารซึ่งนอกจากจะเป็นทักษะการอ่านข้อความจะรวมถึงการอ่านสถิติข้อมูลเชิงคณิตศาสตร์ต่าง ๆ ด้วย (4) ทักษะการคิด ทำให้บุคคลมองการไกลสามารถควบคุมการกระทำของตนให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ การคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณ มีผลต่อ การเรียนรู้ การตัดสินใจ และการแสดงพฤติกรรม (5) ทักษะการเขียน เป็นความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ ความคิดทัศนคติ และความรู้สึกลอกมาเป็นลายลักษณ์อักษรให้ผู้อื่นเข้าใจ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญเป็น

อย่างยิ่ง ต่อวงการศึกษ (การหาความรู้) เนื่องจากบันทึกเหตุการณ์ ข้อมูลความจริงใช้เป็น หลักฐานเพื่อเป็นประโยชน์ต่อไป (6) ทักษะการปฏิบัติ เป็นการลงมือกระทำจริงอย่างมีระบบ เพื่อค้นหาความจริง และสามารถสรุปผลอย่างมีเหตุผลได้ด้วยตนเอง เพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหา เช่นเดียวกับในทางพุทธศาสนามีหลักสำคัญหนึ่งที่เรียกว่า "หัวใจนักปราชญ์" ที่กล่าวกันว่า จะช่วยสร้างบุคคลให้เป็นพหูสูตร อันหมายถึง เป็นผู้ที่มีปัญญารอบรู้ เป็นผู้ศึกษาเล่าเรียนศิลปวิทยาการมาก สามารถทรงจำไว้ได้เป็นอย่างดีจนกลายเป็นผู้รู้หรือปราชญ์ ซึ่งแน่นอนว่า ผู้ใดก็ตามที่เป็นผู้มีความรอบรู้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเรียนหรือเรื่องการทำงาน ย่อมทำให้คนผู้นั้นเรียนดีและมีความสามารถในการทำงานเก่งอย่างไม่ต้องสงสัย ซึ่ง"หัวใจนักปราชญ์" ประกอบด้วย "สุ จิ ปุ ลิ" คือ สุ ย่อมาจาก สุตะ คือ การฟัง จิ ย่อมาจาก จินตะ คือ การคิด ปุ ย่อมาจาก ปุจฉา คือ การถาม และ ลิ ย่อมาจาก ลิขิต คือ การเขียน ทั้งสุ จิ ปุ ลิ ต่างเป็นแนวทางที่ทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดผลเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ ดังนี้ 1) สุ คือ สุตะ หมายถึง การฟัง นับเป็นทักษะพื้นฐานที่สุดในการแสวงหาความรู้ของมนุษย์ นับตั้งแต่สมัยโบราณมาการศึกษาเล่าเรียน ก็คือ การสดับรับฟังคำสอนของครูบาอาจารย์หรือจากปราชญ์ผู้รู้ ผู้ใดที่ฟังมาก ย่อมได้รับความรู้มาก และรอบรู้กว้างขวางกว่าผู้อื่น ต่อมาเมื่อเรามีหนังสือค้นหา "การอ่าน" ก็นับเป็น สุตะ ด้วย ไม่จำเป็นว่าการฟังหรือการอ่าน ต่างเป็นก็เป็นการรับข้อมูลเบื้องต้นในการศึกษาหาเล่าเรียน ยิ่งสมัยปัจจุบันที่เทคโนโลยีก้าวหน้าไปไกล เราก็ยังสามารถเรียนรู้ได้สารพัดวิชาจากการฟังและการอ่านอย่างหลากหลายเพิ่มขึ้น และเมื่อได้อ่านได้อ่านได้ฟังมากขึ้น ความรู้ก็ยิ่งเพิ่มพูนขึ้น อย่างไรก็ตาม เมื่อมี สุตะ แล้ว ก็ยังต้องมี "จิ ปุ ลิ" มาเสริมด้วย มิฉะนั้นข้อมูลข่าวสารที่เราได้รับอย่างมากมายนั้น อาจทำให้เรากลายเป็นผู้ "มีความรู้ท่วมหัว แต่เอาตัวไม่รอด" ได้ 2) จิ คือ จินตะ หมายถึง การคิด เป็นสิ่งต่อเนื่องจากการฟังหรือการอ่าน กล่าวคือ เมื่อเราได้ฟังได้อ่านสิ่งใดแล้วก็ตาม โดยทั่วไป คนเราจะคิดไตร่ตรอง หรือวิเคราะห์สิ่งที่ฟังหรืออ่านในใจไปด้วย (ยกเว้นว่าจิตใจจะเหม่อลอยหรือไปคิดเรื่องอื่นที่ไม่เกี่ยวกับสิ่งที่ฟังหรืออ่านอยู่) จากนั้นก็นำข้อมูลเหล่านั้นมาจัดระบบเป็นความคิดของเรา ซึ่งหากมีข้อสงสัยหรือไม่เข้าใจ เราก็อาจจะจดหรือจำไว้ เพื่อค้นคว้าหาคำตอบต่อไป การคิดจึงเป็นกระบวนการย่อยหรือแยกแยะสิ่งที่ได้ฟังได้อ่านมาเป็นความรู้ของเราเอง และทำให้คนผู้นั้นเกิดปัญญาอันมาจาก ความคิดนั้นได้ แต่แม้จะได้ฟังได้อ่านข้อมูลข่าวสารมากมายเพียงใด ก็ต้องรู้จักตรึกตรองวิเคราะห์ให้รอบ มิเช่นนั้นเราจะตกเป็น "เหยื่อ" ได้ง่าย แต่ถ้าเรารู้จัก "คิด" ก็จะทำให้เกิด "ปัญญา" ตามมา 3) ปุ คือ ปุจฉา หมายถึง การถาม จากสองข้อแรก เมื่อเราอ่านฟัง และคิดแล้วก็ตาม หลายครั้งเราก็อาจเกิดข้อสงสัยไม่เข้าใจ ไม่แน่ใจ คิดไม่ตก หรือแก้ปัญหาไม่ได้ ฯลฯ สิ่งที่จะต้องทำก็คือ การถาม ด้วยการสอบถามจากครูบาอาจารย์ ผู้มีความรู้ หรือมีประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ โดยไม่ต้องอาย หรือทงตนคิดว่าตัวเองเหนือกว่า เพราะโดยแท้จริงแล้วไม่มีใครรอบรู้ไปทุกเรื่อง เช่น แม้เราจะมีความรู้เรื่องการปลูกข้าวจากหนังสือหรือจากอินเทอร์เน็ตอย่างกว้างขวาง แต่

บางเรื่องเราอาจจะรู้ไม่เท่าชาวนาผู้มีประสบการณ์ปลูกข้าวอย่างแท้จริง ดังนั้น อย่าคิดว่าชาวนามีความรู้ต่ำต้อยกว่าเรา จนไม่กล้าถามหรือดูถูกเขา และไม่ว่าจะถามผู้ใด เราต้องมีความจริงใจ มีใจถามเพื่อสอบไล่ความรู้ ชัดคอเขา หรือข่มเขาให้ได้าย เพราะมีเช่นนั้น เราจะเสียโอกาสไปอย่างน่าเสียดาย และ 4) ลิ คือ ลิขิต หมายถึง การเขียน เป็นข้อสุดท้ายและสำคัญที่สุดของ "หัวใจนักปราชญ์" เพราะการเขียนเป็นดั่งบทสรุปของการฟัง (อ่าน) คิด ถาม เพราะคนที่จะ "เขียน" ได้นั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องนั้นๆ จนสามารถเรียบเรียงสิ่งที่มีความรู้สึกนึกคิดออกมาเป็นความรู้ให้ผู้อื่นเข้าใจหรือรับรู้ได้ ยิ่งสมัยก่อนที่มีผู้รู้หนังสือน้อย ใครก็ตามที่เขียนได้ ย่อมแสดงให้เห็นถึงความรู้ความสามารถที่มากกว่าผู้อื่น ในปัจจุบัน แม้จะบอกว่าทุกคนล้วนแต่ "เขียน" ได้ แต่ก็มีใช้ว่าแต่ละคนจะสามารถสื่อสารสิ่งที่ต้องการหรือแสดงความคิดของตนเองผ่านการ "เขียน" ได้ดีทุกคน การเขียนจึงเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้อื่นรับรู้ความคิดของเรา (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2566) เช่นเดียวกับ กรมวิชาการ (2541 : 69) ที่กล่าวว่าบุคคลแห่งการเรียนรู้ หมายถึง บุคคลที่มีการแสวงหาวิธีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพอย่างเป็นระบบ และ ต่อเนื่องตลอดชีวิตโดยมีเจตคติ และค่านิยมที่ดีเกี่ยวกับการเรียนรู้มีประสบการณ์ ในการเรียนรู้และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่นเดียวกับ สุลล วังสินธ์ (2541 : 36) กล่าวว่า บุคคลแห่งการเรียนรู้ หมายถึง บุคคลที่มีการสร้าง กลยุทธ์การเรียนรู้ให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา มีความรู้คู่คุณธรรม ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ เป็นสมาชิกที่ดีในสังคม สามารถเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อการอยู่รอด และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในโลกยุคโลกาภิวัตน์ และ ชาตรี ศิริสวัสดิ์ (2541 : 77) กล่าวว่า บุคคลแห่งการเรียนรู้ หมายถึง บุคคลที่มีหูตากว้าง ใฝ่หา ใฝ่รู้ในการศึกษาและพัฒนาตนเองตลอดเวลา โดยเฉพาะการเรียนรู้ ในศาสตร์และศิลปสาขาวิชาชีพของตนเองอย่างสม่ำเสมอ

ดังนั้น เมื่อนำมาสังเคราะห์กับแนวความคิดของนักการศึกษา และนักคิดต่างๆ สามารถจำแนกสมรรถนะของบุคคลแห่งการเรียนรู้โดยแยกเป็น 2 ประเภท คือ 1) สมรรถนะพื้นฐาน ประกอบด้วย การมีความรู้พื้นฐานในด้านคณิตศาสตร์ และภาษามีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมีทักษะการคิดเชิงระบบ และ สร้างสรรค์มีทักษะกระบวนการกลุ่ม มีทักษะการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลมีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ในชุมชน สังคมมีทักษะการจัดการ และใช้ความรู้เพื่อการดำเนินชีวิตมีความมุ่งมั่นต่อการพัฒนาและงานอาชีพ 2) สมรรถนะทางวิชาชีพประกอบด้วยรู้วิธีการเรียนรู้เกี่ยวกับงานอาชีพ มีความคิดสร้างสรรค์และรู้จักแก้ปัญหาภาวะผู้นำทางอาชีพ มีความสามารถบริหารจัดการ

คุณลักษณะบุคคลแห่งการเรียนรู้

การพัฒนาทรัพยากรบุคคลเป็นการนำศักยภาพของแต่ละบุคคลมาใช้ในการปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสร้างให้แต่ละบุคคลเกิดทัศนคติที่ดีต่อองค์กร ตลอดจนเกิดความตระหนักในคุณค่าของตนเอง เพื่อนร่วมงานและองค์กร การพัฒนาบุคคลมีลักษณะเป็นกระบวนการที่ทำให้คนมีความรู้ความสามารถ ความชำนาญ ตลอดจนทัศนคติที่ถูกต้อง การพัฒนาทรัพยากรบุคคลจึงต้องพัฒนาตามวงจรการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง (Concrete Experience) การเรียนรู้จากการสังเกตและไตร่ตรอง (Reflective Observation) การเรียนรู้โดยการค้นคว้าและสร้างแนวคิดเชิงนามธรรม (Abstract Conceptualization) การเรียนรู้โดยการทดลอง (Active Experimentation) (นิสตาร์ก เวชยานนท์, 2548) บุคลากรผู้ปฏิบัติงานขององค์กรจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม วิธีการทำงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้น มีการบูรณาการระหว่างการเรียนรู้และงาน เข้าด้วยกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อทำให้เกิดประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติงาน ดังเช่น อาภรณ์ ใจเที่ยง (2544) ได้กล่าวถึงการทำที่จะสร้างสมรรถนะของบุคลากรให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ นั้น จำเป็นต้องส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดจากการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีและสารสนเทศ สร้างแหล่งเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ รวมถึงนวัตกรรมต่างๆ เพื่อให้บุคคลในสถานศึกษาเป็นบุคคลแห่ง การเรียนรู้อย่างแท้จริง เช่นเดียวกับ ธเนศ ขาเกิด (2541) ได้เสนอแนวคิดการใช้กลยุทธ์สร้างเสริมองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอันจะ นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนี้ 1) ส่งเสริมให้บุคคลมีนิสัยรักการอ่าน เป็นการ กระตุ้นให้บุคคลมีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียนเป็นรายบุคคล โดยส่งเสริมให้บุคคลทุกคนทำตารางบริหารเวลา ของตนเองสำหรับบันทึกการอ่าน ซึ่งวิธีการนี้เป็น การสร้างวินัยและสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้น ในแต่ละบุคคล 2) ส่งเสริมให้เกิดการนิเทศภายในระดับ องค์กรย่อย เช่น ฝ่ายหรืองานต่าง ๆ กำหนดตารางพบปะ ปรีกษาหารือ หรือพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ อาจเป็นสัปดาห์ละครั้ง หรือสอง สัปดาห์ ครั้ง โดยกำหนดหัวข้อที่จะพูดคุยกัน เช่น การสรุป งาน การแก้ปัญหาพัฒนาการทำงาน และควรมี เรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรด้วยทุกครั้ง 3) จัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้อ่อนน้อมวัย ต่อ การใฝ่เรียนรู้ ห้องสมุดถือเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่สำคัญที่สุดที่ทุกองค์กรควรจัดให้มี การจัดนั้น ควรคำนึงถึงบรรยากาศทางวิชาการ ให้มีจำนวนหนังสือ คอมพิวเตอร์ สื่อต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในแต่ละสาขาวิชาพอเพียงและจัดให้มี บรรยากาศทางกายภาพที่จูงใจให้นามมาใช้บริการ 4) จัดกิจกรรมสร้างเสริมองค์กรแห่งการเรียนรู้ ทั่วทั้งหน่วยงาน ภายใต้ความร่วมมือร่วมใจของ บุคลากรทุกคน โดยยึดหลักให้การทำงานและการ พัฒนาบุคลากรเป็นเรื่องเดียวกัน ให้บุคลากรได้ เรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง และเรียนรู้ซึ่งกันและกันจากทีมงานการเสริมสร้างให้บุคลากรใฝ่

เรียนรู้ ได้ทำงาน และเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม จะทำให้เกิดพลังผสานร่วม (Synergy) เกิดเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ที่เอื้อให้การบริหารและการทำงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยราบรื่น เกิดคุณภาพ ขึ้นในทุกๆ ส่วนของหน่วยงาน วิรัตน์ บัวขาว (2541 : 8) กล่าวว่าคุณลักษณะของบุคคลแห่งการเรียนรู้ต้องมีความรอบรู้ มีทักษะที่หลากหลาย มีคุณธรรมสูง มีความรับผิดชอบ มีความสามารถในการจัดการไม่เป็นภาระของสังคม มีสุขภาพแข็งแรงและมีทักษะในการใช้ภาษา กลางของโลกรวมทั้งเครื่องมือสื่อสาร สมณทนา พรหมบุญ และคนอื่นๆ (2541 : 142) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบสร้างความรู้ เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องแสวงหาความรู้ และสร้างความรู้ความเข้าใจขึ้น ด้วยตัวเอง ความแข็งแกร่ง ความเจริญงอกงามในความรู้ที่จะเกิดขึ้น เมื่อผู้เรียน ได้มีโอกาสเรียนรู้และการรู้โดยประสบการณ์กับคนอื่นหรือได้พบสิ่งใหม่ๆ และนำความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยงตรวจสอบกับสิ่งใหม่ๆ วารินทร์ สิ้นสูงสุต (2543 : 105-106) กล่าวถึง มาตรฐานการศึกษา ด้านผู้เรียน โดยมีตัวบ่งชี้ 3 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ (1) มีความกระตือรือร้นสนใจการเรียนรู้จากแหล่งต่าง ๆ รู้จักตั้งคำถาม เพื่อหาเหตุผล (2) รักการอ่านสามารถใช้ห้องสมุดแหล่งความรู้และสื่อต่าง ๆ ทั้งในและนอกสถานศึกษา (3) สามารถสรุปประเด็นจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ได้อย่างถูกต้องด้วยตนเอง เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543 : 90-93) กล่าวถึง คุณลักษณะผู้เรียนตามแนวทาง การปฏิรูปการศึกษาว่าผู้เรียนควรมีลักษณะ ดังนี้ (1) พัฒนาให้มีท่าทีหิวกระหายการเรียนรู้จะช่วยกระตุ้นให้เกิดความสนใจใฝ่รู้ (2) พัฒนาให้มีท่าทีกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ช่วยให้เกิดการมีเวลาวางอย่างมี ประสิทธิภาพ มีความตื่นตัวในการเรียน (3) พัฒนาให้มีท่าทีอุทิศตัวเอาจริงเอาจังในการเรียนรู้จะช่วยผลักดันไปสู่เป้าหมาย แม้ต้องทุ่มเทแรงกายแรงใจก็ตาม รวมทั้งต้องมีความอดทน (4) พัฒนาให้มีท่าทีเชื่อฟัง และยอมรับการสอนเสมอ (5) พัฒนาให้มีท่าทีถ่อมใจยอมรับฟังความคิดเห็นจากคนอื่น เมื่อมีความรู้ใหม่ ๆ เกิดขึ้นจะทำให้ยินดีที่จะเรียนรู้ และนำข้อดีมาประยุกต์ใช้ให้เกิดผลดีต่อตัวเอง ชูศรี ต้นพวงส์ (2544-9-11) ให้ความเห็นว่า ผู้เรียนที่มีคุณภาพได้มาตรฐานตามที่ กำหนดไว้ต้องมีลักษณะ ดังนี้ (1) ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ นั่นคือ สามารถจำแนกประเภทข้อมูลเปรียบเทียบ และมีความคิดรวบยอดสามารถประเมินค่า ความน่าเชื่อถือของข้อมูล รู้จักพิจารณาข้อดีข้อเสีย ความถูกต้อง ระบุสาเหตุ ผล ค้นหาคำตอบ เลือกวิธี และมีปฏิภาณในการแก้ไขปัญหาและตัดสินใจได้ อย่างสันติและมีความถูกต้องเหมาะสม มีความคิดริเริ่มมีจินตนาการ สามารถ คาดการณ์และกำหนดเป้าหมายได้ (2) ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริตได้ทำงานมีประสิทธิภาพ ทำงานอย่างมีความสุขและภูมิใจในผลงานของตนเอง สามารถทำงานเป็นทีมช่วยเหลือ ผู้อื่น ไม่เอาเปรียบ ให้ความร่วมมือยอมรับฟังความคิดเห็นและความสามารถ ของผู้อื่นร่วมรับผิดชอบผลงานของกลุ่ม

และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต และต้องถ่ายทอดความรู้ความคิด และนำเสนอสิ่งที่ได้รับการเรียนรู้ อันแสดงถึงความสามารถของผู้เรียนที่พัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ (3) ผู้เรียนมีความรู้และทักษะจำเป็นตามหลักสูตร ซึ่งหมายถึง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มประสบการณ์หมวดวิชาที่สำคัญไม่ต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำ และมีความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสารในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ สิ่งแวดล้อม และสถานการณ์จริงเป็น “สื่อ” หรือเป็น “เนื้อหา” ในการเรียนรู้ (4) การมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตดี (5) การมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรีและกีฬา (6) การมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม (7) การมีจิตสำนึกตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญา ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย (8) การมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม คุณลักษณะที่ดีที่เป็นมาตรฐานหนึ่งที่สำคัญที่ครูจะต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนทุกคน เมื่อจัดการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนมีความสุขจากความสำเร็จในการเรียนรู้ จะทำให้เขามีเจตคติที่ดี ต่อการเรียนรู้ อยากเรียนรู้ อยากค้นหาคำตอบต่อไปจนเป็นนิสัยรักการเรียนรู้ แสดงว่าผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด (9) การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในที่สุด สรุปได้ว่าบุคคลแห่งการเรียนรู้ นั้น เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความกระตือรือร้นสนใจแสวงหาความรู้อยู่เสมอ มุ่งมั่น ที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งสามารถจับใจความสำคัญเพื่อแยกแยะ และเลือกสาระข้อมูลที่ได้มาอย่างมีเหตุผล โดยมีลักษณะและความสามารถในการเรื่อง คือ 1) มีความสนใจใฝ่รู้ ใฝ่เรียน กระตือรือร้น 2) รักในการเรียนรู้ รักการอ่านและค้นคว้าหาความรู้ 3) มีความสามารถเลือกวิธีหาความรู้ได้ 4) มีความสามารถสรุปประเด็นจากการเรียนรู้ได้ 5) มีความสามารถในการใช้สื่อและเทคโนโลยีในการเรียนรู้

การพัฒนาคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

การเรียนรู้จำเป็นที่จะต้องเกิดขึ้นในทุกสถานการณ์ ไม่ว่าจะเป็นช่วงของวัยเรียน หรือในช่วงของการปฏิบัติงานเป็น “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” (Life-Long Learning) มนุษย์ทุกคน เกิดมาพร้อมการเรียนรู้อยู่เสมอ การสั่งสอนฝึกฝนอบรมและบ่มนิสัยเด็ก และเยาวชนของชาติ ให้เป็นผู้มีคุณธรรม และคุณลักษณะที่เหมาะสมสอดคล้องกับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เพื่อการ “อยู่รอดและอยู่ร่วม” ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีความสุข จึงเป็นความจำเป็นที่จะต้อง มีการพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยโดยอาศัยวิชาศิลปะ ดนตรี กีฬา และการฝึกฝนกาย วาจา ควบคู่กันไปอย่างกลมกลืนเพื่อให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และสานความฝันของแผ่นดิน ที่รักของเราที่มุ่งหวังจะให้ “คนมีความสุข ครอบครัวยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติ สิ่งแวดล้อม ยั่งยืน” (สุพล วังสินธ์, 2541 : 36) นอกจากรู้ลึกในสาขาวิชาเฉพาะของตนแล้ว ต้องรู้กว้างในเรื่อง อื่น ๆ ด้วย

เพราะการแก้ปัญหาในแต่ละเรื่องนั้น ต้องอาศัยองค์ความรู้จากหลาย ๆ แขนง ประกอบกัน และใช้อย่างบูรณาการ (ธเนศ ขำเกิด, 2541 : 29) ดังเช่นในงานวิจัยของ Guglielmino (อ้างถึงใน นรินทร์ บุญชู, 2541 : 23-24) เรื่องคุณลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยวิธีการศึกษาด้วยตนเอง ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ได้รับความนิยมมากในต่างประเทศ ผลการวิจัยพบว่าบุคคลที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองนั้นควรมีลักษณะความพร้อมของการเรียนรู้ 8 ประการ คือ 1) การเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ (Openness to Learning Opportunities) ความสนใจในการเรียน ความภูมิใจเมื่อเรียนสำเร็จ ชอบศึกษาค้นคว้าจากห้องสมุด ยอมรับคำติติงในความผิดพลาดของตนเอง และมีความพยายามในการทำความเข้าใจในเรื่องที่ยาก ๆ 2) มโนคติของตนเอง ในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ (Self-Concept as an Effective Learner) ได้แก่ ความสามารถที่จะเรียน เมื่อต้องการจะเรียน เมื่อตัดสินใจเรียนแล้ว สามารถแบ่งเวลาให้กับการเรียนได้แม้จะมีงานอื่นมาก ก็ตามโดยรู้ว่าเมื่อใดที่จะเรียน ในการเรียนสามารถหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อเรียนรู้ หัวข้อใหม่ ๆ มีความสุขกับการแก้ปัญหาที่ยาก ๆ และรู้ว่าเมื่อต้องการข้อมูลจะไปหาได้จากที่ไหน 3) ความคิดริเริ่มและอิสระในการเรียนรู้ (Initiative and Independence in Learning) ได้แก่ ความไม่ท้อถอยแม้จะไม่ค่อยเข้าใจสิ่งที่กำลังทำอยู่ ชอบที่จะ เรียนไม่มีปัญหาในการทำความเข้าใจจากการอ่าน และสามารถทำงานได้ด้วยตนเองอย่างดี 4) ความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง (Informed Acceptance of Responsibility for One's Own Learning) ได้แก่ การยอมรับตนเองว่าเป็นผู้ที่มีความฉลาดพอควร มีความเชื่อว่าการคิดอยู่เสมอว่าตนเองเป็นใคร กำลังทำอะไรเป็นสิ่งสำคัญต่อการศึกษาของตน 5) ความรักในการเรียนรู้ (Love of Learning) ได้แก่ ความชื่นชมต่อบุคคลที่ศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอ มีความต้องการที่จะเรียนและปรารถนาให้มีเวลามากกว่านี้มีความสุขสนุกสนานในการค้นคว้า และมีความกระหายในการเรียนรู้ 6) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ได้แก่ มีความคิดที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ได้ดี สามารถหาแนวทางในการเรียนสิ่งใหม่ ๆ 7) การมองอนาคตในแง่ดี (Positive Orientation to the Future) ได้แก่ ความ ต้องการที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต ชอบคิดถึงเรื่องอนาคต คิดว่าปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทายและรู้ดีว่าตนเองต้องการอะไรเพิ่มเติม 8) ความสามารถใช้ทักษะการศึกษาหาความรู้และทักษะการแก้ปัญหา (Ability to use Basic Study Skills and Problem-Solving Skills) ได้แก่ มีทักษะ ในการอ่าน การเขียน การฟัง และการจำ มีความสุขกับการแก้ปัญหาและคิดว่า ปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทาย โดยลักษณะการเรียนรู้ด้วยวิธีการศึกษาด้วยตนเองดังกล่าวนี้ได้เกิดขึ้น หรือ มีอยู่ในตัวของบุคคล แต่สามารถสร้างและฝึกให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังกล่าวได้ ดังนั้น หาก ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์เป็นตัวของตัวเอง รู้จักตัดสินใจและมีความรับผิดชอบในตัวเอง อันเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการศึกษา จะทำให้เกิดคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ลักษณะเฉพาะของผู้เรียนที่มีการเรียนรู้ด้วยตนเอง สรุปได้ 8 ประการ (สรวรรค์ ห่อไพศาล,

2546) ดังนี้ 1) ผู้เรียนรู่ว่าจะเรียนอะไรจากใคร และจากที่ไหน 2) สามารถแสวงหาแหล่งความรู้ หรือเข้าถึงข้อมูลที่ตนเองต้องการได้ 3) วิจารณ์ และสามารถคัดสรรได้ว่าสารสนเทศต่าง ๆ ที่ได้นั้น มีค่าต่อการเรียนรู้ 4) อุดหนุน มีทักษะในการเข้าถึงเรื่องยาก ๆ 5) สามารถถ่ายทอดความรู้ สื่อความ ดี และมีแนวคิดในการแก้ปัญหา 6) ใช้คำถามเป็น 7) นำความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหา 8) ให้ความสำคัญกับเพื่อนร่วมงาน และสามารถทำงานกลุ่มได้ ดังที่ รุ่ง แก้วแดง (2541) ได้สรุปถึง คุณลักษณะผู้เรียนที่สามารถเรียนด้วยตนเอง ได้ดังนี้ 1) มีความคิดริเริ่มในการวินิจฉัย หรือประเมิน ความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง อาจโดยความช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือไม่ก็ได้ 2) เลือกแหล่งที่ เหมาะสมเพื่อช่วยในการเรียนรู้ และถ้าจำเป็นก็อาจหามาตรการอื่น ในการเรียนที่ไม่ต้องเรียนรู้เอง ก็ได้ 3) รู้จักพัฒนาเกณฑ์ที่ประเมินการเรียนรู้ของตนเอง โดยการหาคำตอบ และการให้ เหตุผล 4) รู้จักถามเหตุผลของการมีกฎระเบียบ กระบวนการ หลักการ และข้อสมมติฐาน ที่ยอมรับได้โดย ปริยาย 5) ปฏิเสธที่จะเห็นด้วยหรือปฏิบัติงานในสิ่งที่ผู้อื่น (ครูหรือผู้ฝึก) ต้องการ ถ้าเห็นว่าเป็นสิ่งที่ ยอมรับไม่ได้ 6) ตระหนักในทางเลือกทั้งโดยยุทธศาสตร์การศึกษา และการแปลความหมายและ เลือกทางเลือกที่สอดคล้องกับแนวความคิด และวัตถุประสงค์ของตนเองอย่างมีเหตุผล 7) ทบทวน กระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ในฐานะเป็นพัฒนาการทางความรู้และสังคม และสามารถปรับ ยุทธศาสตร์ของตนเองเพื่อเสริมศักยภาพในการเรียนรู้ 8) มองเป้าหมาย นโยบาย และแผนอิสระ โดยปราศจากแรงกดดันจากผู้อื่น 9) พัฒนาความเข้าใจในความเป็นไปต่างๆจนสามารถอธิบายกับ ผู้อื่นได้ 10) สร้างกรอบแนวความคิดได้ชัดเจนอย่างอิสระพร้อมที่จะเปลี่ยนแนวคิดเมื่อมีเหตุผล 11) สามารถแสวงหาความรู้ได้เองด้วยความกระตือรือร้นอย่างสม่ำเสมอ โดยไม่พึ่งการเสริมแรงหรือ รางวัลจากผู้อื่น 12) ระบุค่านิยมส่วนตัวและความสนใจของตัวเองได้ 13) เต็มใจและสามารถ ยอมรับแนวความคิดอื่นที่ถูกต้อง และเผชิญกับการต่อต้านอุปสรรค รวมทั้งการวิจารณ์เป้าหมาย ของตนเองโดยปราศจากโทสะ 14) สามารถประเมินข้อบกพร่อง และข้อจำกัดของตนเองในฐานะ ผู้เรียนได้ เช่นเดียวกับ สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 : 14-34) ได้เสนอแนวทางในการจัดการเรียนรู้ 5 ลักษณะ เพื่อสร้างให้ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่ง การเรียนรู้ ดังนี้ 1) การเรียนรู้อย่างมีความสุข จำเป็นต้องจัดให้เกิดขึ้นตลอดเวลาทั้งในระหว่าง การเรียนรู้และหลังจากการเรียนรู้แล้ว ด้วยการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลาย เป็นอิสระ ทุกคน มีความห่วงหาอาทรกันและกัน ยอมรับในความแตกต่างของกัน และกัน เชื่อมมั่นในศักยภาพของกัน และกัน เปิดโอกาสให้ได้แสดงความสามารถ และพัฒนาตนเองเต็มที่ตามแบบของตนเอง ให้การ เสริมแรงและสนับสนุนให้เกิด ความสำเร็จซึ่งจะมีผลทำให้บุคคลเกิดความสุข การยอมรับเห็น คุณค่าของตนเอง มีความกล้าที่จะเผชิญกับปัญหา กล้าที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ มีทัศนคติที่ดีต่อ ตนเอง บุคคลอื่นและสิ่งต่าง ๆ รอบตัว 2) การเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติจริง เป็นการแสวงหา ความรู้จากแหล่งสื่อประสบการณ์ต่าง ๆ รอบตัว โดยผ่านการสังเกต คิด พิจารณา วางแผนและ

ปฏิบัติจริง ตามที่ได้วางแผน หลังจากนั้น จึงวิเคราะห์สิ่งที่ทำและผลที่เกิดขึ้น ปรับปรุง แนวทางปฏิบัติให้เหมาะสมจนเกิดผลตามเป้าหมาย แล้วจึงสรุปและสร้างความรู้ เป็นความรู้ของตนเองที่สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์เรียนรู้ และสถานการณ์ ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต 3) การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น เป็นการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กันของบุคคลการได้มีโอกาสถ่ายทอด รับและแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ประสบการณ์ ซึ่งกันและกัน การเรียนรู้ร่วมกันทำให้เกิดผลดีหลายประการ ทั้งการเรียนรู้ เนื้อหา ความรู้ การสร้างสรรค์ผลงานที่ดีกว่า การเรียนรู้วิธีการอยู่ร่วมกับคนอื่น และ ที่สำคัญ คือ การที่สามารถจะเรียนรู้จากบุคคลอื่นได้ทุกแห่งทุกมุม ทั้งเรียนรู้ที่จะ เลือกสิ่งดีของบุคคลมาปรับใช้กับตน เลือกมองสิ่งไม่ดีของคนอื่นเพื่อปรับปรุงตนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข 4) การเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม เป็นการเรียนรู้อย่างบูรณาการสัมพันธ์เชื่อมโยงต่อเนื่องกลมกลืนกันทุกอย่าง ทั้งเนื้อหาวิชาทักษะพื้นฐานวิธีการเรียนรู้กิจกรรม เรื่องราวของตนเองท้องถิ่นสิ่งแวดล้อมเรื่องเป็นสากล เรื่องราวทั้งในอดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต ซึ่งมีผลให้เกิดความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ชัดเจน มีความหมาย นำไปใช้ในการดำรงชีวิต และแก้ปัญหาในสภาพสังคมได้ การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง เป็นการพิจารณาทบทวนสิ่งที่เรียนรู้ อุปสรรค ปัญหา เงื่อนไขต่าง ๆ ในการเรียนรู้ สิ่งที่ได้ในการเรียนรู้ เพื่อสร้างเป็น แนวทางรูปแบบ วิธีการที่เหมาะสมกับตนเองในการเรียนรู้แก้ปัญหาและทำงานต่อไป สรุปได้ว่า การเรียนรู้ทั้ง 5 ลักษณะดังกล่าว เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อ ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ตามศักยภาพ กล้าเผชิญกับปัญหากล้าเรียนรู้สิ่งใหม่ สามารถวางแผนปฏิบัติงานด้วยตนเอง สร้างความรู้ของตนเองและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน รู้วิธีการอยู่ร่วมกับผู้อื่น และสามารถเรียนรู้จากบุคคลอื่นได้ สามารถบูรณาการและเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ตลอดจนสร้างแนวทางที่เหมาะสมในการเรียนรู้ การแก้ปัญหาและการทำงานด้วยตนเองซึ่งการเรียนรู้ทั้ง 5 ลักษณะดังกล่าว จะทำให้เกิดคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

บทสรุป

การส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาเพื่อให้ครู อาจารย์มีคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ที่สำคัญต้องเป็นผู้มีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความกระตือรือร้น สนใจ แสวงหาความรู้อยู่เสมอ มุ่งมั่นที่จะเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้และสามารถนำความรู้ไปใช้ได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้มีคุณลักษณะเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ เป็นบุคคลที่มีความตระหนักถึงความสำคัญ ความจำเป็นของการเรียนรู้เพื่อให้มีทักษะ กระบวนการคิด การวิเคราะห์ สังเคราะห์และแก้ปัญหา มีความใฝ่รู้สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และสามารถใช้ความรู้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องอย่างมีคุณภาพตามความต้องการ ความสนใจและความถนัด

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2541). *คู่มือพัฒนาโรงเรียนด้านการเรียนรู้*, กรุงเทพฯ : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2566). *เล่าสู่กันฟัง...เรื่อง“สุ จิ ปุ ลิ เคสดีลับเรียนดี-ทำงานเก่ง”*. (ออนไลน์).
http://www.culture.go.th/culture_th/ewt_news.php?nid=5784&filename=i
- กรมสามัญศึกษา. (2545). *ผู้เรียน : บุคคลแห่งการเรียนรู้*, พิมพ์ครั้งที่ 2. หน่วยงานนิเทศ.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ และคนอื่น. (2548). *การสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตั้งแต่ พ.ศ. 2542-2547 (ฉบับย่อ)* : รายงานการวิจัย กรุงเทพฯ : สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
- ชาติรี ศิริสวัสดิ์. (2541). *บทความเพื่อการวิพากษ์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต : ครูควรจัดประสบการณ์ให้ศิษย์อย่างไร*. วารสารวิชาการ, 1, 79-80.
- ชูศรี ต้น พงศ์. (2544). *เรียนรู้เพื่อเป็นครูคุณภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ดวงกลมสมัย
- ชนน ขำเกิด. (2541), *องค์กรแห่งการเรียนรู้*, วารสารวิชาการ. 1(9), 19-28.
- ประดิษฐ์ มีสุข. (2547). *มาตรฐานครุวิทยาสาสตร์และเทคโนโลยี*. วารสารปาริชาติ, 17(1), 11-19.
- รุ่ง แก้วแดง และปรีชา คัมภีรปรกรณ์. (2541), *การวางแผนด้านบุคลากร. ในเอกสารการสอนชุดวิชาการวางแผนพัฒนาโรงเรียนหน่วย 1-7*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิรัตน์ บัวขาว. (2541). *หลักสูตรประถมศึกษายุคโลกาภิวัตน์*, วารสารวิชาการ. 9. 8-12.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2561). *ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา. (2550). (ออนไลน์).
<https://www.nidtep.go.th>
- สรรรักษ์ ห่อไพศาล. (2546). *นวัตกรรมและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา. ในสหสวรรค์ ใหม่ กรณีการจัดการเรียนการสอนผ่านเว็บ*. วารสารศรีปทุมปริทัศน์. 9(3), 93-104.
- สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2540). *ระบบการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- สุพล วังสินธุ์. (2541). *การบริหารโรงเรียนตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา*. วารสารวิชาการ. 5(6), 29-30.
- สมณฑา พรหมบุญ และคณะ. (2541). *การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม : การปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวคิด*. 5 ทฤษฎี. กรุงเทพฯ : โอเดียนสแควร์.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2544). *หลักการสอน*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

การบูรณาการหลักพุทธวิธีการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการคิด
สร้างสรรค์สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา
INTEGRATING BUDDHIST PRINCIPLES IN TEACHING METHODS
TO PROMOTE CREATIVE THINKING SKILLS FOR HIGH
SCHOOL STUDENTS

¹พระปลัดยี่แก้ว ธมฺมจาโร (สมงาม), ²สมชัย ศรีนोक และ ³สมควร นามสีฐาน

¹Phrapalad Yikeaw Dhammajaro (Somngam), ²Somchai Srinok
and ³Somkhuan Namseethan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹yikaew359somngam@gmail.com

Received : March 22, 2023; Revised : April 12, 2023; Accepted: April 25, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอการบูรณาการหลักพุทธวิธีการสอน เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการคิดสร้างสรรค์ ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการสอนโดยการบูรณาการหลักพุทธวิธีการสอนนั้น เป็นการสอนจากเรื่องที่ย่อยง่าย ๆ ก่อนเสมอ ใช้การสอนไม่ยาก สอนโดยการใช้ตัวอย่าง และสอนสิ่งที่จำเป็นเสมอ การสอนเพื่อให้เกิดกระบวนการคิดสร้างสรรค์ จึงไม่จำเป็นต้องสอนในสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น ซึ่งผู้สอนจำเป็นต้องสอนในสิ่งที่มีอยู่แล้ว เพื่อให้ผู้เรียนได้ต่อยอดแนวความคิดเดิมที่มีอยู่ นำไปแก้ปัญหา และเกิดวิธีการใหม่ๆ แต่การคิดอย่างสร้างสรรค์นั้น ต้องประกอบด้วย การคิดสิ่งที่

¹ นิสิต, หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

² รองศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

³ อาจารย์ ดร., หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ถูกต้องมีเหตุผล การคิดที่ปฏิบัติได้จริง การคิดที่มีมูลเหตุมาจากความจริง และความคิดเกิดนวัตกรรมใหม่ๆ จึงจะเป็นการคิดสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนที่แท้จริง

คำสำคัญ : พุทธวิธีการสอน, การคิดสร้างสรรค์

Abstract

This article is to study the integration of Buddhist principles, teaching methods. To promote creative thinking process skills The study found that Teaching process by integrating Buddhist principles, teaching methods It is teaching from a simple subject that is easy to understand, always first. Teach using examples And always teaches what is necessary Teaching for the Realization of the Creative Process Therefore there is no need to teach things that have not yet happened Which teachers need to teach what is already In order to allow students to expand on existing ideas to solve problems and create new solutions. But that creative thinking Must contain To think that is right, there is a reason Thinking that is practical Rational thinking comes from the truth And new innovative ideas It will be a real sustainable creativity.

Keywords : Buddhist principles, Thinking skills.

บทนำ

หลักพระพุทธศาสนา ก้าวหน้าไปตามกระบวนการพัฒนาหรือการดำเนินชีวิตตามอริยสัจธรรมคล้อยประหม่นจากความยั่งยืนของความสุขหรือคุณภาพชีวิตที่พัฒนาขึ้นตามลำดับจากความมั่นคงอันเกิดจากระบบศีลสิกขา จิตสิกขา ปัญญาสิกขา ซึ่งเป็นหลักสำหรับศึกษาปฏิบัติ คือ ฝึกหัดอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญาให้ยิ่งขึ้นจนบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน ซึ่งเป็นสภาพจิตที่มีความมั่นคงยั่งยืนไม่หวั่นไหวไปตามสิ่งเร้าและสภาพแวดล้อม ด้านคุณภาพจิตได้บรรลุการปรับตัวในระดับสูงสุด โดยสภาพความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ไม่อาจกระทบกระทั่งจิตใจได้ สภาวะ ดุลยภาพ (Eruilibrator) มีความยั่งยืนและมั่นคง พร้อมทั้งจะใช้ศักยภาพในการปรับสภาพแวดล้อมทั้งด้านกายภาพ สังคม อารมณ์ ทัศนคติและการรู้จัก ในสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อ

การดำรงอยู่อย่าง สันติสุขต่อผู้อื่น ดังนั้น เมื่อใดที่ได้พัฒนาให้มีความสุขสมบูรณ์ในบุคคล ความสุขสุดสันติสูงสุด และอิสรภาพสูงสุด ก็จะมาบรรจบกัน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2543) ซึ่งสังคมไทยในอดีตเป็นสังคมชาวพุทธที่เต็มไปด้วยความรัก ความผูกพัน เอื้ออาทร ช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ตามลักษณะสังคมอุดมคติ แต่สภาพปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นไปอย่างรวดเร็ว นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมโลก และประเทศไทยอย่างใหญ่หลวง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจการเมืองการปกครอง วิถีชีวิตที่ก้าวไปสู่สังคมวัตถุนิยมทำให้ค่าความเป็นปัจเจกบุคคลสูง กล่าวคือ ไม่ใส่ใจเรื่องส่วนรวม มุ่งแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเอง เพิกเฉยต่อส่วนรวมแสดงถึงการขาดจิตสาธารณะ ส่งผลกระทบต่อบุคคล ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2552) ดังนั้นเป้าหมายของการจัดการเรียนการสอน หรือการจัดการศึกษานั้นก็เพื่อพัฒนาค้นหาห้องงามเต็มศักยภาพทั้งด้านร่างกายอารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าสามารถพึ่งพาตนเอง สร้างสรรค์ชุมชน สังคม และประเทศชาติ มีความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐานของความคิด มีทักษะความสามารถที่จะดำเนินชีวิตอย่างสง่างาม ซึ่งการที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาได้ ผู้เกี่ยวข้องจะต้องให้ความสำคัญกับทุกองค์ประกอบ ได้แก่ ผู้เรียน ผู้สอน วิธีสอน สื่อ ฯลฯ และคงปฏิเสธไม่ได้ว่าองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งคือตัวผู้เรียนเพราะผู้สอนจะสอนอย่างไร ใช้สื่ออะไร เนื้อหาจะยากหรือง่ายเพียงใด ก็ต้องพิจารณาจากตัวผู้เรียนเป็นหลัก (อัครา เอิบสุขสิริ, 2559) การสอนคิด เป็นเรื่องที่สำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อให้ได้ผู้เรียนที่มีคุณภาพ การสอนกระบวนการคิดเป็นเรื่องที่มีความคลุมเครือมาก เนื่องจากกระบวนการคิดนั้นมีได้มีลักษณะเป็นเนื้อหาที่ครูจะสามารถเห็นได้ง่ายและเกิดการนำไปเป็นแนวทางในการสอนให้ประสบผลสำเร็จได้ง่าย เพราะการคิดมีลักษณะเป็นกระบวนการ ดังนั้น การสอนจึงต้องเป็นกระบวนการด้วย ไม่ว่าจะเป็นการคิดในมิติใดซึ่งกระบวนการคิด (Thinking Process) เป็นการคิดขั้นสูง ต้องอาศัยทักษะการคิดระดับพื้นฐานและทักษะการคิดขั้นกลาง การคิดเป็นทักษะไม่ใช่พรสวรรค์ ดังนั้นย่อมสามารถพัฒนาได้ หากมีกระบวนการวิธีการที่ถูกต้องและเหมาะสม (มกราพันธุ์ จุฑะรสก, 2556)

การบูรณาการการเรียนการสอนโดยนำเอาหลักพุทธวิธีการสอนมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการคิดที่แยบคาย โดยใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นฝึกฝนจนเกิดเป็นทักษะในการเรียนรู้ เกิดวิธีการคิดที่มีหลักวิธีการที่ครูสามารถเห็นได้ง่ายและเกิดการนำไปปฏิบัติได้อย่างชัดเจน โดยหลักทางการคิดทางพระพุทธศาสนานั้นยึดหลักตามหลักอริยสัจ 4 เป็นแนวทางปฏิบัติในการสอน เป็นการสอนให้เห็นซึ่งความเป็นจริงของชีวิตและเป็นประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี แต่การที่ผู้สอนจะสามารถอธิบายให้ผู้เรียนได้เกิดกระบวนการคิดอย่างบูรณาการให้เกิดเป็นแนวคิด

สร้างสรรค์ได้นั้น จำเป็นต้องมีความสามารถและวิธีการสอนให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนได้มากที่สุด ดังนั้นการประยุกต์ใช้หลักพุทธวิธีการสอนที่ใช้ในการบูรณาการการเรียนการสอนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เกิดวิธีการค้นพบปัญหาใหม่ๆ วิธีการแก้ปัญหาใหม่ๆ และการสร้างนวัตกรรมใหม่ ภายใต้กระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์จากแนวพุทธวิธีการสอนซึ่งจะเสนอต่อไปนี้

การบูรณาการหลักพุทธวิธีการสอน

ในสังคมแห่งการเรียนรู้ (learning-based society) หรือในยุคปฏิรูปการเรียนรู้ การทำงานที่เน้นการบูรณาการเพื่อเยาวชนไทย คนไทยสามารถทำงานดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุลกลมกลืนอย่างเป็นธรรมชาติ อีกทั้งร่วมมือร่วมใจ ร่วมพลังกันในการทำงานให้เป็นอย่างราบรื่นและมีคุณภาพนั้น การจัดการเรียนการสอนจึงเน้นแบบบูรณาการ และควรเป็นจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร หรือหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการอีกด้วย

1. ความหมายของการบูรณาการ

การบูรณาการ คือการทำให้สมบูรณ์ (integration) คือการทำให้หน่วยย่อยๆ ที่สัมพันธ์กันมาผสมกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวให้ครบสมบูรณ์ในตัวเอง

1) เหตุผลที่จัดทำหลักสูตรบูรณาการและจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการชีวิตจริงเกี่ยวกับศาสตร์หลากหลาย ไม่ใช่กลุ่มสาระการเรียนรู้ใดโดยเฉพาะ จึงต้องจัดการเรียนการสอนแบบให้ตรงสภาพจริง เพื่อให้สามารถถ่ายโดยความรู้ไปใช้ได้จริง

2) เป็นการขจัดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาในต่างศาสตร์ การจัดเนื้อหามาผสมผสานกันจึงเป็นการลดความซ้ำซ้อนโดยที่จัดสอนในศาสตร์หรือวิชาใดวิชาหนึ่ง จึงทำให้ลดเวลาสอนไปด้วย

3) ทำให้เรียนรู้อย่างลึกซึ้งไม่ผิวเผิน เพราะได้เรียนรู้เนื้อหาที่สัมพันธ์กันจึงเน้นการรู้จริง เรียนรู้อย่างมีความหมาย ที่สามารถนำความรู้ไปใช้ได้ประยุกต์ใช้ความรู้ได้หรือเกิดการถ่ายโอนความรู้

2. ประเภทของการบูรณาการทางการศึกษา

1) หลักสูตรบูรณาการ (curriculum integration) คือการนำเนื้อหาจากศาสตร์ต่างๆ มาผสมผสานกันก่อนจัดการเรียนการสอน

2) การบูรณาการการเรียนการสอน (instructional integration) คือการนำเนื้อหาการจัดการเรียนการสอนด้วยการผสมผสานวิธีการหลากหลายกิจกรรมหลากหลาย (ผศ.ดร. พิมพันธ์ เดชะคุปต์, 2549)

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการวิเคราะห์ กล่าวคือ เชี่ยวชาญในการวิเคราะห์ทั้งความเป็นจริงและข้อธรรมได้ดีเยี่ยมเป็นพิเศษ เช่น วิเคราะห์จิตใจละเอียดน่าอัศจรรย์ใจ วิเคราะห์ธรรมออกเป็นข้อๆ อย่างละเอียดสุขุมและประสานสัมพันธ์กันเป็นระบบที่แน่นแฟ้น หากจะอธิบายธรรมข้อใดสักข้อหนึ่ง ก็จะต้องอ้างถึงธรรมข้ออื่นๆ เกียวโยงไปทั้งระบบ วิธีการวิเคราะห์ธรรมอย่างนี้ ศาสนาอื่นดูบางสำนักเคยทำมาบ้าง แต่ก็ไม่สามารถทำได้เด่นชัดอย่างธรรมะในพระพุทธศาสนา จึงควรได้ยกย่องว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการวิเคราะห์ กล่าวคือ มิได้หมายความว่าพระพุทธศาสนาไม่สนใจด้านอื่นๆ ทั้งมิได้หมายความว่าศาสนาอื่นไม่รู้จักวิเคราะห์ หมายความว่าพระพุทธศาสนาเด่นกว่าศาสนาอื่นๆ ในด้านวิเคราะห์เท่านั้น พระพุทธศาสนาสามารถให้ตัวอย่างในการวิเคราะห์ข้อธรรมได้เป็นอย่างดี (พระครูโสภณพุทธิศาสตร์, 2558) การศึกษาตามนัยแห่งพระพุทธศาสนา มิได้หยุดอยู่เพียงแค่ความรู้และการปฏิบัติเท่านั้นหากยังก้าวต่อไปถึงความเข้าใจและการคิดวิเคราะห์ถึงผลของปริยัติและปฏิบัติอีกด้วย คือเป็นขั้นก้าวของปฏิเวธ (พิฑูร มลิวลย์ และคณะ, 2533)

การบูรณาการการเรียนการสอน ถือเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญเป็นอย่างมากในปัจจุบัน ซึ่งปรากฏมีหลายโรงเรียนได้นำเอาวิธีการบูรณาการมาปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนแล้ว ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมุ่งสนใจแต่ในรายวิชาเดียวเหมือนในอดีต ให้มามุ่งเรียนรู้หลายวิชาไปพร้อมๆ กัน และครูต้องทำการบูรณาการสอนเป็นเนื้อหาวิชาเดียวกัน ทำให้ผู้เรียนมีความรู้อย่างต่อเนื่องไม่ขาดตอน ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ว่าทุกความรู้ทุกวิชาล้วนมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งในหลักพุทธวิธีในการสอนนั้น เป็นการสอนที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงใช้สอนเหล่าสาวก

การที่จะนำเอาหลักพุทธวิธีการสอนมาปรับใช้กับการบูรณาการสอนนั้น ผู้สอนต้องมีความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่จะสอน กับการยกตัวอย่างจากสภาพวิถีชีวิต หรือแบบเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด เพราะหลักพุทธวิธีการสอนนั้น ไม่ได้มุ่งสอนในสิ่งที่ยาก จนผู้เรียนไม่เข้าใจ แต่มุ่งวิธีการสอนที่เรียบง่าย โดยที่ผู้สอนและผู้เรียนต่างๆ มีความเข้าใจอยู่แล้ว แต่ต้องทำความเข้าใจนั้นให้เกิดเป็นปัญญา หรือ สร้างสรรค์นั่นเอง หากนำเอาความรู้ที่มีความยากมาสอนอาจจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายที่จะเรียนรู้ก็เป็นได้

ในขณะเดียวกันครูต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเปลี่ยนบทบาท เช่นกัน โดยผู้เรียนต้องกำหนดเป้าหมาย วางแผนและรับผิดชอบ การเรียนรู้ของตนเอง เสาะแสวงหาความรู้ เข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อความรู้ ตั้งคำถาม คิดหาคำตอบหรือหา แนวทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ ลงมือปฏิบัติจริง สรุปสิ่งที่ได้ เรียนรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ ต่างๆ มีปฏิสัมพันธ์ ทำงาน ทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มและครู ประเมินและพัฒนา

กระบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง (กนก จันทรทอง, 2560) หลักพุทธวิธีในการสอนเริ่มจากการสอนสิ่งที่ย่อยๆ จากสิ่งที่เข้าใจง่ายๆ เนื้อหาไม่ยาก ไม่ลึกซึ้ง และสอนสิ่งที่ผู้เรียนได้รู้ได้เห็นเป็นประจำอยู่แล้ว ไม่สอนสิ่งที่ไม่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และทุกอย่างมีเหตุผลอยู่เสมอ ดังนั้นการบูรณาการโดยนำเอาหลักพุทธวิธีมาปรับใช้จึงไม่ใช่ว่าเป็นเรื่องที่ยากเกินไปสำหรับผู้สอน และไม่ยากเกินไปสำหรับผู้เรียน แต่ผู้เรียนจะพัฒนาตนเองให้เป็นผู้เรียนที่ “คิดเป็น” “ปฏิบัติเป็น” ได้หรือไม่ เพราะการคิดสร้างสรรค์ ต้องเกิดเป็นความคิดที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

แนวคิดทักษะกระบวนการคิดสร้างสรรค์

การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ครูผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทของตนเอง จากการทำหน้าที่เป็นผู้สอน ผู้ให้ความรู้ จัดการสอนโดยใช้ตนเองเป็นแหล่งความรู้ สอนเน้นเนื้อหา ยึดตำราและแบบฝึกหัดเป็นหลัก มาเป็นบทบาทของผู้อำนวยความสะดวก ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์จริง ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์นำความรู้มาเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้วยกิจกรรมที่หลากหลายตามความถนัด ความสนใจ ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน ใฝ่รู้ เกิดคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (พจนา ทรัพย์สมาน, 2550) ระบบของการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ เป็นแผนการจัดการศึกษาเพื่อมุ่งเน้นพัฒนาให้ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และเต็มตามศักยภาพ โดยจัดให้มีการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เน้นที่ความสำคัญด้านความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา เช่น ความรู้เกี่ยวกับตนเอง ความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ความรู้ทักษะด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี รวมทั้งความเข้าใจจากประสบการณ์ความรู้ด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม กีฬา ความรู้ทักษะด้านภาษา จะเน้นภาษาไทยมากกว่าการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข (ราชกิจจานุเบกษา, 2542)

การคิดเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ที่อยู่ร่วมกันในสังคมที่เต็มไปด้วยความสับสนวุ่นวาย การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ อาจจะทำให้เกิดการคิดที่หลากหลายรูปแบบขึ้นได้ การปลูกฝังและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด ทักษะการคิดและวิธีการคิด ที่ถูกต้องตามความเหมาะสมแล้ว จะต้องพิจารณาว่ามีลักษณะหรือประเภทการคิดชนิดใดบ้าง ที่ควรส่งเสริมและไม่ควรส่งเสริมเกี่ยวกับลักษณะ หรือประเภทของการคิด โดยทั่วไป ประเภทของการคิด แบ่งออกได้ตามแนวคิดของนักวิชาการ ดังนี้

ลักขณา สรีวัฒน์ ได้แบ่งประเภทของการคิดไว้ ดังนี้

1. แบ่งตามขอบเขตของการคิด จำแนกออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.1 การคิดในระบบปิด หมายความว่า การคิดที่อยู่ในขอบเขตจำกัด แนวคิดจะไม่เปลี่ยนแปลง มี

การคิดอย่างไรก็จะคิดเหมือนกัน เช่น การคิดทางคณิตศาสตร์ การคิดทางตรรกศาสตร์ เป็นต้น

1.2 การคิดในระบบเปิด หมายถึง การคิดที่เป็นไปตามความรู้ความสามารถหรือประสบการณ์ของแต่ละคนในแต่ละสิ่งแวดล้อม

2. แบ่งตามความแตกต่างของเพศ จำแนกได้เป็น 2 ประเภท

2.1 การคิดแบบวิเคราะห์ (Analytical Thinking) เป็นการคิดโดยอาศัยสิ่งเร้าที่เป็นจริงเป็นเกณฑ์ เป็นการคิดของผู้มีอารมณ์ เป็นการคิดที่ถือว่าเป็นพื้นฐานแบบวิทยาศาสตร์ เป็นลักษณะ การคิดเพศชายเป็นส่วนใหญ่ ลักษณะของการคิดวิเคราะห์คือ มีเหตุผล (Rational) มีการคาดคะเน (Predictable) มีขอบเขต(Convergent) และเป็นแนวตั้ง (vertical)

2.2 คิดแบบโยงความสัมพันธ์ (Relational Style) เป็นการคิดที่สัมพันธ์กับอารมณ์ ซึ่งมักยึดตนเองเป็นใหญ่ เกิดจากการมองหาความสัมพันธ์ของสิ่งเร้าตั้งแต่สองชนิดขึ้นไป เช่น ความสัมพันธ์ด้านหน้าที่ สถานที่หรือกาลเวลา การคิดแบบนี้มักจะเป็นการคิดของเพศหญิง

3. ความคิดตามความสนใจของนักจิตวิทยา จำแนกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

3.1การคิดรวบยอด (Concept) เป็นการคิดที่ได้จากการรับรู้ โดยมีการเปรียบเทียบทั้งในลักษณะเหมือนและแตกต่างกัน ด้วยการอาศัยประสบการณ์เดิม

3.2 การคิดหาเหตุผล (Reasoning) การคิดประเภทนี้เริ่มจากการตั้งสมมติฐานแล้ว ดำเนินการทดลองสมมติฐานที่ตั้งขึ้น เช่น ขับรถยนต์ไปต่างจังหวัด ขณะที่รถกำลังวิ่งอยู่ได้กลิ่นเหมือนมีอะไรไหม้ ต้องการคิดหาสาเหตุ ด้วยการตั้งสมมติฐานว่า หมอน้ำมันแห้ง หรือเกี่ยวกับระบบปรับอากาศ หรือเกี่ยวกับสายไฟ และดูระบบสายไฟ จนกว่าจะพบสาเหตุและจะได้แก้ไขได้ถูกต้อง

3.3 การคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) เป็นความคิดที่อาศัยการคิดที่แก้ปัญหาใหม่ๆ และคิดสร้างสิ่งใหม่ๆท่ามกลางความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเกี่ยวกับวิวัฒนาการใหม่ๆ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ และการออกแบบสิ่งใหม่นั้น เป็นเรื่องที่น่าศึกษาถึงวิธีการแก้ปัญหาและได้ความรู้ขึ้นมาอย่างไร สิ่งที่น่ามาคิดในการแก้ปัญหาเพื่อจะได้สิ่งประดิษฐ์ใหม่ การค้นพบกฎเกณฑ์ และการแก้ปัญหาแนวใหม่ การออกแบบทางศิลปะ และการดนตรี เหล่านี้ล้วนต้องอาศัยกระบวนการคิดที่เป็นความคิดสร้างสรรค์ทั้งสิ้น (ลักขณา สรีวัฒน์,2549)

ปัจจุบันโลกเกิดนวัตกรรมใหม่ๆ เทคโนโลยีใหม่ๆ เกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ๆ ที่ก้าวข้ามอดีตที่ว่า เป็นไปไม่ได้ ซึ่งเกิดจากกระบวนการคิดสร้างสรรค์ จาการคิดเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาเก่าๆ แล้วเป็นการต่อยอดเกิดเป็นนวัตกรรม สื่อสร้างสรรค์ และสิ่งของอำนวยความสะดวกมากมาย ล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นจากนักคิดแบบกระบวนการสร้างสรรค์แทบทั้งสิ้น แต่กระบวนการคิดสร้างสรรค์ต้องอยู่ในกรอบที่ว่า ต้องเป็นไปได้ และเป็นความจริงเท่านั้น การคิดสร้างสรรค์ในปัจจุบัน มีการต่อยอดทางความคิดของนักประดิษฐ์ นักวิทยาศาสตร์ นักวิเคราะห์ ทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ ขึ้นมาในโลกปัจจุบันมากมาย บางสิ่งมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง บางสิ่งมีสูญหายไปตามกาลเวลา แต่ถ้ามนุษย์ไม่หยุดความคิด นวัตกรรมใหม่ๆ ก็เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ

การประยุกต์ใช้หลักพุทธวิธีการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะความคิด

การกำหนดลักษณะการเรียนรู้ตามหลักสูตรแบบอิงมาตรฐาน เป็นการปรับเปลี่ยนหลักคิดของการจัดกระบวนการเรียนการสอนจากหลักคิดเดิมที่หลักสูตรมักจะเน้นหรือกำหนดเนื้อหา (Content-based curriculum) ว่า “ครูสอนอะไร” แต่หลักสูตรปัจจุบันได้เปลี่ยนหลักคิดไปเป็นการกำหนดมาตรฐานหรือตัวชี้วัดว่า “เด็กเรียนรู้อะไร และทำอะไรได้” (Mazarno,1996) ซึ่งจะเน้นการให้นักเรียนได้แสดงความรู้ ความสามารถผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์เป็นสำคัญ โดยคาดหวังว่าครูจะกำหนดกิจกรรม หรือการปฏิบัติ (performance) ที่คิดว่า “จำเป็น” และมี “คุณค่า” สำหรับเด็กที่จะต้องแสดงความรู้ และความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ต่างๆ ออกมาได้อย่างเป็นรูปธรรม (ดร.ณี จำปาทอง,2560)

การทำความเข้าใจกับลักษณะสำคัญของการคิดจะทำให้ครูระลึกได้เมื่อวางแผนการสอน ภาคการคิด เวลาคิดกิจกรรมการเรียนรู้จะเลือกกิจกรรมที่สอดคล้องกับลักษณะการคิด อันได้แก่

1. การคิดเป็นกระบวนการทางสติปัญญา ที่เราใช้สร้างความหมาย ความเข้าใจในสรรพสิ่งรอบๆ ตัว
2. การคิดเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในสมอง จัดเป็นข้อมูลที่ได้รับเข้ามาทางประสาทสัมผัส
3. การคิดเป็นกระบวนการ มีขั้นตอนการคิดเป็นลำดับในสมองการคิดแบบต่างๆ มีขั้นตอนการคิดที่

ต่างกัน การคิดไม่ใช่เนื้อหาที่จะถ่ายทอดให้จดจำกันได้

4. การคิดเป็นงานเฉพาะตน ผู้เรียนต้องดำเนินการเองจะให้ผู้อื่นคิดแทนไม่ได้
5. การคิดเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในสมอง แต่สามารถสังเกตได้จากการกระทำ หรือการแสดงออก

6. การคิดเป็นกระบวนการเรียนรู้ (ทิตินา แคมมณี, 2544)

ทั้งนี้การสอนและการเรียนรู้ในห้องเรียนอนาคต มีการปรับเปลี่ยน เป็นแบบใหม่ที่มีพลวัตมากขึ้น มีปฏิสัมพันธ์มากขึ้น และมีการเรียนรู้ที่ใช้เทคโนโลยีมากขึ้น เด็กในวัยปัจจุบันจะต้องมีศักยภาพเชิงแข่งขันสูงในตลาดโลกเมื่อเขาโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ทำให้เกิดแนวโน้มใหม่ ๆ เกี่ยวกับ การสอนและการเรียนรู้ขึ้นมา นอกจากนี้ การแพร่กระจายอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศสร้างความ เป็นไปได้ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหม่อย่างที่ไม่อาจคาดถึงกันได้ ในอดีต หรือในอนาคต แม้ห้องเรียน ในอนาคตจะมีการใช้เทคโนโลยีมากขึ้น แต่ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนก็ยังเป็นเสาหลักของการจัดการศึกษา การให้ความเอาใจใส่ดูแลเป็นรายบุคคล หรือการเป็นพี่เลี้ยงในฐานะการเป็นครูที่ดี ก็ยังเป็น ทรัพยากรที่ล้ำค่า (invaluable resource) ที่เทคโนโลยีไม่สามารถจะทำหน้าที่ได้เทียบเท่าหรือมาแทนที่ได้ (สุนันท์ สีพาย, 2562)

คนส่วนใหญ่ให้ความสนใจกับความรู้สึกและความต้องการและไม่ค่อยสนใจกับความคิด พฤติกรรมที่แสดงออกมาจึงมาจากความรู้สึกและความต้องการ พฤติกรรมจะไม่เปลี่ยนแปลงถ้าความรู้สึกและความต้องการไม่เปลี่ยนแปลง โดยลำพังความรู้สึกและความต้องการจะเปลี่ยนแปลงไม่ได้นอกจากได้ผ่านความคิดเท่านั้น ตอนเป็นเด็กจะทำทุกอย่างเพื่อตัวเอง แต่เมื่อโตขึ้นรู้จักคิดมากขึ้น ก็เริ่มที่จะคิดทำเพื่อคนอื่นบ้าง

มนุษย์มีความแตกต่างจากสัตว์ ตรงที่มนุษย์มีความสามารถในการคิด การคิดเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ใช้ในการดำรงชีวิต ถือได้ว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดของชีวิต การคิดมีคุณภาพมีผลโดยตรงต่อคุณภาพของชีวิต เราเรียกว่า เป็นการคิดที่มีวิจารณญาณ (Critical Thinking) เพราะมีกระบวนการการคิดหลายขั้นตอน ผลผลิตของการคิดจึงมีคุณภาพนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นสิ่งที่สร้างความมั่นใจให้กับผู้คิดว่า ความคิดของตนได้ผ่านกระบวนการกลั่นกรองมาอย่างดีที่สุด ผู้ใดฝึกบ่อยๆ ก็จะกลายเป็นักเรียน นักคิดอย่างมา วิจารณ์ (Critical Thinking) คือผู้ที่คิดจนเป็นนิสัย มีการทบทวนสิ่งที่คิด และขณะคิดจะปรับปรุงคุณภาพการคิดอยู่เสมอ คนเหล่านี้จะมีความสามารถในหลายๆ เรื่อง ได้แก่ สร้างผลงานที่มีคุณภาพ ประเมินตนเองได้เที่ยงตรง ใช้เหตุผลในการทำงานและการดำเนินชีวิต

การคิดมี 2 ระดับ ระดับแรกคือ การคิดทั่วไป ระดับที่สองคือการคิดระดับสูง ได้แก่การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นการคิดที่ใช้ประเมินและแก้ไขการคิดในระดับแรก เช่น การวิเคราะห์ การประเมิน การปรับโครงสร้างเป็นต้น คนที่คิดอย่างมีวิจารณญาณ คือคนที่ใช้เหตุผลในการคิด สิ่งที่คิดจึงมีคุณภาพ และไม่ค่อยผิดพลาด เพราะได้ผ่านขั้นตอนการใช้เหตุผลหลายด้าน การคิดอย่างมี วิจารณ์ช่วยให้เข้าใจธรรมชาติ และเป้าหมายของการเรียนรู้ รู้เหตุผลของการค้นคว้าหาความรู้ ทำให้รู้ว่าจะค้นหาอะไร อย่างไร เมื่อใด เรียกว่ารู้ตัวตลอดเวลาว่ากำลังทำอะไรอยู่ และทำเพื่ออะไร

การเรียนรู้ตามแนวคิดของการคิดแบบมีวิจารณญาณ หมายถึง การเรียนรู้ที่เกิดจากความสามารถในการคิดแบบต่างๆ ไม่ใช่จำกัดข้อมูลการเรียนรู้ที่เกิดจากการคิดระดับด้วย การรู้ข้อมูล การอธิบายแนวคิด การวิเคราะห์ส่วนต่างๆ การสังเคราะห์การประยุกต์ใช้แนวคิดในสถานการณ์ต่างๆ อย่างมีเหตุผล

ในการสอนกระบวนการคิดมีสิ่งสำคัญที่ครูจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจ เพื่อให้การสอนกระบวนการคิดประสบความสำเร็จ ซึ่งหมายถึงผู้เรียนมีทักษะกระบวนการคิด การสอนกระบวนการคิด มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่

1. เนื้อหาสำหรับคิด เป้าหมายของการเรียนรู้ คือการมีความรู้ตามเนื้อหาที่กำหนดในบทเรียน ส่วนเป้าหมายของการคิด คือ การทำความเข้าใจ หรือเรียนรู้เนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น การคิดและการตัดสินใจอาศัยเนื้อหาเป็นเครื่องมือการคิด เนื้อหาจึงมีอิทธิพลต่อประเภทของการคิด และคุณภาพของการคิด หรือจะพูดว่าการคิด หรือวิธีคิดถูกกำหนดโดยธรรมชาติและจำนวนของเนื้อหาที่นำมาใช้คิดนั่นเอง

2. กระบวนการสอนคิด หรือขั้นตอนการคิด เริ่มตั้งแต่เป็นการแนะนำให้ผู้เรียนรู้จักทักษะหรือ วิธีการคิดที่ต้องการสอน และให้ผู้เรียนฝึกทักษะนั้นตามคำแนะนำ ครูจะฝึกจนผู้เรียนชำนาญในการใช้ทักษะนั้น จากนั้นให้ผู้เรียนฝึกซ้ำด้วยตนเองโดยไม่มีคำแนะนำ ครูต้องสอนให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ทักษะการคิดในสถานการณ์ใหม่ ฝึกซ้ำๆ จนผู้เรียนชำนาญ ให้ผู้เรียนสามารถคิดได้ด้วยตนเอง ครูควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกวิธีการ

3. ชั้นเรียนที่มีการคิด ความสามารถในการคิดไม่ได้เกิดขึ้นเอง จำเป็นต้องมีเรื่องให้คิด และได้รับการแนะนำ การกระตุ้น การสนับสนุนการคิด และผู้คิดได้อยู่ในสถานที่ หรือสภาพแวดล้อมที่มีความเป็นมิตร ปลอดภัย และมีการคิดอยู่เป็นประจำ ชั้นเรียนที่มีการคิดเป็นชั้นเรียนที่จัดให้ผู้เรียนทำกิจกรรมที่มีเป้าหมายฝึกการคิดอย่างต่อเนื่อง ขณะที่เรียนรู้อย่างมีความหมายสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียนล้วนส่งเสริมและเอื้อต่อการพัฒนาความคิด ชั้นเรียนนี้ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนข้อมูล que ผู้เรียนได้รับเป็นความรู้และกิจกรรมสำคัญของผู้เรียนคือการคิด (ธนธิป พรกุล, 2557)

แนวคิด 10 มิติ ของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ได้อธิบายหลัก “คิดเป็น” คิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ไว้ดังนี้

มิติที่ 1 ความสามารถในการคิดเชิงวิพากษ์ (critical thinking) สามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นได้โดยการฝึกให้ผู้เรียนท้าทาย และโต้แย้งข้อสมมติฐานที่อยู่เบื้องหลังเหตุผลที่โยงความคิดเหล่านั้น เพื่อเปิดทางสู่แนวความคิดอื่นๆ ที่อาจเป็นไปได้

มิติที่ 2 ความสามารถในการคิดเชิงวิเคราะห์ (analytical thinking) พัฒนาให้เกิดขึ้นได้โดยการฝึกให้ผู้เรียนสืบค้นข้อเท็จจริง เพื่อตอบคำถามเกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่างโดยการตีความ

(interpretation) การจำแนกแยกแยะ (classification) และการทำความเข้าใจ (understanding) กับองค์ประกอบของสิ่งนั้นและองค์ประกอบอื่นๆ ที่สัมพันธ์กัน รวมทั้งเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (causal relationship) ที่ไม่ขัดแย้งกันระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้นด้วยเหตุผลที่หนักแน่น น่าเชื่อถือ

มิติที่ 3 ความสามารถในการคิดเชิงสังเคราะห์ (synthesis type thinking) และการฝึกให้ผู้เรียนรวมองค์ประกอบที่แยกส่วนกัน มาหลอมรวมภายใต้โครงสร้างใหม่อย่างเหมาะสม ซึ่งจะสามารถช่วยพัฒนาผู้เรียน ความสามารถของผู้เรียนในการคิดเชิงสังเคราะห์ได้

มิติที่ 4 ความสามารถในการคิดเชิงเปรียบเทียบ (comparative thinking) การฝึกให้ผู้เรียนค้นหาความเหมือนและ/หรือความแตกต่างขององค์ประกอบตั้งแต่ 2 องค์ประกอบขึ้นไป เพื่อใช้ในการอธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่งบนมาตรฐาน (criteria) เดียวกัน เป็นวิธีการที่จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดเชิงเปรียบเทียบได้ดี

มิติที่ 5 ความสามารถในการคิดเชิงมโนทัศน์ (conceptual thinking) ผู้เรียนจะสามารถพัฒนาทักษะในการคิดแบบนี้ได้โดยการฝึกการนำข้อมูลทั้งหมดมาประสานกันและสร้างเป็นกรอบความคิดใหม่ขึ้นมาใช้ในการตีความข้อมูลอื่นๆ ต่อไป

มิติที่ 6 ความสามารถในการคิดเชิงสร้างสรรค์ (creative thinking) ความสามารถด้านนี้พัฒนาได้โดยการฝึกให้ผู้เรียนคิดออกนอกกรอบความคิดเดิมที่มีอยู่ ทำให้ได้แนวทางใหม่ๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อน

มิติที่ 7 ความสามารถในการคิดเชิงประยุกต์ (applicative thinking) การคิดประเภทนี้เป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันมาก ผู้สอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนฝึกนำสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ไปใช้ประโยชน์ในวัตถุประสงค์ใหม่ และปรับสิ่งที่มีอยู่เดิมให้เข้ากับบุคคล สถานที่ เวลา และเงื่อนไขใหม่ ได้อย่างเหมาะสม

มิติที่ 8 ความสามารถในการคิดเชิงกลยุทธ์ (strategic thinking) ความสามารถในด้านนี้พัฒนาได้โดยการฝึกให้ผู้เรียนกำหนดแนวทางที่เป็นรูปธรรมที่ดีที่สุดภายใต้เงื่อนไขข้อจำกัดต่างๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

มิติที่ 9 ความสามารถในการคิดเชิงบูรณาการ (integrative thinking) คือ การฝึกให้ผู้เรียนเชื่อมโยงเรื่องในมุมต่างๆ เข้ากับเรื่องหลักๆ ได้อย่างเหมาะสม

มิติที่ 10 ความสามารถในการคิดเชิงอนาคต (futuristic thinking) เป็นความสามารถในการคิดขั้นสูง ซึ่งสามารถพัฒนาได้โดยการฝึกให้ผู้เรียนคาดการณ์ และประมาณการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยใช้เหตุผลทางตรรกวิทยา สมมติฐาน ข้อมูลและความสัมพันธ์ต่างๆ ของในอดีตและปัจจุบัน เพื่อคาดการณ์ ทิศทางหรือของเขตทางเลือกที่

เหมาะสม อีกทั้งมีพลวัตรสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2542)

การพัฒนาความสามารถในการคิดของผู้เรียน ควรเป็นงานสำคัญอันดับแรกที่สุดที่ต้องตระหนักเมื่อทำการสอน เพราะเป็นการเตรียมคนให้มีความสามารถในการวิเคราะห์ ประเมินสังเคราะห์ ประยุกต์ใช้ คิดอย่างมีวิจารณญาณ แก้ปัญหา และตัดสินใจ

การสอนกระบวนการคิด ทำให้ชั้นเรียนเปลี่ยนไปจากชั้นเรียนทำแบบฝึกหัดและท่องจำมาเป็นชั้นเรียนที่นำต้นตัมต้น และน่าสนใจทั้งการสอนและการเรียนรู้ และยังทำให้การสอนเป็นงานที่ทำทนายสติปัญญาและมีแรงจูงใจ

โรงเรียนที่จัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและมีครูที่เป็นนักคิดเชี่ยวชาญการสอน จะพบว่าการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในโรงเรียนดังนี้

1. ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยความเข้าใจ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สูงขึ้น
2. ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองให้เป็นคนที่มีความเชื่อมั่น ทั้งเวลาที่อยู่ในโรงเรียน หรือนอกโรงเรียน
3. โรงเรียนและครูไม่มีความกังวล เมื่อมีหน่วยงานภายนอกมาทำการทดสอบผู้เรียนหรือประเมินโรงเรียน

การสอนกระบวนการคิดต้องอาศัยบรรยากาศของความเป็นมิตรความไว้วางใจ เชื่อใจ ครูต้องพัฒนาวิธีการเรียนรู้การสอนของจนในฐานะผู้เรียนที่จะรู้จักพฤติกรรมความคิดของผู้เรียน เพื่อพัฒนาทั้งตนเองและผู้เรียนไปพร้อมๆ กัน (รศ.ดร.ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม)

การประยุกต์ใช้หลักพุทธวิธีการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะความคิดสร้างสรรค์ ควรที่จะมีกรอบแนวความคิดซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้ การคิดสิ่งที่ถูกต้องมีเหตุผล การคิดที่ปฏิบัติได้จริง การคิดที่มีมูลเหตุมาจากความจริง และความคิดเกิดนวัตกรรมใหม่ๆ ซึ่งการคิดสิ่งที่ไม่จริงและไม่เกิดขึ้น ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นความคิดสร้างสรรค์ เพราะไม่สามารถมองเห็นเป็นรูปธรรมได้นั่นเอง

บทสรุป

การบูรณาการหลักพุทธวิธีการสอน เป็นการนำเอาหลักวิธีการสอนที่ง่าย ๆ ไม่ควมสับสนมาเสนอเป็นแนวคิดในการบูรณาการให้เกิดกระบวนการส่งเสริมทักษะความคิดสร้างสรรค์ โดยให้ผู้สอนและผู้เรียนมีแนวทางในการคิดสร้างสรรค์การเรียนการสอนได้ในยุคปัจจุบัน แต่การเรียนการสอนแนวคิดสร้างสรรค์ต้องไม่ทิ้งหลักมีเหตุผล ปฏิบัติได้จริง มีความจริง และความคิดเกิดนวัตกรรมใหม่ๆ ซึ่งจะเป็นองค์ความรู้ที่แท้จริง หากการคิดนั้นไม่มีมูลเหตุของความจริงแล้ว จะไม่สามารถเป็นความคิดสร้างสรรค์ได้ และอาจจะเป็นแค่ความฝัน ไม่ใช่ความคิดอีกต่อไป ดังนั้น การนำเอา

หลักพุทธวิธีการสอนมาบูรณาการเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดกระบวนการแก้ไข ปัญหาในวิถีชีวิตปัจจุบัน ซึ่งสถานการณ์การเรียนรู้ในปัจจุบันนี้ องค์ความรู้ล้วนมีที่มาจากหลากหลาย ทั้งจากสื่อออนไลน์ อินเทอร์เน็ต ช่องดิจิทัล ฯลฯ ซึ่งผู้เรียนรู้ต้องเรียนรู้อย่างรอบคอบ เพราะ ข้อมูลบางอย่างอาจไม่ใช่ของจริงก็เป็นได้ การได้เข้าใจในหลักพุทธวิธีการสอนจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นในยุคปัจจุบัน ส่งผลต่อการคิดอย่างสร้างสรรค์ เป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างมากในการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน เพราะการคิดแล้วสามารถสร้างให้เกิดเป็นรูปธรรมได้นั้น เป็นเรื่องที่ยาก แต่ถ้านำเอาหลักพุทธวิธีการสอนมาใช้ การส่งเสริมให้กระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ก็น่าจะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ที่มีการต่อยอดทางความคิดได้ เกิดความคิดใหม่ๆ จากความรู้เดิม จากสิ่งประดิษฐ์เดิมเป็น สิ่งประดิษฐ์ใหม่ก็เป็นได้

เอกสารอ้างอิง

- กนก จันทรวง. (2560). *การสอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21*. วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 28 (2).
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2542). *ปฏิรูปวิธีคิดแบบไทยต้องคิดให้ครบ 10 มิติ*. มองไกล ไอเอฟพี.
- ชาติชาย พัทธกษณาคม. (2560). *การสอนกระบวนการคิด รวมบทความวิชาการพระพุทธศาสนา ปรัชญาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2552). *การสอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ*. กรุงเทพฯ : วิพริ้นท์.
- ดรุณี จำปาทอง. (2560). *สภาพการจัดการเรียนการสอนกลุ่มการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ใน ระดับการศึกษาภาคบังคับ*. วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ. 10 (2).
- ทศนา แคมมณี. (2544). *วิทยาการด้านการคิด*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บริษัทเดอะ มาสเตอร์กรุ๊ป แมเนจเม้นท์ จำกัด.
- ธนาธิป พรกุล. (2557). *การสอนกระบวนการคิดทฤษฎีและการนำไปใช้*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2541). *พุทธวิธีในการสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2543). *พัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยจิตวิทยาแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ พุทธธรรม.

- พระครูโสภณพุทธิศาสตร์. (2558). *หลักการปละปรัชญาการศึกษา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พจนนา ทรัพย์สมาน. (2550). *การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง*.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิฑูร มลิวัลย์ และไสว มาลาทอง.(2533). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา*. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ :โรงพิมพ์การศาสนา.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2549). *ทักษะ 5 C เพื่อการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้และการจัดการเรียน
การสอนแบบบูรณาการ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มกราพันธุ์ จุฑะรสก. (2556). *การคิดอย่างเป็นระบบ การประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน*.
นนทบุรี : โครงการสวัสดิการวิชาการ สถาบันพระบรมราชชนก.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. ราชกิจจา
นุเบกษา เล่มที่ 116 ตอนที่ 74 ก.
- ลักขณา สรีวัฒน์. (2549). *การคิด (Thinking)*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สุนันท์ สีสาย. (2562). *บทบาทของครูไทยในการศึกษา 4.0*. วารสารการวัดผลการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 25 (2).
- อัชรา เอิบสุขสิริ. (2559). *จิตวิทยาสำหรับครู*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

ภาวะผู้นำตามหลักพุทธศาสนาและวิทยาการสมัยใหม่เพื่อสันติภาพ BUDDHIST LEADERSHIP AND MODERN SCIENCE FOR PEACE

¹พระครูภัทรจิตตาภรณ์ และ ²เบญญาภา จิตมันคงภักดี

¹Phrakhruputtharajitthapron and ²Benyapa Jittmunkongpakdee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹manusphon.yung@mcu.ac.th

Received : March 22, 2023; **Revised :** April 12, 2023; **Accepted:** April 25, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องนี้มีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำว่ามีความสำคัญต่อทุกองค์กร ทั้งบทบาทหน้าที่ การดำเนินงาน ความรับผิดชอบของผู้นำก็มีความจำเป็นในด้านการปกครอง โดยภาระที่ต้องความรับผิดชอบ และสร้างความรัก สามัคคีตามหลักพุทธศาสนาและวิทยาการสมัยใหม่ คือ การฟื้นฟู ปรับตัว และเทคโนโลยี เข้ามาช่วยเสริมสร้างภาวะผู้นำเป็นแบบอย่างที่ดี ประกอบไปด้วย ๓ ประการ (๑) ดินนอก คือ พฤติกรรมการแสดงออกที่ตึงงาม (๒) ดินใน คือ การแสดงออกด้วยความเมตตา ความเอาใจใส่ และแก้ไขปัญหาด้วยหลักธรรม (๓) ดิเลศ คือ การปกครองด้วยประชาธิปไตย ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม และนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จบรรลุเป้าหมาย และคุณธรรม จริยธรรมของผู้นำตามหลักธรรมพระพุทธศาสนาและวิทยาการสมัยใหม่เพื่อสันติภาพ ได้แก่ ความยุติธรรมและความรับผิดชอบต่อส่วนการศึกษาคุณธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาและวิทยาการสมัยใหม่ของผู้นำจะส่งผลสะท้อนออกมา คือ ความจริงใจ ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรมและความมีประชาธิปไตย

คำสำคัญ : พระพุทธศาสนา, วิทยาการสมัยใหม่, สันติภาพ

¹อาจารย์, หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

²อาจารย์, หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

Abstract

This research talked about the Leaders are important to every organization. both roles, duties, operations, and leadership responsibilities are even more necessary in government. by the burden of responsibility and make love Unity according to Buddhist principles and relying on modern science is rehabilitation, adaptation and development to help leadership. building leadership as a good role model consists of 3 factors: (1) good outside: good expressions of behavior; (2) good in: expressions of kindness, attentiveness, and solving problems with moral principles; and (3) excellent:democracy adhere to morality, ethics and lead the organization to achieve its goals, and morality and ethics of leaders based on Buddhist principles and modern science for quality peace, including caring Justice and Responsibility as for the study of virtue according to Buddhist principles and modern technology, the leaders will reflect on sincerity, honesty. justice and democracy.

Keywords : Buddhist, Modern Science, Peace

บทนำ

มนุษย์สมัยโบราณดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยความเรียบง่ายและไม่มีเทคโนโลยีสื่อสาร และเป็นผู้นำแบบธรรมชาติ ชอบพอปกครองลูก ทุกคนต่างมีภาระและหน้าที่ เข้าใจบทบาทของกันและกัน เวลาผ่านมามีเทคโนโลยีและการสืบพันธุ์แบบไม่คุมกำเนิด ทำให้สังคมมนุษย์มีจำนวนที่เพิ่มขึ้นมากอย่างรวดเร็ว มีการขยายอาณานิคมไปทั่วโลก จนเป็นเหตุให้มีการปกครองในพื้นที่อาณาเขตต่างๆที่ยึดการปกครองได้ เป็นเหตุให้เกิดผู้นำขึ้น และผู้นำก็มีความหลากหลายตั้งแต่ผู้นำครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และผู้นำโลก

การพัฒนาการของมนุษย์มีลำดับการพัฒนาที่รวดเร็วมาก และผู้นำยังมีความสำคัญที่จะต้องพัฒนาตนเองให้พร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลง ยิ่งผู้นำที่เป็นที่รัก และนับถือของชนหมู่มาก ยิ่งต้องระมัดระวังในการแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ และที่สำคัญผู้นำจะต้องมีคุณสมบัติ

และแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน กล้าตัดสินใจ กล้านำ และมีคุณธรรม จริยธรรมในการปกครองหรือนำความสุข ความเจริญมาสู่ชนหมู่มากได้การปกครอง

พระพุทธศาสนาได้ก่อกำเนิดขึ้นมาที่ประเทศอินเดียและแพร่กระจายมายังประเทศไทย ตั้งแต่ชื่อเดิมยังเป็นประเทศสยาม มีตัวอย่างการปกครองของพระเจ้ามหาวชิตราช แสดงให้เห็นถึงการนำหลักธรรมาธิปไตยมาใช้ในการปกครอง ควบคู่ไปกับการฟื้นฟูเศรษฐกิจอันเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลกระทบต่อการปกครองโดยตรง จึงอาจจะเรียกว่าเป็น "เศรษฐศาสตร์การเมือง" ยุคโบราณก็ว่าได้ เพราะเป็นการปกครองที่เริ่มต้นจากการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ประชาชนอยู่ดีกินดีเป็นลำดับแรก แต่ทั้งนี้ก็ไม่ลืมพัฒนาศีลธรรมอันเป็นหัวใจสำคัญของการปกครองประเทศ เมื่อพระเจ้าวชิตราชแก้ปัญหาสังคมและปกครองบ้านเมืองด้วยวิธีการอย่างนี้ จึงทำให้ประเทศเจริญรุ่งเรืองยิ่งๆ ขึ้นไป พลเมืองเป็นผู้ชวนชวนในการงานของตนๆ ไม่เบียดเบียนกันและกัน ทำให้กองพระราชทรัพย์อันเกิดจากภาษีอากรมีจำนวนมาก บ้านเมืองก็ตั้งมั่นอยู่ในความเกษม หาเสียหนามมิได้ ประชาชนชื่นชมยินดีต่อกันไม่ต้องปิดประตูเรือนอย

การพัฒนาผู้นำตามแนวพุทธศาสนา ได้มีการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้นำและคุณสมบัติของผู้นำไว้ คือ ความมีสติปัญญาดี ความรู้ ความสามารถที่รอบด้าน เป็นผู้เสียสละ กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำ ในสิ่งที่ถูกต้อง มีความหนักแน่น อดทน เมตตากรุณา หยัดหยุน ปราารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์ ชักชวนให้เกิดความรัก ความสามัคคี และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ดังที่พระพุทธมคฺณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำว่า ผู้นำที่ยิ่งใหญ่จริงๆ คือ ผู้นำที่สามารถเอาหลักความจริง หลักความถูกต้อง เอาประโยชน์ส่วนรวมมาเป็นที่อ้างอิงที่จะให้ประชาชนได้ร่วมแรงร่วมใจในการสร้างสรรค์ชีวิตและสังคมโดยไม่อาศัยความโลภ ความโกรธ อคติ มาเป็นเครื่องกระตุ้นเร้า (พระพุทธมคฺณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2548:41) และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและวิทยาการสมัยใหม่มาใช้ในการปกครอง

ภาวะผู้นำตามหลักพุทธศาสนาและวิทยาการสมัยใหม่เพื่อสันติภาพ

สภาพภาวะผู้นำเพื่อสันติภาพในสังคมปัจจุบัน พบว่า ปัญหาผู้นำคือ ขาดองค์ความรู้ในเรื่องข้อกฎหมาย ระเบียบและจรรยาบรรณ ขาดพัฒนาความรู้ ไม่กล้าตัดสินใจที่เด็ดขาด มีสัจจะความน่าเชื่อถือไม่เต็มร้อย ยึดถืออำนาจและความคิดของตนเองเป็นใหญ่ ไม่นำคุณธรรมและจริยธรรมมาใช้อย่างเต็มที่ความสามารถของตนเอง คิดแต่ผลประโยชน์ส่วนตนฝ่ายเดียว คำนึงถึงผู้อื่นน้อยกว่าญาติสนิทมิตรสหายของตัวเอง ไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชา เห็นแต่ตัว เป็นผู้นำที่มีกระบวนการคิดมากกว่าลงมือทำ จึงทำให้ผู้นำขาดอุดมการณ์และความเชื่อมั่นในตัวเองที่จะทำ และการสั่งงานไม่ถูกคน ไม่ถูกที่ เวลาและกาลเทศะ ส่งผลให้ผู้นำใน

ลักษณะนี้ที่กล่าวมาไม่เป็นที่ยอมรับและไว้วางใจให้เป็นผู้นำที่ยั่งยืนได้ ดังนั้นคุณลักษณะของผู้นำเพื่อสันติภาพ ผู้นำเพื่อสันติภาพจะต้องมีความรู้ ความสามารถ ต้อง เข้าใจตัวเอง เข้าใจผู้อื่นและเข้าใจโลก ว่าโลกนี้ไปถึงไหนแล้ว ต้องมีความรู้กว้างขวาง มองไกล ต้องเป็นผู้มี วิสัยทัศน์ เป็นผู้มีความขยัน ผู้นำต้องมีความรู้ ประสบการณ์ มีทักษะเกี่ยวกับเรื่องที่จะไปบริหาร องค์กร และต้องศึกษาความรู้ เพิ่มเติม มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ความสามารถเฉพาะด้าน คุณลักษณะที่โดดเด่นของผู้นำ คือ มีคุณภาพ มีความรู้ในงานที่เราจะต้องมีสันติ มีสุขภาพดี มีความมั่นคง ทางอารมณ์ ซื่อสัตย์สุจริต มีเหตุผล ไม่ตัดสินใจตามอารมณ์ รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง ต้องรู้ทันโลก ผู้นำต้องตื่นตัวตลอดเวลา

ด้านหลักธรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำเพื่อสันติภาพ พบว่ามีหลักธรรมต่างๆ เช่น สังคหวัตถุ 4 อันเป็นธรรมที่ยึดเหนี่ยวจิตใจผู้อื่น หรือธรรมเพื่อให้คนเป็นที่รักของคนทั่วไปอันได้แก่ ทาน คือ เสียสละ แบ่งปันผู้อื่น ปิยวาจา คือ พูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพ นุ่มนวล เหมาะแก่บุคคล สถานที่ เวลา อัตถจริยา คือ ทำตนให้เป็นประโยชน์ตามกำลังของสติและปัญญา ความรู้ ความสามารถกำลังทรัพย์ และเวลาที่มี สมานัตตา คือวางตนให้เสมอดันเสมอปลาย วางตนเหมาะสมกับฐานะตำแหน่งหน้าที่การงาน ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ร่วมทุกข์ ร่วมสุขสม่ำเสมอ ในการพัฒนาภาวะผู้นำในเชิงสันติได้ผู้นำที่ดีต้องมีพรหมวิหารทั้งความเมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา และยังต้องประพฤติในฆราวาสธรรมให้ครบถ้วน ทั้งสัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ จึงจะถือว่าผู้นำนั้นจะเป็นผู้นำเชิงสันติที่ร่วมกันสร้างโลกที่น่าอยู่เพื่ออนุชนรุ่นต่อไป นอกจากนี้ยังมีหลักปริสธรรม 7 คุณธรรม 7 ประการที่ควรมีอยู่ในผู้นำ คือ รู้หลักการ คือ เมื่อดำรงตำแหน่ง ฐานะอะไรต้องรู้ งาน รู้หน้าที่ รู้กฎเกณฑ์ รู้จุดหมาย คือ มีจุดหมายที่แน่นอน แม้มีอะไรมากระทบก็จะมีหัวหน้าว รู้ตน คือ ต้องรู้ว่าตนเองคือใคร มีภาวะเป็นอะไร อยู่ในสถานะใด มีกำลังแค่ไหน มีจุดอ่อนจุดแข็งอย่างไร ต้องสำรวจ ตนเองและแก้ไขพัฒนาดตนเอง รู้ประมาณ คือ รู้จักความพอดี รู้จักขอบเขต ชีตขึ้นความพอเหมาะที่จะจัดทำ ในเรื่องต่างๆ รู้กาล คือ รู้จักเวลา จังหวะ และวางแผนรับมือกับสถานการณ์นั้นๆ ได้ รู้ชุมชน คือ รู้สังคม คือต้องรู้ปัญหาจะได้แก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ถูกต้อง รู้บุคคล คือ รู้จักบุคคลที่เกี่ยวข้อง รู้จักใช้คนให้เหมาะสมกับงาน ทั้งนี้โดยใช้กระบวนการพัฒนาหลักคือไตรสิกขา ประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา หลัก สติปัฏฐาน 4 หลักอริยสัจ 4 และหลักภาวนา 4 เป็นเครื่องมือในการพัฒนาร่วมด้วย

การสร้างผู้นำเพื่อสันติภาพจะต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสม มีพฤติกรรมในการนำที่ถูกต้องและเหมาะสม เพราะ ความสำเร็จของงานทุกด้านขององค์กรขึ้นอยู่กับผู้นำหรือผู้บริหาร ซึ่งจะเป็นผู้วินิจฉัยสั่งการหรือตัดสินใจ แก้ปัญหาต่างๆ เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ (Office of the National Education Commission, 1999:98) วิธีที่จะก่อให้เกิดความสงบ” เช่น “เจรจาสงบศึกโดยสันติวิธี” (Royal Institute, 1999:56) วิธีการที่ไร้ความรุนแรง มุ่งให้เกิดความเป็นธรรมใน

สังคม โดยที่ในตัวเองก็เป็นวิธีการซึ่งให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย เราอาจจะเรียกวิธีการดังกล่าวว่า “สันติ วิธี” ศ.นพ.ประเวศ วะสี นิยามว่า “สันติวิธี...คือ การป้องกันการละเมิด สิทธิมนุษยชนของสภาพการใช้ความรุนแรงและสงคราม” โดยให้เหตุผลว่า “ในการสงคราม ไม่ว่าในครั้ง โบราณหรือในปัจจุบันจะมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรงโดยไม่สามารถทำอะไรได้มากนัก สิทธิมนุษยชน เป็นการเคารพในศักดิ์ และคุณค่าความเป็นคนทุกคน ต่อเมื่อนุชย์มีจิตสำนึกในศีลธรรมพื้นฐาน จึงจะสามารถสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และยั่งยืนได้ (Prawet Wasi, 2002:32) แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อสันติภาพ จะต้องโอบอ้อม อารี เป็นภาวะผู้นำในเชิงบวก คิดบวก ให้อภัยเมื่อถูกน้องทำผิด ให้เขาแก้ไขในสิ่งที่เขาทำผิดพลาด สอนให้เขามีความกตัญญูซื่อสัตย์ สุจริต และมีคุณธรรม ทำงานเป็นทีม มีความเป็นกันเองกับผู้ใต้บังคับบัญชา ฟังความคิดเห็น มีเหตุผล พัฒนาตัวเองอยู่ตลอดเวลา มีเป้าหมายที่แน่นอนพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ เรียนรู้ สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ กำหนดเป้าหมายความสำเร็จไว้ชัดเจน มีแผนการปฏิบัติเพื่อนำไปสู่เป้าหมายความสำเร็จได้

แนวทางการใช้หลักพุทธศาสนาและวิทยาการสมัยใหม่เพื่อสันติภาพ

พระพุทธศาสนามีหลักการปกครอง พระพุทธศาสนาจึงเน้นการปกครองแบบธรรมาธิปไตยในหลักการปกครอง 3 ประเภท คือ อัตตาธิปไตย ธรรมาธิปไตย และโลกาธิปไตย เพื่อใช้เป็นหลักของความคิด ความถูกต้อง ความเสมอภาค ใช้เป็นหลักในการปกครอง เพื่อให้สังคมส่วนรวมมีความเป็นปกติสุข ไม่มีการแบ่งพรรค แบ่งพวก หรือชนชั้นวรรณะ สี ผิวดิน ชาติ ตระกูล มีความสมานฉันท์ และคุ้มครองสิทธิของบุคคลทั่วไปให้ได้รับความเป็นธรรม ความเสมอภาคทางสังคมเท่าเทียมกัน หลักการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนาจึงยึดหลักการปกครองสายกลาง อหิงสา ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน ยึดหลักความถูกต้องเป็นหลัก คือหลักธรรมาธิปไตยนั่นเอง ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ

1) หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน (Popular Sovereignty) เพื่อแสดงออกถึงอำนาจในการปกครองของประชาชนโดยแท้จริง ประชาชนจะแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของโดยใช้ อำนาจกำหนดตัวผู้ปกครอง และผู้แทนของตน รวมทั้งอำนาจในการถอดถอนในกรณีที่มีการใช้อำนาจโดยมิชอบ โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งของประชาชนอย่างอิสระแบบลับและทั่วถึง มีกำหนดเวลาที่แน่นอน (ศาลรัฐธรรมนูญ, 2547:3-4) ในพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักอธิปไตย ๓ ประการคือ หลักอัตตาธิปไตย คือการเอาตนเป็นใหญ่ หลักโลกาธิปไตย คือการเอาโลกเป็นใหญ่ และหลักธรรมาธิปไตย คือการเอาหลักธรรมเป็นใหญ่ ซึ่งพระพุทธศาสนามุ่งเน้นหลักธรรมาธิปไตยเป็นรูปแบบในการปกครองที่ดีที่สุด

2) หลักเสรีภาพ (Liberty) หมายถึง การที่บุคคลสามารถกระทำ หรืองดเว้นกระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดตามที่ต้องการ ตราบเท่าที่การกระทำหรืองดเว้นการกระทำนั้นไม่ไปละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย และไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ตามหลักพระพุทธศาสนา มีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ ไว้ในพระวินัยไว้อย่างชัดเจน เช่น การกำหนดบทบาทและหน้าที่ของสงฆ์ในการทำอุตติกรรม ทำด้วยสังฆจักรวรรค ได้แก่ การสวดปาฏิโมกข์ ทำสังฆกรรม เป็นต้น การทำอุตติงคตถกรรม ทำด้วยสังฆจักรวรรค ได้แก่ การกรณกฐิน เป็นต้น และอุตติงคตถกรรม ได้แก่ การอุปสมบท เป็นต้น นอกจากนั้นพระพุทธเจ้ายังให้หลักเสรีภาพในการคิด เช่น ชาวกาลามะ ในการที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อ ในกาลามสูตร 10 ประการ เช่น อย่าเชื่อเพียงเพราะเล่าสืบกันมา ฟังตามกันมา ขาวลือ การอ้างตำราหรือทฤษฎี เป็นต้น หากจะเชื่อต้องใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองให้รอบคอบตามหลักของโยนิโสมนสิการ

3) หลักความเสมอภาค (Equality) คือ ในระบอบประชาธิปไตยเชื่อมั่นว่ามนุษย์มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน มนุษย์จะสามารถดำรงชีวิตที่ดีร่วมกันได้ ความเสมอภาคจึงหมายถึงความเสมอภาคขั้นพื้นฐานที่ประชาชนในสังคมเดียวกันมีความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายเดียวกันได้ ในพระพุทธศาสนา จะเห็นได้อย่างชัดเจนในการให้ความเสมอภาคในเรื่อง วรรณะ เชื้อชาติ เช่น บุคคลไม่ว่าจะอยู่วรรณะไหนก็สามารถเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาได้ และนับถือกันในเรื่องของพรหม โดยไม่คำนึงว่าจะอยู่วรรณะใด เชื้อชาติใด หลักความเสมอภาคในการเคารพนับถือพระรัตนตรัย เป็นต้น

4) หลักการปกครองโดยกฎหมาย (Rule of Law) มีขึ้นเพื่อมุ่งจะให้ความคุ้มครองแก่สิทธิเสรีภาพของมนุษย์ ผู้นำจะใช้อำนาจใดๆ ได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้ อีกทั้งการใช้อำนาจต้องอยู่ภายใต้เจตนารมณ์ของกฎหมาย เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน การจำกัดสิทธิเสรีภาพใดๆ จะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมาย หลักพระพุทธศาสนามีพระธรรมวินัย ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายหลักปฏิบัติของคณะสงฆ์ ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อหมู่คณะมีความสงบสุข เรียบร้อยและข่มคนทำชั่ว ปกป้องคนดี

5) หลักเสียงข้างมาก (Majority Rule) การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน ต้องถือเอาเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ ต้องให้ความเคารพและคุ้มครองเสียงข้างน้อยด้วย (Minority Right) เพื่อประกันว่าฝ่ายเสียงข้างมากจะไม่ใช้มติในลักษณะพวกมากข่มพวกน้อย ในพระพุทธศาสนาใช้หลักเสียงข้างมาก เป็นเครื่องตัดสิน เช่น การรับกฐิน จะต้องมีการถามท่ามกลางสงฆ์ว่า พระภิกษุรูปใดสมควรได้รับผ้ากฐิน โดยมีการเสนอพระภิกษุรูปที่สมควรได้รับผ้ากฐิน หากพระภิกษุสงฆ์เห็นด้วยก็เปล่งวาจาพร้อมกันว่า “สาธุ” หรือหากภิกษุรูปใดทำผิดพระวินัย ก็มีการตัดสินที่เรียกว่า “เยภุยยสิกา” คือ การระงับด้วยเสียงข้าง

มากลงมติ ทั้งอธิกรณ์และการระงับสงฆ์ส่วนใหญ่ และในการประชุมทำสังฆกรรมต่างๆ นั้น ต้องมีมติเป็นเอกฉันท์ หากมีข้อข้องใจมีสิทธิยับยั้ง (Veto) ได้ แม้เพียงพระภิกษุรูปเดียวทักท้วง สงฆ์ทั้งหมดก็ต้องฟัง ดังกรรมวาจาที่ว่า “ยสสายสมโตขมติ...โสตุณหสยสสน ขมติ โส ภาเสยฺย” แปลว่า “ถ้ากรรมนี้ ชอบใจต่อท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเงียบ ถ้าไม่ชอบใจต่อท่านผู้ใด ผู้นั้นพึงพูดขึ้น”

แนวทางการใช้หลักพุทธศาสนา สิ่งที่เราเรียกว่าสันติภาพก็มีปฏิสมุบาท อากาโรเป็นสายเหมือนกัน คือ ถ้ามั่นมาจากอะไร มาจากอะไร เป็นขั้นๆ มาตามลำดับ สันติภาพของโลก มั่นก็มาจากสันติภาพของสังคม สันติภาพของสังคม มั่นก็มาจากสันติภาพของบุคคล สันติภาพของบุคคล มั่นก็มาจากความ ถูกต้องทางกาย ทางวัตถุ ทางจิต ทางวิญญาณ แล้วยังมีส่วนประกอบแวดล้อมภายนอกอะไรต่างๆ ที่มันมีอยู่ในโลก ที่มันทำให้เกิดความถูกต้องทางกาย ทางวัตถุ ทางจิตใจ ทางวิญญาณ แล้วรากฐานทั้งหมดมันอยู่ที่จิตของมนุษย์ การที่ผู้นำนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องกำกับในการบริหารงานทุกด้าน ย่อมเป็นการประสานความเชื่อแนวคิดในเชิงจริยธรรมของสังคมเข้ากับการปฏิบัติหน้าที่ตามทฤษฎี การบริหารซึ่งทำให้การดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวกับองค์กรนั้น อยู่บนพื้นฐานที่สอดคล้องกับความเชื่อถือ การยอมรับของสังคมตลอดจนสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรที่สามารถทำงาน ภายใต้กรอบของหลักธรรม อันที่จะสร้างศรัทธาทำให้องค์กรสามารถพัฒนาไปในทิศทางที่ต้องการได้เป็นอย่างดี พุทธธรรมเป็นหลักพื้นฐานของชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตไทยเป็นหลัก เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีสัมมาทิฐิเพื่อสันติสุขของคนในสังคมจึงเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมอย่างยิ่ง

สรุปได้ว่าพระพุทธศาสนาจึงเน้นการปกครองแบบธรรมาธิปไตยในหลักการปกครอง ๓ ประเภท คือ อัตตาริทธิปไตย ธรรมาธิปไตย และโลกาธิปไตย เพื่อใช้เป็นหลักของความดี ความถูกต้อง ความเสมอภาค ใช้เป็นหลักในการปกครอง เพื่อให้สังคมส่วนรวมมีความเป็นปกติสุข ไม่มีการแบ่งพรรค แบ่งพวก หรือชนชั้นวรรณะ สี ผิวดิน ชาติ ตระกูล มีความสมานฉันท์ และคุ้มครองสิทธิของบุคคลทั่วไปให้ได้รับความเป็นธรรม ความเสมอภาคทางสังคมเท่าเทียมกัน หลักการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนาจึงยึดหลักการปกครองสายกลาง อหิงสา ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน ยึดหลักความถูกต้องเป็นหลัก คือหลักธรรมาธิปไตยนั่นเอง การนำหลักการทางพระพุทธศาสนาเข้ามามีบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่เพื่อพัฒนาผู้นำให้เป็นผู้มี ภาวะผู้นำเพื่อสันติภาพ คือให้มีศักยภาพและความสามารถในการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในองค์กร หรือสังคมจึงมีความจำเป็นและสอดคล้องกับยุคปัจจุบัน

การพัฒนาตามวิทยาการสมัยใหม่ ผู้นำจะต้องศึกษาหาความรู้ตามศาสตร์แห่งการปกครอง โดยหมั่นศึกษาหาความรู้ทั้งวิชาการและภาคปฏิบัติ เพื่อให้ก้าวทันศาสตร์สมัยใหม่ที่

เปลี่ยนแปลงไปทั้งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ผู้นำจะต้องนำเอาความรู้ และแนวทางการพัฒนา ดังกล่าวมาเผยแพร่แก่ประชาชนหรือผู้ได้ปกครองได้รู้ทั่วถึงกัน เพื่อให้เกิดสันติภาพทั่วทุกมุมโลก

บทสรุป

การศึกษาเรื่องเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามหลักพุทธศาสนาและวิทยาการสมัยใหม่เพื่อ สันติภาพ ทำให้ทราบถึงคุณสมบัติและลักษณะของผู้นำทั้งตามหลักพุทธศาสนาและวิทยาการ สมัยใหม่เพื่อให้เกิดการปกครองในรูปแบบที่เป็นประชาธิปไตย โดยยึดหลักความยุติธรรม ไม่ ลำเอียงอคติ เน้นความเสมอภาคเท่าเทียมกันและมติเสียงข้างมาก ซึ่งทุกคนมีสิทธิ์ตามกฎหมายที่ บัญญัติไว้ร่วมกันดีแล้ว ตลอดจนการเคารพกฎหมายและยึดหลักสิทธิส่วนบุคคลในด้านการแสดง ออกแบบเสรีภาพ ซึ่งผู้นำมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาความรู้ความสามารถให้เกิดความ ชำนาญและรอบรู้ในการบริหารงานและปกครองเพื่อให้เกิดความสงบสุขในครอบครัว สังคมและ ประเทศชาติ

เอกสารอ้างอิง

- Office of the National Education Commission, *National Education Act*, (1999). Bangkok: Graphic Sweet Pepper.
- Prawet Wasi P. (2002). *Peaceful Ways and Human Rights*. 1st Edition, Bangkok: National Human Rights Office.
- Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto). (2548). *Nature of Dhamma Leading to Vision (WisaiDham Phue Nam Su Wisaitat)*. Bangkok : Phimsuay Co., Ltd.
- Phra Bramagunabhorn (P.A. Payutto).(2005). *Political Science and Ethics of Buddhist Politicians*. Bangkok: Buddhadhamma Foundation.
- Royal Institute. (1999). *Royal Institute Dictionary*. 1st edition, Bangkok: Long has a book publishing.
- The Constitutional Court, Office. (2 0 0 4). *The Constitutional Court and the Development of Democracy in the Rule of Law System* A collection of academic articles of the Office of the Constitutional Court, Volume 3 . Bangkok: Office of the Constitutional Court.

การศึกษาเริ่มต้น เมื่อคนกินอยู่เป็น EARLY EDUCATION WHEN PEOPLE EAT

ผู้เขียน : สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต)

ปีที่พิมพ์ : 2565

จำนวนหน้า : 19 หน้า

สำนักพิมพ์ : นิสิตสามย่าน

ISBN : 978-616-7053-46-2

¹พระธีรวัฒน์ ภทฺทมโม และ ²พระมหามิตร ฐิตปัญโญ

¹Phra Theerawat pattatammo and ²Phramaha Mit Thitapanyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹pattatammoo@ gmail.com

Received : January 6, 2023; **Revised:** February 22, 2023; **Accepted:** March 31, 2023

บทคัดย่อ

หนังสือเรื่อง การศึกษาเริ่มต้น เมื่อคนกินอยู่เป็น : เป็นการอธิบายตามหลักของพระศาสนาว่า เมื่อเรากินโดยได้สนองความต้องการในการทำให้เกิดคุณภาพชีวิต เราจะมีสุขขึ้นมาอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นความสุขทางปัญญา ก็เปลี่ยนจากตัณหาเป็นฉันทะ อยากกินเพื่อเสพ เรียกว่าตัณหา อยากกินเพื่อคุณภาพชีวิต เรียกว่าฉันทะ แยกกันไปคนละทิศ เป็นนำหลักคำสอน

¹ นิสิต หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

² รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ทางพระพุทธศาสนาบูรณาการกันเพื่อให้เห็นความสัมพันธ์กันเป็นระบบ ระบบนี้คือระบบแห่งการดำเนินชีวิตของเรา ที่เป็นอยู่อย่างถูกต้องดีงามทั้งได้ประโยชน์และมีความสุขนั่นเองพอกินอยู่ดูฟัง เป็น อย่างที่ว่านี้ ก็คือเริ่มดำเนินชีวิตเป็นแล้ว พูดได้เต็มปากว่า การศึกษาเริ่มต้นแล้ว จากนั้นก็ก้าวไปในชีวิตที่ดีงามและเจริญงอกงามมีความสุขยิ่งขึ้นไป

คำสำคัญ : การศึกษาเริ่มต้น, เมื่อคนกินอยู่เป็น

Abstract

This book explained that early education when a person is eating. It is a book explaining the principles of Buddhism that When we eat to meet the needs of the quality of life. We will be happy. We will be happy. It's an intellectual delight. Its can change from craving to aspiration. Eating for consumption is called craving. Eat for quality of life called aspiration. It's separated in different way. It brings the Buddhist doctrines together to the relationship as a system. This system is our life system. It is a good and virtuous life; also, it's useful and happy. Eating enough, living by listening, It is already starting to live. We can say that Education is begin than its take a step forward in a good and prosperous life with more happiness.

Keywords: education begins, when people eat well.

บทนำ

หนังสือเรื่อง การศึกษาเริ่มต้น เมื่อคนกินอยู่เป็น หนังสือเล่มนี้ เขียนโดยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) เป็นหนังสือแนวธรรมะวิชาการ โดยนำคำสอนของพระพุทธองค์เข้าสู่เนื้อหา มีจำนวน 19 หน้า พิมพ์ กันยายน 2565 สำนักพิมพ์สำนักกนิสิตสามย่าน พิมพ์เผยแพร่เป็นธรรมทาน โดยไม่มีค่าลิขสิทธิ์

เป็นการอธิบายชีวิตอยู่ก็จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับปัจจัย 4 คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่ และยารักษาโรค ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ การทำเดินที่ชีวิตพระสงฆ์และฆราวาสก็จะเริ่มศึกษาตั้งแต่การรู้จักบริโภคนปัจจัย การรู้จักประมาณในการใช้จ่าย หมายความว่าบริโภคโดยพิจารณาว่าบริโภคเพื่ออะไรเป็นต้น เรียกว่า บริโภคด้วยปัญญาซึ่งจะทำให้เป็นการบริโภคที่พอดี หรือกินพอดี ภาษาพระเรียกว่าโภชนมัตตัญญูตา (ความรู้จักประมาณในการบริโภค) จึงเห็น

ได้ว่าเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้มีคุณค่าทั้งทางด้านการดำเนินชีวิตและเศรษฐกิจครอบครัว หนังสือทรงคุณค่าในการนำมาศึกษาเป็นอย่างดี

โครงสร้างของหนังสือ

การศึกษาเริ่มต้น เมื่อคนกินอยู่เป็น เรียงเป็นหัวข้อ เช่น เรียนรู้จากชีวิตพระ ดูเป็น ฟังเห็นเป็น ฯลฯ กินเปลือง ไม่ใช่กินกินเป็น กินอย่างมีปัญญา เรียกว่ากินเป็น ลูกที่เลี้ยงง่าย คือมีน้ำใจต่อพ่อแม่ สันโดษแท้ คือสันโดษเพื่อทำ โดยนำเนื้อเกี่ยวกับข้อปฏิบัติของพรสู่การศึกษา การบริโภคมุ่งคุณภาพของชีวิต พิจารณาการกินให้เกิดประโยชน์สูงสุด บุตรที่เลี้ยงง่ายคือน้ำใจของพ่อแม่สุดท้ายอธิบายถึงความสันโดษแท้คือการกระทำ

ทัศนะของผู้ศึกษา เห็นว่าการวางโครงสร้างของหนังสือ มีความต่อเนื่องของเนื้อหาเป็น อย่างดี ผู้ศึกษาจึงได้รู้ถึงเจตนาของผู้เขียนนั้นต้องการสื่อให้เห็นระดับความสัมพันธ์กันอย่างเป็นขั้นเป็นตอน จึงทำให้หนังสือเล่มนี้เป็นที่น่าสนใจสำหรับผู้ใดต่อการศึกษา ซึ่งการเขียนนั้น มีสำนวนที่ไม่ซับซ้อน หนังสือเล่มนี้เหมาะแก่การศึกษาอย่างยิ่งสำหรับบุคคลที่สนใจใฝ่รู้ทางพระพุทธศาสนา

สาระสำคัญของเนื้อหา

1. เรียนรู้จากชีวิตพระ

ชีวิตความอยู่มากเกี่ยวข้องกับปัจจัย 4 คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่ และยารักษาโรค ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐาน ท่านได้นำข้อปฏิบัติของพระ มาเป็นแนวทางแห่งการศึกษา อธิบายตั้งแต่การรู้จัก บริโภคปัจจัย การรู้จักบริโภคอาหารโดยพิจารณาว่าบริโภคเป็นการบริโภคด้วยปัญญาซึ่งจะทำให้เป็นการบริโภคที่พอดี หรือกินพอดี ภาษาพระเรียกว่าโภชนมัตตัญญูตา (ความรู้จักประมาณในการบริโภค) (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต); 2565, 1) ซึ่งสอดคล้องกับ ความสำรวมในพระปาติโมกข์ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหารการอยู่ในเสนาสนะที่สงัด การประกอบความเพียรในอธิจิตนี้คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย (ที.มหา. (ไทย)10/90/43-45)

ทัศนะของผู้ศึกษา เห็นว่าการที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์(ป.ปยุตฺโต) ปัจจัย 4 เป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติของพระนั้น ท่านได้ยึดและอธิบายในตามพระคัมภีร์ ดีความจากภาษาบาลีเพื่อให้เห็นความเป็นอยู่พระสงฆ์ที่ควรเป็น ถึงแม้ท่านจะได้อธิบายให้เห็นชีวิตของคฤหัสถ์ที่มีการบริโภคอย่างเหมาะสมจึงลืมนึกถึงคุณค่าในการบริโภค ด้วยความเป็นนักปราชญ์ผู้ชาญ

ฉลาดของท่านจึงได้นำหลักการบริโภคที่ให้เกิดคุณค่าแท้มาอธิบายให้กับสังคมด้วยอาศัยศัพท์ ภาษา บาลีและวิถีชีวิตพระสงฆ์เสนอให้กับสังคมนั่นเอง

2. ดูเป็น ฟังเห็นเป็น ฯลฯ

ชีวิตของคนเราเป็นอยู่ได้ต้องมีการสื่อสารกับโลกภายนอก สิ่งที่จะช่วยสื่อสาร หรือ เครื่องมือสื่อสาร ก็คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ทำให้เกิดทั้งคุณและโทษแก่ตนเองและผู้อื่น ที่ว่าใช้ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่เป็น ก็คือ ใช้ด้วยโมหะ ใช้ด้วยสัkkแต่ว่าความรู้สึก **ดูก็ไม่เป็น ฟังก็ไม่เป็น** ดูแล้วก็เกิดโทษเกิดปัญหาแก่ชีวิต ทำให้เกิดความลุ่มหลง เพลิดเพลินมัวเมา โลภะ โทสะ โมหะยิ่ง เฟื่องฟู เช่น อยากดูทีวีก็ดูไม่เป็น ดูแล้วแทนที่จะได้ความรู้ กลับได้แต่ความลุ่มหลง ความอะอะ ไววายววย เสียสุขภาพกาย เสียงาน เสียการศึกษาเล่าเรียน แต่ถ้าดูเป็นก็จะได้ความรู้ คือรู้จักเลือกดู รายการที่ดีๆ ประโยชน์ หรือว่าแม้รายการจะไม่ดี แต่รู้จักดูก็ได้ความรู้ ได้คติ เพราะรู้จักแยกแยะ จับเอาประโยชน์มาใช้ได้ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต); 2565, 3) ซึ่งสอดคล้องกับ พระธรรมธีรราชฆาณานิ(โชดก ญาณสิทธิ) ที่ท่านได้อธิบายเรื่องศีลประกอบไปด้วย 1) ปาฏิโมกข์สังวรศีล คือ ความสังวรในพระปาฏิโมกข์ ๑) สारวณมระมัตระวังค ๑) วายสตี ๑) วายป ๑) ญาณู ๑) ๑) วายความอดทน ๑) วายความเพียร ศีลจะรักษาผู้นั้นให้ ๑) พ ๑) นจากอบายภูมิ 2) อินทริยสังวรศีล คือ การสำรวมอินทริย ๑) 6 ๑) ไค ๑) แก ๑) สारวณตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ๑) วายสตี 3) อาชีวะปาริสุทธิศีล คือ ความบริสุทธิ์แห่งอาชีพ เป ๑) นผู ๑) มีความเป ๑) นอยู่ ๑) อันบริสุทธิ์ มีความเป ๑) นอยู่ ๑) อย ๑) างชอบธรรม 4) ป ๑) จยสันนิสตีศีล คือ อาศัยป ๑) จย 4 ด้วยการพิจารณาปัจจัย 4 เป็น เครื่องเลี้ยงชีพ (พระธรรมธีรราชฆาณานิ(โชดก ญาณสิทธิ); 2553, 404-408).

ทัศนนะของผู้ศึกษาเห็นว่านักปราชญ์ทั้ง 2 มีมุมมองที่สอดคล้องกันนั้นคงเป็นเพราะทั้ง ท่านมีความแตกฉานในปัญญะและอรรถของคัมภีร์ ด้วยนี้ทั้งท่านจึงให้ความสำคัญ**ดูเป็น ฟังเห็นเป็น ฯลฯ** ดูแล้วเห็นโทษที่จะเกิดปัญหาแก่ชีวิต ฟังเห็นเป็น ฯลฯ พิจารณาแล้วค่อยทำ ไม่ควรทำให้เกิดความลุ่มหลง เพลิดเพลินมัวเมา รู้จักแยกแยะจับเอาประโยชน์มาใช้ได้กับการดำเนินชีวิตให้ สอดคล้องกับสังคมที่กำลังประสบอยู่

3. กินเปลือง ไม่ใช้กินกินเป็น

ในการฝึกเบื้องต้น พอพระเณรบวชเข้ามา ก็เริ่มฝึกการบริโภคปัจจัย 4 ทันทสำหรับพระ เณรนั้นมีหลักอยู่แล้วว่า ให้เป็นอยู่ง่าย อาศัยปัจจัย พอเลี้ยงชีพ ต้องให้บริโภคคือฉันด้วยปัญญา เพราะฉะนั้นจึงมีบทพิจารณาให้ท่อง บทสวด ตังขณิกปัจจเวกขณะ พิจารณาในขณะที่ฉัน อดีตปัจจเวกขณะ พิจารณาย้อนหลัง ทั้งนี้ก็เพื่อให้มีสติในการฉัน หรือ รู้ตัวว่าที่ฉันนี้ เพียงเพื่อสนองความต้องการที่แท้ของชีวิต ไม่ใช่เพียงเพื่อเอร็ดอร่อย โก้เก๋ การพิจารณาปัจจัย 4 ถือเป็นเรื่องสำคัญ เพราะชีวิตความเป็นอยู่ของทุกคนต้องเกี่ยวเนื่องด้วยปัจจัย 2 ท่านจึงสอนให้บริโภคใช้สอยปัจจัย 5 ด้วยพิจารณา คือบริโภคด้วยปัญญา ไม่บริโภคด้วยตัณหา(สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต);

2565, 6-7) ซึ่งสอดคล้องกับภิกษุทั้งหลาย เราโดยสมมติคำ 3 คำ ว่า กิน กาม เกียรติ เรื่องกิน ก็เป็นเรื่องอรรถทาง ลิ่น สำหรับกินเหยื่อไม่ใช่กินอาหาร ร่างกายตามธรรมชาตินั้น ที่ไม่เกี่ยวกับกิเลส ต้องการเพียงอาหาร พอให้อยู่ได้; นี่ไม่ใช่กินเหยื่อ, แต่กิเลส นั้นมันไม่กินอาหารอย่างนี้ มันต้องการจะกินเหยื่อ, ต้องการได้เหยื่อ ที่กระตุ้นความรู้สึกของระบบ (พระธรรมโกศาจารย์ (หลวงปู่พุทธทาสภิกขุ 2543,178)

ทัศนะของผู้ศึกษาเห็นว่า สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) มองว่ากินเปลือง ไม่ใช่กินกินเป็นนั้น เป็นการอธิบายให้เห็นว่าชีวิตควรให้เป็นอยู่อย่างง่าย อาศัยปัจจัยพอเลี้ยงชีพ การบริโภคก็ต้องให้มีฉันทที่ประกอบด้วยปัญญา ในขณะที่ท่านพุทธทาส ภิกษุ ท่านมองว่า กิน กาม เกียรติ เรื่องของความอรรถ การกระตุ้นความรู้สึกที่ทั้งสอที่สอดคล้องกันนั้นคงเป็นเพราะทั้งท่านให้ความสำคัญกับคุณค่า ความเป็นอยู่ และการใช้จ่ายที่เป็นประโยชน์ ไม่ใช่เพียงเพื่อความโก้ ไม่ใช่คุกلاءด้วยกิเลส แต่มองประโยชน์แท้มากกว่าประโยชน์เทียม

4. กินอย่างมีปัญญา เรียกว่ากินเป็น

สาระสำคัญก็คือ ให้การรับประทานอาหารเป็นเครื่องเกื้อหนุนช่วยให้เรามีเรี่ยวแรงกำลัง เพื่อเราจะได้ทำกิจ ทำหน้าที่ ศึกษาเล่าเรียนทำงานทำการ บำเพ็ญสมณธรรม บำเพ็ญศีล สมาธิ ปัญญา ให้ได้ผลพุดสั้นๆ ว่า บริโภคอาหารเพื่อเป็นปัจจัย คือเป็นเครื่องเกื้อหนุนให้เราดำเนินชีวิตที่ดี พัฒนาตนเอง และทำสิ่งที่ดีงามได้ยิ่งขึ้นไปอีกเรื่องหนึ่งที่พระพุทธเจ้าทรงเน้นมาก คือ อินทรีย์สังวร ได้แก่การรู้จักใช้อินทรีย์ (ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ) ให้ดู ฟัง เป็นต้น พอถึงตอนนี้ จะเห็นการกินพอดี คือ การกินด้วยปัญญา เรียกเป็นภาษาพระว่าความรู้จักประมาณในการบริโภค ภาษาบาลีว่า "โภชนะมัตตัญญตา" นี้หลักเป็นสำคัญสำหรับผู้ที่ยกเข้ามาเบื้องต้นจะต้องฝึกในเรื่องโภชนะมัตตัญญตา ให้มีความรู้จักประมาณในการบริโภค ซึ่งจะมีผลต่อชีวิตของตนเอง เป็นการฝึกในขั้นศีล คือเป็นการฝึกพฤติกรรมในการฉัน ในการรับประทาน หรือในการบริโภค แล้วก็ขยายไปถึงสิ่งอื่นๆที่เรากินใช้บริโภคทั้งหมด เช่นเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ก็พิจารณาทำนองเดียวกัน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต); 2565, 8-11) ธรรม 3 ประการ 1. คัมภีรครองทวารในอินทรีย์ 2. รู้ประมาณในการบริโภคอาหาร 3. ประกอบความเพียรเครื่องตื่นอยู่เนื่อง ภิกษุชื่อว่าคัมภีรครองทวารในอินทรีย์ คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เห็นรูปด้วยตาแล้วไม่รวบถือ 1- ไม่แยกถือ 2- ปฏิบัติเพื่อสำรวมในจักขุนทรีย์ ซึ่งเมื่อไม่สำรวมแล้วก็จะเกิดเหตุให้ถูกบาปอกุศลธรรมคืออกิฆมา(เพ่งเล็งอยากได้ของเขา) และโหม่นัส(ความทุกข์ใจ)ครอบงำได้ จึงรักษา จักขุนทรีย์ ถึงความสำรวมในจักขุนทรีย์ ฟังเสียงด้วยหู ตมกลิ่นด้วยจมูก ลิ้มรสด้วยลิ้น ถูกต้องโณภูฏัพพะด้วยกาย รู้แจ้งธรรมารมณ์ด้วยใจแล้วไม่รวบถือ ไม่แยกถือ ปฏิบัติเพื่อสำรวมในมโนอินทรีย์ ซึ่งเมื่อไม่สำรวมแล้วก็จะเกิดเหตุให้ถูกบาปอกุศลธรรมคืออกิฆมาและโหม่นัสครอบงำได้ จึงรักษามโนอินทรีย์ถึงความสำรวมในมโนอินทรีย์ ภิกษุชื่อ

ว่าคุ้มครองทวารในอินทรี ฤษัษุชื่อว่ารู้ประมาณในการบริโภคอาหารคือ ฤษัษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาโดยแยกคายแล้วฉันอาหาร ไม่ใช่เพื่อเล่น ไม่ใช่เพื่อมัวเมา ไม่ใช่เพื่อประดับ ไม่ใช่เพื่อ ตกแต่ง แต่เพียงเพื่อความดำรงอยู่ได้ (อัง.ติก. (ไทย)20/16/159) รศ.ดร.สมภาร พรหมทา ได้อธิบาย ว่า การบริโภคทั้งหลายจะได้รับการกระตุ้นในเรื่องคุณค่าเทียบน้อยกว่าการบริโภคอย่างอื่นเช่น ยานพาหนะที่อยู่อาศัยเครื่องนุ่งห่มจะอย่างไรก็ตาม ของกินที่ระบบทุนนิยมได้ผลิตออกมานั้น จำนวนมากเป็นของประเภทที่พุทธศาสนาเรียกว่า กินเพื่อสนุกคะนอง กินเพื่อประดับตัวตน กินเพื่อ มัวเมาลุ่มหลงของกินประเภทนี้ต้องการการนำเสนอคุณค่าเทียมในระดับที่ไม่แตกต่างจากสินค้า บริโภคประเภทอื่นที่กล่าวมาแล้วนั้น ในจำนวนของกินเหล่านี้ สุราและของที่เทียบได้กับสุรานับว่า เป็นสินค้าที่น่าจับตามอง ธุรกิจสุราเฉพาะในประเทศไทยนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นธุรกิจของกินที่ใหญ่ มหาศาลประเภทหนึ่ง มีผลกระทบต่อชีวิตของผู้คน (สมภาร พรหมทา; 2546,82)

ทัศนะของผู้ศึกษาเห็นว่า สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์(ป.ปยุตโต) อธิบายในตามพระ คัมภีร์ ติความจากภาษาบาลี ทำให้มองเห็นถึงความสำคัญการบริโภคอย่างไรจึงจะเหมาะสมหรือแค่ ไหนจึงใช้คำว่า พอ ได้ ถ้าไม่พอจะเกิดอะไรขึ้น ท่านได้อธิบายให้เห็นคำว่า พอ กับ คำว่า เกินพอ 2 คำนี้เป็นการให้ความหมายตรงข้ามกัน เกิดการเปรียบเทียบ จนเกิดความคำว่าปัญญาพิจารณาก่อน กิน หรือกินอย่างมีปัญญา ที่ท่านอธิบายอย่างนี้คงเป็นเพราะต้องการให้สังคมเกิดความตระหนักใน ชีวิตและความเป็นอยู่ที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างช้าๆ หากดูหมายไม่ได้มันเอง ในขณะที่ รศ.ดร. สมภาร พรหมทา กินเป็นระบบทุนนิยมมักกระตุ้นในเรื่องคุณค่าเทียมมากกว่าคุณค่าแท้ ที่ทั้งท่าน มองอย่างนี้คงเป็นเพราะท่านมองว่าการบริโภคไม่สำรวมในอินทรีจึงไม่ทันพิจารณาให้คุณค่าแท้ใน การบริโภคนั้นเอง

5. ลูกที่เลี้ยงง่าย คือมีน้ำใจต่อพ่อแม่

การเป็นผู้ที่เลี้ยงง่ายนั้น ก็คือไม่เป็นคนที่เอาแต่ใจ ไม่เป็นนักเรียกร้อง ไม่มุ่งแต่จะหาลาภ ที่คอยจะให้เขาบำรุงบำเรอตัว แต่กินอยู่พอดี แล้วตั้งใจทำหน้าที่ของตน ขวนขวายในการศึกษา นำ ความดีงามมาให้แก่สังคม พระอภัยมณีเป็นอยู่ ทำให้พิจารณาระลึกไว้ตลอดเวลาว่าปฏิบัติพรา เม ชีวิกา แปลว่า ชีวิตความเป็นอยู่ของเรานี้เนื่องด้วยผู้อื่นเพราะฉะนั้นเราจะต้องทำตัวให้เลี้ยงง่าย ผู้ที่เลี้ยงง่ายนี้ ภาษาพระเรียกว่า สุภโร เป็นภาษานามว่า สุภรตา แปลว่าความเป็นผู้เลี้ยงง่าย แสดง ว่าเป็นผู้มีน้ำใจต่อประชาชน

ความเป็นผู้เลี้ยงง่ายนี้ถือเป็นหลักสำคัญ ไม่เฉพาะพระเถระเท่านั้น เด็กๆหรือลูกๆที่บ้าน อยู่กับพ่อแม่ก็ต้องนึกคิดอย่างนี้เรายังไม่มีความพร้อมที่จะหาเงินด้วยตนเอง คุณพ่อคุณแม่หาเงิน ทอง ตั้งใจเลี้ยงดูเราให้เจริญเติบโต ให้มีการศึกษา ท่านต้องเหน็ดเหนื่อย หนักทั้งกายและใจ เราจึง ไม่ควรบรรจบคุณพ่อคุณแม่ให้มากนักถ้าเข้าใจวัตถุประสงค์นี้แล้วใช้ปัญญาในการบริโภค ก็จะมี ชีวิตที่พัฒนาจริง พร้อมทั้งเป็นผู้เลี้ยงง่าย และได้ชื่อว่าเป็นผู้มีน้ำใจต่อคุณพ่อ คุณแม่ รักคุณพ่อคุณแม่

แม่จริง จะทำให้คุณพ่อคุณแม่ซาบซึ้งใจ และมีความสุขขึ้นเยอะเลย (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ.ปยุตโต); 2565, 12-14) ซึ่งสอดคล้องกับพุทธทาส ภิกขุ ที่ท่านอธิบายว่า อภิปาตบุตรว่า บุตรยิ่งกว่าบิดามารดา ท่านได้อธิบายต่อว่าอภิปาตบุตรทั้งหลายในโลกนี้ ต้องทำความก้าวหน้า ให้มีความก้าวหน้า การทำหน้าของอภิปาตบุตรนี้เป็นการทำโดยบุคคล มันจึงต้องมีความหมายที่กว้าง แล้วจึงมารวมกันเป็นวงศ์สกุล แล้วจึงมารวมกันเป็นประเทศชาติ แล้วจึงมารวมกันเป็นโลกมนุษย์ทั้งโลก อภิปาตบุตรจึงไม่ใช่เฉพาะลูกหลานของคนสองคน แต่เป็นรวมความเป็นของคนทั้งโลกเพราะเขาทำประโยชน์ให้กับบิดามารดาและยังทำประโยชน์สังคมหมู่ใหญ่ด้วย (พุทธทาส อินทป□□); 2537,34-35)

ทัศนคติของผู้ศึกษาเห็นว่านักปราชญ์ทั้ง 2 มีมุมมองที่สอดคล้องกันนั้นคงเป็นเพราะทั้งท่านมีความแตกฉานในพยานุชนะและอรรถของคัมภีร์ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต) พ่อแม่หาเงินทองตั้งใจเลี้ยงดูเราหนักพออยู่แล้ว คุณพ่อคุณแม่จึงมากเกินกว่าจะตอนแทนได้ เราผู้เป็นลูกความเป็นเป็นผู้เลี้ยงง่าย แสดงว่าเป็นผู้มีน้ำใจต่อพ่อแม่ ในขณะเดียวกันท่านก็ยังมองไปอีกว่าชีวิตความเป็นอยู่ของเราขึ้นอยู่กับผู้อื่นเพราะฉะนั้นเราจะต้องทำตัวให้เลี้ยงง่ายทั้งนี้ก็คงมองไปถึงชีวิตพระภิกษุ สามเณรแสดงว่าเนื่องจากเป็นชีวิตที่ขึ้นอยู่กับผู้อื่นให้เป็นผู้มีน้ำใจต่อสังคม ขณะที่ท่านพุทธทาส ภิกขุ อภิปาตบุตรจึงไม่ใช่เฉพาะลูกหลานของคนสองคน แต่เป็นรวมความเป็นของคนทั้งโลกเพราะเขาทำประโยชน์ให้กับบิดามารดาและยังทำประโยชน์สังคมหมู่ใหญ่ด้วย การที่นักปราชญ์ทั้งท่านมีมุมมองที่สอดคล้องกันก็เพราะท่านทั้งสองมองว่าคนที่ทำประโยชน์ตน ประโยชน์สังคมและประโยชน์ของประเทศนั้นเป็นบุคคลที่ทำประโยชน์ทั้งพ่อแม่และสังคมเป็นอภิปาตบุตร บุตรเลี้ยงง่าย บุตรยิ่งกว่าพ่อแม่ และบุตรผู้สร้างประโยชน์ให้กับสังคม

6. สันโดษแท้ คือสันโดษเพื่อทำ

เรื่องนี้สำหรับพระสงฆ์สำคัญมาก ถ้าพระไม่สันโดษเสียแล้วก็แน่นอนว่ากิจหน้าที่เสียหมด แต่พอสันโดษแล้ว เราก็ออมแรงงานสงวนเวลาและความคิดไว้ได้หมด สันโดษทำให้เราสุขง่ายด้วยวัตถุเพียงเล็กน้อย เมื่อเราสุขง่ายด้วยวัตถุน้อยแล้ว เราก็เอาเวลาแรงงานและความคิดเท่าที่เรามีไปทุ่มเทอุทิศให้กับการปฏิบัติกิจหน้าที่ของตน ยิ่งสำหรับพระสงฆ์ผู้ดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางสังคมจะต้องถือคติอย่างเดียวกับแมลงผึ้ง คือไม่ทำให้เขาชอกช้ำ ไม่ว่าจะเป็นศรัทธา หรือทรัพย์สินเงินทอง ทรัพย์สินเงินทองของเขาเราก็ไม่ทำให้ชอกช้ำ ศรัทธาในจิตใจก็ไม่ทำให้ชอกช้ำ พระจะต้องเป็นอย่างนี้ นึกคิดของพระพุทธเจ้าตรัสไว้เตือนพระสงฆ์

ถ้าเป็นพระก็บำเพ็ญไตรสิกขาถ้าเป็นญาติโยมก็ไปทำงานทำการตามบทบาทของตน ถ้าเป็นเด็กก็มุ่งมั่นในการศึกษาฝึกฝนพัฒนาชีวิต การงานกิจการต่างๆ ก็ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี การพัฒนาประเทศชาติก็ประสบความสำเร็จ สันโดษจึงมาอุดหนุนการพัฒนา คนจำนวนไม่น้อยเข้าใจ

ผิดคิดว่า ถ้าสันโดษแล้วจะขัดขวางการพัฒนา เพราะเขาไม่เข้าใจความหมายและความมุ่งหมายของ สันโดษความจริงนั้นตรงข้ามกับที่เขาเข้าใจผิด คือ ถ้าไม่สันโดษ ก็พัฒนาไม่ได้

อย่างไรก็ตาม ถ้าเราปฏิบัติสันโดษผิด ก็จะขัดขวางการพัฒนาได้เหมือนกัน คือ เมื่อ สันโดษพอใจในวัตถุตามมีตามได้ ก็มีความสุข ก็เลยนอนสบาย อย่างนี้ก็กลายเป็นสันโดษที่มี ความสุขเป็นจุดหมายหรือสันโดษเลื่อนลอย เป็นสันโดษที่เกียจคร้านไม่ได้ สันโดษที่ต้องเป็นสันโดษ เพื่อทำ คือเพื่อ ออมเวลา แรงงานและความคิด ไว้ทำกิจหน้าที่ หมายความว่า สันโดษเพื่อเตรียมตัว ให้พร้อมที่จะระดมเวลา - แรงงาน - ความคิด ไปอุทิศให้แก่การเพียรพยายามก้าวไปในการเล่าเรียน ศึกษา ทำหน้าที่ และสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามเป็นประโยชน์เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนว่า ให้สันโดษในวัตถุเสพแต่ให้ไม่สันโดษในกุศลธรรม หลักการนี้สำคัญ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ.ปยุตฺโต); 2565, 14-17) ซึ่งสอดคล้องกับพระธรรมธีรราชมหาวิทยาลัย (โชดก ญาณสิทธิ) ได้แสดง ทศชนะเรื่องสันโดษไว้ว่า ยินดีด้วยปัจจัยของตน ยินดีด้วยปัจจัยที่มีอยู่ ยินดีโดยสม่ำเสมอ ความ พพอใจด้วยเครื่องยังชีพที่หามาได้ด้วยความสามารถของตนเองไม่โลภ ไม่ริษยาใครสัน โดษโดยองค์ ธรรมคือ อโลภะ ความไม่โลภ สันโดษแบ่งออกเป็น 4 อย่าง คือ สันโดษในเครื่องนุ่งห่ม สันโดษใน อาหาร สันโดษ ในที่อยู่อาศัย และสันโดษในยาแก้ไข สันโดษนี้มีประโยชน์ มีคุณมากมายสุดที่จะ พรรณนา พระพุทธองค์ทรง สรรเสริญความสันโดษว่าเป็นมงคลสูงสุด (พระธรรมธีรราชมหาวิทยาลัย (โชดก ญาณสิทธิ) 2532,38)

ทศชนะของผู้ศึกษาเห็นว่านักปราชญ์ทั้ง 2 อธิบายสันโดษแท้ คือสันโดษเพื่อทำนั้น เป็น การยินดีด้วยปัจจัยของตน ยินดีด้วยปัจจัยที่มีอยู่ ยินดีโดยสม่ำเสมอ ความพอใจด้วยเครื่องยังชีพที่ หามาได้ ตนได้สิ่งใดมา หรือแสวงหาสิ่งใดได้มา ถ้าเป็นพระก็บำเพ็ญไตรสิกขาถ้าเป็นญาติโยมก็ไป ทำงานทำการตามบทบาทของตน ไม่ว่าจะหยาบหรือประณีต ก็ให้ยินดีพอใจด้วยสิ่งนั้น ไม่แสวงหา ในทางที่ผิด การที่ทั้งนักปราชญ์ได้อธิบายอย่างนี้คงเป็นเพราะท่านชี้ให้เห็นว่ายินดีแต่พอดีกับกำลัง การใช้สอยของตนนั้นคืออยู่แล้ว ไม่อยากให้เกิดกำลัง โดยหาประโยชน์ไม่ได้ มีแต่จะไม่เกิดโทษ ยินดี ตามที่เหมาะสมกับตน อันควรแก่ฐานะ ภาวะ แนวทางการดำรงชีวิต และจุดหมายแห่งการบำเพ็ญ กิจของตน เช่น ภิกษุไม่ปรารถนาสิ่งของอันไม่สมควรแก่สมณภาวะ หรือภิกษุบางรูปได้ปัจจัยสี่ที่มี ค่ามาก เห็นว่าเป็นสิ่งสมควรแก่ท่านผู้ทรงคุณสมบัติน่านับถือ ตนเองใช้แต่สิ่งอันพอประมาณ สันโดษทั้ง 3 ประการนี้ เป็นหลักปฏิบัติสำหรับการดำรงชีพของพระภิกษุ คฤหัสถ์พึงนำไปปรับใช้ ตามสมควร

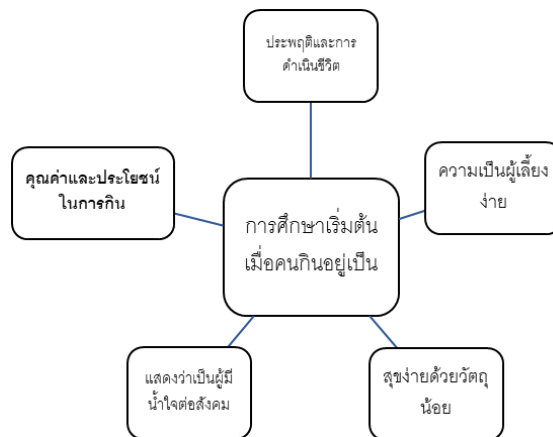
จุดเด่น ... หนังสือ “การศึกษาเริ่มต้น เมื่อคนกินอยู่เป็น” เป็นหนังสือเกี่ยวกับการศึกษา เริ่มต้น เมื่อคนกินอยู่เป็น เป็นการอธิบายการบริโภคปัจจัย 4 ด้วยตัณหาและปัญญาของบุคคล เป็นอธิบายถึงคุณค่าและประโยชน์ในการกินหรือการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ รวมถึงความประพฤติ และสันโดษ โดยนำเนื้อเกี่ยวกับข้อปฏิบัติของพระสู่การศึกษา การบริโภคเพื่อให้เกิดคุณภาพของ

ชีวิต พิจารณาการกินให้เกิดประโยชน์สูงสุด จึงเห็นว่าเป็นหนังสือที่ทรงคุณค่าอีกเล่มหนึ่งควรนำมาศึกษา เป็นหนังสือขนาดเล็กเหมาะสมสำหรับผู้มีเวลาน้อย มีเวลาไม่ต่อการอ่านหนังสือมากหน้าก ดังนั้นเล่มนี้จึงเหมาะสำหรับเวลาว่างในการทำงานเป็นอย่างดี

สิ่งที่อยากนำเสนอ : ผู้ศึกษาเห็นบางประเด็นว่า ควรเพิ่มภาพประกอบเพื่อให้เกิดอรรถรสในการอ่าน เพราะบางที่มีแต่เนื้อหาอาจทำให้ผู้ศึกษาเกิดความเหนื่อยล้าและควรลดภาษาบาลีอีกนิดเพราะชาวบ้านบางท่านไม่มีความรู้ทางบาลีในการอ่านควรเพิ่มสรุปแต่ละหัวข้อก็จะเป็นจุดพักตาสายในการได้ ด้านเนื้อหาควรเพิ่มอุปมาอุปไมยและอธิบายขยายความให้ชัดเจนผู้อ่านจะได้เล็งเห็นถึงสาเหตุและผลลัพธ์ตามรอยของท่านผู้เขียนในที่สุดก็จะได้รับผลจากการศึกษาตามที่ได้ตั้งใจไว้หนังสือเล่มนี้มีประโยชน์ต่อผู้ศึกษาอย่างยิ่งหากนำมาปฏิบัติอย่างจริงจัง

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

สามารถอธิบายการบูรณาการหลักธรรมในความประพฤติและการดำเนินชีวิต คุณค่าและประโยชน์ในการกินหรือการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ ข้อปฏิบัติของพระสู่การศึกษา การบริโภคเพื่อให้เกิดคุณภาพของชีวิต พิจารณาการกินให้เกิดประโยชน์สูงสุด

เอกสารอ้างอิง

พระไตรปิฎก. ฉบับภาษาไทย. (2539). มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ :
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส ภิกขุ). (2543). *พุทธทาสภิกขุกับสื่อสารมวลชน*. กรุงเทพฯ: จัด
จำหน่ายโดย สายส่ง “สุขภาพใจ.
- พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ). (2553). *วิปัสสนากรรมฐาน*. กรุงเทพฯ: บริษัทประยูร
วงศ์พรินต์ติ้ง จำกัด,
- สมภาร พรหมทา. (2546). *กีน : มุมมองของพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
วารสารพุทธศาสนศึกษา ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2546

มองดู ฉันทะ-ตันหา (ไล่มาตั้งแต่เจงกิสข่าน)
MONT RACHA-DANCH (SINCE GENGHIS KHAN)

ผู้เขียน : สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต)

ปีที่พิมพ์ : 2562

จำนวนหน้า : 33 หน้า

สำนักพิมพ์ : พลิธัมม์

ISBN : 978-616-7053-48-6

¹พระบุญเพ็ง ปมุตโต และ ²พระมหามิตร ฐิตปัญโญ

¹Phra bunpheng Pamutto and ²Phramaha Mit Thitapanyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹bunpheng195@ gmail.com

Received : January 6, 2023; Revised: February 22, 2023; Accepted: March 31, 2023

บทคัดย่อ

ฉันทะคือ ความพอใจ การเอาใจใส่ในหน้าที่การงาน พอใจในสิ่งของที่ตนมี ความพอใจที่
อยากให้สิ่งนั้นๆอยู่ในสภาวะที่สมบูรณ์ พร้อมทั้งอยากรู้ อยากทำให้มันดี ตันหาคือความอยากได้
อยากได้อะไรสักอย่างนั้นๆ มาเสริมขยายปรนเปรอตนเอง ในส่วนของ IT นั้นคนเรามักต้องการเสพ
และ หาความสนุกสนาน หรือเสพเพื่อโอ้อวด อยากรู้และอยากบำเรอความต้องการ เป็นหนึ่ง
อธิบายฉันทะที่มองผ่านเหตุปัจจัยเป็นสายสืบทอดต่อๆ เปรียบเทียบการกินอาหารอย่างให้พอดีแค่

¹ นิสิต หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

² รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ร่างกายต้องการก็ทำให้ร่างกายแข็งแรงมีสุขภาพดีมีโรคร้าย นี่เป็นการรู้จักประมาณในการบริโภค ด้วยฉันทะที่มีปัญญาค่อยกำกับ ปัจจุบันคนไม่มองอย่างนี้แต่กลับไปกินตามใจผู้อยาก ซึ่งท่านได้อธิบายเปรียบเทียบเกี่ยวมนุษย์เสพ IT มีมือถือ มีสมาร์ทโฟนกัน แต่มนุษย์ใช้มันเพื่อเสพ เอาแต่เล่นหาความสนุกสนานบันเทิง วายวนอยู่ในวัฏสงสาร ถ้าใช้มันเพื่อศึกษาแล้วทำการสร้างสรรค์ ก็จะมีการพัฒนาได้

คำสำคัญ : ฉันทะ คือ ความอยากที่ดี, ตัณหา คือ ความอยากได้

Abstract

Chantha is satisfaction, attention to work, satisfied with what one's own, satisfaction in wanting things to be in perfect condition. Also, they want to know and want to a good thing. Taṇha (Craving) is the desire to want and want to get that thing for pampering yourself. In the IT part, People often want to consume and having fun or use to show off more than that, People want to dress up and want to satisfy them needs. It is a book explaining that the **Chantha** is looking through the factors as a line of succession. It's compared that eating food is just the right amount for the body; it makes the body strong and healthy without disease. Nowadays, people don't look like this. But they eat like them wish. In which he has described a comparison about people who consume IT, have a mobile phone, and have a smart phone. But humans use it to addiction, play and have fun. They find fun and entertainment, and revolving in a cycle of compassion. If they use it to study and then create. It will be developed.

Keywords: Chantha is satisfaction, taṇha = Craving IT = information technology

บทนำ

หนังสือเรื่อง มองดู ฉันทะ-ตัณหา ได้มาตั้งแต่เจงกิสข่าน เขียนโดยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ หนังสือเล่มนี้ เป็นหนังสือแนวธรรมะวิชาการ โดยนำคำสอนของพระพุทธองค์เข้าสู่เนื้อหา มีจำนวน 33 หน้า พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2562 มูลนิธิบรรจง-สหปฏิบัติฯ คณะโยมศรัทธา มองเห็นความสำคัญของธรรมกถานี้ จึงพิมพ์เผยแพร่เพื่อส่งธรรมให้เป็นความสุขแก่ทุกคน

ความสำคัญของหลักธรรมที่บรรยายในหนังสือดังกล่าวถึงฉันทะ คือ ความอยากให้สิ่งนั้นๆ อยู่ในภาวะที่พึงาม ตัณหา คือ ความอยากได้□อยากเอาสิ่งนั้นๆ มาเสริมขยายปรนเปรออัตตาของเรา จึงอยากเสพ อยากอวดอยากโอ□อยากโก□ อยากบำรุงบำเรอ IT เพื่อเสพให้สนุกใช้สนองความต้องการคน อธิบายให้ชาวไทยเป็นผู้□บริโภค หรือเป็นนักบริโภคมากกว่าผู้ผลิตติดอยู่ในการเสพเพื่อการบำเรอ จึงเห็นได้ว่าเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้มีคุณค่าทั้งทางด้านจริยธรรมและคุณธรรมในการใช้ทั้งหลักธรรมนำชีวิตและ IT เพื่อการศึกษา จึงเป็นหนังสือที่ทรงคุณค่าในการนำมาศึกษาเป็นอย่างดี

โครงสร้างของหนังสือ

หนังสือธรรมขนาดเล็กเนื้อหาในหนังสือเรื่องนี้ผู้แต่งได้บรรยายไว้ 2 หัวข้อ คือ) ฉันทะ-ความอยาก ตัณหา-ความอยากได้ 1) อนิจจัง- ไม่เที่ยง 2) สิ่งที่ดีที่สุดนั้นก็คือธรรมะผู้วิจารณ์ได้อ่านวิเคราะห์และสรุปรวมเนื้อหาไปตามลำดับขั้นตอนโดยย่อได้ดังนี้มีเนื้อหาจะทัดรัดไม่ยาวนักสามารถอ่านโดยใช้เวลาที่ไม่นานเหมาะสำหรับผู้ที่มีความสนใจใฝ่รู้ธรรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องอ่านแล้วชวนให้คิดเป็นปริศนาว่าผู้เขียนต้องการสื่อความหมายไปในแง่มุมใดแต่อย่างไรก็ตามข้อควรพิจารณาในรูปแบบของหนังสือเล่มนี้ก็คือภาพบนหน้าปกของหนังสือมีการสื่อความหมายที่ชัดเจน เนื่องจากภาพที่ปรากฏบนหน้าปกเป็นภาพที่มีการสื่อความหมายและความเข้าใจที่ชัดเจนและเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับชื่อเรื่องและจากการพิจารณาทั้งรูปภาพและชื่อเรื่องมีการสื่อความหมายในทางธรรมอย่างดี

ทัศนะของผู้ศึกษา เห็นว่าการวางโครงสร้างของหนังสือ มีความต่อเนื่องของเนื้อหาเป็นอย่างดี ผู้ศึกษาจึงได้รู้ถึงเจตนาของผู้เขียนนั้นต้องการสื่อให้เห็นระดับความสัมพันธ์กันเป็นขั้นตอนนอกจากนั้นยังวางหัวข้อย่อยในแต่ละตอนตามความสำคัญ จึงทำให้หนังสือเล่มนี้เป็นที่น่าสนใจสำหรับผู้ใดที่ใครต่อการศึกษา ซึ่งการเขียนนั้น มีสำนวนที่ไม่ซับซ้อน หนังสือเล่มนี้เหมาะแก่การศึกษาอย่างยิ่งสำหรับบุคคลที่สนใจใฝ่รู้ทางพระพุทธศาสนา

สาระสำคัญของเนื้อหา

1. ฉันทะ-ความอยาก ตัณหา-ความอยากได้

ฉันทะ คือความอยาก ตัณหา คือ ความอยากได้ ธรรมทั้งสองหัวข้อนี้เป็นธรรมที่สร้างให้คนมี 2 อย่างอยากให้สิ่งนั้นๆ อยู่ในภาวะที่พึงามสมบูรณ์ของมัน อยากรู้อยากทำอะไรๆ ให้พึงาม

สมบูรณ = ฉันทะ อยากให้ตัวได้เสพ ได้บำรุงบำเรอ อยากให้ตัวโก้ อยากอวด อยากโอ = ตัณหา

เรื่องฉันทะ ความอยาก ถ้าอยากจนเกินไปก็จะถูกตัณหาครอบงำ ตัณหาเป็นตัวถ่วงไว้□
 ดึงไว้□ไม่□อยากไป ทำอะไรให้□เหน็ดเหนื่อย (ขี้เกียจ) ไต□แต่รอว่าเมื่อไรจะได้□กินไต□ เสพ
 อะไรๆ ให้ร่อย แล้วก็จะไต□นอนให้อุตุสุขุขตัวอย่างหนึ่งให้อุตุสุขุขตัวอย่างหนึ่งซึ่งง่าย ๆ ใกล้ตัว
 คือ คนมีฉันทะนั้น ไม่□ว่าจะไปประสบพบเห็นเกี่ยวข้องกับอะไร ก็อยากให้สิ่ง นั้นอยู่ในภาวะที่ดี
 งามสมบูรณ□หรือดีเต็มที่ของมัน เช่น จะกินอาหาร เขาก็นึกถึงร่างกายว่าจะให้ร่างกายนี้แข็งแรงมี
 สุขภาพดีไม่□มีโรค แล้วร่างกายนี้จะได้อยู่และช่วยให้เล่าเรียนศึกษาทำงานต่างๆ ไต□ผลดีไปหมด
 เขาก็จึงเลือกกินอาหารที่มีคุณค่าเป็นประโยชน์□จริงๆ ไม่□กินของที่มันทอนสุขภาพ และกินใน
 ปริมาณที่พอดีกับความต้องการของร่างกายคือกินด้วยฉันทะ ที่นี้ก็มาดูคนที่กินด้วยตัณหา คนมี
 ฉันทะจะกินอาหารโดยมองเห็นเหตุปัจจัยเป็นสายสืบทอดต่อกัน ว□ากินอาหารอย่างนี้ให้พอดีแค
 □นี้แล้วร่างกายจะแข็งแรงมีสุขภาพดีไม่□มีโรคร้าย แล้วร่างกายที่ดีนี้ก็จะช่วยให้ไปเล่าเรียนศึกษา
 ทำงานได้ผู้เต็มที่ เรียก เป็นทางการว่า รู□จักประมาณในการบริโภค นี่คือฉันทะมากับปัญญา
 พระพุทธเจ้าทรงมีฉันทะ ทรงปรารถนาทรงต้องการทำให้□คนมีความสุขหลุดพ้นไปจากความทุกข์
 ให้เขาเป็นคนดีมีจิตใจดีมีปัญญารู้เข้าใจธรรม ให้เขาเป็นคนที่สมบูรณ□ฉันทะนี้พระพุทธเจ้าทรงมี
 ความเต็มเปี่ยมตลอดเวลาไม่□ลดถอยเลย ในพระภุชชณัสนั้นพระพุทธเจ้าทรงมีพระมหากรุณาธิคุณ
 ทรงปรารถนาจะช่วยสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ มีพระมหากรุณาธิคุณนั้นแสดงออกมาในการปฏิบัติด้วย
 ฉันทะนี้คือเสด็จไปเพียรพยายามทำให้สำเร็จที่สัมมาทิฐิ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์: 2562, 1-5) ซึ่งใน
 ประเด็นนี้สอดคล้องกับหนังสือ อิทธิบาท ของพระธรรมโกษาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ธรรมที่เป็น
 รากฐานความสำเร็จท่านได้อธิบายว่า ฉันทะ คือ ความพอใจที่เป็นเหตุให้เกิดความสำเร็จ เมื่อก็ตาม
 ถ้ามีความพอใจก็เท่ากับมีความสำเร็จ ตั้งครั้งหนึ่งแล้วเป็นอย่างน้อย ฉันทะจึงเป็นกำลังแห่งพลัง
 ทางกายแลจิตใจที่นำความสำเร็จมาให้ ในขณะเดียวกัน พุทธทาสภิกขุ ยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า
 ฉันทะ เป็นความรักในเรื่องที่เราอยากจะทำ หรือที่อยากจะได้ผล เช่น ฆราวาส อยากจะได้เงิน
 อยากมีเกียรติ อยากจะมีเพื่อนที่ดี ก็พอใจอยู่แล้ว จูจะพอใจได้ง่าย เว้นไว้จะเป็นเรื่องสูงขึ้นไปถึง
 มรรค ผล นิพพานจูจะพอใจยาก (พุทธทาสภิกขุ: 2564, 17)

ทัศนะของผู้วิจารณ์ เห็นว่าผู้เขียนทั้งสองท่านมีความคิดไปในทางเดียวกันคือ ได้กล่าวถึง
 เรื่อง ฉันทะนั้นจะถูกตัณหา□ดึงไว้□ไม่□อยากไป การที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์มองว่า ฉันทะเป็น
 ความอยาก แต่ถ้าอยากจนเกินไปก็จะถูกตัณหาครอบงำ ตัณหาเป็นตัวถ่วงไว้□ดึงไว้□ไม่□อยาก
 ไป ทำอะไรให้□เหน็ดเหนื่อย (ขี้เกียจ) ไต□แต่รอว่าเมื่อไรจะได้□กินไต□ เสพที่ท่านมองอย่างนี้
 คงเป็นเพราะท่านมองในยุคสมัยแห่งการแย่งชิงพื้นที่ในการทำมาหากิน ในส่วนท่านพุทธทาส ภิกขุ
 ท่านมองว่า ฉันทะเป็นธรรมที่เป็นรากฐานความสำเร็จ เป็นฐานแห่งกำลังพลังทางกายแลจิตใจเป็น

สามารถต่อยอดในทางทำมาหากิน รักในหน้าที่การงาน จึงเห็นความเป็นนักปราชญ์ในการมองของที่ไม่ได้ตกยุคสมัย ที่ท่านมองอย่างนี้ก็เพื่อชี้ให้เห็นว่าสังคมเป็นสังคมบริโภคนิยมที่ทุกต้องต่อสู้เพื่อเอาชีวิตรอดแต่ต้องไม่ลืมความดีงามและความเหมาะสมในการที่จะกระสิ่งนั้นๆ ด้วย

IT เพื่อเสพ VS.IT เพื่อศึกษา-สร้างสรรค์ :วันเวลาผ่านเครื่องอำนวยความสะดวกไม่ว่าจะเป็นมือถือ สมาร์ทโฟน เหล่าเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกในการศึกษา การทำงาน แต่ในขณะเดียวกันหลายคนใช้มันเพื่อเสพ เอาแต่เล่น หาความสนุกสนาน บันเทิง หยดเสเพลิกสนุก ก็นอน พุ้งนึ่งๆ ก็วันๆ ก็ ได้แต่เล่นสนุกอยู่อย่างนี้ ไม่ก้าวไปไหน ให้เขาล้อ ได้ว่า วายวนอยู่ในวังงสาร ถ้าใช้มันเพื่อศึกษา แล้วทำการสร้างสรรค์ ก็จะมีการ พัฒนา ได้ก้าวหน้าไปทุกวัน ก็เลยบอกว่า พวกเราชาวบ้านนี้อยู่ทางโลก ไม่ใช่ทางธรรมที่ ต้องลดต้องละตัณหา ไม่ต้องคิดอะไรหรอก พวกเราต้องมี ความอยาก มีตัณหาไปเถอะ ชาวบ้านก็ปล่อยตัณหาว่ากันเต็มที่ เลย แล้วในวัดเอง พระก็พราๆ มั่วๆ ไม่ชัดเจน แยกออกมา ไม่ได้ว่าฉันทำอะไร ก็ทำอะไรๆ กันไปเรื่อยๆ เฉื่อยๆ ไปๆ มาๆ ในเมืองไทยนี้ ฉันทะหายไป อย่างน้อยก็เลื่อนราง คนไทยอยู่กับความอยากแบบเดียวปล่อยตัวให้แก่ตัณหา ด้านตัณหาว่ากันเต็มที่ ส่วนฉันทะจะมาเองบ้าง ก็ได้แค่พราๆ มั่วๆ ไม่ค่อยมีกำลัง หรือไม่ก็ถ้าๆ กิ่งๆ ครึ่งๆ กลางๆ ทั้งสองอยาก ส่วนฝรั่งนั้นเอาเต็มที่ทั้ง ๒ อยาก ทั้งฉันทะ ทั้งตัณหา แล้วผลเป็นอย่างไร ก็ดูก็เห็นกันได้เองมาร์ทโฟนต้องใช้เพื่อศึกษา ไม่อยู่แค่เสพ ต้องใช้เสพให้น้อยลง ใช้ศึกษาให้มากขึ้น ถ้าใช้เพื่อศึกษา ก็ต่อไปถึงสร้างสรรค์แล้วก็หวังได้ว่าเมืองไทยจะเจริญทันเขาได้ นำเขาก็ไหว แต่ถ้า เอาแค่เพื่อเสพลองตัณหาก็จบ ได้แค่เป็นเหยื่อเขาเท่านั้นที่ว้านี้เป็นตัวอย่างหนึ่ง เอามาเล่าให้ฟัง ถ้าเรามีความรู้ เข้าใจเฉียบคม แยกฉันทะ-ตัณหาได้ เราก็ก้าวหน้าฝรั่งด้วย เพราะฝรั่งแยกไม่ออก ได้แต่พูดรวมคลุกไปว่า ambition ว่า desire ว่ากันไปวนเวียน ส่วนพวกไทยเรานี้ ทั้งที่มีหลักบอกไว้ แต่ไม่รู้ไม่เข้าใจแล้วก็ไม่ศึกษา ได้แต่แก้ๆ กังๆ ไปไม่ถึงไหน เพราะฉะนั้น ตัวมี อะไร ต้องศึกษาให้รู้ชัด (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์: 2562,17) ซึ่งในประเด็นนี้สอดคล้องกับ ว.วชิรเมธี ที่ได้อธิบายถึงยุคดิจิทัลว่า การทำบุญผ่านคิวอาร์โค้ด วัดออนไลน์ วัดบนเฟซบุ๊ก การสวดมนต์ให้พระผ่านไลฟ์โปรแกรม ความเปลี่ยนแปลงมีทั้งบวกและลบ หากมองด้วยใจเป็นกลาง ย่อมมองเห็นการเปลี่ยนแปลงที่มาพร้อมกับโอกาส การเปลี่ยนแปลงแม้จะมีเป็นประโยชน์มาก แต่ก็มีโทษมาก ต้องรำลึกอยู่เสมอว่า เทคโนโลยีเป็นเพียงเครื่องมือ อย่าให้เป็นนายเหนือเรา รู้เท่าทันทั้งด้านบวกและด้านลบอย่ามัวภูมิใจกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี คุณและโทษต้องบริหารจัดการภายใต้กรอบประโยชน์สูงสุด เทคโนโลยีพึงทำหน้าที่ของสื่อและเครื่องมือที่จะเชื่อมทั้งตัวเทคโนโลยีเอง ความเปลี่ยนแปลงที่มาพร้อมกับเครื่องมือที่ดีที่สุดในยุคสมัย แต่ก็ยังคงเป็นความจริงที่สากล เพราะไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ก็ยังคงอากาลิโกเหนือกาลเวลา (ว.วชิรเมธี: <https://www.posttoday.com/lifestyle/548924>, 25, 2566) ในขณะเดียวกันท่าน

พุทธทาสภิกขุ (2549 : 222) จึงแนะนำให้ทุกคนทำหน้าที่เพื่อประโยชน์แก่หน้าที่ซึ่งเป็นกฎของธรรมชาติ เพราะธรรมชาติทำให้ทุกสิ่งที่มีชีวิตนั้นมีหน้าที่ ฉะนั้นต้องทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ อย่าทำหน้าที่เพื่อเงินและเอามาซื้อหาเหยื่อของกิเลสตัณหา อย่าทำหน้าที่เพื่อกิเลสตัณหา คือ อย่ารับจ้างกิเลสตัณหา ให้ทำหน้าที่ของมนุษย์เพื่อความเป็นมนุษย์แล้วจึงจะสามารถปลดปล่อยความทุกข์ทั้งส่วนตัวและส่วนผู้อื่นได้ บุคคลใดทำหน้าที่ของความเป็นมนุษย์เพื่อความเป็นมนุษย์เรียกว่า มนุษย์ที่ดีที่สุด ส่วนบุคคลใดทำหน้าที่เพื่อตัวกู - ของกูนี้ยังเป็นมนุษย์ไม่ถูกต้อง

ทัศนะของผู้วิจารณ์ เห็นว่าผู้เขียนทั้งสามท่านมีความคิดคล้ายกัน สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ มองว่ามนุษย์แยกแยกฉันทะและตัณหาไม่ออก จิตถูกอำนาจเหล่านี้ครอบงำของสิ่ง เล่นกันนิ้วเนี้ย จึงลดคุณค่าของมือถือและ สมาร์ทโฟน แต่ถ้าใช้เพื่อศึกษาต่อยอดด้วยงานสร้างสรรค์พวกเขาก็จะเจริญทันเขาได้ แต่ถ้าเอาแค่เพื่อเสพสนองตัณหาก็จับ ท่านว.วชิรเมธี มองอีกมุมหนึ่งว่ายุคดิจิทัล ความเปลี่ยนแปลงมีทั้งบวกและลบ หากมองด้วยใจเป็นกลาง ย่อมมองเห็นการเปลี่ยนแปลงที่มาพร้อมกับโอกาสที่ท่านสองท่านสองท่านมองอย่างนี้ก็เป็นเพราะให้มองที่การนำมาใช้ มองให้เห็นโอกาสและประโยชน์ของมัน ใช้ให้เป็น ถ้าใช้ไม่ถูกต้องลักษณะก็จะตกทาสของมัน ในขณะที่ท่านพุทธทาส ภิกขุ กับมองว่าอย่าทำหน้าที่เพื่อกิเลสตัณหา ให้ทุกคนทำหน้าที่เพื่อประโยชน์แก่หน้าที่ซึ่งเป็นกฎของธรรมชาติ ทั้งนี้คงเป็นเพราะทั้งสามท่านนี้มองว่าการเสพ IT ก็อย่าให้ IT ครอบงำ ให้ใช้เพื่อการทำงานหรือเชิงสร้างสรรค์ อย่าทำด้วยกิเลสตัณหา

2. อนิจจัง- ไม่เที่ยง

เรื่องอนิจจัง กับเหตุปัจจัยต่อกัน บอกแล้วว่าหลักอนิจจังนี้สำคัญมาก "อนิจจัง" ที่ว่าไม่เที่ยง เกิดแล้วดับไปๆ มีอาการคงตัวอยู่ไม่ได้ เมื่อคงอยู่ไม่ได้ ก็เปลี่ยนแปลงไป การที่มันเกิดดับๆ เปลี่ยนแปลงไปอย่างนี้ มันมีความสัมพันธ์กัน มันก็เป็นปัจจัยแก่กัน ดังนั้น ที่ว่าสิ่งทั้งหลายไม่เที่ยง เปลี่ยนแปลงไปนี้ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย เมื่อรู้ความจริงของธรรมชาติอย่างนี้แล้ว คนที่มีปัญญาก็ จึงศึกษาเหตุปัจจัย เมื่อหวังผลดี ก็คิดว่าอะไรเป็นเหตุปัจจัยที่ จะทำให้เกิดผลดี แล้วก็มันมีการพิจารณาสืบสาวเหตุปัจจัยเมื่อมองเห็นเหตุปัจจัยทั้งหลายแล้ว ก็เลือกทำเหตุปัจจัยที่จะ ทำให้เจริญงอกงามเกิดผลดี ส่วนอันไหนเป็นเหตุปัจจัยที่จะทำ ให้เกิดความเสื่อม มนสิการู้เข้าใจ ใช้ปัญญาตรวจสอบรู้ชัดแล้ว ก็เลิกละกำจัดแก้ไขเหตุปัจจัยนั้น นี่คือนิพพานเป็นอยู่ด้วยปัญญา นี่คือจุดสำคัญที่ต้องชี้ชัดไว้ มิใช่ว่า พอสิ่งทั้งหลายไม่ เที่ยงแล้ว ก็ไม่รู้จะทำอย่างไรได้ สิ่งทั้งหลายไม่เที่ยงนะ มันเกิด มาแล้ว ก็ต้องเปลี่ยนแปลงดับหายหมดไป เราก็คงได้แต่นอนอย่างเดียว อย่างที่ว่าในคราวที่แล้ว การที่คิดแค่นี้ ก็เพราะไม่รู้ ไม่เข้าใจธรรมคือหลักความจริงที่ว่า การที่สิ่งทั้งหลายไม่เที่ยง

เปลี่ยนแปลงไปนั้น มันเปลี่ยนแปลงเป็นไปตามเหตุปัจจัย ฉะนั้น อย่าหยุดแค่ไม่เที่ยง ต้องไปให้ถึงเหตุปัจจัย ซึ่งในประเด็นนี้สอดคล้องกับหนังสือ คู่มือมนุษย์ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์: 2562,17) ซึ่งมีความสอดคล้องกับท่านพุทธทาส ภิกขุ ว่าอนิจจังที่ความไม่เที่ยงคือเปลี่ยนแปลงเสมอ เมื่อมองในทางวิทยาศาสตร์สมัยปัจจุบันอันกล่าวด้วยสภาพที่แท้จริงของสสารและกำลังงานด้วยแล้ว ยิ่งช่วยได้มาก คือช่วยให้เข้าใจได้ ช่วยให้เห็นชัดแจ้งได้ ว่าสิ่งทั้งหลายเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอจริงๆ คำสอนข้อนี้เป็นคำสอนที่สอนกันอยู่ก่อนพระพุทธเจ้าด้วยซ้ำ เป็นแต่ไม่ได้ขยายความของความไม่เที่ยงให้ลึกซึ้งเหมือนพระพุทธองค์เท่านั้นทุกขัง ซึ่งแปลว่าดูแล้วสังเวชใจ นี่ก็เหมือนกัน มีการสอนมาแล้วแต่ก่อนพระพุทธเจ้า แต่ไม่ลึกซึ้งถึงที่สุด ไม่ประกอบด้วยเหตุด้วยสมุฏฐาน และไม่ใช้วิธีดับที่สมบูรณ์จริงๆ ให้ได้ยังไม่ (พุทธทาสภิกขุ:2558,38)

ทักษะของการศึกษา เห็นว่านักปราชญ์ทั้งสองท่านอธิบายหลักอนิจจังว่าเป็นเรื่องเหตุที่ตั้งอยู่บนสมุฏฐานของการเปลี่ยนแปลง การที่สิ่งทั้งหลายไม่เที่ยงเปลี่ยนแปลงไปนั้นมันเปลี่ยนแปลงเป็นไปตามเหตุปัจจัยไม่อยู่เหนือความคาดหมาย แต่เป็นไปตามกฎธรรมชาติ การที่นักปราชญ์ทั้งสองมองอย่างนี้คงเป็นเพราะท่านเป็นแตกฉานในภาษาบาลีมองปรากฏการณ์ที่กำลังประสบอยู่ในปัจจุบัน

สรุปจุดเด่นของหนังสือ: มองดู ฉันทะ-ตัณหา ไถ่มาตั้งแต่เจกีสขาน เป็นสื่อที่สื่อธรรมและประสบการณ์ที่ชาวโลกรู้ ท่านอธิบายที่มีเนื้อเกี่ยวกับ ฉันทะคือ สิ่งที่มีติดตัวและระลึกอยู่เสมอหาให้อ่านางของกิเลสที่ปราศจากการควบคุม ตัณหา ความอยากที่ต้องรู้จักพอนำเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันของมนุษย์การยกตัวอย่างแต่ละประเด็นให้เห็นการเปรียบเทียบระหว่างทางโลกกับทางธรรมและการเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา ให้เห็นฉันทะหรือ ตัณหาแล้วแล้วแต่เป็นอนิจจังทั้งนั้น แต่ในความเป็นอนิจจังนั้นยังมีโอกาสที่จะเรียนรู้เพื่อพัฒนาได้

จุดที่ควรพิจารณา: ผู้ศึกษาเห็นบางประเด็นว่า ควรเพิ่มภาพประกอบเพื่อให้เกิดอรรถรสในการอ่าน เพราะบางที่มีแต่เนื้อหาอาจทำให้ผู้ศึกษาเกิดความเหนื่อยล้าทางด้านสายตาในการอ่านควรเพิ่มสรุปแต่ละหัวข้อก็จะเป็นจุดพักตาสายในการได้ ด้านเนื้อหาควรเพิ่มอุปมาอุปไมยและอธิบายขยายความให้ชัดเจนผู้อ่านจะได้เล็งเห็นถึงสาเหตุและผลลัพธ์ตามรอยของท่านผู้เขียนในที่สุดก็จะได้รับผลจากการศึกษาตามที่ได้ตั้งใจไว้หนังสือเล่มนี้มีประโยชน์ต่อผู้ศึกษาอย่างยิ่งหากนำมาปฏิบัติอย่างจริงจัง

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

สามารถอธิบายสาเหตุแห่งทุกได้ชัดเจน นำหลักธรรมมาบูรณาการให้เข้ากับศาสตร์สมัยได้
ได้ลงตัว ผู้อ่านสามารถเรียนรู้วิธีการปรับแนวคิด มุมมองในการใช้เทคโนโลยีเพื่อให้เป็นการ
สร้างสรรค์ได้อย่างชัดเจน แนวคิดได้จากการอ่านหนังสือเล่มนี้สามารถนำมาเป็นแนวทางในการ
ปรับมุมมองในการใช้เทคโนโลยีได้เป็นอย่างดีเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), (2562). *มองดู ฉันทะ-ตณฺหา ไฉนมาตั้งแต่เจงกิสข่าน,*

พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ: ผลิตivism. จำกัด.

พุทธทาสภิกขุ (2537), *การงานที่เป็นสุข*, กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

พุทธทาสภิกขุ (2558), *คู่มือมนุษย์*. กรุงเทพฯ: เพชรประกาย

ว.วชิรเมธี: <https://www.posttoday.com/lifestyle/548924>, 25, 2566

บทวิจารณ์หนังสือ BOOK REVIEW

ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ

ผู้แต่ง : สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต)

สำนักพิมพ์ : บริษัท ท่าทรายกนก

ปีที่พิมพ์ : 2561

จำนวนหน้า : 110 หน้า

¹พระครูปริยัติธรรมวรารักษ์, ²พระครูพิศาลสารบัณฑิต และ ³พระวิมล มាលน้อย

¹Phrakhru Pariyaddhamwaraporn, ²Prakru Phisalsarabandit

and Phra Manno Choungounna

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹arithat.loes@mcu.ac.th

Received: January 15, 2022; **Revised:** February 20, 2023; **Accepted :**April 24, 2023

บทนำ

หนังสือ: ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ เขียนโดย สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) เป็นหนังสือในโครงการบวชเรียนชุดนี้ ตัวก็ได้บุญ บุญคุณก็ได้ตอบแทนพ่อแม่ เพื่อถวายให้พระภิกษุสงฆ์ พระอาจารย์ พระภิกษุบวชใหม่ ตลอดจนสามเณรและผู้สนใจทั่วไป พิมพ์เป็นครั้งที่ 22 มีจำนวน 118 หน้า เป็นหนังสือที่ปลูกจิตสำนึกของชาวพุทธ

¹ นิสิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาเขตหนองคาย

² รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาเขตหนองคาย

³ อาจารย์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาเขตหนองคาย

พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจ ทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่ชนชาวไทย ซึ่งไม่รังเกียจเดียดฉันท์ ไม่เบียดเบียนผู้นับถือศาสนาอื่นๆ พระพุทธศาสนาอาจแยกได้เป็น 2 ด้าน คือ 1. ด้านที่เป็นธรรมวินัย หมายถึง หลักการเดิมแท้ของพระพุทธศาสนา ซึ่งปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาและรักษาสืบทอดต่อกันมาด้วยการจาริกจรดจำและสื่อสารอ้างอิงพระคัมภีร์เหล่านั้น และ 2. ด้านที่เป็นวัฒนธรรม หมายถึง พระพุทธศาสนาอย่างคนไทยรู้เข้าใจ และประพฤติปฏิบัติสะสมสืบต่อกันมาที่หล่อหลอม เอกลักษณ์ของชาติไทยแทรกซึมเข้าไปในชีวิตจิตใจ จนกลายเป็นอัตลักษณ์แห่งวิถีชีวิตของชาวพุทธ พระพุทธศาสนาจึงเป็นสมบัติล้ำค่าที่มอบให้แก่อารยธรรมของโลก อันแสดงถึงหลักการพัฒนาทางจิตใจและปัญญาที่จะใช้แก้ปัญหาของโลกปัจจุบันนี้ได้เป็นอย่างดี

โครงสร้างของหนังสือ

หนังสือมีโครงสร้างแบ่งออกเป็น 11 บท ดังนี้

บทที่ 1 พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศไทย ว่าด้วยเรื่องในประเทศที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาเดียวกัน และศาสนานั้นมีลักษณะการนับถือแบบไม่ผูกขาด ไม่รังเกียจเดียดฉันท์ผู้นับถือศาสนาอื่นๆ ไม่แบ่งแยกพวกแยกหมู่ ย่อมเป็นการสมควรที่รัฐจะยอมรับให้เป็นที่ยอมรับที่ปรากฏชัดว่า ศาสนานั้นเป็นศาสนาประจำชาติ ดังเช่นในกรณีของพระพุทธศาสนาที่เป็นศาสนาประจำชาติของประเทศไทย

บทที่ 2 พระพุทธศาสนาเป็นแกนนำและเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย ว่าด้วยเรื่อง ประเพณีและพิธีการต่างๆ ในวงจรชีวิตของแต่ละบุคคลก็ดี ในวงจรเวลาหรือฤดูกาลของสังคมหรือชุมชนก็ดีล้วนเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยตลอด

บทที่ 3 พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่ชนชาวไทย ว่าด้วยเรื่อง ประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ จึงเป็นการสร้างความสามัคคีในหมู่ประชาชนชาวไทยทั่วทั้งหมด โดยก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในประชาคนส่วนใหญ่

บทที่ 4 พระพุทธศาสนาเป็นหลักการที่ช่วยดำรงรักษาเสรีภาพในการนับถือศาสนา ว่าด้วยเรื่อง การที่ประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ จึงเท่ากับเป็นการยกหลักการแห่งเสรีภาพในการนับถือศาสนาขึ้นมาสถาปนาไว้ ซึ่งเป็นฐานที่ช่วยค้ำจุนช่วยให้ ไม่มีการเบียดเบียนกันทางศาสนา และเสริมสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยให้ศาสนาต่างๆ ทั้งหลายดำรงอยู่และดำเนินกิจการกันไปได้ด้วยดีโดยสงบสุข

บทที่ 5 พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันคู่ชาติไทย ว่าด้วยเรื่อง ชนชาติไทยได้นับถือพระพุทธศาสนาสืบต่อกันมาโดยตลอด กิจการและเหตุการณ์สำคัญต่างๆ มากมายในบ้านเมือง เป็น

เรื่องราวของพระพุทธศาสนา เกี่ยวข้องกับวัดวาอาราม หรือมีอะไรร่วมกันกับคติทางพระพุทธศาสนา

บทที่ 6 พระพุทธศาสนาสอดคล้องกับลักษณะนิสัยของคนไทยที่รักความเป็นอิสระเสรี ว่าด้วยเรื่อง การประพฤติปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนานั้น เป็นการดำเนินในแนวทางของความเป็นอิสระ และเพื่อความเป็นอิสระทุกขั้นตอน ดังจะเห็นได้ว่า ศรัทธาจะต้องมีปัญหาควบคุมและจะต้องนำไปสู่ปัญญา เพราะปัญญาทำให้พึ่งตนเองได้เป็นอิสระ

บทที่ 7 พระพุทธศาสนาเป็นแหล่งสำคัญ ที่หล่อหลอมเอกลักษณ์ของชาติไทย ว่าด้วยเรื่อง เอกลักษณ์ไทยที่ค่อนข้างเด่นชัดก็คือ ความมีน้ำใจเมตตาอย่างเป็นสากล ความรู้สึกผ่อนคลาย สบายๆ เรื่อยๆ ปลงใจได้ ไม่ชอบความรุนแรง และความรู้สึกประสานประโยชน์ พระพุทธศาสนาเป็นแหล่งสำคัญที่หล่อหลอมให้เกิดเอกลักษณ์เหล่านี้

บทที่ 8 พระพุทธศาสนาเป็นมรดกและเป็นคลังสมบัติอันล้ำค่าของชาติไทย ว่าด้วยเรื่อง โบราณสถานและโบราณวัตถุทั้งหลาย เป็นมรดกและเป็นสมบัติที่สำคัญยิ่งของประเทศชาติ

บทที่ 9 พระพุทธศาสนาเป็นหลักนำทางในการพัฒนาชาติไทย ว่าด้วยเรื่อง พระพุทธศาสนาเป็นทั้งแกนนำ และเป็นส่วนเติมเต็มของการพัฒนา ช่วยให้การพัฒนาประเทศชาติดำเนินไปอย่างถูกต้องทิศทางและครบถ้วน

บทที่ 10 พระพุทธศาสนาเป็นแหล่งของดีมีค่าที่ชนชาติไทยมอบให้แก่อารยธรรมของโลก ว่าด้วยเรื่องพระพุทธศาสนาเป็นสมบัติล้ำค่า อันแสดงหลักการพัฒนาทางจิตใจและสัมมาปัญญาที่จะใช้แก้ปัญหาของโลกปัจจุบันนี้ได้ดี

บทที่ 11 บทสรุป พระพุทธศาสนา อาจแยกได้เป็น 2 ด้าน คือ ด้านที่เป็น ธรรมวินัย หมายถึง หลักการเดิมแท้ ๆ ล้วน ๆ ของพระพุทธศาสนา ตามที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน หรือทรงแสดงบัญญัติไว้ ซึ่งปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และรักษาสืบทอดต่อกันมาด้วยการจาริกจดจำ และสื่อสารอ้างอิงพระคัมภีร์เหล่านั้น และด้านที่เป็นวัฒนธรรม หมายถึง พระพุทธศาสนาอย่างคนไทยรู้จัก และประพฤติปฏิบัติสะสม สืบต่อกันมา จนแทรกซึมเข้าไปในชีวิตจิตใจ กลายเป็นส่วนหนึ่งแห่งลักษณะนิสัยและความเป็นอยู่ ซึ่งปรากฏออกมาทางวิถีชีวิตของหมู่ชน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2561 : 1-118)

เนื้อหาการวิจารณ์

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศไทย ผู้เขียนได้กล่าวถึงแม้พระพุทธศาสนาจะเป็นศาสนาของประชากรส่วนใหญ่ในประเทศไทยก็จริง แต่การถือว่า

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ จะกลายเป็นการไม่ยอมรับ หรือไม่ให้ความสำคัญ ตลอดจนเป็นการกีดกันข่มขี่ศาสนาของตนส่วนน้อยทั้งหลายไปหรือไม่ ข้อสงสัยนี้ ตอบได้ว่า ลักษณะการนับถือศาสนาโดยทั่วไป แยกได้เป็น 2 แบบ คือ การนับถือศาสนาอย่างหนึ่ง เป็นแบบยึดติดถือมั่นว่าข้อที่พวกตนถือปฏิบัติเท่านั้นจึงจะถูกต้อง ใครถืออย่างอื่นผิด อาจถือถึงขนาดที่ว่า ความเชื่อถือปฏิบัติหรือศาสนาอื่นเป็นบาป เป็นมารร้ายที่จะต้องใช้กำลังกำจัดกวาดล้างให้หมดสิ้นไป อย่างน้อยก็ถืออย่างเป็นเหตุให้แบ่งพวกแบ่งหมู่ ในลักษณะที่เป็นปฏิปักษ์ เข้ากันไม่ได้นี้แบบหนึ่ง ส่วนการนับถืออีกแบบหนึ่งนั้น เป็นการดำเนินการไปตามหลักธรรมดาที่ว่า การที่จะมีชีวิตที่ดีงามนั้น สำหรับสามัญชน ก็จะต้องมีหลักความเชื่อถือและระบบความประพฤติปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นแบบแผนหรือเป็นแนวทาง จึงเลือกรับหรือรับช่วงสืบทอดศาสนาอย่างหนึ่งมานับถือ โดยเลื่อมใสศรัทธา และจะไม่นำพาไปสู่ความหลงผิด

ในการเกี่ยวข้องกับสัมพันธกับศาสนานั้น รัฐต่างๆ มีวิธีปฏิบัติที่แยกได้อย่างง่ายๆ เป็น 2 ประเภท คือ สัมพันธ์แบบให้ความสำคัญ ตลอดจนช่วยอุปถัมภ์กับสัมพันธแบบวางเฉยไม่เกี่ยวข้อง ตลอดจนปฏิบัติอย่างเป็นปฏิปักษ์ แต่ไม่ว่าจะสัมพันธ์แบบใดก็ล้วนเป็นการปฏิบัติ เพื่อประโยชน์แก่รัฐทั้งสิ้น กล่าวคือเป็นเรื่องของการปกครอง ซึ่งดำเนินการในพิธีต่างๆ ที่จะทำให้ศาสนาอำนวยประโยชน์แก่รัฐหรือรักษาผลประโยชน์ของรัฐไว้ไม่ให้ถูกกระทบกระเทือนจากฝ่ายศาสนา

ประการแรก เป็นความสัมพันธ์ในทางบวก ประเภทหลัง เป็นความสัมพันธ์ในทางลบ รัฐที่มีความสัมพันธ์กับศาสนาในทางลบก็เพราะเห็นว่า ความสัมพันธ์กับศาสนาในทางบวกจะก่อให้เกิดปัญหาแก่รัฐ เช่น ในประเทศที่มีผู้นับถือลัทธิศาสนาต่างกันมากมาย และลัทธิเหล่านั้นมีลักษณะการนับถือแบบยึดติดแบ่งพวกแบ่งหมู่ ไม่ยอมรับกัน มีความขัดแย้งสูง การเกี่ยวข้องกับศาสนาเหล่านั้นมีแต่จะก่อให้เกิดปัญหาความกระทบกระทั่ง แก่งแย่งกัน ตลอดจนความรุนแรงต่างๆ มากขึ้น รัฐก็จะวางเฉยไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาใดๆ โดยตรง ในบางประเทศที่รัฐปกครองด้วยลัทธินิยม ซึ่งเป็นปฏิปักษ์กับต่อศาสนาที่ลัทธิธรรมนั้นก็เสมือนเป็นศาสนาผูกขาดของรัฐ รัฐนั้นจึงอาจปฏิบัติในลักษณะที่เป็นปฏิปักษ์ต่อศาสนาอื่นๆ เช่น ไม่ให้เสรีภาพในการเผยแผ่ศาสนา แต่ให้เสรีภาพในการโจมตีศาสนา ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้ศาสนาอื่นมาชักจูงประชาชนให้หันเหออกไปจากลัทธินิยมประจำรัฐของตน หรือในบางกรณี ถ้าเป็นไปได้ก็อาจถึงกับให้นักบวชในศาสนาอื่นเป็นสื่อเผยแพร่ลัทธิธรรมนั้นเสีย (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต), 2561 : 8-13) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักวิชาการ พิชุร มลิวัลย์ และ ไสว มาลาทอง ในหนังสือความรู้เรื่องพระไตรปิฎก ความว่า “หากมองดูสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าแม้ชาวไทยเราส่วนใหญ่จะเป็นพุทธศาสนิกชนดังกล่าวแล้ว แต่ส่วนใหญ่ยังเป็นกันตามจารีตประเพณี หรือเป็นพุทธศาสนิกชนตามส ามะโนครวั มักไม่ค่อยได้มีโอกาสได้เรียนรู้ ได้ศึกษาพระพุทธศาสนาได้เท่าที่ควร ทั้งนี้ย่อมสืบเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการด้วยกัน (พิชูร มลิวัลย์ และ ไสว มาลาทอง, 2542: 3) แต่อย่างไรก็ดีสังคมที่จะพัฒนา

ได้ดีได้ต้องมีหลักทางศาสนาเข้าพัฒนาได้จะทำให้สังคมนั้นเจริญรุ่งเรือง และในทัศนะของ สุกิจ ชัยมุสิก ได้เขียนเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับรัฐว่า “ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับรัฐ มีมาช้านานตั้งแต่สมัยพุทธกาล ถ้าจะพูดถึงความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาโดยสากลธรรมชาติเชื่อว่าเริ่มเกิดขึ้นครั้งแรก ตั้งแต่มีรัฐเป็นครั้งแรกเพราะความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับรัฐนั้นก็หมายความว่า ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อของมนุษย์และพระศาสนา” (สุกิจ ชัยมุสิก, 2552: 1) และในทัศนะผู้เขียนยังได้กล่าวอีกว่า “ในประเทศที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาเดียวกัน และศาสนานั้นมีลักษณะการนับถือแบบไม่ผูกขาด ไม่รังเกียจเด็ดฉันทที่ผู้นับถือศาสนาอื่น ๆ ไม่แบ่งแยกพวก แยกหมู่ ย่อมเป็นการสมควรที่รัฐจะยอมรับให้เป็นที่ยอมรับว่าศาสนานั้นเป็นศาสนาประจำชาติ เช่น พระพุทธศาสนา ในการที่รัฐหรือสังคมจะเกี่ยวข้องสัมพันธ์และปฏิบัติต่อศาสนาและองค์ประกอบของศาสนานั้นได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และได้ผลดีโดยสมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในแง่ที่จะถือเอาประโยชน์จากศาสนานั้นได้อย่างเต็มที่ เช่น ในการส่งเสริมสนับสนุนให้ศาสนานั้นมีกำลังความสามารถที่จะอำนวยประโยชน์สุขอย่างสูงสุดแก่รัฐและแก่สังคม เป็นต้น” (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต), 2561 :13) ในประเด็นดังกล่าว สอดรับกับความคิดเห็นของนักวิชาการ คุณ โทจันทร์ ในหนังสือศาสนาเปรียบเทียบ ความว่า “พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติ เพราะเมื่อพุทธศาสนาได้เผยแผ่ในโลก ได้ก่อให้เกิดการปฏิบัติทั้งทางศาสนาและสังคม พุทธศาสนาประกาศตัวเป็นอเทวนิยมไม่ขึ้นตรงต่อพระเจ้าหรือพระพรหมองค์ใดเลย และสอนให้มนุษย์เลิกดูหมิ่นเหยียดหยามกันเพราะถือเรื่องวรรณะ เพราะเหตุชาติและวงศ์สกุล หลักสัจธรรมทางพุทธศาสนายังมีเป้าหมายคือ มุ่งแก้ไขความทุกข์ร้อนของสังคม นับตั้งแต่ส่วนบุคคล ครอบครัวจนถึงโลกโดยรวม กฎหมายอย่างเดียวยังไม่เพียงพอสำหรับคุ้มครองและควบคุมพฤติกรรมของส่วนบุคคล ของครอบครัว ศาสนาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะรักษาบุคคล สังคมให้ดำรงอยู่อย่างสันติสุข รวมทั้งที่จะให้บรรลุถึงความหวังที่จะพ้นทุกข์โดยประการทั้งปวงด้วย (คุณ โทจันทร์, 2537: 20)

ในประเด็นนี้ ผู้ศึกษามีความเห็นที่ ผู้เขียนได้เขียนสะท้อนถึงสถานการณ์การปกครองของรัฐกับศาสนา ซึ่งจะต้องมีจุดหมายร่วมกันเพื่อความสงบสุขของสังคมและความสุขของประชาชน รัฐต้องให้การสนับสนุนกิจการของศาสนา อันเป็นศาสนาที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือ และเป็นศาสนาประจำชาติโดยชอบธรรม โดยรัฐต้องไม่รังเกียจกีดกันศาสนาอื่นของชนกลุ่มน้อยในประเทศนั้นและรัฐต้องทำให้ประชาชนเป็นคนดีมีศีลธรรมอยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็น กล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติทั้งทางศาสนาและสังคม หลักสัจธรรมทางพระพุทธศาสนามีเป้าหมายคือ มุ่งแก้ไขความทุกข์ร้อนของสังคม นับตั้งแต่ส่วนบุคคล ครอบครัวจนถึงโลกโดยรวม ซึ่งจะต้องมีกฎหมายควบคู่ไปกับศาสนาด้วย จึงจะรักษาบุคคล และสังคมให้

ดำรงอยู่อย่างสันติสุขอันเป็นประเด็นที่ผู้เขียนได้ชี้แนะแนวทางให้รัฐนำไปบริหารเพื่อแก้ไขปัญหาเพื่อความสันติสุขของประเทศในเบื้องต้นพระพุทธศาสนาเป็นแกนนำและเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย ในประเด็นนี้ผู้เขียนได้กล่าวถึง วิถีชีวิตของคนไทยผูกพันอยู่อย่างแนบแน่นกับพระพุทธศาสนา ความเชื่อและหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา ชีวภาพผสมผสานอยู่ในแนวความคิดจิตใจ และกิจกรรมแทบทุกด้านของชีวิตไทยตลอดเวลายาวนาน ประเพณีและพิธีการต่าง ๆ ในวงจรชีวิตของแต่ละบุคคลก็ดี ในวงจรเวลาหรือฤดูกาลของสังคมหรือชุมชนก็ดี ล้วนเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยตลอด เช่น ตั้งชื่อ โขนผมไฟ บวช แต่งงาน ทำบุญอายุ พิธีศพ เป็นต้น (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2561 :18-19) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักวิชาการ อุดม เขียววงศ์ ได้กล่าวไว้ใน หนังสือประเพณีพิธีกรรมท้องถิ่นไทยความว่า “ประเพณีสืบชะตาถือว่าเป็นพิธีกรรมที่สำคัญของล้านนา แต่โบราณมีผู้นิยมทำตั้งแต่ชาวบ้านทั่วไป กระทั่งบุคคลชั้นสูง พระสงฆ์ พระราชมหากษัตริย์ก็กระทำพิธีกรรมนี้ เพื่อความสุข ความเจริญ และสืบอายุให้ยืนยาวออกไป เป็นพิธีบำรุงขวัญ เสริมกำลังใจของตน สร้างสามัคคีแก่ชุมชนมีความรักโยงใยเพราะได้ร่วมพิธีกัน” (อุดม เขียววงศ์, 2545 : 8)

ในประเด็นนี้ ผู้ศึกษามีความเห็นที่ผู้เขียนได้บรรยายโดยยกเอาเรื่องประเพณีและพิธีการต่างๆ เพื่อแสดงให้เห็นแก่นของวัฒนธรรมไทยอันเป็นรากฐานของวิถีชีวิตชุมชน ชี้ให้เห็นถึงกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับวงจรชีวิตของบุคคลตั้งแต่เกิดจนตาย โดยเฉพาะการทำบุญอายุ จะเห็นได้ว่า ความเชื่อของสังคมไทยที่มีต่อแนวคิดการทำบุญอายุหรือต่ออายุก็ยังคงมีอยู่จนถึงปัจจุบัน เป็นความเชื่อที่ได้รับการผสมกับความเชื่ออื่น ๆ จนกลายมาเป็นรูปแบบของความเชื่อ โดยคนไทยเชื่อต่อ ๆ กันมาว่า คนเราเกิดมาแล้วย่อมมีอุปัทวเหตุต่างกัน อันสืบเนื่องมาจากกรรม แต่กรรมดังกล่าวสามารถที่จะลดทอนหรือแก้ไขให้หายได้ด้วยการประกอบพิธีกรรมต่ออายุ ซึ่งมีชื่อเรียกพิธีกรรม เช่น ภาคเหนือเรียกว่า สืบชะตา ภาคกลางเรียก สืบชะตาอายุ ภาคอีสานเรียกว่า ต่ออายุหรือการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ การที่ผู้เขียนได้หยิบยกเอาเรื่องประเพณีและพิธีการต่างๆ มานำเสนอในบทนี้ ทำให้ผู้อ่านได้ความรู้เรื่องการต่ออายุยังมีพิธีกรรมนี้จนถึงปัจจุบัน

ในทัศนะของผู้เขียนกล่าวอีกว่า “ในวงจรกาลเวลาของสังคมและชุมชน ก็มีงานประเพณีและเทศกาลประจำปี ทั้งที่เป็นเรื่องทางพระพุทธศาสนาโดยตรง เช่น มาฆบูชา วิสาขบูชา เข้าพรรษา ออกพรรษา กลุณ เป็นต้น ตลอดจนงานนมัสการปูชนียวัตถุสถานประจำปีของวัดต่างๆ ด้วยเหตุนี้ ในท้องถิ่นทั้งหลายทั่วประเทศไทย ฤดูกาลจึงผ่านเวียนไปโดยไม่ว่างเว้นจากงานพิธีทางพระพุทธศาสนาจนชีวิตและสังคมไทยผูกพันแนบสนิทเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระพุทธศาสนา การที่จะนำสังคมไทยให้เดินหน้าไปสู่ความเจริญพัฒนาอย่างได้ผลดี มีเนื้อหาสาระแท้จริง โดยไม่ล้มเหลวก่อนและทั้งไม่สูญเสียความเป็นไทยด้วยนั้น คนไทยในช่วงต่อแห่งยุคสมัยนี้ จะต้องเป็นผู้

ฉลาดที่จะสืบทอดความเป็นไทยเอาไว้ พร้อมไปด้วยการรับเอาความเจริญใหม่ ๆ จากภายนอกเข้ามาผนวกและกลั่นย่อยเสริมตัวให้เติบโตขยายและก้าวหน้าต่อไป สารสำคัญที่วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นสมบัติร่วมกันของชุมชน และเป็นที่ยึดเหนี่ยวแสดงตัวของชุมชนท้องถิ่น ต่อชุมชนอื่นนั้น เป็นเนื้อแท้ของวัฒนธรรมที่จะต้องเข้าใจให้ถูกต้องและรักษาไว้ให้ได้ หากเข้าใจเขวไป หรือรักษาสาระไว้ไม่ได้ เช่น ความหมายของเสนาสนะสงฆ์ในความสัมพันธ์กับชุมชนกลางเลื่อนไป ทำให้เสนาสนะสงฆ์ใหญ่โตเกินกำลังฐานะและการใช้ประโยชน์ของชุมชนโดยไม่สมเหตุผล เป็นต้น ก็เรียกว่า เกิดความคลาดเคลื่อนทางวัฒนธรรม เมื่อนั้นความเสื่อมโทรมก็จะคืบคลานเข้ามาแทนที่ความเจริญมั่นคง และเป็นความเสื่อมโทรมที่จะต้องประสปร่วมกัน ทั้งฝ่ายสถาบันพระศาสนา คือ วัด และชุมชนนั่นเอง” (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2561 : 19-25) ในประเด็นนี้ สอดรับกับความคิดเห็นของนักวิชาการสมปราชญ์ อัมมะพันธ์ ในหนังสือประเพณีและพิธีกรรมในวรรณคดีไทย กล่าวว่า “ประเพณีเกิดจากสภาพสังคม ธรรมชาติ ทัศนคติ เอกลักษณ์ ค่านิยม และความเชื่อของคนในสังคมต่อสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น อำนาจของดิน ฟ้า อากาศและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยไม่ทราบสาเหตุ ฉะนั้นเมื่อเวลาเกิดภัยพิบัติขึ้น มนุษย์จึงต้องอ้อนวอนร้องขอในสิ่งที่ตนคิดว่าจะช่วยได้ พอทุกข์ภัยนั้นผ่านพ้นไป มนุษย์ก็แสดงความรู้คุณต่อสิ่งนั้นๆ ด้วยการทำพิธีบูชา เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนตามความเชื่อ ความรู้ เมื่อความประหลาดนั้นคนส่วนรวมในสังคมถือกันเป็นธรรมเนียม หรือเป็นระเบียบแบบแผน และทำจนเป็นพิมพ์เดียวกันสืบต่อๆ กันมาจนกลายเป็นประเพณีของสังคมนั้นๆ”(สมปราชญ์ อัมมะพันธ์, มปป: 18) และความคิดเห็นของ พิงรัก ริยะชัน ในเรื่องวัฒนธรรมไทยว่า “สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะจากปัจจัยภายนอก ซึ่งผู้นำสังคมนำเข้ามาโดยทางสื่อต่างๆ เข้ามามากจนกระทั่งเกิดการ ดูถูกตัวเอง เกิดความไม่มั่นใจ ลอกเลียนแบบจากที่อื่น สังคมอื่น ทำให้คนไทยตกเป็นทาส เป็นอาณานิคมทางปัญญาตะวันตก ระบบการศึกษาเป็นตะวันตกหมด จนลืมรากเหง้าของตนเอง เศรษฐกิจเกิดการเปลี่ยนแปลง เกิดคนรวยใหม่ เยาวชนขาดศรัทธาในศาสนานำไปสู่การนิยมในวัตถุ จึงเกิดศิลปะที่ไม่มีวัฒนธรรม เป็นเชิงพาณิชย์ เพราะไม่ใช่วิถีชีวิต ค่านิยมมีการเปลี่ยนโดยมุ่งเน้นถึงเงิน วัตถุของมีค่า อำนาจ อิทธิพล คุณธรรมจริยธรรมไม่ได้รับการเหลียวแล ซึ่งเป็นที่มาของปัญหาสังคม ดังนี้ ในปัจจุบัน คือ บริโภคนิยม วัตถุนิยม อัตตนิยม และอำนาจนิยม ส่วนในอดีต คือ จิตนิยมธรรม ชาตินิยม ชุมชนและเมตตา” (PINGRAT RYASHAN, 2565: 54)

ในประเด็นนี้ ผู้ศึกษามีความเห็น ว่า ในทัศนะของผู้เขียนต้องการเตือนสติชาวไทย ในประเด็นวงจรกาลเวลาของสังคมและชุมชน ไม่ว่างเว้นจากงานพิธีทางพระพุทธศาสนา ทำให้ชีวิตและสังคมไทยผูกพันแนบสนิทเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระพุทธศาสนา โดยเน้นสารสำคัญที่ว่า ประชาชนที่จะสืบทอดความเป็นไทยเอาไว้ จะต้องเป็นผู้ฉลาดรู้จักเนื้อแท้ของวัฒนธรรมประเพณี

และจะต้องเข้าใจให้ถูกต้องและรักษาไว้ให้ได้ ไม่ใช่ชั่วเขว ไปมุ่งเน้นที่ความเจริญทางวัตถุจนลืมความเจริญทางจิตวิญญาณในการสืบสานในเนื้อแท้ของวัฒนธรรมประเพณี ไม่เช่นนั้นความเสื่อมโทรมก็จะคืบคลานเข้ามาแทนที่ซึ่งในปัจจุบันความเจริญต่างๆ เข้ามาทางสื่อออนไลน์มากมาย ทำให้เราตกเป็นทาสสื่อและอาัยธรรมตะวันตกจนอาจหลงลืมรากเหง้าของตนเองไปในที่สุด

พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่ชนชาวไทย ผู้เขียนได้อธิบายถึง ประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ จึงเป็นการสร้างความสามัคคีในหมู่ประชาชนชาวไทยทั่วทั้งหมด โดยก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในคนส่วนใหญ่ มีเมตริจิต มิตรภาพ และความมีน้ำใจที่แผ่ออกไปกว้างขวางทั่วผืนแผ่นดิน ยกตัวอย่าง ประเทศสหรัฐอเมริกาไม่มีศาสนาประจำชาติ ถ้าจะให้ไม่มีศาสนาประจำชาติก็ต้องยกนิยายไดนิกายหนึ่งขึ้นเป็นใหญ่ การมีศาสนาประจำชาติ ก็จะเป็นการทำให้เกิดความไม่สามัคคี ในที่สุด สหรัฐอเมริกาก็หาทางออกได้ โดยยกเอาตัวศาสนาที่เป็นนามธรรมขึ้นสถาปนาเป็นหลักของชาติ ทำนองยกเป็นศาสนาประจำชาติกลายเป็น one nation under God (ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประชาชาติอันหนึ่งอันเดียว ภายใต้องค์พระผู้เป็นเจ้า) (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2561 : 30-31) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักวิชาการ พระครูจิรธรรมธัช ในหนังสือ วิเคราะห์ศาสนาโลก ได้กล่าวถึง “อิทธิพลของศาสนาที่มีต่อสังคมระดับบุคคล หรือระดับครอบครัว ศาสนามีความสำคัญในระดับปัจเจกเป็นอย่างมาก เพราะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่น ผ่อนคลายความกลัว ความวิตกกังวลต่าง ๆ ลดทอนบรรเทาความทุกข์โศกได้ และเป็นเครื่องชี้นำทางชีวิต หรือมีที่พึ่งทางจิตใจ หากศาสนาไม่สามารถชี้นำ หรือเป็นที่พึ่งทางใจของคนในระดับปัจเจกบุคคลได้ ก็จะไม่มีความหมายหรือไร้ประโยชน์สุขต่อสังคมในระดับอื่นๆ ขึ้นไป เนื่องจากชาติบ้านเมืองคือที่รวมของปัจเจกบุคคล ฉะนั้น ในศาสนาบางศาสนาจึงเน้นการปฏิบัติธรรมเฉพาะบุคคลมากกว่าศาสนาอื่น ขณะที่บางศาสนาอาจมีพิธีกรรมต่างๆ ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมแก่จริตส่วนตัว และความทุกข์เฉพาะของแต่ละบุคคล อย่างไรก็ตามทุกศาสนาจะเห็นพ้องกันต้องกันว่า ศาสนามีความสำคัญยิ่งต่อ การพัฒนาทางจิตใจของบุคคลเป็นอันดับแรก (พระครูจิรธรรมธัช, 2560: 238)

ในประเด็นนี้ ผู้ศึกษามีความเห็น ว่า ผู้เขียนได้เขียนปลุกจิตสำนึกของคนไทยในเรื่องพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาติ ก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในบรรดาคนส่วนใหญ่ และได้ยกตัวอย่างเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น ที่ประเทศสหรัฐอเมริกาไม่มีศาสนาประจำชาติ เมื่อยกนิยายหนึ่งขึ้นมาก็จะเกิดแตกความสามัคคีกันขึ้น ในที่สุดก็หาทางออกได้ โดยยกเอาตัวศาสนาที่เป็นนามธรรม ขึ้นสถาปนาเป็นหลักของชาติ จะเห็นได้ว่า ผู้เขียนเน้นเรื่องความสามัคคีของคนในชาติเป็นหลัก เป็นการสร้างแรงจูงใจให้ผู้อ่านมีพลังที่จะสร้างความสามัคคีในครอบครัวและมีผลต่อสังคมในที่สุด แต่สำหรับในประเทศไทยคนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา จึงไม่มีปัญหาเรื่อง

ชนกลุ่มน้อย ดังจะเห็นได้จากสื่อต่างๆ รัฐให้ความช่วยเหลือสนับสนุนกิจกรรมศาสนาอื่นๆ เท่าเทียมกับพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาเป็นหลักการที่ช่วยดำรงรักษาเสรีภาพในการนับถือศาสนา ผู้เขียนกล่าวถึง ในสังคมไทยประวัติศาสตร์ของการนับถือพระพุทธศาสนาเสรีภาพทางศาสนา เป็นลักษณะของสังคมที่ถ่ายทอดกันมา สืบเนื่องจากหลักการของพระพุทธศาสนาที่เชิดชูเสรีภาพในการใช้ปัญญา โดยไม่มีการบังคับศรัทธา เพราะฉะนั้น ในประวัติของชนชาติไทย จึงไม่ต้องการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งเสรีภาพในการนับถือศาสนา อย่างที่ได้เกิดขึ้นเป็นเรื่องรุนแรงมากในหลายประเทศ ในจดหมายเหตุการเดินทางของพระสังฆราชแห่งเบริตประมุขมิสซัง บาทหลวง ฌอง เดอ บวร์ช ได้บันทึกไว้ตอนหนึ่งว่า “ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าจะมีประเทศใดในโลก ที่มีศาสนาอยู่มากมาย แต่ละศาสนาสามารถปฏิบัติพิธีการของตนได้อย่างเสรีเท่ากับประเทศสยาม” “ความคิดของชาวสยามที่ว่า ทุกศาสนาดี ดังนั้น พวกจึงไม่แสดงตนเป็นปฏิปักษ์ต่อศาสนาอื่นใด หากศาสนานั้น ๆ สามารถยืนหยัดอยู่ได้ภายในกฎหมายของรัฐ” และฌอง แบบติสต์ ปาลเลอกัวซ์ เขียนไว้ว่า “นับแต่โบราณกาล ผู้ปกครองของไทยมีเจตนารมณ์อันดีงาม ที่จะปล่อยให้แต่ละชาติ ปฏิบัติพิธีการทางศาสนาของตนได้อย่างเสรี” (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต), 2561 : 33-36) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักวิชาการ อมรา พงศาพิชญ์ ในหนังสือความหลากหลายทางวัฒนธรรม : กระบวนทัศน์และบทบาทในประชาคม ความว่า “ศาสนาเป็นสิ่งที่มีความซ่านาน ซึ่งหากพิจารณาแล้ว หลักศาสนา ไม่ว่าจะเป็นศาสนาใดก็มักมีหลักคำสอนที่ยึดโยงกับสิทธิมนุษยชน เพราะทุกศาสนา สอนให้ทุกคนเป็นคนดี การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เมื่อมนุษย์เริ่มเรียนรู้ธรรมชาตินี้มากขึ้นและเกิดเป็นศาสนาที่มีเหตุผลเข้ามาเป็นแบบแผนและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ความเชื่อศรัทธาในกิจกรรมหรือพิธีกรรมต่างๆ ของแต่ละศาสนาก็กลายมาเป็นประเพณีวัฒนธรรมที่ทำสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน ดังนั้น ศาสนาทุกศาสนาจะเป็นที่พึงทางใจของมนุษย์ มีหลักธรรมคำสอนที่มุ่งหมายสั่งสอนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม มีเหตุผล และศรัทธาในความถูกต้อง” (อมรา พงศาพิชญ์, 2542: 9)

ในประเด็นนี้ ผู้ศึกษามีความเห็น ว่า ผู้เขียนได้เขียนถึงประวัติศาสตร์ในบันทึกของมิสซัง ไม่เชื่อว่าจะมีประเทศใดในโลกที่มีศาสนาอยู่มากมาย แต่ละศาสนาสามารถปฏิบัติพิธีการของตนได้อย่างเสรีเท่ากับประเทศสยาม ได้เขียนถึงพระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์ของประเทศไทย ในขณะนั้นคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน ที่รัฐไม่ออกกฎหมายมาบังคับศรัทธาของประชาชนให้นับถือศาสนาเดียว เป็นการยกหลักการแห่งเสรีภาพในการนับถือศาสนาขึ้นมาสถาปนาไว้ ซึ่งเป็นฐานที่ช่วยค้ำจุนช่วยให้ไม่มีการเบียดเบียนกันทางศาสนา และเสริมสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยให้ศาสนา ต่าง ๆ ทั้งหลายดำรงอยู่และดำเนินกิจการกันไปได้ด้วยดีโดยสงบสุข นับว่าเป็นการเขียนใน

การเล่าถึงประวัติศาสตร์ โดยใช้ภาษาที่สละสลวย สามารถทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้และทราบถึงประวัติศาสตร์ในการนับถือศาสนาอย่างมีเสรีภาพได้อย่างดียิ่ง น่าอ่านชวนติดตามในบทต่อไป

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันคู่ชาติไทย ผู้เขียนได้อธิบายถึง ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ อันเป็นความหมายที่แสดงโดยสีทั้งสามของธงไตรรงค์ ซึ่งเป็นธงชาติของไทย โดยเฉพาะ ศาสน์หรือศาสนานั้น ย่อมหมายถึง พระพุทธศาสนา บทพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงกำหนด สีธงแต่ละสีเป็นสัญลักษณ์ของสถาบันทั้งสาม สีขาว เปรียบถึงพระพุทธศาสนา สีแดง เปรียบถึงชาติ และสีน้ำเงิน เปรียบถึงพระมหากษัตริย์ ความว่า “ขาว คือ บริสุทธิศรีสุวิทย์ หมายถึงพระไตรรัตน์ และธรรมะคัมภีร์ไทย แดง คือ โลहितเรไรซ์ ซึ่งยอมสละได้ เพื่อรักษาชาติศาสนา น้ำเงิน คือ สีโสภณ อันจอมประชา ธิ โปรตเป็นของส่วนองค์ จัดรู้เป็นทิวไตรรงค์ จึงเป็นสีธง ที่รักแห่งเราชาวไทย” สัญลักษณ์ของธงไตรรงค์นี้ เมื่อขยายความออกไป ย่อมได้ความหมายในส่วนของพระพุทธศาสนาว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำพระมหากษัตริย์ไทย แม้แต่การศึกษาของพระภิกษุสามเณร ก็ถือว่าเป็นภารกิจของรัฐ ซึ่งรัฐบาลจะต้องเอาใจใส่ดูแลเพราะวัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาของสังคมไทยมาแต่โบราณ ดังที่สมเด็จพระมหาปรมาจารย์เจ้าคณะสงฆ์ไทย ได้กล่าวไว้ในหนังสือพระมหากษัตริย์ไทยกับพระพุทธศาสนา ความว่า “พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชสยามินทราธิราชบรมนาถบพิตรกับความเป็นพุทธศาสนูปถัมภก ทรงสืบสานพระราชจรรยานวัตรในการอุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์และคณะสงฆ์ สืบต่อจากสมเด็จพระมหากษัตริยาธิราชเจ้าในอดีตทุกสมัย การอุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์และคณะสงฆ์ พระองค์ทรงปฏิบัติโดยทั่วถึงทั้งพระสงฆ์ฝ่ายมหานิกายและธรรมยุติกนิกาย หรือทั้งพระสงฆ์ฝ่ายคันถธุระและวิปัสสนาธุระ สิ่งสำคัญประการแรกในการอุปถัมภ์พระสงฆ์และคณะสงฆ์คือ การพระราชทานสมณศักดิ์ อันเป็นสัญลักษณ์ของการทรงยกย่องพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ประพฤติธรรมวินัยเคร่งครัด มีศีลาจารวัตรอันงาม และมีคุณูปการแก่พระพุทธศาสนา การพิจารณาสถาปนาสมณศักดิ์เป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ซึ่งพระองค์ได้ทรงวางบรรทัดฐานเรื่องระบบอาวุโสทางสมณศักดิ์ ในการพิจารณาลำดับก่อนหลังของพระราชอาคันตุกะทุกลำดับชั้น ปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมสนับสนุนให้พระภิกษุสงฆ์เจริญในสมณศักดิ์ก็คือ “พระราชศรัทธาส่วนพระองค์” ซึ่งมาจากเหตุปัจจัยหลัก 2 สาเหตุ คือ การที่พระสงฆ์รูปนั้นเป็นครูฐานิยนุบุคคลแห่งองค์พระมหากษัตริย์ และการที่พระสงฆ์รูปนั้นเป็นพระภิกษุที่พระมหากษัตริย์ทรงยกย่องในความรู้ความสามารถ” (ดิเรก ชัยนาม, 2555: 245-247)

ในประเด็นนี้ ผู้ศึกษามีความเห็น ว่า ผู้เขียนได้วิเคราะห์ความหมายของธงไตรรงค์ โดยการอุปมาเปรียบเทียบกับ เช่น ขาว คือ บริสุทธิศรีสวัสดิ์ หมายถึงพระไตรรัตน์ และธรรมะคัมภีร์ไทย เพื่อความกระจ่างชัดของความหมายของธงไตรรงค์ได้อย่างชัดเจน และสรุปว่า กษัตริย์ของไทยเป็นองค์เอกอัครพุทธศาสนูปถัมภก หมายความว่า เป็นผู้ทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา และอธิบายถึงภารกิจของรัฐ ซึ่งรัฐบาลจะต้องเอาใจใส่ดูแลการศึกษาของพระภิกษุสามเณร เพราะวัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาของสังคมไทยมาแต่โบราณ เป็นการชี้ให้เห็นถึงวงการศึกษาของพระสงฆ์ในสมัยก่อนว่ามีความเป็นมาอย่างไร ผู้เขียนเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหาหลัก เนื้อหารองที่จะต้องอธิบายความหมาย และสรุปในแต่ละตอน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย และได้ความรู้ของการศึกษาของพระสงฆ์ในสมัยโบราณเป็นหน้าที่ของรัฐ ต้องจัดให้มีการสอบพระปริยัติธรรม ทำให้ทราบว่าพระมหากษัตริย์ไทยทุกยุคสมัยมีบทบาทสำคัญต่อการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย ตรานที่สถาบันพระมหากษัตริย์ยังคงดำรงอยู่กับการทรงรับพระราชภาระในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาให้ดำรงความรุ่งเรืองไพบลู้อยู่ในราชอาณาจักรไทยไปได้ตราบนานเท่านาน

พระพุทธศาสนาสอดคล้องกับลักษณะนิสัยของคนไทยที่รักความเป็นอิสระ ผู้เขียนได้อธิบาย คำเรียกชื่อประเทศและคนไทยนั้น รู้จักกันทั่วไปมี 2 อย่าง คือ ไทย กับสยาม คำว่า “สยาม” ชื่อเรียกประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น ประเทศไทย และอธิบายคำว่า ไทย อาจจะเป็นคำเดียวกับ “ไท” แปลว่า เป็นใหญ่ในตัว คือเป็นอิสระไม่ขึ้นต่อคนอื่น เป็นไทแก่ตัว ซึ่งก็ตรงกับมีอิสรภาพหรือเป็นอิสระนั่นเอง คำว่า นิพพาน กับ อิสสระ หรืออิสรภาพ ที่แปลว่า ความเป็นอิสระ ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบความหมายของคำ และกล่าวถึงพระพุทธศาสนา เป็นศาสนาแห่งอิสรเสรีภาพ จุดหมายสูงสุดเรียกว่า “วิมุตติ” แปลว่า ความหลุดพ้น ความปลอดพ้นจากสิ่งผูกมัดบีบคั้นครอบงำจำกัดขัดข้อง ไม่ต้องขึ้นต่ออะไร ๆ หรือต่อใคร ๆ ได้แก่ ความเป็นอิสระ นิพพานซึ่งเป็นบรมธรรม คือ ธรรมสูงสุด สอดคล้องกับลักษณะนิสัยของคนไทยผู้รักความเป็นอิสระ และเป็นเครื่องสนับสนุนให้คนไทยดำรงรักษาคุณลักษณะนั้นไว้ได้อย่างหนักแน่นชัดเจนตลอดมา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต), 2561 : 64-66) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักวิชาการ กิริติ บุญเจือ ในหนังสือปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยมว่า “ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และการแข่งขันอย่างเสรีในด้านเศรษฐกิจไม่ได้ให้ความสงบสุขแก่มนุษย์ได้ทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม เพราะยังจะนำมนุษย์ไปสู่การดิ้นรนต่อสู้เพื่อการอยู่รอดในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จนทำให้มนุษย์ขาดเสรีภาพในตัวเอง และเมื่อตนเองขาดเสรีภาพก็ส่งผลให้สังคมขาดเสรีภาพไปด้วย ปรัชญาอัตถิภาวนิยมได้นำเสนอแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับการดำรงอยู่ของมนุษย์ด้วยการกระตุ้นให้มนุษย์หันกลับเข้าสู่ตนเอง โดยการตระหนักรู้ว่าตัวเองเป็นอย่างไร

นำไปสู่ความสามารถตอบปัญหาของตัวเองได้ว่าความจริงคืออะไร เมื่อรู้ความจริงนั้นแล้วจะวางตัวหรือวางท่าที่ต่อความจริงนั้นอย่างไร เมื่อมนุษย์รู้จักอัตถิภาวะของตัวเอง อัตถิภาวะจะเป็นพื้นฐานของความรู้ว่าเราจะดำเนินชีวิตไปอย่างไร ท่ามกลางสถานการณ์ที่เป็นอยู่การกำหนดคุณค่า และเป้าหมายก็จะเหมาะสมกับความเป็นมนุษย์ผู้รู้จักตัวเอง แทนที่จะแสวงหาแต่คุณค่าภายนอก ซึ่งนับแต่จะห่างไกลออกไปจากความเป็นจริงที่เป็นไปไม่ได้ (กิริติ บุญเจือ, 2522 : 9) และหอสมุดแห่งชาติ ในหนังสือมิลินทปัญหาฉบับพิสดารที่ว่า “นิพพานเป็นสุขโดยส่วนเดียว ไม่เจือทุกข์ ก็แต่ชนเหล่าใดแสวงหานิพพานนั้น ชนเหล่านั้นต้องยังกายและจิตให้ระส่ำระสาย ต้องระวังการยืน การเดิน การนั่ง การนอน และอาหาร ต้องปรามปรามความง่วงเหงา ต้องให้อายตนละลำบาก ต้องสละกายและชีวิต ต้องแสวงหานิพพานด้วยทุกข์แล้วย่อมเสวยนิพพานอันเป็นสุขส่วนตัว ดุจพระราชาทิ้งลาย กำจัดปจจามิตรเสียได้แล้วเสวยสุขในราชสมบัติ ฉะนั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ นิพพานเป็นสุขส่วนเดียวไม่เจือทุกข์ นิพพานต่างหาก ทุกข์ต่างหาก ฉะนั้น” (หอสมุดแห่งชาติ, 2511: 936-937)

ในประเด็นนี้ ผู้ศึกษามีความเห็น ว่า ผู้เขียนได้วิเคราะห์แบบตีความคำว่า “ไทย” กับ “สยาม” ซึ่งมีความหมายโดยภาพรวมคือ เป็นอิสระ เป็นไทแก่ตัว ซึ่งตรงกับมีอิสรภาพหรือเป็นอิสระนั่นเอง ผู้เขียนได้อธิบายความหมายถึงความเป็นอิสระ ระหว่างคำว่า นิพพาน กับ อิสสริยะ หรือ อิสรภาพ ที่แปลว่า ความเป็นอิสระ เป็นการตีความตามกระบวนทัศน์ยุคกลาง (Medieval Paradigm) เป็นกระบวนทัศน์เชื่อว่า “โลกนี้ไม่ จิรังยั่งยืน ความสุขที่แท้จริงอยู่ในโลกหน้า” (โสวิทย์ บำรุงภักดิ์, 2557: 11) กระบวนทัศน์นี้ปรับเข้ากับข้อความที่ผู้เขียนได้กล่าวถึง “จุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาเรียกชื่ออย่างหนึ่งว่า “วิมุตติ” แปลว่า ความหลุดพ้น ความปลดปล่อยจากสิ่งผูกมัด ปิณคั้นครอบงำจำกัดขัดข้อง ไม่ต้องขึ้นต่ออะไรๆ หรือต่อใครๆ ได้แก่ ความเป็นอิสระนั่นเอง นิพพานซึ่งเป็นบรมธรรม คือธรรมสูงสุด และผู้เขียนได้เปรียบเทียบตามหลักอุปมานิทัศน์โดยการตีความให้เข้าถึงกัน ซึ่งผู้เขียนได้อธิบายการอุปมา ระหว่าง อิสรภาพที่แปลว่า ความเป็นอิสระทางโลกกับความหลุดพ้น ซึ่งเป็นความเป็นอิสระ ทางธรรมคือ นิพพาน เปรียบเช่นกับลักษณะนิสัยของคนไทยนั้น เป็นผู้รักความเป็นอิสระ เพราะเมืองไทยไม่เคยเป็นเมืองขึ้นของใคร ทำให้ผู้อ่านเข้าใจอย่างกระจ่างชัดในความหมายดังกล่าว และเป็นการเขียนแบบปลูกเร้าจิตสำนึกของคนไทยให้รักและหวงแหนชาติที่บรรพบุรุษของไทยได้เสียเลือดเนื้อ เพื่อรักษาผืนแผ่นดินไว้ให้ลูกหลานเช่นเดียวกับการธำรงไว้ ซึ่งพระพุทธศาสนาให้คงอยู่กับประเทศไทยต่อไป

พระพุทธศาสนาเป็นแหล่งสำคัญที่หล่อหลอมเอกลักษณ์ของชาติไทย ผู้เขียนได้อธิบายถึงคนไทยให้เกียรติแก่คนต่างชาติดังศาสนา ยินดีต้อนรับคนต่างถิ่นต่างลัทธิ ความมีไมตรีอย่างสากลนี้ สอดคล้องกับหลักการของพระพุทธศาสนาที่ถือว่า มนุษย์และแม้สัตว์อื่นทุกอย่างตั้งแต่ดิริจฉานเป็นต้นไป ล้วนเป็นเพื่อนทุกข์ มีความเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นธรรมดา เสมอกันทั้งสิ้น โดยต่างมีกรรมเป็นของตน เป็นไปตามอำนาจของกรรมที่ตนกระทำเช่นเดียวกัน พร้อมกันนั้นก็สอนให้มี

ความเมตตาอย่างเป็นอัมปมัญญธรรม คือ แผ่ออกไปอย่างกว้างขวางไม่มีประมาณ ไม่จำเพาะแดน ไม่จำกัดขอบเขต ทั้งถึงสรรพสัตว์ทุกหมู่ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2561 : 70) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของปราชญ์ทางพุทธศาสนา ปัญญานันทภิกขุ (ปิ่น ปณฺณานนฺโท) ในหนังสือ หน้าทีของคน (ฉบับสมบูรณ์) กล่าวถึง พรหมวิหารว่าเป็นหลักใจ ได้แก่ ผู้ใหญ่ที่ดียอมดำรงตนมั่นคงอยู่ในพรหมวิหาร ๔ ประการเป็นประจำในผู้น้อยเป็นนิจ คือ มีเมตตารักใคร่ปรารถนาให้ผู้น้อยได้รับความร่มเย็นเป็นสุขโดยทั่วกัน กรุณาสงสารช่วยเหลือผู้ที่น้อยที่ทุกข์ยากจนเต็มความสามารถ มุทิตาพลอยยินดีที่มีความเจริญขึ้นแม้จะได้รับยกย่องดีกว่าตนก็ไม่คิดริษยา อุเบกขา วางตนเฉย ๆ ในเวลาให้เห็นผู้น้อยต้องได้รับโทษ หรือได้รับความวิบัติที่ตนไม่สามารถ จะช่วยได้หรือตนช่วยแล้วแต่ไม่สำเร็จ (ปัญญานันทภิกขุ (ปิ่น ปณฺณานนฺโท), 2551: 188)

ประเด็นนี้ ผู้ศึกษามีความเห็น ว่า ผู้เขียนในได้เขียนแบบตีความตามหลักการตีความเพื่อกระตุ้นเร้าให้บุคคลทำความดี เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น (Tropological, Aetiologicl, Moral) (โสวิทย์ บำรุงภักดิ์, 2557: 11) การให้เกียรติซึ่งกันและกัน มีความเมตตาอย่างเป็นอัมปมัญญธรรม คือ แผ่ออกไปอย่างกว้างขวางไม่มีประมาณ ไม่จำเพาะแดน ไม่จำกัดขอบเขต ทั้งถึงสรรพสัตว์ทุกหมู่ตรงตามคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ถือว่า มนุษย์และแม้สัตว์อื่นทุกอย่าง ล้วนเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นธรรมดาด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น การยกหลักธรรมขึ้นมาอธิบายทำให้ผู้อ่านซึมซับ คำสอนของพระพุทธเจ้าได้อย่างเข้าใจได้ดี ในกฎแห่งกรรมที่มนุษย์ทุกคนหลักหนีพ้นกรรมของตนไม่ได้ เป็นไปตามอำนาจของกรรมที่ตนกระทำไว้

พระพุทธศาสนาเป็นมรดกและเป็นคลังสมบัติอันล้ำค่าของชาติไทย ผู้เขียนได้บรรยายถึงโบราณสถานและโบราณวัตถุทั้งหลาย เป็นมรดกและเป็นสมบัติที่สำคัญยิ่งของประเทศชาติ รวมถึงเอกลักษณ์ที่เป็นศิลปะไทยทุกสาขา ทั้งจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม วรรณศิลป์ในกวีนิพนธ์ และวรรณกรรมพื้นบ้าน ตลอดจนดนตรีประเภทต่าง ๆ ส่วนมากเป็นของเกิดในพระพุทธศาสนาหรือไม่ก็เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2561 :73-76) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของปราชญ์ทางพุทธศาสนา พระพิมลธรรม (ชอบ อนุจารีมหาเถร) ในหนังสือ ตำนานพระพุทธรูปปางต่างๆ ได้กล่าวถึง พระพุทธรูปสมัยรัตนโกสินทร์ ลักษณะของการสร้างพุทธรูปส่วนใหญ่รับอิทธิพลมาจากศิลปะสุโขทัยและศิลปะอยุธยา ต่อมาในช่วงปลายสมัยรัตนโกสินทร์ ก็ได้รับอิทธิพลศิลปะตะวันตกเข้ามา ส่วนใหญ่แล้วศิลปะตะวันตกมักจะมีอิทธิพลต่อศิลปะไทย ในด้านสถาปัตยกรรมเสียส่วนใหญ่ เช่น พระอุโบสถ พระวิหาร เมรุ กุฏิ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น (พระพิมลธรรม (ชอบ อนุจารีมหาเถร), 2553: 24)

ในประเด็นนี้ ผู้ศึกษามีความเห็น ว่า ผู้เขียนได้ปลุกเร้าให้ชาวไทยได้ตระหนักและเห็นคุณค่าของโบราณสถานและโบราณวัตถุทั้งหลาย ซึ่งเป็นมรดกและเป็นสมบัติที่สำคัญยิ่งของ

ประเทศชาติ รวมถึงเอกลักษณ์ที่เป็นศิลปะไทยทุกสาขาทั้งจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม วรรณศิลป์ในกวีนิพนธ์ทั้งหลาย และวรรณกรรมพื้นบ้านตลอดจนดนตรีประเภทต่างๆ เช่น ประติมากรรมการสร้างพระพุทธรูป เป็นพุทธศิลป์อันสื่อให้เห็นวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในแต่ละยุคสมัยมีวิวัฒนาการอย่างไร ซึ่งคนไทยต้องอนุรักษ์ไว้เพื่อชนรุ่นหลังอันเป็นอัตลักษณ์ของชาติไทยไม่ให้สูญสลายไปกับวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์

พระพุทธศาสนาเป็นหลักนำทางในการพัฒนาชาติไทย ผู้เขียนได้ยกคำสอนของพระพุทธเจ้าในแนวทางการพัฒนาคน สอนให้พัฒนาให้ครบ ทั้ง 4 ด้าน เรียกว่า กาวนา 4 คือ 1) กายกาวนา พัฒนากาย ทานเน้นการพัฒนากายเป็นการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ 2) ศิลกาวนา พัฒนาศีล การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมให้เป็นไปด้วยดี 3) จิตกาวนา คือ คุณภาพทางจิต สมรรถภาพจิต สุขภาพจิต 4) ปัญญากาวนา แปลว่า พัฒนาปัญญา คือ พัฒนาความรู้ความเข้าใจ ให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริง และใช้ความรู้แก้ปัญหาทำให้เกิดประโยชน์สุขได้ ซึ่งพระพุทธศาสนาก็เป็นทั้งแกนนำ และเป็นส่วนเติมเต็มของการพัฒนาช่วยให้การพัฒนาประเทศชาติดำเนินไปอย่างถูกต้องทิศทางและครบถ้วนสมบูรณ์ นำมาซึ่งความเจริญมั่นคงและสันติสุขแก่ประชาชนได้อย่างแท้จริง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2561 : 85, 90) ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ในหนังสือพจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์อธิบายศัพท์ และแปลความหมายคำว่าจิตตภาวนา หมายถึง การทำจิตใจให้สงบ และทำปัญญาให้เกิดขึ้น ด้วยการฝึกฝนอบรมจิตไปตามแบบที่ท่านกำหนดไว้ ซึ่งเรียกชื่อไปต่าง ๆ เช่น การบำเพ็ญกรรมฐาน การทำสมาธิ การเจริญภาวนา แบ่งไว้ 2 แบบใหญ่ๆ คือ สมถภาวนา การอบรมใจให้สงบ เรียกว่า จิตตภาวนา และวิปัสสนาภาวนา การอบรมปัญญาให้เกิดขึ้น เรียกว่า ปัญญาภาวนา (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2551: 723) และนักวิชาการ สุภาส เครือเนตร ในหนังสือแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้กล่าวถึง การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นการสร้างรากฐานของการดำรงชีวิตของตนให้ดีขึ้น มีความสัมพันธ์อันกลมกลืนระหว่างการทำนาคชีวิตของบุคคล กับสภาพแวดล้อมและมุ่งการกระทำตนให้มีความสุขด้วยตนเอง รู้เท่าทันตนเอง เข้าใจตนเองมากกว่าการพึ่งพาอาศัยวัตถุ จึงเป็นแนวทางการพัฒนาชีวิตที่ยั่งยืน หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา จึงมีเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งด้านร่างกาย คนสังคมที่อยู่อาศัยรอบตัวคนด้วย ชีวิตที่มีคุณภาพย่อมเป็นชีวิตที่ประสบความสมหวัง รู้จักยับยั้งความต้องการทางร่างกายและความต้องการทางอารมณ์ของตนเองให้อยู่ในขอบเขตที่พอดี (สุภาส เครือเนตร, 2541: 28)

ในประเด็นนี้ ผู้ศึกษามีความเห็นว่าเป็นการเขียนของผู้เขียนที่สอดคล้องหลักการปฏิบัติธรรมตามคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบหลักการปฏิบัติธรรม และสามารถนำหลักการปฏิบัติภาวนาไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ เพื่อให้สำเร็จประโยชน์ต่อตนเอง ซึ่งเป็นการ

พัฒนาคุณภาพชีวิต อันเป็นจุดมุ่งหมายทางพระพุทธศาสนา ซึ่งในปัจจุบันมีวิธีการสอนและการปฏิบัติที่แตกต่างกัน โดยการประยุกต์หลักการปฏิบัติตามความเห็นของครูอาจารย์เจ้าสำนักของแต่ละสำนักซึ่งมีเป็นจำนวนมากในประเทศไทย

พระพุทธศาสนาเป็นแหล่งของดีมีค่าที่ชนชาติไทยมอบให้แก่อารยธรรมของโลก ผู้เขียนกล่าวถึง พระพุทธศาสนาสามารถชี้และชักจูงเข้าสู่วิถีทางแห่งการพัฒนาอารยธรรมของมนุษยชาติ คือ 1) รักษาและสืบทอดศิลปวัฒนธรรมในส่วนที่ดีงามที่มีมาแต่อดีต สามารถพัฒนาให้สังคมมีคุณค่า ให้ผลดีสอดคล้องเข้ากับสภาพปัจจุบัน 2) พัฒนาสิ่งที่ตนมีและสร้างสรรค์สิ่งดีที่ตนยังไม่มี โดยเฉพาะคุณค่าทางจิตปัญญาที่เคยมีมาในพระพุทธศาสนาก็ดำรงรักษาไว้ 3) ชนชาติไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นสมบัติล้ำค่า อันแสดงหลักการพัฒนาจิตใจและสัมมาปัญญาที่จะใช้แก้ปัญหาโลกปัจจุบันได้ดี และลำดับสุดท้ายซึ่งเป็นที่รวมแห่งคุณค่าอันสูงสุด ได้แก่ การที่ชนชาติไทยสามารถมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างอารยธรรมของโลก ด้วยการเจียดแจกสมบัติอันล้ำค่าของตน กล่าวคือ พุทธธรรม ให้แก่ชนทุกชาติที่กำลังต้องการ ในฐานะที่พระพุทธศาสนานั้น เป็นส่วนเติมเต็มแห่งอารยธรรมของมวลมนุษย์ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2561 : 102-104) ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ นักวิชาการ ระวี ภาวิไล ในหนังสือ หัวใจของศาสนาพุทธ ได้กล่าวถึง ไตรสิกขาว่า หมายถึง การศึกษาสามประการตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นกุศโลบายแห่งการพัฒนาตนเองที่ถูกต้องของมนุษย์ทุกคน เป็นรากฐานของการพัฒนาทั้งหลาย อันจะนำสังคมไปสู่อารยธรรมที่ถูกต้อง (ระวี ภาวิไล, 2528: 48)

ในประเด็นนี้ ผู้ศึกษามีความเห็นว่า ผู้เขียนได้แนะแนววิถีทางการพัฒนาอารยธรรมของมนุษยชาติ เป็นการเขียนในเชิงอุปมาอุปไมย (Allegorical) (โสริทย์ บำรุงศักดิ์, 2557: 11) เปรียบเทียบว่า พระพุทธศาสนาเป็นสมบัติอันล้ำค่าของไทยที่เจียดแจกให้เป็นส่วนเติมเต็มแก่ชนทุกชาติ ที่ชนชาติไทยมอบให้แก่อารยธรรมของโลก คือ การรักษาและสืบทอดศิลปวัฒนธรรมในส่วนที่ดีงามในอดีตถึงปัจจุบัน พัฒนาสิ่งที่ตนมีและสร้างสรรค์สิ่งดีที่ตนยังไม่มี รวมถึงหลักการพัฒนาจิตใจและปัญญา กล่าวได้ว่า หลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นรากฐานของการพัฒนามนุษยชาติ เพื่อนำไปสู่สังคมอารยธรรมโลกที่ดีงามและถูกต้องต่อไป

เป็นบทสุดท้ายของเล่มสรุปว่า พระพุทธศาสนา แยกได้เป็น 2 ด้าน คือ ด้านที่เป็นธรรมวินัยคือ หลักการเดิมล้วนๆ ของพระพุทธศาสนา ตามที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนหรือทรงแสดงบัญญัติไว้ ซึ่งปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และด้านที่เป็นวัฒนธรรม คือ พระพุทธศาสนาอย่างคนไทยรู้จัก และประเพณีปฏิบัติสะสมสืบต่อกันมา จนแทรกซึมเข้าไปในชีวิตจิตใจ ซึ่งปรากฏออกมาทางวิถีชีวิตของหมู่ชน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต), 2561 : 105)

บทสรุป

จุดเด่นของหนังสือ ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ เป็นหนังสือสื่อธรรมในโครงการบวชเรียนชุดนี้ ตัวก็ได้บุญ บุญคุณก็ได้ตอบแทนพ่อแม่ ผู้เขียนได้หยิบยกเรื่องพระพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญ และได้อธิบายเปรียบเทียบกับความคิดเห็นของคนต่างศาสนา โดยนำเสนอสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมาร้อยเรียงเป็นตัวอักษรให้ผู้อ่านได้เข้าใจและอธิบายในแต่ละบทไว้อย่างชัดเจน การนำเสนอกระบวนการความรู้มาเชื่อมโยงกับหลักธรรมะและเน้นไปถึงการปฏิบัติให้ถูกต้องทางในแบบของชาวพุทธ ให้เข้าถึงการศึกษายิ่งขึ้น ซึ่งจะรู้แนวทางในการปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายของการศึกษา และการดำเนินชีวิตโดยรู้เหตุและปัจจัยในการพัฒนาตนเอง จึงกล่าวได้ว่า หนังสือเล่มนี้มีรูปแบบที่สื่อความหมายและปลูกจิตสำนึกของคนไทยให้รักษาพระพุทธศาสนาให้เป็นศาสนาประจำชาติไทยสืบไป

จุดเด่นของเนื้อหา ผู้เขียนได้เน้นเนื้อหาที่เป็นสาระสำคัญ อธิบายประเด็นสำคัญที่ผู้อ่านจะต้องทำความเข้าใจ เช่น พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันคู่ชาติไทยพระพุทธศาสนาสอดคล้องกับลักษณะนิสัยของคนไทยที่รักความเป็นอิสระเสรี พระพุทธศาสนาเป็นแหล่งสำคัญที่หล่อหลอมเอกลักษณ์ของชาติไทย การให้คำจำกัดความของคำศัพท์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับหลักธรรม เป็นคำจำกัดความสั้นแต่ลึกกินใจในความหมาย การเขียนโดยสอดแทรกหลักธรรมในประเด็นหลักๆ ของแต่ละบทสามารถอ่านเข้าใจได้โดยง่าย การยกพุทธภาษิตโดยเขียนเป็นภาษาบาลี พร้อมคำแปลทำให้ผู้อ่านเข้าใจในความหมายและสามารถนำไปปฏิบัติได้ การเขียนในเชิงวิเคราะห์ การยกประเด็นหรือชื่อเรื่องแต่ละบทดึงดูดความสนใจมาก ในส่วนเนื้อหาที่เป็นการบรรยาย การขยายความที่ไม่ใช่เนื้อหาหลักของแต่ละบทนั้น ผู้เขียนได้ตีความในแต่ละหัวข้อพร้อมการยกตัวอย่างประกอบในแต่ละบทได้ดี บรรยายให้เห็นรูปธรรมอย่างชัดเจน การสรุปประเด็นของแต่ละบทในตอนท้ายให้เข้าใจในภาพรวมการอ้างอิงหนังสือที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้อ่านสามารถสืบค้นหาความรู้เพิ่มเติมได้ต่อไป

จุดที่ควรพิจารณา ผู้ศึกษาขอนำเสนอความคิดเห็นในประเด็นควรเพิ่มภาพประกอบเพื่อเพิ่มอรรถรสในการอ่าน และเพิ่มอรรถาธิบายของผู้เขียนที่มีความสัมพันธ์กับแต่ละบทมาเกริ่นนำก่อนเข้าเนื้อหา จะทำให้ผู้อ่านติดตามเนื้อหาในแต่ละบทต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กิริติ บุญเจือ. (2522). *ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม*. ไทยพัฒนาพานิช. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คุณ โทษณ์. (2537). *ศาสนาเปรียบเทียบ*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮาส์.

- ตินาร์ บุญธรรม. (2555). *พระมหากษัตริย์ไทยกับพระพุทธศาสนา*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ปัญญานันทภิกขุ (ปิ่น ปญฺญานนฺโท). (2551). *หน้าที่ของคน (ฉบับสมบูรณ์)*. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- พึงรัก รียะชัน. (2565). *วัฒนธรรมไทย*. อ่างในไฮรตัน ศิรินคร. เอกสารประกอบการสอนระบบการเรียนการสอนออนไลน์ วิชาวิถีไทย. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- พิฑูร มลิวัลย์และไสว มาลาทอง. (2542). *ความรู้เรื่องพระไตรปิฎก*. กรุงเทพฯ : ศุภสภาลาดพร้าว.
- พระครูจิระธรรมธัช. (2560). *วิเคราะห์ศาสนาโลก*. ขอนแก่น: หจก.โรงพิมพ์คลังน่านาวิทยา.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2551). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์อธิบายศัพท์ และแปลความหมายคำวัดที่ชาวพุทธควรรู้*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ธรรมสภาและสถาบันสันติธรรม.
- พระพิมลธรรม (ชอบ อนุจารีมหาเถร). (2553). *ตำนานพระพุทธรูปปางต่างๆ*. กรุงเทพฯ: โครงการมูลนิธิหอไตร.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ระวี ภาวิไล. (2528). *หัวใจของศาสนาพุทธ*. ธรรมสถาน มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุกิจ ชัยมุสิก. (2552). *ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับรัฐ*. บทความวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สุภาส เครือเนตร. (2541). *แนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2561). *ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ*. พิมพ์ครั้งที่ 22. กรุงเทพฯ: บริษัท ท่าทรายกนก (1999) จำกัด.
- สมปราชญ์ อัมมะพัน. (มปพ.). *ประเพณีและพิธีกรรมในวรรณคดีไทย*. สำนักงานสถาบันราชภัฏ.
- โสวิทย์ บำรุงภักดิ์. (2557). “*พระพุทธศาสนากับศาสตร์แห่งการตีความ*”. เอกสารประกอบ คำบรรยาย. ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (อัดสำเนา).
- หอสมุดแห่งชาติ. (2511). *มิลินทปัญหาฉบับพิสดาร*. พิมพ์ครั้งที่ 5. พระนคร: ศิลปาบรรณาการ.
- อุดม เขยกิจวงศ์. (2545). *ประเพณีพิธีกรรมท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สุภาพใจ.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2542). *ความหลากหลายทางวัฒนธรรม : กระบวนทัศน์และบทบาทในประชาคม*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

